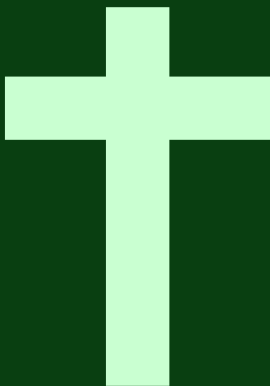

Alap mo Ol Ęse, zěre mo zi niban de ol ziaha-en
gu hup dena

Orya: Alap mo Ol Ęse, zěre mo zi niban de ol ziaha-en gu hup
dena (New Testament)

**Alap mo Ol Ęse, zere mo zi niban de ol
ziaha-en gu hup dena**

**Orya: Alap mo Ol Ęse, zere mo zi niban de ol
ziaha-en gu hup dena (New Testament)**

copyright © 2005, 2018 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: (Orya)

Contributor: Pioneer Bible Translators

All rights reserved.

2020-11-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 13 Jul 2024 from source files dated 29 Jan 2022

c93f518f-565f-570c-87e7-50d54e5ff0f6

Contents

Mattius	1
Markus	110
Lukas	175
Yohanis	281
Dua-blas enkam de zi hip de aisil	357
Roma	446
1 Korintus	498
2 Korintus	544
Galatia	577
Efesus	596
Pilipi	612
Kolose	623
1 Tesalonika	635
2 Tesalonika	644
1 Timotius	650
2 Timotius	664
Titus	673
Pilemon	680
Ibrani	683
Yakobus	723
1 Petrus	736
2 Petrus	751
1 Yohanis	759
2 Yohanis	772
3 Yohannis	774
Yudas	776
Hamal hap de ol	780

Yesus hup de Ol Dawemna mensa Matius ale gulkuke

Yesus mo auyan-aza mo bosem-sena an zen:

¹ Kristus Yesus, Zen teipsin zini Daud Bak mo Auyan-tane.* Zëno auyan-aza mo ausuna, zen Abraham Bak onakon de aïtbinkim kon gwesibir hanankam:

² Abraham Isaksa wë taka. Isak hwëna Yakobsa wë taka. Zen hwëna beyana dua-blas enkam wei-wik gulku.

Ahana bosena Yehuda,

³ zen hwëna Peres ne Zera neka wë soka- wenyä bosena Tamar hon.

Hwëna Peres zep Hezronsa wë taka.

Zen hwëna Ramsa wë taka.

⁴ Ram hwëna Aminadabsa wë taka.

Zen hwëna Nahasonsa wë taka.

Zen hwëna Salmonsa wë taka.

⁵ Salmon hwëna Boassa wë taka- Rahab hon.

Boas hwëna Obedsa wë taka- Rut hon.

Zen hwëna Isaesa wë taka.

⁶ Isai hwëna teipsin zini Daud Baksa wë taka.

Teipsin zini Daud Bak onakon hëndep in kim Israel mo auyan-azasa Babel san dep asaskam kap nulhak- zao de lowehe gwen hap, zëno mae mo bosem-sesa de aïtbinni an zen:

Daud Salomosa wë taka- Uria mo we nala Batsyeba hon.

⁷ Salomo hwëna Rehabeamsa wë taka.

Zen hwëna Abiasa wë taka. Abia hwëna Asa Baksa wë taka.

⁸ Zen hwëna Yosafatsa wë taka.

Hwëna Yosafat Yoramsa wë taka.

Zen hwëna Uzia Baksa wë taka.

⁹ Uzia hwëna Yotamsa wë taka.

Zen hwëna Ahas Baksa wë taka.

Ahas hwëna Hiskiasa wë taka.

¹⁰ Zen hwëna Manasyesa wë taka.

Manasye hwëna Amon Baksa wë taka.

Zen hwëna Yosia Baksa wë taka.

¹¹ Yosia hwëna nonol Yekonyasa wë taka. Zao zep hen etan oso wal zemka wei-wik gulku. Israelk de zini kim holokam Alapsa hli dak, dekam zep Babelk de jana nabare zini teipsin zini Yekonyasa zëre

* **1:1** 1:1 Matius kim ayatnak awe Yesussu "Daud Bak mo Auyan-tane" kam gubluka, zëno dam gulsunnu Yesus mo auyan-aza en hap denaka hom. Yesus de hatan srëmnak, tingare Yahudi zini Israelsa de ngaya tabin hip de Zini insa "Daud mo Auyan-tane" kam nen gweblak. Sap Alap mo olsa de ayang gul gwen zini zen kirekam nonol nen guk gweblak, "Teipsin zini Daud Bak mo ausu nakon sa hatala- nësa de ngaya tabin hip de Zi niye."

mae mo lang san
dep nêrhak, hen
Israelk de zini beya
tangankam asaskam
zao kang nuk.

beyana hen empat-blas
enkam. Hen dekon de etan
lwan dahal zannak Kristus
Yesussu de jaha gwen san
dep aïtbir hankam, beyana
hen empat-blas enkam.

12 Yekonya hwëna Babelk
zep Sealtielsa wë taka.
Zao kim 70 tahun
enkam lowehék, ki
zep etan tapbla nuk.

*Yesussu kim Maria jaha
gwekke:*

Sealtiel hwëna Zerubabelsa
zep wë taka.

18 Kristus Yesussu de jaha
gwenna in, zen ausuna a
kirekam mo lwakye: An zem
in Maria, zen Yusup hup de
golgu gweblanna. Hwëna
nama de gon srëmnak zep
u gwek. Hwëna Yusup hom
anakan tame gu'unka, "Zen
Alap mo Enho mo sostonkam
u gwe'an." 19 Yusup man

13 Zerubabel hwëna Abi-
hudsu zep wë taka.

Zen hwëna Elyakimsi zep wë
taka.

Elyakim hwëna Azor Baksa
zep wë taka.

14 Zen hwëna Zadoksa zep
wë taka.

Zadok hwëna Akimsi zep wë
taka.

Zen hwëna Eliudsu zep wë
taka.

15 Eliud hwëna Eleazarsa zep
wë taka.

Zen hwëna Matansa zep wë
taka.

Matan hwëna aha zini
Yakobsa zep wë taka.

16 Yakob hwëna Maria mo
zini Yusupsu zep
wë taka. Maria
zep Yesussu wë tak-
Insa "Kristus" kum en
gweblananke. †

tangan Musa mo titi tabin
ola blikip gwesik gwibirki,
zep Mariasa zë-en enlala
gwibi'inka, "Ëe molyë gok,
sap zen malinkim u gwe'an."
Zen dekam zep enlala
gwe'anka, "Damnak de kira
gwenkam, ki Maria mo
bosena sa karek gwer. Zep
sowëkam asa gubir, 'Ëe ama
emsa baes gwibi'in.' " 20 Zen
kim dam gulsuku, "Asa
ki Mariasa baes gwibir,"
hwëna dekam zep ni tannak
eisirkim Alap mo dam taha
nakore zini gublu zaka,
"Yusup, Daud Bak mo
auyan-tane, bahem Mariasa
de gon hap baes gwen. Sap
Walasna insa u gwe'an, Zen
Alap mo Enho mo sostonkam
dena. 21 Zen zi walassa sa
jaha gwer. Em Yesuskum

17 Zep Abraham onakon de
auyan-azasa aïtbir hankam
Daud osan dep beyana
kïtak empat-blas enkam.
Hen Daud onakon de aïtbir
hankam Israelsa de asaskam
Babelk kang gun sun dep,

† **1:16** 1:16 Kristus zen bosesa hom. Zen Yesus mo syal hap de bosesa- men ki Camat ahaksa Gubernur, zen hen ki kirekam syal hap de bosena. Bosena Kristus mo enlalana, "Alap mo Dam Tasinni, zisi de ngaya tabin hip Dena." Zen Yunani olkam de bosesa, hen zëno enlalana apdenak- men kirekam hen Ibrani olkam "Mesias" kam nen gweblananye.

bose ta, sap Zen in Zen sa zère mo hli irin zini ngaya tabiri- zèno mae mo karek-kareksa de ngan gulsuzimdinkim.”‡

²² An kitak Alap Zèn ki syal gwibirki- zère mo ol ayang gul gwen zini Yesaya mo alenak dikim zaun hup, mensa Zèna anakan gu-gublukake,

²³ “Zi niban de gaïng èn srèm wenam seiwiri sa u gwer, hèndep zi walassa sa jaha gwer. Walasna in ‘Immanuel’kam sa bose dal.”*

Yesaya insa “Immanuel”kam gubluka, zen Ibrani olkam. Zèno enlalana, “Alap Zèn nèsa golèlowehe gwe'ara.”

²⁴⁻²⁵ Ni tan nakon kim luweka, hèndep in kirekam Alap mo dam taha nakore zini in tonblaka, desan zep ki hèndep ang gweka. Hwèna Maria kim jaha gwe srèm gwe'ak, zen hom dekam nini apdekam la'ak. Walasna insa kim jaha gwék, Yusup dekam zep “Yesus”kum bose taka.

2

Yakla hata sezan nakon kim keis nikon de dam gulsuk gwen zini yaïng gwe zakke:

¹ Yesussu kim Yerusalem mo langnak de èna Betlehemk jaha gwék, dekam teipsinkim Herodes irik gilki. Hwèna dekam zep keis nikon de dam gulsuk gwen zini Yerusalemk yaïng gwezak. Zini in Israel kore

naka hom. Zèno mae mo langna yakla hata sezan san dekam. ² Zen zao zep ètakensizik, “Yahudisa de teipsinkim irik gin hip de wasna in, endawe nër hom jaha gwék? Èe keissiè yakla hata sezan san hla la gwe'an- dekon de dam tasin hipye. Zen in zebè yaïng gwezal- wasna insa de bokle kom tablan naban isrip-sri gweblan hap.”

³ Teipsin zini Herodes kim kirekam salka, ausa zep hloka. Hen tingare Yerusalemk de zini kim kirekam èsaladak ausa zep èhlondak. ⁴ Herodes dekam zep Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mamna hen Musa mo olsa de tawa ta gwibin wenyà zèbon de tagal gwen hap gubiridaka. Zao zep takensibiridaka, “Alap mo hamal hap de ola kon, nèsa de ngaya tabin hip de Teipsin Zini, Zen endawe sa an zem jaha gwer?”

⁵ Ki zep ding nulblik, “Sap diki Yerusalem mo langna Betlehemk de jaha gwen hap, sap Alap mo ol ayang gul gwen zi mo alenak man lwak,

⁶ ‘Yehuda mo auyan-aza mo èna in, Betlehem,

zen èna sap betekna-tingare Yehuda mo langnak de è-è nakonye.

‡ **1:21** 1:21 ‘Yesus’kum de bosena, zen hen Ibrani olkam enlala naban. Zèno enlalana “Bian (Alap) ngaya tabi'ira.” Zep bosena in man tangan dakast'i'in-men kirekam Alap mo dam taha nakore zini in hamal hap Yusup hup srip gulsublukaye. * **1:23** 1:23 Yes. 7:14

Hwëna lamkam zëno bosena
sa tangan yawal gw-
era,
sap ano hlil irin wenyä
Israelsa de zaho ta
gwibin hip de Zini,
Zen zëwe sa zëre mae mo
ngirin klesnak jaha
gwer.' ”*

⁷ Herodes kim kirekam
zëbon mae salka, dekam
zep yakla hata sezan nakore
keis nikon de dam gulsuk
gwen zini insa sowëkam
gu sonebiridaka- zëbon de
yaing gwezan hap. Zao
zep takensibiridaka, “Keisni
in bawalkame nonol hla
lak?” ⁸ Kim takensibiri-
dasiki, ki zep gubiridaka,
“Emki Betlehem san sek
gwen. Zao wasa tola insa
dawem enkam lëblak. Zao
de hla tankam, asa etan
en gublu kinzik- ëe akakim
hen song gwëk, bokle kom
soblan naban de hen isrip-
sri gweblan hap.”

⁹⁻¹⁰ Ki zep hëndep sek
gwëk, ki zep hen keisni
mensa yakla hata sezan san
nonol hla dak, etan hla dak.
Dekam tangan zep ëisrip-sri
gwe'ak, sap keisni in man
ngeirbirida'anka. Hëndep
wasas tola in zao gola
ta'anka, zao en zep keisni
in mo ngatanna zils'i'inka.
¹¹ Gola iwe kim bit'i gwëk,
zao zep wasas tola insa an
zem Maria han nake'ak.
Zao zep hëndep ëtuk gwe
hezan naban boklena kom
dablazak. Dekam zep zëre
mae mo honnak de kire-
kire bit'i tahal zanna zëbe
hap deisweblak, hëndep

dekam zep zëbe hap kap
dablak- emasna, ir ase
dawem nabare te kil, hen
ahana obat hap de te kil
dawemsa. ¹² Hwëna hla tan
srëmnak Alap mes eisirkim
anakan enlala sobiridaka,
“Herodes osan bahem etan
lwan dahan.” Zep hëndep
aha ora san zëre mae mo
lang san dep lwan dahak.

*Yusup ne Maria ne kim
Yesus hun Mesir sin dep
ërheya gwëkke:*

¹³ Keis nikon de dam gul-
suk gwen wenyä in kim lwan
dahak, Alap mo dam taha
nakore zini ki zep eisirkim
Yusup hon hata zaka. Zao
zep gubluka, “Em luwen.
Herodes man angkam eno
nik mo wasasna ansa tan
hap de tëblan hap kalang
gwe'ara. Wasas tola insa
em Mesir sin dep ërheya
gwen. Zao holokam ërgwë.
Etan aen asa ebon hatazal-
dekam de emsa anakan guz-
indin hip, ‘Angkam sap esa
etan ërlwa hala.’ ” ¹⁴ Yusup
kim luwe zaka, dekam zep
hëndep kam ërheya gwëk.
¹⁵ Zao zep ërgwë gwëk,
hëndep Herodes tilki. Zen
kitak Alap mo dwam gwibin
sin ki lwak- Alap mo ol
ayang gul gwen zini men
kirekam Yesus hup dena
hamal hap anakan ayang
gulkuke,

“Ëe asa etan ëre mo
Wasasna Mesir kon kwang
ta halzal.”*

* 2:6 2:6 Mik. 5:2; 2Sam. 5:2 * 2:15 2:15 Hos. 11:1

Herodes kim Betlehemk de zi walassa de tameran hap gubiridakake:

¹⁶ Herodes kim sap keis nikon de dam gulsuk gwen wenyä insa kara gwibiridaka, hen anakan kim tame gulku, "Zen hom asa nen gublu kinzi'an. Man asa ahap da guk kinzik." Dekam tangan zep jal gweka. Dekam zep zëre mo jana nabare zisi gubiridaka-Betlehemk hen zëno golek denak de ë-ë san de zi walassa tamerandan hap, dare tahun nakon olk san dep. Sap in kirekam keis nikon de dam gulsuk gwen zini in benna hen tahunna anakan nen gublu kinzikke, "Nonol tanganna dekam hata seka." ¹⁷ Zen dekam zep zauk- Alap mo ol ayang gul gwen zini Yermia Bak men desa ola anakan ayang gulkuye,

¹⁸ "Langna Rama kon gona sa wet so gwer, hen kamana sa nawa gwibir. Ëe ama eisirkim Rahel Swesa hlauk. Ngein sin zen sa auyan-tane wal zemka hala-hla gwibiridal. Zen molya sëwehek, sap auyan-tane wal zemka kitak tangan sa damerasil."*

Yusup ne Maria ne kim Yesus hun Mesir kon etan ërlwahal zakke:

¹⁹ Herodes kim tilki, Yusup ne dekam nama Mesirk ërgwë'ak. Dekam zep etan Alap mo dam taha nakore zini zëbon eisirkim hata zaka. ²⁰ Zao zep gubluka,

"Em luwen. Angkam sap esa walas om in han etan Israel san dep ërlwa hala. Sap teipsin zini men zen eno nik mo walasna insa de tan hap golëalp gwe'anka, zen mes angkam tilki."

²¹ Ki zep hëndep luweka, dekam zep hëndep etan Israel san dep ërlwahak.

²² Hwëna kim etan salka, "Angkam Yerusalem mo langnak Herodes mo tanena Arkelaus Bak bi zik mo weinak teipsinkim irik gi'ira," dekam zep hwëna desan de etan ërsong gwen hap aïri'anka. Hwëna Bian zep etan eisirkim gubluka, "Galilea san ërsong gwe." Dekam zep desan ërsong gwek. ²³ Zao zep ë bosena Nazaret ërgwë gwek. Zen kitak Alap mo dwam gwibin sin ki lwak- men kirekam Alap mo ol ayang gul gwen zini orep zëbe hap dena ayang nul gwekke,

"Zen Nazaret walkam sa nen gweblal."

3

Yohanis kim Yesus hup Israelsa hamal gulblukake:

(Mrk. 1:1-8; Luk. 3:1-18; Yoh. 1:19-28)

¹ Zao kim lwa se'ak, dekam zep baptis ta gwibin zini Yohanis Alap mo olsa de ayang gul gwenkam kon gwesik hana'anka. Zen zi srëm nakon syal gwe'anka- Yerusalem mo aha ënak de eik nikon. Sane tan hap kim zë zini

* 2:18 2:18 Yer. 31:15

yaing gwe-gwek, dekam zep ola ayang gul gwizimki,
 2 "Ere mae mo karek-karek nakon em ehale. Sap angkam Alap Zëna man kon gwesik hana'ara- teipsinkim de nësa irik ginkimye."
 3 Yohanis zen orasa de sal tablan hap de zini men zëbe hap Yesaya Bak Alap mo olak hamal hap anakan ale gulblukake,

"Zini sa zi srëm lang nakon taken gwera,

'Haen, nëre mae mo Teipsin Zi hip nen orasa hamal ta gublun!

Hen nen dam-dam ta gublun!' "*

4 Yohanis in Alap mo ol ayang gul gwen zini Elia Bak mo kim hen gwë gweka, zep unta ala nakore bajuna zëno kim hen ala so gweka. Takna hen Elia mo kim tweran sopkam denaka daul gweka. Tembanena hen zëno kim tembane gwe-gweka, zep êkasna twenblanda gweka, hen sobwal hona otde gweka.*

5-6 Dekam zini zëbon dep beya tangan nik weyana Yordan san dep sek gwe-gwek- tingare Yerusalem mo lang nakon, hen weyana Yordan mo alp san de ëë nakonye. Zëwe zen nonol

zëre mae mo kirekam karek-kareksa damnak êkira-kla gwe-gwek. Ki zep hwëna Yohanis baptis ta gwibirki.

7 Farisikam de gubirida gwen wenya hen Sadukikam de wenya* zen hen zëwe beyakam sane tan hap yaing gwe-gwek. Hwëna Yohanis kim desa hlauluda guku, dekam zep gu-gubiridaka, "Em an gwe makare enlalana! Em ema ëenlala gwe'an, 'Asa de baptis tabinkim Alap molya asa karek tabirki.' Hwëna em home ehale'an. Alap mo jala kon molye ehëya-hya gwëk. 8 Zen in zep, em de Alap mo jala insa goltowen srëm hap, em ere mae mo lowehen karekna insa wet gulsun- dekam de emsa anakan tame tabin hipye, 'Zen eiwa mes ehale.' 9 Em bahem anakan êkil gil gwen, 'Ëe an Abraham mo auyan-aza nakore nakake, zep asa molya Alap karek tabirki.' Sap Alap maka eno mae mo weinak dep kaso-kasona ansa Abraham mo auyan-aza hap yang tabi'ira. 10 Sap Alap mo zer sonen Zini in Zen ano lure nakon hata'an zala, Zen mes hlala hohle gulu- dekam de tesya lu ta gwen hapye. Tenya men zen de eini ëtë srëm gwë'ak,

* 3:3 3:3 Yes. 40:3 * 3:4 3:4 2Raj. 1:8; Mal. 4:5 * 3:7 3:7 Farisikam de gubirida gwen zini, zen Yahudi zi mo aha hlikna, hen zen Yahudi mo auyan-aza mo jalse gwen olsa anakan tatete nul gwëk, "Bahem gulmurun." Zen hen man anakan ëbolamda gwe-gwek, "Ëe en ama dawemkam Alap hon ëtal gwesin." Zep zen hen man Yesussu baes nëblak- kim anakan hla dak, "Desa beyakam ang nëbla'an." Sap Yesus Zen Farisi walsya hom. Sadukikam de gubiridan wenya, zen hen Yahudi mo aha hlikna. Hwëna zëno mae mo tawa tabinkim, "Zini bëjen tin nikon etan ngaya gwen." (Kis 23:6-8)

desa sa ausu ennak lu tala, hëndep ki sa tinsik gwen srëm syauk hi-hitinnik yal ta sera. ¹¹ Èe weyakamë emsa baptis ta gwibi'in- dekam de em enaka anakan golëtrë gwen hap, 'Èe mesë ère mae mo karek-karek nakon èhaler.' Hwëna ano lun kon Zen hata'an zaka, Zen Alap mo Enhokam sa emsa baptis ta gwibiri, hen syaukkum. Zen abon onakon teipsin tanganna, zep zëno sepatu maesa de einblihan mae hap, èe hen toton bëjënë. ¹² Zen joksa zirensi'ira- dekam de lënsa lën hap. Dangnak dena, desa yunak sa bitï tala. Hwëna syaena men zen dang alp san alti'ik, desa tinsin srëm syauk bla san dep sa yal ta sera." †

Yohanis kim Yesussu baptis takake:

(Mrk. 1:9-11; Luk. 3:21-22)

¹³ Dekam zep hen Yesus Galilea kon weyana Yordan san dep song gwe zaka, zao zep Yohanissi abe ta zaka, "Asa hen emki baptis tan."

¹⁴ Hwëna Yohanis man baes gwe'anaka- Yesussu de baptis tan hap. Man zë gubluka, "Bian, diki dawemna Em de asa baptis tankam bap. Hwëna Em ba habe abon hatanan zala?- èe de Emsa baptis tan hapye!"

¹⁵ Yesus ki zep hwëna ding gulbluka, "Em sap esa angkam Asa baptis tala. Sap

zen dekam esa Alap mo dwam gwibinni kitak su kul sonera." Ki zep hëndep baptis taka.

¹⁶ Yesus kim dekon zil he'an zaka, mumuk ennak zep nglina hlang në hanak. Yesus ki zep Alap mo Enhona hlaul guku- kim mawana ohola mo kim Zëbon dep ati gwe ine'an zaka. ¹⁷ Dekam zep hen Alap mo ola èsalsek,

"An ère mo Tane- ère mo dang tininak de tanganna. Èe ama tangan sam gwesik gweblanan."

4

Dowal mo kigina kim Yesussu akasiblikake:

(Mrk. 1:12-13; Luk. 4:1-13)

¹ Alap mo Enhona ki zep Yesussu zi srëm lang san dep zersong gweka- zëwe dikim dowal mo kigi akasiblin hap. ² Yakлана empat-pulu enkam Yesus tembane gwen srëmkam zëwe gwë gweka. Dekam usakna mes tangan sabak gweka. ³ Hwëna dowal mo kigina dekam zep zë gublu zaka, "Em san Alap mo Tanesa hom?- zebe usak naban gwè'araye. Kasona ansa emki gublundan- roti hap de ëjowen hap."

⁴ Yesus ki zep hwëna ding gulbluka, "Alap mo olak man lwak,

'Zini tembane en nakon hom lowehe gwenan. Hwëna tngare Alap mo ola

† 3:12 3:12 Yohanis gandum nuban nyiru naban gulk sun de ol blaonzimdinkim gubiridaka. Zëno enlalana apdenak- lënsa de jokkam lën naye. Gandum sopna, zen san de syaena kiye.

mensa ësane gwe-gwenan, zen dekon hen ki lowehe gwenan.' ”*

⁵ Dekam zep hwëna dowal mo kīgina in Yesussu owaskam Yerusalem san dep zersong gweka- ëna mensa Alap orep Israelk de zi hip dam tasizimki, zère hap de gol yawalsa de zë taun hup. Zao zep dowal mo kīgina in Alap mo gol bolak drëne seka.

⁶ Dekon zep etan gubluka, “Em san Alap mo Tanesa hom?- ki emki heya gwe inen. Sap Alap mo olak ebe hap dena anakan lwak, ‘Alap zère mo dam taha nakore zisi sa emsa de dawem enkam kara ta gwen hap gubiridala.

Zëno mae mo taha tere san esa tëndä gwera, zep em molye ba karek maena goltoweka.’*

Zep em san ema Alap mo olä insa taibli'ira? Ki emki heya gwe inen.”

⁷ Yesus ki zep hwëna ding gulbluka, “Alap mo olak man hen lwak,

‘Bian Alapsa totoresa bahem anakare hap akasiblin, “Wëhë asa mas gwebla'anka?” ’ ”*

⁸ Hwëna etan dekon ki zep Yesussu owaskam kwatap yawal san dep zersong gweka. Dekon zep tīgare auhu-kamanak de irik ginni ansa goltrëblaka- hëndep zëwe de kire-kire dawem naban.

⁹ Zao zep etan gubluka, “Insa ki hlauluda, ëe asa ebe hap kitak tapbla

gulblul- em de hwëna bi gwibin hip. Hwëna nonol bokle kom soblan naban em asa boltere tan.”

¹⁰ Yesus ki zep jala ban ding gulbluka, “Zi Golluwe Bak, em song gwen! Sap Alap mo olak man lwak, ‘Bian Alap ensa em boklena kom so gweblan, hen Desa en em blikip gwesik gweblan.’ ”*

¹¹ Hëndep ki zep dowal mo kīgina in Yesussu hli ta guk halka. Hwëna Alap mo dam taha nakore zini dekam zep tembanekam mas nëblazak.

Yesus kim Galileak syala kon gwesibir hanakake:

(Mrk. 1:14-15; Luk. 4:14-15)

¹² Yesus kim salka, “Yohanissi mes bwinak se dyaink,” dekam zep Galilea san ahulsuk halka. ¹³ Dekam Zen hom zère mo ëna Nazaret gwëka. Zen hwëna Kapernaumk gwë gweka- Ho Gutuna Galilea mo alpnak, Zebulon ne Naftali nik mo zi ausu mo langnak.

¹⁴ Yesus insa zao gwëka, zen Alap mo dwam gwibin sin ki lwak- dekam de Yesaya Bak mo hamal hap de ol ayang gunnuk zaun hup, mensa anakan ayang gulkuke,

¹⁵ “Em in zene Zebulon ne Naftali nik mo ausu nakore zini lowe he'an,

hen Ho Gutuna Galilea mo ora alp san de wenya, sap weyana Yordan mo men eihyanak de wenya,

* 4:4 4:4 Ul. 8:3 * 4:6 4:6 Mzm. 91:11-12 * 4:7 4:7 Ul. 6:16 * 4:10 4:10 Ul. 6:13

hëndep Yahudi srëm zi ausu nakore zini men zen langna Galileak hen lowehe gwenan:

16 Em in zene angkam kawesinnik lowehe gwe'an,

hwëna em esa sërkam de ngatan yawalsa hla kul.

Em in zene juwen zi mo lang kawesinnik lowehe gwenan,

hwëna ebon mae onak sa ngatanna yakla nwe de hata sezan makan emsa zilsibirida zala.”*

17 Zep Yesus in kim Kapernaumk gwë gweka, dekam zep zë hëndep tawa tabinkim kon gwesibir hana'anka. Man zë gubirida gweka, “Ere mae mo karek-karek nakon em ëhalen, sap Alap Zëna angkam man kon gwesik hana'ara- teipsinkim de nësa irik ginkimye.”

Yesus kim hogwe tahyo gwen zini empat enkam zëre hon de ang ta gwen hap kwang guluda kinikake:

(Mrk. 1:16-20; Luk. 5:1-11)

18 Yesus kim Ho Gutuna Galilea mo alp san gwë ha'anka, dekam zep zë hogwe tahyo gwen zi darena ake'anka. Ahana Simonmen desa hen “Petrus”kum nen gweblanan, oso zem Andreas han. Ho gutunak iwe hogwesa jalakam zertahyo'anka. 19 Yesus ki zep

zë guzim zika, “Asa em ang ëblan. Èe asa emsa zisi de hwëna lahyo gwen hap tawa sol.” 20 Dekam zep hëndep jalana insa hli koso guk halka- Yesussu dikim hwëna ang ëblan hap.

21 Dekon kim deban zisong gweka, dekam zep etan aha zi darena ake'anka. Zen hen oso zeban zergwë'anka. Zen Yakobus ne Yohanis ne- Zebedeus Bak mo walas dare. Zen bi zik zëre mo bul tahannak zinikin'inka, jalasa zë zioto tasibi'inka. Zao zep hen desa kirekam guzim zika. 22 Zen hen zao zep hëndep bulu insa hli kulki, hen bi zemka zëwe hli laka. Zëna dekam zep hen Yesussu ang ëblaka.

Yesus kim tawa tabir song gwekake hen zi sang-sangna kim dawem tabir song gwekake:

(Luk. 6:17-19)

23 Yesus dekam zep tingare Galilea mo langnak de ë-ëna zëre hon de ang ta gwen wenyä in han ziamjanbir song gweka, hen zëwe Yahudi mo but srëm gol-gol san tawa tabir song gweka. Zen Alap Zën de irik gin hip de ol dawemkam tawa tabir song gweka, hen kirekam-kirekam zi sang-sangsa dawem tabir song gweka. 24 Galilea kon kim Yesus hup de ola insa tingare Siria mo lang san nol haladak, * dekam zep

* 4:16 4:16 Yes. 9:1,2 * 4:24 4:24 Siria mo langna in, zen langna Galilea kon utara san dep. Zen dekam Roma mo aha irik gin lang, hen Yahudi srëm zi ausuna zao hen lowehe gwëk.

zi beyam-byana kirekam-kirekam sang-sang karek nabare wenyä nolëyaing gwe-gwezak. Sap dowal mo tilbiridanna, hen ëtilsin-tilsin wenyä, hen tahatana teisyä inen srëm wenyä, desa kïtak nolëyaing gwe-gwezak. Hen Yesus dekam zep kïtak dawem ta gwibirki. ²⁵ Dekam zini beya tangan nik zep Yesussu ang në gweblak. Ahakon Galilea korena, ahakon lang bosena Ëna Dare Tahatap korena, hen ahakon tïngare Yerusalem mo lang nakorena, hëndep ahakon weyana Yordan mo men eihya nakorena.

5

Yesus kim kwatapnak tawa tabirkike:

(Luk. 6:20-23)

¹ Yesus kim zi beyam-byana insa hlauludaka, dekam zep kwatap tek san hata seka. Zao zep zëre hon de ang ta gwen wenyä ban zi trana insa zigolëteinikinki,

² zao zep tawa tabi'inka,

³ "Men zen zëre mae mo tahalhana Alap en hon ëblol gwe-gwenan,

zen isrip-sri gwibinnik lowehe gwe'an,

sap zen zen Alap mo irik ginni bi neibi'in.

⁴ Hen men zen angkam enlalana ëdowe hana gwe'an,

zen isrip-sri gwibinnik lowehe gwe'an,

sap Alap sa zëno mae mo enlala dowe hananna insa isrip-sri hap li ta sonezimdi.

⁵ Enlala sae-sae wenyä, zen hen isrip-sri gwibinnik lowehe gwe'an,

sap Alap sa gubiridala- zen de hen okamana ansa bi gwibin hipye.

⁶ Men zen tïngare zi dikim enlala dam-dam enkam lowehe gwen hap ëdwam gwe tine gwenan,

zen hen isrip-sri gwibinnik lowehe gwe'an,

sap lamkam men zëwe enlala dam-dam wenyä lowehe gwe'ak, desa hen sa Alap gubiridala- zëwe de hen bitï gwen hapye.

⁷ Hen men zen wal bose wal zemka kwasang neibirida gwenan,

zen hen isrip-sri gwibinnik lowehe gwe'an,

sap kire zi hip Alap kwasang-kwasang zemka sa gol gwizimdi.*

⁸ Enho lalak wenyä, zen hen isrip-sri gwibinnik lowehe gwe'an,

sap zen zen sa Alapsa nërtower.

⁹ Hen zini men zen umlae enlalana nol halada gwenan,

zen hen isrip-sri gwibinnik lowehe gwe'an.

Kire zini Alap sa gubiridala, 'An ëre mo walas tanganna zen.'

* 5:7 5:7 Mat. 18:31-35

10 Dawemsa de syal gwibin-
 nik men desa karek da
 gwibirin,
 zen hen isrip-sri gwibinnik
 lowehe gwe'an,
 sap zen zen Alap mo irik
 ginni bi neibi'in.

11 Hen emsa kim abe hap
 de jal hap lamang da
 gwibi'ik, hen karek da
 gwibi'ik, hen boton
 olkam blo-blo da
 gwibi'ik,
 em hen dekam isrip-sri
 gwibinnik esa lowehe
 gwer.

12 Orep men zen Alap mo
 ola abare srëmnak
 ayang nul gwek, desa
 hen kirekam karek
 da gwibik. Zep em
 de hen kire kareksa
 goltowe gwenkam, em
 dawemkam ëisrip-sri
 gwe-gwen, sap ngein
 sin dawemna Alap
 mam tangan naka ebe
 mae hap ngatan zi
 mo langnak hamal
 gulzim'ira."

*Yesus hon de ang ta gwen
 wenyä zen diki okamanak hi
 makan zen ëdërek gwen, hen
 pelita makan zen ëngatan
 gwen.*

13 "Em an zene Abon ang
 ta gwe'an, em okamanak san
 de hina kiye. Hwëna hina
 blëble gwenkam, dekam
 tembanesa dikim dërek gun
 hup dena man hom gwe-
 gwenan. Dërekna in de
 hom gwenkam, dekam zini
 bëjen ba mae hap dwam
 gwibin. Zen dekam zalta

dep de hiri gun en hap dena.
 14 Hen em an okamanak
 san de tïngare zi hip de
 ngatanna kiye. Em hen
 dekam san de kwatap bolak
 de ëna kiye. Ëna in kore
 kam de ngatanna okama
 kawesinnik awe man zil ine
 gwenan. 15 Zen zep ere mae
 mo ngatanna bahem aning
 gul gwen. Sap zini bëjen
 pelita ngatannak yuna utuk
 gul sonen. Zen diki mejanak
 de lonenkam- dekam de
 golak de lowehen wenyä
 in ngatannak lowehen hap.
 16 Zen in zep, eno mae mo
 lowe henna diki tïngare zi
 mo nwenak kirekam zen
 ngatan gwe-gwen- dekam
 deka eno mae mo lowehen
 dawemna insa hla nul gwek.
 Ki zen hen dekam sa ngatan
 zi mo langnak de Bian mo
 bosena teip nulsuk gweblal."

*Yesus kim Musa mo titi
 tabin ol hap dena tawa
 tabirkike:*

17 "Asa bahem anakan kil
 tin, 'Zen an Musa mo titi
 tabin olsa de wet gulsun
 hap hata zaka,' ahaksa,
 'Alap mo ol ayang gul gwen
 zi mo olsa de wet gulsun
 hup.' Ëe wet gulsun hup
 homë hatazak. Ëe hwëna
 dawemkam de zëno ei nika
 ebe mae hap sul sonezimdin
 hibë hatazak. 18 Zen in
 zebë eiwa denaka emsa
 gubirida'an: Ngli naban
 kama naban de aumwa hap
 de yaklanak jek-jak nën
 srëmnak, dekam tïngare
 hamal hap de Alap mo ola
 sul sonen tangan nik sa
 lwal. Aha-ere ol-gun betek

maena molya mae lwa kinik. 19 Zen in zep, men nara titi tabin ola insa aha-ere ol-gun maesa ngip gunnu, hen men zen de anakan titi da gwibi'ik, 'Ansa sap esa ngip ul gwer,' zen Alap mo irik ginnik otde tangannak sa teinikin. Hwëna men zen de titi tabin ola in san ang ta gwe'ak, hen aha zisi desan de ang tan hap titi da gwibi'ik, zen Alap mo irik ginnik teipsin-teipsinkim sa lowehe gwer. 20 Zini sap man Farisikam de gubirida gwen zisi hen Musa mo titi tabin olsa de tawa ta gwibin zisi anakan kil di gwibirin, 'Zen dawemkam Musa mo titi tabin ol san ang ta gwenan.' Hwëna zëna desan zi mo nwe ennak ang ta gwenan. In zebë emsa gubirida'an: Em de zëno mae mo kim ëk enkam Alap mo dwam gwibin sin ang ta gwenkam, ki em molye Alap mo irik ginnik bitï gwëk."

Wal bosyansa de jal gwibirida gwen srëm hap de ol:

21 "Ena dwan mes-eme ëtawa gwëk: Musa Bak dwan mes-am anakare ol jalse gwenna nëno mae mo auyan-aza hap ayang gulz-imki,

'Zisi bahem tan. Nara zisi tanna, desa hwëna em tok hap karek tan.'*

22 Hwëna angkam Èe ama emsa gubirida'an: Men nara wal bose zemka jal gwe-blanna, kire zini Alap sa

lamkam karek tala. Hen men nara aha zisi wakwak tanna, kire zini hen karek tan hap dena. Hen men nara wal bose zemka gublunna, 'Em in enlala joblo-topna,' kire zini zen tinsin srëm syauk bla san dep dena.

23 "Zen in zep, em de Alap hap kire-kiresa de golblan hap enlala gwenna, hëndep em de Alap mo golak gol-hatankam, hwëna dekone etan enlala gwe'anam, 'O hare ano wal bosyanna man-am ëre mo karek nakon asa gil-gil gwebla'ara,' 24 ki kire-kirena insa emki Alap hap de golblan srëmnak teksonnak iwe hli yun. Nonol emki wal bose om in han eno karekna insa tap ulsun. Tap ulsunnuk, dekam etan lwa halza-dekam de kire-kirena insa enlala dawem naban Alap hap golblan hapye. 25 Zen in zep, ere mo karek nakon de wal bose uk emsa gil-gil gweblanna, emki nabakam tap un. Tap un srëmkam, ki eno wal bosyanna in maka emsa teipsin zinik klak ta'ara. Teipsin zini in hwëna dekam maka zëre mo dam taha nakore jana zisi gubirida'ara- emsa de bwinak se tya irin hip. 26 Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Em bëjen em dekon wet son- te-alana men ki en teipsin zini in emsa gubluka, kire enkam de golblan srëmkamye."

Ëkahalo gwe-gwen srëm hap de ol:

* 5:21 5:21 Kel. 20:13; Ul. 5:17

27 "Em dwan mes-eme Musa mo ol jalse gwenna ansa ësane gwe-gwek,

'Bahem ëkahalo gwen.'*

28 Hwëna angkam Ëe ama emsa gubirida'an: Men nara wesya swi enlala naban ërtabinni, ki zen mes enlala nakon kahalo gwibirida.

29 Emsa de ere mo aha nwe titi da gwe'anam, 'Haen, nen karekna wakinsa karatda un,' ki em nwna insa alsin nika hiri son. Sap eme dare nwe naban zigwë'anka, ki esa hëndep Asa hli tala. Ki hwëna tinsin srëm syauknuk dep sa emsa hiri daser. 30 Hen kirekam, emsa de ere mo dam taha kareksa dikim gon hap titi da gwe'anam, diki dawemna em blansin. Sap eme dare taha naban zigwë'anka, ki esa Asa hli tala. Ki hwëna tinsin srëm syauknuk esa hëndep denaban gwë gwera."

Wesya de baes gwibin srëm hap de ol:

31 Yesus ki zep etan gubiridaka,

"Em dwan mes-eme Musa mo ol jalse gwenna ansa ësane gwe-gwek,

'Zini we zemka sap de baes gwibinkim, hwëna nonol baes gwibin hip de suratsa de anakan ale gunkum, "Ëe mesë kire hap baes gwibik." '*

32 Hwëna angkam Ëe ama emsa gubirida'an: Men nara we zemka baes gwibinni, wenya in de kahalo gwen

srëmnak, ki hwëna dekam zen mes aha zi de kahalo gun hup golgunda. Hen we baes gwibinni insa de ahanik gonkam, zen hen Alap mo nwenak kahalonak gwë gwe'ara."

Anakare hap de ol: Bahem anakan ëgu gwen, "Alap, mese ki asa hla tanda."

33 "Em dwan tawa nakake, orep Musa Bak nëno mae mo auyan-azasa ki hen anakan jalse gwibirida gweka,

'Bahem boton hap anakan ëgu gwen, "Alap, mese ki asa hla tanda." '

Hen zen man titi ta gwibirki,

'Em de banakare mae hap Bian mo bose gubin niban gu-gunnu, hëndep kire enkam emki syal gwe-gwibin. Kirekam de syal gwibin srëmkam, ki Alap mo nwenak mese karek gwera.'*

34 Hwëna angkam Ëe ama emsa gubirida'an: Bahem tangan Alap mo bose gubin niban ere mae mo ola so-son gul gwen. Hen Alap zëre mo bosesa de gollëwen hap bahem hen anakan ëgu gwen, 'Ngli, mese ki asa salblanda.' Sap nglina zen Alap zëre mo nikin gwenna zen- men dekon nësa tingan irik gi'iraye. 35 Anakan

hen bahem Bian mo bosesa de gollëwen hap ëgu gwen, 'Kama, mese ki asa salblanda.' Sap zen apdenak-anakan de gun nubanye,

* 5:27 5:27 Kel. 20:14; Ul. 5:18 * 5:31 5:31 Ul. 24:1 * 5:33 5:33 Im. 19:12; Bil. 30:2; Ul. 23:21-23

'Alap, mese ki asa salblanda.' Sap okamana an, zen Alap zère mo tana ik so sone gwenna zen. Anakan hen bahem ègu gwen, 'Èna Yerusalem, mese ki asa hla tanda.' Sap Yerusalem, zen Teipsin Zini Alap zère mo è yawala zen. ³⁶ Hen Alap zère mo bosesa de gollèwen hap bahem hen anakan mae ègu gwen, 'Ère mo nol ala, mese ki asa hla tanda.' Sap eno sosonna hom- dekam de ere mo nol alana insa aha-ere sihi mae naka anakan wet gulsun hupye, 'Ano nol alana an zen ngap-ngap gwen,' ahaksa, 'Zen kakak gwen.' ³⁷ Diki Alap mo bosesa de gubin srèmkam em ègu gwen, 'Èe eiwa denakaè ton'an.' Sap em de anakan ere mo olsa sosen gul gwènkam, 'Zen ki asa salblanda,' dekam hwèna em dowal mo kigi mo dwam gwibin sine ang gwe'ara."

Hwè-hwèkam de nènaka karek ta gwibin srèm hap de ol:

(Luk. 6:29-30)

³⁸ "Em dwan mes-eme Musa mo ol jalse gwenna ansa èsane gwe-gwek,

'Zi de wal bose zik mo nwesa tobe ènkam hai soblankam, ki zini in mo nwena emki hen hai soblan. Ahaksa èk naka de tobe ènkam kam tablankam, ki hwèna zini in mo èk naka emki hen kam tablan.'*

³⁹ Hwèna angkam Èe ama emsa gubirida'an: Zi jal-jal de emsa karek tanna, bahem ere mo timsi goljalse gweblan. Emki hwèna sosok gulblun. Emsa de zi i tranak lek tyankam, em etan eiha i trasa zitrèblan- zèwe deka hen emsa lek tyaka. ⁴⁰ Emsa de ahanik teipsin zinik botonkam anakare ola ban klak tanna, 'Zen mes ano kire-kirena totoresa kap taka,' zen men desa em de hwèna kap tablan hap dwam gwe'ara, emki hèndep kap tablan, hen dekon em etan mas-mas tablan. ⁴¹ Emsa de jana zi zèno nihin dohon-honsa de aha-ere kilometer enkam wè tablan hap tik-tik tanna, em hwèna dare kilometerkam em wè tabla song gwen. ⁴² Zi de emsa banakare mae hap abe tanna, em hèndep golblan. Hen zi de emsa ba maesa de bohè gulblun hap abe tanna, emki hèndep bohè gulblun. Bahem salsiblin."

Ere mo jal zisi de kwasang gwibirida gwen hap de ol:

(Luk. 6:27-28,32-36)

⁴³ "Musa mes dwan-am nèsa anakan titi ta gwibiriki,

'Wal bose wal en omka em kwasang gwibirida gwen.'* Hwèna zèno olsa de tawa ta gwibin wenyà zen anakan mas nul gwenan, 'Nère mae hap de jal zisi sap esa husus eibirida gwer.'

⁴⁴ Hwèna angkam Èe ama emsa gubirida'an: Ere mae

* 5:38 5:38 Kel. 21:24; Im. 24:20; Ul. 19:21 * 5:43 5:43 Im. 19:18

hap de jal zini em kwasang gwibirida gwen. Hen men zen emsa karek da gwibirin, zëbe mae hap Alapsa em abe ta gwen- Zen dikim dawemsa zëbe mae hap gol gwizimdin hipye. ⁴⁵ Sap tingare zisi de kwasang gwibirida gwenkam, zen dekam esa ngatan zi mo langnak de Bian zëre mo bi gwibiridan walaskam loweher. Sap Alap insa yaklana yang tasikī, zen zi dawem-dawem ensa hom zilbirida ine gwenda. Zen hwëna karek-karek gol gwen wenyaka hen zilbirida ine gwenda. Hen ona insa il tī gwenda, zen dawemsa de syal gwe-gwibin wenyaka kip, hen kareksa de syal gwe-gwibin wenyaka kip. ⁴⁶ Zep em de enaka de kwasang gwe-gweblan zi ensa etan kwasang gwibirida gwenkam, ki hwëna anakan bahem ëkil gīl gwen, 'Alap sa kire hap asa sam gwesibiridala.' Roma mo irik ginnik dep de te-ala alal ta gwen zini sap ki kire enkam ëgwë gwenan. Zen hen karek gol gwen bose zemka hwë-hwëkam zënaka kwasang neibirida gwenan. ⁴⁷ Hen em de zisi golëtowenkam, em de ere mo wal bose wal ensa dawem ta guk gwibinkim, hwëna aha zisi hom, dekam bahem anakan ëkil gīl gwen, 'Ano bosena dekam sa Alap mo nwenak dawem gwer.' Alapsa de tame tan srëm zini hen ki kire enkam

hwë-hwëkam wal bose wal en zemka dawem da guk gwibirin. ⁴⁸ Sap nëno mae mo ngatan zi mo langnak de Bianna, zen sowehen tangankam kitak de zisi kwasang gwibirida gwenda- sap hen karek gol gwen zi. Zep em hen kirekam em nëre mae mo Bian mo kim ëgwë gwen."

6

Mae hap de ol: Alap hap de syala, zi dikim emsa boltere tan hap bahem gol gwen.

¹ Yesus dekam zep etan tawa tabinni ayang gulz-inki, "Em de Alap mo bose hap tahalha zisi mas gwibirida gwenkam, ahaksa Alap hap de aha syal maekam, zi mo nwenak bahem golada gwen- dekam de emsa gublun hap, 'Zen dawemna.' Kirekam de syal gwenkam, ki hwëna ngatan zi mo langnak de Bian molya syala in hap de dawemna ebe hap golblaka. ² Zep em de tahalha zisi Bian mo bose hap mas gwibiridankam, bahem aha zisi hamal hap gu-gubiridan- tagal gwennak de emsa hla tan hap. Bahem but srëm golak ahaksa ëtagal gwen maenak anakan gubiridan, 'Eë kimë mas gwibiridan hap hata'ak, em dekam terya ban asa hut lu ane guk- dekakim zi beya asa hla dak, "Zen man angkam mas gwibiridan hap hata'ara." ' Men zen ëk enkam Alap mo

nwenak dikim ësäm gwesin hip de syala nol gwenan, zen kirekam ëgwë gwenan. Hwëna eiwa denakaë emsa gubirida'an: Sap desa mes zëre mae mo tahalha zisi de mas gwibirida gwen nakon boltere da gwibik, zep zëbe mae hap Bian Alap molya lamkam zëre mae mo syala in hap de dawemna golzimki. ³ Hwëna em de tahalha zisi mas gwibirida gwenkam, sowëkam emki mas gwibiridan- aha zi de emsa tawa gweblan srëmkam. ⁴ Aningkim em aha zi hip dawemna gol gwizimdin. Sap nëno mae mo ngatan zi mo langnak de Bianna, Zen zi mo aning gun syala man hlaul gwizimnira, hen Zen sa hwëna ebe mae hap dawemna gol gwizimdi."

⁵ "Em de Alapsa gu sone gweblankam, zi mo nwenak bahem- zi de emsa hla tan hapye. Men zen kire enlala naban nen sone gweblanan, zen zi beya mo ngirin nikon nen sone gweblanan- sap but srëm golak, hen sap ëtagal gwen maenak. Men zen ëk enkam Alap mo nwenak dikim ësäm gwesin hip de syala nol gwenan, zen kirekam ësäm gwesik gwenan. Hwëna eiwa denakaë emsa gubirida'an: Sap desa mes zëre mae mo Biansa de gu sone gweblan nakon boltere da gwibik, zep Bian Alap molya lamkam kire syal hap de dawemna golzimki. ⁶ Hwëna em de

Alapsa gu soneblankam, gol mwanak em tin, hen lilikinni em solhlasin. Dekon em aningkim gu soneblan. Sap nëno mae mo Bian, hla ta gwen srëm Zini Alap, Zen zi mo aning gun syala man hlaul gwizimnira, hen Zen dekam sa hwëna ebe mae hap dawemna gol gwizimdi."

Yesus kim kirekam de Biansa gu sone gweblan hap tawa tabirkike:
(Luk. 11:2-4)

⁷ "Em de Alapsa gu soneblankam, bahem aha-ere abena etan gollwa halasen gwen- men kirekam Alapsa de tame tan srëm wanya ëgwë gwenanye. Sap zen man ëkil gil gwenan, 'Abesa de mam blalkam gollwa hala serankam, ki sa ano abena dokwak gulu.'

⁸ Hwëna kirekam waba hap. Zep em zëno mae mo kim bahem. Sap Bian Zen mes eno dwam gwibinni tame gulku- em de nama abe tan srëmnak.

⁹ "Zep em a kirekam em gu sone gweblan:

Bian, ngatan zi mo langnak de Zini,

dikire eno bosena teip nulsuk gwëk.

¹⁰ Diki okamanak awe Em hen irik gin-

in kirekam hen ngatan zi mo langnak irik gi'irake.

¹¹ Namen dep de tembanena ap golzim.

¹² Ano mae mo karek-karekna ap tap gulsuk gwizim-

ëe men kirekamë hen aha
zi mo karekna eititi ei
gwibirin, men desa ap
nol gwizimninke.

13 Asa de akasibirida gwen-
nak bahem nwe
enkam asa kara ta
gwibin.

Hwëna dowal mo kigi mo
taha nakon asa alal
gul gwe.*

14 Etan ki zep gubiridaka,
"Men nara wal bose zik
mo zëbe hap de karek gol-
blansa eititi gwibir-blinkam,
ki ngatan zi mo langnak de
Bian sa hen zëno karekna
eititi gwibir-blira. 15 Hwëna
em de wal bose uk mo
ebe hap de karek golblansa
eititi gwibin srëmkam, ki
Bian hen molya eno karek-
karekna ep tap gulsubluka."

*Bian hap de tembanesa
ëlwa gwen hap de ol:*

16 "Em de Biansa dikim en-
lala zon tasiblin naban abe
ta gwen hap tembanesa ëlwa
gwenkam, nwe-masena
bahem ëdowe hana gwen.
Sap men zen ëk enkam Alap
mo nwenak dikim ësam
gwesin hip de syala nol
gwenan, zen kirekam ëgwë
gwenan. Zen son maesa
nawa gwibirin- dekam de
zi anakan tawa gwibiridan
hap, 'Zen an Alap hap
tembanesa ëlwa'an.' Eiwa
denakaë emsa gubirida'an:
Sap desa mes zëre mae
mo tembane lwan nakon
boltere da gwibik, zep
Bian Alap molya lamkam

kire syal hap de dawemna
golzimki. 17 Hwëna em
de Biansa dikim abe tan
hap tembanesa lwankam,
nwe-masena em ngan tasik
gwibin hen nol alana em
sisir ta gwibin. 18 Bap zen
aha zi emsa anakan tame
tabin, 'Zen Biansa dikim
dawemkam abe tan hap
tembanesa ëlwa'an.' Sap
nëno mae mo Bian, hla
ta gwen srëm Zini Alap,
Zen zi mo aning gun syala
man hlal gwizimnira, hen
Zen dekam sa hwëna ebe
mae hap dawemna gol
gwizimdi."

*Ngatan zi mo langnak de
kire-kiresa lam gun hup de ol:
(Luk. 12:33-34)*

19 "Auhu-kama ennak awe
bahem kire-kirena ëbeya
gwen. Awe hwëna sa ëkalse
gwer hen winim sa blom
da gwibir, hen sowë zi sa
dekam de kap tan hap eno
gola insa dre dal. 20 Diki
dawem tanganna ngatan
zi mo langnak em kang ta
gwen. Zëwe molya ëkalse
gwek, hen winimni molya
zë blom dabik, hen sowë
zini banakan molya kap dak.
21 Sap men zëwe eno kire-
kirena ërlwa gwenna, eno
enlalana hen zëwe sa lwa
gwera."

*Enho nakon de ngatan
gwen hap de ol:
(Luk. 11:34-36)*

* 6:13 6:13 Dekon aha zi man lun mas gulku- men kirekam gerejanak aumwa topnak ëgu sone gwenanye. Zen a kirekam mo: "Sap Em en sosonna hen teipsinni. Zep dikire eno bosena hëndep denaban teip nulsuk gweblak. Amin."

22 “Nwena zen tim hip de liliğin- enho dikim ngatan gwen hap. Nwe nik de lalak nēna, dekam enhona hen ngatanna. Eno gwē hanna dekam, san de ngatan san de song gwenna. ²³ Hwēna em de nwekam men-san an-sankam hir-hir gwe naser-ankam, dekam bute hala seran makan esa gwē gwera. Hen eno nwe nik de haī nēnkam, dekam kawesin tangannak esa gwē gwera.”*

Enlala beya gwen srēm kam de lowe he gwen hap de ol:

(Luk. 16:13; 12:22-31)

24 “Zini bējen dare teipsin zisi dawemkam babu gwizimdin. Zen hwēna aha-en naka sa dawemkam kwasang gwe-gweblala hen blikip gwesik gweblala. Aha zini insa molya. Zep em hen kirekam: Em bējen em syala dan son- Alap mo syala ban, te-ala beya gwen hap de syala banye.

25 “Zen in zep, em bahem anakan ēngalap gwe-gwen, ‘Ēe banakan asa gwēr? Ēe basa asa twin gwibir hen otde gwibir? Hen ēe basa asa ala so gwer?’ Emki ēenlala gwen: Eno gwēna zen tembane en nakon hom lwa gwenan, hen timni ala so gwen hap de en nakon hom lwa gwenan. ²⁶ Em ba hap de kirekam ēngalap gwe-gwen hap? Emki mawasa enlala gwibiridan. Zen hom ba maena eiyas nīl gwenan,

hen hom dan gwenan, hen zēno mae mo gudangna hom- zēwe de tarankam ba maesa kang ta gwen hapye. Hwēna zen mes ki tame nuk, ‘Ngatan zi mo langnak de Bianna ki tembanena ap gol gwizimnira.’ Zep emki hen dam gulsuk gwen, ‘Ēe Bian mo nwenak mawa betek mo kim hom.’ ²⁷ Em de ere mo gwēn hap ngalap gwenkam, san ha em emaka ere mo gwēna insa engka en mae langa gulsu'ura? Bējen.

28 “Zep em ba hap de anakare hap enlalana ēbeyam-bya gwen hap, ‘Ēe basa asa ala so gwer?’ Emki sap sona ok ei'i enlala gwibiridan. Zen hom syal ta gwenan, hen pakeanna hom dayal gwibirin. ²⁹ Hwēna Ēe ama emsa gubirida'an: Sap teipsin zini Salomo Bak, zen hwēna hom ok eis nwe-awes makare pakeanna akeka- desa de zēre mo te-ala beyakam teisyan hapye. ³⁰ Em in Biansa de taībli blanna tawa naka hom! Ok eis mo ēhultunnu tihis tanganna, sap zen namen de ēnwe-awes gwenkam, hwēna ka'an de ējek-jak gwen. Zen sap eiwa kirekam, hwēna Alap ki desa kara ta gwibirida. Zep emki Biansa anakan taībli gweblan, ‘Zen molya asa ala so gwen hap denakim da tasiki.’

31 “Zep em bahem anakare hap ēngalap gwe-gwen, ‘Ēe basa asa twin gwibir hen otde gwibir? Hen ēe basa

* 6:23 6:23 Tit. 1:15

asa ala so gwer?' ³² Sap Alapsa de tame tan srēm zini zen kirekam ēngalap gwe-gwenan. Hwēna nēno mae mo ngatan zi mo langnak de Bianna, Zen anakan tawana, 'Ano waslasna an kiresa tahalha gwibi'ira.' ³³ Hwēna kitak ere mo tahalha gwibinni insa esa hla kul gwer- anakare enlala de eno mae mo enhonak bol-zaun gwenkamyē, 'Diki Bian Zen nabakam nēsa irik gīlzin, hen ēe anik zēno dwam gwibin en san ang tak.' ³⁴ Bahem ka'an dep dena kip anakan ēngalap gwe-gwen, 'Ēe ka'an basa asa jogwaher gul?' Sap namen de tahalha hap dena, zen srēm. Ka'an de tahalha hap dena, zen hen srēm. Bahem ka'an de tahalha hap dena namen enlala gwibin. Dikire eno enlalana namen en dep dena kip lwak. Ngein sin dep de tahalha hap bahem ēngalap gwe-gwen."

7

Wal bose wal uk mo kareksa de hlaul gwizimdin srēm hap de ol:

(Luk. 6:37-38,41-42)

¹ Yesus dekam zep etan tawa tabinni ayang gulzimki, "Wal bose wal omka bahem gubirida gwen, 'Zen karek tan hap man dakasti'ira.' Ki hwēna Alap sa hen emsa gublula, 'Zēna hen karek tan hap man dakasti'ira.' ² Sap em men kire enkame wal bose omka karek tan hap gublu'anka, ki hwēna Alap hen kire

enkam de emsa karek tan hap maka gublu'ara. Sap eme aha zisi gublu'anam, 'Zen kirekam ngip gulku,' Alap dekam sa hen emsa karatda tala- eno gwēnsa de anakan hlaulblun hap, 'San ha zēna hen kirekam ngip gul gwenda?' ³ Hen em ba habe wal bose uk mo ngip gun betek tolsa hla kul gwizimnin? Hwēna ere mo ngip gun yawala em desa de oto gulsun hup ema baes ta gwenan. ⁴ Kirekam insa ēgwē gwenan, zen men kiye: Zi de wal bose zemka gublunna, 'Anik eno nwenak de te klana insa gulsuk,' hwēna zēre mo nwenak hen balok tek yawala ki lwa'an. Desa maka nonol gulsu'ura- dekam de dawemkam wal bose zik moka hlaun hupye. ⁵ Em in Alapsa ēk enkame ang ē gweblanan. Diki nonol enaka emaka oto lasik gwibi'in. Ki esa dawemkam kara gwera- dekam de wal bose omka halen ora san zerwet son hapye."

Dawem enkam de Alap mo irik gin hip denaka tawa ta gwibin hip de ol:

⁶ "Alap onakore ol dawemna bahem lwa makare enlala zi hip waba hap tonbirida gwen. Zen sa hwēna jala ban ja-ja nul gwer hen emsa sa naptabirida gwer. Hen Alap onakore ol dawemna bahem gwe makare enlala zi hip gol gwizimdin. Ki hwēna zen sa zalta dep tanakam nyaubir."

Kirekam de Alapsa abe ta gwen hap de ol:

(Luk. 11:9-13)

⁷ “Men kiresa ena dwam gwibinni, Alapsa em abe ta tine gwen. Ki Zen sa hëndep kiresa ep gol gwizimdi. Em teibir tine gwen, dekam esa hëndep Zëbon onakon hla kul gwer. Hen orasa em tēbla tine gwen. Zen dekam sa ep zertrēblala. ⁸ Sap zini men zen abe ta gwenna, zen gul irinkim. Men zen tei gwibinni, zen hlaunkum. Hen men zen orana tē gweblanna, zēbe hap zertrēblankam.

⁹ Ebon mae onakon san ha ki bi zem walas zikhip kasona golblaka?– zen de roti hap abe tankamye. ¹⁰ Ahaksa wanyana san ha ki golblaka?– zen de hogwe hap abe tankamye. ¹¹ Em sap jal-jala, hwēna eno anakare kwasang enlalana hen ki, ‘Ee anik dawem naka ère mo walas hap golblak.’ Nēno mae mo

Bian, ngatan zi mo langnak de Zini, Zen hwēna dawem tangankam nēsa kwasang gwibirida gwenda. Zep Zen hen Desa de abe ta gwenkam dawem kire-kiresa nēp gol gwizimmira.”

Tingare Alap mo titi tabin ola kon, bol-zaun wenya an zen tangan:

¹² “Men kirekam ena dwam gwe'ara, zi de kirekam emsa gwē gweblan hap, em hen ahasa kirekam em gweibirida gwen. Sap kirekam de enaka

golēlowehe gwen hap dena, zen zen ausuna– Musa mo titi tabin olak hen Alap mo ol ayang gul gwen zi mo olakye.”

Mae hap de ol: Ngatan zi mo lang san dep de orana eiwa klakatna.

(Luk. 13:24)

¹³ “Hëndep de èngaya gwen hap de èdwam gwenna, lilikin klakat san em biti gwen. Sap lilikin yakna hen ora dak-dakna, zen syauk bla san dep dena. Zen in zep zini desan beyakam ègwahal gwenan. ¹⁴ Hwēna eiwa klakat tanganna– hëndep de èngaya gwen hap de lilikinni hen oranaye. Zep zini beyakam hom orana insa dam dasik gwenan.”

Nēsa de yasik tabin hip de zisi de kire nakon dam tasibin hip de ol:

(Mat. 12:33-35; Luk. 6:43-44)

¹⁵ “Bira! Botonkam de tawa ta gwibin zini sa ebon mae yaing gwe-gwezal. Ol toran nakon esa kil li gwibir, ‘An hen nēban mae apdenak– Alap mo hanan tabin walas.’ Hwēna zen in gwe tihī jal-jal makarena. Zen sa emsa hit di gwibir.

¹⁶ Em zēre mae mo lowehen nakon hen syala kon esa ki dam lasik gwibir. Kwiwe dansa bëjen lemo timnik taran. Hen dokot tē ngingina bëjen rambutan dankam tēn. ¹⁷⁻¹⁸ Men kiye hen tenya: Zen zēre mo dan enkam ètē gwenan. Tenya

men zen twin gwibin srëm tetan dankam ëtë gwenan, zen bëjen twin gwibin tetan dankam tën. Hen tenya men zen twin gwibin tetan dankam ëtë gwenan, zen bëjen twinbin srëm tetan dankam tën. ¹⁹ Tingare tenya men zen twinbin tetan dankam ëtë srëm gwe-gwenan, zen lu tan en hap dena- desa de syauk blanak tru tasen hap. ²⁰ Zen kirekam hen- botonkam de tawa ta gwibin zini inye. Em zëre mae mo syala kon hen lowehen nakon esa ki tame la gwibir."

Mae hap de ol: Zini men zen botonkam ëgu gwenan, "Ëe an Yesussu de ang gweblan zi," hwëna Alap sa desa karek tabiri.

(Luk. 6:46; 13:25-27)

²¹ "Tingan men zen Asa anakan daken gweblanan, 'Bian, Bian,' hwëna zen molya kitak Alap mo irik ginnik bitì gwëk. Diki men zen zëre mo dwam gwibin sin syal ta gwenan, zen zen en sa zëre mo irik ginnik bitì gwer. ²² Aumwa hap de zisi klis gunnuk, zini beya tangan nik sa Asa daken gweblal, 'Bian, Bian, ëe ere mo bosekamë hamal hap de ola ayang ul gwizimk. Hen ëe eno bosekamë dowal-dowala olëalsa sone gwibik. Hen owas-owasna eno bosekamë syal ei gwibik.' ²³ Hwëna Ëe asa ding gulzim, 'Em Abon dep denaka hom. An kon em

hëndep sek gwen, sap em an zene karekna ol gwëk.' "

Enlala blala ban de lowehe gwen hap de ol:

(Luk. 6:47-49)

²⁴ "Zen in zep, zini men zen ano ola ësane gwe-gwenan hen desan ang ta gwenan, zen men kiye- enlala blala bare zini men zen gola moko dawem naban taukuke. ²⁵ Kim o dil gwëk, ho namwa yawala dekam zep sap desan tülzik, hen asese yala dekam zep sap ak- abla zaka, sap zëno mokona olk san de hul-hul tanna.

²⁶ Hwëna zini men zen ano ola sap ësane gwe-gwenan hwëna desan de ang tan srëmkam, zen men kiye- enlala joblo-top zini men zen moko srëmkam gola taukuke. ²⁷ Hwëna kim o dil gwëk, hen ho namwa yala kim desan tülzik, hen asese yala kim taillki, dekam zep hëndep gola in mal heka, hëndep karek tangankam dreweka."

²⁸ Yesus kim kirekam tawa tasibirki, zi beyam-byana in zen zë sane da'ak man tangan dengguanblak. ²⁹ Sap zëno tawa tabinni sosen tanganna- san de teipsin zi mo tawa tabinni kiye. Musa mo olsa de tawa ta gwibin hip de zi mo tawa tabin niban apdenak hom.

8

Yesus kim sop sang-sang karek nabare zini dawem takake:

(Mrk. 1:40-45; Luk. 5:12-16)

1 Yesus kim kwatap tek nakon ati gwe zaka, zini beya tangan nik zep ang nēblazak. 2 Zao zep hen sop sang-sang karek nabare zini Yesus onak dep hata zaka, boklesa zep Yesus mo nwenak kom so zaka. Dekon zep abe ta seka, "Bian, Eme dwam gwe'anam, Em emaka asa dawem ta'ara."

3 Yesus ki zep towanblan naban ding gulbluka, * "Ēe ama dwam gwe'an. Em dawem gwen." Dekam zep hēndep sop sang-sangna in kon dawem gweka. 4 Zao zep etan gulbuka, "Insa emsa dawem tanan, bahem mae ahasa tonbiridan. Diki nonol Alap mo golak de syal tan zi hip ahana kip enaka zertrēbla. Zao gublu, 'Emki asa hla tan. Ēe san ha mesē dawem gwer?' Musa Bak mo tītī tabin olak men kirekam sop sang-sang karek zi de dawem gwennak dep dena lwakke, zen kirekam em syal gwibin.* Zen dekam sa tingan emsa anakan tame dal, 'Zen eiwa mes tangan dawem gweka.' "

Yesus kim Kapernaumk jana nabare zi hon de babu gwen zini dawem takake:

(Luk. 7:1-10; Yoh. 4:43-54)

5 Yesus kim Kapernaumk hata onka, ki zep zē Roma mo jana zi mo mamna Zēbon onak dep hata zaka,

zao zep Yesussu mas gweblan hap abe ta gwe'anka. 6 Man zē gulbuka, "Bian, abon de babu gwe-gwen zini golak sang-sang sabak nik gwē'ara. Zen ni ensa ta gwe'ara. Luwen maena banakan dep."

7 Yesus ki zep ding gulbluka, "Ēe asa desan dawem tan hap song gwer."

8 Hwēna jana zi mo mamna in ki zep ding gulbluka, "Bahem, Bian. Ēe dawem naka hom, zep ēe ama saher gwe'an- em de ano golak hatan hapye. Hwēna anakan-en Em gun, 'Zi sang-sangna in zen dawem gwen,' dekam sa dawem gwera. 9 Sap ēe mesē Emsa taibliblak, 'Eno ol-gunnu bējen kirekam lwa srēm gwen.' Sap abon onakon de teipsin zini ki. Ano otdenak dena hen ki. Ēyē ēre mo otdenak denaka gublu'anam, 'Em song gwen,' zen dekam maka song gwe'ara. Hen ahanakaē gublu'anam, 'Haen,' zen hen dekam maka song gwe'an zala. Ēyē ēre hon de babu gwen zisi gublu'anam, 'A desa syal gwibir,' zen dekam maka hēndep syal gwibi'ira. Ēe sap teipsin tola, zep ano ol san kirekam ang ta gwenan. Hwēna Em in teipsin tanganna, zep eno ol san sa ki kirekam lwal."

* 8:3 8:3 Musa mo tītī tabin olak, sop sang-sang karek zini bējen ēnak gwēn, hen but srēm golak bējen tīn, hen aha zi bējen desa golek de tan, ahaksa towanblan. Hwēna ayatnak awe Yesus man towanblaka. * 8:4 8:4 Im. 14:1-32

10 Yesus man tangan tenggwanblaka- zëbon onakore olsa de kirekam sane gwenkam. Dekam zep zi trana in zen ang nëblan da'ak desa lero gwibiridaka hen gubiridaka, "Eiwa, zini in man Asa taïbli'ara. Èe homë mae Israelk kirekam de sërkam Asa taïbli'blan zini zertowek. 11 In zebë emsa gubirida'an: Yakla hata sezan nakon hen nikin anen nakon, Yahudi srëm zini beya tangan nik sa tagal gwer- Alap mo irik gin kon gwisibir hanan tembane yawalak de apdekam eisrip-sri gwen hapye, Abraham, Isak, hen Yakob mae han. 12 Hwëna Yahudi zini, zen diki zen tangan- Alap mo irik ginnik de sap bitï gwen hap de wenyaye. Desa hwëna beyakam sa kawesin sin dep yal nulin-men dekon zi mo angna yusyustin niban gona ta gwenanke, hen sang-sang hap ëkna ngalk-ngalk da gwibirinke."

13 Hwëna Yesus ki zep etan jana zi mo mamna insa gubluka, "Angkam sap esa song gwer. In kirekam ena Asa taïbli'lala, in zep sa ki kirekam lwal." Zëre hon de babu gwe-gwen zini in hëndep dekam zep ki dawem gweka.

Yesus kim zi beyam-byana dawem tabirkike:

(Mrk. 1:29-34; Luk. 4:38-41)

14 Yesus ki zep Petrus mo gol san song gweka. Zëwe

zep Petrus mo we marena hlau'un zaka. Ewen naban nisi ta'ak. 15 Zao zep wenyansa tahanak towanbir ineka. Ewenna in kon dekam zep hëndep sër gwék. Dekam zep hëndep luwek, hen dekam zep tembanekam mas gweblak.

16 Yaklana kim dum gwe heka, dekam zep zini dowal de tilbiridan zi sang-sang beyam-bya naban Yesus onak dep nolëyaing gwezak. Yesus ol-gun enkam zep dowal-dowala insa golëalsa sone gwe'anaka, hen tüngare zi sang-sang beyana insa dawem ta gwibi'inka. 17 In kim kirekam syal gwibirki, dekam zep zauk- zëre hap dena mensa Alap mo ol ayang gul gwen zini Yesaya Bak orep ayang gulzimkiye, "Zen sa nëno mae mo karek-karekna hen sang-sangna mensa nihin makan wei kulsuk gwenan tonzim iri."*

Mae hap de ol: Yesussu de ang gwe-gweblanna, zen dam-dam naka hom.

(Luk. 9:57-62)

18 Yesus kim zi beyam-byana insa anakan hlauludaka, "Zen mes Asa dot dasin'in," dekam zep zëre hon de ang ta gwen wenyaka gubiridaka, "Nen ho gutuna an mo men eiha san tablan gwe kinin."

19 Hwëna ki zep zë Musa mo olsa de tawa ta gwibin zini Yesus hon dep hata zaka. Zao zep gublu zaka,

"Bian Guru, men desane ki të gwe'anaka, ëe asa Emsa ang gweblanda gwer."

²⁰ Ki zep hwëna ding gulbluka, "Gwenya wistir zem ki. Hen mawana zol zem ki. Hwëna ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna ano ni ta gwen gola hom." †

²¹ Zi beyana in zen dekam ang nëblanda gwe'ak, etan ahanik zep hwëna gubluka, "Bian, ëe asa lamkam Emsa ang gweblanda gwer, hwëna nonol ë san anik lwahak. Ere mo bian de tïn hyanak asa Ebon dep hatazal."

²² Hwëna Yesus ki zep ding gulbluka, "Em angkam emki hëndep Asa ang gweblan. Eno bian de tïnkim, dikire tok bose zik lo dasik."

Yesus kim ho ngëp naban asese naban jalse gwizimkike:

(Mrk. 4:35-41; Luk. 8:22-25)

²³ Dekam zep hëndep Yesus zëre hon de ang ta gwen wenya ban bulkum men eiha san dep golësek gweka. ²⁴ Mumuk ennak zep hwëna ho gutuna in mam enkam ngëp-ngëp gweka, hëndep bulu in dekam sek gwe'ak sop gun hup zep alp gwesï'ik. Hwëna Yesus Zëna dekam nama nisi mukum ta'anaka. ²⁵ Hwëna dekam zep anakare ola ban

li dak, "Bian, nënaka Em ngaya tabin! Nen an em-am angkam juwe'an!"

²⁶ Ki zep ding gulzimki, "Em ba habe ëairi'an? Em an eiwa home Asa laïblïbla'an." Ki zep hëndep luweka, dekam zep asese naban ho ngëp naban jalse gwizimki. Dekam zep tangan hëndep së nëhek. ²⁷ Zëre hon de ang ta gwen wenya in dekam zep tenggwaran naban ëguk, "Eiwa, zini an wehasa hom! Ba hap tangan asese naban ho ngëp naban betek nëblanan!"

Yesus kim dowal-dowal mo bi gwizimdin zi darena dawem sokake:

(Mrk. 5:1-20; Luk. 8:26-39)

²⁸ Ho gutu men eihtanak kim golëyaing gwe naka, Gadara mo langnak, zao zep dowal beyam-bya mo bi gwizimdin zi darena Yesus onak dep apta zaka. Zi darena in zi tok lo tasik gwibin kaso-hul kaso-hulak ënda gweka. Zen sërkam de jal-jal darena, zep zini desan ëgwahal srëm gwe-gwek. ²⁹ Zen dowal beyam-byana in mo hërhen ola ban wet oso zaka, "Alap mo Tane, Em aban mae toton banaan de syal tan hap? Em san ere mo yakla yawalak

† **8:20** 8:20 Yesus kim okamanak gwë gweka, Zen man Zënaka "Anak Manusia" kam gu gweblaka. Hwëna walaskam de enlalana zëwe hom. Ibrani olkam zëno enlalana "zi tangan." Yesus mae hap kirekam Zënaka bose taka: Sap Zen man enlala gweka- mensa Daniel Bak zëbe hap dena hamal hap Dan. 7:13-14nak ale gulkuke. Sap Daniel man nwe nik de lirisin nëblankam "zi tangan" makan Yesusu ngatan zi mo langnak hla ta seka- Alap kim Desa Zen de kitak teipsibiridan hap gublukake.

de zaun srëmnak de asa karek tabin hibe hata'ara?"
³⁰ Zëno mae mo nwe kara gwen san zaho beyam-byana tembane hap kwatap tini san ehaka'ak. ³¹ Dowal-dowala in ki zep Yesussu aberbe da gwe'ak, "Em de zi darena an kon wet so gwen hap asa gubiridankam, Em wëhë asa zaho trana wakuwe de bitï gwen hap gubirida'anaka?"

³² Yesus ki zep gubiridaka, "Em sek gwen." Dowal-dowala in dekam zep hëndep zi darena in kon wet so gwek, dekam zep hwëna zaho trana iwe bitï gwek. Zahona in dekam zep hëndep heya-hya gwenkam li san syalk ta tinek, hëndep ho gutunak zep ëkei-king gwek. ³³ Zahona in zen kara da gwibik, dekam zep ë san dep heya-hya gwek, hen ëaisil gwenaktingan in zen ki zë owasna lwakke, zahonak hen dowal mo tilzimdin zi darenak. ³⁴ Dekam zep ëna iwe de zini kitak sek gwek- Yesussu de zertowen hap. Kim zë hla dak, zao zep blikip gwesiblin naban abe dak- Zen de nabakam zëno mae mo langna in kon song gwen hap.

9

Yesus kim taha-tana teisyana inen srëm zi sang-sangna dawem takake:

(Mrk. 2:1-12; Luk. 5:17-26)

¹ Ki zep Yesus bulkum lwahal zaka- zëre mo gwë

gwen ëna Kapernaum sun dep. Zao zep etan zi beyam-byana tagam nëblazak. ² Dekam zep hen zi sang-sangna taha-tana teisyana ine gwen srëm naka beryak de ziredan naka nërhatzak. Yesus kim anakan tame tabirki, "Eiwa, zen man tangan Asa daiblibla'an," dekam zep zi sang-sangna insa gubluka, "Tane tol, bahem ngalap gwen. Eno karek-karekna mesë ep tap gulsublunan."

³ Musa mo titi tabin olsa de tawa ta gwibin zini kim zë Yesussu kirekam sane da'ak, dekam zep enlala ennak donsublu'ak, "Zi bose zik mo karekna insa tap gulsublun hap gunda, zen man kil gi'ira, 'Eë an Alap han apdenak.' Kirekam insa gunda, zen Alapsa lamang tanda."

⁴ Yesus hwëna mes zëno mae mo enlalana tame tazimki, ki zep gubiridaka, "Em in kirekame enlala ennak Asa lonsublu'an, zen ere mae mo enhosae kim karek la'an!" ⁵ Em ema ano ola husus eibir-anakan insa gublulye, 'Eno karek-karekna mesë ep tap gulsublunan.' Hwëna anakan de gublunkam, 'Em luwen, hëndep song gwe,' san esa hen etan husus eibir? Sap ol-gun darena in apdenak- Alap mo ssonkam de gublun ol. ⁶ Hwëna angkam Eë ama ebe mae hap goltreizim'in- em dikim Asa anakan tame tan hap, 'Alap mes ki ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna

abe hap sosonna golblaka-okamanak awe dikim zi mo karek-kareksa tap gulsuk gwizimdin hip denaye.' ”
Ki zep hwëna etan zi sangsangna insa gubluka, “Em luwen. Ere mo berya insa teisya, ki gol san song gwe.”

⁷ Zi lekna in dekam zep hëndep luweka, ki zep hëndep zëre mo gol san dep song gweka. ⁸ Zi beyambyana in kim owasna insa hla nuk, dekam zep airin niban Alap mo bosena teip nulsuk gwebla'ak, sap Zen dekam zëre mo soşon yawalsa Yesus osan okamanak de zi hip golzim'inka.

Yesus kim Matiu'u kwang ta kinikake:

⁹ Yesus kim dekon song gwe'anka, dekam zep Roma mo irik ginnik dep de pajak te-ala alal ta gwizimdin zini asa hla ta'anka. Ano bosena Matius. Ee ere mo syal gwe-gwen teksonnakë nikin'ik. Zao zep asa gublu zaka, “Haen. Asa em ang gweblan.” Ee ki zebë luwek, ki zebë hëndep ang gweblak.
*

¹⁰ Yesus kim ano golak golëtembane ta'anka, dekam zep hen ahakore pajak te-ala alal tanda gwen wenyaya beya enkam yaing

* **9:9** 9:9 Matius Yunani olkam hom anakan ale gulku, “Ano bosena Matius.” Zen hwëna anakan ale gulku, “Zëno bosena Matius.” Zen man zëre mo bosena bukunak awe golzabe gweka- san de aha zi hip de ale gulblunna kiye, men kirekam hen Yohanis zëre mo Ol Dawem ale gunnuk zëre mo bosena ale gul srëm gwe-gwekake. Hwëna Orya ol zi de anakan tame gun hup, “Men zen ale gulku, zen hen zëwe ang gwe-gweka,” zep damkam zënaka de kira tan makan awe li nul sonek. * **9:13** 9:13 Hos. 6:6

gwezak. Hen ahakore karek-karek gulin halasen gwen wenyaya man zë hen beyakam yaing gwezak. Ki zep hëndep apdekam Yesus mae han tembane ta'ak- hen zëre hon de ang ta gwen wenyaya ban. ¹¹ Farisikam de gubirida gwen zini kim zë hla nulidazak, dekam zep Yesus hon de ang ta gwen wenyaya insa nenbiridazak, “Eno mae mo guruna in ba hap tangan pajak te-ala alal tanda gwen zi niban apdekam golëtembane ta'ara?- hen ahakore karek-kareksa de gulin halasen gwen wenyaya banye! Zen in kwae nabanke!”

¹² Yesus kim kirekam salbiridaka, ki zep ding gulzimki, “Zini, sang-sang srëm wenyaya, zen hom doktersa dwam në gweblanan. Zen diki zi sang-sang en dwam në gweblanan. ¹³ Ano syalsa de dam gulsun hup, diki dawemna Alap mo ola ansa emaka klis u'in, Zen kim anakan Israelsa gubiridakake,

‘Ee a kirekam de lowehe gwen habë mo emsa dwam gwibirida'anye: Bol-zaun tanganna, aha zi mo karek-kareksa kwasang naban em eititi gwe-gwibin. Ere mae mo karek-karek hap de kirekiresa abe hap tru tasik

gweblansa, zen abe hap bol-zaun tangan naka hom.*

Zep Èe ansa okamanak hatazak, Èe karek-karek gulin halasen gwen wenyaka de kwang guludan habè hatazak. Men zen zënaka tim di gwibirin, 'Èe an dawem-dawemna,' Èe desa de kwang guludan hap homè hatazak."

Mae hap de ol: Yesus hon de ang ta gwen wenyaka kire hap tembanena èlwa srèm gwe-gwek.

(Mrk. 2:18-22; Luk. 5:33-39)

¹⁴ Zao kim lwa se'ak, ki zep baptis ta gwibin zini Yohanis hon de ang ta gwen wenyaka Yesus hon yaing gwezak, ki zep zè dakensiblik, "Èe ama Alapsa dikim enlala zon tasiblin naban abe ta gwen hap etan-etankam tembanena èlwa gwenan. Farisikam de zini hen kirekam ègwè gwenan. Hwèna ebon de ang ta gwen wenyaka ba hap kirekam syal neibir srèm gwe-gwenan?"

¹⁵ Yesus ki zep ding gulzimki, "Abon de ang ta gwen wenyaka kip man dakastilzim'in- an kirekam tembanesa de èlwan srèmkam lowehe gwe'anye. Sap zen angkam teipsin zisi de zergwèn makan Asa nèrgwè gwe'an. Hwèna jal zini kim de Asa jek-jak da'ak, Abon de ang ta gwen wenyaka

dekam molya tembane tak. Embwan hap sa baes tal." †

¹⁶ Etan ki zep kire hap gulk sun de ol blaonzimdinni dan mas sozimki, "Zi mo baju kwang de hul nènkam, zen bëjen deyol sop èsekam makan tazimdin. Kirekam bëjen dakastin. Sap ngan sosunkum deyol èsena in de yok gwe'ak, dekam sa baju èpba hula in mam enkam etan kalk nèr. ¹⁷ Hen kirekam, anggur ho èsesa bëjen kambing sopkam de botol èpbanak yuren. Kirekam hom dakasti'in. Sap anggur ho èsesa de kambing sop botol èpbanak yurenkam, anggur hona in kim de nopna ta'il g't'ik, kambing sopkam de botola in dekam sa kalk nèr, hen anggur hona in dekam sa zalta dep hlèweher. Anggur ho èsena zen diki kambing sop botol èsenak de yurenkam dakasti'in- apdenak dikim dawemkam nolan hapye. Zep hen kirekam, Abon de ang ta gwen wenyak de etan èpba lowehen san abarenak ang tan hap hom dakasti'in."

Yesus kim but srèm golak de mam zi mo wenam tol tokna ngaya gulkuke, hen aura gwe-gwen wenyaka kim dawem gulkuke:

(Mrk. 5:21-43; Luk. 8:40-56)

¹⁸ Yesus kim nama baptis ta gwibin zini Yohanis hon

† 9:15 9:15 Mensa "teipsin zisi de zergwèn" kam awe li nul sonek, Yesus gulk sun de ol blaorankam "we èse gon zisi de iye zik zergwèn" kam aisil gwibiridaka. Dam gulsunnu apdenak: Zen dekam bëjen tembane srèmkam lowehen.

de ang ta gwen wenyä ban ola golëton'anka, ki zep zë Yahudi mo but srëm golak de aha mamna hata zaka. Zao zep Yesus mo nwenak boklena kom so zaka, dekon zep gu seblaka, "Ano wenam tola nër hom tangan tiling. Hwëna nen ki song ën. Em de tahasa tehabir anenkam, zen sa etan ngaya gwer." ¹⁹ Yesus ki zep hëndep luweka, dekam zep zëre hon de ang ta gwen wenyä aban mae zini insa ziang gweblaka.

²⁰⁻²¹ In kimë sek gwe'ak, wenyä ki zep Yesusu tahan nakon golek de tazak. Wenyä in man aura gwegwek. Tahunna mes dua-blas enkam altilsibik-sang-sangna in han de gollwa gwennakye. Zen man enlala gwe'ak, "Baju mae ennakë towanbla'ak, ëe dekam asa dawem gwer." Ki zep hëndep baju silih top nakon olk ta sonek. † ²² Yesus ki zep hëndep tahan san lero gweka, dekam zep wenyä insa hlauku, zao zep gubirki, "Anyan, bahem ngalap gwen. Em ema Asa taibliblala, zebe dawem gwenda." Wenyä in hëndep dekam zep ki aurana in

tewesibik.

²³ But srëm golak de mam zini in mo golak kim asa golëyaing gwe'anka, anakan zebë hla kulida'ak, "Zini beya nik ol mamkam gosa dabi'in, hen ahakon sul-ingkim sei go tërya da'an." ²⁴ Yesus ki zep zë gubirida kinzika, "Em kitak wet so gwen. Wenam tola an hom til. Zen nisi am ta'an." Zen hwëna man swrë da gwe'ak. ²⁵ Èe kimë kitak olëalsa sonek, Zen ki zep hwëna teksonna in zao wenam tol tokna lwa'ak desan dep tilki. Taha nakon kim gul ineka, dekam zep hëndep wenam tol tokna in etan ngaya gwek, hëndep zauk. ²⁶ In desa zë owasna kirekam syal gwibirki, dekam zep ki hëndep tingare langna iwe de ë-ë san nol haladak.

Yesus kim zi nwe dïmin darena dawem sokake:

²⁷ Yesus kim dekon etan asa golësek gweka, ora nakon zep zi nwe dïmin darena ërtro kinzika. Ki zep kon laken soneblaka, "Daud Bak mo Auyan-tane, § asa Em kwasang gwizimdin." ²⁸ Èna iwe de golak kim asa golëbiti gwe zaka, zi nwe dïmin darena in ki zep zë

† **9:20-21** 9:20-21 Yahudi zini zen kitak bajuna sihilhi naka alala da gwek. Emki hlaun pasal 23 mo ayat 5 mo olk kore alenak. § **9:27** 9:27 Zi nwe dïmin darena in kim Yesusu "Daud mo Auyan-tane" kam enblaka, zëno dam gulsunnu Yesus mo auyan-aza en hap denaka hom. Sap zëno hatan srëmnak, tingare Yahudi zini "Daud mo Auyan-tane" kam Israelsa de ngaya tabin hip de Zini insa nen gweblak. Sap Alap mo olsa de ayang gul gwen zini zen kirekam nonol nen guk gweblak, "Teipsin zini Daud Bak mo ausu nakon sa hatala- nësa de ngaya tabin hip de Zi niye." Zen hen man Desa enlala në gweblak, "Zi sang-sang karekna sa hen dawem ta gwibiri, hen karekkam de lowehen nakon sa hil ti sone gwibiri." Zep zi nwe dïminni in kirekam hen mes Yesusu dam lasiki.

hen lil zika. Yesus ki zep zë takensizimki, "Em san ema Asa anakan laiblibla'ara?-'Zëbon sosonna ki- asa dikim dawem son hap denaye.' "

Ki zep ding ulblika, "In kirekam, Bian."

²⁹ Ki zep nwenak anakare ola ban towanzimki, "In kirekam ena Asa laibliblala, in zep sa kirekam ebe nikip lwazim." ³⁰ Dekam zep ki hëndep nwana kara ëka. Zao zep guzimki, "Owasna an zen ki ebon nebon lwanan, bahem aha maesa lonbiridan." ³¹ Hwëna zen kim kon song ëka, dekam zep ki hëndep tîngare langna in san ol haladaka-Yesus insa owasna kirekam syal gwibir-zimkiye.

Yesus kim zi ol srëmna dawem takake:

³² Yesus kim asa etan dekon golësek gweka, dekam zep hen dowal mo bi gweblan zi ol srëmna Yesus onak dep nërhatzak. ³³ Yesus kim dowala insa zëbon onakon zeralsa soneka, dekam zep hëndep ola tonka. Zi beyam-byana in man tangan denggwablak, hen man ëgu gwe'ak, "Nen homë mae Israelk awe kirekam de owasna aha-en mae hla kuk."

³⁴ Hwëna Farisikam de gubirida gwen wenyä man ëguk, "Zen dowal mo kigi sosonna golblaka- dekam de aha dowal-dowalsa golëalsa sone gwen hap denaye."

Yesus kim zi beyam-byana hlauludankam kwasang gwibiridakake:

³⁵ Yesus ki zep langna iwe de tîngare ë-ë san zëre hon de ang ta gwen wenyä aban mae ziamjanbir song gweka, hen desan de but srëm gol-gol san tawa tabir song gweka. Zen Alap Zën de irik gin hip de ol dawemkam tawa tabir song gweka, hen men zen kirekam-kirekam sang-sang karek naban nollwa gwëk, desa man kitak dawem tabir song gweka. ³⁶ Yesus kim zi trana insa hlauluda song gweka, Zen man tangan kwasang gwibirida gweka. Sap zen hom eiwa de orana tame da'ak, hen mes tangan ësin-sin gwëk- men kiye, bi srëm zahona. ³⁷ Dekam zep abe mae en hap ola gulk sun blaonzimki, "Nga yala awe de obwagana mes mamkam bil gwera, hwëna men zen de taran hap dena dan en tangan. ³⁸ Zen in zep Nga Bi naka em abe ta gwen-Zen deka zisi nga yala awe de syal ta gwen hap lup gul sone gweka."

10

Yesus hon de ang ta gwen wenyik mo bosem-sena an zen:

(Mrk. 3:13-19; Luk. 6:12-16)

¹ Zao kim lwa se'ak, Yesus dekam zep dua-blaskam de zëre hon ang ta gwen wenyä asa tagal gulsuku, zao zep sosonna abe mae hap golzimki- ëe dikim dowal-dowalsa golëalsa sone gwen hap, hen kirekam-kirekam

sang-sang karek gollwa
gwen zisi dikim dawem ta
gwibin hip. ² Dua-blaskam
de dam tasibin zini, ano mae
mo bosem-sena,

nonol Simon- mensa hen
"Petrus" kum nen
gweblanan,

oso zem Andreas han.

Hen Zebedeus mo walas
darena, Yakobus oso
zem Yohanis hin.

³ Hen Pilipus ne Bar-
tolomeus ne,
Tomas,

hen aena, Matius. Ëe
menkam Roma mo
irik ginnik debë pajak
te-alasa alal ta gwek.

Hen ahana Alpeus Bak mo
tanena Yakobus,

hen ahana Tadeus.

⁴ Hen ahana Simon- in zen
nonol Israel dikim
Roma mo irik gin
nikon ezë-en gwen
hap de easas gwen-
nak ang gwekake.

Hen ahana Kariot walya Yu-
das. In zen sa Yesussu
zergulu.

*Yesus kim zëre hon de
ang ta gwen wanya lup gul
sonekake:*

(Mrk. 6:7-13; Luk. 9:1-6)

⁵ Dua-blaskam de wanya
asa dekam zep anakare
ol zim-zim niban lup gul
soneka, "Yahudi srëm zi mo
ë-ë san bahem sek gwen.
Samaria mo ë-ë san hen
bahem. ⁶ Diki Israeik de zi
ensa em amjanbin- sap zen
san de bi srëm zahona kiye.

⁷ A kirekam lonbirida song
gwek: 'Alap man angkam
Zën de nësa teipsinkim
irik ginkim kon gwesibir

hana'ara.' ⁸ Zi sang-sangna
dawem la gwibik. Hen tinni
ngaya la gwibik. Hen sop
sang-sang karek nabare zini
dawem la gwibik. Hen
dowal-dowala olëalsa sone
gwek. Ëe asa kire hap
de sosonsa ebe mae hap
totoresa golzim, zep em
hen kirekam totoresa mas
eibirida gwek. ⁹ Te-alana
bahem mae lop tan- sap
yawala, sap hen betek
maena. ¹⁰ Ora san dep
de tembane taiblin honna
bahem hen wëwek tan, hen
pakeanna timnik de enna
kim sek gwek. Hen sepatuna
ala son enna kim emki sek
gwen. Dutena hen bahem
mae kap tan. Em in Alap mo
syalsae o'an, zep em men
desae tawa la gwibi'ik, zen
zen sa ebe mae hap tembane
maena nol gwizim- zao
dikim lowehen hap denaye.

¹¹ "Em de ënak yaing gwe-
gwennak, nonol mae hap
em ehakalsik gwen, 'Nara
zi wëhë asa ëna an kon
zer in'inka?' Men zen
emsa zer irinni, zëbon en
emki gwën, hëndep dekon
en emki etan song gwen.

¹² Golak de tin nikon, nonol
anakan em ëgu kini gwen,
'Dawem. Em Alap mo
taha terenake lowe he'an.'
¹³ Zao de Alap osan dep de
hohle gwen nik gwë'anaka, ki
eiwa zao esa Alap mo taha
terenak dawemkam lowehe
gwer. Kire nik de gwë srëm
gwe'anaka, ki emki enbirida
gukhan, 'Ëe mensa nonol
emsa enbiridal, Alap mo
taha terenak de sap lowe-

hen hap dena, awe molya ki lwak.' ¹⁴ Hwëna men dekore ë nakon emsa anakare ola ban zer irin srëmna, 'Em ba habe awe hata'an zala? Ëe ama emsa de salblanna baes ta'an,' dekam em kon song gwen. Hen ere mo tana sonsa em zë taik-tik so gukhan- zen dekakim anakan tame nuk, 'Zen sap Alap onakore ol dawem naban nëbe mae hap gol-hatazim zira, hwëna nen insa ër-in srëm gwenan nère mae hap de kareksae kim mam ulin.' ¹⁵ Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Aumwa hap de zisi klis gunnuk, Alap ëna insa anakan sa enlala gweblala, 'Zen orep de ëna Sodomk de zisi ëkarek gwenkam man kwei-kwik nuk.' Zep men kirekam Alap orep Sodomk de zisi zëre mae mo karek-karek hap heip gulku, hwëna ano lup gul sonen zini emsa de lup gul irin srëm zini, desa aumwa hap de klis gunnuk sërkam tangan sa karek tabiri."

Yesus hon de ang ta gwen wenyik de terya-tyakam lowehe gwen hap de ol:

(Mrk. 13:9-13; Luk. 21:12-17)

¹⁶ "Emki ëenlala gwen: Ëe domba makare sosen srëm nakaë emsa lup gul sone'angwe tihî jal-jal ngirîn sin dep. Zen in zep terya-tyakam sek gwek- men kiye, wanya de song gwenna. Hwëna saesae enlalakam em sek gwenmen kiye, mawana ohola

mo enlalana. ¹⁷ Zep terya-tyakam lowehe gwek, sap emsa sa Yahudi mo but srëm gol-gol san dep dahyohal gwer. Hen zëwe de teipsin-teipsinni sa emsa de tangole gwibin hip nenbirida gwer. ¹⁸ Em an Asa de ang gwegweblanna, zep emsa sa pemeinta mo teipsin-teipsin zi sin dep kap nulhal gwer. Zen kirekam Alap mo dwam gwibin sin sa ki ebe mae hap lwa gwizim- em dikim zë Yahudi mo teipsin-teipsin nika hen Yahudi srëm zi mo teipsin-teipsin nika abe hap denaka tonbirida gwen hap. ¹⁹ Zep emsa de kap gulhal gwennak, em bahem anakare hap enlalana ëbeya gwe-gwen, 'Ëe banakarekam asa zë ding ul gwizim?' Sap men kirekam de ding gul gwizimdin hip dena, zen emsa de taken-taken gweblan ennak sa ki Alap ebe mae hap gol gwizimdi. ²⁰ Sap dekam em en molye ola lon gwibik. Hwëna ngatan zi mo langnak de Bian mo Enho sa eno mae mo ëk tihî san ding gul gwizimdi.

²¹⁻²² "Emsa sa tîngare zini husus neibirida gwer, sap em an Asa de ang gwegweblan wenyia. Zep a kirekam sa ebe mae hap lwa gwizim: Emsa ere mae mo aya-wal oso-wal tanganna sa tameran hap nolëgu gwer. Hen emsa ere mae mo bi walya sa tameran hap nolëgu gwer. Hen ere mae mo walasna sa emsa abe

hap de jal hap nolëtobe gwe-gwer, hëndep tameran hap sa hen emsa nolëgu gwer. Hwëna em in zene Asa de taibliblannak tatem ëzauk gwe'ak, hëndep aumwa hap denak de hata'ak, em esa ëngaya gwer. ²³ Zep emsa de aha ë maenak karek tabinkim, dekon aha ë san em heya-hya gwen. Sap eiwa denakaë emsa gubirida'an: Em de tïngare Israel mo ë-ësa amjanbiridankam sul sonen srëmnak, ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Èe dekam asa lwa halzal.

²⁴⁻²⁵ "Zep gulk sun de ol blaoranna ansa emki enlala gwe-gwibin: Sekola walasna, zen mam naka hom- guru zem onakonye. Zep guru zemka de aha zi lamang ta gwenkam, sekola walas zem insa hen sa kirekam lamang da gwibir. Sekola walasna in sa sam gwesili- zen de guru zemka tana wei san zertronkamye. Hen kirekam, zi mo tana ìtikinnik de babu gwe-gwen zini, zen hen mam naka hom- zëre mo zi bina in onakonye. Èe an sap gol bi nikë awe gwë'an, hwëna Asa man lamang da gwenan, 'In dowal mo kigì mo sosonkam syal gwe-gwe'ara.' Zep em Abon de ang ta gwen wenya, Asa de tana wei san zertronkam, emsa hen kirekam sa lamang da gwibir."

Alap ensa de airi gweblan hap de ol:

(Luk. 12:2-7)

²⁶ "Zen in zep, zi bose omka bahem airibirida gwen. Sap karekna mensa aningkim ebe mae hap nol gwizimnin, desa sa Alap lamkam golwet sola. Hen kalangna mensa Alap aning gul gweka, desa sa hëndep tïngare zini hla nul. ²⁷ Èe mensa kam golak emsa tonbirida gwe'an, em hwëna desa yaklam neik tagal gwennak lonbirida gwek. Men desaë në-erenak emsa tonbirida gwe'an, em hwëna desa ol mam-mamkam neik tagal gwennak lonbirida gwek. ²⁸ Zi bose omka bahem airibirida gwen, sap zen auhu-kama tim en naka damera gwenan. Hwëna zëno mae mo sosonna hom tangan- ang naka de karek tan hap denaye. Diki Alap ensa em airi gweblan, sap Zen Zëbon en sosonnam tim niban ang naban de syauk blanak karek son hap denaye.

²⁹ "Emki mawana tainim bes-be'a enlala gwibiridan. Desa zini hom te-alakam de kap gun hup dwam neibirida gwenan. Sap eiwa kirekam, hwëna zen hen aha-en mae molya kama san zanka- nëno mae mo Bian de kirekam dwam gweblan srëmkamye. ³⁰ Hen kirekam, eno mae mo nol alana, Bian mes desa anakan tawa gwibirki, 'Beyana ki en.' ³¹ In zep ere mae mo tim hip dena bahem ëngalap gwe-gwen, sap em Alap mo nwenak mawana tainim bes-bes naban apdenak hom."

Zi beyanak de Yesus hup denaka golluwe gwen hap de ol:

(Luk. 12:8-9; 12:51-53; 14:26-27; Mrk. 9:41)

³² "Zen in zep, zini men zen aha zi hon zënaka anakan kira ta gwenna, 'Ëe an Yesussu de ang gwe-gweblanna,' kire zini Ëe asa hen ngatan zi mo langnak de ère mo Bian hon anakan kira tal, 'Zen an hen eiwa Asa de ang gwe-gweblanna.' ³³ Hwëna men zen de Asa aha zi hon anakan nazabebela'ak, 'Ëe Yesussu de ang gwe-gweblan zisi hom,' ki Ëe hen anakan asa desa kira tal, 'Zini an Asa de ang gwe-gweblan naka hom.'

³⁴ "Bahem anakan Asa kil ti gwen, 'Zen an umlaesa de okamanak awe golhatazan hap hata zaka.' Ëe kire hap homë. Hwëna abe hap de jal hap Asa de tame tan srëm wanya sa emsa tameran hap gil-gil neibirida gwer. ³⁵ Ëe ansa hatazak, zen dekam sa ebon mae onak anakarekam lwa gwer:

'Zi walasna zen bi wal zeban sa zënaka gil-gil neibirida gwer.

Wenam tol-tolkam dena, zen an wal zeban sa zënaka gil-gil neibirida gwer.

Hen we walya, zen aebo wal zeban sa zënaka gil-gil neibirida gwer.

³⁶ Dekam ere mae mo iyena, zen zen sa ebe mae

hap de jal zi hip ëjower.'*

³⁷ "Men zen bi zemka dawemkam enna nolabirida gwenan, hwëna zëno mae mo Asa de en lwablanna man lwala he'an, kirekam de zini zen hom ësam gwesi'in- Abon de ang ta gwen hapye. Hen kirekam, men zen an zemka, ahaksa walas zemka dawemkam enna nolabirida gwenan, hwëna zëno mae mo Asa de en lwablanna man lwala he'an, zen hen hom ëdakasti'in- Abon de ang ta gwen hapye. ³⁸ Hen zi de zënaka anakan sosok tan srëmna, 'Asa sap sa Yesus mo kim te-lidak sonnak makan dain,' zen hen hom Abon de ang ta gwen hap ësam gwesi'in. ³⁹ Sap men zen zëre mo auhu-kamanak de gwënsa anakan golairi'anka, 'Ëe babë Yesussu de ang gwe-gweblannak karekna goltowe gwen,' ki zëno gwënsa in sa jek-jak gweblal. Diki men zen Asa de ang gwe-gweblan hap zëre mo gwënsa sosok gu'unka, hëndep zao mae de tin hip, zen zen sa hëndep denaban ngaya gwer.

⁴⁰ "Men nara ano zer sonen zini emsa zer irinni, zen ki hen Ënaka zer in'ira. Hen men zen Ënaka zer irinni, zen hen Bian, men Zen Asa zer sone zaka, Desa hen zer in'ira. ⁴¹ Men nara Alap mo ol ayang gul gwen zisi zer irinni, anakare hap, 'Zen an Alap mo olsa ayang gul gwe'ara,' ki Alap sa

* 10:36 10:36 Mik. 7:6

hen enlala gweblala, 'Zen hen syal bose zem.' Zep Alap mo olsa de ayang gul gwen hap de dawemna, desa sa hen Alap zēbe hap lamkam golblala, sap zen kire zisi mas gweblaka. Hen kirekam, men zen enlala dam-dam enkam de gwē gwen zisi zer irinni, anakare hap, 'Zen Alapsa betek gwe-gweblanda,' ki Alap sa hen zēbe hap dam-damkam de gwē gwen zi hip de dawemna golblala. ⁴² Eiwa denakaē emsa gubirida'an: Men nara aha-ere ho mok mae tolsa bose srēm zi hip golblanna, anakare enlala naban, 'Zini an hen Yesussu ang gwe-gweblanda,' ki Alap sa zēbe hap hen dawemna lamkam golblala. Zen molya gulin srēm gweka."

11

Baptis ta gwibin zini Yohanis kim zēre hon de ang ta gwen zini Yesussu de takensiblin hap lup gul sonekake:

(Luk. 7:18-35)

¹ Yesus kim dua-blaskam de ang ta gwen wenyā asa en tawa tasibirki, ki zep asa lup gul soneka-Zēnaka de ngeirbli song gwen hap. Zēna lun zep asa golētro song gweka, hen ol dawemkam ē-ē san tawa tabir song gweka.

² Baptis ta gwibin zini Yohanis kim bwi nakon anakan salka, "Nēsa de ngaya tabin hip de Zini

men, Zen angkam man ē-ē san tawa tabirida gwe'ara," dekam zep zēre hon de ang ta gwen zini lup gul soneka- Yesussu de anakan takensiblin hap, ³ "Bian, Em an san ha Zen tangan?-men Desa anakan nen guk gweblakye, 'Israelsa de oto gulsun hup de Zini sa hata zala.' San ha ēe asa etan ahanaka kara ēblal?"

⁴ Yesus ki zep ding gulz-imki, "Sap esa etan Yohanis osan dep lwan dahal. Mensa ki ena hla kul hen ēsane gwer, desa anakan lonblak, ⁵ 'Zi nwe diminni man ēkara gwe-gwe'ak.

Lek-lek wenyā hen man sek gwe-gwe'ak.

Sop sang-sang karek nabare wenyā man hen ēdawem gwe-gwe'ak.

I mat wenyā hen man ēsane gwe-gwe'ak.

Tok-tokna hen man ēngaya gwe-gwe'ak.

Hen Alap onakore ol dawemkam man tahalha wenyāka tawa ta gwibi'ira.*

⁶ Hen anakan enblak, 'Abon onakon men zen ēsyalhe srēm gwe-gwe'an, hē'ho gwibinni zen zēbon mae lwa'an.' "

⁷ Baptis ta gwibin zini Yohanis mo zi lup gul sonenna in kim nama ēgwa ha'ak, Yesus dekam zep hwēna Yohanis hip dena zi beyam-byana in hap srip gulsuzim'inka. Man zē gubiridaka, "Yohanis kim

* 11:5 11:5 Yes. 35:5-6; 29:18-19; 61:1

zi ol srēm langnak tawa ta gwibirki, em ba habe desan sek gwe-gwek? Basa de zē hlaun hup? San ha ema etim gul gwek?- 'Ēe desan asyas habē sek gwe'an.' ⁸ Em ba habe desan sek gwe-gwek? San ha ema etim gul gwek?- 'Ēe pakean dawem ala son nabare zisi de zē hla tan habē sek gwe'an.' Kire hap desan bējen. Sap kirekam de zini, zen diki teipsin zi mo ē yawalak lowehe gwenan. Zi srēm langnak bējen. ⁹ Zep em ba habe zi srēm lang san dep sek gwe-gwek? Em sap diki Alap mo olsa de ayang gul gwizimdin hip de zisi de zē sane tan habe sek gwe-gwek. Hwēna baptis ta gwibin zini Yohanis Bak, zen Alap mo olsa de ayang gul gwen zi nikon man tangan taman kinika. ¹⁰ Sap Yohanis in zen- mensa Alap mo olah hamal hap nen guk gweblakye, Alap kim Tane zemka hamal hap anakan gu-gublikaye, 'Ēe asa Emsa de ngeir gublun hap zisi zer soner- zen de nonol ēre mo olsa ayang gul gwizimdin hip, ebe hap dikim orasa sal ta gublun hap.'*

¹¹ Eiwa denakaē emsa gubirida'an: Okamanak de zini, sap nonol lonesen nakon hēndep angkam em an zene lowe he'an, Alap mo nwenak de ēdakastinnī, hom tangan

ahana- Yohanissi de kwē ta sone kinin naye. Hwēna sap kirekam, men zen angkam Alap mo irik ginnik Asa de taibliblan nakon biti gwe-gwe'an, sap bose srēm wenya, zen diki zen- Yohanissi de kwē ta sone kinin wenyaye.

¹² "In kim Yohanis syala kon gwesibir hanaka hēndep angkam, Alap zere mo irik gin hip de sosonna mamkam Abon onakon goltrei gwizim'ira. Hwēna nol drak-drak wenya zen man Alap mo irik ginni in sa baes nei gwibi'in, zep hom gun hup ēsas gwe-gwe'an. ¹³ Sap Yohanis de hatan srēmna, tingare Alap mo epba ola mensa zini ano syal hap dena ayang nulzimnira gwek hen ale nul gwek, zen an dekam sa zēwe zaul. ¹⁴ Men kirekam Alap mo olah lwak,

'Elia Bak sa Israelsa de ngaya tabin hip de Zini in sa ngeirbli zala,' hwēna baptis ta gwibin zini Yohanis, in zen- Elia mo weinak dep de zi niye. Hwēna zini hom kirekam dam dasik. ¹⁵ Em dwan in nibanke. Em ēsal gwen!

¹⁶ "Zep angkam de zini, em in men kiye- wasna. Was tane-ne de pasarak teinikirinni, dekon de asyas bose zemka gubiridanna, ¹⁷ 'Nen isrip-sri hap de terya ban asyas tan.' Hwēna zen maka ding nulzim'in, 'Ēe ama baes ta'an.' Dekam de sap etan gubiridanna, 'Ki

* 11:10 11:10 Mal. 3:1

zi toksa de gwëblan makan nen asyas tan.' Hwëna dekam hen maka ding nulzim'in, 'Èe ama kirekam hen baes ta'an.' Angkam de zini em hen kirekam. Em ema kitak Alap mo syala baes ei gwibirin. ¹⁸ Sap Alap kim baptis ta gwibin zini Yohanissi ebe mae hap zer sonezimki, zen Alap dikim sosonsa golblan hap man tembanena lwa gweka, hen angguru hom otde gweka. Hwëna em ema baes è gweblak, hen anakane lonsuk gweblak, 'Zen dowal bi gweblaka.' ¹⁹ Ki zep hen ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa zer sone zaka. Èe hwëna homë tembane naban angguru ban lwa gwenan. Hwëna Asa hen ema baes è gwebla'an, hen anakane Asa lonsuk gweblanan, 'Zini insa emki hla tan! Tembane ngalapngalapna, hen anggur oden sosonna. Zëno wal bose walya Roma mo irik ginnik dep te-alasa alal danda gwenan, hen ahakon enlala kwae naban!' Hwëna Alap kirekam zëre mo enlala blalkam srën-srënkam de syal ta gwen hap lup gul sone gwenda. Zep men zen de Alap mo enlala blal san kirekam ang ta'ak, zen zen sa eiwa de ora san ewet so kinî gwer."

*Mae hap de ol: È-ëna men zen Yesussu daïblibla srëm gwe'ak, zëbon mae a kirekam sa lwal.
(Luk. 10:13-15)*

²⁰ Yesus ki zep jala ban tonbiridaka- è-ëna men zao sap Zëna owas-owasna beyakam syal gwe-gwibirzimki. Sap zëwe de zini zëre mae mo karek-karek nakon de èhalen hap man baes ta gwek. Zen in zep gubiridaka, ²¹ "Èna Korazim hen Betsaidak de zi, em èngalap gwen, sap Alap sa emsa sërkam karek tabiri. È darena Tirus hen Sidonk de zini insa Bian orep heip gulku, zen maka èhalek-owas-owassa de hlaul gwenkamye, an kire owassaë eno mae mo ngirënnik syal gwe-gwibi'inye. Tirus hen Sidonk de zini maka bunsu de awabin niban kaen karonsa darak dakdekam de zënaka anakan golëtrën hap, 'Èe ama èhale'an.' ²² Hwëna angkam de è darena, Korazim hen Betsaidak de zini, em an bëjen em èhalen! Zen in zep, Alap de aumwa hap zisi klis gunkum, eno mae mo angna sa tangan sërkam karek tabiri. Hwëna èna Sidon hen Tirusk de zi mo angna, desa de etan karek tabin hip dena sa jahalha gwer, sap zëbe mae hap hom Alap golzimki- dekam de ano owas-owas syal gwibinsi hlaul gwen hap denaye. ²³ Kapernaumk de zini, em hen kirekam. Em ema èkil gi'in, 'Yesus owas-owasna beyakam nëno mae mo ènak syal gwe-gwibirida, zep nësa sa Alap ngatan zi mo lang san dep dawemkam kang gul sera.' Bëjen. Emsa hen syauk blanak sa yal

gul sera. Ëna Sodomk de zini insa Alap orep timbwas tabirki, zen maka ëhalek hen zëno mae mo auyantane walya nama maka zë lowe he'an- zen de dekam owas-owassa hla nulinamye, men kirekamë Kapernaumk eno mae mo ngirinnik syal gwe-gwibi'inye. Hwëna em home mae halen hap ëdwam gwe-gwe'an. ²⁴ Zep aumwa hap de zisi klis gunnuk, Kapernaumk de zini, eno mae mo angna Alap sa sërkam karek tabiri. Sap Alap hom ëna Sodomk de zi hip ano owas-owassa de hlaul gwen hap dena golzimki. Zep desa de etan karek tabin hip dena sa ebon mae onakon lwalaher. Emsa sërkam tangan sa karek tabiri."

Mae hap de ol: Yesus Zen Zen nëno mae mo nihinni hli tasik gwizimnira.

(Luk. 10:21-22)

²⁵ Yesus dekam zep Alap osan dep ola gu soneka, "Bian, Em in Zen ngli naban okama naban irik so'arake. Ëe ama ep dawemsa golbla'an, sap Em ema ere mo irik ginsä de tame gun hup dena enlala blal wenyä kip hen sekola sul sonen wenyä kip aning gul gwizim'ira. Hwëna sekola srëm wenyä kip hen enlala betek wenyä kip ema goltrei gwizim'ira. ²⁶ In eiwa, Bian, zen kire

tangankam ere mo dwam gwibin sin ki lwa'an."

²⁷ Ki zep hwëna in zenë zë lowe he'ak asa gubiridaka, "Tingare okamasa de bi gwibin hip de sosonna mes kitak Bian abe hap golblaka. Zini toton bëjen Tane zem Asa tame tan. Zen diki ëre mo Bian en Asa tame ta gwe'ara. Hen ano Biansa nara dep?- tame tan naye. Zen diki A-enë tame ta gwe'an. Hen zini men zëbe mae habë dekam de ano Biansa tame tan hap dena gol gwizim'in, zen zen en angkam tame da gwe'an."

²⁸ Ki zep etan asa gubiridaka, "Men nara sang-sangsa ahaksa tahalhasa nihin dohon-hon yawal makan eisbinni, emki Abon onak golhatazan. Aban esa nihinni insa eirera. Em dekam esa jahalhana eisbiri. * ²⁹ Abon onak ang gwe-gwe- ekakim ano gwënsa tame gul. Sap Ëe an sae-saena hen kwasangkwasangna, hen Ëe molyë nihin dohon-honnak emsa kara tak. Aban de ënkam, zen dekam esa nihin jahalhakam gwë gwera. ³⁰ Sap aban de ënkam, Ëe asa nihin dohon-honnak emsa mas gwe-gweblal. Hëndep em molye tangan sabak gwegweka, hwëna em dekam esa jahalhana eisbiri."

* **11:28** 11:28 Ayatna 28 hëndep 30nak ansa Yesus "nihin"kim enlala gweblaka, zen zi mo kareksa hom enlala gwibirki. Kirekam maka nihinsi de wë tankam li nul sonek. Hwëna Yesus mensa nihinkim enlala gweblaka, tahalha, sang-sang, ahaksa hen Farisi zi mo tawa tabin donhon-honsa ki kirekam enlala gwibirki.

12

Yesus kim Hari Sabat hap dena anakan gubiridakake, "Diki Ëe an Zen tangan- Hari Sabat mo Nolaye."

(Mrk. 2:23-28; Luk. 6:1-5)

¹ Hom holo gwe'ak aha Hari Sabatkam Yesus dekam zep zère hon de ang ta gwen wenyä aban mae gamdum tra san golètaman gwe'anka. Ëe hwëna ama usak hap gandum danna insa kïlk li-in kïni gwe'ak- desa de twenblandan hap. ² Hwëna Farisikam de gubirida gwen wenyä kim asa hla nulidak, dekam zep Yesussu nenblak, "Em san home ere hon de ang ta gwen wenyä insa hlauluda'ara? Zen in nère mae mo titi tabin olsa ngip nu'in- kirekam de Hari Sabatnak syal gwibinkimye." *

³ Yesus ki zep hwëna ding gulzimki, "Em bawalkam esa Alap mo ola an mo eini dam ulsul?- men kim Daud Bak zère hon de ang ta gwen wenyä ban golëusak gwe'ankaye. ⁴ Zen kim Alap mo golak til zïka, zen dekam Alap hap de roti loneblansa gol kïnika. Desa zep zère hon de ang ta gwen wenyä ban zitwinbir song gweka. Hwëna sap nëno mae mo titi tabin olak man lwak: Sap Daud zëna hen zëbon de ang ta gwen wenyä, zen bëjen

Alap hap de rotina insa twinbin. Zen diki Alap mo golak de syal ta gwen zi en dwin gwibirin. Sap eiwa kirekam, hwëna Daud hom Alap mo nwenak karek gweka- zen kim usak hap zitwinbirkiye. Zep hen kirekam, Abon de ang ta gwen wenyä an kim usak hap kïlk di-in kïnzil, zen hom ëkarek gwer. ⁵ Hen em bawalkam esa Musa mo titi tabin ola an mo eini dam ulsul? Tingare Hari Sabat jamkam Alap mo golak de syal tan zini Bian mo golak sap de syal ta gwen. Zen dekam man Hari Sabat hap de ol jalse gwenna insa syal gwenkam nulmun gwenan, hwëna dekam Alap bëjen desa husus gwibiridan, sap zen dekam zère mo golak de syalsa kim su nul sone gwenan. ⁶ Zen in zebë emsa gubirida'an: Sap sa Abon de ang ta gwen wenyä an hen kirekam Hari Sabat hap dena nulmun gwer, sap Ëe an Zen, bol zaun tangan Zini. Sap Alap mo gola in Abon onakon man lwala he'an. ⁷ Sap Alap mo olak man lwak,

'Ëe a kirekam de lowehe gwen habë mo emsa dwam gwibirida'anye: Bol-zaun tanganna, aha zi mo karek-kareksa em kwasang tola ban eititi gwe-gwibin. Ere mae mo karek-karek hap de otweransa abe hap tru tasik gweblanna, zen bol-

* **12:2** 12:2 Hwëna Musa sap hom jalse gwibiridaka- gandum dansa de kïlk ti-in kïnin hapye. Zen diki anakare enkam jalse gwibiridaka, "Ere mo gandum tranak bahem Hari Sabatkam syal ta gwen." (Ul. 23:25) * **12:7** 12:7 Hos. 6:6

zaun tangan naka hom.’*
 Eme kirekam de Alap mo
 ola insa dawemkam lik ei
 gwibi'nam, ki molye Abon
 de ang ta gwen wenyä
 ansa karek gon srëmnak
 jal eibiridanam. ⁸ Sap
 ngatan zi mo lang nakore
 Zi Tanganna, Ëe an Zen
 tangan- Hari Sabat mo
 Nolaye. Zep anakarekam de
 klis gul gwizimdin hip dena,
 'Desa sap esa Hari Sabatnak
 syal eibir,' ahaksa, 'Kirekam
 bahem,' zen ano dena."

*Yesus kim zi taha sakna
 Hari Sabatkam dawem
 takake:*

(Mrk. 3:1-6; Luk. 6:6-11)

⁹ Yesus kim dekon song
 gweka, dekam zep hwëna
 Yahudi mo aha but srëm go-
 lak tilki. ¹⁰ Hwëna zini zao
 gwe'anka, eihya tahana mes
 sak gweblaka. Farisikam
 de zini men zen Yesus mo
 kareksa de hlaulblun hap
 ëalp gwe'ak, ki zep nenblak,
 "Em banakane Musa mo titi
 tabin ola dam gulsu'ura?
 Hari Sabatkam san ha zi
 sang-sangsa sap de dawem
 tabinkim? San ha bëjen?"

¹¹ Yesus ki zep ding
 gulzimki, "Eno mae mo
 domba zaho de ahanik Hari
 Sabatkam kama dwraknak
 dum gwe he'anam, san
 ha em molye dekam ër
 ane'anam? ¹² Hwëna zini
 nen Alap mo nwenak domba
 naban apdenak hom. Zep
 nen sap esa zi sang-sangna
 Hari Sabatkam dawem la
 gwibir."

¹³ Ki zep hwëna Yesus zi
 taha sakna insa gubluka,

"Tahana insa emki inin
 gilsin." Ki zep hëndep inin
 gilsiki, dekam zep hëndep
 dawem gweblak- men kiye,
 eihya tahana. ¹⁴ Farisikam
 de zini in dekam zep but
 srëm gola in kon wet so
 gwek, hwëna dekam zep
 Yesussu de tan hap ola aha-
 en nu'ik.

*Mae hap de ol: Yesus Zen
 Alap zëre mo Dam Tasinni-
 men kirekam Yesaya Bak
 hamal hap ale gulblukake.*

¹⁵ Yesus kim Farisikam
 de zini insa anakan tame
 tabirki, "Zen Asa de tan hap
 olsa aha-en nu'in," dekam
 zep kon song gweka. Hwëna
 zini beya tangan nik ang
 nëblak. Zi sang-sangna hen
 man ang nëblak, dekam
 zep zë kitak dawem tabirki.
¹⁶ Hwëna man zë jalse
 gwibiridaka, "Bahem aha
 maesa anakan gubiridan,
 'Asa Yesus dawem taka.' "

¹⁷ Zen dekam zep zauk-
 Alap mo ola mensa Yesaya
 Bak orep Yesus hup dena
 anakan ayang gulkuye,

¹⁸ "An Zen tangan-
 ëre mo dam tasin Zini hen
 zer sonen Zi niye,

ëre mo dang tininak de tan-
 ganna.

Ëe ama tangan sam gwesik
 gweblanan.

Ëre mo Enhona zëbe hap asa
 kitak hlë ta soneblal.

Zen Zen sa tingare zi ausu
 hap anakan ayang gul
 gwizimdi,

'Alap dam-dam enkam sa
 tingan klis gulu.'

19 Zen molya darak ola gu
gweka,
hen ol al hap ola molya zëno
ëk tihî nakon te so
gwek.

Hen ora bol san molya
ol mam-mamkam ton
nasen gweka.

20 Zen enlala sae-sae enna,
zep Zen molya aptyo sin-
sin makare wenyä
zalta dep gweibirida
kinika.

Hen men zëno mae mo
sosonna tap gwen
hap golek de gwe'an,
desa molya da tasik
gwibirki.

Zen kirekam sa kara ta
gwibiri,

hëndep Zen sa ano irik ginnî
okamanak golhatala.

21 Tingare irik gin langnak
de zi ausuna

ëngaya gwen hap dena
Zëbon en onak sa
ëblol gwe-gwer.*

*Farisikam de gubirida
gwen zini kim Yesussu
nenblakke, "Zen dowal mo
kigi mo sosonkam syal gwe-
gwe'ara."*

*(Mrk. 3:20-30; Luk. 11:14-
23; 12:10; Luk. 6:43-45)*

22 Zao kim lwa se'ak, ki zep
zini Yesus onak dep dowal
mo bi gweblan zi ol srëmna
nërhatazak. Nwena hen
man dîmin nëblak. Yesus
kim dawem taka, dekam
zep ola tonka hen nwena
kara gweka. 23 Tingare zini
man tangan dengwanblak.
Zep ëgu gwe'ak, "An san
ha Zen?- Daud Bak mo
Auyan-tane naye, mensa

anakan nen guk gweblakye,
'Sa hatala.'" 24 Hwëna
Farisikam de zini kim
kirekam nasalbiridak, ki
zep ding nulzimk, "Kirekam
hom. Zëbe hap mes dowal
mo kigi sosonna golblaka-
dekam de aha dowal-
dowalsa golëalsa sone gwen
hap denaye."

25 Hwëna Yesus man
zëno mae mo enlalana
insa tame tazimki, zep
gubiridaka, "Aha-ere irik gin
nik de hlik-hlik gwe'anam,
zën de ëeija'anam, zen
molya ëtatete gwe'anam.
Nabakam maka zënaka
timbwas nu'in. Hen zënaka
de gil-gil gwibiridan nakon
de aha-ere golak dinik
hliwe'anam, zen maka
hëndep sekwak gwe'an.

26 Zep hen kirekam-
dowal mo kigi mo irik gin niye:
Aha hlikna bëjen aha hlik
naka golëalsa sonen. Zep
man dam gwesinîn: Dowal
mo kigi bëjen abe hap
sosonna golblan-
dekam de zëre mo irik ginnik de
wenyaka karek tabin hipye.
Ki hwëna zëno irik ginnî
in de hlik-hlik gwenkam,
bëjen tatete gwen, hwëna
nabakam sa timbwas gwer.

27 Zep em insa Asa anakan
enblal, 'Zen dowal mo kigi
sosonna golblaka, dekam
zep dowal-dowala golëalsa
sone gwe'ara,' ki hwëna em
ema dekam ere mae mo aha
hlikna enbirida'an, 'Zen hen
dowal mo sosonkam syal
ta'an.' Sap zen hen man
nakasik gwibirin-
dekam

* 12:21 12:21 Yes. 42:1-4

de dowal-dowalsa golëalsa sone gwibin hipye. Zep ere mae mo ahakorena in maka emsa anakan nen-birida'an, 'Em ema ëkarek gwer- kirekam de Yesusu tonblankamye.' ²⁸ Hwëna Ëe Alap mo Enho mo sosonkamë dowal-dowala golëalsa sone gwenan. Zen dekon zep anakan dam gwesi'in, 'Alap Zën de irik gilzin hap angkam man sap kon gwisibir hana'ara, hwëna em ema desan de ang tan hap baes ta'an!' ²⁹ Sap Ëe dowal mo kigi mo bi gwibin kire-kire dawemsaë jal zi mo kim alal ta gwebla'an. Zi jal-jal de zëre mo golsa kara ta'anam, zëbe hap de jal zini na-en molya ti'in zanam. Diki zini insa de nonol balk tankam hen tahalenkam, dekam zëno kire-kirena maka alal tabla'ara.

³⁰ "Zini men zen Abon onakon srën gwë hanna, zen ki Asa husus gwebla'ara. Hen zini men zen Asa mas gweblan srëmna, zen ki ano syalsa dri yu'ura. ³¹ Zen in zebë emsa gubirida'an: Tingare nwe-masekam de karek-karekna mensa zini em ulin halasen gwenan- hen sap Alapsa de lamang tanna, desa maka Zëna tap gulsuk gwizim'ira. Hwëna zëre mo Enhosa de lamang tankam, desa molya tangan tap gulsuzimki. ³² Hen ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa de ol lamangkam gublunkam, desa maka Alap tap gulsuk

gwizim'ira. Hwëna Alap mo Enhosa de lamang tankam, desa Alap molya tangan tap gulsuzimki- sap angkam de okamanak awe, hen sap lamkam de okama ësenak.

³³ "Nen tenya tën nakone tame ul gwenan. Tenya men zëno dan naka zini dwinbir srëm gwe-gwenan, zen bëjen twin gwibin tetan dankam tën. Tenya zen zëre mo dan enkam ëtë gwenan. ³⁴ Zep Farisikam de zini, em hen kirekam. Em in jal-jal tanganna- wanyana kiye! Zep eno mae mo ol toranna banakan dep?- dawem gwen naye. Men zen eno mae mo ëk tihï nakon wet so gwenan, zen zen eno mae mo enhonak suwek. ³⁵ Enho dawem-dawem wenyä, zëno mae mo ëk tihï nakon dawem en nik wet so gwizimnin, sap zëno mae mo enhona mes dawem enlala enkam suweka. Hwëna enlala jal-jal wenyä, zëno mae mo ëk tihï nakon karek en nik zep wet so gwizimnin, sap zëno mae mo enhona mes jal-jal enlala enkam suweka. ³⁶ Zep emki ëenlala gwen: Aumwa hap de yakla yawalak de Alap zisi klis gunnuk, tingare zini zen zëre mae mo ol toran nakon sa Alap klis gulu- sap zëno mae mo aha zisi de ton-subirida gwen ol maena hëndep kitak. ³⁷ Sap dekam ere mae mo ol toran nakon sa Alap anakan klis gul gwera, 'Zini an karekna,' ahaksa, 'An aïris.' "

Yesussu kim owassa de syal gwibir-zimdin hip abe dakke:

(Mrk. 8:11-12; Luk. 11:29-32)

38 Zao kim lwa se'ak, dekam zep Musa mo olsa de tawa ta gwibin hip de zi niban Farisikam de zi niban Yesussu abe dak, "Bian guru, emki abe mae hap owassa syal gwibir-zimdin-ëe akakim emsa anakan dam lasik, 'An eiwa Alap zer soneka.' "

39 Hwëna Yesus ki zep ding gulzimki, "Em angkam de zini eiwa jal-jal tanganna, hen Alapsa mese hli lak, hwëna Asae aberbe la gwe'an- owassa de ebe mae hap syal gwibir-zimdin hipye! Èe angkam aha-en mae molyë owasna ep syal gwibir-zimk. Hwëna ngein sin de yaklanak Èe asa owasna aha-en tangan ep syal gwibir-zim- men kirekam Alap mo ol ayang gul gwen zini Yunus Bak hon lwakke. 40 Men kirekam Yunus Bak hogwe yawal ungala mwanak yaklana dan-ahan gwëka, zen kirekam sa ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Abon lwal. Èe hwëna kama mwanak asa yaklana dan-ahan gwëon. 41 Alap de angkam de zini emsa klis gunnuk, dekam Niniwek de zi mo angna sa olsa de mas gun hup ëzaul. Zen dekam sa emsa anakan swrë dabir, 'Yunus Bak kim ëhalen hap de ola ban golhata zaka, ëe dekam ama ëhalek. Hwëna ebon

mae onak kim ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna ëhalen hap de ola ban golhata zaka, em hwëna ema ëhalen hap baes ta gwëk.'

42 Hen kirekam, Alap de emsa klis gunnuk, selatan kore teipsinkim de wenya in, zen sa hen olsa de mas gun hup zaul- men zen orep teipsin zini Salomo Baksa duwebla zakke. Zen dekam sa anakan emsa swrë tabir, 'Èe ama langa en nakon Salomo mo enlala blala kore olsa de sane gwen hap hatak. Hwëna ebon mae onak kim ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna hataka, em hwëna ema asalsik gweblak.' "

Mae hap de ol: Bera! Aha-ere dowal de totoresawet sonkam, zen hwëna beyakam etan bitì gwe-gwenanzal.

(Luk. 11:24-26)

43 "Dowal de totoresawet nikon wet sonna, dekam gwana-gwana san sa hakalada gwera- zao de aha zi maenak tin hip. Hwëna aha maenak de tin srëmkam, 44 dekam sa dowala in enlala gwera, 'Èe asa etan ëre mo gol hli tan san dep lwahal.' Kim de lwa ha'an zaka, gola in sa anakan sa hla ta zala, 'Dan en tangan nik zau'ura. Gol bina in mes tangan oto tasiki hen ngan tasiki.' 45 Dekam sa dowala in song gwera-aha dowalsa de zëre onakon de jal-jal taman kinin tangan naka tuju enkam kwang guluda halzan hap. Deban kim de zini iwe golëbiti gwe'an zaka, zini in mo

gwëna dekam sa tangan karek gweblal- nonol gwën nakonye. Zen hen kirekam zep angkam de zini eno mae mo jal-jala lwa gwe'an!"

Yesusu kim an zem oso wal zeban zitëblakke:
(Mrk. 3:31-35; Luk. 8:19-21)

⁴⁶ Yesus kim nama zi trana in han golëton'anika, an zem dekam zep oso wal zeban golëyaing gwezak. Zen ë nakon ëzau'uk. Man kon olsa de zertoran hap nësbla'ak. ⁴⁷ In deban mae golëton'anika ahanik zep gubluka, "Bian, emsa man eno anena oso wal oban ë nakon ziësbla'anon- olsa de emsa zertoran hap."

⁴⁸ Yesus ki zep ding gulbluka, "Hwëna nonol Èe anik emsa gubiridak- ano anena hen oso-walya, zen diki a kirekam de zisi moye:"

⁴⁹ Hwëna ki zep tahakam zëre hon de ang ta gwen wenyasa zi beyana in han golëtrëka, deban guku, "Diki an zen lowe he'an, zen zen-ano anena hen oso walyaye!"
⁵⁰ Sap tingan men zen ano ngatan zi mo langnak de Bian mo dwam gwibin sin ang ta gwenan, zen diki zen tangan- ano anena, oso walya hen somol walyaye."

13

Yesus kim gandum dan hling gilsinkim ola gulk sun blaonzimkike:
(Mrk. 4:1-9; Luk. 8:4-8)

¹ Yaklana inkam Yesus ki zep gola kon asa golëwet so gweka, ho gutu alpnak

zep nikin aneka. ² Zao zep hwëna zi beyam-byana tagal nëblazak, hëndep man zë dot dasizik. Dekam zep buluk sewe seka- dekon de nikirinkim tawa tabin hip. Zi trana in hwëna ho alp san ki ëzaundak. ³ Zao zep Yesus gulk sun de ol blaon gwizim dinkim tawa ta gwibi'inka. Nonol man zë gubiridaka, "Zini man orep gandum dansa de hling gilsin hip song gweka. ⁴ Kim hling gilsiki, hwëna ahakon oranak altink. Mawana ki zep zë yaing gwezak, zen zep hwëna gandum danna insa dwensibindak. ⁵ Ahakon kaso-kasonak altink- kama bëbeknak. Gandum danna in nabakam zep sap ësip gwëk, sap kamana in bëbek tanganna. ⁶ Hwëna yaklana kim salsal gweka, sipni in dekam zep ëboneng gwëk, hëndep ëसान gwëk, ki zep tol hëndep juwek. Sap sana ba san dep?- olk san de ëhas gwesin niye. ⁷ Hen ahakon dokot të ngi-ngi ausunak altink. Kim sap tol ësaltik, hwëna dokot të ngi-ngina in zep nabakam ëblal-blal gwëk. Zen zep dahalebik, hëndep eini hom tëka. ⁸ Hwëna ahakon kama dawemnak altink. Zen en dawemkam zep ësip gwëk, hëndep dawemkam zep hataka, hëndep dawemkam tëka. Aha-ere timni zëno dan beyana ahakon 30 enkam, 60 enkam, hen ahakon 100 enkam."

⁹ Ola insa kim tonsuku, ki zep gubiridaka, "Em dwan i

nibanke. Em ësal gwen!"

Yesussu kim anakan dak-ensiblikke, "Em ba habe ola gulk sun blaon gwizimnira?"

(Mrk. 4:10-12; Luk. 8:9-10)

10 Ëe zëre hon de ang ta gwen wenyä ki zebë ë-erenak lakensiblik, "Bian, em ba habe kirekam zi beya hap gulk sun ola blaon gwizimnira?"

11 Ki zep ap ding gulzimki, "Abon de ang ta gwen wenyä ebe mae hap Alap mes golzimki- em dikim zëre mo irik gin hip denaka tame gul gwen hap denaye. Hwëna aha zi hip hom kirekam golzim'ira. 12 Sap men zen Alap mo irik gin nika de tame gun hup ëhohle gwe'an, zëbe mae en hap sa etan Alap dekam de tame gun hup de enlala blala sowe henkam ing ta sone gwizimdi. Hwëna men zen ëhohle gwe srëm gwe'an, zëbon mae men zen sap tame gun hup de enlalana betek enkam lwazim'ira, desa sa hwëna Alap al tazimdi. 13 Zen in zebë zi beyam-bya naban de golëtorankam ola gulk sun blaon gwizimnin, sap

'zen nwekam ki sap hla nul gwenan, hwëna man ëgwë gwenan-san de hlaun srëmna. Hen zen sap man ësane gwe-gwenan, hwëna san de ësane gwen srëmna hen tame gun srëmna.*

14 Zen in zep Alap mo olsa de ayang gul gwen zini Yesaya Bak orep ola anakan ayang gulzimki,

'Alap man guku, "Zen sap sa ësane gwe tine gwer, hwëna molya tame nul gwek.

Hen sap sa karatda nul tine gwer,

hwëna anakan molya dam nulsuk gwek, 'Kirekam sa lwal.'

15 Sap zëno mae mo enlalana mes tangan joblo-top gweka.

Zëre mae mo ini mes tangan mat dasibik.

Nwena hen mes dïmin dabik.

Zen mae hap ki ëgwëk:

Dekam de nwekam hlaul gwen srëm hap,

ikim de ësal gwen srëm hap, hen enlalakam de tame gul gwen srëm hap,

Abon osan dikim etan lwanda halzan srëm hap.

Diki zen de etan Abon osan dep lwanda ha'an zanam, ki Ëe amaka ngaya tabi'in." ' '*

16 Yesus ki zep etan abe mae en hap ayang gulzimki, "Em an isrip-sri gwibinnike lowe he'an. Sap emsa ama golëtë gwenan, zebe nwekam dawemkam hla kul gwenan hen ikim ësane gwe-gwenan. 17 Emki sap ëenlala gwen: Abare srëmna Alap mo olsa de ayang gul gwizimdin hip de zini hen Alapsa de betek gwe-gweblan zini

* 13:13 13:13 Yes. 6:9 * 13:15 13:15 Yes. 6:9-10

beya nik sap hlaun hup sërkam ëdwan gwe-gwek-ano owas syal gwe-gwibinni ansa em angkam hlakul gwe'anye. Hwëna orep de zi dawem-dawemna in zen hom tangan hla nuk. Èsane gwen hap hen sërkam sap ëdwan gwe-gwek- em ansa angkam èsane gwe-gwe'anye. Hwëna zen hom mae èsane gwek."

Jesus kim gandum dan hling gilsin hip de ola insa srip gulsuzimkike:

(Mrk. 4:13-20; Luk. 8:11-15)

¹⁸ Yesus ki zep etan asa gubiridaka, "Emki èsane gwen: Angkam ama ebe mae hap gandum dan hling gilsinkim de ol blaonzimdinni insa srip gulsuzim'in. ¹⁹ Oranak de gandum dan altirinni, zen zini men zen sap Alap Zën de irik gin hip de ola èsane gwe-gwenan, hwëna ola in mo eini hom tame nul gwenan. Dowal mo kigina dekam zep hata gwenan zala, insa èsane gwenna, desa de zëno mae mo enhonak al gul gwizimdin hip. ²⁰ Men zen kaso-kasonak altirinni, zen ahakon men zen Alap mo ola insa èsane gwe-gwenan. Zen nabakam zep

sap enlala isrip-sri naban nulin gwenan. ²¹ Hwëna ola in bëjen zëno mae mo enhonak sa gwen, zep bëjen zë holokam lwan. Zen kim de karek maena hla nu'ik, ahaksa ol dawemna in hap de jal hap karek dabi'ik, zen hëndep dekam sa Alapsa hli dal. ²² Men zen dokot të ngi-ngi ausunak altirinni, zen zini men zen sap Alap mo ola insa èsane gwe-gwenan, hwëna angkam de okamanak awe de anakare enlala naban siri nul gwenan, 'Èe babë tahalhakam gwë gwen,' hen anakan de hole-hle gwe-gwen naban, 'Diki te-ala beya naban amaka gwë gwe'an.' Kirekam de enlana in zep Alap onakare ol dawemna insa zëno mae mo enhonak hule gwenan. Zep hëndep dawemkam eini ètë srëm gwe-gwenan. ²³ Hen men zen kama dawemnak altirinni, zen zini men zen Alap mo ola insa èsane gwe-gwenkam dawemkam lik nei gwibirin. Zen zen zep eini dawemkam ètë gwenan. Zëno ei beyana, ahakon 30 enkam, 60 enkam, hen ahakon 100 enkam." *

Jesus kim ola gulk sun blaonzimkike- gandum nuban de endang naban aharenak nasaltin hip dena.

* **13:23** 13:23 Yesus kim dansa de tën hap dena ol aïsilik awe gubiridaka, zen ei gwen, ahaksa Alapsa de taibliblan en hap hom enlala gwibiriki. Dansa de tën mo dam gulsunnu, zen hen Alap mo ol san de dam-dam enkam lowehe gwen hap. (Mat. 5-7) Ahaksa nëno mae mo ol toran de Alap mo nwenak sam gwesik gwen hap. (Mat. 12:31-37) Ahana hen, zisi de halen ta gwibin hip. (Yoh. 15:16) Kirekam de lowe henna, zen zen Alap mo nwenak nwe-mase gwe-gwenan- san de dansa de tënna kiye.

²⁴ Yesus in kim nama bulu kon tawa tabi'inka, zao zep etan zi beyam-byana in hap ola gulk sun blaonzimki, "Alap mo irik gin hip dena, zen san de zi de nganak gandum dan dawem-dawemsa hling gilsinni kiye. ²⁵ Hwëna zëno kam, tingare zi mo truwe guk hannak, dekam zep hwëna nganak iwe jal zi sowëkam endang dansa etan hling nilsik. ²⁶ Gandum danna in kim ësip gwe'ak, hëndep ëeis gwe'ak, endang sipni in dekam zep hen ëblal-blal gweka. ²⁷ Zao zep hwëna nga bina in hon de syal ta gwen zini dakensiblizak, 'Bian, em dwan gandum dan dawem-dawem ensa em-am ap kap tazimki-nganak iwe de hling gilsin hipye. An hwëna ba hap zë endangna hataka?'

²⁸ "Nga bina in ki zep ding gulzimki, 'In jal zi zë sowëkam hling gilsik gik halka.'

"Hwëna ki zep etan dakensiblik, 'Bian, ëe wëhë endangna insa lamalsi'ik?'

²⁹ "Hwëna man ding gulzimki, 'Bëjen em tamalsin, ki hwëna gandumnu in han esa apdenak lamalsil. ³⁰ Sap sa endangna in han apdenak ësaltil- hëndep gandumnu insa de taran hap denak de zau'uk. Èe asa taran hap de zini insa gubiridal, "Nonol endangna insa blom lasik, desa tagal tan naka tatak-tatak labik, desa de syauknuk tru tasin hip. Ki hwëna gandum danna insa

gandum dan kang ta gwen golak tagal lasibik." ' ' "

Gulk sun de ol blaonz- imdinni an mae hap: Alap mo irik ginni, zen rica dan makan, hen ragi makan:

(Mrk. 4:30-32; Luk. 13:18-21)

³¹ Yesus ki zep etan zi beyam-byana in hap ola gulk sun blaonzimki, "Alap mo irik ginni an kirekamë ola ebe mae hap blaonzim'in: Zini man rica dansa nganak eiyas taka. ³² Rica danna in tingare tetan dan nakon, zen zen- betek tangan wenyaye. Hwëna kim ësaltil gwenan, dekam zep tingare obwaga nakon ëblal-blal gwe-gwenan, hëndep te makan ëmam-mam gwe-gwenan. Mawana zao zep yaing gwe-gwenanzal- zëno hli-hlinak de golsa tauk gweblan hapye."

³³ Ki zep hen etan ahana mas gulzimki, "Alap mo irik ginni, zen a kirekam moye: Zen ragi makan. Wenya man tepungna aha-ere sak naka mang-mang guk. Zao zep ragisa betekkam mas guk. Ragina in sap betek tanganna, hwëna dekam zep rotina in dawemkam hop gwek."

Yesus mae hap gulk sun de ol blaonzimdinkim tawa ta gwibirki:

(Mrk. 4:33-34)

³⁴ Yesus kirekam-kirekam gulk sun de ol blaonz- imdinkim tawa tabirida gweka. Zëno tawa tabinni hom- gulk sun de blaon

gwizimdin srëmkamye.
³⁵ Kirekam kim tawa ta gwibirki, zen dekam zep zauk- men kirekam Alap mo ol ayang gul gwen zini Yesus hup de ola hamal hap anakan ale gulkuye,

“Èe gulk sun de ol blaon gwizimdinkim asa aisil gwibirida gwer.

Hen mensa auhu-kamana ansa de yang gulsun nukon tawa neibir srëm gwëk, zen dekam asa tawa ta gwibir.”*

Yesus kim gandum nuban endang naban de aha-erenak nasaltin hip dena insa srip gulsuzimkike:

³⁶ Yesus kim zi beyambyana insa hli yuludaka, ki zep gol san song gwëka. Hwëna èe zëre hon de ang ta gwen wenyä ki zebë zë du këblazak, zao zebë lakensiblizak, “Bian, abe mae hap emki srip gulsuzimdin- insa gandum nuban de endang naban aha-erenak nasaltin hip dena ap gulk sun blaonzimdike.”

³⁷ Yesus ki zep ding gulzimki, “Gandum dan dawemna men Zen hling gilsiki, Zen Èe an Zengatan zi mo lang nakore Zi Tangan naye. ³⁸ Hwëna ngana, zen auhu-kama yawala an zenke. Gandum dan dawem-dawemna, zen zini men zen Alap mo irik ginnik bitì gwe'anke. Hwëna endangna, zen zini men zen dowal mo kigi

hon bitì gwe'anke. ³⁹ Jal zini men zen endangna insa sowëkam eiyas ta gwenda, zen dowal mo kigi. Taran hap de zaunnu, zen Bian mo klis gun hup de yaklanak de zaun hup dena. Taran hap de zini, zen Alap mo dam taha nakore zi.

⁴⁰ “Zep in kirekam endangsa de tagal tan naka syauknuk tru ta senkam lwak, zen kirekam sa hen lwal- Bian mo klis gun hup de yaklanak de zaunkumye.

⁴¹ Dekam ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Èe asa ère mo dam taha nakore zisi desa de tingan tagal gulsun hup gubiridal- men zen aha zisi karek san dep titi da gwibirin, hen men zen karekna syal nei gwibirinke. ⁴² Desa sa syauk bla hi-hitinnik yal nulser- men dekon zi mo angna yusyustin niban gona ta gwenanke, hen sangsang hap ëkna ngalk-ngalk da gwibirinke. ⁴³ Hwëna zini men zen enlala damdam enkam lowehe gwenan, zen Alap mo irik gin kama ësenak sa zëre mae mo Bian hon lowehe gwer, hen zen zao sa yakla mo kim ëzil ane gwer. Em dwan i nibanke. Em ësal gwen!”

Dawem yawalsa de goltowen hap kim ola gulk sun blaonzimkike:

⁴⁴ “Alap mo irik ginnik de tin hip dena, zen a kirekam moye: Zini man song gwëka, zao zep aha zi

* 13:35 13:35 Mzm. 78:2

mo kamanak emas yawalsa hlaulku. Kama hulak lwa'ak, hen yawal tanganna. Zen zep hwëna kama hula insa ber-ber gulku. Zëna dekam zep isrip-sri naban zëre mo golak de kire-kirena kitak tangan te-ala hap lirak tabirki. Te-alana dekam zep kamana insa golka- hëndep emas aning gunnu in han.

⁴⁵ "Alap mo irik ginnik de tin hip dena, zen hen a kirekam moye: Kire-kire beya zini man gwë gweka. Zen te-alakam kire-kirena lirak ta gwibirki. Hwëna mensa tangan dwam-dwam gwe-gwibirki, zen kaso lilingtin yawalsa.† ⁴⁶ Zen kim sèrkam de dawem tangan wenyaka hlaulku, zen dekam zep zëre mo golak de bi gwibin kire-kirena kitak te-ala hap lirak tabirki, dekam zep hwëna kaso lilingtin yala insa golka."

Hogwesa de klis gun hup kim ola gulk sun blaonz-inkike:

⁴⁷ "Alap Zën de irik gin hip dena, zen hen a kirekam moye: Zini man hinak jaringkim kirekam-kirekam nwe-mase hogwesa dahyok. ⁴⁸ Hëndep kim jaringni in suwek, dekam zep zini in ho alp san dep il nilhak. Zao zep hwëna teinikirinkim hogwena insa hli nik- dan nabare hogwena srën, ei hogwena srën. Dawem-dawemna, zen honnak bitü

dak. Karek-karekna, desa man yal dak. ⁴⁹ Zen kirekam sa hen lwal- Alap mo yakla yawalak de zaunkumye. Zëre mo dam taha nakore zini dekam sa hen yaing gwezal- dekam de dawem gol gwen zi nikon karek-karek gol gwen zisi hlil irin hipye. ⁵⁰ Zen dekam sa karek-karek gol gwen wenyaya insa kals yalak de syauk blanak yal nulsermen dekon zi mo angna yusyustin niban gona ta gwenanke, hen sang-sang hap ëkna ngalk-ngalk da gwibirinke."

⁵¹ Ki zep hwëna asa takensibiridaka, "Em san mese kitak dam ulsul?- ola insa gulk sun blaon gwizim sinye."

Ëe dekam zebë ding ulblik, "Ëe mesë, Bian."

⁵² Ki zep hwëna etan asa gubiridaka, "Zep Alap mo olsa de tawa tabin hip de zi dawemna, zen diki zen Alap mo irik gin hip de ëpba ola ban hen ano ol ësena an han tame son. Zëno tawa tabinni dekam sa lwa gwer- san de gol bi nik de gola kon zëre mo kire-kiresa aha zi hip golëtrei gwizim-dinni kiye, ëpba ërlwa gwen wenyaya ban, ëse kap tan wenyaya ban."

Yesussu kim Nazaret kon baes nëblakke:
(Mrk. 6:1-6; Luk. 4:16-30)

⁵³ Yesus kim kirekam de gulk sun ol blaon

† 13:45 13:45 Kaso lilingtinni, desa "mutiara" kam Amber olkam li nul sone gwenan.

gwizimdinkim hya gwesi-biridaka, dekam zep kon dua-blaskam de zini asa en golêlwanda halka-⁵⁴ zêre mo ëna Nazaret san dep. Zêwe but srêm golak zep tawa tabi'inka. Zini men zen zê sane da'ak, man tangan dengguanbla'ak. Zep zê hwëna donsublu'ak, "Zini an endawe sekola gweka?- zep kil gi'ira, 'Ëe asa tawa tabir.' Hen owas-owassa de syal gwe-gwibin hip de sosonna endawe sa gul iri?⁵⁵ Zen dwan gol syal gwe-gweblan zini Yusup Swe mo tane sake! An zem Maria. Oso wal zem, zen Yakobus, Yusup, Simon, hen Yudas. Zen kitak awe de zi sike!⁵⁶ Somol wal zem awe am hen tingan lowehe gwe'an. Zep zini an ba hap kil gi'ira?- 'Ëe asa Nazaretsa tawa ta gwibir.' "⁵⁷ Sap zen mes kirekam tame dak, zep baes nëblak.

Ki zep hwëna gubiridaka, "Zini kirekam êgwë gwenan: Men-kore men-kore ë nakon, Alap mo ol ayang gul gwen hap de zini man blikip neisibirida gwenan. Hwëna zêre mo iye, ahaksa zêre mo ë nakore nik de kirekam ayang gul gwizimdinkim, desa hom tangan blikip neisibirida gwenan."

⁵⁸ Zen in zep Yesus zêwe owas-owasna beyakam syal gwibir-zim srêm gweka, sap zen hom daïblîblak.

14

Baptis ta gwibin zini

Yohanis kim dakke:

(Mrk. 6:14-29; Luk. 9:7-9)

(Ayat 1-12)

¹ Dekam Galilea mo langnak Herodes Bak teipsinkim irik gilki.

Yesus kim lima ribukam de zi beyam-bya hap tembana golzimbike:

(Mrk. 6:30-44; Luk. 9:10-17; Yoh. 6:1-14)

²⁻⁴ Herodes Bak kim zêre mo osona Pilipus mo wenyâ Herodiana Baksa al gul-bluka, dekam zep baptis ta gwibin zini Yohanis damnak anakan jalse gweblaka, "Musa mo titi tabin ola kon, em sap diki bëjen em oso uk mo wenyâ gon." Herodes dekam zep hwëna Yohanissi de balk tan hap gubiridaka-tahalen naka de bwina se tya irin hip. ⁵ Zen sap dekam de zê hêndep tan hap dwam gwebla'anka, hwëna zi beyam-byasa zê mae hap aïribirida'anka, "Zen sa hwëna asa jal nëblal." Sap dekam zi beyam-byana in man Yohanissi enlala në gwebla'ak, "Zen eiwa Alap mo olsa de ayang gul gwizimdin hip de zi."

⁶ Hwëna Herodes kim zënaka de jaha gweblan yaklanak tembane yawala zisyal gwibirki, Herodiana mo wenam seiwiri dekam zep zê Herodes mo nwenak zisyakhen tîngare zini men zen zê tagal gwek, zëno mae mo nwenak. Herodes zëna man tangan sam gwesibirki, ⁷ zep wenam seiwiri insa anakan gu-guk gwibi'inka, "Men desae ki ena abe

gwibi'inka, zen desa asa ki hëndep ebe hap golbir. Ngli naban kama naban mes asa nasalblanan." ⁸ Hwëna an zem Herodiana mes hen wenam zem insa hamal hap anakan gu-gubik, "Kire hap abe gwe." Zen in zep anakan ding gulbluk, "Ëe baptis ta gwibin zini Yohanis mo nolakaë abe gwibi'in-angkam de hëndep ap piring niban lonebir anezan hap, dekam de ëe anakan taiblîn hap, 'Eiwa mes tangan tili.'" ⁹ Herodes kim kirekam zëno abena salka, enlalana man tangan dowebla hanaka. Hwëna zen mes ki kirekam zi beyam-bya mo inik etan-etankam gu-guk gwibi'inka, zep ki hëndep ein gubiridaka- Yohanis mo nolsa de golbin hip, zëre mo gu-gubinni insa dikim sul sonen hap. ¹⁰ Dekam zep hëndep zëre mo jana nabare zini bwinak Yohanis mo nola nablonblin hanak. ¹¹ Desa zep hëndep piring niban wenam seiwiri in hap nolbirzik. Wenam seiwiri in zep hwëna an zikhip golbirhak. ¹² Yohanis zëre hon de ang ta gwen wenyä ki zep hwëna tokna lo tasîn hip nêrhak. Lo tasîn hyanak zep Yesus osan dep sek gwekin zen ki zë lwak, desa de gublun hapye.

[1b] Hwëna Herodes Bak kim otan Yesus mo owas syal gwe-gwibinni salka, [2] dekam zep zëre mo taha trî so gweblan zini gubiridaka, "An baptis ta gwibin zini Yohanis Swe mes yap etan ngaya gweka. Zen

hwëna bosena Yesuskum li yul soneka. In zep zëbon owas-owassa dikim syal gwe-gwibin hip de sosonna lwa'an."

Yesus kim lima ribukam de zi beyam-bya hap tembanena golzimkike:

(Mrk. 6:30-44; Luk. 9:10-17; Yoh. 6:1-14)

¹³ Yesus kim Yohanissi de tan ola insa asa golësalka, dekam zep asa bulkum zi srëm lang san dep golëseseke gweka- zao de zë-en asa golëlowehen hap. Hwëna zi trana in kim kirekam nasalblak, dekam zep zëre mae mo ë-ëna hli dandak-Yesussu dikim eik ora san hles tyablan hap. ¹⁴ Bulu kon kim asa golëatiti gwe'anaka, dekam zebë zi beyam-byana insa hla kulida kinik. Yesus hwëna man tangan zë kwasang gwibiridaka. Sangsang nabare wenyä men zen zë lowe he'ak, dekam zep zë dawem tabirki.

¹⁵ Kim kam-en gwe'ak, dekam zebë enblak, "Bian, angkam man kam-en gwe'an, hen langna an tahalha tanganna. Diki dawemna zini an Emaka enbirida'an- zën de golek de ë-ëna an san te-alakam tembane hap ëhakan hap."

¹⁶ Hwëna man ap ding gulzimki, "Zen ba hap de tembane hap sek gwen hap? Amki em tembanena zëbe mae hap hen olzimk."

¹⁷ Ëe hwëna ama ding ulblik, "Kina ki zini an da-en! Nëno mae mo rotina aha-ere taha-tapkamke. Hen

hogwena dan-dan en tolke. Molya sowehek.”

¹⁸ Ki zep asa gubiridaka, “An san emki teisyaha.”

¹⁹ Ki zep hwëna zi beyam-byana insa gubiridaka- so trana iwe de teinikin niran hap. Zëna ki zep ahare taha-tapakam de rotina insa hogwe darena in han teisyaka, dekam zep ngli san de kara gwesen naban Alap hap dawemna golblaka. Ki zep hwëna rotina insa ahap tabirki, desa zep abe mae hap kap tazimki- ëe de hwëna zi beyam-byana in hap kae gwebela-zimdin hipye. ²⁰ Kim dwenblandak, zen man tangan ëitri gwek. Ki zebë hwëna dua-blaskam de wenyaha ëe tembane mosrona tagal lasik. Yuna dua-blas enkam zep ësuwek. ²¹ In zen dekam tembane tak, zëno beyana, zi ensa de aïtbinkim, san ha lima ribu enkam mes yapwe wal walassa de aïtbin srëmkamye.

Yesus kim weya tatek tahan san song gwe'an zakake:

(Mrk. 6:45-52; Yoh. 6:15-21)

²² Kimë tembane tasik, Yesus hëndep dekam zep dua-blaskam de wenyaha asa bulkum de Zënaka Galilea mo men eihya san dep ngeir gublun hap gubiridaka. Ëe kimë sek gwek, ki zep hwëna zi beyam-byana insa gubiridaka- zen de hen sekwak gwen hapye. ²³ Zi beyam-byana in kim hen sekwak gwe'ak, Yesus Zëna

dekam zep zë-en kwatap tek san hata seka- dekon de Alapsa gu soneblan hap. Hëndep zao zep zë-erenak kawesiblik.

²⁴ Dekam ëe in zenë bulkum teingir gwe guk, mesë bulu ban ho gutu ngirinnik olzau'uk. Hwëna ho ngëpna man bulu insa karekkam golwale gwe song gwe'ak, sap asesena bulu in mo ngein nikon tai'inka.

²⁵ Oho-bung gun nuban zep hwëna Yesus Zëna abon mae onak hata'an zaka- ho gutu tatek tahanna in san de song gwe zankam. ²⁶ Hwëna ëe kimë hla la guk, ausa zebë ohlo gubluk- anakan de ëhërhen naban, “Hobwem dowala i!”

²⁷ Hwëna nabakam zep asa gubirida kinzika, “Em ësäwehen! Bahem ëairin. Ëe an Ëe.”

²⁸ Petrus zep hwëna ding gulbluka, “Bian, sap Em eiwa Yesus, ki asa em gublu irin- ëe de emsa duweblazan hap, ho tatek tahan san de hen song gwe zankam.”

²⁹ Yesus ki zep ding gulbluka, “Haen. Emki song gwezan.”

Petrus dekam zep bulu kon ati gweka, ki zep hëndep Yesus osan dep ho gutu tahan san song gwe'anka. ³⁰ Hwëna ho gutu yawala insa kim asesena mamkam ngëp- ngëp ta'anka, desa kim hlaulku, dekam zep zë airin hip keing gwe'anka. Dekon

zep Yesussu hërheblaka,
 “Bian, asa Em ngaya tan!”

³¹ Yesus hëndep dekam zep tahakam zer aneka, ki zep zë gubluka, “Eno eini mam naka hom. Em ba habe Asa taiblibla srëm gwera?”

³² Buluk kim zersewe seka, dekam zep hëndep asesena in sëwe heka. ³³ Èe dekam zebë zë boklena kom lablak, hen anakanë enblak, “Bian, Em an eiwa tangan Alap mo Tane.”

Yesus kim zi sang-sang beyam-byana Genesaret dawem tabirkike:
 (Mrk. 6:53-56)

³⁴ Ho gutu men eihyanak kimë yaing gwék, ëna Genesaret zep bulu insa lei kuk. ³⁵ Zëwe de zini kim anakan hla dak, “An Yesus am hatanda,” dekam zep Yesus mo hatan ola insa nol haladak-tingare ëna in mo golek de ë-ë san dep. Dekam zep tingare zi sang-sangna Yesus onak dep nolëyaing gwe-gwe'anzak. ³⁶ Zao zep abe da gwe'ak, “Bian, zi sang-sangna an wëhë baju top en mae nakon Emsa olk ta'anaka?-dekakim tol dawem gweka.” Tingan men zen olk da gwe'ak, zen dekam zep hëndep ëdawem gwe-gwe'ak. *

* **14:36** 14:36 “Baju top,” desa Matius “baju sihî”kam ale gulku, sap Yahudi zini sîhîlhî nabare baju ensa alala da gwék. Emki pasal 23 mo ayat 5nak de olk kore alesa hen karatda gun. * **15:3** 15:3 “Alap mo ol tanganna” mensa Yesus awe enlala gwibirki, zen Musa mo titi tabin ol, sap Musa Bak desa Alap onakon gul inki. Hwëna Yahudi mo auyan-azana man etan dekon titi tabin ola mas-mas nul gwék, hen Yesus man awe anakan tawa tabirki, “Ere mae mo auyan-aza mo titi tabin ol mas-mas gulziminni in, ahakon man Alap mo nonol ol tanganna in kon ngip gu'un.” * **15:4** 15:4 Kel. 20:12; Ul. 5:16; Kel. 21:17; Im. 20:9

15

Mae hap de ol: Auyan-aza mo titi ta gwibin ola ban Alap mo ola ban man ilman në gwenan.

(Mrk. 7:1-13)

¹ Aha yaklakam Farisikam de gubirida gwen wenyä Musa mo olsa de tawa ta gwibin wenyä ban Yerusalem kon Yesus onak dep yaing gwezak. Zao zep dakensiblîzak, ² “Ebon de ang ta gwen wenyä ba hap nëno mae mo auyan-aza mo ëpba ola nulmun gwe'an?-tembane dëre ta gunnuk de nonol tahaşa hokam hlë tazimdin srëmkam de tembane ta gwenkamye.”

³ Ki zep ding gulzimki, “Ki em hen ba habe Alap mo ol tanganna ulmun gwe'an?-hwëna auyan-aza mo ëpba ol en sane ang ta gwe'an. *

⁴ Sap Alap man guku, ‘Ane-biasa em blikip gwesik gwizimdin.’ Hen anakan mas gulku,

‘Men nara an-bi zemka lamang sonna, zen hëndep tok hap em karek tan.’*

⁵ Hwëna em an ema anakan tawa la gwibirin, ‘Ane-bia mo ol san sap esa ang ta srëm gwe-gwer- anakan mae de lwankamye: Ane-bia de tahalha ënnak, em sap

esa anakan enbirida gwer, "Angkam ëe molyë emsa mas gwizimk, sap ano te-alana an lamkam de Alap hap kap tablan habë lam ta'an." ' 6 Ebon mae onakon, kirekam de an-bi zemka blikip gwizimdin srëm zini man sam gwesï'ira. Zep ere mae mo auyan-aza mo ëpba tawa tabinni in, zen hwëna ebe mae hap lwazim'in- san de Alap mo ol. Hwëna dekam ema Alap mo ol tan-ganna insa hli ku'in. 7 Em an eiwa ëk enkame ëgu gwenan, 'Ëe an Alapsa de betek gweblanna.' Eiwa, Yesaya Bak mo ola man ebe mae hap dakastilzim'in- zen insa Alap mo ola anakan ayang gulkuye,

8 'Zini in ëk enkam Asa betek në gweblanan,

hwëna zëno mae mo enhona Abon onakon langa tangannak.

9 Zen waba hap Asa boklena kom da gweblanan,

sap zen zi zëre mae mo tütï tabin olkam tawa da gwibirin-

san de ano olkam de tawa tabinni kiye.' "*

Mae hap de ol: Zini an dekon Alap mo nwenak ëkun gwe-gwenan.

(Mrk. 7:14-23)

10 Hwëna ki zep Yesus zi trana tagal gwen hap gubiridaka. Kim tagal gwek, zao zep gubiridaka, "Emki ësane gwen ekakim tame uk. 11 Mensa ëk tihï san zini ing nul gwenan, dekon hom

Alap mo nwenak ëkun gwe-gwenan. Diki men zen zi mo ëk tihï nakon wet so gwenan, zen diki dekon Alap mo nwenak ëkun gwe-gwenan."

12 Ëe zëre hon de ang ta gwen wenyä ki zebë hwëna hyanak lakensiblik, "Bian, em san home Farisikam de zini insa tame tabiri? Zen man eno ola insa husus neibirsin- em kim kirekam srip gulsuzim siraye."

13 Hwëna man ap ding gulzimki, "Tingare nganak de otanena, ngatan zi mo langnak de Bian de eiyas gin srëm wenyä, zen kitak tamalsin en hap dena. 14 Farisikam de gubirida gwen wenyä insa nwe enkam emki kara ta gwibin. Zen in nwe dimin nik tawa da gwibi'in- nwe dimin nik de nwe dimin bose zemka irik ta han makan. Zi nwe dimin de nwe dimin bose zemka irik ta hanna, zen apdekam sa ho dwrak san laman anera."

15 Petrus ki zep gubluka, "Bian, kun gwen hap de ola insa gulk sun blaonnara, emki abe mae hap srip gulsuzimdin."

16 Ki zep hwëna kitak asa gubiridaka, "Ki san em hen nama home tangan tame u'in? 17 Em san home tame ul gwenan? Men desa ëk san olgwen gwibirin, zen hëndep ulpnuk hata gwenan. Hwëna ki zebe etan ukum ana gwibirin. 18 Hwëna men zen ëk tihï nakon wet so gwenan, zen

enho nakon hatase gwenan. Zen diki dekon zini Alap mo nwenak ëkun gwe-gwenan. 19 Sap zen enho nakon anakare enlala karekna hatase gwenda:

Zisi de tan hap dena,
zi nibare nik de kahalo gwen hap dena,

hen seiwirik de kahalo gwen hap dena,

sowë hap dena,
boton olsa de gol hala seran hap dena,

hen ol lamang hap denaye.

20 Kirekam-kirekam enlala karekna in, zen diki dekon zini ëkun gwe-gwenan. Taha hlë tazimdin srëmkam de tembane gwen nakon hom."

Yesus kim Yahudi srëm we mo eini hlaulbirkike:
(Mrk. 7:24-30)

21 Yesus kim langna in kon asa golësek gweka, dekam zep ë darena Tirus hen Sidon mo langnak asa golëyaing gweka. 22 Dekam zep hwëna langna iwe de Yahudi srëm wenya Yesus onak dep hatazak. † Lure nakon zep anakan taken sone gwebla'ak, "Bian, Daud Bak mo Auyan-tane, asa Em kwasang gwibin. Ano wenam tola dowal bi gwibirki. Man tangan karek gul gwe'ara."

23 Hwëna Yesus hom mae zëno ola ding gul gwibi'inka. Ëe zëre hon de ang ta gwen wenya ki zebë enblak, "Bian,

wenya insa em jalse gwibin-dekakim song gwek. Nëno mae mo lure nakon hwëna ena gwen da'an."

24 Yesus ki zep wenya insa hëndep aban mae ding gulzimki, "Asa Alap Israel zi en hap zer soneka, sap zen san de bi srëm domba zahona kiye."

25 Hwëna wenya in dekam tangan zep Yesus mo nwenak utuk gwehen naban boklena kom soblazak, dekon zep etan abe tak, "Bian, asa mas gwibir."

26 Hwëna man ding gwibirki, "Hom sam gwesi'in-walas zikhip de tembanesa de lwa hap yal tazimdin niye."

27 Wenya in ki zep hwëna ding gulbluk, "Bian, sap eiwa kirekam. Hwëna lwa bi nik mo meja nakon de tembane lau altirinni, desa hen ki am lwana dwenblanda gwenan."

28 Yesus dekam zep ding gwibirki, "Anyan, eiwa em ema tangan Asa taiblibla'ara. In kire habe dwam gwe'ara, sap sa kirekam hëndep angkam lwal."

Dekam zep ki hëndep wenya in mo wenamna in dawem gwek.

Yesus kim zi sang-sang beyam-byana dawem tabirkike:

† 15:22 15:22 Yunani olkam Matius anakan ale gulku, langna "Kanaan we" kam. Zëno dam gulsunnu- zi ausuna men zen orep Israel mo langnak lowehe gwekke. Israel kim nolëeija gwek, dekam zep ahakore Kanaan zini in ëna Tirus hen Sidon mo lang san dep ëheya-hya gwezak. Zep wenya in Yahudi srëm we.

29 Yesus dekon kim asa golësek gweka, Ho Gutuna Galilea mo alp en san zep asa golëtine gweka. Dekon zebë hwëna kwatap tek tolak yaïng gwesek, zao zebë teinikin'ik. 30 Hwëna ki zep zi beyam-byana zi sang-sangna Zëbon dep nolëyaïng gwe-gwe'anzak-lek-lekna, nwe ðiminni, taha-tana ësak gwenna, hen ol srëm mae naka. Aha sang-sang nabarena hen beya tanganna. Zen zi sang-sangna insa Yesus mo dang gwën nakon kang nul gwe'anzak. Zao zep Yesus dawem ta gwibi'inka. 31 Zi trana in man tangan ëtenggan gwe'ak- anakan kim zë hla nulida gwe'akye, "Ol srëm wenya zen mes ola donbirin. Taha-tana ësak gwen wenya, zen mes ëdawem gwenan. Lek-lek wenya zen man ëtë nasen'an. Hen nwe ðimin wenya, zen mes ëkara gwenan." Dekam zep Israelsa de bi gwibin Zini Alapsa boltere da'ak.

Yesus kim empat ribukam de zi beyam-bya hap tembanena golzimkike:

(Mrk. 8:1-10)

32 Yesus ki zep zëre hon de ang ta gwen wenya asa tagal gulsuku, zao zep asa gubiridaka, "Ëe ama zi trana ansa dawemkam kwasang gwibirida'an, sap zen mes dan-ahare yaklakam awe Asa nërgwëk, hëndep angkam zëno mae mo tembanena mes tangan

tap gwizimdi. Ëe homë ki dwam gwe'an- zen de usak naban sek gwen hapye. Ki zen sa hwëna usak hap ora san ëtilsik song gwer."

33 Dekam hwëna ama lakensiblik, "Nen endawe esa tembanena kap lal?-kirekam de zi beyam-byana an hapye. Langna an dwan tahalha tangan nakake."

34 Ki zep hwëna asa takensibiridaka, "Eno mae mo rotina banaka'en?"

Ki zebë ding ulblik, "Tuju enkam. Hogwe tane-nena hen ki tol."

35 Yesus ki zep zi beyam-byana insa teinikin niran hap gubiridaka. 36 Ki zep tujukam de rotina insa kap taka- hogwe tane-nena in han, ki zep Alap hap dawemna golblaka. Dekam zep rotina insa ahap tabirki, hen hogwena insa kwak kwak tabirki. Desa zep dua-blaskam de zini abe mae hap etan-etankam kap ta gwizim'inka. Ëe dekam zebë zi beyam-byana in hap kae ëblazimk.

37 Zi trana in kim dwen-blandak, kitak man tangan ëitri gwëk. Ëe dua-blaskam de wenya ama dekam tembane mosrona insa tagam lak. Yu yawal-yawala tuju enkam zep ësuwek. 38 In zen tembane tak, zi ensa de aïtbinni, zëno beyana empat ribu enkamwe wal walassa de aïtbin srëmkamye. 39 Hyanak Yesus ki zep hwëna zi beyam-byana insa sekwak gwen hap gubiridaka. Zëna

ki zep bulkum asa ho gutu men eihya san dep ngeirbiri-daka- langna Magadan san dep.

16

Yesussu kim owassa de syal gwibir-zimdin hip abe dakke:

(Mrk. 8:11-13; Luk. 12:54-56; Mrk. 8:14-21)

¹ Dekam zep Farisikam de zi niban Sadukikam de zi niban Yesus onak dep yaing gwezak- zao de akasiblin hap. Ki zep zē nenblak, "Emki abe mae hap ngli nakore owassa syal gwibir-zimdin- ēe akakim emsa anakan dam lasik, 'An eiwa Alap onakon hata zaka.'"

² Ki zep ding gulzimki, "Yaklana nikin anennak de kal-kal gwenkam, dekam anakane ēgu gwenan, 'Langna sa sasa gwer.'"

³ Hen kirekam, kaknak de okawen kakaksa hla tankam, dekam ema dam ulsuk gwenan, 'Namen sa ona il tila.' O de il ti gwen hap dena hen sasa gwen hap dena, em desa en ema dam ulsuk gwenan, hwēna owas-owasna men kirekam angkam jowe gwe'an, desa home dam ulsuk gwe'an.

⁴ Em an eiwa angkam de zini jal-jal tanganna, hen Alapsa mese hli lak, in zebe Asa abe lal- ebe mae hap de owassa syal gwibir-zimdin

hipye. Hwēna Ēe molyē owasna ebe mae hap syal gwibir-zimk. Diki ngein sin de yaklanak asa aha-en syal gwibir-zim: Men kirekam Alap mo ol ayang gul gwen zini Yunus Bak hon lwakke, kirekam sa etan lwal."* Kirekam kim gubiridaka, zao zep hli yuludaka.

Yesus kim gubiridakake, "Dawem. Farisi hen Sadukikam de zi mo ragisa ema ulinnink."

(Mrk. 8:14-21)

⁵ Ēe zēre hon de ang ta gwen wenyā kimē hen men eihyanak yaing gwenak, ēe ama hwēna rotisa de lop tanna ēeititi gwek.

⁶ Hwēna dekam zep asa gubirida'anka, "Dawem. Terya-tyakam lowehék. Farisi hen Sadukikam de zi mo ragisa ema ing ulink."*

⁷ Hwēna ēe kimē kirekam asalblak, dekam zebē ēnaka lonbirida'ak, "Ragi hap in mae hap ki nēsa gubiridala: Rotina insa bitī laza srēm gwerke!"

⁸ Hwēna Yesus mes asa tawa gwibiridaka- ēe insa ēton'akye, ki zep asa gubiridaka, "Em ba habe roti bitī tazan srēm hap enaka lonbirida'an? Em an home eiwakam Asa laibli gwebla'an!" ⁹ Em ba hap tangane dam ulsuk srēm gwer? Em san home enlala eibi'in?- limakam de rotina

* **16:4** 16:4 Mat. 12:39-40; Luk. 11:29-30 * **16:6** 16:6 Yahudi zi mo gulk sun de ol blaon gwizimdinkim, zen ragisa anakan enlala nei gwibik, "Zen san de zi mo karek-karekna kiye." Sap ragina roti mang-mang gunnu man hop gul gwenan. Zep zen san de zi mo karek-karek de aha zi sin dep hlimin song gwe-gwenna kiye. Emki hlaun 1Kor. 5:6-8, hen Gal. 5:9nak.

mensaë lima ribukam de zi hip ahap tabir-zimkye. Dekam mosrona mensa ena tagal lak, yuna banaka'en ësuwek? ¹⁰ Hen kirekam, men dekamë tujukam de rotina empat ribukam de zi hip ahap tabir-zimk, zëwe hen tembane mosrona yu yawal-yawala banaka'en ësuwek? ¹¹ Diki em emaka dam ulsul, 'Zen roti bitï tazan srëm hap hom ki nësa gubiridala.' Hwëna Ëe mae habë ki emsa gubiridal, 'Dawem. Farisi hen Sadukikam de zi mo ragisa ema ing ulink.' "

¹² Dekam zebë anakan dam ulsuk, "Hare Zen ragi tangan hap hom am ki nësa gubiridala- mensa rotisa de syal gwibinnik mas ul gwenanke. Zen diki Farisi hen Sadukikam de zi mo tawa tabin karek san de ang ta gwen srëm hap am ki nësa gubiridala."

Petrus kim Yesussu anakan kira takake, "Em in Zen- Israelsa de ngaya tabin hip de Teipsin niye, Ngaya Zini Alap mo Tane."

(Mrk. 8:27-30; Luk. 9:18-21)

¹³ Yesus kim ë bosena Kaesarea-Pilipi golek denak asa golëyaing gweka, zao zep asa takensibiridaka, "Zi mo dam tasïnkïm, ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Ëe an nara mo weinak debë hatazak?"

¹⁴ Ëe ki zebë ding ulblik, "Ahakon man emsa

nen gweblanan, 'In baptis ta gwibin zini Yohanis Swe tin nïkon etan ngaya gweka. In zen hwëna Yesuskum bosena li yul soneka.' Hen ahakon man emsa nen gweblanan, 'In Elia Bak mo weinak Alap mo olsa ayang gul gwizim'ira.' Hen ahakon man emsa nen gweblanan, 'In Yermia Bak mo weinak dep dena.' Hen ahakon man emsa enlala në gweblanan, 'Zen diki ahanik mo weinak dep jowe zaka- orep men zen Alap mo ola ayang nul gwekke.' "

¹⁵ Ki zep etan asa taken-sibiridaka, "Hwëna ere mae mo Asa de dam tasïnkïm, Ëe an diki nara mo weinak dep dena?"

¹⁶ Simon Bak, aha bosena Petrus, ki zep ding gulbluka, "Bian, Em in Zen- Israelsa de ngaya tabin hip de Teipsin niye, Ngaya Zini Alap mo Tane."

¹⁷ Dekam zep ding gulbluka, "Simon, Yohanis Bak mo tane, em isrip-sri gwibinnike gwë gwe'ara. Sap em in zi mo dam gulsun nukore naka home kirekam kira gwenda. Hwëna ngatan zi mo langnak de Bian Zën ki emsa enlala soblala-kirekam de dam gulsun hupye. ¹⁸ Zep Ëe ama emsa gublu'an: Em in Petrus-kaso drak-drak makare zini. † Ebon onak sa ano jematna tatem ëzauk gwer- kaso yawalak de golsa tauk anen makan. Ano jematna in sap

† **16:18** 16:18 Petrus mo aha bosena, zëno aukuna man golek de në'an- Yunani olkam de ol-gunnu "petra" naban. Zëno enlalana "kaso."

sa Juwen Zi Bak dri yulsun hup akabiri. ¹⁹ Ëe asa ebe hap Alap mo irik ginnik dep de kuncina zerblal. Em esa Bian Alap mo enlala san ngatan zi mo lang san dep de lilikinni okamanak de zi hip gulhlusuk gwizimdi hen talusuk gwizimdi.”

²⁰ Ki zep hwëna asa jalse gwibiridaka, “Asa insa kirekam dam lasinin, aha maesa hwëna bahem anakan gubiridan, ‘In Zen tangan- Israelsa de ngaya tabin hip de Teipsin niye.’”

Yesus kim nonol tanganna Zën de kareksa goltowen hap dena hamal hap gubibiridakake:

(Mrk. 8:31-9:1; Luk. 9:22-27)

²¹ Yaklana in dekam zep Yesus kon gwisibir hanakazëre hon de ang ta gwen wenyasa de damnak anakan gubirida gwen naye, “Alap mo dwam gwibin sin de syal gwibin hip, Ëe asa Yerusalem san song gwer. Zao Yahudi mo nol-nola, Alap mo golak de mamamna, hen Musa mo olsa de tawa ta gwibin zini sa Asa sërkam karek da gwer. Zen sa hëndep Asa dal. Hwëna yaklana dan-ahan, ki sa Bian tin nikon etan Asa ngaya tala.” †

²² Petrus ki zep hwëna Yesusu gubluka ora nakon de asyal hehan hap, zao zep anakan jalse gwebla'anka,

“Em bap kirekam gulu! Diki Alap Zen langa gulsunkirekam de Emsa gwëblan hap dena in saye. Bian, diki Ebon bap zen kirekam lwan.”

²³ Yesus hwëna ki zep Petrusu lero gweblaka, zao zep gubluka, “Em in dowal mo kigi! Ki lun em gwën! Em ba habe Asa tru-tru gulblu'ara? Eno kirekam de enlalana in, Alap mo dwam gwibin sin denaka hom. Zen auhu-kama zi mo dena.”

²⁴ Ki zep hwëna tingare zëre hon de ang ta gwen wenyasa gubiridaka, “Men nara Abon de ang gwe-gwen hap dwam gwenna, zen diki zëre mo gwëna zen eititi gwibin- dekam de zëre hap de te-lidak son wë son naban Asa zertronda gwen hapye, anakare enlala naban, ‘Ëe sap asa Yesus hun apdenak lil.’ ²⁵ Sap men zen de zëre mae mo auhu-kamanak de gwëna anakan nolairi gwe'ak, ‘Ëe babë Yesusu de ang gwe-gweblannak karekna goltowe gwen,’ ki zëno mae mo gwëna in sa jek-jak gwer. Diki men zen de zëre mae mo gwëna Asa de ang gwe-gweblan hap sosok nul gwe'ak, hëndep zao mae de tin hip, zen zen sa hëndep denaban ëngaya gwer. ²⁶ San ha dawemna?— em de sërkam te-ala beya gwenkam hëndep kitak de okamana ansa bi gwibinkim,

† **16:21** 16:21 Yesus Yahudi mo aïtbinkim “yاكلانا دان-اهان”kam guku. Nëno mae mo aïtbinkim, Zen “zëno ka'an”kam maka guku, ahaksa, “yاكلانا دان-دان”kam. Sap Yesus Jumatkam tilki, hwëna Minggukam zep ngaya gweka.

hwëna dekam de ere mo gwënsa tihis gin hip. Kirekam dawem naka hom! Tinkim san ha emaka Alap hap ba maesa golbla'ara?-dekam de etan ngaya gwen hapye. Kina ki bëjen. ²⁷ Sap molya holo gwëk, ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Èe dekam asa apdekam ère mo dam taha nakore zi niban Bian mo sosonna zigolhatazal. Zen diki dekam asa hwëna tngare zi hip aha-en aha-enkam klis gul gwizim- dekam de zère mae mo syal eisi golzimdin hip. ²⁸ Èe eiwa denakaë emsa gubirida'an: Em an zene awe lowe he'an, em molye ahakon na-en juwek, ki esa ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa hla lase gul- Èe kimë teipsinkim de irik ginkim kon gwesik hana'akye."

17

Yesus kim aha nwe-mase gwëkake:

(Mrk. 9:2-13; Luk. 9:28-36)

¹ Yaklana kim enam enkam damank, Yesus dekam zep zère hon de ang ta gwen wenya Petrus, Yakobus, hen zëno osona Yohanis mae en han zë-en kwatap yawal san dep golësek gwëka. ² Hwëna dan-ahare zini in mo nwenak zep timni liwe heblak. Zëno nwe-masena yakla ngatan mo kim ngatan gwëblaka. Pakeanna man tangan sërkam ngapngap nëblak hen man

nalilingtïbli'ak. ³ Mumuk ennak zep zë Musa Bak ne Elia Bak ne jo kë zaka, hen Yesus hon de ang tan dan-ahare zini in ki zep nakek- zen kim Yesus hun ëraisil gwë'anika. ⁴ Petrus ki zep hwëna Yesussu gubluka, "Bian, man tangan sam gwesï'in-nen de awe lowehe gwen hapye. Zep Bian, Em de dwam gwenkam, ki ëe asa gol kluksa dan-ahan syal gwëblandal- ahana Bian ere hap, ahana Musa Bak hap, hen ahana Elia Bak hap."

⁵ Petrus in kim nama kirekam tonbla'anika, hwëna ngatan nabare butna ki zep ati gwëzak, hëndep zao zep wale tabirzik. Hwëna butna iwe zep ola anakan ësak,

"An ano Tane- ère mo dang tininak de tanganna. Ama tangan sam gwesik gwëblanan. Desa em sal gwëblan."

⁶ Dan-ahare zini in kim ola insa kirekam ësalsek, dekam zep aïrin hip ëik gwëhek.

⁷ Hwëna Yesus kim zë hata zaka, anakare ola ban zep towanbirida ine zaka, "Em ëluk tan. Bahem ëaïrin."

⁸ Zen kim nola kap da inek, dekam hwëna Yesus Zëna en naka zep zë hla dak. Aha maena hom zao gwë'anika.

⁹ Kwatapna in kon kim etan golëtinja gwë'anika, zao zep gubiridaka, "In desa ki ena hla kul, etan aha maesa bahem gubiridan- ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna

Ēe de nama tīn nikon ngaya gwen srēmna^{kye}.”

¹⁰ Dekam zep hwēna dan-ahare zini in dakensiblik, “Elia Bak mes-am lwa hala. Ēe hwēna ama tim ul, ‘Zen sa Emsa ngeirbli zala.’ Sap Musa mo olsa de tawa ta gwibin hip de zini kirekam am ěgu gwenan, ‘Zen diki nonol Elia Bak sa etan lwahal zankam ngeirbli zala, ki sa hwēna nēsa de ngaya tabin hip de Zini hata zala.’”*

¹¹ Yesus ki zep hwēna ding gulzimki, “In sap eiwa kirekamke. Elia zen sap kirekam-kirekamsa de nonol sul sone gun hup de zini-Israelsa de ngaya tabin hip de Zini Ēe de hwēna kirenak hatazan hap. ¹² Hwēna Ēe ama emsa gubirida'an: Elia zen sap mes eiwa Asa ngeirbli zaka, hwēna zini hom desa tame dak. Zep hwēna zēre mae mo dwam gwibin sin kirekam-kirekam karek-karek ensa nol gweblak. Hen molya holo gwek, ki sa ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa kirekam hen nēblal.”

¹³ Dan-ahare zini in dekam zep anakan dam nulsuk, “O hare Yohanis Swe am Elia mo weinak syal gweka.”

Yesus kim dowal mo tilblin wal seiwir tola dawem takake:

(Mrk. 9:14-29; Luk. 9:37-43)

¹⁴ Yesus kim etan zēre hon de ang ta gwen zi dan-aharena in han zi tranak hēndep abon mae onak

golēyaing gwe'an zaka, zini hen ki zep zē hata zaka, zao zep Yesussu boklena kom sobla zaka. ¹⁵ Dekon zep abe ta seka, “Bian, ano walasna kwasang gwebla. Zen karekkam tilsik-tilsik gwe-gwenda, hen sang-sangna sabak tanganna. Zen etan-etankam syauk bla mae san zannara gwenda, hen ho maenak keing gwenda-gwenda. ¹⁶ Ēe mesē sap ere hon de ang ta gwen zi sin dep zersong gwezal. Hwēna man sap nakablal.”

¹⁷ Yesus ki zep gubiridaka, “Eiwa, angkam de zini em ei nibarena hom tanggan! Em in nol drak-drak enna. Ēe san ěse nakaē sap emsa golēlowehe gwek! Ēe ama bae- eban mae de holokam golēlowehe gwen naye. An san emki walasna insa zerhalzan.” ¹⁸ Yesus dekam zep dowala insa jala ban zēbon onakon de wet son hap gubluka. Hēndep dowala in dekam zep kon wet soka. Walas tola in dekam zep hēndep dawem gweka.

¹⁹ Ēe zēre hon de ang ta gwen wenyā ki zebē hwēna zē-erenak du kēblazak, zao zebē lakensiblik, “Bian, ěe ba hap tangānē dowala insa ěralsa sone srēm gwer?”

²⁰⁻²¹ Ki zep asa ding gulzimki, “Sap em home dawemkam Asa laiblibla'an. Eiwa denakaē emsa gubirida'an: Eno mae mo Asa de taibliblan de betek mae nik lwa'anam- sap

* 17:10 17:10 Mal. 4:5

rica dan betek makare nik, dekam eme kwatapsa anakan enbla'anam, 'Wakin san dep em al gwen,' zen dekam maka ki hëndep al gwe'ara. Dekam banakare maena hom- em de desa syal gwibin srëm hap denaye." *

Yesus kim etan Zënaka de karek tan hap dena tawa tabirkike:

(Mrk. 9:30-32; Luk. 9:43-45)

²² Yesus kim zëre hon de ang ta gwen wenyasa Galileak golëlowe he'anka, zao zep etan asa gubiridaka, "Molya holo gwëk ki sa ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa jal zi mo tahanak dep tapbla dazim.

²³ Zen sa Asa dal, hwëna yaklana dan-ahan, ki sa Bian Alap etan Asa ngaya tala." Ëe kimë kirekam asalblak, ano mae mo enlalana man tangan ëdowe hanak.

Yesus kim anakarekam Petrus hup goltrëblakake, "Men zen Yesus zëre hon ang ta gwenan, zen Alap mo walaskam de enlala gwibiridan."

²⁴ Yesus kim aban Kaper-naumk golëyaing gwëka, hwëna Alap mo golak dep de te-ala alal ta gwen zini ki zep Petrus hon yaing gwezak, zao zep dakensiblizak, "Eno mae mo guruna in wëhë

Alap mo golak dep de te-alana tahun jamkam gol gwizimnira? San ha hom?" †

²⁵ Petrus ki zep ding gulzimki, "In kike."

Zen kim etan lwahal zaka- Yesus men zao gola gwë'anka, zen de nama ol toran srëmnak Yesus zep nonol takensiblika, "Simon, eno tame gun nukon banakan? Auhukamanak awe de teipsin-teipsin wenyasa, zen san ha iye zem onakon pajak te-alana alal danda gwenan? San ha aha zi en nakon alal danda gwenan?"

²⁶ Petrus ki zep ding gulbluka, "Zen dwan aha zi en nakon am alal danda gwenan."

Yesus ki zep ding gulbluka, "Zep Bian Alap mo walasna, nen sap esa Alap hap dena insa ing ul srëm gwe-gwer. ²⁷ Hwëna nene te-alasa olzim srëm gwe'anka, zen sa nësa husus neizim, Zep emki ho gutu san yal ta nubin hip song gwen. Hogwena mensa nonol gul ine'anka, zëno ëk mwan-nak esa te-ala kasona sowe henkam hlaulu- nen de desa olzimdin hip denaye. Desa emki zëbe mae hap nëre nik mo bose hap golzimdin."

* **17:20-21** 17:20-21 In kim orep Matius mo alena ansa etan ale nul gwëk, aha zi lun ayat 21na mas gulku. Zen zëwe Markus mo Ol Dawem nakore naka (Mrk. 9:29) anakan mas gulku: "Kirekam de dowala, toton banakare aha maekam bëjen zersala sonen. Zen tembane lwan naban de Alapsa abe ta gwen enkam de zersala sonen." † **17:24** 17:24 Musa man Israel mo zi aususa gubiridakate-alana insa de Alap mo golak de syal hap ing gul gwen hap. (Kel. 30:12-16)

18

Walas betek mo kim de ëliwehen hap de ol, hen karek san dep de zertoran srëm hap de ol:

(Mrk. 9:33-37; Luk. 9:46-48; Mrk. 9:42-48; Luk. 17:1-7)

1 Zao kim Yesus asa golëlowe he'anka, ëe dua-blaskam de wenya dekam zebë zë lakensiblizak, "Alap mo irik ginnik, abon mae onakon nara sa teipsili?"

2 Yesus dekam zep walas tola haen gweblaka, ki zep ano mae mo nwenak de zaun hup gubluka, 3 ki zep hwëna asa gubiridaka, "Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Em de ere mae mo gwënsa wet gulsun srëmkam dekam de walas bete-tek mo kim lowehen hap, em molye Alap mo irik ginnik bitï gwek. 4 Zini men zen zëre mo enlalana walas betekna an mo kim betek ta'anka, zen zen sa Alap mo irik ginnik teipsili. 5 Hen zini men zen de ano bose hap aha zisi mas gwebla'anka- sap anakare walas tol maesa, Eë asa desa enlala gweblal, 'Zen Asa mas gwebla'ara.'

6 "Men nara Asa de taibliblan zisi, sap hen anakare walas betek maesa, karek san dep zertoranna, zen dikim hwëna Asa hli tan hap, kire zini Alap sërkam tangan sa karek tala. Diki dawemna, zen maka zertoran srëmnak karekkam de tinsi hlauku. Kaso dohon-honsa de holenak hule soneblan naban de

hi tateknak keing gwen maekam, ki Alap molya karek ta'anam. 7 Kareksa de gon hap de enlalana eiwa ki okamanak awe hata gwizimnira, hen zini zep Asa de taibliblan nakon ëaltil gwenan. Zen zep sa lamkam tingare zi mo karek-karek hap okamana ansa Alap olo gulu. Hwëna zini men zen zi bose zemka Asa dikim hli tan hap nolëton gwenan, zen zen sa sërkam de karekna noltower.

8 "Emsa de ere mo aha taha ahaksa tana anakan titi da gwe'anam, 'Haen, karekna ansa nen on,' diki dawemna em blansin nika hiri son. Sap eme dare taha naban ahaksa tana naban zigwë'anka, ki esa hëndep Asa hli tala. Ki hwëna tinsin srëm syauknuk dep sa emsa hiri daser. Blansinkim ki emaka sam gwesi'ira-aha-ere taha naban ahaksa tana naban de Alap onak gwë gwen hapye. 9 Hen kirekam, emsa de ere mo aha nwe titi ta gwenna, 'Haen, nen karekna wakinsa karatda un,' ki em nwena insa alsin nika hiri son. Sap eme dare nwe naban zigwë'anka, ki esa hëndep Asa hli tala. Ki hwëna tinsin srëm syauknuk esa hëndep denaban gwë gwera. Alsinkim emaka sam gwesi'ira-aha-ere nwe naban de Alap onak gwë gwen hapye.

10-11 "Bahem Asa de taibliblan anakare walas bete-tekna anakan enlala gwibirida gwen, 'Zen aban apdenak hom.' Emki

sap ëenlala gwen: Alap mo dam taha nakore zini man kire walasna aha-en aha-enkam kara da gwibirin, hen walas zem in de kareksa goltowenkam, dekam man Alapsa dang nütıl gweblanan.*

¹² “Zep ansa emki ësane gwen. Em wëhë dam ulsu'uk? Ebon mae onakon, ahanik mo domba zahö de 100 enkam lowe he'anam, hwëna aha tolik de jek-jak gwebla'anam, zen banakan maka gwë'ara? Zen 99kam dena insa kwatapnak maka sonak hli yuluda'ara- dekam de jek-jak gwen zini insa tëblan hap. ¹³ Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Zen kim de dombana insa hla ta'anka, zëno zëbe hap de isrip-srina sa tangan taman kinıl. 99kam de wanya in hap de isrip-srina sa lwalaher. ¹⁴ Zen hen kirekam- ere mae mo ngatan zi mo langnak de Bian naye. Zen hom dwam gwe'ara- aha mae nik de hëndep de ëgwë gwen san dep de ora nakon syalhen hapye, sap anakare walas betek.”

Wal bose uk de emsa karek tankam de kirekam syal gwibin hip de ol:

(Luk. 17:3)

¹⁵ “Asa de taïblıblan zi bose uk de ebe hap kareksa golblanna, emki zëbon osan

song gwen- dekam de zë-erenak anakan gublun hap, ‘Em ema anakan asa karek taka.’ Sowëkam em e-en tap ulsun- aha de emsa tawa gwizimdin srëmkam. Zen de emsa salblankam, anakan de emsa gublun naban, ‘Bahem ano karekna insa enlala gwibin,’ ki mese etan umlae ënda- san de ere mo iyena kiye. ¹⁶ Hwëna zen de kirekam emsa salblan srëmna, emki ahanaka kwang tan, ahaksa dan kwang son- deban mae de tap gulsun hup. Sap Alap mo olak man lwak:

‘Bahem zini na-en karek tan- aha-ere zi de anakan gublunkamye, “Zen man karek gweka.” Diki zini dan, ahaksa dan-ahare zi de kirekam gublunkam, “Zen man eiwa karek gweka,” dekam karek gwen zini insa em karek tan.’*

Zep aha zisi em kwang son-zen de tap gunnuk ang ën hap hen eno olsa sosen un hip. ¹⁷ Hwëna emsa de karek tan zini in de nama eno mae mo olsa san srëmkam, dekam jematnak de tagal gwennak em zëno karekna insa kira gulblun. Hen zini in de etan jemat mo dwam gwibin sin ang gwen srëmkam, dekam tangan tıngare jematna em zini insa langa tasın- men kirekam Israel zini Alapsa de tame tan srëm zini neibirida

* **18:10-11** 18:10-11 Orep tangan, in kim Matius mo ola ansa etan ale nul gwek, aha zi man Lukas 19:10 nakore naka awe mas gulku. Desa zep lun ayat seblaskam naıt gwibik. Zen anakan: “Sap ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Ëe kire zisi de hakalbiridan habë hatazak- men zen ora dawem nakon ësyal hekke, desa dikim ngaya tabin hip.” * **18:16** 18:16 Ul. 19:15

gwenanke. Dekam sap esa zini insa langa lasil- men kirekam Israel zini pajak te-ala alal ta gwen zisi neibirida gwenanke.

18 “Ëe eiwa denakaë emsa gubirida'an: Em Abon de bitî gwen wenyâ, em esa ngatan zi mo langnak de Bian mo dwam gwibin sin okamanak de zi hip anakarekam klis ul gwizim, 'Kirekam de ëgwënna zen Alap mo nwenak karek,' hen 'Kirekam de ëgwënna zen Alap mo nwenak kareksa hom.’*

19 “Hen Ëe ama etan emsa gubirida'an: Ebon mae onakon de aha dare nik okamanak awe olsa anakan ahaen u'inam, 'Nen kirekam esa Alapsa abe la gwera,' ano Bian sa kirekam de abena dokwak gul gwera, hen sa kirekam syal gwegwibir-zimdi. 20 Sap em men zêwe ano bose hap dan-dan, ahaksa dan-ahare zi mae tagal gwenna, Ëe dekam hen asa eno mae mo ngîrin klesnak dum gwehe gwezal.”

Wal bose zik mo kareksa de eititi gwibir-blin srêm hap de gulk sun de ol blaoran:

21 Petrus ki zep Yesussu takensibli zaka, “Bian, ano wal bose de abe hap etan-etankam kareksa gol gwebla'anam, beyana banakare ennak de zaunnuk amaka eititi gwibir-bli zahe'an?

San ha tuju ennak amaka golzausu'un? Dekorena molyë eititi gwibir-blik.”

22 Yesus ki zep ding gulbluka, “Tuju ennak bahem. Diki 700 ennak zen hêndep zaun- emsa de karek ta tine gwen naye. † 23 Sap Alap zêre mo îrik gînnî zen gulk sun de ol blaoranna an kiye: Teipsin zini man zêre mo te-alana aïtblika. Dekam te-alana mensa zêre mo taha tri so gweblan zi hip bohë tazimnira gweka, desa man etan dwam gweblaka. Ki zep gubiridaka, 'Ap etan kap lablak.' 24 Dekam zep jana zi zem ahanaka nêr halzak- men zëno bonna miliar-miliarkam lwablakake. 25 Hwëna zen man teipsin zini insa gubluka, 'Ano te-alana hom sowe he'ara- desa de etan sowe henkam ebe hap zerblan hapye.' Dekam zep hwëna teipsin zini in jana zi zemka gubiridaka, 'Dekam balk lak. We wal walas zemka hen lahyok. Te-ala hap zëno mae mo timsi lirak labik. Zen dikire aha zi mo tana îltikinnik ëbabu gwegwek. Hen zëno gola hen zêwe de kire-kirena kitak te-ala hap lirak labik. Te-alana desa abe hap kap lablak-zëno bon yala insa dikim ber-ber gun hupye.'

26 “Zini in kim kirekam salblaka, dekam zep teipsin zini in mo nwenak ik gwehe zaka, dekon zep anakan

* **18:18** 18:18 Yoh. 20:23 † **18:22** 18:22 Yunani olkam Yesus man anakan ding gulbluka, “70 kali 7kam de eititi gwe-gwibir-blin.” Zëno beyana diki 490 enkam. Hwëna enlalana diki “Bahem aïtbir-blin- wal bose uk mo ebe hap de karek gol gweblanna in saye.”

abe ta seka, 'Bian, sap ki asa eissibli. Ëe asa kitak hëndep ep golblal.'²⁷ Teipsin zini in dekam zep dawemkam kwasang gweblaka. Dekam zep jana zi zemka gubiridaka, 'Bahem banakan mae gwëblan.' Hen anakan gubluka, 'Ëe mesë kitak eno bon yala insa ep eititi gwibir-blinan.'

²⁸ "Hwëna teipsin zini in mo gola kon kim te soka, zen hwëna dekam zep wal bose zemka zertowe'anka. Zini in hen teipsin zini in hon de syal gwe-gwenna. Zen hwëna mes zëbon 900 ribu enkam bohë taka. Zen hwëna man tol wal bose zem insa balk taka, hen hole-nak jak tasiki, depan zep gubluka, 'Mensa abon te-alana bohë taka, angkam em hëndep ap zerblan.'²⁹ Wal bose zem in sap ki zëno nwenak anakare ola ban ik gwe heka, 'Sap ki asa eissibli. Ëe asa kitak hëndep ep golblal.'³⁰ Hwëna wal bose zem in man eissinkim dep baes gweka. Zen zep hwëna jana zinik klak taka. Zen zep bwinak tak daink, hen anakan zëno ola ayang nubluk, 'Kim de te-alana etan zëbe hap golbla'anka, yaklana dekam esa wet sola.'

³¹ "Teipsin tangan zini in hon de syal ta gwen bose wal zem kim kirekam ësak, zen man tangan enlalana ëdowe hanak. Dekam zep zen teipsin tangan zini insa anakan nenblak, 'Wal bose zik desa kirekam karek ta'ara.'³² Teipsin zini in

dekam zep gubiridaka- zëre mo taha tri son zi jal-jala insa de etan kwang ta halzan hap, wal bose zem insa klak takake. Kim nër halzak, zao zep gubluka, 'Em an jal-jal tanganna! Em kime eissin hip asa abe taka, ëe ama hwëna eno bon yawal tanganna insa kitak ep ngan gulsubluk.³³ Ki em san ha bëjen em wal bose omka kirekam kwasang gweblan?- men kirekamë ëe emsa kwasang gweblakye.'³⁴ Teipsin zini in man tangan jal gweblaka, zep jana zi zemka bwinak de tak ta irin hip anakare ola ban gubiridaka, 'Emki mwin-mwankam lek-lek ta gwen- hëndep de ano te-alana mensa bohë taka ap kitak zerblak.' "

³⁵ Yesus dekam zep aïsili insa anakan ap waulsuzimki: "Ngatan zi mo langnak de ano Bianna hen kirekam sa emsa karek tabiri- em de wal bose wal uk mo kareksa enho nakon eititi gwe-gwibir-zimdin srëmkamye."

19

Yesus kim wesya de baes gwibir srëm hap dena tawa tabirkike:

(Mrk. 10:1-12)

¹ Yesus kim tawa tabinni insa hya gwesibiridaka, dekam zep asa langna Galilea kon Yerusalem mo aha lang tek san dep golëgwë halka- weyana Yordan mo men eiha san dep. ² Zini hen beya tangan nik ang nëblak, hen zao zep

sang-sang nabare wenyaka dawem ta gwibirki.

³ Hwëna Farisikam de zini ki zep zë hen Yesussu de akasiblin hap yaing gwezak. Zen man zë dakensiblizak, "Em banakane Musa mo titi tabin ola dam gulsu'ura? San ha zini sap de we zemka baes gwibinkim?— banakare mae nakonye. San ha bëjen?"

⁴ Yesus ki zep ding gulzimki, "Em bawalkam esa Alap mo ola an mo eini dam ulsul?— men zen anakarekam lwakye,

'Alap nonol tanganna zi niban wenyanya ban yang so-suku.'*

⁵ Hen Zen dekam anakan guku,

'Zini an-bi zemka hli sonkam— dekam de we zeban aha-en ën hapye. Wezi darena in dekam Alap mo nwenak san de aha-ere timni kiye.'*

⁶ In zebë emsa gubirida'an: Alap mo nwenak we-zi darena zen dan hom. Zen hwëna aha-en. Zen in zep, Alap mensa aha-en sonna, zi bap zen etan kles son."

⁷ Farisikam de zini in ki zep etan dakensiblik, "Ki Musa Bak ba hap anakan titi tabirki?—

'Zini we zemka sap de baes gwibinkim, hwëna nonol baes gwibin hip de suratsa de anakan ale gunkum, "Eë mesë kire hap baes gwibik." ' '*

⁸ Ki zep hwëna ding gulzimki, "Musa Bak in mae hap kirekam ein emsa gubiridaka: Sap em in kitak kwasang enlalana tawa naka hom. Hwëna nonol lonesen nakon, Alap sap hom kirekam dwam gweka.

⁹ Hwëna Eë ama emsa gubirida'an: Men nara we zemka zen de kahalo gwen srëmnak baes gwibinni, hwëna ahanaka de etan gonkam, ki zini in Alap mo nwenak kahalonak gwë gwe'ara. Kahalo gwennak de baes gwibinni, desa Eë homë jalse gwibirida'an."

¹⁰ Hwëna ëe zëre hon de ang ta gwen wenyanya dekam zebë hen Yesussu enblak, "Hare orana aha-enke— Alap mo dwam gwibin sin de we zemka baes gwibin hip de-naye. Kirekam de lwankam, ki zini bap zen wenyanya kap ta gwen."

¹¹ Yesus ki zep asa ding gulzimki, "Hwëna kirekam de we gon srëmkam lowehe gwen hap dena, kitak de zini molya desa dwam neibik. Diki men zëbe mae en hap Alap golzim'inka, zen en sa desan ang ta gwer. ¹² Sap zini ahakon mae hap we walya kap da srëm gwe-gwenan: Timni mes ki jaha gwen nakon karek gweblak. Ahakon hwëna aha zi zëno mae mo timni eirim karek nul gwizimnin, kire nakon kap da srëm gwe-gwenan.

* 19:4 19:4 Kej. 1:27; 5:2 * 19:5 19:5 Kej. 2:24 * 19:7 19:7 Ul. 24:1; Mat. 5:31

* Ahakon hwëna Alap mo dwam gwibin sin de syal gwen hap sa we gon srëmkam lowehe gwer. Zen in zep, men nara anakan eisbinni, 'Alap mes ki kirekam asa gubluka,' zen dikire we gon srëmkam lowehe gwëk."

Yesus kim walas tane-ne hap dawemna golzimkike:

(Mrk. 10:13-16; Luk. 18:15-17)

13 Zini ki zep walas tane-nena Yesus onak dep kap nulhal gwe'anzak- Zen de taha tehabirida inen naban Alapsa anakan gu soneblan hap, "Emki walasna an hap dawemsa gol gwizimdin." Hwëna zëre hon de ang tan wenyä ëyë anakan jalse eibirida gwe'ak, "Bahem Gurusa blos tablan." 14 Hwëna Zën zep asa gubiridaka, "Dikire Abon nolëyaing gwe-gwezak. Bahem jalse gwibiridan. Sap walasna an makare wenyä, zen zen Alap mo irik ginni bi neibi'in." 15 Dekam zep hëndep Alapsa de gu sone gweblan naban tahana tehabirida ine gwe'anaka. Kim hya gwesibiridaka, ki zep kon etan asa golësek gwëka.

* **19:12** 19:12 Mensa Yesus zi mo timsi de eirim karek gulzimdin hip dena ayatnak awe enlala gwibirki, zen men kirekam teipsin zini dekam zëre mo tana iltikinnik de zisi neibirida gwëkke. Dekam teipsin zi de dwam gwenkam, zëre mo tana iltikinnik de zi walasna, desa sap de bol sikni ek sosublunmen kirekam gwe zahona neibirida gwenanke. Kire zini zep wenyä kap da srëm gwe-gwëk, hen zep aha-ere enlalakam zi bina insa babu neibirida gwëk.

* **19:19** 19:19 Kel. 20:12-16; Im. 19:18; Ul. 5:16-20

Te-ala beya nabare zini kim Yesus hon hata zakake:
(Mrk. 10:17-31; Luk. 18:18-30)

16 Aha yaklakam ki zep zini- zise gwen srëm nik, Yesussu takensibli zaka, "Bian Guru, ëe banakare syal dawemsa asa gol?-dekam de Alap mo nwenak sërkam sam gwesin hip, Zen dekamim hëndep de gwën hap denaka abe hap golblaka."

17 Yesus ki zep ding gulbluka, "Em dwan ene maka dam gulsu'ura- Alap mo nwenak dikim 'sam gwesin hip' denaye. Hëndep de ngaya gwen hap de sam gwesin Zini, Zen diki aha-en- Alap Zë-en. Hwëna em de hëndep de ngaya gwen hap dwam gwenna, Musa mo titi tabin ol san em ang gwe-gwen."

18 Zini in ki zep etan takensiblika, "Ki banakare wenyak asa ang gwe-gwer?"

Yesus ki zep ding gulbluka, "Zen dwan anakanke, 'Zini bahem tan.

Bahem kahalo gwen.

Bahem sowë gwen.

Zisi bahem boton hap klak tan hen boton olsa bahem gol hala seran.

19 Ane-biasa em blikip gwesik gwizimdin.'

Hen,

'Zi bose omka em kwasang gwibirida gwen- san de enaka de kwasang gweblanna kiye.' ”*

20 Hwëna zini in ki zep ding gulbluka, “Èe mesë kitak desan ang gwek. Hwëna aha syala san ha ki?- desa de syal gwibinkim de èe ngaya gwen hap denaye?”

21 Yesus ki zep gubluka, “Em de dwam gwenna dawemkam tangan de Alap mo nwenak sam gwesin hip, em song gwen, ere mo kire-kirena kitak tangan te-ala hap lirak tabir. Te-alana desa tahalha zi hip kae gwebla-zim. Kirekame syal gwibi'inka, ki ngatan zi mo langnake hëndep de te- alasa beyakam lam ta'ara. Ena dekam etan hataza- Asa dikim ang gweblan hapye.”

22 Kirekam kim salblaka, dekam zep kon enlala dowe hanan naban song gweka- mae hap: Sap zëno kire- kirena beya tanganna.

23 Ki zep hwëna asa gubiridaka, “Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Eiwa, dam-dam naka hom- te-ala beya zi de Alap mo irik ginnik hatan hapye. 24 Ama etan emsa gubirida'an: Te-ala beya zi de Alap mo irik ginnik tin hip dena, zen men kiye- unta yawal de jaron hul betek san tinni. Kire otweran yawala toton bëjen tin.”

25 Èe kimë kirekam asalblak, èe ama tangan ètenggwank. Ki zebë èguk, “Hare eiwa kire tangankamke! Ki hwëna

endan nik sa èngaya gwer? Toton nara molya.”

26 Hwëna Yesus ki zep nwekam de amjanbin niban asa gubiridaka, “Eiwa, auhu-kama zini zëre mae mo ssonkam bëjen zënaka ngaya tabin. Hwëna Alap de zi hip syal gwibir-zimdin srëm hap dena, aha-en mae hom tanganke.”

27 Petrus ki zep gubluka, “Ki hwëna abe mae hap dena bankarekam sa lwal? Sap èe mesë ère mae mo tingare bi gwibinni Emsa de ang gweblanda gwen hap hli kulidak. Zep èe basa asa lamkam ulin?”

28 Ki zep hwëna ding gulbluka, “Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Èe kimë okama èsenak Alap onakore ngatan nabare komal tumnak teipsinkim nikin'ik, em Abon de ang ta gwen wenya dekam esa hen ere mae hap de dua- blaskam de komal tumnak teinikin- dekon de dua- blaskam de Israel Bak onakore zi aususa irik gin hipye. 29 Hen zini men zen Asa de ang gwe-gweblan hap hli nulida gwe'ak- gol zem, aya-wal oso-wal zem, somol wal zem, an-bi zem, walas zem, ahaksa nga zem- zëbe mae hap hwëna Alap sabak tangankam sa etan kiresa kap gul gwizimdisap iyekam de gubirida gwen wenya, gol, hen nga maena. Hen zen hëndep de èngaya gwen hap denaka sa

nulin. † ³⁰ Hwëna beyana men zen sap angkam bose naban lowehe gwe'an, zen zen sa hwëna lamkam lure san ëgwër. Hen men zen angkam bose srëm wenyä lowehe gwe'an, zen zen sa hwëna lamkam ngein sin ëgwër."

20

Anggur nganak de syal tan zi hip de gulk sun de ol blaoran:

¹ "Sap lamkam dep dena insa emsa gubiridanan, * Alap kim de kitak irik gi'inka, zen mae makan: Nga yawal mo bi nik de kak tangannak zi hip hakanna kiye- zëre mo anggur ngasa de syal gweblan hap. ² Kim ola anakan ziaha-en gulku, 'Aha-ere yakla blalkam de syal hap, ëe asa te-alana aha-ere-ala aha-ere-ala enkam ebe mae hap lop tazim,' dekam zep syal tan hap sek gwëk. ³ Jam sembilangkam zep nga bina in etan song gwëka, dekam zep ahakore zini syal srëm naka etan hlauluda'anka. Pasarak ëwal-wale gwe'ak. ⁴ Zao zep gubiridaka, 'Em ano anggur nganak de syal tan hap sek gwen. Èe asa ebe mae hap te-alasa ere mo syal jam enkam golzim.' ⁵ Zen hen dekam zep hëndep sek gwëk. Yakla bolak denaban hen jam tigakam nga bina in kire enkam ahakore

naka hen kwang guluda gwe'anka. ⁶ Jam limakam kim etan song gwëka, etan dekam zep zini syal srëm naka hlauluda'anka, nama ësa nyaublu'ak. Zao zep takensibiridaka, 'Em ba habe yakla blala an yaublu tiner- ba maesa de syal gwibin srëmkamye?'

⁷ "Zini in ki zep ding nublik, 'Abe mae hap hom am mae zini syal maena nolzim-zao de syal tan hapye.'

"Nga bina in ki zep gubiridaka, 'Ki ano anggur nganak de syal tan hap em sek gwen.'

⁸ "Nga bina in dapse gwesin niban zep zëre mo irgwa tahana kore zini gubluka, 'Dekam syal zini insa tagam gul. Zao te-alana kae gwebla-zim. Nonol aumwa hap de syal tan wenyä kon kon gwesibir hana, hëndep aumwa hap nonol syal tan wenyä kip golzim.' ⁹ Dekam zep jam limakam de syal tan wenyik nonol yaing gwëzak. Zëbe mae hap te-alana aha-ere ala enkam zep kae gwebla-zimki. ¹⁰ Aumwa hap zep hwëna kak tangannak de syal tan wenyä yaing gwëzak. Zen man ëkil gi'ik, 'Abe mae hap mam tolkam sa kae gwebla-zimdi,' hwëna zëbe mae hap hen kire enkam kae gwebla-zimki. ¹¹ Kim ki te-alana insa kap daink, dekam zep

† 19:29 19:29 "Sabak tangankam," zen Yunani olkam "seratus kali lipatkam."

* 20:1 20:1 Ol gulk sun de blaoranna an, Yesus dekam man srip gulsuzimki-insa nër hom gubiridaka, Mat. 19:30nak.

nga bina insa jala ban donbla'ak, ¹² 'Aumwanak in zen syal tal, zen aha-ere jam enkam syal tal. Ëe hwëna yakla langasaë syal ta tiner. Em hwëna apde enkam te-alana abe mae hap golzimdi, hwëna ëe yakla sal-sal yawalakë waba hap syal ta tiner!'

¹³ "Nga bina in ki zep ahanaka ding gulbluka, 'Ano wal bose, ëe homë emsa karek tabir. Ki san ha nen home ola aha-en ul?-te-alana ebe mae hap aha-ere ala enkam de golzimdin hipye, aha-ere yaklakam de syal hapye. ¹⁴ Zep ebe mae hap dena in desa emki kap ta irin, deban sek gwëk. Sap emsa ëe kirekamë dwam gwibirida'an- aumwanak in zen hen mas tal zëbe mae hap hen kire enkam de kap tazimdin hip. ¹⁵ San ha ebon mae onakon ëe kirekam babë ëre mo enlalakam syal gwen- ëre mo te-alakamyë? San ha ëe de aha zi hip kirekam kae-kae gwen hap em ema asa husus ëbla'an?'"

¹⁶ Yesus ki zep etan asa gubiridaka, "Zen lamkam kirekam sa hen lwal: Men zen angkam bose srëm wanya ëgwë'an, zen zen sa hwëna lamkam ngein sin loweher. Hwëna men zen angkam bose naban lowehe gwe'an, zen hwëna lamkam zen sa lure san ëgwër."

Yesus kim etan anakan gubiridakake, "Asa sa dal."

(Mrk. 10:32-34; Luk. 18:31-34)

¹⁷ Yesus kim zi beyam-bya naban Yerusalem san asa golësek gwe'anaka, oranak zep dua-blaskam de zini asa en srën tagal gulsuku, zao zep asa gubiridaka, ¹⁸ "Ola ansa emki ësan: Nen an angkam Yerusalemk debe yaing gwe se'an. Zëwe ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa sa tapbla dazim- Alap mo golak de syal tan zi mo mamam wanya kip, hen Musa mo olsa de tawa ta gwibin wanya kip. Zen sa hwëna Asa de tan hap ola aha-en nul, ¹⁹ hëndep Asa sa Yahudi srëm zi mo tahanak dep tapbla dazim. Zen sa hwëna Asa lamang da gwer, hen dangole gwer. Hëndep telidak sonnakk sa Asa makan dain. Hwëna yaklana danahan, ki sa etan Alap tin nikon Asa ngaya tala."

Yakobus ne Yohanis nik mo anena kim Yesussu abe ta zakke:

(Mrk. 10:35-45)

²⁰ Zebedeus Bak mo wanya ki zep walas dare zem Yakobus ne Yohanis neban Yesus onak zihatazak. Yesus mo nwenak zep boklena kom sozak- dekam de abe tan srëmnak blikip gwesiblin hap. ²¹ Yesus ki zep zë takensibirki, "Em basae dwam gwibi'ira?-desa de ebe hap golbin hipye."

Wanya in ki zep ding gulbluk, "Ëe mae habë dwam gwe'an: Em kime teipsinkim irik gi'inka, ano walas darena an dikire hen

teipsinkim eno alp nakon inikink- ahana eno dam taha nakon, ahana irgwa taha nakon."

²² Yesus ki zep gubiridaka, "Hwëna ena home tame u'in- in zebe ëabe gwenanye." Ki zep hwëna walas dare zem insa guzimki, "Karek yawala men desaë goltowe'ak, em wëhë desa de oltowen hap hen hohle ë'ara?"

Ki zep ding ulblika, "Ëe ama hen hohle ë'an."

²³ Zao zep etan guzimki, "Eiwa, em hen esa tol oltowera- Ëe men kiresaë goltowe'akye. Hwëna men zen de ano irgwa taha nakon hen dam taha nakon inikin'inka, desa Ëe bëjënë dam sosun. Zëwe de inikirin hip dena, zen diki ano Bian Zëna mensa dam sosuku, zen diki zen sa zë inikiri."

²⁴ Hwëna ëe dare taha-tapkam de ahakore ang ta gwen wenyä kimë zëno nik mo abe lan ola insa ësak, ëe dekam zebë mae hap sisngin eizim'ik, "Zen bap zen de mam ën hap abe lala!" ²⁵ Dekam zep Yesus asa kitak tagal gulsuku, zao zep asa gubiridaka, "Ena dwan tawa nakake: Alapsa de tame tan srëm lang-langnak men zen teipsin-teipsinkim teinikin gwenan, zen man zëre kore naka jap nul sonenda gwenan hen nyaubirida gwenan.

²⁶ Hwëna em zëno mae mo kim bahem. Ebon mae onakon men zen mam gwen hap dwam gwe'ara, zen diki tingare zi mo babu gwen zi

makan zen gwën. ²⁷ Hen ebon mae onakon men zen teipsin hip dwam gwe'ara, zen diki tingare zi mo tana ïltikinnik zen nikirin. ²⁸ Sap ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna, Ëe an zi de Asa babu gweblan hap homë hatazak. Zep em hen ano tana wei san emki Asa zertro gwen. Sap Ëe tingare zi mo tana ïltikinnik de nikirin hibë hatazak- hëndep ëre mo angsa de tingare zisi dikim hil ti sonebin hip sosok tazimdin hip."

Yesus kim zi nwe dimin darena dawem sokake:
(Mrk. 10:46-52; Luk. 18:35-43)

²⁹ Yesus kim ë yala Yerikosa asa zihli ta'anka, zini beyam-bya tangan nik zep ang nëblak. ³⁰ Hwëna zi nwe dimin darena ora alpnak inikin'inka. Kim anakan asalka, "In Yesus man-am taman'an zala," ki zep ahërhe hana gwe'anka, "Daud Bak mo Auyan-tane, ano nik mo Teipsinni, asa Em kwasang gwizimdin."

³¹ Zi beyam-byana in zep jalse neizimk, "Balkkam!" Hwëna zen dekam tangan zep mam tangankam ahërhe hana gwe'anka, "Daud Bak mo Auyan-tane, ano nik mo Teipsinni, asa tol Emki kwasang gwizimdin!"

³² Yesus ki zep zausuku, ki zep takenzimki, "Em basae dwam eibi'ira- Ëe de desa ebe nikip syal gwibir-zimdin hipye?"

³³ Ki zep ding ulblika, "Bian, ëe nwesa de kara ën habë dwam ë'an."

³⁴ Yesus zao zep dawemkam kwasang gwizimki, ki zep zëno nik mo nwena insa olk sozimki. Hëndep dekam zep ki nwena kara ëka. Dekon hëndep Yesussu zep ang ëblaka.

21

Yesussu kim teipsin zi mo kim Yerusalem kon hut du ane gukke:

(Mrk. 11:1-11; Luk. 19:28-38; Yoh. 12:12-19)

¹ Yesus kim asa Yerusalemk golëgolek de gwe'anka, dekam zebë ëna Betfagek yaïng gwék- zaitun tra nabare kwatap teknak. Dekon zep dua-blaskam de zini abon mae onakon dandan guzimki- zen de angir gun hup. ² Zao zep aïsíl soka, "Em ëna wakin san song ën. È topnak kime li'inka, zao esa keledai wenya da tabin nika tane zëban akera. Desa abe hap leisyabla halza. ³ Zi de emsa takensizim dinkim, 'Em ba habe leisya ha'ara?'- a kirekam ding ulzim, 'Bian dwam gwizim'ira. Zen sa etan nabakam teisya sone zala.' "

⁴ Zen mae hap ki kirekam lwak: Zakaria Bak mensa Alap mo ola orep ayang gulkuke- zëwe dikim zaun hup. Zen man ale gulku,

⁵ "Ëna Yerusalemk de zini enbiridak,

'Eno mae mo teipsinni man angkam ebon mae onak dep hata'ara.

Zen enlala sae-sae enna.

Zen in zep keledai tane tahannak nikin aneha'an zala.' " *

⁶ Zëre hon de ang ta gwen zi darena in ki zep hëndep song ëka. Hëndep Yesus men kirekam aïsíl soka, kirekam zep ki hëndep syal ëka. ⁷ Hëndep keledaina insa tane zem in han zep isong gwe zaka. Kim abon mae ihata zaka, keledai tanena in mo tahan dannak ëre mae mo tahan bajusa zebë kang lasek. Yesus zao zep hwëna sewe seka. ⁸ Zi trana men zen nangirblin da'ak, zëre mae mo tahan bajusa zep ora san dëre dahal gwe'ak- desan de keledaina in zersong gwen hap. Hen ahakon yera ala makare naka nublun gwe'ak, desa zep hen ora san dëre dahal gwe'ak. ⁹ Zini beya tangan nik lure nakon ang nëblan da'ak, hen beya tangan nik nangirblin da'ak. Zen zep ëtaken gwe'ak, "Hë'ho, hë'ho! Are Daud Bak mo Auyan-tane!

An Bian mo bosekam nësa dikim oto gulsun hup hata se'ara.

Hë'ho! Diki Alap Zen zëbe hap dawemsa golblan!

* **21:5** 21:5 Zakaria man Yerusalem mo aha bosena "Sion" kam ale gulku. Israel zi mo dam gulsunkum, teipsin zi de keledai tahannak nikin anehal zankam, zëno enlalana, "Zen umlae enlala naban hata'ara." Hwëna kuda tahannak de nikin anehal zankam, zëno dam gulsunnu, "Zen eijan hap hata'ara." (Yes. 62:11; Zak. 9:9)

Hè'ho! Nen kitak teipsin tangan Zini Alapsa boltere tan!" †

¹⁰ Yerusalemk kim hēndep Yesus hata haka, zi beyambyana men zen ang nēblazak mam enkam zep ēisrip-sri gwek, hēndep tūngare ē yala iwe de zini dekam zep ēsaladak. Ki zep ētakensik gwe'anzak, "Zen nara hata'ara?"

¹¹ In zen ang nēblan da'ak zen zep ding nul gwizim'ik, "An Alap mo ol ayang gul gwen zini Yesus suke- langna Galilea mo ēna Nazaret wal." Kirekam de ēton gwen ol aukuna in zep mam gwek.

Yesus kim pasar zini Alap mo gol tēm nakon golēalsa sonekake:

(Mrk. 11:15-19; Luk. 19:45-48; Yoh. 2:13-22)

¹² Yesus kim Alap mo golak til zika, dekam zep kon golēalsa soneka- men zen te-ala hap Alap hap de golblan kire-kirena lirak da gwibik. Meja-mejana men zao te-alana lirak da gwibik, hen komal-tum komal-tum maena men dekon mawa oholana lirak da gwibik, desa man yal tazimki. ¹³ Ki zep hwēna gubiridaka, "Alap mo olak man lwak,

'Ano gola sa nen gwibir, "An Biansa dekon gu sone gweblan hap de gol." '*

Em an hwēna

'sowē zi mo aning gol habe li kul sone gwe'an.' '*

¹⁴ Hwēna ki zep zē hen zi nwe dīmīni hen lekna Alap mo gola iwe Yesus onak dep yaing gwezak. Zao zep dawem tabirki. ¹⁵ Hwēna Alap mo golak de mam-mam wenyha hen Musa mo olsa de tawa ta gwibin hip de wenyha, zen dekam zep ējal tak- mae hap: Zen kim Yesus mo owas syal gwibinni insa hla nuk, hen walas tane- nena insa anakan Alap mo gola kon ētaken gwe'akke, "Hè'ho, hè'ho! Daud Bak mo Auyan-tane!" ‡

¹⁶ Mam-mam wenyha in dekam zep hwēna Yesussu dakensiblik, "Em wēhē walasna insa salbirida gwe'ara? Em balk tasin hip gubiridan."

Ki zep hwēna ding gulz- imki, "Ēe kiē salbirida gwe'an. Hwēna em bawalkam esa Alap mo ola an mo eini dam ulsul?- Daud Bak kim anakan Alapsa gublukake:

'Walas tane-ne hap hen wal baizil hip

Em mese Enaka de boltere tan hap de tērya zēbe

† **21:9** 21:9 Mensa awe "Hè'ho" kam li nul sonek, Matius "Hosana" kam ale gulku. Ibrani olkam zēno enlalana, "Emki asa ngaya tabin." Hwēna holo gwennak zēno enlalana man liwehek, zep zēno aha enlalana anakan, "Alapsa nen isrip-sri gweblan." Zēno enlalana zep "hè'ho" naban golek de gwe'an.

(Mzm. 118:25-26) * **21:13** 21:13 Yes. 56:7; Yer. 7:11 ‡ **21:15** 21:15 Yesus de hatan srēmna, Yahudi zini kirekam Israelsa de ngaya tabin hip de Zisi anakan nen guk gweblak, "Daud mo Auyan-tane" kam. § **21:16** 21:16 Yunani olkam de Mzm. 8:3 kirekam lwak.

mae hap hamal taz-
imki.' " §

¹⁷ Yesus ki zep zë hli yulu-
daka. Ë yala in kon ki zep
hëndep dua-blaskam de zini
asa golësek gweka. Ëna Be-
taniak zep asa golëtruweka.

*Yesus kim tenya arana
heip gulkuke:*

(Mrk. 11:12-14,20-24)

¹⁸ Ka'an kim kak tangan-
nak zëre hon de ang tan
wenya asa etan Yerusalem
san dep golëlwanda ha'an
zaka, oranak zep usak
gwe'anka. ¹⁹ Ki zep hwëna
tenya arana hlaulku. Ora
alpnak zau'uk. Ki zep zëno
ei nika de oran hap syal
hebirkiki. Hwëna eini aha-
en mae hom hlaulku. Ala
enna. Dekam zep arana
insa gubirkiki, "Em molye
eini angkam hëndep tëka."
Arana in dekam zep ki
hëndep boneng gwék.

²⁰ Ëe kimë owasna insa
hla kuk, ëe ama tangan
ëtenggwank, hëndep ëe ki
zebë ëguk, "Hare, tenya ara
yala an mes-am kitak tangan
boneng gwenan!"

²¹⁻²² Yesus ki zep asa ding
gulzimki, "Ëe eiwa denakaë
emsa gubirida'an: Eme Alap
ensa tïngare enho naban
anakan laïbli gwebla'ak,
'Zen sa kirekam abe hap syal
gwibir-blira,' ki em hen esa
sërkam de owasna syal ei
gwibir- an kirekamë tenya
arana ansa gweibirinye.
Kire enkam denaka molye
syal ei gwibik, hwëna em
esa ano syala insa kwei kul

gwer. Eme dekam Alapsa
abe la gwe'ak, 'Kwatap
tekna an zen hinak zënaka
ter sonen,' zen hëndep
kirekam maka Alap ebe mae
hap syal gwibir-bli'ara- em
de taïbliblankamye. Dekam
em de ba mae hap abe
tankam, em esa ulin gwer."

*Yesussu kim anakan dak-
ensiblikke, "Emsa an nara
trï ta se'ara?"*

*(Mrk. 11:27-33; Luk. 20:1-
8)*

²³ Yesus kim etan Alap mo
gol san dep lwahal zaka,
kim zë tawa tabi'inka, Alap
mo golak de syal ta gwen
zi mo mam-mamna Yahudi
mo nol-nola ban ki zep hen
yaïng gwezak. Zao zep
dakensiblik, "Emsa an nara
gubluka, hen nara emsa
trï tase gwe'ara?- dekam
de kirekam-kirekamna insa
syal gwe-gwibin hipye."

²⁴⁻²⁵ Ki zep ding gulzimki,
"Ki Ëe asa hen nonol emsa
takensibiridal. Baptis ta
gwibin zini Yohanis Swesa
san ha Alap trï ta seka? San
ha zen zëre en mo sostonkam
ki syal gwe-gweka? Eme
nonol ap ding ulbli'ak, ki
Ëe asa hen emsa gubiridal,
'Asa Zen trï ta se'ara, zebë
kirekam syal gwe-gwe'an.' "

Dekam zep zë-en anakan
donbi'ik, "Bëjen nen anakan
ding gulblun, 'Alap trï ta
seka,' ki hwëna zen sa nësa
gubiridala, 'Ki em ba habe
desa laïlibla srëm gwék?'
²⁶ Hwëna anakane ding ul-
bli'ak, 'Yohanis zen zëre en
mo sostonkam syal gweka,'
ki hwëna zi trana an sa

nësa karek dabir, sap zen Yohanissi mes-am anakan daïbliblak, 'Zen eiwa Alap mo olsa ayang gul gwizimki.' "

²⁷ Anakan zep hëndep ding nulblik, "Ëe homë dam ulsu'un, 'Yohanissi zen trï tase gweka.' "

Ki zep hwëna ding gulzimki, "Ki Ëe hen molyë emsa gubiridak, 'Ëe an zëno syalsaë gol gwe'an, hen Zen Asa trï tase gwe'ara.' "

Yesus kim Yahudi mo mam-mam wenyä kip ola gulk sun anakan blaonzimkike "Em in walas de bi zik mo ol san ang gwen srëmna kiye."

²⁸ Yesus ki zep etan Yahudi mo mam-mamna in hap ayang gulzimki, "Hwëna ena banakan wëhë ola ansa dam ulsu'uk? Zini ki, zëno zi walasna dan-dan. Bi zem in ki zep oso zemka gublu zaka, 'Ano walas, em namenten anggur nga syal gweblan hap em song gwen.'

²⁹ Hwëna tane zem in man ding gulbluka, 'Ëe ama baes gwe'an.' Hwëna hyanak zep enlalana wet tyasiki, ki zep hëndep anggur ngana iwe de syal gwen hap song gweka. ³⁰ Hwëna bi zem in dekam zep hen aya zebon dep song gweka. Desa hen zëwe de syal hap gulbluka. Zen hwëna man sap ding gulbluka, 'Ëe asa.' Hwëna zen hom song gweka.

³¹ "Zep eno mae mo dam gulsunkum, walas dare zem

in, nara bi zik mo ol san ang gweka?"

Mam-mam wenyä in ki zep ding nulblik, "oso zik."

Yesus ki zep hwëna gubiridaka, "Zep eiwa denakaë emsa gubirida'an: Anakare karek gol gwen wenyä- sap pajak te-ala alal tanda gwen wenyä, hen swi golak de lowehe gwen we walya, zen en hwëna man Alap mo irik ginnik angkam bitï gwegwe'an. Em hwëna home. Lilikin en nakone aha ensa bitï gwennak kara la sone gwibi'in. ³² Sap baptis ta gwibin zini Yohanis in zen nonol hata zaka, zen sap Bian mo dwam gwibin sin de lowehen hap denaka ebe mae hap goltrei gwizimki. Hwëna em home zëno ol san ang tak. Hwëna karek gol gwen wenyä in, zen en man owas hap Yohanis mo ol san ang tak, hëndep ëhalek. Hwëna em kime kirekam hla kulidak, em dekam home mae enlalana wet yasik-dekam mae de hen Yohanis osan ang tan hapye."

Yesus kim ola gulk sun blaonzimkike- Zënaka de Yahudi zi baes gweblan hap dena:

(Mrk. 12:1-12; Luk. 20:9-19)

³³ "Gulk sun de ol blaoranna ansa emki ahana etan ësane gwen: Zini kama bina, zen anggur ngasa eiyas tablaka. Alp san kolkam wale tablaka. Zao zep hen kasona hul gulku- anggur danna insa de zë tanakam it ta sone gwen hap. Hen gut

de gola zao zep hen tauku-
dekon de ngana insa kara
ta ine gwen hap. Ki zep
hwëna ngana insa te-alakam
nga syal gwe-gweblan zi hip
bohë ta guzim halka. Zëna
dekam zep aha lang san
holokam de zë gwën hap
song gwëka. ³⁴ Anggur dan
bîl gwen tamlenak kim zauk,
dekam zep nga bina in zëre
hon de babu gwen zini dan-
ahan lup gul soneka- in zen
nga zem insa te-alakam bohë
dak, zëbon mae osan dep,
ngana in kore te-ala hliksa
de zëre hap zer soneblan
hap. ³⁵ Hwëna zini in
zen ngana insa bohë dak,
zen hwëna man nga bi nik
mo zi lup gul sonenna insa
dahyok. Ahana man dan-
golek, ahana man tol dak,
hen ahana kasokam tok hap
nirîblak. ³⁶ Nga bina in
ki zep ahakore babu gwen
zini beyakam etan kap gul
soneka. Nonol lup gul sonen
nakon man taman kinik.
Hwëna desa kirekam tol hen
neibiridak. ³⁷ Nga bina in
dekam zep enlala gwëka,
'Ère mo walas tangansa anik
ki zer sonek. Desa sa blikip
neisîblîl.' ³⁸ Hwëna nga
bohë tan zini in kim hla
da guk, dekam zep anakan
ëguk, 'Wakin angkam zëre
mo walas tangan hata'ara.
Bi zik de tînkîm, an zen sa
hwëna ngana ansa bî gwe-
blala. Nen tan, ekakim nën
bi ëblak!' ³⁹ Dekam zep
hen tane zem insa balk dak.
Ngana in kon ë san zep
hiri dak, zao zep tol hëndep

dak."

⁴⁰ Yesus ki zep takensibiri-
daka, "Zep anggur nga bina
in de lwahal zankam, zen
banakan sa gweibirida zala-
nga bohë tan zini in saye?"

⁴¹ Zi trana in ki zep Yahudi
mo mam-mamna in han
ding nulblik, "Zen sa zi
jal-jala insa timbwas tabir
zira. Ki sa hwëna zëre
mo taïblîbiridan wenyâ kip
anggur ngana insa bohë taz-
imdi- zen de bîl gwen tam-
lenak ngana in kore te-ala
hliksa zëre hap zer gweblan
hap."

⁴²⁻⁴³ Yesus ki zep hwëna
ding gulzimki, "In sap eiwa.
Zen in zebë hwëna emsa
gubirida'an: Hë'ho gwibin
langna men zëwe dep sap
Alap nonol emsa kalang
gwibiridaka, hwëna zëre
mo taïblîbiridan zi hip sa
li yul sonezimdi- men zen
diki zëre mo syal eini nol
gweblananke. Hwëna em
bawalkam esa Alap mo ola
an mo eini dam ulsul?-

'Gol tauk gweblan wenyâ
mensa gol tenya baes
neibik,

hwëna Bian Alap zep desa
bolak ik gilki.

Zen diki Bian zëre mo syal,
hen nëno mae mo nwenak
zen owas tangan.

[⁴⁴ Zep zini men zen de
gol tenya iwe ëtisik
gwe'anzak,

zao sa hëndep ëtimbwas
gwe-gwer.

Hen gol tenya in men zëbon
mae de zan ine'ak,

zen sa hēndep ēils gwer.] ”

*

⁴⁵ Alap mo golak de syal ta gwen zi mo mam-mamna hen Farisikam de wenya in kim kirekam Yesus mo gulk sun de ol blaoranna insa ēsane gwe'ak, dekam zep anakan dam nulsuk, “O zēno ola an nēbon mae am tī'in.” ⁴⁶ Dekam zep sap balk tan hap dwam nēbla'ak, hwēna zi beyam-byana insa nairibiridak. Sap zi beyam-byana in Yesussu man enlala nē gwebla'ak, “An Alap mo ol ayang gul gwen zi sike.”

22

Gulk sun de ol blaoranna an, Alap mo irik gin kon gwe-sibir hanannak de tembane yawalak de yaing gwen hap dena:

(Luk. 14:15-24)

¹ Yesus ki zep etan Yahudi mo mam-mam zini insa gulk sun de ol blaonzimdinkim aīsīl gwibiridaka, ² “Alap zēre mo irik ginni, zen gulk sun de ol blaonzimdinni an kiye: Zen san de teipsin zi de tane zikhip de we oto gul-blunnak tembane yawalsa syal gwibinni. ³ Teipsin zini in hamal hap mes nonol gubirida guku- men desa zēna dwam gwibiridakaye, tembane yawala iwe de ang tan hap. Tembanena kim sowe heka, ki zep zēre hon

de ēbabu gwe-gwen zini lup gul sonen daka- zen de zini insa kwang guluda naseran hap. Hwēna hamal hap de gubiridan wenya in man yaing gwen hap baes tak. ⁴ Teipsin zini in ki zep ahakore naka etan lup gul soneka. Zen man gubiridaka, ‘Zini insa anakan enbiridak, “Tembanena mes dē danan. Sapi zirya hen tane-nena hanapna tangan naka mes beyakam taiblin dabir. Kitak mes hohle danan. Angkam dekam de tembane yala awe dep yaing gwezak.”’ ⁵ Hwēna men desa sap kwang nulidak, zen man nasalsibiridak. Zen hwēna zēre mae mo syal san dep sekwak gwendak-ahakon nga san, ahakon hen zēre mae mo syal bete-tek san. ⁶ Hen ahakorena teipsin zini in hon de ēbabu gwe-gwen zini insa dahyok, zao zep ol lamang naban dangolebik, hēndep damerak. ⁷ Teipsin zini in kim kirekam salka, zen man tangan jal gweka. Dekam zep zēre mo jana nabare zini lup gul soneka- zen de hwēna desa tameran hap, in zen damerakke, hen zēno mae mo ēsa de ang tan hap.

⁸ “Dekam zep etan ēbabu gwe-gwen zini insa tagal gulsuku, zao zep gubiri-

* **21:44** 21:44 Yahudi zini kasokam gola dauk gweblak, zep mensa Yesus awe buku Mazmuru kon guku (Mzm. 118:22-23), zen nonol lonen kaso hap dena. Hwēna Orya ol zi hip, ngirin gol tenya ban enlalana anakan apde nē'an, “Bol-zaun tangan wenya,” zep kirekam li nul sonek. Tingare Alap mo ol tataknna awe, anakare kurungsu de hlaunnu [], zēno dam gulsunnu anakan, “Orep kim Alap mo ola ansa etan ale nul gwek, ahakon hom ayatna ansa ale nul gwek.”

daka, 'We oto gublun tembane yawala an mes hohle danan. Hwëna mensa sap gu sonebiridak, zen hom ang tan hap ëdakastik. ⁹ Zep emki angkam sek gwen-ora bol yawal-yawal san. Mensa ki olëtowe gwëk, zen desa kitak tembane yawala awe dep kwang ulidahal gwezak.' ¹⁰ Babu zem in ki zep hëndep sek gwëk-ora-bol ora-bol san. Zini men desa ki nolëtowe gwë'ak, desa zep tingan kwang nulida halzak. Ahakon dawem-dawem naka, ahakon karek-karek naka. Hëndep tembane yawal hap de teksonna in dekam zep zikim sowehek.

¹¹ "Hwëna teipsin zini in ki zep til zika- in zen yaing gwëk, desa de hlauludan hap. Hwëna dekam zep ahana hla taka. Zen hom tembane yawala iwe dikim ang gwen hap de bajuna ala so'anka, hwëna totore bajusa ala soka.* ¹² Zao zep takensiblika, 'Wal bosyan, em banakan tangane awe til zila?- tembane yawala awe dikim ang tan hap de baju ala son srëmkamye.' Zini in hwëna hom mae banakan mae ding gulbluka. ¹³ Teipsin zini in dekam zep zëre mo irgwa taha nakore zini gubiridaka, 'Dekam taha-tana tahalebirblin naka kawesin sin dep hiri lak- men dekon zi mo angna yusyustin niban gona ta gwenanke, hen sang-sang hap ëkna ngalk-ngalk da

gwibirinke.' "

¹⁴ Zao zep Yesus gulk sun de ol blaonzimdinni insa anakare ola ban golzausuku, "Sap eiwa, kitak de kwang gulu dankam, hwëna eiwakam de hlil irin wenya kitak hom."

Yesus hon kim anakan de u siweblan hap yaing gwe zakke, "Roma mo irik ginni wëhë ol lamangkam gubi'inka?"

(Mrk. 12:13-17; Luk. 20:18-26)

¹⁵ Dekam zep Farisikam de gubirida gwen zini zë-en nonol ola anakan ahahen nuk, "Nen banakare u siwen olkam esa taken-taken ëblal?- dekam de zëno karekkam de ding gun nukon karek tan hapye."

¹⁶ Ki zep zëre mae hon de ang ta gwen zisi hen teipsin zini Herodes mo hliknak de bitil gwen zi niban Yesus osan dep lup nul sonek. Zen zep Yesussu nenblak, "Bian Guru, ëe mesë emsa tawa tawa ëblak: Em in dam-dam enkame gwë gwenda. Alap mo dwam gwibinni dam-dam enkame tawa ta gwibirida, sap zi mo husus gwibin maena damnake gollëwen srëmkam tonbirida gwenda. Sap em zi mo bosesa home kara gul gwizimnira. ¹⁷ Zen in zebë emsa lakensibli'an: Em banakane Musa mo titi tabin ola dam gulsu'ura? San ha nen sap esa Roma

* 22:11 22:11 Why. 19:7-8

mo irik gönnik dep pajak te-
alana ol gwizim? San ha bap
nen?"

¹⁸ Hwëna Yesus mes
zëno mae mo enlala jal-
jal aning tanna insa tame
tazimki. Zep gubiridaka,
"Em in eiwa de ora nakon
mese tangan syan nahlak,
zebe u siweblan hap de
enlala naban kirekam Asa
lakensiblinanzal." ¹⁹ Abe
hap emki pajak hap de te-
ala kasona insa ahanaka
goltrëblan." Dekam zep

ahanaka nolblak. ²⁰ Ki zep
zë takensibiridaka, "Te-ala
kasonak, an nara mo nwe-
masesa zë yang dasik? Hen
nara mo bosesa zë ale nuk?"

²¹ Ki zep ding nulblik,
"Roma mo teipsin zi mo de-
nakake."

Ki zep hwëna ding
gulzimki, "Ki Roma mo
teipsin zini in mo bi gwibin
kire-kirena amki zëbe hap
etan lop la gweblak. Hen
kirekam, Alap mo bi gwibin
kire-kirena, amki Alap hap
lop la gweblak."

²² Kirekam de srip gul-
sizimdinnik kim sane da'ak,
zen man tangan denggwän-
blak, ki zep hëndep hli dak.

*Sadukikam de gubirida
gwen zini kim Yesussu tin
nikon de etan ëngaya gwen
hap dena dakensiblikke:*

(Mrk. 12:18-27; Luk.
20:27-40)

²³ Yaklana dekam zep
Sadukikam de gubirida
gwen zini u siwen ola ban
hen Yesus onak dep yaing
gwezak. Zen Yahudi mo aha

hlikna- men zen anakan
tawa da gwibirinke, "Zini
bëjen tin nikon etan ngaya
gwen." ²⁴ Zen ki zep hen
dakensiblik, "Bian Guru,
Musa Bak mo titi tabin olak
a kirekam mo lwakye,

'Zi de we zemka walas
wë lan srëmnak tinkim hli
yunnu, zen oso zik de etan
gonkam- zen de zë walassa
aya zik mo weinak dep wë
tan hap. Hen kirekam,
oso zik de tinkim, aya zik
de hwëna we semna insa
gonkam.*

²⁵ Orep awe zini ki, beyana
tuju enkam, aha-ere ane-
bianna. Zëna zi nik zep
nonol wenya golka, hwëna
walas wë lan srëmnak zep
tilki. We nal zem insa
hwëna oso zik zep etan
golka. ²⁶ Zen hen walas wë
lan srëmnak zep tilki. Zao
hen etan dan-ahan nik etan
golka. Zen hen walas wë
lan srëmnak tilki. Hëndep
tujukam de aya-wal oso-
walya in kire enkam zep sap
nol gwëk, hwëna walas ën
srëm ennak zep juwe gwëk.
²⁷ Wenya in hwëna aumwa
hap zep tik. ²⁸ Zep zen de
etan ëngaya gwe'anam, men
kirekam ahakon tawa da
gwibirin, wenya insa nara
mo wekam maka nenbi'in?
Sap tujukam de zini in mes
desa kitak nol gwëk."

²⁹ Yesus ki zep ding
gulzimki, "Em in ema ëbute
gwe'an, sap em home Alap
mo ola ban zëno sosen
naban tame oso'an. ³⁰ Sap
tin nikon de etan ëngaya

* 22:24 22:24 Ul. 25:5-6

gwenkam, dekam molya etan zënaka kap da gwekmen kirekam hen Alap mo dam taha nakore zini zënaka de kap tan srëmkam lowehe gwenanke. ³¹ Hwëna em bawalkam esa Alap mo ola an mo eini dam ulsul?-tîn nikon de ngaya gwen hap dena mensa gukuye. Zen man-am Yahudi zini emsa gubiridaka,

³² 'Ëe an eno auyan wal mo Alap- Abraham, Isak, hen Yakob Bak mo.'* Zep Zen tîn zi mo Alapsa hom. Zen ngaya wenyik mo Alap."

³³ Zi trana in kim Yesussu kirekam de srip gulsuz-imdinnik sane da'ak, zen man tangan dengguanblak.

Yesus kim Alap mo tîti tabin ola, bol-zaun tangan wenyä, gubiridakake:

(Mrk. 12:28-34; Luk. 10:25-28)

³⁴ Farisikam de gubirida gwen zini kim anakan ësak, "Sadukikam de gubirida gwen zini etan banakarekam dep?- Yesus mo olsa de ding gulblun naye," dekam zep hen yaing gwezak. ³⁵ Zëno mae mo ahana, zen Musa mo tîti tabin olsa de tawa ta gwibinni. Zen zep Yesussu de akasiblin hap takensiblika, ³⁶ "Bian Guru, nëno mae mo tîti tabin ola kon, bol-zaun tanganna enda zen moye?- desan de nen dawemkam ang ta gwen hapye."

³⁷ Ki zep ding gulbluka, "Zen a zen moye:

'Bian Alapsa em ensa lwa gweblan-

tîngare enho naban, enlala naban, hen tim niban.'*

³⁸ Zen zen- nonol wenyä hen bol-zaun tangan wenyaye.

³⁹ Ahana hen ki- deban de apde nën makare naye. Zen a kirekam moye:

'Zi bose omka em kwasang gwibirida gwen- san de enaka de kwasang gweblanna kiye.'*

⁴⁰ Tîngare tîti tabin ola mensa Musa Bak ayang gul gwizimki, hen Alap mo ola mensa aha zi ayang nul gwizimk, zen ausuna kitak dare tîti tabin ola in zëwe."

Yesus kim Zënaka dikim sap dam tasîn hip dena goltreizimkike:

(Mrk. 12:35-37; Luk. 20:41-44)

⁴¹ Farisikam de zini in kim zë nama lowe he'ak, Yesus ki zep takensibiridaka, ⁴² "Eno mae mo tame gun nukon, Israelsa de ngaya tabin hip de Zi hip dena banakan? Zen nara mo auyan-tanekam sa hata zala?"

Ki zep ding nulblik, "Zen Daud Bak mo auyan-tanekam sa hata zala."

⁴³ Ki zep hwëna ding gulzimki, "Ki hwëna Daud Bak zëna ba hap Israelsa de ngaya tabin hip de Zini insa 'Teipsîn Zi'kim gulbluka?-

* 22:32 22:32 Kel. 3:6 * 22:37 22:37 Ul. 6:5 * 22:39 22:39 Im. 19:18

Alap mo Enhona kim bi gwe-
blakaye. Sap zen dekam
anakan am guku,

44 'Bian Alap man ano
Teipsinni gubluka,

"Ère mo dam taha nakon
emki nikirin- dekon
de hen teipsinkim irik
gin hip.

Ki asa hwëna ebe hap
de jal zini ere mo
tana iltikinnik sisik
gulin." *

45 Zep Daud insa Israelsa de
ngaya tabin hip de Zini insa
'Teipsin Zi'kim gubluka, ki
Zen banakan sa zëno auyan-
tanekam hata zala?"

46 Hwëna Yesussu de ding
gulblun hap man topse
nëblak. Dekam etan hom
mae Yesus hon takensiblin
mae hap yaing gwëk. Saher
hap baes tak.

23

*Yesus kim jalse gwibiri-
dakake- men zen ëk enkam
Alap hap de syalsa nol
gwekke:*

(Mrk. 12:38-40; Luk.
11:37-52; Luk. 20:45-47)

1 Yesus ki zep zi beyam-
byana in han zëre hon de
ang ta gwen wenyä aban
mae gubiridaka, 2 "Musa mo
olsa de tawa ta gwibin hip
de zi niban Farisikam de
gubirida gwen zi niban, zen

sap Musa mo weinak zëno
ol san de lowehen hap emsa
titi da gwibirin. 3 Zen in
zep zëno mae mo ola in san
emki ang ta gwen. Hwëna
zëno mae mo lowehen san
bahem ang ta gwen. Sap zen
in dekam tawa da gwibirin,
deban hom apde në gwe-
nan. 4 Zep zëno mae mo
emsa de titi ta gwibinni man
nwe-mase gwe-gwenan- san
de zi de aha zi hon nihin
dohon-honsa mam enkam
wëwëk ta sone gwizimdinni
kiye. Sap zen in dekam tawa
da gwibirin, zen hwëna
Musa mo titi tabin olak etan
zën aha titi tabinsi mas-
mas nul gwenan, zep tan-
gan hëndep dohon-hon gwe-
gwenan. Hwëna zëna hom
desan ang ta gwenan.

5 "Zëno mae mo Alap hap
de syala, zen hwëna kitak
zi dikim hlaludan en hap
syal ta gwenan. Zen in zep
hen Alap mo ola bare ker-
tas dak-dakna zëre mae mo
mirenak hen tahanak bubuk
dasik gwenan, hen bajuna
zep blal-blalkam sihilhi da
gwibirin- desa de alala ta
gwen hapye. * 6 Zen zep
tembane yawal-yawalak hen
but srëm gol-golak ngeinnik
de komal tum dawemnak de
teinikirin hip ëdwam gwe-
gwenan. 7 Zen hen zi de

* 22:44 22:44 Mzm. 110:1 * 23:5 23:5 Yahudi zini dekam Musa mo ol san ale nabare mire sigi makare naka mirenak hen tahanak bubuk dasik gwëk- Musa mo titi tabin ola bare naka. (Kel. 13:9; Ul. 6:6-9; 11:18) Zen hen Musa mo ol san bajuna sihilhi da gwibik. (Bil. 15:37-40; Ul. 22:12) Yesus hen kirekam de bajusa ala so gwëka. (Mat. 9:20; 14:36) Hwëna Musa mo olsa de tawa ta gwibin hip de zini hen Farisikam de zini sërkam tangan sihilhi da gwibik, hen kertasna insa dak-dak naka alala da gwëk- dekam de anakan zënaka boltere ta gwibin hip, "Èe an sërkamë Musa mo ol san ang ta gwenan." Hwëna kirekam karek. (Mat. 6:1)

tagal gwen maenak anakan de gubiridan hap ëdwam gwe-gwenan, 'Dawem, bian guru.'

⁸ "Hwëna emsa bap zen gubirida gwen 'bian guru'kam. Sap eno mae mo Guru tanganna, Zen sap diki aha-en. Hen em diki aya-wal oso-wal makane lowehe gwenan. ⁹ Bahem auhu-kamanak awe zini 'bian'kam gubirida gwen. Sap eno mae mo Bianna aha-en- in Zen ngatan zi mo langnak gwë gwendaye. ¹⁰ Hen bap zen emsa 'teipsin zi'kim gubirida gwen. Sap eno mae mo Teipsinnï Zen aha-en. Israelsa de ngaya tabin hip de Zini Eë an Zen. ¹¹ Hen zini men zen ebon mae onakon mam gwenna, zen diki zen gwë gwen- san de eno mae mo tana iltikinnik de babu gwe-gwen zi. ¹² Sap tïngare zini men zen mam gwen hap ëdwam gwe-gwenan, Alap sa hwëna otde tangannak kang gulu. Hwëna men zen otde tangannak lowehe gwenan, desa hwëna gut de tangannak sa kang gul sera.

¹³⁻¹⁴ "Kwasang tol, Musa mo olsa de tawa ta gwibin hip de wenyä hen Farisikam

de gubirida gwen wenyä, em ëngalap gwen! Em karekna mam naka esa hla kul. Em in ëk enkame Bian Alapsa ang ë gweblanan. Men zen sap Alap mo nwenak dikim ësäm gwesin hip ëalp gwe-gwenan, hwëna eme zëbe mae hap orana layalsik gwizimnin- ere mae mo aha titi tabin olsa de mas-mas gul gwizimndinkim. Ena mese sap orana dam lasik, hwëna desan home ang ta gwenan. Hen men zen sap ang tan hap ëhohle gwe-gwe'an, eme hwëna zëbe mae hap layalsik gwizimnin. † ¹⁵ Kwasang tol, Musa mo olsa de tawa ta gwibin hip de wenyä hen Farisikam de wenyä, em ëngalap gwen! Em in ëk enkame Alapsa ang ë gweblanan. Em ema anakan ëgwë gwenan: Ere mae mo hliknak dep de zisi kwang guludan hap em ema men-san an-sankam ëhakalada gwenan- sap hi san, hen eik sin. Sap ebon mae osan de ang tan hap man sap baes ta gwenan. Hwëna zao de langanak aha-en aha-enkam hlauluda gwenkam, desa zebe hwëna dowal mo kigi mo walas hap li la sone gwibirin. Zen zep

† **23:13-14** 23:13-14 In kim orep Matius mo ola ansa etan ale nul gwëk, dekam aha zi Markus 12:40 nakore naka awe mas gulku. Desa zep ayat 14kam lun naït gwibik. Zen anakan: "Kwasang tol, Musa mo olsa de tawa ta gwibin hip de wenyä hen Farisikam de wenyä! Em in ëk enkame Bian Alapsa ang ë gweblanan. Em ema hen we sem-semna boton la gwibirin, 'Eë asa tol eno zi swe mo kire-kire hli tandanna ebe hap tagal tasibir.' Hwëna dekam zebe zëno mae mo kire-kirena sowëkam hli la-in gwenan, hëndep ema tap lasik gwizimnin. Hwëna karekna insa dikim ber-ber gun hup, em ema Alapsa but srëm gola kon mam blalkam en sone gweblanan- dekam de emsa zi kil tibin hip, 'Zini an airis.' Hwëna zen zep esa lamkam karekna mam tangan wenyä Alap onakon hla kul."

hëndep zëno mae mo jal-
jala ere mae onakon sërkam
tangan taman kinī gwenan.

16-22 “Kwasang tol, em in
zene Musa mo ola tawa
la gwibirinke, em ëngalap
gwen! Em karekna mam
naka esa hla kul. Em in
nwe diminni, hwëna ema
tim ul gwenan, ‘Ëe asa aha
zisi dawem san dep olësek
gwe-gwer.’‡ Em in zebe
zisi anakan titi la gwibirin,
‘Nen sap esa nëre mae mo
ol gu-gunsu anakan sosen
ul gwer, “Nglī, mese ki asa
salblanda.”’ Hwëna Ëe ama
emsa gubirida'an: Bahem
nglisa, ahaksa ngatan zi
mo langsa de gublun naban
ere mae mo ola sosen gul
gwen. Sap Alap Zen dekon
nësa kitak irik gi'ira. Hen
kirekam de gunkum, zen
apdenak- anakan de gun
nubanye, ‘Alap, mese ki
asa salblanda.’ Zep em
de Alap mo bosesa de
gollëwen hap nglī maesa
kirekam gublunna, Alap
dekon sa lamkam emsa
anakare hap karek tala, ‘Em
dekam ba habe Asa blikip
gwesibli srëm gweka.’ 21
Hen anakan bahem ëgu
gwen, ‘Alap mo gol, mese
ki asa salblanda,’ sap zen
apdenak- anakan de gun
nubanye, ‘Alap, mese ki
asa salblanda.’ Sap zëre
mo gola, Zen zao Zëna gwë
gwenda. 16b Em zebe hen
karekkam tawa la gwibirin,
‘Nëre mae mo olsa de sosen

gul gwen hap, bap nen
anakan ëgu gwen, “Alap
mo golak de emas, mese
ki asa salblanda,” hwëna
sap esa Alap mo gol ensa
kirekam en gwibir.’ 17 Em
in enlala joblo-topna hen
nwe diminni! Em emaka
dam ulsuk: Alap zëre mo
nwenak bol-zaun tangan
wenya diki zëre mo gol.
Sap zini kim emassa Alap
mo golak nonne gwenan,
dekam man nwe-mase gwe-
gwenan, ‘An Alap zëre en
hap dena.’ 18 Anakan
hen ema tawa la gwibirin,
‘Bap nen anakan ëgu gwen,
“Alap hap de tweran nin
ang gulsulun, mese ki
asa salblanda,” hwëna sap
esa Bian mo golak de kals
ensa kirekam en gwibir.’
19 Em in eiwa nwe dimin
tanganna! Em emaka dam
ulsuk: Bian zëre mo nwenak
bol-zaun tangan wenya diki
zëbe hap de kals. Sap
tweran ninni in sa de kalsnak
iwe tru tasin hip kang ta
senkam, zen dekam zep
nwe-mase gwe-gwenan, ‘An
Alap zëre en hap dena.’ 20
Zen in zep, zi de anakan zëre
mo olsa sosen gunnu, ‘Alap
mo golak de kals, mese ki asa
salblanda,’ zen apdenak-
anakan de gun nubanye,
‘Alap mo kalsnak de tweran
nin, mese ki asa salblanda.’
Hen zen apdenak- anakan
de gun nubanye, ‘Alap, mese
ki asa salblanda.’ Alap
dekon sa lamkam emsa
anakare hap karek tala, ‘Em

‡ 23:16-22 23:16-22 Ayat 16-22na ansa de dawemkam tame gun hup, emki nonol
Mat 5:33-37 naka baca gun.

dekam ba habe Asa blikip gwesibli srēm gweka.’

23 “Kwasang tol, Musa mo olsa de tawa ta gwibin hip de wenyā hen Farisikam de wenyā, em ēngalap gwen! Em karekna mam naka esa hla kul. Em in ēk enkame Bian Alapsa ang ē gweblanan. Alap mo olak men zen tangan bol-zaun gwek, desa de syal gwibin hip em ema baes ta gwenan. Hwēna banakare Alap hap de syal bete-tek enna, desa en ema syal ei gwibirin. Zep em anakane ēgwē gwenan: Banakare nganak de obwaga betek maesa de gola danna-sap kumli ala maesa, em desa sap ema Bian Alap hap de hlikna ol gweblanan. § Hwēna Alap mo olak men zen tangan bol-zaun gwek, desa home syal ei gwibirin-anakare saye:

Zisi bahem totoresa karektan.

Wal bosyansa em kwasang gwibirida gwen.

Hen mensa anakan zi bosyansa gugublunna, ‘Ēe asa kirekam syal gwibir,’ desa em hēndep sul sonen.

Zen diki bol-zaun tangan wenyā zen- desa de nonol syal gwe-gwibin hip denaye. Hwēna syal bete-tekna insa lun em mas gul gwen. 24 Em an nwe haīna, hwēna ema tim ul gwenan, ‘Ēe asa aha zisi dawem san dep olēsek gwe-gwer.’ Eno mae mo syala in man nwe-mase gwe-gwenan- san de mok honak de aīlsikan tok ing gwe henna kiye. Desa em ema eirsik gwenan. Hwēna wanyā yawal de zē ing gwe henkam, deban hwēna ema otde gwibirin. *

25 “Kwasang tol, Musa mo olsa de tawa ta gwibin hip de wenyā hen Farisikam de wenyā, em ēngalap gwen! Em in ēk enkame Alapsa ang ē gweblanan. Eno mae mo lowe henna a kirekam mo nwe-mase gwe’anye: San de zi de piring-moksa ē-en nakon ngan tasik gwibinni, hwēna olk san bējen. Ere mae mo timni hen kirekam: Em sap ema tahan sopna ngan lasik gwibirin, hwēna olk kon eno mae mo enhona mes beya gweka- kirekire beya gwen hap de enlalakam, hen ere mae en mo timsi de ngalap gwe-gwibin

§ 23:23 23:23 Yahudi zini man Musa mo titi tabinni Imamat 27:30nak ang ta gwek. Zen zep Alap hap “sepersepulu”kam nol gweblak. Zep 10 ribusa de gul irinni, seribu ensa de Alap hap golblan. 100 ribusa de gul irinni, dekam 10 ribusa de Alap hap golblan. Aha kire-kirena hen man Alap hap aha hlikna nol gweblak- sap nga nakore kire-kire betek. * 23:24 23:24 Wanyā hap dena, Yesus “unta”kam anakan gubiridaka, “Em unta mo tim niban otde gwibirin.” Untana hen sap wanyāna bējen ala gwibin, hen kire otweran nabare hona bējen otdebin. Zep Yesus mo enlalana, “Em Alap mo bol-zaunkum de olsa eiti ei gwibirin- san de unta yawalsa de hla tan srēmna kiye. Hwēna ol bete-tek ensae syal ei gwibirin- men kiye, kumli alasa de Alap hap golblanna.” Zep ayat 24 mo enlalana man ayat 23 naban apde nē’an.

hip de enlalakam. Em ema desa de hen ngan tasin hip baes ta'an! ²⁶ Farisi zi nwe hai! Em nonol ere mae mo enhosa em olk san ngan tasi-bin. Dekam esa tangan tim niban enho naban engan gweher.

²⁷ "Kwasang tol, Musa mo olsa de tawa ta gwibin hip de wenya hen Farisikam de wenya, em engalap gwen! Em in ek enkame Bian Alapsa ang e gweblanan. Em in san de zi tok dre nwanun golsa de nwe awes tangankam taunnu kiye. Hwena olk kon zi tok hanan ase nabarena zewe. ²⁸ Zep em in hen kirena. Zi de emsa hlauludankam, em dawem-dawem tanganna. Hwena enhonak kirekam-kirekam karek enlalasae enne gwenan, zen in zebe zi tok ase karek makan eju gwe'an.

²⁹⁻³¹ "Kwasang tol, Musa mo olsa de tawa ta gwibin hip de wenya hen Farisikam de wenya, em engalap gwen! Em in ek enkame Alapsa ang e gweblanan. Em in zi tamera gwen zi mo wei-wik gun walas! Eno auyan-azana Alap mo olsa de ayang gul gwizimdin hip de zini man damera gwek. Em hwena angkam desa de lo tasik gwibin golsae sam-sam la gwibir-zim'in, hen ek enkame anakan egu gwe'an, 'Kwasang tol! Eyä dekam hen lowe henanam, ee molye ere mae mo auyan-azana insa mas eibiridananam- zen kim

zi dawem-dawemna insa damera gwekye.' Hwena kirekam de egunkum, ema kim anakan ekira gwe-gwe'an, 'Ee an zen- zi tamera gwen zini in mo walas naye.' ³² Kirekam de lwankam, ki amki ere mae mo auyan-aza mo zi tamera gwen syala insa ayang uk! ³³ Em jal-jal tanganna, zi tamera gwen zi mo wei-wik gun walas! Zep em toton banakan molye Alap mo jal hil gin nikon easendak.

³⁴ "Zep emki esane gwen: Sap em kirekame ere mo olsa de ayang gul gwen zisi lamera gwenan, Ee in zep asa ebon mae osan dep etan ahakorena lup gul sone gwer. Enlala blal wenya hen ere mo olsa de tawa ta gwibin hip de wenya, desa asa hen ebon mae osan dep lup gul sone gwer. Hwena em esa hen desa lamera gwer, hen ahakorena esa telidak sonnak makan labirin gwer, hen ahakorena esa but sräm gol-golak langole gwibir, hen ahakorena e-e san esa olögwa halada gwer. ³⁵ Zen in zep sa Alap angkam de zini ebe mae hap karekna serkam golzimdi- kitak de zeno ol ayang gul gwen zisi de tamera gwen hap de karekna, nonol lonesen nakon hendep angkam dena. Nonol lonesen nakon kim Kaen Bak Habelsa karek gon srämnak taka, dekon hendep eno auyan-azana Alap mo ol ayang gul gwen hap de zini damera gwek,

hëndep aumwa hap kim Berekia Bak mo tanena Zakaria Baksa dak. Zen Alapsa de aïriblan srëmkam Alap hap de tweran nin ang gulsuk gweblan kals alpnak dak.† 36 Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Kitak de zi tamera gwen karekna insa Alap mes lam gulku- dekam de otan ere mae hap ngëro gulzimdin hip!

37 "Yerusalemk de zi, em mese Alap mo ol ayang gul gwen zini beyakam lamera gwek, hen Alap mo lup gul sonen zini kasokame tok hap i libirida gwek. Èe ama sap emsa kwasang gwibirida gwek, zebë sap emsa Ère osan dep de tagal gulsun hup akabirida gwek- san de we ayang de tane-ne zemka si alakam obon gun makan de gweibiridan hap. Hwëna em ema baes ta gwek. 38 Yerusalemk de zi, zen in zep Alap angkam emsa da tasibi'ira. 39 Zep angkam em molye etan Asa hla la gwek. Hwëna em kime lamkam Asa hut lu ane gu'uk, zen dekam en esa Asa hla lal. Dekam hwëna anakare ola ban esa Asa hut lu ane gul,

'Hë'ho! An Bian mo bosekam nësa dikim oto gulsun hup hata se'ara.

Diki Alap Zen zëbe hap

dawemsa golblan!' "*

24

Yesus kim anakan hamal hap gubiridakake, "Aumwa hap denak, a kirekam sa lwa song gwer."

(Mrk. 13:1-27; Luk. 21:5-28)

1 Yesus kim Alap mo gola kon wet soka, èe zëre hon de ang ta gwen wenyä ki zebë èrtro kinik. Zao zebë enblaonk, "Alap mo gol yala an wehasa hom dawem tangankam dauk! Man tangan kwa nuk."

2 Ki zep asa ding gulzimki, "Eiwa, emki gol yala ansa kara gun. Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Zëno kaso kong ta zahenna aha-en mae molya lwak. Zen tingan tangan sa dri nulsul."

3 Yerusalem kon kim wet soka, zaitun tra nabare kwatap teknak zep nikin'inka. Èe zëre hon de ang ta gwen wenyä ki zebë zë du këblahak-zao de ë-erenak anakan takensiblin hap, "Asa en emki gubiridan: Alap mo gola insa dri yulsun hup gubiri, zen bawalkam sa ki lwal? Hen banakare owassa asa hla kul gwer?- dekam de anakan dam gulsun hupye, 'Aumwa hap de yaklana, Em de lwa halzan hap dena, angkam man tangan goleak de gwe'an.' "

† 23:35 23:35 Zakaria mensa Yesus awe enlala gweblaka, zen baptis ta gwibin zini Yohanis mo biasa hom. Zen apde bose zemka- men zen Alap mo ola de ayang gul gwizimkike. Zen diki desa orep Alap mo golak de kals alpnak dak. Yahudi zi mo Ibrani olkam de Alkitabnak, nonol tangan Habelsa aya zik taka (Kej. 4:8), hwëna zëno mae mo aumwa hap de bukunak Zakaria in desa dak.

(2Taw. 24:20-22) * 23:39 23:39 Mzm. 118:26

⁴ Yesus ki zep asa ding gulzimki, "Salok-salokkam lowehe gwek. Emsa mana yasik da gwibirink. ⁵ Sap zini beya nik sa ebon mae onak anakan ëboton gwe-gwezal, 'Ëe an Zen- Yesusye, emsa de ngaya tabin hip de Zi niye.' Hëndep zen sa zini beya tangankam yasik da gwibir. ⁶ Em anakare olsa esa ësane gwe-gwer, 'Zëwe man ëeija'an,' hen anakan, 'Awe hen sa ëeijazal,' hwëna em dekam bahem ëairi gwen. Sap zen nonol kirekam sa Alap mo dwam gwibin sin lwa gwer. Hwëna dekam bahem ëkil gil gwen, 'An aumwa hap denak mes zaul, zep ki lwa'an.' ⁷ Aha zi ausu nakorena aha zi ausu naban sa ëeija gwer, hen aha irik ginni aha irik gin niban sa ëeija gwer. Lang yala an san usak yala sa hatanda gwer, hen jingili mam enkam sa tailida gwera. ⁸ Zen kirekam sa karekna nonol lone sennak lwa gwer. Zen men kiye: We de jaha gwen hap eisbir anensa sëwehe kininna. Zen dekon sa ki hëndep sang-sangna dohonse gwe song gwer.

⁹ "Emsa sa ahakon dahyo gwer, hëndep emsa sa karek da gwibir, hëndep emsa hen sa damera gwer. Tingare langnak de zini sa emsa husus neibirida gwer, sap em an Asa de ang gwe-gweblan wenya. ¹⁰ Dekam Asa de taibliBlan nakon

beya nik sa etan lwan dahal gwer, hen zen sa hwëna nama de taibliBlan wenyaka husus neibirida gwer, hëndep tameran hap sa nolëgu gwer. ¹¹ Dekam yasik ta gwibin hip zini beya nik sa anakare ola ban yaing gwe-gwezal, 'Ëe an Alap mo olsaë ebe mae hap ayang gulzim'in.' Hen zen zen sa boton san dep zini beyakam sil dibirhal gwer. ¹² Dekam jal-jal enkam sa lowehe gwer, hëndep beya nik sa kwasang enlalana eititi neibir. ¹³ Hwëna men zen de Asa de taibliBlannak tatem ëzauk gwe'ak, hëndep aumwa hap de yaklanak de zau'uk, zen zen sa ëngaya gwer. ¹⁴ Hwëna Alap Zën de irik gin hip de ol dawemna insa kim de tingare lang san nolhala da'ak, tingare zi ausu dikim ësane gwen hap, zen dekam tangan sa aumwa hap denak zaul.

¹⁵ "Ëe ol tan-tanna ansaë ebe mae hap golzim'in: Em esa teipsin zisi hla lal-Alapsa de lamang tan hap de karek yawalsa de Alap mo golak goltil zinnak, men kirekam orep Alap mo ol ayang gul gwen zini Daniel Bak gubiridakake. Zen dekam esa anakan tame ul, 'Angkam aumwa hap de yaklanak man zau'un.' "*

Hwëna ëe, Matius, ama Yesus mo ola in hap emsa gubirida'an: Em in zen bukuna ansa aha zi hip baca ul gwizimk, dawem enkam srip ul-

* 24:15 24:15 Dan. 9:27; 11:31; 12:11

suk gwizimk. Yesus dekon anakan ayang gulku,

¹⁶ “Dekam Yerusalem mo langnak de zini em kwatap san dep ëheya-hya gwek.

¹⁷ Dekam zini men zen de gol homan nakon lowe he'ak, zen bap zen etan gol mwa san ba maesa de gon hap bitī gwehan. ¹⁸ Hen nganak de syal tandan wenya, zen bap zen etan gol san dep lwan dahan- baju sal-sal maesa de teisyan hapye.

¹⁹ Kwasang tol, we walya u nubare wenya, hen nama de walassa momkam taizi gwibin wenya. Zen tol banakan molya easendak.

²⁰ Zep Alapsa emki anakan abe ta gwen, 'Karek yala in bap zen o dil gwen- nak ahaksa Hari Sabatnak jowen.'

²¹ Kirekam abe la gwek, sap Alap kim lang yawala ansa syal gwibirki, hēndep sērkam de karek yala an de jowenkam, kirekam de lang dohon-hon gwenna hom mae jowek. Hen zēno hyanak etan molya kirekam okamanak jowek.*

²² Hwēna sap Alap man zēre mo hlil irin zisi kwasang gwibiridaka, Zen zep anakan hamal hap guku, 'Karek yawala in bap zen tangan holo gwen. Ki hwēna zini kitak tangan sa juwer.'

²³ “Dekam zi de anakan emsa gubiridanna, 'Nēsa de ngaya tabin hip de Zini men angkam awe gwē'ara,' ahaksa, 'Zēwe gwē'ara,' em bahem taiblibirida gwen.

²⁴ Sap dekam yasik ta gwibin hip de zini beyakam sa yaing gwe-gwer, hen zen owas-owasna sērkam de tenggwanbin tangan naka sa syal nei gwibir- anakan dikim emsa boton ta gwibin hip, 'Ēe an Zen- emsa de ngaya tabin hip de Zi niye.' Ahaksa anakan de emsa boton ta gwibin hip, 'Ēe an Alap mo olsaē ep ayang gulzim'in.' Zep hēndep Alap mo hlil irin zini hen desa de taiblibiridan hap sa hen ēalp gwesil.

²⁵ Zen in zebē kirekam de lwan srēmna hamal hap emsa tawa ta gubirin- em de desa enlala gwe-gwibin hip.

²⁶ Zep emsa de zi anakan gubirida gwenkam, 'Nen ki hla tan. Zen zi ol srēm langna zēwe gwē'ara,' em bahem dekam desan sek gwe-gwen. Ahaksa anakan de emsa gubiridankam, 'Zen awe aning gwe'ara,' em bahem taiblibirida gwen.

²⁷ Sap ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna, ano hata zanna, kitak ngatansa sa hla nulser- men kirekam ngli ang yala hla nulse gwenanke.

²⁸ Zep ano hatan hap dena, kitak de zini sa dam nulsul- men kirekam hen hi agohe de ewale gwezan hap dena

* 24:21 24:21 Dan. 12:1

dam nulsuk gwenanke." *

*Ngatan zi mo lang nakore
Zi Tangan de etan lwa halzan
hap de ol:*

*(Luk. 21:25-28; Mrk.
13:24-27)*

²⁹ "Lang dohon-honna in
kim de hya gwesī'ik, zen
hëndep dekam sa

'yakla nwena kawesīli.

Benna hen molya ngatan
gwek.

Hen keisni sa nglī nakon
ēlan nahlala.

Hen nglīnak de teipsin-
teipsin dowla-dowala
sērkam sa ēilman gwe

nasen gwer.'*

³⁰ Hëndep dekam zep sa
tingare langnak de zini
nglīnak de owasna hla
nulser- ngatan zi mo lang
nakore Zi Tanganna Ēnaka
de enlala gweblan hap de
tan-tanna. Dekam tingare
zi ausuna ngalap gosa sa
tal- zen kim butnak Asa
hla dase gu'ukye, Ēre mo
soson naban ngatan yawala
ban de ziati gwe zannak.*

³¹ Zen dekam sa sramin aiku
yawalsa nasalbir- Ēe kimē
ēre mo dam taha nakore
zini lup gul sone'ak, zen de
ēre mo hlil irin zisi tingan

en tangan de tagal gulsun
hupye, sap yakla hata sezan
nakorena, hëndep nikin
anen nakorena, hëndep
eihya-lip eihya-lip nako-
rena."

*Aumwa hap de yaklasa de
kirekam dam gulsun hup de
ol:*

*(Mrk. 13:28-31; Luk.
21:29-33)*

³² "Zep aumwa hap de yak-
lasa de dam gulsunnu, zen
tenya dēren nakon de langsa
dam gulsun makan. Ēm
kime tenya dērenna anakan
hla kul gwenan, 'Man alsik,
hen angkam man etan ala
gwe'an,' zen dekame anakan
tame ul gwenan, 'Angkam
sasa gwen hap ki lwa'an.'

³³ Zen hen kirekam: Tingan
kirekam-kirekam karek yala
insa kime hla kul gwe'ak,
zen dekam esa anakan dam
ulsuk gwer, 'Angkam Alap
Zēn de kitak irik gilzin hap
denak man zau'un!' ³⁴ Eiwa
denakaē emsa gubirida'an:
Em an zene angkam oka-
manak lowe he'an, molye
kitak juwek, zen dekam sa ki
tingan lwal. † ³⁵ Nglī naban
kama naban sa jek-jak nēr.
Hwēna ano ola, zen hëndep
denaban sa lwa gwer."

* **24:28** 24:28 Hi agohesa de aha-erenak de wale gwe-gwennak hla tanna, zen dekam zini dam nulsuk gwenan, "Tweran tokna man zē lwa'ara. Desa de twenblan hap zē wale gwe'ara." Zep Yesus gulk sun de ol blaorankam hi agohesa gubluka- dekam de anakan dam gulsun hup, "Yesus mo hatazan hap dena, zen hen aningkim molya lwak. Hwēna kitak sa zēno ngatanna hla nulser"- men kirekam ayat 27nak lwakke. (Luk. 17:37) * **24:29** 24:29 Yes.

13:10; 34:4; Yl. 2:10 * **24:30** 24:30 Dan. 7:13; Zak. 12:10-14; Why. 1:7 † **24:34** 24:34 Yesus mo ola an, san ha mae hap?- Zēnaka de taibliblan wenyaka de karek ta gwibin hip dena hen Yerusalemsa de dre tan hap dena. (Mat. 24:4-22; Mrk. 13:5-20; Luk. 21:5-24) Yerusalemsa tahunna tuju-pulukam dre dak. Dekam men zen Yesussu sane da'ak, hom ahakon juwe'ak. Zep zēno ola an, Zēn de etan lwa halzan hap hom.

Mae hap de ol: Ngatan zi mo lang nakore Zi Tangan mo lwa halzan hap de yaklana, zen sowë zi mo kim sa lwal.

(Mrk. 13:32-37; Luk. 17:26-30,34-36; 12:35-48)

36-37 "Hwëna zini molya ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna ano lwa halzan hap dena anakan tame nuk, 'Yaklana' ahaksa 'Jamna dekam sa hata zala.' Alap mo dam taha nakore zini hen molya. Tane zem Aena hen homë tame gu'un. Zen diki tawana Bian Zë-en. Sap ano lwa halzan hap dena, zen men kirekam orep lwak, Nuh Bak kim golëlowehe gwekake, zen kirekam sa etan lwal. 38 Sap dekam ho namwa yawala in kim hata srëm gwe'ak, zini dekam tembanekam ëmen-man gwenda gwëk, hen we wal zi zënaka kap da gwëk. Zen kire enkam ki mumukkum lowe henda gwëk, hëndep yaklana in dekam Nuh Bak bul yawala iwe we wal walas zeban golësesekek gwe seka. 39 Hwëna ho namwa yala in kim mumuk ennak lup gulsuk künzi'ak, dekam zep auna ëhlok, 'Eiyë, an kirekam am lwa'an!' Èe de etan lwahal zannak zen kirekam sa hen auna ëhlo. 40 Dekam zi dare de nganak syal ë'anaka, aha-en naka sa ëre mo dam taha nakore zini neir inehal. Hwëna aha tola zëwe sa hli dal. 41 Hen we dare de lënasa ale'ak, aha-en naka sa nul inehal, hwëna aha tola zëwe sa hli nul. 42 Zep

salok-salokkam Asa kara ë gweblak. Sap em molye anakan Asa tawa ëblak, 'Ano mae mo Teipsinni dekam sa etan lwahal zala.'

43 "Emki sap ëenlala gwen: Gol bi nik de anakan tawa gwe'anam, 'Ano golak sowë zini namen mo kam sa tül zila,' zen dekam molya nini ta'anam. Sowë zini in de tülzin srëm hap maka sale'ara. 44 Zen in zep, em hen kirekam salok-salokkam lowehe gwëk, sap em home tame u'in- ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Èe de lwa halzan hap denaye.

45 "Ano lwa halzan hap dena, zen mae makan: Teipsin nik de holokam langa san song gwe'anam. Zëre hon de babu gwëgwen zini men zen de enlala blalkam gwë'anam hen taïbliBlan nik, zen zëbe hap maka syala anakan wei yul sone gublu ha'ara, 'Ano tim bwanak babu gwëgwen bosa omka em irik gël gwe. Zëbe mae hap tembanena hen sowe henkam gol gwizim.' 46 Teipsin zini in de mumuk ennak lwahal zankam- zen de anakan hla ta'an zanam, 'Zen dawemkam ano tim bwanak irik gël gwëka,' ki zen sa zëbe hap isrip-sri gwibin nika golblala. 47 Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Teipsin zini in dekam sa zëno bosena esek gul seblala, hen zëre mo kire-kiresa de kitak kara ta gwibin hip sa gublula.

48 "Hwëna zini in de enlala nik karek gwe'anam, zen

maka enlala gwe'ara, 'Ano teipsinnī in na-en molya lwahal zaka.'⁴⁹ Zen sa hwēna ahakore babu gwen bose zemka tangole gwibiri, hen teipsin zini in mo te-alakam sa ho mamaksa otde gwibin sosen zi bose zeban ziotdeblanda gwera hen golētembane ta gwera.⁵⁰ Ki sa hwēna mumuk ennak babu gwe-gwen zi karekna in mo tame gun srēmnak teipsin zini in hata zala.⁵¹ Dekam sa tok hap zip so zala. Hen zēno angna dekam sa syauk blanak tak ta sera- men dekon ēk enkam de Biansa ang gwe-gweblan zi mo angna yusyustin niban gona ta gwenanke, hen sang-sang hap ēkna ngalk-ngalk da gwibirinke."

25

Gulk sun de ol blaoranna an, sepulukam de kwalbasa hap dena:

¹ "Zep Ēe kimē Alap Zēn de irik gin hip denaban golhata'anzak, zen gulk sun de ol blaoranna an kirekam sa lwal: San de sepulukam de kwalbasa de we oto gulblun hap de zisi pelita ngatan naban hut tu ane gun hup de ehohle gwenna. Zen pelitana srēn-srēnkam deirensik.² Hwēna sepulukam de kwalbasana in, aha-ere taha-tapakam enlala joblo-topna, hen aha-ere taha-tapakam enlala blala.³ Sap enlala joblo-top wenyā in, zen pelita dang ennak dena kim

sek gwek. Tap gwennak de etan yuren hap dena hom kap dak.⁴ Enlala blal wenyā in zen en man minyakna hen kap dak- pelita dangnak dinik de tap gwennak de etan yuren hap denaye.⁵ Hwēna we oto gulblun hap de zini in na-en hom hata zaka. Kwalbasana in zen nēsblak zep hēndep nwe-alk hap truwek.⁶ Hwēna ngirin tatem zep takeranna te sok, 'Angkam man hata'ara- we oto gulblun hap de zi niye! Haen, nen angkam hut tu ane gun.'

⁷ "Sepulukam de kwalbasana in ki zep luk tak, hēndep pelita-pelita zemka ki zep ototo dabi'ik, hen ki zep tom-tom dak.⁸ Hwēna enlala joblo-top wenyā in ki zep enlala blal wenyā insa nenbiridak, 'Abe mae hap em tol minyaksa betek enkam hlē-hle tazimdin, sap ano mae mo pelita-pelitana tinsin hip ēalp gwesī'in.'

⁹ "Zen hwēna man ding nulzimk, 'Bējēnē, ki hwēna ēre mae mo hen molya ēsowehek. Amki toko san sek gwek- te-alakam de zē teyisin hip.'

¹⁰ "Hwēna enlala joblo-top wenyā in kim toko san minyak teyisin hip sek gwe'ak, we oto gulblun hap de zini in ki zep hata zaka. Enlala blal wenyā in zen ehohle gwek, desa en dekam zep we oto gulblun hap de zini in tembane yawala iwe dep golēbiti gweka. Lilikinnī hen dekam zep

nayalsikink. ¹¹ Enlala joblo-top wanya in kim etan yaing gwezak, dekam zep sap etaken gwe'ak, 'Bian, bian, abe mae hap em lilikinsä talusuzimdin.'

¹² "Hwëna zen man ding gulzimki, 'Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Ëe homë emsa tame tabi'in.'

¹³ "Ëe in zebë hwëna emsa gubirida'an: Salok-salokkam em lowehe gwen. Sap ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna ano etan de lwa halzan hap de yaklana em molye tawa ëblak."

Dan-ahare babu gwen zi hip de gulk sun de ol blaoran: (Luk. 19:11-27)

¹⁴ "Zep ano lwa halzan hap dena, zen hen gulk sun de ol blaoranna an kirekam sa lwal: Te-ala beya zini man aha lang san dep holokam de zë gwën hap song gweka. Nonol zëre hon de babu gwen zisi zep gu sonebiridaka- zëbe mae hap de zëre mo kire-kiresa hli tanda guzimhan hap, zen de dekam zëre mo timbwanak te-alasa mam tablan hap syal tan hap. ¹⁵ Te-ala beya zini in hon men zen ëbabu gwek, zëbon mae onakon dan-ahan en anakan dam tasibirki, 'An syal-syal tanganna zen,' ahaksa, 'An hen kire tola.' Zen zep srën-srënkam zëbe mae hap kap ta guzim halka. Ahana kip emaskam de te-ala yuna aha-ere taha-tap enkam kap tablaka. Ahana kip yuna

dan-dan teisyablaka. Hen ahana kip aha-ere yukam zerblaka. Zëna ki zep song gweka.

¹⁶ "In zëbe hap emaskam de te-alana aha-ere taha-tapkam de yukam kap tablaka, zen hëndep dekam zep te-alana inkam kire-kiresa lirak ta gwibirki, hëndep dekam aha-ere taha-tap yukam zep etan mas soka. ¹⁷ In zëbe hap dare yukam hen teisyablaka, zen hen kirekam kim syal gweka, dekam etan dare yukam zep mas soka. ¹⁸ Hwëna in zëbe hap aha-ere yukam zerblaka, zen kamasa hul gulku, zao zep te-alana insa aning taka.

¹⁹ "Lamkam kim zi yala in etan lwahal zaka, dekam zep etan te-alana insa de apdenak ziaätblin hap gu sonebiridaka. ²⁰ Aha-ere taha-tapkam de yukam men zëbe hap hli tablaka, zen ki zep sepulukam de yukam kap tabla zaka. Zao zep gubluka, 'Bian, em sap aha-ere taha-tap yukame abe hap hli tablaka. Hwëna emki hla tan. Ëe kimë dekam syal gwe-gwek, etan yuna aha-ere taha-tapkamë mas sok.' ²¹ Zi yala in ki zep ding gulbluka, 'In aïris tangan! Em an abon de babu gwen zini dawem tanganna hen taïbliblanna. Em mese betekkam de zerblanna insa dawemkam irik taka, zep ëe asa etan ebe hap mam tangankam zerblal. Zep ano irik gïlzin hap de tembane

yawalak awe emki tülzīn-ano alp nakon de hen isrip-sri gwe-gwen hap.'

²² "Ki zep hen in zēbe hap dare yukam teisyablaka hen hata zaka. Ki zep gubluka, 'Bian, em sap abe hap dare yukame hli soblaka. Hwēna emki sap aken. Ēe hwēna dekam dare yukamē etan mas sok.' ²³ Zi yala in dekam zep ding gulbluka, 'In aīrīs tangan! Em an abon de babu gwen zini dawem tanganna hen taīblīblanna. Em mese betekkam de zerblanna in sa dawemkam irik taka, zep ēe asa etan ebe hap mam tangankam zerblal. Zep ano irik gīlzīn hap de tembane yawalak awe emki tülzīn-ano alp nakon de hen isrip-sri gwe-gwen hap.'

²⁴ "Ki zep hen men zēbe hap aha-ere yukam hli tablaka hen hata zaka. Ki zep gubluka, 'Bian, ēe mesē emsa tame tak. Em in jal-jal enkame irik gīl gwenda. Sap em in ere en mo eiyas gīn nīkore ei nika home tan gwenda, hwēna hen ebon de syal ta gwen wenyik mo irse gwen nakore nakae mamkam ere hap gulin gwenda. ²⁵ Ēe zebē emsa aīrī gweblak, zebē eno te-alana kamanak lo tasik. Te-alana in an dē.'

²⁶ "Ki zep ding gulbluka, 'Em in abon de babu gwen zini jal-jal tanganna hen asang tamna! Ema eiwakam asa anakan tame taka: Ēe homē ēre en mo eiyas gīn nukore ei nika tan

gwenan, hwēna aha mo irse gwen nakore ei nikaē gulin gwenan. ²⁷ Em de kirekam asa tame tankam, ki emaka ano te-alana in sa te-ala lam ta gwen golak drē neka- aen de etan lwahal zankam de dekon ap engka en mas gulblun hapye.' ²⁸ Dekam zep ahakore babu zemka gubiridaka, 'Emki zēbon onak de te-alana in sa al tablan. Hwēna men zēno yuna dare taha-tapkam lwa'ara, zēbe hap hwēna ērblak. ²⁹ Sap zini men zen ano kap tablanna kim syal-syal gwenna, zēbe hap etan beya en tangankam asa kap ta gweblal- dekam de hēndep taha-taha gweblan hap. Hwēna men zen ano kap tablan naka asang gwe-blanna, men zen betek en maekam nama lwabla'anka, desa asa etan al tablal. ³⁰ Babu gwen zi karekna in sa em lang kawesin sin dep hiri tan- zini men dekon yusyustin niban gona ta gwenanke, hen sang-sang hap ēkna ngalk-ngalk da gwibirinke.' "

Aumwa hap de zisi klis gun hup de ol:

³¹ "Ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Ēe de teipsinkim hata zankam, ēre mo dam taha nakore zini sa tingan Asa ngirin da halzal, hēndep dekam Alap onakore ngatan nabare komal tumnak asa nikinzir. ³² Ēre mo dam taha nakore zini dekam sa tingare lang-nak de zini ēre onak dep

tagal nulsul. Ëe dekam asa hlii- san de otweran zaho ta gwibin zi de zaho zemka hlinni kiye, kamingni srën de kang gun, dombana hen srën. ³³ Dekam dombakam de wenyasa äre mo dam taha san de äzaun hup gubiridal. Kamingkim de wenyasa, desa irgwa taha san de äzaun hup asa gubiridal. ³⁴ Ki asa hwëna dam taha san dekam de äzaun wenyasa inasa gubiridal, 'Haen, nëre mae mo Bian dekamim zë dawemsa ebe mae hap golzimki. Dekam bitï gwezakere mae hap de ëhamal tazimdinni awe dep, mensa orep okamana ansa de yang gulsun srëm nakon Bian ebe mae hap hamal tazimkike. ³⁵ Sap Ëe kimë usak naban gwë gwëk, eme tembanena ap ol gweblak. Kimë ho-hole gwe-gwëk, eme ap hona ol gweblak. Ëe kimë aha lang nakon hata gwezak, eme Asa gola kon eirin gwëk. ³⁶ Ëe kimë irkan gwë gwëk, eme abe hap pakeanna kap la gweblak. Hen Ëe kimë sangsang gwe-gwëk, eme Asa sam lasik gwëk. Hen bwinak kim Asa se dyain gwëk, eme zë Asa du kë gweblak.'

³⁷ "Hwëna enlala damdamkam de lowehe gwen zini in sa anakan Asa ding nulbir, 'Bian, ëe bawalkamë usak naban Emsa hla lak?- in dekamë tembanena ebe hap olblakye. Hen bawalkamë ho-hole gwënak Emsa hla lak?- in dekamë hona ebe hap olblakye. ³⁸ Hen

ëe bawalkamë Emsa aha langna kore zi mo kim hla lak?- in dekamë gola kon Emsa eirinkye. Hen Bian, ëe bawalkamë irkan Emsa hla lak?- in dekamë pakeanna ebe hap kap lablakye. ³⁹ Hen ëe bawalkamë Emsa sangsang naban hla lak?- hen bwinak de se tya irinnikye, in dekamë Emsa du këblakye.'

⁴⁰ "Ëe dekam asa hwëna ding gulzim, 'Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Em kime kirekam syal ei gwibik, sap Asa de taibliblan walas kwasap mae hap, zen dekam Asae mas ë gweblak.'

⁴¹ "Ëe dekam hwëna irgwa taha san dekam de äzaun wenyasa gubiridal, 'An kon em sek gwen. Em an zen- Alap onakore jalsa de hlaun hup de wenyasa. Tinsin srëm syauk bla yala wakuwe em bitï gwen- mensa Alap dowal mo kigi hap zëre mo taha tri so gweblan wenyasa ban dep hamal tazimkike. ⁴² Sap Ëe kimë usak naban gwë gwëk, em home abe hap tembanena olblak. Hen Ëe kimë ho-hole naban gwë gwëk, em home hona abe hap olblak. ⁴³ Ëe kimë aha lang nakon hata gwezak, em home gola kon Asa eirink. Ëe kimë irkan gwë gwëk, em home abe hap pakeanna kap lablak. Hen Ëe kimë sangsang gwe-gwëk, hen bwinak kim Asa se dyain gwëk, em home dekam Asa mas ëblak.'

⁴⁴ "Zen sa hwëna Asa

ding nulblir, 'Bian, ëe bawalkamë usak naban emsa hla lak?– hen hole gwennakye, hen aha lang nakon de hata zannak, hen irkan de gwënnak, hen sang-sang gwennak, ahaksa bwina de gwënnakye, in dekamë Emsa mas ëbla srëm gwekye.'

⁴⁵ "Hwëna Ëe dekam asa ding gulzim, 'Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Asa de taïbliëlan walas kwasap maena men desae mas eibirida srëm gwe-gwek, zen dekam Asae mas ëbla srëm gwek.'⁴⁶ Zini in dekam sa syauk bla hi-hitinnik bitï gwer- hëndep denaban de zë lowehe gwen hapye. Hwëna enlala damdam enkam men zen lowehe gwek, zen zen sa hëndep de ëngaya gwen hap dena hla nul."

26

Yesussu de balk tan hap kim ëkalang gwekke:

(Mrk. 14:1-2; Luk. 22:1-2; Yoh. 11:45-53)

¹ Yesus kim kirekam tawa tasibirki, ki zep zëre hon de ang ta gwen wenya insa gubiridaka, ² "Em tawana: Angkam yaklana dan- yakla yala Paskanak depye. Ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa dekam sa nërgul- te-lidak sonnak dikim Asa makan ta irin hipye." *

³ Hwëna Yesus in kim kirekam gubiridaka, dekam Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mamna hen Yahudi mo nol-nola Alap mo golak de teipsin tangan zini Kayafas Bak mo golak tagal gwe'ak. ⁴ Zen Yesussu de sowëkam balk tan hap de olsa zë aha-en nu'ik-dekam de tan hap. ⁵ Hwëna zen man ëgu gwe'ak, "Yakla yalak awe bap nen balk tan, sap zini beya tangan nik dwam nëbla'an. Ki deban mae esa zë hwëna mamkam ëilman gwer."

Yesussu kim wenya minyak irase dawemkam nola kon hlë tablakke:

(Mrk. 14:3-9; Yoh. 12:1-8)

⁶⁻⁷ Yesus dekam zep Beta-niak tembane tan hap Simon Bak mo golak asa golëbiti gweka. Simon Bak in, men zen orep kusta gwekake. Hwëna wenya dekam Yesus hup de kwasangsa goltrëblan hap hatazak. Zep te-ala mamkam de gon minyak, sërkam de irase dawem nabarena, golhatazak. Yesus kim zë asa golëtembane ta'anaka, wenya in dekam zep minyakna inkam Yesussu nola kon hlë tablazak. † ⁸ Ëe zëre hon de ang ta gwen wenya kimë kirekam wenya insa hla kuk, ëe dekam zebë jakal eibik, hen anakanë zë lonsubi'ik, "Asya, zen ba hap kirekam tingan

* **26:2** 26:2 Yakla yala Paska hap de ola, emki ayat 17 mo olk kore alenak hlaun. † **26:6-7** 26:6-7 Minyak nabare botola mensa golhatazak, zen hen kaso nwe-aweskam de syal gwibinni. (Mrk. 14:3)

tangan hlei yul soneblanan?!
 9 Dawemna diki minyakna in te-ala hap de lirak gulunam, te-alana mam tangan naka maka nöp zertzimnin. Desa emaka tahalha zi hip kae ë gwebla-zim'in."

10 Yesus hwëna mes ano mae mo ola insa salka, dekam zep asa gubiridaka, "Em ba habe wenyä ansa lonsubi'in? Zen man tangan sam gwesil- kirekam de Asa gwëblankamye. 11 Sap tahalha wenyä em desa nama esa olëlowehe tine gwer. Hwëna Asa em molye dakal hap ërgwë gwëk. 12 Insa minyak irase dawemkam Asa hlë tablanan, zen hamal hap ki Asa gwëblanan- deban de kaso hulak Asa drë nwanun hap. 13 Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Tingare lang san kim Alap onakore ol dawemna nol halada gwe'ak, wenyä ansa kirekam abe hap syal gwibir-blinan, desa hen sa aïsïl nei gwibir. Hëndep wenyä ansa zep sa eititi neibir srëm gwer."

Yudas kim Yesussu zergukuke:

(Mrk. 14:10-11; Luk. 22:3-6)

14 Dua-blaskam de wenyä ano mae mo ahana, ëna Karïot walya Yudas Bak dekam

zep Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mam san dep song gwëka, 15 zao zep gubiridaka, "Ëe de ebe mae hap zerguzimdinkim, em te-alana banaka'en esa abe hap ërblal?" Dekam zep te-ala kasona tiga-pulu enkam nërblak.* 16 Dekam zep hëndep Yudas Bak in orana tëbla'an- Yesussu dikim sowëkam balk tan hap de-naye.

Yesus kim Paskanak dep de tembanena zëre hon de ang ta gwen wenyä ban golëtembane takake:

(Mrk. 14:12-21; Luk. 22:7-14,21-23; Yoh. 13:21-30)

17 Dekam yakla yala Paskanak dep man golek de gwe'ak- Alap men dekam Mesir kon Israelsa gwis gwe sonekake. Paska yaklanak kim zauk, zen dekam zep hen ëkon gwesik hanak-aha-ere minggukam de ragi srëmkam rotisa tru ta gwen naye. Dekam Yesus hon de ang ta gwen wenyä ëe ki zebë anakan lakensiblizak, "Bian, endawe esa Paskanak dep de tembanena aban mae zitwenblala?- ëe akakim zao hamal uk." †

18 Ki zep asa ding gulzimki, "Yerusalem walya, zëbon osan dep em sek gwen. Zao anakan enblak, 'Bian Guru

* 26:15 26:15 Zak. 11:12 † 26:17 26:17 Paskana zen Yahudi mo olkam enlalana "tamaran." Zen dekam de enlala gwibin hip- in kim Alap mo dam taha nakore zini Israel mo gol-gola tamankake, Mesir mo gol-gol san de tilidan hap. Mesir mo nonol walasna dekam zep juwek. Owasna insa de hlaukum, dekam zep Mesir mo teipsinni Israel mo zi ausu nakore zini insa gubiridaka, "Dikire sek gwëk." (Kel. 12:1-51) Ragina zen rotisa de syal gwibinnik mas nul gwenan- dekam de hop gwen hap. Musa man Yahudi zisi gubiridaka, "Paska yaklanak hen zao de minggunak, rotina dekam ragi srëmkam tru la gwëk." (Ul. 16:1-8)

man emsa gublula, "Ano tïn hip de yaklanak mes zaul. Ëe zebë dwam gwe'an- eno golak de ëre hon de ang ta gwen wenyä ban Paskanak dep de tembanesa zitwenblan hap." ' ' "

19 Ëe dekam zebë hëndep zëwe hamal ul guk.

20-21 Kim kawesik, dekam kim Yesus asa golëtembane ta'anaka, zao zep asa gubiridaka, "Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Ebon mae onakon ahanik sa Asa zertrëra- zao de Asa balk tan hapye."

22 Kirekam kimë asalblak, dekam zebë tangan enlalana ëdowe hanak. Ëe dekam zebë aha-en aha-enkam lakensik gwebla'ak, "Bian, san ha asa tol home yap ki gublunda?"

23 Ki zep ap ding gulzimki, "Nen an zene apdenak roti apna kolho honak os-os la ine gwe'an, ahana sa Asa zertrëra- zao de Asa balk tan hapye. 24 Men kirekam Alap mo olak ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna abe hap dena lwak, zen hëndep kirekam asa tïl. Hwëna kwasang tol, zini men zen Asa dikim zë balk tan hap zertrë'ara, zen karekna mam tangan wenyaka sa Alap onakon hlaulu. Zen an zik de jaha gweblan srëmkam maka sam gwesiki, sap dekam zen molya karekna mam tangan wenyä insa goltowe'anam."

25 Kariot walya Yudas in zen zertreizimdin hip ola ziaha-en gulku ki zep

gubluka, "Guru, san ha asa tol home yap ki gublula?"

Ki zep ding gulbluka, "Eno ola sap eiwa kirekam."

*Yesus kim zëre mo timsi de enlala gwe-gwibin hip de tembanena nonola golz-
imkike:*

(Mrk. 14:22-26; Luk. 22:14-23; 1Kor. 11:23-25)

26 Kimë tembane ta'ak, Yesus ki zep rotina ahanaka gul ineka, dekam zep dawemsa Alap hap rotina in hap golblaka, ki zep ahap gul guku. Desa zep abe mae hap anakare ola ban kap tazimki, "Em twenblandan. An ano timni."

27 Ki zep hwëna anggur ho nabare mokna zer ineka, dekam zep etan Alap hap dawemna golblaka, ki zep hwëna abe mae hap anakare ola ban zerzimki, "Emki kïtak otdebin. 28 Sap an ano kala zen. Zen sa ano tim nikon wet sol- Alap mo zi niban de ol ziaha-en gun ësesa dikim sul so- nen hapye. Zep zini beya tangankam sa ano kala kon Alap mo nwenak ëdakastïl gwer. 29 Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Ëe molyë na-en etan anakare anggur hona otdek. Hwëna ano Bian mo irik ginnik kim de hata'ak, zen diki dekam asa etan eban mae apdenak ziotde- bir."

30 Ki zebë hwëna Alap hap de terya apdekam lak. Kimë lasik, ki zep asa zaitun tra nabare kwatap tek san dep golësek gweka.

Petrussu kim damnak gublukake, "Em esa Asa zabablala."

(Mrk. 14:27-31; Luk. 22:31-34; Yoh. 13:36-38)

³¹ Zao zep zère hon de ang ta gwen wenyasa gubiridaka, "Em namen Asa de karek tannak hla tankam kitak esa airin hip Asa hli la gukhal. Sap Alap mo olak man lwak,

'Èe asa zaho ta gwibin zini insa karek tal.

Zaho zem dekam sa mensan an-sankam heyahya gwer.*

³² Hwëna Bian kim de etan Asa ngaya ta'anaka, Èe asa dekam emsa Galilea san dep ngeirbiridal."

³³ Hwëna Petrus ki zep ding gulbluka, "Bian, ahakore wenyasa an sap sa Emsa hli dasil. Aena tangan molyë Emsa hli tak!"

³⁴ Yesus ki zep ding gulbluka, "Eiwa denakaë emsa gublu'an: Namen nonol ayang de gun srëmnak, em dekam esa anakan de Asa zabablanna dan-ahan soblala, 'Zini in èe homë tame ta'an.'"

³⁵ Petrus ki zep etan ding gulbluka, "Bian, èe apdenak asa Eban lil. Èe molyë tangan Emsa zabebalak." Èe kitak kirekam zebë sap ègu anak.

Yesus kim Getsemani kon Alapsa gu soneblakake:

(Mrk. 14:32-42; Luk. 22:39-46)

³⁶ Yesus kim asa Getsemanik golëyaing gweka, zao zep asa gubiridaka, "An zao

teinikin guk. Èe Alapsa è-ere nakon gu sonebla'an."

³⁷ Hwëna Petrus hen Zebedeus mo walas darena, desa en zep gubiridaka-zen de ang gweblan hap. Hwëna zao zep enlalana dowebla hanaka, hëndep hlik gwebla hanan hap alp gwesiblika. ³⁸ Dekam zep zère hon de dan-ahare ang ta gwen wenyasa insa gubiridaka, "Ano enlalana sèrkam tangan dowe hananda, hëndep tin hibë alp gwesin. Em awe Asa èrgwèk, hen enlala naban esa loweher- Alapsa de abe ta tinen naban."

³⁹ Zëbon mae onakon kim engka en langa gwe halka, zao zep kamanak ik gwe heka, dekon zep Alapsa gu soneblaka, "Bian, karek yawala ansa Èe goltowe'an, diki Em Abon onakon langa gulsun. Hwëna ano dwam gwibin sin bap zen lwan. Diki ere mo dwam gwibin sin zen lwan." ⁴⁰ Kim Alapsa de abe ta gwenna hya gwesiki, dekam zep etan dan-ahare zini in osan dep lwahal zaka. Hwëna ni truwennak zep hlauluda'an zaka. Petrussu zep zë gublu zaka, "Em san bëjen-em engka en mae Asa zersalen!

⁴¹ Enlalakam lowehék. Alapsa e-en e-enkam abe la tinek. Kareknak ema altilink. Sap eno mae mo enho enna dawemsa de sap syal gwibin hip dwam gwegwenda, hwëna eno mae mo timni in tatete naka hom."

⁴² Etan ki zep song gweka-

* 26:31 26:31 Zak. 13:7

dekon de etan Alapsa abe tan hap. Ki zep kon gu soneblaka, "Bian, Em san ha home ki dwam gwe'arakarek yala ansa de Abon onakon langa gulsun hupye? Ki sap asa goltower. Hwëna diki ere mo dwam gwibin en san zen lwan."

⁴³ Kim hya gwesiki, dekam etan ni truwennak zep hlauluda'an zaka. Sap zëno mae mo nwena man tangan nwe-alk hap ëdohon-hon gwek.

⁴⁴ Dekam hen ki zep etan dan-ahan naka hli yuludaka. Etan ki zep kire enkam Alapsa gu soneblaka. ⁴⁵ Etan kim lwahal zaka, dekam zep gubirida zaka, "Em san namae ni truwen hap ëdwam gwe tine'an? Emki sap ëkara gwen. Ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa angkam man karek-karek gol gwen zi mo tahanak dep tapbla dazim'in. ⁴⁶ Dekam luk tak. Nen sek gwen. Emki hla tan. Asa de zergun hup de zini angkam man hata'ara."

Yesussu kim balk dakke:
(Mrk. 14:43-50; Luk. 22:47-53; Yoh. 18:3-12)

⁴⁷ Yesus in kim nama ton'anka, dua-blaskam de zëre hon ang ta gwen wenyano mae mo ahana Yudas Bak dekam zep zi beyam-bya naban golëyaing gwe'ankanëbok te tek teiredan naban, mensa Alap mo golak de mam-manna hen

Yahudi mo nol-nola nenbiri-dakke, Yesussu de balk tan hap. ⁴⁸ Zen mes anakan ola ziaha-en gulku, "Ëe kirekam asa ebe mae hap zertreizim: Men desaë babang ta'ak, zen zen-zini inye. Zen dekam zë hëndep balk lak." ⁴⁹ Yudas kim golëyaing gwe'an zaka, ki zep hëndep Yesussu babang tan naban gublu zaka, "Dawem, bian guru."

⁵⁰ Yesus ki zep ding gulbluka, "Wal bosyan, men kire hap hatanan zala, angkam dekam syal gwibir." §

Zi beyam-byana in hëndep dekam zep balk dazak. ⁵¹ Hwëna ano mae mo wal bosena, men zenë ang ë gweblak, dekam zep nëbokna mol ineka. Dekam zep Alap mo golak de teipsin tangan zi nik de babu gwegwen zini sap zip soka. Hwëna ing ala en naka zep blansibli kinika.

⁵² Hwëna Yesus ki zep zëre hon de ang gwe-gwen zini insa jalse gweblaka, "Nëbokna insa em etan lil sonen. Sap men nara nëboksa darak hap gwire danna, desa nëbokkam sa damera gwer. ⁵³ Emki ëenlala gwen: Ëe ëre mo Biansa abe ta'anam, Zen maka zëre mo dam taha nakore jana zisi duablas batalyonkam lup gul sone'ara. ⁵⁴ Hwëna kirekam de lwa'anam, ki hwëna mensa Alap mo olsa de

§ 26:50 26:50 Yunani olkam, mensa Yesus Yudassa gubluka, aha dam gulsunnu hen anakarekam: "Wal bosyan, em ba habe awe hatanan zala?"

ayang gul gwen zini abe hap dena ale nul gwek molya kirekam lwa'anam."

⁵⁵ Ki zep hwëna Yesus zi beyam-byana insa gubiridaka, "Em san Asa jal zisie hla lal?- zebe Asa de balk tan hap nèbok te tek teiredan naban yaing gwenan zalye! Èe men yakla jamkam Alap mo golak emsa tawa ta gwibik! Dekam ba habe zë Asa balk la srëm gwek?"

⁵⁶ Hwëna an desae angkam syal eibi'in, zen men desa orep Alap mo ol ayang gul gwen zini abe hap dena ale nukke. Zao dikim zaun hube kirekam syal eibi'in. Ena hwëna home tame u'in."

Èe zëre hon de ang ta gwen wenyha dekam zebë kitak heya-hya gwenkam hli lak.

Yahudi mo teipsin sinode-nak kim nërtrëkke:

(Mrk. 14:53-65; Luk. 22:54-55,63-71; Yoh. 18:13-14,19-24)

⁵⁷ Yesusu in zen balk dak, ki zep nërhak- Alap mo golak de teipsin tangan zini Kayafas Bak mo golak dep. Zëwe Musa mo olsa de tawa ta gwibin wenyha hen Yahudi mo nol-nola mes tagal gwesik gik. ⁵⁸ Petrus zen lun sap-sap gwen dankam Yesusu ang gwebla song gweka, hëndep zen hen hata zaka- teipsin tangan zini in mo gol tëmna. Kol sonna iwe kim til zika, zao zep teipsin zini insa de kara ta gwen hap de jana nabare zini hlauluda'anaka. Zao zep hen nikin'in zaka. Zen man

anakan de tawa gweblan hap dwam gwe'anaka, "Banakan wëhë nèbla'ak?"

⁵⁹ Alap mo golak de mam-mam wenyha hen tingare teipsin sinodenak de wenyha zen orasa dëbla'ak- dekam de Yesus hup boton ol blo-blosa mam gulblun hap, dekam de tan hap. ⁶⁰ Beya nik blo-blo tan ola ban sap nolluwe gwe'ak, hwëna zëno mae mo ola in hom mae apde nek, zep bëjen dekon karek tan. Aumwa hap zep etan zi darena anakan olluweka, ⁶¹ "Zini an man guku, 'Èe asa Alap mo gol yawala ansa dri yulsul, hwëna yaklana dan-ahan ki asa hwëna owas hap etan syal gwibinkim sul soner.' "

⁶² Alap mo golak de teipsin tangan zini in ki zep luweka, ki zep Yesusu gubluka, "Em san ha molye mae ding gulzimki?- insa eno karekna kira nul gwe'an zalye." ⁶³ Yesus hwëna balk enkam salsiblika. Ki zep etan gubluka, "Ngaya Zini Alap mo bose gubin niban emki asa gubiridan: Em san ha eiwa Zen tangan?- Alap mo Tanena, Israelsa de ngaya tabin hip de Zi niye."

⁶⁴ Yesus ki zep ding gul-bluka, "In kirekame gunda, zen kirekamke. Hwëna Èe hen ama emsa gubirida'an: Em esa nabakam ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa hla laser- Teipsin Zini Alap mo dam taha nakon de nikirinnik. Hen dekon kimë

etan lwa ha'anzak butnak esa Asa hla laser.”*

⁶⁵ Alap mo golak de teipsin tangan zini in, kirekam de gunnuk kim salblaka, dekam zep baju ala son zemka Yesus hup de u sisngin hip kalk-kalk soka, deban zep guku, “Zen Alapsa lamang tanda. Nen ba hap de etan zëno kareksa de kira gulblun hap zini teibiridan hap? Nën mes em-am kitak Alapsa de lamang tannak asalblanan!
⁶⁶ Zep angkam ebon mae on-akon banakan?” *

Ki zep ding nulblik, “An tok hap de karek tan hap man sam gwesi'ira!”

⁶⁷ Dekam zep oltepkam nwe-masenak hol-hol da gwe'ak, hen deban zep dangole gwe'ak. Ahakon taha dak-dakkam itranak lek dya gwe'ak, ⁶⁸ deban dakensik gwebla'ak, “Em wêhê tame tanda? Nara emsa lek tyanda? Eme eiwa Alap mo zer sonen zi gwë'anam- Israelsa de ngaya tabin hip, ki emaka asa gubirida gwe'ara, ‘Zi bosena zen asa lek tyanda.’ ”

Petrus kim Yesussu zabeklakake:

(Mrk. 14:66-72; Luk. 22:56-62; Yoh. 18:15-18,25-27)

⁶⁹ In kim kirekam lwa se'ak, Petrus dekam gol tëmnak nikin'inka. Zëwe de babu gwe-gwen wenyha ki zep zë hata'anzak, zao zep Petrusu gubluzak, “Em

an hen zenke- men zen Galilea walya Yesus mae han apdenak ëtë gwekye.”

⁷⁰ Petrus hwëna man zabeka- in zen zë lowe he'ak, zëno mae mo inik. Zep wenyha in sa anakan ding gulbirki, “Ëe homë tame gu'un- in sa em gundaye.”

⁷¹ Dekon hwëna kol son lilikin alpna zep zau'un naka. Zëwe zep etan ahanik zëwe de babu gwe-gwen wenyha hla tazak. Dekam zep zëwe in zen lowe he'ak desa gubiridak, “Zini an hen menkam Nazaret walya Yesus hun apdekam ë gweka.”

⁷² Petrus ki zep etan ding gulbirki, “Ëe eiwa hom tanganë zini in sa tame ta'an. Nglinak de Zini, mese asa salblanda.”

⁷³ Zëwe hom holo gwe'ak, dekam zep zini men zen zë ëzau'uk etan Petrusu nenblazak, “Em an hen zëno mae mo ahanakake, sap eno ola in Galilea wal mo ol hanu.”

⁷⁴ Petrus dekam zep ol drakkam gu ane gwe'anka, “Ëe hom tangan am zini in sa tame tak. Nglinak de Zini Alap, mese ki asa salblanda!”

Kirekam kim gu gwe'anka, ayangna ahana hen dekam zep gu aneka. ⁷⁵ Hwëna Petrus dekam zep enlala gwibirki- Yesus mo ola mensa anakan gu- gublukaye, “Ayang de gun

* **26:64** 26:64 Mzm. 110:1; Dan. 7:13; Mat. 24:30 * **26:66** 26:66 Musa mo titi tabin ola kon, Alapsa de lamang tan zini desa tankam. Emki Im. 24:16nak hlaun.

srëmnak, em dan-ahan sonkam esa Asa zabeblala." Dekam zep hëndep wet soka. Gosa zep kon yusyustin nïban gwë song gweka.

27

Pilatus Bak hap kim nërtrëblakke:

(Mrk. 15:1; Luk. 23:1-2; Joh. 18:28-32)

¹ Kak tangannak zep tingare Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mamna hen Yahudi mo nol-nolan ban etan tagal gwesik, hen dekam zep ola Yesussu de tan hap dena zïm-zïm nik. ² Dekam zep tahalen naka Roma mo bosekam de gubernor gwen zini Pilatus Bak osan dep nërhak.

Yudas kim zënaka tok hap buk tusuk sonekake:

(Kis. 1:18-19)

³ Yudas in zen zerguku, kim anakan sane gweka, "Hare ano zergun nukon sa dal," dekam zep tangan enlalana dowebla hanaka. Dekam zep 30kam de te-ala kasona men dekam zerguzimki, desa Alap mo golak de mam-mam wenya kip hen Yahudi mo nol-nola kip etan zerzim halka. ⁴ Zao zep gubiridaka, "Èe mesë karek gwek- karek gon srëm zini insa zergukye. Zep hëndep da'an."

Hwëna zen man ding nubluk, "Asa ba habe desa etan gubiridala? Zen ere en mo syal sake."

⁵ Yudas dekam zep te-alana insa Alap mo gol mwan san dep hiri ta inki. Zëna ki zep song gweka, dekam zep zënaka tenya kon holenak buk tusuk soneka.

⁶ Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mamna in ki zep te-alana insa tagal dasik, ki zep eguk, "Te-alana an, zisi de tan hap zergun te-ala, zep bëjen Alap hap ing tablan. Sap Musa mo titi tabin olak man anakan lwak, 'Kire te-alasa bëjen Alap hap zerblan.'" ⁷ Zen kim te-alana in hap ola aha-en nuk, dekam zep te-alana inkam kama ngatdarak syal gwegwibin zi mo ngana nëk-aha lang nakon de yaing gwe-gwezan zi tok-toksa de zë kang gulne gwen hap. ⁸ In zep hëndep angkam kamana insa nen gwibirin, "Zi Kal Kama." * ⁹ Zen dekam zep zauk- mensa orep Yermia Bak hamal hap Alap mo ola anakan ayang gulkuye,

"Zen sa 30kam de te-ala kasosa nulin- Israel zi zëre mae mo ol aha-en gun sun de zergun te-alana in saye. ¹⁰ Dekam sa hwëna kama ngatdarak syal gwegwibin zi mo ngasa nërmen kirekam Alap hamal hap asa gublukake."*

* **27:8** 27:8 Zen mae hap "Zi Kal Kama" kam kamana insa bose nuk: Insa "zergun te-ala" na Yudas onakon neirink (ayat 6), zëre mae mo olkam man kirekam de te-alana nen gwëblak "zi kal te-ala." Zen zep kamana insa bose nuk "Zi Kal Kama" kamye. * **27:10** 27:10 Zak. 11:12-13

Pilatus Bak hap kim tap-bla dablakke:

(Mrk. 15:2-5; Luk. 23:3-5; Yoh. 18:33-38)

¹¹ Roma mo bošekam de gubernor gwen zini Pilatus Bak onak kim nêrhatazak, zao zep takensiblika, "Em an san ha eiwa zen- Yahudi mo teipsin niye?"

Ki zep ding gulbluka, "In kirekame gunda, zen kirekamke."

¹² Hwëna Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mamna hen Yahudi mo nol-nola in dekam zep Yesus mo karekna Pilatus hup kira nul gwebla'ak, hwëna Yesus hom mae ding gul gwizim'inka. ¹³ Dekam zep Pilatus takensiblika, "Em san ini hom?- zebe ding gul gwizim srëm gwe'araye. Zëno mae mo eno kareksa de kira gul gweblanna mes-am beya gwenan." ¹⁴ Hwëna Yesus man tangan ding gulzimdin hip baes gweka. Hëndep Pilatus man tangan tenggwanblaka.

Anakan kim äsas gwekke, "Te-lidak sonnak makan laink!"

(Mrk. 15:6-15; Luk. 23:13-25; Yoh. 18:39-19:16)

¹⁵ Yakla yala Paska jamkam kim Israelk de zini ëtagal gwe-gwek, dekam man zëno mae mo gubernora bwinak de zini aha-en aha-enkam nëser sone gwizimk- tingare zi tra mo anakan de gun sun, "Desa ap zeser sonezim."

¹⁶ Dekam zëwe bwinak zini ki, bose teipsiblinna, Roma mo irik gin nikon dikim wet

so gwen hap de asas gwe-gwen zi, bosena Barabas Bak. Zëno aha bosena hen ki Yesus mo bose naban apdenak. ¹⁷ Zep zi beyam-byana in kim Pilatus mo gol homannak tagal gwesizik, dekam zep Pilatus takensibiridaka, "Em narasae namen dwam ëbla'an?- desa de ëe ebe mae hap tapbla tazimdin hipye. San ha Barabas Baksa? San ha Yesussu?- mensa hen nen gweblananke, Israelsa de ngaya tabin hip de Zini." ¹⁸ Zen mae hap ki kirekam takensibiridaka: Sap zen mes anakan tame gulku, "Zi beyam-byana man Yesussu menkam ang nê gweblak, zep Yahudi mo mam-mamna husus nê gweblak, hëndep zep angkam tan hap asas nëbla'an."

¹⁹ Pilatus dekam teipsin zi hip de komal tum yalak nikin'inka- zisi dekon klis gul gwen hap de komal tumnak. Zi beyana insa kim kirekam takensibiridaka, hwëna dekam zep we zik mo ola nolhatablazak. We zem man anakan gu soneblak, "Em bahem mas gwen-karek gon srëm zini insa de karek tannakye, sap ëe eisiri namen husus gwibin tangan nakaë tal- zëbe hap denaye."

²⁰ Hwëna Pilatus kim we zik mo ola insa sane gwe'anka, hwëna dekam Alap mo golak de mam-mam wanya hen Yahudi mo nol-nola in zi beyam-byana insa nolëton gwe'ak- zen de

anakan abe ta gwen hap, "Barabassa ap hül ti sonezim. Yesussu lak."

²¹ Zep kim Pilatus etan takensibiridaka, "Zi darena an kon, em narasae dwam ëbla'an?- desa de ebe mae hap zeser sonezimdin hipye."

Dekam zep ding nulblik, "Barabassa."

²² Hwëna dekam zep etan takensibiridaka, "Ki hwëna ëe banakan asa Yesussu gwëblal?- insa ahakon ena en gweblananye, 'Israelsa de ngaya tabin hip de Zi'kim."

Ki zep ding nulblik, "Desa te-lidak sonnak makan laink."

²³ Dekam zep hwëna takensibiridaka, "Hwëna zen banakan karek gweka?"

Hwëna dekam tangan zep mam en tangankam ëgu ane gwe'ak, "Desa te-lidak sonnak makan laink!"

²⁴ Pilatus dekam zep enlalana anakan topse gwibirida'anka, "Ëe an etan banakan asa zi trana ansa gweibiridal?" Hen anakan tame tabirki, "Zen ëilman gwen hap ëalp gwesï'in." Dekam zep zëre hon de ëbabu gwe-gwen zisi gubiridaka- hosa de golbla halzan hap. Zao zep zi beyam-byana in mo nwenak tahana ngan sosu'unka. Dekon zep gubiridaka, "Ëe homë zini ansa de tan hap de ola mas gu'un. Alap molya zëno kala abe hap

ngëro gulbluka. Sap an e-ene la'an."

²⁵ Dekam zep tïngare zi beyam-byana in ding nulblik, "Zëno kala zen sap sa abon mae onak ngëro gwerhen ano mae mo auyan-aza onakye."

²⁶ Dekam zep Pilatus Barabassa zeser sonezimki. Hwëna Yesussu zep jana nabare zi hip tapbla tazimki- zen de hwëna tangolen naka te-lidak sonnak makan ta irin hip.

Pilatus mo jana nabare zini kim Yesussu lamang da gwe'akke:

(Mrk. 15:16-21; Luk. 23:26-43; Yoh. 19:2-3)

²⁷ Dekam zep Pilatus mo jana nabare zini Yesussu nërtïlzik- zëre mae mo batalyonnak de gol yalak. Zen zëre mae mo ahakorena kitak de tagal gulsun hup nenbiridak, hëndep Yesussu man dot dasizik. ²⁸ Ki zep hëndep irkare dak, hwëna teipsin zi hip de baju kwang kal-kalsa zep ala nosoblak-teipsin zi makan zau de swrë tan hap. ²⁹ Hen nolak de ala gulblun hap, dokot të ngi-ngisa mlinmlin nuk- teipsin zi hip de emaskam weir gulsublun makan. Ki zep hen dutena dam tahanak nolblak. † Zëna dekam zep botonkam zëno nwenak boklena kom da gwebla'anzak- anakan dikim zë lamang tan hap,

† 27:29 27:29 Teipsin tangan zini dekam emaskam de mlin makare naka nolak ala nul gwëk, hen teipsin zi hip de dutesa nurensik gwëk. Zen zep jana nabare zini in kiresa etan botonkam syal neizimk- dekam de Yesussu swrë tan hap.

"Dawem, bian. Em in zen-Yahudi mo teipsin niye." ³⁰ Zao zep oltepkam holhol da gwe'ak, hen dutena insa zëno tahanak etan nulink, dekam zep nolak lek dya gwe'ak. ³¹ Lamang tanna kim hya neisiblik, dekam zep etan baju kalkala insa nalsiblik, dekam zep etan zëre mo bajuna ala nosoblak. Ki zep hwëna nërwet sok- dekam de te-lidak sonnak makan ta irin hip.

Te-lidak sonnak kim makan da inkke:
(Mrk. 15:22-32; Luk. 23:26-43; Yoh. 19:17-27)

³² In kim Yesussu te-lidak sonnak de makan ta irin hip nërsong gwe'ak, oranak Kirene walya Simonsa zep nërtowe'ak. Zao zep Yesus hup de te-lidak soblanna insa de wë soblahan hap tiktik dak. ³³ Ki zep hëndep kwatap tek bosena Golgotak yaing gwesek. Bosena in mo enlalana, "zi nol swra." ³⁴ Zëwe zep Yesus hup anggur ho enenna nolbladesa de otden hap. Hwëna kim sap akasibirki, dekam zep baes gwibirki.* ³⁵ Te-lidak sonnak kim makan daink, dekam zep zëno pakeanna zëre mae hap dobe abu mo kim de zënaka dam tasik gwibinkim kae nëblandak.* ³⁶ Zëna zao zep teinikin'ik- dekon de kara tan hap. ³⁷ Nol bol tahan nakon ol ales a zë makan

nulink- dekam de tïngare zi anakan tame gun hup, "Zen kire jal hap da'an." Zep anakan ale nuk, "An Yesus-Yahudi mo teipsinni."

³⁸ Zen sowë zi dare naban Yesus mae han apdekam te-lidak sonnak makan dabirink- ahana Yesus mo dam taha san dekam, ahana irgwa taha san dekam. ³⁹ Zini men zen desan taman gwe-gwe'anzak, zen nol ëwak gun nuban ol mamkam anakan lamang da kinï nasen gwe'ak,* ⁴⁰ "Em an zen eme guku, 'Alap mo gola asa dri yulsul, hwëna dan-ahare yaklakam asa etan syal gwibin kim sul soner.' Ki em san Alap mo Tanesa hom?! Te-lidak sonna in kon em enaka de ngaya tan hap ati gwezan."*

⁴¹ Hen Alap mo golak de syal ta gwen zi mo mam-mam wenya hen Musa mo olsa de tawa ta gwibin hip de wenya hen Yahudi mo nol-nolkam de wenya, zen hen man Yesussu anakan lamang da gwe'ak, ⁴² "Zen aha zi ensa man ngaya ta gwibirki, hwëna zënaka hom tol ngaya ta'ara! Zen de eiwa Israel mo teipsinkim gwë'anam, dikire te-lidak sonna in kon ati gwezak. Ki amaka laïblïbla'an. ⁴³ Zen Alapsa taïblïblaka hen man zënaka gu gweblaka, 'Ëe an Alap mo Tane.' Ki Alap de eiwa dwam gweblankam, dikire ngaya tak."* ⁴⁴ Sowë

* **27:34** 27:34 Mzm. 69:22 * **27:35** 27:35 Mzm. 22:19 * **27:39** 27:39 Mzm. 22:8; 109:25 * **27:40** 27:40 Mat. 26:61; Yoh. 2:19 * **27:43** 27:43 Mzm. 22:9

zi darena insa Yesus mae han makan dabirink, zen hen kirekam lamang laka.

Yesus kim tilsikike:

(Mrk. 15:33-41; Luk. 23:44-49; Yoh. 19:28-30)

⁴⁵ Yaklana kim bolak zauku, dekam zep tingare langna owas hap kawesik. Hëndep yakla nwna kim dan-ahannak zauku, dekam zep etan hleng gwek.

⁴⁶ Yesus dekam zep Ibrani olkam ol mamkam hërheka, "Eli, Eli, lama sabakhtani?" Nère mae mo olkam Zen anakan hërheka, "Are ano Alap, ano Alap, Em ba habe Asa da tasi'ira?"*

⁴⁷ Hwëna in zen zë kara da'ak, ahakon hom dawemkam nasalblak, zep zënaka nenbiridak, "In Elia Baksa hërheblanda."

⁴⁸ Dekam zep ahanik nabalba enkam hluweka, yera jaubum makare naka zep gol hanaka, desa zep anggur ho enennak os gul ineka. Desa zep te tek gwënnak de kyaon sonen naka mipnak goltrë seblaka- desa de kwlem gun hup.*

⁴⁹ Hwëna ahakon man nenblak, "Dikire gwëk. Elia Bak wëhë yap ngaya ta'an zaka?"

⁵⁰ Yesus ki zep etan ol mamkam hërhe hanaka. Dekam zep hëndep tilsiki.

⁵¹ Alap mo gol mwanak de kaen lilikin glaing-gling yawala dekam zep owas hap kalk neisik sonek. Jïngil yawala hen dekam

zep gwëka. Hen zëwe de kaso nabare kwatap-tek kwatap-tekna ahakon hëndep man ëhlang-hlang gwek. ⁵² Zi tok-tok kang gulne gwen kaso lilikinni man ëtalusundak, hen Alap mo hlil irin wenyä men zen orep juwe gwek man beyakam ëngaya gwendak. ⁵³ Yesus kim tin nikon ngaya gwëka, dekam zep zen hen zi lo tasibin kamana in kon sek gwek, hëndep dekam zep Yerusalemk bitï gwezak. Zëwe zini beya nik nolëtowe gwe'ak.

⁵⁴ Jana nabare zi mo mamna in zen apdenak zëre mo ahakore naban zikara ta'anaka, dekam tangan zep sërkam golëairi'anaka- jïngil yala in kim gwëka, hen tingare owas-owasna insa kim hla nukke. Dekam zep ëguk, "Zini an eiwa Alap mo Tane!"

⁵⁵ We walya hen beya nik langa nakon kara da'ak. Zen men zen hëndep Galilea kon mas gwe-gweblan hap ang nëbla song gwe zakke.

⁵⁶ Ahana Yakobus ne Yusup nik mo anena Maria- men zen hen zëno nik mo ayana Yesussu wë takke, ahana bose apde zem Magdala kore wenyä Maria, hen ahana Zebedeus Bak mo we.*

Yesussu kim lo dasikke:

(Mrk. 15:42-47; Luk. 23:50-56; Yoh. 19:38-42)

⁵⁷ Kim kam-en gwe'ak, dekam zep te-ala beya zini

* 27:46 27:46 Mzm. 22:2
13:55; Yoh. 19:25

* 27:48 27:48 Mzm. 69:22

* 27:56 27:56 Mat.

Arimatea walya Yusup hata zaka. Zen hen Yesussu de ang gwe-gweblanna. ⁵⁸ Zen dekam zep Pilatus Bak osan dep song gweka- Yesus mo tok naka dikim lo tasin hip de abe tan hap. Pilatus dekam zep jana nabare zisi gubiridaka- Yesus mo tok naka de Yusup hup zer-gublun hap.

⁵⁹ Yusup dekam zep hëndep Yesus mo tokna insa zizeryahe halka. Kaen ëse ngap-ngapkam zep zitahaleka. ⁶⁰ Dekam zep Yusup zëre hap de hamal gulblun kaso hulak Yesus mo tokna insa zidre neka. Lilikinni kaso yawalkam zep nulhlusukink. Zëna ki zep sek gwek. ⁶¹ In kim Yusup golësyal ta'anka, Magdala kore wenya Maria apde bose zem Maria han dekam zao hen inikin'ik. Dangna kim kaso hula in san ëk.

Pilatus Baksa kim Yesussu de drënen kaso hulsa de jana nabare zi kara gun hup abe dakke:

⁶² Zao de yaklana dekam Hari Sabat yawal- Paska hap de yakla tangannak. Dekam zep Alap mo golak de syal ta gwen zi mo mam-mamna hen Farisikam de zi niban apdekam Pilatus osan dep sek gwek. ⁶³ Zao zep nenblak, "Bian, ëe ama ëenlala gwer, zisi de yasik ta gwibin zini Yesus in kim nama gwë'anka, zen man anakan gu gweka, 'Yaklana kim de dan-ahannak zau'uk, dekam asa etan tin nikon ngaya gwer.' ⁶⁴ Zen in

zebë emsa abe la'an: Emki ere mo jana nabare zisi gubiridan- zen deka dawem enkam kara nuk, in zao ir lo dasikke. Zëre hon de ang ta gwen wenyik mana zëno tok naka sowëkam nër halank. Hwëna zen dekam sa zisi ahap da gwibir, 'Zen mes etan ngaya gweka.' Hwëna kirekam de ëboton gwenkam, zen dekam tangan sa botonna mam nulsuk song gwer."

⁶⁵ Pilatus ki zep ding gulzimki, "Jana nabare zini ansa ama ebe mae hap lup gulzim'in. Emki desan dep zon guludan- dawem en tangankam deka kara nuk."

⁶⁶ Desan kim sek gwek, dawemkam zep Yesussu de drënen kaso lilikinni insa sip dabik. Jana zini in zëwe zep kara nul gwe'ak- zi de zëwe mae ëgolek de gwezan srëm hap.

28

Yesus kim ngaya gwekake: (Mrk. 16:1-8; Luk. 24:1-12; Yoh. 20:1-10)

¹ Hari Sabat hyanak, kak tangannak zep we darena song ëk- Magdala kore wenya Maria bose apde zem Maria han, Yesussu de drënen kaso hula insa de etan hla kun hip. ² Hwëna Alap mo dam taha nakore zini kim ngatan zi mo lang nakon ati gwe zaka, jingil yala dekam zep hëndep gwëka. Hwëna dam taha nakore zini in zep drënen kaso lilikinni insa irhi gul zuka. Zëna hwëna zao zep

nikin ane'anika. ³ Zëno nwe-masena san de ngli angna kiye, hen zëno bajuna ngap-ngap tanganna- but ngap-ngapna kiye. ⁴ Jana nabare zini in zen kaso hula inša kara nu'ik, karekkam aïrïn hip ëyal-yal gwëk, hëndep tok-tok makan zep zë altïnk.

⁵ Hwëna Alap mo dam taha nakore zini in ki zep wenyä inša guzimki, "Bahem aïrïn. Em an Yesussue lëbla'an zala- te-lidak son-nak inša makan da inkke. ⁶ Zen awe hom. Bian Alap mes tïn nïkon ngaya tala-men kirekam Yesus Zëna hamal hap emsa gubirida guk gwëkake. Haen, emki sap hla kulzin- men zao sap nën nekke. ⁷ Nabakam emki olahan. Zëbon de ang ta gwen wenyä anakan enbirida, 'Zen mes ngaya gwera. Angkam Zen mes emsa Galilea san dep ngeirbiridala. Em zao esa ërtower.' In sya. Asa Alap zer sone zala- ebe mae hap de kirekam ayang gulzimdin hip."

⁸ Dekam zep we darena in nabalba enkam olahak. Zen man sap aïri'ak, hwëna dawemkam hen isrip-sri ë'ak. Hlu kënkam zep song ë'ak- dekam de nabakam Yesus zëre hon de ang ta gwen wenyä inša enbiridan hap. ⁹ Hwëna kim song ë'ak, zao zep mumuk ennak Yesus Zënaka zertreizimki. Zen kim anakan guzimki, "Dawem," dekam zep hëndep golek de lazak. Zao zep hëndep bokle

kom osoblan naban tanana babang osoblazak, deban isrip-sri ëbla'ak. ¹⁰ Hwëna man guzimki, "Bahem aïrïn. Hwëna ano oso walkam de gubirida gwen wenyä em anakan enbiridan- zen deka Galilea san sek gwëk. Zen zao sa Asa nërtower."

Jana nabare zini in kim Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mamna inša anakan nenbiridakke, "Jesus mes ngaya gwera."

¹¹ We darena in kim song ë'ak, hwëna jana nabare zini in zen drënen kaso hula inša kara nu'ik, zëbon mae onakon ahakore nik zep lwan dahak- zen de Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mamna inša gubiridan hap, kitak in zen ki zë jowëkke. ¹² Alap mo golak de mam-mam wenyä in dekam zep Yahudi mo nol-nola ban ola aha-en nuk- dekam de jana nabare zini in hap te-alasa mam enkam zerzimdin hip. ¹³ Zao zep nenbiridak, "Em anakan ëgu gwëk: 'Zen zëre hon de ang ta gwen wenyik Yesus mo tokna sowëkam nërhak- ëe kimë truwe guk hakke.' ¹⁴ Hwëna gubernor de emsa ni truwenkam salbirdankam, zen ëe asa deban dawem enkam ëraïsil gwer- emsa de kire hap karek tabin srëm hapye." ¹⁵ Hëndep jana nabare zini in zep Yesus mo ngaya gwen ola inša dikim ber-ber gun hup de te-alana inša neirink. Hëndep Yahudi zini anakare olsa zep nol halasenk, "Zen eiwa zëre hon de ang ta

gwen wenyik kam sowëkam nërhak." Hëndep angkam mae kirekam zep ëgu gwenan.

Yesus kim zëre hon de ang ta gwen wenyia kip Zënaka zertreizimkike:

(Mrk. 16:14-18; Luk. 24:36-49; Yoh. 20:19-23; Kis. 1:6-8)

¹⁶ Seblaskam de zëre hon de ang ta gwen wenyia ëe dekam zebë Galileak de kwatapna in san dep sek gwek- men kirekam Yesus Zëna asa gubirida gwekake.

¹⁷ Zao kimë Yesussu hla la'ak, zao zebë bokle kom tablan naban isrip-sri ëblak.

Hwëna abon mae onakon aha korenak anakare enlala hatazimki, "An san ha auna?"

¹⁸ Hwëna Yesus dekam zep asa golek de tabir zika, zao zep asa gubiridaka, "Tingare sosonna ngatan zi mo langnak dena hen auhu-kamanak dena, Bian mes abe hap kitak tapbla gulbluka.

¹⁹ Zen in zep tingare lang san em sek gwen, zëwe kitak de zi ausuna Asa de ang gweblan hap titi labir song gwek, deban baptis la gwibik-ëre mo Bian mo bosekam, Tane zem ano bosekam, hen Alap mo Enho mo bosekam.

²⁰ Men desaë emsa desan de ang tan hap titi ta gwibik, em hen desan de kitak ang tan hap tawa la gwibik. Hen emki ansa enlala gwe-gwibin: Aena asa emsa yakla jamkam kara tabirida gwer- hëndep aumwa hap de yaklanak de zau'uk."

Yesus hup de Ol Dawemna mensa Markus ale gulkuke

*Baptis ta gwibin zini
Yohanis kim Yesus hup orana
hamal ta gublukake:*

*(Mat. 3:1-12; Luk. 3:1-18;
Yoh. 1:19-28)*

¹ Ol Dawemna an Alap mo Tanena Kristus Yesus hup dena. ² Zëno ausuna, men kirekam Alap mo ol ayang gul gwen zini Yesaya Bak Alap mo ola orep ale gulkuke. Zen mae hap denaka ale gulku: Alap kim Tane zemka hamal hap anakan gu-gublukake,

“Ëe asa Emsa de ngeir gublun hap zisi zer soner-zen de nonol ëre mo olsa ayang gul gwizimdin hip,

ebe hap dikim orasa sal ta gublun hap.*

³ Zi zer sonenna in, zen zi srëm lang nakon sa anakan taken gwera, ‘Haen, nëre mae mo Teipsin Zi hip nen orasa hamal ta gublun!

Hen nen dam-dam ta gublun!’ ”*

⁴ Yesaya in kirekam ale gulku, kirekam zep ki hëndep holo gwesik hannak Alap mo zer sonen zini in zi srëm langnak hata zaka. Zëno bosena Yohanis.

Zen zëwe zini baptis ta gwibirki, hen anakan titi ta gwibirki, “Ere mae mo karek-karek nakon em ëhalen. Alap dekam sa eno mae mo karek-karekna tap gulsuzimdi. Em dikim enaka anakan golëtrë gwen hap, ‘Ëe ama angkam Alapsa ang gwebla’an,’ ëe ki asa hwëna emsa baptis tabir.” ⁵ Dekam zini beya tangaran nik Yohanis onak dep tïngare Yerusalem mo lang nakon weyana Yordan san dep sek gwe-gwek. Zëwe zep zëre mae mo kirekam karek-karekna damnak ëkira-kla gwe-gwek. Ki zep hwëna baptis ta gwibirki.

⁶ Yohanis in Alap mo ol ayang gul gwen zini Elia Bak mo kim hen gwë gweka, zep unta ala nakore bajuna zëno kim hen ala so gweka. Takna hen Elia mo kim tweran sopkam denaka daul gweka. Tembanena hen zëno kim tembane gwe-gweka, zep ëkasna twenblanda gweka, hen sobwal hona otde gweka. ⁷ Zen hen man zë anakan tonbirida gweka, “Ano lure nakon sa ahana hata zala- abon onakon de Teipsin Tangan Zi niye. Ëe dawem naka hom- Zëbon onak de babu gwen hap, hen sap zëno tana maesa de ngan sosublun hapye. ⁸ Ëe weyakamë emsa baptis ta gwibi’in. Zen hwëna Alap mo Enhokam sa emsa baptis ta gwibiri.”

* 1:2 1:2 Mal. 3:1 * 1:3 1:3 Yes. 40:3

Yohanis kim Yesussu baptis takake:

(*Mat. 3:13-17; Luk. 3:21-22*)

⁹ Zao kim lwa se'ak, Yesus hen dekam zep Galilea mo langna Nazaret kon hata zaka. Desa hen dekam zep Yohanis weyana Yordankam baptis taka. ¹⁰ Ho nakon kim etan zil he'an zaka, ki zep gulk sun ake seka. Nglina dekam zep hēndep hlang nē hanak. Alap mo Enhona dekam zep hen mawana ohola mo kim Yesus onak dep ati gwe ine zaka. ¹¹ Ki zep hwēna Alap mo ola ēsalsek,

“Em in ēre mo Tane- ēre mo dang tīnīnak de tanganna. Ēe ama tangan Emsa sam gwesik gweblanan.”

Dowal mo kīgina kim Yesussu akasik gwebla'ankake:

(*Mat. 4:1-11; Luk. 4:1-13*)

¹² Alap mo Enhona dekam zep hēndep Yesussu zi srēm lang san dep zersong gweka.

¹³ Orapna empat-pulu enkam zē zē-en gwē gweka, hwēna dowal mo kīgina zao zep akasik gwebla zaka. Langna iwe hen kirekam-kirekam otweran jal-jala beya tanganna. Hwēna Alap mo dam taha nakore zi zē mas nē gweblak.

Yesus kim Galileak syala kon gwesibir hanakake:

(*Mat. 4:12-22; Luk. 4:14-15; 5:1-11*)

¹⁴ Yohanissi kim bwinak tak daink, Yesus dekam zep langna Galilea san

song gweka. Desan zep Alap onakore ol dawemkam tonbirida song gweka. ¹⁵ Zen man gubirida gweka, “Alap Zēn de irik gin hīp dena mensa kara ei gwibik angkam mes hatal! Zen angkam man kon gwesik hana'ara- teipsinkim de nēsa irik gīnkimye! Zep ere mae mo karek-karek nakon em ēhalen, hen Alap onakore ol dawemna ansa em taīblībin.”

¹⁶ Yesus kim Ho Gutuna Galilea mo alp san song gweka, zao zep hogwe tahyo gwen zi darena ake'anka-Simon Baksa oso zem Andreas han. Jalakam hogwesa lahyo'anka. ¹⁷ Yesus ki zep zē guzim zika, “Asa em ang ēblan. Ēe asa emsa zisi de hwēna lahyo gwen hap tawa sol.” ¹⁸ Dekam zep hēndep jalana insa hli koso guk halka- Yesussu dikim hwēna ang ēblan hap.

¹⁹ Dekon kim deban engka en zisong gwe'anka, zao zep etan zi darena ake'anka-Zebedeus mo walas darena, Yakobus ne Yohanis neka. Bul mwanak zēre nik mo jalasa sam ososu'unka. ²⁰ Yesus zao zep hen desa kirekam guzim zika. Zen hen dekam zep Yesussu de ang ēblan hap bi zem Zebedeussu bul mwanak hli laka- hēndep zēbon de te-ala hap syal ta gwen zi niban.

Yesus kim zi nikon dowala zeralsa sonekake:

(*Luk. 4:31-37*)

21 Yesus ki zep zère hon de ang ta gwen wenya ban Kapernaumk golëyaing gweka. Hari Sabatnak kim hatak, dekam zëwe de but srëm golak zep golëbiti gweka. Dekam Zen zep kitak tawa tabirki. 22 In desa tawa tabi'inka, man tangan denggwanbla'ak. Sap zëno ola sason tanganna- san de teipsin zi mo tawa tabinni kiye. Musa mo olsa de tawa ta gwibin hip de zi mo tawa tabin niban apdenak hom.

23 Hwëna dowal mo bi gweblan zini ki zep hen zë til zika, zao zep hërhe zaka, 24 "Wëo, Nazaret walya Yesus! Em aban mae ba olsa de ëtoran hap? Em san asa de tameran habe hata zala? Èe mesë emsa tame tal! Em in Alap mo zer sonen Zi Lalakna."

25 Yesus ki zep zëbon de dowala insa jala ban gubluka, "Balkkam! Zini in kon em wet son!"

26 Hwëna dowala in ki zep zini insa nonol mam en tangankam titikin taka, ki zep hwëna mam enkam de hërhen naban zini in kon wet soka. 27 Tingare zini sërkam tangan denggwan- blak, zep zënaka anakan donbirida nasen'ak, "Ha! Zëno ola wehasa hom! Orep hom- kirekam de tawa tabin niye. Zëno ola sason tanganna- san de teipsin zi mo ola kiye. Zëno dowal-dowalsa de golëalsa sonenna, hëndep dekam de wet so gwenkam!"

28 Hëndep dekam zep nabakam Yesus hup de ola tingare Galilea mo lang san nol haladak.

Yesus kim etan zi beyam- byana dawem tabirkike:

(Mat. 8:14-17; Luk. 4:38-41)

29 Yesus kim zère hon de nonol ang ta gwen wenya in han but srëm gola in kon golëwet so gwe'anka, ki zep hëndep Simon ne Andreas nik mo golak golëbiti gweka. Yakobus ne Yohanis ne hen man ang ëka. 30 Yesus in kim golëbiti gwe zaka, ki zep zë nenblak, "Simon mo we marena ewen naban tumnak nisi ta'an." 31 Ki zep hëndep desan dep song gwe zaka, ki zep Simon mo marena insa taha nakon gul ineka. Ewenna in kon dekam zep hëndep sër gwek. Wenya in dekam zep hen tembanekam mas gwibiridak.

32 Yaklana kim dum gwe he'anka, dekam zep Yesus onak dep tingare kirekam- kirekam zi sang-sangna nolëyaing gwezak, hen dowal mo tilbiridan mae naka. 33 Èna iwe de zini tingan tangan zep Simon mo gol sinak tagal gwesik. 34 Zao zep kirekam-kirekam sang-sang nabare zi beyam- byana insa dawem tabirki, hen dowal-dowala beya naka zeralsa sonebirki. Zen man dowal-dowala insa zen de olsa ëtoran hap jalse gwibiridaka, sap dowal- dowala in mes tame dak.

Yesus kim Galilea mo lang san tawa tabir song gwekake: (Luk. 4:42-44)

³⁵ Ka'ankam hom tangan liti'ik, Yesus dekam zep luweka, hēndep ki zep gola kon zi srēm san dep song gweka. Dekon zep Biansa gu soneblaka. ³⁶ Hwēna kim nohwensiblik, Simon Bak dekam zep wal bōse wal zeban lun zitēbla song gweka. ³⁷ Kim zihla taka, zao zep nenblak, "Haen. Tingare zini man emsa dēbla'an."

³⁸ Hwēna man ding gulzimki, "Bējen. Nen hēndep langna an mo aha ē-ē san dep sek gwe song gwen. Sap Ēe an kire habē hatazak-desan de hen Alap mo olsa tawa tabir song gwen hap."

³⁹ Zen in zep Yesus tingare Galilea mo lang san ziamjanbir song gweka-desan de hen zēwe de Yahudi mo but srēm gol-gol san tawa tabir song gwen hap. Zen dekam hen dowal-dowalsa zersalsa sone gwibirki.

Yesus kim sop sang-sang karek nabare zini dawem takake:

(Mat. 8:1-4; Luk. 5:12-16)

⁴⁰ Dekam zep hen sop sang-sang karek mo hla tan zini Yesus onak dep hata zaka, zao zep zēno nwenak boklena kom so zaka. Dekon zep abe ta seka, "Eme dwam gwe'anam, Em emaka asa dawem ta'ara."

⁴¹ Yesus hwēna man tanggan zini insa dawemkam embwan gweblaka. Dekam zep towanblan naban ding gulbluka, "Ēe ama dwam gwe'an. Em dawem gwen."

* ⁴² Dekam zep hēndep sop sang-sang karekna in hli tak. ⁴³ Yesus ki zep ol drakkam anakan gubluka, "Dekam song gwe. ⁴⁴ Insa emsa dawem tanan, bahem mae ahasa tonbiridan. Diki nonol Alap mo golak de syal tan zi hip ahana kip enaka zertrēbla. Zao gublu, 'Emki asa hla tan. Ēe san ha mesē dawem gwer?' Musa Bak mo titi tabin olak men kirekam sop sang-sang karek zi de dawem gwennak dep dena lwakke, zen kirekam em syal gwibin. Zen dekam sa tingan emsa anakan tame dal, 'Zen eiwa mes tangan dawem gweka.'"*

⁴⁵ Hwēna zini in man mansan an-sankam tonbirida song gweka. Yesus zep hēndep langna iwe de ē-ēnak damkam hata srēm gweka. Eiknik zep zi srēm langnak zēre hon de ang tan wenyā ban golēgwē gweka. Hwēna zini man zē tingare ē-ē nakon Zēbon onak dep yaing gwe-gwezak.

2

Yesus kim taha-tana teisya inen srēm zi sang-sangna dawem takake:

(Mat. 9:1-8; Luk. 5:17-26)

* **1:41** 1:41 Musa mo titi tabin olak, sop sang-sang karek zini bējen ēnak gwēn, hen but srēm golak bējen tin, hen aha zi bējen desa golek de tan, ahaksa towanblan. Hwēna ayatnak awe Yesus man towanblaka. * **1:44** 1:44 Im. 14:1-32

1 Zao hom tangan holo gwe'ak, Yesus ki zep Kapernaum sun dep lwa halka. Dekam zep hēndep ola anakan nol haladak, "Yesus mes etan hatanda." 2 Zi beyam-byana dekam zep Zēbon onak dep tagal gwesizik, hēndep man kyang gwesik. Lilikin mae san ēzaundak. Yesus zao zep Alap mo olkam tawa tabirki. 3 In kim tonbirida'anka, dan-nēr dan-nēr kam de zini dekam zep taha-tana teisyane gwen srēm zi sang-sangna Yesus onak dep neiren halzak. 4 Hwēna zēwe zini beya tangan nik zē lowe he'ak, zep Yesusu ba nakon dep?—golek de tan naye. Zep hēndep gola insa gulk kon dre dasik anehak—men dekon en Yesus gwē'ankake. Desan zep berya ban nēr dwanuk. 5 Yesus kim anakan tame tabirki, "Eiwa, zen man tangan Asa daiblibla'an," dekam zep zi sang-sangna insa gubluka, "Tane tol, eno karek-karekna mesē ep tap gulsublunan."

6 Musa mo titi tabin olsa de tawa ta gwibin weny men zen zē teinikin'ik, dekam zep enlala ennak donsublu'ak, 7 "Zini an zēno ola bolte-bolte tanganna! Zen bap kirekam Alapsa

lamang tanda! Zi bējen zi bose zik mo karek-karekna tap gulsublun. Diki Bian Alap bap."

8 Yesus hwēna dekam zep hēndep zēno mae mo enlalana insa tame tazimki, dekam zep jalse gwibiridaka, "Em bap kirekam enlala ennak Asa lonsublu'an! 9 Em ema ano ola husus eibir—anakan insa gublulye, 'Eno karek-karekna mesē ep tap gulsublunan.' Hwēna anakan de gublunkam, 'Em luwen. Ere mo berya insa teisyahal,' san esa hen etan husus eibir? Sap ol-gun darena in apdenak—Alap mo ssonkam de gublun ol. 10 Hwēna angkam Ēe ama ebe mae hap goltreizim'in—em dikim Asa anakan tame tan hap, 'Alap mes ki ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna abe hap sosonna golblaka—okamanak awe dikim zi mo karek-kareksa tap gulsuk gwizimdin hip denaye.' " * Ki zep hwēna etan zi sang-sangna insa gubluka, 11 "Ēe ama emsa gublun'an: Em luwen. Ere mo berya insa teisyane, ki gol san song gwe."

12 Dekam zep hēndep luweka, ki zep hēndep ber zem insa teisyaka, ki zep hēndep tingare zi mo nwenak song gweka.

* **2:10** 2:10 Yesus kim okamanak gwē gweka, Zen man Zēnaka "Anak Manusia" kam gu gweblaka. Hwēna walaskam de enlalana zēwe hom. Ibrani olkam zēno enlalana "zi tangan." Yesus mae hap kirekam Zēnaka bose taka: Sap Zen man enlala gweka—mensa Daniel Bak zēbe hap dena hamal hap Dan. 7:13-14nak ale gulkuke. Sap Daniel man nwe nik de lirisin nēblankam "zi tangan" makan Yesusu ngatan zi mo langnak hla ta seka—Alap kim Desa Zen de kitak teipsibiridan hap gublukake.

Zi trana in man tangan ëtenggwank. Dekam zep Alap mo bosena teip nulsuk gwebla'ak, hen man ëgu gwe'ak, "Hom tangane kirekam de owasna hla kukan kirekam lwananye!"

Jesus kim Lewisa kwang ta kënikake:
(*Mat. 9:9-13; Luk. 5:27-32*)

¹³ Yesus kim etan Ho Gutuna Galilea mo alp san dep lwa ha'an zaka, zi beyam-byana zao zep Zëbon onak dep yaing gwezak. Zao zep tawa tabirki. ¹⁴ Dekon kim song gwe'anka, dekam zep Roma mo irik ginnik dep de pajak te-ala alal ta gwizimdin hip de zini Alpeus mo tanena Lewi Baksa hla ta'anka. Zen zëre mo syal gwe-gwen teksonnak nikin'inka. Zao zep gublu zaka, "Haen. Asa em ang gweblan." Lewi dekam zep luweka, dekam zep hëndep ang gweblaka. †

¹⁵ Yesus kim Lewi mo golak golëtembane ta'anka, dekam zep hen ahakore pajak te-ala alal tanda gwen wenyaya beyakam yaing gwezak. Hen ahakore karek-karek gulin halasen gwen wenyaya, zen hen

beyakam yaing gwezak. Dekam kirekam de enlala karek-karek nabare zini Yesussu beya nik sap ang në gwebla'ak. Deban mae zep apdekam golëtembane ta'anka, hen zëre hon de ang ta gwen wenyaya ban. ¹⁶ Hwëna Musa mo titi tabin olsa de tawa ta gwibin wenyaya men zen hen Farisi hon biti gwëk, ‡ zen kim anakan hla nulidak, "Yesus Roma hap de pajak te-ala alal ta gwizimdin zi niban apdenak golëtembane ta'ara, hen ahakore karek-karek gulin halasen gwen wenyaya ban," zen dekam zep husus nëbla'ak. Dekam zep zëre hon de ang ta gwen wenyaya nenbiridak, "Yesus in ba hap tangan pajak te-ala alal tanda gwen wenyaya ban apdenak golëtembane ta'ara, hen karek-karek gulin halasen gwen zi nibanye! Zen in kwae nabanke!"

¹⁷ Yesus kim kirekam salbiridaka ki zep ding gulzimki, "Zini, sang-sang srëm wenyaya, zen hom doktersa dwam në gweblanan. Zen diki zi sang-sang en dwam në gweblanan. Èe an dokter makanë hatazak- zi enlala

† **2:14** 2:14 Lewi mo aha bosena Matius. ‡ **2:16** 2:16 Farisikam de gubirida gwen zini, zen Yahudi zi mo aha hlikna, hen zen Yahudi mo auyan-aza mo jalse gwen olsa anakan tatete nul gwëk, "Bahem gulumurun." Zen hen man anakan ëbolamda gwe-gwëk, "Èe en ama dawemkam Alap hon ëtal gwesi'in." Zep zen hen man Yesussu baes në gweblak- kim anakan hla da gwëk, "Desa en beyakam ang në gwebla'an." Sap Yesus Zen Farisi walsya hom. Tingare Yahudi zini man Roma hap de pajak te-ala alal ta gwizimdin hip de zini husus neibirida gwëk, sap zen mamkam abe da gwibik- dekam de aha hlik naka zëre mae hap kap ta-in gwen hap. Hen Roma mo irik ginni insa hom dwam nei gwibik, zep tungan men zen Roma hon syal ta gwëk desa husus neibirida gwëk.

karek-kareksa de dawem san dep kwang guludan hap. Hwëna men zen zënaka tim di gwibirin, 'Èe an dawem-dawemna,' Èe desa de kwang guludan hap homë hatazak."

Mae hap de ol: Yesus hon de ang ta gwen wenyä kire hap tembanena ëlwa srëm gwe-gwek.

(*Mat. 9:14-17; Luk. 5:33-39*)

¹⁸ Aha yaklanak kim zauk, baptis ta gwibin zini Yohanis hon de ang ta gwen wenyä man tembanesa ëlwak- men kirekam Yahudi zi mo auyan-azana ëgwë gwekke, Alapsa dikim enlala zon tasiblinkam abe ta gwen hap. Hen Farisikam de gubirida gwen wenyä dekam zep hen kire hap ëlwak. Ki zep hwëna zini Yesussu dakensiblizak, "Yohanis hon de ang ta gwen wenyä hen Farisikam de gubirida gwen wenyä, zen man tembanena ëlwa gwenan, hwëna ebon de ang ta gwen wenyä ba hap ëlwa srëm gwe-gwenan?"

¹⁹ Yesus ki zep ding gulzimki, "Abon de ang ta gwen wenyä kip man dakastilzim'in- an kirekam tembanesa de ëlwan srëmkam lowehe gwe'anye. Sap zen angkam teipsin zisi de zergwën makan Asa nërgwë gwe'an. Zep Èe kimë nama golëlowehe

gwe'an, zen bëjen tembanesa ëlwan. § ²⁰ Hwëna jal zini kim de Asa jekjak da'ak, Abon de ang ta gwen wenyä yaklana dekam molya tembane tak. Embwan hap sa baes tal."

²¹ Etan ki zep kire hap gulk sun de ol blaonzimdinni dan mas sozimki, "Zep hen kirekam, zi mo baju kwang de hul nënkam, zen bëjen deyol sop ësekam makan tazimdin. Kirekam bëjen dakastin. Sap ngan sosunkum deyol ësena in de yok gwe'ak, dekam sa baju ëpba hula in mam enkam etan kalk nër. ²² Hen kirekam, anggur ho ësesa bëjen kambing sopkam de botol ëpbanak yuren. Kirekam hom dakastin. Sap anggur ho ësesa de kambing sop botol ëpbanak yurenkam, anggur hona in kim de nopna ta'il gi'ik, kambing sopkam de botola in dekam sa kalk nër. Hëndep anggur ho naban kambing sop botola ban sa karek nër. Anggur ho ësena zen diki kambing sop botol ësenak de yurenkam dakastin. Zep hen kirekam, Abon de ang ta gwen wenyä de etan ëpba lowehen san abarenak ang tan hap hom dakastin."

Yesus kim Hari Sabat hap dena anakan gubiridakake,

§ 2:19 2:19 Mensa ayat 19 naban 20 naban "teipsin zisi de zergwën" kam awe li nul sonek, Yesus gulk sun de ol blaorankam "we ëse gon zisi de iye zik zergwën" kam aïsil gwibiridaka. Dam gulsunnu apdenak: Zen dekam bëjen tembane srëmkam lowehen.

"Diki Èe an Zen tangan- Hari Sabat mo Nolaye."

(Mat. 12:1-8; Luk. 6:1-5)

²³ Aha Hari Sabatnak kim zauk- Israelk de zi mo syal tan srëm yaklanak, Yesus ki zep zère hon de ang ta gwen wenyanya ban gandum tra san golètaman gwe'anka. Hwëna zère hon de ang ta gwen wenyanya dekam zep usak hap gandum danna insa kïlk dï-in kinï gwe'ak.

* ²⁴ Hwëna Farisikam de gubirida gwen wenyanya kim hla nulidak, dekam zep Yesussu nenblak, "Em san home ere hon de ang ta gwen wenyanya insa hlauluda'ara? Zen in nère mae mo titi tabin olsa ngip nu'in- kirekam de Hari Sabatnak syal gwibinkimye."

²⁵ Yesus ki zep hwëna ding gulzimki, "Em bawalkam esa Alap mo ola an mo eini dam ulsul?- men kim Daud Bak zère hon de ang ta gwen wenyanya ban golëusak gwe'ankaye. ²⁶ Abayatar Bak men dekam Alap mo golak teipsinkim irik gïlkike, Daud Bak dekam Alap mo golak tilki, zao zep Abayatar Baksa abe taka- Alap hap de roti loneblanna insa de golblan hap. Kim golblaka, desa zep zère hon de ang ta gwen wenyanya ban zitwinbir song gweka. Hwëna sap nëno mae mo titi tabin olak man lwak: Sap Daud zëna

hen zëbon de ang ta gwen wenyanya, zen bëjen Alap hap de rotina insa twinbin. Zen diki Alap mo golak de syal ta gwen zi en dwin gwibirin. Sap eiwa kirekam, hwëna Daud hom Alap mo nwenak karek gweka- zen kim usak hap zitwinbirkiye. Zep hen kirekam, Abon de ang ta gwen wenyanya an, zen kim usak hap kïlk dï-in kïnzil, zen hom ëkarek gwer."*

²⁷ Yesus ki zep Hari Sabat hap dena insa waulsuzimki, "Alap zini Hari Sabatsa de blikip gwibin hip hom yang tabirki. Alap mo nwenak bol-zaun tanganna, zen diki zi. Hari Sabatna in hwëna zini emsa dikim oto tasik gwibin hip mas gulzimki.

²⁸ Zep ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna, Èe an Zen tangan- Hari Sabat mo Nolaye. Zep anakarekam de klis gul gwizimdin hip dena, 'Desa sap esa Hari Sabatnak syal eibir,' ahaksa, 'Kirekam bahem,' zen ano dena."

3

Yesus kim Hari Sabatkam zi taha sakna dawem takake: (Mat. 12:9-14; Luk. 6:6-11)

¹ Yesus kim zère hon de ang ta gwen wenyanya ban etan but srëm golak golëbiti gwe zaka, hwëna zini hen zao gwë'anka. Aha

* **2:23** 2:23 Tahakam de gandum dansa kïlk ti-in kininna, zen sowësa hom. Nëbokkam de gandum dansa taranna, zen diki zen sowë naye. Musa hom jalse gwibiridaka- gandum dansa de kïlk ti-in kinin hapye, hwëna zen man anakan jalse gwibiridaka, "Ere mo gandum tranak bahem Hari Sabatkam syal ta gwen."

(Ul. 23:25) * **2:26** 2:26 Im. 24:9; 1Sam. 21:1-6

tahana mes sak gweblaka.
² Hwëna Yesus mo kareksa de hlaulblun hap de zini hen zëwe lowe he'ak. Zep kara da'ak, "Zen wëhë nëno mae mo syal tan srëm yaklana an hap dena ngip gu'unka-zisi de dawem tankamye?"
³ Yesus ki zep taha sak zini insa gubluka, "Haen, ano mae mo dang gwëna a dekon emki zauzun." ⁴ Ki zep hwëna takensibiridaka, "Musa mo titi tabin olak, nen basa de Hari Sabatkam gol gwen? Hari Sabatkam san ha nen kareksa zi hip gol gwizimdin? San ha dawemsa nen gol gwizimdin? Hari Sabatkam san ha nen zisi ngaya ta gwibin? San ha nen tamera gwen?"

Hwëna zen man nasalsiblik. ⁵ Yesus ki zep jala ban nwekam amjanbirki, hwëna man hen kwasang gwibiridaka, sap zen nol drak-drak enna. Ki zep hwëna zi taha sakna insa gubluka, "Tahana insa emki inin gilsin." Ki zep hëndep inin gilsiki, dekam zep hëndep tahana in etan dawem gweblak.
⁶ Farisikam de gubirida gwen zini in ki zep hëndep but srëm gola in kon te so gwek, hëndep dekam zep Raja Herodes hon de biti gwen zi niban tagal gwesik. Man zë olsa aha'en nu'ik-Yesussu de tan hap denaka.

Yesus kim zi trana ho gutu alpnak dawem tabirkike:

⁷⁻⁸ Yesus kim zëre hon de ang ta gwen wenyana ban Ho Gutuna Galilea san

golësek gweka, zi trana lun kon zep nërtrozak- langna Galilea kore zini hen tingare Yerusalem mo lang nakore zini. Ahakon Idumea mo lang nakon, hen weyana Yordan mo yakla hatase gwezan nakon, hen ë darena Tirus hen Sidon mo lang nakon. Zen kitak Yesus onak dep yaing gwezak, sap zen mes zëbe hap dena ësane gwe-gwek- Zen mensa syal gwe-gwekaye. ⁹ Zini in beya tanganna. Yesus zep zëre hon de ang ta gwen wenyana gubiridaka, "Ap bulu hamal ulblik- zëwe aka sewesek, dekon aka tawa tabik. Kama nakon Asa sa klasam dasil." ¹⁰ Sap yaklana inkam Zen mes zi sang-sangna beyakam dawem tabirki, zen in zep hwëna ahakore zi sang-sangna atata da gwibi'inzak- dekam de Yesussu golek de tan hap hen olk tan hap. ¹¹ Hen dowal-dowal mo tilbiritan wenyana Yesussu de hla tankam zep ëik gwehe gwe'anzak, dekon zep anakan ëhërhese gwe'ak, "Em in Alap mo Tane." ¹² Hwëna Yesus ki zep jala ban dowal-dowala insa gubiridaka, "Asa bahem kira tan. Balkkam em sek gwen."

Yesus kim zini dua-blas enkam zëre hon de ang ta gwen hap dam tasibirkike:

(Mat. 10:1-4; Luk. 6:12-16)

¹³⁻¹⁴ Yesus ki zep kwatap teknak hata seka, dekon zep hwëna zini mensa dua-blas

enkam Zëna dwam gwibiri-daka, desa en gu sonebiri-daka. Kim yaïng gwezak, zao zep zëre hon de ang ta gwen hap anakare ola ban gubiridaka, "Èe ansa emsa gu sonebiridal, em eka Asa ang ë gweblak, hen emsa aka gubirida gwek- ano olsa de gol halada gwen hap. ¹⁵ Hen Èe asa ebe mae hap ëre mo sosonsa golzim- em ekakim dowal-dowalsa olëalsa sone gwibik."

¹⁶ Dua-blas enkam de zini in mo bosem-sena an zen: Simon- mensa hen Yesus "Petrus" kum bose taka.

¹⁷ Hen Zebedeus mo walas darena Yakobus ne Yohanis ne. Desa hen Yesus zëre mae mo olkam "Boanerges" kam bose soka. Zëno enlalana, zëno nik mo ola jal ënkam yawala- ngli glung makan.

¹⁸ Ahana Andreas, Pilipus, Bartolomeus, Matius, Tomas, Yakobus- zen Alpeus mo tane, Tadeus,

hen ahana Simon Bak- men zen nonol Israël dikim Roma mo irik gin nikon ezë-en gwen hap de easas gwen-nak ang gwekake,

¹⁹ hen Kariot walya Yudas Bak- men zen hëndep Yesussu zergukuke.

Musa mo titi tabin olsa de tawa ta gwibin zini kim Yesussu nenblakke, "Zen

dowal mo kigi mo ssonkam syal gwe-gwe'ara."

(Mat. 12:22-32; Luk. 11:14-23; 12:10)

²⁰ Yesus ki zep zëre mo gwë gwen san dep lwa halka, hwëna zi trana ki zep etan yaïng gwezak, zep Yesus hëndep zëre hon de ang ta gwen wenyä ban bawalkam dep?- golëtembane tan naye. ²¹ Hen ahakon dekam man Yesussu nen gwebla'ak, "Zen mes mamak gwera." Iye zem kim kirekam esak, dekam zep yaïng gwezak- kwang tahan hap.

²² Hwëna Musa mo titi tabin olsa de tawa ta gwibin zini mes hen Yerusalem kon yaïng gwezak, hen zen man anakan nen gwebla'ak, "In dowal mo kigina Beelzebul Bak bi gweblaka. In zep zëno ssonkam syal gwe-gwe'ara- dekam de aha dowal-dowalsa zeralsa sone gwibin hipye."

²³ In zep Yesus zi beyambyana insa kwang guludan hap gubiridaka, dekam zep anakan ola gulk sun blaonzimki, "San ha dowal mo kigi mo aha hlikna maka dowal bose zemka nolëalsa sone gwibi'in? Kina ki bëjen. ²⁴ Hen kirekam, aha irik gin nik de hliwe'anam, etan zën de eijan hap, dekam irik ginni in molya etan etatete gwe'anam. Maka hëndep esekwak gwe'an. ²⁵ Hen kirekam, zënaka de gil-gil gwibiridan nakon de aha-ere golak dinik hliwe'anam, zen maka hëndep sekwak

gwe'an. ²⁶ Zep hen kirekam, dowal mo kigi mo irik gin nik de hliwe'anam, etan zenaka de golëeijan hap, zen molya ëholo gwe'anam. Nabakam maka hëndep denaban alti'in. Zep dowal mo kigi mo aha hlikna, zen molya zenaka nolëalsa sone gwibi'inam.

²⁷ "Sap Eë dowal mo kigi mo bi gwibin kire-kire dawemsaë jal zi mo kim alal ta gwebla'an. Zi jal-jal de zëre mo golsa kara ta'anam, zëbe hap de jal zini na-en molya ti'in zanam. Diki zini insa de nonol balk tankam hen tahalenkam, dekam zëno kire-kirena maka alal tabla'ara.

²⁸ "Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Alap maka zi mo kirekam-kirekam karekna tingan tap gulsuk gwizim'ira, hen sap Zënaka de lamang tanna, desa hen maka tap gulsuk gwizim'ira. Diki aha-en: ²⁹ Zi de Alap mo Enhosa lamang tankam, desa Alap bëjen tangan tap gulsulun. Kirekam de karekna zen mes hëndep denaban makan gweblanan."

³⁰ Yesus mae hap ki kirekam gubiridaka: Insa Zënaka nenblakke, "In dowal tilblika."

Yesussu kim an zem oso wal zeban zitëbla'akke:
(Mat. 12:46-50; Luk. 8:19-21)

³¹ Yesus mo anena ki zep oso wal zeban Yesussu de zertoran hap golëyaing

gwezak. Zisi zep nenbiridak- zen de Yesussu gublun hap. Zëna ë nakon nësbla'ak. ³² Hwëna Zen zi ngirinnik nikin'inka. Zao zep nenblak, "Bian, eno anena oso wal oban ë nakon emsa ziësbla'anon. Zen man ëdwam gwe'an- emsa de zertowen hap."

³³ Yesus ki zep ding gulzimki, "Hwëna nonol Eë anik emsa gubiridak, ano anena hen oso-walya, zen diki a kirekam de zisi moye:" ³⁴ Ki zep hwëna zini men zen zëre mo alp nakon teinikin'ik, desa nwekam amjanbirki, ki zep hwëna gubiridaka, "Diki an zen lowe he'an, zen zen- ano anena hen oso walyaye!" ³⁵ Sap Alap mo ol san men zen ang ta gwenan, zen diki zen tangan- ano anena, oso walya hen somol walyaye."

4

Yesus kim gandum dan hling gilsinkim ola gulk sun blaonzimkike:

(Mat. 13:1-9; Luk. 8:4-8)

¹ Yesus kim etan Ho Gutuna Galileak tawa tabirki, zini beya tangankam tagal nëblak, hëndep man tangan dot dasik. Yesus hëndep buluk zep sewe seka, zao zep nikinki- dekon de tawa tabin hip. Bulu in engka en weya ngirin sin dep esek nul kinik, hwëna zi beyam-byana in ho gutu alp san teinikin sonek. ² Zao zep Yesus gulk sun de ol blaon gwizimdinkim tawa ta gwibi'inka. Nonol man

zë gubiridaka, ³ “Ansa emki
 ësane gwen! Zini man
 orep gandum dansa de hling
 gilsin hip song gweka. ⁴ Kim
 hling gilsiki, hwëna ahakon
 oranak altink. Mawana
 ki zep zë yaing gwezak,
 zen zep hwëna gandum
 danna insa dwensiblindak.
⁵ Ahakon kaso-kasonak
 altink- kama bëbeknak.
 Gandum danna in nabakam
 zep sap ësip gwëk, sap
 kamana in bëbek tanganna.
⁶ Hwëna yaklana kim sal-
 sal gwëka, sipni in dekam
 zep ëboneng gwëk, hëndep
 ësasan gwëk, ki zep tol
 hëndep juwëk. Sap sana
 ba san dep?– olk san de
 ëhas gwesin niye. ⁷ Hen
 ahakon dokot të ngi-ngi
 ausunak altink. Kim sap
 tol ësaltik, hwëna dokot të
 ngi-ngina in zep nabakam
 ëblal-blal gwëk. Zen zep
 dahalebik, hëndep eini hom
 tëka. ⁸ Hwëna ahakon kama
 dawemnak altink. Zen en
 dawemkam zep ësip gwëk,
 hëndep dawemkam zep
 hataka, hëndep dawemkam
 tëka. Aha-ere timni zëno
 dan beyana ahakon 30
 enkam, 60 enkam, hen
 ahakon 100 enkam.”

⁹ Ola insa kim tonsuku, ki
 zep gubiridaka, “Em dwan i
 nibanke. Em ësäl gwen!”

*Yesussu kim anakan dak-
 ensiblikke, “Bian, em insa
 gulk sun ola blaon gwizim
 sira, ëe homë dam ulsul.”*

*(Mat. 13:10-17; Luk. 8:9-
 10)*

¹⁰ Yesus kim zë-en
 gwë'anka, dekam zep

ahakon in zen zëno tawa
 tabinni insa ësane gwëk,
 dua-blaskam de ang ta gwen
 wenyä ban dakensiblizak,
 “Bian, em insa gulk sun
 ola blaon gwizim sira, ëe
 homë dam ulsul.” ¹¹ Ki
 zep ding gulzimki, “Abon
 de ang ta gwen wenyä ebe
 mae hap Alap mes golzimki-
 em dikim zëre mo irik gin
 hip denaka tame gul gwen
 hap denaye. Hwëna aha zi
 hip hom kirekam golzim'ira.
 Èe in zebë zëbe mae hap
 gulk en san ola blaon
 gwizimnin. ¹² Sap Alap man
 desa dwam gwibirida'ara-
 men kirekam zëre mo olak
 lwakke, kirekam de hëndep
 zëbe mae hap anakan lwa
 gwizimdin hip,

‘Zen sap sa hla nul gwer,
 hwëna san de hlaun
 srëmna.

Hen sap sa ësane gwe-gwer,
 hwëna zen molya tol dam
 nulsuk gwëk.

Diki zen de etan Abon osan
 dep lwanda ha'an
 zanam,

ki Èe amaka zëno mae
 mo karek-karekna tap
 gulsuzim'in.’ ”*

*Yesus kim gandum dan
 hling gilsin hip de ola insa
 srip gulsuzimkike:*

*(Mat. 13:18-23; Luk. 8:11-
 15)*

¹³ Yesus ki zep gubiri-
 daka, “Em ba hap tangane
 tame ul srëm gwer? Ki
 hen ahanakaë gulk sun
 blaonzim'ik, desa hen molye
 tame uk. ¹⁴ Zini men zen

gandum danna hling gilsiki, zen san de men kiye- men zen Alap mo ola tawa da gwibirinke. ¹⁵ Gandum dan de oranak altirinni, zen zini men zen Alap mo ola esane gwe-gwenan. Hwena dowal mo kigina dekam zep desa de al gul gwizimdin hip zeno mae mo enhonak hata gwenan zala. ¹⁶ Hen men zen kaso-kasonak altirinni, zen ahakon men zen Alap mo ola insa esane gwe-gwenan. Zen nabakam zep sap enlala isrip-sri naban nulin gwenan. ¹⁷ Hwena ola in bejen zeno mae mo enhonak sa gwen, zep bejen ze holokam lwan. Sap zen kim de karek maena hla nu'ik, ahaksa ol dawemna in hap de jal hap karek dabi'ik, zen hendep dekam sa Alapsa hli dal. ¹⁸ Hen kirekam, men zen dokot te ngi-ngi ausunak altirinni, zen zini men zen Alap mo ola insa sap esane gwe-gwenan. ¹⁹ Hwena angkam de okamanak awe de kirekam-kirekam enlala ngalap naban ze zere mae mo enhonak siri nul gwenan- anakarekamyé, 'Ee babe tahalha gwen,' hen anakan de hole-hle gwe-gwen naban, 'Diki te-ala beya naban amaka gwé gwe'an.' Kirekam

de enlalana in zep Alap onakare ol dawemna insa zeno mae mo enhonak hule gwenan. Zep hendep dawemkam eini ete srém gwe-gwenan. ²⁰ Hwena men zen kama dawemnak altirinni, zen zini men zen Alap mo ola insa esane gwe-gwenkam dawem enkam enhonak ing nul gwenan. Zen zep dawemkam eini ete gwenan. Zeno mae mo ei beyana, ahakon 30 enkam, 60 enkam, hen ahakon 100 enkam." *

Yesus mo olsa dikim tame gun hup de ehohle gwen hap de ol:

(Mat. 13:12; Luk. 8:16-18)

²¹ Etan ki zep Yesus gubiridaka, "Ano ola zen pelita makan. Zini hom pelita ngatannak yuna utuk nul sone gwenan- dekam de ngatanna insa aning gun hupye. Hen pelitana hom tum iltikinnik si nulin gwenan. Zen diki meja maenak de lonesen. ²² Hen kirekam, ola mensae gulk sun de blaonzimdinkim zi beya hap aning gul gwizim'in, zen sa lamkam hataser. Hen ano enlala aning tanna, zen dekam sa ngatan gwera. Zen diki dekam sa zini dam nul-suk gwer. ²³ Ee in zebé emsa anakan gubiridal, 'Em dwan i nibanke. Em esal gwen!' "

* **4:20** 4:20 Yesus kim dansa de ten hap dena ol aisilik awe gubiridaka, zen ei gwen, ahaksa Alapsa de taibliblan en hap hom enlala gwibirki. Dansa de ten mo dam gulsunnu, zen hen Alap mo ol san de dam-dam enkam lowehe gwen hap. (Mat. 5-7) Ahaksa neno mae mo ol toran de Alap mo nwenak sam gwesik gwen hap. (Mat. 12:31-37) Ahana hen, zisi de halen ta gwibin hip. (Yoh. 15:16) Kirekam de lowe henna, zen zen Alap mo nwenak nwe-mase gwe-gwenan- san de dansa de tena kiye.

24 Etan ki zep Yesus gubiridaka, "Zen in zep ano ola mensa ena ësane gwe-gwe'an, dawem enkam emki enhonak lone gwen. Sap ena men kire enkame tame gun hup ëhohle gwe'an, zen kire enkam sa hen Alap ebe mae hap dekam de tame gun hup de enlala blala ing ta sone gwizimdi, hen zao sa etan mam ta gwizimdi. 25 Sap men zen Alap mo irik gin nika de tame gun hup ëhohle gwe'an, zëbe mae en hap sa etan Alap dekam de tame gun hup de enlala blala sowe henkam ing ta sone gwizimdi. Hwëna men zen ëhohle gwe srëm gwe'an, zëbon mae men zen sap tame gun hup de enlalana betek enkam lwazim'ira, desa sa hwëna Alap al tazimdi."

*Gulk sun de ol blaonz-
imdinni an mae hap: Alap
mo irik gin hip dena, zen zi
mo tame gun srëmkam zi mo
enhonak saltil gwenan.*

26 Yesus in kim nama bulu kon tawa tabi'inka, zao zep etan zi beyambyana in hap ola gulk sun blaonzimki, "Alap mo irik gin hip dena, zen san de zi de nganak gandum dansa hling gilsinni kiye. 27 Zëna dekam totoresa de gwë gwen, hwëna gandum danna in dekam sa totoresa sip gwerä, hëndep saltili. Zini in sap de anakan tame gun, 'Mes saltili,' hwëna anakan bëjen dam gulsun, 'Ba hap kirekam

saltil gwenda?' 28 Sap kama mwanak de gandum dan lwanna, zen totoresa dekam ësip gwe-gwenda, hëndep ëtim gwe-gwenda, dekam zep hëndep ëwenam gwe-gwenda, hëndep danna dekam zep ëbeya gwe-gwenda. 29 Hwëna kim de bil gwe'anaka, hëndep dekam sa hwëna zini in nëbokkam blom tasili. Sap dekam taran hap denak mes zaunun."

*Gulk sun de ol blaonz-
imdinni an mae hap: Alap
mo irik ginni, zen rica dan
makan.*

*(Mat. 13:31-32,34; Luk.
13:18-19)*

30 Yesus ki zep etan gubiridaka, "Ba naban esa apde osol?- dekam de Alap mo irik gin hip denaka gulk sun blaonzimdin hipye. Alap mo irik gin niban ba naban esa enlala eizim?- dekam de srip gulsuzimdin hipye. 31 Alap mo irik ginni zen rica dan makan. Sap tingare tetan dan nakon, rica danna, zen zen- betek tangan wenyaye. 32 Hwëna kim ësaltil gwenan, dekam zep tingare obwaga nakon ëblal-blal gwe-gwenan- hëndep hli-hli naban. Mawana zao zep yaing gwe-gwenanzal- zëno hli-hlinak de golsa tauk gwe-blän hapye."

33 Yesus kirekam-kirekam gulk sun de blaonzimdin olkam tawa tabirida gweka. Men zao en zëno mae mo ësane gwen hap de sosonna zausuk gwizimk, dekon hom etan ayang gul gwizimki.

34 Zi beyana kim tawa ta gwibirki, Zen gulk sun de blaonzimdin enkam tawa ta gwibirki. Hwëna zëre hon de ang ta gwen wenyaka de zë-erenak tawa tabinkim, Zen man tingan srip gulsuk gwizimki.

Yesus kim asese yawala jalse gweblakake:

(*Mat. 8:23-27; Luk. 8:22-25*)

35 Kam-en tangan zep Yesus zëre hon de ang ta gwen wenyaka gubiridaka, "Haen, nen ho gutu men eihya san gweyo gwen."

36 Dekam zep hëndep zëre hon de ang ta gwen wenyakin, bulu men dekon tawa tabi'inka, zëwe sesek gwe sezak. Zi beyana insa ho gutu alpna iwe zep hli nulidak. Ahakore bulu hen lun ang ta kinik. 37 Hwëna asese yala ki zep mumuk ennak hataka. Ho gutuna in dekam zep mam enkam ngëp-ngep gweka, hëndep buluk iwe suwehe kinigwe'anzak, hëndep beya gwesen hap alp gwes'ik.

38 Yesus Zëna bul ohwa nakon nisi ta'anka. Nola nol tri-trinak dreini neka. Zëre hon de ang ta gwen wenyaki zep li dak, zao zep nenblak, "Guru, em san nen de kitak juwen hap emadwam gwe'ara?"

39 Yesus ki zep luweka, ki zep asesena insa gubluka, "Em zausun!" Hen ho gutuna insa gubluka, "Em hen em sëwehen!" Asesena dekam zep tap gweka. Ho gutuna in hen

dekam zep tangan sëwe heka. 40 Ki zep hwëna gubiridaka, "Em bap ëairil! Em san ki nama home Asalaiblibla'an?"

41 Zen dekam zep sërkam ëairi'ak, ki zep zënaka nenbiridak, "Eiwa, zini an wehasa hom! Ba hap tangan asese naban ho ngëp naban betek nëblanan!"

5

Yesus kim dowal-dowal mo bi gweblan zini dawem takake:

(*Mat. 8:28-34; Luk. 8:26-39*)

1 Hëndep kim Ho Gutuna Galilea mo men eihyanak golëyaing gwe naka, Gerasa mo langnak, 2-3 Yesus kim bulu kon ati gwe'anka, dekam zep hen dowal-dowal mo bi gweblan zini Zëbon osan dep song gwe'an zaka. Zen zi tok lo tasik gwibin kaso-hul kaso-hulak gwënda gweka. Dekon te so'an zaka. Tahale gwenna mes topse nëblak. Besi dokot maekam sap naka gweblak.

4 Zen kim sap besikam de dokotkam taha-tanana tatak noso gweblak, zen hwëna nonol tahanak denaka blom ta sone gweka. Hen tananak dena, tanana kim ziheir gweka, dekam zep ësom gwehana gwek. Sosonna sërkam tangan dowal-dowala in zëbe hap nol gweblak, zep hëndep toton nara dep?-balk tan naye. 5 Yaklam denaban kam denaban zen zi lo tasik gwibin kaso-hul kaso-hul san gwënda

gweka, hen kwatap bete-teksta hërhendän naban wale tanda gweka. Zëre mo timni kaso ben-benkam kalk-kalk guluda gweka.

⁶ Zen kim langa nakon Yesussu hla takin zika, ki zep hluwe zaka, zëno nwenak zep boklena kom so zaka.

⁷⁻⁸ Yesus ki zep zëbon de dowal-dowala insa gubiridaka, "Dowal-dowal, em zëbon onakon wet so gwen!" Zini in dekam zep mam enkam hërheka, "Yesus, Teipsin Zini Alap mo Tane, Em aban toton banaan de syal ën hap? Alap mo nwenak Emki anakan asa gublun, 'Ee molyë emsa karek tak.' "

⁹ Yesus ki zep takensiblika, "Eno bosena nara?"

Dowal-dowala in ki zep ding nulblik, "Zëno bosena Jal Zi Tra Bak, sap ëe an tra tangan nikë zëbon lowe he'an."* ¹⁰ Zen man Yesussu aberbe da gwe'ak, "Asa bahem langna an kon golëalsa sonendan."

¹¹ Zëno mae mo nwe kara gwen san zahona beyambya tangan nik kwatap tini san tembane hap ëhaka'ak.

¹² Dowal-dowala in ki zep Yesussu aberbe da'ak, "Em wëhë tol asa zaho trana wakuwe de bitï gwen hap gubirida'anaka?"

¹³ Yesus ki zep gubiridaka, "Dekam bitï gwek." Dekam zep dowal-dowala in zini in kon wet so gwek, dekam

zep hwëna zahona iwe bitï gwek. Zaho trana in dekam zep heya-hya gwek, li san zep syalk ta tinek, hëndep ho gutunak zep ëkei-king gwek. Zahona in zëno beyana tingan dua ribu enkam.

¹⁴ Zahona insa men zen kara da gwibik dekam zep zaho bi naka de gubiridan hap ë san dep hen ëna in mo golek denak de gol-gol san dep ëhlu-hluk gwek. Zëwe de zini in kim ësak, dekam zep hëndep nolësal kinik.

¹⁵ Yesus onak kim yaing gwezak, zao zep hen dowala in desa bi nëblak desa hen hla dazak. Pakean naban zë nikin'inka. Enlalana hen mes sëwe heblaka. Dekam zep zë ëairi'ak. ¹⁶ Owasna insa men zen hla nuk, zen zep hwëna ahakore wanya insa donbiridak. ¹⁷ Kirekam kim ësak dekam zep Yesussu Zen de nabakam zëno mae mo langna in kon song gwen hap aberbe da gwe'ak.

¹⁸ Yesus kim buluk sewe seka, zini in desa dowal-dowala bi nëblak ki zep aberbe ta'anaka, "Eë wëhë tol Emsa ang gwebla'ak?"

¹⁹ Yesus hwëna man gubluka, "Bahem. Em gol san song gwen. Ere mo iyesa tonbirida- mensa Bian Alap dawemna ebe hap mamkam golblalake. Anakan gubirida, 'Zen man tangan asa kwasang gweblaka.' "

* 5:9 5:9 Zëno bosena Yunani mo olkam "Legion." Amber olkam zëno enlalana "batalion." Roma mo jana nabare zi mo "legion" kam de gubinni, zen zini beyana empat ribu enkam. Dekon hen beyana man esek gwe kinï gwek.

²⁰ Zini in dekam zep song gweka, hëndep Yesus insa zëre hap syal gwibir-blika desa tonbirida song gweka-langna mensa anakan bose nukke, “Èna Dare Taha-tap”kam. Kim sane da gwek, tingare zini man tangan ètengngwan gwek.

Yesus kim Yairus Bak mo wenam tol tokna ngaya gulkuke, hen aura gwe-gwen wenyä kim dawem gulkuke:

(Mat. 9:18-26; Luk. 8:40-56)

²¹ Yesus kim etan bulkum ho gutu an eiha san dep lwahal zaka, zao zep zi beyam-byana ho gutu alp-nak tagal nëblak. ²² Zao zep hen zi bosena Yairus hata zaka. Zen Yahudi mo zëwe de but srëm golak de aha mamna. Zen kim Yesussu hla ta zaka, ki zep zëno nwenak ik gwehe zaka, ²³ dekon zep dawem enkam aberbe ta seka, “Bian, ano wenam tola tin hip alp gwesi'in. Em wëhë zë hata'anka?— tahasa eka zë tehabir ane, zen dekakim tol dawem gwek. Mana tol ap tilblinank.”

²⁴ Dekam zep zëno gol san dep song ëka. Zini beya tangan nik ngirënnik nëblahak, hëndep man tangan ngiltitik gwenkam kyang dasik.

²⁵ Dua-blas tahunkam de karekkam aura gwe-gwe wenyä dekam zep hen ang gwese ha'ak. ²⁶ Zëno te-alana mes tol tap gweka— dokter-dokter hap de sap kap ta gwizimdinkim. Hwëna hom tol kim dawem

gwe-gwek, hwëna sang-sangna man kim tangan sabak gwe-gwek. ²⁷ Wenyä in mes beyakam Yesus hup dena sane gwe-gwek, zep zi tra ngirënnik tahan nakon golek de tazak, zao zep hëndep baju ennak olk ta sonek. ²⁸ Sap wenyä in mes anakan taiblëblak, “Baju mae ennakë towanbla'ak, èe dekam asa dawem gwer.”

²⁹ Zen kim olk tak, hëndep dekam zep zëno kala in tewesibik. Dekam zep zëre mo timni anakan eisbik, “Èe mesë dawem gwenan.” ³⁰ Yesus dekam zep hëndep anakan eisbirki, “Zi sang-sangna mes Asa de olk tankam dawem gwenda.” Dekam zep zi tra mo ngirënnikon lure san lero gweka, hen takensibirida gwe'anka, “Asa nara bajunak olk ta sonera?”

³¹ Zëre hon de ang ta gwen wenyä dekam zep nenblak, “Bian, zini an beya tangan nakake— an zen emsa dot dasilye! Ba hap de waba hap takensibirida gwen hap, ‘Nara asa olk tala’?”

³² Hwëna Yesus nama ki nwekam tèblaka— men zen olk takake, desa de tawa gweblan hap. ³³ Hwëna wenyä in mes zënaka anakan eisbik, “Èe mesë dawem gwenan.” Dekam zep airin hip yal-yala ban Yesus mo nwenak ik gwe hezak, dekon zep zëre mo sang-sang hap dena kitak ton seblak. ³⁴ Yesus ki zep kwasang tola ban gubirki, “Anyan, em ema

Asa taïblihlala, in zebe dawem gwenda. Aha-ere enlalakam song gwe. In eiwa, mese tangan dawem gwera."

³⁵ Yesus in kim nama ola ton'anaka, zini dekam zep Yairus mo gola kon yaïng gwezak, ki zep zë nen-blazak, "Eno wenamna mes tol tilsinin. Bian Gurusa ba hap de waba hap blos tablan hap?"

³⁶ Yesus man salsibiridaka in zen Yairus Baksa nen-blazak, ki zep hwëna Yairu'u gubluka, "Bahem airin. Asa em taïblihlan."

³⁷ Yesus dekam hom aha zi de ang gweblan hap gubiridaka- diki Petrus, Yakobus, oso zem Yohanis hin. ³⁸ Yairus mo golak kim yaïng gwek, anakan zep hla nulida'ak, "Karekkam ena ta'an hen gona dabi'in."

³⁹ Yesus kim golak til zika, ki zep gubirida zaka, "Em ba hap ena tal hen gona tal? Wenam tola in hom til. Zen nisi am ta'an."

⁴⁰ Zen hwëna man Yesussu swrë da'ak. Yesus ki zep wet so gwen hap gubiridaka. Kim wet so gwek, dekam zep zëre hon de ang ta gwen zi dan-aharena in han hen wenam tola in mo ane-bia mae en naban golëbiti gweka- teksonna men zao wenam tol tokna in lwa'akke. ⁴¹ Ki zep wenam tol tokna in sa taha nakon gul ineka, ki zep zë zëre mae mo olkam anakan gubiriki, "Talita kum." Nëre mae mo olkam zëno enlalana anakan, "Timë, em luwen."

⁴² Wenam tola in dekam zep hëndep luwek, hëndep të nasen'ak. Zëno tahunna dua-blas enkam. Dekam zep sërkam tangan ëtenggwank. ⁴³ Hwëna Yesus man tangan jalse gwibiridaka, "Owasna an zen ki lwanan, bahem ahasa tonbiridan." An-bi zemka ki zep hen guzimki, "Tembanesa em olbin."

6

Yesussu kim Nazaret kon baes nëblakke:

(*Mat. 13:53-58; Luk. 4:16-30*)

¹ Yesus dekam zep dekon zëre hon de ang ta gwen wenyä ban zëre mo ëna Nazaret san dep golëlwanda halka. ² Hari Sabatnak kim zauk, Yesus zep zëwe de but srëm golak tawa tabirki. Zi beyam-byana men zen sane da'ak man tangan dengganwanbla'ak. Zep zë hwëna donsublu'ak, "Zini an endawe sekola gweka?- zep kil gi'ira, 'Ee asa tawa tabir.' Hen owas-owassa de syal gwe-gwibin hip de sosonna endawe sa gul iri? ³ An dwan zenke- gol syal gwe-gweblan zi niye, Maria mo tane sake. Zëno oso walya Yakobus, Yoses, Yudas, hen Simon. Hen zëno somol walya awe am hen lowe he'an." Sap zen mes kirekam tame dak, zep baes nëblak.

⁴ Hwëna man ding gulzimki, "Zini kirekam ëgwë gwenan: Men-kore men-kore ë nakon, Alap mo ol ayang gul gwen hap de zini

man blikip neisibirida gwenan. Hwëna zëre mo iye, ahaksa zëre mo ë nakore nik de kirekam ayang gul gwizimdinkim, desa hom tangan blikip neisibirida gwenan.”

⁵ Zen in zep Yesus zëwe owas-owasna beyakam syal gwibir-zim srëm gweka, sap zen hom daïblihlak. Hwëna zi sang-sang ensa zë dan en dawem tabirki- tahasa de tehabirida ine gwenkam.

⁶ Sap zëre mo ënak de zini kirekam daïblihla srëm gwek, zep tangan tenggwan-biridaka.

Yesus kim dua-blaskam de zëre hon ang ta gwen wenya lup gul sonekake:

(Mat. 10:5-15; Luk. 9:1-6)

Ki zep hwëna ë-ë san amjanbir song gweka hen desan tawa tabirida gweka.

⁷ Ki zep hwëna dua-blaskam in zen ang në gweblak, desa kwang guludaka, zao zep gubiridaka, “Em dandan dan-dankam ë-ë san sek gwen. Ëe asa ëre mo sosonsa ebe mae hap golzim- dowal-dowalsa ekakim olëalsa sone gwibik.

⁸ Bahem ba maena ora san dep lop tan. Dute ensa leirenk. Tembanena hen bahem lop tan. Honna bahem wëwek tan, hen teala maena bahem kap tan.

⁹ Sepatu enna amki alalak, hen bajuna tim ennak dena kim sek gwek. ¹⁰ Gol karek mae nakon de emsa teisya irinni, ‘Haen, awe se këza,’ zen zëwe en emki ën. Bahem dekon etan gol dawem san dep al ëhan.

¹¹ Hwëna men dekore ë nakon emsa anakare ola ban teisya irin srëmna, ‘Em ba habe awe aptanan zala? Ëe ama emsa de salzimdinni baes ta’an,’ zen dekam em hëndep dekon song ën. Ë topnak em tana sonsa taïk-tik oso guk kinindekakim anakan tame nuk, ‘Zen sap Alap onakore ol dawem naban nëbe mae hap olhatazim zira, hwëna nen insa lesya-in srëm gwenan nëre mae hap de kareksae kim mam ulin.’ ”

¹² Zen dekam zep dandan dan-dankam sek gwek, hen anakan tawa dabir-song gwek, “Ere mae mo karek-karek nakon em ëhalen.” ¹³ Hen dowal-dowala beya tangan naka nolëalsa sone gwibik, hen zi sang-sangna Yesus mo bosekam de minyak zaitunkum dra tabinkim beyakam dawem da gwibik.

Baptis ta gwibin zini Yohanissi kim dakke:
(Mat. 14:1-12; Luk. 9:7-9)
(Ayat 14-29)

Yesus kim lima ribukam de zi beyam-bya hap tembanena golzimkike:

(Mrk. 6:30-44; Luk. 9:10-17; Yoh. 6:1-14)

¹⁴⁻¹⁸ Galileak de teipsin zini Herodes Bak kim zëre mo osona Pilipus mo wenya Herodiana Baksa al gulbluka, hwëna baptis ta gwibin zini Yohanis zep damnak anakan jalse gweblaka, “Musa mo titi tabin ola kon, em sap diki

bëjen em oso uk mo wenyagon.” Hwëna Herodes dekam zep zëre mo jana nabare zisi Yohanissi de bwinak tahalen naka tak ta irin hip gubiridaka. ¹⁹ We zem in, Herodiana Bak, zen hen man enlala ennak Yohanissi taïl gik gweblak. Zen man sap Yohanissi de tan hap enlala gwegwek, hwëna Herodes de gubiridan srëmkam bëjen tan. ²⁰ Sap Herodes hen man Yohanissi aïri gweblaka, sap zen man enlala gwegweblaka, “Yohanis zen zini dawemna. Alap zer soneka.” In zep tan hap jalse gwibirida gweka. Herodes hen man zëno olsa de sane gwen hap dwam gwegweka, hwëna hyanak zep etan zëno enlalana anakan dowebla hana gweka, “Èe banakan asa gwëblal? Zini an Alap mo zer sonen nakake.”

²¹ Hwëna Herodes zënaka de jaha gweblan yaklanak kim hatak, tembane yawalsa zep syal neibik. Tingare irik ginnik de mam-mamna hen jana nabare zi mo mam-mamna, hen Galilea kore nol-nola, zen man zë yaing gwezak, zao zep apdekam tembane tak. Zen dekam zep zauk- Herodiana mo baptis ta gwibin zini Yohanissi de taïl gik gweblanna in dikim jowen hap denakye. ²² Tembane tanna iwe, Herodiana mo wenam seiwiri man hen tilzik, zao zep tingare zi mo nwenak zisya gwe'ak. Herodes man tan-

gan sam gwesibirki, hen tingare zi trana in man tangan sam neisibik. Herodes ki zep wenam seiwiri insa gu-gubirki, “Men desae ki ena abe gwibi'inka, zen desa asa ki hëndep ebe hap golbir.” ²³ Zen kirekam wenam seiwiri insa tingare zi mo inik gu-guk gwibi'inka, “Ngli naban kama naban mes asa nasalblanan: Èe asa eno abe gwibinni insa ebe hap sul sonebir, hëndep ère mo irik gin maena asa ep hlilbir!”

²⁴ Wenam seiwiri in dekam zep an zem Herodiana de anakan takensibin hip te sok, “Èe basa asa dawem kire-kirena abe gwibir?”

Dekam zep ding gulbik, “Baptis ta gwibin zini Yohanis mo nolsa de blaonin halzan hap em abe gwen- èe akakim anakan tawa gwek, ‘Zen eiwa mes tangan tili.’ ”

²⁵ Wenam seiwiri in ki zep nabakam Herodes osan dep lwa halzak, ki zep gubluzak, “Èe baptis ta gwibin zini Yohanis mo nolakaë abe gwibi'ingkam de hëndep ap piring niban awe lonebir anezan hap.”

²⁶ Herodes kim zëno abena insa salka dekam enlalana man tangan dowebla hanaka. Hwëna etan bëjen zëno abena insa wet gulsubin, sap zen mes ki zën zi tra mo inik kirekam etan-etankam gu-guk gwibi'inka. ²⁷ Dekam zep hëndep zëre mo jana nabare zini gubluka, “Em

bwinak Yohanis mo nolsa ap blaonblin halzan." Jana nabare zini in dekam zep hëndep blaonblinhal zaka. 28 Piring niban zep golhal zaka, ki zep hëndep wenam seiwiri in hap golbir zika. Zen zep hwëna an zikhip golbirhak. 29 Yohanis hon de ang ta gwen weny kim ësak, dekam zep tok naka de zerhan hap yaing gwezak. Ki zep hëndep kaso hulak nënek.

[14] Hwëna zao kim lwa se'ak, dekam zep hen etan Yesus hup de ola Herodes hon hatak, sap dekam mes Yesus mo syal hap dena ë-ë san ëtawa gwendak. Zep ahakon man ëgu gwék, "In eiwa, Yohanis Su Tabin Swe mes yap etan ngaya gwéka. In zen hwëna bosena Yesuskum li yul soneka. In zep zëbon owas-owa'a dikim syal gwewibin hip de sosonna lwa'an." [15] Hwëna ahakon man ëgu gwék, "In orep de Alap mo ol ayang gul gwen zini Elia Bak mes yap- men zen Alap osan dep sewe sekake. Zen hom tilki, in zep Yesuskum hwëna jowe zaka." Ahakon hwëna man ëgu gwék, "Ki hom. Zen Alap ëse naka zer soneka-orep men kirekam hen lup gul sone gwékake."

[16] Hwëna Herodes kim salka, dekam zep guku, "Aha hom. An Yohanis Su Tabin Swe. Eë mes-am sap zëno nolsa de blaonsublun hap gubiridak. Hwëna in zen mes yap etan ngaya gwéka!"

Yesus kim lima ribukam de zi beyam-bya hap tembanena golzimbike:

(Mat. 14:13-21; Luk. 9:10-17; Yoh. 6:1-14)

30 Dua-blaskam de zëre hon ang ta gwen wenyamensa zëna lup gul soneka, ki zep etan Yesus onak dep lwanda halzak. Zao zep donblazak- mensa zëna syal tandak hen tawa dabiridakye. 31 Hwëna zini hen beya tangan nik yaing gwe-gwe'anzak, hëndep Yesus zep zëre hon de ang ta gwen weny ban golëhirhir gwe'an-ka- hëndep golëtembane tan maena ba kon dep? Yesus dekam zep zëre hon de ang ta gwen weny insa gubiridaka, "Haen, awe bëjen nen teinikirin. Nen në-en zi srëmnak de teinikirin hip sek gwen." 32 Ki zep hëndep bulkum ëgwahak- zao de zë-en lowehen hap.

33 Hwëna zi beyam-byana in mes ëgwa hannak hla nulida sonek, hen zen mes anakan tame dabik, "O an Yesus maekel!" Zep ë-ë nakon beya enkam eik ora san ëhlu-hluk gwék, hëndep zen zep nonol yaing gwék. 34 Yesus kim bulu kon ati gwe'an-ka, ki zep zi beyam-byana insa hlauluda kinika. Zen sërkam zë kwasang gwibiridaka, sap zen bi srëm zaho makan zë lowe he'ak. Zep zë mamkam tawa tabiriki. 35 In kim tawa tabi'inka, zao zep hëndep kawé'ak. Dekam zep zëre hon de ang ta gwen

wenya Yesussu nenblazak, "Angkam man kawe'an, hen langna an tahalha tanganna. ³⁶ Diki dawemna zini an emaka zen de langna awe de golek de ë-ë san te-alakam tembane hap ëhakan hap enbirida'an."

³⁷ Hwëna Yesus ki zep ding gulzimki, "Amki em tembanena zëbe mae hap hen olzimk."

Dekam zep ding nulblik, "Asya! Nen an san te-ala beya zi! * Èe banakan de tembanena zëbe mae hap golzimdin hip?!"

³⁸ Yesus ki zep etan takensibiridaka, "Eno mae mo rotina banaka'en? Emki hla tandan."

Kim hla dandak, ki zep nenblak, "Rotina aha-ere taha-tap enkam. Hogwena dan-dan."

³⁹ Ki zep hwëna zi beyambyana insa so trana iwe de hlik-hlikkam teinikirin hip gubiridaka. ⁴⁰ Dekam zep kirekam ëteinikin nirak. Ahakore hlik-hlikna 100-100kam. Ahakorena 50-50kam. ⁴¹ Yesus ki zep aha-ere taha-tapakam de rotina insa hogwe darena in han teisyaka, dekam zep ngli san de kara gwesen naban Alap hap dawemna golblaka. Ki zep hwëna rotina insa ahap tabirki, hen hogwe darena insa kwa-kwak soka. Deša zep dua-blaskam de zini in

hap etan-etankam kap ta gwizim'inka- zen de hwëna zi trana in hap kae gweblazimdin hip. ⁴² Zi trana in kim dwenblandak, man tangan ëitri gwëk. ⁴³ Ki zep hwëna dua-blaskam de wenya in tembane mosrona insa tagam dak. Hëndep yuna dua-blas enkam zep ësuwek. ⁴⁴ In zen rotina insa dwenblandak, zi ensa de äitbinkim, beyana lima ribu enkam- we wal walassa de äitbin srëmkamye.

Yesus kim ho gutu tahan san song gwe'an zakake:

(Mat. 14:22-33; Yoh. 6:15-21)

⁴⁵ Kim tembane tasik, dekam zep hëndep dua-blaskam de ang ta gwen wenya insa bulkum de ho gutu men eiha san sek gwen hap gubiridaka-Zënaka de ëna Betsaida san dep ngeir gublun hap. Ki zep hen zi beyambyana insa sekwak gwen hap gubiridaka. ⁴⁶ Yesus kim zi beyambyana insa hli yuludaka, ki zep zë-en kwatap tek san hata seka-dekon de Alapsa gu soneblan hap. ⁴⁷ Kim kawesik, zëre hon de ang ta gwen wenya bare bulu mes ho gutu ngirinnik zauk, hwëna Yesus Zëna nama kwatapnak gwë'anka. ⁴⁸ Dekon zep anakan kara tabir ane'anka,

* **6:37** 6:37 "Te-ala beya" kam, Markus man ale gulku "200 dinar." Dinara zen zëno mae mo perak tangankam de te-ala kaso. Zen dekam anakarekam: Zi de aha-ere yakla blalkam syal gwenna, zëno gajina dekam aha-ere perakkam de te-ala kasokam. Zep 200 dinara, zen te-alana mam tanganna- san de dua-ratuskam de zi mo aha-ere yaklakam de syal tan gajina kiye.

“Asesena ngein nikon mamkam taïlbirida'ara, zep karekkam ho ngëpna insa bulu inkam sap nakabi'in.” Zëna hwëna oho-bung gun nuban zep ho gutu tahan san de song gwe zankam gulmun nuran makan gweibiridaka. ⁴⁹⁻⁵⁰ Zen kim hla da sonek weya tahan san de song gwennak, ki zep au hloblankam ëhërhek, sap zen man kil dik, “Hobwem dowal!”

Hwëna ki zep gubirida kinzika, “Em ësëwehen! Bahem ëairin. Ëe an Ëe.” ⁵¹ Ki zep hëndep zëno mae mo buluk iwe sewese zaka. Asesena in dekam zep hëndep sëwe heka. Zëre hon de ang ta gwen wenyä in man tangan sërkam denggwän-blak. ⁵² Sap zen ahare taha-tapakam de rotina mensa ahap tabir-zimki lima ribu enkam de zi hip, zen hom owasna desa tame nuk. Zëno mae mo nola dekam nama drak-drakna, zep zëbe mae hap man tangan gwa-gwa gwizimk- desa de tame gun hupye.

Jesus kim zi sang-sang beyam-byana Genesaret dawem ta gwibirkike:

(Mat. 14:34-36)

⁵³ Genesaret kim bulkum yaïng gwëk, ho gutu men eihyanak, ⁵⁴ kim atiti gwëk, zëwe de zini hëndep dekam zep Yesussu tame dazak, “O an zenke.” ⁵⁵ Zen dekam zep tïngare langna iwe de ë-ë san gubiridan hap ëhlu-hluk gwe gu nusenk.

Zen kim anakan nasal gwe-bla'ak, “Angkam Yesus zao gwë'ara,” dekam zep zi sang-sangna zato naban desan dep kap nulhal gwe'anzak. ⁵⁶ Yesus men desan ki tëndä gwëka zi sang-sangna hen zëwe nolëyaïng gwënda gwëk- sap ë yalak, sap ë bete-teknak, hen sap ora san de gol-gol mae san. Hen pasar maenak kang nul gwëk, dekon zep Yesussu abe da gwëk, “Bian, zi sang-sangna an wëhë baju top en mae nakon Emsa olk ta'anaka?- dekakim tol dawem gwëka.” Tïngan men zen olk da gwëk, zen dekam zep hëndep ëdawem gwe-gwëk.

7

Mae hap de ol: Auyan-aza mo titi ta gwibin ola ban man Alap mo ola ban ilman në gwenan.

(Mat. 15:1-9)

¹ Aha yaklakam Farisikam de gubirida gwen wenyä Musa mo olsa de tawa ta gwibin wenyä ban Yerusalem kon Yesus onak dep yaïng gwëzak. ² Hwëna zen man Yesus hon de ang ta gwen wenyä hla nulidak- auyan-aza zik mo ëpba ol san de taha hlë tazimdin srëmkan tembane tannak. Zen man dekam enlala neibiridak, “Zen an mes Alap mo nwenak ëkun gwenan.” ³ Yahudi zini zen kirekam zëre mae mo orep de auyan-aza mo ëpba ol san ang ta gwenan, hwëna Farisikam de gubirida gwen

wenya, zen zen tangan sêrkam desa kyang-kyang nulsuk gwenan. Zen bëjen mae tembane tan- zère mae mo auyan-aza mo ëpba ol san de kire enkam tahasa hlë tazimdin srëmkamye. ⁴ Ba maesa de pasarak gonna, zen bëjen hokam de su tabin srëmkam twinbin. Hen beya tanganna zère mae mo ëpba ola- zen men desa tangan kyang-kyang nulsuk gwenan, mok, blang, cerek, [hen tum] maesa de su tablanda gwen naye.

⁵ Musa mo olsa de tawa ta gwibin zini in Farisikam de gubirida gwen wenya ban dekam zep Yesussu dakensiblik, "Ebon de ang ta gwen wenya ba hap nëno mae mo auyan-aza mo ëpba ola nulmun gwe'an?- tembane dère ta gunnuk de tahasa nonol hokam hlë tazimdin srëmkam de tembane ta gwenkamye. Zen mes Alap mo nwenak ëkun gwenan."

⁶ Ki zep ding gulzimki, "Em an eiwa ëk enkame ëgu gwenan, 'Ëe an Alapsa de betek gweblanna.' Eiwa, Yesaya Bak mo ola man ebe mae hap dakastilzim'in- zen insa Alap mo ola anakan ayang gulkuye,

'Zini in ëk enkam Asa betek në gweblanan, hwëna zëno mae mo enhona Abon onakon langa tangannak.

⁷ Zen waba hap Asa boklena kom da gweblanan, sap zen zi zère mae mo titi tabin olkam tawa da gwibirin-

san de ano olkam de tawa tabinni kiye.' ⁸ *"

⁸ Anakan zep waulsuzimki, "Em Alap mo ola ema eibir kini gwenan, hwëna zi mo olsae kyang-kyang ulsuk gwenan."

⁹ Etan ki zep gubiridaka, "Em an eiwa tewesin tanganna, zebe Alap mo ola eibir kini gwenan, hwëna auyan-aza mo ëpba olsae kyang-kyang ulsuk gwenan. ¹⁰ Sap Alap mes Musa Bak hap ola ansa golblaka:

'Ane-biasa em blikip gwesik gwizimdin.'

Hen anakan mas gulku,

'Men nara an-bi zemka lamang sonna, zen hëndep tok hap em karek tan.' ¹¹ *

¹¹ Hwëna em an ema anakan tawa la gwibirin, 'Ane-biasa mo ol san sap esa ang ta srëm gwe-gwer- anakan mae de lwankamye: Ane-biasa de tahalha ënnak, em sap esa anakan enbirida gwer, "Angkam ëe molyë emsa mas gwizimk, sap ano tealana an lamkam de Alap hap kap tablan habë lam ta'an." ' ¹² Eno mae mo tawa tabinkim, kirekam de an bi zemka blikip gwizimdin srëm zini man sam gwesi'ira. Zep eno mae mo tawa tabinni ema kim enbirida gwenan, 'Bahem anebiasa mas gwe-gwizimdin.'

¹³ Zep ere mae mo auyan-aza mo ëpba tawa tabinni insa de kyang-kyang gulsunkum, zen hwëna dekam Alap mo ol tanganna insae kim hli

ku'in. Hen beya tanganna-em mensa kirekam ulin hasen gwenanye."

Mae hap de ol: Zini an dekon Alap mo nwenak ekun gwe-gwenan.

(Mat. 15:10-20)

¹⁴ Yesus ki zep etan zi beyana insa tagal gwen hap gubiridaka. Kim tagal gwek zao zep gubiridaka, "Kitak Asa sane lak- ekakim tame uk. ¹⁵⁻¹⁶ Mensa ek tihī san zini ing nul gwenan, dekon hom Alap mo nwenak ekun gwe-gwenan. Diki men zen zi mo ek tihī nakon wet so gwenan, zen diki dekon Alap mo nwenak ekun gwe-gwenan." *

¹⁷ Yesus ki zep zi beyana insa hli yuludaka, ki zep golak tilki. Zere hon de ang ta gwen wenya ki zep du neblazak, zao zep dak-ensiblik, "Bian, kun gwen hap de ola insa gulk sun blaonnara, emki abe mae hap srip gulsuzimdin."

¹⁸ Ki zep ding gulzimki, "Em san hen home tame ul? Ki em san hen zi trana in han apdenak?- enlala joblo-topna. Men desa ek san olgwen gwibirin, zini dekon bejen Alap mo nwenak kun gwen. ¹⁹ Sap zen hom en-honak til gwenan. Zen ulp-nuk hata gwenan, hendep ukum zebe ana gwibirin."

Ee an Markus. Ee ama ola ansa ebe mae hap srip gulsuzim'in: Kirekam kim Yesus tawa tabirki, zeno

dam gulsunnu a kirekam mo: Tingare tembanena zen Alap mo nwenak dawemna. Tembane nakon bejen Alap mo nwenak kun gwen. Dekam zep etan ayang gulzimki,

²⁰ "Diki men zen zi mo enho nakon hatase gwenan, zen diki zini dekon Alap mo nwenak ekun gwe-gwenan.

²¹ Sap zen zi mo enho nakon anakare kareksa de gon hap de enlala jal-jala hatase gwenda:

kahalo gwen hap dena,

sowē hap dena,

zisi de tan hap dena,

²² hen wesya de lirak oson hap dena,

te-alasa de hole-hle gwibin hip dena,

aha zisi de tail giblin hap dena,

hen ahak-ahak tan hap dena,

zi bosyansa de tonsublun hap dena,

bola-bola gwen hap dena,

nol drak-drak gwen hap dena,

saher srēm kam de gwē gwen hap dena,

hen zi bose zemka de anakare hap husus gweblan hap dena, 'Zen en dawemsa gul iri.'

²³ Tingare kirekam-kirekam karek enlalana in, zen enho nakon wet so gwenan. Zini zen diki dekon Alap mo nwenak ekun gwe-gwenan."

* **7:15-16** 7:15-16 Ahakon men zen orep Markus mo ola ansa etan ale nul gwek, ayat enam-blasna man mas nuk. Markus 4:23 nakore naka etan zao mas nuk.

Yesus kim Yahudi srēm we mo eini hlaulbirkike:
(Mat. 15:21-28)

²⁴ Yesus dekam zep langna in kon zère hon de ang tan wenya ban golèsek gweka-ë darena Tirus hen Sidon mo lang san dep. Zèwe zi mo golak zep sowë enkam golèbiti gweka- zi beya de anakan tawa gweblan srēm hap, “Zen mes awe hata zala.” Hwëna Zen toton banakan dep?- tawa gweblan srēm kam de hatan naye. ²⁵⁻²⁶ Zep Yesus hom zèwe holo gwe'anka, dekam zep hëndep wenya Zèbon hatazak. Wenya in Yahudi wesya hom. Zen Tirus mo lang nakorena, hen Yunani olsa de ton gwibinni. Zèno wenam tola mes dowal bi gwibirki, zep zen kim Yesusu anakan salblak, “Zen mes hatanda,” dekam zep hëndep zèno nwenak ik gwe hezak. Dekon zep abe tasek, “Ano wenam tolsa emki dawem gun. Dowal mes tol bi gwibirki.”

²⁷ Ki zep ding gulbirki, “Em Yahudi wesya hom! Èe de emsa mas gwibinkim dekam sa hwëna nwe-mase gwer- san de Yahudi zi mo walas hap de tembanesa de lwa hap yal tazimdinni kiye.”

²⁸ Ki zep hwëna ding gulbluk, “In eiwa, Bian. Dikire Yahudi walas tembane tak. Lwana hwëna meja iltikinnik sa teinikinser. Men zen walas èk nakon alti'ik, zen desa sa hwëna dwenblandal. Zep em de asa mas gwibinkim,

ki Yahudi walasna molya èusak gwek.”

²⁹ Yesus ki zep ding gulbirki, “Sap kirekame dawemkam asa ding gulblunda, dowala in mes eno wenam tola kon wet sonda. Sap esa song gwera.”

³⁰ Wenya in dekam zep gol san dep song gwek. Golak wenam zem insa anakan zep hlau'unzak, “Deyol dèrenak sèwehen nik glang-glang gwe'an, hen eiwa dowala in mes tangan zèbon onakon wet sola.”

Yesus kim dawemkam de ol ton gwen srēm hen i srēm zini dawem takake:

³¹ Yesus kim etan Tirus mo langna in kon zère hon de ang ta gwen wenya ban golèsek gweka, dekam Sidon mo lang san zep tamanka, hëndep Ho Gutuna Galilea san tineka, hëndep lang bosena Èna Dare Taha-tap hataka. ³² Zao zep zi i srēmna hen dawemkam de ol ton gwen srēmna Yesus onak dep nèrhatazak, zao zep Yesusu abe dazak, “Bian, emki tahasa de tehabla inenkam dawem tan.” ³³ Yesus dekam zep zini insa zi beyana in kon zè-ere san dep zer halka, zao zep zère mo taha bolsa zini in mo inik se soblan daka. Hen zère mo tahanak ol tepsa tipsiki. Ol tepna inkam zep zini in mo mahala dra tablaka. ³⁴ Ki zep hwëna ngli san kara gwe seka, deban ensasana langa tasiki, ki zep zini insa Ibrani zère mae mo olkam gubluka, “Efata.”

Efata mo enlalana, "Em yak nën."

³⁵ Zini in mo ini hëndep dekam zep yak nëblak. Mahala hen dekam zep jahalha gweblaka. Ola dekam zep hëndep dawemkam tonka. ³⁶ Etan kim zi beyana in osan dep zon ta zaka, zao zep jalse gwibiridaka, "Èe ansa zini dawem tanan, etan bahem mae èton naseran." Hwëna kirekam sap jalse gwibirida gweka, zen hwëna man kim tangan sërkam èton nasen gwék. ³⁷ Tingan men zen èsane gwék, man tangan sërkam dengguanblak. Zen man ègu gwe'ak, "Eiwa, zini an wehasa hom, in zep ki kirekam dawem tabirida gwenda. Sap i matna, zen hëndep dekam sa ki èsane gwer. Sap ol srëmna, zen hëndep dekam sa ola èton!"

8

Yesus kim empat ribukam de zi beyam-bya hap tembanena golzimkike:

(Mat. 15:32-39)

¹ Zao hom tangan holo gwe'ak, ki zep zi beyambyana Yesus onak dep tagal gwezak. Tembanena kim tap gwizimki, Yesus ki zep zère hon de ang ta gwen wenyaka haen gwibiridaka, zao zep gubiridaka, ² "Èe ama zi trana ansa dawemkam kwasang gwibirida'an, sap zen mes dan-ahare yaklakam awe Asa nërgwëk, hëndep angkam zëno mae mo tembanena mes tangan tap gwizimdi. ³ Èe de

usak naban de sek gwen hap gubiridankam, zen sa hwëna ora san ètilsik song gwer, sap ahakon an langa nakon yaing gwezak."

⁴ Zère hon de ang ta gwen weny in ki zep ding nulblik, "Zi srëm langna awe, tembanena endawe esa ol?- dekam de zi beyam-byana ansa sul sonen hapye."

⁵ Ki zep hwëna takensibiridaka, "Eno mae mo rotina banaka'en?"

Ki zep ding nulblik, "Tuju enkam."

⁶ Yesus ki zep zi beyambyana insa teinikin niran hap gubiridaka. Ki zep tujukam de rotina insa kap taka, dekam zep Alap hap dawemna golblaka, ki zep hwëna ahap tabirki. Desa zep zère hon de ang ta gwen weny kip etan-etankam kap ta gwizim'inka- zen dikim kae gwibin hip. ⁷ Hogwe bete-tekna hen daen zë nola'ak. Yesus etan hogwena in hap dawemsa Alap hap golblaka, ki zep hen gubiridaka- dekam de hen kae gwibiridan hap. ⁸ Kim dwenblandak, zen man tangan èitri gwék. Mosrona kim tagam dak, yu yawal-yawala tuju enkam zep èsuwek. ⁹ In zen tembane tak beyana san ha empat ribu enkam mes yap. Yesus ki zep sekwak gwen hap gubiridaka. ¹⁰ Zëna zère hon de ang ta gwen weny ban dekam zep hëndep Dalmanuta mo lang san dep bulkum golèsek gweka.

Yesussu kim owassa de syal gwibir-zimdin hip abe dakke:

(Mat. 16:1-4)

¹¹ Farisikam de gubirida gwen zini ki zep Yesus hun de ol zerkeisa-keisa gwen hap yaing gwezak. Zen dekam de akasiblin hap anakan abe dak, "Emki ngli nakore owassa ap syal gwibir-zimdin. Zen dekam asa emsa anakan laibliblal, 'Zen eiwa Alap onakon hata zaka.' " ¹² Yesus nonol enlala dowe hanan naban zep ensasana langa tasiki, ki zep gubiridaka, "Em bap auhukama enlala zini ngli nakore owassa de ebe mae hap syal gwibir-zimdin hip Asa abe lal. Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Em makare zi hip Ee bejënë owassa syal gwibir-zimdin."

¹³ Kirekam kim gubiridaka, ki zep zë hëndep hli yuluda guk halka. Bulkum zep zëre hon de ang ta gwen wenyu ban men eiha san dep golëtablan gwe kinika.

Yesus kim gubiridakake, "Dawem. Farisi hen Sadukikam de zi mo ragisa ema ulinnink."

(Mat. 16:5-12)

¹⁴ In kim bulkum sek gwek, Yesus hon de ang ta gwen wenyu hwëna hom tembanena sowe henkam kap dak. Rotina hwëna ahaen tol ing nuk. ¹⁵ Yesus ki

zep ola gulk sun blaonzimki, "Dawem. Terya-tyakam lowehék. Farisi zi mo ragisa ema ing ulink. Hen Herodes moka ema hen ing ulink." *

¹⁶ Zëre hon de ang ta gwen zini in hom anakan dam nulsuk, "Kire hap ki asa gubiridala," zep hwëna zënaka donbirida'ak, "Nen home rotina bitì lazal. In zep ki nësa gubiridala."

¹⁷ Yesus hwëna mes tawa gwibiridaka- insa zënaka donbirida'ak, ki zep gubiridaka, "Em ba habe roti bitì tazan srëm hap enaka lonbirida'an? Em ba hap tangane tame ul srëm gwe-gwe'an?! Em in eiwa enlala joblo-topna. ¹⁸ Em dwan nwen kike. Em ba habe hla kul srëm gwe-gwe'an? Em dwan ini kike. Ba habe ëgwë gwe'an?- san de ësan srëmna.* Em san home enlala eibi'in? ¹⁹ Mensa ahare taha-tapakam de rotina lima ribukam de zi hip ahap tabir-zimk, dekam tembane mosrona kime tagam lasik, yuna banaka'en ësuwek?"

Ki zep ding nulblik, "Dua-blas enkam."

²⁰ "Hen mensa empat ribukam de zi hip tuju enkam de rotina ahap tabir-zimk, dekam tembane mosrona kime tagam lasik, yu yawal-yawala banaka'en ësuwek?"

* **8:15** 8:15 Yahudi zi mo gulk sun de ol blaon gwizimdinkim, zen ragisa enlala nei gwibik- zen san de zi mo karek-karekna kiye. Sap ragina, roti mang-mang gunnu man hop gul gwenan. Zep zen san de zi mo karek-karek de aha zi sin dep hlimin song gwe-gwenna kiye. Emki hlaun 1Kor. 5:6-8, hen Gal. 5:9nak.

* **8:18** 8:18 Yer. 5:21; Yeh. 12:2

Etan ki zep ding nulblik, "Tuju enkamke."

²¹ Dekam zep gubiridaka, "Ki em ba habe tame ul srëm gwer? Èe san rotisa de bitì tazan srëm habë emsa gubiridal." †

Yesus kim Betsaidak zi nwe diminni dawem takake:

²² Betsaidak kim yaing gwek, zi nwe diminni ki zep Yesus onak dep nër halzak, zao zep abe dazak, "Bian, emki zi nwe diminni ansa tahasa tehabla inendekakim tol etan nwesa kara gweka." ²³ Yesus ki zep ëna in kon tahakam irik ta halka, zao zep oltepkam nwena insa dra soblaka, ki zep tahana nwenak tehabla ineka. Tahana insa kim teisyasiki, ki zep hwëna takensiblika, "Em wëhë dawemkam hlauluda'ara?"

²⁴ Zini in dekam zep kara gweka, ki zep ding gulbluka, "Kië. Èe kië zini kara tabi'in, hwëna san de te de ètë naseranna kiye."

²⁵ Yesus ki zep etan nwenak tahana tehabla ineka. Dekam tangan zep dawemkam kara gwen hap alp gweka. Dekam zep hëndep nwena in etan sèrkam tangan dawem nèblak, hëndep lalak tangankam kitak kara gwekamen kiye, dimin nèblan srëmnak kim gwëkake.

²⁶ Yesus dekam zep gubluka, "Dekam gol san song gwe. Hwëna ë san bahem tamaran, ki sa anakan ëtawa

gwer, 'Zen mes dawem tala.' "

Petrus kim Yesussu anakan kira takake, "Bian, Em an Zen-Israelsa de ngaya tabin hip de Zi niye."

(Mat. 16:13-20; Luk. 9:18-21; Yoh. 6:66-71)

²⁷ Yesus ki zep zëre hon de ang tan wenya ban ë bosena Kaesarea-Pilipi mo golek de san de ë-ë san golësek gweka. Oranak zep takensibiridaka, "Zi mo Asa de dam tasinkim, Èe an nara mo weinak debë hatazak?"

²⁸ Ki zep ding nulblik, "Ahakon man emsa nen gweblanan, 'In baptis ta gwibin zini Yohanis Swe tin nikon etan ngaya gweka. In zen hwëna Yesuskum bosena li yul soneka.' Hen ahakon man emsa nen gweblanan, 'In Elia Bak mo weinak Alap mo olsa ayang gul gwizim'ira.' Hen ahakon man emsa enlala në gweblanan, 'Zen diki ahanik mo weinak dep jowe zaka- men zen orep Alap mo ola ayang nul gwekke.' "

²⁹ Ki zep etan takensibiridaka, "Hwëna ere mae mo Asa de dam tasinkim, Èe an diki nara mo weinak dep dena?"

Petrus zep ding gulbluka, "Bian, Em in Zen-Israelsa de ngaya tabin hip de Teipsin niye."

³⁰ Ki zep hwëna jalse gwibiridaka, "Asa insa kirekam dam lasinin, aha

† 8:21 8:21 Ayatnak awe Yesus mo olsa de dam gulsun hup, emki Mat. 16:12nak hlaun.

maesa hwëna bahem gubiridan.”

Yesus kim nonol tanganna Zën de kareksa goltowen hap dena hamal hap gubiridakake:

(*Mat. 16:21-28; Luk. 9:22-27*)

³¹ Yesus ki zep kon gwisibir hana'anka- zëre hon de ang ta gwen wenyaka de anakan tawa tabinkim, “Alap mo dwam gwibinni abe hap dena a kirekam sa lwal: Ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Ëë karekna mam tangan naka asa goltower. Yahudi mo nol-nola ban, Alap mo golak de syal tan zi mo mamamna, hen Musa mo olsa de tawa ta gwibin zi niban sa Asa baes nëblal. Ki sa hëndep Asa dal. Hwëna yaklana dan-ahan, ki asa etan tìn nikon ngaya gwer.”

‡ ³² Zen dam-dam enkam kirekam gubiridaka- zen de karekkam dam gulsun srëm hap. Petrus ki zep hwëna Yesussu ora nakon de asyal hehan hap gubluka, zao zep anakan jalse gwebla'anka, “Em bap kirekam gulu! Kina ki bëjen kirekam lwan.”

³³ Hwëna Yesus ki zep lure san ahakore zëre hon de ang ta gwen wenyaka lero gwibiridaka, ki zep zëno mae mo inik Petrusu anakan jalse gweblaka, “Em in dowal mo kigī! Ki lun em gwën. Eno kirekam de

enlalana in Alap mo dwam gwibin sin denaka hom. Zen auhu-kama zi mo dena.”

³⁴ Dekam zep Yesus zi trana insa hëndep zëre hon de ang ta gwen wenyaka ban haen gwibiridaka, ki zep zë gubiridaka, “Men nara Abon de ang gwe-gwen hap dwam gwenna, zen diki zëre mo gwëna zen eititi gwibindekam de zëre hap de telidak son wë son naban Asa zertronda gwen hapye, anakare enlala naban, ‘Ëë sap asa Yesus hun apdenak lil.’ ³⁵ Sap men zen de zëre mae mo auhu-kamanak de gwëna anakan nolairi gwe'ak, ‘Ëë babë Yesussu de ang gwe-gweblannak karekna goltowe gwen,’ ki zëno mae gwëna in sa jekjak gwer. Diki men zen Asa de ang gwe-gweblan hap hen abe hap de ol dawemsa de gol halada gwen hap zëre mae mo gwëna sosok nul gwe'ak, hëndep zao mae de tìn hip, zen zen sa hëndep denaban ëngaya gwer. ³⁶ San ha dawemna?- em de sërkam te-ala beya gwenkam kitak de okamana ansa bi gwibinni, dekam de hwëna ere mo gwënsa tihis gin hip. Kirekam dawem naka hom! ³⁷ Tinkim san ha emaka te-ala beyana inkam ba maesa Alap hap golbla'ara?- dekam de etan ngaya gwen hapye. Kina ki bëjen.

‡ **8:31** 8:31 Yesus Yahudi mo aïtbinkim “yaklana dan-ahan”kam guku. Nëno mae mo aïtbinkim, Zen “zëno ka'an”kam maka guku, ahaksa, “yaklana dan-dan”kam. Sap Yesus Jumatkam tülki, hwëna Minggukam zep ngaya gweka.

38 "Auhu-kamanak de zini man Alapsa hli da gwenan-dekam de dowal-dowalsa ang gwibirida nasen gwen hap, hen kirekam-kirekam kareksa dikim gulin halasen gwen hap. Hwëna Abon de ang gwe-gwen zini em de zëno mae mo ngirîn nikon anakan de gunsu saher gwenna, 'Èe Yesussu de ang gwe-gweblan zi,' ki ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Èe kimë Bian mo ngatan naban hen soson naban zëno dam taha nakore zi niban golëyaing gwe'anzak, Èe molyë hen emsa anakan kira tak, 'Zini an eiwa Asa de ang gwe-gweblanna.' "

9

1 Ki zep etan gubiridaka, "Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Em an zene awe lowe he'an, em molye ahakon na-en juwek- Alap mo yakla yalak de zaun srëmnakye. Em esa Asa hla lal- Èe kimë zëre mo soson yawala ban zëre mo bosekam de irik gin hip hata'an zakye."

Yesus kim aha nwe-mase gwekake:

(Mat. 17:1-13; Luk. 9:28-36)

2 Yaklana kim enam enkam damank, Yesus dekam zep zëre hon de ang ta gwen wenya Petrus, Yakobus, hen Yohanis mae en han zë-en kwatap yawal san dep golësek gweka. Hwëna dan-ahare zini in mo nwenak zep Yesus mo

timni liwe heblak. 3 Zëno pakeanna man tangan sërkam ngap-ngap nèblak hen man nalilingtîbli'ak. Okamanak de ngap-ngap kire-kirena, men ki ogom ngap-ngapna, zen man kitak lwala he'an- zëno ngap-ngap nakonye. 4 Ki zep hwëna Musa Bak ne Elia Bak ne mumuk ennak jo kë zaka, hen Yesus hon de ang tan dan-ahare zini in ki zep zë nakek- zen kim Yesus hun ëraisil gwe'anka. 5 Petrus ki zep hwëna Yesussu totores a gubluka, "Bian, dawem tanganna- nen de awe lowehe gwen hapye. Zep ëe asa gol kluksa dan-ahan syal ëblandal- ahana Bian ere hap, ahana Musa Bak hap, hen ahana Elia Bak hap." 6 Hwëna Petrus insa kirekam gubluka, hyanak zëna man saher gwibi'inka, "O ëe an ba habë kirekam gublul!" Sap zen wal bose dare zem in han man sërkam ziairi'anka.

7 Hwëna butna ki zep zë wale tabirzik, hen butna iwe zep ola ësak, "An ano Tane-ëre mo dang tininak de tanganna. Desa em sal gweblan." 8 Zen nabal-bakam zep sap men-san an-sankam ëkaratda gwendak, hwëna zi maena hom zë hla dak. Hwëna Yesus Zëna en naka zë hla dak.

9 Kwatapna in kon kim etan golëtine gwe'anka, zao zep gubiridaka, "In desa ki ena hla kul, etan aha maesa bahem gubiridan- ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna

Ēe de nama tīn nikon ngaya gwen srēmna^{kye}.”

¹⁰ Zen man Yesus mo ol jalse gwibiridanna in san ang tak, hwēna zē-erenak zep zē-en anakan don gwibik, “ ‘Tīn nikon de etan ngaya gwenna,’ zen banakarekam sa lwal? Nen home dam ulsu'un.”

¹¹ Dan-ahare zini in dekam zep hwēna dakensīblik, “Elia Bak mes-am lwa hala. Ēe hwēna ama tim ul, ‘Zen sa Emsa ngeirbli zala.’ Sap Musa mo olsa de tawa ta gwibin hip de zini kirekam am ēgu gwenan, ‘Zen diki nonol Elia Bak sa etan lwahal zankam ngeirbli zala, ki sa hwēna nēsa de ngaya tabin hip de Zini hata zala.’”*

¹² Yesus ki zep hwēna ding gulzimki, “In sap eiwa kirekamke. Elia zen sap kirekam-kirekamsa de nonol sul sone gun hup de zini zen- Israelsa de ngaya tabin hip de Zini Ēe de hwēna kirenak hatazan hap. Hwēna Alap mo ola ahana hen ki, kirekam de hen Abon jowen hap dena- men zen anakan lwakye,

‘Ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna sa baes nēblal, hen karekna mam tangan naka sa goltowe gwera.’*

¹³ Hwēna ēe ama emsa gubirida'an, Elia zen sap mes eiwa Asa ngeirbli zaka, hwēna zini zēre mae mo dwam gwibin sin kirekam-kirekam karek-karek ensa nol gweblak- men kirekam

hen zēbe hap dena Alap mo olak hamal hap lwakke.”

Yesus kim dowal mo tīlblin walas tola dawem takake:

(Mat. 17:14-21; Luk. 9:37-43)

¹⁴ Yesus kim etan zēre hon de ang ta gwen zi dan aharena in han golēlwandahal zaka-ahakore zēre hon de ang ta gwen wesyan dep, hwēna zi beyam-bya naban zep zē hla nulida'ak. Musa mo ol tawa ta gwibin wenyik zē Yesus hon de ang ta gwen wenyia in han nolēol tetek gwe'ak.

¹⁵ Hwēna Yesus Zēnaka kim hla da guk, ausa zep anakare hap nohlo gubluk, “Zēna man hata'ara.” Dekam zep hut tu ane gun hup ēhluhluk gwezak. ¹⁶ Yesus ki zep takensibiridaka, “Em ba habe ēol tetek gwesana?”

¹⁷ Hwēna zini ki zep zi trana in kon ding gulbluka, “Bian, ēe ēre mo walassaē ebon dep zer halzal. Dowal tīl gweblanda, zep tol ol srēm gweka. ¹⁸ Dowala in kim tīl gweblanda, dekam zep ēk tutum nuban kamanak zēnaka zerheir isen gwenda. Ēkna dekam zep hen ngalk-ngalk so gwenda, hēndep dekam zep tīngare timni kyang-kyang gwegwenda. Ēe mesē sap ere hon de ang ta gwen wenyia zeralsa sonen hap gubiridal. Hwēna man sap nakablal.”

¹⁹ Yesus ki zep gubiridaka, “Eiwa, angkam de zini em

* 9:11 9:11 Mal. 4:5 * 9:12 9:12 Yes. 53:3-9

ei nibarena hom tangan! Èe san èse nakaë sap emsa golëlowehe gwék?! Èe ama bae- eban mae de holokam golëlowehe gwen naye. An san emki walasna insa zerhalzan."

²⁰ Ki zep nër halzak. Dowala in kim Yesussu hla taka, dekam zep walasna insa yal-yal taka, ki zep hëndep kamanak zerheirki, zao zep èk tutum nuban ololo gwe'anka. ²¹ Yesus ki zep bi zemka takensiblika, "Dowala in bawalkam kon gwesibli hanaka- kirekam de gwë gweblan naye?"

Ki zep ding gulbluka, "In beteknak ki hëndep til gweblaka. ²² Dowala in syauknuk de zerheir gwenna mes beya taka- hen honak de keing ta gwen naye. Zen kire tangankam tan hap am ki gwëbla'ara. Hwëna eno sason de kirekam lwablankam, emki tol asa kwasang gwizimdin hen mas gwizimdin."

²³ Yesus ki zep hwëna jalse gweblaka, "Ha! Em bap kirekam Asa gublula, 'eno sason de kirekam lwablan'kanye? Ki em home Asa taïbli'ara. Em de Asa taïbliblankam kina ki banakare maena man?- Èe de ebe hap syal gwibir-blin srëm hap denaye!"

²⁴ Bi zem in dekam zep hëndep ol mamkam gu aneka, "Èe sap ama Emsa taïbli'ana, hwëna sowe- hen tangankam homë. Emki ano Emsa de taïbli'ansa ap esek gul seblan!"

²⁵ Yesus kim hlauludaka, "Zini angkam man hlu-hluk gwe-gwe zankam Asa dot dasi'in," ki zep dowala insa gubluka, "I srëm hen ol srëm dowal, walasna an kon em wet son. Bahem etan tilblin."

²⁶ Dowala in ki zep hërheka, etan ki zep walasna insa karek tangankam yal-yal taka, ki zep hëndep zëbon onakon wet soka. Walasna in tok makan zep zë lwa'anka. Zi beyam-byana in dekam zep nenblak, "In mes tilida." ²⁷ Hwëna Yesus ki zep taha nakon de zer inenkam li taka. Dekam zep hëndep dawem gweka.

²⁸ Yesus kim zë-en golak gwë'anka, zëre hon de ang ta gwen weny dekam zep zë-en du nëblazak. Zao zep dakensiblik, "Bian, èe ba hap tanganë dowala insa èralsa sone srëm gwer?"

²⁹ Ki zep ding gulzimki, "Kirekam de dowala, to- ton banakare aha maekam bëjen zersa sonen. Zen aha-en diki Alapsa de abe ta gwen enkam de zersa sonen."

Yesus kim etan Zën de tin hip dena tonbiridakake:

(Mat. 17:22-23; Luk. 9:43b-45)

³⁰ Yesus dekam zep zëre hon de ang ta gwen weny langna in kon golësek gweka, Galilea san zep golëtaman gweka. Zen hom dwam gweka zi de anakan tawa gweblan hap, "Yesus zëwe gwe'ara."

31 Sap Zen dekam dua-blaskam de wenya in ensa tawa ta gwibi'inka. Zen anakan tawa ta gwibi'inka, "Ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa sa jal zi mo tahanak dep tapbla dazim. Zen sa hëndep Asa dal, hwëna yaklana dan-ahan ki asa etan tin nikon ngaya gwer."

32 Hwëna zëre hon de ang ta gwen wenya hom tame nul gwe'ak- insa kirekam tawa ta gwibi'inkaye. Hwëna takensiblin hap man nairiblak.

Dua-blaskam de wenya kim mae hap ëol gwekke, "Diki ëe amaka nëre mae onakon mam gwe'an."

(Mat. 18:1-9; Luk. 9:46-50; 17:1-2)

33 Kapernaumk kim dua-blaskam de zini insa golëyaing gweka, golak kim golëbiti gweka, zao zep takensibiridaka, "Em oranak basae ol eibir sinzal?"

34 Zen hwëna man nasalsiblik, sap oranak zen eiwa man mae hap ëol gwezak, "Diki ëe amaka nëre mae onakon mam gwe'an."

35 Yesus ki zep tagal gwesin hip gubiridaka. Zëna dekam zep nikin aneka- dekon de tawa tabin hip. Ki zep gubiridaka, "Kitak ësane gwek. Zi de Alap mo irik ginnik mam gwen hap dwam gwenna, zen diki tingare zi mo babu gwen zi makan zen gwën. Zen dekam sa Alap mo nwenak mam gwer."

36 Ki zep hwëna walas tola

haen gweblaka, dekam zep zëno mae mo nwenak de zaun hup gubluka, zao zep babang tan naban gubiridaka, ³⁷ "Zini men zen de ano bose hap aha zisi mas gwebla'anka- sap anakare walas tol maesa, Èe asa desa enlala gweblal, 'Zen Asa mas gwebla'ara.' Hen zi de Asa mas gweblanna, Alap men Zen Asa zer soneka, Zen sa desa hen enlala gweblala, 'Zen hen Asa dekam mas gwebla'ara.'"

38 Ki zep hwëna Yohannis gubluka, "Bian Guru, ëe zisië hla lak- eno bosekam de dowalsa golëalsa sone gwennak. Èe zebë jalse ëblak, sap zen nëbon mae de ang gwe-gwen naka hom."

39 Ki zep hwëna gubiridaka, "Em bap jalse ëblak, sap zi de ano bosekam owassa syal gwibinni, kirekam de zini bëjen nabakam Asa lamang tan.

40 Sap zini men zen nësa baes neibirida srëm gwe'an, zen zen- nëbon mae onak dep denaye. ⁴¹ Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Zi de ano bose hap emsa mas gwibiridanna- aha-ere ho mok mae tolsa de anakare enlala naban golblankam, 'Zen Kristussu de ang gwe-gweblanna,' ki Alap sa zëbe hap hen dawemna lamkam golblala. Zen molya golbla srëm gweka.

42 "Men nara Asa de taibliblan zisi, sap hen anakare walas betek maesa, karek san dep zertoranna,

zen dikim hwëna Asa hli tan hap, kire zini Alap sèrkam tangan sa karek tala. Diki dawemna, zen maka zertoran srëmnak karekkam de tinsì hlauku. Kaso dohon-honsa de holenak hule soneblan naban de hi tateknak hiri tan maekam, ki zen molya karek san dep zertonnam, hen Alap molya karek ta'anam.

43-44 "Emsa de ere mo aha taha anakan tìtì da gwe'anam, 'Haen, karekna ansa nen on,' diki dawemna em blansin. Sap eme dare taha naban zigwë'anka, ki esa hëndep Asa hli tala. Ki hwëna tinsin srëm syauknuk esa hëndep denaban gwë gwera. Blansinkim ki emaka sam gwesì'ira-aha-ere taha naban de Alap onak gwë gwen hapye. *

45-46 Hen kirekam, emsa de ere mo aha tana anakan tìtì da gwe'anam, 'Kareksa de gon hap nen song ën,' diki dawemna em blansin. Sap eme dare tana naban zigwë'anka, ki esa hëndep Asa hli tala. Ki hwëna tinsin srëm syauknuk dep sa emsa hiri daser. Blansinkim ki emaka sam gwesì'ira-aha-ere tana naban de Alap onak gwë gwen hapye.

47-48 Hen kirekam, emsa de ere mo aha nwe tìtì da gwe'anam, 'Haen, nen karekna wakinsa karatda un,' ki nwenana inna em alsin. Sap eme dare nwe naban zigwë'anka, ki esa hëndep

Asa hli tala. Ki hwëna tinsin srëm syauknuk dep sa emsa hiri daser. Men zëwe kirekam de zini yal nulse gwenan,

'zao blëna hëndep denaban zëno mae mo timni hlok dasik gwibirin, hen zen man hëndep denaban syauk sal-sal ngirin nikon sang-sangna neis gwibirin.'*

Alsinkim emaka sam gwesì'ira-aha-ere nwe naban de Alap onak gwë gwen hap, Zen kim de kitak irik gi'inkaye."

49 Yesus ki zep gulk sun de ol blaonzimdinni dan mas sozimki: "Zep zini tingan syauk sal-sala sa neis gwibir. Ahakon okama ennak sa neis gwibir. Hwëna ahakon, zen hëndep de tangan naban sa neis gwibir.

50 "Em an zene Abon onak ang ta gwe'an, em okamanak san de hina kiye. Hina zen sap tembanesa de dèrek gun hup dawemna. Hwëna blëble gwenkam, dekam tembanesa dikim dèrek gun hup dena man hom gwe-gwenan. Hwëna em bahem hi mo kim dèrekna ëhom gwen. Ki hwëna em molye aha-ere enlalakam lowehe gwëk."

10

Yesus kim wesya de baes gwibin srëm hap dena tawa tabirkike:

(Mat. 19:1-12; Luk. 16:18)

* 9:43-44 9:43-44 Ahakorena men zen orep Markus mo ola ansa etan ale nul gwëk, ayat 44na hen 46na man mas nuk. 48naka zë etan mas nuk. 48na, zen Yesaya 66:24 naban apdenak. * 9:47-48 9:47-48 Yes. 66:24

¹ Yesus dekon Yerusalem mo lang san zep zère hon de ang ta gwen wenyu ban golèsek gweka, hen weyana Yordan mo men eihya san de lang san dep golètablan kinika. Zi beyam-byana zao zep etan Zèbon dep yaing gwe-gwezak, zao zep etan tawa ta gwibirki- men kirekam gwè gwekake.

² Farisikam de gubirida gwen zini hen man Yesussu de akasiblin hap yaing gwezak. Ki zep dakensiblik, "Em banakane Musa mo titi tabin ola dam gulsu'ura? San ha zini we zemka sap de baes gwibinkim? San ha bëjen?"

³ Ki zep ding gulzimki, "Musa ki banakan kire hap nësa titi tabirki?"

⁴ Ki zep ding nulblik, "Zen anakan titi tabirki,

'Zini we zemka sap de baes gwibinkim, hwëna nonol baes gwibin hip de suratsa de anakan ale gunkum, "Èe mesè kire hap baes gwibik." ' '*"

⁵ Ki zep hwëna gubiridaka, "Em in kitak kwasang enlalana tawa naka hom, in zep Musa kirekam ein ebe mae hap ale gulzimki.

⁶ Hwëna diki Alap mo dwam gwibin tanganna, zen diki men kirekam okamana ansa de yang gulsun nukon lwakke,

'Alap nonol tanganna zi niban wenyu ban yang so-suku.'*

Hen Zen dekam anakan guku,

⁷ 'Zini an-bi zemka hli sonkam- dekam de we zeban aha-en èn hapye. ⁸ We-zi darena in dekam Alap mo nwenak san de aha-ere timni kiye.'*

In zebè emsa gubirida'an: Alap mo nwenak we-zi darena zen dan hom. Zen hwëna aha-en. ⁹ Zen in zep, Alap mensa aha-en sonna, zi bap zen etan kles son."

¹⁰ Golak kim golèbiti gweka, zère hon de ang ta gwen wenyu zao zep etan we baes gwibin hip dena insa dakensiblik. ¹¹ Yesus ki zep ding gulzimki, "Zi de we zemka baes gwibinni, hwëna ahanaka de etan gonkam, dekam Alap mo nwenak zen mes nonol we zemka yane-ne gulku, hen zëna kahalonak gwè gwe'ara. ¹² Hen kirekam, we de zi zemka baes gweblanna, hwëna ahanaka de etan zenkam, zen hen dekam Alap mo nwenak mes zi zemka yane-ne tak. Zëna kahalonak gwè gwe'an."

Yesus kim anakan goltreizimkike, "Waldasna an makare zini, zen zen Alap mo irik ginnik bitu gwe'an."

(Mat. 19:13-15; Luk. 18:15-17)

¹³ Zini dekam man wasas zemka Yesus onak dep kap nulhal gwe'anzak- Zen de tahasa tehabirida ine gwen hap. Hwëna zère hon de ang ta gwen wenyik anakan jalse neibirida gwe'ak, "Waldasna

* 10:4 10:4 Ul. 24:1; Mat. 5:31-32
Kej. 2:24

* 10:6 10:6 Kej. 1:27; 5:2 * 10:8 10:8

bahem an san kap gulhal gwezan. Bahem Gurusa blostablan.”

¹⁴ Hwëna Zëna kim hlauludaka, ki zep anakare ola ban jal gwibirida'anka, “Em bap jalse eibiridal. Dikire waslasna Abon nolëyaing gwe-gwezak. Bahem jalse gwibiridan. Sap waslasna an makare wenyä, zen zen Alap mo irik ginnï bi neibi'in. ¹⁵ Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Men zen de waslas betetekna an mo kim Alapsa anakan daïblïbla'ak, 'Zen eiwa ano teipsinnï,' zen zen Alap mo irik ginnik bitï gwe'an. Men zen de kirekam daïblïbla srëm gwe'ak, zen molya Alap mo irik ginnik bitï gwek.” ¹⁶ Ki zep hwëna waslas tane-nena insa babang tabin niban tahana tehabirida ine gwe'anka- anakan de Biansa abe ta gwen naban, “Bian, waslasna an hap dawemna gol gwizim.”

Te-ala beya nabare zini kim Yesus hon hatakake:

(Mat. 19:16-30; Luk. 18:18-30)

¹⁷ Yesus kim etan dekon song gwe'anka, zini ki zep hwëna Zëbon osan dep hluwe zaka, zao zep zëno nwenak boklena kom so zaka, ki zep kon gu seblaka, “Bian Guru, em aïrïs. Èe basa asa syal gwibir?- èe dikim hëndep de gwën hap denaka gul irin hipye.”

¹⁸ Ki zep ding gulbluka, “Diki aïrïs aha-en tangan

Alap Zë-en. Zep em Asa banakane enlala gwebla'ara? ¹⁹ Em dwan mes-eme sap Musa mo titi tabin ola tawa gwibirki- men zen anakan lwakye:

‘Zini bahem tan.

Bahem kahalo gwen.

Bahem sowë gwen.

Zisi bahem boton hap klak tan hen boton olsa bahem gol hala seran.

Zisi bahem lwa tasïn.’

Hen,

‘Ane-biasa em blikip gwesik gwizimdin.’”*

²⁰ Zini in ki zep ding gulbluka, “Guru, èe beteknakë ki hëndep desan ang gwegwek, hëndep angkam namaë desan ang gwe-gwe'an.”

²¹ Yesus hwëna embwan naban zep hla taka, deban zep gulbluka, “Hwëna aha-en tangan lwa kïnï'an- em de desan ang gwen hap denaye: Em song gwen, ere mo kire-kirena kitak tangan te-ala hap lirak tabir. Te-alana desa tahalha zi hip kae gwebla-zim. Kirekame syal gwibi'inka, ki ngatan zi mo langnake hëndep de te-alasa beyakam lam ta'ara. Ena dekam etan hataza- Asa dikim ang gweblan hapye.” ²² Kirekam kim salblaka, dekam zep kon enlala dowe hanan naban song gwekamae hap: Sap zëno kire-kirena beya tanganna.

²³ Yesus ki zep hwëna zëre hon de ang ta gwen wenyä insa nwekam amjanbirki, ki zep zë gubiridaka,

* 10:19 10:19 Kel. 20:12-16; Ul. 5:16-20

"Eiwa, gwa-gwa tanganna-te-ala beya zi de Alap mo irik ginnik hatan hapye!"

²⁴ Zere hon de ang ta gwen weny a in man tangan Yesus mo ola insa dengganbi'ik. Dekam zep hwena etan gubiridaka, "Ano walas, eiwa dam-dam naka hom-Alap mo irik ginnik de hatan hapye. ²⁵ Te-ala beya zi de Alap mo irik ginnik tin hip dena, zen men kiye- unta yawal de jaron hul betek san tinni. Kire otweran yawala toton bejen tin."

²⁶ Kirekam de esane gwenkam, zen man etan serkam etenggwan k, dekam zep zenaka daken-sibiridak, "Hare eiwa kire tangankamke! Ki hwena endan nik sa engaya gwer? Toton nara molya."

²⁷ Yesus ki zep hwena nwekam de amjanbin niban ding gulzimki, "Eiwa, auhu-kama zini zere mae mo ssonkam bejen zenaka ngaya tabin. Hwena Alap de zi hip syal gwibir-zimdin srēm hap dena, aha-en mae hom tanganke."

²⁸ Petrus zep hwena takensiblika, "Ki hwena abe mae hap dena bankarekam sa lwal? Sap ee mesē ere mae mo tingare bi gwib-inni Emsa de ang gweblanda gwen hap hli kulidak. Zep ee basa asa lamkam ulin?"

²⁹ Ki zep ding gulbluka, "Eiwa de tangan nakaē emsa gubirida'an: Zini men zen Asa de ang gwe-gweblan hap

hen Alap mo ol dawemsa de gol halada gwen hap zere mae mo bi gwibin kire-kirena hli nulida gwe'ak, zēbe mae hap sa Alap mam en tangankam kap ta gwizimdi. Zen mensa hli tandan naye- sap gol zem, aya-wal oso-wal zem, an-bi zem, walas zem, hen sap nga maena, ³⁰ zēbe mae hap sa Alap nama de okamanak lowehe gwennak serkam de beya tangankam hen hē'ho gwibin tangan wenyaka etan lup gul gwizimdisap aya-wal oso-walkam de gubiridan weny a, anebiakam dena, walaskam dena, sap gola, hen nga maena. Hwena kire zisi, zini hen sa abe hap de jal hap karek da gwibir. Hwena Alap kim de kitak irik ginkim kon gwesibir hana'an ka, Zen dekam sa hen zēbe mae hap hēndep de engaya gwen hap dena golzimdi. * ³¹ Hwena beyana men zen sap angkam bōse naban lowehe gwe'an, zen zen sa hwena lamkam lure san ēgwēr. Hen men zen angkam bōse srēm weny a lowehe gwe'an, zen zen sa hwena lamkam ngein sin ēgwēr."

Yesus kim etan anakan gubiridakake, "Asa sa dal."

(Mat. 20:17-19; Luk. 18:31-34)

³² Yesus kim zere hon de ang ta gwen weny a ban Yerusalem san dep

* **10:30** 10:30 "Serkam de beya tangankam," zen Yunani olkam "seratus kali lipatkam."

golëyaing gwe se'anka, Zëna man ngeirki. Dua-blaskam de zëre hon ang ta gwen wenyä aïrïn hip enlala nik ëbeya gwen da'ak- mae hap, "An banakan wëhë Yesus hup de jal hap Yerusalemk lwa'ak?" Lun kon men zen hen ang tan da'ak, zen hen aïrïn nïban ang tan da'ak. Yesus ki zep dua-blaskam de wenyä in ensa engka en golësyälhe halka, zao zep zëre hap dena hamal hap anakan tonbirida'anka, ³³ "Ola ansa emki ësan: Nen angkam Yerusalem san debe yaing gwe se'an. Zëwe sa ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa tapbla dazim-Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mam wenyä kip, hen Musa mo olsa de tawa ta gwibin wenyä kip. Zen sa hwëna Asa de tan hap ola aha-en nul, hëndep Asa sa Yahudi srëm zi mo tahananak dep tapbla dazim. ³⁴ Zen sa hwëna Asa lamang da gwer, hen oltepkam hol-hol da gwer, hen sa Asa dangole gwer. Ki sa hëndep Asa dal. Hwëna yaklana dan-ahan, ki asa tïn nikon etan ngaya gwer."

Yakobus ne Yohanis ne kim Yesussu abe lakake:
(Mat. 20:20-28)

³⁵ Ki zep Zebedeus mo walas darena Yakobus ne Yohanis ne Yesus hon apta zaka, ki zep zë enblaka, "Bian Guru, ano nik mo enlalana man lwa'ara- em de kirekam abe nikip syal gwibir-zimdin hip."

³⁶ Ki zep takensizimki, "Em basae dwam eibi'ira?- Ëe de desa ep syal gwibir-zimdin hipye?"

³⁷ Ki zep ding ulblika, "Em kime teipsinkim irik gi'inika, ëe ama dwam ë'an- eno dam-taha irgwa-taha nakon de hen teipsinkim inikirin hip."

³⁸ Yesus ki zep ding gulzimki, "Hwëna ena home tame u'ira- in zebe abe ëndaye. Karek yawala men desa Ëe goltowe'ak, em wëhë desa de hen oltowen hap hohle ë'ara? Ëe men kire dohon-hon nakaë wei yu'uk, em wëhë hen desa de hen wei kun hip hohle ë'ara?"

³⁹ Ki zep ding ulblika, "Ëe ama hen hohle ë'an."

Zao zep etan guzimki, "Eiwa, em hen esa tol oltowera- Ëe men kiresaë goltowe'akye. Hen Ëe men kire dohon-hon nakaë wei yu'uk, em hen kire naka esa lamkam wei kuli. ⁴⁰ Hwëna men zen de ano irgwa taha nakon hen dam taha nakon inikin'inika, desa Ëe bëjënë dam sosun. Zëwe de inikirin hip dena, zen diki ano Bian Zëna mensa dam sosuku, zen diki zen sa zë inikiri."

⁴¹ Hwëna dare taha-tapkam de ahakore ang ta gwen wenyä in kim zëno nik mo abe lan ola insa ësak, zen man tangan sisngin neizim'ik- mae hap, "Zen bap zen de mam ën hap abe lala!" ⁴² Yesus ki zep tingan tagal gulsuku, zao zep gubiridaka, "Ena dwan tawa nakake, Alapsa de tame

tan srēm lang-langnak men zen anakan zēnaka tim di gwibirin, 'Ēe an teipsinnī,' zen man zēre kore naka jap nul sonenda gwenan hen nyaubirida gwenan. ⁴³ Hwēna em zēno mae mo kim bahem. Ebon mae onakon men zen mam gwen hap dwam gwe'ara, zen diki tīngare zi mo babu gwen zi makan zen gwēn. ⁴⁴ Hen ebon mae onakon men zen teipsin hip dwam gwe'ara, zen diki tīngare zi mo tana iltikinnik zen nikirin. ⁴⁵ Sap ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna, Ēe an zi de Asa babu gweblan hap homē hatazak. Zep em hen ano tana wei san emki Asa zertro gwen. Sap Ēe tīngare zi mo tana iltikinnik de nikirin hibē hatazak- hēndep ēre mo angsa de tīngare zisi dikim hīl tī sonebin hip sosok tazindin hip."

Yesus kim Bartimeus Bak, nwe dīmīnsī, dawem takake: (Mat. 20:29-34; Luk. 18:35-43)

⁴⁶ Yesus kim zēre hon de ang ta gwen wenyā ban Yerikok golēyaing gwēka, hen ahakore zi tra naban, dekon kim etan ēgwa ha'ak, hwēna zi nwe dīmīnnī ora alpnak nikin'inka. Zēno bosena Bartimeus, Timeus

Bak mo tane. Zen te-ala hap kon aberbe ta sone gwibirki. ⁴⁷ Zen kim salka, "In Nazaret walya men Yesus taman'ara," dekam zep taken soneblaka, "Yesus, Daud Bak mo Auyan-tane, asa tol kwasang gwebla." †

⁴⁸ Hwēna zi beyana in jalse nēblak, "Balkkam." Hwēna zen mam tangankam kim taken sone gwe'anaka, "Daud Bak mo Auyan-tane, asa kwasang gwebla!"

⁴⁹ Yesus dekam zep zausuku, ki zep gubiridaka, "Em kwang tan."

Kim kwang da'ak, zao zep nenblak, "Em luwen, hen emki sēwehen! Yesus man emsa gublunda- zēbon osan de song gwen hap."

⁵⁰ Zi nwe dīmīnnī in dekam zep nabal-bakam de luwesik ane kinīnkam deyol utuknu hiri gulin guk halka- Yesus osan dikim song gwen hap. ⁵¹ Yesus ki zep takensiblika, "Em basae dwam gwibi'ira?- Ēe de desa ebe hap syal gwibir- blin hapye."

Ki zep ding gulbluka, "Bian guru, ēe ama tangan nwesa de kara gwen hap dwam gwe'an."

⁵² Ki zep ding gulbluka, "Angkam sap esa song

† **10:47** 10:47 Bartimeus in kim Yesusu "Daud Bak mo Auyan-tane" kam taken soneblaka, zēno dam gulsunnu Yesus mo auyan-aza en hap denaka hom. Sap zēno hatan srēmna, tīngare Yahudi zini "Daud mo Auyan-tane" kam Israelsa de ngaya tabin hip de Zini nen guk gweblak. Sap Alap mo olsa de ayang gul gwen zini zen kirekam nonol nen gweblak, "Teipsin zini Daud Bak mo ausu nakon sa hatala- nēsa de ngaya tabin hip de Zi niye." Zen hen man Desa enlala nē gweblak, "Zi sang-sang karekna sa hen dawem ta gwibiri, hen karekkan de lowehen nakon sa hīl tī sone gwibiri." Zep zi nwe dīmīnnī in kirekam hen mes Yesusu dam tasikī.

gwera. Em mese Asa taiblublala, in zebe dawem gwenda.”

Dekam zep ki hēndep nwenā kara gwēka, dekam zep ora san Yesussu ang gwe sebla halka.

11

Yesussu kim teipsin zi mo kim Yerusalem kon hut du ane gukke:

(Mat. 21:1-11; Luk. 19:28-40; Yoh. 12:12-19)

¹ Yesus kim Yerusalemsa zigolek de ta'anka, nonol zaitun tra nabare kwatap tekna de ē darena Betania hen Betfagek zep golēyaing gwe'anka. Dekon zep zēre hon de ang ta gwen wenyaka dan-dan guzimki, ² “Em ēna wakin san song ēn. Kime apta'an haka, zao esa hēndep keledai tanena da tablan naka hla lala- zi mo zersong gwen srēm naka. Desa hīl li-in halza. ³ Zi de emsa takensizim dinkim, ‘Em ba habe hīl li'ara?’- a kirekam ding ulzim, ‘Bian dwam gwēbla'ara. Zen sa etan nabakam zer sone zala.’”

⁴ Kim song ēka, ki zep hēndep keledai tanena insa hla laka- ora alpnak da dablak, līlīkin golek denak. Zao zep hēndep hīl li inki. ⁵ Zini men zen zao ēzau'uk ki zep daken-sizimk, “Em ba habe hīl li'ara?” ⁶ Yesus men kirekam guzimki, kire enkam zep ding ulzimki. Dekam zep nenzimk, “Amki.” ⁷ Ki zep hēndep ērlwa halka. Kim ērhataka, keledai mo tahan

dannak zēre mae mo tahan bajusa zep kang dasek. Ki zep zē hwēna Yesus sewe seka. ⁸ Hen zi beyam-byana in baju zemka ora san dēre dahak- desan de keledai tanena in Yesussu zersong gwen hap. Hen ahakon yera ala makare naka ora alp san nublun gwe'ak, desa zep hen ora san dēre dahal gwe'ak. ⁹ Zini men zen nangeirblin da'ak hen lun ang nēblan da'ak dekam zep ētaken gwe'ak,

“Hē'ho, hē'ho!

An Bian mo bosekam nēsa dikim oto gulsun hup hata se'ara.

Hē'ho! Diki Alap Zen zēbe hap dawemsa golblan.

¹⁰ Diki Alap Zen teipsin zini Daud Bak mo Auyan-tanena ansa mas gwēblan- Zen dekamim tatetekam irik gilki.

Hē'ho! Nen kitak teipsin tangan Zini Alapsa boltere tan!”

¹¹ Yesus kim hēndep Yerusalemk hata seka, Alap mo golak zep hēndep tīlki. Zao kim amjanbiri sen'anka, hwēna man zē nabakam kawē'ak. Dekam zep kon etan dua-blaskam de ang ta gwen wenyā ban Betania san dep golēsek gwēka.

Yesus kim tenya arana heip gulkuke:

(Mat. 21:18-19)

¹² Zao de yaklanak kim Betania kon etan Yerusalem san dep golēlwanda ha'an zaka, Yesus dekam zep usak gwe'anka. ¹³ Langa nakon

zep tenya arana hlaul inki. Alana bu-bung tangan nik zau'uk. Dekam zep mae hap syal hebirki, "Eini wëhë." Hwëna eini aha-en mae hom hlaulku. Ala enna, sap tenya ara mo tën tamlenak hom dekam zau'uk. ¹⁴ Ki zep arana insa anakan gubirki, "Eno eini angkam hëndep molya dwinbik." Zëre hon de ang ta gwen wenyä dekam zep nasalblak.

Yesus kim pasar zini Alap mo gol tëm nakon golëalsa sonekake:

(*Mat. 21:12-17; Luk. 19:45-48; Yoh. 2:13-22*)

¹⁵ Yerusalemk kim etan yaïng gwëk, Yesus Zëna dekam zep etan Alap mo golak tül zïka. Dekam zep kon men zen Alap mo gol tëmnaK Alap hap de golblan kire-kirena te-ala hap lirak da gwibik, desa golëalsa soneka. Meja-mejana men zao te-alana lirak da gwibik, hen komal-tum komal-tum maena men dekon mawa oholana lirak da gwibik, desa man kitak yal tazimki.

¹⁶ Tïngare zini dekam zep jalse gwibiridaka, "An orasa hom! Alap mo gola an san bahem ba maesa de teiredan naban taman gwe-gwezan!" ¹⁷ Ki zep zë hwëna tawa tabirki, "Alap mo olak man lwak:

'Ano gola sa nen gwibir, "An tïngare zi ausu dekon Biansa gu sone gweblan hap de gol."'

Em an hwëna

'sowë zi mo aning gol habe li kul sone gwe'an.' '*"

¹⁸ Alap mo golak de syal ta gwen zi mo mam-mamna hen Musa mo olsa de tawa ta gwibin wenyä kim Yesus mo kirekam de gweibiridanna insa ësak, dekam zep tan hap orana dëbla'ak. Hwëna mae hap zë bung neisiblik, "Zi trana an sa hwëna zerza-unkum nësa karek dabir." Sap zi trana in man tangan Yesus mo tawa tabinni insa sam neisibir-blik, hen man tangan dengguanbik.

¹⁹ Kim kawë'ak, Yesus dekam zep zëre hon de ang ta gwen wenyä ban Yerusalem kon etan golësek gwëka.

Yesus kim zëre mo tenya ara heip gunnu in hap dena tawa tabirkike:

(*Mat. 21:20-22*)

²⁰ Ka'ankam kim etan kak tangannak ara ausuna in san golëtaman gwe'anka, dekam zep hla nuk, "Zen mes tangan hëndep sa nakon sasan gwesikser." ²¹ Petrus dekam zep enlala gwibirki-in zen ki ir jowëk, dekam zep Yesussu gubluka, "Bian, emki hlaun! Em mensa arana ir heip gulku, zen mes tangan hëndep sasan gwer."

²² Ki zep ding gulzimki, "Alapsa em taïblïblan.

²³ Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Eme Alap ensa tïngare enho naban anakan laïbli gwebla'ak, 'Zen sa kirekam abe hap syal gwibir-blira,' ki em hen esa

* 11:17 11:17 Yes. 56:7; Yer. 7:11

sërkam de owasna syal ei gwibir. Eme dekam Alapsa abe la gwe'ak, 'Kwatap tekna an zen hinak zënaka ter sonen,' zen hëndep kirekam maka Alap ebe mae hap syal gwibir-zim'ira- em de taïbliblankamye. ²⁴ Zen in zebë emsa gubirida'an: Em de ba mae hap Biansa abe ta gwenkam, anakan em taïbli gweblan, 'Zen mes ap golblanda.' Zen dekam sa hëndep ep golblala. ²⁵⁻²⁶ Hen em de Alapsa abe tan hap enlala gwenkam, zi bose omka de taïl giblin naban bahem. Nonol em zi bose uk mo ep de karek golblanna insa eititi gwibir-blin. Ki ere mo ngatan zi mo langnak de Bian dekam sa hen eno karek-karekna ep tap gulsublula." *

Yesussu kim anakan dak-ensiblikke, "Emsa an nara tri ta se'ara?"

(Mat. 21:23-27; Luk. 20:1-8)

²⁷ Yesus ki zep etan Yerusalem san dep golëlwanda halka. Alap mo gol tëmna kim tē nasen'anka, dekam zep hen Alap mo golak de syal ta gwen zi mo mam-mamna, Musa mo olsa de tawa ta gwibin wenyā, hen Yahudi mo nol-nolan Zëbon onak dep yaing gwezak. ²⁸ Zao zep dak-ensiblik, "Emsa an nara

gubluka, hen nara emsa tri tase gwe'ara?- dekam de kirekam-kirekamna insa syal gwe-gwibin hipye."

²⁹⁻³⁰ Ki zep ding gulz-imki, "Ki Eë asa hen nonol emsa takensibiridal: baptis ta gwibin zini Yohanis Swesa san ha Alap tri ta seka? San ha zen zëre en mo sostonkam ki syal gwe-gweka? Eme nonol ap ding ulbli'ak, ki Eë asa hen emsa gubiridal, 'Asa Zen tri ta se'ara, zebë kirekam syal gwe-gwe'an.'" "

³¹ Dekam zep zë-en anakan donbi'ik, "Bëjen nen anakan ding gulblun, 'Alap tri ta seka,' ki hwëna zen sa nësa gubiridala, 'Ki em ba habe desa laïblibla srëm gwek?' ³² Hwëna anakane ding ulbli'ak, 'Yohanis zen zëre en mo sostonkam syal gweka,' ki hwëna zi trana an sa nësa karek dabir, sap zen Yohanissi mes-am anakan daïblihlak, 'Zen eiwa Alap mo olsa ayang gul gwizimki.'" "

³³ Anakan zep hëndep ding nulblik, "Eë homë dam ulsu'un, 'Yohanissi zen tri tase gweka.'" "

Ki zep hwëna ding gulz-imki, "Ki Eë hen molyë emsa gubiridak, 'Eë an zëno syal-saë gol gwe'an, hen Zen Asa tri tase gwe'ara.'" "

12

Yesus kim ola gulk sun

* **11:25-26** 11:25-26 Ayatna 26na Markus hom ale gulku. Hwëna aha zi Matius 6:15sa etan hyanak mas gulku. Zen a kirekam moye, "Em de aha zi mo karek-kareksa eititi gwibir-blin srëmka, ki ere mo ngatan zi mo langnak de Bian hen molya eno karek-karekna ep tap gulsubluka."

blaonzimkike- Zënaka de Yahudi zi baes gweblan hap dena:

(*Mat. 21:33-46; Luk. 20:9-19*)

¹ Yesus ki zep gulk sun de blaonzimdinkim Yahudi mo mam-mamna insa ton-biridaka, "Zini man anggur ngasa eiyas tablaka. Alp san kolkam wale tablaka. Zao zep hen kasona hul gulku- anggur danna insa de zë tanakam it ta sone gwen hap. Hen gut de gola zao zep hen tauku-dekon de ngana insa kara ta ine gwen hap. Ki zep hwëna ngana insa te-alakam nga syal gwe-gweblan zi hip bohë ta guzim halka. Zëna dekam zep aha lang san holokam de zë gwën hap song gweka.

² Angguru in kim tëka, dekam zep zëre hon de babu gwen zisi zer soneka- zen de anggur dan te-ala hliksa zëre hap zerbla halzan hap. ³ Hwëna zini in zen ngana insa bohë dak, ki zep karekkam dangolek, hëndep ki zep nen-blak, 'Wake, ki en lwahal!'

⁴ Anggur nga bina in ki zep etan ahanaka zer soneka. Desa hwëna man dësek, kire naka zep ol lamang naban nëralsa sonek. ⁵ Nga bina in dekam zep etan ahanaka zer soneka. Desa hwëna man nga bohë tan wanya in dak. Dekam zep hwëna ahakore babu gwen zini beyakam etan lup gul sone gweka, hwëna zini in kire enkam neibirida gwëk. Ahakorena man dangole gwibik. Ahakorena man

damera gwëk. ⁶ Dekam etan nga bina in ba zisi dep?—zer sonen naye. Dekam zep guku, 'An angkam ëre en mo dang tïninak de tane en am gwë'ara.' Hwëna man enlala gweka, 'Ëe sap asa ëre mo tane tanganna ansa zer soner. Desa sa blikip neisiblibil.' Desa zep aumwa hap ein tangan zer soneka. ⁷ Hwëna desa kim hla da guk, ki zep nga bohë tan zini in zënaka nenbiridak, 'Wakin angkam zëre mo walas tangan hata'ara. Bi zik de tïnkim, an zen sa hwëna ngana ansa bi gwe-blala. Nen tan, ekakim nën bi ëblak!'

⁸ Dekam zep hëndep balk dak, zao zep tol hëndep dak. Tokna dekam zep ngana in kon ësan dep hiri dak.

⁹ "Zep nga bi nik mo zi lup gul sonenna insa kirekam neibirida gwëk, zep zen banakan sa gweibirida zala? Zen sa zini insa tamera zala. Ngana insa dekam sa hwëna aha zi hip bohë tazimdi-dekam de zen anggur dan te-ala hliksa zëre hap zer gweblan hap.

¹⁰ "Ëe in zebë emsa gu-birida'an: Em bawalkam esa Alap mo ola an mo eini dam ulsul?—

'Gol tauk gweblan wanya mensa gol tenya baes neibik,

hwëna Bian Alap zep desa bolak ik gilki.

¹¹ Zen diki Bian zëre mo syal,

hen nëno mae mo nwenak
zen owas tangan.' " *

¹² Yahudi mo mam-
mamna in kim kirekam
Yesus mo gulk sun de
ol blaoranna insa ësane
gwe'ak, dekam zep anakan
tame nuk, "O zëno ola
an nëbon mae am ti'in."
Dekam zep sap Yesussu
de balk tan hap dwam
nëbla'ak, hwëna zi beyam-
byana insa näiribiridak, zep
zë hli dak.

*Yesus hon kim anakan
de u siweblan hap yaing
gwe zakke, "Roma mo irik
ginni wëhë ol lamangkam
gubi'inka?"*

*(Mat. 22:15-22; Luk.
20:18-26)*

¹³ Yahudi mo mam-
mamna in dekam zep Farisi
zini teipsin zini Herodes
hon de biti gwen zi niban
Yesus osan dep lup nul
sonek- zen de Yesussu u
nuka siweblan hap. Zen
mes anakan ola aha-en
nuk, "Yesus de anakan jalse
gwenkam, 'Bahem Roma mo
irik ginnik dep pajak te-
alana kap ta gwizimdin,'
zen dekam esa Roma mo
mam-mamnak klak lal."

¹⁴ Zini in dekam zep Yesus
onan yaing gwezak, ki zep
nenblak, "Bian Guru, ëe
mesë emsa tawa ëblak: Em
in dam-dam enkame gwë
gwenda. Em Alap mo dwam
gwibinni dam-dam enkame
tawa ta gwibirida, sap ema
hen zi mo husus gwibin

maena damnake gollëwen
srëmkam tonbirida gwenda.
Sap em zi mo bohesa home
kara gul gwizimnira. Zen in
zebë emsa lakensibli'an: Em
banakane Musa mo titi tabin
ola dam gulsu'ura? San ha
nen sap esa Roma mo irik
ginnik dep pajak te-alana ol
gwizim? San ha bap nen?"

¹⁵ Hwëna Yesus mes tame
tabirki, "An u siwen olkam
ki Asa dakensiblinan." Ki
zep ding gulzimki, "Em ba
habe Asa balk la'an? Abe
hap emki pajak hap de te-
ala kasona insa ahanaka
goltrëblan- Èe aka ki hlauk."

¹⁶ Dekam zep ahanaka nol-
blak. Ki zep hwëna gubiri-
daka, "Te-ala kasonak awe,
an nara mo nwe-masesa zë
yang dasik? Hen nara mo
bohesa zë ale nuk?"

Dekam zep ding nulblik,
"Roma mo teipsin zi mo de-
nakake."

¹⁷ Dekam zep hwëna ding
gulzimki, "Ki Roma mo
teipsin zini in mo bi gwibin
kire-kirena amki zëbe hap
etan lop la gweblak. Hen
kirekam, Alap mo bi gwibin
kire-kirena, amki Alap hap
lop la gweblak."

Zao zep dengguanbla'ak.

*Sadukikam de gubirida
gwen zini kim Yesussu tin
nikon de etan ëngaya gwen
hap dena dakensiblikke:*

*(Mat. 22:23-33; Luk.
20:27-40)*

* **12:11** 12:11 Yahudi zini kasokam gola dauk gweblak, zep mensa Yesus awe buku Mazmuru kon guku (Mzm. 118:22-23), zen nonol lonen kaso hap dena. Hwëna Orya ol zi hip, ngirin gol tenya ban enlalana anakan apde në'an, "Bol-zaun tangan wenyu," zep kirekam li nul sonek.

18 Ki zep hen Sadukikam de gubirida gwen zini Yesus onak u siweblan ola ban yaing gwezak. Zen Yahudi mo aha hlikna- men zen anakan tawa da gwibirinke, "Zini bëjen tin nikon etan ngaya gwen." 19 Zen ki zep hen dakensiblik, "Bian Guru, Musa Bak mo titi tabin olak a kirekam mo lwakye,

'Zi de we zemka walas wë lan srëmnak tinkim hli yunnu, zen oso zik de etan gonkam- zen de zë walassa aya zik mo weinak dep wë tan hap. Hen kirekam, oso zik de tinkim, aya zik de hwëna we semna insa gonkam.'

20 Orep awe zini ki, beyana tuju enkam, aha-ere ane-bianna. Zëna zi nik zep nonol wenya golka, hwëna walas wë lan srëmnak zep tilki. 21 We nal zem insa hwëna oso zik zep etan golka. Zen hen walas wë lan srëmnak zep tilki. Zao hen etan dan-ahan nik etan golka. Zen hen walas wë lan srëmnak tilki. 22 Hëndep tujukam de aya-wal oso-walya in kire enkam zep sap nol gwek, hwëna walas ën srëm ennak zep juwe gwek. Wenya in hwëna aumwa hap zep tik. 23 Zep zen de etan ëngaya gwe'anam, men kirekam ahakon tawa da gwibirin, wenya insa nara mo wekam maka nenbi'in? Sap tujukam de zini in mes desa kitak nol gwek."

24 Yesus ki zep ding gulzimki, "Em in ema ëbute

gwe'an, sap em home Alap mo ola ban zëno sosen naban tame oso'an. 25 Sap tin nikon de etan ëngaya gwenkam, dekam molya etan zënaka kap da gwek-men kirekam hen Alap mo dam taha nakore zini zënaka de kap tan srëmkam lowehe gwenanke. 26 Hwëna angkam tin nikon de ngaya gwen hap dena insaë emsa gubirida'an: Em bawalkam esa Alap mo ola an mo eini dam ulsul?- Musa kim syauk nubare te tyum-tyumnu insa hlaulkuke. Zao Alap man-am Musasa gubluka,

'Ëe an eno auyan wal mo Alap- Abraham, Isak, hen Yakob Bak mo.'

27 Zep Zen tin zi mo Alapsa hom. Zen ngaya wenyik mo Alap! Em in eiwa ema tangan ëbute gwe'an."

Yesus kim Alap mo titi tabin ola bol-zaun tangan wenya gubiridakake:

(Mat. 22:34-40; Luk. 10:25-28)

28 Yesus kim Sadukikam de gubirida gwen zi niban kirekam golëkeisa-keisa gwe'anka, hwëna Musa mo olsa de tawa ta gwibin zini ahana dekam zep hen salbla zaka. Zen kim anakan dam gulsuku, "Yesus dawem tangankam zëno mae mo ola ding gulzimmira," zen dekam zep hen anakan tak-ensiblika, "Tingare Musa mo titi tabin ola kon, bol-zaun tangan wenya enda zen moye?- desan de nen

dawemkam ang ta gwen hapye."

²⁹ Yesus ki zep ding gulbluka, "Musa mo titi tabin ola kon, a zen tangan mo bolzaun gwe'anye:

'Israel Bak mo ausu nakore zi, em esane gwen:

Nëno mae mo Teipsinni Bian Alap Zë-en. Ahana hom.

³⁰ Bian Alapsa em ensa lwa gweblan-

tingare enho naban, enlala naban, sosen naban, hen tim niban.*

³¹ Ahana zen a kirekam moye:

'Zi bose omka em kwasang gwibirida gwen- san de enaka de kwasang gweblanna kiye.'

Ahana etan hom tangan- titi tabin ol darena insa de kwë son naye.*

³² Musa mo olsa de tawa ta gwibin zini in dekam zep ding gulbluka, "In eiwa tangan, bian guru!- in kirekame anakan gundaye, 'Bian Alap Zen Zen en. Ahana hom.' ³³ Hen anakan insa gunda, 'Alapsa de ensa lwa gweblanna, zen diki tingare enho naban, enlala naban, hen tingare sosen naban. Hen zi bosyansa nen kwasang gwibirida gwen- san de nënaka de kwasang gweblanna kiye.' Eiwa, Alap mo titi tabin ol darena in, zen tingare nëno mae mo aha titi tabin ola man tangan kwei-kwik gu'un. Sap anakarekam

dena, dombasa de Alap hap tru tase gweblanna, hen aha kire-kire maesa de lop ta gweblanna, zen kitak lwala henna."*

³⁴ Yesus kim anakan salblaka, "Zen dawem tangankam enlala blala ban Asa ding gulblunda," dekam zep hwëna ding gulbluka, "Em an angkam ema tangan Alap mo irik ginnik de tin hip golek de gwe'ara."

Dekam etan hom mae Yesus hon takensiblin mae hap yaing gwëk. Saher hap baes tak.

Yesus kim Zënaka dikim sap dam tasin hip dena goltreizimkike:

(Mat. 22:41-46; Luk. 20:41-44)

³⁵ Yesus in kim nama Alap mo gol tëmnak tawa tabi'inka, zao zep hen taken-sibiridaka, "Musa mo olsa de tawa ta gwibin zini ba hap anakan tawa da gwibirin, 'Israelsa de ngaya tabin hip de Zini, Zen teipsin zini Daud mo auyan-tanekam sa hata zala?' ³⁶ Hwëna Alap mo Enhona kim Daud Baksa bi gweblaka, zen dekam man-am guku,

'Bian Alap man ano Teipsinni gubluka, "Ère mo dam taha nakon emki nikirin- dekon de hen teipsinkim irik gin hip.

Ki asa hwëna ebe hap de jal zini ere mo tana iltikinnik sisik gulin."*

* 12:30 12:30 Ul. 6:4-5 * 12:31 12:31 Im. 19:18 * 12:33 12:33 Hos. 6:6

* 12:36 12:36 Mzm. 110:1

37 Zep Daud insa Israelsa de ngaya tabin hip de Zini insa 'Teipsin Zi'kim gubluka, ki Zen banakan sa zëno auyan-tanekam hata zala?"

Zi trana in zen Yesussu sane dak man tangan zëno ola isrip-sri neibik.

Yesus kim anakan tawa tabirkike, "Bera, Musa mo ol tawa tabin zini in enlala kwae naban!"

(Mat. 23:1-36; Luk. 20:45-47)

38 Yesus in kim zë nama tawa tabi'inka, ki zep gubiridaka, "Bera, Musa mo ol tawa ta gwibin zini in enlala kwae naban! Zëno mae mo kwaena in mana ebon mae hliminnink. Zen baju dawem-dawem alala tan naban zi nwe san zënaka nolëtrënda gwenan-zi dikim blikip gwesibirida gwen hap. Zen hen man ëdwam gwe-gwenan-dekam de aha zi tagal gwen maenak anakan gubirida gwen hap, 'Dawem, bian guru.' 39 Zen hen but srëm golak ngeinnik de komal tumnak de teinikirin hip ëdwam gwe-gwenan- hen tembane yawal maenakye.

40 We wal sem-semna zen hen man anakan ahap da gwibirin, 'Ëe asa tol eno zi swe mo kire-kire hli tandanna ebe hap tagal tasibir.' Hwëna zen sowë enlala naban mas neibirida gwenan- dekam de zëre hap mamkam hli ti irin hip. Hwëna zëre mae mo karekna insa dikim aha zi hlaulzimdin srëm hap, zep but srëm gola kon zi nwenak

Alapsa mam blalkam nen sone gweblanan- dekam de zi kil tïbin hip, 'Zini an aïris.' Hwëna dekam zënaka de karek tabin hip denaka kim mam nulsuk gwenan."

We sem tahalhana kim te-ala wasngena Alap hap ing so sonebla zakke:

(Luk. 21:1-4)

41 Yesus kim nama Alap mo gol tëmna nikin'inka, dangna kim Alap hap de te-ala kang ta gweblan peti san gwëka. Zen man kon kara tabi'inka- zi beyana men zen te-alana petina iwe Alap hap bitï da sone gwebla'an zakke. Te-ala beya wenyä dekam beyakam Alap hap bitï da gwebla'ak.

42 Ki zep hwëna we sem tahalhana hen hatak. Zen dekam zep hen te-ala kaso dare tolsa ing so sonezak-sepulu rupia makare naka.

43 Yesus ki zep zëre hon de ang ta gwen wenyaka haen gwibiridaka, zao zep gubiridaka, "Eiwa denakaë emsa gubirida'an: We sem tahalhana an mes tingare ahakore zini kwei-kwik gulun- men zen sap te-ala mam-mamna bitï da sone gwesan zalye. 44 Sap ahakon in zen bitï da gwe sanzal, zëre mae hap de hlikna nama beya nik ërlwazim'in. Hwëna we sem tahalhana an mes tingan ing gulun-zën dikim tol sap gwën hap denaka. Angkam zëre hap dena hom tangan."

13

Yesus kim anakan hamal hap gubiridakake, "Aumwa hap denak, a kirekam sa lwa song gwer."

(*Mat. 24:1-44; Luk. 21:5-33*)

¹ Yesus kim Alap mo gola kon te soka, zère hon de ang ta gwen wenyik zep ahanik gubluka, "Bian Guru, emki sap hlaun. Alap mo gol yala an wehasa hom. Man tangan kwa nuk. Hen zèno kaso kong ta zahenna nwe awes tanganna!"

² Ki zep ding gulbluka, "Eiwa, emki gol yala ansa kara gun. Zèno kaso kong ta zahenna aha-en mae molya lwak. Zen tingan tangan sa dri nulsul."

³ Yesus ki zep kon zère hon de ang ta gwen wenyi ban zaitun tra nabare kwatap tek san dep golèyaing gwe seka. Zèna nikirinkim Alap mo gola in san zep dangna gwè ine haka. Hwèna dekam zep Petrus, Yakobus, Yohannis, hen Andreas mae golek de dazak- olsa de zè zè-en takensiblin hap. ⁴ Zao zep dakensiblik, "Asa en emki gubiridan: Alap mo gola insa dri yulsun hup gubiri, zen bawalkam sa ki lwal? Hen banakare owassa asa hla kul gwer?- dekam de anakan dam gulsun hupye, 'Aumwa hap de yaklanak dep angkam man golek de gwe song gwe'an.' "

⁵ Yesus ki zep ding gulzimki, "Salok-salokkam lowehe gwék. Emsa mana yasik da gwibirink. ⁶ Sap

zini beya nik sa ebon mae onak anakan èboton gwe-gwezal, 'Èe an Zen-Yesusye.' Hèndep zen sa zini beya tangankam yasik da gwibir. ⁷ Em de anakan èsane gwe-gwenkam, 'Zèwe man èeija'an,' hen anakan, 'Awe hen sa èeijazal,' hwèna em dekam bahem èaìrì gwen. Sap zen nonol kirekam sa Alap mo dwam gwibin sin lwa gwer. Hwèna dekam bahem èkil gíl gwen, 'An aumwa hap denak mes zaul, zep ki lwa'an.' ⁸ Aha zi ausu nakorena aha zi ausu naban sa èeija gwer, hen aha ìrik ginni aha ìrik gin niban sa èeija gwer. Lang yala an san jingili mam enkam sa taílida gwera, hen usak yala sa hatanda gwer. Zen kirekam sa karekna nonol lone sennak lwa gwer. Zen men kiye: We de jaha gwen hap eisbir anensa sèwehe kininna. Zen dekon sa ki hèndep sang-sangna dohonse gwe song gwer.

⁹ "Em terya-tyakam lowehe gwék. Sap emsa sa dahyo gwer, hen but srèm gol-gol san sa emsa lup nulhal gwer. Zao sa emsa dangole gwibir. Hen emsa sa pemerinta mo teipsin-teipsin wenyi kip anakan nolètrei gwizim, 'An hen ahana Yesus hon de ang gwe-gwenna.' Hwèna zen kirekam Alap mo dwam gwibin sin sa ki ebe mae hap lwa gwizim- em dikim zè abe hap denaka èton gwen hap. ¹⁰ An na-en molya tap

gwek. Diki nonol tingare zi ausu hap sa engaya gwen hap de ol dawemsa nolzim halada gwer. Zen diki dekam sa aumwa hap denak zaul. ¹¹ Men dekam de emsa dahyo gwe'ak hen lup nulhal gwe'ak, em bahem anakare hap enlalana ebeya gwe-gwen, 'Ee banakarekam asa zë ding gulzim?' Sap men kirekam de ding gul gwizimdin hip dena, zen emsa de taken-taken gweblan ennak sa ki Alap mo Enho ebe mae hap gol gwizimdi. Zen dekam em ding gul gwizimdin. Sap dekam Zen Alap mo Enho sa eno ëk tihī san ding gul gwizimdi. ¹²⁻¹³ Emsa sa tingare zini husus neibirida gwer, sap em an Asa de ang gwe-gweblan wenya. Zep a kirekam sa ebe mae hap lwa gwizim: Emsa ere mae mo aya-wal oso-wal tanganna sa tameran hap nolëgu gwer. Hen emsa ere mae mo bi walya sa tameran hap nolëgu gwer. Hen ere mae mo walasna sa emsa abe hap de jal hap nolëtobe gwe-gwer, hëndep tameran hap sa hen emsa nolëgu gwer. Hwëna em in zene Asa de taibliblannak tatem ëzauk gwe'ak, hëndep aumwa hap denak de hata'ak, em esa engaya gwer.

¹⁴ "Ee ol tan-tanna ansaë ebe mae hap golzim'in: Em esa teipsin zisi hla lal-Alapsa de lamang tan hap de karek yawalsa de Alap

mo golak goltil zinnak, men kirekam orep Alap mo ol ayang gul gwen zini Daniel Bak gubiridakake. Zen dekam esa anakan tame ul, 'Angkam aumwa hap de yaklanak man zau'un.' Dekam Yerusalem mo langnak de zini em kwatap san dep ehaya-hya gwek."*

Hwëna ee, Markus, ama Yesus mo ola in hap emsa gubirida'an: Em in zen bukuna ansa aha zi hip baca ul gwizimk, dawem enkam srip ul-suk gwizimk. Yesus dekon anakan ayang gulku,

¹⁵ "Dekam zini men zen de gol homan nakon lowe he'ak, zen bap zen etan gol mwa san ba maesa de gon hap bitī gwehan. ¹⁶ Hen nganak de syal tandan wenya, zen bap zen etan gol sandep lwan dahan-baju sal-sal maesa de teisyan hapye. ¹⁷ Kwasang tol, we walya u nubare wenya, hen nama de walassa momkam taizi gwibin wenya. Zen tol banakan molya easendak.

¹⁸ Zep Alapsa anakan abe la gwek, 'Karek yala in bap zen o dil gwennak jowen.'

¹⁹ Kirekam abe la gwek, sap Alap kim ngli naban okama naban yang sosuku, hëndep sërkam de karek yala an de jowenkam, kirekam de lang dohon-hon gwenna hom mae jowek. Hen zëno hyanak etan molya kirekam okamanak jowek.* ²⁰ Hwëna

* 13:14 13:14 Dan. 9:27; 11:31; 12:11

* 13:19 13:19 Dan. 12:1

Alap man zëre mo hlil irin zisi kwasang gwibiridaka, Zen zep anakan hamal hap guku, 'Karek yawala in bap zen tangan holo gwen. Ki hwëna zini kitak tangan sa juwer.'

21 "Dekam zi de anakan emsa gubiridanna, 'Nësa de ngaya tabin hip de Zini men angkam awe gwë'ara,' ahaksa, 'Zëwe gwë'ara,' em bahem taïblibirida gwen.

22 Sap dekam yasik ta gwibin hip de zini beyakam sa yaing gwe-gwer, hen zen sërkam de owas-owasna sa syal nei gwibir- anakan dikim emsa boton ta gwibin hip, 'Èe an Zen, emsa de ngaya tabin hip de Zi niye.' Ahaksa anakan de emsa boton ta gwibin hip, 'Èe an Alap mo olsaë ep ayang gulzim'in.' Zep hëndep Alap mo hlil irin zini hen desa de taïblibiridan hap sa hen ëalp gwesil. 23 Zep em teryatyakam lowehe gwëk. Zen in zebë kirekam de lwan srëmnak hamal hap emsa tawa ta gubirin."

Ngatan zi mo lang nakore Zi Tangan de etan lwa halzan hap de ol:

(*Mat. 24:29-31; Luk. 21:25-28*)

24 "Lang dohon-honna in kim de hya gwesil'ik, zen hëndep dekam sa 'yakla nwena kawesili.

Benna hen molya ngatan gwëk.

25 Hen keisni sa ngli nakon ëlan nahla gwer,

hen nglinak de teipsin-teipsin dowla-dowala sërkam sa ëilman gwe nasen gwer.*

26 Zen diki dekam sa ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa but de zerati gwe zannak hla dase gul. Zen dekam asa ëre mo sosen naban ngatan yawala ban ziati gwezal.* 27 Ki asa hwëna ëre mo dam taha nakore zini lup gul soner- zen de ëre mo hlil irin zisi tingan

en tangan tagal gulsun hup, sap yakla hata sezan nakorena, hëndep nikin anen nakorena, hëndep eihya-lip eihya-lip nakorena.

28 "Zep aumwa hap de yaklasa de dam gulsunnu, zen tenya dëren nakon de langsa dam gulsun makan. Em kime tenya dërenna anakan hla kul gwenan, 'Man alsik, hen angkam man etan ala gwe'an,' zen dekame anakan tame ul gwenan, 'Angkam sasa gwen hap ki lwa'an.' 29 Zen hen kirekam, kirekam-kirekam karek yala insa kime hla kul gwe'ak, zen dekam esa anakan dam ulsuk gwer, 'Angkam Alap Zën de kitak irik gilzin hap denak man zau'un!' 30 Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Em an zen okamanak lowe he'an, molye kitak juwek, zen

* 13:25 13:25 Yes. 13:10; 34:14; Yeh. 32:7; Yl. 2:10; 2:31; 3:15 * 13:26 13:26 Dan. 7:13

dekam sa ki tingan lwal. *
³¹ Nglī naban kama naban sa
 jek-jak nēr. Hwēna ano ola,
 zen hēndep denaban sa lwa
 gwer.

³² “Hwēna zini molya
 ngatan zi mo lang nakore
 Zi Tanganna ano lwa halzan
 hap dena anakan tame nuk,
 ‘Yaklana’ ahaksa ‘Jamna
 dekam sa hata zala.’ Alap
 mo dam taha nakore zini
 hen molya. Tane zem Aena
 homē hen tame gu'un. Zen
 diki tawana Bian Zē-en.
³³ Zen in zep salok-salokkam
 terya-tya naban Asa kara ē
 gweblak. Sap ngatan zi mo
 lang nakore Zi Tanganna
 ano etan de lwa halzan
 hap de yaklana em molye
 tawa ēblak. ³⁴ Zep zen
 mae mo kim lwa'an: San
 de kama bi nik de aha lang
 san holokam song gwenna.
 Zēre hon de ēbabu gwe-
 gwen zi hip maka syalsa
 anakan wei yul sone guzim
 ha'ara, ‘Em ano tim bwanak
 ansa syal gwe-gwibir.’ ‘Em
 wakinsa syal gwe-gwibir.’
 Ora top san de kara gwe-
 gwen hap de zini, desa sa
 anakan gublula, ‘Em dawem
 enkam salok-salokkam asa

kara gwe-gwebla.’ ³⁵ Zep em
 hen kirekam salok-salokkam
 Asa kara ē gweblak. Sap
 em molye anakan Asa
 tawa ēblak, ‘Ano mae mo
 Teipsinnī dekam sa etan
 hata zala. San ha kam-
 en? San ha ngirin tatem?
 San ha oho-bunggun nuban
 sa, ahaksa kak tangannak?’
³⁶ Anakan em ēalp gwe-
 gwen, ‘Bap Zen asa ni
 truwennak hlauludazan!’
³⁷ Zep angkam en de Asa
 salblan wenyā, em ensa
 homē ki gubirida'an. An
 hwēna tīngare zisiē hamal
 hap gubirida'an: Salok-
 salokkam em terya-tya na-
 ban Asa kara gwe-gweblan!”

14

*Yesussu de tan hap kim
 aningkim ola aha-en nukke:*

*(Mat. 26:1-5; Luk. 22:1-2;
 Yoh. 11:45-53)*

¹ Yaklana dekam dan nola
 kīnī'ak- Paskanak dikim
 zaun hupye. Paska yaklanak
 kim zauk, zen dekam zep
 hen ēkon gwesik hanak-
 aha-ere minggukam de ragi
 srēm kam rotisa tru ta gwen
 naye. * Alap mo golak de
 syal tan zi mo mam-mamna

* **13:30** 13:30 Yesus mo ola an, san ha mae hap?- Zēnaka de taīblīblan wenyaka
 de karek ta gwībin hip dena hen Yerusalem sa de dre tan hap dena (Mat. 24:4-22;
 Mrk. 13:5-20; Luk. 21:5-24). Yerusalem sa tahunna tuju-pulukam dre dak.
 Dekam men zen Yesussu sane da'ak, hom ahakon juwe'ak. Zep zēno ola an,
 Zēn de etan lwa halzan hap hom. *

* **14:1** 14:1 Paskana zen Yahudi mo olkam
 enlalana “tamaran.” Zen dekam de enlala gwībin hip- in kim Alap mo dam taha
 nakore zini Israel mo gol-gola tamankake, Mesir mo gol-gol san de tilīdan hap.
 Mesir mo nonol walasna dekam zep juwek. Owasna insa de hlaukum, dekam
 zep Mesir mo teipsinnī Israel mo zi ausu nakore zini insa gubiridaka, “Dikire
 sek gwēk.” (Kel. 12:1-51) Ragina zen rotisa de syal gwībinnik mas nul gwenan-
 dekam de hop gwen hap. Musa man Yahudi zisi gubiridaka, “Paska yaklanak
 hen zao de minggunak, rotina ragi srēm kam tru la gwēk.” (Ul. 16:1-8).

hen Musa mo olsa de tawa ta gwibin wenya, zen hen dekam zep anakan orana dëbla'ak, "An banakarekam esa aningkim Yesussu tan hap dokwak lal?" ² Hwëna man hen ëguk, "Yakla yalak awe bap nen balk tan, sap zini beya tangan nik dwam nëbla'an. Ki deban mae esa mamkam ëilman gwer."

Yesussu kim wenya irase dawem nabare minyakkam nola kon hlë tablakke:

(Mat. 26:6-13; Yoh. 12:1-8)

³ Yesus ki zep Betania san dep zëre hon de ang tan wenya ban golësek gweka. Zëwe Simon mo golak zep golëbiti gweka. Simon in, men zen orep kusta gwekake. Yesus kim golëtembane ta'anka, hwëna wenya dekam zep zëbe hap de kwasangsa goltrëblan hap hatazak. Zep te-ala mamkam de gon minyak, sërkam de irase dawem nabarena, gol-hatazak. Kirekam de kaso botola bëjen mat-matna ulsun. † Zep kim golek de ta'anzak, dekam zep botola insa ëk tihï nakon kam sok, dekam zep minyakna inkam Yesussu nola kon hlë tablak. ⁴ Hwëna ahakon men zen zë lowe he'ak, dekam zep husus neibi'ik, hen dekam

zep donsubi'ik, "Zen ba hap minyakna insa kitak tangan zalta dep hlei yul soneblanan? ⁵ Dawemna diki minyakna in te-ala hap de lirak gulunam, te-alana mam tangan naka maka nëp zerzimmnin. ‡ Desa emaka tahalha zi hip kae ë gweblazim'in." Kirekam zep wenya insa jakal neibi'ik.

⁶ Hwëna Yesus dekam zep gubiridaka, "Dikire gwëk. Em ba habe wenya ansa lonsubi'in? Zen man tangan sam gwesil- kirekam de Asa gwëblankamye. ⁷ Sap tahalha wenya em desa nama esa olëlowehe tine gwer. Em de mas gwibirida gwen hap ëdwam gwe-gwenkam, em sap esa dekam mas eibirida gwer. Hwëna Asa em molye dakal hap ërgwë gwëk.* ⁸ Insa irase dawem nabare minyakkam Asa hlë tablanan, zen hamal hap ki Asa gwëblanan- deban de Asa drë nwanun hap. Zen dekon etan banakan dep?- aha syal maesa de abe hap syal gwibir-blin hapye. ⁹ Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Tingare lang san kim Alap onakore ol dawemna nol halada gwe'ak, wenya ansa kirekam abe hap syal gwibir-blinan, desa hen sa aisil nei gwibir.

† 14:3 14:3 Minyak nabare botola mensa golhatazak, zen hen kaso nwe-aweskam de syal gwibinni. ‡ 14:5 14:5 Mensa Yohanis "te-alana mam tangan" kam ale gulku, desa Yunani olkam "300 dinar" kam ale gulku. Te-alana dinara zen zëno mae mo perak tangankam de te-ala kaso, hen zen dekam anakarekam de aitbin: Zi de aha-ere yakla blalkam syal gwenna, zëno gajina dekam aha-ere dinarkam. Zep 300 dinara, zen te-alana mam tanganna- san de tiga-ratuskum de zi mo aha-ere yaklakam de syal tan gajina kiye. * 14:7 14:7 Ul. 15:11

Hëndep wenyä ansa zep sa eititi neibir srëm gwer.”

Yudas kim Yesussu zergukuke:

(Mat. 26:14-16; Luk. 22:3-6)

¹⁰ Dua-blaskam de zëre hon ang ta gwen wenyik mo ahana, ëna Kariot walya Yudas Bak dekam zep Alap mo golak de syal tan wenyik mo nol-nol san dep song gweka- Yesussu de zëbe mae hap zerguzimdin hip. ¹¹ Salblankam man tangan sam neisiblik. Dekam zep nenblak, “Te-alasa asa ebe hap ërblal.” Dekam zep hëndep Yudas Bak in orana tëbla'anka- Yesussu dikim sowëkam balk tan hap de-naye.

Yesus kim Paskanak dep de tembanena zëre hon de ang ta gwen wenyä ban golëtembane takake:

(Mat. 26:17-25; Luk. 22:7-14,21-23; Yoh. 13:21-30)

¹² Rotisa de ragi mas gun srëmkam tru tan hap de minggu mo nonol yaklanak kim zauk- yaklana men dekam Paskanak dep de tembane yawalak dep domba zahona Alap hap blom da gwibir-blikke, zëre hon de ang ta gwen wenyä in dekam zep Yesussu dakensiblik, “Bian, endawe esa Paskanak dep de tembanena aban mae zitwenblala?- ëe akakim zao hamal uk.”

¹³ Dekam zep dan-dan guzimki, “Em Yerusalem san song ën. Zëwe esa

zini ërtowera- kama ngat-darakkam de weya blome gwiren halzan naban. Zen desa ang ëbla. ¹⁴ Gola men zao de tik, em hen zao lil. Zao gol bi naka enbla, ‘Bian Yesus man emsa takensiblila, “Ee teksonna enda zao asa ëre hon de ang ta gwen wenyä ban Paskanak de tembanena zitwenblal?”’ ¹⁵ Zen sa ebe nikip gulk de tekson yawalsa zertreizimdi. Zëwe kire-kirena mes ototo da guk, hen komal tum maena sowe henna. Zao hamal ul guk.”

¹⁶ Zi darena in dekam zep hëndep song ëka, zao zep hëndep oltoweka- men kirekam Yesus guzimkiye. Zëwe zep hëndep tembanena hamal ul guku.

¹⁷ Kim kawesik, Yesus Zëna dekam zep sepulukam de ahakore zëre hon ang ta gwen wenyä ban golëyaing gwe zaka. ¹⁸ Kim golëtembane ta'anka, zao zep gubiridaka, “Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Em an zene aban ërtembane gwe'an, ahanik sa Asa zertrëra- zao de Asa balk tan hapye.”*

¹⁹ Kirekam de gubiridanak kim nasalblak, dekam zep enlalana ëdowe hanak. Dekam zep aha-en ahaenkam dakensik gwebla'ak, “San ha asa tol home yap ki gublunda?”

²⁰ Ki zep ding gulzimki, “Nen an zene apdenak roti apna kolho honak os-os la ine gwe'an, ahana sa Asa

* 14:18 14:18 Mzm. 41:10

zertrëra- zao de Asa balk tan hapye. ²¹ Men kirekam Alap mo olak ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna abe hap dena lwak, zen hëndep kirekam asa til. Hwëna kwasang tol, zini men zen Asa dikim zë balk tan hap zertrë'ara, zen sa karekna mam tangan naka Alap onakon hlau. Zen an zik de jaha gwëblan srëmkam maka sam gwesiki, sap dekam zen molya karekna mam tangan wenyä insa goltowe'anam."

Yesus kim zëre mo timsi de enlala gwe-gwibin hip de tembanena nonola golz-inkike:

(Mat. 26:26-30; Luk. 22:15-20; 1Kor. 11:23-25)

²² Kim tembane ta'ak Yesus ki zep rotina gul ineka, ki zep Alap hap rotina in hap dawemna golblaka, ki zep ahap gul guku. Dekam zep zëre hon de ang ta gwen wenyä in hap anakare ola ban kap tazimki, "Em twënblandan. An ano timni."

²³⁻²⁴ Ki zep hwëna anggur ho nabare mokna zer ineka, dekam zep etan Alap hap dawemna golblaka, ki zep hwëna zëbe mae hap anakare ola ban zerzimki, "An ano kala zen. Zen sa ano tim nikon wet sol- Alap mo zi niban de ol ziahahen gun ësesa dikim sul sonen hapye. Zep zini beya tangankam sa ano kala kon Alap mo nwenak ëdakastil gwer."* Dekam zep tingan

notdebik. ²⁵ Ki zep gubiridaka, "Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Eë angkam nenen molyë anakare anggur hona etan otdek. Hwëna ano Bian mo irik ginnik kim de hata'ak, zen diki dekam asa anggur ësesa ziotdebir."

²⁶ Ki zep hwëna Alap hap de terya dak. Kim dasik, dekam zep hwëna zaitun tra nabare kwatap tek san dep golësek gwëka.

Yesus kim Petrussu damnak gublukake: "Em esa Asa zabeblala."

(Mat. 26:31-35; Luk. 22:31-34; Yoh. 13:36-38)

²⁷ Ki zep zëre hon de ang ta gwen wenyä insa gubiridaka, "Em namen kitak esa airin hip Asa hli la gukhal. Sap Alap mo olak man lwak, 'Eë asa zaho ta gwibin zini insa karek tal.

Zaho zen dekam sa mensan an-sankam heyahya gwer."*

²⁸ Hwëna Bian kim de etan Asa ngaya ta'anaka, Eë asa dekam emsa Galilea san dep ngeirbiridal."

²⁹ Petrus dekam zep ding gulbluka, "Ahakorena an sap sa heyahya gwenkam Emsa hli dasil. Aena tangan molyë Emsa hli tak!"

³⁰ Yesus ki zep hwëna ding gulbluka, "Eiwa denakaë emsa gublu'an: Namen ayang de gunsu dan son srëmnak, em dekam esa anakan de Asa zabeblanna dan-ahan soblala, 'Zini in eë homë tame ta'an.' "

* 14:23-24 14:23-24 Kel. 24:8; Yer. 31:31-34

* 14:27 14:27 Zak. 13:7

³¹ Petrus dekam zep udobe naban ding gulbluka, "Bian, ëe apdenak asa Eban lil. Ëe molyë tangan Emsa zabeblak." Ahakore wenya kirekam zep sap hen ëgu anek.

Yesus kim Getsemani kon Biansa gu soneblakake:

(*Mat. 26:36-46; Luk. 22:39-46*)

³² Getsemanik kim golëyaing gwe naka, zao zep gubiridaka, "Awe teinikin guk. Ëe ama ë-en Biansa gu sonebla'an."

³³ Hwëna Petrus, Yakobus, hen Yohanis mae ensa zep gubiridaka- zen en de ang gweblan hap. Hwëna zao zep enlalana sërkam tangan dowebla hanaka, hëndep hlik gwebla hanan hap alp gwesiblika. ³⁴ Dekam zep gubiridaka, "Ano enlalana sërkam tangan dowe hananda, hëndep tïn hibë alp gwesï'in. Em awe Asa ërgwëk, hen enlala naban esa loweher- Alapsa de abe ta tinen naban."

³⁵ Zëbon mae onakon kim engka en langa gwe halka, zao zep kamanak ik gwe heka. Dekon zep sap karek yala insa de wei yun srëm hap Alapsa anakan abe taka, ³⁶ "Bian, toton banakare maena hom- eno syal gwibin srëm hap denaye. Karek yawala ansa Ëe goltowe'an, diki Em Abon onakon langa gulsun. Hwëna ano dwam gwibin sin bap zen lwan. Diki ere

mo dwam gwibin sin zen lwan."

³⁷ Alapsa de abe ta gwenna kim hya gwesiki, dekam zep etan zi dan-aharena in osan dep lwa halka. Hwëna ni truwennak zep hlauluda zaka. Petrussu zep zë gublu zaka, "Simon, em san ema ta'ara? Em san bëjen em engka en mae Asa zersalen!" ³⁸ Ki zep etan gubiridaka, "Enlalakam lowehék. Alapsa e-en e-enkam abe la tinek. Kareknak ema altilink. Sap eno mae mo enho enna dawemsa de sap syal gwibin hip dwam gwegwenda, hwëna eno mae mo timni in tatete naka hom."

³⁹ Zëna dekam zep etan gweyoka- men dekon Alapsa gu soneblaka, desan dep. Dekon zep men kirekam nonol abe taka, kirekam etan abe taka. ⁴⁰ Kim hya gwesiki, dekam etan ni truwennak zep hlauluda'an zaka. Sap zëno mae mo nwena man tangan nwe-alk hap ëdohon-hon gwek. Kim zë jalse gwibirida zaka, balk enkam zep nasalsiblik. Banaan dep?- ding gulblun naye.

⁴¹ Dan-ahanna kim etan zëbon mae osan dep lwalhal zaka, dekam zep gubirida zaka, "Em san n- mae ni truwen hap ëdwam gwe tine'an? In syake! Ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa angkam man karek-karek gol gwen zi mo tahanak dep tapbla dazim'in. ⁴² Dekam luk tak! Nen sek gwen. Emki hla tan.

Asa de zergun hup de zini angkam man hata'ara!"

Yesussu kim balk dakke:

(*Mat.* 26:47-53; *Luk.* 22:47-53; *Yoh.* 18:3-12)

⁴³ Yesus in kim nama ton'anka, Yudas, dua-blaskam de zère hon ang ta gwen wenyik mo ahana in, dekam zep zi beyam-bya naban Yesussu de balk tan hap golëyaing gwe'anka-nëbok te tek teiredan naban, mensa Alap mo golak de mam-mamna hen Yahudi mo nol-nola nenbiridakke.

⁴⁴ Zen mes hamal hap anakan gubiridaka, "Men desaë babang ta'ak, zen zen-zini inye. Zen desa balk lahak, hen dawemkam karalak."

⁴⁵ Yudas kim golëyaing gwe'an zaka, ki zep hëndep Yesussu babang tan naban gublu zaka, "Guru."

⁴⁶ Dekam zep hëndep balk dazak. ⁴⁷ Hwëna ahana men zen zëwe zau'unka, dekam zep nëbokna mol ineka, dekam zep Alap mo golak de teipsin tangan zi nik de babu gwe-gwen zini sap zip soka. Hwëna ing ala en naka zep blansibli kinka. ⁴⁸ Dekam zep Yesus gubiridaka, "Em san Asa jal zisie hla lal?-zebe Asa de balk tan hap nëbok te tek teiredan naban yaing gwenan zalye! ⁴⁹ Èe men yakla jamkam Alap mo golak emsa tawa ta gwibik! Dekam ba habe zë Asa balk la srëm gwék? Hwëna an desae angkam syal eibi'in, zen men desa orep Alap mo ol ayang gul gwen zini abe

hap dena ale nukke. Zao dikim zaun hube kirekam syal eibi'in. Ena hwëna home tame u'in."

⁵⁰ Zère hon de ang ta gwen wanya in dekam zep kitak heya-hya gwenkam hli dak.

⁵¹ Èe an Markus dekam walyak. Èe kaen ala gun en nabanë sap ang gwebla song gwe'ak. Hwëna asa hen maka balk dak. ⁵² Hwëna kaen enna in kon zep sap asa irik dasik. Zao zebë hëndep hli yuk. Dekon irkan zebë heya gwék.

Yahudi mo teipsin sinodenak kim nërhatakke:

(*Mat.* 26:57-68; *Luk.* 22:54-55,63-71; *Yoh.* 18:13-14,19-24)

⁵³ Yesussu ki zep nersong gwék- Alap mo golak de teipsin tangan nik mo gol san dep. Zëwe mes Yahudi zi mo teipsin sinodenak dena kitak etagal gwesik gik. Zen ahakon Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mamna, hen ahakon Yahudi mo nol-nola, hen ahakon Musa mo olsa de tawa ta gwibin hip de wanya. ⁵⁴ Petrus zen lun sap-sap gwen dankam Yesussu ang gwebla song gweka, hëndep zen hen teipsin tangan zini in mo gol tëmnak hata zaka. Kol sonna iwe kim til zika, zao zep teipsin zini insa de kara ta gwen hap de jana nabare zini syauk tuwirin-nik hlauluda'anka. Zen zao zep hen nikin'in zaka.

⁵⁵⁻⁵⁶ Alap mo golak de mam-mam wanya hen tingare teipsin sinodenak de

wenya zen orasa dëbla'ak-dekam de Yesus hup boton ol blo-blosa mam gulblun hap, dekam de tan hap. Hwëna sap beya nik blo-blo tan ola ban nolluwe gwe'ak, hwëna zëno mae mo ola in hom mae apde nëk, zep dekon de karek tan hap dena hom dam nulsuk.

⁵⁷ Dekam zep etan ahakore nik kire ola ban nolluwek, ⁵⁸ "Zini an ëe kië asal-blak. Zen man guku, 'Alap mo gola an mensa zini dauk, ëe asa dri yulsul. Hwëna yaklana dan-ahan ki asa hwëna owas hap syal gwibinkim etan sul soner-zi mo syal gwibin srëm naka.' "

⁵⁹ Hwëna dekam hen nama bëjen karek tan, sap zëno mae mo ëkira-kla gwenna in hom ahanik mo ban apde në gwe'ak. Kitak man ësrën-srën gwe-gwizim'ik.

⁶⁰ Alap mo golak de teipsin tangan zini in ki zep zëno mae mo ngirinnik luweka, ki zep Yesusu gubluka, "Em san ha molye mae ding gulzimki?- in sa eno karekna kira nul gwe'an zalye."

⁶¹ Yesus hwëna balk enkam salsiblika.

Ki zep etan takensiblika, "Em san ha eiwa Zen tangan?- Teipsin Zini Alap mo Tane naye, Israelsa de ngaya tabin hip de Zini."

⁶² Dekam zep ding gulbluka, "Ëe an Zenke. Hwëna Ëe hen ama emsa gubirida'an: Em esa ngatan zi

mo lang nakore Zi Tanganna Asa hla laser- Teipsin Zini Alap mo dam taha nakon de nikirinnik. Hen dekon kimë etan lwa ha'anzak, butnak esa Asa hla laser."*

⁶³ Dekam zep teipsin tangan zini in Yesus hup de u sisngin hip zëre mo timnik de bajuna kalk-kalk so'anika, dekon zep gubiridaka, "Nen ba hap de etan zëno kareksa de kira gulblun hap zini teibiridan hap? ⁶⁴ Nën mes em-am kitak Alapsa de lamang tannak asalblanan! Zep angkam ebon mae onakon banakan?" §

Dekam zep kitak ding nublik, "An tok hap de karek tan hap man sam gwesi'ira!"

⁶⁵ Dekam zep oltepkam nwe-masnak hol-hol da gwe'ak, hen nwena dekam zep nahaleblak. Kire naka zep lek-lek da gwe'ak, deban nen gwebla'ak, "Eme eiwa Alap mo zer sonen zi gwë'anam, emaka anakan asa gubirida gwe'ara, 'Zi bosena zen asa lek tyanda.' " Teipsin zini in sa de kara ta gwen wenya in dekam zep itra lwa soblan naka ë san dep irik dahak.

Petrus kim Yesusu zabeblakake:

(Mat. 26:69-75; Luk. 22:56-62; Yoh. 18:25-27)

⁶⁶ Petrus in kim nama teipsin tangan zini in mo gol tëmna syauknu zituwin'inka, hwëna ki zep zë teipsin zini in mo

* 14:62 14:62 Mzm. 110:1; Dan. 7:13

§ 14:64 14:64 Musa mo titi tabin ola kon, Alapsa de lamang tan zini, desa tankam. Emki Im. 24:16nak hlaun.

15

golak de babu gwe-gwen wenyä hata'anzak. ⁶⁷ Syauk ngatannak kim Petrusu dawemkam nwe-masenak hla tak, ki zep zë gubluk, "Em an hen zenke- men zen Nazaret walya Yesus mae han apdenak ëtë gwekye."

⁶⁸ Hwëna Petrus ki zep ding gulbirki, "Ëe homë mae tame gu'un- insa em gundaye." Dekam hwëna kol son lilikin alpnak zep zau'un naka. [Dekam hom hleng gwe'ak, hwëna ayangna ki zep hëndep nonola gu aneka.]

⁶⁹ Wenyä in zao zep etan Petrusu hla ta'anzak, ki zep zë etan ahakore naka gubiridak, "Zini an hen zen- men zen Yesussu ang nëblanda gwekye." ⁷⁰ Hwëna Petrus man etan ding gulbirki, "Ëe hom."

Zao hom holo gwe'ak, ki zep etan men deban mae apdekam golëzau'unka nenblak, "Em an hen zëno mae mo ahanakake, sap em an hen Galilea wal."

⁷¹ Dekam zep Alap mo bose gubin niban anakan guku, "Ëe hom tangan am zini insa tame tak- insa en gwebla'anye."

⁷² Kirekam kim guku dekam zep ayangna dan sonna gu aneka. Petrus dekam zep ola mensa Yesus anakan hamal hap gubluka enlala gwibirki, "Ayang de gunsu dan son srëmnak, em dekam dan-ahan sonkam esa Asa zabeblala!" Dekam zep gona yusyustinkim mam enkam gwëka.

Pilatus Bak hap kim tapbla dablakke:

(Mat. 27:1-2; Luk. 23:1-5; Yoh. 18:28-38)

¹ Kak tangannak zep nabal-bakam kitak de teipsin sinodenak dena tagal gwesik, ki zep ola aha-en nuk. Dekam zep tahalen naka teipsin zini Pilatus osan dep nërhakzen de hwëna karek tan hap. ² Pilatus ki zep takensiblika, "Em an san ha eiwa zen-Yahudi mo teipsin niye?"

Ki zep ding gulbluka, "In kirekame gunda, zen kirekamke."

³ Alap mo golak de syal ta gwen zi mo mam-mamna dekam zep Pilatus hup Yesus mo karek-karekna deiri nul guk gwebla'ak. ⁴ Dekam zep Pilatus gubluka, "Em san bëjen em ding gulzimdin? Zëno mae en mo eno kareksa de deiri gul gu zunna mes-am beya gwenan."

⁵ Hwëna Yesus man tangan ding gulzimdin hip baes gwëka. Hëndep Pilatus man tangan tenggwanblaka.

Pilatus kim Yesussu tan hap zerguzimkike:

(Mat. 27:15-26; Luk. 23:13-25; Yoh. 18:39-19:16)

⁶ Dekam tahun jamkam Paska yaklanak de zaunnuk, Israel mo gubernora man bwinak de zini aha-en aha-enkam tingare zi mo ol-gun sun nëser sone gwizimkidekam de sam gwesik gweblan hap. ⁷ Dekam bwinak zini ki ëgwë'ak- men zen

Israel de Roma mo irik gin nikon dikim wet so gwen hap eilman gwenkam zini dakke. Men zen golailman gweka, ahana bosena Barabas Bak. ⁸ Yesussu mes Pilatus mo golak nerhatazak, ki zep hwena zi beyana ahakore hlikna yaing gwezak. Zen hom anakan tame nuk, "Yesussu mes hen nerhatazal." Zen hwena Pilatus de anakan abe tan hap yaing gwezak, "Em wehe etan yakla yala awe zini zesar sone'ankamen kirekam ena aha-en aha-enkam gwiswe sone gwendaye?"

⁹ Dekam zep ding gulzimki, "San ha zini an zen zenaka tim ti'ara, 'Ee an Yahudi mo teipsinni,' san ha desa asa ebe mae hap zesar sonezim?" ¹⁰ Zen mae hap ki kirekam takensibiridaka: Sap zen mes anakan tame gulku, "Zi beyam-byana man Yesussu menkam ang ne gweblak, zep Alap mo golak de syal ta gwen zi mo mamamna husus ne gweblak-hendep angkam zep tan hap asas nebla'an."

¹¹ Hwena Alap mo golak de syal tan zi mo mamamna in dekam zep zi trana insa anakan noletonk, "Nen kitak Barabassa de zesar sonezimdin hip nen abe tan! Yesus hup bahem."

¹² Dekam zep Pilatus gubiridaka, "Ki hwena ansa ahakon ena 'Yahudi mo teipsin zi'kim en gweblanan, ee banakan asa desa gwelal?"

¹³ Zen hwena dekam zep etaken gwe'ak, "Desa te-lidak sonnak makan laink!"

¹⁴ Pilatus dekam zep etan gubiridaka, "Hwena zen banakan karek gweka?"

Hwena dekam tangan zep mam en tangankam egu ane gwe'ak, "Desa te-lidak sonnak makan laink! Te-lidak sonnak makan laink!"

¹⁵ Pilatus man zi trana in de zenaka sam gweblin hap dwam gwe'anka, in zep hendep zere mae mo ol-gun sun Barabassa zesar sonezimki. Hwena Yesussu zep jana nabare zi hip tapbla tazimki- zen de hwena tangolen naka te-lidak sonnak makan ta irin hip.

Pilatus mo jana nabare zini kim Yesussu lamang da gwe'akke:

(*Mat. 27:27-31; Yoh. 19:2-3*)

¹⁶ Dekam zep Pilatus mo jana nabare zini Yesussu zere mae mo batalyonak de gol yalak dep nertilzik. Hen dekam zep zere mae mo ahakorena kitak tagal nulsuk- apdekam de ze swre tan hap. ¹⁷ Ki zep hwena teipsin zi hip de baju kwangna ala nosoblak- sam dan kil makare naka. Hen nolak de ala gul soneblan hap dokot te ngi-ngisa mlin-mlin nuk- teipsin zi hip de emaskam de weir sosublun makare naka. ¹⁸⁻¹⁹ Deban zep hwena lamang tan hap bokle kom tablan naban botonkam blikip neisik gwebla'ak anakare ola ban, "Dawem, bian. Em in zen-

Yahudi mo teipsin niye." Dekam zep ahakon dutekam nolak lek dya gwe'ak, hen ahakon ol tepkam hol-hol da gwe'ak. ²⁰ Kim lamang tanna hya neisiblik, bajuna insa ki zep etan nalsiblik, dekam zep zere mo bajuna etan ala nosoblak. Ki zep hwena nerwet sok- te-lidak sonnak dikim makan ta irin hipye.

Te-lidak sonnak kim makan da inkke:

(Mat. 27:32-44; Luk. 23:26-43; Yoh. 19:17-27)

²¹ Yesussu in kim te-lidak sonnak de makan ta irin hip nersong gwe'ak, hwena oranak zep Kirene walya Simonsa nertowe'ak. Zen Aleksander ne Rufus nik mo bian. Yerusalem san dep etan lwa ha'an zaka. Jana nabare zini in zao zep desa tik-tik dak- Yesus hup de te-lidak soblanna insa de we soblahan hap. ²² Yesussu in desan dep nersong gwe'ak, bosena Golgota. Bosena in mo enlalana, "zi nol swra." ²³ Zao zep te bosena mur kilī ban de blusun anggur ho enenna nolblak. Hwena man baes gwibirki. ²⁴ Ki zep hwena te-lidak sonnak makan daink, hen dekam zep

"zēno pakeanna zere mae hap dobe abu mo kim de zēnaka dam tasik gwibinkim kae nēblandak"-

men kirekam Alap mo olak hamal hap Yesus hup dena lwakke.* ²⁵ Zen kaknak yakla nwenā sembilannak te-lidak sonnak makan daink. ²⁶ Te-lidak sonna iwe nol bol tahan nakon man ol alena makan nulink-tingare zi dekon anakan tame gun hup, "Zen kirejal hap da'an." Ola in a kirekam mo ale nukye, "An zen- Yahudi mo teipsin niye." ²⁷ Zen sowē zi dare naban Yesus mae han apdekam te-lidak sonnak makan dahirink- ahana Yesus mo dam taha san dekam, ahana irgwa taha san dekam. [²⁸ Zen dekam zep zauk- Alap mo olak men kirekam Yesus hup dena hamal hap ale nukye,

"Zen sa kil dil, 'An hen jal zi ahana.' "] *

²⁹ Zini men zen desan taman gwe-gwe'anzak, zen nol ewak gun nuban ol mamkam anakan lamang da kinī nasen gwe'ak, "Wēo, em an zen eme guku, 'Alap mo gola asa dri yulsul, hwena dan-ahare yaklakam asa etan syal gwibinkim sul soner.'" ³⁰ Ki emki enaka de ngaya tan hap te-lidak sonna in kon ati gwezan!"

³¹ Zen kirekam hen Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mamna Musa mo ol tawa ta gwibin zi niban hen lamang da gwe'ak. Zen

* **15:24** 15:24 Mzm. 22:19 * **15:28** 15:28 Tingare Alap mo ol tataknak awe, anakare kurungsu de hlaunnu [], zēno dam gulsunnu anakan, "Orep kim Alap mo ola ansa etan ale nul gwek, ahakon hom ayatna ansa ale nul gwek." Ayatna ansa aha zi mes yap orep tangan Yesaya 53:12 nakore naka de enlala gwibin niban mas gulku. * **15:29** 15:29 Mzm. 22:8; 109:25

anakan zënaka ol wehakam nenbirida gwe'ak, "Aha zi ensa man ngaya ta gwibirki, hwëna zënaka hom tol ngaya ta'ara!"³² Zen de tangan eiwa Israel mo teipsinkim gwë'anam, zen maka te-lidak sonna in kon ati gwe'an zala. Kirekam de hla tankam, ki emaka anakan laiblibla'an, 'An eiwa Zen tangan- nësa de ngaya tabin hip de Zi niye.' "

Zi darena in desa hen Yesus mae han makan dabirink, zen hen man lamang laka.

Yesus kim tilsikike:

(*Mat. 27:45-56; Luk. 23:44-49; Yoh. 19:28-30*)

³³⁻³⁴ Yaklana kim bolak zauku, dekam zep tingare langna owas hap kawesik. Hëndep yakla nwen kim dan-ahannak zauku, dekam zep etan hleng gwék. Yesus dekam zep Ibrani olkam mamkam hërheka, "Eloi, Eloi, lama sabakhtani?" Nère mae mo olkam Zen anakan hërheka, "Are ano Alap, ano Alap, Em ba habe Asa da tasi'ira?"*

³⁵ Hwëna in zen zë kara da'ak, ahakon hom dawemkam nasalblak, zep zënaka nenbiridak, "Emki sane tan. Zen Elia Baksa hërheblanda!"³⁶ Dekam zep ahantik nabalba enkam hluweka, yera jaubum makare naka zep nabalbakam gol hanaka. Desa zep anggur ho enennak de os gul inen naka te tek gwënnak kyaon soneka, desa zep

Yesus hup mipnak goltrë seblaka- desa de kwlem gun hup. Ki zep hwëna gubiridaka, "Nen ki kara tan. Elia Bak wëhë yap ati gwe'an zaka?- zen de te-lidak sonna an kon terahen hap."*

³⁷ Yesus ki zep etan ol mamkam hërhe hanaka, ki zep hëndep tilsiki.

³⁸ Alap mo gol mwanak de kaen lilikin glaing-gling yawala dekam zep owas hap kalk neisik sonek.*

³⁹ Jana nabare zi mo mamna in zen apdenak zëre mo ahakore naban zikara ta'anaka, dekam dangkam talsunubla'anaka. Zen kim anakan Yesussu hla taka, "Zen kirekam mo tilidaye," dekam zep gubiridaka, "Zini an eiwa Alap mo Tane."

⁴⁰ We walya hen beya nik langa nakon kara da'ak. Zëno mae mo bosem-sena Salome, Magdala kore weny Maria, hen bose apde zem Yakobus Betek ne Yoses nik mo anena Maria- men zen hen zëno nik mo ayana Yesussu wë takke. ⁴¹ Zen men zen Yesussu Galileak de gwënnak mas në gweblakke. Hen ahakore we walya beyanik zë ëgwë'ak- men deban mae Yesus mae han apdenak Yerusalemk yaing gwe zakke.

Yesussu kim lo dasikke:

(*Mat. 27:57-61; Yoh. 19:38-42*)

⁴²⁻⁴³ Kim kam-en gwe'ak, Arimatea walya Yusup ki zep hata zaka. Zen hen

* 15:33-34 15:33-34 Mzm. 22:2
Kel. 26:31-33

* 15:36 15:36 Mzm. 69:22

* 15:38 15:38

Yahudi mo teipsin sinodenak de aha mamna, hen zen man tangan Alap de kitak nabakam irik gılzin hap hohle gwe'anka. Yesus in kim tilki, dekam Hari Jumat, yaklana men dekam Yahudi zini ka'an dep de Sabat hap etamal gwe-gwekke. † Hwëna Sabat hap de orapna dekam man tangan golék de gwe'ak. Zen in zep Yusup enlala tatete naban nabakam Pilatus osan dep song gweka- Yesus mo tok naka dikim lo tasin hip abe tan hapye. ⁴⁴ Pilatus kim anakan salka, "Yesus mes tili," man tangan tenggwanka. Sap zen mesam tawa gweka, "Te-lidak sonnak de makan ta irin zini na-en hom juwe gwenan." Dekam zep gubiridaka, "Jana nabare zi mo mamna men zen zikara ta sara emki desa kwang tan." Kim hata zaka, dekam zep takensiblika, "San ha eiwa mes tangan tili?" ⁴⁵ Zëbon kim salka, "In eiwa mes tili," dekam zep Yusupsu gubluka, "Amki zerhal." ⁴⁶ Yusup dekam zep kaen ngap-ngap blala te-alakam golka. Ki zep hwëna Yesus mo tokna te-lidak sonna iwe zizeryahe halka. Kaen ngap-ngapna inkam zep zitahaleka. Ki zep hwëna kaso hul gun hamalak zidre neka. Lilikinni kaso yawalkam zep zigulhlu inki. ⁴⁷ In kim ki zë golësyal

ta'anka, Magdala kore wenyä Maria, apde bose zem Yoses mo anena Maria han man zë kara labi'ik- in kim zidre'ankaye.

16

Yesus kim ngaya gwekake:

(*Mat. 28:1-8; Luk. 24:1-12; Joh. 20:1-10*)

¹⁻² Hari Sabatna kim tamank, we walya Yesussu de dre'nen kaso hula in san dep sek gwek- Magdala kore wenyä Maria, apde bose zem Yakobus mo anena Maria, hen Salome. Zen mes irase dawem nabare minyakna te-alakam lop dak. In zep Minggukam orap tola ban Yesus mo tok naka de minyakna inkam hle tablandan hap sek gwek. ³ Hwëna ora san zep zënaka dakensibirida song gwe'ak, "Nara sa lilikin gulhlu irin kaso yawala insa nep irhi gulzimdi?" ⁴ Hwëna kim zë yaing gwe'ak, dekam zep hla nul kinik, "Lilikin kaso yala in mes irhi nul kinil." ⁵ Ki zep hendep kaso hula iwe bitı gwek. Hwëna wal seiwirsi zep zë hla da'ak. Baju ngap-ngap ala son naban dam taha san dekam nikin'inka. Ausa zep zë nohloblak.

⁶ Hwëna wal sewiri in zep gubiridaka, "Bahem eairin! Em an Nazaret walya Yesusue lebla'an- te-lidak sonnak insa makan da inkke. Bian Alap mes tin nikon ngaya tala! Zen awe hom.

† **15:42-43** 15:42-43 Yahudi mo Hari Sabatna, Jumat mo yakla dum gwehen nakon naıt gwıbık, hendep Sabtu mo yakla dum gwe hennak zausuk gwek.

Emki sap hlaun- an zao sap nën nekye. ⁷ Dekam sek gwek. Ola ansa zëre hon de ang ta gwen wenyä kip olzimhak- hen nonol tanganna Petrus hup, 'Yesus mes emsa Galilea san dep ngeirbiridala. Em zao esa ërtower- men kirekam Zëna emsa hamal hap gu-gubirida gwekake.' "

⁸ We walya in dekam zep au hlon hap hen äirïn hip yal-yala ban heya-hya gwek. Zep hëndep oranak men desa zini nolëtowe'ak, desa donbirida srëm gwek.

MARKUS MO OLA ZAO-EN ZAUSUNUN*

Yesus kim zënaka zertrei gwizim'inkake:

(Mat. 28:9-10; Yoh. 20:11-18; Luk. 24:13-35)

[⁹ Yesus in kim tilki, hwëna zëno ka'ankam, Minggukam, zep etan ngaya gweka. Dekam zep kak tangannak nonol tanganna Magdala kore wenyä Maria onak Zënaka zertrëka. Maria in, zen men zëbon onakon Yesus orep tujukam de dowala golëalsa sonekake. ¹⁰ Yesus kim hli yulku, Maria dekam zep song gwek- men zen Yesus hun nërgwë gwekke, desa de tonbiridan hap. Zen hwëna kwasang hap nama sei gosa dabra'ak. ¹¹ Zen kim anakan ësak, "Yesus mes ngaya gwerä. Èe

kië hla tal," hwëna zen hom daïblïbik.

¹² Zao hom holo gwe'ak, dekam zep etan aha nwe-masekam hwëna zi dare hap Zënaka zertreizimki. Zi darena in Yerusalem kon Yesus zëre hon de seblaskam ang ta gwen wenyä ban de lowehen nakon aha ësan dep song ë'anka. Hwëna oranak zep Yesusu ërtowe'anka. ¹³ Zi darena in dekon zep etan ola halka- anakan de lonbiridan hap, "Èe mese hen ërtowenan!" Hwëna Yesus hon de ang ta gwen wenyä in desa hen hom daïblïzimk.

¹⁴ Zao hom holo gwe'ak, ki zep etan seblaskam de zëre hon ang ta gwen wenyak tembane tannak Zënaka zertreizimki. Dekam zep nol drak-drak hap jal gwibiridaka, sap men zen tïn hyanak hla da gwe'ak, desa de salbiridankam hom mae daïblïbirida gwe'ak.

¹⁵ Ki zep hwëna gubiridaka, "Dekam sek gwek. Abe hap de ol dawemna tïngare lang san kitak de zi ausu hap olzim halada gwek. ¹⁶ Tïngare zini men zen de Asa daïbli gwebla'ak, hen zëre mae mo Asa de taïblïblanna insa de baptis gwenkam noltrë gwe'ak, zen zen sa ëngaya gwer. Hwëna Asa de taïblïblan srëm wenyä, desa Alap sa karek tabiri. ¹⁷ Men zen de Asa daïbli gwebla'ak,

* **16:8** 16:9-19 Markus mo Ol Dawemna an, zëno aumwa topnak de ola, zen zën hom ale gulku. Hwëna aha zi hyanak dekam de Markus mo ola insa sul sonen hap mas nuk.

zen zen sa hwëna owas-
 owasna aha zi dikim Asa
 taibli gweblan hap dena
 syal neibir-zimnira gwer.
 Zen zep sa dowal-dowala
 ano bosekam nolëalsa sone
 gwibir. Hen zëre mae
 mo tame gun srëm olkam
 sa owas hap ëton gwer.
 18 Zen hen sap sa wanya
 jal-jala tahakam deirensik
 gwibir. Hen zen sap sa
 hasom nabare hona notde
 gwibir. Zen molya kim juwe
 gwek. Zen de zi sang-sang
 hap tahasa tehabirida ine
 gwenkam, zen dekam sa
 ëdawem gwe-gwer.”

*Yesus kim ngatan zi mo
 lang san dep sewe sekake:*

*(Luk. 24:50-53; Kis. 1:9-
 11)*

19 Bian Yesus in kim
 kirekam tonbiridasiki, ki
 zep hwëna Alap ngatan
 zi mo lang san dep zer
 ine halka- zao de zëre mo
 dam taha nakon teipsinkim
 nikirin hip. 20 Zëre hon de
 ang ta gwen wenya in dekam
 zep hwëna ol dawemna
 insa tingare lang san dep
 nol halada gwek. In desan
 ki nol halada gwek, Bian
 Zëna man zë mas gwibirida
 gweka, hen sosonna owas-
 owassa dikim syal gwe-
 gwibir-zimdin hip dena man
 mam gul gwizimki- zëno
 mae mo olsa dikim taibli
 gwibin hip.]

Yesus hup de Ol Dawemna mensa Lukas ale gulkuke

1-2 Dawem Bian Teopilus
Bak, *

Lukas onakon:

Alap mensa orep nesa gubirida gweka- zere mo Walassa de nep zer sonez- imdin hip dena, Zen mes ki hendep ner hom neno mae mo ngirinnik kirekam syal gwibirki. Zeno awe de gwen hap dena angkam aisili an desaë kon gwisibir hana'an. Zini men zen nonol kon gwisibir hanan nakon zere mae mo nwekam hla nul gwek, zen zep aisili ansa zi-ë zi-ë san dep nol halada gwek. Dekam zini beya nik sap dawem enkam de aisili ansa ale gun hup eakasik gwek. ³ Ee hwena men zen nonola kon hla nul gwek, ee ama desa dawem enkam takensibirida gwek. Hen zen men desa ale nul gwek, ee ama desa baca gul gwek. Zen zebë hendep anakan enlala gwibik, "Aisili an ee asa Bian Teopilus hup dam-dam enkam ale gulblul- aha-en mae de hli yul guk kinin srëmkam." ⁴ Ee mae habë ansa ebe hap ale gulbluk: Em ekakim anakan tawa gwe, "Nonol men desa emsa

tawa da gwek, zen eiwa de tanganna."

Alap mo dam taha nakore zini kim baptis ta gwibin zini Yohanissi de jaha gwen hap dena gubiridakake:

⁵ Herodes in kim teipsinkim Yerusalem mo langnak irik gilki, Alap mo golak de syal gwe-gwen zini bosena Zakaria, zen hen dekam zewe. Zakaria, orep de Alap mo golak de syal gwe-gwen zini Abia Swe mo hliknak hen syal gwe-gweka. We zem bosena Elisabet. We zik mo auyan-azana hen Alap mo golak de syal ta gwen zi. ⁶ We-zi darena in man tangan Alap mo nwenak oto eisik. Hen zen aha-ere enlalakam tingare Alap mo ol san hen titi tabin sin ang ë gwek. ⁷ Zen hwena hom walasa wë lak. Zen Alap ki kirekam Elisabetsa enlala gwibirki. Zep hendep walas srëmkam bogol ëk.

⁸ Abia mo hliknak dinik dikim Alap mo golak syal tan hap denak kim zauk, zao de yaklanak dekam zep Zakariasa zen de syal gwen hap dam dasik. ⁹ Men kirekam Alap mo golak de syal ta gwen zini zisi dam dasik gwibirin, zen kirekam Zakariasa dam dasik. Zen mae hap dam dasik: Zen de zë-en Alap zere en hap de teksonnak tin hip- irase dawem nabare te kilsa de zë Alap hap ang gulsublun hap.

* **1:1-2** 1:1-2 Teopilus Bak mo bosena in enlala naban. Enlalana, "Alapsa de ensa lwa gweblan zi." San ha Lukas kire bosa nabare zi hip ale gulbluka? San ha tingare zini men zen Alapsa enna nola gweblananke, zëbe mae hap ale gulzimki? Nen angkam tawa naka hom.

10 In kim ki kiresa de syal gwibin hip denak zau'uk, zi beyana dekam zep eiha lip nakore tekson nakon Biansa nen sonebla'ak.

11 Kim zëwe irase dawem nabare te kilī insa ang gulsu'unka, ki zep hwëna Alap mo dam taha nakore zini ang gul gwen hap de meja alpnaq zau'un zaka- Zakaria mo dam taha san dekam. 12 Zakaria kim hla taka, ki zep auna hloblaka, hëndep man zë aäriblaka. 13 Hwëna Alap mo dam taha nakore zini in ki zep gubluka, "Zakaria, bahem asa aäriblan. Alap mes eno ol gu sonenna salka. We om Elisabet zi walassa sa ebe hap wë tablal. Yohaniskim bosa ta. 14 Kim de jaha gwe'ak, em dekam esa tangan sam gwesik gweblala, hëndep esa isrip-sri gwe-gweblala. Aha zi hen beya nik sa isrip-sri në gweblal. 15 Zen Bian mo nwenak zi yawal hap sa jowera. Alap mo Enhona jaha gwen nakon sa ki hëndep bi gweblala. Zep angguru ban ho jal-jala ban bap zen otde gwen. 16 Zen Zen sa Israelk de zini beyakam Bian osan dep kwang guludahal zala-zëre mae mo Alap hon depye. 17 Hen Zen Zen sa Biansa ngeirbli zala. Zëno tahana Alap mo ol ayang gul gwen zini Elia Bak mo kim sa soson nëblal, hen zëno enhona zëno kim sa lwablala. Hen Israelk de zini

men zen iye zeban zënaka gil-gil neibirida gwenan, zen zen sa desa siri gulsulu. Hen srë de ora san de ëgwahan weny, zen zen sa desa eiwa de ora san dep kwang guludahal zala. Zen kirekam sa zi beyana Bian de hata zannak dep hamal gulu."*

18 Zakaria ki zep tak-ensiblika, "Banakarekam asa tawa gwer?- eiwa diki lwankam. Sap ëe mesë bogol gwék, hen ano weny mes-am tangan bogol gwék."

19 Ki zep ding gulbluka, "Ëe an Gabriel. Bian mo dang nakonë zauk gwenan. Zen zep asa emsa de ol dawemna ansa tawa tan hap zer sonera. 20 Insa ki emsa gublunan, Alap sa ki hëndep kirekam ebe hap syal gwibir-blira. Hwëna em home asa taäliblanda. Zep hëndep angkam em molye ola tonka. Em esa ol srëm gwera, hëndep mes ki lwanan."

21 Kim nësbla tinek, ki zep hëndep dengganwablak, "Zen ba hap kire tangankam holo gwe'an ora?" 22 Kim kon wet so zaka, zen banakan dep?- ol tonbiri-danna. Taha enkam zep akan-akan gwibirida'anaka, sap zen mes ol srëm gwëka. Zi beyana in dekam zep anakan tame dak, "O an nwe nik zë lirisin nëblaon."

23 Zakaria Bak mo Alap mo golak de syala kim tap gweblak, dekam zep zëre mo gol san dep song gwëka.

* 1:17 1:17 Mal. 4:5-6; Mat. 11:14; 17:11-13

24 Hom holo gwe'ak, dekam zep hëndep we zem Elisabet u gwe'ak. Dekam zep saher hap gol ennak gwë gwek-holona benna aha-ere taha-tap enkam. 25 Zen man enlala gwe-gwek, "Na-en babë tawa tabin. Dikire tingan anakan asa tame nuk, 'In Bian kwasang gwibirki.' Èe an sap bogola, hwëna ano walas wë tan srëm hap de sahera zi nwenak Bian Zën ap ngan gulsubi'ira."

Mariasa kim Yesussu de jaha gwen hap dena hamil hap tawa gulkuke:

26 Elisabet kim benna enam enkam u nuban gwë'ak, Alap ki zep zëre mo dam taha nakore zini Gabrielsa etan Galilea mo langnak de ëna Nazaret san dep zer soneka. 27 Gabriel ki zep kwalbasa lam gunnu Maria osan dep song gweka. Zen Yusup hup de golgu gweblanna. Yusup mo auyan-azana teipsin zini Daud onakon. 28 Alap mo dam taha nakore zini in ki zep Maria hon hataka, zao zep gubir zika, "Dawem! Em Alap mo kwasang-kwasangnake gwë'ara! Bian man emsa dawem tangankam kara gul gwenda!"

29 Zëno ola insa de sankam, Maria ki zep auna hlok, dekam zep zënaka enlala ennak mae hap takensibik, "An ba hap ki kirekam asa gubirida?"

30 Hwëna ki zep etan gwibirki, "Bahem aïrin, Maria, sap em ema Alap mo nwenak sam gwesï'ira. 31 Em esa u gwera. Zi walassa esa jaha gwera. Yesuskum bose ta. † 32 Zen sa teipsili, hëndep dekam sa nen gweblal, 'Alap Teipsin Zi nik mo Tane.' Bian Alap sa Desa gublula-Zen de Israelsa bi gwibin hip, zëre mo auyanna Daud Bak mo kim. 33 Zen Zen sa hëndep denaban kitak Yakob mo auyan-azana irik gili. Zëno irik ginni in molya tap gwek."*

34 Maria ki zep gubluk, "Hwëna èe an homë zi mae naban gaing ë'an. Èe banakan asa walas gwer?"

35 Ki zep ding gulbirki, "Alap mo Enho sa ebon ing gwehe zala, hen Alap mo sosen sa emsa bi gwibiri. Zen zep sa walas tola insa nen gweblal, 'Zen Alap mo Tane-ehho lalak enna.' 36 An kirekamë emsa gubirin, zen mes ki iye om Elisabet hon kirekam lwak. Zen mes u gwek- benna angkam enam enkam. Zen sap bogola, hen zini mes anakan nenbik, 'An Alap ki walas srëm gulku.' 37 Hwëna zen angkam u nuban gwë'an. Sap Alap hap hom- banakare maena, Zen de syal gwibin srëm hap denaye."

38 Maria ki zep ding gulbluk, "Èe an Bian mo tana iltikinnik de gwë gwen

† 1:31 1:31 "Jesus" kum de bosenana, zen enlala naban. Zëno enlalana, "Zisi de ngaya tabin hip de Zi." (Mat. 1:21) * 1:33 1:33 2Sam. 7:12-16; Yes. 7:14; 9:6-7

wesyake. Sap sa ki kirekam abon onak lwal- in kirekam em asa gubiridaye." Alap mo dam taha nakore zini in ki zep hli yulku.

Maria kim Elisabetsa zini gikke:

³⁹ Alap mo dam taha nakore zini in kim hli yulku, holo gwehan srëmnak Maria dekam zep hen sosen tola ban Yerusalem mo kwatap lang san dep song gwëk-Zakaria ne Elisabet nik mo ë san dep. ⁴⁰ Zakaria mo golak kim hatak, ki zep Elisabetsa dawem gul kinik. ⁴¹ Elisabet kim Maria mo dawemna insa salbik, ungala mwanak de wasalna in dekam zep sosen gwëka. Alap mo Enhona dekam zep Elisabetsa ing gwe hebirki, ⁴² ki zep Mariasa ol mamkam gubik, "Em ene tîngare we walya kon dawemna hlau'ura! Hen Alap eno wasalna in hap dawemsa sa golblala. ⁴³ Ëe an betekna, hwëna em in Teipsin Zini Bian mo anee ano golak hatanda! ⁴⁴ Ëe kimë eno dawemna sal, ano ungala mwanak de wasalna dekam zep isrip-sri naban sosen gwera. ⁴⁵ Ebe hap Bian hë'ho gwibin tangan naka golbi'ira, sap men zen ebon onak Bian mo ola hatak, em ema taïlibirki, hen zen kirekam sa ki lwal!"

Maria kim Alapsa terya ban isrip-sri gweblakke:
(1Sam. 2:1-10)

⁴⁶ Maria ki zep guk,

"Ëe ama Bian Alapsa boltere ta'an,

⁴⁷ hen ano enhona man isrip-sri gwëbla'ara, sap Zen Zen sa asa ngaya gulu.

⁴⁸ Zen man asa enlala gwibirki, hwëna ëe an Zëbon de babu gwë-gwen we- bose srëm tola.

Hwëna angkam tîngare zi ausuna hëndep denaban sa asa nen gwibir, 'Hë'ho gwibin tanganna zen zen hlauk.'

⁴⁹ Sap sosen Zini Alap, Zen eiwa lalak tanganna, hwëna Zen man kirekam-kirekam yawala abe hap syal gwë-gwibir-bi'ira.

⁵⁰ Auyan-aza nakon hëndep auyan-azana,

Zënaka de aïriblan zi hip Zen man zëre mo kwasangna gol gwizimnira.*

⁵¹ Bian men kirekam orep zëre mo sosonna goltrei gwizimki, Zen kirekam etan angkam goltreizim'ira:

Zen orep zi zëna-zënana man sekwak gulsuk gwëka,

hen zëno mae mo kalang karekna man blaonsuk gwizimki.

⁵² Zen hen orep teipsin-teipsin wenyaka

zëre mae mo teinikin gwen nakon man yal gul sone gwëka,

hwëna bose srëm wenyaka zep kang gulse gwëka.

* 1:50 1:50 Mzm. 103:17

53 Usak nabare wenyä desa
man dërek-dërekna
kim itri ta gwibirki.

Hwëna men zen nonol
tahalha srëmkam
lowehe gwëk,

desa man gubirida gwëka,
'Usak naban sekwak
gwëk.*

Hwëna angkam Alap etan
kirekam nëbe mae
hap syal gwibir-
zim'ira.

54-55 Nëno mae mo auyanna
Abrahamsa hen zëno
auyan-tane walya
men kirekam gu-
gubirida gwëka,

Zen angkam kirekam Is-
raelsa mas gwibirida'ara

Zen man anakan gu-
gubirida gwëka,

'Ano ebe mae hap de
kwasang-kwasangna
hëndep denaban sa
lwa gwer.

Ëe molyë golzausuk gwëk.*
Zen desa angkam enlala
gwibi'ira."

56 Maria Elisabet han san
ha dan-ahare benkam ëk, ki
zëp etan zëre mo ë san dep
lwahak.

*Baptis ta gwibin zini
Yohanissi kim jaha gwëkke:*

57 Elisabet de jaha gwen
hap denak kim zauk, zi
walassa zëp jaha gwëk.

58 Gol golek dena hen iye
zem kim anakan ësak, "Bian
mes Elisabet hap kwasangna
mamkam golbiri," dekam
zëp tagal neisibirzik, hen
dekam zëp zë apdekam
ëisrip-sri gwëk.

59 Walasna in kim ming-
guna aha-en gwëblak, ki
zëp etan tagal nëblak- to
mip naka dikim blaonsub-
lun hap.* Zen man ëkil
g'i'ik, "An zëre mo Bian mo
bosekam esa bose lal- 'Za-
karia'kam." 60 Hwëna an
zik zëp gubiridak, "Kirekam
bëjen nen bose tan! An
'Yohanis'kim esa bose lal."

61 Dekam zëp dengg-
wanbi'ik, "Iye wal om hom
tanganke- kire bose naye!"

62 Ki zëp tahakam Za-
kariaasa akan-akan nëblak-
anakan de takensiblin hap,
"Ena banakan de bose tan
habe dwam gwëbla'ara?"

63 Zakaria hom nama dekam
ola ton'anka. Ki zëp te hlang
hap abe gwëka, dekam zëp
zë ale gulku, "An bosena
Yohanis." Dekam zëp tingan
denggwänblak. 64 Dekam
zëp hëndep ola etan tonka.
Alap mo bose esa zëp ilman
gul tineka. 65 Zëno gol
golek denak dena dekam zëp

sërkam denggwänbla'ak,
hen tینگare Yerusalem mo
kwatap lang san de lowe
hendan wenyä desa man
donbirida gwëk. 66 Tینگare
zini men zen ësak, ki
zëp enlala ennak ëenlala
gwe-gwe'ak, "Walasna in
banakare zi hip wëhë yap
jowe'anka?" Zen mae hap ki
kirekam ëgu gwëk: Sap Bian
mo sosonna man Zëbon lwa
gwe'ak.

*Zakaria kim hamal hap de
ola tonbiridakake:*

* 1:53 1:53 Mzm. 107:9 * 1:54-55 1:54-55 Kej. 17:7; 22:17; Mzm. 111:9

* 1:59 1:59 Kej. 17:12; Im. 12:3

67 Walas zemka in kim
 "Yohanis" kim bose dak,
 dekam zep Alap mo Enhona
 Zakarias bi gweblaka,
 dekam zep Alap onakore
 hamal hap de ola tonbiri-
 daka,

68 "Bian en hap nen
 dawemsa golbla tine
 gwen-

Israel mo Alap hap.

Zen mes hatala-
 zëre kore naka de kwasang
 gwibiridan hap,
 hen dekam de dowal mo
 kigi mo irik gin nikon
 gwiswe sonen hap.

69 Zen mes nëbe mae hap
 Zi sosonna zer sonez-
 imki-

nësa de ngaya tabin hip de
 Zi niye,

teipsin zini Daud Bak, men
 zen Alap mo dwam
 gwibin sin ang gwe-
 gwekake,

zëno auyan-aza nakore
 naka. ‡

70 Alap mo ol ayang gul
 gwen zini orep tangan
 mes anakan ëgu-guk
 gwek,

71 'Nësa de ngaya tabin hip
 de Zini sa hatala-
 Zen de nësa jal zi mo taha
 nakon alal gul gwen
 hap.'

72 Hen anakan mes gu-
 gubirida gweka,

'Ëe asa Ëre mo ebe mae hap
 de ol gu-gubiridanna
 enlala gwibir, zep

asa hëndep emsa
 kwasang gwibiridal.'

73 Alap mes nëno mae mo
 auyanna Abrahamsa
 anakan gu-gubluka,

74 'Emsa de tamera gwen zi
 mo taha nakon Ëe asa
 emsa al gul halzal.

Zen dekam esa airin
 srëmkam Asa betek ë
 gweblal.*

75 Zep nen enho lalakkam
 esa Alap en hon ëtal
 gwesil,

hen zëno nwe kara gwennak
 esa hëndep denaban
 lowehe gwer."

76 Zakaria ki zep hwëna
 tane zikhip dena aïsìl
 gwenkam ayang gulku,

"Em, ano walas, emsa sa nen
 gweblal,

'Alap Teipsin Zi nik mo olsa
 de ayang gul gwiz-
 imdin hip de zini.'

Em esa Biansa ngeirblira-
 zëbe hap de orasa sal
 tablan hap,*

77 hen Bian mo hlil irin
 wenyaka esa anakan
 tawa ta gwibiri,

'Alap sa emsa eno mae
 mo karek-kareksa de
 tap gulsuziminkim
 ngaya tabiri.'

78 Sap nëno mae mo Alapna
 Zen kae-kaena hen
 kwasang-kwasang
 enna.

Zen zep sa nësa de ngatan
 tabin hip de Zini insa
 zer sonëra.

‡ 1:69 1:69 Zakaria mo ola an, zen Yohani'i de enlala gweblan hap hom. Zen hwëna Yesussu enlala gweblaka, sap Yesus Zen Zen- Raja Daud mo auyan-aza nakore naye. Sap Zakaria zëna tane zem Yohanis hin, zen Harun Bak mo ausu nakorena. * 1:74 1:74 Kej. 17:7; 22:16-17; Mzm. 105:8-11 * 1:76 1:76 Yes. 40:3; Mal. 3:1

Zen ngatan zi mo lang nakon
kaknak de yakla hata
sezan mo kim sa zilsī
zīla.

⁷⁹ Zen dekam sa tīngare zi
ausuna ngatan tabir
zira hen ngaya tabiri,
sap zen tīngan kawesīnnik
lowe he'an,

hen tīn hīp ēāirī gwenan.

Zen Zēbon onakon esa Alap
han ērumlae gwer,
hen zi bosyan naban
ēumlae gwer."*

⁸⁰ Zakaria mo tanena
Yohanis in kim mam
gwe'anka, Alap osan dep
de enlalana hen dekam zep
mam gwebla'anka. Zen zi
srēm langnak gwē gweka-
hēndep yaklana mensa Bian
Alap dam tasīblika. Zao
kim hatak, zen dekam zep
tīngare Israelk de zi hip
zēnaka zertreizimki.

2

*Yesussu kim jaha gwekke:
(Mat. 1:18-25)*

¹ Dekam teipsīn tangan
zini ki, zen langna beya
en tangan naka Roma kon
īrik gīlki. Zen dekam zep
tīngare zisi de zēre mo īrik
gīn nika aītbin hip gubiri-
daka. * ² An nonol
aītbinni- Kirenius men kim
Siria mo langnak gubernor
gwekake. † ³ Tīngare
zini dekam zep zēre mae
mo auyan-aza mo ē-ē san

* **1:79** 1:79 Yes. 9:2; 60:1-2 * **2:1** 2:1 Mae hap zēnaka nāitbik: Pajak te-
alasa dikim Roma mo īrik gīnni kip sowe henkam gol gwizimdin hip. Romak
de teipsīnni maekam nen gweblak, "Kaesar Agustus" kum, hwēna zen zēno
bose tangansa hom. Men zen dekam īrik gīlki, zēno bosena Gaius Oktafius.
"Kaesar" kam de gublunna, zen syal bose. Enlalana, "Teipsīn zini." † **2:2** 2:2
Siriasa hen Roma īrik nīk.

dep sek gwendak- zēno mae
mo bosem-sesa dikim zē ale
tabir-zimdin hip. ⁴⁻⁵ Yusup
ne Maria ne dekam zep hen
kire hap Galilea mo lang-
nak de ēna Nazaret kon
Yerusalem mo langnak de
aha ēna Betlehem san dep
song ēk- teipsīn zini Daudsa
men zao orep jaha gwekke.
Sap Yusup mo auyan-azana
Daud onakon. Zēbe hap
de golgu gweblan wenyā
Maria in dekam u nuban
gwē'ak. ⁶⁻⁷ Betlehemk hom
tangan holo ē'ak, Maria ki
zep zi walassa jaha gwek-
nonol walassa. Kaen hak-
haknak zep tahalek, desa
zep domba-sapi mo tembane
ta gwen kolho makarenak
drēnek. Sap kītak de gol-
gola mes zi enkam ēbeya
gwek.

*Domba zaho ta gwibin
zinik kim Alap mo dam
tahana kore zini ējowe za-
kke:*

⁸ Langna iwe dekam
domba zaho ta gwibin
wenyā man kam domba
zaho zemka sonak kara
dabi'ik. ⁹ Hwēna Alap mo
dam taha nakore zini ki zep
zēbon mae onak jowe ane
zaka, hen Bian mo ngatanna
man zē zilbiridā anezak.
Karekkam zep zē ēāirī'ak.
¹⁰ Hwēna Alap mo dam
taha nakore zini in ki zep
gubiridaka, "Bahem ēāirīn,

sap ëe an ol dawemsaë ebe mae hap golhatazimninal. Ola ansa de ësankam, tingare zini sèrkam tangan sa ësrip-sri gwer. ¹¹ Namen, Daud mo ënak, weny man jaha gwer- emsa de ngaya tabin hip de Teipsin nika, Alap mensa dam tasikike. ¹² Ol tan-tansaë ebe mae hap golzim'in: Em esa walas tolsa deyol hak-hakkam de tahalen naka hla lal. Domba mo tembane ta gwennak ta'ara. Zen dekam esa anakan dam lasil, 'An Zen.' "

¹³ Ki zep hwëna mumuk ennak ahakore Alap mo dam taha nakore zini beya en tangankam ëjowezak, ki zep zë Alapsa isrip-sri nëbla'ak,

¹⁴ "Alap Em iwa teipsin tanganna!

Eno bosena dikire kitak teip nulsuk gweblak.

Sap angkam ema okamanak de zi niban golësësek gwe'ara-

ere mo nwenak men zen oto gwesi'inye."

¹⁵ Alap mo dam taha nakore zini in kim etan ngatan zi mo lang san dep sesek gwesek, zini in dekam zep ëguk, "Nen ki nabakam Betlehem san dep gweyo gwen- eka ki zë hla kuk, in desa Bian nësa gubiridandake."

¹⁶ Ki zep hëndep sek gwek. Dekam zep hëndep Yusup ne Maria neka nakek, hen walas tola insa dekam zep

hla dak- domba mo tembane ta gwen kolho makare-nak de tannak. ¹⁷ In kim hla dak, dekam zep kitak donbiridak- walas tola in hap dena, men desa Alap mo dam tahana kore zini in tonbiridakaye. ¹⁸ Ola insa de ësane gwenkam, tingare zini man tangan ëtenggwank. ¹⁹ Hwëna Maria zëna, in zen ki zë lwa gwe'ak, desa kitak enlala ennak lam gul gwe'ak hen enlala gwe-gwibi'ik. ²⁰ Zini in ki zep etan Alapsa de terya ban boltere tan naban lwan dahak. Sap tingan mensa ësane gwek hen hla nuk, zen hëndep men kirekam Alap mo dam tahana kore zini in gubiridakake.

Yesusu kim bose dakke, hen Alap mo golak kim ërtrëkke:

²¹ Walas tola insa kim mingguna aha-en tap gweblak, dekam zep to mipna nablonsublik, hen dekam zep "Yesus" kum bose dakmen kirekam Alap mo dam taha nakore zini Mariasa u gwen srëmnak gubirkike.

²² Musa Bak men desa nonol zi walas wë tan hap dena zëre mo titi tabin olak ale gulku, Maria ne Yusup ne man desan ang ëk. Zen nonol Maria de sasa gwesinnik dep orapna empat-pulu enkam eissik, dekam zep walas tola insa Yerusalem san ërzahek-Alap hap dikim ërtrëblan hap.* ²³ Mae hap ërtrëblak:

* 2:22 2:22 Im. 12:1-8 * 2:23 2:23 Kel. 13:2; 13:11-15

Sap Musa mes ki zère mo titi tabin olak anakan ale gulku,

“Tingare nonol zi walas wè tanna, zen Alap zère hap dena. Zep emki zère hap zertrè gweblan.”*

²⁴ Zen hen man ang èk-mawasa de dan-dan Alap hap teisyablanna, desa de Alap mo golak de syal tan zi ang sosublun hap. Sap Musa mo titi tabin olak nonol walas wè tansa de Alap hap zertrèblan hap dena kirekam hen lwak.*

²⁵ Dekam Yerusalemk, zini bosena Simeon. Zini in enho dam-damkam gwè gweka hen Alap hon mes tangan tal gwesiki. Zen man Alapsa Israelsa de dawem gun hup kara ta gweka, hen Alap mo Enho zergwè gweka. ²⁶ Alap mo Enhona mes hamal hap gugubluka, “Em molye na-en tilki- Teipsin Zini insa de hla tan srèmnakye, Èe Mensa Israelsa de ngaya tabin hip dam tasikye.” ²⁷ Dekam zep hen Simeonsa Alap mo Enhona anakan gubluka, “Emki Alap mo golak de teksonna iwe tin.” Hwèna Maria ne Yusup ne dekam zep hen Yesussu Alap hap de zertrèblan hap èrti'inzak- Musa mo ola in san de ang èn hap. ²⁸ Simeon dekam zep hèndep walas tola insa zer inki, ki zep dawemna Alap hap golblaka,

²⁹ “Teipsin Zini Bian,

angkam Eno asa de gu-guk gweblanna mese eiwa de guluda.

Ema asa sam tanda. Zep ere hon de babu gwen zini èe angkam

mesè auhu-kamana ansa de hli yun hup hohle gwenan.

³⁰ Sap angkam èe mesè ère mo nwekam hla tanan- ere mo zisi de ngaya tabin hip de Zi zer sonen naye,

³¹ men Desa Ena tingare zi dikim tame tan hap hamal takaye.

³² Zen Zen sa ngatanna golzimdi- tingare zi ausu mo enlalasa dikim ngatan tazimdin hipye.

Hen zen Zèbon onakon sa Israel mo bosena dawem gwer.”*

³³ An-bi zem man tangan lenggwan'ak- Simeon mo ola insa kim zère nik mo walasna in hap dena sane è'akye. ³⁴ Simeon ki zep guzimki, “Bian sa ep dawemna golzimdi.” Hen Mariasa ki zep gubirki, “Walas tola an mes Alap dam tasiki- Zen de Israelk de zisi klis gun hup. Dawem gol gwen wenyà, desa Alap zère hap sa kang gul seblala. Hwèna karek gol gwen wenyà, desa hèndep kareknak sa kang gulu. Sap An Alap mo dam tasin Zi, zep sa hen zini beya nik lamang da gwer.*

³⁵ Alap insa kirekam syal gwibi'ira, zini zen dekam sa

* **2:24** 2:24 Im. 12:6-8 * **2:32** 2:32 Yes. 42:6; 49:6; 52:10; Yoh. 8:12 * **2:34** 2:34 Yes. 8:14; 1Kor. 1:23; 1Ptr. 2:7-8

zère mae mo enlala aning tanna nërtrë gwer. Hwëna Maria, eno enhonak enlwan yawal sa hen nèbok ben-ben makan tìsil.”

³⁶ We sem bogola Hana Bak dekam zao hen gwë'ak. Zen Alap mo hamal hap de olsa de ayang gul gwen hap de we. Zëno biana Panuel-Asyer Bak mo auyan-aza nakorena. Wenya in zi zeban tuju tahun enkam ëk, ³⁷ dekam hwëna sem nik zep zë-en holokam gwë gwek. Hëndep in kim Yesussu ërtilzik, zëno tahuna dekam 84 enkam. Zen hom tangan Alap mo gola langa gulsuk gwek. Yaklam denaban kam denaban zen dekon Alapsa isrip-sri gwebla tine gwek hen gu sonebla tine gwek- tembane lwa gwen naban. ³⁸ Zen dekam zep hen hatazak, dekam zep Alap hap dawemsa golblak. Hen men zen zë lowe he'ak, dekam zep desa anakan tonbirida'ak, “Walasna an Zen Zen sa jal zi mo irik gin nikon nësa gwiswe sonera.”

‡

³⁹ Yusup ne Maria ne in kim zë Musa mo titi tabin ola insa syal eisibik- nonol walas wë tan hap dena, dekam zep etan zère nik mo ëna Nazaret san dep

ërlwahak- Galilea mo langnak dep.* ⁴⁰ Walas tola in ki zep hëndep mam gwe'anaka, hen sosonna mam gwebla'ak, hen enlala blala dekam zep tangan mam gwebla'anaka. Hen Alap mo kwasang-kwasangna Zëbon lwa gwe'ak.

Yesus kim Alap mo golak gwëkake:

⁴¹ Tahunna men kiye, Yesus mo ane-biana man yakla yala Paskanak dep Yerusalem san dep yahe gwek. § ⁴² Yesus mo tahunna kim dua-blas gwek, ki zep etan kire san dep sek gwek- men kirekam Israelk de zini ëgwë gwekke. ⁴³ Kim ëhya gwesik, ki zep etan lwan dahak, hwëna Yesus man Yerusalemk gwëka. Hwëna an-bi zem hom anakan tawa ëblak, “Zen man gwëra.” ⁴⁴ Zen zi beya hap tim uk, “Zen hen mes ang gwe zala.” Hwëna hom. In kim song ëk, truwe guk gwennak kim kam-en yaing gwek, dekam zep iye zem osan hen wal bose wal zem osan lëblak. ⁴⁵ Hwëna hom hla lak. Ka'an zep kaknak etan Yerusalem san dep olahak- zëwe de lëblan hap. ⁴⁶ Yaklana

‡ **2:38** 2:38 Yunani olkam Lukas Yerusalem sa de gwiswe sonen hap awe ale gulku. Yerusalem zen Israel mo ë yawal. Zep enlalana awe, tångare Israelsa de gwiswe sonen hap. * **2:39** 2:39 Mat. 2:23 § **2:41** 2:41 Paskana zen Yahudi mo olkam enlalana “tamaran.” Zen dekam de enlala gwibin hip- in kim Alap mo dam taha nakore zini Israel mo gol-gola tamankake, Mesir mo gol-gol san de tilidan hap. Mesir mo nonol walasna dekam zep juwek. Owasna insa de hlaukum, dekam zep Mesir mo teipsinni Israel mo zi ausu nakore zini insa gubiridaka, “Dikire sek gwek.” (Kel. 12:1-51; Ul. 16:1-8)

dan-ahanna kim zep hla lak. Zen Alap mo golak nikin'inka, Alap mo olsa de tawa ta gwibin wenyaka sane tabi'inka, hen man takensibirida gwe'anka.
⁴⁷ Tingare zini men zen sane da gwe'ak, zëno enlala blala man anakan dengguan gwebla'ak, "Owas, zen en ba hap dam gulsuk gwe'ara?"
⁴⁸ An-bi zem hen man tangan zao de hla lankam lengguanblak. An zem ki zep gubluk, "Temlan, em ba habe kirekam asa gweizimki? Èe bia han ngalap nabanë emsa ahakalblal!"

⁴⁹ Ki zep ding gulbirki, "Em ba habe srën san Asa ahakalblaka? Zen emaka enlala ëka, 'Zen Bi zik mo golak gwë'ara.' " ⁵⁰ Hwëna zen hom zëno ding gulzimdinni insa tame ulblik.

⁵¹ Dekam zep etan Nazaret san dep ang gwizimki, hen dekam man zë betek gwe-gwizimki. Maria kirekam-kirekamna insa tane zikhip dena hlaul gwek, desa enlala ennak lam gul gwek.
⁵² Yesus kim mam gwe'anka, enlala blala dekam zep hen mam gwebla'anka. Zen man tangan Alap mo nwenak hen tingare zi mo nwenak oto gwesiki.

3

Baptis ta gwibin zini Yohanis mo ol:
 (Mat. 3:1-12; Mrk. 1:1-8; Yoh. 1:19-28)

¹ Roma mo teipsin tangan zini Tiberius Bak, zëno irik gin tahunna kim limablas gwek, Alap dekam zep syala Yohanis hip wei yul soneblaka. Dekam men zen Roma mo teipsin tangan zini in mo alp nakon irik nik,

Pontius Pilatus Bak dekam Yerusalem mo langnak irik gilki,

Herodes dekam Galileak irik gilki.

Herodes mo ayana Pilipus Bak dekam Itureak hen Trakonitisk irik gilki,

hen Lisantias Bak dekam Abilenek irik gilki.

² Alap mo golak de syal tan zi mo teipsinni dekam Hanas han Kayafas han. Hwëna dekam zep zi srëm langnak Alap mo ola Zakaria mo tanena Yohanis hon hatak. ³ Yohanis dekam zep Alap onakore olkam Yordan mo lang san kitak titi tabir song gweka, "Ere mae mo karek-karek nakon em ëhalen. Alap dekam sa eno mae mo karek-karekna tap gulsuzimdi. Em dikim enaka anakan golëtrën hap, 'Èe ama angkam Alapsa ang gwebla'an,' ëe ki asa hwëna emsa baptis tabir."*
⁴ Yohanis zen orasa de sal tablan hap de zini men zëbe hap Yesaya Bak Alap mo olak hamal hap anakan ale gulblukake,

"Zini sa zi srëm lang nakon taken gwera,

* 3:3 Kis. 13:24-25; 19:4

'Haen, nère mae mo Teipsin
Zi hip nen orasa
hamal ta gublun!

Hen nen dam-dam ta
gublun!

5 Tingare dwrak-dwraknak
kamasa nen bwang
gun,

hen tingare kwatapna
betekna hen yawala
nen talen- dekam de
sések gwen hap.

Ora gwa-gwana nen dam-
dam tasin.

Tung-tungna hen nen sések
tandan.

6 Tingare auhu-kamanak de
zini esa hla lal-

Alap onakore emsa de
ngaya tabin hip de Zi
niye.' **

7 Zini beya tangan nik
zep Yohanis hon baptis
tabin hip yaing gwe-gwek.
Hwëna Yohanis zao zep
gubirida gweka, "Em an
gwe makare enlalana! Em
ema éenlala gwe'an, 'Asa de
baptis tankam Alap molya
asa karek tabirki.' Hwëna
em home éhale'an. Alap mo
jala kon molye éheya-hya
gwek. 8 Zen in zep, em de
Alap mo jala insa goltowen
srëm hap, emsa de baptis
tan srëmnak em nonol ere
mae mo lowehen karekna
insa wet gulsun- dekam de
emsa anakan tame tabin
hip, 'Zen mes éhale.' Em
bahem anakan ékil gıl gwen,
'Ée an Abraham mo auyan-
aza nakore nakake. Zep asa
molya Alap karek tabirki.'
Sap Alap maka eno mae
mo weinak dep kaso-kasona

ansa Abraham mo auyan-
aza hap yang tabi'ira. 9 Sap
Alap mo zer sonen Zini in
Zen ano lure nakon hata'an
zala, Zen mes hlala hohle
gulu- dekam de tesya lu ta
gwen hapye. Tenya men
zen de eini étë srëm gwe'ak,
desa sa ausu ennak lu tala,
hëndep ki sa tinsik gwen
srëm syauk hi-hitinnik yal
ta sera."

10 Zen hwëna man dak-
ensik gweblak, "Ki ée basa
asa syal eibir- ée dikim Alap
mo jala insa goltowen srëm
hapye?"

11 Anakan zep ding gul
gwizimki, "Eno baju de
dan nënna, ahana kip em
teisyablan- baju srëmna kip.
Eno tembane de lwanna,
em tahalha wenyä kip kae
gwebla-zimdin."

12 Roma mo irik ginnik dep
de pajak te-ala alal ta gwiz-
imdin hip de zini hen man
baptis tabin hip yaing gwe-
gwezak. Zen man dakensik
gweblak, "Bian, ée basa asa
syal eibir?"

13 Desa man ding gul
gwizimki, "Te-alana bahem
mamkam alal ta gwizimdin-
aha hlik naka dikim ere mae
hap kap ta-in gwen hapye.
Diki Roma mo teipsin zini
men kire enkam de alal ta
gwen hap emsa gubiridaka,
zen kire enkam em alal ta
gwizimdin."

14 Jana nabare wenyä man
hen dakensik gweblak, "Zep
abe mae hap hen banakan?
Ée hen banakan asa syal
eibir?"

Yohanis man ding gul gwizimki, “Em bahem jala ban tik-tik ta gwibin- te- alasa dikim alal tazimdin hipye. Hen anakan bahem gubirida gwen, ‘Ee asa emsa klak tal’- ep dikim te- alasa zerzimdin hipye. Ere en mo te- alakam em lowehe gwen.”

¹⁵ Yohanis hon de esane gwenkam, zep zënaka nen- birida gwe'ak, “Eiwa, nesa de ngaya tabin hip Dinik bae ki hata'an zala! San ha diki an Zen mes yap?”

¹⁶ Hwëna ki zep gubiri- daka, “Ee weyakamë emsa baptis ta gwibi'in. Hwëna abon onakon de Teipsin Zini sa hata zala. Ee dawem naka hom- dekam de Zëbon onak babu gwen mae hapye. Sap zëno tana maesa de ngan sosublun hap, ee bëjënë. Zen diki Zen sa Alap mo Enhokam emsa baptis ta gwibiri, hen syaukkum.*

¹⁷ Zen joksa zirensi'ira- dekam de lënsa lën hap. Dangnak dena, desa yunak sa bitï tala. Hwëna syaena men zen dang alp san alti'ik, desa tinsin srëm syauk bla san dep sa yal ta sera.” †

¹⁸ Zen kirekam-kirekam ol zim-zimsi zë mas gul gwizimki- dekam de Alap onakore ol dawem san dep

titi tabin hip. ¹⁹ Hwëna zen hen Galilea mo teipsinni, Herode'a, damnak anakan jalse gweblaka, “Em bap ere mo oso mo wenyä Herod- dianasa al gulbluka! Hen eno aha karek-karek gulin hala seranna hen beyana!” ²⁰ Hwëna Herodes dekam zep jal gweblaka. Zen dekam zep Alap mo nwenak zëre hap de karekna etan mam gulsuku- Yohanissi kim bwinak tak ta inkiye.

Yohanis kim Yesussu bap- tis takake:

(*Mat. 3:13-17; Mrk. 1:9-11; Luk. 9:35; Yoh. 1:32-34*)

²¹ Hwëna bwinak kim nama dayalsik srëm gwe'ak, zi beyana insa kim baptis tabirida'anaka, Yesussu hen dekam zep baptis taka. Yesus kim kon ola gu sone'anaka, nglina dekam zep hlang në hanak. ²² Alap mo Enhona dekam zep mawana ohola mo nwe- masekam Zëbon onak dep ati gwe ine zaka. Ngatan zi mo lang nakon dekam zep hen ola anakan wet sohak,

“Em in ëre mo Tane- ëre mo dang tininak de tan- ganna. Ee ama tangan Emsa sam gwesik gweblanan.”

An Yesus mo auyan-aza aïtbinni:

(*Mat. 1:1-17*)

* **3:16** 3:16 Yohanis mo ola awe srën-srënkam dam nulsuk gwenan. Syauknu, san ha men kirekam nol bol tahannak mawa mo kim ëzauk ine gwe'anzak?- in kim Alap mo Enhona nonol tanganna Kristen zisi bi gwibiridakake. (Kis. 2) San ha dam gulsunnu anakan?- “Zen sa ahakon ebe mae hap Alap mo Enhosa hlë ta sone gwizimdi, hwëna ahakon syauknuk sa yal gulse gwera.” Dekam enlalana man ayat 17 naban apde në'an. † **3:17** 3:17 Yohanis gandum nuban nyiru naban ol gulk sun blaonzimdinkim gubiridaka. Zëno enlalana apdenak- lënsa de lën hap hen joksa de zirensin nibanye.

23 Yesus kim syala kon gwisibir hana'anka, zëno gwën tahunna san ha tiga-pulukam mes yap. Zini dekam man tim di gwëk, "Zëno biana Yusup," zep zëno auyan-aza mo bosem-sena, diki an zen:

Yesus mo auyanna Eli, † 24 Eli mo biana Matat, Matat mo biana Lewi, Lewi mo biana Malki, Malki mo biana Yanai, Yanai mo biana Yusup,

25 Yusup mo biana Matica, Matica mo biana Amos,

Amos mo biana Nahum, Nahum mo biana Hesli,

Hesli mo biana Nagai, 26 Nagai mo biana Maat,

Maat mo biana Matica, Matica mo biana Simeï,

Simeï mo biana Yosek, Yosek mo biana Yoda,

27 Yoda mo biana Yohanan, Yohanan mo biana Resa,

Resa mo biana Zerubabel, Zerubabel mo biana Sealtiel, Sealtiel mo biana Neri,

28 Neri mo biana Malki, Malki mo biana Adi,

Adi mo biana Kosam, Kosam mo biana Elmadam,

Elmadam mo biana Er, 29 Er mo biana Yesua,

Yesua mo biana Eliezer, Eliezer mo biana Yorim,

Yorim mo biana Matat, Matat mo biana Lewi,

30 Lewi mo biana Simeon, Simeon mo biana Yehuda,

Yehuda mo biana Yusup, Yusup mo biana Yonam,

Yonam mo biana Elyakim,

31 Elyakim mo biana Melea, Melea mo biana Mina,

Mina mo biana Matata, Matata mo biana Natan,

Natan mo biana Daud,

32 Daud mo biana Isai, Isai mo biana Obed, Obed mo biana Boas,

Boas mo biana Salmon, Salmon mo biana Nahason,

33 Nahason mo biana Aminadab,

Aminadab mo biana Admin, Admin mo biana Arni,

Arni mo biana Hezron, Hezron mo biana Peres,

Peres mo biana Yehuda, 34 Yehuda mo biana Yakob,

Yakob mo biana Isak, Isak mo biana Abraham,

Abraham mo biana Tera, Tera mo biana Nahor,

35 Nahor mo biana Serug, Serug mo biana Rehu,

Rehu mo biana Peleg, Peleg mo biana Eber,

Eber mo biana Salmon, 36 Salmon mo biana Kenan,

Kenan mo biana Arpaksad, Arpaksad mo biana Sem,

Sem mo biana Nuh, Nuh mo biana Lamek,

† 3:23 3:23 Yesus mo auyan-aza aïtbinni ansa srën-srënkam dam nulsuk gwenan. San ha Lukas Maria mo auyan-azasa ale gulku? San ha Yusup moka? Sap bosem-sena hom apde në'an- Matius mo ale naban. (Mat. 1:1-17)

37 Lamek mo biana Metusalah,
Metusalah mo biana Hanok,
Hanok mo biana Yared,
Yared mo biana Mahalalel,
Mahalalel mo biana Kenan,
38 Kenan mo biana Enos,
Enos mo biana Set, Set mo
biana Adam,
hen Adam mo biana Alap.

4

Yesussu kim dowal mo kigina akasiblikake:

(Mat. 4:1-11; Mrk. 1:12-13)

1 Yesus in kim Yordan kon lwahal zaka, Alap mo Enhona dekam mes bi gweblaka. Dekam zep zi srèm lang san dep zersong gweka. 2 Zewe zep dowal mo kigina akasik gwebla zaka-hèndep orapna man empat-pulu gwék. In kim zè gwè gweka, Zen tembanesa lwa gweka. Hèndep aumwa hap denak usakna mes sabak gweka.

3 Zao zep dowal mo kigina in gublu zaka, "Em san Alap mo Tanesa hom?- zebe usak naban gwè'araye. Kasona ansa emki gubin- roti hap de jowen hap."

4 Yesus ki zep hwèna ding gulbluka, "Alap mo olak man lwak,

'Zini tembane en nakon hom lowehe gwenan.' " *

5 Dowal mo kigina in ki zep kon kwatap yawal san

dep zersong gweka, ki zep tingare auhu-kamanak de irik ginni ansa hluwesik kinzinnak goltrèblaka. 6-7 Ki zep gubluka, "Alap mes tingare irik ginni insa abe hap golblaka, hen zewe de kire-kire dawemna hèndep kitak- èe de hwèna ahana kip golblan hap, mensa Aena enlala gwebla'akye. Hwèna eme bokle kom soblan naban asa boltere ta'anka, ki ebe hap asa kitak golblal."

8 Yesus ki zep ding gulbluka, "Alap mo olak man lwak,

'Bian Alap ensa em boklena kom so gweblan, hen Desa en em blikip gwesik gweblan.' " *

9 Hwèna ki zep kon etan owaskam Yerusalem san zersong gweka, Alap mo gol bolak zep drène seka. Ki zep zè gubluka, "Em san Alap mo Tanesa hom?- ki emki heya gwe inen. 10 Sap Alap mo olak ebe hap dena anakan lwak,

'Alap zère mo dam taha nakore wenyaka sa emsa de dawem enkam kara ta gwen hap gubiridala.

11 Zèno mae mo taha tere san esa tènda gwera, zep em molye ba karek maena goltoweka.' " *

Zep em san ema Alap mo ola insa taibli'ira? Ki emki heya gwe inen."

* 4:4 4:4 Buku Ulangan nakore ayatna in mo ayang gunnu: "Hwèna tingare Alap mo ola mensa èsane gwe-gwenan, zen dekon hen ki lowehe gwenan." (Ul.

12 Yesus ki zep ding gul-bluka, "Alap mo olak man hen ale nuk,

'Bian Alapsa totoresa bahem anakare hap akasiblin, "Wëhë asa mas gwebla'anka?" ' '*

13 Dowal mo kigina in kim akasik gweblanna hya gwesiblika, ki zep zë hli taka, hwëna dekam zep etan de akasiblin hap eissiblika.*

Yesus kim Galileak syala kon gwisibir hanakake:

(Mat. 4:12-17; Mrk. 1:14-15)

14 Yesus ki zep langna Galilea san dep lwa halka, hen Alap mo Enho nakore sosonna Zëbon lwa gwëk, hëndep ki zep zëbe hap de ola tingare ë-ë san ëtawa gwëdak. 15 Zen dekam zep but srëm gol-gol san tawa tabirida gwëka. Tingare zini man nen gwëblak, "Zini in dawem tanganna."

Yesussu kim Nazaret kon baes nëblakke:

(Mat. 13:53-58; Mrk. 6:1-6)

16 Yesus ki zep etan Nazaret san dep lwa halka-men zëwe Zëna mam gwëkake. Hari Sabatkam ki zep but srëm gol san dep song gwëka- men kirekam Zëna gwë gwëkake. † Ki zep zë Desa dam dasik- Zen de ngein nikon Alap mo olsa baca gulzimdin hip. 17 Alap

mo ol ayang gul gwen zini Yesaya Bak mo ol tataksa zep nolblak, ki zep er gulsuku, hëndep hlauku- men desa baca gulzimdin hip dwam gwibirkike. Ki zep hëndep anakan baca gulzimki,

18 "Bian mo Enhona man asa bi gwëblaka,

sap Zen mes asa dam tasiki-ol dawemsa de tahalha wenyha kip gol gwizimdin hip,

hen bwinak de wenyaka dikim anakan tonbirida gwen hap, 'Bian sa emsa gwis gwe sonera,'

hen zi nwe dimin dikim nwe nik ëkara gwen hap,

jap gul sonen wenyik dikim luk tan hap,

19 hen ol dawemna ansa dikim anakan tonbirida gwen hap, 'Angkam mes hatanan- Bian de nësa dawem gun hup denaye.' '*

20 Yesus ki zep etan bukuna insa obon gul kinika, ki zep etan, men zen zëwe syal gwë-gwëka, zëbe hap golblaka. Zëna ki zep nikin aneka. Dekam tingare zini nwena Zëbon en lwazim'inka- dekam de dawem enkam zëno tawa tabinni insa ësane gwen hap. ‡ 21 Zen dekam zep gubiridaka, "Alap mo ola

* 4:12 4:12 Ul. 6:16; Kel. 17:1-7 * 4:13 4:13 Ibr. 2:18; 4:15 † 4:16 4:16 Yahudi mo Hari Sabatna, Jumat mo yakla dum gwehen nakon naït gwibik, hëndep Sabtu mo yakla dum gwe hennak zausuk gwëk. * 4:19 4:19 Yes. 61:1-2 ‡ 4:20 4:20 Yesus mae hap nikin aneka: Sap Yahudi zini nikirinkim but srëm golak srip nulsuk gwizimk. In zep Zëbon en nwena lwazim'inka.

insa ësane gwenan mes ki abe hap dakastilblinan."

²² Zen man zënaka don sonebirida gwe'ak, "O zëno ola dawem tanganna, hen zini in dawem tanganna." Dekam zep tenggwanblan hap eguk, "O san ha man zënaka kil ti'ara, 'Ee an Alap mo dam tasin zi?' An Yusup mo tane sake!"

²³ Hwëna Yesus mes zëno mae mo enlalana tame tazimki, ki zep gubiridaka, "Ee tawana: Epba gulk sun de ol blaoranna em anakan esa Asa enblal, 'Eme eiwa dokter gwe'anam, ere mo timni emaka dawem gu'ura.' Zep esa Asa anakan jakal ëblal, 'Ee an ere mo tim makan am lowe he'an. Bahem asa da tasibin.' Zep anakan esa Asa en gweblal, 'Ee ama ësak- em Kapernaumk owas-owassae syal gwe-gwibir-zimki. Aha zi mo lang ennak bahem kirekam syal gwe-gwibin. Diki ere mo ëna awe em hen ap syal gwe-gwibir-zimdin.'

²⁴ Hwëna Ee eiwa denakaë emsa gubirida'an: Zini hom zëre kore wal de Alap mo olsa ayang gul gwizimdin hip de zini nasal gweblanan. Zep em molye Asa asal gweblak. ²⁵ Emki ësane: Alap mo ol ayang gul gwen zini Elia Bak hen kirekam gwëka. Zen kim gwë gwëka, ona hom il ti gwëka- holona tahunna dan-ahan, ahana ngirin ngam sonnak zauk. Tingare Israel mo langna

dekam sasan gwëk, dekam zep mamkam ëusak gwëk. Dekam we wal sem-semna beya tangan nik Israelk awe ëtahalha gwëk.* ²⁶ Hwëna Alap hom Eliasa zer soneka-awe de aha we sem maesa de mas gwibin hip. Hwëna aha zi mo langnak Sarfat de we sem san dep zer soneka- Sidon mo langnak. ²⁷ Hen kirekam- Alap mo ol ayang gul gwen zini Elisa Bak kim gwëkaye. Dekam Israelk awe de zini beya nik sop sang-sang karek naban nollwa gwëk, hwëna hom aha-en mae dawem taka. Hwëna aha zi ausu nakore wal ensa dawem taka- Siria walya Naaman Bak ensa."*

²⁸ Kim anakan zëno ola kon dam nulsuk, "Zen molya nëbe mae hap owasna syal gwibir-zimki," dekam zep but srëm golak de zini in sërkam jal nëblak. ²⁹ Dekam zep luk tak, ki zep hëndep Yesussu ëna in kon irik ta hankam nërwet sok. Ena in kwatapnak, in zep li san de ak tasik irin hip irik da ha'ak. ³⁰ Hwëna Yesus ki zep zëno mae mo ngirin kles san song gwëka.

Yesus kim zi nikon dowala zeralsa sonekake:
(Mrk. 1:21-28)

³¹ Ki zep Yesus tineka Galilea mo langnak de ëna Kapernaum sun dep. Hari Sabatkam zao zep tawa tabirki. ³² In desa tawa tabi'inka, man tangan denggwanbla'ak. Sap zëno

* 4:25 4:25 1Raj. 17:1-18:1

* 4:27 4:27 2Raj. 5:1-15

ola sosen tanganna- san de teipsin zi mo tawa tabinni kiye. ³³ But srēm golak iwe zini hen ki gwë'anaka- dowa! mo bi gweblanna. Zen ki zep mam enkam hërhe hanaka, ³⁴ "Wëo, Nazaret walya Yesus! Em aban mae ba olsa de ëtoran hap? Em san asa de tameran habe hata zala? Èe mesë emsa tame tal! Em in Alap mo zer sonen Zi Lalakna."

³⁵ Yesus ki zep zëbon de dowala in sa jala ban gubluka, "Balkkam! Zini in kon em wet son!" Dowala in dekam zep zini in sa zëno mae mo ngirinnik zerheir guk halka. Hëndep sangsang maena hom hli yulbluka.

³⁶ Tingare zini sërkam tangan dengguanblak, dekam zep zënaka donbirida nasen'ak, "Ha! Zëno ola wehasa hom- sosen tanganna, san de teipsin zi mo ola kiye! Zëno dowal-dowalsa de golëalsa sonenna, hëndep dekam de wet so gwenkam!" ³⁷ Hëndep dekam zep nabakam Yesus hup de ola tingare zëwe de langna in san nol haladak.

Yesus kim zi beyam-byana dawem tabirkike:
(Mat. 8:14-17; Mrk. 1:29-34)

³⁸ Yesus kim but srēm gola in kon wet soka, ki zep Simon mo golak golëbiti gweka. Simon mo we marena man sërkam ewek, zep Yesusu dawem gun hup abe dak. ³⁹ Tum

alp nakon zep zau'un zaka, dekon zep ewenna in sa gubiriki, "Wënya in sa em hli yun." Ewenna in dekam zep tapbla guk- Simon mo marena in sa. Dekam zep hëndep luwek, hen tembanekam mas gwibiridak.

⁴⁰ Hwëna yaklana kim dum gwe heka, dekam zep Yesus hon dep kitak men zen kirekam-kirekam sangsang naban nolgwëk desa nolëyaing gwezak. Yesus ki zep tahasa de tehabirida ane gwenkam kitak dawem tabiriki. ⁴¹ Hen dowal-dowala dekam zep zini in kon anakare hërhen naban wet so gwe-gwe'ak, "Em in Alap mo Tane!"

Hwëna Yesus ki zep jala ban jalse gwibiridaka, ki zep zë hëndep ol srēm tabiriki. Sap zen mes tame dak, "An Zen- Alap mo dam tasin Zi niye, zisi de ngaya tabin hip Denaye."

Yesus kim tawa tabir song gwekake:

(Mrk. 1:35-39)

⁴² Yaklana kim hata se'an zaka, Yesus ki zep ëna in sa hli taka, dekam zep zi srēm san dep song gweka. Kim nohwensiblik, dekam zep hëndep dëblak, hëndep ki zep hla dak. Zao zep desa de hli yuludan srēm hap nërtonk. ⁴³ Ki zep hwëna ding gulzimki, "Alap Zën de tingan irik gilzin hap de ol dawemna an, zen tingare ë- ë san de tawa tabirida gwen hap dena. Asa Zen kire hap zer soneka." ⁴⁴ Yesus

dekam zep hwëna tîngare Yahudi mo langnak de but srëm gol-gol san tawa tabir song gweka.

5

Yesus kim nonol tanganna zëre hon de ang ta gwen wenyä tagal gulkuke:

(Mat. 4:18-22; Mrk. 1:16-20)

¹ Aha yaklanak kim zauk, Yesus Ho Gutuna Galilea mo alpnak zau'unka. * Zi beyana ki zep zë dot dasik-Alap mo olsa dikim ësane gwen hap. ² Yesus ki zep zëwe hisglimnik bul darena akeka, hwëna buluk iwe de syal ta gwen wenyä in mes atiti gwek. Zëre mae mo jaringnik men zen desyana ëtëhekke, desa kap dasi'ik. ³ Yesus ki zep aha buluk sewe seka- Simon mo buluk. Ki zep gubluka, "Simon, bulu ansa em ata gun- engka en deka esek gwehak. Man asa dot dasi'in." Bul mwanak zep Yesus nikinki, dekon zep zi beyana insa tawa tabirki- men zen ho alp san teinikin sonekye.

⁴ Kim tawa tasibirki, Zën hom bulu in kon ati gweka, hwëna ki zep Simonsa gubluka, "Emki tatek san dep golsong gwen. Em jaringsi ahakore naban zitol sonen- hogwesa ekakim lahyok."

⁵ Simon ki zep ding gulbluka, "Bian, kam blal ëe

ama syal ta tiner, hwëna hogwe maena homë balk ul. Hwëna mese ki asa gublunda, ëe asa ki etan otol soner." ⁶ Kim notol sonek, beya en tangankam zep ëtëhek, hëndep jaringni in kalk-kalk gwen hap alp gwesik. ⁷ Dekam zep aha buluk de wenyä kip tahana walap nulsubirida gwe'akzen de mas gwibiridazan hap. Kim yaing gwezak, dekam zep apdekam nul inek. Bul darena insa kim hogwena inkam bitï dazimk, hëndep man su nek, hëndep keing nën hap alp neisi'ik.

⁸ Simon Petrus kim kirekam hlauku, ki zep Yesus mo nwenak utuk gwehe zaka, ki zep kon gu seblaka, "Asa hli ta, Bian, sap ëe an kirekam-kirekam karek naban." ⁹ Simon in mae hap ki gubluka, sap zen hen tîngare wal bose wal zeban man sërkam deng-gwanblak- insa kirekam beya tangankam dahyokke. ¹⁰ Hen kirekam- Simon mo syal bosena, Zebedeus mo walas darena Yakobus ne Yohanis ne.

Yesus ki zep Simon maesa gubiridaka, "Bahem ëairin. Angkam hwëna zisi esa lahyo gwer." ¹¹ Ki zep bulu insa hisglim sin dep ata nosok, zao zep hëndep tîngan hli dandak. Hwëna Yesussu zep kon ang nëblak.

Yesus kim sop sang-sang karek nabare zini dawem

* 5:1 5:1 Lukas Ho Gutuna Galilea mo aha bosekam ale gulku- "Genesaret" kam. Ho gutunak de ëna hen ki "Genesaret" kam de bose naye- ho gutuna in mo yakla dum gwehen san dekam.

takake:

(*Mat. 8:1-4; Mrk. 1:40-45*)

12 Aha yaklanak Yesus man aha ênak gwë'anaka. Zao zini ki- sop sang-sang karek de tingare tim sin hla tanna. Zini in kim Yesussu hla taka, ki zep zëno nwenak ik gwehe zaka, dekon zep abe ta seka, "Bian, Eme dwam gwe'anam, Em emaka asa dawem ta'ara."

13 Yesus ki zep towanblan naban ding gulbluka, † "Ëe ama dwam gwe'an. Em dawem gwen!" Dekam zep hëndep sop sang-sang karekna in hli tak. 14 Zao zep gulbluka, "Insa emsa dawem tanan, bahem mae ahasa tonbiridan. Diki nonol Alap mo golak de syal tan zi hip ahana kip enaka zertrëbla. Zao gublu, 'Emki asa hla tan. Ëe san ha mesë dawem gwer?' Musa Bak mo titi tabin olak men kirekam sop sang-sang karek zi de dawem gwennak dep dena lwakke, zen kirekam em syal gwibin. Zen dekam sa tingan emsa anakan tame dal, 'Zen eiwa mes tangan dawem gweka.' " *

15 Sap man Yesus tonbiridan hap jalse gwibirida gweka, hwëna zëre hap de ola man etan langa gwesik

haladak. Ki zep zini etan beya tangan nik yaing gwe-gwezak- sane tan hap, hen sang-sang nakon de dawem ta gwibin hip.

16 Yesus dekam otanotankam zi srëm san dep song gwe-gweka- dekon de zë-ere nakon Biansa gu sone gweblan hap.

Yesus kim taha-tana teisya inen srëm zi sang-sangna dawem takake:

(*Mat. 9:1-8; Mrk. 2:1-12*)

17 Aha yaklakam, Yesus man zi beyasa tawa tabi'inka. Hwëna Farisikam de gubirida gwen zi niban, Musa mo titi tabin olsa de tawa ta gwibin hip de zi niban zao hen lowe he'ak. ‡ Zen tingare ë-ë nakon mes ëtagal gwek-Galilea mo lang nakon, hen tingare Yerusalem mo lang nakon. Dekam Bian onakore sosonna, zi sang-sangsa dikim dawem ta gwibin hip dena, Yesus hon lwa'ak. 18 Dekam zep hen taha-tana teisya ine gwen srëm zi sang-sangna berya ban neiren halzak. Zen sap Yesus osan dep nër halzak, 19 hwëna ba san dep?- Zëbon osan dep de zertilzin naye. Sap zini mes tangan kyang gwesik. Gol bol san

† **5:13** 5:13 Musa mo titi tabin olak, sop sang-sang karek zini bëjen ênak gwën, hen but srëm golak bëjen ün, hen aha zi bëjen desa golek de tan, ahaksa towanblan. Hwëna ayatnak awe Yesus man towanblaka. * **5:14** 5:14 Im.

14:1-32 ‡ **5:17** 5:17 Farisikam de gubirida gwen zini, zen Yahudi zi mo aha hliikna, hen zen Yahudi mo ayan-aza mo jalse gwen olsa anakan tatete nul gwek, "Bahem gulumurun." Zen hen man anakan ëbolamda gwe-gwek, "Ëe en ama dawemkam Alap hon ëtal gwesin." Zep zen hen man Yesussu baes nëblak- kim anakan hla dak, "Desa beyakam ang nëbla'an." Sap Yesus Zen Farisi walsya hom.

zep nërsewek, dekon zep dre dasik anehak, desan zep berya ban Yesus osan dep nër dwanuk. ²⁰ Yesus kim anakan tame tabirki, "Eiwa, zen man tangan Asa daïblibla'an," ki zep zi sangsangna insa gubluka, "Tane tol, eno karek-karekna mesë ep tap gulsublunan."

²¹ Musa mo olsa de tawa ta gwibin zi niban Farisikam de gubirida gwen zi niban enlala ennak zep anakan donsublu'ak, "Zini an zëno ola bolte-bolte tanganna! Zen bap kirekam Alapsa lamang tanda! Zi bëjen zi bose zik mo karek-karekna tap gulsublun. Diki Bian Alap bap."

²² Hwëna Yesus mes zëno mae mo enlalana insa tame tazimki, dekam zep gubiridaka, "Em bap kirekam enlala ennak Asa lonsublu'an! ²³ Em ema ano ola husus eibir- anakan insa gublulye, 'Eno karek-karekna mesë ep tap gulsublunan.' Hwëna anakan de gublunkam, 'Em luwen, hëndep song gwe,' san esa hen etan husus eibir? Sap ol-gun darena in apdenak-Alap mo sosonkam de gublun ol. ²⁴ Hwëna angkam Èe ama ebe mae hap goltreizim'in- em dikim Asa anakan tame tan hap,

'Alap mes ki ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna abe hap sosonna golblaka-okamanak awe dikim zi mo karek-kareksa tap gulsuk gwizimdin hip denaye.' " § Ki zep hwëna etan zi sangsangna insa gubluka, "Èe ama emsa gublu'an: Em luwen. Ere mo berya insa teisya, ki gol san song gwe."

²⁵ Hëndep ki zep zëno mae mo nwenak luweka, berya insa man einki, ki zep song gweka. Dekam Alapsa man isrip-sri gwebla song gweka. ²⁶ Tingare zini sërkam ëtenggwank, dekam zep Alap mo bosena teip nulsuk gwebla'ak, hen aïrin niban ëgu gwe'ak, "Namen eiwa owas hap ki kirekam lwanan!"

Yesus kim Lewisa kwang ta kinikake:

(*Mat. 9:9-13; Mrk. 2:13-17*)

²⁷ Yesus kim hyanak gola in kon wet so zaka, dekam zep Roma mo irik ginnik dep de pajak te-ala alal ta gwizimdin hip de zini hla ta'anaka, bosena Lewi. Zen zëre mo syal gwe-gwen teksonnak nikin'inka. Yesus ki zep zë gublu zaka, "Haen. Asa em ang gweblan." ²⁸ Lewi ki zep hëndep luweka, zao zep zëre mo

§ 5:24 5:24 Yesus kim okamanak gwë gweka, Zen man Zënaka "Anak Manusia" kam gu gweblaka. Hwëna walaskam de enlalana zëwe hom. Ibrani olkam zëno enlalana "zi tangan." Yesus mae hap kirekam Zënaka bose taka: Sap Zen man enlala gweka- mensa Daniel Bak zëbe hap dena hamal hap Dan. 7:13-14nak ale gulkuke. Sap Daniel man nwe nik de lirisin nëblankam "zi tangan" makan Yesussu ngatan zi mo langnak hla ta seka- Alap kim Desa Zen de kitak teipsibiridan hap gublukake. * 5:28 5:28 Lewi mo aha bosena Matius.

teksonnak de kire-kirena tingan hli tan daka, ki zep Yesussu ang gweblaka. *

²⁹ Dekam zep Lewi zère mo golak tembane yawalsa golzimki- zao de Yesussu zertreizimdin hip. Zini beya tangan nik yaing gwezak. Ahakore pajak te-ala alal tanda gwen zini man hen yaing gwezak. ³⁰ Farisikam de gubirida gwen zini man zè hen hla nulidazak. Zen è-en nakon èzau'uk. Hom bitì gwèk. Ahakore Farisikam de zini in, Musa mo tìtì tabin olsa de tawa tabin hip dena. Zen Yesus hon de ang ta gwen wenyaka anakan jal neibirida'ak, "Em ba hap tangan tembane tal- pajak te-ala alal tanda gwen zi nibanye, hen aha zi enlala karek-karek naban! Zen in kwae nabanke!"

³¹ Yesus ki zep ding gulzimki, "Zini, sang-sang srèm weny, zen hom doktersa dwam nè gweblanan. Zen diki zi sang-sang en dwam nè gweblanan. ³² Èe an dokter makanè hatazak-zi enlala karek-kareksa de dawem san dep kwang guludan hap, zen dekakim èhalek. Hwèna men zen zènaka tim di gwibirin, 'Èe an dawem-dawemna,' Èe desa de kwang guludan hap homè hatazak."

Mae hap de ol: Yesus hon de ang ta gwen weny kire

hap tembanena èlwa srèm gwèk.

(Mat. 9:14-17; Mrk. 2:18-22)

³³ Zini ki zep Yesussu dakensiblik, "Yohanis hon de ang ta gwen weny zen etan-etankam tembanesa èlwa gwenan- Biansa dikim enlala zon tasiblin naban abe ta gwen hapye. Farisikam de gubirida gwen weny hen kirekam. Hwèna ebon de ang ta gwen weny, zen hwèna tembanena sèrkam dwenblanda gwenan, hen hona notdeblanda gwenan."

³⁴ Yesus ki zep ding gulzimki, "Abon de ang ta gwen weny kip man dakastilzim'in- an kirekam tembanesa de èlwan srèmkam lowehe gwe'anye. Sap zen angkam teipsin zisi de zergwèn makan Asa nèrgwè gwe'an. † ³⁵ Hwèna jal zini kim de Asa jekjak da'ak, Abon de ang ta gwen weny dekam molya tembane tak. Embwan hap sa baes tal."

³⁶ Etan ki zep kire hap gulk sun de ol blaonziminni dan mas sozimki, "Baju èsena bëjen kalk so irin- baju èpba kalknak de yal irin hipye. Zini hom kirekam nei gwizimnin, sap zen dekam de hwèna baju èsena insa kalk son, hen èpba weny in han èse kalk naban bëjen nadakastin. ³⁷ Hen kirekam, anggur ho èsesa bëjen kambing sopkam de botol

† 5:34 5:34 Mensa ayat 34 naban 35 naban "teipsin zisi de zergwèn" kam awe li nul sonek, Yesus gulk sun de ol blaorankam "we èse gon zisi de iye zik zergwèn" kam aisil gwibiridaka. Dam gulsunnu apdenak: Zen dekam bëjen tembane srèmkam lowehen.

ëpbanak yuren. Kirekam hom dakasti'in. Sap anggur ho ësesa de kambing sop botol ëpbanak yurenkam, anggur hona in kim de nopna tail gi'ik, kambing sopkam de botola in dekam sa kalk nër. Anggur hona in dekam sa hen hlëweher.
³⁸ Anggur ho ësesa zen diki kambing sop botol ësenak de yurenkam dakasti'in. Zep hen kirekam, Abon de ang ta gwen wenyik de etan ëpba lowehen san abarenak ang tan hap hom dakasti'in."

³⁹ Aumwa hap ki zep etan gulk sun ola blaonzimki: "Zi de anggur ëpbasa otdenna, zen bëjen ësesa dwam gwibin. Zen sa gulu, 'Ëpba wenyä, zen zen- dawem tangan wenyaye. Zen zen tangan abe hap sam gwesibli'an.' "

6

Yesus kim Hari Sabat hap dena anakan gubiridakake, "Diki Èe an Zen tangan- Hari Sabat mo Nolaye."

(Mat. 12:1-8; Mrk. 2:23-28)

¹ Aha Hari Sabatnak kim zauk- Israelk de zi mo syal tan srëm yaklanak, Yesus ki zep gandum tra san golëtaman gwe'anka. Hwëna zëre hon de ang ta gwen wenyä zen gandum dansa kilk di-in kinï gwe'ak, ki zep tahakam legek da

gwibi'ik- dekam de sop nik ëbatralhen hap, ki zep dwenblandak.* ² Farisikam de zini kim hla nulidak, ki zep jalse neibiridak, "Em ba habe Musa mo titi tabin ola ngip u'in? Kirekam em ema hwëna Hari Sabatnak syal ta'an!"

³ Yesus ki zep hwëna ding gulzimki, "Em bawalkam esa Alap mo ola an mo ini dam ulsul?- men kim Daud Bak zëre hon de ang ta gwen wenyä ban golëusak gwe'ankaye. ⁴ Zen kim Alap mo golak til zika, zen dekam Alap hap de roti loneblansa gol kinika. Desa zep zëre hon de ang ta gwen wenyä ban zitwinbir song gweka. Hwëna sap nëno mae mo titi tabin olak man lwak: Sap Daud zëna hen zëbon de ang ta gwen wenyä, zen bëjen Alap hap de rotina insa twinbin. Zen diki Alap mo golak de syal ta gwen zi en dwin gwibirin. Sap eiwa kirekam, hwëna Daud hom Alap mo nwenak karek gweka- zen kim usak hap zitwinbirkiye. Zep hen kirekam, Abon de ang ta gwen wenyä an kim usak hap kilk di-in kinzil, zen hom ëkarek gwer."*

⁵ Ki zep Yesus waulsuzimki, "Ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna, Èe an Zen tangan- Hari Sabat mo Nolaye. Zep anakarekam de klis gul gwizimdin hip dena,

* **6:1** 6:1 Musa Bak sap hom jalse gwibiridaka- gandum dansa de kilk ti-in kinin hapye. Zen diki anakare enkam jalse gwibiridaka, "Ere mo gandum tranak bahem Hari Sabatkam syal ta gwen." (Ul. 23:25) * **6:4** 6:4 1Sam. 21:1-6; Im. 24:9

'Desa sap esa Hari Sabatnak syal eibir,' ahaksa, 'Kirekam bahem,' zen ano dena."

Yesus kim zi taha sakna Hari Sabatkam dawem takake:

(Mat. 12:9-14; Mrk. 3:1-6)

⁶ Aha Hari Sabatnak kim hatak, Yesus dekam etan but srëm golak tawa tabirki. Hwëna zao zini ki. Dam taha nik sak gweblaka. ⁷ Hwëna Musa mo titi tabin olsa de tawa ta gwibin hip de zi niban Farisikam de gubirida gwen zi niban man Yesus mo kareksa de hlaulblun hap ëalp gwe'ak. Zep kara da'ak, "Zen wëhë nëno mae mo syal tan srëm yaklana an hap dena ngip gu'unka- zisi de dawem tankamyè?"

⁸ Hwëna Yesus mes zëno mae mo enlalana tame tazimki, ki zep hëndep zini in zen tahana sak gweblaka desa gubluka, "Haen, ano mae mo dang gwëna a dekon emki zauzun."

Zini in dekam zep zë zau zuka. ⁹ Ki zep Yesus takensibiridaka, "Musa mo titi tabin olak, nen basa de Hari Sabatkam gol gwen? Hari Sabatkam san ha nen kareksa zi hip gol gwizimdin? San ha dawemsa nen gol gwizimdin? Hari Sabatkam san ha nen zisi ngaya ta gwibin? San ha nen tamera gwen?"

¹⁰ Yesus ki zep tingan nwekam amjanbirki, ki zep hwëna zi taha sakna insa gubluka, "Tahana insa emki inin gilsin."

Ki zep hëndep inin gilsiki, dekam zep hëndep tahana

in etan dawem gweblak.

¹¹ Hwëna Musa mo titi tabin olsa de tawa ta gwibin zini Farisikam de zi niban man tangan Yesusu daïl gibli'ak. Dekam zep enlalasa dëbla'ak, "An banakan esa ëblal?"

Yesus kim zini dua-blas enkam zëre hon de ang ta gwen hap dam tasibirkike:

(Mat. 10:1-4; Mrk. 3:13-19)

¹² Zao kim lwa se'ak, Yesus ki zep kwatap teknak hata seka, dekon zep kam blal Alapsa gu sone gwebla'anka.

¹³ Kim litik, ki zep zëre hon men zen beyakam ang ta gwek, desa gu sonebiri-daka, zao zep hwëna dua-blas enkam dam tasibirki-zen de zëre mo olsa gol hal-ada gwen hap.

¹⁴ Ahana Simon- men desa hen Yesus "Petrus" kum bose takake,

hen oso zem, Andreas.

Ahana Yakobus, Yohanis,

Pilipus, Bartolomeus,

¹⁵ Matius, Tomas,

hen Alpeus mo tanena Yakobus,

hen Simon- men zen nonol Israel dikim Roma mo irik gin nikon ëzë-en gwen hap de ësas gwennak ang gwekake.

¹⁶ Ahana Yakobus mo tanena Yudas,

hen aha zini Yudas- ëna Karjot wal. Zen men zen hëndep Yesusu zergukuke.

Yesus kim zini tawa tabirki hen dawem tabirkike: (Mat. 4:23-25)

17 Yesus ki zep dua-blaskam de zini in han etan golëhut gwehe tinjaka, ki zep hëndep sëseknak golëzau zuka. Zëre hon de ang ta gwen wenyaha hlikna zëwe beya nik ëtagal gwe'ak, hen ahakore zini beya tangan nik mes yaing gwezak- sap Yerusalem kon, hen tingare Yahudi mo lang nakon, hëndep hi alpnak de ë darena Tirus hen Sidon kon. 18 Zen Yesussu de sane tan hap hen zëre mae mo sangsang nakon dikim ëdawem gwen hap yaing gwezak. Dowal mo tilbiritan wenyadekam zep ëdawem gwek. 19 Dekam tingare zini man sap Yesussu de olk tan hap ëakasik gwe'ak. Sap zëno tim nikon man sosonna wet so gwe'ak, zep zi sang-sangna dekam kitak ëdawem gwe'ak.

Anakare hap de ol: "Enda zen sa hë'ho gwibinni nulin? Hen enda zen sa karekna nulin?"

(Mat. 5:1-12)

20 Yesus ki zep zi beyana in zen zëre hon ang ta gwek karatda tabi'inka, ki zep zë gubiridaka,
"Tahalha wenyaha, hë'ho gwrbinni ebon mae onak lwa'an, sap em makare zini, zen zen Alap mo irik ginni bi neibi'in.

21 Angkam em in zene usak naban lowe he'an, hë'ho gwibinni ebon mae onak lwa'an, sap em esa lamkam ëitri gwer.

Angkam em in zene go naban lowe he'an, hë'ho gwibinni ebon mae onak lwa'an, sap em esa lamkam ënganngol gwer.*

22 Hen emsa kim ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna abe hap de jal hap dail gibirida gwe'ak, hen baes neibirida gwe'ak, hen lamang da gwibi'ik, ahaksa bosena gwa-tek gwa-tek da gwibi'ik, dekam hë'ho gwibinni ebon mae onak mamkam lwa'an.*

23 Kirekam de emsa gweibirida gwenna, em dekam isrip-sri naban ëtasya gwek, sap ebe mae hap de dawemna ngatan zi mo langnak yawal tangan nik lwazim'in. Sap zini men zen angkam emsa kirekam neibirida gwe'an, auyan-aza zem hen kirekam orep Alap mo olsa de ayang gul gwen hap de zini neibirida gwek.

24 "Hwëna kwasang tol, em in zene angkam te-ala naban lowehe gwe'an,

* 6:21 6:21 Why. 7:16-17; Mzm. 126:5-6; Yes. 61:3 16:2; 1Ptr. 4:14

* 6:22 6:22 Yoh. 15:19;

em ëngalap gwen,
sap eno hë'ho gwibinni mes
lwak.

25 Kwasang tol, em in zene
angkam itri naban
lowehe gwe'an,

em ëngalap gwen,
sap em in zen esa lamkam
ëusak gwer.

Kwasang tol, em in zene
angkam nga-ngola
ban lowehe gwe'an,

em ëngalap gwen,
sap em in zen esa lamkam
gona ta tine gwer.

26 Kwasang tol, em in zene
angkam
bose dawem naban lowehe
gwe'an,

em ëngalap gwen.
Zini men zen angam eno
bosena nurensi'in,
auyan-aza zem
kirekam hen orep
yasik tabin hip de
zi mo bosem-sena
nurensik gwizimk,
men zen dekam
anakan ëboton gwe-
gwek, 'Ee an Alap mo
olsa de ebe mae hap
ayang gul gwizimdin
hip de zi.' "

*Ere mo jal zi hip de
kwasangsa gol gwizimdin hip
de ol:*

(Mat. 5:38-48; 7:12a)

27 "Hwëna angam em
an zene asa sane la'an,
an desaë ep golzim'in:
Ere mae hap de jal zini
em kwasang gwibirida
gwen. Zen de emsa tail
gik gweblanna, zëbe mae
hap hwëna dawemsa em

goltrei gwizimdin. 28 Zen de
emsa lamang tanna, ahaksa
karek tanna, em hwëna
Biansa em zëbe mae hap
gu sone gweblan- Zen deka
dawemsa golzimki. 29 Zi
de emsa itranak tahakam
lek tyanna, eiha itrasa
em zitrëblan- zao de hen
emsa lek tyan hap. Zi de
eno tahan bajusa al sonna,
etan de eno olk de bajusa
al soblan hap bahem jalse
gweblan. Em zëbe hap
alblan.* 30 Ebon de ahanik
ba maesa abe gwibinni, em
hëndep golblan. Ahanik de
eno ba maesa al gunnu, etan
bahem ebe hap de golblan
hap abe tan.*

31 "Men kirekam ena
dwam gwe'ara, zi de
kirekam emsa gwë gweblan
hap, em hen ahasa kirekam
em gweibirida gwen.

32 "Em de enaka de
kwasang gwe-gweblan
zi ensa etan kwasang
gwibirida gwenkam, ki
hwëna anakan bahem ëkil
gil gwen, 'Alap sa dekam
asa sam gwesibiridala.' Sap
kareksa de gol gwen zini
hen ki kire enkam kwasang
neibirida gwenan- zini
men zen zënaka kwasang
neibirida gwenanye. 33 Hen
em de dawemsa goltrei
gwizimdinni men zen en
ebe hap hen dawemna
noltrë gweblanan, hwëna
aha zi hip hom, dekam toton
bahem ëkil gil gwen, 'Ano
bosena dekam sa Alap mo
nwenak dawem gwer.' Sap

* 6:29 6:29 Rom. 12:19-21 * 6:30 6:30 1Ptr. 2:21-24

kareksa de gol gwen zini hen ki kire enkam egwë gwenan. ³⁴ Hen em de te-
alasa bohë gul gwizimdinni
men zen en ebe hap etan
lop da gweblanan, hwëna
aha zi hip hom, dekam
toton bahem ekil gïl gwen,
'Ano bosena dekam sa
Alap mo nwenak dawem
gwer.' Sap kareksa de
gol gwen zini hen ki bohë
nulzimmnira gwenan- karek
gol gwen bose zikhipye, men
zen hen kire enkam etan
lop dazimmnira gwenanye.
³⁵ Hwëna em jal zi omka em
kwasang gwibirida gwen,
hen dawemsa em goltrei
gwizimdin. Em totoresa
bohë gul gwizimdin, hwëna
bahem lun kon etan anakan
ëenlala gwe-gwen, 'Etan
sa ap golblala.' Dekam sa
eno bosena ngatan zi mo
langnak dawem gwer, hen
Teipsin Zini Alap sa emsa
gublula, 'An ano bi gweblan
walas ahana.' Sap Alap mo
kwasangna zen zi dawem
en hap hom. Hwëna Zen
man hen kwasang gwibirida
gwenda- kareksa de gol
gwen zini, hen zini men zen
dawemna zëbe hap nolbla
srëm gwe-gwenanye. ³⁶ In
zep, men kirekam Bian om
zi karek-karekna enlwan
gwibirida gwenda, em hen
kirekam em zi bose omka
enna lwabirida gwen."

*Zi bose uk en mo kareksa
de hlaul gwen srëm hap de ol:
(Mat. 7:1-5)*

³⁷ "Bahem zi bose omka
enlala gwibirida gwen, 'Zini
in karekna.' Ki hwëna
Alap hen sa kirekam emsa
enlala gweblala, 'Zëna hen
karekna.' Bahem gubirida
gwen, 'Zini in karek tan hap
man dakasti'ira,' ki hwëna
Alap sa kirekam hen emsa
gublula. Karekna mensa aha
zi ebe hap nol gwizimnin,
desa em eititi gwibir-zimdin.
Ki sa Alap hen eno karek-
karekna ep tap gulsublula.
³⁸ Em aha zi hip dawemsa
gol gwizimdin, dekam sa
Alap ebe hap hen dawemna
gol gweblala. Dekam taha
dohon naban sa ebe hap
lop ta gweblala. Lau-lau
kire-kirena, Zen sa etan ebe
hap inik gul sone gweblala,
sa ebe hap taik-tik gilsik
sone gweblala. Ho nabare
kire-kirena zen sa hëndep
ësuwehe kini gwer. Aha
kire-kirena zen esa taha-
taha gweblala, hëndep esa
dangnak yaing tahal gwer.
Em de yunak aha zi hip bitï
tablanna, ki Alap sa etan
yunak ebe hap beya enkam
bitï tablala."

³⁹ Zëwe zep Yesus ola gulk
sun de blaonzimdinni dan-
dan mas sozimki: "Zi nwe
haïna bëjen nwe haï bose
zemka irik tahan. Ki hwëna
apdenak sa ho dwrak san
laman anera.

⁴⁰ "Zi mo nwenak mam-
mamna nara? San ha guru?
San ha sekola walas? Zen
diki guruke. Hwëna walasna
in, sekola zemka kim sul
sonenna, zen diki dekam sa

* 6:40 6:40 Mat. 10:24-25; Yoh. 13:16; 15:20

guru zeban apde ëra.*

41 "Hen em ba habe wal bose uk mo ngip gun betek tolsa hla kul gwizimnin? Hwëna ere mo ngip gun yawala em desa de oto gulsun hup ema baes ta gwenan. 42 Kirekam de lwankam, em kitak men kiye: Zi de wal bose zemka gublunna, 'Anik eno nwenak de te klana insa gulsuk,' hwëna zëre mo nwenak balok tek yawala hen ki lwa'an. Zen maka desa nonol mulsu'ura- dekam de wal bose zik moka hlaun hupye. Em in Alapsa ëk enkame ang ë gweblanan. Diki nonol emaka aha-en-aha-enkam ere mae mo karek yala insa ngan ulsu'un. Ki esa dawemkam nwekam ëkara gwer- dekam de betekkam de ngip gun wal bose wal omka halen ora san golëwet so gwen hapye."

Zisi de zëre mo gwën nakon kirekam dam tasik gwibin hip de ol:

(Mat. 7:16-20; 12:33-35)

43 "Men kiye hen tenya: Zen zëre mo dan enkam ëtë gwenan. Tenya men zen twin gwibin srëm tetan dankam ëtë gwenan, zen bëjen twin gwibin tetan dankam tën. Hen tenya men zen twin gwibin tetan dankam ëtë gwenan, zen bëjen twinbin srëm tetan dankam tën. 44 Tingare

tenya zen tën nakon tame nul gwenan. Kwiwe dansa bëjen lemo timnik taran. Hen dokot të ngi-ngina bëjen rambutan dankam tën. 45 Hen kirekam, zi enlala dawemna, zen enhonak dawemsa ing nul gwenan. Zen desa zep aha zi hip noltrei gwizimnin. Zi enlala karekna, zen enhonak kareksa ing nul gwenan. Zen hen desa zep noltrei gwizimnin. Zep men zen zi mo enhonak beya gwe-gwenan, zen zep nopna sewe gwenan- ëk tihî san de wet son hapye."

Dawemkam de i-san i-san gwen hap de ol:

(Mat. 7:24-27)

46 "Em ba habe waba hap Asa laken gweblanan?-'Bian, Bian', hwëna em home ano ol san ang ta gwenan. 47 Hwëna men zen eiwakam Abon yaïng gwe-gwenanzal, hen ano ola ësal gwenan hen desan ang ta gwenan, zen men kiye- 48 zi de golsa moko dawem naban taunnu. Zen nonola kamasa de olk en san hul-hul gun, kire drak-drak tenya eiyas tan. † Ho namwa gwenkam, gola in san de ho namwa til zinna, gola in bëjen ëwak gwen, sap zen dawemkam de moko tanna.

49 "Hwëna men zen ano ola sap ësane gwe-gwenan, hwëna desan hom ang ta gwenan, zen men kiye- zi

† 6:48 6:48 Awe de zini, gola te drak-drakkam moko da gwibirin, zep kirekam ansa li nul sonek. Yesus mo gulk sun de ol blaonzimdinni an, Zen kasokam de moko tan hap aïsîl gwibiridaka, sap Israelk de zini kirekam gola dauk gweblak.

de golsa moko srëmkam taunnu. Ho namwa de desan til zinna, zen sa nabakam mirsik kinila, hëndep karekkam sa drewera."

7

Yesus kim jana nabare zi hon de babu gwen zini dawem takake:

(*Mat. 8:5-13; Yoh. 4:46-53*)

¹ Yesus kim tawa tasibirki, ki zep Kapernaum sun dep song gweka. ² Zao Roma mo jana nabare zi mo mamna ki. Zëbon de babu gwen zini man sërkam sang-sang gweka, hëndep tin hip alp gwesil'inka. Jana nabare zini in man tangan anakarekam ngalap gwebla'anka, "Bap zen tol tin."

³ Zen kim salblaka, "Yesus awe gwë'ara," zen dekam zep Yahudi zi mo mamnam naka gubiridaka- zen de Yesusu abe tan hap, Yesus de zi sang-sangna insa dawem tazan hap. ⁴ Zini in kim zëno abe naban Yesus hon yaing gwezak, dawem enkam zep anakan abe dak, "Jana nabare zi mo mamna in dawemna. Emki mas gweblan. ⁵ Zen sap aha zi wal, hwëna zen man nère korena ansa kwasang gwibirida gwenda, hen zen mes te-alana zerzimki- nëno mae mo but srëm golsa dikim taun hupye."

⁶ Yesus ki zep zëbon mae onak ang gweka. Golak dep kim golëgolek de gwe'anka, jana nabare zi mo mamna in ki zep ahakore naka

gubiridaka- Yesus hup dikim zëno olsa anakan ayang gulblun hap, "Zen man emsa gublula, 'Bian, Em bahem Enaka karek tan- ano golak de hatankamye. Èe ama Em de ano golak sewen hap saher gwe'an. ⁷ In zebë baes gwer- aen de Ebon hatazan naye. Hwëna anakan-en Em gun, "Zi sang-sangna in zen dawem gwen," dekam sa dawem gwera. ⁸ Sap ëe mesë Emsa taibliblak, "Eno ol-gunnu bëjen kirekam lwa srëm gwen." Sap abon onakon de teipsin zini ki. Ano otdenak dena hen ki. Èyë ère mo otdenak denaka gublu'anam, "Em song gwen," zen dekam maka song gwe'ara. Hen ahanakaë gublu'anam, "Haen," zen hen dekam maka song gwe'an zala. Èyë ère hon de babu gwen zisi gublu'anam, "A desa syal gwibir," zen dekam maka hëndep syal gwibi'ira. Èe sap teipsin tola, zep ano ol san kirekam ang ta gwenan. Hwëna Em in teipsin tanganna, zep eno ol san sa ki kirekam lwal.' "

⁹ Yesus man tangan tenggwanblaka- zëbon onakore olsa de kirekam sane gwenkam. Dekam zep zi trana in zen ang nëblan da'ak, desa lero gwibiridaka hen gubiridaka, "Eiwa, zini in man Asa taiblibla'ara. Èe homë mae Israelk kirekam de sërkam Asa taibliblan zini zertowek." ¹⁰ Zen kim etan jana nabare zini in mo

golak dep lwanda halzak, dekam zep babu gwen zini insa hla dak, "Eiwa, zen mes tangan dawem gwenda."

Yesus kim we sem mo tanena ngaya takake:

¹¹ Zao hom holo gwe'ak, Yesus ki zep ëna Naen san dep song gweka. Zëre hon de ang ta gwen wenyä hen aha zini beya nik ang nëblak. ¹² Yesus kim ë top wet so kininnak golek de gwe'anka, zao zep golëtowe'anka- zi beyana kim wal seiwir tokna berya ban drë nwanun hap nërte so'anzak. Wal seiwiri in zen tülki, zëno anena semna, hen zëno walasna ahana hom. ¹³ Bian Yesus kim we semna insa hlaulku, Zen man tangan kwasang gwibirki, ki zep gubirki, "Anyan, bahem gona gwëblan!"

¹⁴ Ki zep berya insa golek de so zaka, ki zep olk soka. Men zen neiren ha'anzak dekam zep nërzausuk. Yesus dekam zep walas tokna insa gubluka, "Tane tol, Eë ama emsa gublu'an, em luwen!" ¹⁵ Wal seiwir tokna in ki zep luweka, hëndep nikin'inka, dekam zep hëndep ola ton'anka. Yesus ki zep an zemka gubirki, "An dë- eno walas naye."

¹⁶ Dekam zep tîngare zinik äirinnï hatazimzik, hen dekam zep anakan Alapsa boltere da'ak, "Alap mo olsa de ayang gul gwizimdin hip de zi yawala an mes nëno mae mo ngirinnik

hata zala! Alap angkam man kon gwisibir hana'ara- zëre mo hlil irin zisi de otogulsunkumye!"

¹⁷ Yesus hup de ola dekam zep etan langa gwesik haladak- tîngare Yahudi mo lang san hen zëno alpnak de lang san.

Yesus hon kim baptis ta gwibin zini Yohanis hon de ang ta gwen zi darena apta zakake:

(Mat. 11:2-19)

¹⁸ Tîngan in desa ki Yesus syal gwe-gwibirki Yohanis hon de ang ta gwen wenyä dekam zep Yohanissi bwinak nen gublu hana gwék. Dekam zep hëndep etan dan-dan de aptazan hap gu soneka. ¹⁹ Desa zep guzimki- Yesussu de anakan lakensiblin hap, "Bian, Em an san ha Zen tangan?-men Desa anakan nen guk gweblakye, 'Israelsa de otogulsun hup de Zini sa hata zala.' San ha ëe asa etan ahanaka kara ëblal?"

²⁰ Yesus hon kim apta zaka, ki zep enblaka, "Asa baptis ta gwibin zini Yohanis emsa de anakan lakensiblin hap guzimki, 'Em an san ha Zen tangane ki hata zaka? San ha ëe asa ahanaka kara ëblal?' "

²¹ Dekam Yesus zi sangsangna beya naka dawem ta gwibi'inka. Sap dowal de tülblinna, hen nwe diminnï, Zen tîngan dawem ta gwibi'inka. ²² Yesus ki zep ding gulzimki, "Sap esa etan Yohanis osan dep olahala.

Mensa ki ena sane ëra hen hla kuli, desa anakan enbla, 'Zi nwe diminni man ëkara gwe-gwe'ak.

Lek-lek wenya hen man sek gwe-gwe'ak.

Sop sang-sang karek nabare wenya man hen ëdawem gwe-gwe'ak.

I mat wenya hen man ësane gwe-gwe'ak.

Tok-tokna hen man ëngaya gwe-gwe'ak.

Hen Alap onakore ol dawemkam man tahalha wenyaka tawa ta gwibi'ira.*

²³ Hen anakan enbla, 'Abon onakon men zen ësyalhe srëm gwe-gwe'an, zen hë'ho gwibinni zëbon mae lwa'an.' "

²⁴ Baptis ta gwibin zini Yohanis hon de ang ë gwen zi darena in kim nama ëha'anaka, Yesus dekam zep hwëna Yohanis hip dena zi beyam-byana in hap srip gulsuzim'inka. Man zë gubiridaka, "Yohanis kim zi ol srëm langnak tawa ta gwibirki, em ba habe desan sek gwe-gwek? Basa de zë hlaun hup? San ha ema ëtim gul gwëk?— 'Ëe desan asyas habë sek gwe'an.' ²⁵ Em ba habe desan sek gwe-gwek? San ha ema ëtim gul gwëk?— 'Ëe pakean dawem ala son nabare zisi de zë hla tan habë sek gwe'an.' Kire hap desan bëjen. Sap kirekam de zini— men zen tahalha srëmkam lowehe gwenan, zen zi srëm langnak hom.

Zen diki teipsin zi mo ë yawalak lowehe gwenan. Zi srëm langnak bëjen. ²⁶ Zep em ba habe zi srëm langsan dep sek gwe-gwek? Em sap diki Alap mo olsa de ayang gul gwizimdin hip de zisi de zë sane tan habe sek gwe-gwek. Hwëna baptis ta gwibin zini Yohanis in, zen Alap mo olsa de ayang gul gwen zi nikon man tangan taman kinika. ²⁷ Sap Yohanis in zen— Israelsa de ngaya tabin hip de Zisi de ngeirblizan zi niye. Sap Alap man ngaya tabin hip de Zini insa hamal hap anakan gubluka,

'Ëe asa Emsa de ngeir gublun hap zisi zer soner— zen de nonol ëre mo olsa ayang gul gwizimdin hip, ebe hap dikim orasa sal ta gublun hap.' "

²⁸ Etan ki zep gubiridaka, "Eiwa, okamanak de zini, sap nonol lonesen nakon hëndep angkam em an zene lowe he'an, Alap mo nwenak de ëdakastinni, hom tangan ahana— Yohanissi de kwë ta sone kinin naye. Hwëna sap kirekam, men zen angkam Alap mo irik ginnik Asa de taibliblan nakon biti gwe-gwe'an, sap bose srëm wenya, zen diki zen— Yohanissi de kwë ta sone kinin wenyaye."

²⁹ Yesus mo ola insa de ësankam, tingare zini, hen sap Roma mo irik ginnik dep

* 7:22 7:22 Yes. 35:5-6; 61:1-2

* 7:27 7:27 Mal. 3:1; Luk. 3:2-6

de pajak te-ala alal tanda gwen wenya, man ëisrip-sri gwek, "O hare Alap eiwa zëre mo dwam gwibin sin am kirekam Yohanis hon syal gweka." Sap zen man Alap mo zëbe mae hap de dwam gwibin sin ang tak- zen kim Yohanis mo baptis tabinnik ang takye. ³⁰ Hwëna Farisikam de zini hen Musa mo titi tabin olsa de tawa ta gwibin hip de zini, zen man Alap mo zëbe mae hap de dwam gwibinni baes neibik, sap zen man Yohanis mo baptis tabinni ja nuk.

³¹ Etan ki zep Yesus ola gulk sun blaonzimki, "Angkam de zini, em in men kiye- walasna. ³² Walas tane-ne de pasarak teinikirinni, dekon de asyas bose zemka gubiridanna, 'Nen isrip-sri hap de terya ban asyas tan.' Hwëna zen maka ding nulzim'in, 'Ëe ama baes ta'an.' Dekam de sap etan gubiridanna, 'Ki zi toksa de gwëblan makan nen asyas tan.' Hwëna dekam hen maka ding nulzim'in, 'Ëe ama kirekam hen baes ta'an.' Angkam de zini em hen kirekam. Em ema kitak Alap mo syala baes ei gwibirin. ³³ Sap Alap kim baptis ta gwibin zini Yohanissi ebe mae hap zer sonezimki, zen Alap dikim sosonsa golblan hap man tembanena lwa gweka, hen angguru hom otde gweka. Hwëna em

ema baes ë gwëblak, hen anakane lonsuk gwëblak, 'Zen dowal bi gwëblaka.' ³⁴ Ki zep hen ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa zer sone zaka. Ëe hwëna homë tembane naban angguru ban lwa gwenan. Hwëna Asa hen ema baes ë gwëbla'an, hen anakane Asa lonsuk gwëblanan, 'Zini insa emki hla tan! Tembane ngalap-ngalapna hen anggur otdebin sosonna. Zëno wal bose walya Roma mo irik ginnik dep te-alasa alal danda gwenan, hen ahakon enlala kwae naban!' ³⁵ Hwëna Alap kirekam zëre mo enlala blalkam srën-srënkam de syal ta gwen hap lup gul sone gwenda. Zep men zen de Alap mo enlala blal san kirekam ang ta'ak, zen zen sa eiwa de ora san ewet so kini gwer."

Karek gol gwen wenya kim irase dawem nabare minyakkam Yesus mo tanana hlë tazim-blikke:

³⁶ Farisi walya bosena Simon, zen man Yesussu zëno golak de golëtembane tan hap gubluka. Yesus ki zep zë golëteinikin'inka. ³⁷ Hwëna ëna iwe, kahalo sosen wenya hen ki. Zen kim sak, "Yesus zëno golak tembane gwe'ara," zen dekam zep sërkam de irase dawem nabare minyak botol aban golhatazak- Yesussu dikim hlë tablan hap. * ³⁸ Zen sërkam tangan Yesus

* **7:37** 7:37 Minyak nabare botola mensa golhatazak, zen hen kaso nwe-aweskam de syal gwibinni. (Mrk. 14:3)

hup kwasangna goltrëblak. Nonol zen zëno tana gwë sonen nakon zau'unzak. Dekon gosa gwë'ak. Hëndep nwe go-hokam Yesus mo tanasa blëble so'ak. Zëre mo nol ala blal-blalkam zep etan sasa soblak, deban bolk-bolk soblak, dekam zep zë hwëna minyakna inkam hlë tazim-blik. †
 39 Simon kim hlaulku, zen ki zep enlala ennak Yesussu tonsublu'anka, "Zini an eiwa de Alap zer sonenanam, zen maka anakan tawa gwibi'ira, 'Wenya an zen asa olk ta'an, zen kahalo sosonna.' Maka anakan jalse gwibi'ira, 'Bahem asa olk tan.' "

40 Yesus ki zep Simonsa gubluka, "Simon, ola sap ki-Èe de desa emsa gublun hap denaye."

Simon ki zep ding gulbluka, "In aïris, bian, sap esa asa gublula."

41 Yesus ki zep gubluka, "Zini dan te-ala beya nabare zi nik man te-alasa bohë laka, ahana lima-pulu jutakam, ahana lima jutakam. ‡ 42 Hwëna zi darena in etan bëjen mae olblan. Te-ala beya zini in ki zep guzimki, 'Èe homë eno nik mo te-ala bohë unni inša enlala gwibi'in.' Hwëna zi darena in kon, nara wëhë te-ala beya zini inša mamkam kwasang gwebla'anka? San

ha betekkam de bohë tan zini? San ha mamkam de bohë tan zini?"

43 Simon ki zep ding gulbluka, "Èe ama enlala gwe'an, men zëbe hap te-alana mamkam tap tasëblika, zen zen sa sërkam kwasang gweblala."

Dekam zep Yesus gubluka, "In eiwa." 44 Ki zep hwëna wenya inša lero gwibirki, ki zep hen Simonsa gubluka, "Wenya ansa wëhë hlaulu? Èe sap eno golakë hatal, hwëna em home hona hamal gulu- ano tanasa dikim ngan sosun hupye. Hwëna wenya an mes zëre mo nwe go hokam ano tanana ngan sosul, deban mes zëre mo nol alakam sasa sol. 45 Em home asa babang tala- èe kimë awe tìl zilye. Hwëna wenya an, Èe kimë awe hatazal, zen man ano tanana bolkbolk so tiner. 46 Em home ano nola minyak zaitunkam draulu- Asa de dokwak ta gun hupye. Hwëna wenya an mes irase nabare minyakkam ano tanana hlë tazim. 47 Zebë emsa gublu'an: Wenya an mae hap kwasangna mamkam abe hap goltrëblal: Sap zen mes anakan tame gul, 'Ano karek-karek beyana mes namen ap tap gulsubirida.' Hwëna zini men zëno mae mo betekkam de ngip gul

† 7:38 7:38 Yesus kim gwëka, zini èglang gwe kininkam tembane ta gwek-irgwa tahasa de ik so sonenkam. Zep wenya in Yesus mo tahan nakon zauk.

‡ 7:41 7:41 Awe "lima-pulu juta" hen "lima juta" kam, Yesus Yahudi zi mo te-ala kaso hap guku- "500 dinar" hen "50 dinar" kamye. "Dinara" zen perak tangankam de te-ala kaso. Zen aha-ere syal tan zi mo gaji makan- aha-ere yakla blalkam de syal gwen hap denaka.

gwensa tap gulsuzimdinni, zen betek enkam sa ap kwasangna noltrë gweblal.”

⁴⁸ Yesus dekam zep wenyä in sa gubirki, “Eno karek-karekna mesë ep tap gul-subirin.”

⁴⁹ Ahakon men zen zëwe teinikin'ik dekam zep enlala ennak Yesussu donsblu'ak, “Zëno karekna in sa tap gul-subin hip gunda, zen man kil gi'ira, 'Èe an Alap han apdenak.' Kirekam in sa gunda, zen Alapsa lamang tanda.”

⁵⁰ Hwëna Yesus ki zep wenyä in sa gubirki, “Em mese Asa taibliblанда, em zebe ngaya gwenda. Wake, amki aha-ere enlalakam song gwe.”

8

An we wal bosem-sena men zen Yesussu mas në gwe-blakke:

¹ Zao hom holo gwe'ak, Yesus ki zep ë-ë san amjanbir song gweka. Desan Alap Zën de irik gin hip de ol dawemna goltën daka. Dua-blas enkam de zëre hon ang ta gwen wenyä man ang nëblanda gwék. ² Hen we walya mensa dowal de tilbiritan nakon hen sangsang nakon dawem tabirki man hen ang tanda gwék. Ahana Maria- mensa nen gwibik Magdala kore we. Zëbon onakon dowala tuju enkam mes golëalsa soneka. ³ Ahana Kuza Bak mo wenyä Yohana. Kuza zen teipsin zini Herodes mo golak de aha mamna. Ahana Sosana, hen ahakore we walya beya

nik ang ta gwék. We walya in hen man Yesus maesa zëre hon de ang ta gwen wenyä ban zëre mae mo tealakang mas neibirida gwék.

Yesus kim gandum dan hling gilsinkim ola gulk sun blaonzimkike:

(Mat. 13:1-9; Mrk. 4:1-9)

⁴ Zi beyana ki zep etan Yesus hon dep zi-ë zi-ë nakon yaing gwe-gwe'anzak. Yesus ki zep zë ola gulk sun blaonzimki, ⁵ “Zini man orep gandum dansa de hling gilsin hip song gweka. Kim hling gilsiki, hwëna ahakon oranak altink. Zi zep zë nyaublunda gwék, hen ahakon mawa zë dwensibindak. ⁶ Hen ahakon kaso-kasonak altink. Kim sap ësip gwék, hwëna ki zep tol ëboneng gwék, sap kasona in sal-sala. ⁷ Hen ahakon dokot të ngi-ngi ausunak altink. Kim sap tol ësaltik, hwëna dokot të ngi-ngina in zep nabakam ëblal-blal gwék. Zen zep dahalebik, hëndep eini hom tëka. ⁸ Hwëna ahakon hen kama dawemnak altink. Zen dawemkam zep ësip gwék, hëndep dawemkam zep hataka, hëndep dawemkam tëka. Aha-ere timni, zëno dan beyana seratus maenak zep hata gwe'ak.”

Ola in sa kim tonsuku, ki zep hwëna ol mamkam gubiridaka, “Em dwan i nibanke. Em ësäl gwen!”

Yesussu kim anakan nen-blakke, “Bian, gulk sun de ol

blaoranna insa emki ap srip gulsuzimdin."

(Mat. 13:10-17; Mrk. 4:10-12)

⁹ Dua-blaskam de zëre hon ang ta gwen wanya in ki zep nenblak, "Bian, gulk sun de ol blaoranna insa emki ap srip gulsuzimdin."

¹⁰ Yesus ki zep ding gulzimki, "Abon de ang ta gwen wanya ebe mae hap Alap mes golzimki- em dikim zëre mo irik gïn hip denaka tame gul gwen hap denaye. Hwëna aha zi hip hom kirekam golzim'ira. Ëe in zebë zëbe mae hap gulk en san ola blaon gwizimnin. Sap Alap man desa dwam gwibirida'aramen kirekam zëre mo olak lwakke, kirekam de hëndep zëbe mae hap anakan lwa gwizimdin hip, 'Zen sap sa hla nul gwer, hwëna san de hlaun srëmnna. Hen sap sa ësane gwe-gwer, hwëna zen molya tol dam nulsuk gwek.' ""*

Yesus kim gandum dan hling gilsin hip de ola insa srip gulsuzimkike:

(Mat. 13:18-23; Mrk. 4:13-20)

¹¹ "Ola insa gulk sun blaonzim, dam gulsunnu a kirekam moye: Gandum danna, zen Alap mo ol.

¹² Gandum dan de oranak altirinni, zen men kiye: Zini men zen Alap mo ola insa ësane gwe-gwenan, hwëna dowal mo kigina dekam

zep hata gwenan zala-ola insa de zëno mae mo enhonak alal gul gwizimdin hip. Mae hap ki kirekam gweibirida gwenda: Zen dikim ëei gwen srëm hap, hen ëngaya gwen srëm hap. ¹³ Gandum danna men zen kaso-kasonak altirinni, zen men kiye- zini men zen sap ësane gwenkam isrip-sri naban dokwak nul gwenanke. Hwëna ola in bëjen zëno mae mo enhonak sa gwen. Zen dekam en de sap ëei gwen, hwëna kim karekna noltowe gwenan, zen dekam zep Alapsa hli da gwenan. ¹⁴ Gandum danna men zen dokot të ngingï ausunak altirinni, zen men kiye- zini men zen sap ola insa ësane gwe-gwenan, hwëna enlala ngalapna man zëno mae mo enhonak ëbeya gwe-gwenan- te-ala beya gwen hap dena, hen syan-syan en hap dena. Kirekam de enlalana in zep Alap onakare ol dawemna insa zëno mae mo enhonak hule gwenan, hëndep eini bëjen dawemkam bil gwen. ¹⁵ Gandum danna men zen kama dawemnak altirinni, zen san de men kiye- zi enlala dam-damna hen enho dawemna. Zen kim ola insa ësane gwe-gwenan, zen dawemkam ing nul gwenan,

* 8:10 8:10 Yes. 6:9-10

hen tatem zëwe ëzauk gwenan, hëndep dawemkam eini ëtë gwenan.” *

Yesus mo olsa dikim tame gun hup de ëhohle gwen hap de ol:

(Mat. 13:12; Mrk. 4:21-25)

¹⁶ “Zini hom pelita ngatannak yuna utuk nul sone gwenan- dekam de ngatanna insa aning gun hupye. Hen pelitana hom tum ïltikïnnik si nulin gwenan. Zen diki meja maenak nonne gwenan- dekam de ngatannak zïni zi niban golëteinikirin hipye. ¹⁷ Hen kirekam, ola mensaë gulk sun de blaonz- imdinkim zi beya hap aning gul gwizim'in, zen sa lamkam wet sol. Hen ano enlala aning tanna dekam sa tawa nëblal. Zen diki dekam sa zini dam nulsuk gwer. ¹⁸ Zen in zep ano ola mensa ena ësane gwe-gwe'an, dawem enkam emki enhonak lone gwen. Sap men zen Alap mo ïrik gïn nika de tame gun hup ëhohle gwe'an, zëbe mae en hap sa etan Alap dekam de tame gun hup de enlala blala sowe henkam ing ta sone gwizimindi. Hwëna men zen ëhohle gwe srëm gwe'an, tame gun hup de enlalana men zen betek enkam nama

lwazim'ira, mensa zëna enlala në gweblanan, 'Abon ki lwa'ara,' desa sa hwëna Alap al tazimdi.”*

Yesussu kim an zem oso wal zeban zitëblakke:

(Mat. 12:46-50; Mrk. 3:31-35)

¹⁹ Yesus mo anena ki zep oso wal zeban Yesussu de zertoran hap golëyaing gwezak. Hwëna golek de tanna ba kon dep? Sap zi trana dekam mes ëkyang gwesik. ²⁰ Dekam zep ahanik Yesussu gubluka, “Bian, eno anena oso wal oban ë nakon emsa ziësbla'anon. Man eban de zertowen hap ëdwam gwe'an.”

²¹ Yesus ki zep ding gulzimki, “Tingan men zen Alap mo ola ësane gwe-gwenan hen desan ang ta gwenan, zen diki zen- ano anena hen oso walyaye.”*

Yesus kim asese yawala së ta sonekake:

(Mat. 8:23-27; Mrk. 4:35-41)

²² Aha yaklakam, ki zep Yesus zëre hon de ang ta gwen wenyaka gubiridaka, “Nen ho gutu men eihya san gweyo gwen.” Dekam zep hëndep bulkum sek gwek. ²³ Yesus hwëna nisi zë taka. Mumuk ennak zep asese

* **8:15** 8:15 Yesus kim dansa de tën hap dena ol aïsilik awe gubiridaka, zen ei gwen, ahaksa Alapsa de taïbliëblan en hap hom enlala gwibirki. Dansa de tën mo dam gulsunnu, zen hen Alap mo ol san de dam-dam enkam lowehe gwen hap. (Mat. 5-7) Ahaksa nëno mae mo ol toran de Alap mo nwenak sam gwesik gwen hap. (Mat. 12:31-37) Ahana hen, zisi de halen ta gwibin hip. (Yoh. 15:16) Kirekam de lowe henna, zen zen Alap mo nwenak nwe-mase gwe-gwenan- san de dansa de tënna kiye. * **8:18** 8:18 Mat. 25:20-29 * **8:21** 8:21 Luk. 11:27-28; Yoh. 1:11-13

yawala hataka. Hona dekam zep buluk hlëwehe kïnzi gwe'ak, hëndep bulu in keing gwen hap alp gwesï'ik. ²⁴ Dekam zep li dak, ki zep nenblak, "Bian, Bian, nen an em-am angkam juwe'an!"

Yesus kim luweka, ki zep asesena insa sërkam de ho ngëpna in han jalse gwizimki. Dekam zep tangan hëndep së nëhek. ²⁵ Yesus ki zep gubiridaka, "Ki san em home Asa laïblïbla'an?"

Dekam zep aïrïn niban dengguanbla'ak. Ki zep zënaka nenbiridak, "Eiwa, zini an wehasa hom! Ba hap tangan zëno jalse gwizimdin enkam asese naban ho ngëp naban nyausunun?!"

Yesus kim dowal-dowal mo bi gweblan zini dawem takake:

(Mat. 8:28-34; Mrk. 5:1-20)

²⁶ Dekon zep hëndep bulkum sek gwëk- hëndep Gerasa mo langnak, Ho Gutuna Galilea mo men eihya san. ²⁷ Yesus kim ho alpnak ati gwe ineka, zao zep dowal mo bi gweblan zi niban zertowe'anika. Zen sap orep ënak gwë gwëka, hwëna dowal-dowala kim bi nëblak, dekam zep irkan gwë gwëka. Hen golak de gwë gwen hap man baes gwe-gwëka. Hwëna zi lo tasik gwibin kaso-hul kaso-hul en san gwënda gwëka. Zini in mes tangan holo

gwëka- kirekam de gwënda gwëna. ²⁸⁻²⁹ Bwi maenak sap taha-tana naka besi dokotkam de tatak soblan naka tak da-in gwëk. Hwëna dowala in hen-henkam napta gweblak, zep sosen gwenkam besi dokotna insa blom tabir inhal gwëka. Dekam zep dowala in zi srëm lang san dep nërhal gwëk. Zen kim Yesussu hla taka, ki zep hërheka, deban Yesus mo nwenak ik gwehe zaka. Yesus ki zep dowala insa gubluka, "Dowal, em zëbon onakon wet son!"

Ki zep etan mamkam hërheka, "Yesus, Teipsin Zini Alap mo Tane! Em aban toton banakan de syal ën hap? Eë ama Emsa abe ta'an: Bahem asa karek tan!"

³⁰ Yesus ki zep takensïblika, "Eno bosena nara?"

Ki zep ding gulbluka, "Ano bosena Jal Zi Tra Bak." † Zen mae hap ki kirekam ding gulbluka: Sap zëbon dowal-dowala tra tangan nik lowehe gwëk. ³¹ Dowal-dowala in ki zep Yesussu etan-etankam aberbe da'ak, "Asa bahem gubiridan-juwen zi mo bwi kawesinnik dep de atiti gwe inen hapye."

³² Zëno mae mo nwe kara gwen san zahona beya tangan nik tembane hap kwatap tïni san ëhaka'ak. Dowal-dowala in man aberbe da'ak, "Em wëhë tol

† 8:30 8:30 Zëno bosena Yunani mo olkam "Legion." Amber olkam zëno enlalana "batalion." Roma mo jana nabare zi mo "legion" kam de gubinni, zen zini beyana 4.000 enkam. Dekon hen beyana man esek gwe kïni gwëk.

asa gubirida'anaka?- zaho trana wakuwe de bitī gwen hapye."

Yesus ki zep gubiridaka, "Dekam bitī gwek."³³ Dowal-dowala in kim zini in kon wet so gwek, dekam zep hwēna zahona iwe bitī gwek. Zaho trana in dekam zep heya-hya gwek, li san zep hēndep ēsyalk tak, hēndep ho gutunak zep ēkei-king gwek.

³⁴ Zahona insa men zen dekam kara dabi'ik, kirekam kim hla nulidak, dekam zep zaho bi naka de gubiridan hap ē san dep hen ēna in mo golek denak de gol-gol san dep ēhlu-hluk gwek. ³⁵ Zēwe de zini kim ēsak, dekam zep hēndep nolēsāl kinik. Yesus hon kim yaing gwezak, zao zep hla dazak- zini insa dowal-dowala tapbla dakye. Zen Yesus mo tana alp nakon pakean naban nikin'inka, hen enlalana mes sēwe heblaka. Dekam zep zē ääiri'ak. ³⁶ In zen hla nuk, zen zep ē nakon in zen yaing gwezak desa donbirida'ak, "Zini ansa kirekam dawem tala." ³⁷ Dekam zep tangan sērkam ääirik, dekam zep tingan Yesussu abe dak- Zen de nabakam dekon song gwen hap.

³⁸ Zini in desa dowal-dowala tapbla dak ki zep Yesussu aberbe ta'anaka, "Ēwēhē tol Emsa ang gwebla'ak?"

Hwēna man gubluka, ³⁹ "Em gol san song gwe hen tawa tabir- mensa Alap

dawemna ebe hap mamkam golblalake."

Dekam zep Yesus hli yuludaka.

Zini in ki zep song gweka, ē yala iwe de zini kitak tanggan tonbirida gweka- Yesus mensa zēbe hap dawemna mamkam golblakake.

Yesus kim Yairus Bak mo wenam tol tokna ngaya gulkuke, hen aura gwe-gwen wenyā kim dawem gulkuke:

(Mat. 9:18-26; Mrk. 5:21-43)

⁴⁰ Yesus kim etan lwahal zaka- Ho Gutuna Galilea mo an eiha san dep, dekam zep zi trana dawem enkam dokwak dak, sap zen man nēsbla'ak. ⁴¹ Zao zep hen zi bosena Yairus hata zaka. Zen Yahudi mo zēwe de but srēm golak de aha mamna. Zen ki zep Yesus mo nwenak ik gwehe zaka, dekon zep aberbe ta seka- zēno golak de hatan hap. ⁴² Sap zēno wenam tol aha-arena man tin hip alp gwesī'ik- dua-blas tahun nik.

Yairus mo gol san kim song gwe'anaka, zi trana in man ngirinnik nēblahak, hēndep man ēngiltitik gwe-gwe'ak. ⁴³ Wenyā

hen dekam man ang gwese ha'ak. Zen dua-blas tahunkam karekkam aura gwe-gwek. Zini man sap dawem gun hup naka gwibik, hwēna hom kim mae dawem gwe-gwek.

⁴⁴ Wenyā in ki zep Yesussu tahan nakon golek de tazak, zao zep baju sihi top nakon olk ta sonek.

Dekam zep hēndep kala in tewesibik. ⁴⁵ Yesus ki zep takensibiridaka, "Asa an nara olk tanda?"

Tingan man ēguk, "Ēe homē." Petrus ki zep ding gulbluka, "Bian, zini an beya tangan nakake! Man-am emsa dot dasil."

⁴⁶ Hwēna Yesus ki zep gubiridaka, "Hwēna ahana man asa olk tala, sap Ēe ama anakan eisbirin, 'Zini man Asa de olk tankam dawem gwenda.'"

⁴⁷ Wenya in dekam zep enlala gwek, "O hare mes-am asa dam gulsunda!" Zen dekam zep yal-yala ban Yesus mo nwenak ik gwe hezak, dekon zep tingare zi mo ngirinnik iwe ton seblak, "Ēe dawem gwen habē dwam gwer, zebē Emsa olk tal. Ano kala dekam zep hēndep tewesinīn."

⁴⁸ Yesus ki zep kwasang tola ban gubirki, "Anyan, em ema Asa taīblīblala, in zebe dawem gwenda. Aha-ere enlalakam song gwe."

⁴⁹ Yesus in kim nama ola ton'anaka, Yairus mo gola kon ki zep zini hata zaka, ki zep Yairu'u gublu zaka, "Eno wenamna mes tol tilsinīn. Bahem etan Bian Gurusa blostablan."

⁵⁰ Hwēna Yesus kim kirekam salka, dekam zep Yairu'u gulbluka, "Bahem aīrīn. Asa em taīblīblan, zen dekam sa eno wenamna ngaya gwer."

⁵¹ Golak kim golēyaing gweka, Yesus dekam hom aha zi niban de golēbiti

gwen hap gubiridaka, diki Petrus, Yohanis, Yakobus, hen wenam tola in mo anebia ensa. ⁵² Zēwe tingare zini wenam tola insa gosa dabi'ik, hwēna Yesus zep gubiridaka, "Gona olzausuk. Wenam tola in hom til. Zen nisi am ta'an."

⁵³ Hwēna man swrē da'ak, sap zen mes wenam tola insa tame nuk, "An mes-am tangan tilke." ⁵⁴ Hwēna Yesus wenam tola in mo aha taha naka zep teisyabir ineka, deban zep gubirki, "Timē, em luwen!" ⁵⁵ Wenam tola in mo maumnu dekam zep etan hata zaka, hēndep dekam zep luwek. Anbi zemka dekam zep tembanesa de olbin hip guzimki. ⁵⁶ Zēno ane-biana man tangan lenggwanblak. Hwēna Yesus man jalse gwizimki, "Owasna an zen ki lwanan, bahem ahasa lonbiridan."

9

Yesus kim dua-blaskam de zēre hon ang ta gwen wenya lup gul sonekake:

(Mat. 10:5-15; Mrk. 6:7-13)

¹ Yesus ki zep dua-blas enkam in zen zēre hon ang ta gwek tagal gulsuku, ki zep zē gubiridaka, "Ēe asa ēre mo sosonsa ebe mae hap golzim- em ekakim kitak de dowal-dowalsa olēalsa sone gwibik, hen zi sang-sangsa ekakim dawem labir song gwek." ² Ki zep zē etan gubiridaka, "Dekam sek gwek. Zi sang-sangsa dawem labir song gwek, hen

deban anakare ola ol haladak, 'Alap Zën de nësa irik gin hip denak angkam man golek de gwe'an.' ³ Bahem ba maena ora san dep lop tan- sap dutena hen hon maena bahem. Tembanena bahem hen lop tan, hen te-ala maena. Timnik de baju ala son enkam emki sek gwen. ⁴ Gol karek mae nakon de emsa zer irinni, zen zëwe en emki gwën. Bahem dekon gol dawem san dep al gwehan. ⁵ Hwëna men dekore ë nakon emsa zer irin srëmna, ki zao em tana sonna taik-tik so gukhan- zen dekakim anakan tame nuk, 'Zen sap Alap onakore ol dawem naban nëbe mae hap golhatazim zira, hwëna nen insa ër-in srëm gwenan nëre mae hap de kareksae kim mam ulin.' " ⁶ Dua-blaskam de zini in ki zep ë-ë san zë-en zë-enkam sek gwendak. Zen Alap onakore ol dawemsa nolhaladak, hen zi sang-sangsa dawem dabir song gwëk.

Herodes mo enlalana kim topse gweblakake:

(*Mat. 14:1-12; Mrk. 6:14-29*)

⁷ Dekam teipsin zini Herodes Galilea mo langnak irik gi'inka. Zen kim tingare owas-owasna in hap dena salka, dekam zep tangan enlalana topse gwebla'anka. Sap ahakon anakan ëgu gwe'ak, "Baptis ta gwibin zini Yohanis Swe mes etan ngaya gwëka. In zen hwëna bosena Yesuskum li yul

soneka." ⁸ Hen ahakon man ëgu gwe'ak, "Elia Bak Swe mes yap etan ngatan zi mo lang nakon jowe zaka." Hen ahakon ëgu gwe'ak, "In orep men zen Alap mo ola ayang nul gwëkke, zen mes yap ahanik etan tin nikon de ngaya gwenkam bosena Yesuskum li yul sone zaka." ⁹ Herodes dekam zep hwëna guku, "Ëe mes-am gubiridak- Yohanis mo nolsa de blaonsublun hapye. Zep an hwëna nara zi zë etan jowe'an zala? Ëe mesë zini in hap de ola beyakam sane gwe-gwëk." Zen dekam zep sap dwam gwe-gwe'anka- Yesussu de hen hla tan hapye.

Yesus kim lima ribukam de zi beyam-bya hap tembanena golzimkike:

(*Mat. 14:13-21; Mrk. 6:30-44; Joh. 6:1-14*)

¹⁰ Dua-blaskam de zini in kim etan lwanda halzak, ki zep Yesussu donblazak-tingan mensa ki zëna syal tan dakke. Dekam zep kon hwëna Zën etan golësek gwëka- ëna Betsaida mo lang san dep, zao de zë-en golëgwë inendan hap. ¹¹ Hwëna zini kim ësak, "Yesus desan song gwënda," lun kon zep nërtrok. Yesus kim hlauludaka, ki zep haen gwibiridaka. Zao zep Alap Zën de irik gin hip denaka tawa tabirki, hen zi sang-sangsa zë dawem ta gwibi'inka. ¹² Zao zep hëndep dapse gwësi'ik. Dua-blaskam de zëre hon

ang ta gwen wenya in ki zep nenblazak, "Bian, langna an dwan tahalha tangan nakake. Dawemna zi beyam-byana ansa Em gubiridan- dekakim tembane hap hen ni tan gol-gol hap ehakalsindak."

¹³ Yesus hwëna man ding gulzimki, "Amki em tembanena zëbe mae hap hen olzïmk."

Ki zep ding nulblik, "Nëno mae mo rotina aha-ere taha-tap enkamke, hen hogwena dan-dan en. Kina ki nëno mae mo te-alana man- dekam de tokonak tembanesa zi trana an hap lop tazïmdin hipye!"
¹⁴ Sap dekam in zen zë lowe he'ak, zi enna san ha lima ribu enkam mes yapwe wal walassa de aïtbin srëmkamye.

Yesus ki zep gubiridaka, "Em gubiridan- hlik-hlikkam de teinikirin hip. Aha-ere hlikna 50-50kam de teinikink."
¹⁵ Kirekam de teinikirin hip zep nenbiridak.
¹⁶ Ki zep roti aha-ere taha-tapna insa hogwe darena in han teisyaka, dekam zep ngli san de kara gwesen naban Alap hap dawemna golblaka. Ki zep hwëna rotina insa ahap tabirki, hen hogwe darena insa kwa-kwak soka. Dekam zep dua-blaskam de zini in hap etan-etankam kap ta gwizim'inka- zen dikim hwëna zi beyam-byana in hap kae gwebla-zïmdin hip.
¹⁷ Kim dwenblandak, hëndep kitak man ëitri gwëk. Dua-blaskam de zini

in dekam zep etan tembane mosrona insa tagam dasik. Yuna dua-blas enkam zep ësuwek.

Petrus kim Yesussu anakan kira takake, "Bian, Em an Zen- Israelsa de ngaya tabin hip de Zi niye."

(Mat. 16:13-20; Mrk. 8:27-30)

¹⁸ Aha yaklanak, Yesus zë-en de gwën nakon Biansa abe ta'anaka, hen zëre hon de ang ta gwen wenya zëwe lowe he'ak. Zao zep takensibiridaka, "Zi mo Asa de dam tasïnkïm, Èe an nara mo weinak debë hatazak?"

¹⁹ Ki zep ding nulblik, "Ahakon man emsa nen gweblanan, 'In baptis ta gwibin zini Yohanis Swe etan tin nïkon ngaya gwëka. In zen hwëna Yesuskum bosena li yul soneka.' Hen ahakon man emsa nen gweblanan, 'In Elia Bak mo weinak Alap mo olsa ayang gul gwizim'ira.' Hen ahakon man emsa enlala në gweblanan, 'Zen diki ahakon men zen orep Alap mo ola ayang nul gwëk, zen mes yap ahanik etan ngaya gwëka. Zen hwëna bosena Yesuskum li yul soneka.' "

²⁰ Ki zep etan takensibiridaka, "Hwëna ere mae mo Asa de dam tasïnkïm, Èe an diki nara mo weinak dep dena?"

Petrus zep ding gulbluka, "Bian, Em an Zen- Israelsa de ngaya tabin hip de Zi niye, Alap men Desa dam tasikïye."

21 Ki zep hwëna gubiri-daka, "Insa kirekam Asa dam lasinin, aha maesa hwëna bahem gubiridan."

Yesus kim nonol tanganna Zën de kareksa goltowen hap dena hamal hap gubiridakake:

(Mat. 16:21-28; Mrk. 8:31-9:1)

22 Etan ki zep gubiridaka, "Alap mo dwam gwibinni abe hap dena a kirekam sa lwal: Ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Ëë karekna mam tangan naka asa goltowe gwer. Hen Yahudi mo nol-nola, Alap mo golak de mam-mam wenya, hen Musa mo olsa de tawa ta gwibin wenya sa Asa baes nëblal, hëndep sa Asa dal. Hwëna yaklana dan-ahan, ki sa Bian tïn nikon etan Asa ngaya tala." *

23 Yesus hen man zi beyasa gubirida gweka, "Men nara Abon de ang gwe-gwen hap dwam gwenna, zen diki zëre mo gwëna zen eititi gwibin- dekam de zëre hap de te-lidak son wë son naban Asa zertronda gwen hapye, anakare enlala naban, 'Ëë sap asa Yesus hun apdenak lil.'" 24 Sap men zen de zëre mae mo auhu-kamanak de gwëna anakan nolairi gwe'ak, 'Ëë babë Yesussu de ang gwe-gweblannak karekna goltowe gwen,' ki

zëno mae gwëna in sa jek-jak gwer. Diki men zen Asa de ang gwe-gweblan hap zëre mae mo gwëna sosok nul gwe'ak, hëndep zao mae de tïn hip, zen zen sa hëndep denaban ëngaya gwer. 25 San ha dawemna?- em de sërkam te-ala beya gwenkam hëndep kitak de okamana ansa bi gwibinkim, hwëna dekam de ere mo gwënsa tihis ginkim. Kirekam dawem naka hom! 26 Zi de anakan de gunsu saher gwenna, 'Ëë Yesussu de ang gwe-gweblan zi,' ki ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Ëë kimë Bian mo ngatan naban hen sosen naban zëno dam taha nakore zi niban golëyaing gwe'anzak, Ëë molyë hen desa anakan kira tak, 'Zini an eiwa Asa de ang gwe-gweblanna.' 27 Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Em an zene awe lowe he'an, em molye ahakon na-en juwek- Alap mo yakla yalak de zaun srëmnakye. Em esa Asa hla lal- Ëë kimë zëre mo bose hap de irik gin hip hata'an zakye."

Yesus kim aha nwe-mase gwekake:

(Mat. 17:1-8; Mrk. 9:2-8)

28 Zënaka de karek tan hap dena in kim tawa tabirki, zao san ha mingguna aha-en tamank, ki zep kwatap san dep golësek gweka- Petrus,

* 9:22 9:22 Yesus Yahudi mo aïtbinkim "yaklana dan-ahan" kam guku. Nëno mae mo aïtbinkim, Zen "zëno ka'an" kam maka guku, ahaksa, "yaklana dan-dan" kam. Sap Yesus Jumatkam tïlki, hwëna Minggukam zep ngaya gweka.

Yohanis, hen Yakobus mae en han, Alapsa de dekon gu soneblan hap. ²⁹ Kim kon ola gu sone'anka, nwe-masena dekam zep hwëna liwe heblaka, hen pakean zem man tangan sërkam ngap-ngap nëblak hen ngli ang makan nalilingtïbli'ak.

³⁰⁻³¹ Mumuk ennak zep Musa ne Elia ne ngatan zi mo lang nakore ngatan naban oljowe zaka. Ki zep zë Yesus hun ërton'anka- Zën de Yerusalemk tïn hip denaka, men kirekam Alap gu-gublukake.

³² Petrus dekam wal bose wal zeban totokkam nisi golëtruwe'anka. Mumuk ennak zep luk ta'anzak, dekam zep Yesussu hla dak- ngatan zi mo lang nakore ngatannak kim zi darena in ërzau'unka. ³³ Zi darena in kim Yesussu hli la'anka, Petrus ki zep totoresa gubluka, "Bian, dawem tanganna- nen de awe lowehe gwen naye. Zep ëe asa gol kluksa dan-ahan syal ëblandal- ahana Bian ere hap, ahana Musa Bak hap, hen ahana Elia Bak hap." Hwëna Petrus insa kirekam gubluka, hyanak zëna man saher gwibi'inika, "O ëe an ba habë kirekam gublul!"

³⁴ Petrus kim nama kirekam ola tonbla'anka, butna ki zep ati gwezak, hëndep man zë wale tabirzik. Dekam zep ëäiri'ak. ³⁵ Ki zep hwëna butna iwe ola ësak,

"An ano Tane, ëre mo Dam

Tasinni. Desa em sal gweblan."

³⁶ Ola in kim zausuk, dekam hwëna Yesus ensa zë hla dak. Owasna insa ki zë hla nuk, zen hom mae aha maesa donbiridak- Yesus kim nama golëlowe he'ankaye.

Dawal mo tïblin waslasna kim dawem takake:

(*Mat. 17:14-21; Mrk. 9:14-29*)

³⁷ Kaknak zep Yesus zëre hon de ang ta gwen zi dan-aharena in han kwatapna in kon golëtine gweka. Hwëna ki zep zë zi beyam-byana hla nulida'anonk. Man kon nësbla'ak. ³⁸ Ki zep kon ahanik ol mamkam gu hanaka, "Bian, ëe ama emsa abe ta'an: Ano walassa emki mas gweblan, sap ano waslasna ahana hom. ³⁹ Dowala kim tïl gweblandana, hëndep dekam zep hërhen naban zënaka zerheirisen gwenda- ëk tutum nuban. Kire enkam ki karek tanda gwenda. Hom holokam hli ta sehal gwenda. ⁴⁰ Mesë sap ere hon de ang ta gwen wenyaka zen de dowala insa zeralsa sonen hap gubiridal. Hwëna man sap nakablal."

⁴¹ Yesus ki zep gubiridaka, "Eiwa, angkam de zini em ei nibarena hom tangan! Em in nol drak-drak enna. Eë san ëse nakaë sap emsa golëlowehe gwek! Eë ama bae- eban mae de holokam golëlowehe gwen naye. An san emki waslasna insa zer halzan."

⁴² Walas tola in kim song gwe'an zaka, zao

zep dowala in karekkam zerheirki, dekon zep yal-yal gwe se'anka. Yesus ki zep jala ban zëbon onakon de wet son hap gubluka, dekam zep hëndep dawem gweka. Ki zep hwëna bi zem insa gubluka, "An dë- eno walas naye. Mes dawem gwenda." ⁴³ Zi trana in man tangan ëtenggwank, hen man ëguk, "Eiwa, Alap mo sosonna mam tanganna!"

Yesus kim etan Zën de tin hip dena tonbiridakake:

(Mat. 17:22-23; Mrk. 9:30-32)

In kim zini nama Yesus mo owas syal gwe-gwibin hip ëtengguan tine'ak, ki zep hwëna dua-blaskam de zini insa gubiridaka, ⁴⁴ "Ola an ing uk. Bahem awe hli yun: Ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa sa jal zi mo tahanak dep tapbla dazim." ⁴⁵ Hwëna zëre hon de ang ta gwen wanya in hom tame nuk. Banakan mes yap zë gweibiridaka, zep tame nul srëm gwek. Man sap tame gun hup dei gwibik, hwëna takensiblin hap man nairiblak.

Dua-blaskam de wanya kim mae hap ëol gwekke, "Diki ëe amaka nëre mae onakon mam gwe'an."

(Mat. 18:1-5; Mrk. 9:33-37)

⁴⁶ Dua-blaskam de wanya ki zep zën mae hap ëol tetek gwe'ak, "Diki ëe amaka nëre mae onakon mam gwe'an."

⁴⁷ Hwëna Yesus mes zëno

mae mo ëol gwenna insa tame gulku, zep walas tola zerhal zaka. Ki zep zëre mo alp nakon zaun hup gubluka. ⁴⁸ Ki zep hwëna gubiridaka, "Zini men zen de ano bose hap aha zisi mas gwebla'anka- sap anakare walas tol maesa, Èe asa desa enlala gweblal, 'Zen Asa mas gwebla'ara.' Hen zi de Asa mas gweblanna, Alap men Zen Asa zer soneka, Zen sa zini insa enlala gweblala, 'Zen hen Asa mas gwebla'ara.' Zep zini men zen ebon mae onakon babu gwen zi mo kim lowehe gwenan, ki zen zen Alap mo nwenak ëmam gwe'an."

⁴⁹ Ki zep hwëna Yohanis gubluka, "Bian, ëe ama zisi hla lak- eno bosekam de dowalsa golëalsa sone gwenak. Èe zebë jalse ëblak, sap zen nëbon mae de ang gwegwen naka hom."

⁵⁰ Yesus ki zep ding gulbluka, "Em bap jalse ëblak, sap zini men zen emsa baes gwibiridan srëmna, zen zen- ebon mae onak dep denaye."*

Yesussu kim langna Samaria mo ë nakon baes nëblakke:

⁵¹ Mes golek de gwe'ak- Yesus dikim okamana ansa hli yun hup, dekam zep Yerusalem san dep golësek gwe'anka. Zini sap zë tru-tru nul gwebla'ak, "Yerusalem san bahem song gwen." Hwëna hom salbiridaka. ⁵² Dekam zep zini lup gul

* 9:50 9:50 Mrk. 9:38-40

soneka- Zënaka de langna Samaria mo ë san dep ngeirblin hap, zao de zisi de takensibiridan hap, "Nara wêhë gola kon Yesussu zer in'inka?"⁵³ Hwëna ëna iwe de zini Yesussu de zer irin hip man baes tak, sap zen mes anakan tawa nëblak, "An Yerusalem san dep song gwe'ara." †⁵⁴ Kirekam kim ësak, Yakobus ne Yohanis ne ki zep enblaka, "Bian, em wêhë dwam gwe'ara?- nen syauksu ngli nakon de ati gwezan hap abe gwibin- zao deka zini in ëhwasdek."*⁵⁵ Hwëna Yesus dekam zep lero gwizimki, ki zep jal gwizimki. ⁵⁶ Dekam zep kon aha ë san dep sek gwek.

Anakare hap de ol: Zini kire hap Yesussu ang nëbla srëm gwek.

(Mat. 8:19-22)

⁵⁷ In kim nama golëtën da'anka, zini ki zep Yesussu gublu zaka, "Bian, men desane ki të gwe'anka, ëe asa Emsa ang gweblanda gwer."

⁵⁸ Ki zep ding gulbluka, "Gwenya witir zem ki. Hen mawana zol zem ki. Hwëna ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna ano ni ta gwen gola hom."

⁵⁹ Hwëna ahanaka zep sap gublu, "Em Asa ang gwebla."

Hwëna zini in man ding gulbluka, "Bian, ëe asa hëndep. Ki ano bian de

tinkim, nara molya drë nwanuka."

⁶⁰ Yesus ki zep ding gulbluka, "Zen zi tokna dikire zi tok bose zik kang nulne gwek. Em hwëna dekam ola ansa anakan gol halada, 'Angkam Alap man nësa de irik ginkim kon gwisibir hana'ara.' "

⁶¹ Ahana hen zini ki zep Yesussu gublu zaka, "Bian, ëe ama Emsa de ang gwegweblan hap dwam gwe'an. Hwëna nonol ëre mo iye osan dep anik song gwek-aumwa olsa de hli yulzimdin hip."

⁶² Ki zep ding gulbluka, "Zi de Alap mo nganak syalsa kon gwesibir hananna, hwëna zen de lure san denaka lero gwesibir kinï gwenna, zen hom dakasti'ira- Alap mo irik ginnik de syalak de mas gwen hapye."

10

Yesus kim zini tuju-pulu enkam dam tasibirkiye:

(Mat. 10:1-14; Mrk. 6:7-11; Luk. 9:1-5)

¹ Bian Yesus ki zep etan ahakore zisi dam tasibirki-tuju-pulu enkam, ki zep gubiridaka- dan-dan dandankam de ë-ë san Zënaka ngeirblindan hap, Zëna men desan amjanbiridan hap kalang gwekake. ² Ki zep ola gulk sun blaonzimki, "Nga

† **9:53** 9:53 Samariak de zini, zen Yahudi tangansa hom. Zen men zen orep aha zi ausu naban ësiri gwekke, zep Yahudi tangan han man zënaka ngil-ngil neibirida gwek. (Yoh. 4:9) Yesus Yerusalem san dep golësek gwe'anka, zep man dam dasik, "An Yahudi wal." * **9:54** 9:54 2Raj. 1:9-15

yala awe de obwagana mes mamkam bil gwera, hwëna men zen de taran hap dena dan en tangan. In zep Nga Bi naka em abe ta gwen-Zen deka zisi ngana awe de syal ta gwen hap lup gul sone gweka. ³ Dekam sek gwek. Emki eenlala gwen: Eë domba makare sosen srëm nakaë emsa lup gul sone'an- gwe tihī jal-jal ngirīn sīn dep. ⁴ Dompetna bahem bitī tan. Honna hen bahem wëwek tan. Sepatuna ala son enna kim em sek gwen. Aha maena bahem kap tan. Men zao debë emsa teisyā sone'an, bahem oranak yausuk song gwen- aha zi maesa de zertowenkamye.

⁵ "Men zao gola lī'inka, nonol em en kinīn, 'Dawem. Em Alap mo taha terenake lowe he'an.' ⁶ Zao de Alap osan dep de hohle gwen nik gwë'anka, ki eiwa zao esa Alap mo taha terenak dawemkam lowehe gwer. Kire nik de gwën srëmkam, ki emki enbirida gukhan, 'Eë mensa nonol emsa enbiridanan, Alap mo taha terenak de sap lowehen hap dena, ki awe molya ki lwak.' ⁷ Men zao gola linnī, zao en em ën. Tembanena mensa ep golzimdinni, desa en emki olgwenblandan. Sap tembanena in, zen eno nik mo tawa tabin hip de tembane. Eëna iwe de nama ënnak, dekon bahem etan

aha zi mo gol dawem san dep al ëhan. ⁸ Em de ënak aptankam, dekon de emsa dawemkam teisyā irinni, mensa ep tembanena taiblin gilzimdinni, emki olgwenblandan.* ⁹ Hen zëwe de zi sang-sang ëgwëna, emki dawem labin. Deban hen emki anakan aīsil eibiridan, 'Alap angkam man kon gwesik hana'ara-teipsinkim de nësa irik ginkimye.' ¹⁰ Hwëna aha ënak de aptanna, zao de zi de emsa baes gwizimdinni, ora bol san em wet oson, dekon em enbirida gukhan, ¹¹ 'Eno mae mo ëna awe de sonna men zen ano nik mo tana ulpnuk makan gwer, eë ama desa etan taik-tik oso guk halan- em dikim anakan tame gun hup, "Alap angkam man sap kon gwesik hana'ara- teipsinkim de nësa irik ginkimye. Hwëna em ema desan de ang tan hap baes ta'an!" ' " ¹² Yesus ki zep waulsuzimki, "Eë ama emsa gubirida'an: Aumwa hap de zisi klis gunnuk, Alap ëna insa anakan sa enlala gweblala, 'Zen orep de ëna Sodomk de zisi ëkarek gwenkam man kwei-kwik nuk.' Zep men kirekam Alap orep Sodomk de zisi zëre mae mo karek-karek hap heip gulku, hwëna ano lup gul irin srëm zini, desa aumwa hap de klis gunnuk sërkam tangan sa karek tabiri."*

* **10:8** 10:7-8 1Kor. 9:7-9; 9:14; 10:25-27; 1Tim. 4:3-5; 5:18 * **10:12** 10:12 Kej. 19:24-28

Mae hap de ol: Ë-ëna men zen Yesussu daiblibla srëm gwe'ak, zëbon mae a kirekam sa lwal.

(Mat. 11:20-24)

¹³ "Ëna Korazim hen Betsaidak de zi, em ëngalap gwen, sap Alap sa emsa sërkam karek tabiri. Ë darena Tirus hen Sidonk de zini insa Bian orep heip gulku, zen maka ëhalek-owas-owassa de hlaul gwenkamye, an kire owa'aë eno mae mo ngirinnik syal gwe-gwibi'inye. Tirus hen Sidonk de zini maka bunsu de awabin niban kaen karonsa darak dak- dekam de zënaka anakan golëtrën hap, 'Ëe ama ëhale'an.'*

¹⁴ Hwëna angkam de ë darena, Korazim hen Betsaidak de zini, em an bëjen em ëhalen! Zen in zep, Alap de aumwa hap zisi klis gunkum, eno mae mo angna sa tangan sërkam karek tabiri. Hwëna ëna Sidon hen Tirusk de zi mo angna, desa de etan karek tabin hip dena sa jahalha gwer, sap zëbe mae hap hom Alap golzimki-dekam de ano owas-owas syal gwibinsi hlaul gwen hap denaye. ¹⁵ Kapernaumk de zini, em hen kirekam. Em ema ëkil gi'in, 'Sap Yesus owas-owasna beyakam nëno mae mo ënak syal gwe-gwibirida, zep nësa sa Alap ngatan zi mo lang san dep dawemkam kang gul sera.' Bëjen. Emsa hen syauk

blanak sa yal gul sera, sap em home Asa laiblibla'an."

¹⁶ Ki zep zëre hon de ang ta gwen wenyaka gwibiridaka, "Zini men zen emsa salbiridanna, zen hen dekam Asa nasalbla'an. Zini men zen emsa baes gwibiridanna, zen hen dekam Asa baes nëbla'an. Hen zini men zen Asa baes gweblanna, zen hen Bian Alap, men Zen Asa zer sone zaka, Desa hen baes nëbla'an."*

Tuju-pulukam de lup gul sonen zini in kim etan lwan dahal zakke:

¹⁷ Tuju-pulukam insa zini lup gul soneka isrip-sri tangan naban lwanda halzak, ki zep Yesussu nenblazak, "Bian, sap dowaldowal maena, eno bosekamë olëalsa sone gwibiki!" ¹⁸ Ki zep ding gulzimki, "Em kime kirekam syal ta'ak, Ëe ama dowal mo kigisa hla tak. Alap desa man kama san dep hiri ta ineka, dekam zep ngli ang tasik kinin makan zan zaka.* ¹⁹ Emki ësane gwen! Ëe mesë ebe mae hap sosonna golzimkem dikim wanyasa zaubin hip hen dare-ëksa. Ëe hen mesë ebe mae hap sosonna golzimkem dikim nëno mae mo jal zini dowal mo kigisa zauk gublu kinin hap. Zep angkam bana hom- emsa de zen karek tabin hip denaye.* ²⁰ Hwëna bahem anakan ësrip-sri

* **10:13** 10:13 Yes. 23:1-18; Yeh. 26:1-28:26; Yl. 3:4-8; Am. 1:9-10; Zak. 9:2-4

* **10:16** 10:16 Mat. 10:40; Mrk. 9:37; Luk. 9:48; Yoh. 13:20 * **10:18** 10:18 Yes.

14:12; Why. 12:7-9 * **10:19** 10:19 Mzm. 91:13; Yoh. 10:27-28; Rom. 8:28-39

gwen, 'Dowal-dowala man asa betek neibirida'an.' Diki mae hap em eisrip-sri gwen: Eno mae mo bosem-sena mes ngatan zi mo langnak ale nuk."*

Yesus kim isrip-sri gwekake:

(Mat. 11:25-27; 13:16-17)

²¹ Dekam zep Alap mo Enhona Yesusu isrip-srikam ing gwe heblaka, ki zep Alapsa gu soneblaka, "Bian, Em in Zen ngli naban okama naban irik so'arake. Ee ama ep dawemsa golbla'an, sap Em ema ere mo irik ginsi de tame gun hup dena enlala blal wenyanya kip hen sekola sul sonen wenyanya kip aning gul gwizim'ira. Hwena sekola srēm wenyanya kip hen enlala betek wenyanya kip ema goltrei gwizim'ira. In eiwa, Bian, zen kire tangankam ere mo dwam gwibin sin ki lwa'an."

²² Bian Yesus Zen hen dekam dua-blaskam de zini anakan tawa tabirki, "Tingare okamasa de bi gwibin hip de sosonna mes kitak Bian abe hap golblaka. Zini toton bejen Tane zem Asa tame tan. Zen diki ere mo Bian en Asa tame ta gwe'ara. Hen ano Biansa nara dep?- tame tan naye. Zen diki A enē tame ta gwe'an. Hen zini men zēbe mae habē dekam de ano Biansa tame tan hap dena gol gwizim'in, zen zen en angkam tame da gwe'an."

²³ Aha yaklakam kim zi beya naban golēlowe he'anaka, dekam zep dua-blas enkam de zini lero gwibiridaka, ki zep desa en gubiridaka, "Em hē'ho gwibinnike lowehe gwe'an, sap em ema ano syala ansa hla kul gwenan. ²⁴ Ee ama emsa gubirida'an: Abare srēmna Alap mo olsa de ayang gul gwizimdin hip de zini hen orep de teipsin-teipsin wenyanya beya nik sap hlaun hup edwam gwe-gwek- em an desae hla kul gwe'anye. Hwena zen hom tol hla nul gwek. Zen man sap esane gwen hap edwam gwe-gwek- em an desae esane gwe-gwe'anye. Hwena zen hom tol esane gwe-gwek. Zep em hē'ho gwibinnike lowehe gwe'an."*

Gulk sun de ol blaonz- imdinni an, Samaria walya in zen wal bose zemka kwasang gweblakake:

(Mat. 22:35-40; Mrk. 12:28-34)

²⁵ Musa mo titi tabin olsa de tawa ta gwibin zini ki zep Yesusu de akasiblin hap hata zaka, ki zep takensiblika, "Bian, ee basa asa syal gwibir?- ee dikim hēndep de gwēn hap denaka gul irin hipye."

²⁶ Yesus ki zep hwena takensiblika, "Mensa Musa zere mo titi tabin olak ale gulku, em banakarekame desa dam gulsu'ura?"

* 10:20 10:20 Why. 3:5; 20:12 * 10:24 10:24 1Ptr. 1:10-12

²⁷ Zini in ki zep ding gulbluka,

“ ‘Bian Alapsa em ensa lwa gweblan-

tingare enho naban, enlala naban, sosen naban, hen tim niban.’

Ahana hen,

‘Zi bose omka em kwasang gwibirida gwen- san de enaka de kwasang gweblanna kiye.’ ”*

²⁸ Yesus ki zep ding gulbluka, “In eiwakame ding guluda. Zen kire enkam syal gwe-gwe, dekam esa hēndep denaban gwē gwera.”*

²⁹ Hwēna zini in man dwam gwe'anka- dekam de aha zi gublun hap, “Zini in eiwa aīrīs.” In zep etan Yesussu takensīblika, “Ki ano wal bose walya endanna- ēe de desa en ensa lwabirida gwen hapye?”

³⁰ Yesus dekam zep desa de goltrēblan hap ola gulk sun blaonblaka, “Yahudi walya man Yerusalem kon Yeriko san dep tine'anka, hwēna oranak zep te-ala hap de ēasas-asas gwe-gwen zi karek dak. Kire-kirena man kitak alal dablak- hēndep pakean mae naban, zao zep dangolek, hēndep sapsap naka zep zē hli dak.

³¹ Hwēna ki zep hen Alap mo golak de syal gwe-gwen zini orana in san taman'an zaka. Zao zep zini in sa hla ta zaka, hwēna alp san lē tabla ine kinika. ³² Etan ahana zini orana in desan song

gwe'an zaka- Lewi Bak mo ausu nakorena. Zi ausuna in sap hen Alap mo golak de syalak mas ta gwenan, hwēna kim zini in sa hla ta zaka, ki zep hen alp san lē tabla ine kinika. ³³ Hwēna Samaria walya ki zep hen desan taman'an zaka. Zen sap Yahudi walsya hom,* hwēna kim zē zini in sa hla ta'an zaka, mam tangankam kwasang gweblaka. ³⁴ Ki zep golek de ta zaka, wei-weina anggur hokam ngan tasibir-blin daka, hen minyakkam dra tan daka. Ki zep tahalebir-blika. Dekam zep zēre mo keledainak drēne seka, ki zep te-alakam de bohē ta gwen ni tan gol san dep zersong gweka- zēwe de etan mas gweblan hap. ³⁵ Ka'ankam zep gol bina in hap te-alana seratus ribu enkam golblaka, hen deban gubluka, ‘An dekam mas gwebla. Hen an de sowehen srēm kam, ēe asa lwahal zankam ep mas gulblul.’ ”

³⁶ Yesus ki zep Musa mo olsa de tawa ta gwibin zini in sa takensīblika, “Eno dam gulsunkum, zi dan-aharena in kon, nara wal bose zem makan enna lwablaka- zini in zen oranak karekna goltowekaye?”

³⁷ Ki zep ding gulbluka, “Zini in zen kwasang tola ban mas gweblaka, zen zen.”

Yesus ki zep ding gulbluka, “In eiwa. Zep em hen kirekam syal gwe-gwe.”

* 10:27 10:27 Ul. 6:5; Im. 19:18

* 10:28 10:28 Im. 18:5

* 10:33 10:33

Yesus kim Marta ne Maria nebon zini gwekake:

38-39 Yesus dekon kim zère hon de ang ta gwen wenyaban golèsek gweka, ènak zep yaing gwek. Zao wenyabosena Marta oso zem Maria han Yesussu zère nik mo gola kon eirink. Maria zen Yesus mo alp nakon nikin'ik- dekon de zèno tawa tabinsi sane gwen hap. 40 Hwèna aya zem Marta man tangan syala taha-tahagwibi'ik- tembane maesa de syal gwibir-zimdinkim. Ki zep Yesussu gubluzak, "Bian, em ba habe zè Mariasa kara gu'ura? Èe an zebè a-en hwèna syala taha-tahagwibi'in. Em gubin- asa deka mas gwibirzik."

41 Bian ki zep ding gulbirki, "Marta, Marta, em ema enlalana men-san an-sankam beya gwe'ara. 42 Hwèna sap dwam gwibin tanganna aha-en. Maria mes zèn dawem wenyaka iti-ti gilsil, zep Èe molyè gubikdesa de hli yun hupye."

11

Yesus kim ol gu sonenna tawa tabirkike:

(Mat. 6:9-13; 7:7-11)

1 Aha yaklakam Yesus Biansa gu soneblaka. Kim hya gwesiki, ki zep hwèna zère hon de ang ta gwen wenyaban in ahanik gubluka, "Bian, asa Emki hen ol gu sonensa tawa tabin- men kirekam baptis ta gwibin zini Yohanis Swe zère hon de ang ta gwen wenyaban tawa ta gwibirkike."

2 Yesus ki zep ding gulzimki, "A kirekam em ègu sone gwen:

Bian, dikire eno bosena teip nulsuk gwek.

Diki okamana awe Em hen irik gilzin.

3 Abe mae hap tembanena mwin-mwankam gol gwizim.

4 Ano mae mo karek-karekna ap tap gul-suzim,

sap karek-karekna mensa aha zi abe mae hap nol gwizimnin, èe ama desa eititi ei gwibirin.

Hen asa de akasibiridannak bahem nwe enkam asa kara ta gwibin."

5 Ki zep etan Yesus ayang gulzimki, "Hwèna emki èenlala gwen: Eme ki ahanik wal bose uk mo gol san ngirin tatem song gwe'anam- zao de abe tan hap, 'Wal bose, abe hap tol tembanena golbla. 6 Ano aha è nakore wal bosena nër hom ano golak tilin zala, hwèna ano tembanena hom- zèbe hap de desa golblan hapye.' 7 Hwèna wal bose om in maka ep ding gulblu'ara, 'Bahem asa blostaban. Lilikinni mesè solhlasindal, hen èe ama walas naban nisi golètruwe'an. Èe molyè luwek- ebe hap de tembanesa golblan hapye.'

8 "Èe ama emsa gwibirida'an: Zini in sap hom anakan dwam gwe'ara, 'Zen ano dokot. Èe anik mas gwe-blak,' hwèna eme saher ing

gul sonen srëmkam aberbe ta tine'anam, zen hëndep dekam maka luwe'ara. Em men desae zëbon dwam gwibi'inam, hëndep dekam maka ebe hap golbla'ara. ⁹ Zen in zebë emsa gubirida'an: Em Alapsa aberbe ta tine gwen, dekam sa ep golzimdi. Em teibir tine gwen, dekam esa hëndep hla kul. Lilikinsä em ga'ga so tine gwen, dekam sa ebe hap lilikinni talusuk gwizimdi. ¹⁰ Sap zini men zen abe gwegwenna, zen gul irinkim. Men zen tei gwibinni, zen hlaunkum. Hen men zen lilikinni ga'ga so gwenna, zëbe hap talusublunkam. ¹¹ Ere mo tane de emsa hogwe hap abe ta'anam, san ha emaka wanyana golbla'ara? ¹² Ayang sik hip de emsa abe ta'anam, san ha emaka dare ëksa golbla'ara? ¹³ Em sap jal-jala, hwëna eno anakare kwasang enlalana hen ki, 'Ëe anik dawem naka ëre mo walas hap golblak.' Hen kirekam- nëre mae mo Bianna ngatan zi mo langnak de Zini: Desa de abe tankam Zen dawem naka gol gwizimnira, hëndep zëre mo Enhosa hen hlë ta sone gwizimnira."

Farisikam de gubirida gwen zini kim Yesussu zi tra mo inik anakan donsublu'akke, "In dowal mo sosonkam syal gwegwe'ara."

(Mat. 12:22-30; Mrk. 3:22-27)

¹⁴ Aha yaklakam, Yesus ol ton gwen srëm zi

nikon dowalsa zeralsa soneka. Dowala in kim wet soka, zini in dekam zep ola tonka. Zi trana in zen zao lowe he'ak man tangan dengguanbla'ak. ¹⁵ Hwëna Farisikam de zini ki zep zi trana in mo inik ëton'anzak, "Zëbe hap mes dowal mo kigina Beelzebul Bak sosonna golblaka, in zep zëno sosonkam aha dowal-dowala zeralsa sone gwibi'ira." ¹⁶ Hen ahakon, men zen Yesussu saher tan hap dwam nëbla'ak, zao hen lowe he'ak. Zen zep abe dak, "Emki ngli nakore owassa ap syal gwibir-zimdin- ëe akakim emsa dam lasik, 'An eiwa Alap zer soneka.'"

¹⁷ Hwëna Yesus mes zëno mae mo enlalana tame tazimki, ki zep ola gulk sun blaonzimki, "Aha-ere irik gin nik de hlik-hlik gwe'anam, zën de ëeija'anam, zen molya ëtatete gwe'anam. Nabakam maka zënaka timbwas nu'in. Hen zënaka de gil-gil gwibiridan nakon de aha-ere golak dinik hliwe'anam, zen maka hëndep sekwak gwe'an. ¹⁸ Zep hen kirekam, dowal mo kigi mo irik gin nik de hliwe'anam, etan zënaka de golëeijan hap, zen molya ëholo gwe'anam. Zep Ëe dowal mo sosonkam homë dowal-dowala zeralsa sone gwibi'in- in kirekame asa lonsublu sanye. ¹⁹ Ki ahakore Farisikam de zini zen hwëna nara mo sosonkam nakasik gwibirin?- dekam de dowal-dowalsa golëalsa

sonebin hipye. Zep ere mae mo ahakorena in maka emsa anakan nenbirida'an, 'Em ema ëkarek gwerkirekam de Yesussu tonsublunkamye.' ²⁰ Hwëna Èe dowala Alap mo sostonkamë zersa sone gwibi'in. Zen dekon zep anakan dam gwesi'in, 'Alap Zën de irik gïlzin hap angkam man sap kon gwisibir hana'ara, hwëna em ema desan de ang tan hap baes ta'an!'

²¹ "Sap Èe dowal mo kigi mo bi gwibin kire-kire dawemsaë jal zi mo kim alal ta gwebla'an. Zi jaljal de zëre mo golsa kara ta'anam- gwetap tangal inen naban, zëbe hap de jal zini na-en molya ti'in zanam. ²² Zini in dekam maka zënaka anakan enlala gwebla'ara, 'Jana ngi benben hap sa asa airiblala.' Hwëna zëno jal zi mo soston de taman kini'anam, zen maka golak tilbli'an zala, hen maka zëno jana tanena insa alal tabla'ara. Dekam sa jal zini in zëno kire-kirena alal tablala, hen dekam sa zëre korena kip kae gweblazimdi. Èe hen kirekamë jal zi mo kim awe gwë'an, zebë dowal mo kigi mo irik gin nikon zisi alal gul gwe'an. ²³ Hwëna em de Asa zerzaun srëmkam, em ema aban ërdarak gwe'an. Hen em de Asa mas gweblan srëmkam, em ema ano syala tru-tru u'in."

Dowal de etan lwa halzan hap de ol:
(Mat. 12:43-45)

²⁴ Yesus ki zep tawa tabirki, "Dowal de totoresza zi nikon wet sonna, dekam gwana-gwana san sa hakalada gwera-zao de aha zi maenak tin hip. Hwëna aha maenak de tin srëmkam, dekam sa dowala in enlala gwera, 'Èe asa etan ëre mo gol hli tan san dep lwahal.' ²⁵ Kim de lwa ha'an zaka, gola insa anakan sa hla ta zala, 'O ano ëpba gol gwë gwenna mes tangan gol bina oto tasiki hen ngan tasiki.' ²⁶ Dekam sa dowala in song gwera-aha dowalsa de zëre onakon de jal-jal taman kinin tangan naka tuju enkam kwang guluda halzan hap. Deban kim de zini iwe golëbiti gwe'an zaka, zini in mo gwëna dekam tangan sa karek gweblal-nonol gwën nakonye."

Mae hap de ol: An zen hë'ho gwibinnik lowehe gwenan.

²⁷ Yesus kim kirekam gubiridaka, wanya ki zep mamkam gu anek, "Wanya men zen emsa jaha gwëk hen momkam taizi gwëk, zen eiwa hë'ho gwibin nika hlauk." ²⁸ Ki zep ding gulbirki, "Sap eiwa, hwëna diki zini men zen Alap mo ola ësane gwe-gwenan hen syal nei gwibirin, zen zen hë'ho gwibinnik lowehe gwenan!"

Mae hap de ol jalse gwen:
Sap Yesussu mes owassa de

syal gwibir-zimdin hip abe dak.

(*Mat. 12:38-42; 16:4; Mrk. 8:12*)

²⁹ Zi trana kim etan ëmas-mas gwe-gwe'anzak, ki zep etan ayang gulzimki, "Angkam de zini em eiwa jal-jal tanganna. Em hwëna owassa de ebe mae hap syal gwibir-zimdin hibe Asa aberbe la gwenan. Hwëna angkam bëjënë syal gwibir-zimdin. Diki ngein sin de yaklanak asa aha-en syal gwibir-zim: Men kirekam Yunus hon lwakke.
³⁰ In kirekam owasna ë yala Niniwek de zi hip Yunus Bak hon lwakke, orapna dan-ahan de hogwe ungala mwanak gwënkam, ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Abon hen kirekam sa owasna lwal-angkam de zini em de hen hlaun hupye. ³¹ Alap de aumwa hap angkam de zini emsa klis gunnuk, selatan kore teipsinkim de wenya in, zen sa hen olsa de mas gun hup zaul- men zen orep teipsin zini Salomo Baksa duwebla zakke. Zen dekam sa anakan emsa swrë tabir, 'Ëe ama langa en nakon Salomo mo enlala blala kore olsa de sane gwen hap hatak. Hwëna ebon mae onak kim ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna hataka, em hwëna ema asalsik gweblak.' ³² Hen kirekam, Alap de aumwa hap angkam de zini emsa klis gunnuk, dekam Niniwek de zi mo angna sa olsa de mas gun hup ëzaul. Zen

dekam sa emsa anakan swë dabir, 'Yunus Bak kim ëhalen hap de ola ban abon mae golhataka, ëe dekam ama ëhalek. Hwëna ebon mae onak kim ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna ëhalen hap de ola ban golhata zaka, em hwëna ema ëhalen hap baes tak.' "

Enho nik de kawesik gwen srëm hap kim ola gulk sun blaonzimkike:

³³ Yesus Zen kirekam ola gulk sun blaon gwizimki, "Zini hom pelita ngatannak yuna utuk nul sone gwenan-dekam de ngatanna insa aning gun hupye. Zen diki meja maenak nonne gwenan-dekam de ngatannak zini zi niban golëteinikirin hipye. ³⁴ Nwena zen tim hip de lilikin- enho dikim ngatan gwen hap. Nwe nik de lalak nënna, dekam enhona hen ngatanna. Hwëna nwe nik de haï nënna, enhona hen kawesin tanganna. ³⁵ In zep nwekam dawem enkam em ëkara gwe-gwen. Eno mae mo ngatanna in mana kawesin hip jowenank. ³⁶ Enlala kawesin srëmkam de enho ngatan gwenna, eno gwëhan san dekam ngatan en sa lwa gwer- lampu de zil inen makan."

Farisikam de zi hip de ol jalse gwen:

(*Mat. 23:1-36*)

³⁷ Yesus kim aïsïl ton-biridanna golzausuku, Farisi walya ki zep zëno golak de golëtembane tan hap

abe taka. Yesus ki zep golëbiti gweka- zao de tembane tan hap. ³⁸ Farisi walya in man zë Yesussu tenggwanbla'anka, sap Zen hom tembane gwen hap de nonol tahasa su tazimdin sin ang gwe'anka- men kirekam Yahudi mo auyan-aza mo ëpba olak lwakye.*

³⁹ Hwëna Bian Yesus zep ding gulbluka, "Eiwa, em an Farisikam de zini eno mae mo lowe henna mae makan: San de zi de piringmoksä ë-en nakon ngan tasik gwibinni, hwëna olk san bëjen. Ere mae mo timni hen kirekam. Em sap ema tahan sopna ngan lasik gwibirin, hwëna olk kon eno mae mo enhona mes beya gweka- kire-kire beya gwen hap de holehle enlalakam hen jal-jal enlalakam. Em ema desa de hen ngan tasin hip baes ta'an! ⁴⁰ Em an eiwa enlala joblo-top tanganna! Alap mes ki syal gwibirki- tahan nakon dep dena insaye. Hen olk kon dep dena mes syal gwibirki. Desa hen man kara gulzim'ira. ⁴¹ In zen eno mae mo enhonak kire-kire beya gwen hap dena lwa'an, desa eititi eibik. Dekam ere mae mo kire-kirena tahalha wenyaka kim kae eibiridak. Zen dekam sa eno mae mo timni hëndep enho naban Alap mo nwenak ëngan gweher.

⁴² "Farisi zi, kwasang tol! Em ëngalap gwen, sap em karekna mam wenyaka

esa oltower. Em sap ema nganak de kire-kire betekna Alap hap de hlikna ol gweblanan, hwëna Alapsa de ensa lwablanna hen zi bose omka de dawemkam golëlowe henna, desa ema eititi ei gwibirin. Zen diki zen- bol-zaun tangan wenyaye. Zen diki nonol desa emaka syal ei gwibirin. Zao etan nganak de kire-kirena insa lun em hen mas gul gweblan.* ⁴³ Farisi zi, kwasang tol! Em ëngalap gwen, sap em karekna mam naka esa hla kul. Em but srëm gol-golak ngeinnik de komal tum dawemnak de teinikirin hibe ëdwam gwe-gwenan. Hen em ema ëdwam gwe-gwenan- zi de tagal gwen maenak anakan emsa gubirida gwen hap, 'Dawem, bian guru.' ⁴⁴ Em karekna mam naka esa hla kul. Em in men kiye- gol taublun srëmkam de zi tok drë nwanunna. Desan de zi song gwenna, dekam bëjen tame gun, 'Ëe zi tok tahan sanë zauk ane kinil.' Zep em hen kirekam. Zini man emsa tim di gwibirin, 'Zini an dawemna,' hwëna enhona ase naban."

Musa mo olsa de tawa ta gwibin zi hip de oljalse gwen: (Mat. 23:1-36; Mrk. 12:38-40; Luk. 20:45-47)

⁴⁵ Dekam zep hwëna Musa mo titi tabin olsa de tawa ta gwibin zini gubluka, "Bian, insa kirekam Farisikam de wenyaka jalse gwibiridala, in asae hen lamang tabirida!"

* 11:38 11:38 Mrk. 7:2-4 * 11:42 11:42 Im. 27:30

46 Yesus ki zep hwëna ding gulbluka, "Kwasang tol, em hen Musa mo titi tabin ol tawa ta gwibin zini! Em ëngalap gwen, sap em hen karekna mam naka esa oltower. Eno mae mo tawa tabinni man nwe-mase gwe-gwenan- san de zi de aha zi hip nihin dohon-honsa mam enkam wëwek ta sone gwiziminni kiye. Sap em ema Musa mo titi tabin olak etan ere mae mo aha titi tabinsi mas-mas ul zahe gwenan, zep tangane hëndep dohon-hon la gwibirin. Ena hwëna home desan ang ta gwenan.

47 Em ëngalap gwen, sap em karekna mam naka esa hla kul. Sap em in zi tamera gwen zi mo weiwik gun walas! Eno ayan-azana Alap mo olsa de ayang gul gwizimdin hip de zini man damera gwëk. Em hwëna angkam desa de lo tasik gwibin golsae sam-sam la gwibir-zim'in. 48 Hwëna em insa kirekam syal ta gwe'an, zen man nwe-mase gwe-gwe'an- san de ayan-aza oban de anakan enlalasa siri tanna kiye, 'Em sap esa lamera gwer. Eë asa hwëna lo lasik gwibir.' 49 Zen in zep Alap zëre mo enlala blalkam guku, 'Eë asa ëre mo olsa de ayang gul gwen hap de zisi lup

gul sone gwizim. Ahakon sa karek da gwibir, hen ahakorena sa damera gwer.' 50-51 Zen in zep sa Alap angkam de zini ebe mae hap karekna sërkam golzimdi-kitak de zëno ol ayang gul gwen zisi de tamera gwen hap de karekna, nonol lonesen nakon hëndep angkam dena. Nonol lonesen nakon kim Kaen Bak Habelsa taka, dekon hëndep eno ayan-azana Alap mo ol ayang gul gwen hap de zini man damera gwëk, hëndep aumwa hap Zakaria Baksa Alap mo gol mwanak dak. Zen Alapsa de aïriblan srëmkam Alap hap de tweran nin ang gulsuk gweblan kals alpnak dak. Eë ama emsa gwibirida'an: Kitak de zi tamera gwen karekna insa Alap mes lam gulku- dekam de otan ere mae hap ngëro gulzimdin hip! *

52 "Musa mo olsa de tawa ta gwibin zini, em ëngalap gwen, sap em karekna mam naka esa hla kul! Em sap Alap mo nwenak dikim ësam gwesin hip de orana tawana, hwëna em home desan ang ta gwenan. Hen zini men zen sap desan de ang tan hap ëdwam gwe-gwenan, hwëna eme zëbe mae hap orana layalsik

* **11:50-51** 11:50-51 Zakariasa men desa Yesus awe gubluka, zen baptis ta gwibin zini Yohanis mo biasa hom enlala gweblaka. Zen hwëna apde bose zem- Alap mo olsa de ayang gul gwizimdin hip de zi. Zen diki desa orep Alap mo golak de kals alpnak dak. Yahudi zi mo Ibrani olkam de Alkitabnak, nonol tangan Habelsa aya zik taka (Kej. 4:8), hwëna zëno mae mo aumwa hap de bukunak Zakariasa dak. (2Taw. 24:20-22)

gwizimnin.” †

⁵³ Hëndep dekon, in kim lwasek, dekam zep Musa mo titi tabin olsa de tawa ta gwibin hip de zi niban Farisikam de gubirida gwen zi niban zi tra mo inik Yesussu sèrkam donsuk gwebla'ak. Hen dekam zep u siweblan hap dakensibli tine gwek- ⁵⁴ anakare enlala naban, “Zëno ol-gun mae de karek gwe'ak, dekam esa klak lal.”

12

Èk enkam de syal gwe-gwen srëm hap de ol:

(Mat. 10:26,27)

¹ Dekam zini mes riburibukam Yesussu tagal nèblazak hen ngirin da'ak, hëndep man zë zënaka nyaubirida gwe'ak. Dekam zep nonol zëre hon de ang ta gwen zi ensa gubiridaka, “Dawem. Ema Farisi zi mo èk enkam de tawa tabin sin ang tanank. Zëno mae mo karekna in, zen ragi makan mam gwe-gwenan.

* ² Mensa zini ber-ber nul gwenan, zen sa lamkam wet sol. Mensa enlalana aning da gwenan, zen sa lamkam tame dal. ³ Em mensa angkam kawesinnik lon gwibi'in, zen hwëna lamkam yaklam sa èsane gwe-gwer. Hen mensa gol mwanak i

mwa ennak lon sonebirida gwe'an, zen hwëna lamkam ènak sa ol mam-mamkam donbirisen gwer.”

Mae hap de ol: Alap ensa em aïri gweblan.

(Mat. 10:28-31)

⁴ “Wal bose wal, zi bose omka bahem aïribirida gwen, sap zen auhu-kama tim en naka damera gwenan. Hwëna tan hyanak bëjen emsa etan karek tan.

⁵ Hwëna Èe ama emsa gubirida'an: Diki Alap ensa em aïri gweblan. Sap zen zëno dena- tan hyanak de syauk blanak emsa tak ta irin hip denaye. Zep eiwa, zen diki Desa en em aïri gweblan. ⁶ Emki mawana taïnim bes-bessa enlala gwibiridan. Desa zini hom te-alakam de kap tan hap dwam neibirida gwenan.

Sap eiwa kirekam, hwëna Alap bëjen aha-en mae desa hen eititi gwibiridan. ⁷ Hen kirekam, eno mae mo nol alana, Bian Alap mes desa anakan tawa gwibiriki, 'Beyana ki en.' In zep ere mae mo tim hip dena bahem èngalap gwe-gwen, sap em Alap mo nwenak mawana taïnim bes-bes naban apdenak hom.”

† **11:52** 11:52 Musa mo olsa de tawa ta gwibin zini maekam Bian osan dep de orana dayalsik gwizimk: Zen auyan-aza zik mo titi tabin ola mamkam aha zi hip wei nul sone gwizimk, hen zëre mae mo enlala nakore naka mas nul gwizimk-men kirekam ayat 46nak Yesus jalse gwibiridakake. * **12:1** 12:1 Ragina desa man betekkam rotisa de syal gwibinnik mas nul gwenan, hwëna dekam zep mamkam hop gwe-gwenan hen bwap-bwap gwe-gwenan. Rotina ragi srëmkam bëjen hop gwen. Dekam drak-drakna.

Kristussu de aha zi hon kira tan hap de ol:

(*Mat. 10:32-33; 12:32; 10:19-20; Mrk. 3:29*)

8 “Ëe ama emsa gu-birida'an: Zini men zen aha zi hon zënaka anakan kira ta gwenna, ‘Ëe an Yesussu de ang gwe-gweblanna,’ kire zini Ëe asa hen Alap mo dam taha nakore zinik anakan kira tal, ‘Zen an hen eiwa Asa de ang gwe-gweblanna.’

9 Hwëna zi de aha zi hon Asa anakan nazabeb'ak, ‘Ëe Yesussu de ang gwe-gweblan zisi hom,’ ki Ëe asa desa hen aunwa hap de zisi klis gunnuk Alap mo dam taha nakore zinik anakan kira tal, ‘Zini an Asa de ang gwe-gweblan zisi hom.’ 10 Ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa de zi lamang ta'anka, karekna insa Alap maka zëbe hap tap gulsu'ara. Hwëna zi de Alap mo Enhosa lamang tankam, desa Alap bëjen tangan tap gulsu'ara.

11 “Emsa sa dahyo gwer-Yahudi mo but srëm golak de mam-mam wenya kip de golëtrei gwizimdin hip, hen auhu-kamanak de teipsin-teipsin wenya kip. Anakan sa emsa nolëtrei gwizim, ‘An Yesus hon de ang ta gwen zi.’ Kirekam de ebon mae lwankam, dekam bahem anakare hap enlalana ëbeya gwe-gwen, ‘Ëe banakarekam asa zë ton hen ding gulzim?’ 12 Sap emsa

de taken-taken gweblan ennak sa ki Alap mo Enho ebe mae hap gol gwizimdin em de kirekam ëton gwen hap denaye.”*

Yesus kim te-ala beya zi enlala joblo-top hap ola gulk sun blaonzimkike:

13 Ki zep zi beyana in kon ahanik Yesussu gubluka, “Bian, emki ano ayasa gublun- zen de bian swe mo kire-kire hli tan dansa abe hap hli tablan hap.”

14 Yesus ki zep ding gulbluka, “Asa hom ki nenblakmam zi mo kim de bian swe uk mo kire-kiresa ep klis gulzimdin hipye.” 15 Ki zep etan tïngare zi hip ayang gulzimki, “Dawem. Banakare kire-kiresa de hole gwibinni, zen zen sa emsa karek tabir. Sap eno mae mo lowe henna, zen kire-kire beya ennak hom lwa gwenan.”*

16 Yesus ki zep ola gulk sun blaonzimki, “Orep ki zini gwë gweka. Zëno kire-kirena beya tanganna. Zëno kamanak mulkwan maena dawemkam hata gweka. 17 Ki zep zëre en hap enlala gweka, ‘Ano nga nakore kire-kire kang ta gwen golgola an yak-yak naka homdekam de ëre mo mulkwan maesa zë kang ta gwen hapye. Ëe banakan asa syal gwibir?’ 18 Ki zep etan enlala gweka, ‘O angkam mesë dam gulsunun. Ëe asa ëre hon de syal ta

* 12:12 12:12 Mat. 10:19-20; Mrk. 13:11; Luk. 21:14-15 * 12:15 12:15 1Tim. 6:9-10

gwen wenyaka gubiridal-kire-kire kang ta gwen gol-gola ansa de wet tyasibin hip. Dekam ahasa sa mam-mamkam daublul- zëwe de kang ta gwen hap.’¹⁹ Zen dekam asa enlala gwer, ‘Ëe an hë'ho gwibin nika de goltowe gwen zi. Ëe dekam na-en molyë tahalha gwek. Angkam sap asa sëwe henkam gwë gwer. Tembane dërek-dëreksa asa twin gwibir, hen ho dëreksa asa otde gwer, hen ëre mo gwënna asa nga-ngol gwibir.’

²⁰ “Hwëna Alap dekam zep gubluka, ‘Em enlala joblo-topna! Namen mo kam dekam Ëe asa hwëna eno angna zersil. Hwëna dekam eno kire-kirena mensa ere en hap lam taka, aha zi sa bi nëblandal.’ ”

²¹ Ki zep etan Yesus aumwa hap gubiridaka, “In kirekam sa lwa gwer- zini men zen auhu-kamanak zëre en hap kire-kirena kang da gwenanye, hwëna zen hom hëndep de gwën hap de kire-kire dikim Alap mo nwenak ëbeya gwen hap syal ta gwenan.”*

Alap en hon de yaïng gwe kinî gwen hap de ol:

(Mat. 6:25-34; 6:19-21)

²² Yesus ki zep hwëna dua-blaskam de zëre hon ang ta gwen wenya in en hap ayang gulzimki, “Zen in zebë emsa gubirida'an: Bahem anakan ëngalap gwe-gwen, ‘Ëe

banakan asa gwër? Ëe basa asa twin gwibir? Hen ëe basa asa ala so gwer?’²³ Sap eno gwënna zen tembane en nakon hom lwa gwenan, hen timni ala so gwen hap de en nakon hom lwa gwenan.²⁴ Emki mawana blensa enlala gwibiridan. Zen hom ba maena eiyas nîl gwenan, hen hom dan gwenan. Hen zëno mae mo tembane kang gul gwen gola hom. Hwëna Alap ki zëbe mae hap tembanena gol gwizimmira! Zep em bahem ëngalap gwe-gwen, sap em Alap mo nwenak mawa mo kim hom.²⁵ Em de ere mo gwën hap ngalap gwenkam, san ha em emaka ere mo gwënna insa engka en mae langa gulsu'ura? Bëjen.²⁶ Em de enlala nik ëbeya gwe-gwenkam molye ere mo gwënna betek en maekam ayang ul ine gwek. Ki ba hap de enlalana beyam-bya gwen hap?— ala son hap de kire-kire hap, hen tembane mae hapye.²⁷ Emki sap sona ok eissi enlala gwibiridan. Zen hom syal ta gwenan, hen pakeanna hom dayal gwibirin. Hwëna Ëe ama emsa gubirida'an: Sap teipsin zini Salomo Bak, zen hwëna hom ok eis nwe-awes makare pakeanna akeka- desa de zëre mo te-ala beyakam teisyan hapye.²⁸ Em in Biansa de taïblîblanna tawa naka hom! Ok eis mo ëhultunnu tihis tanganna, sap zen

* 12:21 12:21 Yak. 4:13-15; Mat. 6:19-21

namen de ënwe-awes gwenkam, hwëna ka'an de ëjek-jak gwen. Zen sap eiwa kirekam, hwëna Alap ki desa kara ta gwibirida. Zep emki Biansa anakan taïbli gweblan, 'Zen molya asa ala so gwen hap denakim da tasiki.'

²⁹ "Zep bahem anakan enlalana ëbeya gwe-gwen, 'Ëe basa asa twin gwibir hen otde gwibir?' Bahem banakare mae hap ëngalap gwe-gwen. ³⁰ Sap Alapsa de tame tan srëm zini zen kirekam ëngalap gwe-gwenan. Hwëna nëno mae mo Bianna Zen anakan tawana, 'Ano walasna kire hap ëtahalha gwe'an.' ³¹ Hwëna em Alap de nabakam irik gülzin hap denaka em syal gwe-gwibin, ki Zen sa hen ebe mae hap eno tahalha gwibinni gol gwizimdi.

³² "Em in zen dan en Abon ang ta gwe'an, bahem ëairin, sap eno mae mo Bianna man emsa sam gwesibirida'ara- em de zëno irik ginnik bitï gwen hapye. ³³ Ere mo bi gwibin kirekirena te-ala hap em lirak tabin. Te-alana desa tahalha zi hip em kae gweblazimdin. Dekam em dakal hap de kire-kiresae lam ta'ara, hen kire-kirena in molya ep ëjek-jak gweblak. Ngatan zi mo langnak em lam tan, sap zëwe sowë zi molya kap dak, hen winimni molya dwenblandak. ³⁴ Sap men zëwe eno kire-kirena ërlwa gwenna, eno enlalana

hen zëwe sa lwa gwera."

Salok-salokkam de lowehe gwen hap de ol, sap Yesus sa etan lwahal zala:

(*Mat. 25:1-13; Mrk. 13:34-36; Mat. 24:43-51*)

³⁵ "Em salok-salokkam em lowehe gwen- Asa de hut tu ane gun hupye. Em zep em pakean alala tan naban hen syauk ngatan naban Asa kara gwe-gweblan. ³⁶ Men kirekam babu gwen zini mam zemka kara në gweblananke, zen de wezi daresa de oto son nakon lwahal zannak, em hen kirekam em lowehe gwen. Mam zini in kim de hata'an zaka, lilikinsi sa ga-ga so zala. Dekam sa hëndep dalusublul. ³⁷ Zen de babu zem insa nama de salok-salokkam de ës gweblannak hlauluda zankam, dekam sa tangan sam gwesibiridala. Ëe eiwa denakaë emsa gubirida'an: Mam zini in dekam sa babu gwen zi makan zënaka gwëblala. Dekam sa zën zëbe mae hap tembane dëreksa syal gwibir-zimdi. Ki sa teinikirin hip gubiridala-zao de golzimdin hip. ³⁸ Zen de ngirin anen mae hatankam, nama de salok-salokkam de ësblannak hlauluda zankam, ki zëre hon de babu gwen zini in hë'ho gwibin tangan naka sa hla nul. ³⁹ Emki sap ëenlala gwen: Gol bi nik de anakan tawa gwe'anam, 'Ano golak sowë zini namen mo kam sa til zila,' zen dekam molya nini ta'anam. Sowë zini in de tülzin srëm hap maka

sale'ara. ⁴⁰ Zen in zep, em hen kirekam salok-salokkam lowehe gwek, sap em home tame u'in- ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Ëe de lwa halzan hap denaye."

⁴¹ Petrus ki zep tak-ensiblika, "Bian, ola insa gulk sun blaonzimdi, san ha abe mae en hap? San ha hen tingare zi hip?"

⁴² Ki zep ding gulbluka, "Ebe mae hap dena, zen aïsili a kirekam sa lwal: Teipsin zi nik de holokam langa san song gwe'anam, zëre hon de babu gwe-gwen zini men zen de enlala blalkam gwë'anam hen taïbliBlan nik, zen zëbe hap maka syala anakan wei yul sone gublu ha'ara, 'Ano tim bwanak babu gwe-gwen bose omka em irik gïl gwe. Zëbe mae hap tembanena hen sowe henkam gol gwizim.' ⁴³ Teipsin zini in de mumuk ennak lwahal zankam, zen de anakan hla ta'an zanam, 'Zen dawemkam ano tim bwanak irik gïl gweka,' ki zen sa zëbe hap isrip-sri gwibin nika golblala. ⁴⁴ Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Teipsin zini in dekam sa zëno bosena esek gul seblala, hen zëre mo kire-kiresa de kitak kara ta gwibin hip sa gublula.

⁴⁵ "Hwëna babu gwen zini in de anakan enlala gwe'anam, 'Ano teipsinni in na-en molya lwahal zaka,' zen sa hwëna ahakore babu gwen bose zemka tangole gwibiri- sap zi, sap we. Hen

zi bina in mo te-alakam zë-en sa tembane gwe-gwera, hen ho mamaksa sa kim otdeblanda gwera, dekam sa hëndep mamak gwera. ⁴⁶ Ki sa hwëna mumuk ennak babu gwe-gwen zi karekna in mo tame gun srëmnak teipsin zini in hata zala. Dekam sa tok hap zip so zala. Hen zëno angna dekam sa tak ta iri- men zëwe Biansa de taïbliBlan srëm wenyik mo angna lowehe gwe'anke.

⁴⁷ "Babu gwe-gwen zini men zen mam zik mo dwam gwibin sin anakan tame gunnu, 'An ano syala zen,' hwëna zen de zënaka hohle tan srëmkam hen syal gwibin srëmkam, ki mam zini in de hatankam desa sa mamkam de lek-lek tan hap gubiridala. ⁴⁸ Hwëna babu gwe-gwen zini men zen mam zik mo dwam gwibinsi tame gun srëmna, desa betekkam de lek-lek tan hap sa gubiridala. Ebe hap de mamkam hli tablankam, zen hen aumwa hap mamkam de goltrëblan hap sa emsa gublula. Ep de beyakam hli tablan dankam, ki hen beyakam de goltrëblan hap sa emsa gublula."

Yesus kim anakan tawa tabirkike, "Abon onakon esa enaka gïl-gïl eibirida gwer."

(Mat. 10:34-36)

⁴⁹ "Ëe an okamanak de zisi de klis gun hubë hatazak. Ano klis gunnu zen syauk makan sa tingare zini neisbir. Hen Ëe ama dwam gwe'an, nabakam bae ki syauknu in hiti'inam!

⁵⁰ Hwëna nonol Aen aša karek yawala goltower. Èe dohon tangan nakaë eis gwibi'in- desa de goltowen hapye. ⁵¹ Bahem anakan Asa kil ti gwen, 'Zen an umlaesa de okamanak awe golhatazan hap hata zaka.' Èe kire hap homë. Hwëna abe hap de jal hap Asa de tame tan srëm weny sa emsa gil-gil neibirida gwer. ⁵² Zep angkam ebon mae a kirekam sa lwa song gwer: Aha-ere golak de zi aha-ere taha-tapkam lowe he'anam, hwëna Abon onakon esa enaka gil-gil eibirida gwer. Anakarekam sa lwa song gwer: Dan-ahan men zen Abon ang ta srëm gwe-gwe'an, zen hwëna dandan dena emsa sa gil-gil nei gwizim. ⁵³ Ebon mae onakon, abe hap de jal hap walas oban esa enaka gil-gil eibirida gwer- sap zikim dena hen wekam dena, hen sap aebo wal maekam dena."

*Mae hap de ol jalse gwen:
Sap ngatan zi mo lang nakore
Zi Tangansa hom tame dak.*

(Mat. 16:2-3; 5:25-26)

⁵⁴ Yesus ki zep gubiridaka, "Yakla de kaknak sal-sal gwe zanna, dekam ema dam ulsuk gwenan, 'Sa o dil gwer.' Hëndep kirekam sa ki lwal. ⁵⁵ Yakla de but-som but-som gwe zanna, dekam ema dam ulsuk gwenan, 'Sa sasa gwer.' Hëndep kirekam sa ki lwal. ⁵⁶ O de il ti gwen hap dena hen sasa gwen hap dena, em desa en ema

dam ulsuk gwenan. Zep em ba habe ano owas-owas syal gwe-gwibinni dam ulsuk srëm gwe-gwe'an? Em in eiwa enlala joblo-top tanganna.

⁵⁷ "Em ba habe anakan dam ulsuk srëm gwe'an?-'Diki angkam èe amaka kirekam syal eibi'in.' ⁵⁸ Eme mamkam te-ala beya zi nik bon gwe'anam, hwëna otan de desa ber-ber gun srëmkam, zen hwëna emsa de balk tahan hap maka jana nabare wenyak zergu'ura-zen de teipsin zi sin dep emsa zerhan hap. Diki dawemna, zen de nama emsa teipsin zinik zerhatan srëmnak, emki anakan de zersësek gwen hap akasiblin, 'Bahem na-en asa zertrëblan. Èe basa asa ep golblal?- dekam de eban sësek ën hapye.' Kire srëmkam, ki zen sa hëndep teipsin zini in hap emsa zertrëblala. Hen teipsin zini in sa zëre mo jana nabare zi hip emsa zerzimdi- zen de hwëna bwinak emsa tayalsin hip. ⁵⁹ Èe ama emsa gubirida'an: Em bëjen em dekon wet son- bonna in sa de tingan ber-ber gun srëmkamye."

13

Halen hap de ol:

¹ Zao kim nama lowe he'ak, ki zep Yesussu donbla'ak, "Teipsin zini Pilatus man zëre mo jana nabare zisi gubiridaka- Galilea kore zisi de tameran hap. Hëndep Alap mo golak zep

damerak. Maenak damerak: Zen kim dombana Alap hap blom dabir-bli'akke. Hëndep zëno mae mo kala domba kala in han zep siri nèk." ² Yesus ki zep ding gulzimki, "Sap Galilea kore zini in kirekam karek yawala noltowek, em san ema kil libi'in?-'Zëno mae mo karekna man tangan taman kinik-ahakore Galilea kore zi nikonye. In zep Alap kirekam de karek tabin hip gubiridaka.'" ³ Hwëna kirekam hom. Èe ama emsa gubirida'an: Em de èhalen srëmkam, em hen zëno mae mo kim de juwensa esa hla kul. ⁴ Hen kirekam, in kim delapan-blaskam de zini klibu nabare gola Siloamk kei-king gulku, em san ema desa hen kil libik?-'Zëno mae mo karekna man tangan taman kinik-tingare ahakore Yerusalemk de lowehe gwen wanya konye. In zep Alap kirekam de karek tabin hip gubiridaka.' * ⁵ Hwëna kirekam hom. Em de èhalen srëmkam, em hen zëno mae mo kim de juwensa esa hla kul."

Yesus kim ola gulk sun blaonzimkike- tenya kwiwe de tèn srëm hap dena:

⁶ Yesus ki zep ola gulk sun blaonzimki, "Zini zëno anggur ngana ki. Zao hen kwiwena man saltik. Ki zep song gweka- kwiwe dansa de taran hap. Hwëna eini aha-en mae hom hlaulku.

† ⁷ Ki zep nga syal gwe-gweblan zini insa gubluka, 'Èe mesë tahunna dan-ahan gwék- sap de duwe gwibir zinna. Hwëna homë mae ei niban hlaulzuk. Em lwin. Waba hap hap zen zë zaun. Ahasa neik zë etan ik ik.' ⁸ Hwëna ki zep nga syal gwe-gweblan zini in ding gulbluka, 'Dikire tahunna an ensa zauk. Èe asa zëno alp nakon kamasa tri yul, zao asa te bitriskim yaing tabir. ⁹ Dekam wëhë ngein sin de tahunkam tē'ak. Tèn srëmkam dekam neik ulek.'"

Yesus kim Hari Sabatkam we tahan tikna dawem gulkuke:

¹⁰ Aha Hari Sabatnak kim zauk, dekam zep Yesus Yahudi mo aha but srëm golak tawa tabirki. ¹¹ Zao wanya ki, dowal mes sang-sangna golbirki- tahunna delapan-blas enkam. Damdamkam bëjen zaun. Tahanna mes tiwehek. ¹² Yesus kim hlaulku ki zep takenbirki, "Anyan, haen. Èe ama emsa sang-sangna in kon hil gil sone'an." ¹³ Ki zep tahana tehabir aneka, hëndep dekam zep damdam gwesek, dekam zep Alap hap dawemna golbla tine'ak.

¹⁴ Zëwe de but srëm golak de mamna ki zep jal gweblaka, sap Zen Hari Sabatkam dawem gulku. Ki zep gubiridaka, "Yaklana enam enkam- syal tan hap

* **13:4** 13:4 Siloam, zen Yerusalemk de aili ho bose. † **13:6** 13:6 Kwiwena, Lukas man ale gulku tenya "ara" kam.

denaye. Zen dekam yaing gwe-gwezak- zi sang-sangsa dikim dawem ta gwibin hipye. Hari Sabatkam bahem."

¹⁵ Bian Yesus ki zep hwëna ding gulbluka, "Em Alap mo bosena ëk enkame zigwiren gwe'ara! Em kitak Hari Sabatkam sapi zahona kie hil li sone gwibirin- weyasa dikim otdebin hipye. Keledai zahona hen kirekame eibirida gwenan.

¹⁶ An hwëna zahosa hom. An hwëna Abraham mo auyan-tane sake. Desa mes delapan-blas tahunkam dowal mo kigina huleka. Eë sap asa Hari Sabatkam hil gil soner!"

¹⁷ Yesus insa kirekam ding gulbluka, men zen Zënaka jal nëbla'ak dekam zep tangan ësa her gwëk. Hwëna tingare ahakore zini man tangan ëisrip-sri gwëk- insa kirekam owas-owasna syal gwe-gwibirkike.

Gulk sun de ol blaonz- imdinni an mae hap: Alap mo irik ginni, zen rica dan makan, hen ragi makan:

(Mat. 13:31-33; Mrk. 4:30-32)

¹⁸ Yesus a kirekam mo ola gulk sun blaon gwizimki, "Ba naban esa apde osol?- dekam de Alap mo irik gin hip denaka gulk sun blaonzimdin hipye. Alap mo irik gin niban ba naban esa enlala eizim?- dekam de srip gulsuzimdin hipye. ¹⁹ Alap mo irik gin nika de srip gulsuzimdin hip,

zen a kirekam moye: Zen rica dan makan. Zen sap betek tanganna, hwëna zini kim desa nganak ik nil gwenan, dekon zep ësaltil gwenan, hëndep te makan zep ëmam-mam gwe-gwenan. Mawana zao zep zëno hli-hlinak gola dauk gwëblanan."

²⁰⁻²¹ Aha gulk sun de ol blaonzimdinni hen anakan, "Alap mo irik ginni, zen ragi makan. Wenya man tepungna aha-ere sak naka mang-mang gulk. Zao zep ragisa betekkam mas gulk. Ragina in sap betek tanganna, hwëna dekam zep rotina in dawemkam hop gwëk."

Lilikin klakat hap de ol:
(Mat. 7:13-14,21-23)

²² Yesus kim Yerusalem san song gwe'anaka, Zen man ë-ë san tawa tabir song gwëka. ²³ Kim zë tawa tabi'inka, ahanik zep tak-ensiblika, "Bian, san ha zini dan en sa ëngaya gwer?"

Yesus ki zep ding gulbluka, ²⁴ "Emki lilikin klakat san de bitu gwen hap ëalp gwen, sap zen zen- ëngaya gwen hap de ora naye. Yak zini zen desan dep denaka hom. Eë ama emsa gubirida'an: Zini beya nik sa sap Alap mo irik gin kon gwisibir hanan tembane yala iwe dep ora yakna in san ëalp gwe-gwer. Hwëna desan molya zëwe dep bitu gwëk. ²⁵ Ang tan wenya kim de sowe he'ak, Gol Bina in dekam sa

lilükinni sohlasik iri. Ë en nakon esa tol ëzaul. Sap esa ga'ga oso gwer- anakare ola ban, 'Gol Bina, abe mae hap tol Emki lilükinni ansa talusuzimdin.' Hwëna Zen sa emsa gubiridala, 'Ëe homë emsa tame tabi'in. Em in enda kore zisi mes yap?'

26 "Hwëna em esa ding ulblir, 'Hwëna ëe mesë eban értembane gwe-gwek hen em mes em-am ano mae mo ënak tawa ta gwibirki.'

27 "Hwëna Gol Bina in sa etan ding gulzimdi, 'Ëe homë emsa tawa gwibirida'an- em enda kone yaïng gwezal. Em sek gwen. Em in zene karekna ol gwenan.'

28 "Em kime anakan hla kulida'ak- Abraham, Isak, Yakob, hen tingare Alap mo olsa de ayang gul gwen zini, 'Zen Alap mo irik ginnik lowe he'an, hwëna asa mes ë san yal nulin,'- em dekam esa yusyustin niban gona tal, hen ëkna dekam esa ngalap hap ngalk-ngalk la gwibir. 29 Sap dekam zini yakla hata sezan nakon sa yaïng gwer- hen nikin anen nakon, hen eihya-lip eihya-lip nakon, Alap mo irik gin kon gwisibir hanan tembane yawalak de apdekam ëisrip-sri gwen hap. 30 Hwëna emki ëenlala gwe-gwen: Men zen angkam bose srëm wanya ëgwë'an, zen zen sa hwëna lamkam ngein sin loweher. Hwëna men zen angkam bose naban lowehe gwe'an, zen hwëna lamkam zen sa lure san ëgwër."

*Yesus kim Yerusalem
kwasang gweblakake:*

(Mat. 23:37-39)

31 In kim lwa se'ak, ki zep Farisikam de zini Yesussu nenblazak, "An kon song gwe. Herodes man emsa tan hap dwam gwebla'ara."

32 Yesus ki zep ding gulzimki, "Em sek gwen. Anakan wanya jal-jala insa enblak, 'Zen man guku, "Ëe nama dowalsa golëalsa sone gwe'an, hen zi sang-sangsa dawem ta gwibi'in. Hwëna molya holo gwek, ki asa ëre mo syala ansa tap gul soner." ' 33 Sap Ëe molyë awe holo gwek. Sap hom dakasti'in Asa de aha ënak tankamye, sap Alap mo olsa de ayang gul gwen hap de zini zen Yerusalemk en damera gwenan."

34 Yesus hen anakan guku, "Yerusalemk de zi, em mese Alap mo ol ayang gul gwen zini beyakam lamera gwek, hen Alap mo lup gul sonen zini kasokame i libirida gwek- hëndep tok hap. Ëe ama sap emsa kwasang gwibirida gwek, zebë sap emsa Ëre osan dep de tagal gulsun hup akabirida gwek-san de we ayang de tane-ne zemka si alakam obon gun makan de gwebiridan hap. Hwëna em ema baes ta gwek. 35 Yerusalemk de zi, zen in zep Alap angkam emsa da tasibi'ira. Ëe ama emsa gubirida'an: Em molye na-en Asa tame lak. Hwëna kime Asa hut lu ane gu'uk, zen dekam en esa sap

Asa tame lal. Dekam sap anakare ola ban esa Asa hut lu ane gul, 'Hë'ho! An Bian mo bosekam nësa dikim oto gulsun hup hata se'ara. Diki Alap Zen zëbe hap dawemsa golblan.' "

14

Yesus kim sërkam de tese-tese gwen zini dawem takake:

¹ Aha Hari Sabatnak kim zauk, ki zep Farisi walya teipsin tolak Yesussu gubluka- zëno golak de golëtembane tan hap. Hwëna zen mes ahakore Farisi zi niban hen Musa mo ol tawa ta gwibin zi niban ola ziaha-en gulku- zao de dawemkam Yesussu anakan karatda tan hap, "Zen wëhë nëno mae mo Hari Sabat hap denaka gulmun'unka?" ² Zen in zep sërkam de tese-tese nabare zini hen nenblak- zen de hen ang gwen hap. Hëndep zen Yesus mo dang gwën nakon zep nikin'inka. ³ Yesus ki zep hwëna kitak takensi-biridaka, "Em banakane Musa mo titi tabin ola dam ulsu'un? Hari Sabatkam san ha zi sang-sangsa sap de dawem tabinkim? San ha bëjen?" ⁴ Hwëna man nasalsiblik. Ki zep hwëna tese-tese nabare zini insa irik tasiki, hëndep ki zep zë dawem taka. Zao zep gubluka, "Sap esa angkam song gwera."

⁵ Ki zep hwëna gubiridaka, "Eno walas ahaksa sapi zaho de Hari Sabatkam aili honak dum gwe he'anam,

em san ha molye dekam ër ane'anam?" ⁶ Zini in sap man Yesus mo ola insa husus neibi'ik, hwëna hom dam nulsuk- kirekam de ding gulblun hapye.

Bosesa de betek gun hup de ol:

⁷ Nama kim tembane yala iwe lowe he'ak, Yesus ki zep hlauludaka, ahakon bose bete-tek nik ngein nikore komal tum dawemsa teinikirinkim alt dasibik. Ki zep zëbe mae hap ola gulkun sun blaonzimki, ⁸ "Zi de we-zi daresa de oto sonnak de tembane yawala kon emsa ang gwen hap gublunkam, em bahem na-en ngeinnik de komal tum dawemna al sosun. San ha zen mes yap hen aha zisi, ebon onakon de bose nik teipsiblin naka, ang gwen hap gublula? ⁹ Ki hwëna zen de hatankam, gol bina in sa emsa gublula, 'Em aes gwesiblin.' Hwëna em dekam saher tola ban esa lun tangan nikiri. ¹⁰ Diki em de hatankam, nonol lure tangannak em nikirin. Zen diki gol bi nik sa emsa gublula, 'Haen, ano wal bose, ngeinni an kon em hen nikirin.' Dekam eno bosena sa dawem gwer- tingare zi mo nwe-nakye.* ¹¹ Sap tingare zini men zen mam gwen hap ëdwam gwe-gwenan, Alap sa hwëna otde tangannak kang gulu. Hwëna men zen otde tangannak lowehe gwenan, desa hwëna gut de tangannak sa kang gul sera."

* 14:10 14:10 Ams. 25:6-7

12 Ki zep gol bina insa gubluka, "Em de tembane yawalsa syal gwe-gwibinni, bahem dekon zi dawem ensa gubirida gwen- men kiye, wal bose wal om, iye om, oso wal om, hen sowe tane wal om, ahaksa gol golek denak de te-ala beya zisi. Ki zen sa emsa nërhwë-hwë gwer. Dekam mensae golzim'inka, kiresa sa hwëna ebe hap nol gweblal. 13 Diki em de tembane yawalsa syal gwe-gwibinni, zen tahalha zisi em kon gubirida gwen-sap zi tim karek, sap zi lek, hen zi nwe dîmîn maesa. 14 Kirekam Alap sa ebe hap hë'ho gwibin nika golblala. Sap kirekam de zini bëjen emsa zerhwë-hwë gwen. Alap hwëna sa ebe hap dawemsa golblalaya-klana in dekam zi dawem-dawemna tîn nikon luk ta'akye."

Gulk sun de ol blaoranna an, Alap mo irik gin kon gwe-sibir hanannak de tembane yawalak de yaing gwen hap dena:

(Mat. 22:1-10)

15 Yesus kim tonsuku, dekam zep ahanik gu aneka, "Alap mo irik gin kon gwisibir hanan tembane yawalak men zen ang ta'ak, zen hë'ho gwibin tangan naka sa hla nul!"

16 Yesus ki zep zëno ola insa de ding gulblun hap gulk sun ola blaonzimki, "Zini ki tembanesa yawal tangankam syal gwibirki, hen zini beya tangankam

hamal hap gubirida guku-tembane tanna iwe de ang tan hapye. 17 Tembanena insa kim taïblîn nîlsik, ki zep babu zemka ahanaka gubluka, 'Em anakan taken naseran, "Haen. Tembanena angkam mes dë danan!"'

18 "Hwëna men desa sap hamal hap gubiridaka, zen kitak man hwëna babu zem insa anakan nen gwebla'ak, 'Ëe molyë hatak.' Ahana man gubluka, 'Ëe mesë ngasa zer. Ëe zebë karatda tan hap song gwe'an. Anakan gublu, "Bap zen asa jakal gweblan."'

19 "Ahana hen man gubluka, 'Ëe nër homë sapisa dare taha-tap enkam kap guk. Ëe zebë song gwe'an- anakan de aka-sibiridan hap, "Wëhë apdekam syal ta'ak?" Anakan gublu, "Zen molya hataka. Man gulu, Bap zen asa jakal gweblan."'

20 "Ahana hen man gubluka, 'Ëe nër homë wenyä gok, zep ëe molyë hatak.'

21 "Babu zem in ki zep zë-en lwa halka, ki zep tonbla zaka- men kirekam ding nul gwebla'akye. Gol bina in dekam man tangan jal gwibiridaka. Ki zep gubluka, 'Em hëndep nabakam etan song gwen-ë yala awe de ora-ora san. Dekam kwang guluda halza-sap te-ala srëm zi, sap zi karek, zi lek, hen nwe dîmîn mae naka.' Ki zep kwang guludahal zaka.

22 "Kim lwa halka, ki zep gublu zaka, 'Mesë kire naka kwang guluda halanzal, hwëna komal tum jam en hom.'

23 "Ki zep etan gubluka, 'Em etan song gwen- sap eik sin de ora bete-tek mae san. Desan ang tan hap wan-wan tabir song gwehëndep ano golak awe de ëbeya gwezak. 24 Èe ama emsa gublu'an: Mensa sap nongka hamal hap gubiridak, zen molya lun etan yaïng gwezak- tembanena ansa de akasiblindan mae hapye.' "

Anakare hap de ol: "Èe wëhë Yesussu de ang gweblan hap dakasti'in?"

25 In kim sap zini beya tangan nik Yesus hon ang ta'ak, ki zep lero gwibiridan naban gubiridaka, 26 "Zini men zen an-bi zemka dawemkam enna nolabirida gwenan, hwëna zëno mae mo Asa de en lwablanna lwala henna, kirekam de zini zen bap zen Asa ang gweblan. Hen kirekam, men zen we zemka, walas zemka, ahaksa aya-wal osowal zemka dawemkam enna nolabirida gwenan, hwëna zëno mae mo Asa de en lwablanna lwala henna, zen hen bap zen Asa ang gweblan. Hen kirekam, zi de Abon onakon zëre mo gwënsa dawemkam ensa lwabinni, zen hen bap zen Asa ang gweblan.* 27 Hen zi de zënaka anakan sosok tan

srëmna, 'Asa sap sa Yesus mo kim te-lidak sonnak makan dain,' zen bap zen hen Asa ang gweblan.*

28 "Ebon mae onakon ahanik de klibu nabare gol syal gweblan hap enlala gwe'anam, zen nongka maka nikin'ira- zëre mo te-alasa de aïtblin hap, mae hap, 'Wëhë sowe he'anaka?-gola ansa dikim so ta sonen hapye.' 29 Sap sowehen srëmkam, ki hwëna ei-te en naka de eiyas tannak sa te-alana topse gwera. Dekam tïngan men zen gol ik sosunnu insa hla da'ak anakan sa swrë dal, 30 'Zen man tim gulku, "Èe asa tap ta soner," hwëna hom tol!'

31 "Hen kirekam, teipsin zi de zëno jana nabare zi sepulu ribu enkam lowe heblanna, hwëna zen de sane gwe'anaka, 'Aha teipsinni zëno jana nabare zini dua-pulu ribu enkam man emsa de hatabin hip sek gwe'anzal,' zen maka enlala gwe'ara, 'Ano an wëhë sowe he'ak?-deban mae de eijan hapye.' 32 Anakan de enlala gwe'anaka, 'Ano molya sowehék,' dekam ahanaka maka zer sone'ara- zen de nama ëgolek de gwezan srëmna, anakare ola ban, 'Èe basa asa ebe hap golblal-dekam de nen ëeijan srëm hapye?'

33 "Zen in zep, em hen kirekam. Em de ere mo gwënsa kïtak tapbla gun

* 14:26 14:26 Mat. 10:37-38 * 14:27 14:27 Mat. 16:24; Mrk. 8:34; Luk. 9:23

srëmkam, em molye Abon osan ang gweka.

34-35 "Em an zene Abon onak ang ta gwe'an, em okamanak san de hina kiye. Hina zen sap tembanesa de dërek gun hup dawemna. Hwëna blëble gwenkam, dekam tembanesa dikim dërek gun hup dena man hom gwe-gwenan. Dërekna in de hom gwenkam, dekam zini bëjen ba mae hap dwam gwibin. Dekam zalta dep de kama san hiri gun en hap dena.* Zen in zep, em dwan i nibanke! Emki ësal gwen."

15

Gulk sun de ol blaoranna an, domba zaho de jek-jak gwen hap dena:

(Mat. 18:12-14)

1 Dekam karek gol gwen zini hen-henkam yaïng gwe-gwezak- Yesussu de hen sane ta gwen hap. Zen ahakon Roma mo irik gïnnik dep de te-ala alal tanda gwen zi. 2 Hwëna Farisikam de zi niban Musa mo ol tawa ta gwibin zi niban man anakan ëtonsuk gwe'ak, "Wëo, zini an ba hap enlala karek-karek zi niban golësiri gwe-gwe'ara? Hëndep man golëtembane ta gwe'ara!"

3 Dekam zep Yesus ola gulk sun blaonzimki, 4 "Zi de ebon mae onakon zëno domba zaho 100 enkam lowe he'anam, hwëna ahanik de jek-jak gwe-bla'anam, zen banakan maka gwë'ara? Zen maka

99kam dena insa so tranak hli yuluda'ara, ki maka jek-jak gwen zini insa tëbla'ara. Hla tan srëmkam molya tëblanna baes gwe'anam. 5 Kim de hla ta'anam, dekam isrip-sri naban maka ngairinak ziren ha'an zala. 6 Golak, wal bose wal zemka maka tagal gu'ura, hen gol golek de bose zemka-anakare ola ban, 'Nen ëisrip-sri gwen! Ano domba zahona men zen jek-jak gwera, mesë etan hla tanan!' 7 Hen kirekam, ngatan zi mo langnak isrip-srina mam tanganna- aha-ere zi de zëre mo karek gol gwen nakon halenkamye. Hwëna men zen 99kam de zini ëenlala gwenna, 'Ëe homë halen hap dwam gwe'an. Abon hom-karek naye,' kirekam de zi hip ngatan zi mo langnak isrip-srina betek tanganna."

Gulk sun de ol blaoranna an, te-ala de jek-jak gwen hap dena:

8 "Hen kirekam- we de zëno te-ala dare taha-tap enkam lwabi'inam. Hwëna aha ala nik de jek-jak gwe'anam, zen dekam banakan maka gwë'an? Zen maka pelitasa tum gu'un, ki maka gola insa teibiri seran hap jilk gils'i'in- hëndep de hlau'unam. 9 In kim hlaunnu, dekam maka we wal bose zemka tagal gulu sen'an- hen gol golek de bose zemka, anakare ola

* 14:34-35 14:34-35 Mat. 5:13; Mrk. 9:50

ban, 'Nen apdekam ëisrip-sri gwen. Ëe mesë ëre mo te-ala jek-jak gwenna hlaulun.'

10 "Zen kirekam hen Alap zëre mo dam taha nakore zi niban golëisrip-sri gwegwenda- aha-ere zi de zëre mo karek gol gwen nakon halen naye."

Gulk sun de ol blaoranna an, walas de jek-jak gwen hap dena:

11 Yesus ki zep etan ayang gulzimki, "Zini ki, zëno zi walasna dan-dan. 12 Oso zik zep bi zemka gubluka, 'Bian, eno kire-kirena mensa em de tinkim ëe de hli lan hap dena, abe hap de hlikna angkam ap kap tabla- em de tin srëmnak.' Dekam zep walas dare zem in hap hli tazimki.

13 "Hom holo gwe'ak, oso zem in ki zep zëre hap de hlikna insa te-ala hap lirak tabirki. Te-alana deban zep aha zi mo lang san zerhas gwesiki. Zao zep twensiblika- totore kirekam karek-kareknak. 14 Kim te-alana insa tap tasiki, ki zep hwëna usak yala langna iwe hatak. Dekam zep tangan tahalha gwe'anka. 15 Ki zep syal hap hakal gweka, hëndep ahanik zep zëwe de zi gubluka, 'Ano gwe zahosa neik nganak taizi gwibir.' 16 Hwëna man tangan usakna sabak gwe'anka, sap tembane maena hom nol gweblak. Ki zep zë hole gwibi'inka- zaho hap de tembanena insa de twinbin hip.

17 "Ki zep enlala dawemna hatablaka, 'O ano bian hon de babu gwen zini, zëno tembanena dawemkam. Ëe hwëna aweë usak hap ti'in!

18 Ëe anik bian osan dep lwahak. Hatankam asa gublul, "Bian, ëe mesë karek gwek- Alap mo nwenak hen eno nwenakye. 19 Ëe angkam dawem naka homeno tanekam de gublun hapye. Asa em gwëblanmen kiye, ebon de babu gwen zini."'

20 "Dekam zep bi zem osan dep lwa halka. Golak hom golek de gwe'anka, bi zem ki zep langa ennak hla ta guku. Zao zep dawemkam kwasang gweblaka, ki zep hluweblaka. Zao zep babang taka.

21 "Tane zem in ki zep gubluka, 'Bian, ëe mesë karek gwek- Alap mo nwenak hen eno nwenakye. Ëe angkam dawem naka homeno tanekam de gublun hapye.'

22 "Hwëna bi zem in ki zep zëre hon de babu gwen zini takenbiridaka, 'Emki nabakam ëre mo pakean sam-samsa ala soblan, hen tahanak cincinsi ala lablak, hen sepatusa ala osoblak.

23 Sapi lam tanna insa em tan. Namen tembane yawalsa esa syal eibir, hen esa isrip-sri ëblal! 24 Sap walasna an mes tin makan gwëka, hwëna angkam mes ngaya gwera. Zen mes jek-jak gweka, hwëna namene

hla lanan.' Ki zep hēndep tembane yawala syal neibik.

²⁵ "In kim zē kirekam lwa'ak, aya zem dekam nganak gwē'anaka. Kim golak golek de gwe'an zaka, dekon zep tērya sane gwe'an zaka. Dekam zep enlala gweka, 'Ba hap sya'an?' ²⁶ Ki zep bi zebon de babu gwen zisi ahanaka takensiblika, 'In ba hap ki lwa'an?'

²⁷ "Ki zep ding gulbluka, 'Oso om mes hatala. Bia om man asa gubiridala- sapi lam tansa de tan hap. Sap zen mes etan tane zemka dawemkam zertowera.'

²⁸ "Aya zem in dekam sērkam jal gwe'anaka, hēndep golak de tūlzin hap man baes gweka. Dekam zep bi zem te sobla zaka, ki zep tūlzin hap wan-wan taka.

²⁹ Hwēna zen jala ban ding gulbluka, 'Ēe mesē tahunna beya gwēk- ebon de syal gwe tine gwenna, hen homē mae ebon onakon drak gwe inehak. Hwēna em home ba maena abe hap golblaka. Sap kambing maena home tol abe hap zerblaka- ēre mo wal bōse walya ban dikim tembane yawalsa zisyal gwibin mae hapye. ³⁰ Hwēna eno wala karekna in zen eno kire-kirena swi golak tap tasikī, zen kim hata zala, em hwēna sapi lam tansae tablanda!'

³¹ "Bi zem in ki zep ding gulbluka, 'Emsa awe dwanam apdenak zergwē gwenan, hen ano kire-kirena kitak ebe hap denakake.

³² Hwēna dikī namen de

yaklana an, zen tembane yawalsa de syal gwibin hip dena. Sap eno osona tūn makan gwēka, hwēna zen mes ngaya gwera. Zen mes jek-jak gweka, hwēna namen tole ertowera.' "

16

Yesus kim ola gulk sun blaonzimkike- te-ala beya zi mo irgwa taha nakore zi enlala ahak-ahak hap dena:

¹ Yesus ki zep zēre hon de ang ta gwen wenyaka gubiridaka, "Zini ki, zēno te-alana beya tanganna. Zēno irgwa taha nakore zini hen ki. Zen zen zēno kire-kirena kara ta gwibir-blika. Hwēna te-ala beya zini insa man aha zi anakan nenblak, 'Eno irgwa taha nakore zini in man eno te-alana twen gwēbla'ara.' ² Dekam zep kwang taka, zao zep gulbluka, 'Zini man eno karekna asa don gwēblanan. Em mensa ano kire-kirena kara ta gwe'ara, bukuna men zao aītblinkim ale gul gwenda, desa em ap golblan. Em molye etan kara ta gweka. Em esa syala in kon wet sola.'

³ "Kim nama bon aīt gwibin bukuna insa golbla srēm gwē'anaka, ki zep enlala gweka, 'Ēe an banakan asa gwēr? Ēe asa ēre mo syal dawemna an kon wet sol. Hwēna ēe sōson naka hom- dekam de kamasa lwi gwen hapye. Hen wagam hap de hakalāsen gwenna, zen saherak asa kim ēnaka drēne gwer. ⁴ O ēe mesē dam gulsunun! Ēe asa

aha te-ala beya zi niban golödokot gwer. Ëe de wet sonkam, zen sa asa zère mae mo gola kon kwang da gwer.'

⁵ "Dekam zep irgwa taha nakore zi ahak-ahakna in sowëkam kwang guluda gweka- zini men zen te-ala beya zini in hon ëbon gwekke. Nonol zen hata zaka, ki zep desa takensiblika, 'Em banaka'ene bon gweka- ano mam mo kire-kirena kim kap takaye?'

⁶ "Ki zep ding gulbluka, 'Tembane taïblin gïn hïp de minyak dremna dua-pulu enkam.'

"Dekam zep irgwa taha nakore zini in gubluka, 'Dokot, emki nabakam ere mo bon alena anša wet gulsun. Anakan hwëna ale gul, "Sepulu enkamë lop tak."'

⁷ "Ki zep etan aha zini hata zaka, desa ki zep takensiblika, 'Em banaka'ene bon gweka- ano mam mo gandumnu kim lop takaye?'

"Ki zep ding gulbluka, 'Gandum sakna 1.000 enkam.'

"Ki zep hwëna ding gulbluka, 'An dë- kire hap de suratna, men zao ere mo bosena ale gulkuye. Dokot, 800 enkam wet gulsuk.' Hwëna mam zem in hom anakan tame gulku, 'Zen abon de bonna totoresna wet gulsuk gwe'ara.'

⁸ "Aumwa hap kim te-ala beya zini in tame gulku, 'O zen man etan asa sërkam ahak-ahak taka,' dekam zep

guku, 'Eiwa, zen nwe hleng gwen tanganna.' "

Ki zep Yesus ayang gulz-imki, "Men zen auhu-kama ennak dep de enlala naban lowehe gwenan, zen hwëna dawemkam ngein sin dep anakan ëkalang gwe-gwe'an, 'Ëe kirekam asa golödokot gwer- te-ala beya zi nibanye.' Men zen ngatan zi mo lang nakore ngatan naban lowehe gwenan, zen hom kirekam ëtewesik gwenan. ⁹ Zep Ëe ama emsa gubirida'an: Auhu-kamanak de te-alakam diki Alap han em zerdokot gwen. Eno auhu-kamanak de te-alana insa kime tinkim hli ta'anaka, Alap Zen Zen sa emsa kwang tala- hëndep de gwën hap de gola kon.

¹⁰ "Teipsin zi de babu zikhip banakare beteksa bohë gulblunna- zen de jek-jak gun srëmkam, ki hen yawal kire-kirena maka zëbe hap bohë gulblu'ara. Dekam mes taïbliblaka, 'Zen aïris.' Hwëna zen de banakare betek maesa jek-jak gu'unam, ki yawal kire-kirena maka hen jek-jak gu'ura. ¹¹ Zep emsa de auhu-kamanak de kire-kire hap taïbliblan srëmkam, ki hen molya Alap wakuwe emsa taïbliblaka- dakal hap de ëlwa gwen kire-kire hapye. ¹² Hen bohë gulblun kire-kire hap de emsa taïbliblan srëmkam, ki hen Alap molya wakuwe ebe hap lop tablaka- dakal hap de ëlwa gwen kire-kire

naye, mensa sap menkam ebe hap hamal gulblukaye.”

¹³ Ki zep ola gulk sun blaonzimki, “Zini bëjen dare teipsin zisi dawemkam babu gwizimdin. Zen hwëna aha-en naka sa dawemkam kwasang gwe-gweblala hen blikip gwesik gweblala. Aha zini insa molya. Zep em hen kirekam: Em bëjen em syala dan son- Alap mo syala ban, te-ala beya gwen hap de syala banye.”

¹⁴ Farisikam de zini in kim Yesussu kirekam sane da'ak, dekam zep swrë da'ak, sap zen te-alasa ensa nola gwe-blak. ¹⁵ Yesus ki zep gubiridaka, “Em in zene ere mae mo bosena teip ulsuk gwenan- aha zi dikim emsa kil tibin hip, ‘An eiwa Alap mo nwenak dawem-dawemna.’ Hwëna Alap tawana eno mae mo enhona. Men desa auhu-kama zini teip nulsuk gwenan, zen Alap mo nwenak san de blë nabare kirekirena kiye.”

Musa mo titi tabin ol san de ang ta gwen hap de ol:

¹⁶ Yesus hen dekam anakan tawa tabirki, “Musa mo titi tabin ola, hen hamal hap de ola mensa Alap mo ol ayang gul gwen zini ale nul gwëk, desan en de ang ta gwen hap dena, zen mes Yohanis hon zausuk. Hwëna angkam Èe an desaë Ère hon de ang ta gwen wenyaban zigol halada gwe'an, zen Alap Zën de irik gin hip de ol dawem saye. Zep

Èe ama emsa gubirida'an: Zen desan em kitak ang tan.

¹⁷ Ngli naban kama naban zen maka jek-jak në'an, hwëna Musa mo titi tabin ola, sap aha-ere huruf mae, molya jek-jak gwëk. ¹⁸ Zi de wesya baes gwibinni, hwëna ahanaka de etan gonkam, zen kahalo. Hen kirekam, zi de gonna zi mo we baes gwibinsi, zen hen kahalo.”*

Gulk sun de ol blaonzimdinni an, te-ala beya zi niban tahalha zini Lazarus nikip dena:

¹⁹ Yesus anakarekam ola gulk sun blaonzimki, “Orep ki zini, zëno kirekirena beya tanganna. Zëno pakeanna sèrkam de dawem-dawem tanganna, hen mwin-mwankam tembane dèrek-dèreksa twin gwibirki. ²⁰ Zëwe hen ki zini, bosena Lazarus. Zen tahalha tanganna, hen kwatyal-kwatyala man timni sul soneblak. Desa man te-ala beya zini in mo te so kini gwennak dëra guk gwezak-²¹ tembane lausa de dekon twenblanda gwen hap, in zen te-ala beya zini in mo meja nakon altil gwëkke. Hen lwana man yaing gwe-gwezak- dekam de zëno kwatyal süssu kwlem gul gweblan hap. ²² Tahalha zini in ki zep tol tilki, dekam zep Alap mo dam taha nakore zini neir inehak- Abraham Bak mo dang gwën nakon de hë'ho gwibinnik drënen hap.

* 16:18 16:18 Mat. 5:32; 1Kor. 7:10-11

“Hwëna dekam zep te-ala beya zini in hen tülki, ki zep nër dwanuk. ²³ Zen hwëna syauk bla sal-salak karekkam de sang-sangsa golgwë onka. Dekon zep Abrahamsa langa ennak kara ta se'anka. Lazarus zëno alp nakon nikin'inka. ²⁴ Ki zep hërhe seblaka, 'Auyan Abraham, asa kwasang gwebla. Lazarussu gublu- zen deka honak taha bolsa os taka, dekam de ano mahalsa blëble tazan hap. Sap ëe an syauk bla sal-sal kareknakë gwë'an.’

²⁵ “Hwëna Abraham man ding gulbluka, 'Ano walas, emki enlala gwen: Em kime auhu-kamanak gwëka, em dawem ensae goltowe gwëka. Hwëna Lazarus an karek ensa goltowe gwëka. Zep zen mes angkam awe sam gwesili, hwëna em sang-sang nabane kareknak gwë gwe'ara. ²⁶ Zen toton molya hata zaka, sap ngirinnik dwrakna mam tanganna. An kon bëjen in san dep ati gwe inezan, hen in kon bëjen an san dep ta gwe sezan.’

²⁷ “Te-ala beya zini in ki zep gubluka, 'Auyan Abraham, ki emki Lazarussu ano bian mo gol san dep zer sonen. ²⁸ Ano oso walya zao aha-ere taha-tapkam lowe he'an- zen deka zëbe mae hap ol zim-zimsi golzimki. Zen mana hen sang-sang kareksa awe ëre mo kim hla nul inzak.’

²⁹ “Hwëna Abraham ki zep ding gulbluka, 'Zëbon

mae onak ki- Musa mo ol ale gunnu, hen Alap mo ol ayang gul gwen zi mo alena. Zen dikire desan ang tak.’

³⁰ “Hwëna ki zep ding gulbluka, 'Auyan Abraham, kirekam hom sowe he'an. Diki zi zen tin nikon ngaya gwen- zen de zëbon mae hatan hap. Dekam maka ëhale'an- zëre mae mo karek-karek nakonye.’

³¹ “Hwëna ki zep ding gulbluka, 'Zen de Musa mo olsa hen Alap mo ol ayang gul gwen hap de zi mo olsa i-san i-san gwe-gwibin srëmkam, zen hen molya ëtaïblik- zi de tin nikon ngaya gwen maekamye.’ ”

17

Karek san dep de zertoran srëm hap de ol:

(Mat. 18:6,7; Mrk. 9:42)

¹ Yesus ki zep zëre hon de ang ta gwen wenyaka gubiridaka, “Okamanak awe de lowe henkam, banakare jal-jal hen hole-hle enlalana sa hata gwera. Hwëna zi de Asa de taïbliblan walassa karek san dep zertoranna, zen dikim Asa hli tan hap, kire zini zen ngalap gwe-gwen. Sap Alap sa desa sërkam karek tala. ² Zen maka sam gwesiki- wal bose zemka de zertoran srëmnak de tinni, karekkam de tinsi de goltowen maekam. Kaso dohon-honsa de holenak hule soneblan naban de hi tateknak hiri tan maekam, ki molya wal bose zemka zertonnam, hen Alap molya kire hap karek

ta'anam. Eiwa, bap zen Asa de taïbliëblan walassa karek san dep zertoran- sap walas betek! ³ Zen in zep, bahem kirekam ëgwë gwen."

Zi bose uk mo kareksa de eititi gwe-gwibir-blin hap de ol:

(Mat. 18:15-22)

"Zi bose uk de ep kareksa golblanna, emki jalse gwe-blan. Zen de halenkam, zëno karekna insa emki eititi gwibir-blin. ⁴ Zen de emsa aha-ere yaklanak beyana tuju enkam karek ta gwenna, hwëna zen de etan emsa tuju enkam gu gwebla zanna, 'Bahem enlala gwibin. Angkam mesë halenan,' em hen dekam em hëndep eititi gwibir-blin. Bahem etan enlalanak lam gun."*

Alapsa de mamkam taïbliëblan hap de ol:

⁵ Ki zep zëre hon de ang ta gwen wenya abe dak, "Asa Em mas gwibiridan-ëe akakim sërkam Alapsa laïbliëblak."

⁶ Ki zep ding gulzimki, "Eno mae mo Biansa de taïbliëblan de betek mae nik lwa'anam, sap rica dan betek makare nik, dekam eme tenya jowenna ansa gubi'inam, 'Hinak em zaunun,' dekam hëndep maka zë zau'unnal."

Nen de babu gwen zi mo kim enlala betekkam lowehen hap de ol:

⁷ An ahana Yesus mo tawa tabin: "Ebon de babu

gwen zi gwë'anam, zen ebe hap maka ngasa deng tya gwebla'ara, hen domba zahosa maka kara ta gwibir-bli'ara. Zen de syala kon lwahal zankam, em molye gublu'anam, 'Haen, em nongka tembane gwe.' ⁸ Zen emaka gublu'ara, 'Abe hap tembanesa nongka hamal gulblu, ki pakean dawemna ala so- dekam de tembanesa ap dëre ta gubluzan hapye. Ena lun kon neik tembane gwe.' ⁹ Sap esa gublu srëm gwera, 'Em asa sam tanda,' sap zen ere hon de babu gwe-gwen zi. ¹⁰ Em hen kirekam. Em de Alap mo ere hap de syalsa sul sonenkam, dekam emki enaka enlala betekkam gublun, 'Ba hap de ano syala kon abe hap dawemsa golblan hap? Sap ëe an Zëbon de babu gwen zi sike.' "

Yesus kim dare taha-tapkam de sop sang-sang karek nabare zi sang-sangna dawem tabirkike:

¹¹ Yesus kim Yerusalem san dep golësek gwe'anka, kim langna Galilea hen Samaria mo lang hlik sonnack yaïng gwëk, ¹² ki zep ë beteknak golëyaïng gwe'anka. Zao zep zini dare taha-tap enkam golëtowe'anka- sop sang-sang karek de hlaulu-dan naka. Zen langa nakon ëtaken gwe'ak,* ¹³ "Bian Yesus, asa kwasang gwibirida."

* 17:4 17:4 Mat. 18:21-35 * 17:12 17:12 Im. 13:45-46

14 Kim hlaludaka, ki zep gubiridaka, "Em Alap mo golak de syal ta gwen zi sin dep sek gwen- zēbe mae hap de enaka golētreizimdin hip." Kim kire hap sek gwe'ak, dekam zep kitak ēdawem gwek. *

15 Aha-enna kim zēnaka tame taka, "O hare ēe mes-am dawem gwenan," zen dekam zep etan Yesus osan dep lwahal zaka. Ol mamkam zep Alap hap dawemna golbla song gwe'an zaka. 16 Yesus onak kim hata zaka, zēno nwenak zep ik gwehe zaka, dekon zep dawemna golblaka. Zini in sap Yahudi walsya hom. Zen Samaria wal.

17 Yesus dekam zep guku, "San ha dare taha-tapkam homē dawem tabir? An hwēna aha-ere tolik lwa halan zala. 18 Aha lang nakore zi en lwahal zala- Alap hap de dawemsa golblan hapye." 19 Yesus ki zep zini insa gubluka, "Em luwen. Sap esa song gwera. Em ema Asa taīblablala, zebe dawem gwenda."

Ngatan zi mo lang nakore Zi Tangan de lwa halzan hap de ol:

(Mat. 24:23-28,37-41)

20 Aha yaklakam, ki zep Farisikam de gubirida gwen zini Yesusu dakensīblik, "Alap bawalkam sa Israel

nēsa irik ginkim kon gwe-sibir hanala?"

Ki zep ding gulzimki, "Zēno emsa de irik ginnī, em molye nwekam hla kuk.*

21 Em molye anakan ēsane gwe-gwek, 'Zen zēwe irik gi'ira,' ahaksa, 'Zen awe irik gi'ira.' Sap zēno irik ginnī, zen angkam ki eno mae mo ngirinnik lwa'an."

22 Ki zep hwēna zēre hon de ang ta gwen wenyaka gubiridaka, "Em esa ngein sin anakan dwam ei gwibir, 'Diki namen de ngatan zi mo lang nakore Zi Tangan lwa ha'an zanam bap.' Hwēna em molye na-en Asa hla lak. 23 Zini sa emsa boton da gwibir, 'Zen hale san gwē'ara,' ahaksa, 'Zen ana san gwē'ara.' Hwēna bahem zēbon mae osan ang ta gwen- Asa de waba hap hakalblan hapye. 24 Sap ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Ēe kimē hata'ak, dekam ano tim nikon sa ngatanna wet so gwer- men kiye, ngli de mamkam ang tasik kinī gwenna. Desa kitak man hla nulse gwenan. Zen kirekam sa hen lwal- Ēe de hatankamye. Molye Asa hla la srēm gwek. 25 Hwēna nongka angkam de zini sa Asa baes nēblal, hēndep ki asa sērkam de karek yawala goltower.

26 "Yaklana men dekam ngatan zi mo lang nakore

* **17:14** 17:14 Yesus kirekam zini insa gubiridaka, sap Musa mo olak man lwak, "Sop sang-sang karek mo hla tan zi de dawem gwenna, zen diki Alap mo golak de syal tan zi nik de zēnaka zertrēn, hen Alap hap de zen otweransa teisyablan."

(Im. 14:1-32) * **17:20** 17:20 Yoh. 3:3; 18:36

Zi Tanganna Ēe hata'ak, zen orep men kirekam lwak, Nuh Bak kim golëlowehe gwekake, zen kirekam sa etan lwal.* ²⁷ Sap zen dekam tembanekam man ėmen-man gwenda gwek, hen we-zi daresa zënaka oto da gwibik. Zen kire enkam ki totesa mumukkum lowe henda gwek, hëndep ki zep yaklana in dekam Nuh Bak bul yawala iwe we wal walas zeban golësesek gwe seka. Zen ki zep hwëna ho namwa yala insa auna nohlo gubik. Zen zep kitak timbwas tabik.

²⁸ "Lot kim gwëka hen kirekam ėgwë gwek: Zen dekam tembanekam hen ėmen-man gwe-gwek, banakare maesa lirak da gwibik, ngasa deng dya gwek, hen golsa daublunda gwek. ²⁹ Hwëna ki zep yaklanak hatak, Lot dekam Sodom kon heya gweka, dekam zep auna ėhlok- Alap kim sërkam de syauk sal-sala insa hiri gulzim ineka. Hëndep tingan tangan zep ėtimbwas gwek.* ³⁰ Zen kirekam sa hen auna ėhlol-yaklana men dekamë Ēnaka zertrë'akye.

³¹ "Dekam zini men zen de gol homan nakon lowe he'ak, zen bap zen etan gol mwa san ba maesa de gon hap bitĭ gwehan.

Hen nganak de syal tandan wenyä, zen bap zen etan gol san dep lwan dahan. ³² Emki enlala gwibin: Lot mo wenyä zen banakan gwëk?! *

³³ "Sap zini men zen zëre mo auhu-kamanak de gwënsa anakan golaĭri'anka, 'Ēe babë Yesusu de ang gwe-gweblannak karekna goltowe gwen,' ki zëno gwëna in sa jek-jak gwe-blal. Diki men zen Asa de ang gwe-gweblan hap zëre mo gwëna sosok gu'unka, hëndep zao mae de tĭn hip, zen zen sa hëndep denaban ngaya gwera.* ³⁴ Emki ėenlala gwen: Ano hata zannak, dekam a kirekam sa lwal: Zi de dan-dan aha-ere tumnak la'anka, aha-en naka sa ėre mo dam taha nakore zini neir inehal. Hwëna aha tola sa hli dal. ³⁵⁻³⁶ Hen we dare de lënisa ale'ak, desa hen aha-en naka sa nul inehal. Aha tola sa hli nul." †

³⁷ Ki zep hwëna zëre hon de ang ta gwen wenyä in dakensĭblĭk, "Bian, kirekam de zisi de klis gun hup dena in, endawe sa ki lwal?"

Ki zep ding gulzimki, "Men kirekam zini nen gwibirin, 'Men zao tweran tokna lwanna, mawana hi agohena zao sa ėwale gwe-gwezal.' Zep hen kirekam,

* **17:26** 17:26 Kej. 6:5-8 * **17:29** 17:29 Kej. 18:20-19:26 * **17:32** 17:32

Kej. 19:26 * **17:33** 17:33 Mat. 10:39; 16:25; Mrk. 8:35; Luk. 9:24; Yoh. 12:25

† **17:35-36** 17:35-36 Ayat 36na awe, Lukas hom ale gulku. Zen aha zi lun mas gulku- Matius mo ale nakore naka. (Mat. 24:40) Matius man zëwe ale gulku: "Dekam zi dare de nganak syal ė'anka, aha-en naka sa ėre mo dam taha nakore zini neir inehal. Hwëna aha tola zëwe sa hli dal." (Mat. 25:1-13; 1Tes. 4:17; Why. 14:17-20)

em de owas-owasna in sa hlaunnu, dekam esa dam ulsuk gwer, 'Aumwa hap de yaklanak angkam man tangan golek de gwe'an.' "

18

*Gulk sun de ol blaonz-
imdinni an, nen dikim enlala
nik de etopse gwen srëmkam
Alapsa abe ta gwen hap dena:*

¹ Yesus ki zep ola gulk sun blaonzimki- nen de enlala nik etopse gwen srëmkam Alapsa abe ta gwen hap: ² "Orep ë yalak zini ki, teipsinni. Zen hom Alapsa aïri gweblaka, hen aha zisi hom blikip gwesibirida gweka. ³ Zao hen we nala ki. Zen mwin-mwan enkam teipsin zini in sa anakan abe ta gwezak, 'Asa tol mas gwibir. Zini man asa karek gul gwe'ara.'

⁴ "Teipsin zini in sap hom mas gwibin hip dwam gweka. Hwëna etan-etankam hata gwek. Ki zep hëndep enlala gweka, 'Èe sap homë Alapsa aïri gweblanan, hen aha zisi homë blikip gwesibirida gwenan, ⁵ hwëna wanya an man tangan asa blostabla tine gwe'an, hëndep asa tangan blalen gwer. Diki anik mas gwibik- zini in sa de gublunkam, "Bahem kirekam karek gul gwen", abon de hata gwensa dekamim zausuk.' "

⁶ Ki zep Bian srip gulsuzimki, "Mese ki ësane gwenan- in sa ki teipsin zi karekna in enlala gwekaye.

⁷ San ha Alap maka teipsin zi karek mo kim salsibirida'ara?- zëre mo hlil irin walasna men zen kam denaban yaklam denaban nen sonebla tine gwenanye. San ha Zen maka esek gul gwe'ara?- dekam de mas gwibiridan hapye. Zen kirekam bëjen. ⁸ Èe ama emsa gubirida'an: Zen dekam nabakam mas gwibirida gwenda. Hwëna sap kirekam, Èe ngatan zi mo lang nakore Zi Tangan de etan lwahal zankam, Èe anakare enlala naban asa hatazal, 'Asa de taïbliïblan wanya san ha nama tol? San ha hom tangan?' "

*Gulk sun de ol blaonz-
imdinni an, zi dare de Alapsa
abe lan hap dena:*

⁹ Aha yaklakam Yesus ki zep gulk sun de ol blaorankam tonbiridaka- zi de anakan zënaka boltere ta gwibin srëm hap denaka, "Èe ama sërkam Alap mo nwenak dakasti'in." Sap zen kire nakon zënaka anakan husus neibirida gwenan, "Zen aban apdenak hom." Zen in zep gulk sun ola anakan blaonzimki, ¹⁰ "Farisi walya man Alap mo gol san song gweka-dekon de Alapsa gu soneblan hap. Hwëna zao kim gwë'anaka, Roma mo irik ginnik dep de pajak te-ala alal tanda gwen zini dekam zep hen kire hap hata zaka. ¹¹ Farisi walya in dekam zep zëbon onakon langa gweşik hankam zau'unika, hen zëre en mo bosesa de mam gun

hup denaka Alapsa anakan gu sonebla'anka, 'Alap, ëe ep dawemsa golbla'an, sap ëe aha zi niban apdenak hom, hen zi karekna wakin mo kim hom. Ëe te-ala hole gwibinni tawa naka hom, ahak-ahakna tawa naka hom, hen kahalo gwennamen kirekam ahakore zini kitak ëgwë gwenanye. ¹² Ëe minggu-jamkam dare yaklakamë tembanena lwa gweblanan- Emsa dikim gu sonebla tine gwen hap. Hen ëe de dare taha-tapakam ba maesa gul irinni, ëe homë Emsa te tya sone gwenan. Ahana ama ebe hap gol gweblanan.*

¹³ "Hwëna Roma mo irik ginnik dep de te-ala alal tanda gwen hap de zini in langa nakon zau'unka. Dekon zep ngli san de kara gwesen srëmkam huwe henkam nwe go-ho naban gu sonebla'anka, 'Are Alap, asa tol kwasang gwebla. Sap ëe an karek gulin hana gwen zi.' " *

¹⁴ Yesus ki zep etan gubiridaka, "Ëe ama emsa gubirida'an: Kim ola halka, te-ala alal tanda gwen zini in, zen zen en Alap mo nwenak sam gwesikï. Farisi walya in hom. Sap tingare zini men zen mam gwen hap ëalp gwe-gwenan, Alap sa hwëna otde tangannak kang gulu. Hwëna men zen otde tangannak lowehe gwenan,

desa hwëna gut denak sa kang gul sera."

Yesus kim walas tane-ne hap dawemna golzimbike:
(Mat. 19:13-15; Mrk. 10:13-16)

¹⁵ Aha yaklakam ki zep zini walas tane-nena hen wal baizili Yesus onak dep kap nulhal gwe'anzak- Zen de tahasa tehabirida ine gwen hap. Hwëna dua-blaskam de zëre hon ang ta gwen wenyä in kim hla nulidak, zen zep hwëna anakan jalse neibirida gwe'ak, "Bahem walasna an san kap gulhal gwezan. Bahem Gurusa blostablan." ¹⁶ Yesus hwëna ki zep walas tane-nena insa haen gwibiridaka, ki zep zë gubiridaka, "Dikire walasna Abon nolëyaing gwe-gwezak. Bahem jalse gwibiridan. Sap walasna an makare wenyä, zen zen Alap mo irik ginni bi neibi'in. ¹⁷ Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Men nara walas betek mo kim Alapsa anakan daïblibla'ak, 'Zen eiwa ano teipsinni,' zen zen Alap mo irik ginnik bitï gwe'an. Men zen de kirekam daïblibla srëm gwe'ak, zen molya Alap mo irik ginnik bitï gwek."

Te-ala beya nabare zini kim Yesus hon hata zakake:
(Mat. 19:16-30; Mrk. 10:17-31)

¹⁸ Aha yaklakam, ki zep Yahudi kore teipsin tola

* **18:12** 18:12 Mat. 23:23-28 * **18:13** 18:13 Yahudi zini zen Alapsa ngli san de kara gwesen naban abe da gwek- taha teisya inen naban. Hwëna te-ala alal tanda gwen zini in saher hap kirekam gwë srëm gweka.

Yesus hon hata zaka, zao zep gublu zaka, "Bian Guru, em aïris. Ëe basa asa syal gwibir?- ëe dikim hëndep de gwën hap denaka gul irin hipye."

¹⁹ Ki zep ding gulbluka, "Diki aïris aha-en tangan, Alap Zë-en. Zep em Asa banakane enlala gwebla'ara?

²⁰ Em dwan mes-eme sap Musa mo titi tabin ola tawa gwibirki- men zen anakan lwakye:

'Bahem kahalo gwen.

Zisi bahem tan.

Bahem sowë gwen.

Zisi bahem boton hap klak tan.'

Hen,

'Ane-biasa em blikip gwesik gwizimdin.' **

²¹ Ki zep ding gulbluka, "Kitak insae aïtbirida, ëe betek nakonë ki hëndep desan ang gwek, hëndep angkam nama."

²² Kirekam kim salblaka ki zep ding gulbluka, "Hwëna aha-en tangan lwa kini'an-em de desan ang gwen hap denaye: Em song gwen, ere mo kire-kirena kitak tangan te-ala hap lirak tabir. Te-alana desa tahalha zi hip kae gwebla-zim. Kirekame syal gwibi'inka, ki ngatan zi mo langnake hëndep de te-alasa beyakam lam ta'ara. Ena dekam etan hataza- Asa dikim ang gweblan hapye."

²³ Zini in kim kirekam Yesussu salblaka, dekam zep tangan enlalana dowebila

hanaka, sap zëno kire-kirena beya tanganna.

²⁴ Yesus hwëna man zë karatda taka, deban guku, "Eiwa, dam-dam naka hom-te-ala beya zi de Alap mo irik ginnik hatan hapye. ²⁵ Te-ala beya zi de Alap mo irik ginnik hatan hap dena, zen men kiye- unta yawal de jaron hul betek san tinni. Kire otweran yawala toton bëjen tin."

²⁶ Men zen Yesussu kirekam sane da'ak, man dengguanblak, dekam zep dakensiblik, "Hare eiwa kire tangankamke! Ki hwëna endan nik sa ëngaya gwer? Toton nara molya."

²⁷ Ki zep hwëna ding gulzimki, "Eiwa, auhu-kama zini zëre mae mo sasonkam bëjen zënaka ngaya tabin. Hwëna Alap de zi hip syal gwibir-zimdin srëm hap dena, aha-en mae hom tanganke."

²⁸ Hwëna Petrus ki zep ding gulbluka, "Ki hwëna abe mae hap dena bankarekam sa lwal? Sap ëe mesë ëre mae mo tingare bi gwib-inni Emsa de ang gweblanda gwen hap hli kulidak. Zep ëe basa asa lamkam ulin?"

²⁹ Yesus ki zep gubiridaka, "Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Men zen de Alap mo irik gin hip de syal hap hli nulida gwe'ak- we wal walas zem, aya-wal oso-wal zem, an-bi zem, hen gol zem- ³⁰ zëbe mae hap Alap sa mamkam kap gul

* 18:20 18:20 Kel. 20:12-16; Ul. 5:16-20

gwizimdi. Men kiresa hli yuludanna, desa sa angkam okamanak sabakkam kap ta gwizimdi. Hwëna Zën kim de kitak irik ginkim kon gwesibir hana'anka, Zen dekam sa hen zëbe mae hap hëndep de ëngaya gwen hap dena golzimdi."

Yesus kim etan anakan gubiridakake, "Asa sa dal."

(Mat. 20:17-19; Mrk. 10:32-34)

³¹ Yesus ki zep dua-blaskam de ang ta gwen wenyä insa tagal gulsuku, ki zep zë gubiridaka, "Emki ësane gwen. Nen an angkam Yerusalem san debe yaing gwe se'an. Zëwe kitak men kirekam Alap mo ol ayang gul gwen zini ale nul gwëk, ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna abe hap dena, zen kire enkam sa ki hëndep lwal. ³² Asa sa Yahudi srëm zi mo tahanak dep tapbla dazim. Zen sa hwëna Asa lamang tan naban swrë da gwer, hen oltepkam sa Asa hol-hol da gwer, ³³ hen zen sa Asa dangole gwer. Ki sa hëndep Asa dal. Hwëna yaklana dan-ahan, ki asa etan tin nikon ngaya gwer."

³⁴ Hwëna dua-blaskam de zini in, hom mae engka en mae tame nuk. Banakan mes yap zë gweibiridaka, zep anakan hom dam nul-suk, "An kire hap ki gulu."

Yesus kim zi nwe diminni dawem takake:

(Mat. 20:29-34; Mrk. 10:46-52)

³⁵ Yesus kim Yerikok golëyaing gwe se'an zaka, zi nwe diminni ora alpnak nikin'inka. Zen te-ala hap kon aberbe ta sone gwibirki. ³⁶ Zen kim Yesus maesa sasak-sasakna sane ta gubi'inka, ki zep tame gulku, "O an zi beyam-bya am taman gwe'an." Dekam zep takensik soneka, "Em ba hap?"

³⁷ Ki zep nenblak, "In Yesus taman'ara- Nazaret walya men."

³⁸ Dekam zep taken sone gwebla'anka, "Yesus, Daud Bak mo Auyan-tane, asa tol kwasang gwebla!" †

³⁹ Men zen teingiri da'ak ki zep jalse nëblak, "Balkkam!" Hwëna zen dekam mam enkam etan taken sone gwebla'anka, "Daud Bak mo Auyan-tane, asa tol kwasang gwebla!"

⁴⁰ Yesus dekam zep zausuku, ki zep waulblu halzan hap gubiridaka. Kim nërhatzak, zao zep takensiblika, ⁴¹ "Em basae dwam gwibi'ira?— Èe de desa ebe hap syal gwibir-blin hapye."

Ki zep ding gulbluka, "Bian, èe ama nwesa de kara gwen hap dwam gwe'an."

⁴² Yesus ki zep gulbluka, "Ki em kara gwen. Em mese asa taibliblala, zebe

† 18:38 18:38 Israelsa de ngaya tabin hip de Zini, desa "Daud mo Auyan-tane" kam nen gweblak, sap Alap mo olsa de ayang gul gwen hap de zini kirekam nen gubirida gwëk, "Zen teipsin zini Daud mo ausu nakon sa saltili."

dawem gwenda.”⁴³ Dekam zep ki hēndep kara gweka, dekam zep Yesussu ang gwe sebla halka- Alap hap de dawemsa gol gweblan naban. Zi trana in kim owasna insa hla nuk, dekam zep kitak Alap mo bosena teip nulsblu'ak.

19

Zakeus Bak kim halekake:

¹ Yesus kim nama Yerusalem san dep golēsek gwe'anka, ki zep Yerikosa golētaman gwe'anka.

² Hwēna Roma mo irik ginnik dep te-ala alal tanda gwen nik mo nola zēwe gwē gweka, bosena Zakeus. Zēno kire-kirena beya tanganna.

³ Zen man tangan Yesussu de hla tan hap dwam gwe'anka, hwēna zini beya tanganna. Zep zen ba kon dep?- hla tan naye. Sap zini in tihis tanganna. ⁴ Ngein sin zep tenya aranak de sewen hap hles tyaka- dekon de tamarannak hla ta sonen hap.

⁵ Yesus kim te ausuna iwe hata zaka, ki zep gulk sun kara gwe seka, zao zep gu seblaka, “Zakeus Bak, em nabakam ati gwezan, sap Alap mo abe hap de dwam gwibir-blinna, Ēe namen aha golak molya tak. Ēe eno golak asa tal.” ⁶ Zakeus ki zep nabal-bakam ati gwe zaka, ki zep hēndep Yesussu zēre mo gol san dep isrip-sri naban ngeirbline halka.

⁷ Tingare zini kim kirekam Yesussu hla dak, dekam zep jakal nēbla'ak. Man ēguk, “Wēo, zen ba hap zi karek mo golak de tan hap gunda?!”

⁸ Golak kim lowe he'ak, Zakeus ki zep luweka, ki zep Yesussu gubluka, “Bian, ēe ama angkam hale'an. Ano kire-kirena 50 persenkam ēe asa tahalha zi hip kae gwebla-zim. Hen men zēno mae mo pajaksaē aen dikim aha hlik naka twenblan hap mamkam de ing gun hup gubirida gwēk, ēe asa hwēna angkam etan mamkam kap tazim: 100 ribukam de ahap tan zi hip, ēe asa hwēna 400 ribukam golblal. 10 ribukam de ahap tan zi hip, 40 ribukam asa golblal.”*

⁹ Ki zep hwēna zēno ola insa ding gulku, “Namen de yaklana awe, zini an hēndep we wal walas zeban, Alap mes ngaya tabin hip denaka golhatazumnira, sap zen hen Abraham Bak mo auyantane wal. ¹⁰ Sap ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Ēe kire zisi de hakalbiridan habē hatazak- men zen ora dawem nakon ēsyal hekke, desa dikim ngaya tabin hip.”

Yesus kim Zēnaka de baes gweblan hap de ola gulk sun blaonzimkike, hen aumwa hap de zisi klis gunnuk de zēre mae mo syal ei nika goltrēblan hap dena:

(Mat. 25:14-30)

¹¹ Yesus kim nama kirekam tonbirida'anka,

* 19:8 19:8 Kel. 22:1; Bil. 5:6-7

Zen gulk sun de ol blaonzimdinkim ayang gulzim'inka. Sap dekam Zen mes Yerusalemk golëgolek de gwe'anka, hen dekam zini man kil di gwe'ak, "Yerusalemk kim golëyaing gwe'anka, Zen dekam sa nësa Alap mo bosekam irik gili, hen nen dekam esa Roma mo irik gin nikon wet so gwer." ¹² Ki zep gubiridaka, "Orep zini ki, bose teipsiblinna. Ki zep hwëna teipsin tangan zi nik aha lang nakon gu soneblaka- zao de bose naka etan esek gul seblan hap, lwahal zankam de zen langna iwe irik gilzin hap. ¹³ Hwëna kim teipsin tol zini in song gwe srëm gwe'anka, zen zëre hon de babu gwen zisi dare taha-tapakm kwang guludaka. Zao zep te-alana kae gwebla-zimki- seratus-juta seratus-jutakam. Zao zep gubiridaka, 'Te-alana an ano tim bwanak em dekam kire-kirena lirak la gwibik.'

¹⁴ "Hwëna zao de zini ahakon man tangan husus nëblak- zen de teipsin hipye. Zep zëna kim song gweka, dekam zep zisi kap nul sonek- zen de teipsin tangan zini insa anakan gublun hap, 'Zini in ëe homë ki dwam ëbla'an- zen de asa teipsibiridan hapye.'

¹⁵ "Hwëna zen hom zëno mae mo ol san ang gweka. Zen hwëna desa teipsin taka. Ki zep hëndep zëre mo lang san dep lwahal zaka. Hëndep dekam zep zëre

hon de ëbabu gwe-gwen zini insa tagal gulsuku- dekam de zë anakan tawa gwibiridan hap, 'Zëno mae mo te-alakam de eini angkam banaka'en?'

¹⁶ "Nonol zen hata zaka, ki zep gubluka, 'Bian, seratus jutakam mensa ap zerblaka, angkam mes satu meliarak hataka. An zen- te-alana inye.'

¹⁷ "Ki zep gubluka, 'Airis! Em abon de babu gwen zini dawem tanganna! Em mese betekkam de zerblan naka dawemkam irik taka, zebë angkam mam naka ep we yul sonebla'an. Zep angkam em sepulukam de ësa esa irik gili.'

¹⁸ "Zao zen hata zaka ki zep gubluka, 'Bian, seratus jutakam mensa ap zerblaka, angkam mes lima-ratus jutanak zaulu.'

¹⁹ "Desa hen ki zep gubluka, 'Em ëna lima enkam esa irik gili.'

²⁰ "Ahana zen hata zaka, zen hen ki zep gublu zaka, 'Bian, eno te-alana men, a. Eë ama kaen haknak de tahalen naka ep aning tablak. ²¹ Eë ama emsa airi gweblak, sap em in jal-jal enkame irik gil gwenda. Sap em ere en mo eiyas gin nikore ei nika home tan gwenda, hwëna hen ebon de syal ta gwen wenyik mo irse gwen nakore nakae mamkam ere hap gulin gwenda.'

²² "Ki zep ding gubluka, 'Em abon de babu gwen zini karek tanganna! Em

eiwakam asa anakan tame taka: Èe jal-jalkamë irik g'il gwenan, hen ère en mo eiyas g'in nikore ei nika homë tan gwenan, hwëna aha mo irse gwen nakore ei nikaë gulin gwenan. In zep ere mo ol toranna in kon asa emsa karek tal. ²³ Zep em ba habe ano te-alana in sa te-ala lam ta gwen golak drëne srëm gweka? Ki zao maka etan lwahal zannak betek maekam ap mas nulblik.'

²⁴ "Zini men zen zë lowe he'ak desa zep gubiridaka, 'Te-alana in sa em al tablan. Satu meliarkam men zen ap zertrëblala, zëbe hap hwëna mas lablak.'

²⁵ "Hwëna zini man zë dengguanbla'ak, ki zep nen-blak, 'Asya, Bian, zëno mes-am satu meliar gweka!'

²⁶ "Ki zep ding gulzimki, 'Zini men zen ano kap tablanna kim syal-syal gwenna, zëbe hap etan asa kap ta gweblal. Hwëna men zen ano kap tablan naka asang gweblanna, men zen betek en maekam nama lwabla'anka, desa asa etan al tablal. ²⁷ Hwëna men zen èe de teipsin hip baes tak, desa lahyo halzak- ère mo nwenak de tameran hap.' "

Yesussu kim teipsin zi mo kim Yerusalem kon hut du ane gukke:

(*Mat. 21:1-9; Mrk. 11:1-11; Joh. 12:12-19*)

²⁸ In kim kirekam tonsuku, dekon kim Yerusalemk

golëyaing gwe se'anka, Yesus Zëna ngeinnik gwëka. ²⁹ Zaitun tra nabare kwatap tekna de è darena Betania hen Betfagek kim golëyaing gwe'anka, dekon zep zëre hon de ang ta gwen wenyaka dan-dan guzimki, ³⁰ "Em èna wakin san song èn. Kime apta'an haka, zao esa hëndep keledai tanena da tablan naka hla laja- zi mo zersong gwen srëm naka. Desa hil li-in halza. ³¹ Zi de emsa takensizimdinkim, 'Em ba habe hil li'ara?'- a kirekam ding ulzim, 'Bian dwam gwebla'ara.' "

³² Zi darena in ki zep song ëka. Men kire enkam tantan soka, kire enkam zep ki hëndep lwak. ³³ Kim hil li in'inka, keledai bina ki zep dakensizink, "Em ba habe hil li'ara?"

³⁴ Ki zep ding ulzimki, "Bian dwam gwebla'ara."

³⁵ Hëndep ki zep ërlwa halka. Kim ërhataka, ki zep keledai tahan dannak zëre mae mo tahan bajuna kang dasek, zao zep hwëna Yesussu zëwe de sewesen hap mas nëblak. ³⁶ Kim zersong gwe'anka, zi trana in dekam zep ngein sin zëre mae mo tahan bajuna ora san dëre dahak- desan de keledaina in zersong gwen hap. *

³⁷ Yerusalemk kim ëgolek de gwe'ak- orana men dekon zaitun tra nabare kwatap tek nakon hut gwehe

* **19:36** 19:36 Orep de zini kirekam ëgwë gwëk- teipsin zisi de hut tu ine gunkumye. Orep teipsin zi de kudakam song gwe zanna, zëno enlalana, eijan hap. Keledaikam de song gwe zanna, zen umlae naban de hatazan hap.

zaka, zi trana men zen ang
nëblan da'ak dekon zep ol
mamkam Alapsa isrip-sri
nëbla song gwe'ak- mae
hap, mensa owas-owasna
zëre mae mo nwekam hla
nul gwekke. ³⁸ Man ëtaken
song gwe'ak,
"Hë'ho!

An Bian mo bosekam nësa
dikim tatetekam irik
gin hip hata se'ara.

Diki Alap Zen zëbe hap
dawemsa golblan.

An Zëbon onakon esa Alap
han ërumlae gwer!

Hë'ho! Nen kitak teipsin
tangan Zini Alapsa
boltere tan!"

³⁹ Hwëna Farisikam de
zini zi trana iwe man zë
hen ëdurum gwehek. Zen ki
zep Yesussu nenblak, "Bian,
emki sap ere hon de ang ta
gwen wenyä insa gubiridan-
dekakim balk tasik!"

⁴⁰ Ki zep ding gulzimki,
"Eë ama emsa gubirida'an:
Zen de ëbalk tasi'ik, dekam
hwëna kaso beyam-byana
an zen sa hwëna kirekam
ëtaken gwer."

*Yesus kim Yerusalem
nwe go-ho gweblakake:*

⁴¹ Yesus kim Yerusalem
golek kon hla takin zika,
dekam zep anakare ola ban
nwe go-ho gwebla'anka,

⁴² "Kwasang tol, Yerusalem.
Namen bae ki anakan tame
u'in, 'Alap han de zersësek
gwen hap de orana an
desan.' Hwëna Alap mes ebe
mae hap orana insa aning
tazimki.* ⁴³ Zen in zep, sap
em Yerusalemk de zini home

Asa dam lasi'in, yaklanak sa
hatal- men dekam de ebe
mae hap de jal zini emsa
dot nulsu'ukye. Em dekam
toton ba san molye heya-
hya gwék. Zen sa kamasa
bwang nul- eno ënak de
kol sonna ansa dikim tatak
gwesik kinin hapye. Desan
sa emsa bitï neibiridazal.
⁴⁴ Zen sa hëndep emsa kitak
damerasil, hen eno mae mo
gola sa lu da gwer. We wal
walasna zen sa kei-king nul,
hëndep gol te ik gin maena
molya ëlwak. Sap em home
tame uk- Alap in kim sap
emsa de ngaya tabin hip
hata zakaye."

*Yesus kim pasar zini Alap
mo gol tëm nakon golëalsa
sonekake:*

(*Mat. 21:12-17; Mrk.
11:15-19; Yoh. 2:13-22*)

⁴⁵ Yesus ki zep Alap mo go-
lak til zika. Dekon zep, men
zen zë Alap hap de golblan
kire-kirena lirak da gwibik,
desa golëalsa soneka. ⁴⁶ Zao
zep gubiridaka, "Alap mo
olak man lwak,

'Ano gola zen Ënaka
dekon gu sone gweblan hap
dena.'

Em an hwëna

'sowë zi mo aning gol habe
li kul sone gwe'an.' **

⁴⁷ Hwëna Zën zep zë yakla
jamkam tawa ta gwibi'inka.
Hwëna Alap mo golak de
syal tan wenyik mo mam-
mamna, Musa mo olsa de
tawa ta gwibin wenyä, hen
Yahudi mo nol-nola, zen
dekam man Yesussu dikim

* 19:42 19:42 Luk. 13:34-35 * 19:46 19:46 Yes. 56:7; Yer. 7:11

tan hap orasa dëbla'ak.
 48 Hwëna hom dam dasi'ik,
 sap tingare ahakore zini
 man Yesus mo tawa tabinni
 sërkam dwam neibi'ik.

20

Yesussu kim anakan dak-
ensiblikke, "Emsa an nara
tri ta se'ara?"

(*Mat. 21:23-27; Mrk.*
11:27-33)

¹ Aha yaklakam kim
 Yesus Alap mo golak tawa
 tabi'inka, dekam zep hen
 Alap mo golak de syal ta
 gwen zi mo mam-mamna,
 Musa mo olsa de tawa
 ta gwibin wenyä, hen
 Yahudi mo nol-nola ban
 yaing gwezak. ² Zao zep
 dakensiblik, "Emsa an nara
 gubluka, hen nara emsa
 tri tase gwe'ara?- dekam
 de kirekam-kirekamna insa
 syal gwe-gwibin hipye."

³⁻⁴ Ki zep ding gulzimki,
 "Ki Èe asa hen nonol emsa
 takensibiridal: Baptis ta
 gwibin zini Yohanis Swesa
 san ha Alap tri ta seka? San
 ha zen zëre en mo ssonkam
 ki syal gwe-gweka? Eme
 nonol ap ding ulbli'ak, ki
 Èe asa hen emsa gubiridal,
 'Asa Zen tri ta se'ara, zebë
 kirekam syal gwe-gwe'an.' "

⁵ Dekam zep zë-en anakan
 donbi'ik, "Bëjen nen anakan
 ding gulblun, 'Alap tri ta
 seka,' ki hwëna zen sa
 nësa gubiridala, 'Ki em ba
 habe desa laiblibla srëm
 gwek?' ⁶ Hwëna anakane
 ding ulbli'ak, 'Yohanis zen
 zëre en mo ssonkam syal
 gweka,' ki hwëna zi trana an

sa kasokam nësa nüribiridal,
 sap zen Yohanissi mes-am
 anakan daibliblak, 'Zen
 eiwa Alap mo olsa ayang gul
 gwizimki.' "

⁷ Anakan zep hëndep
 ding nulblik, "Èe homë dam
 ulsu'un, 'Yohanissi zen tri
 tase gweka.' "

⁸ Ki zep hwëna ding gulz-
 imki, "Zep Èe hen molyë
 emsa gubiridak, 'Èe an zëno
 syalsaë gol gwe'an, hen Zen
 Asa tri tase gwe'ara.' "

Yesus kim ola gulk sun
blaonzimkike- Zënaka de
Yahudi zi baes gweblan hap
dena:

(*Mat. 21:33-46; Mrk.*
12:1-12)

⁹ Yesus ki zep ola gulk sun
 blaonzimki, "Zini ki, zëno
 anggur ngana yawala. Zen
 hwëna ngana insa te-alakam
 bohë ta guzim halka. Zëna
 dekam zep aha lang san
 holokam de zë gwën hap
 song gweka. ¹⁰ Angguru in
 kim tëka, dekam zep zëre
 hon de babu gwen zisi zer
 soneka- zen de anggur dan
 te-ala hliksa zëre hap zërbla
 halzan hap. Hwëna zini in
 zen ngana insa bohë dak,
 zen hwëna man karekkam
 dangolek, deban zep nen-
 blak, 'Wake, ki en lwahal!'
¹¹ Etan ki zep ahanaka zep
 soneka. Hwëna desa man
 nonol lamang dak, zao zep
 dangolek, ki zep etan ba
 maesa de golblan srëmkam
 nër sonek. ¹² Dekam etan
 ahanaka zep zer soneka.
 Desa hen man dangolek,

hëndep man dësek, ki zep
hëndep ngana in kon hiri
dak.

13 "Dekam zep nga bina in
enlala gweka, 'Èe banakan
asa etan syal gwibir? Anik
ki ère mo dang tininak de
walasna ansa zer sonek.
Desa wèhè yap blikip
neisibli'ak.'

14 "Hwëna kim nga bohë
tan zini in hla da guk, ki zep
zënaka nenbiridak, 'Wakin
angkam zëre mo walas tan-
gan hata'ara. Bi zik de
tinkim, an zen sa hwëna
ngana ansa bi gweblala. Nen
tan, ekakim nèn bi ëblak!'

15 Ki zep hëndep ngana in
kon hiri dak, zao zep tol
hëndep dak.

"Zep nga bi nik mo zi lup
gul sonenna insa kirekam
neibirida gwek, zep zen ba-
nakan sa gweibirida zala?

16 Zen sa tamera zala. Ngana
insa dekam sa hwëna aha zi
hip bohë tazimdi- dekam de
zen anggur dan te-ala hliksa
zëre hap zer gweblan hap."

Ola insa kim ësane gwek,
dekam zep eguk, "Asya,
kirekam bap zen lwan!"

17 Hwëna Yesus man kara
tabi'inka hen sane tabi'inka.
Ki zep hwëna gubiridaka,
"Ki hwëna em banakane
Alap mo ola ansa enlala
eibi'in?- men zen anakan
lwak,

'Gol tauk gweblan wenya
mensa gol tenya baes
neibik,

hwëna Bian Alap mes desa
bolak ik gilki.' *

18 Zep zini men zen de gol
tenya iwe ëtisik gwe'anzak,
zao sa hëndep ëtimbwas
gwe-gwer. Hen gol tenya
in men zëbon mae de zan
ine'ak, zen sa hëndep ëils
gwer."*

*Yesus hon kim anakan
de u siweblan hap yaing
gwe zakke, "Roma mo irik
ginni wèhè ol lamangkam
gubi'inka?"*

(Mat. 22:15-22; Mrk.
12:13-17)

19 Yahudi mo mam-
mamna in kim Yesus mo
gulk sun de ol blaoranna
insa sane da'ak, dekam
zep dam nulsuk, "O zëno
ola an nèbon mae am
ti'in." Ki zep sap dekam
de zë hëndep balk tan
hap ëakasik. Hwëna zen
zi beyam-byana insa hen
nairibiridak, zep balk da
srëm gwek.

20 Dekam
zep hwëna balk tan hap
orana dëbla'ak. Zen in zep
ahakorena lup nul sonek-
zen de u siwen olkam
takensik gweblan hap. Sap
zen mes ola anakan niaha-
en guk, "Roma mo irik
gin nika de ol lamangkam
gubi'inka, dekam asa en-
biridazak. Zen dekam esa
hwëna gubernor hon klak
lal."

21 In zep Yesussu
nenblazak, "Bian, èe mesë
emsa tame lak. Em Alap mo

* **20:17** 20:17 Yahudi zini kasokam gola dauk gweblak, zep mensa Yesus awe buku Mazmuru kon guku (Mzm. 118:22-23), zen nonol lonen kaso hap dena. Hwëna Orya ol zi hip, ngirin gol tenya ban enlalana anakan apde nè'an, "Bol-zaun tangan wenya," zep kirekam li nul sonek. * **20:18** 20:18 Yes. 8:14-15

dwam gwibinni dam-dam enkame tawa ta gwibirida, sap eno tawa tabinni home wet gulsuk gwenda- dekam de zi emsa husus gweblan srēm hapye, sap mamna, sap betekna. ²² Zen in zebē emsa lakensibli'an: Em banakane Musa mo titi tabin ola dam gulsu'ura? San ha nen sap esa Roma mo irik ginnik dep pajak te-alana ol gwizim? San ha bap nen?"

²³ Hwēna Yesus mes anakan tame tabirki, "An u siwen olkam ki Asa dakensibli'an." Ki zep gubiridaka, ²⁴ "Abe hap emki pajak hap de te-ala kasona insa ahanaka goltrēblan." Kim nolblak, ki zep gubiridaka, "Te-ala kasonak awe, an nara mo nwe-masesa zē yang dasik? Hen nara mo bolesa zē ale nuk?"

Ki zep ding nulblik, "Roma mo teipsin zi mo denakake."

²⁵ Ki zep hwēna ding gulzimki, "Ki Roma mo teipsin zini in mo bi gwibin kire-kirena amki zēbe hap etan lop la gweblak. Hen kirekam, Alap mo bi gwibin kire-kirena, amki Alap hap lop la gweblak."

²⁶ Zi beya mo inik hēndep hom zēno karekkam de olgunnu nasalblak. Ki zep hēndep balk tasik, sap zen man zēno ding gulzimdinni insa dengganbik.

Sadukikam de gubirida gwen zini kim Yesusu tin

nikon de etan engaya gwen hap dena dakensiblikke:

(*Mat. 22:23-33; Mrk. 12:18-27*)

²⁷ Sadukikam de gubirida gwen zini, zēno mae mo tawa tabinkim, "Zini bējen tin nikon etan ngaya gwen." Zen ki zep hen Yesus hon yaing gwezak.* ²⁸ Dekam zep u siwen enlala naban anakan dakensibli'ak, "Bian Guru, Musa Bak mo titi tabin olak a kirekam mo lwakye:

'Zi de we zemka walas wē lan srēmna tūnkim hli yunnu, zen oso zik de etan gonkam- zen de zē walassa aya zik mo weinak dep wē tan hap. Hen kirekam, oso zik de tūnkim, aya zik de hwēna we semna insa gonkam.*

²⁹ Orep awe zini ki, beyana tuju enkam, aha-ere anebianna. Zēna zi nik zep nonol wenyā golka, hwēna walas wē lan srēmna zep tilki. ³⁰ Zao de zi nik zep etan golka- sowe nal zem in saye. Zen hen walas ēn srēmna zep tilki.

³¹ Zao hen etan dan-ahan nik golka. Zen hen walas wē lan srēmna tilki. Hēndep tujukam de aya-wal osowalya in kire enkam zep sap nol gwēk, hwēna walas ēn srēm ennak zep juwe gwēk.

³² Wenyā in hwēna aumwa hap zep tik. ³³ Zep zen de etan engaya gwe'anam, men kirekam ahakon tawa da gwibirin, wenyā insa nara mo wekam maka nenbi'in?

* 20:27 20:27 Kis. 23:6-8 * 20:28 20:28 Ul. 25:5-6

Sap tujukam de zini in mes desa kitak nol gwek."

34 Yesus ki zep ding gulzimki, "Zini okamanak de lowehe gwenkam, zen man we-zi darena zënaka kap da gwenan. 35 Hwëna zini men zen etan de ëngaya gwen hap ëdakasti'ik, zen molya etan zënaka kap da gwek. 36 Zen dekam Alap mo dam taha nakore zi mo kim sa lowehe gwer, hen dekam molya etan juwe gwek. Zen Alap mo hanan tabin walaskam sa lowehe gwer, sap Zen mes desa tïn nikon ngaya tabirki. 37 Hwëna Musa hen mes damnak anakan goltreizimki, 'Zini tïn nikon ngaya gwenkam.' Sap zen kim syauk nubare te tyum-tyumnuk hata zaka, dekam Alap anakan am gubluka,

'Èe an eno auyan wal mo Alap- Abraham, Isak, hen Yakob Bak mo.'*

38 Zep Alap Zen tïn zi mo Alapsa hom. Zen ngaya wenyik mo Alap. Sap tingan men zen juwek Zëbon onakon nama ngayana."

39 Ki zep Musa mo ol tawa ta gwibin zini ahakore nik nenblak, "Bian, em dawemkame ding guluda."

40 Dekam zep Yesussu de takensik gweblanna baes tak, sap zen mes ësa her gwek.

Yesus kim Zënaka dikim sap dam tasïn hip dena

goltreizimkike:

(*Mat. 22:41-46; Mrk. 12:35-37*)

41 Yesus ki zep takensibiri-daka, "Zen ba hap ki zini anakan tawa da gwibirin?-'Israelsa de ngaya tabin hip de Zini, Zen teipsin zini Daud mo auyan-tanekam sa hata zala.' 42 Hwëna Daud zëna man-am 'Teipsin Zi'kim gubluka- in kim buku Mazmuruk anakarekam ale gulkuye:

'Bian Alap man ano Teipsinni gubluka, "Ère mo dam taha nakon emki nikirindekon de hen teipsinkim irik gin hip.

43 Ki asa hwëna ebe hap de jal zini ere mo tana iltikinnik sisik gulin."*

44 Zep Daud insa Israelsa de ngaya tabin hip de Zini insa 'Teipsin Zi'kim gubluka, ki Zen banakan sa zëno auyan-tanekam hata zala?"

Yesus kim anakan tawa tabirkike, "Bera, Musa mo titi tabin ol tawa ta gwibin zini in enlala kwae naban!"

(*Mat. 23:1-36; Mrk. 12:38-40*)

45 Zi beyam-byana in kim nama sane da'ak, ki zep dua-blaskam de wanya insa gubiridaka, 46 "Bera, Musa mo ol tawa ta gwibin zini in enlala kwae naban! Zëno mae mo kwaena in mana ebon mae hliminnink. Zen baju dawem-dawem alala tan naban zi nwe

* 20:37 20:37 Kel. 3:6 * 20:43 20:43 Mzm. 110:1

san zënaka nolëtrënda gwenan- zi dikim blikip gwesibirida gwen hap. Zen hen man ëdwam gwe-gwenan- dekam de aha zi tagal gwen maenak anakan blikip gwesibirida gwen hap, 'Dawem, bian guru.' Zen hen but srëm golak ngeinnik de komal tumnak de teinikirin hip ëdwam gwe-gwenan- hen tembane yawal maenakye. ⁴⁷ We wal sem-semna hen anakan ahap da gwibirin, 'Ëe asa tol eno zi swe mo kire-kire hli tandanna ebe hap tagal tasibir.' Hwëna zen sowë enlala naban mas neibirida gwenan- dekam de zëre hap mamkam hli ti irin hip. Hwëna zëre mae mo karekna insa dikim aha zi hlaulzimdin srëm hap, zep but srëm gola kon zi nwenak Alapsa mam blalkam nen sone gweblanan- dekam de zi kil tïbin hip, 'Zini an airis.' Hwëna zen zënaka de karek tabin hip denaka kim mam nulsuk gwenan."

21

We sem tahalhana kim te-ala wasngena Alap hap ing so sonebla zakke:

(Mrk. 12:41-44)

¹ Yesus kim nama Alap mo golak gwë'anaka, ki zep kara tabi'inka- te-ala beya zini kim Alap hap te-alana bitï da sone gwebla'anzak. ² Dekam zep hen we sem tahalhana hlaulku- zen kim hen te-alana dan tolaka Alap hap ing so sonebla'anzak.

³ Yesus dekam zep gubiridaka, "Eiwa denakaë emsa gubirida'an: We sem tahalhana an mes tïngare ahakore zini kwei-kwik gulun.* ⁴ Sap ahakon in zen bitï da gwe sanzal, zëre mae hap de hlikna nama beya nik ërlwazim'in. Hwëna we sem tahalhana an mes tïngan ing gulun- zën dikim tol sap gwën hap denaka."

Yesus kim anakan hamal hap gubiridakake, "Aumwa hap denak, a kirekam sa lwa song gwer."

(Mat. 24:1-14; Mrk. 13:1-13)

⁵ Yesus hon de ang ta gwen wenyä ki zep Alap mo gola insa anakan donbi'ik, "Alap mo gola an man tangan weir gulsunkum kwa nuk, hen zëno kaso kong ta zahenna sërkam de nwe-awes tanganna. Hen mensa Alap hap kire-kirena nol gweblak, sërkam de dawem-dawem tanganna." Yesus ki zep gubiridaka, ⁶ "Yaklanak sa hatal, an desa namen kara u'in, sa dre nulsul. Hëndep zëno kaso kong ta zahenna aha-en mae molya lwak. Zen tïngan tangan sa dri nulsul."

⁷ Ki zep Yesussu dak-ensiblik, "Bian, zen bawalkam sa ki lwal? Hen banakare owassa asa hla kul gwer?- dekam de anakan dam gulsun hup, 'Angkam man ki lwa'an-men kirekam hamal hap asa gu-gubiridakaye.' "

⁸ Ki zep ding gulzimki, "Salok-salokkam lowehe

* 21:3 21:3 2Kor. 8:12

gwek. Emsa mana yasik da gwibirink. Sap zini beya nik sa ebon mae onak anakan ëboton gwe-gwezal, 'Ëe an Zen- Yesusye. Angkam mes zë zaunun!' Hwëna bahem salbirida gwen. ⁹ Em de anakan ësane gwe-gwenkam, 'Zëwe man ëeija'an,' hen anakan, 'Dekon pemerinta nakon de wet so gwen hap man ësoson gwe'an,' hwëna em dekam bahem ëäiri gwen. Sap zen nonol kirekam sa Alap mo dwam gwibin sin lwa gwer. Hwëna dekam bahem ëkil gil gwen, 'An aumwa hap denak mes zaul, zep ki lwa'an.'

¹⁰ "Aha zi ausu nakorena aha zi ausu naban sa ëeija gwer, hen aha irik ginni aha irik gin niban sa ëeija gwer. ¹¹ Lang yala an san jingili mam enkam sa tailida gwera. Usak yawala sa hatanda gwer. Hen sang-sang yawal sa hlaluluda song gwer. Nglinak esa owasna hla kulse gwer, dekam esa ëäiri gwer.

¹² "Hwëna kirekam de lwan srëmnak, emsa sa dahyo gwer hen karek da gwibir. But srëm golak de mam-mam wenya kip sa emsa kap nulzimhal gwer, ki sa hwëna pemerinta mo bwinak emsa yal nulne gwer. Hen emsa sa pemerinta mo teipsin-teipsin wenya kip anakan nolëtrei gwizim, 'An hen ahana- Yesus hon de ang gwe-gwenna.' ¹³ Hwëna

zen kirekam Alap mo dwam gwibin sin sa ki ebe mae hap lwa gwizim- em dikim zë abe hap denaka ëton gwen hap. ¹⁴⁻¹⁵ Aen asa ebe mae hap hap enlala blala ing ta sone gwizim, dekam hëndep eno mae mo jal zini molya eno mae mo ola insa nulsuk halasen gwek. Zep emki hamal hap enlalasa anakan hohle ta gwen, 'Ëe ba hap de enlalana beya gwen hap? Zen sa zëwe de zaunkum enlala blala abe hap zerblala- ëe de kirekam ding gul gwizimdin hip denaye.' ¹⁶ Ere mae mo ane-bianna, aya-wal oso-wal om, iye wal om, hen wal bose wal om, zen sa emsa abe hap de jal hap karek tabin hip nolëgu gwer. Hëndep emsa sa ahakon damera gwer. ¹⁷ Emsa tingare zini sa husus neibirida gwer, sap em an Asa de ang gwe-gweblan wenya. ¹⁸ Em sap esa okamanak awe juwer, hwëna lamkam etan tim ëse naban esa luk tal. ¹⁹ Zep em Asa de taibliblannak em tatetekam ëzauk gwen. Zen dekam esa enaka ngaya labir!"

Yesus kim hamal hap gubiridakake, "Jal zini sa Yerusalem sa dre dazal."
(Mat. 24:15-21; Mrk. 13:14-19)

²⁰ "Em kime jana nabare zini Yerusalem sa de dot tasinnik hla kulida'ak, zen dekam ëenlala gwek, 'Yerusalem sa de dre tan hap de yaklanak mes zaunun.'

21 Em dekam, Yerusalem mo langnak de lowehen wenya, kwatap san dep em heyahya gwen. Yerusalemk de lowehen wenya, emki hli tasin. Hen ë alp san de lowe henden wenya, bahem etan ë san dep lwanda halzan. 22 Dekam men kirekam hamal hap ale nul gwekke, kire enkam sa Alap mo jala hatazim. 23 Kwasang tol, we walya u nubare wenya, hen nama de walassa momkam taizi gwibin wenya. Zen tol banakan molya easendak. Dekam langna sa tangan dohon-hon gwer- Alap mo jal de awe de zi hip hatazimdinkimye. 24 Ahakon nebokkam sa blom da gwibir. Ahakon tingare lang san dep sa dahalebirhal gwer- zao de zi mo tana iltikinnik ebabu gwe-gwen hap. Dekam Yerusalemsa Yahudi srëm zi en sa nyauk gweblal- hëndep yaklana de tap gwe'anaka, Bian mensa ki-en zëbe mae hap aïtbirzimkike."*

Ngatan zi mo lang nakore Zi Tangan de hatan hap de ol:
(Mat. 24:29-31; Mrk. 13:24-27)

25 "Alap dekam sa tantanna bennak, yaklanak, hen keisnik gol gwizimdi. Dekam hina sa mam en tangankam ngëp-ngëp gwegwer- auku mam naban. Okamanak de tingare langnak de zini zep sa

anakare hap eairi gwer, 'Nen an molye lowehék.'

* 26 Zini hëndep kim de lang olo gwen hap dena insa neisbi'ik, aïrin hip sa etilsik gwer. Sap dekam nglinak de teipsin-teipsin dowaldowala serkam sa eïlman gwe nasen gwer. 27 Zen diki dekam sa ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa but de zerati gwe zannak hla dase gul. Zen dekam asa ere mo sosen naban ngatan yawala ban ziati gwezal. 28 Kirekam kim de lwa'ak, zen dekam em luk tan, ki gulk sun isripsri naban ekara gwesek, sap zen dekam emsa de ngaya tabin hip ki lwa'an."

Langsa de dam gulsun hup de ol:
(Mat. 24:32-35; Mrk. 13:28-31)

29 Yesus ki zep gulk sun de ol blaonzimdinkim aïsil gwibirida'anaka, "Emki eenlala gwen- dëren, ahaksa aha te. 30 Zen de alsin hyanak etan ala gwenkam, zen dekame tame ul gwenan, 'Angkam sasa gwen hap ki lwa'an.' 31 Hen kirekam, owas-owasna insa kime hla kul gwe'ak, zen dekam esa anakan etawa gwer, 'Angkam Alap Zën de kitak irik gilzin hap denak man zau'un!'"*

32 "Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Em an zene angkam lowe he'an, molye

* 21:24 21:24 Rom. 11:25; Why. 11:2

Yeh. 32:7; Yl. 2:31; 2Ptr. 3:10-12; Why. 6:12-13

* 21:25 21:25 Mzm. 46:1-3; Yes. 13:10;

* 21:31 21:31 Owas-owasna mensa enlala gwibiridaka, zen mensa ayat 25-26nak lwa'an.

kitak juwek, zen dekam sa ki tingingan lwal. † ³³ Nglī naban kama naban sa jek-jak nēr. Hwēna ano ola, zen hēndep denaban sa lwa gwer.”

*Salok-salokkam de
lowehe gwen hap de ol:*

³⁴ “Ere mo gwēnsa em kara gul gwen- mae hap, mana eno enhona in beya gwenanka, syan-syan en hap de enlalakam, hen ho mamak otde gwen en hap de enlalakam, hen ere mo gwēnsa de ngalap gwibin hip de enlalakam. Ki hwēna aumwa hap de yaklanak zol makarenak esa ēkyan nahlal. ³⁵ Sap yaklana dekam kirekam sa hatazim- tingingan men zen okamanak lowehe gwenan, zēbe mae hapye. ³⁶ Zen in zep salok-salokkam lowehe gwēk- Alapsa de gu sonebla tine gwen naban, tatetekam ekakim ēzauk. Karek yala in zen hata'an, kire hap em abe ta sone gwen- desa ekakim dawemkam yaubik, hen dawemkam ekakim ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa etan de hata zannak ertowek.”*

³⁷ Zao kim lwa se'ak, Yesus dekam yaklam Alap mo golak tawa ta gwibirki. Kam-en zep hwēna zēre hon de

ang ta gwen wenyā ban zaitun tra nabare kwatap tek san dep golēsek gwe-gwekazo de golētruwe gwen hap. ³⁸ Zi beyam-byana kak tangannak zep Alap mo golak yaing gwe-gwezak- Yesus mo tawa tabinni in sa de ēsane gwen hap.

22

Yudas kim Yesussu zergukuke:

(Mat. 26:1-5; 26:14-16; Mrk. 14:1-2; 14:10-11; Yoh. 11:45-53)

¹ Dekam yakla yala Paskanak dep man golek de gwe'ak- Alap men dekam Mesir kon Israelsa gwis gwe sonekake. * Paska yaklanak kim zauk, zen dekam zep hen ēkon gwesik hanak- aha-ere minggukam de ragi srēm kam rotisa tru ta gwen naye. ² Dekam Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mamna Musa mo ol tawa ta gwibin zi niban, zen hwēna aningkim Yesussu dikim tan hap orasa dēbla'ak. Hwēna zi beyasa nairibiridak, zep dekam balk da srēm gwēk. ³ Dekam zep ēna Kariot walya Yudas Baksa dowal mo kīgina ing gwe heblaka. Zen sap zēre hon de dua-blaskam ang ta gwen wenyik mo ahana.

† **21:32** 21:32 Yesus mo ola an, san ha mae hap?— Zēnaka de taibliblan wenyaka de karek ta gwibin hip dena, hen Yerusalem sa de dre tan hap dena. (Mat. 24:4-22; Mrk. 13:5-20; Luk. 21:5-24) Yerusalem sa tahunna tuju-pulukam dre dak. Dekam men zen Yesussu sane da'ak, hom ahakon juwe'ak. Zep ayatnak awe zēno ola an, Zēn de etan lwa halzan hap denaka hom. * **21:36** 21:36

Rom. 13:11-14; 1Tes. 5:3; Mrk. 13:33 * **22:1** 22:1 Paska mo enlalana, emki Lukas 2:41 mo otde alenak hlaun. Ragina zen rotisa de syal gwibinnik mas nul gwenan- dekam de hop gwen hap. (Ul. 16:1-8)

4 Zen ki zep song gweka-Alap mo golak de syal tan wenyik mo nol-nola ban, hen zëwe de jana nabare zi mo mam-mam naban de olsa anakare hap ziaha-en gun hup, "Èe banakan asa ebe mae hap zao de balk tan hap zertreizim?" 5 Zen man tangan sam neisiblik, dekam zep nenblak, "Te-alasa asa ep erblal." 6 Dekam zep ding gulzimki, "Èe asa orana tèblal- dekam de sowëkam ebe mae hap zertreizimdin hip."

*Yesus kim zëre mo timsi de enlala gwe-gwibin hip de tembanena nonola golz-
imkike:*

(*Mat. 26:17-29; Mrk. 14:12-25; Yoh. 13:21-30; 1Kor. 11:23-25*)

7 Rotisa de ragi mas gun srëmkam tru tan hap de mingguna iwe kim lwa se'ak- yaklana men dekam Paskanak dep de tembane yawalak dep domba zahona Alap hap blom da gwibir-blikke, 8 Yesus dekam zep hen Petrus ne Yohanis neka guzimki, "Em song ë-Paskanak dep de tembane yawalsa eka hen nëp hamal ul."

9 Ki zep lakensiblika, "Endawe asa hamal ul?"

10 Ki zep ding gulzimki, "Em kime ëna iwe li'inka, dekam esa zini hla la sonera- kama ngatdarakkam de weya blome gwirenhan naban. Zen desa em értro kinin- hëndep gola men zao de tik, em hen zao lil. 11 Zao gol bi naka enbla,

'Bian Yesus man emsa takensiblila, "Èe teksonna enda zao asa ère hon de ang ta gwen wenyi ban Paskanak de tembanena zitwenblal?" ' 12 Zen sa ebe nikip gulki de tekson yawalsa zertreizimdi. Komal tum maena sowe henna. Zen zao hamal ul guk."

13 Ki zep hëndep song ëka, zao zep hëndep oltowekamen kirekam Yesus guzimkiye. Zëwe zep hëndep tembanena hamal ul guku.

14 Kim kam-en gwëk, Yesus dekam zep dua-blaskam de wenyi ban Paskanak dep de tembanena insa zitwenbla'anaka. 15 Ki zep zë gubiridaka, "Èe ama tangan dwam gwe-gwëk- Paska tembanena ansa de eban mae zitwenblan hapye, Èe de nama karek yawala insa goltowen srëmnak. 16 Sap Èe ama emsa gubirida'an: Èe na-en molyë etan auhukamanak Paska tembanena twinbik. Hwëna Alap kim de irik ginkim kon gwe-sibir hana'anaka, zen diki dekam asa eiwa tangankam de Paska tembanena twinbir."

17 Yesus ki zep anggur ho nabare mokna zerka, deban Alap hap dawemsa golblaka. Zao zep gubiridaka, "An desa apdekam otdebik. 18 Èe ama emsa gubirida'an: Èe angkam na-en molyë anakare anggur hona etan otdek. Hwëna Alap mo irik ginnik kim de hata'ak, zen diki dekam asa etan ziotdebir."

19 Rotina ki zep hen gul ineka. Ki zep hen rotina in hap Alap hap dawemna golblaka, ki zep ahap gul guku. Desa zep anakare ola ban kap tazimki, "An ano timni- mensaë ebe mae hap sosok gulzim'inke. An kirekam em ano timbwanak syal gwe-gwibin- Asa dikim enlala gwe-gweblan hapye."

20 Kim tembane tasik, ki zep anggur ho mokna etan anakare ola ban zerzimki, "An ano kala zen. Zen sa ano tim nikon wet sol- Alap mo zi niban de ol ziaha-en gun esesa dikim sul sonen hapye.* 21 Hwëna Ëe ama emsa gubirida'an: Zini men zen Asa dikim zë balk tan hap zertreizim'ira, zen hen awe nikin'ira. 22 Ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Ëe asa tül- men kirekam ki Alap Asa gublukake. Hwëna kwasang tol, zini men zen Asa dikim zë balk tan hap zertreizim'ira, zen karekna mam tangan wenyaka sa goltowera!"

23 Ki zep zë zënaka anakan dakensibirida nasen'ak, "Nëbon mae onakon in nara sa ki kirekam gwëblala?"

In kim anakare hap ëol gwekke, "Diki ëe amaka mam gwe'an!"

(Mat. 20:25-28; 23:11-12; Mrk. 9:35; 10:42-44; 1Ptr. 5:1-5; Joh. 13:12-15)

24 Hwëna dekam zep dua-blaskam de weny in ëol gwe'ak- mae hap, "Yesus de irik gi'inka,

diki ëe amaka nëbon mae onakon teipsi'in." 25 Ki zep zë gubiridaka, "Alapsa de tame tan srëm langlangnak men zen teipsin-teipsinkim teinikin gwenan, zen man zëre kore naka jap nul sonenda gwenan. Hen zen man anakan de blikip gwesibirida gwen hap ëdwam gwe-gwenan, 'Bian, em in asa de sam gulsun hup de zi.' 26 Hwëna em zëno mae mo kim bahem. Ebon mae onakon men zen teipsin hip dwam gwe'ara, zen diki walas betek mo kim zen gwën. Hen men zen mam gwen hap dwam gwe'ara, zen diki tïngare zi mo babu gwen zi makan zen gwën. 27 Ema tim ul gwenan, 'Mejanak de tembane gwen zini, zen mamna. Hwëna men zen zëbe hap tembanena hamal nul gweblanan, zen betekna.' Auhu-kamanak, eiwa, mejanak de nikiran zini zen mamna. Hwëna Ëe kirekam de mam gwen hap homë hatazak. Ëe hwëna babu gwen zi mo kim de mas gwibiridan habë hatazak. Zep em hen ano kim em lowehe gwen.

28 "Em mese Asa ërgwënda gwëk hen kara landa gwëk- banakare karek maesa de goltowe gwennak. 29 Zep men kirekam Bian abe hap golblaka, zëno alp nakon de irik gin hip, Ëe hen kirekam asa ebe mae hap golzim- em de hen ano alp nakon irik gin hip

* 22:20 22:20 Yer. 31:31-34

denaye. ³⁰ Em dekam ano alp nakon esa teinikin- ano irik gin kon gwisibir hanan tembane yawalakyé. Hen em dekam esa ere mae hap de dua-blaskam de komal tumnak teinikin- dekon de dua-blaskam de Israel Bak onakore zi aususa irik gin hipye."

Yesus kim Petrussu gublukake, "Em esa Asa zabablala."

(Mat. 26:31-35; Mrk. 14:27-31; Yoh. 13:36-38)

³¹ Yesus ki zep Simonsa gubluka, "Simon, Simon, dawem! Emki Asa sane tan. Dowal mo kigina mes emsa de sèrkam akasibiridan hap Alapsa abe taka. ³² Hwèna Simon, Èe mesè ebe en hap Alapsa abe tal- eno Asa de taibliblan dikim topse gwe srèm gwen hapye. Em kime Abon osan dep etan lwa ha'an zaka, ere mo wal bose walya dekam tatete tabir."

³³ Petrus ki zep ding gulbluka, "Bian, èe mesè tangana hohle gwenan- Eban de bwi san song èn hap, hèndep Emsa de zerzaunuk de hwèna tin hipye."

³⁴ Ki zep ding gulbluka, "Petrus, Èe ama emsa gublu'an: Namen ayang de gun srèmnak, em esa anakan de Asa zabablanna dan-ahan soblala, 'Zini in èe homè tame ta'an.' "

Aumwa hap kim ol zim- zimni golzimkike:

³⁵ Ki zep takensibiridaka, "Èe kimè orep emsa lup gul sonek, hon hen te-ala srèmkam de sek gwen hap, timnik de alala tan en naban, dekam san ha ema ètahalha gwék?"

Ki zep ding nulblik, "Èe homè ètahalha gwék."

³⁶ Dekam zep etan gubiridaka, "Hwèna angkam, eno mae mo hon hen te-ala de lwanna, emki kap tan. Eno nèbok de lwan srèmna, emki tahan bajusa te-ala hap lirak tabin- te-alana dekam de nèboksa lop tan hap. Sap em Abone ang ta gwék, emsa hen zep sa jal neibiridal. ³⁷ Sap Èe ama emsa gubirida'an: Men zen Alap mo olak abe hap dena lwak, 'Zi jal-jal makan sa nèblal'- zen kitak nabakam sa ki jower."*

³⁸ Ki zep ding nulblik, "Bian, emki aken. Awe nèbokna dan."

Ki zep ding gulzimki, "Sya. Otan bahem ègun." †

Yesus kim zaitun tra nabare kwatap tek nakon Alapsa gu soneblakake:

(Mat. 26:36-46; Mrk. 14:32-42)

³⁹ Yesus ki zep Yerusalem kon zaitun tra nabare kwatap tek san dep golèsek gwéka- men kirekam Zèna golègwè gwékake. ⁴⁰ Kim golèyaing gwe seka, zao zep gubiridaka, "Alapsa e-en e-enkam abe la tinek.

* **22:37** 22:37 Yes. 53:12; Luk. 23:33 † **22:38** 22:38 Yesus insa kirekam gubiridaka, san ha nèbok tangansa de lop tan hap hom yap ki gubiridaka? San ha diki enlalasa de hohle tan hap ki gulk sun olsa blaonzimki?

Kareknak ema altilink.”
 41 Zëna kim engka en zëbon mae onakon langa gwe halka, zao zep boklena kom soka, dekon zep Alapsa gu sone gwebla'anka, 42 “Bian, Em de dwam gwenkam, Abon onakon langa gulsuk-karek yala in zen Abon onak dep golek de gwe'an zalye. Hwëna ano dwam gwibin sin bap zen lwan. Diki ere mo dwam gwibin sin zen lwan.” [43 Alap mo dam taha nakore zini ki zep zë hata zaka, zao zep sosonna golblaka. 44 Hwëna enlalana man sërkam tangan dowebla hanaka, dekam zep etan enlala zon tasiblin naban ola gu sonebla'anka, hëndep irse gwenna kal makare nik wet soblak.] †

45 Alapsa de abe ta gwenna kim hya gwesiki, ki zep dan-ahare zini in osan dep lwahal zaka. Hwëna ni truwennak zep hlauluda'an zaka. Embwan zë mamkam hlauludak, zep truwe'ak. 46 Zao zep gubirida zaka, “Em bap nini truver. Em luk tan. Kareknak dikim altirin srëm hap em Alapsa abe tan.”

Yesussu kim balk dakke:
 (Mat. 26:47-56; Mrk. 14:43-50; Yoh. 18:1-11)
 (Ayat 47-53)

47 Yesus kim nama ola ton'anka, dua-blaskam de zini in mo ahana, Yudas, ki zep zi beyam-bya naban golëyaing gwe'an zaka. 52bAhakon Alap mo golak

de syal tan zi mo mam-mamna, hen zao de jana nabare zini, hen Yahudi mo nol-nola ban. 47bYudas ki zep zë Yesussu babang ta'an zaka. 48 Yesus ki zep hwëna gubluka, “Yudas, em san babang tankame ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa zergu'ura?”

49 Hwëna seblaskam de zëre hon ang ta gwen wenyä in, kim zë kirekam hla nu'ik, dekam zep dakensiblik, “Bian, san angkam nëbokkam nen tobe gwen?”
 50 Hwëna ahana dekam zep nëbokna mol ineka, dekam zep Alap mo golak de teipsin tangan zi nik de babu gwegwen zini sap zip soka. Hwëna dam san de ing ala en naka zep blansibli kinika.

51 Hwëna Yesus ki zep jalse gweblaka, “Bahem! In sya!” Zëna ki zep ing alana insa dawem soblan hap towanzim-blika, dekam zep hëndep dawem nëblak.

52 Ki zep hwëna in zen Zënaka de balk tan hap yaing gwezak gubiridaka, “Em san Asa jal zisie hla lal, zebe nëbok te tek teiredan naban yaing gwenan zalye?”
 53 Èe men yakla jamkam Alap mo golak emsa tawa ta gwibik! Dekam ba habe zë Asa balk la srëm gwek? Hwëna angkam lang kawesinnik awe ebe mae hap man dakastilzim'in, sap dowal mo kigi mo enlala kawesin emsa tri tasibi'ira.”

† 22:44 22:44 Ayat 43-44na an, tawa gwizimdinni hom: San ha Lukas ale soka? San ha aha zi lun mas soka?

Petrus kim Yesussu zabeblakake:

(*Mat. 26:57-58; 26:69-75; Mrk. 14:53-54; 14:66-72; Yoh. 18:12-18; 18:25-27*)

⁵⁴ Ki zep hëndep balk dahak- Alap mo golak de syal tan zi mo teipsin zi mo gol san dep. Petrus lun sap-sap gwen da'anaka. ⁵⁵ Dekam zëwe de syal ta gwen wenya gol tëmnak syauknu bla dasi'ik- desa de tuwirin hip. Petrus zao zep hen nikin'in zaka. ⁵⁶ Hwëna zëwe de babu gwe-gwen we zep syauk ngatannak de nikirinnik tame tazak. Zao zep lalak tasin hip karatda ta'ak, ki zep zë hëndep gubluk, "Zini an deban apde-nak ë gweka!"

⁵⁷ Hwëna Petrus ki zep kon ding gulbirk, "Zini in ëe homë mae tame ta'an."

⁵⁸ Hom holo gwe'ak, ki zep etan ahanik tame ta zaka, zao zep gubluk zaka, "Em an zen ahana!- desa de ang gwe-gweblan zi niye."

Petrus ki zep ding gulbluka, "Ee an zen hom."

⁵⁹ Yakla nwenan san ha aha-en tamanka, dekam zep ahanik ol drakkam gu ane gwe'anaka, "Eiwa, zini an desa de ang gwe-gweblanna, sap zen an hen Galilea wal!"

⁶⁰ Petrus ki zep ding gulbluka, "Ee homë tame gu'un- in zebe ki gu gwe'araye!" Hëndep in kim nama ton'anaka, ayangna ki zep gu ane. ⁶¹ Yesus ki zep

Petrussu de hla tan hap lero gweblaka. Petrus dekam zep hwëna etan enlala gweka- mensa anakan gugublukaye, "Namen ayang de gun srëmnak, em dan-ahan sonkam esa Asa zabeblala." ⁶² Dekam zep hëndep wet soka. Gosa zep kon yusyustin niban gwë song gweka.

Yesussu kim swrë dak hen dangolekke:

(*Mat. 26:67-68; Mrk. 14:65*)

⁶³ Zini in zen Yesussu kara da'ak, man swrë da gwe'ak hen dangole gwe'ak. ⁶⁴ Nwe hëreblan naka zep dakensik gwebla'ak, "Eme eiwa Alap mo zer sonen zi gwë'anam, emaka anakan asa gubirida gwe'ara, 'Zi bosena zen asa lek tyanda.'" ⁶⁵ Etan kirekam-kirekam ol lamang naban swrë da gwe'ak.

Yahudi mo teipsin sinode-nak kim nërtrëkke:

(*Mat. 26:59-66; Mrk. 14:55-64; Yoh. 18:19-24*)

⁶⁶ Kim liti'ik, Yahudi mo nol-nola, Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mamna, hen Musa mo ol tawa ta gwibin zini dekam zep tagal gwesik, ki zep hwëna Yesussu zëbon mae onak dep nër halzak. ⁶⁷ Ki zep zë nen-blak, "Dekam asa gubirida: Em an san ha eiwa Alap mo Dam Tasinni?- Israelsa de ngaya tabin hip Dena."

Ki zep ding gulzimki, "Ee emsa gubirida'ak, em molye

ëtaïblik.*⁶⁸ Hen Ëe emsa takensibirida'ak, em molye ap ding ulblik.⁶⁹ Hwëna molya holo gwëk, ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Ëe dekam asa Soson Zini Alap mo dam taha nakon nikin."

⁷⁰ Ki zep dakensïblik, "Ki, em san Alap mo Tane?"

Ki zep ding gulzimki, "In eiwa denakae ëgunun."

⁷¹ Dekam zep ëguk, "Nen ba hap de ahasa takensibiri-dan hap? Nën mes em-am kitak Alapsa de lamang tannak asalblanan!"

23

Pilatus Bak hap kim tap-bla dablakke:

(Mat. 27:1-2; 27:11-14; Mrk. 15:1-5; Yoh. 18:28-38)

¹ Ki zep Yahudi mo sin-odenak de teipsin-teipsin wenya ëzauk, dekam zep Yesussu teipsin zini Pilatus osan dep nërhak. ² Ki zep nenblak, "Zini an ëe mesë dam lasik: Karek san dep zen zini lup gulhal gwe'ara. Zen man tawa ta gwibirida, 'Romak de teipsin tangan zi mo dwam gwibin sin bahem ang ta gwen- pajak te-alasa de kap ta gwizimdinkimye.' Zen man hen zënaka gu gweblanda, 'Ëe an Emsa de ngaya tabin hip de Zini Zen-mensa ëgu-guk gwëkye. Ëe an Zen- eno mae mo Teipsin niye.' "

³ Pilatus ki zep tak-ensïblika, "Em an san ha eiwa zen- Yahudi mo teipsin niye?"

Ki zep ding gulbluka, "In kirekame gunda, zen kirekamke."

⁴ Ki zep Pilatus Alap mo golak de mam-mam wenya hen tingare zi trana insa gubiridaka, "Ëe homë zini an mo karekna hlaulblunan."

⁵ Hwëna zen dekam anakan ëasas gwesikhal gwe'ak, "Zëno tawa tabinni in dekon ëilman gwe song gwe-gwenan. Galilea kon ki kon gwëka, hëndep Yerusalem mo langna mes sul soneka, hëndep angkam mes awe hata zala."

⁶ Pilatus kim kirekam salbiridaka, ki zep taken-sibiridaka, "An san Galilea wal?"

⁷ Ki zep ding nulblik, "In eiwa, Galilea wal." Dekam zep Herodes osan dep zer soneka, sap Galilea, zen Herodes mo irik ginni. Herodes zëna dekam Yerusalemk gwë'anaka. *

Herodes hon kim nërtrëkke:

⁸ Herodes man tangan Yesussu de hla tankam sam gwesiki, sap zen orep mes zëbe hap dena sane gwe-gwëka. Zep man sap hla tan hap dwam gwe-gwëka- hen zëno owas syal gwibinsi de hlaun hup. ⁹ In zep sap Herodes

* 23:7 23:7 Roma kim irik nik, Israel mo langna dua propinsi makan enlala neibik. Pilatus Yerusalem mo langsa Roma mo bose hap irik gilki. Hwëna Roma mo teipsin tangan zini Herode'a dam tasiki- Galileasa de irik gin hipye. Pilatus zen sap Roma wal, hwëna Herodes, zen Galilea mo lang nakorena.

beyakam taken-taken gwe-gwebla'anka, hwëna Yesus hom tangan ding gul gwebla'anka. ¹⁰ Hwëna Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mamna hen Musa mo olsa de tawa ta gwibin zini men zen Yesussu nêrtîlzîk dekam Yesus mo karek-karekna beya tangankam Herodes Bak hap ol drakkam deiri nul guk gwebla'ak. ¹¹ Dekam zep Herodes zëre mo jana nabare zi niban Yesussu ziswrë ta gwe'anka hen zilamang ta gwe'anka. Ki zep hwëna teipsîn zi hip de baju dawemna ala nosoblak- deban de anakan swrë ta gwen hap, "Dawem, bian. Em in zen- Yahudi mo teipsîn niye." Deban zep etan Pilatus osan dep nêr sonek. ¹² Yaklana dekam zep Herodes ne Pilatus ne, orep men zen zënaka gîl-gîl ei gwizimki, etan dokot ëka.

Pilatus kim anakan tapbla tazimkike, "Amki lak."

(Mat. 27:15-26; Mrk. 15:6-15; Yoh. 18:38-19:16)

¹³ Pilatus ki zep tagal gulsuku- Alap mo golak de mam-mamna hen Yahudi mo nol-nola, hen zi trana insa, ¹⁴ ki zep zë gubiridaka, "Em ansa zini abon onak dep anakare ola ban êrhalzal, "Zen man zisi karek san dep lup gulhal gwe'ara,' eno mae mo nwenak ëe mesë sap

takensik gweblasen, hwëna ëe homë mae zëno karekna hlaulblunan- men kirekam em enblalye. ¹⁵ Hen kirekam Herodes. Zen hen hom karekna hlaulblula, sap zen totoresa etan nëbon mae osan zer sonera. Eiwa, zen hom mae karekna golka- dekam de tan hapye. ¹⁶⁻¹⁷ Zep ëe asa lek-lek tan en hap gubiridal, ki asa zeser soner." †

¹⁸ Kîtak de zi beyam-byana in ki zep ëgu anek, "In lak! Barabassa ap hîl tî sonezim!" ¹⁹ Barabas in Roma mo îrik gîn nîkon zisi hlîl in'inka, dekam zep golëilman gwenkam zisi zî-taka. In zep bwinak tak daink.

²⁰ Pilatus Yesussu de zeser sonen hap sap dwam gweka, in zep sap etan kirekam ol mamkam gubiridaka.

²¹ Hwëna dekam tangan zep ol nop-nopkam ëgu ane gwe'ak, "Desa te-lidak sonnak makan laink! Te-lidak sonnak makan laink!" ‡

²² Ki zep etan dan-ahanna gubiridaka, "Hwëna zëno karekna homke!- dekam de tan hap denaye. Èe hom am aha-en mae hlaulblunan! Èe asa sap'nen lek-lek tan hap gubiridal, ki asa hîl tî soner."

²³ Hwëna zen ki zep ol nop-nopkam te-lidak sonnak de makan makan ta irin hip ëgu ane gwe'ak, hëndep dekon

† 23:16-17 23:16-17 Orep tangan kim Lukas mo alena ansa etan ale nul gwek, aha zi mes yap ayat 17na ansa mas gulku: Paska yaklana men kiye, Pilatus dekam man bwinak de zini gwis gwe sone gweka- tingare zi mo ol-gun sun.

‡ 23:21 23:21 Roma kim îrik nîl gwek, karek gol gwen zisi de tanna, desa man te-lidak sonnak makan dabirin gwek. Yesus ensa hom ki nëblak.

Pilatus hom etan zëno mae mo ola esek gulzimki. ²⁴ Ki zep hëndep zëno mae mo gun sun tapbla tazimki. ²⁵ Dekam zep hwëna zini mensa zëna abe nëblak, desa zeser sonezimki-mensa golëilman gwenkam de zi tan hap bwinak tak da inkke. Hwëna Yesussu zep zëno mae mo dwam gwibin sin dikim syal gwibin hip tapbla tazimki.

Te-lidak sonnak kim makan da inkke:

(*Mat. 27:32-44; Mrk. 15:21-32; Yoh. 19:17-27*)

²⁶ Yesussu ki zep nërhak. Oranak zep Kirene walya Simonsa nërtowe'ak. Zen man Yerusalem san dep lwa ha'an zaka. Zao zep balk dak, ki zep tik-tik dak-Yesus hup de te-lidak sonna insa de hwëna Yesus zëre hon zikong gwe hendan hap. ²⁷ Zini beya nik hen ang tan da'ak. Ahakon we walya gosa daban da'ak hen aïtïn-aïtïn nëbla'ak. ²⁸ Yesus ki zep we walya insa lero gwibiridaka, zao zep gubiridaka, "Yerusalem we wal, bahem Asa gona gwëblan. Diki ere mae mo timsi em gweibin, hen was omka em gweibiridan. ²⁹ Sap yaklanak sa hatal- zi de anakan gun hup, 'Dawem tanganna, we wal de u gwensa akasïn srëmna, hen ëwalas gwen

srëmna, hen momkam de walassa taizïn srëmna. Sap Alap mo jala nabakam sa hatazal.' ³⁰ Dekam zini sa aïrïn hip kwatap-kwatapna nahërhebirida gwer, 'Asa em kei-king gun! Asa em ani-ning gun- ëe de Alap mo jala ansa hlaun srëm hap.'* ³¹ Angkam de zini em an was mo kime angkam jala tame u'in, hwëna kire nikeki Asa ëbla'an. Hwëna zi mo jal-jala sa ta gwese zaher, hëndep sa tangan taman kinil. Hwëna zao sa Alap mo jala hatazimzir." §

³² Hen karek gol gwen zi darena man deisyak-apdekam de Yesus mae han tameran hap. ³³ Lang tek bosena Zi Nol Swrak kim yaing gwesek, zao zep jana nabare zini Yesussu te-lidak sonnak makan daink. Karek gol gwen zi darena insa hen man makan nosoinkahana Yesus mo dam taha san dekam, ahana irgwa taha san dekam. [³⁴ Yesus ki zep ola gu soneka, "Bian, zini an zen Asa karek daran, zëno mae mo karekna ansa tap gulsuzim, sap zen hom tame nu'in- an desa zëna syal neibi'inye."] * Jana nabare zini in ki zep hwëna zëno pakeanna dobe abu mo kim de zënaka dam tasik gwibinkim kae nëblandak.

³⁵ In kim ki zë kirekam

* **23:30** 23:30 Hos. 10:8; Why. 6:16

§ **23:31** 23:31 Yesus awe te ësesena hen sasanna gubiridaka, hwëna enlalana man apde në'an- men kirekam Orya olkam nen gwibirin "jalsa de tame gun srëmna" hen "jalsa de tame gunnu."

* **23:34** 23:34 Yesus mo ola ansa emki Mzm. 22:19nak hlaun. Hwëna ola in zen Lukas zën hom yap ale gulku. Sap men zen orep zëno ola ansa etan ale nul gwek, ahakon hom ale nul gwek. In zep angkam enlala nei gwibirin, "San ha ahakore nik lun tangan mas nuk."

lwa'ak, zini beya nik zë hen kara dabi'ik. Yahudi mo mam-mamna hen man zë durum-gwehek. Zen hen Yesussu anakan swrë da gwe'ak, "Zen aha zi ensa ngaya ta gwibirki. Zen de eiwa Alap mo Dam Tasinni, Israelsa de Zen ngaya tabin hip, ki Zen ki angkam Zënaka ngaya tan!"*

³⁶ Ki zep hen jana nabare zini swrë da'ak. Zen anggur ho eteksa noltrë seblazak,*
³⁷ deban zep zë nen seblak, "Eme eiwa Yahudi mo teipsin zisi, emki enaka ngaya tan!"

³⁸ Te-lidak sonna iwe nol bol tahan nakon man anakarekam de alena makan nulink, "An zen-Yahudi zi mo teipsin niye."

³⁹ Aha karek gol gwen zini mensa Yesus mae han makan dahirink, zen Yesussu anakan hen lamang ta'anka, "Em san zisi de ngaya ta gwibin hip de Alap mo dam tasin Zisi hom?! Emki nënaka ngaya tabin!"

⁴⁰ Aha zi nik zep jalse gwe-blaka, "Em san home Alapsa aërbla'ara? Nèbe mae hap mes ki lwazimnin-tameron hap denaye. ⁴¹ Hwëna nèbe nikip dena, nère nik mo karek-karek nakon ki lwazimnin. An hwëna hom tang-an karekna golka."

⁴² Ki zep Yesussu gubluka, "Asa enlala gwebla- Em de irik gin hip lwahal zankamyè!"

⁴³ Ki zep ding gulbluka, "Èe ama emsa gublu'an: Namèn hë'ho gwibin langnak eban esa apdekam èra."

Yesus kim tilsikike:
(*Mat. 27:45-56; Mrk. 15:33-41; Yoh. 19:28-30*)

⁴⁴ Yaklana kim bolak zauku, dekam zep tingare langna owas hap kawesik. Hëndep yakla nwna kim dan-ahannak zauku, dekam zep etan hleng gwék. †
⁴⁵ Alap mo gol mwanak de kaen lilikin glaing-gling yawala dekam zep owas hap kalk neisik sonek.* ⁴⁶ Yesus ki zep hwëna ol mamkam hërhe hanaka, "Bian, Èe ère mo angna eno tahanakë drë ne'an!" Kirekam kim gu aneka, ki zep hëndep tilsiki.*

⁴⁷ Jana nabare zi mo mamna in zen zë kara ta'anka, dekam zep Alap mo bosena anakare ola ban teip gulsublu'anka, "Zini an eiwa kareksa de gol gwen srëmna." ⁴⁸ Zi beyambyana men zen kara tan hap yaing gwezak, kim zë kirekam hla nuk, dekam zep go naban anakare enlala naban lwan dahak, "O èe ba habë ola mas gulzi dawemna insa de tan hapye!" ⁴⁹ Ahakon men zen Yesussu nergwë gwék, hen we walya men zen Galilea kon ang nëblazak, zen langa nakon èzau'uk. Dekon zep hen kara nu'ik- in zen ki zë lwa'akye.

* **23:35** 23:35 Mzm. 22:7-8 * **23:36** 23:36 Mzm. 69:22 † **23:44** 23:44 Amos 8:9 * **23:45** 23:45 Kel. 26:31-33; 36:35; Ibr. 9:2-8 * **23:46** 23:46 Mzm. 31:6; Kis. 7:59

Yesussu kim nër dwanukke:
(*Mat. 27:57-61; Mrk. 15:42-47; Yoh. 19:38-42*)

⁵⁰⁻⁵¹ Yahudi mo aha ëna Arimatea walya Yusup, zen zini dawem tanganna, hen zini man desa blikip neisik gweblak. Zen man tangan Alap de kitak nabakam irik gilzin hap hohle gwe'anka. Zen sap Yahudi mo teipsin sinodenak de aha mamna, hwëna zen hom Yesussu de tan hap de ol aha-en gunnuk ola mas gulku. ⁵² Yusup ki zep Pilatus onak dep song gweka- Yesus mo tok naka dikim lo tasin hip de abe tan hap. Dekam zep gubluka, "Amki." ⁵³ Dekam zep zizeryahe halka. Kaen ngap-ngap blalkam zep zita-haleka, ki zep hwëna kaso hul hamal gun ësenak zidre neka- aha zisi de zë drënen srëmnak. ⁵⁴ Yaklana in Jumatkam, hen man kam-en gwe'ak, zep Hari Sabatnak dikim hatan hap aha-ere jam maekam hom lwa'ak. ‡

⁵⁵ We walya men zen Yesussu Galilea kon ang nëblazak, zen man Yusupsu nërtrok. Kaso hula insa man hla nuk, hen zidre nennak man kara dabi'ik. ⁵⁶ Ki zep lwan dahak, hwëna dekam zep irase dawem nabare kire-kirena hamal nuk- Yesus mo tok naka dikim dra tandan hap, hen ahakorena kaen mwa san de kang tanun hap.

Hari Sabatnak, syala

dekam man nolzausukmen kirekam Musa titi ta gwibirkike.

24

Yesus kim tin nikon ngaya gwekake:

(*Mat. 28:1-10; Mrk. 16:1-8; Yoh. 20:1-10*)

¹ Hari Minggukam kak tangannak, ki zep we walya in sek gwek- Yesussu men zao nën nekke, desan dep. Irase dawemna bare kire-kirena insa hamal nuk, desa man kap dak. ² Kim yaing gwek, ki zep hla nul kinik, "Lilikin hip de kaso yala insa mes irhi nul kinil." ³ Kim zë biti gwek, hwëna Bian Yesus mo tokna hom zë hla daonk. ⁴ In kim zë ëzau'uk, dekam hom anakan dam nulsu'uk, "An banakarekam zë lwal?" Ki zep zë hwëna mumuk ennak zi darena zëno mae mo alpnak jo kë zaka. Zëno nik mo pakeanna angtan-angtannasan de ngli angna kiye. ⁵ Ki zep zë mamkam ëairi'ak, dekam zep kamanak ëutuk gwehek. Zi darena in zao zep enbiridaka, "Em ba habe ngaya Zini insa tin zi kang gul gwennak lëbla'an?" ⁶ Zen awe hom. Bian Alap mes tin nikon ngaya tala. Emki ëenlala gwen- mensa Galileak anakan emsa tawa ta gwibirkike, ⁷ 'Ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa sa karek gol gwen zi mo tahanak dep tapbla dazim. Zen sa Asa telidak sonnak makan dain.

‡ **23:54** 23:54 Yahudi mo Hari Sabatna, Jumat mo yakla dum gwehen nakon naït gwibik, hëndep Sabtu mo yakla dum gwe hennak zausuk gwek.

Hwëna yaklana dan-ahan, dekam asa etan ün nikon ngaya gwer.'** 8 We walya in dekam zep enlala neibik-Yesus mo tawa tabinni insa.

9 Kim lwan dahak, dekam zep in zen seblaskam zëre hon ang ta gwëk, hen zëno mae mo ahakorena, desa kitak donbiridak. 10 In zen donbirida'ak, zëno mae mo bosem-sena, Magdala kore wenyä Maria, Yohana, hen Yakobus mo anena Maria. Ahakore we walya hen ki- in zen sek gwëkye. 11 Hwëna zëre hon de ang ta gwen wenyä in hom daiblibiridak. Man enlala neibiridak, "An man ëmamak gwe'an." 12 Hwëna Petrus ki zep luweka, hëndep ki zep hluwekamen zao nënek, desan dep. Kim zë hata naka, ki zep huwe hanankam ake inki, hwëna kaen ngap-ngap enna insa zep zë hlaul inki. Ki zep enlala topse gwen naban etan lwa halka.

Yesus kim zi dare naban Emaus san dep zisong gwëkake:

(Mrk. 16:12-13)

13 Yaklana inkam, aha zi darena men zen hen seblaskam de Yesus hon ang ta gwen wenyä ban apdekam lowe he'ak ki zep song ë'an-ka- ëna Emaus sun dep. Zen Yerusalem kon langana seblas kilometer enkam. 14-15 Zen man lonnara'an-ka- tingan in zen ki zë jowekke. Hwëna Yesus Zëna dekam zep teisyalahe

zaka, dekon zep apdekam zisong gwëka. 16 Man sap hla laka, hwëna banakan mes yap zë gweizimki, zep tame la srëm gwëka.

17 Ki zep Yesus takensizimki, "Em ba olsae lonnara sara?"

Dekam zep nwe-mase dowe hanan naban yausuku. 18 Zi darena in ahana bosena Kleopas. Zen zep takensiblika, "Em san an ah-en zen mes yap?- ola ansa de san srëm naye. Kitak Yerusalemk de lowehen wenyä mes ëtawa gwëk- in zen ki nër hom jowëkye."

19 Dekam zep ding gulbluka, "Ba zë jowek?"

Ki zep hwëna ding ulblika, "In zen Nazaret walya Yesus hon jowekke. Zen Alap mo olsa de ayang gul gwen zi. Zëno syala man tangan sosen gwëgwëk, hen zëno ola man sam gwesik gwëk- Alap mo nwenak hen tingare zi mo nwenakye. 20 Hwëna nëno mae mo sinodenak de teipsin-teipsinni, hen Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mamna dekam zep tan hap nenblak, in zep hëndep Roma mo jana nabare zini te-lidak sonnäk makan daink. 21 Hwëna ëe mesë enlala ë gwëblak, 'An zen sa Israelsa hil gil sonera!' Tan hyanak, namen yaklana mes dan-ahan nër. 22 Hen namen kaknak ëe we walsaë auna ohlobiridal- aban mae de Yesus hon ang ta gwen we walsya. Zen yakla hata

* 24:7 24:7 Luk. 9:22; 18:31-33

sezan naban sek gwer- men zao nër dwanukke, desan dep. ²³ Hwëna zen hom zë Yesus mo tokna hla dal. Zen zep asa nenbiridazal, 'Ëe Alap mo dam taha nakore zisië nwe nik de ëlirisin gwenkam aker. Zen man asa enbiridala, "Yesus mes ngaya gwera." ' ²⁴ Abon mae onakon ki zep zi hwëna nolësal kinil- zën de hen hlaun hup. Ki zep zë hla nul- men kirekam we walya asa nenbirida zalye. Hwëna zen hen hom zë Yesussu hla dal."

²⁵ Yesus ki zep ding gulzimki, "Em in enlala joblo-topna! Em bëjen em nabakam laiblibin-mensa Alap mo ol ayang gul gwen zini tawa da gwibikye. ²⁶ Zen man tawa da gwibik, 'Alap mo dam tasin Zini, zisi de ngaya tabin hip Dena, zen nonol kareksa de goltowen. Ki sa hwëna hyanak teipsinkim nikiri.' " ²⁷ Ki zep tingan srip gulsuzimki- ola mensa zëre hap dena ale nul gwekye. Nonol Musa mo ol ale gun nukon kon gwisibir hanaka, hëndep Alap mo ol ayang gul gwen zi mo ales a srip gulsuzimki.*

²⁸ Ëna men zao dep zi darena in song ë'anka, zëwe kim ëgolek de gwe'ak, hwëna Yesus dekam zep ëna insa de tamaran makan sap gweizimki. ²⁹ Hwëna man titi laka, "Bahem tamaran. Aban mae neik truwek.

Angkam man kawen hap golek de gwe'an." Zao zep ki hëndep seweka.

³⁰ Kim tembane hap teinikin anek, Yesus ki zep rotina gul ineka, ki zep Alap hap rotina in hap dawemna golblaka. Ki zep ahap gul guku, dekam zep zëbe nikip dena teisyazimki. ³¹ Hëndep dekam zep zëno nik mo nwena hleng neizimk, "O an Yesus suke!" Hwëna Zen dekam zep zëno nik mo nwe nakon aya gweka. ³² Zao zep zënaka enzimki, "Ëe ëre mo ennak ben-ben nakaë eisbirzir- in kim Zen Alap mo ola nëp oranak srip gulsuzim song gwasan zalaye."

³³ Ki zep hëndep lu këka dekam zep kam etan Yerusalem san dep ola halka. Zao zep etan hla kulida'anka- seblas enkam de wanya insa hen ahakore naban, men depan mae zë apdenak lowe he'akke. ³⁴ Ki zep zi darena insa nen guzimk, "In eiwa, Bian Alap mes tin nikon ngaya tala! Zen mes Simon hon Zënaka zertrëra!" ³⁵ Zi darena in ki zep hen aïsil eibirida'ankamen kirekam oranak zëbon nebon joweka, hen roti kwak kwak gunnuk kim anakan tame laka, "An Yesus suke!"

Yesus kim aumwa hap de ol zim-zimni golzimkike:

(Mat. 28:16-20; Mrk. 16:14-18; Yoh. 20:19-23; Kis. 1:6-8)

* 24:27 24:27 Ul. 18:14-20; Mzm. 22; Yes. 53

³⁶ Zen kim nama kirekam lonbirida'anaka, dekam zep Yesus Zëna zëno mae mo ngirinnik etan jowe zaka. Zao zep gubiridaka, "Dawem. Em Alap mo taha terenake lowe he'an."

³⁷ Ki zep auna ëhlok hen ëairi'ak. Man tim dik, "An zi au!" ³⁸ Hwëna ki zep gubiridaka, "Em ba habe ëairi'an? Bahem ëtaïbli srëm gwen. ³⁹ Emki taha-tananak Asa hla tan- dekam de Asa tame tan hap, 'An Zen tangan.' Asa emki olk tan- dekam eka Asa tame lak. Zi auna hom eini hen danna- an kirekam Asa hla lanan."

⁴⁰ In kim kirekam gubiridaka, ki zep zëre mo taha naban tana naban zitreizimki. ⁴¹ In kim isrip-sri hap ëtaïbli srëm gwe'ak hen dengguanbla'ak, ki zep takensibiridaka, "Eno mae mo tembanena awe wëe?" ⁴² Ki zep hogwe ang gun kwakna nolblak. ⁴³ Ki zep gul inki, ki zep hëndep zëno mae mo nwenak twinbi'inka.

⁴⁴ Ki zep gubiridaka, "Ëe men kimë nama emsa golëlowehe gwëk, Ëe sap mesë dekam hamal hap emsa anakan gubirida gwëk, 'Abe hap dena mensa kitak ale nuk, Musa mo olak, hen Alap mo ol ayang gul gwen zi mo olak, hen Mazmuruk, zen kirekam sa ki hëndep lwal.'" ⁴⁵ Kirekam kim gubiridaka, dekam zep zëno mae mo enlalana Alap mo olsa dikim tame gul gwen hap ngatan tazimki. ⁴⁶ Zao zep gubiridaka, "Alap mo

olak man ale nuk, 'Tingare zisi de ngaya tabin hip de Zini, Zen nonol kareksa sa goltowera, hwëna yaklana dan-ahan ki sa etan tin nikon ngaya gwera.' ⁴⁷ Hen man ale nuk, 'Zëno bosekam sa tingare zi ausu hap ol dawemna nolzim halada gwër- zen dikim zëre mae mo karek-karek nakon ëhalen hap, hen zëno mae mo karek-kareksa dikim tap gulsuk gwizimdin hipye. Nonol tangan Yerusalem kon sa kon neisibir hanal.' ⁴⁸ Em an zen- nonol gol halada gwen hap de wenyaye. ⁴⁹ Ëe asa ep zer sonezim-mensa ano Bianna emsa gubirida gwëkake. Ëna an en kon ësblak- hëndep Alap onakore sosonna in de ebon mae onak ing gwe he'an zaka."*

Yesus kim sewe sekake:
(Mrk. 16:19-20; Kis. 1:9-11)

⁵⁰ Aha yaklakam ki zep Yesus golësek gwëkahëndep Betania. Zao zep tahana teisya ineka, ki zep zë anakan dawemna golzimki, "Amki Alap onakore dawemna hla kul gwëk."

⁵¹ In kim ki zë kirekam gweibirida'anaka, ki zep zë hëndep Alap zer ine halka. ⁵² Dekam zep bokle kom soblan naban bosena teip nulsublu'ak. Dekon sërkam de isrip-sri naban zep Yerusalem san dep lwan dahak. ⁵³ Zao zep Alapsa de isrip-sri gwe-gweblan hap

* 24:49 24:49 Yoh. 14:16-17; 15:26; 16:7-10; Kis. 1:4-5

Alap mo golak hen-henkam
lowehe gwek.

Yesus hup de Ol Dawemna mensa Yohanis ale gulkuke

¹ Ol aïsili an Kristus Yesus hup dena.

Nonol lone sennak, oka-
mana ansa de yang
gulsun srëmnak, Zini
in mes gwëka.

Zen Alap han ë gweka, hen
Alap han man apde
ëka.

Zëno bosena "Alap onakore
ëngaya gwen hap de
Ol."

² Zen nonol lonesen nakon
Alap han ë gweka.

³ Zen Zen kitak Alap mo gun
sun yang tasibirki,
hen hom tangan- aha mo
yang gulsun nuye.

⁴ Ëngaya gwen hap de
ausuna zen Zëbon
onak.

Zep zini ëngaya gwen hap
dena Zëbon en nulin
gwenan,

dekam zep enho nakon
ëngatan gwe-gwenan.

⁵ Zëno ngatanna in okama
kawesinnik awe zil
ine gwenan.

Kawesinni man sap
ngatanna insa husus
gwe-gwibirin, hwëna
ber-ber gunnu ba-
nakan dep?*

⁶ Ki zep hwëna Alap zini zer
soneka, bosena Yoha-
nis.

⁷ Zen ngatan nabare Zini in
hap de olsa tïngare
zi hip golngeir guzim
zika- dekam de
zëno ol toran nakon
taïblïblan hap.

⁸ Yohanis zen ngatansa de
golzimdin hip de Zisi
hom.

Zen hwëna zëbe hap de olsa
de zi hip ayang gul
gwizimdin hip de zi.

⁹ Dekam tïngare zi hip de
ngatansa golzimdin
hip de Zini man
hatan hap golek de
gwe'anka.

¹⁰ Zep ëngaya gwen hap de
ola bare Zini in oka-
manak awe orep mes
gwëka.

Zen sap Zen okamanak de
zisi yang tasibirki,
hwëna hom tame dak.

¹¹ Zen zëre mo hlil irin zini
Israel hon hata zaka,
hwëna beya nik hom
neirink.

¹² Hwëna men zen en
daïblïblak, zen en zep
neirink.

Zëbe mae en hap zep dekam
de Alap mo walas hap
ëjowen hap dena golz-
imki.

¹³ Zen auhu-kama zi mo
wë tan en nakon hom
Alap mo walas hap
ëjowek,

ahaksa zi zëre mae mo
dwam gwibin nikon,
ahaksa zi mo syal gwibin
nikon.

Hwëna Alap Zën zëre
mo walaskam dikim

* 1:5 1:5 1Yoh. 1:1-5

ëliwehen hap kwang guludaka.

14 Zep ëngaya gwen hap de ola bare Zini in zi tangan hap jowe zaka, hëndep nëban mae golëgwë gweka. Ëe ama Desa anakan kara la gwek, "Eiwa, zëno sosonna ngatan zi mo lang nako-rena. Sosonna in Bi zem onakorena, sap Zen an Zen-zëre mo Tane aha-ere naye. Zen taïbliBlan tanganna hen kwasang-kwasang enna."

15 Yohanis kim hla taka, dekam zep zëbe hap dena ol mamkam anakan gubiridaka, "An Zen- asa de zertrozan Zi niye, mensaë anakan gubirida gwekke, 'Men Zen de asa zertro'an zaka, Zen mamna. Ëe an betekna. Sap asa de jaha gwen srëmnak, Zen orep mes gwëka.' " Kirekam Yohanis ol mamkam gubiridaka.

16 Alap mo Tanena in, Zen kwasang-kwasang enna, zep Zen etan-etankam nëbe mae hap dawemna gol gwizimnira. 17 Sap Alap onakore tütü tabin ola, zen Musa Bak nëp ayang gulz-

imki. Hwëna Alap de nësa totoresas kwasang gwibirida gwen hap de ol dawemna, zen Kristus Yesus nëp golhatazim zika. Ol dawemna in, zen eiwa de tangan naye. 18 Zini hom tangan Alapsa hla dak. Hwëna zëre mo dang tüninak de Tanena, men Zen aha-en zëre mo alpnak gwë gwenda hen apde ëka, Zen mes Bi zikhip dena nëbe mae hap ayang gulzimki. Zen hen ki Alap.

Yohanis kim orana sal ta gublu zakake:

(Mat. 3:1-12; Mrk. 1:1-8; Luk. 3:15-17)

19 Yohanis kim hamal hap tonbirida gweka, dekam zep Yahudi mo mam-mamna Yerusalem kon zini lup nul sonek- zen de Yohani'i takensiblin hap. Zen Alap mo golak de syal tan zisi hen Lewi Bak mo ausu nakore zisi lup nul sonek.

* Kim yaing gwesak, ki zep dakensiblik, "Em san ha an Zen?- mensaë kara ë gweblananye."

20 Yohanis dam-dam enkam zep zënaka kira taka,

* 1:19 1:19 Alap mo golak de syal ta gwen zini, desa Amber olkam "Imam" kam nenbirida gwenan. Zen zen Yerusalemk de Alap mo golak Alap hap domba-sapina tru dasik gweblak. Israel zi mo ë-ënak de but srëm gol-golak, zao bëjen ba maena Alap hap tru tasik gweblan. Diki Yerusalemk de Alap mo gol ennak, zao en dep zep lup nulhal gwesak. Hen totere zini bëjen tru ta seblan. Mensa Musa aha-ere zi ausuna dam tasibiriki- Harun Bak mo auyan-tane walya, zen diki zen en tru dasik gweblak. Zen hen domba-sapina in mo kala Alap hap noltrë gweblak- men kirekam Musa mo tütü tabin olak lwakke, dekam de zëno mae mo karek-kareksa Alap ngan gulsuk gwizimdin hip. Zep Alap mo golak de syal ta gwen zi mo syala, zen kitak de Yahudi zisi de mas gwibirida gwen hap dena- Alap dikim zëno mae mo karek-kareksa tap gulsuk gwizimdin hip. Lewi Bak mo ausu nakore zini, zen hen Yahudi zi mo aha zi ausu, hen zëno mae mo syala, Alap mo golak de syal tan zi mo tahasa de trï so gwizimdin hip.

“Ēe an nēnaka de ngaya tabin hip de Zisi hom.”

²¹ Ki zep etan dakensiblik, “Ki em nara mo weinak dep de zi? Em san ha diki Alap mo olsa de ayang gul gwizimdin hip de zini Elia Bak Swe? Hwēna angkam Yohanis mo bosekame etan hata'an zala.” †

Ki zep ding gulzimki, “Ēe an zēno weinak dep hom.”

Ki zep etan dakensiblik, “Ki san ha em Musa mo weinak dep de Alap mo olsa ayang gul gwizimdin hip de zi?”*

Ki zep ding gulzimki, “Kirekam hom.”

²² Ki zep dakensiblik, “Ki em an nara mo weinak dep dena? Em de enaka kira tan srēm kam, ki hwēna men zen asa lup nul sonek, ēe banakan asa enbiridal?”

²³ Yohanis dekam zep Alap mo olsa de ayang gul gwizimdin hip de zini Yesaya Bak Swe mo ngein sin dep de ol hli yulzimdin nikon ding gulzimki, “Ēe an

‘zi srēm lang nakon de anakan taken gwen hap de zi,
“Haen, nēre mae mo Teipsinnī kip nen

orasa dam-dam tablan- desan deka hata zaka.”**

Ano syala kirekam.”

²⁴ In zen takensiblin hap yaing gwezak, ahakon hen Farisikam de gubirida gwen zi hon de bitī gwenna.

‡ ²⁵ Zen dekam zep dakensiblik, “Ki hwēna em ba habe baptis ta gwibi'ira?—sap em ngaya tabin hip de Zisi hom, hen Elia Bak Swe ne Musa Swe nik mo weinak dep de zisi hom.”

²⁶ Ki zep ding gulzimki, “Ēe an weyakamē baptis ta gwibi'in, hwēna eno mae mo ngirinnik ki gwē'ara— Mensa ena tame la srēm gwe'an.

²⁷ Zen asa zertro'an zala. Hwēna ēe an dawem naka hom— Zēbon onak de babu gwen hapye. Sap zēno tana maesa de ngan sosublunna, ēe toton bējēnē.”

²⁸ In kitak Betaniak ki lwak, weyana Yordan mo yakla hata sezan san de ēnak. Yohanis zen zēwe baptis ta gwibirki.

Yohanis kim Yesussu hla ta gukuke:

²⁹ Ka'ankam, ki zep Yohanis Yesussu hla ta guku, ki zep gubiridaka, “Ēre wakē

† **1:21** 1:21 Alap mo olsa de ayang gul gwizimdin hip de zini Maleaki Bak ngein sin dep denaka anakan ayang gulzimki, “Elia Bak Swe etan lamkam sa lwahal zala. Dekam Bian mo zisi de klis gun hup de yakla yawalak sa nabakam hatal.”

(Mal. 4:5-6) * **1:21** 1:21 Ul. 18:15-19 * **1:23** 1:23 Yes. 40:3 ‡ **1:24** 1:24 Farisikam de gubirida gwen zini, zen Yahudi zi mo aha hlikna, hen zen Yahudi mo auyan-aza mo jalse gwen olsa anakan tatete nul gwek, “Bahem gulmurun.” Zen hen man anakan ēbolamda gwe-gwek, “Ēe en ama dawemkam Alap hon étal gwesī'in.” Zep zen hen man Yesussu baes nēblak— kim anakan hla dak, “Desa beyakam ang nēbla'an.” Sap Yesus Zen Farisi walsya hom. Yohanis mo ola awe dam gulsunnu dan-dan: Ahana, “ahakon hen Farisikam de gubirida gwen zi hon de bitī gwenna,” ahaksa, “In zen dakensiblik zen Farisikam de gubirida gwen zi lup nul sonek.”

emki hla tan. Zen in Zen- Alap mo Domba Tane naye. § Zen Zen sa Zënaka sosok tala- tîngare okamanak de zi mo karek-kareksa dikim ngan gulsuz- imdin hipye. ³⁰ Zen in Mensaë anakan emsa gubirida gwek, 'Asa de zertrozan Zini, Zen mamna. Èe an betekna. Sap asa de jaha gwen srëmnak, Zen orep mes gwë gweka.' ³¹ Èe homë menkam anakan tame ta'ak, 'An Zen- nësa de ngaya tabin hip de Zini inye.' Hwëna Alap asa baptis ta gwibin hip dam tasikī- dekam de Desa Israelk de zi hip zertreizimdin hip."

³² Hen Yohanis insa hlaulku zen dam-dam enkam anakan tonbiridaka, "Èe ama Alap mo Enhosa hla taser. Mawana ohola mo kim ati gwasan zala, ki zep hëndep ing gwe heblan hap Zëbon zau zula. ³³ Hwëna Alap mes asa hamal hap anakan gugubluka, 'A dekon esa tame tala: Men Desae hla ta'anka ère mo Enho de Zëbon dep ati gwennak hen ing gwe heblannak, Zen Zen sa hwëna ère mo Enhona inkam baptis ta gwibiri.'

³⁴ Èe hwëna namen mesë ère mo nwekam hla tal, zen in zebë damnak anakan kira gwe'an, 'In eiwa, Zen Zen- Alap mo Tane naye.' "

Yesussu kim zini nonol tanganna ang nëblakke:

³⁵ Ka'ankam etan baptis ta gwibin zini Yohanis zao gwë'anka. Èe hen zëre hon de ang ë gwen zi darena zaoë ë'ak. * ³⁶ Dekon zep Yesussu tamarannak kara ta sone'anka, dekam zep etan gubiridaka, "In Zen- Alap mo Domba Tane naye."
³⁷ Èe kimë kirekam asal- blak, dekam zebë Yesussu ang ëblak.

³⁸ Asa kim ake guku, ki zep lero gwizimdin niban asa takensizimki, "Em basae leibi'ira?"

Ki zebë ding ulblik, "Rabi Bak, eno gwë gwenna endawe?" "Rabi" kam de ol- gunnu, zen Ibrani olkam. Zëno enlalana "guru."

³⁹ Dekam zep asa ding gulzimki, "Haen. En esa ki zë hla kuli." Dekam zebë ang ëblak, hen ama zëno gwë gwenna hla kuk. Yakla nwna dekam san ha empat enkam, kam-en. Yaklana dekam zep asa zigwëka.

§ 1:29 1:29 Yohanis kim Yesussu anakan gubluka, "Zen in Zen- Alap mo Domba Tane naye," dam gulsunnu zen a kirekam mo: Yahudi zini dombasa Alap hap tru dasik gweblak- dekam de zëno mae mo karek-kareksa Alap ngan gulsuzimdin hip. Zep kim Yohanis kirekam gubluka "Alap mo Domba Tane" kam, zen man dakasti'in, sap Alap man Yesussu zerguku- domba tane makan de tîngare zi mo karek-karek hap de tan hap. * 1:35 1:35 Yohanis, men zen bukuna ansa syal gwibirki, hom damkam zëre mo bosena ayat 35-40nak awe ale gulku. Hwëna zi darena in kon ahana zën mes yap, sap Yohanis kirekam zëre mo surat ale gul gwennak zëre mo bosesa golzabe gweka. Mae hap mes yap bose zemka ale gul srëm gwe-gweka- dekam de aha zi zënaka enlala gweblan srëm hap, "Zen bolte-boltena."

⁴⁰ Ëe in zen Yohanissi asal-blak hëndep Yesussu ang ëblak, aha zini in mo bosena Andreas Bak. Andreas in, Simon, aha bosena Petrus mo oso. ⁴¹ Zen ki zep nabalbakam aya zemka duweblaka, ki zep gubluka, "Ëe mesë Mesia'a ërtowenan!" "Mesias" kam de ol-gunnu, zen hen Ibrani olkam. Yunani olkam enlalana "Kristus," hen zëno enlalana, "Alap mo zer sonenna-Israelsa de Zen ngaya tabin hip." ⁴² Andreas ki zep Yesus osan dep kwang tahal zaka. Kim zerhata zaka, Yesus ki zep zë nwekam srap tasiki, zao zep gubluka, "Em in Simon Bak, Yohanis mo tane. Hwëna Ëe ama emsa bosa ta'an 'Kefas' kam." "Kefas" kam de bosena in, Ibrani olkam enlalana apdenak- zëre mo Yunani olkam de bosena Petrus hunye. Zëno enlalana "kaso yawal."

Yesus kim Pilipus ne Natanael neka kwang sokake:

⁴³ Ka'ankam ki zep Yesus Galilea mo lang san dep de song gwen hap dwam gwe'anka, ki zep hëndep song gweka. Zao zep Pilipus Baksa zertoweka, ki zep zë gubluka, "Em Asa ang gwebla."

⁴⁴ Pilipus in Betsaida wal, hen Andreas ne Petrus ne zao hen ë gweka. ⁴⁵ Pilipus dekam zep hwëna Natanaelsa duweblaka, ki zep zë gubluka, "Ëe mesë ërtowenan- Zini mensa Musa zëre mo titi tabin

olak hamal hap zëbe hap dena ale gulblukaye, hen mensa Alap mo olsa de ayang gul gwen zini nen guk gweblakye. Zen Nazaret wal, bosena Yesus, Yusup Bak mo tane."

⁴⁶ Ki zep Natanael weha ol makan ding gulbluka, "Nazaret walya san ha ki?-dawem naye."

Ki zep ding gulbluka, "Haen, en neik ki zë hla ta."

⁴⁷ Yesus onak kim zerhata'an zaka, ki zep gubluka, "An Israel wal tangan. Hwëna zëbon onak hom- zisi de yane-ne tan hap de enlala naye."

⁴⁸ Ki zep Natanael takensiblika, "Em banakane asa tame tala?"

Ki zep ding gulbluka, "Ëe mesë emsa hla tal- Pilipus de emsa kwang tan srëmnak. Tenya ara mo ausunake nikin sira."

⁴⁹ Ki zep ding gulbluka, "Guru, Em in Alap mo Tane! Em in Israel mo teipsinni!"

⁵⁰ Yesus ki zep ding gulbluka, "Na-en tangan ba habe asa taïbli'bla'ara?-owas betek tola an en hapye. Sap Ëe anakare enkamë emsa gublul, 'Ëe ama emsa tenya ara ausunak hla tal.' Hwëna em etan mamkam de owassa esa kara guluda gwera- dekam tangan de dawemkam Asa taïbli'blan hapye." ⁵¹ Ki zep hwëna gulk sun de ol blaorankam kitak asa gubiridaka, "Eiwa tangan nakaë emsa gubirida'an: Em esa nglisa talusun nuka hla

laser, hen Alap mo dam taha nakore zini ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna † Abon osan sa tatak gwese gwer, hen Abon osan sa atiti gwe-gwezal.”

2

Ëna Kanak de we-zi dare oto sonnakk kim Yesus ang gwekake:

1 Yakлана dan-ahan, dekam zep langna Galilea mo aha ëna Kanak we-zi daresa oto noso'ak. Yesus mo anena man zë ang gwek. 2 Dekam zep Yesussu hen nenblak- Zen de hen zëre hon de ang ta gwen wenyasa asa golëang tan hap. 3 Anggur hona kim tap gwizimki, Yesussu ki zep an zem gubluk, “Anggur hona mes tap gwizimnira.”

4 Ki zep ding gulbirki, “Anyan, em bap kirekam Asa gublula. Sap Ëe dikim ëre mo sosonsa goltreiz-imdin hip denak hom am zau'un.”

5 An zem ki zep gola iwe de babu gwen zisi gubiridak, “Ano tanena an de emsa ba mae hap gubiridanna, zen hëndep kire enkam syal eibik.”

6 Gola iwe kasokam de drem yawal-yawala ki ërlwa'ak- enam enkam, seratus liter mo dena.

Zen weyasa zë hamal da gwibik- tembane tankam dikim Yahudi mo auyan- aza mo ëpba ol san tahasa su tablanda gwen hap, hen piring-moksa de zë os-osta ine gwen hap. 7 Yesus ki zep gubiridaka, “Drem-dremna ansa hokam beya labik.” Dekam zep hona tutu dak, hëndep dremna in man ësuwehe kinik. 8 Ki zep etan gubiridaka, “Men zen tagal gwenna awe nol gwe'arake, emki zëbe hap zeisirbli hanan.” Ki zep hëndep nyeisirblihak.

9 Hwëna dremnak de weyana in mes anggur ho hap ëjowek. Tagal gwen hap de nol gwen zini in kim akasibirki, zen hom anakan tawa gwibi'inka, “An owas hap ki lwanan,” hwëna babu gwen zini in, zen en mes sap tame nuk. Ki zep we gon hap de zini insa kwang taka, 10 ki zep gubluka, “Tembane yawalsa de syal gwibinnik, diki anakan syal nei gwibirin: Nonol te-ala mamkam de anggur ho dëreksa de golzimdin. Hwëna kim dërek wenyasa insa sowe henkam otdebinni, dekam sap de lun kon totore anggur hona golzimdin. Hwëna em an dërek wenyasa ema lam gulu- lun kon de hwëna kae

† 1:51 1:51 Yesus kim okamanak gwë gweka, Zen man Zënaka “Anak Manusia”kam gu gweblaka. Hwëna walaskam de enlalana zëwe hom. Ibrani olkam zëno enlalana “zi tangan.” Yesus mae hap kirekam Zënaka bosa taka: Sap Zen man enlala gweka- mensa Daniel Bak zëbe hap dena hamal hap Dan. 7:13-14nak ale gulkuke. Sap Daniel man nwe nik de lirisin nëblankam “zi tangan” makan Yesussu ngatan zi mo langnak hla ta seka- Alap kim Desa Zen de kitak teipsibiridan hap gublukake.

gwibir-zimdin hip!"

¹¹ Zen zen Yesus mo nonol owas syal gwibin niye- kim langna Galilea mo ëna Kanak nonola zëre hap dena goltreizimki. Zen zëwe zëre mo ngatan zi mo lang nakore sosonna nonola goltreizimki. Zen dekam zep zëre hon de ang ta gwen wanya nonol sap daïbliblak. ¹² Kim hya gwesik, Yesus ki zep Kapernaum sun dep golëtine gweka- an zem, oso wal zem, hen ëe zëre hon de ang ta gwen wanya ban. Zao mingguna san ha aha-en mes yap asa golëlowe heka.

Yesus kim pasar zini Alap mo gol tëm nakon golëalsa sonekake:

(*Mat. 21:12-13; Mrk. 11:15-17; Luk. 19:45,46*)

¹³ In kim Yahudi mo yakla yala Paskanak* golek de gwe'ak, dekam zep Yesus Yerusalem san dep asa golëzahe gweka. ¹⁴ Alap mo gol mwanak de teksonnak ki zep zini hlauluda'an haka-men zen sapi-dombana, hen mawana te-ala hap lirak da gwibikke- dekam de aha

zi desa Alap hap tru tasik gweblan hap. Hen men zen Roma mo te-ala hap Yahudi mo te-alasa lirak da gwibik, zen hen zao teinikin'ik. Meja-mejanak te-alasa näitblin da'ak. † ¹⁵ Ki zep dokot hak-haksa siri tasiki- dekam de sapi-dombana insa lek-lek tabin hip, dekam zep tingan golëalsa sonebirki. Te-ala lirak ta gwibin meja-mejana man yal tazimki, hëndep te-ala kasona man sekwak tabir-zimki. ¹⁶ In zen mawana lirak dabi'ik, desa ki zep gubiridaka, "Mawa om ansa dekam kap ul inehak. Ano Bian mo gola ansa bahem pasar hap li yul sone gwen."

¹⁷ Ëe zëre hon de ang ta gwen wanya, ëe dekam zebë enlala eibik- mensa Alap mo olak anakarekam ale nukye,

"Ëe Alap mo golsaë dawemkam anakan enna lwa gwibirin, 'Bap zen zini kun gun.'

Zen in zep de jal hap sa Asa karek dal."*

* **2:13** 2:13 Paskana zen Yahudi mo olkam enlalana "tamaran." Zen dekam de enlala gwibin hip- in kim Alap mo dam taha nakore zini Israel mo gol-gola tamankake, Mesir mo gol-gol san de tilidan hap. Mesir mo nonol walasna dekam zep juwek. Owasna insa de hlaunkum, dekam zep Mesir mo teipsinni Israel mo zi ausu nakore zini insa gubiridaka, "Dikire sek gwek." (Kel. 12:1-51; Ul. 16:1-8) † **2:14** 2:14 Roma dekam Yahudi mo langnak irik nik, zep zëno mae mo mwin-mwankam de te-alana, Roma mo te-ala. Hwëna Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mamna man jalse neibrida gwek, "Roma mo te-alasa bëjen Alap hap golblan." Yahudi zini zep Roma mo te-alana lirak da gwibik- Alap mo golak de hatankamye. Hwëna zini men desa Yahudi mo ëpba te-ala hap lirak da gwibik, zen hwëna hargana man mam nul gwek- dekam de zëre mae hap aha hlik naka kap ta-in gwen hap. Hen men zen aha kire-kirena Alap mo golak lirak da gwibik, zen hen man hargana mam nul gwek. * **2:17** 2:17 Mzm. 69:10

18 Yahudi mo nol-nolik zep hwëna nenblak, "Nara ebe hap golblaka?— dekam de Alap mo gola ansa wet gulsun hupye. Ki abe mae hap emki owassa syal gwibirzimdin— ëe akakim anakan emsa tawa ëblak, 'Alap eiwa mes kirekam de syal gwegwibin hip dena ebe hap golblaka.' "

19 Ki zep ding gulzimki, "Em gola ansa dri kulsuk, hwëna Ëe asa dan-ahare yaklakam etan taul."

20 Ki zep ding nulblik, "Alap mo gola ansa kim dauk, tahunna 46 enkam man-am altisik, hwëna em ema gulu, 'Dan-ahare yaklakam asa etan taul!'"

21 Hwëna Yesus Alap mo gol tangansa de dri yulsun hup hom ki gubiridaka. Zen hwëna zëre mo tim hip denaka gulk sun ola blaonzimki. 22 Zep Yesus kim tin nikon ngaya gweka, ëe dekam zebë zëre mo ola insa enlala eibik. Dekam zebë hen Alap mo hamal hap de ol ale gun nuban Yesus mo ola ban laïblizimk.

23 Yerusalemk kim yakla yawala Paskanak gwë gwe'anka, zini beya nik daïbliblak, sap zen man zëno owas syal gwibinsi hla nul gwe'ak. 24 Hwëna Yesus hom desa anakan

taïlïbiridaka, "Zen eiwa Asa daïblïbla'an." Sap Zen mes kitak tame tabirki. 25 Zen zi mo enlala Zën hla ta gwizimki, zep Desa ba hap de anakan gublun hap, "Zini in karekna," ahaksa, "Zen dawemna."

3

Nikodemus kim Yesussu zini takake:

1 Aha yaklakam ki zep Farisi walya Yesussu zini ta zaka, bosena Nikodemus. Zen Yahudi zi mo aha mamna. 2 Zen kam zini taka, ki zep zë gubluka, "Guru, ëe mesë emsa anakan tame lak, 'Emsa Alap zer sonekasa de tawa ta gwibin hip.' Sap Alap de zisi zergwën srëmkam, zen bëjen owasowassa syal gwegwibin in kirekam em syal gwegwibi'iraye."

3 Yesus ki zep ding gulbluka, "Eiwa denakaë emsa gublu'an: Emsa de etan jaha gweblan srëmkam, em bëjen em Alap mo irik gïnnik hatan." *

4 Ki zep ding gulbluka, "Zi mamna banakan de etan jaha gweblan hap? San ha maka ki bongna etan an zik mo sopnak ing gwe he'ara?!"

5 Yesus ki zep ding gulbluka, "Eiwa denakaë emsa gublu'an: Zini etan de jaha gwibiridan srëmkam,

* 3:3 3:3 "Etan de jaha gweblan" hap de ola awe, desa de dam gulsunnu dan-dan, zep Nikodemus Bak dam gulsuk srëm gweka. Aha dam gulsunnu, etan de an zik jaha gweblan hap dena— men kirekam Nikodemus dam gulsukuye. Yunani olkam aha dam gulsunnu hen, gulk kon de jaha gweblan. Zëno dam gulsunnu, Alap mo Enho de ing gwe heblankam de wet gwesin, zep de zini in ëse jaha gwen makan nwe-mase gwen. Yesus Zen diki kirekam enlala gwibirkingatan zi mo lang nakon de jaha gweblansa.

hokam de jaha gwibiri-danna, hen Alap mo En-hokam dena, zen molya Alap mo irik ginnik yaing gwek. ⁶ Zi mo jaha gweblanna, zen tim en naka, hwëna Alap mo Enho nakore jaha gweblanna, zen ang hap dena. ⁷ Em ba hap de tenggwaran hap?- sap Ëe ama emsa gublul, 'Etan de emsa jaha gwibiridan srëmkam, em kitak bëjen Alap mo irik ginnik yaing gwen.'" ⁸ Yesus ki zep ola gulk sun blaonblaka, "Asesena ki totoresa taillisen gwenda. Auku enna kie asal gweblanan, hwëna anakare tame gunnu hom, 'Asesena in dekon jowe gwenda,' ahaksa, 'Desan dep song gwera.' Zen hen ki kirekam, Alap mo Enho nakore jaha gweblan naye."

⁹ Nikodemus ki zep tak-ensiblika, "Ëe homë tame gu'un. Zen kirekam banakan sa jower?"

¹⁰ Yesus ki zep ding gulbluka, "Em dwan Israelk de zi mo aha guru yawal sake, zep em ba habe insa tame gul srëm gwera?" ¹¹ Eiwa denakaë emsa gublu'an: Ëe ère hon de ang ta gwen wenya ban ère mae mo tame gun nuka hen nwekam de hlaun nukaë tawa la gwibirin. Hwëna em ere mae hon de ang ta gwen wenya ban

em molye ulink. ¹² Ëe kimë auhu-kamanak denaka emsa tawa ta gwibirin, em hwëna dekam home ano ola laibli gwibirin. Zep Ëe de ngatan zi mo langnak denaka emsa tawa tabinkim, em banakan dep?- taiblibin niye. Ebe mae hap gwa-gwa tangaranna. ¹³ Sap zini hom ngatan zi mo lang san dep sesek gwesek, hen dekon hom atiti gwezak- zen de emsa tawa tabin hipye. Hwëna Ëe ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna, Ëe dekonë ati gwezak. ¹⁴ Men kirekam Musa Bak tembagakam de yang gulsun wanyana tenyak gulk makan gul inkike, sasa langnak in kim golëlowehe gwekake, † zen kirekam sa hen ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa gulk makan dain- ¹⁵ dekakim tingan men zen Asa daibli gwebla'ak, hëndep de gwën hap denaka hla nuk."

An Yohanis, men zen bukuna ansa syal gwibirkike, zëre mo srip gulsun ol:

¹⁶ Alap man okamanak de zisi sërkam kwasang gwibirida gweka, hëndep zep zëre mo Tane aha-erena zer sonezimki- dekakim tingan men zen Desa daibli gwebla'ak hëndep denaban juwe srëm gwek, hwëna hëndep de engaya gwen

† 3:14 3:14 Israel mo ausu nakore zini kim wanya de hit ti gwibin nikon juwe gwe'ak, Alap dekam zep Musasa gubluka- dekam de yang gulsun wanyasa te ik ginnik gulk makan gul irin hip. Kim wanyana insa kara nulse gwek, dekam zep wanya mo hit tin sang-sang nakon ëdawem gwe-gwek. Emki Bil. 21:4-9nakhlaun.

hap denaka sa hla nul. ¹⁷ Alap zère mo Tanena in nësa de karek tabin hip hom zer soneka, hwëna dekam de Zëbon onakon nësa ngaya tabin hip. ¹⁸ Zini men zen zère mo Tanena daïblibla'an, desa Alap hom karek tabin hip kalang gwibirida'ara. Hwëna men zen daïblibla srëm gwe'an, desa mes kareknak de kang gun hup kalang gwibiridaka, sap zen hom zère mo Tane aha-erena daïbliblak. ¹⁹ Zep a kire nakon sa Alap klis gulu: Zère mo ngatansa de golzimdin hip de Zini mes sap okamanak hata zaka, hwëna okamanak de zini kawesinsï dwam nei gwibirin. Zen ngatan san dep de wet so gwe kinin hap man baes ta gwenan, sap zen karek-kareksa nol gwenan. ²⁰ Sap kareksa de gol gwen zini ngatansa man husus nei gwibirin. Zen bëjen ngatannak ewet so gwe kinin-zëno mae mo syal karekna insa de tame gulzimdin srëm hap. ²¹ Hwëna men zen Alap mo dwam gwibin sin ang ta gwenan, zen Alap mo ngatannak ewet so kinzi gwenan, dekam zep anakan noltrë gwenan, "Ano gwëna eiwa Alap mo dwam gwibin sin lwa'an."

Baptis ta gwibin zini Yohanis kim Yesus hup dena kira gwekake:

²² Dekon aha yaklakam, Yesus zère hon de ang ta gwen wenya aban mae

Yerusalem mo zi srëm lang san dep golësek gweka. Zao holo tolkam asa golëlowehe gweka, hen zini dekam baptis ta gwibin hip yaing gwe-gwezak. ²³⁻²⁴ Dekam baptis ta gwibin zini Yohanis Swesa nama hom bwina tak da in'ik. Zen dekam Aenonk hen baptis ta gwibi'inka- ë yala Salim golek denak, sap zëwe hona beyana. Zep zini nama zëbon dep yaing gwe-gwezak- zen de zë baptis ta gwibin hipye.

²⁵ Ki zep Yohanis hon de ang ta gwen wenya Yahudi wal bose zeban auyan-aza zik mo ëpba ola kon nërkeisa-keisa gwe'ak- mae hap: Diki a kire enkanen taha maena su tablanda gwen- dekam de Alap mo nwenak ëkun gwen srëm hapye.* ²⁶ Ki zep etan Yohanis osan dep lwan dahak, zao zep nenblak, "Guru, zini men zen weyana Yordan mo yakla hatase zannak eban ë'anaka, mensa em asa gubirida gwekake, 'Zen Zen tangan,' zen hwëna angkam zisi beyakam baptis ta gwibi'ira. Angkam zini zëbon en dep tingan gwe'an. Nëbon mae hwëna man danden gwe'an."

²⁷ Yohanis ki zep ding gulzimki, "Zini bëjen banakare syal maena gul irin- Alap de golblan srëmkamye. ²⁸ Ena kie asa sane la gwek- kimë anakan gu gwekye, 'Ëe an Israelsa de ngaya tabin hip de Zisi hom, hwëna ëe an

* 3:25 3:25 Mrk. 7:1-4

Desa de ngeir gubluzan hap de zi.' ²⁹ Yesus Zen we gon hap de zini men kiye. Hwëna wenya mensa Zen go'ara, zini men zen angkam Zëbon dep bitï gwe-gwe'an, zen zen. Èe hwëna men kiye- we gon hap de zini in mo wal bosena. Zep èe ama sam gwesinïn- anakan de akenkam, 'We-zi darena in dawemkam è gwe'an,' hen èe ama isrip-sri gwe-gwenan- ano wal bosena in mo olsa de sane gwe-gwenkamye. ³⁰ Zen diki Zen sa abon onakon teipsik zahera, hwëna èe asa dowehe tiner."

Angkon an, bukuna ansa men zen syal gwibirkike, zëno srip gulsunnu:

³¹ Zini in zen gulk kon ati gwe zaka, Zen teipsinni. Hwëna okamanak de èsaltïn zini, zëno mae mo enlalana hen ol toranna okama en hap dena. Ngatan zi mo lang nakore Zini in man tïngan kwei-kwik gu'ura. ³² Zen mensa Zëna zëwe hlaul gweka hen sane gwe-gweka, desa zep nësa tonbirida gwe'ara. Hwëna okamanak de zini zëno ola man hwa nulsuk gwe'an. ³³ Hwëna men zen en zëno ola nulin gwenan, zen en zep anakan eiwa nul gwenan, "Yesus Zen Alap mo Zer Sonenna." ³⁴ Alap mo zer sonen Zini, Zen eiwakam Alap mo olsa ayang gul gwenda, sap Alap zëbe hap zëre mo Ènhosa kitak zerblaka. ³⁵ Bian

man Tane zemka dang tïni ta gwenda, in zep Zen de tïngan bi gwibin hip gubluka. ³⁶ Men nara Tane zem insa taïbliblanna, zen mes hëndep de èngaya gwen hap dena nulin. Hwëna Tane zemka men zen de betek nëbla srëm gwe'ak, zen molya èngaya gwek. Zen hwëna Alap mo jalak sa hëndep denaban lowehe gwer.

4

Yesus kim Samaria wenya ban ola lon'akke:

¹ Farisikam de gubirida gwen wenya ki zep anakan èsak, "Yesus hon angkam beyakam bitï gwe-gwe'an, hen zëbon beyakam baptis ta gwibin hip sek gwe-gwe'an. Yohanis hon angkam man dan-en gwe'an." ² Hwëna Yesus Zëna hom baptis ta gwibirki. Diki zëre hon de ang ta gwen wenya èyë baptis la gwibik. ³ Anakan kim salka, "Farisikam de zini mes kirekam emsa tawa nëblak," Zen dekam zep Yerusalem mo lang nakon asa etan Galilea mo lang san dep golësek gweka. ⁴ Orana in desanë sek gwek langna Samaria mo ngirïn kles san. ⁵ Ki zep Samaria mo èna Sikark asa golëyaing gweka. Dekon golek- ngana mensa Auyan Yakob Bak orep tangan tane zem Yusup hup zerblakaye.* ⁶ Èna Sikark iwe hen ki, Yakob

* 4:5 4:5 Kej. 33:19; 48:22; Yos. 24:32

Bak Swe mo aili hona. Yesus man oranak sin gwe zaka, zep kim hata zaka, hēndep dekam zep aili ho alpnak nikin ane zaka. Yaklana dekam bolak mes zauku.

7-8 Ēe zēre hon de ang ta gwen wenya mesē ēna iwe yaing gwesek- tembanesa de zē lop tan hap. Ki zep hwēna Sikar wenya blome naban hata'anzak- hona insa dikim zausul han hap. Yesus ki zep gubirki, "Abe hap nonol zausulblu ine."

9 Wenya in ki zep ding gulbluk, "Em in Yahudi wal syake, hen ēe an langna Samaria kore we. Zep em ba habe asa kirekam abe gulu?" Zen mae hap ki ding gulbluk: Sap Yahudi zini bējen Samaria zi niban tahana golēsēran-sēran gwen.*

10 Ki zep ding gulbirki, "Alap mensa angkam golzim'ira, em home tame gu'ura. Hen em home Asa tame tala. Ki emaka Asa abe tala- hēndep de ngaya gwen hap de hosa de ebe hap golbin hip. Hen Ēe amaka ebe hap golbi'in."

11 Ki zep ding gulbluk, "Bian, eno blomena hom, hen aili hona an logok gwe henna. Em banakan molye zausulku- ngaya gwen hap de hona in saye. 12 Auyan Yakob Bak tinkim aili hona ansa nēbe mae hap hli tazimki, hen zēna, walas zem

hen zaho zem, zen dekore hosa notde gwibik. Em san ema enaka kil ti'ara?- 'Ēe an Yakob Bak onakon ama teipsi'in.' "

13 Ki zep ding gulbirki, "Zi de aili hona ansa otde gwibinkim, zen sa etan ēho-hole gwe-gwer. 14 Hwēna mensaē gol gwizim'in, zi de desa gul irinkim, dekam bējen etan ēho-hole gwen. Hwēna hona in zēno mae mo enho nakon sa ana gwese gwer, hēndep zep sa hēndep denaban ēngaya gwer."

15 Wenya in ki zep ding gulbluk, "Bian, abe hap hona insa golbir- ēe akakim etan ho-hole gwe srēm gwek. Hen dekam ēe molyē awe hata gwezak- hona ansa de zausul gwen hapye."

16 Ki zep etan ding gulbirki, "Ki zi omka em kwang ta lahan."

17 Hwēna ki zep ding gulbluk, "Ano zini hom."

Etan ki zep ding gulbirki, "Em eiwakame ding guluda, 18 sap em mese ahare taha-tapkam zini zersik gweka. Hen mensa angkam zergwē'ara, home eiwakam ze'ara. Eno ding gunnu in eiwana."

19 Ki zep ding gulbluk, "Bian, angkam mesē emsa tame tanan: Em Alap mo olsa de ayang gul gwen hap de zi. 20 Ano mae mo auyan-azana awe de kwatapnak

* 4:9 4:9 Yahudi zini Samariak de zi niban mae hap tahana nolēsēran-sēran gwe srēm gwe-gwek: Sap Samariak de wenya man aha zi ausu naban ēsiri gwe-gwek, zep Yahudi tangan zini man anakan enlala neibirida gwek, "Zen Yahudi tangansa hom. Zen kwae naban."

yakla yawalak etagal gwe-gwek- dekon de Alap hap boklesa kom ta gweblan hap. Hwëna Yahudi zini, em ema anakan tawa la gwibirin, 'Yerusalemk de Alap mo gol ennak em yakla yawalkam etagal gwe-gwen- dekon de Alap hap boklesa kom ta gweblan hapye.' "

²¹ Ki zep hwëna ding gulbirki, "Ano ola an desa em taïblibin: Yaklanak sa hatal, dekam kwatapna an en kon hen Yerusalemk en kon molya Alap hap boklena kom da gweblak. ²² Em Samariak de wenya, men zëbe hap boklena kom la gweblanan, home tame la gwe'an. Hwëna ëe, Yahudi zini, mesë tame lak- men zëbe habë boklena kom la gweblananye. Sap dekam de zisi ngaya tabin hip dena, zen Yahudi hon sa ki lwal. ²³ Sap zëno yaklanak sa hatal hen angkam man lwa'an, dekam zini sa tïngare enho naban hen Alap mo Enho de bi gwibiridankam Bian hap boklena kom da gweblal. Sap Bian Alap kirekam de zisi hakalbirida gwenda- Zënaka de boklesa kom ta gweblan hapye, sap menkore men-kore zi ausu. ²⁴ Alap Zen enho enna, zep zi de eiwakam boklesa kom ta gweblanna, zen diki tïngare zëre mo enho naban hen Alap mo Enho de sosonsa golblan naban."

²⁵ Wenya in ki zep ding gulbluk, "Ëe tawana: Nësa de ngaya tabin hip de Zini sa hata zala, hen kim de

hata'an zaka, Zen sa kitak srip gulsuk gwizimdi."

²⁶ Ki zep ding gulbirki, "Ëe an Zen- an debane lon'araye."

²⁷ In kim zë lon'ak, ëe zëre hon de ang ta gwen wenya dekam zebë lwanda halzak. Zao zebë Yesussu anakan lenggwanbla'anzak, "Zen wenya ban am olsa lon'an." Hwëna wenya insa homë anakan lakensibik, "Em basae Zëbon dwam gwibi'ira?" Hen Yesussu homë lakensiblik, "Em ba habe wenya in han ola lon sara?"

²⁸ Hwëna wenya in kim Yesussu kirekam salblak, blomena insa zao zep eititi gwe gubirhak, ki zep ënak gubiridahak, ²⁹ "Haen! Zini wakinsa emki hla tan. Zen ano gwënsa kitak tawa gwibiri. San ha Zen tangan mes yap- nësa de ngaya tabin hip de Zi niye?" ³⁰ Dekam zep ëna iwe de zini du nëblazak.

³¹ In kim ki zë kirekam lwak, ëe zëre hon de ang ta gwen wenya, ëe ama sap zë titi la gwe'ak, "Guru Bak, emki tembane gwen."

³² Hwëna Zen man ap ding gulzimki, "Ano tembanena ki- mensa em tawa eibir srëm gwe'anye."

³³ Ki zebë ënaka enbiri-dak, "San ha man yap aha zi tembanena nolblazal yap?"

³⁴ Ki zep ap ding gulzimki, "Ano tembanena a zen moye: Bian mo dwam gwibinsi dikim syal gwibin hip, hen syala men zep Asa zer sonekake, desa dikim

sul sonen hap. Zen ano tembanena zen.³⁵ Zini kirekam nen gwibirin, 'Eiyas tan nakon, etan benna dan-ner dan-ner, dekam sa taran hap denak zaul.' Hwëna Èe ama emsa gubirida'an: Nga yala ansa emki èr tabla naseran. Gandumnu mes ngap-ngap gwera, zep taran hap denak mes zaul. Nen taran.³⁶ Eiyas tan hap de zini, zen mes èteingir gwe guk. Hwëna zini men zen angkam taran hap syal ta'an, zen hëndep de èlwa gwen hap de gudangnak gandumnu insa kang da gwenan, hen zèbe mae hap Alap hëndep de èlwa gwen hap de te-alasa gaji hap aïtbir gwizimnira. Zep zini men zen eiyas tanna hen men zen de taranna apdekam sa lamkam èisrip-sri gwer.³⁷ Zep man dakastilìn- men kirekam anakan nen gwibirinye, 'Ahakorena eiyas tan hap de wenya. Ahakorena zen taran hap de wenya.'³⁸ Hwëna Èe mesè emsa dam tasibik- em de hwëna aha zi mo eiyas tanna insa tan gwen hap. Zep em zëno mae mo irse gwen nakone dawemsa hla kul gwe'an."

³⁹⁻⁴⁰ In zen du nèblazak, zao zep abe da gwe'ak-deban mae de zëwe golègweisin hip. Hëndep zëwe yaklana dan zep gweisikì. Langna Samaria mo èna Sikark de zini dekam beya nik zep Yesussu daïbliblak, sap wenya in

anakan gubirida gwe'ak, "Zen ano gwënsa kitak tawa gwibiri."⁴¹ Hwëna Zënaka de sane tan tangankam, zep etan beya tangan nik daïbliblak.⁴² Hyanak zep wenya insa nen gwibik, "Menkam eno ol en nakonè laïblibla'ak, hwëna angkam aena hen mesè sane lak, zep mesè dam lasil, 'Eiwa, Zen okamanak de zisi de ngaya tabin hip de Zi.' "

Yesus kim mam zi mo walasna langa nakon sang-sangnak dawem takake:

(Mat. 8:5-13; Luk. 7:1-10)

⁴³ Samaria mo èna iwe kim yaklana dan asa golègweisikì, ki zep kon etan zëre mo langna Galilea san dep asa golèsek gweka.⁴⁴ Yesus dekam hamal hap mes asa gubiridaka, "Zini hom zëre kore wal de Alap mo olsa ayang gul gwizimdin hip de zini nasal gweblanan, zep Asa hen Galileak molya daïbliblak."^{*}⁴⁵ Hwëna kim asa golëyaing gweka, Galileak de zini man ki sap neirink. Zen hen mes Yerusalemk yakla yala Paskanak ang tak, hen dekam zëno owas syal gwibinni kitak kara nul gwek, zep ki neirink.

⁴⁶ Yesus ki zep asa golèlwanda halka- Galilea mo èna Kana san dep, men zëwe Zëna nonol ho tanganna anggur ho hap li yul sonekake. Langna Galileak de aha èna Kapernaumk

* 4:44 4:44 Mat. 13:57; Mrk. 6:4; Luk. 4:24

zao hen ki zini gwë'anka-teipsin zini Herodes mo taha tri so gweblan nik. Hwëna zëno tanena sangsang nik gwë'anka. ⁴⁷ Zen kim salka, "Yesus Yerusalem mo lang nakon mes hata zala," dekam zep song gwebla zaka, zao zep abe ta zaka, "Em wëhë asa mas gwebla'anka? Kapernaum sun nen ingnen- ano tane tolsa eka dawem ta. Zen tin hip tol alp gwesi'ira."

⁴⁸ Ki zep hwëna ding gulbluka, "Em awe de zini, karek tanganna. Em owasowassa de syal gwibirzimdin srëmkam bëjen em ëtaiblin."

⁴⁹ Hwëna man gubluka, "Haen, Bian! Em de hla tan srëmkam ano tanena sa tol tili!"

⁵⁰ Ki zep hwëna ding gulbluka, "Emki song gwen. Eno tanena sa ngaya gwera."

Zini in man Yesus mo ola insa taiblibirki, ki zep hëndep gwë halka. ⁵¹ Ora san kim nama tine'anka, dekam zep zëre hon de babu gwen zi niban golëtoweka. Zao zep nenblazak, "Eno tanena mes dawem gweka!"

⁵² Ki zep takensibiridaka, "Bawalkam dawem gweka?"

Ki zep ding nulblik, "Ir, yakla nwna aha-en, dekam ewenna tap gweblak." ⁵³ Bi zem dekam zep enlala gweka, "O hare yakla nwna dekam am Yesus asa gubluka, 'Eno tanena

sa ngaya gwera.' " Zëna hëndep zëre mo golak dena kitak dekam zep Yesussu daibliblak. ⁵⁴ Zep in kim kirekam tane tola insa dawem taka, Zen dekam zep Yerusalem mo lang nakon de Galileak hata gwe zankam de owas syal gwibirzimdinni dan nëblak. †

5

Yesus kim Yerusalemk zi lekna dawem takake, hen zëre hap de syal we yul soneblanna kim srip gulsuzimkike:

¹ Aha yaklakam, ki zep Yesus Yerusalem san dep asa golësek gweka- Yahudi zi mo aha yakla yalak dep.

² È yala Yerusalem sa in kasokam de kolkam orep mes ki wale dak, hen zëno aha lilikinni man bose nosok "Domba zaho hap de Lilikin." Til hannak zao ki aili ho yawala, zëno gol kluk-klukna aha-ere taha-tap enakam. Ibrani olkam aili hona insa man bose dak "Betesda" kam. * ³ Zëwe zi sang-sangna tra nik ëglang-glang gwe-gwek- sap nwe haïna, lekna, hen taha-tana teisya ine gwen srëm wenya. [Zen man zë ëkara gwe-gwek- aili hona insa dekon ngëp-ngëp gwennak hla tan hap. ⁴ Sap menkam-en menkam-enkam Alap mo dam taha nakore zini man jowe ine gwe zaka,

† 4:54 4:54 Nonol owasna Galileak de hata zankam, emki hlaun Yoh. 2:1-12nak.

* 5:2 5:2 Orepan men zen Yohanis mo ola etan ale nul gwëk, ahakon aili ho bosena insa "Betzata" kam ale da gwëk.

dekam zep hona insa ngëp-
ngep ta gweka. Ngëp-
ngep gwenkam, dekam men nara
honak de talhenkam nonol
gwenna, zen dekam de sang-
sang nakon dawem gwen-
sap banakare sang-sang mae
nakon.] ⁵ Zao hen ki zini, zen
38 tahun enkam sang-sang
naban gwë gweka. ⁶ Yesus
kim tumnak zini insa hla ta
zaka, zen man tame taka,
“An mes holo tangankam
sang-sang gweka,” ki zep
takensiblika, “Em wëhë
dawem gwen hap dwam
gwe'ara?”

⁷ Ki zep ding gulbluka,
“Bian, ëe banakan de
dawem gwen hap? Asa de
mas gweblan hap de zini san
ki? Zep hona an de ngëp-
ngep gwenkam, ëe kimë
nama song gwen hap sap
akasik gwenan, dekam zep
hwëna aha zi talhenkam
ënonol gwe-gwenan.”

⁸ Yesus ki zep gubluka,
“Dekam luwe, hëndep ki ere
mo ni ta gwen srë-srena insa
gol san dep gul ine kinì.”
⁹ Hëndep dekam zep zini in
dawem gweka, ki zep srë-
srena insa gul ine kinika.

Yaklana in dekam Yesus
zini insa dawem taka,
dekam Hari Sabat- Yahudi zi
mo syal tan srëm yaklakam.
¹⁰ Hwëna Yahudi zi mo
mam-mamna kim zini insa
hla da sonek, ki zep zë
nen soneblak, “Nëno mae
mo ol jalse gwennak, Hari
Sabatkam srë-srena bëjen
gwirehan.”

¹¹ Hwëna man ding gulz-
imki, “Zini men zen asa

dawem tala, zen man asa
gublula, ‘Ere mo srë-srena
insa em gol san dep gwiren-
han.’ ”

¹² Dekam zep dakensiblik,
“Zen nara zi ki emsa
kirekam gublula?”

¹³ Hwëna zini in hom
anakan tame taka, “Zini
bosena Yesus asa dawem
tala,” sap Yesus zi beyanak
iwe aya gwe ine halka.

¹⁴ Yesus ki zep zini
insa etan Alap mo gol
teksonnak zertowe'anka,
zao zep gubluka, “Emki
sane gwen: Emsa mesë
dawem tak, hwëna kareksa
de gol gwenna emki baes
gwen. E-baes gwe srëm
gwe'anka, ki hwëna sërkam
de karek tangan wenyaka
esa goltowera.”

¹⁵ Kirekam kim salblaka,
zini in dekam zep Yahudi
zi mo mam-mam wenyaka
gubiridaka, “Zini in zen asa
dawem taka, zen bosena
Yesus.” ¹⁶ Zen dekam zep
Yahudi zi mo mam-mamna
Yesussu de sil-sil tanna kon
neisibli hana'ak, sap Zen
Hari Sabatkam zisi dawem
ta gwibi'inka.

¹⁷ Hwëna Yesus ki zep gu-
biridaka, “Ano Bianna hom
syala golzausuk gwenda. Èe
hen zebë kirekam syal gwe
tine gwenan.” ¹⁸ Yahudi
zi mo mam-mamna dekam
tangan zep Yesussu de tan
hap ola aha-en nuk- mae
hap: Sap zëno mae mo dam
gulsunkum, Zen Hari Sabat
en hap denaka hom gulmun
gweka. Zen hwëna Alapsa

hen “Ano Bian” kam gu gwe-blaka. Dekam hwëna zëno ola man nwe-mase gwe-gwek, “Ëe Alap han ki en.”

¹⁹ Yesus ki zep Yahudi mo mam-mam wenya insa gubiridaka, “Ëe eiwa denakaë emsa gubirida'an: Ëe bëjënë ère en mo enlalakam ba maesa syal gwibin. Hwëna mensaë ère mo Biansa anakan kara ta gwenan, ‘Bian kirekam syal gwe-gwenda,’ Ëe hen zebë kire enkam syal gwe-gwenan. Men kirekam Bian syal gwe-gwenda, Ëe hen desan zebë ang gwe-gwenan. ²⁰ Sap ano Bianna man sër kam Asa kwasang gwe-gweblanda, zep mensa Zëna syal gwe-gwibirida, tingan zep abe hap goltrë gweblanda. Hen Zen sa etan sër kam de owassa dikim ebe mae hap syal gwe-gwibir-zimdin hip denaka abe hap gol gweblala, hëndep owasna in esa leng-gwanbirida gwer. ²¹ Men kirekam ano Bian juwen zisi ngaya ta gwibirida, abe hap hen mes kire hap de sosonna golblaka- Ëe de hen kirekam ngaya ta gwibin hip, men desa Aena dwam gwibirida'anke. ²² Hen ano Bian Zëna angkam bëjen zisi klis gun. Sap Zen mes klis gun hup dena kitak abe hap golblaka. ²³ Zen mae hap kirekam abe hap golblaka: Dekam de tingingare zi Asa blikip gwesik gweblan hap- san de men kiye, ère

mo Bian Zënaka de blikip gwesiblinna. Zep zini men zen Asa blikip gwesiblin srëmna, zen hen hom ano Bianna blikip neisik gweblanan- men zen Asa zer sonekaye.

²⁴ “Ëe eiwa denakaë emsa gubirida'an: Zini men zen ano ol san ang ta gwe'ak, hen ano Bian, men Zen Asa zer soneka, Desa daïblibla'ak, zen ki mes hëndep de gwën hap dena nulin. Kire zisi bëjen aumwa hap de klis gunnuk karek tabin. Sap zen mes tïn hip de orana hli dak-dekam de ëngaya gwen hap de ora san ang tan hapye. ²⁵ Ëe eiwa denakaë emsa gubirida'an: Yaklanak sa hatal hen angkam man kirekam lwa'an, dekam men zen juwen zi mo kim lowehe gwenan, zen sa Alap mo Tanena ano kwang guludan ola ësal gwer, hen men zen de Asa ang nëbla'ak, zen zen sa ëngaya gwer. ²⁶ Sap ngaya gwen hap de ausuna Bian onak, hwëna Zen mes Tane zem abe hap golblaka- dekam de Abon onakon ëngaya gwe-gwen hap denaye. ²⁷ Hen Zen mes zisi dikim klis gul gwen hap de sosonna abe hap golblaka, sap Ëe an Zengatan zi mo lang nakore Zi Tanganna.

²⁸ “Ano tawa tabinni ansa bahem tenggwanbin. Sap yaklanak sa hatal, dekam tingan men zen juwek ngatan zi mo lang nakore

Zi Tanganna ano kwang guludahan hap de olsa sa ësane gweser. ²⁹ Zen dekam sa zënaka de kang gulne gwen nakon luk tal. Men zen dawemna nol gwek, desa asa ëngaya gwen hap tagal gulsul. Men zen karekna nol gwek, desa karek tabin hip asa tagal gulsul. ³⁰ Ëe bëjënë A-en ba maesa syal gwibin. Ëe de zisi klis gunkum, dekam Ëe ama Bian mo Asa de gublun en san ang gwe-gwenan. Ano zisi de klis gunnu bëjen li tabin, sap Ëe homë ëre mo dwam gwibin sin ang gwe-gwenan, hwëna men Zen Asa zer sonekake, zëre mo dwam gwibin en sanë ang gwe-gwenan.

³¹ “Ëe de anakan gu-biridankam, ‘Ëe an Zen-mensa em kara ë gwe-blanye,’ hwëna aha zi de ano olsa trilsen srëmkam, dekam molye Asa laïbliblak. ³² Hwëna ano olsa de trilsen hap de Zini ki. Zen ëre mo Bian. Hen ëe tawana: Zëno Asa de trï tasen hap de ola eiwa tanganna. ³³ Em ema zini baptis ta gwibin zini Yohanis osan dep lup ul sonek, hen zen dekam zep eiwakam abe hap dena damnak kira gweka. ³⁴ Auhu-kama zi de Asa trï tasen srëmkam hen sap. Hwëna en dikim lamkam ëngaya gwen habë ki emsa enlala sobiridal. ³⁵ Yohanis mo gwëna lampu makan lwa gwek-san de lampu de okama kawesinnik awe zïl inenna

kiye. Nonol lone sennak em ema sap zëno ngatanna insa isrip-sri eibik. ³⁶ Zep Yohanis hen man Asa trï ta seka, hwëna diki dawem tanganna, emki ano owas syal gwe-gwibinsi taïbli gwibin. Bian Zen zep abe hap owas-owassa dikim syal gwe-gwibin hip de sosonna golblaka- em ekakim Asa anakan laïbliblak, ‘An eiwa Bian Alap zer soneka.’ ³⁷ Ëre mo Bianna men Zen Asa zer soneka, Zen man hen Asa trï ta se'ara. Hwëna em hom tangane zëno ol toranna ësane gwek, hen home zëno nwe-masena hla lablak. ³⁸ Alap mo ola man eno mae mo enhonak jawe guk hana gwenan, sap em home zëre mo zer sonen Zini Asa laïblibla'an.

³⁹ “Em sap Alap mo ol ale gunnu kie karatda ul gwenan, dekam zebe sap anakan ëenlala gwe-gwenan, ‘Ëe asa dekon hëndep de gwën hap de orana dam lasil.’ Hwëna ol ale gunnu in, zen sap abe hap dena- Asa dikim tame tan hap! ⁴⁰ Hwëna em ema baes ta gwenan- Asa de ëngaya gwen hap dena kip abe tan hapye. Ëe ki amaka ebe mae hap golzim'in.

⁴¹ “Ëe zi dikim ano boresa mam gublun hap homë awe hatazak. ⁴² Sap Ëe mesë emsa tame tabik. Eno mae mo enhonak hom-Alapsa de ensa lwablan hap denaye. ⁴³ Ëe ëre mo Bian mo bosekamë hatazak, hwëna em home asa dokwak la'an. Hwëna

auhu-kama zi de zère en mo bosekam hata zankam, desa en ema dokwak la gwibirin. 44 Em ema èsam gwesik gwenan- hwè-hwèkam de enaka bose naka anakan teip gulsuk gwizimdinni, 'Em zini dawemna.' Hwèna em home èalp gwe-gwenan- Aha-ere Zini Alap dikim emsa sam gwesibiridan hapye. Kirekam de zini em an banakan dep?- Asa de taibliblan naye.

45 "Bahem Asa kil tin, 'Zen sa Bi zikhip ano mae mo karekna goltrèblala.' Hwèna eno mae mo kareksa de Bian hap goltrèblan hap de zini, zen Musa Bak-mensa ena kil li'an, 'Alap de klis gunnuk zen zen sa asa golèzauk sonera.' 46 Em de eiwakam Musa mo olsa taiblibinkim, ki emaka hen Asa laiblibla'an, sap zen hen abe hap denaka ale gulku.* 47 Hwèna em ema baes ta gwenan- Musa mo ola insa de taiblibin hipye. Zep kire zini banakan dep?- ano olsa de hen taiblibin niye!"

6

Yesus kim lima ribukam de zi beyam-bya hap tembanena golzimkike:

(Mat. 14:13-21; Mrk. 6:30-44; Luk. 9:10-17)

1 Aha yaklakam, Yesus ki zep Ho Gutuna Galilea san

asa bulkum golèblan kinika. Ho gutuna in mo aha bosena Tiberias. 2 Hwèna zi beyana dekam zep tanakam bul lè ta gwen san dep hles dyablak, sap zen mes zèno owas-owas syal gwibinni hla nul gwèk- zi sang-sangna kim dawem ta gwibirkike. 3 Zao zep Yesus kwatap teknak asa golèsesek gwe seka, ki zep zè asa golèteinikin'inka. 4 Dekam Yahudi zi mo yakla yala Paskanak dep man golek de gwe'ak.

5 Yesus kim men-san an-sankam zi beyam-byana insa kara tabirida ine guk gwe'anka, dekam zep Pilipussu takensiblika, "Endawe esa tembanena lop lal?- dekam de zi beyam-byana ansa sul sonen hapye." 6 Zen mae hap kirekam Pilipussu takensiblika- dekam de anakan akasiblin hap, "Zen banakan wèhè Asa ding gulblu'anka?" Hwèna Yesus Zèna mes sap hamal hap anakan enlala gwèka, "Èe kirekam de owassa asa syal gwibir-zim."

7 Pilipus dekam zep ding gulbluka, "Nèno mae mo te-ala de mam tangankam lwa'anam, dekam de tembanesa kap tankam, dekam molya hen su kul sone'anam- sap betek

* 5:46 5:46 Kej. 3:15; Ul. 18:14-22 * 6:7 6:7 "Te-ala de mam tangan" kam, Yohanis man ale gulku "dua-ratus dinar" kam. Te-alana dinara zen zèno mae mo perak tangankam de te-ala kaso, hen zen dekam anakarekam de aibin: Zi de aha-ere yakla blalkam syal gwenna, zèno gajina dekam aha-ere dinarkam de golblan. Zep dua-ratus dinara, zen te-alana mam tanganna- san de dua-ratuskum de zi mo aha-ere yaklakam de syal tan gajina kiye.

maekam de golëtembane tan hapye." *

⁸ Hwëna ki zep ëre mae mo wal bosena, Petrus mo osona Andreas Bak Yesussu gubluka, ⁹ "Awe ki walas tola. Zëno rotina sap ki-aha-ere taha-tap enkam, hen hogwena dan. Hwëna zen tol waba hap. An zini tra tangan nakake." †

¹⁰ Ki zep Yesus asa gubiridaka, "Teinikirin hip enbiridak." Langna in so naban. Zao zep ki teinikink. Zi enna kim näitbik, beyana san ha lima ribu enkam mes yap- we wal walassa de äitbin srëmkam. ¹¹ Yesus ki zep rotina insa lop ta ineka, depan zep dawemsa Alap hap golblaka, ki zep hwëna zi beyana in hap dikim kae gwebla-zimdin hip asa gubiridaka. Hogwe darena insa hen kirekam. Kim dwenblanda gwe'ak, hëndep man tangan ëitri gwek.

¹² Kim tingan ëitri gwek, ki zep asa gubiridaka, "Dekam mosrona tagam lasik. Betek en maekam hap zen zalta dep ërlwa kinin." ¹³ Sap rotina dan en hen zini tra tanganna, hwëna mosrona kimë tagam lasik, yuna dua-blas enkam zep ësuwek.

¹⁴ Zi beyana in kim owasna insa hla nuk, ki zep ëguk, "An Zenke- Alap mo olsa de ayang gul gwen hap

de zer sonen zini, mensa nen kara ë gweblananye." ¹⁵ Yesus kim tame gulku, "Zen angkam man Asa de tik-tik tan hap ëalp gwe'andekam de zëbon mae onak teipsin hip," dekam zep kon kwatap-tek kwatap-tek san dep zë-en ahulsuk halka.

Yesus kim ho gutu tahan san song gwe'an zakake:

(*Mat. 14:22-33; Mrk. 6:45-52*)

¹⁶ Kim kam-en gwe'ak, ki zep ëe zëre hon de ang ta gwen wenya bul syap san tine gwek, ¹⁷ ki zebë kon hëndep Kapernaum sun dep etan lwan dahak. Zao zep hëndep Yesus mo hatazan srëmnak asa kawesibiridak. ¹⁸ Hwëna dekam zep asesena mamkam tai'inka. Ho gutuna in dekam zep mamkam ngëp-ngep gweka. ¹⁹ Eë mesë dekam hoskam bulu insa ata ul song gwe'ak- langana san ha lima ahaksa enam kilometer enkam, hwëna ki zebë Yesussu hla la guk. Ho gutu tahan san song gwe'an zaka, hëndep asa golek de tabi'in zaka. Ki zebë sërkam ëäiri'ak.

²⁰ Hwëna ki zep asa gubirida kinzika, "Bahem ëäirin! Eë an Eë." ²¹ Dekam zebë bulu in kon aha-ere enlala naban eirink. Hwëna hëndep dekam zep bulu in owas hap Kapernaumk hatak.

† 6:9 6:9 Mensa awe "roti" kam li nul sonek, desa Yohanis "barli nakore roti" kam ale gulku. Kire rotina, zen gandum nukore naka hom. Gandum nukore rotina, zen äiris. Barli nakorena, zen tahalha zi mo tembane.

22 Ka'ankam, zi beyana in zen ho gutu men eihsanak lowehék dekam zep dam nulsuk, "Bulu ir aha-enke, hen Yesus hom am zéwe ang gwera- zére hon de ang ta gwen wenyá kim bulu inkam sek gwerye. Yesussu man-am hli dal." 23 Hwëna ahakore bulu, ëna Tiberias korena, dekam zep yaing gwezak- langna men zéwe ir Yesus golëtembane tan nakon dawemsa Alap hap rotina in hap golblakake. 24 Kim dam nulsuk, "Yesus hen zére hon de ang ta gwen wenyá hom awe lowe he'an," dekam zep bulu inkam Kapernaum sun dep sek gwék- zao de Yesussu tëblan hap.

Yesus kim gubiridakake, "Ëe an ngaya gwen hap de tembanena Zen."

25 Zi beyana in kim Yesussu hla danak, zao zep dakensiblik, "Guru, em bawalkame awe hatala?"

26 Ki zep ding gulzimki, "Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Em tembane en habe asa lëbla'an, sap ir rotikame ëitri gwék. Eno mae mo anakare enlalana hom, 'Zére mo owas-owas syal gwibin nikonë anakan dam lasi'in, "Zen an Zen- mensaë kara ë gweblananye." 27 Bahem angkam en dep de tembane hap syal ta gwen, sap zen ëbatrenkam. Diki hëndep de ëlwa gwen hap de tembane hap emki syal ta

gwen. Ëe, ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna, Ëe amaka kirekam de tembanena insa ebe mae hap golzim'in. Sap abe hap dena mes tangan dam gwesik: Alap kire hap Asa zer soneka."

28 Dekam zep dakensiblik, "Ki hwëna ëe banakan asa syal tal?- Alap dikim asa sam gwesibiridan hap, hen dekam de hëndep de tembanena insa gul irin hipye."

29 Yesus ki zep ding gulzimki, "Syala in, a desa mo Alap ebe mae hap dwam gwibir-zim'ira: Asa em anakan taibliblan, 'An Zennësa de ngaya tabin hip de Zini, mensa Bian zer sone zakaye.' "

30 Dekam zep ding nulblik, "Ki banakare owassa esa abe mae hap goltreizimdi? Desa de hlaunkum amaka emsa laiblibla'an. Banakarekam esa ap syal gwibir-zimdi? 31 Musa kim sasa langnak golëgwë gwéka, zen owaskam nëno mae mo auyan-aza hap tembanena bosena 'manna'sa gol gwizimki. Men kirekam Alap mo olak lwak,

'Zen ngatan zi mo lang nakore tembanesa gol gwizimki.' ""*

32 Ki zep ding gulzimki, "Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Musa Bak ngatan zi mo lang nakore tembane tangansa hom gol gwizimki. Diki ano Bian, Zen angkam ngatan zi mo lang nakore tembane tangansa ebe mae

* 6:31 6:31 Kel. 16:4; 16:15; Neh. 9:15; Mzm. 78:24-25

hap golzim'ira. ³³ Sap Alap onakore tembane tanganna, zen diki Ëe an Zen tangan. Sap Ëe ngatan zi mo lang nakonë ati gwezak- dekam de ëngaya gwen hap denaka okamanak de zini ebe mae hap golzimdin hip."

³⁴ Ki zep nenblak, "Bian, tembanena in desa ap golzim tine gwe."

³⁵ Ki zep ding gulzimki, "Ëe an Zen- ëngaya gwen hap de tembane naye. Zini men zen Abon yaïng gwe-gwe'anzak molya etan ëusak gwe-gwek, hen men zen de Asa daïbli gwebla'ak zen molya etan ëho-hole gwe-gwek. ³⁶ Hwëna men kirekamë emsa gubirida gwek, em sap ema Asa hla la gwenan, hwëna home Asa laïbli'bla'an. ³⁷ Tïngare zini mensa Bian abe hap lup gulblu'ara, zen sa Abon yaïng gwe-gwezal. Men zen Abon yaïng gwe-gwe'anzak, Ëe molyë desa lup gulin srëm gwe-gwek. ³⁸ Sap Ëe ëre mo dwam gwibin sin de syal gwen hap homë ngatan zi mo lang nakon hatazak. Hwëna diki Bian mo dwam gwibin en san dikim syal gwen habë hatazak. ³⁹ Bian men Zen asa zer soneka, zëno abe hap de dwam gwibir-blinna an zen: Men desa Zëna abe hap lup gulbluka, Ëe babë desa aha-en mae syauk sun dep de ora san de gwë hannak kara ta sonen. Hwëna diki

aumwa hap de yaklanak asa kïtak tïn nïkon ngaya tabir. ⁴⁰ Zen zep tïngan men zen de Tane zem Asa hla da gwe'ak hen daïbli gwebla'ak, zen zen- hëndep de lowehen hap de wenyaye. Zen desa asa aumwa hap de yaklanak ngaya tabir. Ano Bian mo dwam gwibinni zen kirekam."*

⁴¹ Yahudi zi mo mam-mamna men zen hen zi beyana iwe ang ta zak, zen dekam zep donsuk gwebla'ak- insa anakan gubiridakake, "Ëe an Zen- ngatan zi mo lang nakore tembane naye." ⁴² Man ëgu gwe'ak, "Yesus an dwan Yusup Bak Swe mo tane sake. An-bi zemka ëe kië tawa eiz-ink. Zen ba hap anakan gu gwe'ara?- 'Ëe ngatan zi mo lang nakonë ati gwezak.' "

⁴³ Dekam zep gubiridaka, "Asa de tonsublunna in olzausuk. ⁴⁴ Sap zini bëjen Abon totoresa hatazan-ëre mo Bian de zon tazan srëmkamye. Aumwa hap de yaklanak Ëe asa desa en ngaya tabir. ⁴⁵ Sap Alap mo ol ayang gul gwen zini man ale nuk,

'Alap sa tïngare zini tawa tabiri.'* Zen zep tïngan men zen Zëbon onak ësane gwe-gwenan hen dekon ëtawa gwe-gwe'ak, zen zen sa Abon yaïng gwe-gwezal.

⁴⁶ "Hwëna ano ola in bahem tim gun, 'Zini Biansa nwekam hla tankam.' Diki

* 6:40 6:40 Yoh. 3:14-15 * 6:45 6:45 Yes. 54:13

Ëe an Zen aha-en- nwekam de hla ta gwen hap de Zini, Zëna men Desa zer sonekaye. ⁴⁷ Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Men zen de Asa daïbli'ak, zen mes hëndep de ëngaya gwen hap dena nulin.

⁴⁸ "Ëe an Zen- ëngaya gwen hap de tembane naye.

⁴⁹ Eno mae mo auyan-azana ki tembane bosena mannana sasa langnak dwenblanda gwek. Zen

sap man desa dwenblanda gwek, hwëna dekam nama juwe gwek. ⁵⁰ Hwëna awe ki gwë'ara- eiwakam de ngatan zi mo lang nakore tembane tangan naye. Desae olgwenbi'ik, dekam molye juwe gwek. ⁵¹ Ëe an

Zen- ëngaya gwen hap de tembanena in, ngatan zi mo lang nakon de ati gwezan Zi niye. Men zen de tembanena ansa dwenbla'ak, zen zen sa hëndep denaban ëngaya gwer. Tembanena in, an zen: Ano timni- men desaë okamanak de zisi dikim ngaya tabin hip sosok gu'ukye."

⁵² Yesusu kim kirekam nasalblak, dekam zep zën ëol tetek gwe'ak- mae hap, "Zini in banakan sa zëre mo timni nëp golzimdi?- nen de twinbin hipye."

⁵³ Etan ki zep gubiridaka, "Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Eme ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna ano kalaka otdebir srëm gwe'ak, hen ano tim nika olgwenbir srëm gwe'ak, ki ngaya gwen hap dena hom

ebon mae onakye. ⁵⁴ Zi de ano tim nika twinbinni hen ano kalsa otdebinni, ki zëbon onak ki lwa'an-ëngaya gwen hap denaye. Hen desa asa ngaya gwen hap luwen tabirzir- aumwa hap de yaklanakye. ⁵⁵ Sap ano timni zen eiwakam de tembane tangan. Hen ano kala zen eiwakam de hona zen- dekam de ëngaya gwen hap denaye. ⁵⁶ Men nara ano tim nika twinbinni hen ano kalaka otdebinni, zen aban zeraha-en gwe'ara, hen Ëe dekam ama deban zeraha-en gwë'an.

⁵⁷ "Ano Bian, Zen ngaya gwen hap de ausuna Zen. Zen Asa zer soneka, hen Ëe Zëbon onakonë ngaya gwe'an. Zen in zep hen kirekam, zini men zen de ano tim nika dwinbi'ik, zen sa Abon onakon ëngaya gwer. ⁵⁸ Zen in zep, ngatan zi mo lang nakore tembanena, zen auyan-aza mo twenblanda gwen tembane makan hom. Desa kim sap dwenblanda gwek, zen hwëna nama juwe gwek. Hwëna ngatan zi mo lang nakore tembane tangansa de twenblanna, dekam hëndep denaban esa lowehe gwer."

⁵⁹ Zen Kapernaumk de but srëm golak kirekam tawa tabirki. ⁶⁰ Zi beyana in zen nërtro nasen gwe'ak kim kirekam de tawa tabinnik sane dak, beya nik zep ëguk, "Ola an gwa-gwa tanganna. Bëjen dam gulsun."

⁶¹ Yesus hwëna man kitak ano mae mo enlalana insa hla tazimki, ki zep asa

kitak gubiridaka, "Em ema yap ano ola insa husus eibir. ⁶² Ki banakan esa eenlala gwer?- em de Asa gulk sun de sewe sennak anakan kara ta sonenkam, 'Ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna hare man-am angkam sewe se'ara- men zao nonol gwë gwekake, desan dep.' Ki dekam banakan esa Asa enlala ëblal? ⁶³ Alap mo Enhona, Zen Zen zi hip ëngaya gwen hap dena gol gwizimmira. Zi mo sosonna, zen waba hap. Ola insa emsa gubiridala, zen Alap mo Enho nakorena hen emsa dikim ngaya tabin hip dena. ⁶⁴ Hwëna Èe tawana: Em ahakon home Asa laïblibla'an." Yesus kirekam gubiridaka, sap Zen nonol lonesen nakon mes ki tawa gwibiridaka, "Zini an zen sa Asa daïblibla. An zen sa Asa daïblibla srëm gwer." Hen Zen mes aha zini insa tawa gwe gubluka, "An zen sa Asa zergulu." ⁶⁵ Yesus dekam zep etan mas gulzimki, "Zen in zebë hen emsa gubiridak, 'Zini bëjen Abon hatazan- Bian de gublun srëmkamye.' "

Petrus kim damnak Yesussu anakan gublukake, "Em an Zen- Alap mo zer sonen Zi niye."

⁶⁶ Dekam zi beyana in zen nërtro nasen gwe'ak, beya nik zep hli dak. Hom etan ang nëblak. ⁶⁷ Yesus dekam zep dua-blaskam de ang ta gwen wenya asa takensibiridaka, "Em san ha hen ema

Asa de hli tan hap ëdwam gwe'an?"

⁶⁸ Simon insa hen nen gweblak "Petrus" kum ki zep ding gulbluka, "Èe etan nara hon dep de sek gwen hap? Sap hëndep de ëngaya gwen hap de ola, zen Ebon en am lwa'an. ⁶⁹ Hen ëe mesë Emsa anakan laïblibla, 'An Zen tangan- Alap mo zer sonen Zi Lalak naye.' "

⁷⁰ Yesus ki zep kitak ap ding gulzimki, "Aenë sap emsa dua-blaskam dam tasi-bik, hwëna ebon mae onakon ahana zen dowal mo bi gweblanna." ⁷¹ Yesus mensa enlala gweblaka, zen ëna Kariot walya Simon Bak mo tanena Yudassa. Zen sap dua-blaskam de zini ano mae mo ahana, hwëna zen ki hëndep Yesussu zerguku.

7

Yesussu kim oso wal zem daïblibla srëm gwëkke:

¹ Zao kim hya gwesik, Yesus ki zep asa Galilea mo langnak de ë-ë san ziamjanbir song gwëka. Zen hom Yerusalem mo langnak de ë-ë san dekam asa ziamjanbirki, sap Yahudi mo mam-mamna dekam man tan hap orasa dëbla'ak. ² Dekam Yahudi mo yakla yalak dep man golek de gwe'ak- men dekam kluk-kluk golak lowehe gwe-

nanke. * ³ Zep oso wal zem yasik tan ola anakan nenblak, "Em ba habe awe gwë'ara? Yerusalem mo lang san em song gwen- zao deka ere hon de ang ta gwen wenya in eno owas syal gwibinni insa kara nul gwek. ⁴ Eme anakan enaka enlala gwebla'anam, 'Dikire kitak asa tawa nëblak,' ki bahem awe en aningkim syal gwe-gwen. Em in dekam de teipsin hibe syal gwe'ara, ki emki enaka tingare zi hip zertrei gwizimdin." ⁵ Zen sap oso wal zem, hwëna zen hom anakan daïbliblak, "An Zen- nësa de ngaya tabin hip de Zi niye." In zep kirekam yasik dak.

⁶ Hwëna man ding gulzimki, "Angkam abe hap de yaklanak hom zau'un-mensa Bian abe hap dam tasïblikaye, Ëe dikim desan song gwen hapye. Hwëna em totoresa sap esa sek gwe-gwer. ⁷ Auhu-kama enlala zini zen molya emsa husus neibiridak. Hwëna Asa en man husus në gweblanan, sap Ëe ama gubirida gwenan, 'Em in kareksae ol gwenan.' ⁸ Amki e-en Yerusalem san yakla yala iwe dep zahe gwek. Ëe homë zahe'an, sap ano kire hap de yaklanak angkam hom zau'un." ⁹ Zep Zëna hom ang gweka. Zen man Galileak gwëka.

Yesus kim lun aningkim yakla yala iwe hatakake:

¹⁰ Oso wal zem in kim yakla yawala in san dep ëgwahak, hwëna Yesus Zëna lun kon zep sowëkam golëtroka- zi de tawa gweblan srëm hap. ¹¹ Yakla yawala iwe Yahudi mo mam-mamna man zë dë gwebla'ak, hen dakensibli nasen gwe'ak, "Zini in endawe gwë'ara?" ¹² Zi beyam-byana in dekam man zënaka aningkim nulsuk halasen gwe'ak. Sap ahakon man anakan sam neisik gwebla'ak, "Zini in dawem nakake." Hwëna ahakon man ëgu gwe'ak, "Dawem naka hom. Zen nësa yasik ta gwibirida." ¹³ Hwëna men zen kirekam sam neisiblik zen hom damnak kirekam ëgu gwe'ak, sap zen Yahudi mo mam-mamna naka nairïbirida gwek.

¹⁴ Yakla yawala in holona aha-ere minggu. Ngirin ngam sonnack kim zau'uk, Yesus ki zep Alap mo golak til zika, ki zep zë zi beyam-byana insa tawa tabi'inka. ¹⁵ Yahudi mo mam-mamna dekam zep anakan dengganwanbla'ak, "Zini an hom sekola gweka. Zen ba nakon kire tangankam tawa gweka?"

¹⁶ Yesus ki zep ding gulzimki, "Ola mensaë tawa ta gwibirin, zen ëre onakore naka hom. Zen

* **7:2** 7:2 Gol kluk-kluk hap de yakla yala, Yahudi zini dekam aha-ere minggukam gol kluk-kluknak lowehe gwek- dekam de auyan-aza zemka anakan enlala gwibiridan hap, "In kim Mesir kon sek gwezak, dekam anakare gol kluk-kluknak lowehe song gwezak." (Im. 23:34-36; Ul. 16:13-15)

Alap, men Zen Asa zer soneka, Zëbon onakore naka. ¹⁷ Zini men zen Alap mo dwam gwibin sin de ang tan hap ëhohle gwe-gwenan, zen sa anakan dam nulsuk gwer, 'Tawa tabinni an eiwa Alap mo dwam gwibin sin,' ahaksa, 'Desan hom.' ¹⁸ Zini men zen zëre mo enlala gwibinsi tawa da gwibirin, zen anakan ëdwam gwe-gwenan, 'Ano bosesa dekakim teip nulsuk gwek.' Hwëna men zen anakan tawa da gwibirin, 'Asa bahem boltere tan. Diki men zen asa zer sonekake, desa en em boltere tan,' kire zini zen enlalana dam-damna hen zen bëjen yasik tabin. Zep Èe an hen kirena. ¹⁹ Eiwa, Musa Bak waba tangan hap titi tabin ola insa ebe mae hap golzimki, hwëna em ema kitak ngip ul gwenan. Em ba habe Asa tan hap kalang ëbla'an?"

²⁰ Zi beyana in dekam zep ding nulblik, "Emsa in dowal tilblila! Nara emsa tan hap kalang gwebla'ara?"

²¹ Yesus ki zep ding gulzimki, "Èe aha-ere owassaë Hari Sabatnak syal gwibik, hen em dekam ema lenggwan gwibik.* ²² Hari Sabatna, zen sap nëno mae mo syal srëm hap de yakla,

hwëna em dekam kie zi walas mo to mipna blom lasik gwibirin- men kirekam Musa Bak titi tabirkike. Hwëna sap to mip blom tasibin hip dena, diki ausuna Musa hon hom. Zen diki orep de auyan-aza kirekam titi da gwibik. † ²³ Em zebe Hari Sabatnak zi walas mo to mipna blom lasik gwibirin-dekam de Musa mo titi tabin ola insa ngip gun srëm hap. Zen in zep bahem Asa jal gweblan, sap ëe ama zi mo tingare timsi owaskam Hari Sabatkam oto gulsubluk. ²⁴ Asa de langa nakon kara tan enkam, bahem na-en Asa anakan ti yulsuk gweblan, 'Zen man Musa mo titi tabin olsa gulmun gwenda.' Diki enlala dam-dam enkam em abe hap dena anakan klis gul gweblan, 'Zëno syala in dawemna,' ahaksa, 'Karekna.' "

Zini kim zënaka dak-ensibirida nasen gwe'akke, "Yesus in diki san ha Zen mes yap?- Israelsa de ngaya tabin hip de Zi niye."

²⁵ Ahakon Yerusalemk de zini dekam zep zënaka don-birida nasen gwe'ak, "Zini in zen- mensa nëno mae mo mam-mamna tan hap dëbla'anye. ²⁶ Hwëna emki kara tan! Zen damnak zi beyanak tonbirida'ara, hen

* **7:21** 7:21 Yoh. 5:1-9 † **7:22** 7:22 Musa mo titi tabin olak, zi walassa de jaha gwen hap dena man anakan lwak: "Aha-ere minggu de tamaran, dekam de to mipna blonsublun." Zep Hari Sabatkam de jaha gwennak de walasna, desa hen zao de Hari Sabatnak de to mipna blonsublun. Zen desa Musa mo ol san ki syal nei gwibik. Hwëna Musa mo aha titi tabin olak man sap jalse gwek, "Hari Sabatnak bëjen ba maena toman maekam syal gwibin." Yahudi mo auyan-azana kim nonol Musa de gubiridan srëmnak kirekam syal neibik, emki Kej 17:9-27nak hlaun.

mam-mam wenya hom jalse nēbla'an. San ha zen mes anakan dam dasil?-'Zen eiwa nēsa de ngaya tabin hip de Zini Zen.'²⁷ Hwēna san ha diki Zen hom yap? Sap ngaya tabin hip de Zini in de ngatan zi mo lang nakon ati gwenan zanam, nen ki molye zēno ēna tawa ēbla'anam. Hwēna Yesus zen Nazaret wal syake."

²⁸ Zen in zep Yesus kim Alap mo gol teksonnak tawa tabi'inka ol mam-mamkam tonbiridaka, "Em ema tim ul gwenan, 'Ēe zini insa ama tame la'an, hen zēno ēna kiē tawa ēbla'an.' Hwēna Ēe totoresā homē ēre mo enlalakam hatazak. Men Zen Asa zer soneka, Zen eiwa taīblīblan tanganna. Hwēna em home Desa tame la gwe'an."²⁹ Hwēna Aena kiē Desa tame tak, sap Ēe Zēbon onakonē hatazak, hen Asa Zen zer soneka."

³⁰ Dekam ahakon balk tan hap sap ēakasik, hwēna hom mae banakan mae nēblak. Sap dekam kirekam de gwēblan hap de yaklana mensa Bian dam tasīblika, zēwe hom zau'uk. Zen in zep dekam balk da srēm gwek.³¹ Hwēna zi beyana in kon hen beya nik daīblīblak. Zen man ēgu gwe'ak, "Nēsa de ngaya tabin hip de Zi de ahanik hata'anaka, Zen banakan sa Yesus mo owas syal gwibinni ansa gulmunblula?"

³² Farisikam de gubirida gwen zini kim kirekam nasalbiridak, dekam zep apdekam Alap mo golak

de syal tan zi mo mam-mam naban Alap mo golsa de kara gul gwen hap de jana nabare zini lup nul sonek- zen de Yesussu balk tan hap.³³ Hwēna zen hen hom dekam balk dak. Yesus dekam zep zi beyana insa gubiridaka, "Ēe molye holokam eban mae golēlowehe gwek. Nabakam asa etan lwahal- Zini men Zen Asa zer sonekake, Zēbon osan dep.³⁴ Em dekam esa Asa lē gweblal, hwēna molye Asa hla la gwek. Sap men zaoē dekam gwē gwe'ak, em molye desan Asa ērtrok."

³⁵ Yahudi mo mam-mamna dekam zep zēnaka dakensibirida gwe'ak, "Zini an endan lang san de song gwen hap ki gulu?-'nen de zēwe hla tan srēm hapye. San ha Yunani mo lang san de song gwen hap?-'men desan ahakore Yahudi zini sekwak gwenkam lowehen da'anke, zao de Yahudi srēm zisi tawa ta gwibin hip.³⁶ Ba hap ki gulu?-'Em dekam esa asa lē gweblal, hwēna molye asa hla lak. Sap men zaoē dekam gwē gwe'ak, em bējen zao yaing gwen.' "

Ēngaya gwen hap de ho hap de ol:

³⁷ Yahudi mo aha-ere minggukam de yakla yala iwe, aumwa hap de yaklana, zen zen- mam tanganna. Yesus dekam zep Alap mo golak zauku, dekam zep ol mamkam tonbiridaka, "Zi de ho-hole gwenna, dikire

Abon otden hap yaing gwe-gwezak. ³⁸ Men kirekam Alap mo olak lwak, zini men zen de Asa daibli gwebla'ak, 'zëno mae mo enho nakon sa ngaya gwen hap de hona ana gwese gwer.' ”*

³⁹ Hona insa enlala gwibirki, Zen Alap mo Enhosa. Zi de Yesussu taibliblankam, dekam de zëbon ing gwe heblan. Hwëna in kim gubiridaka, dekam hom ing gwe hezim'inka, sap dekam Yesus hom ti'inka- Alap dikim teipsinkim drënen hapye. †

Yesussu de taibliblan hap kim ëhliwëkke:

⁴⁰ Zi beyana in kim kirekam nasalblak, ahakon dekam zep ëguk, "An diki Zen- Alap mo olsa de ayang gun hup de Zini, mensa Musa hamal hap gu-guk gweblakaye."

⁴¹ Ahakon hen man ëguk, "Zen an Zen- Israelsa de ngaya tabin hip de Zi niye."

Hwëna ahakon man ding nulzimk, "Bëjen. Hom anakan nen guk gweblak, 'Zen Galilea wal hap sa jowe zala.' ⁴² Sap Alap mo olak man-am lwak, 'Nësa de ngaya tabin hip de Zini, Zen Daud Bak mo ausu nakon sa

saltili, hen Daudsa de jaha gweblan ëna Betlehemk sa hen Desa jaha gwer.' ” §

⁴³ Zen kire nakon zep ëhliwëk. ⁴⁴ Ahakon sap dekam balk tan hap dwam nëbla'ak. Hwëna zen hom mae banakan mae nëblak.

⁴⁵ Alap mo golak de jana nabare zini in dekam zep etan lwanda halzak. Men zen lup nul sonek* dekam zep dakensibiridak, "Em ba habe balk la halza srëm gwer?"

⁴⁶ Hwëna man ding nulz-ink, "Kire zini san ki balk da gwenan? Zëno ola dawem tanganna. Aha zi mo ol toranna hom- kire naye."

⁴⁷ Dekam zep jala ban ding nulzimk, "Asya! Emsa in hen mes yasik tabiri!

⁴⁸ San ëe kië Yahudi mo mam-manna hen Farisikam de gubirida gwen wënya aha-en mae laiblibla'an?!

⁴⁹ Hwëna zi beyana an Musa mo titi tabin ola hom tame nul gwenan, zep zen kitak syauk sun dep sa sek gwer!"

⁵⁰ Hwëna Farisi walya Nikodemus Bak zao hen gwë'anaka- men zen Yesussu nonol zini takake. Zen dekam zep wal bose wal zemka gubiridaka, ⁵¹ "Nëno mae mo titi tabin olak Musa

* **7:38** 7:38 Yes. 58:11 † **7:39** 7:39 Orep, Yesus de hatazan srëmnak, Alap mo Enhona sap ki syal gwe-gweka. Hwëna dekam Zen hom holokam zisi bi gwibirida gweka. Alap kim Yesussu teipsinkim drë neka, dekam zep Alap mo Enhona kon gwesibirida hanaka- zisi de holokam ing gwe hebirida gwenkamye.

§ **7:42** 7:42 Man sap Yesussu tame dak, "An Nazaret wal syake- Galilea mo lang nakore zi." Hwëna hom anakan tawa nëblak, "Desa Betlehemk jaha gwek." Ëna Betlehem in, zen hwëna Yerusalem mo langnak. Alap mo olsa de ayang gul gwen hap de zini Mika mes ki hamal hap ale gulzimki- Desa de Betlehemk jaha gwen hap denaye. (Mik. 5:2; Mat. 2:4-6) * **7:45** 7:45 Men zen lup nul sonek, emki Yoh. 7:32nak hlaun.

man nöp ale gulzimki: Nen bap nen totoresa zisi gublun, 'Zen karekna.' Diki nonol taken-taken gweblankam. Karekna kim hlaulblunna, zen dekam de karek tan."

⁵² Hwëna man ding nulblik, "Ki san em hen Galilea wal?! Emki Alap mo olak teibin. Zao hom anakan ale nuk, 'Alap mo olsa de ayang gun hup de zini Galilea mo lang nakon sa jowe zala.' "

Kahalo gwen wenya kim Yesus hon nolhata zakke:

[⁵³ Dekon kim ëhya gwesik, ki zep gol san dep sekwak gwek.

8

¹ Hwëna Yesus Zëna dekon zaitun tra nabare kwatap tek san zep asa golëzahe gweka.

² Ka'ankam orap tola ban zep etan Alap mo gol san dep asa golësek gweka. Zi trana kim etan tagal nëblazak, Yesus Zëna dekam zep nikin aneka- dekon de tawa tabin hip.

³ Farisikam de zini Musa mo olsa de tawa ta gwibin hip de zi niban ki zep hen wenya nolhatazak, ki zep tïngare zi mo nwenak de zaun hup tik-tik nuk. Zen kahalo gwennak balk nuk. ⁴ Ki zep Yesussu nenblak, "Bian, wenya an kahalo gwennakë balk ul halanzal. ⁵ Nëno mae mo tïti tabin olak Musa Bak man nësa gubiridaka, 'Kire wenya em kasokam tok hap i ti gibin.'* Hwëna eno tawa tabin nikon, kirenak de balk

gun wenya nen banakan esa eibir?"

⁶ Zen kirekam mae hap ki dakensiblik, sap zen mes aningkim ola aha-en nuk- Yesussu dikim anakan akasiblin hap, "Zëno tawa tabin nik de Musa mo tïti tabin ola ban apde nën srëmkam, ki esa karek lal." Hwëna Yesus man huwe heka, ki zep kamanak de sonnak taha bolkam ale gul gwe'anka. ⁷ Hwëna zen dekam nama hen-henkam dakensik gwebla'ak, ki zep hëndep dam-dam gwe seka, dekam zep gubiridaka, "Men zen de zënaka enlala gweblak, 'Ëe homë aha-en mae karekna gok,' zen de nonol kasokam gwik."

⁸ Kim kirekam gubiridaka, ki zep etan sonnak de ale gun hup huwe heka.

⁹ Kirekam kim Yesussu nasalblak, ki zep aha-en aha-enkam teso gwe-gwe'ak-hëndep kitak sekwak gwek. Bong-bongkam de wenya, nonol zen teso gwek. Hëndep Yesus ensa zep zë hli dak. We enna in nama zë zau'uk. ¹⁰ Ki zep etan dam-dam gwe seka, dekam zep gubirki, "Zini men endawe? San ha emsa de karek gun hup de wenya in mes kitak sekwak gwer?"

¹¹ Ki zep ding gulbluk, "Mes, bian."

Ki zep hwëna gubirki, "Ëe hen homë emsa karek gu'un. Sap esa song gwera, hwëna bahem etan karekna gon.]"

* 8:5 Ul. 22:23-24

Yesus kim gubiridakake, "Èe an okamana an hap de ngatanna Zen."

¹² Etan kim zi beyanak asa golëgwë'anaka, ki zep zë gubiridaka, "Èe an okamana an hap de ngatanna Zen. Zini men zen de Asa ang në gwebla'ak, zëbon mae onak sa ëngaya gwen hap de ngatanna zil ine gwer. Zen molya kawesinnik lowehe gwëk."

¹³ Farisikam de zini in zen zë hen lowe he'ak, ki zep nenblak, "Em e-en tangane ki kirekam asa gubiridanda. Diki aha zi de eno olsa tril senkam bap, ki amaka emsa laïbli'bla'an."

¹⁴ Ki zep ding gulzimki, "Èe, zi de Asa tri tasen srëmkam de kirekam gubiridanna, ano ola in nama eiwa dena. Sap Èe tawana- men dekonë hatazak hen men zao debë lwa ha'ak. Hwëna em desa tawa naka hom."

¹⁵ Em in kirekame ëgwë gwenan: Zisi nabakame enbirida gwenan, 'Em mese karek gwer.' Hwëna em in auhu-kama zi mo enlala en sane klis ul gwenan. Hwëna Èe angkam zisi homë klis gu'un. ¹⁶ Hwëna Èyë klis gu'unam, zen eiwakam sa ki lwal, sap Èe A-en homë kirekam syal gwe'gwe'an. Bian men Zen Asa zer soneka, Zen aban zersyal gwe'ara. ¹⁷ Nëno mae mo titi tabin olak man lwak, 'Zi dare mo kira ën ol de apde nënna, amki laïblizimk.'*

¹⁸ Èe an ëre hap denaka emsa gubirida'an. Ano Bianna men Zen Asa zer soneka, Zen hen man ano ola an trilse gwe'ara. Zep Èe Debanë dan ë gwe'an."

¹⁹ Ki zep dakensiblik, "Eno bianna in endawe?"

Ki zep ding gulzimki, "Em home Asa tame la'an hen home ano Biansa tame la'an. Asae tame la'anam, ki emaka hen ano Bianna tame la'an." ²⁰ Zen kirekam gubiridaka- Alap hap de teala ing gul gweblan teksonak kim tawa tabi'inkaye. Dekam hen hom balk dak, sap kire hap de yaklanak hom dekam zau'uk.

Yesus kim etan gubiridakake, "Men zao debë song gwe'ak, em molye desan Asa ërtrok."

(Yoh. 7:34-36)

²¹ Etan ki zep Yesus gubiridaka, "Èe asa song gwer. Em esa Asa lë gweblal, hëndep zao esa ere mae mo karek-karek naban oltil. Sap men zao debë song gwe'ak, em molye desan Asa ërtrok."

²² Yahudi mo mam-mam wenyä men zen ësane gwe'ak dekam zep zënaka dakensibirida'ak, "San ha zen man zënaka de tan hap enlala gwe'ara?- in zep ki gunda, 'Men zao debë song gwe'ak, em molye desan asa ërtrok.' "

²³ Yesus ki zep ayang gulzimki, "Em an auhu-kamana an kore zi. Èe an gulk korena. Em in okamanak de ësaltin zi. Èe dekore naka

* 8:17 8:17 Ul. 17:6; 19:15

hom. ²⁴ Zen in zebë emsa gubiridanan, em esa ere mae mo karek-karek naban oltil. Zen kirekam sa ebe mae hap lwazim- eme Asa laiblibla srëm gwe'akye. Sap Èe an Zen- mensa ena kara ë gwe-blakye."

²⁵ Dekam zep jala ban dakensiblik, "Zep ki em an nara mo weinak dep de zi?- zebe kirekam enaka gu gwe-bla'araye."

Ki zep ding gulzimki, "Men kirekamë nonol lonesen nakon emsa gubirida gwek, zen kirekamke. ²⁶ Ano ola ebe mae hap dena nama beya tanganna- dekam de eno mae mo karek-kareksa goltrei gwizimdin hip denaye. Ano Bianna Zen taibliblan tanganna, hen men desaë Zëbon onakon sane gwe-gwe'an, zen desaë okamanak de zini ebe mae hap ayang gul gwizim'in."

²⁷ Zen hwëna hom zëno olgunnu insa anakan dam nulsublik, "Zen ngatan zi mo langnak de Bian hap denaka ki gunda."

²⁸ Zen in zep ki Yesus anakan gubiridaka, "Em kime ngatan zi mo langnakore Zi Tanganna Asa gulk makan la in'ik, zen dekam esa anakan Asa dam lasil, 'An eiwa Zen- mensae kara ë gweblakye.' Em dekam esa Asa anakan tame lal, 'Zen hom zëre en mo bose hap ba maena syal gwibirki. Zëno tawa tabinni zen eiwa kitak Bian onakorena.' ²⁹ Bian men zen Asa zer soneka, Zen aban zersyal gwe-gwe'ara.

Bian hom Asa da tasik gwenda, sap ano syala man sam gwesik gwibirida."

³⁰ Kirekam de torannak kim sane da'ak, dekam zini beya nik zep daibliblak.

Yesus kim gubiridakake, "Em kime eiwa dena tame u'ik, zen dekam esa aha mo emsa de jap gul sonendan nakon ehil gwe hanal."

³¹ Men zen Yesusu daiblibla'ak, ki zep desa en gubiridaka, "Eme ano ol san enlala tatete naban ang ta gwe'ak, em ki eiwa Abon de ang ta gwen zi tangan. ³² Ki esa eiwa dena tame ul gwer, hen dekam esa aha mo emsa de jap gul sonendan nakon ehil gwe hanal."

³³ Ki zep hwëna ahakore nik ding nulsublik, "Nen an Abraham Bak mo ausu nakore zi sike. Nen home mae aha zi mo tana iltikinnik ëbabu gwek. San ki man nësa dahale gwibik. Zep em ba habe kirekam gulu?- 'Em esa jap gul sonendan nakon ehil gwe hanal.' "

³⁴ Ki zep ding gulzimki, "Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Men zen karekna nol gwenan, ki zen karekna in zëbon ëbabu gwe'an.*

³⁵ Zi mo tana iltikinnik de babu gwen zini, zen zi bina in mo iyesa hom. Zep zen molya hëndep zëwe gwë gweka. Hwëna tane zem, zen zëwe en sa gwë gwera, sap zen tane tangan zem. ³⁶ Zen in zep, ngatan zi mo langnak de Bian mo

* 8:34 8:34 2Ptr. 2:19

Tane Tangan de emsa hīl ti sonebinkim, dekam esa tangan ēhīl gwe hanal. ³⁷ Ēe tawana: Em hen sap Abraham Bak mo auyan-tane wal. Hwēna em tan habe Asa dwam ēbla'an, sap ano ola ebon mae man jawe guk hana gwenan. ³⁸ Mensaē ēre mo Bian hon hlaul gwēk, Ēe desaē ebe mae hap ayang gul gwizimnin. Hwēna em ere mae mo bian mo ol sane syal ta gwenan."

³⁹ Ki zep ding nulblik, "Ēe an Abraham Bak mo walas sake."

Ki zep ding gulzimki, "Hwēna Eme eiwa Abraham mo walas lowe he'anam, ki Abraham mo kim emaka lowehe gwe'an. ⁴⁰ Mensaē Alap hon sane gwe-gwēk, Ēe desaē ebe mae hap ayang gul gwizim'in, hwēna em tan habe Asa dwam ēbla'an. Abraham hom kirekam gwē gwēka! ⁴¹ Em ere mae mo bian mo kime lowehe gwenan."

Ki zep hwēna ding nulblik, "Ēe an malin walassa hom! Ēe an tingan Alap mo wei-wik gun walas sake."

⁴² Hwēna dekam zep Yesus ding gulzimki, "Eme eiwa Alap mo wei-wik gun walas lowe he'anam, ki emaka Asa enna ola gwebla'an. Sap Ēe an Alap onakonē hatazak, hēndep zebē angkam awe gwē'an. Ēe ēre mo enlalakam homē hatazak, hwēna Zen ki

Asa zer soneka. ⁴³ Em an mae habe ano ola tame ul srēm gwe-gwenan: Sap em makare zini bējen ano ola dokwak gun. ⁴⁴ Em an ere mae mo bianna dowal mo kīgī mo wei-wik gun walas. Zen in zebe zēno dwam gwibin sin ang ta gwenan. Zen nonol lonesen nakon kirekam gwē gwēkazi tan zi. Eiwa de ola hom tangan zēbon onak, sap eiwa de ola zēbon man jawe guk hana gwenan. Zen de boton gwenna, zēbe hap man dakastilin, sap zēno enhonak boton en. Zen in zep ki gwēka, boton tam zi, hen zen tīngare boton tam zi mo bian.

⁴⁵ "Hwēna Ēe eiwa de en nakaē ayang gul gwizimnin, in zebe Asa laīblibla srēm gwe-gwenan. ⁴⁶ Ebon mae onakon, nara molya ano karek-kareksa anakan dam gulsubluka, 'Em kire kareksae golka.' Zen in zep, Ēe de eiwa de en naka tawa tabinni, em ba habe Asa laīblibla srēm gwe-gwenan? ⁴⁷ Alap mo wei-wik gun walasna, zen man Alap mo ola i-san i-san nei gwibirin. Em hwēna bējen, sap em in zēno walassa hom!"

Yesus kim anakan gubiridakake, "Ano bosena apdenak Alap hanye."

⁴⁸ Yahudi mo mamamna men zen zēwe lowe he'ak dekam zep zē lamang da'ak, "Em in eiwa Samaria

* **8:48** 8:48 Zen insa lamang tan hap "Samaria wal karek" kam nenblak, desa de srip gulsun hup de ola, emki hlaun Yoh. 4:9nak, hen zao de otde nakore alenak.

wal karek hen dowal de bi gweblanna!" *

⁴⁹ Yesus ki zep ding gulzimki, "Ëe dowala ban hom. Ëe ama ëre mo Bian mo bosesa de mam gulblun hap syal gwe-gwenan. Em hwëna ema Asa lamang la gwenan. ⁵⁰Ëe ëre mo bosesa de mam gun hup homë syal gwe-gwe'an. Hwëna ano bosesa de mam gun hup de Zini ki- Zen ngatan zi mo langnak gwë'ara. Zen man Asa zerzauk sone gwenda. ⁵¹An eiwa denakaë emsa gubirida'an: Men zen ano ol san enlala tatetekam ang ta gwe'ak, zen molya hëndep denaban juwe gwek."

⁵² Ki zep nenblak, "Angkam eiwa mesë emsa dam lasinän: Em in dowal mo bi gweblan zi! Abraham Bak orep man tilki, hen Alap mo olsa de ayang gun hup de zini hen man juwe gwek. Hwëna em ema gunda, 'Men zen ano ol san ang ta gwe'ak, zen molya juwe gwek.' ⁵³Auyan Abraham ki tilki. Em san ema enaka kil ti'ara?- 'Ëe an Abraham onakon de teipsinni.' Alap mo olsa de ayang gun hup de zini san ki juwe srëm gwegwek! Zep em banakane enaka kil ti'ara?"

⁵⁴ Ki zep ding gulzimki, "Aen de ëre mo bosesa mam gunkum, dekam eiwa, bëjen Asa taiblïblan. Hwëna men Zen ano bosena mam gul gwe'ara, Zen ëre mo Bian- men Desa em en gweblananke, 'Ano mae mo Alap'kam. ⁵⁵Hwëna ena

home tame la'an. Ëe en kië tame ta'an. Ëe de anakan gunkum, 'Ëe homë Alapsa tame ta'an,' dekam ki hwëna Ëe boton tam zi, men ki hen em! Hwëna Ëe kië tame ta'an, deban zëno ol en sanë enlala tatetekam ang gwe-gwenan. ⁵⁶Eno mae mo auyanna Abraham, zen man hë'ho gweka- hamal hap kim anakan salka, 'Ëe asa ngatan zi mo lang nakore Zi Tangansa okama san dep de ati gwennak hla ta soner.' Kirekam kim Asa hla ta soneka, man tangan sam gwesiki."

⁵⁷ Ki zep ding nulblik, "Eno tahunna hom limapulunak hata'an. Em banakan de Abraham Baksa hla tan hap?"

⁵⁸ Dekam zep hwëna ding gulzimki, "Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Abrahamsa de jaha gwen srëmnak, Ëe an Zen Tangan-Alap han de bose apde

naye." †

⁵⁹ Kirekam kim nasalblak, dekam zep zi beyam-byana in kasona lop da inek-dekam de i tiblan hap. Hwëna Zen dekam zep zëno mae mo nwe nakon aning gwe ine halka, ki zep kon hëndep song gweka.

9

Yesus kim zi nwe dīmīnnī dawem takake:

¹ Aha yaklakam kim Yesus asa golësek gweka, ki zebë zi nwe dīmīnnī hla la'ak. Zëno nwena jaha gwennak ki hëndep dīmīn nēblak. ² Èe zëre hon de ang ta gwen wenyä dekam zebë Yesussu lakensiblik, "Guru, nara karek gweka?- an zep ki zini an jaha gwennak hëndep nwe dīmīn gwekaye. San ha zën jaha gweblan srëmnak karek gweka? San ha an-bi zik mo karek nakon ki gwëka?"

³ Ki zep ap ding gulzimki, "Zen zi mo karek nakon hom ki gwëka. Zen an mae hap ki nwe dīmīn gweka- dekam de zi Alap mo sosonsa zëbon hlaun hup. ⁴ Nen nama

ngatannake lowe he'an, zep angkam nama lwa'an-dekam de nen Alap mo syalsa gol gwen hapye, Asa men kirekam de syal gwen hap zer sonekaye. Hwëna kawesin hip de yaklanak sa hen hatal. Dekam zini toton bëjen syal gwen. ⁵ Èe de nama okamanak gwënkam, Èe an Zen- okamana an hap de ngatan naye."

⁶ Kirekam kim gubiridaka, ki zep ol tepna kamanak tipsiki, desa zep son naban siri gulku. Dekam zep zini in mo nwena dra soblaka. ⁷ Ki zep hwëna gubluka, "Wake, aili hona Siloamk ngan so-suk." Aili hona in mo bosena "Siloam" zen enlala naban. Nëno mae mo olkam, "Zer Sonen." Kim zë ngan so-suku, dekam zep hëndep kara gweka, ki zep gol san dep song gweka.

⁸ Zëre mo gol golek de-nak de wenyä hen men zen mwin-mwankam hla da gwëk dekam zep dengguan gwebla'ak, "An san ha zen hom?- men zen ora alpna de nikiran nikon te-ala hap nësa aberbe ta gwibirkiye."

† **8:58** 8:58 Awe mensa li nul sonek, "ano bosena apdenak Alap han," zen mae hap: Sap Yunani olkam awe Yesus man anakan guku, "Saya adalah saya," ahaksa, "Èe an Zen Tangan." Hwëna dekam ola man golek de gwëk- Alap mo Ibrani olkam de bosa naban. Alap orep man zëre mo bosena Musa Bak hon kira gulku- men kirekam Ibrani olkam nen gweblanake, "Yahwe" kam. Bosena in mo enlalana, "Èe an Zen Tangan." (Kel 3:13-15) Yahudi zini Alapsa de blikip gwesiblin hap bosena in sa man nollëwe gwëk, zep "Lang Bina" enkam nen gwëblak. Desa "Tuhan" kam Indonesia olkam li nul sone gwenan. Zen in zep, kim Yesus kirekam gubiridaka, "Èe an Zen Tangan," Yahudi zini in man tangan jal nēblak, hëndep dekam zep kasona lop da inek- dekam de i tiblan hap. Yohanis mo Ol Dawemnak awe, Yesus hen kirekam aha ayatnak Zënaka gu gwëblaka: 4:26nak ("Èe an Zen"), 8:24nak hen 28nak, ("Èe an Zen- mensa ena kara ë gwëblakye"), hen ahana 13:19 mo aumwa topnak.

⁹ Ahakon man ëgu gwe'ak, "An zen." Hwëna ahakon man ëgu gwe'ak, "Zen hom. An deban nwe-masena apdenak."

Hwëna Zën zep zënaka kira ta gwe'anka, "Ëe an dwan zenke."

¹⁰ Ki zep dakensik gwebla'ak, "Em banakane kara gwer? Nara emsa dawem tala?"

¹¹ Ki zep ding gul gwizim'inka, "Zini bosena Yesus kama blëblesa syal gwibiri, dekam zep ano nwena ap dra soblala. Ki zep hwëna asa gublula, 'Aili hona Siloamk ngan sosuk.' Kimë zë ngan sosul, dekam zebë kara gwer."

¹² Dekam zep dakensiblik, "Zini in angkam endawe gwë'ara?"

Ki zep ding gulzimki, "Ëe homë tawa gwebla'an."

Farisikam de zini kim taken-taken nëblakke, "Em banakane nwe dïmin nikon dawem gweka?"

¹³ Dekam zep in zen nwe dïmin nikon dawem gweka desa Farisikam de zi hip dikim zerteizimdin hip nërhak. ¹⁴ Yaklana in dekam Yesus kama blëblena syal gwibirki hen dawem taka, zen Hari Sabatkam. ¹⁵ Farisikam de zini zen hen man dakensik gwebla'ak, "Em banakane kara gweka?"

Desa hen man ding gulzimki, "Zen ano nwena kama blëblekam dra soka. Kimë ngan sosuk, dekam zebë kara gwek."

¹⁶ Farisikam de zini in ahakon dekam zep ëgu gwe'ak, "Zini in Alap mo zer sonen naka hom, sap zen Hari Sabat hap denaka ngip gul gwenda." Hwëna ahakon man ëgu gwe'ak, "Hwëna kareksa de gol gwen zini, zen bëjen owas-owasna syal gwibinzen in kirekam syal gwegwibiridaye." Zen in zep ëhliwek.

¹⁷ Ki zep etan zini insa dakensiblik, "Zep ena banakane enlala gwebla'ara?—sap zen eno nwesa dawem soka."

Ki zep ding gulzimki, "Zen Alap mo olsa de ayang gul gwizimdin hip de zi sike."

¹⁸ Hwëna Yahudi mo mam-mamna in hom anakan daiblibla'ak, "Zen menkam eiwa nwe dïminni," dekam zep an-bi zemka kwang nosok—desa de hen takensizimdin hip.

¹⁹ Ki zep dakensizimki, "Zen san eiwa eno nik mo tane? San eiwa nwe dïmin nikae ki hëndep jaha gweka? Zen ki angkam banakan kara gweka?"

²⁰ Ki zep ding ulzimki, "In eiwa, ano nik mo tane sake. Eiwa, zen nwe dïmin nika ki jaha gwek.

²¹ Hwëna ëe tawa naka hom—zen banakarekam mes yap angkam kara gweka? Men zen dawem taka ëe hen homë tame la'an. Zen mes dwan-am zise gweka. Amki zëna en naka lakensik gweblak." ²² An-bi zem kirekam ding ulzimki, sap

zen man Yahudi mo mam-mamna insa anakare hap aïribirida'ak, "Zen sa nësa karek nosol." Sap Yahudi mo mam-mamna anakan mes ola aha-en nuk, "Zi de anakan gunnu, 'Yesus zen eiwa Alap mo Zer Sonenna-nësa de ngaya tabin hip,' desa esa but srëm gola kon olëalsa sone gwibir."

* 23 In zep an-bi zem in anakan ding ulzimk, "Zen mes dwan-am zise gweka. Amki zëna en naka lakensik gweblak."

24 Ki zep etan zini insa tilzïn hap nenblak, zao zep nenblak, "Emki nglinak de Zi mo nwe kara gwennak asa eiwakam gubiridan! Sap zini in zen emsa dawem taka, ëe mesë tawa ëblak: Zen kareksa de gol gwen zi."

25 Ki zep ding gulzimki, "San ha eiwa kareksa de gol gwenna? San ha hom? Ëe homë desa tawa gwebla'an. Hwëna aha-enë tawa gwibi'in: Ëe menkam nwe dïmïnnï. Hwëna angkam ëe mesë kara gwek."

26 Ki zep etan dakensïblik, "Zen banakarekam emsa gwëblaka? Banakan eno nwena dawem soka?"

27 Ki zep ding gulzimki, "Ëe mesë desa emsa tonbiridal, hwëna em emasa asalsïblil. Em ba habe desa de etan ësane gwen hap ëdwam gwe'an? Ki san em hen ëdwam gwe'an- zëbon de ang ta gwen hapye?"

28 Dekam zep lamang tan naban nenblak, "Em in zi karekna in hon de ang gwe-gwenna! Ëe an Musa Baksa de ang gwe-gweblanna.

29 Nen mese ëtawa gwek: Alap ki Musa Bak hap ola ton sone gweblaka. Hwëna Yesussu home anakan tawa ëbla'an, 'Zen trï ta se'ara.' "

30 Ki zep ding gulzimki, "Hwëna an wehasa hom! Em home anakan tawa ëbla'an, 'Zen trï ta se'ara,' hwëna zen ano nwesa dïmïn nën naka dawem soka.

31 Nen mese ëtawa gwek: Alap karek gol gwen zisi bëjen salblan. Hwëna zi de Alapsa betek gweblanna, hen zëno dwam gwibin sin ang gwe-gwenna, desa man salbirida gwenda.

32 Okamana ansa de yang gulsun nukon hom tangane anakan ësak, 'Zini man nwe dïmïn nïka de jaha gwen zi bose zemka dawem taka.' 33 Zini in de Alap onakon hatazan srëmkam, zen molya banakare owas maena syal gwibirinam."

34 Ki zep hwëna ding nulblik, "Em in karek gol gwen naka de jaha gwenna, hwëna angkam em tim gu'ura, 'Ëe asa Yahudi mo mam-mamna ansa tawa tabir!'" Ki zep hëndep but srëm gola in kon nëralsa sonek.

Enho nakon de dïmïn gwen srëm hap de ol:

* 9:22 9:22 Mae hap an-bi zem in aïrik: Sap but srëm gola kon de zialsa sonenkam, dekam bëjen etan aha Yahudi zi niban ba maesa lirak ta gwibin, hen aha Yahudi zisi bëjen mae golek de tabin.

³⁵ Yesus kim salblaka, "Zini menša mes nēralsa soner," ki zep tēblaka. Kim hla taka, zao zep takensiblika, "Em san ema ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna anakan taiblibla'ara?-'Zen Alap mo Zer Sonenna.' "

³⁶ Ki zep ding gulbluka, "Aya Bak, Zen nara Zi? Tame tankam ēe amaka taiblibla'an."

³⁷ Ki zep zē gulbluka, "Em mese Desa hla tanda. Zen an Debane ola lon'nara."

³⁸ Ki zep ding gulbluka, "Bian, ēe ama Emsa taiblibla'an!" Dekam zep zē boklena kom soblaka.

³⁹ Yesus ki zep kitak asa gubiridaka, "Ēe kire habē okamanak hatazak-okamana awe de zisi de anakan klis gun hup: Nwe dīmīn wenya zen sa ēkara gwer. Hwēna ēkara gwen wenya, zen sa ēnwe dīmīn gwer."

⁴⁰ Ahakon Farisikam de zini men zen zē dekam lowe he'ak hen sane da'ak, ki zep dakensiblik, "Eno ol gulk sun de blaoranna in, san ha ema asa hen gubiridala?-'Em in nwe dīmīnī.' "

⁴¹ Ki zep ding gulzimki, "Em de eiwakam ēnwe dīmīn gwenkam, dekam molyē emsa gubirida'anam, 'Em ema ēkarek gwenan.' Hwēna em ema ēk enkam ēgunun, 'Ēe nwe dīmīn nika hom,' zen dekon zebe ēkarek gwenan."

10

Yesus kim gubiridakake,

"Ēe an domba zaho hap de lilikīnni Zen."

¹ Yesus ki zep ola gulk sun ap blaonzimki, "Eiwa denakaē emsa gubirida'an: Zini men zen domba zaho hap de kandangnak lilikīn srēm san tīl zīnna- zen sowē zi, ahaksa zēre mo asaskam de alal gun hup de zi.

² Hwēna lilikīn sīn de tīlzīn zini, zen zaho ta gwibin hip de zini zen. ³ Lilikīnsi de kara son hap de zini sa zaho ta gwibin zini in hap talusublula. Zēre mo domba zahona hen zēno ola man tame nul gwenan. Zēno mae mo bosem-sena kim gubirida gwenda, dekam zep wet noso gweblanan. ⁴ Zēre en mo dena kim golēwet so gwenda, zēna dekam zep ngeirbirida gwenda. Zēre mo domba zahona man ang nē gweblanan, sap zēno ola anakan de tame gulblunkam, 'An zen ano mae mo bi naye.' ⁵ Aha zisi molya ang nēblak. Zen sa hwēna heya nēblal, sap zēno ola hom tame nulbli'an."

⁶ Yesus kim kirekam ola gulk sun blaonzimki, ēe hen homē dam ulsuk.

⁷ Ki zep etan ap srip gulsuzimki, "Eiwa denakaē emsa gubirida'an: Ēe an domba zaho hap de lilikīnni Zen. ⁸ Nonol men zen anakare ola ban yaīng gwe-gwezak, 'Ēe an emsa de zaho ta gwibin hip de zi,' zen hwēna sowē zi hen zēre mo asaskam de alal gun hup de zi. Hwēna domba zahona hom kire zisi nasalbirida gwek. ⁹ Diki

Ëe an Zen tangan aha-en-lilikin niye. Men nara Abon osan til zinna, zen zen sa engaya gwer. Ëe asa zëbe mae hap golzim- zen dikim aha-ere enlalakam tembane hap ehakal gwen hap denaye, banakare tésen lwa jal-jal srëm san. ¹⁰ Sowë zini zen mae hap yaing gwe-gwenanzal: Ësowë gwe-gwen hap, tamera gwen hap, hen timbwas gul gwen en hap. Hwëna Ëe ngaya tabin hibë hatazak. Ano domba zahona zen dekam tangan sa tahalha srëmkam lowehe gwer."

Yesus kim gubiridakake, "Ëe an domba zaho ta gwibin hip de Zi tangan."

¹¹ "Ëe an domba zaho ta gwibin hip de Zi tangan. Ëe zep asa ëre mo angna ëre mo dombasa dikim ngaya tabin hip sosok tazim. ¹² Hwëna men zen te-ala en hap zaho da gwibirin, zen zaho ta gwibin hip de zi tangansa hom, hen hom tangan bi neibirida'an. Tésen lwa jal-jalsa de hla ta gunkum, zen sa heya-hya gwenkam dombana insa hli nulida gwer. Tésen lwana in ahanaka sa hit tisili, hen ahakon dekam sa men-san an-sankam ehaya-hya gwer. ¹³ Te-ala en hap de zaho ta gwibin zini, zen kirekam neibirida gwenan, sap zen hom kwasang neibirida gwenan.

¹⁴⁻¹⁵ "Ëe an domba zaho ta gwibin hip de Zi tangan. Ëe zep asa ëre mo angna

sosok tazim- ëre mo domba zahosa dikim ngaya tabin hipye. Men kirekam ëre mo Bian Asa tame taka, Ëe hen kirekamë ëre mo domba zahona tame ta gwibirin. Hen men kirekamë Biansa tame tak, ëre mo domba zahona hen kirekam Asa tame da gwenan. ¹⁶ Ano aha domba zahona hen ki- men zen Israel mo langnak awe lowehe srëm gwe-gwenanye. Ëe asa desa hen kwang guludal. Zen sa hen Asa nasalbla halzal. Hëndep aumwa hap denak aha-erenak asa ëre mo zaho naban golëlowehe gwer. ¹⁷ Ëre mo Bianna mae hap Asa kwasang gwe-gweblanda: Sap Ëe mesë ëre mo angsa de sosok tazimdin hip hohle gwëk, hwëna hyanak asa etan ngaya gwer. ¹⁸ Ëe de Aen gun srëmkam, 'Diki Ëe tin,' dekam bëjen Asa tan. Abe hap mes ëre mo Bian sosonna golblakadekam de ëre mo angsa gublun hap, 'Angkam dekam timni hli yul. Angkam dekam etan gul ine.' Ëe zebë ëre mo angna ëre mo dwam gwibin sin sosok tazim'in."

¹⁹ Yesus insa kirekam gubiridaka, Yahudi zini in dekam zep ëol tetek gwëk. ²⁰ Zen ahakon man ëguk, "Zini in dowal mes bi gweblaka hen mamakna. Ba hap de desa salblan hap?"

²¹ Hwëna ahakon man ëguk, "Dowala bare zini hom am kirekam de ola don gwibirin! San ha dowala

bare zini ki zi nwe ñiminni dawem da gwibirin?"

22-23 Aha yaklakam Yesus Alap mo gol teksonnak të nasen gwe'anka. Teksonna in man bose nuk, "Salomo Bak mo Dena." Dekam bot-bot tamlenak, hen ëe Yahudi zini dekam mesë Yerusalemk delapan-enkam de yakla yalak dep tagal gwek. Yakla yawal-yawala in mae hap: Alap mo gola kim orep sam nulsukke- desa dikim enlala gwibin hip. * 24 Zao zep Yahudi mo mam-mamna tagal nëblazak, ki zep zë dak-ensiblik, "Em bawalkam esa asa dam-dam enkam ding gulzimdi? Emki eiwa de tangan naka asa gubiridan: Em an san ha Zen tangan?- Alap mo zer sonen Zini, Israelsa de ngaya tabin hip Denaye. San ha em hom?"

25 Ki zep ding gulzimki, "Ëe mesë sap emsa gubirida gwek, hwëna em home Asa laïbli gweblak. Owas-owasna mensaë ëre mo Bian mo bosekam syal gwe-gwibirin, zen dekon emaka anakan Asa tame la'an, 'An Zen tangan.' 26 Em hwëna molye Asa laïbli-blak, sap em ano domba zahosa hom. 27 Ëre mo domba zahona zen man Asa nasal gweblanan. Ëe hen ama kïtak tame ta gwibirin. Zen ki Asa

ang në gweblanan. 28 Ëe ama zëbe mae hap hëndep denaban dikim lowehe gwen hap denaka gol gwizim'in-zen dikim hëndep denaban juwe srëm gwen hap. Toton nara molya ano taha nakon alal gulku. 29 Ano Bian mo şosonna man taman kïni'an-in zen domba zahona insa Tane zem abe hap kap gulblukaye. Desa toton nara dep?- ano nik mo taha nakon de alal gun nuye. 30 Ëe an Zen- Bian han de zeraha-en gwen Zi niye."

31 Ki zep mam-mam wenya in kasona lop da ine'ak- dekam de i tïblan hap.

32 Ki zep hwëna Yesus gubiridaka, "Ëe mesë eno mae mo nwenak owas-owasna beya gulzimk- men kirekam de syal gwe-gwibin hip Bian abe hap golblakaye. San ha ano aha owas nakone Asa husus ëbla'an?- in zebe Asa kasokam de i tïblan hap dwam ëbla'anye."

33 Ki zep ding nulblik, "Ëe eno owas-owas nakon homë kasokam emsa i libla'an. Hwëna ere mo Alapsa de lamang tan nakonë emsa i libla'an. Em in totore zi tangan, hwëna ere mo gunkum em ema enaka gublula, 'Ëe an Alap.' ""*

34 Ki zep ding gulzimki, "Alap mo ëpba olak, zao

* 10:22-23 10:22-23 Tahunna 161nak- Yesussu de jaha gwen srëmnak, dekam Siriak de teipsin zini zëre mo jana nabare zi niban Alap mo golsa kun nulzik- dekam de Alapsa hen Yahudi zisi lamang tabin hip. Zao tahunna dan-ahan, dekam zep Yahudi zini gola insa etan Alap mo bose en hap sam nulsuk. Yahudi zini dekam zep tahun jamkam bot-bot tamlenak yakla yawal-yawalsa syal nei gwibik- desa dikim enlala gwe-gwibin hip. * 10:33 10:33 Im. 24:16

man-am emsa gubiridaka,
‘Em in kitak ère mo wei-
wik gun walas.’*

³⁵ Men kirekam Alap mo
olak lwak, zen hëndep
kirekam sa eiwa lwal.
Dekam men zèbe mae hap
Alap mo ola in hatazimzik,
desa Alap man gubiri-
daka ‘are mo wei-wik gun
walas’kam. ³⁶ Zep ba hap de
Asa waba hap jal gweblan
hap?- sap Èe ama sap’nen
ènaka gublunan, ‘Èe an Alap
mo Tane.’ Sap Asa eiwa Bian
Zèn ki dam tasikī hen zer
soneka. ³⁷ Ano syal de ère
mo Bian mo syala ban apde
nèn srèmkam, ki bahem
Asa taibliblan. ³⁸ Hwèna
Èe de ère mo Bian mo
kim syal gwe-gwenkam, ki
ano syala insa emki anakan
taiblibin, ‘Owas-owasna
an eiwa Alap onakorena.’
Asa de taibliblan srèmkam,
hwèna owas-owas in ensa
emki kirekam taiblibin.
Dekam esa hëndep anakan
ètawa gwer, ‘Bian eiwa Desa
zergwè gwenda, hen Zen
eiwa Bian han de zeraha-en
gwen Zi.’”

³⁹ Dekam zep sap balk tan
hap alp dasik, hwèna Yesus
man zèbon mae onakon aya
gwe ine halka.

⁴⁰ Yesus ki zep weyana
Yordan mo men eiha
san dep asa golèlwanda

halka- men zèwe Yohanis
Bak menkam baptis ta
gwibi’inkake. Zao zep
asa golèlowehe gweka.
⁴¹ Dekam zini beya nik zep
Zèbon onak dep yaing gwe-
gwezak. Zen dekam zep
ègu gwe’ak, “Yohanis Bak
sap hom owas-owasna syal
gwe-gwibirki, hwèna kitak
mensa hamal hap zini an
hap dena ayang gul gwiz-
imki, angkam an zep ki eiwa
kirekam lwa’an.” ⁴² Zen
zao zep beya tangankam
Yesussu anakan daibliblak,
“An eiwa Zen tangan-
nèsa de ngaya tabin hip de Zi
niye.”

11

*Lazarussu kim tin nikon
ngaya takake:*

¹ Zini dekam ki, bosena
Lazarus. Zen Yerusalem
golek denak èna Betaniak
somor dare zeban zigwè
gweka- Maria ne Marta ne
ban.* ² Maria in zen Yesus
mo tanana irase dawem
nabare minyakkam ngan so-
subluk, hen zère mo nol
ala blal-blalkam sasa soblak.
Hwèna nama de ngan so-
sublun srèmnak, aya zem in
dekam zep sang-sang gweka.

³ Dekam zep Yesussu anakan
en soneblak, “Bian, eno dang

* **10:34** 10:34 Mzm. 82:6 * **11:1** 11:1 Lazarus men zep Yohanis awe
ale gulku, zen tahalha zini Lazarussu hom- men desa Yesus gulk sun de ol
blaorankam aïsìl gweblakake, in zen tinkim Abraham Bak hon ngatan zi mo
langnak hatakake. (Luk. 16:19-31) An hwèna ahana Lazarus, Yesus mo wal
bose. Yunani olkam bëjen dam gulsun, san ha Lazarus zènana, san ha Marta
zèna naye? Zini beyakam man enlala neibirida gwenan, “Marta zen Lazarus
mo aya. Maria zen oso zem.” Lazarus mo bosena hen enlala naban. Bosena in
mo enlalana, “Alap man nèsa mas gwibirida gwenda.”

tininak de wal bosena man sang-sangna sabak gwe'ara."

⁴ Yesus kim salka, ki zep asa zère hon de ang ta gwen wenyu gubiridaka, "Zèno sang-sangna in tin hip denaka hom. Zen hwèna mae hap hla tak: Dekam de zè Alap mo Tanena ano ngatan zi mo lang nakore sosonsa goltreizimdin hip, hen Alap mo bosesa dekon teip gulsublun hap."

⁵ Yesus sap man Marta, Maria, hen eis zem Lazarus maesa dang tini tabirki, ⁶ hwèna kim Lazarussu kirekam salblaka, Zen hwèna man zè etan dare yaklakam asa golègweisiki. ⁷ Ki zep hwèna asa gubiridaka, "Angkam nen etan Yerusalem mo lang san dep lwan dahan."

⁸ Hwèna èe ama ding ulblik, "Bian guru, nèr hom dekon am Emsa kasokam de i tiblan hap alp dasik, hwèna angkam ema hohol gwe'ara- nabakam de etan desan lwahan hap!"

⁹ Hwèna dekam zep ap gulk sun de ol blaorankam ding gulzimki, "Aha-ere yaklakam yakla nwena duablas jam enkam am zil gwenda. Zi de yaklam tè naseranna, zen bëjen zaran, sap okamana ansa de ngatan gun hup dena dekam man zil ane gwenda. ¹⁰ Hwèna kawesinnik de tè naserankam, dekam ki altil gwenan, sap dekam ngatanna hom."

¹¹ Kirekam kim asa gubiridaka, ki zep etan ola ap mas

gulzimki, "Nèno mae mo wal bosena mes ta guk halka. Èe ama li tan hap song gwe'an."

¹² Èe hwèna dekam ama ding ulblik, "Bian, zen ba hap de duweblan hap? Sap zen de sang-sang hap nisi tankam, zen zèn sa totoresa luwera." ¹³ Hwèna Yesus insa ki ola guk sun "ta guk han" kam blaonka, zèno enlalana, "Lazarus mes tilki." Hwèna èe ama zèno ola timuk, "Eiwa, nisi ta'ara."

¹⁴ Zèn zep etan damnak asa gubiridaka, "Lazarus mes tilki. ¹⁵ Èe menkam mae habè tol ngaya tan hap duwebla srèm gwék: Sap zen dekam sa eno mae mo Asa de taübliblanna bil gwer. Zep haen, nen duweblan."

¹⁶ Èe, Yesus hon de ang ta gwen wenyu, ano mae mo ahana Tomas, men desaè asyas olkam en gweblak "dan de wè son walas" kam, zen zep asa gubiridaka, "Haen, nen ang gweblanzao eka Bian han apdekam èrtik."

Yesus kim gukuke, "Èe an Zen-juwen nakon de ngaya tabin hip de Zini."

¹⁷ Yesus kim èna iwe asa golèyaing gwe'an zaka, zao zep nenblak, "Lazarus Bak mes tilki. Mes tol kaso hulak nënnek. Angkam zèwe yaklana mes dan-nèr dan-nèr nèr." ¹⁸ Èna Betania zen Yerusalem kon golek. Zèno langana dan-ahare kilometer enkam. ¹⁹ Zen in zep zè Yahudi zini beyakam Marta ne Maria neka du neizimzik- dekam de zèno nik

mo enlwansa sē ta sonez-
 imdin hipye. ²⁰ Marta kim
 anakan sak, "Yesus angkam
 man golek de gwe'an zala,"
 dekam zep ala tablan hap
 song gwēk. Maria hwēna
 hom ang gwibik. Zen man
 golak gwēk. ²¹ Marta kim
 hla ta guk, ki zep gu gubluk,
 "Bian, Eme awe gwēnanam,
 ano eisni molya tīlinam.
²² Hwēna ēe tawana: Sap
 angkam mae de Em ba mae
 hap Alapsa abe ta'anam, Zen
 sa kirekam ebe hap gol-
 blala."

²³ Ki zep ding gulbirki,
 "Eno osona in sa etan ngaya
 gwera."

²⁴ Ki zep hwēna ding gul-
 bluk, "Ēe tawana: Zen
 aumwa hap de yaklanak
 sa ngaya gwera- tīngare
 ahakore wenyā ban."

²⁵ Yesus ki zep etan gu-
 birki, "Ēe an Zen- juwen
 nakon de ngaya tabin hip
 de Zini. Hen hēndep de
 ngaya tabin hip de Zini,
 Ēe an Zen. Zini men
 zen Asa taīblīblanna, zen
 sap sa juwe gwer, hwēna
 sa etan ēngaya gwe-gwer.

²⁶ Hen zini men zen nama de
 gwēnnak Asa taīblīblanna,
 zen molya hēndep denaban
 juwek. Em san ema Asa
 kirekam taīblībla'ara?"

²⁷ Ki zep ding gulbluk,
 "Eiwa, Bian, ēe mesē anakan
 Emsa taīblīblak, 'Em in Alap
 mo zer sonen Zi tangan-
 okamanak de zisi de ngaya
 tabin hip Dena. Em an Alap
 mo Tane.' "

²⁸ Marta kim kirekam
 gubluk, zēna ki zep gol

san dep lwahak, ki zep oso
 zem Mariasa i mwa ennak
 gubik, "Bian Guru mes
 golek de gwenan zala. Zen
 man emsa de goltowen hap
 dwam gwe'ara." ²⁹ Kirekam
 kim salbik, nabakam zep
 luwek, hēndep dekam
 zep ala tablak. ³⁰ Yesus
 hom dekam ēnak hata'an
 naka. Zen nama dekon
 eiszim'inka- men zēwe Mar-
 tasa goltowekake. ³¹ Yahudi
 zi beyana in zen Maria
 mo enlwansa dikim sē ta
 sonebin hip golak lowe
 he'ak, zen kim nabakam de
 luwe ine kininnak hla nuk,
 dekam zep enlala neibik,
 "Zen aya zemka de drēnen
 kaso hulak de gosa gwēn hap
 song gwe'an." Zep noltro
 kinik.

³² Hwēna Maria kim abon
 mae onak hatazak, Yesussu
 kim zē hla tak, ki zep zē
 zēno nwenak anakare ola
 ban ik gwe hezak, "Bian,
 Eme awe gwēnanam, ano
 ayana molya tīlinam."

³³ Mariasa kim go
 gwēnnak kara gu'unka, hen
 men zen ang neibirzik, desa
 de hen aītīn-aītīn go tannak
 kara tabinkim, enhona man
 tangan dowebla hanaka.
³⁴ Dekam zep takensibiri-
 daka, "Em endawe ēnek?"

Ki zep ding nulblik, "Haen.
 En esa ki zē kaso hula insa
 hlaulu."

³⁵ Yesus ki zep hen gona
 gwē'anka.

³⁶ Yahudi zi beyana in
 dekam zep ēgu gwe'ak,
 "Emki hla tan. Zen man sap
 sērkam dang tīnī taka."

³⁷ Hwëna ahakon man ëguk, "Zen ki am zi nwe dïminni dawem taka. Ba hap Lazarus Swesa nabakam dawem taza srëm gweka?"

³⁸ Ki zep hëndep Yesus kaso hulak iwe go gwëndan naban golëyaing gweka. Hula insa mes kaso yawalkam mat nulsuk. ³⁹ Ki zep gubiridaka, "Kasona insa em irhi gun."

Marta ki zep ding gulbluk, "Hwëna angkam asena karek tangan nakake! Sap angkam yaklana mes-am dan-nër dan-nër nër-drënen hyanakye."

⁴⁰ Ki zep ding gulbiriki, "Men kirekamë emsa gubir, em de Asa taïblibblankam, em esa ki hlaulu- Alap kim de soson zemka goltreizim'inkaye."

⁴¹ Kasona insa kim irhi nuk, ki zep ngli san kara gwe seka, ki zep Alapsa gu soneblaka, "Bian, Em Asa sam ta'ara, sap ano abena ema sal gwenda. ⁴² Ëe sap tawana: Em home Asa salsik gweblanda. Hwëna Ëe mae habë kirekam dawemna ebe hap golblanan- zi beyana an dikim ësane gwen hap, hen zen dikim Asa anakan taïbliblan hap, 'An eiwa Alap zer soneka.' "

⁴³ Kim kirekam gu sonesiki, ki zep ol mamkam takenblaka, "Lazarus, em wet sozan." ⁴⁴ Dekam zep

hëndep wet so zaka. Taha-tanana nama deyol ngap-ngapkam de tahalenna, hen aha deyola nwe-masenak. Ki zep Yesus gubiridaka, "Dekam hil-hil la soneblak."

Yesussu de tan hap kim ola aha-en nukke:

(Mat. 26:1-5; Mrk. 14:1-2; Luk. 22:1-2)

⁴⁵ Zini men zen Maria mo enlwansa de së ta sonebin hip zao lowe he'ak, kim owasna insa hla nuk, dekam zep beyakam Yesussu daïbliblak. ⁴⁶ Hwëna ahakon kim lwan dahak, dekam zep Farisikam de gubirida gwen wenyaka

nenbiridak- Yesus mo owas syal gwibinni insa. ⁴⁷ Zen zep Farisikam de zini hen Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mamna Yahudi zi mo teipsin sinodenak dena † kwang nulidak- dekam de ëgolek de gwen hap. Zao zep ëgu gwe'ak, "Nen banakan esa ëblal? Zini in owas-owasna man beya gul gwe'ara! ⁴⁸ Nen de nwe enkam kara tankam, ki hwëna tingan desa sa daïbliblal. Dekam hwëna desa sa langna ansa de teipsinkim irik gin hip dam dasil. Dekam hwëna Roma mo mam-mamna sa nësa jal neibiridal. Ki hwëna Alap mo gol yala ansa dekam sa dri nulzir hen nëno kore naka sa damerazal."

⁴⁹ Dekam zep zini bosena Kayafas Bak, men zen

† 11:47 11:47 Yahudi zi mo teipsin sinodena, zen Yahudi mo nol-nola tuju-pulu enkam. Ahakon hen Farisi hon de bitï gwen weny, hen ahakon Saduki hon de bitï gwen weny, hen dare hlikna in kon ahakon hen Musa mo titi tabin olsa de tawa ta gwibin wenyak bitï gwëk.

tahunna inkam Alap mo golak de syal tan zi nikon teipsikī, zen zep gubiridaka, “Em in enlala joblo-topna!⁵⁰ Diki dawemna nēbe mae hap aha-ere zi de tinnī aāris-dekakim tīngare Yahudi zi juwe srēm gwek.”

⁵¹ Kayafas kim kirekam gubiridaka, zen zēre en mo enlala nakon hom ki gubiridaka. Tahunna dekam Alap mo golak de syal tan zi nikon zen teipsi'inka. Zen in zep, kim kirekam Yesussu de zersin hip sap gubiridaka, hwēna man nwe-mase gwek- san de Alap mo olsa de anakan hamal hap ayang gulzimdinni kiye, “Yesus sa tīngare Yahudi zisi dikim ngaya tabin hip tili.”⁵² Hwēna Yesus Zen Yahudi zi en hap hom tīlki. Zen diki tīngare Alap mo hlil irin zi hip, sap Yahudi srēm zi, men zen tīngare lang san sekwak gwenkam lowe henda gwenanke, desa dikim aha-en gun hup tīlki. Hwēna Kayafas Bak in kim kirekam guku, zēna gulk sun de enlalana hom dam gulsuku.⁵³ Yaklana inkam zep Yesussu de tan hap ola zīm-zīm nik.

⁵⁴ Zen in zep dekam Yesus Yahudi zi mo nwe nakon langa gwesikī. Hwēna dua-blaskam de wenyā asa en zep golēsek gwēka- ē bosena Efrayim san dep, zi srēm lang golek denak. Zao zep asa golēlowehe gwēka.⁵⁵ Tahunna men kiye, kim Yahudi mo yakla yala Paskanak golek de gwe-

gwēk, dekam ē-ē san de wenyā beyakam Yerusalemk tagal gwe-gwezak. Dekam yaklana iwe de hatan srēmna nabakam ētagal gwe-gwezak- dekam de Alap mo golak otweran maesa de tru ta seblankam zēre mae mo karek-kareksa Alap mo nwenak ber-ber gun hup, hen hokam de nola kon zēnaka hlē tabirida gwen maekam.⁵⁶ Zen zep zēno mae mo tagal gwen hap de yakla yala inkam Yesussu Yerusalemk dē gwēbla'ak. Hen kim Alap mo golak ētagal gwe-gwe'ak, dekam man zēnaka anakan dakensibirida gwe'ak, “San ha sa yakla yala an hap hata zala? San ha molya? Em banakane enlala ēbla'an?”⁵⁷ Hwēna Farisikam de zi niban Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mam naban mes tīngan anakan tawa dābiridak, “Yesussu de hla tankam, nabakam asa enbiridazak, akakim balk lak.”

12

Maria kim Yesus mo tanana irase dawem nabare minyakkam hlē tazim-blikke: (Mat. 26:6-13; Mrk. 14:3-9)

¹ Yakla yala Paskanak dikim zaun hup yaklana enam enkam lwa kinī'ak, Yesus ki zep dua-blaskam de wenyā asa Betania san dep golēsek gwēka. Lazarus mensa nēr hom tīn nikon ngaya taka, zēno gwē gwēna hen zēwe.² Zēwe de zini dekam zep

tembane yawala syal neibik- Yesus hun de zë zertembane gwen hap. Marta hen man mas gwek- tembanesa de dëre ta guk gwizimdinnik. Lazarus Yesus hun apdenak inikin'inka. ³ Maria ki zep minyak narwastu botola ban golhatazak. Minyakna in stenga litera. Zëno irasena sërkam de dawem tanganna- aha minyak naban de siri gun srëmna. Zep desa de gonna te-alana mam tangaranna. Maria ki zep minyakna inkam Yesus mo tanana hlë tazim-blik, zëre mo nol ala blal-blalkam zep hwëna sasa soblak. Gola iwe minyakna in mo irase en zep ëre guk. ⁴ Hwëna ëna Kariot walya Yudas Bak man husus gwibi'inka. Zen dua-blaskam de wenya ano mae mo ahana- men zen Yesussu zergukuke. Zen ki zep guku, ⁵ "Zen ba hap wabakam hlë tazim? Minyakna in te-ala hap de lirak gulunam te-alana mam tangan naka maka nëp zerzimmnin. * Desa emaka tahalha zi hip kae ë gwebla-zim'in." ⁶ Yudas in hwëna tahalha zisi de kwasang gwibiridan hap hom ki guku. Zen in sowë tamna, zep ki kirekam guku. Te-alana mensa zini Yesus hup hen dua-blaskam de wenya abe mae hap kap da gwizimk, zen Yudas zirensik

gweka. Hwëna zen man aha hlikna twen gweblaka.

⁷ Hwëna Yesus man ding gulbluka, "Dikire gwëk. Zen man Asa sam tanan, sap Asa de drë nwanun hap de yaklanak mes golek de gwer. ⁸ Sap tahalha wenya em desa nama esa olëlowehe tine gwer. Hwëna Asa em molye dakal hap ërgwë gwek."

⁹ Kim ësak, "Yesus Beta-niak gwë'ara," ki zep Yahudi zini beyakam Yesussu de hla tan hap yaing gwezak. Hen zen man Lazarussu de hla tan hap ëdwam gwek- mensa tin nikon ngaya takake. ¹⁰ Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mamna dekam zep Lazarussu de hen tan hap kalang nëbla'ak, ¹¹ sap zini beyakam Lazarussu de ngaya gwennak hla tankam zëbon mae onakon wet so gwe'ak- Yesussu dikim hwëna taibliblan hapye.

Yerusalem kon kim Yesussu teipsin zi mo kim hut du ane gukke:

(Mat. 21:1-11; Mrk. 11:1-11; Luk. 19:28-40)

¹² Ka'ankam, ki zep zi beyana men zen yakla yala Paska hap Yerusalemk lowe he'ak, ki zep ësak, "Yesus ankam man hata'ara." ¹³ Dekam zep yera ala makare naka nublunk- men kirekam teipsin zisi de

* **12:5** 12:5 Yohanis mensa "te-ala mam tangan" kam ale gulku, zen Yunani olkam "300 dinar" kam ale gulku. Te-alana dinara zen zëno mae mo perak tangankam de te-ala kaso, hen zen dekam anakarekam de aïtbin: Zi de aha-ere yakla blalkam syal gwenna, zëno gajina dekam aha-ere dinarkam. Zep 300 dinara, zen te-alana mam tanganna- san de 300kum de zi mo aha-ere yaklakam de syal tan gajina kiye.

zerhatannak ëgwë gwekke. Zen kirekam zep ë nakon hut tu ane gun hup wet so gwek, hen te alana inkam wam da guk gwebla'ak- ol mamkam de anakan ëtaken song gwen naban,
 "Hë'ho, hë'ho!

An Bian mo bosekam nësa dikim tatetekam irik gin hip hata se'ara.

Diki Alap Zen zëbe hap dawemsa golblan."

¹⁴ Yesus ki zep keledai tane tahannak sewe seka, zao zep nikin ine halka. An kitak man apde nek- men kirekam Alap mo ëpba olak lwakke,

¹⁵ "Ëna Yerusalemk de zi, bahem ëairin. Bira, eno mae mo teipsinni keledai tanenak de nikinhal zankam hata'ara." †

¹⁶ In zen ki zë lwak, ëe zëre hon de ang ta gwen wenyä homë dekam dam ulsuk. Hwëna in kim Yesus zëre mo ngatan zi mo lang nakore sosonna goltreizimki- tin nikon de ngaya gwenkam, zen dekam zebë dam ulsuk, "Eiyë, hare Alap mo olak kirekam am zëbe hap dena hamal hap ale nulblik. Hare ëe zep am kirekam syal eibir-blik."

¹⁷⁻¹⁸ Mae hap beyakam Yesusu de hut tu ane gun hup wet so gwek: Zini men zen Lazarussu de kaso hulak takenbla irinkim ngaya tannak hla dak, zen

beyakam owasna in hap de ola donbirida gwek. Zen in zep beyakam ala da gubluk. ¹⁹ Farisikam de gubirida gwen zini dekam zep zënaka nenbiridak, "Nen waba habe anakan jalse eibirida gwenan, 'Zëbon osan bahem ang tan.' Hwëna emki sap hlauludan. Okamanak de zini angkam zëbon en ëtingan gwe'an!"

Yesus kim Zën de tin hip denaka tonbiridakake:

²⁰ Men zen Yerusalemk dekam lowe he'ak, yakla yala Paskanak de ang tan hap, ahakon hen Yahudi srëm zi. ²¹ Zen dekam zep ano mae mo ahana Pilipus onak yaing gwezak, ki zep nenblak, "Bian, ëe Yesusu de zertowen habë ëdwam gwe'an." Pilipus in, zen Bet-saida wal, Galilea mo lang nakon. ²² Zen dekam zep Andrea'a gubluka, deban zep apdekam Yesusu enblaka.

²³ Yesus ki zep asa Yahudi srëm zini in han gubiridaka, "Angkam yaklanak mes tanggan golek de gwer- ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna ano bosesa dikim Alap mam gun hup denakye. ²⁴ Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Ëe an gandum dan makan. Gandum danna kama hulak de drë nwanun srëmkam, zen bëjen eini tën. Tën srëmkam sa lwala. Ëe hen kirekam: Kama hulak de

† **12:15** 12:15 Alap mo ëpba ola in, Zakaria Bak ale gulku. (Zak. 9:9) Zen ëna Yerusalem mo aha bosena "Sion" kam ale gulku. Orep de zini kirekam ëenlala gwe-gwek: Teipsin zi de kudakam song gwe zanna, zen eijan hap. Keleidaikam de song gwe zanna, zen umlaekam de hatazan hap.

drë nwanunkam, dekam asa eini mamkam tēr. ²⁵ Hen kirekam, zini men zen zère mo okamanak de timsi anakan golinik gwenna, 'Èe babè tìn,' zen sa hēndep tim niban jek-jak gwera. Hwëna men zen zère mo okamanak de timsi Asa de ang gwe-gweblan hap nolairi srēm gwe-gwe'ak, zen hēndep denaban sa lowehe gwer.* ²⁶ Hen men zen abe hap de syala nol gwe'ak, zen diki tana wei san zen Asa zertro gwen. Hēndep lamkam Èe men zaoë gwë'ak, zen hen zēwe sa yaing gwer. Men zen kirekam abe hap de syala nol gwe'ak, ano Bian sa zēbe mae hap bōse dawemna golzimdi."

²⁷ Ki zep ayang gulzimki, "Ano enhona man tangan dowe hana'ara. Zep Èe banakan asa Biansa gu soneblal? San ha anakanē gu soneblan?— 'Bian, Abon onakon karek yala ansa langa gulsuk— in zen Abon onak dep golek de gwe'anye.' Hwëna kirekam bējēnē, sap Èe an kire habē hatazak— karek yala insa de goltowen hap. ²⁸ Zep Èe a kire enkam asa gu soneblal: 'Bian, diki tīngare zi mo nwenak ere en mo bōsesa Emki mam gun.' "

Ki zebē hwëna kitak ngatan zi mo lang nakore ola anakan èsalsek, "Èe mesē Ebon onakon ère mo bōsena mam guk, hen etan asa kirekam mam gul."

²⁹ Hwëna zi beyambyana men zen zē èzau'uk ahakon man èguk, "In ngli tadrenda." Hwëna ahakon man èguk, "Ki hom. In Alap mo dam taha nakore zi ki gublunda."

³⁰ Yesus ki zep gubiridaka, "Ola in zen wet sonanhal, zen Èe de sane gwen hap hom. Zen hwëna em de èsane gwen hap. ³¹ Ano syala an dekam sa Alap okamanak de zi mo enlala aning tanna zerwet sozimdi— dekam de karek tabin hip. Hen angkam de irik gin zini dowal mo kigisa dekam sa tanakam holenak zaublu inera. ³² Hwëna Asa kim de okamana an kon neir ine ha'ak, zen dekam asa tīngare zi ausu dikim Abon onak yaing gwezan hap de orana kles tyasizim." ³³ Kim kirekam gubiridaka, Zen man kim anakan goltreizim'inka, "Èe an kirekam de tīnsi asa hlaul."

³⁴ Zi beyana in kon dekam zep ding nulblik, "Alap mo olak man lwak, 'Alap mo Zi zer sonenna, Israelsa de ngaya tabin hip Dena, Zen hēndep denaban sa gwë gwera.' Zep em ba habe anakan gulu?— 'Ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna Asa sa okamana an kon neir inehal.' Em insa 'ngatan zi mo lang nakore Zi Tangan'kam enaka zerlèwe gwenda, hwëna èe homē dam ulsuk gwenan, 'Em ba habe ki kirekam gu gwenda?' "

* 12:25 12:25 Mrk. 8:35

³⁵ Ki zep ding gulzimki, “Okamana an hap de ngatan nabare Zini, Ee an Zenë angkam kolengkam emsa golëlowe he'an. Hwëna kawesinni sa nabakam emsa jap guludal, hen dekam kawesinnik esa ëbute halasen gwer.* ³⁶ Zep ngatansa de golzimdin hip de Zini Asa em taibliblan. Zen dekam esa enho nakon ëngatan gwer- dekam de ëbute halasen gwen srëm happye.”

Yahudi zini kim daiblibla srëm gwekke:

Kirekam kim gubiridaka, ki zep dua-blaskam de wenyasa golësek gweka, hen dekam zep zi beya mo ëtawa gwen srëmnak asa golëlowehe gweka. ³⁷ Zen sap man owas-owasna beya gulzimki, hwëna zi beyana in hom daibliblak. ³⁸ An kitak Alap mo ol ayang gul gwen zini Yesaya Bak mo olsa dikim sul sonen hap ki kirekam lwak. Sap Yesaya mo ola Yesus hup man dakastilbli'an- zen in sa anakan Alapsa gu soneblakaye:

“Bian Alap, nëno nik mo ol ayang gulzimdinni hom am daiblibi'in!

Hen owas-owasna mensa Ena ere mo taha ssonkam syal gwe-gwibirida, desa hen hom tame nu'in.”*

³⁹ Zen mae hap daiblibla srëm gwek: Sap Yesaya Bak hen man Alap mo ola

anakan hamal hap ayang gulzimki:

⁴⁰ “Ee mesë zëno mae mo nwna dimin tabir-zimk,

hen zëno mae mo enhona mesë kawesin tazimk.

Dekam molya nwekam lalak dasik,

hen enhona molya ëhleng gwizimk.

Dekam molya Abon osan dep etan lwanda halzak.

Lwan dahal zankam ki Ee amaka ngaya tabi'in.”*

⁴¹ Yesaya mae hap kirekam Alap mo ola in sa ale gulku, sap zen ngein sin Yesus mo ngatan zi mo lang nakore sosonsa hlaulku.

⁴² Hwëna ahakon man sap daibliblak- sap Yahudi mo ahakore mam-mamna. Hwëna Farisikam de zini man Yesussu de ang gweblan hap jalse neibirida gwek, zen in zep dekam damnak ëkira gwe srëm gwek. Mae hap kirekam ëgwë gwek, sap man anakan ëairi gwek, “Asa sa hwëna but srëm gola kon nëralsa soner.” ⁴³ Zen dawemkam zi bose zik de sam gwesibiridan hap denaka dwam nei gwibik. Zen hom dekam anakan ëenlala gwe-gwek, “Diki Alap Zen de asa sam gwesiblinna airis.”

⁴⁴ Yesus anakan sap ki gubirida gweka, “Zini men zen Asa taibliblanna, zen Asa en hom taiblibla'ara, hwëna zen hen dekam ano Biansa taiblibla'aramen Zen Asa zer sonekake.

* 12:35 12:35 Yoh. 8:12 * 12:38 12:38 Yes. 53:1 * 12:40 12:40 Yes. 6:9-10

45 Men zen Asa hla da gwe'an, zen ki hen, men Zen Asa zer soneka, Desa hen man hla da gwe'an.*

46 Ëe sap okamanak awe ngatansa de golzimdin hibë hatazak. Zep zini men zen Asa taiblïblanna, zen sa kawesin nikon wet so gwer.

47-48 "Ëe okamanak awe karek tabin hip homë hatazak. Ëe hwëna ngaya tabin hibë hatazak. Zep men zen de Asa baes në gwebla'ak hen ano ol san de ang tan hap baes ta gwe'ak, Ëe Aen molyë desa aumwa hap de yaklanak karek tabik. Hwëna ano ola men desa zëna baes nei gwibik, zen zep sa Alap anakare ola ban karek tabiri, 'Em ba habe desan ang ta srëm gwek?'

49 Sap Ëe ëre mo enlala san denaka homë tonbirida gwenan. Hwëna Bian men Zen Asa zer soneka, Zen mensa ayang gul gwizimdin hip abe hap golblaka, Ëe desa enë ayang gul gwizimnin.

50 Hen Ëe tawana: Tingan men zen Bian mo ol san ang ta gwe'ak, zen zen sa hëndep de lowehe gwen hap de oranak ewet so kinï gwer. Zen in zep, Bian men kire enkam ayang gul gwizimdin hip Asa gu gweblanda, Ëe desa enë tawa ta gwibirin."

13

Yesus kim zëre hon de ang ta gwen zini ano mae mo tanana ngan tasibir-zimkike:

1 Yaklana dekam aha-en lwa kinï'an-angka- yakla yawala Paskanak dikim hatan hap. Yesus dekam mes anakan tame gu'un-angka, "Angkam mes hatal- Ëe dikim okamana ansa hli yun hup, hen Bian osan dep dikim lwahan hap denakye." Tingan men zenë ang ë gweblak, asa man tangan kwasang gwibirida gweka. Hëndep kim Bian osan dep etan lwa ha'angka, kire enkam ki hëndep asa kwasang gwibirida gwe'angka. 2 Yaklana inkam, kim Yesus asa golëtembane ta'angka, hwëna dekam dowal mo kigina mes Yudas hap Yesusu de zergun hup de enlalana ing ta soneblaka. Yudas in Kariot walya Simon mo tane. 3 Yesus dekam mes anakan tame gulku, "Bian mes tingare sosonna abe hap golblaka. Ëe sap zëre onakonë hatazak, hen angka zëre osan debë etan lwa ha'an." 4 Sap kirekam mes tame gulku, zep tembane tan nakon luweka, ki zep tahan bajuna alsiki, hen dekam zep handuknu obun tihinak da taka. 5 Hen ki zep hona blomenak sul soneka, dekam zep ano mae mo tanana ngan tasibir-zim'inka. Handuknu inkam zep sasa ta gwibir-zim'inka. 6 Kim Simon aha bosena Petrus hon hata'an zaka, ki zep zë takensiblika, "Bian, Em ba hap de ano tanana ap ngan sosublun hap?"

7 Ki zep ding gulbluka, "An desaë angka syal gwibi'in,

* 12:45 12:45 Yoh. 14:9

em molye angkam tame gulku. Hwëna lamkam esa tame gulu.”

⁸ Petrus ki zep gubluka, “Bëjen! Em toton bëjen Em ano tanana ap ngan sosublun!”

Dekam zep ding gulbluka, “Ëe de eno tanasa ngan sosun srëmkam, ki em ema Abon onakon wet so'ara.”

⁹ Ki zep ding gulbluka, “Bian, kirekam de lwankam, ki tana enna bahem ap ngan sosublun. Ki hëndep taha naban nola ban ap ngan sosublu!”

¹⁰ Yesus ki zep gubluka, “Ho awan zini hom ëdwam gwe-gwenan- etan de tim niban awan hapye. Diki tanana, zen të naserankam de son nënkam. Desa man ngan sosun hup dwam nei gwizimnin. Dekam kitak de timni mes ngan gwe henan. Em kitak mese ëngan gwehek. Hwëna ebon mae onakon aha-en, zen hom ngan gwe he'ara.” ¹¹ Yesus mes anakan tame gulku, “An zen sa Asa dikim zë balk tan hap zertreizimdi,” zen in zep anakan asa gubiridaka, “Ebon mae onakon aha-en, zen hom ngan gwe he'ara.”

¹² Ano mae mo tanana kim ngan tasibinkim so ta sonebirki, ki zep tahan baju zem etan ala soka, dekam zep zëre mo nikin gwennak dep lwa halka. Dekon zep nonol asa takensibiridaka, “Mensaë ebe mae hap syal gwibir-zimnin, em wëhë tame u'in?” ¹³ Em Asa

‘guru’kam hen ‘bian’kame en gweblanan. Zen aërës, sap Ëe an eiwa eno mae mo kire. ¹⁴ Ëe sap eiwa eno mae mo bian hen guru, hwëna Ëe mesë eno mae mo tanana ngan tasibir-zim. Zep em hen diki kirekam de enaka gweibirida gwenere mae mo tanasa de hwë-hwëkam babu gwen zi mo kim ngan tasik gwibir-zimdinkimye. ¹⁵ Ëe mesë Ënaka ërak makan drë nenan- em dikim hen kirekam enaka gweibirida gwen hap. ¹⁶ Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Zi mo tana ïltikinnik de babu gwen zini bëjen zëre mo zi bina insa kwë tan. Hen zini men zen aha zi mo olsa golsong gwe-gwenna, zen betekna. Men zen zer sone gwenna, zen mamna. ¹⁷ Angkam em ema anakan tame u'in, ‘Ëe an betekna,’ zep em de kirekam enaka enlala betekkam mas gwibirida gwenkam, ki esa hë'ho gwibinni hla kul gwer.

¹⁸ “Ola in desa emsa gubiridanan, zen man ebe mae hap dakastilzim'in, diki aha'en. Ëe mesë kitak emsa tame tabik, hëndep zebë emsa dam tasibik. Hwëna sap kirekam, mensa orep abe hap dena Alap mo olak hamal hap ale nukke, zen kirekam sa ki hëndep lwal-anakan men zen lwak,

‘Zini men debanë zertembane gwe-gwek, zen hwëna ano jal zi hip sa jowera.’*

* 13:18 13:18 Mzm. 41:10

19 An zebë desa hamal hap emsa gubiridanan: Sap in kim jowe'ak, zen dekam esa Asa anakan laüblablal, 'An Zen Tangan- Alap mo zer sonen Zi niye.' 20 Hen Eë eiwa denakaë emsa gubirida'an: Zi de ano zer sonen zisi zer irinni, zen ki hen Enaka zer in'ira. Hen zini men zen Enaka zer irinni, zen hen Bian, men Zen Asa zer sone zaka, Desa hen zer innira."

Yesus kim hamal hap gubiridakake, "Ebon mae onakon ahanik sa Asa dikim zë balk tan hap zertreizimdi."

(Mat. 26:20-25; Mrk. 14:17-21; Luk. 22:21-23)

21 Yesus kim kirekam gubiridaka, dekam zep tangan enlalana dowebila hanaka, ki zep damnak asa gubiridaka, "Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Ebon mae onakon ahanik sa Asa dikim zë balk tan hap zertreizimdi."

22 Eë dua-blaskam de dam tasibin wenya dekam zebë enaka ngalap naban karatda labi'ik- mae hap: "An narasa ki gublunda?"

23 Abon mae onakon, ahana men desa Yesus kwasang gwe-gweblaka, * zen dekam zëre mo dam taha nakon nikin'inka. 24 Petrus dekam zep zëbe hap tahana wap gulsubluka, ki zep gubluka, "Emki takensiblin: Zen narasa ki kirekam gublunda?"

25 Zini in ki zep golek de ta zaka, zao zep takensiblika, "Bian, narasae ki enlala gweblala?"

26 Ki zep ding gulbluka, "Eë kimë rotina ansa kolho honak os gul ane'ak, men zëbe habë golbla'ak, zen zen." Ki zep roti apna insa os gul ineka, desa zep Yudas Bak hap golblaka.

27 Yudas kim roti apna insa twinbirki, dowal mo kigina dekam zep hwëna ing gwe heblaka. Yesus ki zep gubluka, "Mensa ena kalang gwe'ara, nabakam syal gwibir." 28 Hwëna Yesus insa kirekam gubluka, eë in zenë zë teinikin'ik eë homë dam ulsuk. 29 Yudas zen zen Yesus mae han ano mae mo te-alana zirensik gwëka,* zep ano wal bose walya ahakon man tim nuk, "Yesus man yap gublula- tembane maesa de yakla yala awe dep lop tan hap." Hwëna ahakon man tim nuk, "Zen te-alasa de tahalha zi hip kae gwebla-zimdin hip mes yap gulblula." 30 Yudas in kim roti apna insa twinbirki, ki zep hëndep gola in kon te soka. Dekam mes kawesik.

Yesus kim titi tabin ol esena golzimkike:

31 Yudas kim song gwëka, Yesus ki zep asa gubiridaka, "Angkam mes zaulngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna ano boresa dikim

* 13:23 13:23 Yohanis man anakan ale gul gwëka, "Dam tasibin zini men desa Yesus kwasang gwe-gweblaka." Zen Yohanis ki zëre mo bosena kirekam golzabe gwëka. Zen mae hap mes yap zënaka kira ta srëm gwëka- zi nwenak de zënaka

bolamda tan srëm hap. * 13:29 13:29 Yoh. 12:6

Alap mam gun hup denakye. Hen Abon onakon sa kitak Alap mo bosena teip nulsublunda gwer. ³² Abon onakon kim de zini Alap mo bosena teip nulsublu'ak, Zen dekam sa hwëna Alap ano bosena etan dawemkam mam gulsublula- zëre onak kimë hata'akye. An nabakam sa ki lwal. ³³ Em aņo dang tñinak de walas, Èe molyë holokam eban mae golëlowehe gwëk. Em esa Asa lë gweblal. Hwëna men kirekamë Yahudi zisi gubirida gwëk, angkam Èe hwëna emsa hen kirekamë gubirida'an: Men zao debë song gwe'an, em molye desan Asa ërtrok.

³⁴ "Zep angkam Èe tñi tabin ol ësena ansa ebe mae hap hli yulzim'in: Em enaka kwasang gwibirida gwen. Èe men kirekamë emsa kwasang gwibirida gwëkke, em hen kire enkam enaka kwasang eibirida gwëk. ³⁵ Kirekame kwasang naban lowehe gwe'ak, dekam sa tñngare zini anakan emsa tame da gwibir, 'Zen eiwa Bian zëre hon de ang ta gwen wenya.' "

Yesus kim hamal hap Petrussu gublukake, "Em esa dan-ahan sonkam Asa zabeblala."

(Mat. 26:31-35; Mrk. 14:27-31; Luk. 22:31-34)

³⁶ Simon mensa hen nen gweblak "Petrus" kum, zen dekam zep takensiblika, "Bian, Em endan san esa song gwera?"

Ki zep ding gulbluka, "Men zao debë song gwe'an, em molye angkam Asa desan zertroka. Hwëna lamkam esa ki Asa zertrola."

³⁷ Ki zep hwëna etan takensiblika, "Bian, hwëna ëe ba hap de angkam Emsa ang gwebla srëm gwen hap? Èe mesë tangan hohle gwenan- Emsa de zerzaunnuk de hwëna tñ hipye."

³⁸ Ki zep hwëna ding gulbluka, "Em san eiwa tangane kirekam hohle gwe'ara?- Asa de zerzaunnuk de hwëna tñ hipye. Eiwa denakaë emsa gublu'an: Ayang de gun srëmnak, em dan-ahan sonkam esa anakan Asa zabeblala, 'Zini in ëe homë tame ta'an.' "

14

Yesus kim gubiridakake, "Èe an Bian osan dep de orana Zen."

¹ Yesus ki zep zëre hon de ang ta gwen wenya asa gubiridaka, "Bahem enlala nakon ëngalap gwen. Alapsa em taibliblan, hen Asa emki taibliblan. ² Ano Bian mo gol yala, teksonna beyana. Hen Èe desanë song gwe'an- em de zë lowehe gwen hap denaka dikim hamal gulzimdin hip. Kirekam de lwan srëmkam, Èe molyë kirekam emsa gubiridananam. ³ Kimë kitak hohle gulzim'ik, dekam asa etan lwa halzal- emsa dikim zëwe dep kwang guludahan hapye, apdekam dikim emsa zëwe golëlowehe gwen hap.

4 Hen men zao debë song gwe'an, em orana tawana."

5 Tomas ki zep tak-ensiblika, "Bian, ëe homë anakan dam ulsu'un, 'Em desan debe song gwe'ara.' Ëe banakan de orana insa tawa gweblan hap?"

6 Yesus ki zep ding gulbluka, "Ëe an Zen tangan-eiwa de oranaye, em dikim hëndep de gwën hap de-naka hlaun hup denaye. Em de Abon osan ang gwen srëmkam, em bëjen em Bian onak hatan. 7 Asa de tame tankam, ki ano Biansa hen ema tame la'an. Angkam tangan esa Asa dawemkam tame lal, zebe hen Biansa tame la'an, hen mese Desa hla la gwëk."

8 Pilipus ki zep gulbluka, "Bian, ere mo Biansa abe mae hap zertreizim. Dekam asa ësäm gwesil."

9 Ki zep ding gulbluka, "Ëe mesë sap holokam emsa golëlowehe gwëk, zep Pilipus, em ba habe Asa tame ta srëm gwe'ara? Zini men zen Asa hla tanna, zen hen ano Biansa hla tanda. Zep em de Asa tame tankam, em ba hap de Asa gublun hap?—Ère mo Biansa de zertreizimdin hipye. 10 Em san home Asa taiblibla'ara?— Ëe an Zen, Bian han de zeraha-en gwen Zi niye, hen Zen aban aha-en. Ola mensaë ebe mae hap ayang gul gwizimnin, zen ëre en mo enlala nakore olsa hom. Hwëna Bian men Zen ano enhonak gwë gwenda, Zen Zen Asa zersyal gwe-gwenda. 11 Ansa

emsa gubirida'an, desa em taiblibin: Ëe mesë Bian han zeraha-en gwëk, hen Zen mes aban zeraha-en gwëka. Ano olsa de taiblibin srëmkam, ki ano owas-owas syal gwe-gwibin ensa em taibli gwibin. Zen dekam esa hëndep Asa laibliblal. 12 Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Zini men zen Asa taibliblanna, zen sa ano kim syal ta gwer— Ëe men kirekamë syal gwe-gwenanye. Asa de taibliblan zini, zen sa hen ano syala kwei nul gwer— banakare owassa de mamkam syal gwe-gwibinkimye. Zen mae hap sa ki lwa gwer: Sap Ëe Soson Zini Bian osan debë song gwe'an— dekon de emsa mas gwibirida gwen hap. 13 Em de Alapsa banakare mae hap ano bosekam abe tanna, Ëe asa desa ep syal gwe-gwibir-zim. Dekam sa zini Bian mo sosonna hla nul gwer, hen zep sa Biansa boltere da gwer. 14 Asa de banakare mae hap ëre mo bosekam abe tanna, Ëe asa ki desa ebe mae hap syal gwe-gwibir-zim."

Alap mo Enho de golëlowehe gwen hap kim gu-gubiridakake:

15 "Em de Asa ensa lwa gweblankam, ki esa ano ol san ang ta gwer. 16 Hen Ëe asa Biansa abe tal— Zen deka ebe mae hap Zisi Ahanaka zer sonezimki, Zen de emsa mas gwibirida gwen hap.

Zen Zen sa hëndep denaban emsa golëlowehe gwera. ¹⁷ Zen Alap mo Enho. Zen Zen- eiwa de enlalasa de ing ta sone gwizimdin hip de Zi niye. Auhu-kama enlala zini, zen molya Desa neirin gwek, sap desa nwekam bëjen hla tan, hen zen bëjen Desa tame tan. Hwëna em en mese Desa tame lak, sap Zen emsa golëlowehe gwe'ara, hen Zen sa eno mae mo enhonak gwë gwera.

¹⁸ "Ëe molyë emsa kwasap walas mo kim da tasibik. Ëe asa etan emsa hlauluda gwezal. * ¹⁹ Molya holo gwek, okamanak de zini dekam etan molya Asa hla da gwek, hwëna em en esa Asa hla la gwer. Ëe asa etan tin nikon ngaya gwer. Zep em hen esa ëngaya gwer. ²⁰ Yakana zëwe de hatankam, zen dekam esa abe hap dena anakan tame ul, 'Zen eiwa mes Bi zeban zeraha-en gweka. Hen eiwa nëban mae mes golëaha-en gweka.' ²¹ Men zen ano ol san enlala tatete naban ang ta gwenan, zen zen Asa enna nola gweblanan. Zen kire zisi sa ano Bian kwasang gwibirida gwera- men zen kirekam Asa enna nola gweblananye. Aena hen asa kwasang gwibirida gwer, hëndep zep asa Ënaka zëbe mae hap zertrei gwizim."

²² Hwëna ëna Kariot walya Yudas Bak mo apde

bosena Yudas, zen dekam zep takensiblika, "Em banakan esa abe mae en hap Enaka zertreizimdi-okamanak de zi de Emsa hla tan srëmkamye?"

²³ Ki zep ding gulbluka, "Zini men zen de Asa enna nola gwebla'ak, zen sa ano ol san enlala tatete naban ang ta gwer. Hen Bian sa desa kwasang gwibirida gwera, hen Ëe asa Bian han zëno mae mo enho nakon olëlowehe gwer. ²⁴ Hwëna zini men zen Asa enna nola srëm gwe-gwenan, zen molya ano ol san ang ta gwek. Hwëna emki ëenlala gwe-gwen: Ano ola, zen ëre onakore naka hom. Zen Bian onakorena- men Zen Asa zer sonekake.

²⁵ "Ëe mesë nama de emsa golëlowe hennak kirekam gubiridanan. ²⁶ Hwëna ano tim bwanak Bian sa emsa de mas gwibirida gwen hap de Zini insa ebe mae hap zer sonezimdi. Zen zëre mo Enho. Zen Zen sa hwëna emsa enlala sobirida gwera- Ëe men desaë emsa tawa ta gwibikye. Hen Zen Zen sa eiwa de en naka ano weinak tawa tabir song gwera.

²⁷ "Angkam Ëe ama ebe mae hap em dikim Alap mo taha terenak ëngalap gwen srëmkam lowehe gwen hap denaka hli yulzim'in- Aena men kirekamë ngalap gwen srëmkam gwë gwenanke. Auhu-kamanak awe aha zi molya kiresa ebe mae

* **14:18** 14:18 Yesus insa "hlauluda gwezal" hap gubiridaka, zëno dam gulsunnu ahana, tin hyanak de zënaka zertrei gwizimdin hip dena. Ahana hen Alap mo Enho de hata zan hap dena. Hen ahana, Zën de etan lwa halzan hap dena.

hap nolzimk. Zep bahem enlala nakon ëngalap gwen hen bahem ëäirîn. ²⁸ Em kie Asa asalblal kimë emsa gubiridal, 'Ëe ama emsa hli yuluda'an, hwëna asa etan emsa hlauluda gwezal.' Em de dawemkam Asa kwasang gweblankam, ki emaka ësam gwesil- anakan de Asa salblankamyë, 'Ëe Bian osan debë song gwe'an.' Sap ano Bianna Zen Abon onakon teipsinni. In zebë duwebla'an. ²⁹ An zebë hamal hap emsa gubiridan. Sap in kim kirekam jowe'ak, dekam esa Asa laibliblal. ³⁰ Angkam Ëe molyë holokam eban mae kire hap de ola ziton gwibik, sap okamana ansa de irik gin zini dowal mo kigi angkam man hata'ara. Zen Asa bëjen irik tan. ³¹ Ëe in zep asa Bian mo abe hap kitak de dwam gwibir-blin san ang gwer. Zen dekam sa okamanak de zini Asa anakan tame dal, 'Zen eiwa man zëre mo Biansa ensa lwa gweblanda.'"

In kim kirekam asa tawa tabi'inka, ki zep etan asa gubiridaka, "Haen. Nen gola an kon sek gwen."

15

Yesus kim gubiridakake, "Ëe an Zen anggur te tangan naye."

¹ Yesus ki zep etan asa tawa tabirki, "Ëe an Zen anggur te tangan naye. Em in hwëna ano hli-hlina. Ano Bianna, Zen hli-hli naka de

tasyalsik gwibin hip de Zi. ² Ano hli-hli nik de ëtën srëmna, desa man blum gulsuk gwenda. Men zen ëtë gwenan, desa man ala naka hen mas-mas naka blum gulsuk gwenda- dekam de mamkam ëtë gwen hap. ³ Emsa mes ëre mo olkam tasyalsik gwibirki- dekam de dawemkam ëtë gwen hap. ⁴ Abon onak em ëmas gwirin, dekam Ëe asa eban mae golëaha-en gwer. Hlina zë-en bëjen eini tën. Diki apdenak timnik de ësartil irinkim. Em hen kirekam. E-en molye eini ëtëk- aban de zeraha-en gwen srëmkamyë.

⁵ "Ëe an anggur te. Em in hli-hlina. Zi de Abon mas gwirinni, hen Ëe de deban zeraha-en gwenna, dekam zëno danna beyana. Sap Ëe srëmkam, em bëjen ba maesa syal gwibin. ⁶ Zi de Abon mas gwirin srëmna, zen men kiye- anggur hlisa de tasyalsibinni. Zen ësasan gwenkam kire syauknuk yal tasen- zëwe de ëhwasden hap. ⁷ Em de aban zeraha-en gwenkam hen ano ol de ebon mae lwa gwenkam, dekam em basa de dwam gwibinkim, emki kire hap Alapsa abe ta gwen. Zen sa dekam ebe mae hap gol gwizimdi. ⁸ Em de dawemkam dan nik ëtë gwenkam, dekam sa aha zi ano Bian mo sosonna ebon mae onak hla nul gwer. Dekam sa hen emsa tame da gwibir, 'Zen Abon de ang ta gwen wenyä.'

⁹ Men kirekam ano Bian Asa kwasang gwe-gweblanda, Ëe hen kirekamë emsa kwasang gwibirida gwenan. Ano kwasang-kwasangnak emki lowehe gwen. ¹⁰ Em de ano ol san enlala tatete naban ang ta gwenkam, dekam ano kwasang-kwasangnak esa lowehe gwer- Aena men kirekamë hen ëre mo Bian mo ol san enlala tatete naban ang gwe-gwenanke. Zep Ëe zëno kwasang-kwasangnakë gwë gwenan.

¹¹ “Ëe mae habë kitak insa gubiridan- Abon onakore isrip-sri dekakim eno mae mo enhonak lwa gwëk. Dekam eno mae mo isrip-srina sa tangan taman kinî gwer. ¹² An zebë hen ola ansa hli yulzim'in: Enaka em kwasang gwibirida gwen- men kirekam Ëe hen emsa kwasang gwibirida gwenanke, em hen kirekam enaka kwasang eibirida gwëk. ¹³ Kwasangna tangan kinîn tangan wenyä an zen: Zi de wal bosyansa de ngaya tan hap zëre mo timsi sosok gunnu, hëndep zep de tinnî. Zen zen- sërkam de mam tangan wenyaye. ¹⁴ Em de ano ol san enlala tatete naban ang ta gwenkam, em ki eiwa ano wal bose wal tangan. ¹⁵ Angkam Ëe homë etan Abon de babu gwen zikim emsa gubirida'an. Sap kirekam ebe mae hap hom dakastilzim'in, sap babu gwen zini hom zëre mo zi bina in mo syala tame nul gwenan. In zebë hwëna angkam wal bose walkam

emsa gubirida gwe'an. Sap mensaë Bian onak sane gwe-gwëk, Ëe desaë ebe mae hap ayang gul gwizimk. ¹⁶ Em home Asa dam lasik- Ëe dikim emsa bi gwibiridan hapye. Diki Ëyë emsa dam tasibik- dekam de ano olsa gol halada gwen hap, hen em dikim dan nik ëtë gwen hapye. Em insa danna ëtë gwe'an, zen hëndep de ëlwa gwen hap dena. Zen zep sa Bian eno mae mo abena dokwak gul gwera- em de ano bosekam abe ta gwenkamye. ¹⁷ Zen in zebë ebe mae hap ola ansa hli yulzim'in: Enaka kwasang eibirida gwëk.”

Zëre mo tim bwanak de zëre hon de ang ta gwen wenyäka karek tabin hip de ol:

¹⁸ “Auhu-kama enlala zini sa emsa husus neibirida gwer. Kirekam kim de ebon mae jowe gwe'ak, zen dekam ëenlala gwe-gwëk, ‘Ano teipsinnî hen kirekam në gweblak.’ ¹⁹ Eme nama auhu-kama enlala zi niban enlala siri tankam lowehe gwe'anam, dekam zen maka emsa kwasang neibirida gwe'an. Hwëna Ëe mesë emsa zëbon mae onakon hlîl inhak. Em mese zëbon mae onakon wet so gwëk, zen zep emsa husus neibirida gwe'an. ²⁰ Anakan mensa emsa gubirida gwëk, desa emki enlala gwe-gwibin: ‘Zi bina, zen mamna. Zëbon de babu gwen zini, zen betekna.’ Zep men kirekam ere mae mo mamna Asa në

gweblak, zen kirekam sa hen emsa neibirida gwer. Zen man Asa karek da gwek. Zep emsa hen kirekam sa karek da gwibir. Ano tawa tabin sin da-en ang ta gwek. Zep ebon mae osan kire enkam sa hen ang ta gwer. ²¹ Zen mae hap sa emsa karek da gwibir: Sap em Abon onak de wenyä, hen zen hom Bian, men zen Asa zer soneka, Desa tame da'an. ²² Ëe de hatazan srëmkam hen tawa ta gwibin srëmkam, ki karekna molya zëbon mae onak mamkam lwa'anam. Hwëna angkam Ëe mesë tawa ta gwibik. Zep aumwa hap de zisi klis gunnuk zen banakan molya anakan ëguk, 'Ëe homë anakan ëtawa gwek, "Ëe ama ëkarek gwe'an." ' ²³ Men nara Asa husus gweblanna, zen ki hen ano Biansa husus gwebla'ara. ²⁴ Owas-owasna men desa Ëe zëno mae mo nwenak syal gwe-gwibir-zimk, aha zi hom tangan orep kirekam de owasna syal neibik. Ëe de kirekam syal gwibir-zimdin srëmkam, ki karekna zëbon mae onak molya mamkam lwa'anam. Hwëna angkam zen mes hla nul gwek, hwëna zen man Asa ëre mo Bian naban husus nei gwizimk. ²⁵ Zen hwëna kirekam de jowen hap mes ki lwak, sap men kirekam Alap mo olak anakan ale nukke,

'Zen man totoresa asa husus në gweblak,* zen bëjen ki lwa srëm gwen.

²⁶ "Ano tim bwanak, dekam Ëe asa emsa de mas gwibirida gwen hap de Zini insa zer sonezim. Zen Alap mo Enho- eiwa de enlalasa de ing ta sone gwizimdin hip de Zini. Zen Zen sa hen abe hap de ola ebe mae hap ing gul sone gwizimdi. ²⁷ Em hen dekam esa abe hap dena ol halada gwer. Sap Ëe kimë Alap mo ola nonol tawa tabinkim kon gwesibir hanak, eme Asa ang ë gweblak."

16

¹ "Ëe mae habë hamal hap kirekam emsa gubiridanan-em ekakim Asa de taibliblan nakon ëbutehal gwe srëm gwek. ² Abe hap de jal hap emsa sa but srëm gol-gola kon nolëalsa sone gwer, hen eno mae mo ahakorena sa damera gwer. Dekam in zen ki emsa neibirida gwe'ak anakan sa kil nül gwer, 'Alap man ano mae mo syala ansa sam gwesik gwibi'ira.' ³ Zen kirekam sa emsa neibirida gwer, sap zen Asa Bian han hom tame noso'an. ⁴ Hwëna an zebë ki hamal hap dena insa emsa gubiridanan. Sap men dekam ki emsa kirekam neibirida gwe'ak, dekam esa ëenlala gwe-gwer, 'Zen men desa hamal hap asa gubiridaka, angkam man ki lwa'an.' "

* 15:25 15:25 Mzm. 35:19; 69:5

Alap mo Enho hap dena kim tawa tabirkike:

(Yoh. 14:16-18; 14:26; 15:26)

“Èe homë menkam kirekam emsa tawa ta gwibik, sap Èe dekam namaë emsa golëlowehe gwe'ak. ⁵ Sap angkam Èe ama etan lwa ha'an- men Zen Asa zer sonekake, Zëbon osan dep. Hwëna em home Asa lakensibli'an, 'Em enda san debe song gwe'ara?' ⁶ Hwëna Èe ama emsa tame tabi'in: Asa de kirekam sane tankam, eno mae mo enlalana man tangan dowe hana'ara. ⁷ Hwëna eiwa denakaë emsa gubirida'an: Èe de emsa hli yuludanna, zen ebe mae hap man tangan sam gwesizim'in. Sap Èe de emsa hli yuludan srëmkam, ki emsa de mas gwibirida gwen hap de Zini in molya ebon mae hata zaka. Èe de emsa hli yuludankam, Èe asa zer sonezim. ⁸ Zen kim de hata'an zaka, Zen dekam sa tingare okamanak de zi hip eiwa dena goltrei gwizimdi- kareksa de gol gwen srëm hap dena, dam-damkam de lowehen hap dena, hen Alap de klis gun hup dena. ⁹ Sap okamanak de zini Asa de taïbliBlan hap man baes ta gwenan, zep Alap mo Enhona sa zëbe mae hap anakan goltrei gwizimdi, 'Em ema dekam ëkarek gwe-gwenan.' ¹⁰ Èe Bian osan debë song gwe'an, zep ano tim bwanak Zen sa dam-damkam de lowehen

hap denaka tawa ta gwibiri. ¹¹ Alap mes dowal mo kigina karek tan hap gu-gubluka. Zep Alap mo Enho de hata zankam, Zen sa hen Alap de tingan klis gun hup denaka tawa ta gwibiri.

¹² “Ano emsa de tawa tabin hip dena sap nama blala. Hwëna angkam em molye dokwak uk. ¹³ Hwëna Alap mo Enho, Zen Zen-eiwa denaka de ayang gul gwizimdin hip de Zi niye. Zen Zen sa eiwa de oranak dep emsa golëwet so gwera. Zen molya zëre en mo enlala san tawa ta gwibirki, hwëna men desa de Abon sane gwe-gwe'anka, Zen desa sa ebe mae hap ayang gul gwizimdi. Zen zep sa hen ngein sin dep dena hamal hap goltrei gwizimdi. ¹⁴⁻¹⁵ Tingan mensa Bian bi gwibi'ira, Èe desa apdenakë bi eibi'in. Zen in zebë emsa gubiridal, 'Alap mo Enhona men desa de Abon sane gwe-gwe'anka, Zen desa sa ebe mae hap ayang gul gwizimdi.' Zep zëno syala kon, zini sa ano bosena teip nulsunda gwer.”

Yesus de etan ngaya gwen hap dena kim tame nul srëm gwek, hen ol gu sonensa de dokwak gun hup kim gu-gubiridakake:

¹⁶ “Molya holo gwek, em dekam molye etan Asa hla lak. Hwëna etan holo gwehan srëmnak esa Asa hla lal.”

¹⁷ Zëre hon de ang ta gwen wena, ëe ahakon dekam

zebë ënaka anakan laken-sibirida gwe'ak, "Zëno enlalana banakan lwabla'ara? Nen home tame ul- in kim anakan gulu, 'Molya holo gwek, em dekam molye etan Asa hla lak. Hwëna etan holo gwehan srëmnak esa Asa hla lal.' Hen nen home tame ul- in kim anakan gulu, 'Sap Èe Bian osan debë song gwe'an.'" ¹⁸ Ama hen anakan ënaka laken-sibirida gwe'ak, "In kim anakan gulu, 'Molya holo gwek,' dam gulsunnu banakan? Nen home dam ulsu'un."

¹⁹ Hwëna Yesus mes anakan asa tame tabirki, "Zen man Asa de takensiblin hap ëdwam gwe'an," ki zep asa takensibiridaka, "Em san teibin hibe enaka lonbirida'an?- insa anakan emsa gubiridalye, 'Molya holo gwek, em dekam molye etan Asa hla lak. Hwëna etan holo gwehan srëmnak esa Asa hla lal.'" ²⁰ Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Em esa aitin-aitin niban Asa gosa la gweblal, hwëna auhu-kama enlala zini sa dekam ëisrip-sri gwe-gwer. Em hwëna dekam enlalana esa ëdowe hanal, hwëna enlala dowe hananna in isrip-sri hap sa etan liwe hera- ²¹ men kirekam hen, we de eisbir anenna. Zen dekam enlalana man ëdowe hana gwenan. Sap dekam mes zaunun- zëno hlësgwan-hlësgwan gwen hap denakye. Hwëna kim de jaha gwe'ak, zen dekam sa sang-sangna insa eititi gwibir. Sap dekam walasna insa sa isrip-sri gweblal.

²² Em hen kirekam esa ëgwër: Angkam em enlala dowe hanan nabane lowe he'an. Hwëna em kime etan Asa hla la'ak, em dekam tangan esa Asa isrip-sri ëblal. Isrip-srina in, zen hëndep dena. Zini bëjen kire isrip-srina ebon mae onakon gulsuzimdin. ²³ Dekam em etan molye ëdwam gwek- Asa de srip gulsuzimdin hip takensiblin hapye.

"Eiwa denakaë emsa gubirida'an: Ano bosekam de ba mae hap Biansa abe tanna, Zen sa ebe mae hap gol gwizimdi. ²⁴ Em home menkam ano bosekam ba mae hap Biansa abe la gwek. Hwëna angkam emki abe ta gwen. Dekam esa ulin gwer. Zen dekam tangan sa eno mae mo isrip-srina taman kinï gwer.

²⁵ "Ano ola ebe mae hap gulk sun de blaonzimdin makan mes yap lwal. Hwëna yaklanak sa hatal, dekam molyë etan gulk sun de blaonzimdkim emsa tawa ta gwibik. Hwëna dam-dam enkam asa ëre mo Bian hap dena ebe mae hap srip gulsuk gwizim. ²⁶ Yaklana iwe de hatankam, em dekam molye etan Asa en gweblak- eno mae mo abesa de Bian hap ayang gul gweblan hapye. Hwëna en esa Biansa ano bosekam abe la gwer. ²⁷ Sap Bian Zëna man emsa kwasang gwibirida gwe'ara, sap em ema Asa ensa ola gweblak, hen em ema Asa anakan

laibliblak, 'Zen eiwa Alap onakon hataka.' ²⁸ Ëe eiwa okamana awe dep Zëbon onakonë hatazak. In zebë etan Zëbon osan dep lwa ha'an."

²⁹ Ëe zëre hon de ang ta gwen wenya dekam zebë enblak, "Angkame dam-dam enkam asa gubiridanda-gulk sun de blaonzimdin srëmkamye. ³⁰ Angkamë Emsa tame lanan: Em kitak tawana. Em zi mo enlalana ema tame ta gwizimmira, zep Emsa de takensiblin srëmnake ap ding gul gwizimmira. Zen in zebë tangan Emsa laiblibla'an, 'Em eiwa Alap onakone hata zaka.' "

³¹ Dekam zep hwëna ap ding gulzimki, "San ha eiwa tangane Asa laiblibla'an? ³² Emki ësan: Angkam mes tangan golek de gwer, em dekam esa ere mae mo golgol san dep ësyawer. Em dekam esa Asa hli la gukhal. Hwëna ëre mo Bianna molya zë Asa da tasiki, sap Zen nama Asa zergwë gwe'ara. ³³ An kitak mesë emsa gubiridanan- aban de zeraha-en gwenkam ekakim ëngalap gwen srëmkam lowehe gwëk. Auhukamanak awe karekna mam naka esa oltowe gwer. Zep enlala tatete naban lowehe gwëk- men kirekam hen Aena enlala tatetekam de zaunkum auhu-kama mo sosonna holenak zaubir anekke."

17

Yesus kim Biansa zëre hon de ang ta gwen wenya kip abe takake:

¹ Yesus kim kirekam gubiridaka, Zëna ki zep ngli san kara gwe seka, ki zep Biansa gu soneblaka, "Bian, angkam yaklana mewe mes zaunun. Angkam dekam ere mo Tanena ano bosena tingare zi mo nwenak ap teip gulsublu- Ëe akakim hen ere mo bosesa zëno mae mo ngirinnik teip gulsuk gwëk. ² Sap Em mese tingare zi aususa de bi gwibiridan hap dena abe hap golblaka. Hen zen de ëngaya gwen hap dena mensa Ena abe hap lup gulbluka, Ëe asa zëbe mae en hap hëndep de lowehen hap denaka gol gwizim."

³ Ëe, Yohanis, in zebë hen Alapsa anakan gu sonebla'an, "Bian, an diki zen- hëndep de lowehe gwen hap denaye: Eiwa de Zini Alap Emsa de tame tanna, hen ere mo zer sonen Zini Kristus Yesussu de tame tanna. Zen ëe dekonë ëngaya gwe'an." * Yesus dekon anakan ayang gulku, ⁴ "Bian, Ëe mesë eno bosena okamanak de zi mo nwenak teip gulsublunda gwëk, sap Ëe zëno mae mo nwenak mesë syala sul sonekmensa Ena abe hap wei yul soneblakaye. ⁵ Zep Bian, angkam Emki etan abe hap

* **17:3** 17:3 Ayat tigana ansa ahakon man dam nulsuk gwenan, "An Yesus mo ol." Hwëna men zen ansa Orya olkam li nul sonek anakan dam nulsuk, "An Yohanis mo ol."

golblan- Ëe dikim eno alp nakon teipsinkim nikirin hip, nonol men kirekame okamana ansa de yang gulsun srëmnak teipsinkim inikin gwekake.

⁶ “Em mese okamana an kon abe hap zini hlilblink, hwëna zen bina ere tangan mo dena. Bian, Ëe mesë ebe hap dena zëbe mae hap goltrei gwizimk, hen zen angkam mes ere mo ol san ang tal. ⁷ Zen mes angkam anakan tame nul: Ano syala hen ola, zen kitak Ebon onakorena- mensa Ena abe hap golblakake. ⁸ Sap ola mensa Ena abe hap golblaka, Ëe mesë desa ayang gulzimk, hen zen mes desa dokwak nuk, hen mes tame nuk. Zen mes Aşa anakan daïbliblak, ‘Zen eiwa Alap onakon hata zaka, hen Zen zer soneka.’

⁹ “Ëe tingare okamanak de zi hip homë Emsa abe ta'an. Hwëna men desa en Ena abe hap lup gulblukake, zëbe mae en habë Emsa abe ta'an, sap zen zen-ere mo denaye. ¹⁰ Ano bi gwibiridan wenyä, zen hen kitak ere mo dena. Hen ere mo bi gwibiridan wenyä, desa hen kitak apdekame bi eibirida'ara. Zen zep sa hen ano sosonna aha zi hip noltrei gwizim, hëndep zen hen sa ano bosena teip nul-sublunda gwer. ¹¹ Angkam Ëe ama Ebon osan dep lwa ha'anzal. Ëe homë etan okamanak awe deban mae golëlowe he'an, hwëna nëno

nik mo bi eibiridan wenyä nama sa zao lowehe gwer. Zep Lalak Zini, Bian, nëno nik mo hlil irin zini insa emki tatetekam de Ebon en ëzauk gwen hap denaka gol gwizimdin. Zen dekam sa ëaha-en gwe-gwer- Nëna men kirekame hen aha-en ëkake. ¹² Ëe kimë nama golëlowehe gwëk, Ëe ama Ebon dikim tatem ëzauk gwen hap dena kim tatete ta gwibik. Hen Ëe ama dawemkam golëzauk sone gwëk, zep aha-en mae homë syauk sun dep de ora san de gwë hannak kara ta sonek. Hwëna aha-en tangan syal heka. Hwëna zen insa kirekam gwëka, zen ere mo olsa dikim sul sonen hap ki lwak.*

¹³ “Bian, Ëe angkam ama Ebon osan dep lwa ha'anzal, an zebë nama de okamanak gwën nakon zëno mae mo inik emsa gu sonebla'an-ano isrip-srisa dekakim zëre mae mo enhonak sowe henkam neis gwibik. ¹⁴ Ola mensa Ena abe hap golblaka mesë ayang gulzimk. Hwëna auhu-kama enlala zini man Abon de ang ta gwen wenyä ansa husus neibirida gwenan, sap zen okamana awe dep denaka hom. Zen ngatan zi mo lang san dep dena. Ënaka hen kirekam husus në gweblanan, sap Ëe hen awe dep denaka hom. ¹⁵ Bian, Ëe Abon de ang ta gwen zini ansa, okamana an kon de lup

* 17:12 17:12 Mzm. 41:10; Yoh. 13:18

gul inehan hap homë Emsa abe ta'an. Hwëna diki mae habë Emsa abe ta'an; Dowal mo kigi onakon Emki langa tasik gwibin. ¹⁶ Men kirekam Aena okamana awe dep denaka hom, zen hen kirekam. Zen zep auhukama enlala zi niban enlala siri tankam lowehe srëm gwe-gwenan. ¹⁷ Bian, eno ola zen eiwa de enna. Ere mo eiwa de ola inkam emki Abon de ang ta gwen wenyansa lalak tasibin- lalak nik dekakim ere en hon lowehe gwëk. ¹⁸ Men kirekame Asa okamana an san dep zer soneka, Ëe hen kirekamë desa tingare lang san dep lup gul sone'an. ¹⁹ Zen in zebë ère mo timni ebe hap sosok gulblu'an- desa dikim mas gwibiridan hap, zen dekakim tangan ere en hon ètal gwesik.

²⁰ "Angkam an zen lowe he'an, zëbe mae en hap homë Emsa abe ta'an. Hwëna men zen de zëno mae mo ola kon Asa daïblibla'ak, zëbe mae habë hen Emsa abe ta'an. ²¹ Dikire zen kitak ëaha-en gwëk. Dikire zen Nësa niaha-en gwëk- Nëna men kirekame enho aha-erekam ë gwendake. Zen de kirekam ëaha-en gwenkam, zen dekam tangan sa okamanak de zini Asa anakan daïbliblal, 'Zen eiwa Eme Asa zer soneka.' ²² Ëe mesë ère mo ngatan zi mo lang nakore sosonna zëbe mae hap golzimk- men desa Ena abe hap golblakaye. Zen zep sa hen ëaha-en gwer- Nëna men kirekame hen

aha-en ëkaye. ²³ Asa Eme enho nakon zergwë gwenda, hwëna Ëe asa desa enho nakon golëlowehe gwer. Zen zep sa tangan ëaha-en gwer. Zen dekon zep sa hen okamanak de zini anakan tame nul gwer, 'Zen eiwa, Eme Asa zer soneka.' Zen zep sa hen anakan tame nul gwer, 'Em eiwa ema Abon de ang ta gwen wenyansa kwasang gwibirida gwenda- men kirekame hen Ena Asa kwasang gwe-gweblandake.'

²⁴ "Bian, zini men desa Ena abe hap lup gubluka, Ëe ama zen de Abon onak lowehe gwen hap dwam gwe'an- men zaoë Aena gwë gwe'akke. Zen dekam sa ano ngatan zi mo langnak de sosonna hla nul gwer- men desa Ena abe hap de kwasang hap okamana ansa de yang gulsun srëmnak golblakaye. ²⁵ Bian, Em damdam enkam de klis gul gwen hap de Zini. Okamanak de zini hom Emsa tame da'an, hwëna Ëe mesë Emsa tame tak. Hen Abon de ang ta gwen wenyansa an mes hen anakan tame nuk, 'Eme Asa zer soneka.' ²⁶ Ëe mesë ebe hap dena zëbe mae hap goltreizimk, hen nama asa kirekam goltrei gwizim. Zen zep sa Asa enna nola gweblal- men kirekam Ena hen Asa enna lwa gweblandaye. Ëe dekam asa deban mae apdekam golëaha-en gwer."

18

*Yesussu kim balk dakke:
(Mat. 26:47-56; Mrk.*

14:43-50; Luk. 22:47-53)

¹ Yesus in kim kirekam Alapsa gu soneblasikī, ki zep zëre hon de ang ta gwen wenyasa asa golësek gwekawaye tanena Kidron mo men eihya san dep. Zao zaitun trana ki. Zao zep asa golëbiti gweka.

² Hwëna Yudas Bak in zen zerguku, zen mes zaitun trana insa tawa gweblaka, sap Yesus etan-etankam zao asa golëtagal gwe-gweka.

³ Ki zep zë Yudas jana nabare zini golëyaing gwe zaka. Ahakon Roma mo jana nabare zi, hen ahakon Alap mo golsa de kara gul gwen jana nabare zi- mensa Farisikam de zi niban Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mam naban lup nul sonেকে. Zen jana, nëbok, hen te tek maesa deirenk, hen ahakon seipsi deirenk hen lampusa.

⁴ Hwëna Yesus mes kitak anakan tame gulku, "Asa kirekam sa nëblal," zep ala ta gubiridaka, ki zep zë takensibiridaka, "Em narasae lëbla'an?"

⁵ Ki zep ding nulblik, "Nazaret walya Yesussu."

Ki zep ding gulzimki, "Ëe an Zen."

Yudas in zen zer guku, zen zë golëzau'unka. ⁶ Yesus kim kirekam ding gulzimki, "Ëe an Zen," dekam zep jana nabare zini in tungan lure san ëesek gwehak, ki zep mumuk ennak owas hap boklena kom dablak. Hwëna zëna hom tame

nuk- Alap insa kim kirekam gweibiridakaye. ⁷ Dekam zep etan takensibiridaka, "Em narasae lëbla'an?"

Ki zep etan ding nulblik, "Nazaret walya Yesussu."

⁸ Dekam zep ding gulzimki, "Ëe mes-am emsa anakan gubiridanan, 'Ëe an Zenke.' Asa en de tëblanna, dikire ahakore wenyasa an sek gwek." ⁹ Zen mae hap kirekam gubiridaka: Zëre mo nër hom de Biansa de gu soneblanna insa dikim sul sonen hap. Sap Zen anakan gu soneblaka, "Ëe ama dawemkam golëzauk sone gwek, zep aha-en mae homë syauk sun dep de ora san de gwë hannak kara ta sonek."*

¹⁰ Simon, aha bosena Petrus, ki zep nëbok zemka mol ineka, dekam zep Alap mo golak de teipsin zi nik de babu gwe-gwen zini Malkussu sap zip soka. Hwëna dam san de ing ala en naka zep blansibli kinika. ¹¹ Hwëna Yesus zë gubluka, "Nëbokna insa em etan lil sonen. Em san ema anakan Asa jalse gwebla'ara?- 'Mensa Bian syal dohon-honna ebe hap wei yul soneblaka, dikire lwak.' "

Yesussu kim Hanas Bak hap nërtrëblakke:

(Mat. 26:57-58; Mrk. 14:53-54; Luk. 22:54)

¹² Ki zep Roma mo jana nabare zi mo mamna walas zeban hen Yahudi kore jana

* 18:9 18:9 Yoh. 17:12; Yoh. 6:39

nabare zi niban zibalk taka, hen tahana zitatak soblaka. ¹³ Zen nonol Hanas Bak osan dep nêrhak, men zen nonola Alap mo golak de syal tan zi nikon teipsikike- Kayafas Bak men zêno wenamsa golkake. Hwëna Kayafas in, zen tahunna inkam Alap mo golak de syal tan zi nikon teipsiki. ¹⁴ Kayafas, zen in zen menkam Yahudi zi mo mam-mamna tame gun srêmkam anakan gubiridaka, "Diki dawemna nêbe mae hap aha-ere zi de tinni aîris- dekakim tîngare Yahudi zi juwe srêm gwék."*

Petrus kim nonol Yesussu zabebalakake:

(*Mat. 26:69-70; Mrk. 14:66-68; Luk. 22:54-57*)

¹⁵ Simon, aha bosena Petrus, hen aha zini men zen Yesussu ang gwe-gweblaka* lun kon zep êrtro kinika. Hwëna aha zini in zen ang gwe-gweblaka, zen Hanas Bak mo dokot ahana. Zep kim Yesussu Hanas Bak mo gol homannak de kol sonna iwe nêrti'inzak, zen en zep dekam hen til zika.

¹⁶ Hwëna Petrus ênakon zep zau'un onka- lilikîn goleak denakon. Aha ang gwe-gweblan zini in dekam zep etan wet soka, ki zep lilikînsi de kara so gwen hap de babu gwen wenyaban golton'anka, ki zep

hwëna Petrus hun lil zika. ¹⁷ Lilikîn kara so gwen hap de weny in dekam zep Petrussu takensiblik, "Em san hen ahana?- zini in hon de ang gwe-gwenna."

Ki zep ding gulbirki, "Ëe an zen hom."

¹⁸ Langna dekam man bot-bot gwe'ak, zep zêwe de babu gwen zi niban jana nabare zi niban mes syauknu bla dasik, † hen zêwe tuwirin hip êzau'uk. Petrus dekam zep hen goleak de tabir zika, zao zep hen tuwirin hip zau'un zaka.

Hanas Bak kim taken-taken gweblakake:

(*Mat. 26:59-66; Mrk. 14:55-64; Luk. 22:66-71*)

¹⁹ Alap mo golak de êpba teipsin zini in dekam zep Yesussu mae hap denaka taken-taken gweblaka-Zêbon de ang ta gwen zi hip dena hen zêno tawa tabin hip denaka. ²⁰ Dekam zep ding gulbluka, "Ëe ama damkam tîngare zi nwenak tawa ta gwibik. Ano tawa tabinni kitak Alap mo golak hen but srêm gol-golakmen zêwe en Yahudi zini êtagal gwe-gwenanke. Ëe homë aningkim ba ol maena tawa tabik. ²¹ Zep ba hap de kire hap Asa takensiblin hap? Diki men zen Asa sane da gwেকে, desa emaka

* **18:14** 18:14 Yoh. 11:49-53 * **18:15** 18:15 Yohanis man anakan ale gul gwেকa, "Ahana men zen Yesussu ang gwe-gweblaka." Zen mes yap ayatna awe hen zêre mo bosesa golzabeka. Emki Yoh 13:23 mo otdé alenak hlaun. † **18:18** 18:18 Yohanis mo ale nakon man dam gwesik, syauknu insa bla dasik, zen hamal syauk debal bunsu. Desa te-alakam kap da gwék, sap kire syauknu sal-sal tanganna hen butna hom.

takensibirida'ara, sap zen tawana- mensaë tawa ta gwibikye."

²² Kirekam kim ding gulbluka, jana nabare zini ahanik zep tahakam mipna lwa soblaka, deban gubluka, "Alap mo golak de teipsin zini san ki kirekam ding nul gweblanan?"

²³ Hwëna Yesus ki zep ding gulbluka, "Ëyë botonkam ding gulunam, dekam hwëna emaka gubiridala, 'Zen kirekam man boton gwe'ara.' Hwëna eiwakam insa ding gul, em ba habe Asa lek tyanda?"

²⁴ Hanas dekam zep gubiridaka- Alap mo golak de teipsin zini Kayafas Bak osan dep de zersong gwen hap. Yesus mo tahana dekam nama tatak soblanna.

Petrus kim etan zabeblakake:

(*Mat. 26:71-75; Mrk. 14:69-72; Luk. 22:58-62*)

²⁵ Petrus nama syauk alpna iwe zau'unka. Ki zep zë ahakore nik etan dakensiblik, "Em san ha zëbon de ang gwe-gwen naka hom?"

Ki zep ding gulzimki, "Ëe zëbon de ang gwe-gwen naka hom."

²⁶ Hanas Bak hon de babu gwen zini ahana man hen zao gwë'anaka. Zen Petrus insa ing alana blansibli kinika, zëno iye. Zen zep etan gubluka, "Ëe Yesus hun apdenakë emsa zaitun tranak aker."

²⁷ Desa hen man ding gulbluka, "Asya, aban home."

Hëndep dekam zep ayangna guku.

Pilatus Bak kim taken-taken gweblakake:

(*Mat. 27:1-2,11-26; Mrk. 15:1-15; Luk. 23:1-5*)

²⁸ Kak tangannak, zep Kayafas mo gola kon Yesussu nërsong gwek- gubernor Pilatus mo gol san dep. Zen zen dekam Roma mo bosekam gubernor gweka. Yahudi mo mam-mamna in hom dekam gola iwe bitï gwek, sap Yahudi mo auyan-azana mes anakan jalse neibiridak, "Yahudi srëm zi mo golak bahem tin. Ki esa ëkun gwer." Zep hom Pilatus mo golak bitï gwek, sap zen man yaklana inkam Paskanak de tembane yawalak dep ëhohle gwe'ak. ²⁹ Ki zep Pilatus Bak wet sobiridaka, ki zep zë takensibiridaka, "Zini an banakan karek gweka?"

³⁰ Ki zep ding nulblik, "Zen de karek gwe srëm gwenanam, ëe molyë ërhalan zanam."

³¹ Ki zep Pilatus ding gulzimki, "Ki amki ere mae mo titï tabin ola kon klis uk hen karek lak."

Hwëna ki zep ding nulblik, "Ëe amaka, hwëna Roma mo irik ginni em mese asa anakan jalse eibirida gwek, 'Yahudi zini em en bëjen em zisi tok hap karek tan. Hwëna diki nonol Roma mo mam-mamna kip em zerguzimdin- zen de zëno kareksa hlaulblunkam dekakim dak.' "

32 An mae hap ki jowek: Sap Yesus mes hamal hap anakan tawa ta gwibirki, "Ee kirekam de tinsi asa hlaul." Zep zere mo ola insa de sul sonen hap, kirekam zep ki hendep lwak.

33 Pilatus ki zep etan gol mwa san dep til halka, ki zep jana nabare wenyaka gubiridaka- Yesusu de zertilzin hap. Zao zep takensiblika, "Em san ha eiwa Yahudi zi mo teipsinni?"

34 Ki zep ding gulbluka, "San ha ere en mo enlalakame ki kirekam Asa takensibli'ara? San ha aha zi man emsa nenblal- kirekam de Asa takensibli'n hapye?"

35 Ki zep ding gulbluka, "Ee san Yahudi wal! In dwan Yahudi bose uk am Alap mo golak de mam-mam weny ban abe hap emsa nergublunanzal. Em banakane karek gweka?"

36 Ki zep ding gulbluka, "Ano irik ginni zen auhukamanak awe dep hom. Ee de okamanak irik ginkim, dekam ano irik gin weny maka eeija'an- Asa de Yahudi mo mam-mam mo tahanak zerguzimdin srēm hap. Hwena ano irik ginni okamanak awe dep hom."

37 Dekam zep Pilatus etan takensiblika, "Zep ki san ha em teipsinni?"

Ki zep ding gulbluka, "In kirekame gunda, zen kirekamke. Ee mae habē okamanak hatazak: Eiwa denaka de tawa ta gwibin hip. Eiwa de enlala nabare zini, zen man Asa i-san i-san nē gweblanan."

38 Dekam zep hwena ding gulbluka, "Eiwa dena bejen em tawa tabin, sap eiwa dena toton nara dep?- klis gunnu."

Te-lidak sonnak de makan ta irin hip kim asas neblakke:

(*Mat. 27:15-31; Mrk. 15:6-20; Luk. 23:13-25*)

Kim kirekam guku, ki zep etan Yahudi mo mam-mam osan dep wet soka, ki zep zē kitak zi trana in han gubiridaka, "Ee homē zini an mo karekna hlaulblunan. ³⁹ Hwena eno mae mo gubernor-gubernora, ee dwan yakla yala Paskanak am-am egwē gwenan- bwinak de zini men desa tan hap kalang neibirida gwenan, ahanaka de tingare zi mo gublun san wet son hap zeser sonezimdin. † Zep ee ama emsa takensibirida'an: Ee narasa asa namen ebe mae hap hül ti sonezim? San ha zini an zen zēnaka tim ti'ara, 'Ee an Yahudi mo teipsinni,'

† 18:39 18:39 Men zen Roma mo bosekam gubernorkam irik nül gwēk, zen hom mwin-mwankam totoresā bwinak de zini nuswe sone gwēk. Diki Yahudi mo yakla yawala Paska ennak ki kirekam lwa gwēk. Ahakon in zen bwinak lowehe gwēk, zen men zen Roma mo irik gin nikon de wet son hap ēasas gwe-gwēkke-Israel dikim ēzē-en gwen hap. Zep gubernor-gubernora mae hap nēser sone gwibik- Yahudi zi dikim engka en sam gwesibirida gwen hap.

san ha desa asa ebe mae hap zeser sonezim?"

⁴⁰ Ki zep ol mamkam ěgu ane gwe'ak, "Zini insa bějen! Barabassa ap hĭl tĭ sonezim." Barabas in, zen asaskam de te-alasa alal ta gwizimdin hip de zi.

19

Pilatus mo jana nabare zini kim Yesussu lamang da gwe'akke:

(Mat. 27:27-31; Mrk. 15:15)

¹ Pilatus ki zep jana zisi gubiridaka- Yesussu de zehan hap, zao de mam enkam tangolen hap. ² Jana zini in dekam zep dokot tě ngĭngĭsa mlin-mlin nuk, desa zep nolak ala nul soneblakteipsĭn zi hip de emaskam de weir sosublun makare naka. Zen hen teipsĭn zi hip de bajusa, sam dan kĭl makare naka, ala nosoblak. ³ Zěna zao zep botonkam blikip neisik gwebla'anzak-anakare swrě tan ola ban, "Dawem, bian. Em in zen-Yahudi mo teipsĭn nĭye." Kire ola ban zep nwe-mase san lek-lek da gwe'ak.

⁴ Etan kim něr halzak, Pilatus ki zep etan wet sobirida zaka, ki zep zě gubiridaka, "Emki hla tan. ěe ama etan ep zertreizim'in-em dikim anakan ětawa gwen hap, 'ěe homě zěno karekna hlaulblunan.'" ⁵ Yesussu kim něrwet so'anzak, dekam nama ngĭ nabare dokot tě weir sosun nuban hen teipsĭn zi hip de baju naban. Pilatus dekam

zep gubiridaka, "An zen-zini inye."

⁶ Hwěna Alap mo golak de mam-mam wenya hen Alap mo golak de jana nabare zi mo mam-mamna kim hla dak, dekam zep ol mamkam ěgu ane gwe'ak, "Desa te-lidak sonnak makan laink. Te-lidak sonnak makan laink."

Pilatus ki zep hwěna ding gulzimki, "Ki amki e-en te-lidak sonnak makan laink, sap ěe homě mae karekna hlaulblul."

⁷ Hwěna Yahudi zini in dekam zep ding nulblik, "Are mae mo tĭtĭ tabin olak zen eiwa tan hap dena, sap zen man zěnaka gubluka, 'ěe an Alap mo Tane.'" "

⁸ Pilatus kim kirekam sane gwe'anaka, dekam zep dawemkam aĭrĭ'anaka. ⁹ Dekam zep etan gol zebon tĭl halka, hen dekon zep etan Yesussu de zertĭlzĭn hap gubiridaka. Kim něrtĭlzĭk, zao zep takensĭblika, "Em in enda kone hata zaka?" Hwěna hom ding gulbluka. ¹⁰ Dekam zep gubluka, "Em san ema asa de ding gulblun hap baes gwe'ara? Ki san abon onak hom?- emsa de zeser sonen hap denaye, ahaksa emsa de te-lidak sonnak makan ta irin hip denaye."

¹¹ Dekam zep ding gulbluka, "Alap de ebe hap golblan srěmkam, dekam eno sosonna hom- dekam de Asa banakan mae gwěblan hap denaye. Zen zep, zini men zen Asa ebe hap něrgublul, zěno mae mo

karekna man ebon onakon taman kīnī'an."

¹² Pilatus kim kirekam sal-blaka, dekam zep wet soka, zao zep sap zi beyana insa etan gubiridaka- dekam de Yesussu zeser sonen hap. Hwēna Yahudi zi mo mam-mamna in man ol mamkam anakan ēgu ane gwe'ak, "Ki san em hen Romak de teipsin tangan zi nik mo jal zi?! Yesu in man zēnaka gu gweblaka, 'Ēe an eno mae mo teipsinni.' Kirekam de gunnu, zen nēno mae mo Romak de teipsin tangan zi nik mo jal zi. Eme zeser sone'anka, dekam man nwe-mase gwe'an: Em hen nēno mae mo Romak de teipsin tangan zi nik mo jal zi."

¹³ Kirekam kim salbiri-daka, dekam zep Yesussu de zerwet son hap gubiridaka. Zēna dekam zep klis gun hup de komal tum yawalak nikin aneka. Homanna men zēwe nikinki, orep mes bose nuk "Kaso Homan" kam. Desa Ibrani olkam man nen gwibirin "Gabata" kam.

¹⁴ Yakla nwna dekam bolak mes zauku, hen yaklana in, Paska hap de yaklana enamna, kim Paskanak dep de kamingni damerak-dekam de ka'an aumwa hap tembane yawalsa hohle gun hup. Pilatus dekam zep gubiridaka, "An zen, eno mae mo teipsin niye."

¹⁵ Hwēna zi beyana in man etan mamkam ēgu ane gwe'ak, "Jek-jak lak! Jek-jak lak. Te-lidak sonnak makan laink."

Pilatus dekam zep takensi-biridaka, "San ki ēe asa ere mae mo teipsin zini ansa te-lidak sonnak makan tain?"

Alap mo golak de mam-mam wenyā dekam zep ding nulblik, "Ano mae mo teipsin zini aha-en- Romak de teipsin tangan zi niye. Ahana hom."

¹⁶ Hēndep ki zep Pilatus te-lidak sonnak de makan ta irin hip zerguzimki. Jana nabare zini dekam zep hēndep irik dahak.

Te-lidak sonnak kim makan da inkke:
(Mat. 27:31-44; Mrk. 15:20-32; Luk. 23:26-43)

¹⁷ Yesu hup dekam zep zēre hap de te-lidak soblanna wē noso soneblak. Ki zep hēndep wē so halka, hēndep kwatap tek bosena Zi Nol Swrak zihataka. Ibrani olkam man desa nen gweblanan "Golgota" kam.

¹⁸ Zao zep te-lidak sonna iwe makan daink. Zao aha darena hen man makan nosoink- Yesu mo eiHYA-lip eiHYA-lipkam. Zēnaka ngirinnik.

¹⁹ Pilatus man gubiridaka-dekam de Yesu mo te-lidak sonnak anakarekam de ol ale gunsu makan gul irin hip, "An Nazaret walya Yesu- Yahudi zi mo teipsinni."

²⁰ Yahudi zini beyakam ol ale gunnu insa baca nul gwe'ak, sap men zēwe makan daink, zen Yerusalem kon langanak hom. Hen zen dan-ahare olkam ale nuk: Ibrani olkam, Roma mo olkam, hen Yunani olkam. ²¹ Alap

mo golak de mam-mamna dekam zep Pilatusu nen-blak, "Emki alena in sa de wet gulsun hup gubiridan. Bap zen anakan lwan, 'Yahudi zi mo teipsinni.' Diki anakan de ale gun hup emaka gubiridala, 'Zini an man zënaka gu gweblaka, "Ëe an Yahudi zi mo teipsinni." ' ' "

²² Hwëna Pilatus man ding gulzimki, "Men kirekamë ale gun hup gubiridal, mes ki kire enkam ale nul. Wet gulsun hup ama baes gwe'an."

²³ Dan-nër dan-nërkam de jana nabare zini kim Yesusu te-lidak sonnak makan da in'ik, dekam zep zëno pakeanna zëre mae hap hli-hli dak. Hwëna olk de baju blal zemka man neizim kinik. Zen dawem tanganna, yan wei maena hom, zep kalk son hap baes neizimk. ²⁴ Dekam zep zënaka nenbirdak, "Bap nen kalk son. Nen esa dobe abukam dam lasil- zen de teisyan hapye."

Zen dekam zep tame gun srëmkam syal neibik-mensa Alap mo olak orep hamal hap anakan ale nukye,

"Zen sa ano pakeanna hli-hli dal. Hen ano bajusa de teisyan hap de zini, dobe abukam sa dam dasil." *

Kirekam mes ki hamal hap dena Alap mo olak lwak, zen zep ki kirekam hëndep tame gun srëmkam syal neibik.

²⁵ Yesus mo te-lidak son golek denak we walya hen man zë ëzau'uk: An zem Maria, an zik mo osona, hen Klopas Bak mo wenya-zen hen bosena Maria, hen ëna Magdala kore wenya Maria.

²⁶ Yesus hon de ang ta gwen zini ahana zao hen golek zau'unka- mensa Zëna kwasang gwe-gweblakake. † Yesus kim an zemka hlauku, hen zëre hon de ang gwe-gwen zini in sa hla taka, dekam zep an zemka gubiriki, "Anyan, in zen, eno tanena. Zen zen sa hwëna ano tim bwanak emsa golgwë gwera." ²⁷ Zëre hon de ang gwe-gwen zini in sa ki zep hen gubluka, "Eno anena in zen." Yaklana inkam zep hëndep nonola zëre mo golak golgwëka.

Yesus kim tilkike:
(*Mat. 27:45-56; Mrk. 15:33-41; Luk. 23:44-49*)

²⁸ Yesus kim tame gulku, "Ëre mo syala kitak mesë sul sonenan," dekam zep gu aneka- mensa hamal hap ale nukke Alap mo olak, Zën de anakan gun hup dena, "Ëe ama ho-hole gwe'an."* Zen

* **19:24** 19:24 Alap mo hamal hap de ola in, emki hlaun Mzm. 22:19nak. Ayatna awe mes "dobe abu" kam Orya olkam li nul sonek, hwëna Israel mo langnak dohena hom. Hwëna men kire tangankam dam dasik, angkam nen tawa naka hom. Zep hom husus gwe'an- dobe abukam de li yul sonen naye. † **19:26** 19:26 Yohanis mensa ayatnak awe "zini mensa kwasang gwe-gweblaka" kam gubluk, zen zënaka ki zerlëweka. Emki Yoh. 13:23 mo otde alenak hlaun. * **19:28** 19:28 Mzm. 22:16; 69:22

Alap mo ola insa dikim hen sul sonen hap ki kirekam gu aneka. ²⁹ Zao hen ki- kama ngatdarakkam de blome betekna, anggur ho enen naban. Jana nabare zini in dekam zep yera jaubum makare naka anggur hona iwe os nul inek, desa zep te bosena hisop tek gwënkam Yesus mo mipnak dep noltrë seblak. ³⁰ Kim akasibirki dekam zep gu aneka, "Ano syala angkam mes sowe henan." Dekam zep nola hondang gwebla hanaka, hëndep tilsiki.

³¹ In kim Yesussu te-lidak sonnak makan daink, yaklana Jumatkam. Yahudi mo mam-mamna man anakan ëdwam gwëk, "Te-lidak sonnak de zi dan-aharena in, bap zen Hari Sabatnak nama ëtëhe sonen." Mae hap kirekam ëdwam gwëk: Sap ka'an Hari Sabat yawal-Paska hap dena. Zep Yahudi zi mo mam-mamna Pilatussu abe dak, "Emki gubiridan- dekam de te-lidak sonnak de zi mo balaka tadrebir-zimdin hip, dekam de nabakam juwen hap, hen nabakam dikim lup guluhén hap." ³² Jana nabare zini dekam zep sek gwezak, dekam zep balaka kam nosozimk- zi darena mensa Yesus mo irgwa taha nakon hen dam taha nakon makan noso inkye. ³³ Hwëna Yesus onak kim yaing gwezak, dekam zep hla dak, "Zen mes tili." Zëno bala zep kam nosobla srëm

gwëk. ³⁴ Hwëna ahanik zep zabanak toman nokwa tiyerkam dang gulblula heka. Desan zep kala ban ho naban nabakam su në hezak.

³⁵ Èe an zenë bukuna ansa syal gwibi'in, èe ama ère mo nwekam kara tabi'ik, in zebë ebe mae hap eiwa gulzim'in: Èe tawana, in eiwa kire tangankam lwak. Èe mae habë ebe mae hap kirekam eiwa gulzim'in: Em dikim hen Yesussu taibliblan hap. ³⁶ An kitak mae hap ki kirekam lwak: Sap zep dena man Alap mo olak hamal hap ale nuk,

"Zëre mo danna molya kam nosoblak."*

³⁷ Alap mo hamal hap de olak anakan ki hen lwak,

"Zini in desa dang nulbli'ak, zen sa kara dal."*

Yusup ne Nikodemus ne kim Yesussu kaso hulak ën nekake:

(*Mat. 27:57-61; Mrk. 15:42-47; Luk. 23:50-56*)

³⁸ Hyanak ki zep Arimatea walya Yusup Pilatus osan dep song gwëka, ki zep Yesus mo tok naka dikim lo tasin hip abe taka. Yusup in sap Yesus hon de ang gwe-gwenna, hwëna zen aningkim ang gwe-gwëka, sap zen Yahudi mo mam-mam naka aïribirida gwëka. Pilatus kim gubluka, "Amki," dekam zep Yesus mo tokna zizeryahe halka. ³⁹ Nikodemus Bak man Yusupsu mas gweblaka.

* **19:36** 19:36 Mzm. 34:21; Kel. 12:46; Bil. 9:12 * **19:37** 19:37 Zak. 12:10; Why. 1:7

Nikodemus in, men zen orep Yesussu kam zīnī takake. Zen deban de drēnen hap de irase dawem nabare kire-kiresa golhal zaka- muru ban gaharu naban de siri gun nuka. Kire-kirena in, zēno dohonna tiga-pulu empat kilogram enkam. ⁴⁰ Drēnen hap de kaso hulak kim nērhatatak, zao zep kaen ngap-ngapkam itatak taka. Kim itatak ta'anka, irase dawem nabare kire-kirena insa man kaenna iwe nutul sone gwe'ak-deban de tahalen hap, Yahudi zini men kirekam zi tokna neibirida gwenanke. ⁴¹ Men zēwe Yesussu telidak sonnak makan daink, zēwe golek denak te tra nwe-awesna ki. Te trana iwe hwēna kaso hul gun ēsena ki- mensa te-ala beya zi hip hamal nul gublukke. Hwēna men zēbe hap hamal nulblik, dekam nama hom tī'inka. ⁴² Kaso hul gunnu in golek, hen Hari Sabatnak dikim hatan hap aha-ere jam maekam hom lwa'ak. † Zep Hari Sabatnak de syal tan srēm hap nabal-bakam aha hap de kaso hul hamal gulblunnak bohēkam idrē neka.

20

Yesus mo tokna kim kaso hulak nohwēnblakke:

(Mat. 28:1-8; Mrk. 16:1-8; Luk. 24:1-12)

¹ Minggukam kak tanggannak zep Magdala kore

wenya Maria Yesussu de drēnen kaso hul san dep song gwek. Kim hlaul kinik, "Lilikin kaso yala in mes irhi nul kinil," ² dekam zep Petrus osan dep hluwezak. Aha zini, Yesus hon de ang gwe-gwenna hen zao gwē'anka- men desa Yesus Zēna kwasang gwe-gweblakake.* Maria dekam zep guzimk, "Bian mo tokna mes nērhak, hen ēe homē tame gu'un, 'Endawe nēnek?'"

³ Dekam zep Petrus aha zini in han kaso hula in san dep hlu kēka. ⁴ Hwēna aha zini in nabakam hluweka, zep zen nonol hataka. ⁵ Zen ki zep ake irin hip huwe heka, hwēna kaen ngap-ngap enna insa zep zē hlaul inki. Hwēna zen hom tīl halka. ⁶ Hwēna Petrus kim lun kon hata zaka, zen hēndep ki zep tīl halka. Zen hen kaen ngap-ngap blala in ensa zep zē hlaul onka. ⁷ Hen kaenna men dekam nola tatak dablak, desa hen zē hlaulku. Zen lak gun nik srēm lwa'ak. ⁸ Ki zep hen aha zini men zen nonol hata zaka kaso hula iwe tilki. Zen dekam zep hen hlaulku, hēndep kim hyanak tame gulku, dekam zep Yesussu taībliblakka. ⁹ Sap menkam zi darena in hom tame ulki, hwēna kim iwe lilkī, zen dekam zep dam ulsuku- mensa Alap mo hamal hap de olak zēbe hap dena anakan lwakye, "Zen

† **19:42** 19:42 Yahudi mo Hari Sabatna, Jumat mo yakla dum gwehen nakon nait gwibik, hēndep Sabtu mo yakla dum gwe hennak zausuk gwek. * **20:2**

tin nikon sa ngaya gwera.”
 10 Zen dekam zep gol san dep
 ola halka.

Yesus kim Zënaka Magdala wenyä Maria hap zertreibirkike:

(*Mat. 28:9-10; Mrk. 16:9-11*)

11 Hwëna Magdala wenyä Maria nama kaso hulak iwe ë nakon gwë'ak, hen gosa kon gwë'ak. Zen ki zep go gwën naban huwehek-kaso mwa san dikim ake irin hip. 12 Hwëna dekam zep Alap mo dam taha nakore zi darena zë akeink. Zëno nik mo pakeanna ngap-ngapna. Men zëwe Yesus mo tokna nënnek, zao inikin'inkahana men desan nola kim nën nekke, ahana tana san dekam. 13 Zen dekam zep lakensibirki, “Em ba habe gona gwë'ara?”

Dekam zep ding gulzimk, “Ano Bian mo tok naka nërhak, hen ëe homë tame gu'un, ‘Endawe mes yap nënnek?’ ” 14 Kirekam kim guzimk, zëna ki zep tahan san lero gwek. Dekam zep hwëna Yesusu hla tak. Zen hwëna hom anakan tame tak, “An Yesus.”

15 Hwëna Yesus ki zep takensibirki, “Em ba habe gona gwë'ara? Em narasae tëbla'ara?”

Zen hwëna man kil ti'ak, “An te tra nwe awesna ansa de dam-en ta gweblan zi,” zep ding gulbluk, “San eme zer halka? Ki emki asa gubin, ‘Zaoë drënek,’ ëe aka etan zerhak.”

16 Yesus dekam zep bosena kim gubirki, “Maria.”

Maria ki zep etan lero gweblan naban Ibrani olkam takenblak, “Raboni.” Zëno enlalana nëno mae mo olkam, “Bian guru.”

17 Ki zep gubirki, “Bahem Asa babang tan, sap Èe nama homë ëre mo Bian osan dep song gwe'an. Hwëna ano oso walkam de gubirida gwen wenyaka em gubiridan, ‘Zen man gulu, “Èe ëre mo Bian osan debë song gwe'an. Zen ano Bian, hen eno mae mo Bian. Zen ano Alap, hen eno mae mo Alap.” ’ Kirekam em gubiridan.”

18 Zen dekam zep asa gubiridazak, “Èe mesë Biansa ngaya naka hla tanan!” Hen dekam zep asa tonbirida'ak-ola mensa abe mae hap de ayang gulzindin hip gubirkiye.

Yesus kim zëre hon de ang ta gwen wenyä kip Zënaka zertreizimkike:

(*Mat. 28:16-20; Mrk. 16:14-18; Luk. 24:36-49*)

19 Mingguna in mo kamen, ëe zëre hon de ang ta gwen wenyä aha-ere golakë lowe he'ak. Tïngare lilikinnï tayalsibin nik ërlwa'ak, sap ëe ama Yahudi zi mo mam-mam naka aïribiridak. Hwëna Yesus ki zep ano mae mo ngïrinnik jowe zaka, ki zep zë asa gubirida zaka, “Dawem. Em Alap mo taha terenake lowe he'an.”

20 Zen dekam zep abe mae hap taha zemka zitreizimki, hen zabanak de weina goltreizimki. Hla tankam ëe ama tangan ëisrip-sri gwek.

21 Etan ki zep asa gubiri-daka, "Em eiwa Alap mo taha terenake lowe he'an. Men kirekam Bian Asa zer soneka, Ëe hen kirekamë emsa lup gul sone'an." 22 Kirekam kim asa gubiri-daka, ki zep asa aha-en aha-enkam zëre mo ensasakam hop ta sonebirida gwe'anka-anakare ola ban, "Alap mo Enho Zen emsa ing gwe heblan." 23 Zen hen Alap mo Enhona in hap man asa gubiridaka, "Em dekam esa Alap mo dwam gwibin sin tingare zi hip anakan klis ul gwizim, 'Kirekam de karek-karek nakon de halenkam, Alap sa karekna insa tap gulsuk gwizim. Hwëna aha karek-karekna ansa, desa bëjen tap gulsuzimdin.' "*"

Jesus kim Tomas Bak hap Zënaka zertrëblakake:

24 Yesus kim abon mae jowe zaka, Tomas Bak, mensa nen gweblanan "dan de wë son walas" kam, zen dekam zao hom gwë'anka. 25 Hwëna kim hata zaka, ki zebë enblak, "Ëe Biansa गया nakaë hla lal!"

Hwëna Tomas man ap ding gulzimki, "Ëe aen de tahananak de paku weisa hlaulblun srëmkam hen towanzim-blin srëmkam, hen zabanak de weinak de towanblan srëmkam, ëe molyë na-en taïblik."

26 Aha mingguna kim tamank, ëe etan gola iwe lowe he'ak. Dekam

Tomas hen zëwe gwë'anka. Tingare lilikinni tayalsibin nik ërlwa'ak, hwëna Yesus ki zep ano mae mo ngirënnik jowe zaka. Dekon zep asa gubiridaka, "Dawem. Em Alap mo taha terenake lowe he'an." 27 Ki zep zë Toma'a gubluka, "Emki taha bolkam ano tahananak de paku weisa towanzimdin, hen emki Asa zaba weinak towanblan. Bahem taïbli srëm gwen! Emki taïblin!"

28 Tomas ki zep ding gulbluka, "Are ano Teipsinni, hen ano Alap!"

29 Ki zep Yesus ding gulbluka, "Em in Ënaka de hla tankame taïblinda. Hwëna men zen Asa de hla tan srëmkam ëtaïbli'an, zen hë'ho gwibinnik lowe he'an!"

Yohanis kim anakan srip gulsukuke, "Ëe kire habë bukuna ansa syal gwibik."

30 Yesus owas-owasna beya naka syal gwe-gwibirki- zëre hon de ang ta gwen wenyä ano mae mo nwenak. Hwëna ëe homë tingan bukuna awe ale guk. 31 Ëe mae habë bukuna ansa ale gulzimkem dikim anakan ëtaïblin hap, "Yesus Zen eiwa nësa de गया tabin hip de Teipsinni, hen Zen Alap mo Tane." Sap kirekam de Yesussu taïbliblan kam, zen dekam esa hëndep denaban ëngaya gwer.

* 20:23 20:23 Mat. 16:19; 18:18; 1Yoh. 5:16-17

21

Yesus kim tuju enkam de zère hon ang ta gwen wenyä kip Zënaka zertreizimkike:

¹ Zao kim lwa se'ak, Yesus ki zep etan abon mae Ho Gutuna Galileak jowe zaka. Ho gutuna in mo aha bosena Tiberias. A kirekam mo zè lwakye: ² Zao kim lwa se'ak, èe Yesus hon de ang ta gwen wenyä tuju enkamè lowe he'ak- anaka-en:

Petrus,
Tomas- mensa nen gwe-
blanan "dan de wè
son walas" kam,
hen Galilea mo èna Kana
walya Natanael,
hen Zebedeus Bak mo walas
darena,
hen ahana dan-dan- Yesus
hon de ang è gwen
wenyaye.

³ Petrus ki zep asa gubiri-
daka, "Èe hogwe tahyon
habè song gwe'an."

Ki zebè ding ulblik, "Èe
asa ang tal." Ki zebè bulkum
sek gwèk. Hwèna kam blalè
sap jalana ho gutuna iwe os
ul tinek. Hwèna hogwena
hom mae tëhek.

⁴ Kim hleng gwèk, Yesus
dekam zep ho gutu alpnak
zau'unka, hwèna èe homè
anakan tame lak, "Wakin
Yesus." ⁵ Zën zep asa gu-
biridaka, "Wal sei-siwir, em
wèhè hogwena lahyol?"

Ki zebè ding ulblik, "Èe
homè." ⁶ Ki zep asa gu-
biridaka, "Dam taha san de
bul alp san emki os gun.
Dekam esa lahyol." Ki zebè
desan os uk, hwèna dekon
zep hogwena beya enkam

bìti gwèk. Etan gul inenna
ama sap akabik.

⁷ Mensa Yesus kwasang
gwe-gweblaka, zen zep
Petruusu gubluka, "Wakin
Bian!" Kirekam kim sal-
blaka, ki zep tahan baju
zemka ala soka. Ki zep
honak heyä gwe ineka. ⁸ Èe
ahakore wenyä sangankam
zebè bulkum alp san dep
èrtro kinik- hogwe beyam-
bya nabare jalana insa de
bail song gwen naban, sap
èe homè dekam alp nakon
èlanga gwe ha'ak. San ha
100 meter enkam mes yap.
⁹ Kimè atiti gwè'ak, ki zebè
zè hogwe auhlu gun berya
akek. Syauk debala man
zè auk gwè'anika. Hogwe
naban roti naban zèwe nola
ine'ak.

¹⁰ Yesus ki zep asa gubiri-
daka, "Hogwena insa lahyol
emki da-en teisyä halzan."

¹¹ Petrus dekam zep bu-
luk sewe seka, ki zep jalana
insa alp san dep il gilhaal
zaka. Hogwena yawal-yawal
en nik zè bìti gwèk, beyana
153 enkam. Sap man ki zè
beyakam bìti gwèk, hwèna
owas hap jalana in kalk nè
srèm gwèk. ¹² Yesus ki
zep asa gubiridaka, "Haen,
nen tembane tan." Èe
hwèna ama anakan de tak-
ensiblin hap baes tak, "Bian,
em nara?" Sap èe mesè
tame lak, "An Bian sake."
¹³ Ki zep Yesus asa golek de
tabir zika, hen rotina insa
ap kae gwibir-zimki- hogwe
täblinnì in han.

14 Zep ho gutu alpnak iwe, zen dan-ahanna kim zëre hon de ang ta gwen wenyä abe mae hap Zënaka zertreizimkike- tïn nikon de ngaya gwen hyanak.

Yesus kim Petrus hun ola lonkake:

15 Kim tembane tasik, Yesus ki zep Simon, aha bosena Petrusu, takensiblika, "Yohanis Bak mo tanena Simon, em san eiwa dawemkam Asa enna lwa gwebla'ara?- wal bose wal om onakonye."

Ki zep ding gulbluka, "In kirekam, Bian, Ena tawana: Ëe ama Emsa enna lwa gweblanan."

Yesus ki zep hwëna ding gulbluka, "Ki amki ano domba zahosa kara ta gwibir."

16 Hom holo gwe'ak, etan ki zep takensiblika, "Yohanis Bak mo tanena Simon, em san eiwa Asa enna lwa gwebla'ara?"

Ki zep etan ding gulbluka, "In kirekam, Bian, Ena tawana: Ëe ama Emsa enna lwa gweblanan."

Ki zep hwëna ding gulbluka, "Ki amki ano domba zahosa kara ta gwibir."

17 Etan ki zep dan-ahanna takensiblika, "Yohanis Bak mo tanena Simon, em san ema Asa enna lwa gwebla'ara?"

Dan-ahanna in kim kirekam takensiblika, enlalana dekam zep doweblihanaka. Dekam zep ding gulbluka, "Bian, Ena kitak tawana. Ena tawana:

Ëe ama Emsa enna lwa gwebla'an."

Ki zep hwëna ding gulbluka, "Ki amki ano domba zahosa kara ta gwibir. 18 Eiwa tangan nakaë emsa gublu'an: Em kime nama seiwirik gwëka, em ene pakeanna ala so gweka, hen men desan dep ena enlala gwe-gweka, em ene desan song gwe-gweka. Hwëna bogolak, em ere mo tahana esa in sosulu, hen eno tahana sa nahaler, hëndep ere mo dwam gwibin srëm san dep sa emsa nërhal." 19 Yesus mo kirekam de gublunna in, Zen anakan kim goltrëblaka, "Em kirekam esa Alap mo bosesa dikim teip gulsublun hap tilï."

Yesus ki zep etan gulbluka, "Asa em zertron."

Yesus kim zëre mo kwasang gwe-gweblan zini tonblakake:

20 Petrus kim lero gweka, ki zep wal bose zemka hwëna hla taka- mensa Yesus Zëna kwasang gwe-gweblakake. Zini in men zen aumwa hap de tembane tannak Yesus zëre mo golek denakon nikin'inkake, hen in zen anakan takensiblika, "Bian, nara sa emsa kirekam zergulu?"* 21 Petrus ki zep Yesussu takensiblika, "Bian, zini an zen nëno nik mo alp nakon nikin'ira, zëbe hap dena banakan sa lwal?"

22 Ki zep ding gulbluka, "Em ba hap de zëbe hap dena tawa gwen hap? Eyë

* 21:20 21:20 Yoh. 13:23

desa dwam gwebla'anam, ngaya naka de etan jap tazan hap, zen san eno syal?- kire hap denaye. Em diki Asa em zertron.”²³ Dekam zep Kristen zinik ola anakan nol halasenk, “Zini zen na-en molya tülki- Yesus de lwa halzan srëmnakye.” Hwëna Yesus anakan hom guku, “Ëe ama desa kirekam dwam gwebla'an.” Zen diki man gubluka, “Ëyë desa dwam gwebla'anam, ngaya naka de etan jap tazan hap, zen san eno syal?- kire hap denaye.”

²⁴ Ëe an zen- mensa Yesus kirekam gubluka. Zen in zebë ebe mae hap bukuna ansa ale gulzimk. Ano ola an eiwa tangaranna, hen men zen aban mae lowehe gwenan, zen hen man ano ola ansa eiwa nul gwenan.

²⁵ Yesus mo syala nama beya tangankam lwa kini'an- ano ale gun srëmkam. Zëno syalsa de aha-en aha-enkam ale gunkum, dekam bukuna maka sërkam ëbeya gwe'an. Okamana an molya sowehek- bukuna insa de zë kang ta gwen hapye.

Yesus mo dua-blas enkam de dam tasibin zi hip de aïsîl

¹ Dawem, Bian Teopilus Bak,*

Lukas ona kon:

Nonol mensaë ebe hap ale gulbluk, zao mesë kitak emsa aïsîl gweblak- Yesus mensa syal gwe-gwibirki hen tawa ta gwibirkiye, men dekon nonol syala kon gwesibir hanaka, ² hëndep Alap ngatan zi mo lang san dep zer ine halka. Hwëna zer inehan srëmnak aumwa hap de ola kim zëre mo dam tasibin zini tonbirida gwe'anka, Alap mo Enhona dekam zep dekam de tame gun hup de sosonna golzimki.

³ Karek yala insa de goltowennak kim tilki, dekon kim etan ngaya gweka, Zen empat-pulu yaklakam etan-etankam zëre hon de ang ta gwen wenyä kip Zënaka zertrei gwizim'inka. Zen hen dekam owas-owasna man syal gwe-gwibir-zim'inka- dekam de anakan taïblïblan hap, "Zen eiwa mes tangan ki etan ngaya gweka." Dekam hen Alap Zën de irik gin hip denaka tawa ta gwibi'inka. ⁴ Aha yaklakam kim golëtembane gwe'anka, dekam zep gubiridaka,

"Yerusalem an kon na-en bahem sek gwen. Men desaë emsa gubirida gwek, Bian de kiresa ebe mae hap zer sonezimdin hip dena, desa em kon kara gweblan.* ⁵ Sap Yohanis zen hokam baptis ta gwibirki, hwëna molya holo gwek, emsa hwëna Alap zëre mo Enhokam sa baptis ta gwibiri."

Alap kim Yesussu ngatan zi mo lang san dep zer ine halkake:

⁶ Zëre hon de ang ta gwen wenyä in kim zë nama tagam nëbla'ak, ki zep zë dakensik gwebla'ak, "Bian, Em san ha ankam tanggan esa Israelsa teipsibiridala- Roma mo irik gin nikon dikim asa gwiswe sonen hapye?"

⁷ Ki zep ding gulzimki, "Ebe mae hap hom nëre mae mo Bianna golzim'ira- em dikim hamal hap anakan ëtawa gwen hapye, 'Israel dekam sa ëzë-en gwer.' ⁸ Hwëna Alap sa ebe mae hap sosonna golzimdi- zëre mo Enhona kim de ebon mae ing gwe'ankaye. Em dekam esa abe hap dena ol halada gwer- nonol tanganna Yerusalemk awe, hen awe de langna an san, hëndep Samaria, hëndep okama topse gwenna."*

⁹ In kim ki zë kirekam tonbirida'anka, Alap ki zep zëno mae mo nwenak zer ine halka. Hëndep butna ki

* 1:1 1:1 Luk. 1:1 * 1:4 1:4 Luk. 24:49; Yoh. 14:16-17 * 1:8 1:8 Mat. 28:19; Mrk. 16:15; Luk. 24:47-48

zep zëno mae mo nwe nakon aning ta inehak.

¹⁰ Yesus in kim sewe se'anaka, zen nama ngli san ëkara gwe se'ak. Hwëna mumuk ennak zep zi darena baju ngap-ngap ala oson naban jo kë ine zaka. Zëno mae mo alp nakon yau'unika, ¹¹ ki zep zë enbiridaka, "Galileak de zi, em ba habe gulk sun ëkara gwe se'an? Yesussu in Desa zer ine hannak kara la soner, Zen in kirekam kara la sonenan, kirekam sa etan lwahal zala."

Yudas mo weinak dep kim zini dam dasikke:

¹² Zaitun tra nabare kwatap tekna in zao lowe he'ak, Yerusalem kon langana aha-ere kilometer enkam. Zen kim kon etan Yerusalem san dep lwanda halzak, ¹³ golak kim yaing gwezak, ki zep gulk de tekson san dep sesek gwekmen zëwe zëna lowehe gwekke. Zëno mae mo bosem-sena:

Petrus, Yohanis,
Yakobus, Andreas,
Pilipus, Tomas,
Bartolomeus, Matius,
hen aha zini Yakobus- zen Alpeus mo tane,
hen Simon. Zen men zen nonol Israel dikim Roma mo irik gin nikon ëzë-en gwen hap de ësas gwen- nak ang gwekake.

Hen ahana, Yakobus mo tanena Yudas. *

¹⁴ In zen zë lowehe gwe'ak, we walya hen ki. Ahana Yesus mo anena Maria. Yesus mo oso walya hen zao lowe he'ak. Zen kitak aha-ere enlala naban Alapsa nen sonebla tine gwe'ak. ¹⁵⁻¹⁹ 18Yudas in zen Yesussu zerguku, te-alana mensa zëre mo syal karekna inkam nërblak, dekam zep ngana zerka. Hwëna ngana iwe zep karekkam zanka. Usis ahlena hëndep kitak tangan teiswen nahlablak. 19Yerusalemk de weny a kim tingan nasalblandak, zen dekam zep hwëna ngana insa zëre mae mo olkam bose dak, "Akeldama" kam. Zëno enlalana "Zi Kal Kama." †

¹⁵In zen Yesussu de taibliblan weny a gulk de teksonnak ëtagal gwek, beyana 120 enkam. Petrus dekam zep zëno mae mo ngirin nikon luweka, ¹⁶⁻¹⁷ki zep gubiridaka, "Aya-wal oso-wal, eiwa Alap mo hamal hap de ola, zen aha-en mae bëjen jowe srëm gwen. Zep Yudas Bak hap dena mensa Alap mo Enhona hamal hap Daud Bak hap golblaka, zen mes ki kirekam lwak. Sap zen nëno mae mo apde syal bosemensa Bian hen dam tasiki, hwëna zen ki zep Yesussu de balk tan hap zon guluda

* **1:13** 1:13 Yakobus mo tanena Yudas, zen zen hom Yesussu zerguku. In zen zerguku, zen aha zini Yudas- ëna Kariot wal. † **1:15-19** 1:19 Mat. 27:3-10 Bosena "Zi Kal Kama" hap dena, emki Mat. 27:8 mo otde alenak hlaun.

* **1:15-19** 1:16-17 Mzm. 41:10; 55:13-15; Yoh. 13:18

zaka.* 20 Daud Bak mensa buku Mazmuruk ahana Yudas hap dena hamal hap ale gulku, zen a kirekam moye:

'Zëno gola dikire dan-en gwek,

hen bap zen zë aha zi gwën.'

Hen etan anakan mas gulku,

'Zëno syala dikire ahanik gulink.*

21-22 Zep nen esa ahanaka zisi zëno weinak dep dam lasıl, dekam eka etan ëdua-blas gwek- Yesus hup denaka ekakim anakan ol halada gwek, 'Zen mes tın nikon etan ngaya gweka.' Hwëna anakare zisi nen dam tasın: Men zen nonol lonesen nakon ang ta gwekke, in kim Yohanis Yesussu baptis taka, dekon Yesus mae han nëbon mae ang ta gwek, hëndep yakla in dekam nëno mae mo ngırın klesnak zer ine halka. Zen kire naka esa dam lasıl-men kiye hen nëna."

23 Dekam zep men zen zë tagal gwek zi darena dam nososuk. Ahana Matias. Aha zini Yusup. Zëno bosena dan-ahan. Zen zep hen "Barsabas" kam ahaksa "Yustus" kum nen gweblak. 24-25 Dekam zep kitak Biansa nen soneblak, "Bian, Em tıngare zi mo enhona tawana. Yudas mes zëre mo syala hli yulku-dekam de song gwen hap, men kirekam Ena hamal hap dam tasikike. Zep abe

mae hap Em zi darena an kon anakan dam tasizimdin, 'An zen sa zëno weinak syal gwera.' " 26 Kim ëgu sonesik, ki zep dobe abu mo kim syal neibik. Matia'a zep dam dasik.

2

Alap mo Enhona kim hatakake:

1 Yahudi mo yakla yala Pentakostanak* kim zauk, dekam tıngare Yesussu de taıblıblan wenya aha-erenak lowe he'ak. 2 Mumuk ennak zep nglı nakore asese yala nasal gubluk. Gola men zëwe lowe he'ak, zao zep hëndep tıl zıka. Man zë wal-wale gweka. 3 Dekam zep zi mahal makare syauk hıtın beyam-byana hla nulidak. Syauknu in hëndep zëno mae mo nol bol tahannak zep mawa mo kim ëzauk ine gwe'anzak. 4 Alap mo Enhona dekam zep ing gwe hebiridaka, dekam zep Alap zëre onakore sosonkam owas ola donbi'ik- zëre mae mo tame gun srëm olkam.*

5 Dekam Yahudi zini, dawemkam de Alapsa betek gwe-gweblan wenya, zen mes tıngare lang nakon yakla yala in hap Yerusalemk ëtagal gwesik. 6-11 9 Lang bosesen-sena in dekore zi ëtagal gwek-

Partia, Media, Elam,

* 1:20 1:20 Mzm. 69:26; 109:8 * 2:1 2:1 Paska hyanak yaklana 50kam naıt gwıbık, dekam zep Pentakostanak zauk gwek. Yahudi zini dekam gandum dansa de taran hyanak Alapsa man isrip-sri në gweblak. (Im. 23:15-21) * 2:4 2:4 Kis. 4:31; 10:44-46; 19:6; Mrk. 16:17

Mesopotamia, Kapadokia,
Pontus, Asia,

10 Prigia, Pamfilia, Mesir,
hen langna Libia mo ë yala
Kirene mo irik gin ë-ë
nakon,

hen ë yala Roma kon.

11a Ahakon hen lang tekna
Kreta kon,
hen langna Arab kon.

Ahakon Yahudi mo ausu
nakorena,

hen ahakon men zen
aha zi ausu nakore
zini Yahudi hon bitî
gwekke.

6 Zini in kim asese aukuna
insa ësak, dekam zep
anakare hap ehlu-hluk
gwezak, "An ba owas zë
lwa'an?" Zen dekam zep
auna ehlozak: Sap zen zëre
mae mo ë-ë nakore olkam
de ëtorannak Alap mo Enho
nabare wenya insa sane
dabi'inzak. 7 Ètenggwaran
hap zep hëndep zënaka
nenbiridak, "Zini an zen
ëton'an, zen sap tingan
Galilea kore zi. 8 Nen hwëna
ba habe nëre mae mo olkam
de tonbinnik sane labi'in?
11b Zen hwëna owas tangan
hap am nëno mae mo olkam
Alap mo owas syal gwe-
gwibinni donbi'in!" 12 Zen
man tangan sërkam de
tenggwanbiridan hap enlala
nik topse neibirida'ak, "An
ba hap ki zë lwa'an?"

13 Ahakon hwëna man
swrë dabik. Man nen-
biridak, "In ho mamaksa
de mamkam otdebin hip ki
ëgwër."

*Petrus kim zi trana in hap
srip gulsuzimkike:*

14 Petrus ki zep seblaskam
de wal bose wal zem in han
golëluk taka, zëna ki zep
ol mam-mamkam zi trana
insa tonbiridaka: "Aha lang
nakore aya-wal oso-wal, hen
tingare Yerusalemk awe de
lowehe gwen wenya, ëe anik
srip gulsuzimk. Dawemkam
ësane gwek. 15 Zini an
ho mamakna hom notdebir.
Em bap kirekam kil libir!
Sap an nama kaknak- yakla
nwena sembilannak. Kire
jannak ho mamakna hom
notde gwibirin. 16 Hwëna
an Alap mo ol ayang gul
gwen zini Yoel Bak mo ol gu-
gun sun ki lwanan. Zen a
kirekam mo gu-gukuye:

17 'Alap man gu-gubirida'ara,
"Aumwa hap de yaklanak,
Èe asa ëre mo Enhosa
tingare zi hip hlë ta
sonezim.

Eno mae mo zi walasna hen
wenam tol-tola hamal
hap de olsa sa don-
birida gwer.

Eno mae mo wal sei-siwiri
nwena sa ëlirisin gwe-
gwizim.

Hen eno mae mo bong-
bongna abe hap dena
eisirkim sa kara nul
gwer.

18 Hen sap bose srëm wenya
men zen zi nik ëbabu
gwe-gwenan, Èe asa
zëbe mae hap hen
ëre mo Enhosa hlë ta
sonezim-

sap wekam dena, hen sap
zikim dena.

Zen hen dekam sa hamal
hap de ola donbirida
gwer.

19 Ęe asa owas-owassa syal
gwe-gwibir-
nglinak hen kamanak,
kalkam dena, syaukkum
dena, hen ahakon
butkam denaka.

20 Yakla nwena sa kawesik
gwera,

hen benna zi kal mo kim sa
kal-kal gwe-gwer.

Bian mo hatan yakla yala in
de golek de gwenkam,
kirekam sa lwa gwer.

21 Dekam men zen de Biansa
anakan dakenbla'ak,
'Asa Emki ngaya tan,'

zen zen sa ęngaya
gwer." ' '*

22 Petrus ki zep etan ayang
gulzimki, "Israelk de zi,
asa sane lak. Ena tawana:
Nazaret walya Yesus hup
Alap man owas-owasna
syal gwe-gwibir-blika- em
dikim anakan tame tan
hap, 'An Zen tangan- Alap
zere mo zer sonen Zi niye.'

23 Hwena Alap, zere mo
hamal hap de enlala gwibin
sin ki kirekam ebe mae hap
tapbla tazimki. Hęndep
em dekam zebe karek gol
gwen zi niban apdenak te-
lidak sonnak de makan ta
irinkim lak. 24 Hwena juwen
zi mo langnak kim sap ati
gwe ineka, hwena Alap
dekon etan zeser soneka,
dekam zep etan luwen taka.
Sap Alap mo Tanena in,
Zen bęjen hęndep denaban
zewe gwę gwen. 25 Yesus
hup dena Daud Bak mes ki
hen anakarekam guku,

Ęe ama Biansa anakan tame
tak,

Zen sa asa zergwę gwera.

Zen man asa dam taha
nakon zerzauk sone
gwe'ara,

ęe zep asa tatem zauk gwer.

26 Ano enhona in zep sam
gwesik gwenda,

hen mipkam tęrkam asa
Alapsa isrip-sri gwe-
gweblal.

Ęe hen ama ęre mo tim hip
dena anakan taibli
gwebla'an, "Zen sa
ano timni tin hyanak
ap ęse gulblula."

27 Sap asa men zao nęr
dwanu'ak, Alap, Em
molye zę asa da tasiki.

Ere mo lalak Zini ano timni
zewe molya batrek.

28 Sap em mese ngaya gwen
hap de orana abe hap
zertręblaka.

Zep ęe kimę eno dang
gwęnnak hata'ak,

sęrkam tangan asa isrip-sri
gwe-gwer.' '*

29 Petrus ki zep ayang gulz-
imki, "Aya-wal oso-wal, ęe
damnak emsa nęre mae mo
auyanna Daud Bak hap de-
naka gubirida'an: Zen mes
tilki, ki zep nęr dwanuk.
Men zao nęr dwanuk, zen
nama hęndep angkam nęre
mae mo ngirinnik lwa'an.
Zep Daud mo ola in, batren
sręm hap dena, zen zere hap
hom ki guku. Zen hwena
Auyan-tane zem Yesus hup
ki gu-guku. 30 Daud in hen
Alap mo olsa de ayang gul
gwen hap de zi, hen Alap

mes ki desa anakan gu-guk gweblaka, 'Eno ïrik gïnni ere mo auyan-tane hap asa golblal.'*

³¹ Zen ngein sin dep nësa de ngaya tabin hip de Zi hip dena mes tame gulku, zep zëbe hap dena anakan hamal hap gu-guku, 'Alap molya Desa drë nwanunnak da tasikï, hen zëno timni molya zëwe batreblak.' ³² Zep eiwa mes tangan dam gwesinïn: Yesus Zen Zen! Alap mes Desa tin nikon etan ngaya taka. Aena mesë kitak hla lak. ³³ Zen angkam Alap mo dam taha nakon teipsinkim nikin'ira, hen Alap mes zëre mo Enhona zëbe hap zerblaka. Zen in zep hen Desa abe mae hap namen an hlë ta sonezimmira- in kirekam ena asa kara labi'in hen sane labi'inye. ³⁴⁻³⁵ Sap Daud Bak zëna hom ngatan zi mo lang san dep sewe seka. Hwëna zen man Teipsin nika dan ake seka. Zep anakan guku, 'Bian Alap ano Teipsinni man gubluka,

"Ère mo dam taha nakon emki nikirin- dekon de hen teipsinkim ïrik gin hip.

Ki asa hwëna ebe hap de jal zini ere mo tana ïltikinnik sisik gulin."*

³⁶ Zen in zep, Israelk de zi, emki dam taha nakon de nikirin Zini insa tame tan. Yesussu, men Desa ena te-lidak sonnâk makan la inkke, Zen Desa Alap

teipsinkim drë neka. Zen in Zen- nësa de ngaya tabin hip de Zi niye!"

³⁷ Petrusu in kim kirekam sane da'ak, zëno ola in man tangan zëno mae mo enhonak tïsik. Dekam zep Petrusu zëre mo wal bose walya in han dakensibiridak, "Aya-wal oso-wal, ëe ki basa asa syal eibir?- Alap dikim etan asa sam gwesibiridan hapye."

³⁸ Petrus ki zep ding gulzimki, "Em ëhalek! Dekam ëe asa emsa kitak Kristus Yesus mo bosekam baptis labir. Dekam sa Alap eno mae mo karek-karekna tap gulsuzimdi. Zen dekam sa hen zëre mo Enhona ebe mae hap hlë ta sonezimdi. ³⁹ Zëre mo Enhosa de hlë ta sonezimdin hip dena mensa Alap gugubiridaka, zen hwëna nëbe mae en hap hom. Hwëna tingan men desa Alap Kristussu de taïbliblan hap dam tasibi'inka, zen hen zëbe mae hap- sap eno mae mo walas, aza-tane wal, hen sap langanak de zi ausu, hëndep lang topse gwennak dena."

⁴⁰ Kirekam-kirekam ol zim-zimkim zë tonbirida gwe'anka. Hen dekam de ëhalen hap anakan titi ta gwibi'inka, "Ëngaya gwen hap de ëdwam gwenna, karek-karek gulin hana gwen zi nikon emki ewet so gwen." ⁴¹ Men zen Petrus mo ola in kon ëhalek, desa dekam zep baptis dabik. Yaklana inkam in zen

Yesussu daïblîblak, beyana san ha tiga ribu enkam mes yap.

Yesussu de taïblîblan wenyâ kim aha-ere enlalakam lowehe gwekke:

⁴² Men zen Yesussu daïblîblak, dekam dua-blaskam de zini in mo tawa tabinnik isrip-sri naban ëtagal gwe-gwek. Zen golgol san aha-ere enlala naban hen tagal gwenda gwek-dekon de Alapsa abe ta gwen hap, hen Bian Yesussu de enlala gweblan hap de rotisa twenblanda gwen hap, hen zep de anggursu otde gwibin hip. ⁴³ Dekam dua-blaskam de dam tasibin zini in owas-owasna beya tangankam syal neibirida gwek, zep dekam kitak man dengguanbirida gwek.

⁴⁴ Zen kitak aha-erenak lowehe gwek, hen zëre mae mo kire-kirena apdekam bi nëblanda gwek. ⁴⁵ Ahakon zëre mae mo kamana hen kire-kirena te-ala hap lirak da gwibik. Te-alana desa tahalha wenyâ kip kap da gwizimk. ⁴⁶ Hen dekam Alap mo golak mwin-mwankam ëtagal gwe-gwek-

dekon de Alapsa gu sone gweblan hap. Zëre mae mo golgol san hen apdekam isrip-sri naban tembane tanda gwek. Zëno mae mo enlalana dekam Alap en mo bosesa de ⁴⁷ teip gulsublun en hap lwa gwizimki. Dekam tingare zini man sam neisibirida gwek. Hen Bian mwin-mwankam zini zëbon mae

de bitî gwen hap masmas gul gweka- Zëna men desa ëngaya gwen hap dam tasibirkike.*

3

Petrus ne Yohanis ne kim zi lekna dawem lakake:

¹ Aha yaklakam Petrus ne Yohanis ne hen man ang ëka- men kirekam Yahudi zini ëgwë gwenanke. Sap zen kam-en Alapsa nen sone gweblanan. Zen zep hen kam-en Alap mo gol san dep song ëka- dekon de hen en soneblan hap. ² Nonol lilikinni, bosenâ Nwe-Awesna, zëwe zi lekna yakla jamkam nënne gwezak-dekon de zini, men zen Alap mo golak bitî gwe-gwek, desa te-ala hap aberbe ta gwibin hip. Zini in jaha gweblannak ki hëndep lek gweka. ³ Petrus ne Yohanis neka kim lil zinnak ake guku, ki zep abe soka, "Ap tol te-alasa olbla." ⁴ Ki zep zë karatda la'anka. Petrus zep hwëna gubluka, "Asa emki karatda son." ⁵ Ki zep anakare enlala naban karatda so'anka, "Basa wëhë ap olbla'anka?"

⁶ Petrus ki zep etan gubluka, "Ano nik mo te-ala kasona hom tangan. Hwëna ëe ama emsa enbla'an: Nazaret walya Kristus Yesus mo bosekam em luwen hen song gwen."

⁷ Ki zep Petrus dam taha nakon sap luwen tan hap mas gwebla'anka. Hwëna mumuk ennak zep zini in

* 2:47 2:47 Kis. 4:32-35

mo tanana hëndep dek dan naban sosen nēblak. ⁸ Hetyak gwesik kininkam zep luwesik ane kinika. Ki zep hëndep Alap mo gol tekson san ertilki. Hwēna zini in nama ki isrip-sri hap hetyak-hetyak gwe naserankam tē nasen'anka-Alap mo bosesa de teip gulsublun naban. ⁹ Zi beyam-byana in zen Alapsa de gu soneblan hap teksonna iwe lowe he'ak, zen kim Alap mo bosesa de teip gulsublun naban de tē naserannak hla dak, ¹⁰ ki zep zē tame dak, "O an zi lekna men sake!- men zen mwin-mwankam nonol lilikinnik nikin gwendake!" Zao zep sērkam tangan dengguanbla'ak, "An bakan tangan ki dawem gwenda?!"

Petrus kim zi lekna insa de dawem tan hap dena srip gulsuzimkike:

¹¹ Zini in Alap mo golak de tekson-tekson san Petrus ne Yohanis neka ki babang son naban ang gwizim nisen gwe'anka- hëndep teipsin zini Salomo Swe mo teksonnak ertilki. Tingan men zen zē lowe he'ak dekam zep tengwaran naban hlu-hluk gwezak. ¹² Petrus ki zep gubiridaka, "Israelk de zi, em basa lengwanbir? Em san mae habe asa karatda labi'in?- 'Zini an zēre nik mo sosenkam ki dawem lala?' Ahaksa, san ha ema asa enlala eizim'in?- 'Zen Alap hon de tal eisin zi dare. Zep dawem lala.'" ¹³ Hwēna

kirekam hom. Zen nēre mae mo auyan walya Abraham, Isak, hen Yakob mo Alap, Zen nēp syal gwibir-zimdin dikim Yesus mo bosesa mam gun hup. Hwēna em Desa zi tan zi hibe nēr hom ergusimk. Hëndep Pilatus mo ola ema blum ullik- zen kim sap zeser sosen hap gublukaye. ¹⁴ Em karek gol gwen srēm enho lalak Zini Yesussu ema tan hap ergusuk. Hwēna zi tan zini Barabas Baksa dikim zeser sonezimdin hibe Pilatusu asas lak. ¹⁵ Hwēna nēno mae mo engaya gwen hap dena men zēno tahanak lwa'an, hwēna Desa ema lak. Hwēna Alap mes Desa tin nikon etan ngaya taka. Èe mesē ère mae mo nwekam hla la gwek. ¹⁶ Zini an Yesus mo bosen kim salbiri, dekam zep taiblilala. Hëndep dekam tangan zep dawem gwera- an kire naka ena hla lanan hen tame lananye.

¹⁷ "Hwēna aya-wal osowal, èe tawana: Em tame gun srēm kame kirekam syal eibik. Hen nēno mae mo nol-nola hom anakan tame nuk, 'Nen kire zisie karek la'an.'" ¹⁸ Hwēna orep Alap mo ol ayang gul gwen zini mes ki anakan egu gwek, 'Israelsa de ngaya tabin hip de Zini sa karek dal.' Zep Alap mo ola iwe dikim zaun hup, em mese kirekam tame gun srēm kam syal eibik.* ¹⁹ Zen in zep, em ehālen, ki Alap osan lwan dahak.

* 3:17 3:17 Luk. 23:34; 1Tim. 1:13 *

3:18 3:18 Mzm. 22:1-21; Yes. 53

Zen dekam sa eno mae mo karek-karekna tap gulsuzimdi. ²⁰ Hen Alap dekam sa Yesus mo enhona hlë ta sone gwizimdi- dekam de eno mae mo enhosa tatete ta gwizimdin hipye. Hen Alap sa etan Yesusu nöp zer sonezimdi. Sap Zen Zen-Israelsa de ngaya tabin hip de Zini, Bian Alap mensa dam tasikïye. ²¹ Hwëna Zen ngatan zi mo langnak sa gwë gwera- hëndep Alap de tingan oto gulsun hup de yaklanak kim de hata'ak, men kirekam Alap mo ol ayang gul gwen zini ëgu-guk gwekke. ²² Sap Musa man guku,

'Nëno mae mo Bian Alap sa ere mae onakon Ahanaka dam tasizimdimen kirekam hen asa zëre mo olsa de ayang gul gwizimdin hip dam tasikïke. Zëno ola kitak ësal gwék. ²³ Hwëna zini men zen de Desa nasalbla srëm gwe'ak, Alap sa desa zëre mo hlil irin nikon golëalsa sone gwera.'* ²⁴ Musa en hom kirekam guku, hwëna kitak de ahakore Alap mo ol ayang gul gwen zini hen kirekam ëgu-guk gwék. Samuel Bak onakon ki lwasek. Zen an zen ki nër hom lwak, zen kitak zep denaka hamal hap nen gubirida gwék. ²⁵ Hen zëno mae mo ola man apde nek- men kirekam Alap ola nëno mae mo auyan-aza naban hen ziaha-en

gul gwékaye. Zen mes ki hëndep nër hom nëbon mae jowek- men kirekam Abrahamsa gu-gublukaye, 'Eno auyan nakon sa saltilikitak de okamanak de zi aususa de oto gulsun hup Denaye.'* ²⁶ Zen in zep nonol ebe mae hap zer sonezimki- ebe mae hap dikim dawemsa golzimdin hip, hen emsa dikim ere mae mo karek gulin hala seran nakon halen tabin hip."

4

Petrus ne Yohanis neka kim Yahudi mo teipsin sinode san dep deisya hakke:

¹ Petrus ne Yohanis ne in kim kirekam tawa labi'inka, ki zep hen Alap mo golak de syal tan zini, zëwe de jana nabare zi mo teipsinni, hen Sadukikam de gubirida gwen zini yaing gwezak. *

² Zen zep zë jal neizim'ik, sap zen man tawa labi'inka, "Nen tin nikon esa ëngaya gwer, sap Yesus ki nër hom tin nikon ngaya gwéka."

³ Zao zep hëndep balk nosok, ki zep hëndep bwinak se nosoink- kaknak de hwëna taken-taken gwizimdin hip. Sap dekam man kawé'ak.

⁴ Hwëna men zen zëno nik mo tawa labinni in sa ësane gwék, dekam beya tangankam Yesusu etan daibliblak. Dekam Yesusu de taibliblan wenya, zi ensa

* 3:23 3:23 Ul. 18:15,18-19

* 3:25 3:25 Kej. 22:18

* 4:1 4:1 Sadukikam

de gubiridan wenya, zen hen Yahudi mo aha hlikna- men zen anakan tawa da gwibikke, "Zini bëjen tin nikon ngaya gwen." (Kis. 23:6-8)

de aïtbinkim, san ha lima ribunak mes yap hatak.

⁵ Ka'ankam zep hwëna Yahudi mo teipsin sinodenak dena Yerusalemk ëtagam gwëk. Teipsin sinodenak dena in, zen ahakon Yahudi mo nol-nolkam dena, bong-bongkam dena, hen Musa mo titi tabin olsa de tawa ta gwibin wenyä. ⁶ Alap mo golak de syal tan zi mo teipsinni, Hanas Bak, man hen iye zemka tagal gulsuku- Kayafas, Yohanis, hen Aleksander maesa. ⁷ Ki zep hwëna Petrus ne Yohanis neka de teisyä halzan hap nenbiridak. Zao zep taken-taken nei gwizim'ik, "Em nara mo bosekam hen nara mo sostonkame zi lekna ansa dawem lala?"

⁸ Petrussu ki zep Alap mo Enhona ing gwe heblaka. Zen zep ding gulzimki, "Ano mae mo teipsin-teipsinni hen bong-bongkam dena, ⁹ zi lekna ansaë mo kwasang ëblalke, em in zebe namen asa taken-taken eizim'in, 'Em banakane dawem lala?' ¹⁰ Angkam desaë ebe mae hap srip gulsuzim'in-hëndep kitak Israelk de lowe gwen wenyä kip: Zen Nazaret walya Kristus Yesus mo sostonkam dawem gwera- mensa ena te-lidak sonnäk makan la inkke. Hwëna Alap mes Desa tin nikon etan ngaya taka. Zen in zep tangan zini an zëno sostonkam dawem gwera. ¹¹ Yesus Zen Zen- ngirin bol Tenyaye, men kirekam Alap

mo olak lwakke, 'Gol tenya men desa em gol tauk gwen wenyä baes eibik,

hwëna Bian Alap zep desa bolak ik gilki.'*

¹² Zen Zëbon en onakon esa ëngaya gwer. Sap Alap hom aha zisi dam tasi'ira- zëno bosekam de okamanak de zi ëngaya gwen hap denaye."*

¹³ Kim zë nakek, ki zep zë tame nosok, "Zi darena an totore zi. Zen hom sekola ëka." Hwëna zen mae hap denggwanzim'ik, "Zen udobe naban aïsîl ë'ara." Dekam zep zë tame nosok, "O an Yesus mae han zen am apdenak ëtë gwëk." ¹⁴ Hwëna zini in desa dawem laka, deban zë apdekam ërzau'unka. Zep ding nulzim srëm gwëk. ¹⁵ Ki zep ë nakon de eissili boran hap nenzimk-dekam de zë-en olsa aha-en gun hup. ¹⁶ Ki zep zë zënaka dakensibiridak, "Nen banakan esa zi darena in eizim? Sap tïngare Yerusalemk de zini mes zëno nik mo sërkam de owas syal gwibinni insa ëtawa gwendal. Hen nen banakan molye anakan ulsuk, 'Owasna in hom jowek.' ¹⁷ Hwëna dekam de langa san gol haladan srëm hap, nen esa jalse eizim: Zen bap zen etan zëno bosekam tawa la gwibin."

¹⁸ Ki zep etan lilzin hap nenzimk. Zao zep jalse neizimk, "Etan bahem Yesus hup dena lonbirida nasen gwen,

* 4:11 4:11 Mzm. 118:22 * 4:12 4:12 Yoh. 14:6; 1Tim. 2:5

hen zëno bosekam bahem tawa la gwibin."

¹⁹ Hwëna Petrus ne Yohannis ne ki zep ding ulzimki, "Emki dam gulsun: San ha dawemna ëe asa eno mae mo dwam gwibin sin ang ër? San ha Alap mo dwam gwibin sin asa?" ²⁰ Sap in desaë Yesus hon sane ë gwëk hen kara landa gwëk, ëe molyë desa lonbirida srëm gwe-gwëk."

²¹ Kim zë etan anakan jalse neizimk, "Em de etan kirekam lonbirida naserankam, ki asa emsa karek osol," ki zep wet oson hap nenzimk. Zen mae hap kirekam nenzimk: Zen hom dam nulsuk, "Kirekam esa karek osol." Sap tïngare zini zëno nik mo owas syal gwibinni in hap man Alap mo bosena teip nulsublu'ak. ²² Sap zi lekna in sa dawem laka, tahnuna mes 40kam tamanblak.

Yesussu de taïbliBlan wënya kim Alapsa nen soneblakke:

²³ Petrus ne Yohannis neka kim tapbla nosok, dekam zep wal bose wal zëbon osan dep ola halka. Zao zep lonbiridaka- in desa jalse neizimkye. ²⁴ Zen kim ësak, dekam zep apdekam enlala zon tasïblin naban Alapsa anakan nen soneblak, "Bian, Em ano mae mo teipsinni. Nglina, kamana, hen hina Eme yang tabirki, hen tïngare kirekam-kirekamna.*" ²⁵ Orep ano mae mo auyanna Daud,

men zen ere mo ola ayang gul gwëkake, zëbon ere mo Enhona man ing gwe heka, dekam zep anakan ayang gulzimki,

'Zen ba hap waba hap Alapsa de jal gweblan hap ëïlman gwe-gwenan,

hen zi trana ba hap zereijan hap kalang në gwe-blanan?

²⁶ Okamanak de teipsin-teipsin wënya

zen olsa aha-en nul gwe'an,

hen mam-mam wënya man ëtagal gwe-gwe'an-

Bian, Ere han hen ere mo dam tasin Zini in han dikim ziejjan hap.*

²⁷ Zen eiwa mes ki kirekam nëno mae mo ngirinnik lwak! Sap Herodes ne Pontius Pilatus ne ëna awe mes Yahudi srëm zi niban hen Yahudi zi niban ola iaha-en ulki- dekam de ere mo dam tasin lalak Zini Yesussu tan hapye. ²⁸ Hwëna zen dekam ere mo dwam gwibin sin ki syal neibik-men kirekam ena hamal hap kalang gwe gukuke.

²⁹ Zep Bian, emki enlala gwibin- in sa anakan asa nenbiridalke, 'Ëe asa emsa karek labir- em de zëno bosekam tawa tabinkimye.' Hwëna sosonna E-en esa ki abe mae hap gol gwizimdi-ëe dikim ere mo olsa udobe naban tonbirida gwen hapye. ³⁰ Zep Emki ere mo dam tasin lalak Zini Yesus mo bosekam zi sang-sangsa dawem ta gwibin,

* 4:24 4:24 Mzm. 146:6 * 4:26 4:26 Mzm. 2:1-2

hen owas-owassa syal gwe-gwibir-zimdin- dekam deka tingingan daïbliðlak."

³¹ Kim nen sonesiðlik, Alap ki zep gola men zao tagal gwek ewak taka. Zere mo Enhona dekam zep ing gwe hebiridaka. Zen dekam zep udobe naban Yesus hup de Alap mo ola donbirida gwek.

Zere mae mo kire-kirena kim apdekam bi neblanda gwe'akke:

³² Tingare Yesussu de taibliblan wenyha dekam enlala aha-erekam lowehe gwek, hen enho aha-enkam. Zen hom zere mae mo kire-kirena zere en hap inik neblanda gwek, hwena kitak apdekam bi neblanda gwek.* ³³ Dua-blaskam de dam tasibin zinik dekam zep sosonna mam gwizimk- zen dikim anakan gol halada gwen hap, "Yesus mes etan tin nikon ngaya gweka." Alap mo kwasang-kwasangna dekam kitak zebon mae onak lwa gwizim'ik. ³⁴ Dekam Yesussu de taibliblan wenyha hom mae etahalha gwe-gwe'ak, sap dekam zini zere mae mo kamasa ahaksa gol maesa te-ala hap lirak da gwibi'ik. ³⁵ Te-alana desa zep dua-blaskam de wenyha in hap kap da gwizimzik. Zen desa zep hwena tahalha wenyha kip kae neblanda gwizimk. ³⁶⁻³⁷ Dekam zep hen lang tekna Siprus kore zini, Yusup, ngasa te-ala hap

lirak taka. Te-alana desa zep kitak dua-blaskam de wenyha in hap zerzim zika. Zini in Lewi Bak mo ausu nakorena. Dua-blaskam de wenyha in man hen desa bose dak Barnabaskam. Bosena in mo enlalana, "Zi mo enlalasa de tatete ta gwizimdin hip de zi."

5

Ananias ne Sapira ne kim Alap mo Enhona boton lakke:

¹ Ahana hen zini ki, bosena Ananias Bak. We zem bosena Sapira. Zen hen kamasa te-ala hap lirak uk. ² Hwena zen man te-alana zere nikip hli lasik. Aha hlik en naka zep Ananias dua-blaskam de wenyha kip anakare ola ban zerzimki, "An tingane ep zerzim'in." Hwena we zeban mes kirekam de ahap labin hip ola aha-en uk.

³ Ki zep Petrus gubluka, "Ananias, em bap ere mo enhonak dowal mo kigisa kara ta'ara? Em zebe Alap mo Enhona boton tanda. Te-alana an erep ema hli tasili. ⁴ Kamana in lirak gun sremnak, zen dwan ere nik mo denakake. Hen kime lirak gulku, te-alana zen dwan hen ere nik mo denakake. Diki emaka asa gubiridala, 'Ee aha hlik en tolakaë golzim'in.' Hwena em an asa en home boton tabirida. Hwena Alapsae boton tanda!"

⁵ Ananias kim sane ta'anika, ki zep ze hendep tokna zanka. Kitak men zen

* 4:32 4:32 Kis. 2:44-47

ësak, dekam zep sêrkam ëairi'ak. ⁶ Wal sei-siwiri ki zep yaing gwezak- tok naka de tahalehan hap. Kire naka zep drê nwanun hap nêrhak.

⁷ Yakla nwenan san ha danahan damank, ki zep hwëna we zem hatazak. Zen hom tame gu'uk- in zen ki zi zebon lwakye. ⁸ Petrus ki zep takensibirki, "Emki asa gublun: San ha eiwa telalana an zen en?"

Ki zep ding gulbluk, "In eiwa, zen en."

⁹ Petrus dekam zep ding gulbirki, "Em bap ola aha-en ulki- Alap mo Enhosa dikim akasiblin hapye! Emki tana sasak-sasaksa sane gwe gun. Zini men zen eno zi mo tokna nêr dwanunan, zen lwanda ha'anzal. Zen hen kirekam sa eno tokna nolwet sol!"

¹⁰ Zen hen mumuk ennak zep tokna zank. Wal sei-siwiri in kim yaing gwe'anzak, ki zep zê we zik mo tokna hla nulzik. Desa ki zep hen zi zik mo alp nakon de lo nwanun hap nol inehak. ¹¹ Dekam tangan tingare Yesusu de taibliblan wenyana hen tingan men zen ësak dawemkam tangan ëairi'ak.

Dua-blaskam de dam tasibin wenyana kim zini beyakam dawem da gwibikke:

¹² Dua-blaskam de dam tasibin wenyana dekam zep owas-owasna beyakam zi trana in mo ngirinnik syal nei gwibik. Yesusu de taibliblan wenyana in dekam man Alap mo golak ëtagal

gwe-gwek- Salomo Bak mo teksonnak. ¹³ Yesusu de taibliblan srêm wenyana, zen hom zê ëgolek de gwe-gwek. Zen man naïribirida gwek, hwëna man tangan hen dawemkam blikip neisibirida gwek. ¹⁴ Hwëna zao kim lwa se'ak, zao zep etan Yesusu de taibliblankam ëmas-mas gwe zahe'ak- sap zi, sap we. ¹⁵ Hëndep dekam zep zi sang-sangna ora san zato naban hen deyol dère naban kang nul zahe gwek. Man ëenlala gwe-gwek, "Petrus de desan taman zankam, zëno au-au en mae nik de kwë tabir zinkam, zen dekam sa ëdawem gwer." ¹⁶ Zini beyam-bya tangan nik Yerusalem mo golek de ë-ë nakon zi sang-sangna kap nulhal gwezak- hen dowal de tilbiritan mae naka. Zen dekam zep kitak ëdawem gwe-gwek.

Dua-blaskam de dam tasibin wenyana kim karek da gwibikke:

¹⁷ Alap mo golak de syal tan zi mo teipsinni dekam zep wal bose wal zeban zihusus gwibirida'anka. Zen kitak Saduki hon de bitigwen wenyana. Zen mae hap zihusus gwibirida'anka: "Abon mae onakon kim hwëna beyakam wet so gwe'an." ¹⁸ Dekam zep dua-blaskam de dam tasibin wenyana insa dahyok. Ki zep bwina yal nulnek. ¹⁹ Hwëna kam zep Alap mo dam taha nakore zi lilikinni talusuzim niraka. Desan zep golêwet so gweka.

20 Man zë gubiridaka, “Em sek gwen. Alap mo gol teksonnak ëzauk. Dekon ëngaya gwen hap de ola insa kitak lonbiridak.”²¹ Kim litik, kirekam zep ki hëndep syal neibik.

Alap mo golak de syal tan zi mo teipsinnï dekam zep hen wal bose wal zeban Alap mo gola iwe aha teksonnak golëyaing gwe zaka. Dekon zep Yahudi mo teipsin sinodenak dena nen sone-biridak- hëndep tingan. Zen kim yaing gwezak, dekam zep Alap mo golak de jana nabare zini nenbiridak- bwinak de zini insa de kap gul halzan hap.²² Zen kim bwinak yaing gwek, hwëna hom zë hla nulidak. Kim lwan dahak, ki zep nenbiridak,²³ “Ëe kimë zë yaing gwenal, dekam lilikinnï kitak tay-alsibiri danna. Hen lilikin kara tabin hip dena, zao ëzaun dasan. Hwëna kimë lalusundal, ëe homë mae zë zini hla lal!”²⁴ Kirekam kim nenbiridazak, dekam zep jana nabare zi mo mamna hen Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mamna in enlalana anakare hap ëtopse gwe'ak, “An ki banarekam sa lwal?”

²⁵ Hwëna ki zep zë zini gubirida zaka, “Emki ësan! Em mensa zini bwinak yal ulnek, zen angkam Alap mo gola an mo aha teksonnak zi beyam-byasa tawa dabi'in!”²⁶ Jana nabare zi mo mamna in dekam zep desan dep

golësek gweka- etan de zitahyo halzan hap. Hwëna sam-sam enkam kwang nulida halzak- mae hap, “Nene jala ban kwang ulida ha'ak, ki zi trana an sa nësa kasokam mos-mos da gubir.”²⁷ Ki zep etan nolëbiti gwezak- dekam de Alap mo golak de syal tan zi mo teipsinnï in taken-taken gwibiridan hap, tingare teipsin-teipsin zi mo nwenak.

²⁸ Zen man gubiridaka, “Ëe dwan mes-am ol drakkam emsa anakan jalse eibiridak, ‘Em bahem zini in mo bosekam tawa ta gwibin.’ Hwëna em mese kitak de Yerusalemk de zini tawa la gwibik. Hen em dekam ema ëkalang gwe'an- Yesussu de tan jal hap de zen hwëna asa tamerazan hap!”*

²⁹ Petrus ki zep wal bose wal zeban ziding gulku, “Nen diki Alap ensa nen betek gweblan. Zi bosyansa bap nen!”³⁰ Nëno mae mo auyan-aza mo Alap, Zen mes Yesussu tin nikon ngaya taka- mensa ena te-lidak sonnak makan la inkke.³¹ Hwëna Alap mes Desa zëre mo dam taha nakon de teipsin hip drëne seka-dekon de irik gin hip hen ngaya tabin hip, hen Israelk de zisi dikim halen ora san dep golëwet so gwen hap, hen zëno mae mo karek-kareksa dikim tap gulsuk gwizimdin hip.³² Asa hen mes ki dam tasibirki- dekam

* 5:28 5:28 Kis. 4:18; Mat. 27:25

de ola insa gol halada gwen hap. Hen owas-owasna mensa Alap mo Enhona abe mae hap gol gwizimmira, zen ola insa dikim eiwa gul gwen hap. Zep zini men zen Zënaka betek nê gwebla'an, zêbe mae hap angkam man Alap zêre mo Enhona zer gwizim'ira."

³³ Kirekam kim Petrusu nasalblak, dekam zep êjal gwe'ak, hêndep tameran hap zep enlala neibirida'ak.

³⁴ Hwëna Farisi walya bosena Gamaliel Bak zao hen gwë'anka. Zen Musa mo tîti tabin olsa de tawa ta gwibin hip de zi, hen desa zini man blikip neisik gweblak. Zen ki zep luweka, ki zep gubiridaka- dua-blaskam de wenyâ insa de ë nakon golêeissin dalaboran hap. ³⁵ Ki zep gubiridaka, "Israel mo ausu nakore zi, dawem enkam emki anakan êenlala gwen, 'Kirekam asa eibiridal.'" ³⁶ Sap orep zini bosena Teyudas, zen man zënaka gu gweblaka, 'Ëe mamna,' dekam zep zini 400 enkam ang nêblak. Hwëna kim dak, dekam zep zëbon de ang ta gwen wenyâ in sekwak gwek, hêndep dekon etan banakan mae hom lwak. ³⁷ Zëno hyanak kim sensus nuk, dekam etan Galilea walya Yudas man golêilman gweka. Hwëna kim hen dak, zëbon de ang ta gwen wenyâ dekam zep hen sekwak gwek. ³⁸ Zen in zep, angkam an zen ki

lwa'an, êe ama emsa tîti tabi'in: Bahem banakan mae gweibiridan. Nwe enkam emki kara tabin. Sap zëno mae mo syala hen tawa tabinni, zi mo enlala san de lwa'ak, sa topse gwizim. ³⁹ Hwëna Alap mo enlala gwibin sin diki syal ta'ak, esa topse eibiridal. Nene hwëna lamera'ak, ki hwëna sa nwe-mase gwer- san de Alap han de zerilman gwenna kiye."

Zëno ol san zep ang tak. ⁴⁰ Ki zep etan dua-blaskam de wenyâ insa de golêbiti gwezan hap nenbiridak. Zao zep dangolebik. Ki zep nenbiridak, "Dekam sek gwek. Hwëna Yesus mo bosekam bahem etan tawa ta gwibin."

⁴¹ Zen hwëna isrip-sri naban zep kon sek gwek. Sap Alap mes desa anakan gubiridaka, "Zen mes êdakastik- Yesus mo bose hap de kareksa goltowen hapye."* ⁴² Zen hwëna hom nolzausuk- anakarekam de tawa ta gwibin niye, "Yesus Zen Zen- nêsa de ngaya tabin hip de Zi niye, mensa Alap gu-guk gwekaye." Zen yakla jamkam Alap mo gol teksonnak hen zi mo gol-gol san donbirida gwek.

6

Kristen zi mo tahasa de tri so gwizimdin hip kim zini tuju enkam dam dasibikke:

¹ Dekon kim lwa se'ak, Yesussu de taïbliblan wenyâ dekam zep ëbeya gwe song gwe'ak. Dekam Yahudi

* 5:41 5:41 Mat. 5:10-12; Yak. 1:2; 1Ptr. 4:13

zi ausu nakore zini men zen Yunani zi mo langnak de lowehe gwenkam Ibrani ola eititi neibik, zen man jakal neibiridak— men zen nama Ibrani olkam don gwibikye. Mae hap jakal neibiridak, “Em Ibrani ol tawa wenyä ano mae mo we sem-semna ema ti kul sonenda gwe'an— tembanena in kim kae eibirida gwenanye.”

² Dekam zep dua-blaskam de zini in tagal nulsuk, ki zep zë nenbiridak, “Aya-wal oso-wal, ëe de Alap mo olsa de tawa tabinsi golzausun hup hom dakasti'in— dekam de hwëna tembanesa kae gwibirida gwen hapye.

³ Diki dawemna zisi emki ere mae mo ngirîn nikon tuju enkam dam tasibinere mae mo anakan de tame tabin nika, ‘An enlala blala hen Alap mo Enhona ki zëbon mae onak Iwa'ara.’ Zëbe mae hap aka syala insa wei kul sonezîmk, ⁴ ëe akakim aha syalak ëhir-hir gwe srëm gwe-gwek. Hwëna ëe dekam anakare enlala en naban asa lowehe gwer: Biansa asa en sonebla tine gwer, hen ëngaya gwen hap de olsa asa tawa labir tine gwer.”

⁵ Tîngan desan zep ki ang tak. Dekam zep zini dam dasibik.

Ahana Stepanus. Zen dawemkam de Yesussu taïbliBlan tanganna, hen Alap mo Enhona mes dawemkam ing gwe heblaka.

Ahana Pilipus, Prokorus, Nikanol,

Timon, Parmenas,

hen Antiokia walya Nikolas.

Zen nër hom Yahudi hon til zika, hwëna dekam zep nabakam Yesussu taïbliBlaka.

⁶ Tujukam de zini insa kim dua-blaskam de zini in hap nolëtreizîmk, dekam zep Alapsa zëbe mae hap taha tehabirida inen naban abedak.

⁷ Dekam zep hëndep Yesus hup de Alap mo ola Israelk nollanga gwesikhäl song gwek. Hen Yerusalemk dekam zep nabakam Yesussu de taïbliBlankam ëmas-mas gwe-gwek. Hen Alap mo golak de syal tan zini dekam zep hen beya tangankam Yesussu daïbliBlak.

Stepanussu kim balk dakke:

⁸ Dekam Alap Stepanus hup sosonna hen kwasangkwasangna mam tangankam gol gweblaka. Zen in zep owas-owasna zi tra mo nwenak syal gwe-gwibiriki. ⁹ Hwëna Yahudi mo aha but srëm golak de wenyik zep husus nëbla'ak. In zen husus nëbla'ak, zen men zen aha lang nakon Yerusalemk yaïng gwe zakke— ëna Kirene kon, Aleksandria kon, langna Kilikia kon, hen Asia kon. Zëno mae mo but srëm gola, bosena, “zi mo tana ïltikînnik de teinikirin srëm

zi mo dena.” * Zini in man Stepanus hun nêrol tetek gwe'ak, ¹⁰ hwëna zen bëjen zëno ola gulsublun. Sap Alap mo Enhona man zëbe hap enlala blala ing ta sone gweblaka.*

¹¹ In zep zen aha zi hip te-alasa nolzimk- dekam de zen boton ol blo-blokam Stepanussu anakan zergun hup, “Ëe ama asalblak. Zen man Musa mo titi tabin ola ban Alap han lamang soka.”

¹² Zen kire olkam zep Yahudi zi mo nol-nolik mo enlalana ben-ben dazim'ik- hen Musa mo titi tabin olsa de tawa ta gwibin zi mo, hen zi tra mo enlala naye. Dekam zep hëndep Stepanussu balk da halzak- Yahudi mo teipsin sinodenak de zertrën hapye.

¹³ Zen hen man klak tan zini insa kwang nulida halzak. Zen zep êguk, “Zini an Alap mo gol dawemna an han Musa mo titi tabin ola ban man lamang so gwenda.

¹⁴ Ëe ama anakan de toranak asalblak, ‘Nazaret walya Yesus, zen sa Alap mo gola ansa dri yulsu zula. Hen Alap hap de syala mensa Musa nêp hli yulzimki, desa sa kitak wet gulsulu.’ ”

¹⁵ Tingan in zen teipsin sinodenak teinikin'ik, Stepanussu man karatda da'ak. Zëno nwe-masena dekam man liwe heblakan de Alap mo dam taha nakore zi mo nwe-masena

kiye.

7

Stepanus kim sap zëre mo timni golsriwekake:

¹ Alap mo golak de syal tan zi mo teipsinni dekam zep takensiblika, “In san eiwa denaka ki êtonnan?”

² Stepanus ki zep ding gulku, “Aya-wal oso-wal hen biankam dena, emki asa sane tan. Nëno mae mo auyanna Abraham kim nama Mesopotamia mo langnak gwë'ankake, zen kim Haran san dep al gwe srëm gwe'anka, dekam Teipsin Zini Alap man Zënaka zertrëblaka. ³ Ki zep zë gubluka,

‘Em ere mo langna hen ere korena hli yuluda. Langna men desaë ep goltrëbla'ak, desan dep al gwe.’*

⁴ “Abraham dekam zep langna Kasdim kon Haran san dep al gweka. Bi zem kim tîlkî, Alap dekam zep etan langna awe dep zer sone zaka.* ⁵ Dekam Alap hom mae kama maena Abraham de desa bi gwibin hip golblaka, hwëna sap'nen guguk gweblaka, ‘Langna an eno auyan-aza sa bi neibir.’ Hwëna Abraham dekam hom walas gwe'anka.*

⁶ Zen man hen hamal hap gubluka,

* 6:9 6:9 Kirekam de but srëm gola insa bose gunkum, “zi mo tana îltikinnik de teinikirin srëm zi mo dena,” dam gulsunnu, zini in nêr hom zi mo tana îltikinnik de babu gwen nakon wet so gwek. * 6:10 6:10 Luk. 21:15 * 7:3

7:3 Kej. 12:1 * 7:4 7:4 Kej. 11:31; 12:4 * 7:5 7:5 Kej. 12:7; 13:15; 15:18; 17:8

'Eno auyan-azana sa zi mo lang san ëal tal. Zëwe de zini sa desa tahunna empat-ratus enkam jap nul sonenda gwer hen karek da gwibir. ⁷ Hwëna hyanak, Ëe asa zëwe de zisi karek tabir. Dekam sa eno auyan-azana langna in kon wet so gwer. Dekam sa hwëna langna awe Asa betek në gweblal, hen otweransa sa abe hap tru dasik gweblal.*
⁸ Dekam kim Alap Abraham hap ol gu-gublun yala insa golblaka, dekam zep Abraham han ola zeraha-en gulku,

'Em de ola an san ang gwen hap, em ere mo auyantane walya ban to mipna ziblom tasik gwibir.'
 Ki zep hwëna Abraham Isaksa wë taka. Mingguna kim aha-en tamank, dekam zep to mipna blaonsubluka. Etan Isak Yakobsa wë taka, hen Jakob dua-blas enkam wei-wik gulku- nëno mae mo zi ausu mo auyansa.*

⁹ "Hwëna Jakob mo wasna in oso zem Yusupsu man husus nëblak. Desa zep zi mo tana iltikinnik de babu gwe-gwen hap Mesir hip te-alakam neirzink. Hwëna Alap man zë kara ta gweka. ¹⁰ Zen zep jalom ëk tihî nakon zeser sone gweka, hen enlala blalsa zer gweblaka, hen Mesirk de teipsin zi mo nwenak dikim

dawem gwen hap dena zep golblaka. Hëndep teipsin zini in dekam zep zëno alp nakon de hen teipsin hip gubluka.*

¹¹ "Hwëna dekam zep usak yala tingare Mesir mo langnak hen Kanaank awe hatak. Dekam zep karekkam ëtahalha gwek. Nëno mae mo auyanna dekam hen usak naban lowehe gwek. ¹² Jakob kim salka, 'Mesirk gandumnu ki,' dekam zep was zemka lup gul soneka-dekam de zëwe te-alakam lop tan hap.* ¹³ Etan kim tap gweka, dekam zep etan lup gul soneka. Hwëna dekam zep Yusup gubiridaka, 'Ëe an zen- Yusupye.' Mesirk de teipsin zini in dekam zep tawa gwibiridaka, 'Hare an Yusup mo iye sake.' ¹⁴ Yusup dekam zep bi zemka gu soneblaka- we wal was naban de kitak zëre osan dep al tazan hap. Dekam beyana 75 enkam zep al tak.* ¹⁵ Jakob Mesirk zep tilki. Hen nëno mae mo orep de auyan-azana zao zep juwe gwek- hen sap Yusup zëna. ¹⁶ Zëno mae mo toktokna man etan Sikem san dep nolëwandahal gwezak-zëwe de lo tasik gwibin hip, men zao hen Abraham zënaka lo dasikke, zëna men desa ngana Sikemk walya Hemor Bak mo auyantane walyak te-alakam

* **7:7** 7:7 Kej. 15:13-14; Kel. 3:12

29:31-35:18

* **7:10** 7:10 Kej. 37:11; 37:28; 39:2; 39:21-23; 41:37-44; Mzm.

105:20-22

* **7:12** 7:12 Kej. 41:54; 42:1-5

* **7:14** 7:14 Kej. 45:1-18; 46:1-7;

46:27; 49:33

* **7:16** 7:16 Kej. 23:3-16; 50:7-13; Yos. 24:32

* **7:8** 7:8 Kej. 17:9-14; 21:2-4; 25:26;

zerkake.*

¹⁷ "Abrahamsa mensa Alap gu-guk gweblaka- zao de zaun hup kim golek de gwe'ak, dekam nëno mae mo auyan-azana mes tangan Mesirk ëbeya gwek.*

¹⁸ Dekam hwëna Mesirk aha zi teipsinkim irik gilki-Yusupsu de tame tan srëm nik.* ¹⁹ Zen nëno mae mo auyan-azasa yane-ne ta gwibirki hen jap gul sonenda gweka, hëndep wal baizîlsi de honak yal gulne gwen hap tik-tik ta gwibirki.*

²⁰ "Musasa dekam zep hen jaha gwek. Hwëna an-bi zem man tame lak, 'An to-tore walassa hom.' Zen zep golak dan-ahare ben enkam tol ërgwëk. ²¹ Embwan naban kim hëndep honak tak laink, hwëna teipsin zini in mo wenam zep zer inek. Zen zep zëre mo walas makan hanan tak.* ²² Mesir zëre mae mo enlala blalkam zep tawa dak. Zëno syala hen ol toranna dekam zep sosen gweblak.

²³ "Musa mo tahunna kim empat-pulukam altilsiblik, dekam zep enlala gweka, 'Ëe anik ëre kore naka hlauludak.' ²⁴ Zen kim hlauluda'anka, dekam zep hwëna Mesir walya Yahudi walsya de tangolennak hla ta'anka. Dekam zep hwëna Yahudi bose zem insa de sap zerzaunnuk Mesir walya insa mos ta guku. ²⁵ Musa

dekam man tim gu'unka, 'Are korena sa asa anakan tame dal, "Alap an desa dam tasi'ira- nësa dikim gwis gwe sonen hapye.'" Hwëna zen hom kirekam tame dak. ²⁶ Ka'an kam, ki zep etan Yahudi bose zemka ake'anka. Man tobe ë'anka. Ki zep sap anakare ola ban kles so'anka, 'Em an Yahudi bose omkake! Em ba habe enaka karek oso'ara?'

²⁷ "Hwëna men zen wal bose zem insa lek-lek ta'anka, zen zep Musasa anakare ola ban ata taka,

'Emsa nara teipsin hip gubluka- dekam de darak gwen zisi klis gul gwen hapye? ²⁸ Em san asa de tan habe hen dwam gwebla'aramen kirekame Mesir walya ir takake?'

²⁹ Musa kim kirekam sal-blaka, dekam zep enlala gweka, 'O ano zi tanna in mes-am tingan ëtawa gwendal,' dekam zep langna Midian san dep heya gweka. Zao zep zi mo langnak gwë gweka. Walasna zao zep dan wë soka.*

³⁰ "Zao kim tahunna empat-pulukam tamanblak, Alap mo dam taha nakore zini ki zep zi srëm langnak Musa hap zënaka zertrëblaka- kwatapna Sinai golek denak. Man zë nwe-mase gweka- syauk nubare te tyum-tyumnu kiye. ³¹ Kim syauknu insa hlaul seka, ki zep tenggwanbi'inka. Dekam

zep golek kon de hlaun hup song gwe'anka. Hwëna dekam zep Bian mo ola anakan salka,

32 'Èe an eno auyan wal mo Alap- Abraham, Isak, hen Yakob mo Alap.'

Musa dekam zep aïrìn hìp yal-yal gwe'anka, hen de-san de kara gwen hap man aïrì'anka.

33 "Dekam zep Bian etan gubluka,

'Sepatuna alsik, sap kamana an zaoe zau'ura ère en hap dena. 34 Ano zi bi gwibiridanna, mensa Mesir karekkam jap nul sonenda gwe'an, mesë hlauludak. Hen zëno mae mo èsol-sol gwe-gwenna mesë sane gwék. An zebë dekam de hìl tì sonebin hip ati gwenanzal. Zep angkam Èe ama etan Mesir sin dep emsa zer sone'an.'

35 Musa in men desa nonol anakare ola ban baes nèblakke, 'Emsa nara teipsin hìp gubluka- dekam de darak gwen zisi klis gul gwen hapye?' Hwëna Alap Zen desa zer soneka- zen de teipsin hìp, hen zen de zëre mo bi gwibiridan zini insa hìl tì sonebin hìpye. Hen Alap mo dam taha nakore zini men zen syauk nubare te makan zënaka zertrëblaka, zen hen man mas gwe-gweblaka.*

36 Musa dekam zep Mesir kon gwiswe soneka. Dekam de taïblìblan hap owas-owassa syal gwe-gwibir-

zimki- nonol Mesirk, hi bosena Kal-kalak, hen sasa langnak kim empat-pulu tahunkam golëlowehe gwékake. 37 Zen Israel

Bak mo ausu nakore zini insa hamal hap anakan gu-gubiridaka, 'Alap sa ahanaka ere mae mo ausu nakon dam tasizimdi- men kirekam hen asa dam tasikike, zëre mo olsa de ayang gul gwizimdin hip.'*

38 Zen in kim sasa langnak golëlowehe gwéka, dekam Alap mo dam taha nakore zi niban kwatapna Sinaik aïsíl è gwéka, hen zen dekam zep èngaya gwen hap de ola hamal hap salka. Zen desa zep nèbe mae hap hli yulzimki.*

39 "Hwëna nëno mae mo auyan-azana man desa de betek gweblan hap baes ta gwék. Zen dekam èk enkam Musasa ang nè gwebla'ak, hwëna enhonak Mesir sin de etan lwan dahan hap de enlala en lwa gwizimki.*

40 Dekam zep Harunsu nenblak, 'Abe mae hap em yang tabin dowal-dowalsa yang tabir-zimdin- zen deka nësa etan Mesir sin dep nolëlwan dahak. Musa Bak in zen nësa s'il tibirhal zaka, èe homë angkam anakan tame la'an, "Zao gwë'ara."'

41 Dekam zep yang tasin dowala zisyal gweblaka-sapi tane nwe-mase makare naka. Ki zep otweranna dowala in hap tru da seblak,

* 7:35 7:35 Kel. 3:1-10; 2:14

* 7:37 7:37 Ul. 18:15-18

* 7:38 7:38 Kel.

19:1-20:17; Ul. 5:1-33; 9:10

* 7:39 7:39 Bil. 14:3

hen tembane yala zëno bose hap syal neibik. Hwëna dowala in sap zëre mae mo tahakam de syal gweblanna. ⁴² Alap Zen dekam zep tahanna gweisibiridaka, 'Amki dowal-dowalsa betek eibirida gwek- hen nglinak de keis maesa.' Zep Alap mo ol ayang gul gwen zini mensa anakan ale nul gwek man hen dakastî'in,

'Israelk de zi, em kime sasa langnak empat-pulu tahunkam lowehe gwek, em abe en hap home otweranna hen aha kire-kire maena ol gweblak. Em ema yang tabin dowal-dowal hap hen ol gwizimk. ⁴³ Sap em dekam Molok Bak ne keis nibare zini Refan Bak nekae boklena kom oso gwizimk-ena mensae yang ososukke. Ëe in zep asa emsa ë yala Babel mo men eihya san dep yal gul.'*

⁴⁴ "Hwëna angkam Alap mo gol hap denakaë emsa tonbirida'an: Musa kim sasa langnak golëgwëka Alap man gubluka, 'Abe hap em deyolkam de golsa syal gwibir-blin- men kirekamë ebe hap goltrëblakke.' Dekam zep gola insa zisyal gwibir-blika, hen gola insa man zëre mae mo lowehe naseran san zial gulusen gweka. Sap Alap man dwam gwibiridaka- gola insa de hlaunkum de anakan dam gulsuk gwen hap, 'Alap man

nësa golëlowe he'ara.* ⁴⁵ Ki zep hëndep langna an san dep nolsong gwezak- Yosua Bak kim golëeija song gwe zakaye. Alap hen dekam man Zënaka de tame tan srëm zini insa golëalsa sone gwibirki. Gola in deban ki zë hëndep nolgwë gwek. Hëndep Daud kim teipsiki, gola insa man nama hlaul zuka.* ⁴⁶ Daud man tangan Alap mo nwenak sam gwesiki, ki zep auyan Yakob mo Alapna insa abe taka, 'Ëe wëhë ebe hap gol dawemna taublu'ak?*' ⁴⁷ Hwëna zën hom taubluka. Hwëna tane zik taubluka- teipsin zini Salomo Bak.*

⁴⁸ "Hwëna Teipsin Zini Alap, Zen hom zi mo taublunnak gwë gwenda- men kirekam Alap mo ol ayang gul gwen zini anakan gublukake,

⁴⁹ 'Nglina zen dekonë teipsinkim irik gi'in.

Okamana zen zëweë tanana ik so sone gwenan.

Zep em bëjen em abe hap gola taublun-

Ëe dekon emsa golëlowehe gwen hapye.

⁵⁰ Ki san Ëe homë ëre mo tahakam kitak yang tabik?*

⁵¹ "Zep eiwa em in zi ausuna dawemkam de nol drak-drak tanganna! Em in, eiwa, nëre mae mo auyan- aza naban apdenak- san de i srëmna! Eno mae mo

* 7:43 7:43 Kel. 32:1-6; Am. 5:25-27

7:45 Yos. 3:14-17; 4:11; 18:1; 23:9 *

* 7:47 7:47 1Raj. 6:1-38; 2Taw. 3:1-17

* 7:44 7:44 Kel. 25:9; 25:40 * 7:45

7:46 7:46 2Sam. 7:1-16; 1Taw. 17:1-14

* 7:50 7:50 Yes. 66:1-2

enhona apdenak- Alapsa de tame tan srēm zi nibanye. Em in Alap mo Enhosae ěreiĵa tine gwenan! ⁵² Emki ěenlala gwen: San ha ki?- Alap mo ol ayang gul gwen zini, eno mae mo auyan-aza de karek tan srēm naye. Sap zen kĭtak karek tabin enna! Hēndep men zen hamal hap nenbirida gwek, 'Emsa de ngaya tabin hip de Zi lalakna sa hata zala'-desa man hen damera gwek. Zen hēndep enlalana in em debane nama ěrgwē'an. In zebe nēr hom lalak Zini insa tan hap ěrguk, hēndep lak.* ⁵³ Em sap tawana- tĭtĭ tabin ola mensa Alap mo dam taha nakore zini Musa hap ayang nul gweblakye. Hwēna em toton banakan dep?- desan de ang tan naye!"

Stepanussu kim kasokam tok hap nĭrĭblakke:

⁵⁴ Desa de tonbiridannak kim sane da'ak, dekam tangaŋ zep sĕrkam u sal-sal nĕbla'ak. ⁵⁵ Hwēna Alap mo Enhona dekam zep nwena lirisin soblaka, dekam zep ngli san kara gwe seka. Man dalusuhuk. Zao zep Teipsĭn Zini Alapsa hla ta seka. Tane Zem Yesus dam taha san dekam zau'unka. ⁵⁶ Ki zep hwēna gubiridaka, "Emki hlaun. ěe ngatan zi mo lang san kara gwe senan. Man dalusununhal. Ngatan zi mo lang nakore Zi Tanganna

Alap mo dam taha nakon zau'ura."

⁵⁷ Kirekam kim nasalblak, dekam zep ini mat dasi-bik, hen dekam zep anakare ola ban ena ta'ak, "Zini an nen tan!" Ki zep zē hēndep nabakam dot dasik. ⁵⁸ Dekam zep hēndep ěna in kon ĭl dĭhak, zao zep kasokam nĭrĭblak. Men zen botonkam klak dak, dekam de zĕn nonol ĭtĭblan hap, zĕre mae mo tahan bajuna wal seiwiri Saulus mo tana alpnaŋ kang dazak- zen de kara tabir-zimdin hip.*

⁵⁹ Kim nĭrĭbla'ak, dekam zep Biansa gu soneblaka, "Bian Yesus, ano angsa emki zer irin." ⁶⁰ Dekam zep boklena kom soka, ki zep ol mamkam takenka, "Bian, ansa karekna syal neibi'in, emki tap gulsuzimdin." Kirekam kim guku, ki zep hēndep tĭlsĭki.*

8

¹ Saulus man tannak kara tabi'inŋa, hen tan hap de ola man mas gulku.

Saulus kim Yesussu de taĭblĭblan zisi karek ta gwĭbirkike:

Stepanussu in kim dak, dekon zep ki hēndep kon gwesĭk hanak- Yesussu de taĭblĭblan zisi de karek ta gwĭbinkim. Dekam zep Yerusalem kon tingare zēwe de lang san dep heya-hya gwek, hen ahakon Samaria san heya-hya gwek. Diki

* 7:52 7:52 2Taw. 36:16; Mat. 23:31

* 7:58 7:58 Bajuna in mae hap dalwesĭk:

Dekam de sam hap ĭ tĭblan hap.

* 7:60 7:60 Luk. 23:34; 23:46

dua-blaskam de zini in, zen zëwe en ki lowehék. ² Alap hon de étal gwesin wenya ki zep Stepanussu nër dwanuk, hen gona dawemkam dablak. ³ Hwëna Saulus man Yesussu de taïbliıblan zisi de timbwas tabin hip golëalp gwe-gwe'anaka. Zen gol-gol san tahyondan hap golëhakal gweka, dekon zep bwinak dikim yal gulnen hap ziıl tıbirhal gweka- sap zi, sap we.

Pilipus kim Samariak ol dawemna tonbirida gwekake:

⁴ Men desan ki heya-hya gwe song gwék, Yesus hup de ol dawemna desan zep ki tawa dabir song gwék. ⁵ Pilipus Bak * dekam zep Samaria mo aha ë san tineka. Zao zep ol dawemkam anakan tawa ta gwibirki, "Yesus Zen Zen-nësa de ngaya tabin hip de Zini, mensa Alap guguk gwëblakaye." ⁶ Zëwe de zi trana in kim sane da gwék, hen zëno owas-owas syal gwibinni kara nul gwëblak, dekam zep tangan zëno tawa tabin sin aha-ere enlalakam ang tak. ⁷ Sap dowal-dowal mo bi gwibiridan zini zao beyana. Hwëna Pilipus kim zëbon mae onakon golëalsa sone gweka, hërhen naban zep kon wet so gwe-gwék. Hen zi lekna hen sap taha-tana

teisya inen srëm zi sang-sangna dekam beyakam Yesus mo bosekam dawem ta gwibirki. ⁸ Èna iwe de zi mo isrip-srina dekam tangan zep mam gwizimk.

⁹ Èna iwe hen ki zini bosena Simon. Zen meiyer golzauk gwen zi, hen tingare zini zëno syala man dengguan gwibik. Zëna hen man zënaka anakan gu gwëblaka, "Ano sosonna mam tanganna." ¹⁰ Hen tingare zini, sap mamna hen sap betekna, desa man nasal gwëblak. Zen man nen gwëblak, "Alap mes zëbe hap soson yawala golblaka." ¹¹ Pilipus de hatan srëmnak, zen desa en ang në gwëblak, sap zen man zëno owas syal gwibinni dengguan gwibik. ¹² Hwëna Pilipus kim tonbirida gweka- Kristus Yesussu de taïbliıblankam de Alap mo irik ginnik bitı gwen hap de ol dawemna insa, zen dekam zep Yesussu daïbliıblak. Dekam zep hëndep baptis ta gwibirki-sap zi, sap we. ¹³ Simon zëna hen dekam zep Yesussu taïbliıblaka. Desa hen dekam zep baptis taka. Zen dekam zep Pilipussu ang gwëbla nasen gwe'anaka, sap zen man tangan Pilipus mo owas-owas syal gwibinni tengguan gwibirki.

¹⁴⁻¹⁶ Yerusalem kon kim Yesus mo dam tasibin wenya anakan ësak, "Samariak de

* 8:5 8:5 Pilipus in, san ha dua-blaskam de wenya in mo ahana? (Kis. 1:13) San ha tujukam mensa Kristen zi mo tahasa de trı so gwizimdin hip dam dasibikke (Kis. 6:5), zëno mae mo ahana. Nen angkam home tame u'in.

zini mes Alap onakore ol dawemna daïblîbik, hwëna Alap mo Enhona hom ing gwe hebirida'ara," dekam zep Petrus ne Yohanis neka etan desan dep deisya sonek. 15Zen kim aptaka, dekam zep zëbe mae hap Alapsa en soneblaka- zëre mo Enho dikim hen ing gwe hebiridan hap. 16Sap Pilipus kim Yesus mo bosekam baptis ta gwibirki, Alap mo Enhona hom dekam ing gwe hebirida'anika. 17 Hwëna Petrus ne Yohanis ne kim tahana lehabirida ineka, dekam zep Alap mo Enhona ing gwe hebiridaka.

18 Meiyer hlaul gwen zini Simon in kim hlauludaka, "Zëno nik mo taha tehabirida inenkam Alap mo Enhona ing gwe hebiridanda," dekam zep abe soka, "Ëe asa ep te-alasa golzim. 19 Abe hap sosonsa olbla- ano taha tehabirida inenkam deka hen Alap mo Enho ing gwe hebirida gweka."

20 Petrus ki zep hwëna ding gulbluka, "Ere mo te-ala naban esa syauk sun dep zersong gwera, sap em ema tim gu'ura, 'Alap mo sosonna te-alakam asa gol.'

21 Emsa hom Alap gulblukasyala ansa de gon hapye. Sap eno enhona nama hom Alap mo nwenak dakasti'ira.

22 Karekna insa emki hli yun. Dekam Biansa abe ta gwe- Zen dekakim eno enlala jal-jala insa tap gulsubluka. 23 Sap ëe ama emsa tame ta'an: Eno enhona,

sërkam de kil-kil tanganna, man emsa karek san dep da tablahal gwenda."

24 Simon ki zep ding gulbluka, "Asa Biansa de abe tankam mas gwebla- karek goltowen hap dena mensa asa gublula, zen deka abon lwa srëm gwek."

25 Petrus ne Yohanis ne kim ol dawemna insa ëna iwe lonsubiridaka, ki zep Yerusalem san dep etan ola halka, hen Samaria mo ora san de ë-ë san man lonbirida song gweka.

Pilipus kim Etiopia kore aha teipsin zisi tawa takake:

26 Hwëna Alap mo dam taha nakore zini ki zep Pilipussu gulbluka, "Selatan san dekam em song gwen-sasa lang san de orana in san, Yerusalem kon langna Gaza san dep de ora san."

27 Ki zep hëndep song gweka. Hwëna orana in san teipsin zini lun kon hen man keretakam song gwe'an zaka- langna Etiopia mo irik ginnik de te-ala aït gweblan zi. Langna Etiopiasa dekam wenyanya bosena Kandake teipsinkim irik gik. Hwëna zini in zëno alp nakon mam gweka. Hwëna zen mes Alapsa taïblîblaka, zep Yahudi mo yakla yalak de ang gwen hap Yerusalem san song gweka. 28 Hwëna zen man Yerusalem kon Etiopia san dep etan lwa ha'anika. Zen zëre mo keretanak nikin ha'anika, dekon Alap mo ol ayang gul gwen zini Yesaya mo ol tataksa baca gul song

gwe'anka. Keretana in zëre hon de babu gwe-gwen zi golsong gwe'anka. ²⁹ Alap mo Enhona ki zep Pilipussu gubluka, "Emki keretana in mo alp san ang gwe sehan."

³⁰ Dekam zep hluwenkam ang gwese halka, dekam zep zini in sa sane ta'an zaka-Yesaya mo ol ale gunsu de baca gul hannak. Ki zep tak-ensiblika, "Insa baca gu'ura, ena wëhë dam gulsu'ura?"

³¹ Dekam zep ding gulbluka, "Ëe banakan de dam gulsun hup?- zi de abe hap srip gulsublun srëmkamye." Dekam zep Pilipussu gubluka, "Haen, em sewe sezan. Nen apdekam song ën."

³² Pilipus in kim sane ta'anka, dekam anakan baca gu'unka,

"Men kirekam Alap hap de tru tasiblin hap dombana kap nulhal gwënan,

zini in sa hen kirekam sa nërhal.

Dombana men kirekam ala blom tasinnik ëol srëm gwe-gwenan,

zen hen kirekam sa karek tannak ol srëm gwera.

³³ Zen sap karek gon srëmna,

hwëna dawemkam de tak-ensiblin srëmnak sa totoresada.

Zen walas gwen srëmnak sa tili,

sap zëno gwëna nabakam sa nablonsukin."*

³⁴ Ki zep teipsin zini in Pilipussu gubluka, "Asa emki gublun: San ha Yesaya zëre hap ki ale gulku? San ha aha zi hip?" ³⁵ Dekam zep Yesaya mo ol ale gunnu in kon Yesus hup denaka de srip gulsublunkam kon gwe-sibir hanaka.

³⁶⁻³⁷ Oranak kim weya tanena hla kulki, ki zep teipsin zini in gubluka, "Weyana de wakë! Angkam ba en lwa kin'an?- asa dikim baptis tan hapye."†

³⁸ Ki zep kereta golsong gwen zini in sa golzausun hup gubluka. Dekam zep ho san dep ati ëka. Zao zep Pilipus baptis taka. ³⁹ Ho nakon kim apta se'an zaka, Alap mo Enhona dekam zep zë Pilipussu zer ine halka. Teipsin zini in hom etan dekon hla taka, hwëna isrip-sri naban zep kon song gwëka. ⁴⁰ Pilipus hwëna dekam zep ëna Asdod owaskam hataka. Dekon zep hwëna hi alp san de ë-ë san ëngaya gwen hap de ol dawemkam tonbirida song gwëka, hëndep Kaesareak hataka.

9

Saulus kim halekake:

¹ Saulus dekam nama Yesussu de taibliblan wënya gubirida gwe'anka, "Ëe asa tameral." Dekam zep Alap mo golak de teipsin

* **8:33** 8:33 Yes. 53:7-8 † **8:36-37** 8:36-37 Ahakon men zen orep Lukas mo ola ansa etan ale nul gwëk, ola ansa zen mas nuk: (Pilipus) ki zep ding gulbluka, "Em de tïngare enho naban taibliblankam, amki." Ki zep ding gulbluka, "Ëe ama Kristus Yesussu anakan taiblibla'an, 'Zen eiwa Alap mo Tane.' "

zi nik song gweka, ² zao zep surat hap abe gweka-Damsik de but srëm golak de mam-mam wanya kip de anakare hap goltreizimdin hip, "Saulus an, aha ora san de ang tan zisi de Yerusalem san etan tahyohan hap-sap zi, sap we." ³ Damsik kim golek de gwe'an zaka, mumuk ennak zep ngli nakore sërkam de ngatanna wale tazak. ⁴ Ki zep zë kama san zanka. Dekon zep hwëna ola sal seka, "Saulus, Saulus, em ba habe asa karek ta gwenda?"

⁵ Ki zep ding gulbluka, "Bian, Em an nara?"

Ki zep hwëna ding gulbluka, "Ëe an Yesus- in sa em karek ta gwe'arake. ⁶ Dekam luwe. Ënak hëndep hatase. Zao sa zini ano olsa ebe hap ayang gulblula- em de desan ang gwen happye."

⁷ In deban mae golëtë'an ka, zen ëauhlonkam balk tasin niban hëndep ëzausuk. Zen hen sap man ola in sa ësak, hwëna ba maena hom hla nuk. ⁸ Saulus ki zep luweka, hwëna nwe kara gwen hap man sap akasikî. Dekon zep Damsik sin dep irik da song gwek. ⁹ Yaklana dan-ahan nwna hom mae kara gweka, hen hom mae tembane gweka, hen ho maena hom otdeka.

¹⁰ Damsik, Yesussu de taïbliBlan zini ki, bosena Ananias. Desa zep nwe lirisin nëblannak Bian Yesus takenblaka, "Ananias!"

Ki zep ding gulbluka, "Ëe an dë, Bian!"

¹¹ Bian ki zep etan gulbluka, "Yudas mo gol san em song gwen- ora bosena Dam-damna san. Tarsus walya Saulussu em zë duweblan. Zen dekon Asa gu sonebla'ara. ¹² Zen hen mes hamal hap emsa nwe nik de lirisin nëblankam zëbon de hatannak hla tanda. Em kime tahana tehabla inera, dekam zep nwna kara gwera."

¹³ Ananias ki zep ding gulbluka, "Bian, zini in ëe mesë beyakam sal gweblak. Zen Emsa de taïbliBlan zini man karek ta gwibirida. Yerusalemk mes ki gweibirida gweka, ¹⁴ zep hëndep awe hen hata zaka. Alap mo golak de syal tan zi mo teipsinnî mes zëbe hap suratna golblaka- dekam de Emsa de taïbliBlan zisi kitak tahyohan hap denaye."

¹⁵ Hwëna Bian Yesus ki zep ding gulbluka, "Sap esa song gwera. Sap zini in sa Ëe mesë dam tasik- Yahudi srëm zi mo ë-ë san de abe hap denaka golzim halada gwen hap, hen zëno mae mo teipsin-teipsin nika de zen abe hap denaka tonbirida gwen hap, hen sap Yahudi zisi. ¹⁶ Ëe asa hen zëbe hap anakan goltrë gweblal, 'Ano bosesa dikim ap mam gulblun hap, em karekna mam tangan naka esa goltowe gwera.' ">*

¹⁷ Ananias dekam zep gola in san dep song gweka,

* 9:16 9:16 2Kor. 11:23-28

ki zep hëndep seweka. Taha tehabla inen nakon zep gubluka, "Oso Bak Saulus, Bian Yesus, men Zen oranak ebe hap Zënaka zertrëblakake, Zen asa ebon osan dep zer sone zala- em dikim etan nwesa kara gwen hap, hen Alap mo Enho dikim ebon ing gwehen hap." ¹⁸ Dekam zep mumuk ennak nwe nakon hogwe jingkir makare nik nanyanzak, dekam zep etan kara gweka. Hëndep dekam zep luweka. Ki zep hwëna Ananias Yesussu dikim ang gweblan hap baptis taka. ¹⁹ Zen kim tembane gweka, dekam zep etan sosen gweka.

Saulus kim Damsik tawa ta gwibirkiye:

Saulus dekam zep Damsik Yesussu de taïbliBlan wenyä ban golëgwë'anka-mingguna san ha dan-dan. ²⁰ Dekam zep nabakam Yahudi mo but srëm gol-gol san anakan tawa tabiri daka, "Yesus Zen eiwa Alap mo Tane." ²¹ Tingare zini man tangan anakan dengguan gweblak, "An san ha zen hom? Yerusalemk Yesussu de taïbliBlan zini zen dwan-am karek ta gwibirki. An san ha zen hom yap hata zaka?- zisi de etan Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mam san dep tahyohan hapye." ²² Saulus mo tawa tabinni, sosonna man esek gwese zahe gwe'ak. Zen Alap mo ëpba ol ale

gun nukorena kim anakan tawa ta gwibirki, "Yesus Zen eiwa nësa de ngaya tabin hip de Teipsinni Zen-mensa nen guk gweblakke." Hëndep zëwe de Yahudi zini enlalana man tangan topse nëblak, sap zëno ola bëjen anakan gulsublun, "In boton."

²³ Yaklana kim zë beya gwe'ak, Yahudi zini in dekam zep tan hap kalang nëbla'ak. ²⁴ Èna in, kasokam de kola ban. Yaklam denaban kam denaban zep ëna in mo wasnge te so kinin lilikin nikon dil gik gwebla'ak. Hwëna zëno mae mo tan hap de kalang gweblanna man ëtawa gwek. ²⁵ Paulussu men zen ang në gwebla'ak zep dokotkam ë san dep yu yala ban sring di sonek.*

Saulus kim etan Yerusalemk hatakake:

²⁶ Yerusalemk kim hataka, ki zep sap akasiki- dua-blas enkam de zini in han de golësiri gwen hap. Hwëna man naïriBlak, sap zen hom anakan daïbliBla'ak, "Zen eiwa-eiwakam Yesussu taïbliBla'ara." ²⁷ Hwëna Barnabas zep zëbon mae onak zerhata zaka. Zen zep anakan tonbiridaka, "Saulus an oranak Yesussu hla taka, hen Bian dekam zep ola tonblaka. Zen kim Damsik gwë gweka, zen hen Yesus hup denaka zëwe udobe naban tonbirida gweka." Dekam zep Barnabas mo

* 9:25 9:25 2Kor. 11:32-33

ola kon dua-blaskam de wenyá in anakan daíblíblak, "Zen eiwa mes hen Yesussu taíblíblaka." ²⁸ Dekam zep dawemkam Yerusalemk apdenak nêrgwê gwek. Zen hen dekam zep udobe naban Yesus hup dena tonbirida gweka. ²⁹ Hwêna Yesussu de taíblíblan srêm Yahudi zini kim nêrol tetek gwek, dekam zep tan hap alp dasík. Yahudi zini in, zen men zen Yunani mo langnak de lowe henkam Yahudi ola eititi neibikke, zen zen nêrol tetek gwek. ³⁰ Hwêna ahakore Yesussu de taíblíblan wenyá kim êsak, dekam zep Kaesarea san dep zon dak. Hen dekon etan Tarsus sun dep zep bulkum nêr sonek.

³¹ Dekam zep kítak de Yerusalem mo langnak de Yesussu taíblíblan wenyá, Galileak, hen Samariak de wenyá, umlaekam lowehe gwek. Hen zini Yesussu de taíblíblankam êmas-mas gwek. Sap Alap mo Enhona man zêbe mae hap sosonsa gol gwizimki, hen Alapsa de blikip gwesíblin hap de enlalasa zer gwizimki- hen Yesus onak dikim tatem êzauk gwen hap denaka.

Petrus kim êna Lidak Einias Baksa dawem takake:

³² Petrus dekam zep tíngare langna in san tawa tabirida gweka. Ê bosena Lidak de Yesussu taíblíblan zini ki zep hen amjanbirki. ³³ Zao zep zini hla ta'anka, bosena Einias. Zêno taha-tanana orep

mes juweblak. Tahunna delapan enkam tum ennak lwa gweka. ³⁴ Dekam zep Petrus gubluka, "Einias, Kristus Yesus emsa dawem ta'ara! Em luwen. Ere mo tumna insa em wa tasin." Hêndep dekam zep luweka. ³⁵ Tíngare êna Lidak de zini, hen Saronk dena, desa de kirekam hla tankam zep Bian Yesussu hen daíblíblak.

Êna Yopek kim Petrus Dorka'a dawem gulkuke:

³⁶ Êna Yopek, wenyá Yesussu de taíblíblanna dekam ki, bosena Tabita. Yunani olkam de gubinkim, Dorkas. Bosena Dorkas, zêno enlalana "rusa." Wenyá in aha zi hip dawem ensa syal gwe-gwibir-zimk, hen tahalha zini man mas gwibirida gwek. ³⁷ Hwêna ki zep sang-sang gwek, hêndep tik. Tokna ngan nulsuk, ki zep gulk de teksonnak nonnek. ³⁸ Êna Lida kon, Yope golek. Yesussu de taíblíblan wenyá kim êsak, "Petrus Lidak gwê'ara," dekam zep zi darena nenzimk, "Emki nabakam dangítíblin. Anakan enbla, 'Êe an emsaê kwang la halan- naba tangankam dep!' "

³⁹ Hêndep kim apta zaka, ki zep hêndep zigwê halka. Kim zihataka, ki zep hêndep gulk de teksonna in san dep nêrsewek. Tíngare we semsemna dekam zep go naban anakare ola ban dot dasík, "Bajuna an zen tol

ap tayalbir-zimk- nama kim gwë'akke."

⁴⁰ Ki zep gubiridaka, "Dekam tîngan atiti gwek." Kim atiti gwek, dekam zep bokle kom soblan naban Alapsa gu soneblaka. Kim gu sonesîki, ki zep nwe-masenak de hlaun nuban gubiriki, "Tabita, em luwen." Dekam zep hêndep nwena kara gwek, hen Petrusu hla tak. Ki zep hêndep nikink. ⁴¹ Dekam zep zaun gun hup taha nakon gul ineka. Kim zauk, dekam zep kwang guludaka- Yesussu de taïblîblan wenya hen we sem-semna in saye. Ki zep gubiridaka, "Zen mes ngaya gwenan." ⁴² Ola insa kim tîngare Yopek nolteisîk, dekam zep beyakam Bian Yesussu daïblîblak. ⁴³ Zao Petrus holo tolkam zep gwëka- tweran sop sam tasîk gwibin zini Simon Bak hon.

10

Kornelius mo nwena kim lirisin nëblakke:

¹ Kaesareak, jana nabare zi mo mamna ki gwë'anka-bosena Kornelius Bak. Zëno îrik gîn walasna seratus enkam. Zen jana nabare zini mensa nen gwibik "Langna Italia korena," zëwe kitak bîti gwek. ² Zen we wal walas zeban Alapsa dawemkam zibetek gwë-blaka. Zini in hen tahalha zisi man mas gwibirida gwëka, hen Alapsa man

gu sonebla tine gwëka. ³ Hwëna aha yaklakam, yakla nwena dan-ahan, ki zep nwena lirisin nëblak. Zen eiwa de makan Alap mo dam taha nakore zisi hla ta guku. "Kornelius" kum zë gublu zaka.

⁴ Airin nîban zep karatda taka, dekam zep tak-ensîblika, "Bian, em ba hap?"

Ki zep ding gulbluka, "Eno ol gu sone gwenna hen tahalha zisi de mas gwibirida gwenna mes Alap hon nwe-mase gwëk- san de em de zëbe hap sapisa tru tase gwëblanna. ⁵ Dekam zini Yope san dep lup gul sone, zini bosena Simon, hen zëno aha bosena Petrus, desa deka kwang da halzak. ⁶ Zen hi alpnak tweran sop sam tasîk gwibin zini Simon mo golak gwë'ara."

⁷ Alap mo dam taha nakore zini in kim hli taka, dekam zep zëre hon de babu gwen zi darena guzimki, hen zëre mo jana nabare zini, dawemkam de Alapsa tame tan naka gubluka- zen de yaïng gwezan hap. ⁸ Zao zep aïsîl gwibirida'an-ka- in zen ki zëre hon lwakye. Ki zep hêndep Yope san dep lup gul soneka.

Petrus mo nwena kim lirisin nëblakke:

⁹ Zen kim Yopek ëgolek de gwë'ak, Petrus dekam zep gol bol tahannak sewe seka- dekon de Alapsa gu

* **10:9** 10:9 Zëno mae mo kasokam de gol-gola, gol bola dak-dakna, in zep zëwe zini sesek gwese gwëk.

soneblan hap. * 10 Ki zep zë hwëna usak gwe'anka, dekam zep tembanesa de syal gwibir-blin hap abe gweka. Zen kim tembanena syal neibir-bli'ak, ki zep hwëna nwena lirisin nëblak. 11 Ki zep hwëna ngli san kara gwe seka. Man dalusuhuk. Desan zep hwëna deyol berber yawal makare naka srïng níl sone'anhak. Top-topna man nurensihik. Ngirín en nik zep srïng gwe hezak. 12 Deyol mwana iwe zep hlauludaka- kirekam-kirekam golsriwen otweranna, tana dan-nër dan-nërkam dena, bik dankam de il gwehal gwenkam dena, hen mawana. 13 Ki zep hen ngatan zi mo lang nakore ola sal seka, "Petrus, em luwen. Emki tameran. Desa twenblanda."

14 Ki zep ding gulku, "Bian! Èe bëjënë. Èe homë mae golsriwen kire-kire kun nabarena twinbik." †

15 Dekam zep hwëna etan ola sal seka, "Mensa Bian ngan tasibirki, desa bahem gubin, 'Kun naban.'"*

16 Zen mes dan-ahan soka-kirekam de hlaul gwenna. Ki zep etan mumuk ennak ngli nakon nul inehak.

17 Petrus kim nama dam gulsun hup teibi'inka, hwëna Kornelius mo zi lup gul sonenna in hap mes Simon mo gola tantan dazimk, hëndep gol teso kininnak 18 zep ètakensizik,

"Awe wëhë Simonkam de zi bosena gwë'ara? Zëno aha bosena Petrus."

19 Petrus kim nama dam gulsun hup teibi'inka, Alap mo Enhona ki zep gubluka, "Simon Bak, zi dan-aharena man emsa dëbla'an. 20 Em ati gwen. Bahem ang gwibiridan hap enlalana anakare hap beya gwen, 'Èe an Yahudi wal. Zen Yahudi zisi hom.' Sap zini in ano lup gul sonenna."

21 Dekam zep ati gwe zaka, zao zep gubiridaka, "Èe an zen- em in desa lëbla'anye. Em ba habe yaïng gwezal?"

22 Ki zep ding nulblik, "Jana nabare zi mo mamna, Kornelius Bak, emsa de kwang tahan hap asa ir gubiridaka. Zen enho lalakna hen Alapsa de betek gweblanna, hen Yahudi zini man desa blikip neisik gweblanan. Alap mo dam taha nakore zini mes desa emsa de kwang tahan hap gubluka- zen dikim ebon onakore olsa sane gwen hap." 23 Petrus ki zep zao de apdekam golëtruwen hap gubiridaka.

Petrus kim Kornelius mo golak hatakake:

Ka'ankam ki zep Petrus golësek gweka. Yope kon Yesusu de taiblïblan zini man hen ang nëblak. 24 Zëno ka'an kim Kaesareak yaïng gwek, Kornelius man iye zeban golëkara

† 10:14 10:14 Zen deyolak iwe Musa mo golsriwen otweran ensa zë hlauludaka. Desa man Yahudi zini nenbirida gwek, "Kun naban." In zep kirekam ding gulku.

gwe'an-ka- hen wal bose wal zeban, men desa tagal gulsukuke. ²⁵ Petrus kim gola iwe tî'in zaka, Kornelius ki zep zëno nwenak mae hap ik gwehe zaka, "Zini an Alap mo dam taha nakore zi makarena." ²⁶ Hwëna Petrus ki zep gubluka, "Em luwen. Èe an hen zi tangan sake."*

²⁷ Ola kim lon'an-ka, Petrus ki zep gol mwa san tilki, ki zep zë hlauluda'an zaka, "Zi beyam-byana mes zë ëtagal gwesik." ²⁸ Ki zep zë gubiridaka, "Em mese kitak ëtawa gwek: Yahudi zi mo ol jalse gwennak man ale nuk, 'Yahudi srëm zi niban bëjen golësiri gwen.' Hwëna Alap mes ap anakan goltrëblaka, 'Èe babë aha zi aususa gubiridan, "Zen in kun naban." ' ²⁹ In kim asa kwang dak, ëe zebë takensibiridan srëmkam ang gwibiridazak. Zep ëe ama ki emsa taken-sibirida'an: Em ba habe asa en soneblak?"

³⁰ Kornelius zën zep ding gulbluka, "Yaklana an zen dan-ahan damank, yakla nwena an ki angkam dan-ahannak lwa'arake, ëe dekam gola an kon Alapsa gu sonebla'ak. Mumuk ennak zep zini ano nwenak baju angtan-angtan naban zau'un zaka, ³¹ ki zep asa gubluka, 'Kornelius, Alap mes eno ol gu sonenna salka, hen man eno talalha zisi de mas gwibirida gwenna enlala gwibi'ira. ³² Emki

Yopek Simonsa gu soneblan. Zëno aha bosena hen Petrus. Zen hi alpnak tweran sop sam tasik gwibin zini Simon mo golak gwë'ara.' ³³ In zebë nabakam zini emsa de kwang tan hap lup gul sonek, hen ema asa sam tanda- hata zankamye. Angkam ëe mesë awe Alap mo nwenak tagam gwenan-dekam de emsa sane tan hap, kitak mensa Bian Alap ebe hap golblakake, desa de asa tonbiridan hap."

Yahudi srëm zini kim nonol tanganna Yesussu daïblïblakke:

³⁴ Petrus ki zep gubiridaka, "Èe angkamë tame gulun: Eiwa, Alap ahakore en naka hom nwekam golëake gwenda,* ³⁵ hwëna tîngare zi ausuna man dokwak guluda gwenda-men zen Zënaka betek në gweblanan hen dawemna syal nei gwibirinye. ³⁶ Em mese ësal gwek- Alap mensa ol dawemna Israelk de zini anakan gu sonebiridaka, 'Tîngare zi ausu mo Teipsinnî Kristus Yesus mo bosekam em aban zerumlae gwen.' ³⁷ Hen em mese ësal gwek- in zen baptis ta gwibin zini Yohanis Swe mo hyanak tîngare Yahudi mo langnak jowek, nonol tanganna Galileak. ³⁸ Alap dekam Nazaret walya Yesus hup zëre mo Enhona hlë ta soneblaka, hen sosen zemka golblaka. Hen em mese zëbe hap dena anakan ësal gwek,

* 10:26 10:26 Kis. 14:13-15; Why. 19:10

* 10:34 10:34 Ul. 10:17; Rom. 2:9-11

'Zen men-san an-sankam dawemna golzimmira gweka, hen dowal mo kigi mo hulen naka hil ti sonebirida gweka, sap Alap man deban zersyal gwe-gweka.' ³⁹ Ee an zenë kara la gwek-tingan mensa Yahudi mo langnak hen Yerusalemk syal gwe-gwibirkiye. Hwëna Yahudi zini Desa te-lidak sonnak de makan ta irinkim dak. ⁴⁰ Hwëna yaklana dan-ahan, ki zep etan Alap tin nikon ngaya taka, hen dekam zep etan abe mae hap zertrei gwizimki.* ⁴¹ Ee ama deban etan tin hyanak ertembane gwe-gwek. Dekam Alap tingare zi hip hom zertrei gwizimki. Hwëna men desa en Zëna Yesus hup denaka de gol halada gwen hap dam tasibirkike, zëbe mae en hap zertrei gwizimki. ⁴² Yesus mes asa dam tasibirki-zëre hap de ol dawemsa dikim anakan tonbirida gwen hap, 'Alap mes Yesussu dam tasiki- Zen de zisi klis gun hup, men zen nama lowe he'an, hen men zen ëjuwekke.' ⁴³ Tingare Alap mo ol ayang gul gwen zini hen kirekam ëton gwek, 'Tingan men zen Alap mo zer sonen Zini insa anakan daïblibla'ak, "Zen eiwa Zënasa de ngaya tan hap de Zi niye," ki Zen sa hen zëno mae mo karek-karekna tap gulsuzimdi.' "*

⁴⁴ Petrus kim nama kirekam tonbirta'anka, Alap mo Enhona ki zep

ing gwe hebirida zaka-tingare zini men zen ësane gwe'akye. ⁴⁵ In zen Yope kon Petrus hon ang tazak, zen Yahudi hon de bitï gwenna. Petrus dekam zep deban mae golëtenggwanka, "Hare eiwa, Yahudi srëm zinik Alap mo Enhona hen ing gwe henkamke- men kirekam hen nëbon mae ing gwe hekaye!" ⁴⁶ Sap zen man owas olkam de Alap mo boresa teip gulsublunnak sane dabi'ik- zëre mae mo tame gun srëm olkam de tonbinnik.

Petrus dekam zep guku, ⁴⁷ "Angkam ba en zëbe mae hap lwa kinï'an?- zini ansa de baptis tabin hipye. Zen dwan mes-am Alap mo Enhona neir innin- men ki hen nëna." ⁴⁸ Ki zep gubiridaka, "Ee asa emsa Bian Kristus Yesus mo bosekam baptis labir." Ki zep hwëna Petrussu abe dak- zao de golëgwë inendan hap.*

11

Yerusalemk de zini kim anakan ësakke, "Yahudi srëm zini mes hen Yesussu daïblibla'."

¹ Seblas enkam de Petrus mo wal bose walya hen Yerusalem mo langnak de Yesussu taïbliblan wenya ki zep anakan ësak, "Yahudi srëm zini mes hen Alap onakore ol dawemna nulink."

² Zep Petrus kim Yerusalemk zaheka, dekam zep zao de Yesussu taïbliblan wenya

* **10:40** 10:40 1Kor. 15:4-7 * **10:43** 10:43 Yes. 33:24; 53:5-6; Yer. 31:34

* **10:48** 10:48 Kis. 2:38

anakan jakal nëblak, ³ “Em ba habe Yahudi srëm zi mo gol san song gweka hen golëtembane taka?”

⁴ Petrus dekam zep nonola kon hëndep dawem enkam anakan srip gulsuzimki,

⁵ “Èe ëna Yope kon Alapsa gu sonebla'ak, dekam zep zë hwëna nwena ap lirisin nëblak. Deyol yawal

makare nakaë hlauk, ngli nakon srïng nil sone'anzak, hëndep abon onak zep zauszuk. ⁶ Kimë zë olk san karatda gu'uk, zao zebë hlauludak-

kirekam-kirekam golsriwen otwer-anna, eik nik dena, bik dankam de il gwehal gwenkam dena, hen mawa maena. ⁷ Ki zebë ola salsek, 'Petrus, em luwen. Emki tameran, desa twenblanda.'

⁸ “Hwëna èe ama ding guk, 'Èe bëjënë, Bian! Èe homë mae golsriwen kire-kire kun nabarena twinbik.'

⁹ “Ki zep ngli nakore ola in asa etan ding gulbluka, 'Mensa Bian ngan tasibirki, desa bahem gubin, “Kun naban.”’ ¹⁰ Hëndep ama dan-ahan sok- kirekam de hlaul gwen naye. Ki zep etan bai nil inehak.

¹¹ “Hëndep dekam zep Kaesarea kore lup gul sonen zi dan-aharena abon yaïng gwezak. ¹² Alap mo Enhona dekam zep asa gubluka, 'Bahem ang gwibiridan hap enlalana beya gwen.' Zini an zen hen enamkam teinikin'in, zen hen man asa ang nëblak, hen gola

iwe man hen bëti gwëk. ¹³ Dekam zep Yahudi srëm zini in asa gubiridaka, 'Alap mo dam taha nakore zini gola awe jowe zaka, ki zep asa gubluka,

“Emki Yope san dep zisi lup gul sonen- zi bosena Simonsa de kwang tan hap. Zëno aha bosena hen Petrus. ¹⁴ Zen zen sa ebe mae hap ola ayang gulzimdi- ena hen tingare ere mo golak de wenyä kipye. Desa kime laïbli'ik, zen dekam esa golëngaya gwera.”’

¹⁵ Zen kirekam asa gubiridaka. Dekam kimë ol dawemkam de tonbiri-dankam kon gwesibirida hana'ak, Alap mo Enhona ki zep hëndep ing gwe hebirida zaqa- men kirekam nonolak nënaka hen ing gwe hebiridakake. ¹⁶ Dekam zebë enlala gwëk- Bian Yesus men desa anakan gubirida gwëkaye,

'Yohanis zen hokam baptis ta gwibirki, hwëna Alap zëre mo Enhokam sa emsa baptis ta gwibiri.*

¹⁷ Zep Alap man dekam zëre mo Enhosa hlë ta sonezimki- men kirekam hen nëbe mae hap hlë ta sonezimkike, nen in kim nonol Bian Yesusu laïbli'akke. Zep èe banakan de Alapsa anakan jalse gweblan hap, 'Zëbe mae hap bahem hlë ta sonezimdin!''

¹⁸ Kirekam kim sane da'ak, dekam zep jakal gweblanna in tap gwizimk. Dekam zep hwëna Alap mo bosena

anakan teip nulsublu'ak, "Hare eiwake! Sap Yahudi srêm zi, Em hen zêbe mae hap mese golzimki- dekam de êhalen hap hen êngaya gwen hap denaye."

Antiokiak de zini kim Yesusu daïbli-blakke:

¹⁹ In kim Yesusu de taïbli-blank wenyâ Stepanu'u de tan hyanak karek da gwibik, dekam zep heya-hya gwendak- ahakon langna Penisia san, ahakon lang tekna Siprus sun, hen ahakon êna Antiokia san. Zen ol dawemsa kim hêndep nol haladak- hwêna Yahudi zi en hap.* ²⁰ Hwêna ahakon hen Siprus hen Kirene kore zi. Zen kim Antiokiak yaïng gwek, dekam zep Yahudi srêm zini hen Bian Yesus hup de ol dawemna insa donbirida'ak. ²¹ Dekam Alap mo sosonna zêbon mae lwa gwe'ak, zep zêno mae mo tawa tabin nikon zini beya tangankam zêre mae mo boton alap-alapsa hli nulidak- dekam de hwêna Bian Yesusu taïbli-blank hap.

²² Yesusu de taïbli-blank wenyâ kim Yerusalem kon kirekam êsak, dekam zep Barnaba'a Antiokia san dep nêr sonek. ²³ Zen kim zê hataka, anakan zep hlauluda zaka, "Eiwa, Alap mo kwasang-kwasangna zêbon mae onak dawemkam lwa'an." Dekam man tangan isrip-sri gwibiridaka, zep hen ol zim-zimni anakan golzimki, "Em tingare enho naban Bian Yesus

onak tatem êzauk gwen." ²⁴ Barnabas zen zini dawem tanganna. Alap mo Enhona mes desa sêrkam bi gwe-blaka, hen zen Bian Yesusu mes tangan taïbli-blaka. In zep, zen kim titi ta gwibirki, beyakam etan Yesusu daïbli-gweblak.

²⁵ Dekon ki zep etan Tarsus sun song gweka-Saulusu de zê têblank hap. ²⁶ Zao kim gaïng êka, dekam zep Antiokia san dep kwang tahal zaka. Zêwe aha-ere tahunkam zep Alap mo olkam de tawa la gwibin hip olêtagal gwenda gweka. Dekam zep Kristusu de taïbli-blankam sêrkam êbeya gwek. Hêndep dekam zep Antiokiak de taïbli-blank srêm wenyâ taïbli-blank wenyâ insa "Kristen zi" kim bose dabik. Menkam hom kirekam nenbirida gwek.

²⁷ Zao kim lwa se'ak, dekam zep Alap mo Enho nakore ol ayang gul gwen hap de zini Yerusalem kon Antiokiak yaïng gwezak. ²⁸ Ahana bosena Agabus Bak. Zêbon dekam zep Alap mo Enhona ngein sin dep de ola ing gul soneblaka. Dekam zep luweka, desa zep anakan ayang gulzimki, "Tingare Roma mo irik ginnik sa usak yawala hatal." Hêndep kirekam zep ki lwak- in kim Klaudius Bak Romasa irik gilkiye. ²⁹ Hwêna

Antiokiak de Kristen zini in kim kirekam nasalblak, dekam zep ola aha-en nuk-Yerusalem mo langnak de

* 11:19 11:19 Kis. 8:1-4

Kristen bose zikhip de te-
alasa tagal ta gwizimdin
hipye. Anakan aha-en nuk,
“Men nara te-alasa beyakam
gulin gwenna, zen beyakam
ing ul gwek. Betekkam de
gulin gwenna, zen betekkam
ing ul gwek.”³⁰ Hëndep
kim sowe heka, dekam zep
Barnabas ne Saulus nebon
onak neir sonezimk. Zen
zep hwëna Yerusalem mo
langnak de Kristen zi mo
nol-nol hap eirzimki.

12

*Herodes kim dawemkam
Kristen zini karek ta
gwibirkike:*

¹ Zao kim lwa se'ak, dekam
zep teipsin zini Herodes
zëre mo jana nabare zini
Kristen zisi de tahyon hap
gubiridaka- zao de karek
tabin hip. ² Zao zep hen
Yohanis mo ayana Yakobus
mo nolsa de nëbokkam
blaonsublun hap gubiri-
daka. ³ Zen kim anakan
hlauludaka, “Yahudi zini
man tangan ësam gwesil-
desa de tankamye,” dekam
zep etan Petrussu de balk
tan hap gubiridaka. Zen
yakla yawala Paska golek
denak balk dak. ⁴ Bwinak
zep tak daink. Hen Herodes
man jana nabare zini enam-
blas enkam zen de kara
ta gwen hap gubiridaka.
Sap zen man kalang gwe-
bla'anka, “Paska hyanak asa
zi tra mo nwenak taken-
taken gweblal.”

⁵ Hwëna Petrus in kim
bwinak gwë'anka, hwëna
Kristen zini dekam zep

enlala zon tasiblin naban
Alapsa zëbe hap abe da
gwe'ak.

*Petrussu kim bwi nakon
Alap mo dam taha nakore
zini zerwet sokake:*

⁶ Yaklana in dekam
de taken-taken gweblan
hap Herodes dwam gwe-
bla'anka, zëno kam Petrus
man jana zi dare mo
ngirinnik nisi ta'anka- besi
dokotkam de da tablandan
nik. Eihya topna aha jana
nabare zinik bu nulsuk, aha
topna aha jana nabare zinik.
Lilikinni ahakore nik kara
noso'ak. ⁷ Mumuk ennak
zep bwina iwe Alap mo dam
taha nakore zini jowe zaka,
hen ngatanna dekam zep
zë zilsik. Ki zep Petrussu
li tan hap zaba nakon
towanbla ine zaka. Ki zep zë
gubluka, “Nabakam luwe!”
Dekam zep hëndep Petrus
mo taha nakon besikam de
dokotna in som nëbla hanak.
⁸ Etan ki zep gubluka,
“Bajuna dekam ala so, hen
sepatuna.” Ki zep ala soka.
Ki zep etan gubluka, “Tahan
bajuna dekam hen ala so.
Dekam asa ang gwebla.”

⁹ Ki zep kon zerwet soka.
Petrus hwëna man tim
gulku, “Eisirsie ki tanan.
Eiwakam homë wet sonan.”
¹⁰ Nonol lilikin kara son
wenya kim ulmun nuraka,
etan zao de wenya ulmun
nuraka, ki zep besikam
de aumwa lilikin yawalak
aptaka. Hwëna zen zën
totoresa kitak kles neisik.
Desan zep wet osoka. Bwina
in kon kim engka en langa
eisiki, zao zep Alap mo

dam taha nakore zini in aya gweka.

¹¹ Petrus dekam zep tame gulku, "Hare ëe eiwakam am-am wet sonan. Hare Bian eiwa am zëre mo dam taha nakore zisi zer sonerasa de Herodes mo jana ngi ben-ben nakon hen Yahudi zi mo jala kon zeser sonen hapye."

¹² Kirekam kim tame gulku, ki zep Yohanis mo anena Maria mo gol san dep song gweka. Yohanis in zëno aha bosena Markus. Zao zini mes beyakam Alapsa dekon abe tan hap ëtagal gwek.

¹³ Ë nakore lilikinsi zep ga'ga so'an zaka. Zëwe de babu gwe-gwen wenyä bosena Rode, zen zep te sozak.

¹⁴ Hwëna zao kim Petrus mo ola tame gulzuk, dekam zep isrip-sri hap lilikin talusun srëmkam lwahak- dekam de gubiridan hap, "Petrus lilikinnik zau'un ora!"

¹⁵ Hwëna man ding nulbik, "Em san ema mamak gwe'ara?" Hwëna ol drakkam kim gubirida gwe'ak, dekam zep ding nulbik, "In desa de kara ta gwen hap de Alap mo dam taha nakore zisi mes yap."

¹⁶ Hwëna Petrus nama ki ga'ga so tineka. Hëndep kim talusublunkam hla dak, zao zep sërkam dengguanbla'ak. ¹⁷ Petrus dekam zep tahakam anakare hap akabiridaka, "Em balk tasin." Ki zep zë

aïsıl gwibirida'an- men kirekam Bian zerwet sokake. Ki zep hen gubiridaka, "Ola an Yakobu'u enblak, hen nëre mae mo Kristen ayawal oso-walya enbiridak." Zëna ki zep kon aha ë san dep song gweka. *

¹⁸ Kaknak zep Petrus hup de jal hap bwinak de jana nabare zini in zënaka nol kini'ak. ¹⁹ Herodes dekam zep aha jana nabare zini gubiridaka, "Dawem enkam lëblak." Hwëna hom hla dak. Dekam zep jana nabare zini in zen kara da'ak, desa taken-taken gwibiridaka, "Zen banakan de wet son hap? An ene ëser soner." Dekam zep aha jana nabare zisi gubiridaka- Petrussu de kara tan wenyä insa de tameran hap.

Herodes kim tilkike:

Herodes zëna ki zep Yerusalem mo lang nakon Kaesarea san dep song gweka- zao de hwëna gwë inendan hap. ²⁰ Dekam ëna Tirusk de zi niban hen Sidonk de zi niban Herodes man golëgil-gil gwe-gwe'an-ka. Dekam zep zini in Herodes han dikim etan zersësek gwen hap ola aha-en nuk. Sap zëbe mae hap de tembanena Herodes mo irik gin lang nakon wet so gwizimki. Zen dekam hen Kaesarea san sek gwëk, zëwe zep Herodes mo taha tri soblan zini Blastus

* **12:17** 12:17 Petrus in desa Yakobu'u gubluka, zen Yesus mo ososa, in zen hen suratna Kristen zi hip ale gulzimkike. Zen hen dekam Kristen zisi Yerusalemk nol gwibiridaka. Herodes insa taka, zen Yesus hon de ang gwe-gwen zini Yakobu'u- Yohanis mo ayasa.

Bak hap te-alasa nërblak. Zen zep gubiridaka, “Ëe asa emsa mas gwibiridal.” Dekam zep zë Herodes han dikim etan zergolek de gwen hap ëabe gwek.

²¹ Yakłana dekam de zergolek de gwen hap denak kim hatak, Herodes dekam zep teipsin zi hip de bajusa ala soka, hen teipsin zi hip de komal tumnak nikinki. Dekon zep zi trana insa aïsıl gwibiridaka. ²² Dekam zep Herodes mo bosesa de teip gulsublun hap ëtaken gwe'ak, “An zi mo olsa home ësane gwe'an! An aha alap mo ol!” ²³ Hwëna mumuk ennak zep zë Herode'a Alap mo dam taha nakore zi ta zaka, sap zen hom Alapsa blikip gwesiblika. Diki anakan maka şane tabinkim gubiridaka, “Ëe an ahana alapsa hom.” In zep ungalä nakon auhuna dwenblak, zep hëndep tilki.*

²⁴ Alap onakore ëngaya gwen hap de ol dawemna dekam zep esek nul kinı song gwe'ak.

²⁵ Barnabas ne Saulus ne kim Antiokia kore te-ala zer sonenna insa Yerusalemk eirzimki, zëna ki zep etan ola halka. Yohanis, zëno aha bosena Markus, dekon zep ang gwizimki.

13

Alap mo Enhona kim Barnabas ne Saulus neka dam sosukuke:

¹ Antiokiak de Kristen zinik, zao hen ki- men

zen Alap mo Enho nakore sosonkam hamal hap de olsa ayang nul gwizimkye. Zen hen Alap mo olkam tawa da gwibik. Zëno mae mo bosem-sena,

Saulus, Barnabas,
Simeon- in desa asyaskam
bose dak “Zi
Kakak”kam,

hen Kirene walya Lukius,
hen Menahem. Menahem
in, zen teipsin zini
Herodes han beteknak
asyas bose zem.

² Zen kim apdenak tembane lwan naban Bian mo bosena teip nulsublu'ak, Alap mo Enhona zao zep gubiridaka, “Barnabas ne Saulus neka em dam sosun- ano syalsa dekakim ol halada gweka.”

³ Etan kim tıngare Kristen zini in tembane lwan naban Alapsa nen sone gweblak, dekam zep tahana dehazim anek. Ki zep hwëna deisya sonek.

Siprusk kim aptakake:

⁴ Sap zen Alap mo Enho teisya soneka, ki zep Seleukia san in neka, dekon zep bulkum lang tekna Siprus sun dep ablan kinıka.

⁵ Siprus mo ëna Salamisk kim aptaka, zëwe dekam zep Yahudi mo but srëm golgol san ëngaya gwen hap de Alap onakore ol dawemkam lonbirida gwe'anka. Yohanis zëno aha bosena Markus zen man Antiokia kon ang gwizimki- zëno nik mo tahasa de trı so gwizimdin hip.

6 Zen man hëndep tîngare lang tekna insa ëramjanbir song gweka, hëndep Pafosk ërhataka. Zao zep Yahudi walya Bar-Yesussu nërtowek. Yunani olkam zëno aha bosena Elimas. Zen meiyer golzauk gwenna, hen zini man anakan yasik ta gwibirki, "Ëe an Alap mo olsaë ayang gul gwizimnin." 7 Zini in hen lang tekna iwe de gubernor hon de syal gwe-gwenna. Gubernora in enlala blala. Zëno bosena Sergius-Paulus. Zen ki zep Barnabas ne Saulus neka gu sonezimki-zen de Alap mo olsa lonblan hap. 8 Hwëna Elimas Bak zep tru-tru gulzim'inka, hen man gubernorsa alp gwebla'anka- zen de Alap mo olsa taïblîbin srëm hap. Zep anakan gubluka, "Bahem salzimdin." 9 Hwëna Saulus, insa hen nen gweblak "Paulus" kum, desa dekam zep Alap mo Enhona bi gweblaka. Dekam zep Elima'a karatda ta'anka, ki zep hëndep anakan jalse gweblaka, 10 "Em an dowal mo kigi mo walas, hen tîngare enlala dawem mo jal zi! Em san molye golzausuku?- Bian osan dep de orasa de aning ta gwizimdin hip de syala in saye. Eno enhonak enlala dawemna hom, hwëna boton ta gwibin en hap dena hen yasik ta gwibin en hap dena. 11 Angkam man Bian emsa karek ta'ara- em dikim nwe nik dîmin gwen hap.

Hëndep em molye yakla ngatanna hla taka. Hwëna esa etan kara gwera."

Hëndep dekam zep Elimas eisbi'inka- but kakak makare naka zëno nwe san de ati gwe zannak. Dekon zep bute halka, hen zisi zen de irik ta han hap takenbiridaka. 12 Gubernor kim kirekam Elima'a hla taka, dekam zep Yesus hup de tawa tabinni insa sërkam tenggwanbirki, hëndep dekam zep Yesussu taïblîblaka.

Paulus kim Pisidia mo langnak tawa tabirkike:

13 Paulus kim lang tekna Siprus mo ëna in kon bulkum zisong gweka, ki zep Pamfilia mo langnak yaïng gwek- ëna Pergak. Zao zep Yohanis, aha bosena Markus, hli so guk halka. Zen Yerusalem san dep etan heya gweka. 14 Perga kon tanakam zep song ëka-Pisidia mo langnak de aha Antiokia san dep. Zao Hari Sabatkam Yahudi mo but srëm golak hen lilki. 15 Musa mo titi tabin ola hen Alap mo ol ayang gul gwen zi mo ola kim baca nulsuk, ki zep zëwe de but srëm golak de mam-mam wenyu zini nenblak, "Emki sap zi darena insa anakan takensizimdin, 'Eno nik mo ol zim-zim enlala gwibinni wëhë?- desa de lonbiridan hapye.' "

16 Dekam zep Paulus luweka, ki zep tahakam anakare hap akabiridaka,

“Angkam ama emsa tonbirida'an,” ki zep gubiridaka, “Israel kore zi, hen Yahudi srēm zi men zene Alapsa betek ë gweblananke, asa sane lak! ¹⁷ Israel Bak mo zi ausu mo Alapna, Zen nēno mae mo auyan-azasa hlil inki hen dawemsa gol gwizimki- in kim Mesirk lowehe gwekye. Hēndep zen man tangan ëbeya gwek hen ësoson gwek. Ki zep hwēna dekon zēre mo soson yawalkam golēwet so gweka. ¹⁸ Dekam kim sasa langnak lowehe gwek, zen dekam kareksa etan nulin hana song gwe-gwek. Bian dekam oto gulsun hup man sap akabirida gweka.* ¹⁹ Dekam zep Kanaan mo tujukam de zi ausuna timbwas tabirkimen zen ë beyam-byana iwe lowehen dakke. Langna insa dekam zep hwēna nēno mae mo auyan-aza hap golzimki-zen de hēndep denaban bi gwibin hip.* ²⁰ An tingan kirekam de syal gwibinni, holona 450 tahunkam.

“Alap ki zep hwēna Israelsa de golēzauk gwen hap de zini aha-en aha-enkam kap gul gwizimki, hēndep zauk- zēre mo ol ayang gul gwen hap de zini Samuel Bak onak.* ²¹ Dekam zep Samuelsa abe dak, ‘Abe mae hap em teipsin zisi dam tasizimdin- men kirekam hen aha langnak dena lowehe

gwenanke.’ Alap dekam zep Kis mo tanena Saulsa dam tasizimki- Benyamin mo auyan-aza nakore naka. Zen holona empat-pulu tahun enkam teipsinkim irik gilkī.* ²² Desa kim ati gwen taka, dekam zep hwēna Daudsa drēne seka-zen de hwēna zēno weinak teipsinkim nikirin hip. Zen man Daudsa gubluka, ‘Ee mesē Isai mo tanena Daud onak ère mo enho makare naka hla tablal. Zen sa ère mo dwam gwibin sin tingan syal gwibiri.’*

²³ “Hwēna angkam Alap mes Daud mo auyan-aza nakore naka Israelsa de ngaya tabin hip de Teipsinni zerzimdi- men kirekam Zēna gu-guk gwekake. Bosenā Yesus. ²⁴ Yesus de hatan srēmna, Yohanis Bak man tingingare Israelsa gubirida gweka, ‘Emki ëbaptis gwen- dekam de enaka Alap hap anakan golētrē gweblan hapye, “Ee ama ehale'an.”’ ²⁵ Yohanis kim zēre mo syalsa de hli yun hup golek de gwe'anaka, zen man aumwa hap gubiridaka, ‘Eno mae mo Asa de dam tasinkim, Ee an ba habē awe syal gwe'an? Ee an mensa ës gwebla'an, Zen hom. Zen hwēna man asa zertro'an zala. Ee dawem naka hom-Zēbon de babu gwen hapye, hen zēno tanasa de ngan sosublun maena ee hen bëjēnē.’*

* **13:18** 13:18 Bil. 14:34; Ul. 1:31 * **13:19** 13:19 Ul. 7:1; Yos. 14:1 * **13:20** 13:20 Hak. 2:16; 1Sam. 3:20 * **13:21** 13:21 1Sam. 8:5; 10:17-21 * **13:22** 13:22 1Sam. 13:14; 16:12; Mzm. 89:3-4; 89:19-37 * **13:25** 13:25 Yoh. 1:20,27

26 "Aya-wal oso-wal, Abraham mo auyan-aza nakore wenyâ, hen aha zi ausu nakore Alapsa de betek gwe-gweblan wenyâ, ëngaya gwen hap de ol dawemna an, zen kitak nëbe mae hap Alap gol sonezimki- an desaë emsa tonbirida'anye. 27 Hwëna Yerusalemk de zini, zëre mae mo teipsin-teipsin niban hom anakan tame dak, 'An Zen- nësa de ngaya tabin hip de Zi niye.' Zen Alap mo hamal hap de ol ayang gul gwen zi mo ola hom tame nuk- mensa Hari Sabatnak zëna baca nul tine gwenanye. Hwëna zao dikim zaun hup ki tan hap nenblak. 28 Men kirekam ahana zëbe hap dena ale gulku,

'Zen hom sap karekna hla nulblik- dekam de tan hap denaye.'*

Hwëna Pilatusu tan hap abe da gwe'ak. 29 Tingan kim hamal hap de ola insa tame gun srëmkam syal neisibik, ki zep te-lidak son nakon hil di lahek, dekam zep zi tok drënen hap de kaso hulak nënek.

30 Hwëna Alap ki zep zë tin nikon etan ngaya taka.

31 Dekam Desa de zertowe gwenna yaklana man beya gwek- zini men deban mae Galilea kon tin srëmnak Yerusalem san dep golësek gwe zakake. Zen angkam zen nëre korena Yahudi mo langnak zëbe hap de

ol dawemna nol halada gwe'an.*

32 "Zep ol dawemna mensa Alap nëno mae mo auyan-azana gu-gubirida gwekake, ëe an desaë angkam emsa tonbirida'an. 33 Desa mes ki Alap syal gwibirki- Tane zem Yesusu de tin nikon nëbe mae hap ngaya taz- indinkimye. Sap Mazmur dan-dannak Daud Bak man Alap mo ola Yesus hup dena anakan hamal hap ale gulku, 'Em in ano Tane,

Ëe mesë namen damnak
Ënaka anakan kira
tanan, "Ëe an eno
Bian."*

34 Zen mes ki hen zëre mo Tanena in hap dena hamal hap gubluka- tin nikon de ngaya tan hap dena, hen drë nwanunnak de batren srëm hap denaye, men kirekam zëre mo olak lwakke,

'Ëe men kirekamë Daud Baksa hamal hap gu-gubluk- ebe hap de dawemsa golblan hap dena, Ëe asa ki hëndep ebe hap golblal.'*

35 Zep a kirekam mo Daud Buku Mazmuruk Alapsa gublukaye,

'Em molye ere mo lalak Zini insa da tasiki- drë nwanunnak de batren hapye.'*

36 "Drë nwanunnak de batren srëm hap de ola in, zen Daud zëre hap hom. Sap zen kim Alap mo dwam gwibinni nëno mae mo auyan-aza hap sul

* 13:28 13:28 Yes. 53; Luk. 23:4; 23:14-15

* 13:31 13:31 Kis. 1:3 * 13:33

13:33 Mzm. 2:7

* 13:34 13:34 Yes. 55:3

* 13:35 13:35 Mzm. 16:10

sonezimki, zen dekam zep tîlkî. Hen zêre mo iyena men zao kang nulne gwek, zëno tokna hen zao nënnek. Zao zep batreka. ³⁷ Hwëna batren srëm hap de Zini, Zen diki Auyan-tane zem Yesus-mensa Alap tîn nîkon ngaya takake! ³⁸⁻³⁹ Zen in zep, aya-wal oso-wal, ëe ama emsa gubirida'an: Yesus Zen Zen-nëno mae mo kareksa de tap gulsuzimdin hip de Zi niye. Sap Musa mo tîti tabin ol en san de ang ta gwenkam, dekam bëjen nen karek-karek nakon ëhîl gwe hanan. Diki Yesussu de anakan taïblîblankam, 'Zen eiwa Zen tangan- nësa de ngaya tabin hip de Zi niye,' zen diki dekam esa karek-karek nakon ëhîl gwe hanal. Hen Alap mo nwenak zen dekam esa ëdakastîl. ⁴⁰ Zen in zep, emki enaka dawemkam kara ta gwibin. Ebon mae mana jowenank- men kirekam Alap mo ol ayang gul gwen hap de zini Yahudi zini hamal hap anakan nen gubirida gwekke,

⁴¹ 'Em in zen Alap mo hamal hap de ol gu-guk gwenna anakan swrei kul gwenan, "Molya ki lwak,"

hwëna hlaunkum ausa esa ëhlol,

hëndep esa ëjek-jak gwer.

Emsa sap sa hamal hap tawa da gwibir,

hwëna bëjen em taïblîbin-

men desaë sap eno mae mo ngîrînnik angkam syal gwibi'inye.' **

⁴² Paulus ne Barnabas ne kim but srëm gola insa hli ku'inka, ki zep nenzimk, "Ngein sin de Hari Sabatnak, etan kire hap denaka asa lonbirida." ⁴³ Kim kon sekwak gwek, dekam zep Yahudi zini, hen Alapsa de betek gweblan wenya men zen Yahudi hon bitî gwek, beya nik zep lun kon nitrok. Zao zep etan desa anakan tîti labirki, "Em mese Kristussu de taïblîblan nakon Alap mo kwasang gwibiridannak bitî gwer. Zep zen zao en emki tatem ëzaun."

⁴⁴ Zao de Hari Sabatnak, dekam ëna iwe de zini tîngan tangan de tagal gwen hap ëalp gwesik- Alap hap de ola insa dikim ësane gwen hap. ⁴⁵ Hwëna Yesussu de taïblîblan srëm Yahudi zini kim hla nulidak, "O desa beya tangankam tagal neizim'in," dekam zep husus neizim'ik. Hen dekam zep Paulus mo tawa tabinni insa lamang nu'ik.

⁴⁶ Hwëna Paulus ne Barnabas ne dekam zep udobe naban ding ulzimki, "Alap onakore ol dawemna an, zen diki nonol emsa de tawa tabin hip dakastî'in. Hwëna em ansa baes eibi'in, em dekam hen hëndep de gwën hap denakae baes eibi'in. Ëe in zebë Yahudi srëm zi sin dep emsa hli yuluda'an! *

⁴⁷ Sap Alap mes syala ansa

abe mae hap wei yul sonez-
imki. Zep zëre mo olak
anakan lwak,

'Èe mesë ebe mae hap
Yahudi srëm zisi
dikim ngatan tabin
hip de syala golzimk,
hen ëngaya gwen hap de
olsa dikim okama
topse gwen san golzim
halada gwen hap
denaye.' "*

⁴⁸ Yahudi srëm zini kim
kirekam ësak, zen dekam
zep isrip-sri naban Alap
mo ola insa dokwak nuk,
hëndep dekam zep tingan
men desa Alap dam tasi-
birki, zen de hëndep de
ëgwë gwen hap denaka gul
irin hip, zen dekam zep
hëndep daïblihlak.

⁴⁹ Hëndep dekam zep
Alap hap de ol dawemna
insa tîngare langna in san
nolteisik. ⁵⁰ Hwëna Yahudi
zini in zen husus neizim'ik,
zen dekam zep Yahudi srëm
bose nabare zi sin dep sek
gwek- hen bose nabare
we walya in zen but srëm
gola iwe bitî gwe-gwekke,
zëbon mae osan dep. Dekam
zep zëno mae mo enlalana
ben dyasizim'ik- dekam
de zen karek son hap.
Langna in kon dekam zep
hëndep nialsa sonek. ⁵¹ Zen
dekam zep zëno mae mo
nwenak tana sonna taik-
tik oso guk halka. Ki zep
ëna Ikonium sun dep song
ëka.* ⁵² Hwëna Antiokiak
de Yesussu taïblihlan wenyä
mensa hli kulidaka, zen

nama Alap mo Enho nakore
isrip-sri naban lowehe gwek.

14

Ikoniumk kim aptakake:

¹ Ikoniumk hen kirekam
lwak. Paulus ne Barnabas ne
etan Yahudi mo but srëm gol
san song ëka. Zëwe zëno nik
mo tawa tabinni man tangan
soson gwek, dekam zep
tangan beyakam Yesussu
daïblihlak- sap Yahudi zi,
hen sap Yahudi srëm zi.
² Hwëna ahakore Yahudi
zini- men zen Yesussu de
taïblihlan hap baes tak, zen
dekam zep Yahudi srëm zi
mo enlalana ben dyasizimk-
dekam de zen Yesussu de
taïblihlan wenyä insa u sal-
sal gwibiridan hap. ³ Hwëna
Paulus ne Barnabas ne
holokam zë ëka, hen udobe
naban Bian mo nësa de
kwasang gwibiridan hap de
ola lonbirida gweka. Zen
Bian en hon yaïng ë kinî
gweka, zep Bian man zëbe
nikip owas-owassa dikim
syal ei gwibin hip dena
gol gwizimki- zëno nik mo
ola insa dikim soson gul
gwizimdin hip. ⁴ Zëwe de
zini dekam zep ëhliwëk.
Ahakon Yahudi zi nik ang
tak. Ahakon Paulus nebon
ang tak. ⁵ Dekam zep sap
Yahudi zini hen Yahudi srëm
zini zëre mae mo ëna iwe
de nol-nola ban ola niaha-
en guk- dekam de Paulus
neka karek son hap, hen
zao de kasokam i tizimdin
hip. ⁶ Hwëna kim tame
ulki, dekam zep Ikonium

* 13:47 13:47 Yes. 42:6; 49:6 * 13:51 13:51 Mat. 10:14; Luk. 9:5; Kis. 18:6

kon heya ëka- Likonia mo lang san dep. Zao zep hwëna ëna Lистра hen Derbe mo langnak ⁷ ëngaya gwen hap de ol dawemna inkam tawa labirida gweka.

Listrak hen Derbek kim ë gwekake:

⁸ Listrak zi lekna ki. An zem lek naka ki hëndep jaha gwek. ⁹ Zen kim Paulus mo tawa tabinnik ang gweka, Paulus ki zep karatda taka, dekam zep tame taka, "Zini an angkam man Yesussu taïbli'ara. Zen sa zëno bosekam dawem gwera." ¹⁰ Ki zep ol mamkam takenblaka, "Emki zaun!" Dekam zep hëndep hetyak gwesik kininkam luwesik ane kinika, hëndep të nasen'anka.

¹¹ Zi trana in kim hla dak, ki zep zëre mae mo olkam ëtaken gwe'ak, "An aha alap dare zi nwe-masekam nëbon mae onak ati ë ine zaka!" ¹² Dekam zep zëre mae mo yang tasin alap mo bosekam bose nosok. Barnaba'a "Zeus" kum bose dak. Paulussu "Hermes" kam bose dak, sap zëno mae mo alap-alap hap de ëpba olak Hermes zen aha alap-alap mo olsa zi hip ayang gul gwizimki. ¹³ Zëno mae mo yang tasin alapna Zeus, zëbe hap de gola ki- ë alpnak iwe. Gola iwe de syal gwe-gwen zini ki zep sapi zirya teisyahal zaka- dekam de zi tra mo nwenak Barnabas ne Paulus nikip hlik sozimdin hip. Nolak de

ala sozimdin hip de desan- san weir sosunnu hen man teisyahal zaka- zëno nik mo nolak de ala so sonezimdin hip. Sap zen man tim nosok, "An ano mae mo yang sosun alap eiwakam ati ë ine zaka."

¹⁴ Hwëna anakan kim tame ulki, "An hare kirekam am asa neizim'in!"- dekam zep zëre nik mo tahan bajusa kalk-kalk oson daka, anakan dikim goltreizimdin hip, "Ëe ama eno mae mo syala insa husus eibi'in." Ki zep zi trana in mo ngirin sin hlu kë zaka, dekam zep ol mamkam laken zaka, ¹⁵ "Em ba habe kirekam asa eizim'in? Ëe an hen zi tangan sake- in ki hen em. Ëe an ebon mae onak ëngaya gwen hap de ol dawemsa de tawa labin hibë aptazak- em dikim boton alapsa de betek gwibirida gwensa baes tan hap, eiwa de Alap ensa dikim hwëna betek gwe-gweblan hap, men Zen ngli naban, kama naban yang sosukuke, hina, hen tungare ensasa gwen kire-kirena men zen zëwe lowehe gwenanke. ¹⁶ Menkam Alap nwe enkam emsa anakan kara ta gwibirki, 'Dikire zëre mae mo boton alap-alapsa betek neibirida gwek.' ¹⁷ Hwëna Zen hen dekam ki dawemna ebe mae hap gol gwizimki- em dikim sap anakan tame tan hap, 'O hare eiwa de Alapna kike.' Zen zep ona il ti gwenda- eno mae mo obwaga dikim

dawemkam hatan hap. Hen tembanena sowe henkam ep gol gwizimnira- em dikim isrip-sri naban lowehe gwen hap.”¹⁸ Kirekam sap lonbiridaka, hwëna dekam tangan man alp neizim'ik-sapi darena insa de hlik sozimdin hipye.

¹⁹ Hwëna Yahudi zini kim Antiokia hen Ikonium kon Listrak iwe yaing gwezak, dekam zep zi trana in mo enlalana wet dyasizimzik. Paulussu dekam zep kasokam nirïblak. Ëna in kon ki zep il dihak. Man kil dik, “Mes tilida.”²⁰ Hwëna zao de Yesussu taïbliblan wenyä kim tagam neisïblik, dekam zep luweka, dekam zep etan nërtilzik. Ka'ankam zep hwëna Derbe san dep etan Barnabas han song ëka.

Nonola kim etan Antiokia san dep ola halkake:

²¹ Derbek zep hwëna ëngaya gwen hap de ol dawemkam lonbirida gweka. Zëwe beya nik zep Yesussu daïbliblak. Dekon ki zep etan amjanbiridaka- ë-ëna men desan zëna song ë zakake, Listra, Ikonium, hen Pisidiak de Antiokia san.²² Zen dekam ëKristen gwen wenyä insa etan titi labir song gweka- dekam de Yesussu de taïbliblan ennak tatem ëzauk gwen hap. Anakan tawa labir song gweka, “Men zen kareksa de goltowe gwennak tatem ëzauk gwe'ak, zen zen sa Alap mo irik gïnnik bitï gwer.”²³ Zao hen

man enbirida song gweka, “Tembanesa esa ëlwa gwer, dekam eka eno mae mo nolnolaka dam lasik gwibik.” Kim dam dasik gwibik, dekam zep Paulus ne Barnabas ne taha tehabirida inen naban Biansa anakan en sone gweblaka “Bian, zini an man Ebon ëyaing gwe kinï'an. Ëe ere mo tahanakë hli kulida'an.”²⁴ Pisidia mo langna kim lamanka, dekam zep Pamfilia mo langnak aptaka.²⁵ Pergak kim ol dawemna inkam tawa lasibirki, ki zep hwëna Atalia san dep song ëka.

²⁶ Zen mes zëre nik mo syala su kul soneka, zep Atalia kon bulkum Siria mo langnak de Antiokia san dep song ëka- men zëwe nonol zëre nikip anakare ola ban tahana dehazim anekke, “Bian, dikire ere mo kwasang-kwasangna zëbon nebon lwa gwek.”*

²⁷ Antiokiak kim aptaka, ki zep zëwe de ëKristen gwen zini tagal ulsuku, zao zep lonbiridaka- tïngan mensa Alap syal gwe-gwibir-zimki, Alap men kirekam orana Yahudi srëm zi hip dam tasik gwizimkike, zen dikim hen Yesussu taïbliblan hap.²⁸ Zao holokam zep zëwe de Kristen zi niban olëlowehe gweka.

15

Yerusalemk kim ëgolek de gwekke:

¹ Ki zep zini Yahudi mo lang nakon Antiokiak yaing

* 14:26 14:26 Kis. 13:1-3

gwezak, zao zep hwëna ëKristen gwen wenyä in sa anakan tawa dabi'inzak, "Em de to mip sa blom tasi-bin srëmkam- men kirekam Yahudi zini Musa mo ol san ang ta gwenan, em molye ëngaya gwëk." ² Paulus ne Barnabas ne kim kirekam asalbiridaka, dekam zep zë mamkam olëol tetek gwëka. Dekam zep zëwe de Kristen zini Barnabas ne Paulus neka, hëndep zëwe de ahakore Kristen zi niban dam dasibik- zen de Yerusalemk Yesus mo dua-blaskam de dam tasibin wenyä ban hen Kristen zi mo nol-nola ban anakan klis gun hup, "Ëe Yahudi srëm wenyä wëhë to mipna blom lasibi'ik? San ha babë?" ³ Dekam zep Antiokia kon lup nul sonek, hen in kim Penisia hen Samaria mo lang san olëtaman gwëka, zen man Kristen zisi anakan lonbirida song gwëka, "Yahudi srëm zini hen mes beyakam ëhalek." Ola in man tangan isrip-sri neibik. ⁴ Kim Yerusalemk olëyaing gwëka, zao de Kristen zini, hen dua-blaskam de dam tasibin wenyä in, hen zëwe de Kristen zi mo nol-nola, dawem enkam zep dokwa-kwak nuk. Zao zep lonbiridaka- tingan mensa zëbe nikip Alap syal gwe-gwibir-zimkiye.

⁵ Farisikam de gubirida gwen wenyä mën zen ahakon Yesussu daïblïblak ki zep luk tak, ki zep ëguk, "Yahudi srëm zini, zen diki hen Musa mo ol san de ang

gwenkam zen to mip sa blom tasibin. Kire srëmkam bëjen ëngaya gwen."

⁶ Dekam zep dua-blaskam de wenyä in hen Kristen zi mo nol-nola ban ëgolek de gwëk- dekam de aïsîl gwibin hip. ⁷ Ola kim zë beya nul song gwë'ak, Petrus ki zep luweka, ki zep gubiridaka, "Aya-wal oso-wal, ena tawana: Alap nonol ebon mae onakon asa dam tasiki- dekam de nonol Yahudi srëm zisi Kornelius Bak mo golak halen tabin hipye. Zen dekam zep Yahudi srëm zini nonol Yesus hup de ol dawemna ëtawa gwëk, hëndep ano ol toran nakon zep Yesussu daïblïblak.* ⁸ Dekam zep anakan dam gwesik, 'Alap man zini ansa dokwa-kwak guluda.' Sap dekam man zëre mo Enhona hlë ta sonezimki- in kirekam hen nonol nëbe mae hap hlë ta sonezimkike. Sap Zen Zen zi mo enhona tame ta gwizimmira. ⁹ Zep Zen ahakore zi ausu ensa hom nwekam golëake gwenda. Yahudi srëm zini in, zen sap to mip blom tasibin srëmna. Hwëna zen kim Yesussu daïblïblak, Alap dekam zep zëno mae mo enhona ngan tasibir-zimki- men kirekam hen nëre mae mo ngan tasibirkike. ¹⁰ Zep em ba habe angkam ëalp gwë'an?- Musa mo titi tabin olsa de nihin dohon-hon makan zëno mae mo holenak wei yul sonezimdin hipye. Nëna hen nëno

* 15:7 15:7 Kis. 10

mae mo auyan-azana man tangan nihin dohon-honna insa de wë-wek tan hap sap äakasik gwek. Hwëna banakan dep? ¹¹ Zep bap nen kirekam gweibirida gwen! Sap Yahudi zini nen Kristus mo kwasang-kwasang en nakone ëngaya gwe'an. Yahudi srëm zini hen kirekam."*

¹² Dekam zep ëbalk tasik. Ki zep hwëna Barnabas ne Paulus ne lonbiridaka- Alap men kirekam owas-owasna zëno nik mo taha san Yahudi srëm zi hip syal gwe-gwibir-zimkike.

¹³ Kim lonsuku, ki zep hwëna Yesus mo osona Yakobus gubiridaka, "Aya-wal oso-wal, emki asa sane tan. ¹⁴ Petrus Bak mes nësa aïsıl gwibiridala- Alap kim nonol tangan kwasangna Yahudi srëm zi hip goltreizimki, men dekam Alap nonol tanganna desa zëre hon dep lup gul inkiye. ¹⁵ Yahudi srëm zi de nëbon mae bitı gwenna, zen man tangan dakastı'in- men kirekam Alap mo ol ayang gul gwen zini ale nukke,

¹⁶ 'Eë asa lamkam etan Yahudi zisi amjan-birzin hap lwa halzal-ë yala men zao Daud orep irik gilkike.

Men kirekam zini gol swranak etan gola dauk gwenan, zen

kirekam asa zi ausuna insa etan oto tasi-birzir.

Zen dekam sa etan ano irik ginnik lowehe gwer.

¹⁷ Eë kirekam asa syal gwibir- tıngare zi ausu dekamim hen Asa de dam tasın hip dëblak.

Dekam sap Yahudi srëm zi, Eë asa desa hen hlilin- Aena men desa en dam tasi-bikye.

Eë an Bian Zënë ki kirekam gu'un,

¹⁸ hen orep mesë ki kirekam gu-guk gwek.' " *

¹⁹ Yakobus ki zep gu-biridaka, "Ano tame gun nukon, nen bap nen zëbe mae hap orana gwa-gwa ta gwizimdin- to mip blom tasibin srëm wenyä in zen angkam Alapsa tame da'anye. ²⁰ Hwëna surat ensa nen ale gul sonez- imdin- anakan dikim titi tabin hip:

Yang tabin dowal hap de otweran blom ta gwibir-zimdinni bahem twenblanda gwen.

Hole naka de blwap-blwap tan tweran ninni bahem twenblanda gwen.

Otweran kalsa bahem ote gwibin.

Hen kahalo-kahalosa baes tak.

* **15:11** 15:11 Gal. 2:16 * **15:18** 15:18 Am. 9:11-12; Yes. 45:21 * **15:20** 15:20 Orya ol zini hom kirekam tweransa damera gwenan- hole naka de blwap-blwap gulblunkamyë. Hwëna aha zi ki kirekam orep damera gwek, zep Alap man kirekam dep jalse gweka, sap dekam kala bëjen wet son. (Kej. 9:4; Kel. 34:15-17; Im. 17:10-16; 18:6-23)

Kire enkam esa suratkam títí labir. * ²¹ Sap Musa mo títí tabin ola Hari Sabat jamkam man títigare langnak de Yahudi mo but srëm gol-golak donbirida gwek, hëndep angkam hen nama donbirida gwe'an. Zep Yahudi srëm Kristen zini in de ahakore ol jalse gwensa ësane gwen hap ëdwam gwe-gwenna, zen sap sa Yahudi mo but srëm gol-gol san sek gwe-gwer."

Yahudi srëm Kristen zi hip in kim suratna ale nulzimkke:

²² Dekam zep dua-blaskam de Yesus mo dam tasibin zini in, zao de Kristen zi mo nol-nola ban, hen zao de títigare Kristen zi niban zini dam nososuk- zen de Paulus ne Barnabas neka Antiokia san dep ang eizimdin hip. Zen Silas ne Yudas neka dam nososuk. Yudas, zëno aha bosen a Barsabas. Zi darena in hen zëwe de Kristen zi mo nol dare. ²³ Suratna in zëbon mae zep anakare ola ban nol sonezimk,

"Suratna an Yahudi srëm Kristen zini ebe mae hap- Antiokiak de wenya, Siriak dena, hen Kiliakiak de wenya kip,

dua-blaskam de Yesus mo dam tasibin wenya, hen Yerusalemk de Kristen zi mo nol-nola, hen títigare awe de Kristen zini, abon mae onakon:

Dawem.

²⁴ Èe ama ësak: Zini man abon mae onakon ebon mae osan dep sek gwezak. Hwëna zen kim emsa tawa da gwibik, em hwëna enlala nike anakare

hap ëtopse gwek, 'San ha ëe an Kristussu karekkamë ang ëbla'an?' Hwëna zini in ëe homë lup ul sonek, hen ëe homë emsa de tawa tabin hip enbiridak.

²⁵ Zen in zebë zi darena dam ososuk- nëno mae mo wal bose dawem darena Barnabas ne Paulus nebon onak de ang ëzan hapye.

²⁶ Barnabas ne Paulus ne in, zen mes tangan zëre nik mo angna Bian Yesus mo bose hap sosok osoka, zep maka hëndep zëbe hap de ol gol haladannak lilkí.

²⁷ Zini insa karekkam emsa tawa da gwibik, zen in zebë Yudas ne Silas neka suratna an han ebon mae osan dep leisya sonek-dekam de zen suratnak awe de ola ansa eiwa un hip.

²⁸ Sap Alap mo Enhona mes abe mae hap anakan goltreizimki, 'Bahem Bian osan dep de orana gwa-gwa ta gwizimdin- títí tabin olsa de beyakam wei yul sone gwizimdinkimye.' Zen in zebë jalse gwen ola da-en emsa en sonebirida'an:

²⁹ Yang tabin dowal hap de otweran blom ta gwibir-zimdinni emki baes tan.

Otweran kalsa bahem otde gwibin,

hen hole naka de blwap- blwap tan otweran ninni bahem twen- blanda gwen.

Hen bahem ëkahalo gwe- gwen.

Eme desa langa ulsu'uk, em esa Alap mo nwenak ësam gwesil.

Zao en zausunun.
Dawem.”

³⁰ Dan-nër dan-nër zini in ki zep hëndep Yerusalem kon Antiokia san dep ëgwahak. Kim zë yaing gwëk, dekam zep tingare ëKristen gwen zini tagal nulsuk, zao zep suratna insa baca nulzimk. ³¹ Zen man tangan suratna iwe de ol tan-tanna insa sam neisibik. ³² Yudas ne Silas ne in, zen Alap mo Enho mo sostonkam de hamal hap de ol lonbirida gwenna. Zen zep tatem dikim ëzaun hup ol zïm-zïmkïm sërkam lonbirida gwe'anka. ³³⁻³⁴ Zao hom holo ëka, dekam zep etan Yerusalem san dep anakare ola ban deisya sonek, “Dikire Alap onakore dawemna ebon nebon lwa gwëk.”† ³⁵ Hwëna Paulus ne Barnabas ne man zë holo ëka. Bian Yesus hup de ol dawemkam zë etan tawa la gwibirki. Aha zi man zë hen tawa da gwibik.

Paulus ne Barnabas ne kim ol tetek ëkake:

³⁶ Hom holo gwë'ak, Paulus ki zep Barnaba'a gubluka, “Nen ki etan amjanbin- men zen nëno nik mo tawa labiri dankam Bian Yesusu daïblihlakke, eka ki hla kulida song gwe, ‘Zen angkam banakan lowehen da'an?’ ”

³⁷ Barnabas man dwam gwëka- Yohanis, aha bosena Markus, de hen etan ang gwizimdin hip. ³⁸ Hwëna

Paulus man zen de ang gwizimdin hip baes gwëka, sap zen mes nonol Pamfilia kon heya gwëka. Dekam etan hom mae ang gwëgwizimki- aha langnak de zini kim etan tawa labir song gwëkaye. ³⁹ Zen dekon zep mamkam ol tetek ëka. Ki zep kon hëndep sya këka. Barnabas Markus hun bulkum lang tekna Siprus sun dep zersong gwëka. ⁴⁰ Paulus Silassa zep dam tasiki- deban de dan ën hap. Tingare Antiokiak de Kristen zini dekam zep zëbe nikip Alapsa abe dak, “Bian, dikire ere onakore kwasang-kwasangna zëbon nebon lwa gwëk.” Ki zep kon zersong gwëka. ⁴¹ Zen Siria mo lang naban Kilikia mo lang naban zeramjanbir song gwëka, hen zëwe de Kristen zisi tatete labir song gwëka.

16

Timotius kim Paulus ne Silas neka ang gwizimkike:

¹ Paulus dekam zep Silas han Derbe san dep song ëka. Derbe kon etan Listra san dep zep ayang ulki. Zao Kristen zini ki, bosena Timotius. An zem Yahudi we. Zen hen mes Kristen gwëk. Bi zem Yunani wal.

² Listrak de tingare Kristen zini hen Ikoniumk de wanya Timotiussu man nen gwëblak, “Walasna in aïris.”

³ Paulus dekam zep zëbon

† 15:33-34 15:33-34 Lukas kim ola ansa ale gulku, hwëna ayat 34na ansa lun kon mes yap aha zi mas nuk. Zen a kirekam mo mas nukye: “Hwëna Silas man dam gulsuku, ‘Ee asa an san al gwezal.’ ”

de ang gwe-gwen hap dwam gweblaka. To mipna ki zep blaonsubluka. Zen mae hap blaonsubluka- dekam de langna iwe de Yahudi zi anakare hap husus gweblan srëm hap, "Zen hom nëbon mae tilki, sap zëno bianna Yunani wal." ⁴ È-è san kim namjan gwibik, zen man Yesussu de taïbliblankam wenyaka donbirida gwekmensa dua-blaskam de zi niban Kristen zi mo nolnolaban Yerusalemk ahan nukye, zen dikim hen suratnak de jalse gwibiridan ola in san ang ta gwen hap.* ⁵ Zëwe de Kristen zini Yesussu de taïbliblankam zep étatete gwe zahek, hen dekam yakla jamkam zep zini etan taïbliblankam émas-mas gwe-gwek.

Paulus kim Makedonia walya nwe lirisin nëblankam hla takake:

⁶ Paulus ki zep Galatia hen Prigia mo langna zi-amjanbirki. Hwëna dekam Alap mo Enhona man gubiridaka, "Asia mo langna bahem amjanbin." ⁷ Misia han de lang zip sonnak kim yaïng gwek, dekam zep sap éakasik- Bitinia mo lang san de amjanbin hip. Hwëna Yesus mo Enhona man etan gubiridaka, "Desan hen bahem amjanbin." ⁸ Dekam zep hwëna Misia mo lang san taman gwek, hëndep hi alpnak de ëna Troas san dep zep tine gwek. ⁹ Zao zep hwëna

Paulus mo nwena lirisin nëblak. Zen eiwa de makan Makedonia walsya hla taka. Zen man zaunkum Paulussu anakan abe ta'anka, "Haen, emki Makedonia san song gwezan- asa de mas gwibiridan hap." ¹⁰ Hëndep dekam zebë ëhohle gwek- Makedonia san de sek gwen hap. Sap ëe mesë dam ulsuk, "An Alap Zën ki nësa gubiridanda- zëre mo ol dawemsa dikim zëwe hen tonbirida gwen hap." Èe an zen ola ansa ale guk, Lukas, ëe ama hen dekam ang gwibiridak.

Èna Pilipik kim weny Lidia Yesussu taïbliblacke:

¹¹ Troas kon bulkam zebë dam-dam enkam Samotrake mo lang san dep sek gwek. Ka'ankam zebë hwëna Makedonia mo hi alpnak de ë bosena Neapolisk yaïng gwek. ¹² Dekon tanakam zebë hwëna Pilipi san dep sek gwek. Propinsina Makedonia in, zen Roma mo irik gin lang ahana, hen Pilipi in, zen Makedonia mo aha ë yawal. Zao holo tolkamë lowehék.

¹³ Hari Sabatkam, ëe dekam ëna in mo ho alp nakore lilikin sinë wet so gwek, sap ëe ama tim uk, "Ho alpnak man yap Yahudi zini Alapsa dekon abe ta gwen hap étagal gwe-gwenan." Sap zen dekam nama hom but srëm gola dau'uk. Zao kimë teinikin'ik, we walya zen zë tagal gwek, deban mae en zebë ola olëton'ak. ¹⁴ Ahana

* 16:4 16:4 Kis. 15:29

zen zë sane gwe'ak, ëna Tiatira kore we, bosena Lidia. Zen sam dan kil makare kaensa de te-alakam lirak ta gwibin hip de wemen kire kaenkam teipsin zi mo bajuna dayal gwibirzimminke. Wenya in Alapsa de betek gweblanna. Bian zep enho naka talusubirki-dekam de Paulus mo ola kon Yesussu taibliblan hap. ¹⁵ Dekam kimë Lidiasa hen zëno golak de wenya ban kitak baptis labik, dekam zep asa gubiridak, "Em de asa anakan tame gunnu, 'Zen eiwa-eiwakam Yesussu taibliblanan,' ki ano golak emki bitì gwen." Zëno ol san zebë ki hëndep ang tak.

Paulus ne Silas neka kim Pilipik bwinak se noso inkke:

¹⁶ Aha yaklakam kimë etan ho alpna de ol ëgu sone gwenna in san dep sek gwëk, ki zebë zë hwëna oranak wenya ban oltowe'ak. Wenya in zi mo tana ìltikinnik de babu gwe-gwenna, hen dowala mes tilbirki, zep hlaul-hlalkum syal gwe-gwëk. Zëbon zini beyakam yaing gwe-gwezak- dekam de hamal hap de ol hap taken-taken gwe-gwibin hip. Nonol in zëno mae mo tana ìltikinnik babu gwe-gwëk, desa abe da gwibik, "Ëe zëbon de hamal hap de olsa sane gwen habë hatanzal. An dë te-ala naye." Wenya insa men zen bi neibik, zen dekon zep te-alana beyakam lop da-in gwëk. ¹⁷ Hwëna

wenya in dekam zep Paulus mae han asa golëtro nasen gwe'ak. Anakarekam ola mamkam gu gwe'ak, "Zini an, Teipsin Zini Alap mo lup gul sonenna- zen de nëbe mae hap ëngaya gwen hap de orasa dam tasik gwizimdin hip." ¹⁸ Yaklana man beya gwëk- kirekam de gweibirida gwenna. Hëndep Paulussu kim jalak zerzauk, ki zep lero gwibin niban zëbon de dowala insa gubluka, "Kristus Yesus mo bosekam ëe ama emsa gublu'an: Em zëbon onakon wet son!" Dekam zep hëndep wet soka.

¹⁹ Zini in zen wenya insa bi neibik, kim tame nuk, "O zen de dowal srëmkam gwë'ak, nen molye te-alana zëbon onakon ulin gwëk," dekam zep Paulus ne Silas neka teipsin-teipsin wenyak dikim zitrën hap pasar san dep il nosohak. ²⁰⁻²¹ Teipsin-teipsin wenya kip kim nitreizimk, zen dekam zep nenbiridak, "An Yahudi wal dare. Zëno nik mo tawa tabinni nëno mae mo ëpba lowe hensa dikim wet gulsuzimdin hip. Hwëna hom dakastilin- Roma mo irik gin zini nen de zëno ol san ang tan hapye. In zep zëno nik mo tawa tabin nikon ëna awe de zini ëilman gwe-gwe'an."

²² Zi beyam-byana dekam zep hen ëgu anak, "In eiwa!" Teipsin-teipsin wenya in dekam zep baju talwesizimdin nika de lek-lek son hap nenbiridak. ²³ Mam

enkam kim lek-lek nososuk, ki zep hwëna bwinak se nosoink. Bwinak de nol gwen zi nika zep nenblak, "An dawem en tangankam kara so." ²⁴ Kirekam insa nenblak, olk de tekson tangannak zep se so inki. Zëno nik mo tanana te hlangnak zep bat nosozim anek.

²⁵ Hwëna ngirîn tatem zep Alapsa abe la'anika hen terya ban isrip-sri ë gwebla'anika. Ahakore bwinak de zini man sane noso'ak. ²⁶ Mumuk ennak zep jingil yala taïlki, hëndep bwina in mo moko hap de kasona man ëëwak gwek. Hëndep dekam zep bwi lilikinnî in ëtalwesik. Hen mensa bwinak de zini besikam de dokotkam dahalebik, man hëndep ësom-som gwe hanak. ²⁷ Bwinak de nola in ni tan nakon zep auna hlo zaka. Kim hlaulku, "Lilikinnî tingan talusundan nik ërlwa'an," dekam zep sap nëbok zemka mol ineka-zënaka dikim dang gulblun hap. Sap zen man tim gulku, "Mes ëheya-hya gwenan. Hare an ki hwëna asa sa dal!"* ²⁸ Hwëna Paulus ki zep ol mamkam takenblaka, "Bahem enaka tan! Eë tingan namaë lowe he'an!"

²⁹ Dekam zep zëre hon de ëbabu gwe-gwen zisi syauk ngatan naban de golëhluhluk gwezan hap takenbiridaka. Zëna ki zep yal-yala ban Paulus ne Silas nik mo nwenak boklena kom sozim

zika. ³⁰ Kim kon ziwet soka, dekam zep takensizimki, "Bian ne bian ne, ëe basa asa syal gwibir?— ëe dikim ngaya gwen hapye."

³¹ Ki zep ding ulblika, "Bian Yesusu em anakan taïbliplan, 'Zen Zen— asa de ngaya tan hap de Zi niye,' dekam esa ngaya gwera. Hen kirekam, eno golak de wenyaye."* ³² Dekam zep Bian Yesus hup de ol dawemna zëno golak lonbiridaka. ³³ Hëndep dekam zep kam zëno nik mo wei-weina ngan tasibirzimki. Hëndep kam zep ki hëndep zëna hen zëre mo golak denaban tingan baptis labirki. ³⁴ Tembanena ki zep hwëna golzimki. Zëna dekam zep zëre mo golak de wenyana ban golëisrip-sri gweka, sap zen mes Alapsa daïbliplik.

³⁵ Kim litik, ki zep teipsin-teipsin wenyana in zëre mae mo jana nabare zini bwi gol san dep lup nul sonék-zao de nol gwen zini insa de gublun hap, "Paulus ne Silas ne dikire song ëk." ³⁶ Ki zep bwinak de nola in guzimki, "Asa man nenblanzal: Em sap esa song ëra. Dawem enkam song ë."

³⁷ Hwëna Paulus ki zep jana nabare zini insa gubiridaka, "Eë an Roma mo irik ginnik de zi dare sake. Zen hwëna takensizimdin srëmkam totoresana zi nwenak asa lek-lek nosok! Ki zep hen takensizimdin srëmkam

* 16:27 16:27 Kis. 12:18-19 * 16:31 16:31 Rom. 10:9-10

bwinak asa se nosoink. Hwëna angkam man ëdwam gwe'an- sowëkam de asa guzimdin hip, 'Dikire song ëk.' Kirekam ëe ama baes ë'an. Dikire zën yaïng gwezak- dekam de asa hîl so sonen hapye."

³⁸ Jana nabare zini in kim teipsin-teipsin wenyä insa kirekam nenbiridak, dekam kim anakan tame nuk, "O Paulus ne Silas ne, an hare Roma mo irik ginnik denakake," dekam zep ëairi'ak. Sap Roma mo irik gin zisi bëjen totoresa karek tan. Sap zen man tim nosok, "An Yahudi en kore zi dare." ³⁹ Dekam zep zëno nik mo enlalasa de së ta sonezimdin hip yaïng gwezak, ki zep anakare ola ban hîl noso sonek, "Bahem asa jal eibiridan. Hwëna emki ëna an kon song ën." ⁴⁰ Kim wet osoka, ki zep Lidia mo gol san dep song ëka. Zao kim Yesussu de taïblïblan wenyä tagal ulsuku, zao zep aumwa hap ol zim-zimni lonbiridaka. Zëna ki zep kon ëhalka.

17

Tesalonikak kim ap-takake:

¹ Timotius hun kim Makedonia mo ë darena Amfipolis ne Apolonia neka ërtamanka, ki zep Tesalonikak ërhataka. Zëwe hen Yahudi mo but srëm gola ki. ² Paulus ki zep but srëm gola in san dep song gweka- men kirekam zëna

gwë gwekake. Dekam danahare Hari Sabatnak Alap mo ëpba ola kore naka zep klis gul gwizim'inka. ³ Zen anakan zë srip gulsuk gwizim'inka, "Alap mo ëpba olak man dam gwesik, 'Nësa de ngaya tabin hip de zëre mo zer sonen Zini, Zen nonol kareksa sa goltowera, ki sa hwëna tin nïkon etan ngaya gwera.' Èe in zebë emsa Yesus hup dena ansa anakan tawa tabi'in: Zen eiwa Zen tangan- nësa de ngaya tabin hip de zer sonen Zi niye."

⁴ Dekam zep Paulus ne Silas neka Yahudi zini in ahakon daïblizimk hen ang neizimk. Beyakam Yunani kore zi ang neizimk- Alapsa men zen betek në gweblakke. Ahakon hen bose nabare we wal.

⁵ Hwëna ahakon mae hap husus neizim'ik, "Ano mae mo but srëm gola kon kim hli nil in'in." Dekam zep pasarak ëensa de zauk gweblan zi hip te-alasa neirzimk- zen dikim ëilman gwennak mas gwibiridan hap. In kim ëilman gwe'ak, dekam zep Yason mo gola dot dasizik- Paulus ne Silas neka dikim zi tra mo nwenak ziwet son hap. ⁶ Hwëna kim zë no-hwënzimzik, Yason zënaka zep il dïhak, hen ahakore Yesussu de taïblïblan zi niban ëna iwe de teipsin-teipsin zi sin dep il dïbirhak. Anakan zep zë boton ol blo-blokam nenbiridak, "Tingare okamanak men zen zini yasik da gwibi'in, zen mes angkam awe yaïng

gwezal. ⁷ Hwëna Yason an mes zini insa zëre mo gola kon lup gul inki. Zëno mae mo tawa tabinni, zen Roma mo ñrik gïn nikon dikim wet so gwen hap titi da gwibirin, sap zen anakan tawa da gwibirin, 'Aha teipsinni kibosena Yesus.' ⁸ Kirekam kim nasalbiridak, dekam zep zi trana in teipsinteipsin wenyä in mae han ëjal gwek. ⁹ Dekam zep Yason maesa wal bose wal zeban nenbiridak, "Te-alasa nongka ap olzimk, ki neik sek gwek." Kim nolzimk, dekam zep nenbiridak, "Angkam sap esa sek gwer."

Ëna Bereyak kim ap-takake:

¹⁰ Orapna kim tii'inzak, dekam zep Paulus ne Silas neka Timotius mae han ëna Bereya san dep lup nul sonek. Kim zë yaing gwek, dekam zep Yahudi mo but srëm gol san dep sek gwek. ¹¹ Zëwe de zini enlala ngatanna. Zen Tesalonikak de zi mo kim hom. Zen zep aha-ere enlalakam Paulus mo mo tawa tabinni insa nulin gwek, hen zen dekam mwin-mwankam Alap mo ëpba olsa anakare hap karatda nul gwek, "San ha eiwa denaka nësa tonbirida gwe'ara?" ¹² Zen zep beyakam Yesussu daibliblak. Zen ahakon Yunani kore zi, hen Yunani kore bose nabare we wal.

¹³ Hwëna Tesalonikak de Yahudi zini in zen Yesussu daiblibla srëm

gwek, Zen kim Paulussu anakan nasalblak, "Zen angkam Bereyak tawa ta gwibi'ira," zen dekam zep yaing gwezak, dekam zep zë hwëna zëwe de zisi olkam se dyabiridazak. ¹⁴ Dekam zep, Bereyak de zini men zen Yesussu daibliblak nabakam Paulussu hi san dep zon dak. Hwëna Silas ne Timotius ne zen nama ki zë ëka. ¹⁵ Men zen zon dak, hëndep Atenak nërhatatak. Zen kim lwan dahak, zëbon mae zep Silas ne Timotius neka anakan gu sonezimki, "Nabakam de asa ërtrozak."

Paulus kim Atenak gwë gwekake:

¹⁶ Atena kon kim nama Silas ne Timotius neka eizim'inka, enlalana man tangan anakare hap dowebla hanaka, "An ba hap ëna ansa yang tabin dowaldowal enkam al dasik?" ¹⁷ Zen in zep Yahudi mo but srëm gol san song gwegweka- zao dikim Yesus hup denaka Alap mo ëpba ola kon ziklis gul gwen hap. But srëm gola iwe, Yahudi srëm zi niban siri gwe-gwek. Paulus mwinmwankam hen pasar san song gwegweka. Men zen zëwe ba mae hap yaing gwegwezak, desa zëwe zep Yesus hup de ol dawemkam tawa ta gwibiriki. ¹⁸ Ëna iwe de zini ahakon Epikuros Bak mo tawa tabin sin de ang ta gwenna, hen ahakon Stoakam de gubirida gwen wenyä. Zen dekam zep

* 17:7 17:7 Luk. 23:2; Yoh. 19:12

Paulus hun nërkeisa-keisa gwék. Ahakon man nenblak, "Ol beyam-bya zini an man zënaka tim ti'ara, 'Ano tawa tabinni an aïris!' " Hwëna ahakon man nenblak, "Zini an san ha ëse yang tabin alap san de ang ta gwen hap nësa titi tabi'ira?" Zen mae hap ki ëguk: Sap zen Yesus de tin nikon ngaya gwen hap denaka tawa ta gwibi'inka.

* 19 Dekam zep Paulussu zëre mae mo ëgolek de gwe-gwen kwatap san dep nërsong gwék. Kwatapna in "Areopagus" kum nen gweblak. Zao zep nenblak, "Ëe ama ëdwam gwe'an-eno tawa tabin ësena insa de asa tonbiridan hap. 20 Sap eno tawa tabinni ano mae mo inik au hlobin makan tangan lwa'an, zebë dawemkam de emsa sane tan hap ëdwam gwe'an." 21 Sap tingare Atenak de zini hen aha lang nakore zini men zen zëwe lowehe gwék man ësam gwesik gwék- ol ësesa de ësane gwe-gwen hap, hen kire hap de ëkeisa-keisa gwe-gwen hapye.

22 Paulus ki zep luweka, ki zep gubiridaka, "Ate-nak de zi, ëe ama emsa tame tabirin, 'Em in alap-alapsa dawemkame blikip eisibirida gwenan.' 23 Ëe

kimë eno mae mo ënak të nasen gwe'ak, dekam zebë eno mae mo yang tabin alap-alap hap de kire-kirena kara ta gwibi'ik. Dekam zebë hen tweran nin tru tasik gweblan hap de kalsna hlauk. Zëwe ema ale uk, 'An nëno mae mo tame tan srëm alap hap dena.' Zep men zëbe hap tame tan srëmkam tru lasik gweblanan, ëe ama Desa emsa tonbirida'an.

24 "Alap men zen okamana ansa yang gulsuku, hen tingare kirekam-kirekamna yang tabirki, Zen Zen ngli naban kama naban bi gwizim'ira. Zen zi mo gol taublun dannak hom gwë gwenda. 25 Hen Zen hom zi de banakare maesa golblan hap dwam gwe-gwenda, sap Zen tahalha naka hom. Sap Zen Zen kitak zi hip gol gwizimnira-angna, ensasana, hen tingare kirekam-kirekam naye.* 26 Nonol lone sennak Zen aha-ere zi nikon tingare zi ausuna yang tabirki. Hen dekam zep zëbe mae hap okamasa de bi gwibin hip dena golzimki. Zen Zen kitak okama tek-tekna kae gwibir-zim niraka, hen Zen Zen auhu-kamanak de teipsin-teipsinni anakan dam tasik gwibirida, 'Angkam em

* 17:18 17:18 Epikuros Bak, zen sap zëwe de walsya hom, hwëna zëno tawa tabin ola mes Atenak hatak. Zen man tawa ta gwibirki, "Nen isrip-sri enkam nen lowehe gwen- banakare jalse gwen ol mae san de ang ta gwen srëmkam." Stoakam de gubiridan wenya, zen zini bosena Zeno Bak mo tawa tabin sin ang tak. Zen man tawa ta gwibirki, "Nen diki enho tatetekam nen lowehe gwen. Anakan de enlala gwibinni aïris, 'Ëe a-en asa dawem gwer. Aha zi mo titi tabin sin ba hap de ang gwen hap?' " * 17:25 17:25 1Raj. 8:27; Yes. 42:5; Kis. 7:48-50

teipsik. Angkam em ati gwen.' ²⁷ Alap mes kirekam syal gwibirki- Zënaka dikim të gweblan hap, mae hap, 'Wëhë asa nërtowe'ak?' Hwëna Zen sap nëbon mae onakon langanak hom-²⁸ men kirekam ëgu gwenanke, 'Nen an zëno taha terenake lowehe gwenan hen ëtë nasen gwenan. Ensasana hen Zëbon onak.' Ebon mae onakon men zen tërya ale dabik, zen hen ki anakan ëgu gwëk, 'Nen an kitak zëno walas.'

²⁹ "Zen in zep, nen de Alap mo walas gwenkam, nen bap nen anakan tim tin, 'Alap mo nwe-masena zen zi mo tahakam de yang tasin makarena'-men kirekam zi mo enlalakam emas nakon, ahaksa perak nakon, hen kaso nakon yang da gwibirinke. ³⁰ Orep Alap nwe enkam zë kara ta gwibirki- kirekam de Zënaka tëblannakye. Hwëna angkam zep okamanak de tìngare zini gubirida'ara, 'Angkam dekam ehalek.' ³¹ Zen mes yaklana dam tasiki- dekam de tìngare zisi zëre mae mo enlalasa de hla tazimdinkim klis gun hup denaye. Men Zen de klis gun hup dena, Desa hen mes dam tasiki. Hen dekam de tìngare zi taibliblan hap, Alap mes tin nikon ngaya taka."

³² Hwëna tin nikon de ngaya gwen hap dena insa kim sane da'ak, ahakon dekam zep swrë da'ak. Hwëna ahakon man nenblak, "Neik etan aha

yaklakam kire hap dena asa tonbirida." ³³ Paulus ki zep kon song gwëka. ³⁴ Hwëna dekam ahakon man zëno ola kon Yesussu daibliblak. Zen dekam zep zëbon ang ta gwëk. Ahana bosena Dionisius. Men zen kwatapna iwe ëgolek de gwe-gwëk, zen zëno mae mo aha mamna. Ahana we, zëno bosena Damaris. Ahakorena hen ki.

18

Paulus kim Akaya mo langnak de ëna Korintusk hatakake:

¹ Atena kon, ki zep Korintus sun dep song gwëka. ² Zao zep Yahudi walya Akwilasa zertowëka. Zëno auyan-azana orep Pontus sun dep ëal tak, zep zëwe de wal hap jowëka. We zem bosena Priskila. Zen anakarenak ake'anka, "Nër hom Italia kon aptazak." Sap Roma mo teipsinni Klaudius Bak nër hom anakan golëalsa soneka, "Yahudi zini kitak de Italia mo langna an kon sek gwëk." Paulus ëse apta zannak zep duwezimki, ³ sap zëno nik mo syala apdenak-tenda gol syal gwe-gweblan hap de zi dare. Zao zep apdekam lowehe gwëk hen syal ta gwëk. ⁴ Hari Sabat jamkam zep Paulus Alap mo ëpba ola kore naka Yahudi mo but srëm golak ziklis gul gwëka- zen dikim hen Yesussu taibliblan hap, sap Yahudi zi, hen sap Yunani kore zi. ⁵ Silas ne Timotius

ne kim langna Makedonia kon apta zaka, Paulus dekam zep tenda gol syala insa golzausuku. Dekam yakla jamkam zep Alap mo olkam Yahudi zi ensa anakan tawa ta gwibirki, "Yesus Zen Zen-Israela de ngaya tabin hip de Zi niye, Alap mensa gugubirida gwekaye." ⁶ Hwëna ahakore Yahudi zini kim nërol gwek hen lamang dak, Paulus dekam zep bajuna anakare ola ban hlaik-hlik so guk halka, "Ano ola ansa baes eibirin, ki em hen ema ëngaya gwen hap dena baes eibi'in! Èe ama sap emsa de ngaya tabin hip alp gwibiridak, zep Alap molya eno mae mo kala abe hap ngëro gulbluka. Zep ëe ama angkam song gwe'an-Yahudi srëm zisi de hwëna tawa tabin hip." *

⁷ Paulus ki zep but srëm gola in kon golëwet so gweka, dekam zep hwëna zëno golek denak de golak golëbiti gweka. Gol bina in bosena Titius. Zëno aha bosena hen Yustus. Zen Yahudi srëm zi, hwëna Alapsa mes betek gweblaka. Zëno golak zep hwëna golëbiti gwe-gweka. ⁸ But srëm gola iwe de mamna, bosena Krispus Bak, zen we wal walas zeban zep Yesussu zitaëblablaka. Hen ahakore Korintusk de lowehen wenyä beya nik hen Paulus mo ola kon Yesussu daëblablak, dekam zep desa

hen baptis dabik.*

⁹ Aha orapkam, Bian Yesus nwe lirisin soblannak Paulussu gubluka, "Bahem aïrin. Sap esa tonbirida gwera. Balkkam bahem gwë gwen. ¹⁰ Sap Èe ama emsa zergwë gwe'an, hen zini molya emsa karek dak. Sap ëna awe de zini beyakam sa Abon onak bitï gwer." ¹¹ Paulus dekam zep zëwe Alap mo olsa de tonbirida gwen hap holokam gwëka. Tahunna aha-en tamanblak, ahana ngïrin ngam sonnäk.

¹² Dekam Akayak Galio Bak gubernorkam irik gïlkï. Yahudi zini dekam zep ola aha-en nuk- Paulussu de Galio Bak osan dep balk tahan hap. Kim balk dahak, ¹³ anakare ola ban zep nërtrëblak, "Zini an zisi yasik ta gwibiridannen dikim Musa mo titi tabin olsa gweibir kinin hap, dekam de hwëna zëbon osan ang tan hap. Hwëna dekam Alapsa molye dawemkam betek ë gwe-blak."

¹⁴ Paulus kim sap nama ding gun hup enlala gwe'anka, Galio ki zep hwëna ding gulzimki, "Em san asa Yahudi walsae hla lal! Roma mo jalse gwen olsa de gweibir kinin habe klak lanan zanam, ëe amaka emsa salbirida'an. ¹⁵ Hwëna ere mae mo ëpba olak de ol-gunnu hen bosem-sena, zep ene ki klak lananzal.

* **18:6** 18:6 Bajuna in mae hap hlaik-hlik so guk halka: Anakan dikim enlala sobiridan hap, "Eno mae mo karekna in dikire ere mae onak lwak." * **18:8** 18:8 1Kor. 1:14-17

Zen e-en emaka tap uk. Ëe ama baes gwe'an- kiresa de ep klis gulzimdin hipye." ¹⁶ Ki zep zère mo jana nabare zini golèalsa sonen hap gubiridaka. ¹⁷ Hwëna Yahudi srëm zini men zen zè beyakam èzau'uk, dekam zep Yahudi mo but srëm golak de mam zini Sostenes Baksa dot dasik, zao zep hëndep dangolek. Hwëna Galio Bak nwe enkam zè kara tabi'inka.

Paulus kim langna Siriak de Antiokia san dep lwa halkake:

¹⁸ Dekam Paulus Korintusk iwe holo tolkam gwëka. Ki zep hwëna Siria mo lang san de etan lwahan hap dwam gwëka. Dekam kim zëve de Yesussu taïbliëlan zini hli yuludaka, Akwila we zem Priskila han man ang èblak. Song gwen hap kim golek de gwe'anka, dekam zep zëve de hi alpnak de ëna Kengkreyak nol alana lunsuku. Mae hap lunsuku: Sap Yahudi zini kirekam ègwë gwëk- Alap hap de anakan goltrëblan hap, "Mensa èe emsa gugubluk, 'Èe kiresa asa Eno bose hap syal gwibir,' mesë sul sonenan." † ¹⁹⁻²¹ Asia mo langnak de ëna Efesus kim bulkum zihataka, Paulus zëna ki zep Yahudi mo but srëm gol san dep song gwëka. Zëve Alap mo èpba

ola kore naka zep ziklis gulku. Zao zep abe dak, "Em wëhë holo tolkam awe gwë'anka?" Hwëna man ding gulzimki, "Angkam molyë awe holokam gwëk. Alap mo dwam gwibin sin de kirekam lwankam, ki asa lwa halzal." Zëna ki zep kon etan bulkum gwë halka. Akwila ne Priskila neka zao zep hli soka.

²² Kaesareak zep ati gwëka. Dekon zep Yerusalem san dep tanakam zaheka- zëve de Yesussu taïbliëlan wenyaka de hlauluda guluhan hap. Zëna ki zep kon Antiokia san dep hwëna lwa halka. ²³ Zao holo tolkam gwëka, ki zep Galatia hen Prigia mo langnak de è-è san amjanbir song gwëka- dekam de etan zëve de Kristen zisi tatete tabin hip.

Apolos kim Efesusk hen Korintusk tawa ta gwibirkiye:

²⁴ Zao kim lwa se'ak, ki zep Yahudi walya Apolos Efesusk hata zaka. Zëno auyan-azana Mesir mo ëna Aleksandria san dep al tak, zep zëve de wal hap joweka. Zen mes sekolana sul sone song gwëka, zep sèrkam tangan Alap mo èpba ola tawa gwibirki. ²⁵ Zen mes beyakam Bian Yesus hup dena tame gulku, hen udobe naban anakan tawa ta gwibirki, "Nësa de

† **18:18** 18:18 Yahudi zini kim Alapsa nen guk gwëblak, "Èe asa ebe hap de syalsa gol," dekam kim nama syal nei gwibik, nol alana man lam da gwibik. Kim su nul sone gwëk, dekam zep dalansik gwibik. Yahudi zi mo Alap hap de ol gu-guk gwëblan ola emki hlaun Bil. 6:1-21nak.

ngaya tabin hip de Zini angkam hatan hap man golek de gwe'ara." Hwëna zen hom dekam Yesus mo bosena tawa gwibi'inka, hwëna anakare ol ensa salka, "Yahudi mo langnak baptis ta gwibin zini Yohanis Swe mes zisi zëbe hap de hohle tabir-blin hap baptis ta gwibirki." ²⁶ Zen kim udobe naban kire hap denaka but srëm golak tonbirida'anka, Priskila ne Akwila ne man zë sane la'ak. Dekam zep enblak, "Ano nik mo gol san emki ang gwen." Zao zep dawemkam Yesus hup denaka anakan lonblak, "Yesus Zen Zen-nësa de ngaya tabin hip de Zi niye." Dekam zep dawemkam taïbliblaka.

²⁷ Akaya san de song gwen hap kim dwam gwe'anka, dekam zep Efesusk de Yesussu taïbliblan wenyä nenblak, "In aïris." Dekam zëwe de Kristen zi hip anakare hap de suratna ale nulzimk, "Zini an amki dawemkam eirink, Zëno tawa tabinni aïris." Zao kim hataka, zen dawemkam zep zë mas gwibirida gwekamen zen Alap mo kwasangkwasang nakon Yesussu daïbliblakye. ²⁸ Sap zëwe zi beya mo nwenak, Apolos Yahudi zi niban dawemkam Yesus hup dena golëkeisa-keisa gwe-gweka, hëndep man topse në gweblak. Sap Apolos zen Alap mo ëpba olak denaka dawemkam anakan klis gul gwizimki,

"Yesus Zen Zen-nësa de ngaya tabin hip de Zi niye, mensa Alap orep nësa gubirida gwekaye."

19

Paulus kim Efesusk gwë gwekake:

¹ Apolos kim nama Korintusk gwë'anka, Paulus dekam zep Prigia mo langna tamun song gweka, ki zep hëndep Efesusk hataka. Zao zep Apolos mo kim de Yohanis Swe mo olsa taïlibin zini golëtoweka.

² Ki zep zë takensibiridaka, "Em kime ëei gwek, emsa wëhë Alap mo Enhona ing gwe hebiridaka?"

Ki zep ding nulblik, "Hom. Ëe homë anakan ësak, 'Alap mo Enhona ki.' "*"

³ Ki zep etan takensibiridaka, "Em banakare baptis sine ang tak?"

Ki zep ding nulblik, "Ëe Yohanis mo baptis tabin sinë ang tak."

⁴ Dekam zep gubiridaka, "Baptis ta gwibin zini Yohanis, zen mae hap baptis ta gwibirki: Zi dikim Alap hap zënaka anakan golëtrë gweblan hap, 'Ëe ama angkam hale'an.' Zen dekam man hen gubirida gweka, 'In Zen asa zertro'an zala, em Desa taïbliblan.' Desa de zertrozan Zini mes hata zaka. Zëno bosena Yesus." ⁵ Kirekam kim nasalblak, dekam zep Bian Yesus mo bosekam de etan baptis tabin hip abe dak.

* 19:2 19:2 Kis. 2:38; Rom. 8:9

⁶ Paulus kim baptis tabin hyanak tahana tehabirida ineka, dekam zep Alap mo Enhona ing gwe hebiridaka, dekam zep hen owas hap zère mae mo tame gun srëm ola donbi'ik, hen Alap mo Enho nakore hamal hap de ola donbi'ik. ⁷ Zini in tingan san ha dua-blas enkam mes yap.

⁸ Paulus zao dan-ahare benkam gwëka, dekam Yahudi mo but srëm golak til gweka. Zao zep udobe naban Alap mo ëpba ola kore naka klis gul gwiz-imki- anakan dikim titi tabin hip, "Em de Yesussu taibliblankam, zen dekam esa Alap mo irik ginnik biti gwer." ⁹ Hwëna ahakon man ënol drak-drak gwëk, hen Yesussu de taibliblan hap man baes tak. Hen Yesus hup de ol dawemna insa man damnak lamang nul gwëk. Paulus dekam zep, men zen Yesussu daibliblak, desa en hlilin halka. Balai desa makare gola, bosena Tiranus, zao zep hwëna mwin-mwan enkam golëbiti gwe-gwëka. Zao zep apdekam ola ziklis gul gwëka. ¹⁰ Kirekam de golëlowehe gwennak hëndep tahunna dan-dan damank, hëndep propinsi Asiak dena ol dawemna insa kitak man ësaladak- sap Yahudi zi, hen sap Yunani zi.

Skewa Bak mo walasna kim sap dowalsa de golëalsa sonen hap ëalp gwëkke:

¹¹ Alap sërkam de owas-owassa Paulus mo taha san de aren zankam gol gwiz-imki. ¹² Da so gwen kaenna ahaksa kaen hak maena, Paulus kim desa sap'nen towanblanda gwëka, desa kim zi sang-sangnak de lonebla inen hap kap dahal gwëk, dekam zep ëdawem gwe-gwëk. Hen dowal mo tilblin maena, dekam zep dowala in wet so gwe-gwëk.

¹³ Hwëna Yesussu de taibliblan srëm Yahudi zini dekam zep sap hen dowal-dowalsa de Bian Yesus mo bosekam golëalsa sone gwen hap ëalp gwe-gwëk. Zen man dowal-dowala insa anakan nenbirida gwëk, "Paulus men zëno bosekam tonbirida gwe'arake, Yesus, zëno bosekamë emsa enbla'an: Em zini an kon wet son." ¹⁴ Men zen kirekam ëgwë gwe'ak, zen Yahudi zi mo aha mam nik mo walas tuju enkam. Mam zini in mo bosena Skewa Bak. Zen hen Yerusalemk de Alap mo golak de syal ta gwen zi mo aha mamna. ¹⁵ Hwëna dowal de tilblin zisi zep ahanaka etan nakasibli'ak, hwëna zëbon de dowala in man ding gulzimki, "Eë Yesus ne Paulus neka kië tame oso'an. Hwëna em an enda korena?" ¹⁶ Zini men desa tilblika hetyak gwesik kinzinkam zep tahyo zaka, zao zep tangolebirki, hëndep man irkare tabirki. Dekam zep gola in kon irkan wei-wei naban heya-hya gwëk.

¹⁷ Efesusk de lowehe gwen

wenya kim ësak, sap Yahudi zi, sap hen Yunani zi, dekam tangan zep dawemkam äairik. Dekam Bian Yesus mo bosena man tangan blikip neisibik. ¹⁸ Men zen Yesussu daïblíblak, dekam zep tame nuk, “O ëe namaë ol karekna lam gul gwe'an. Ëe anik kira-kla gwék.” Dekam zep zi beya mo nwenak zëre mae mo karek-karekna ëkira-kla gwék. ¹⁹ Hen beyana men zen ol kareksa syal nei gwibik, dekam zep ol karek nabare ol tatakna kap da halzak. Zao zep tîngare zi mo nwenak tru dasík. Ol tatakna insa kap da halzak, te-alakam de lirak tabinkim, dua meliarak maka hatak.* ²⁰ Kirekam zep ki hëndep Bian hap de ol dawemna insa esek nul haladak, hen sosonna Alap mam gul gwizimki.

Ëna Efesusk de zini kim ëilman gwekke:

²¹ Hyanak kim Paulus Yerusalem san de song gwen hap kalang gweka, zen man enlala gweka, “Makedonia hen Akaya mo lang san asa amjanbir.” Man gu gweka, “Yerusalem kon asa Roma san dep song gwer.” ²² Ki zep zëre mo taha trî soblan zi darena, Timotius

ne Erastus neka guzimki, “Ëe an kim Asiak awe nama gwë'an, em Makedonia san em song ën- zëwe de Kristen zisi de mas eibirida gwen hap.” Ki zep hëndep song ëka.

²³ In kim lwa se'ak, dekam zep zini men zen Yesus hup de ol dawem san de ang tan hap baes tak Efesusk ëilman gwék. ²⁴ Sap zëwe de zini yang gulsun we dowal bosena Artimi'i betek nei gwibirin. Efesusk zëbe hap de gol yala hen ki. Zao de zini Artimis mo nwe-masekam dowal bete-teksa yang da gwibirin, hen gol bete-teksa syal nëblanda gwenan- zao de dowal betekna insa zaun ta gwibin hip. Men zen desa syal nëblanda gwenan, te-alana mamkam nulin gwenan. † Perak nakon de yang ta gwibin syala iwe de aha mamna, bosena Demetrius. ²⁵ Zen dekam zep men zen kire-kirena dowala in hap syal nëblanda gwenan, desa tagam gulsuku. Zao zep gubiridaka, “Wal bose wal, Artimis Bak hap de syala an nen dwan dekon am te-alana mamkam ulin gwenan. ²⁶ Hwëna angkam, ena hen mese asalblak hen hla lak- zi bosena Paulussu. Zen man tawa ta gwibi'ira,

* **19:19** 19:19 “Dua meliarak” awe, Lukas man ale gulku “lima-pulu ribu perakkam de te-ala kaso”kam. Aha-ere perakkam de te-ala kasona dekam, zen mae mo kim: Aha-ere zi mo gaji aha-ere yakla blalkam de syal gwenna. † **19:24** 19:24 Mae hap dekon te-alana mamkam nulin gwék, sap zini man zëbon mae onakon dowal bete-teknä insa hëndep gol zeban zëre mae mo golak de lonen hap kap da gwék. Sap zen man we dowala insa blikip neisik gwibik, hen man tim nul gwék, “Desa de ëre mo golak lonenkan, ëe asa dawemsa hlalul gwer.”

'Zi mo yang tabin alapna, zen eiwa de alapsa hom.' Hëndep kirekam de tawa ta gwibinkim, nëbon mae onakon mes mamkam hlilin halka. Awe de en naka hom kirekam hlil in'ira, hwëna tîngare Asia mo langnak denaka. ²⁷ Zen de kirekam kitak sul sone'anka, nëno mae mo syala an dekam sa gutu gwer. Dekam hen Artimis Bak mo gol yawala ansa anakan sa enlala nëblal, 'An boton alap mo gol.' Hwëna angkam sap teipsin alapna Artimissi man betek nei gwibi'in- tîngare Asia mo langnak de zini hen tîngare okamanak de zi niye. Hwëna zini in mo tawa tabin nikon, zëno bose dawemsa kim karek gu'ura."

²⁸ Kirekam de torannak kim sane da'ak, dekam zep sêrkam ëjal gwëk. Dekam zep ol mamkam ëtaken gwë'ak, "Nëno mae mo alapna Artimis zen teipsin tanganna!" ²⁹ Dekam zep hëndep ëna iwe de zini kitak ëilman gwëk. Gayus ne Aristarkus neka dekam zep balk nosok- men zen Makedonia kon Paulussu ang ëbla zakaye. Ki zep hëndep ëna iwe de tagal gwë-gwen gol yawal san dep apdekam hlu-hluk gwenkam il nosohak.

³⁰ Paulus zi tra mo nwenak de tonbiridan hap sap dwam gwë'anka, hwëna Yesussu de taïbliblan wenyik jalse në gwëbla'ak, "Bahem! Emsa sa zë dal." ³¹ Langna iwe de teipsin-teipsin zini, ahakon

mes Paulus hun nêrdokot gwëk. In zep hen nen soneblak, "Ëe ama emsa en sonebla'an: Em bahem ëtagal gwë-gwen gola iwe hatan."

³² Ahakon tame gun srëm kam ol ëkwahen san enkam hlu-hluk gwë-gwë'anzak. Ahakon aha jal hîl gîn hip ënop-nop gwë'ak, hen eiha nakon aha jal hîl gîn hip ënop-nop gwë'ak. Hëndep zi beyana in zao hom zënaka tame nuk, "Ëe an kire habë tagam gwer." ³³ Yahudi zini man zë hen ëdurum gwë hezak. Zen dekam zep zëno mae mo mamna Aleksander Baksa ngein sin nëblak. Dekam zep zi tra ngîrîn nikon ahakore nik daken gwëbla'ak. San ha anakan mes yap daken gwëbla'ak, "Emki anakan gubiridan, 'Bahem Yahudi zini asa jal gwibiridan. Diki Paulussu em karek tan- hëndep zëbon de ang ta gwen wënya ban!'" Dekam zep sap tahakam dekam de balk tasin hip akabiridaka. ³⁴ Hwëna zen hom ola gubiridaka, sap zëwe de zini mes anakan tame da'ak, "An Artimi'i de betek gwibin zisi hom. An Yahudi wal!" Dekam zep apde ennak ol mamkam ëtaken gwë'ak, "Nëno mae mo alapna Artimis, zen teipsin tanganna! Nëno mae mo alapna Artimis zen teipsin tanganna!" Kirekam de ëtaken gwënnak hëndep yakla nwëna dan-

dan damank.

35 Ëna iwe de teipsinni ahana dekam zep luweka, ki zep tahakam dekam de balk tasin hip akabiridaka. Ki zep zë gubiridaka, "Efesusk de zi, em ba habe kirekam ëena tal? Sap tingare okamanak de zini mes anakan tame nuk, 'Efesusk de zini, zen teipsin alapna Artimi'i zao gol yawalak kara nul gwenan- Artimis mo nwe-mase nabare kasona men zao ngli nakon zan zakye.' 36 Kirekam dena zini bëjen anakan gulsun, 'In boton.' Zep kirekam de lwanna, em ba habe ëilman gwe song gwer? Zep bahem banakare maena jala ban syal gwibin. 37 Zini an em waba tol habe balk oso halzal. Zen hom nëno mae mo alap mo golak banakare maena sowëkam olka, hen hom mae lamang ulki. 38 Demetrius Bak de syal bose zeban zisi jal gwibiridanna, zen kiresa de tap gun hup de zini kike-mensa Romak de teipsinni nëbe mae hap dam tasibir-zimki, zëno mae mo nwenak de taken-taken gwibirida gwen hapye. Zen zao emaka olsong gwe'an. 39 Aha jal mae de nama lwazimdinni, zen diki nëno mae mo nolik de nësa tagam gunkum bap- zao de tap gulsun hupye. 40 Sap an zen ki namen jower, jana nabare zini maka nësa anakare hap karek dabi'in, 'Em ba habe kirekam ëilman gwer?' Hwëna zen de nësa takensibiridankam, molye

anakan ding ulinam, 'Ëe kire habë ëilman gwer.' " 41 Kirekam kim tonbiridaka, ki zep sekwak gwen hap gubiridaka. Dekam zep hëndep sekwak gwëk.

20

Paulus kim Makedoniak hen Akayak de Kristen zini amjanbirkike:

1 In kim ëilman gwesik, Paulus dekam zep Yesussu de taibliblan wenyaka tagal gulsuku. Zao zep aumwa hap de ol zim-zimni golzimki. Zëna dekam zep Makedonia mo lang san dep song gwëka. 2 Holokam zep Makedonia mo lang san tën daka- zëna men desan Alap mo ol dawemkam tawa tabirida gwëkake. Zen etan desan ol zim-zimkim Kristen zisi tatete tabirida gwëka, hëndep Korintus mo langna Akayak hataka. Langna in aha bosena Yunani. 3 Zao dan-ahare benkam gwëka. Siria mo lang san de bulkum song gwen hap kim hohle gwe'anka, ki zep hwëna nenbla'ak, "Yahudi zini man emsa tan hap ora nakon dil gibli'an." Dekam zep enlala gwëka, "Tanakam asa etan Makedonia san dep lwahal." 4-5 Hwëna dekam zini mes jemat-jemat nakon tuju enkam dam dasibik- zen de Siria hen Yerusalem san ang gweblan hap. Ëe, Lukas, Paulus hun zebë tanakam Makedonia san song ëk. Tujukam de zini in, zen en bulkum asa nangirzimk-

Troask de hwëna olëgaing
gwen hap. Zëno mae mo
bosem-sena-
ëna Bereya walya Pirus mo
tanena Sopater,

Tesalonika wal darena, Aris-
tarkus hun Sekundus
hun,

Derbe walya Gayus,
hen Timotius,

hen Asia mo lang nakore
zi darena, Tikikus hun
Trofimius hun.

6 Yahudi mo minggu yala
kim tamank, rotisa dikim
ragi srëmkam taiblin gil
gwen hap dena, dekam zebë
Pilipi kon buluk Troas san
dep ang ëk. Bulkum de
song ënna, yaklana aha-
ere taha-tapkam, ki zebë
Troask olëgaing gwëk. Zao
aha-ere minggukam zebë
olëlowehëk.

*Paulus kim aumwa hap
Troask ol zim-zimni hli yulz-
imkike:*

7 Minggu mo kam, dekam
zëp Yesussu de taibliblan
wenya tagal gwëk- Yesus mo
timsi dikim enlala gwibin
hip de rotisa dikim twinbin
hip, hen zëp de anggur
hosa dikim otdebin hip. Ëe
Lukas ama hen ang gwëk.
Paulus dekam mam blalkam
tonbiridaka, hëndep zao zëp
ngirin tatem gwëk. Sap zen
man ka'an de hli yuludan
hap kalang gwe'anka. 8 Gulk
de teksonna men zaoë
tagal gwëk, syauk ngatanna
beyana. 9 Gola in, zëno
klibuna dan-ahan. Aumwa
hap de klibuna, zen zaoë
tagal gwëhak. Wal seiwiri
bosena Yutekus, zen jendela

tahannak nikinki. Paulus
kim tonbirida tine'anka, wal
seiwiri in zao zëp hëndep
ta guk halka. Kim kon
balep gwesiki, dekam zëp
kon kama san dep zan
tineka. Kim zë neir ine'ak,
anakan zëp hla da'ak, "Mes
tili." 10 Paulus kim ati
gwëka, zao zëp nabakam bik
dan tahannak glang gwëbla
ineka, hëndep kyang-kyang
tasiki. Ki zëp gubiridaka,
"Bahem enlalana ëdowe
hanan. Zëno angna mes
etan lwabla halan zala!"
11 Ki zëp etan golësesek
gwëka. Zao zëp Yesussu
de enlala gwëblan hap de
rotina insa zitwenblaka,
hen kire hap de anggur
hona ziotdebirki. Zao kim
etan ola zitonbirki, zao zëp
hëndep golëhleng gwëk.
Kaknak zëp hwëna Paulus
zëre hon de ang ta gwen
wenya aban mae golësek
gwëka. 12 Zëwe de zini in ki
zëp wal seiwiri insa gol san
dep nga-ngola ban nërsong
gwëk- anakare hap, "Zen
mes ngaya gwera!"

*Paulus kim aumwa hap
ola Efesusk de Kristen zi
mo mam-mam wenya kip hli
yulzimkike:*

13 Ëe hen Lukas Troas kon
bulkumë Paulussu angirb-
lik- Asos kon de ësblan hap.
Ëe mesë ola kirekam aha-en
uk, sap Paulus man Asos san
tanakam de song gwen hap
dwam gwe'anka. 14 Kimë
ëna Asos kon bulkum eirink,
dekam zebë hwëna Mitilene
san dep sek gwëk. Ëna

in lang tekna Lesbosnak.
¹⁵ Ka'ankam zebë kon hwëna lang tekna Kiossa lamank. Zëno ka'ankam zebë hwëna lang tekna Samos san dep tablan gwe kinik. Zao de yaklanak, ki zebë hëndep Efesus mo golek denak de ëna Miletusk yaïng gwek. ¹⁶ Paulus mes ki Efesu'u de talmaran hap kalang gweka, sap zen man nabakam de Yerusalemk hatan hap dwam gweka. Sap zen man enlala gwe'anka, "Ëe wëhë Pentakostana jap so'ak?" In zep Asia mo lang san de ëgweisik song gwen hap baes gweka.

¹⁷ Miletus kon zep Efesusk de Kristen zi mo nol-nola gu sonebiridaka- zen de yaïng gwezan hap. ¹⁸ Kim yaïng gwezak, zao zep aumwa hap de ola anakan gubiridaka, "Aya-wal oso-wal, ena tawana: Ëe kimë Asia mo langna awe emsa golëlowehe gwek, nonol hata zankam hëndep angkam, ¹⁹ ëe Alap hon de babu gwen zi mo kimë syal gwe-gwek- enlala betekkam hen nwe go-ho naban. Ëe karekna mam nakaë goltowe gwek- Yahudi zini kim sap tan hap asa dıl gik gweblak. Hwëna ëe homë kim golzausuk. ²⁰ Ena tawana: Ëe anakan de titik gwibin enlala naban homë emsa tawa ta gwibik, 'Ansa babë tawa tabin. Aha zi sa husus neibir.' Hwëna ëe mensa ena dwam ei gwibik, Kristus hon dikim ëtal gwesin hip dena, ëe desa sul

sonenkamë zi tra mo inik emsa tawa ta gwibik- hen gol-gol san. ²¹ Sap Yahudi zi, sap Yunani zi, ëe damnakë tonbirida gwek- zen dikim ëhalen hap, hen Alap osan dep dikim lwanda halzan hap, hen zen dikim Bian Yesussu taïbliBlan hap.

²² "Hwëna angkam, Alap mo Enhona man asa titi ta'ara- ëe dikim Yerusalem san song gwen hap. Hen ëe homë tame gu'un, 'Basa wëhë zë goltowe'ak?' ²³ Hwëna Alap mo Enhona aha-en mes ap anakan goltrëblaka, 'Ëna men zëwe em hata gwe'anka, zao bwinak sa emsa se dyain gwer, hen kareksa esa zë goltowe gwera.' ²⁴ Hwëna ëe ëre mo gwënsa de langa gulsun hup homë enlala gwe'an. Hwëna diki abe hap insa Bian Yesus syala we yul soneblakake, desa de sul sonen habë tangan dwam gwe'an. Ano syala in zen: Tingare zisi de titi ta gwibin hip, zen dikim Alap mo kwasang hap de ol dawem san ang ta gwen hap denaye.

²⁵ "Angkam ëe tawana: Ëe men desaë Alap mo irik gin hip dena emsa tonbirida gwek, em molye etan asa hla lak. ²⁶ In zebë emsa gubirida'an: Alap molya eno mae mo kala abe hap ngëro gulbluka. ²⁷ Sap ëe homë ëre mo tawa tabinni wet gulsuk gwek- em dikim asa husus gweblan srëm hap. Ëe hwëna Alap mo dwam

gwibin en san dena kimë sowe henkam emsa tawa ta gwibik. ²⁸ Dawem enkam enaka kara la gwibik- tatete enkam eka ëzauk gwëk. Sap Alap mo Enhona mes emsa dam tasibirki- dekam de Yesussu de taïblïblan wenyä insa taïzi gwibin hipye. Zep desa dawem enkam kara la gwibik. Em in men kiye- zahosa de kara ta gwibin zini. Eno mae mo zahona in, zen Alap mo hlil irin wenyä- men desa Tane Zem Yesus mo kalkam lup gul inkike.* ²⁹ Ëë tawana: Ano tim bwanak tésen lwa jal- jala sa bitï gwezal- eno mae mo zahona insa de tamer- azan hapye. ³⁰ Ere mae on- akon sa hen ëjower- dekam de eiwa de ol aïsîli insa men-man gun hup de ziniye, dekam de hwëna zisi zëre mae mo bosesa dikim mam gun hup hlil inhal gwen hap. ³¹ Zen in zep terya- tyakam lowehe gwëk. Emki ëenlala gwe-gwen: Ëë dan- ahare tahunkamë nwe go-ho naban emsa titï tabir tine gwëk- yaklam denaban kam denaban.

³² "Angkam ëë Alap zëre mo tahanakë emsa tapbla gulun! Alap zëre mo kwasang-kwasang hap de ol dawemna in, zen desa en em enlala gwe-gwibin. Desan de ang ta gwenkam zen dekam esa ëtatete gwer, hen dekam esa ulin- Alap mensa tïngare lalak

wenyä nëbe mae hap hamal gulzimkiye. ³³ Ëë homë zi mo kire-kire dawemna hole- hle gwe-gwibik- sap te-ala, sap hen pakean maekam denaye. ³⁴ Ena tawana: Ëë ëre mo tahakamë ëre mo tahalha hap syal gwe- gwëk- hen abon de ang ta gwen wenyik mo tahalha hapye. ³⁵ Tïngare ano syala in, zen ërak makanë ebe mae hap ënaka anakan drëne gwizimk, 'A kirekam nen soson srëm zisi mas gwibirida gwen.' Sap ëë Bian Yesus mo olsaë anakan enlala gwe-gwibik,

'Isrip-sri gwibin tanganna, em em zi hip gol gwiz- imdin.

Zen de ebe hap gol gwe- blankam, zen isrip-sri gwibin tangan naka hom.' " *

³⁶ Kim tonsubiridaka, ki zep boklena golëkom taka, ki zep Alapsa zigu soneblaka. ³⁷ Aumwa hap sërkam zep go naban babang da gwe'ak. ³⁸ Zen mae hap gona dablak: Sap zen man gubiridaka, "Em molye etan asa hla lak." Hëndep ki zep bul sun dep zon dak.

21

Paulus kim Yerusalem san dep song gwëkake:

¹ Ëë kimë Paulus mae han eire tangan naka ënaka lapblal-birinhak, ëë dekam

* **20:28** 20:28 1Tim. 4:16; 1Ptr. 5:2-4 * **20:35** 20:35 Yesus mo ola in aha bukunak hom ale nuk. Hwëna enlalana man Mat. 10:8b naban engka en apde në'an. Ahaksa san ha Luk. 14:12-14sa enlala gwibiriki?

zebë bulkum dam-dam enkam lang tekna Kos san dep sek gwëk. Ka'ankam zebë hwëna lang tekna Rodosk yaïng gwëk, dekon zebë etan bulu inkam ëna Patara san dep sek gwëk. ² Zao zebë hwëna langna Penisia san dep de bulu oltowëk. Ëë zao zebë hwëna sesëk gwesëk. Dekon kimë sek gwëk, ³ dekam zebë irgwa taha san dekam lang tekna Sipru'u hla la-in guk kinik. Ëë dekam zebë Siria san dep taman gwëk. Hwëna ëna Tiruskë atiti gwëk, sap bulu in zaoë ang tak, zëwe dep de kire-kirena hen mandesa de zë teiswesik gik kinin hap. ⁴ Ëna zëwe de Yesussu taïbliBlan zi niban kimë olëgaïng gwëk, dekam zebë deban mae aha-ere minggukam zëwe lowehëk. Zen dekam zep Alap mo Enho mo sosonkam hamal hap de ola Paulus hup ayang nulblik, "Yerusalem san bahem song gwen." ⁵ Hwëna dekon de etan sek gwen hap denak kim hatak, ki zebë kon hëndep sek gwëk. Tingare zao de Yesussu taïbliBlan wënya hëndep we wal walas zëban bul sun dep asa ap nul sonendak. Dekam zebë hi alpnak aumwa hap boklena kom lak, dekon zebë Biansa en soneblak. ⁶ Aumwa hap kimë zë ënaka babang labik, ëë ki zebë hëndep buluk sesëk gwesëk. Zen hen dekam zep gol san

dep Iwan dahak.

⁷ Ëë kimë dekon sek gwëk, dekam zebë ëna Tolemais yaïng gwëk. Zao kimë Yesussu de taïbliBlan wënya ban ënaka tame labik, ki zep asa gol san dep kwang nulidahak. Orapna aha-en zebë zë truwëk. ⁸ Ka'ankam kimë kon sek gwëk, dekam zebë Kaesareak yaïng gwëk. Zao Pilipus mo golak zebë lowehëk. Pilipus in, zen Yesus hup de ol dawemsa de tawa ta gwibin zi. Zen ahana- Yerusalemk mënasa tuju enkam Kristen zi mo tahasa de tri so gwizimdin hip dam dasibikke.* ⁹ Wenam sei-siwir zem danër dan-nerkam. Hwëna Alap mo Enhona mes zëbe mae hap sosonna golzimkihamal hap de olsa dikim ayang gul gwizimdin hip denaye.

¹⁰ Zao kimë lowe he'ak, ki zep Yerusalem mo lang nakon zini hata zaka, bosena Agabus. Zëbe hap hen Alap mo Enhona mes sosonna golblaka- hamal hap de olsa dikim ayang gul gwizimdin hip dena.* ¹¹ Zen ki zep Paulus hun asa golek de so zaka, ki zep Paulus mo takna golka, dekam zep zëre mo taha-tanana tahalebirki. Ki zep asa gubiridaka, "Alap mo Enhona man gunda, 'Tak bina ansa kirekam sa Yerusalemk de Yahudi zini dahaler, ki sa Yahudi srëm zi hip tapbla dazim.' "

¹² Kirekam kimë asalblak, ëë ki zebë zëwe de zi ni-

* 21:8 21:8 Kis. 6:5; 8:5

* 21:10 21:10 Kis. 11:28

ban Paulussu en gwebla'ak, "Bahem Yerusalem san song gwen." ¹³ Hwëna zen man asa ding gulzimki, "Em ba habe nwe go-hokam ano enlalana ap dowe hanan labla'an? Èe tahalen en hap homë hohle gwe'an, hwëna Bian Yesus mo bose hap de Yerusalemk tin hibë hen hohle gwe'an." ¹⁴ Èe kimë anakan tame uk, "Nen molye zëno enlalana wet yasiblik," dekam zebë eguk, "Dikire Bian Alap mo dwam gwibin sin lwak."

¹⁵ Ki zebë ëototo gwëk, hëndep ki zebë Yerusalem san sek gwëk. ¹⁶ Kaesarea kore Kristen zini hen man asa ang neibiridak, hëndep Manason mo golak yaing gwëk- men zëbon de lowe- hen hap ëkalang gwëkke. Manason in Siprus wal. Zen men zen nonol tanganna Yesussu daïbliblakke, zëno mae mo ahana.

Paulus kim Yakobus osan dep song gwëkake:

¹⁷ Yerusalemk kimë yaing gwëk, zëwe Yesussu de taïbliblan zini dawemkam asa lup nulink. ¹⁸ Ka'ankam ki zep Paulus asa Yakobus osan dep golësek gwëka.* Zëwe dekam mes hen Kristen zi mo nol-nola tagal gwesik. ¹⁹ Zëwe kim Paulus dawemkam golëgaing gwëka, dekam zep kitak aïsil gwibiridakamensa Yahudi srëm zi mo lang san de tën dannak

Alap zëno syala soston gul gweblakaye.

²⁰ Kim ësane gwe'ak, dekam zep Alap mo bosena teip nulsuk gwebla'ak. Ki zep Paulussu nenblak, "Aya Bak, ena mese tame gulku: Yahudi zini hen mes riburibukam Yesussu daïbliblak, hen zen nama Musa mo titi tabin ol san enlala zon tasinkim ang ta gwe'an. ²¹ Hwëna angkam zen mes boton ola anakan ësak, 'Paulus zen Yahudi zini, men zen Yahudi srëm zi mo lang san lowe henda gwe'an, desa anakan tawa ta gwibi'ira, "Musa mo titi tabin olsa emki tapblagun." ' Hen anakan mes eno tawa tabinni ësak, 'Walas tane-ne mo to mipna bahem blom tasik gwibin, hen Yahudi mo ëpba lowe hensa emki baes gwibin.' ²² Zep nen banakan esa ebe hap dena syal eibir? Sap zen sa anakan ësal, 'Paulus angkam mes hata zala.' ²³ Ano mae mo ol san emki ang gwen- zëno mae mo enlalasa dikim së ta sonezimdin hipye. Abon mae onakon zini dan-nër dan-nërkam. Zen mes ki Alapsa anakan nen gubluk, 'Èe kirekam de syalsaë eno bose hap o'an.' Syala desa zen hen mes su nul sonek. ²⁴ Emki deban mae Alap mo gol san golësek gwen. Ere mo te-alakam emki desa hen mas gwibiridan. Zao Alap mo golak emki te-alana insa ing ta sonen- Alap hap de

* **21:18** 21:18 Yakobus in, zen Yesus mo oso. Zen Yerusalemk Kristen zisi nol gwibiridaka.

syal sul sonen hap de te-
alana insaye, ere hap hen
zëbe mae hap. Kire hwëna
emsa hokam hlë dabiridak,[†]
ki nola zitalansibir. Zen
dekam sa tîngare zini
anakan emsa tame dal, 'In
man ki ahap nëblak. Paulus
an nama Musa mo tîti tabin
ol san ang gwe-gwenda.'²⁵
Hwëna ena tawana: Nen
mese Yahudi srëm Kristen
zi hip suratna ale ulzimk-
dekam de
yang tabin dowal hap de
otweran blom tabir-
zimdinsi baes tan hap
denaye,

hen otweran kal otdebinsi,
hen hole naka de blwap-
blwap tan tweran
ninsi de twin gwibinsi,
hen kahalo-kahalosa."*

²⁶ Ka'ankam ki zep Paulus
Alap mo gol san golësek
gweka, dekam zep Alap mo
golak de syal gwe-gwen zi
ahanik hokam hlë tabiri-
daka. Ki zep zao ahakore
zëwe de syal tan zisi gubiri-
daka, "Ano mae mo Alapsa
de golek de tan hap de ming-
guna yaklana dekam sa tap
gwer. Dekam asa otwer-
anna zilup gul halzal- em de
Alap hap desa tru ta seblan
hapye."*

*Paulussu kim Alap mo go-
lak balk dakke:*

²⁷ Mingguna in mo yak-
lana kim tap gwen hap golek
de gwe'ak, dekam zep Asia

kore Yahudi zi Paulussu Alap
mo golak hla da'ak. Zen
zep zë hëndep irik dasizik,
hen tîngare zi trana in mo
enlalasa anakare olkam ben
dyasizimk,²⁸ "Israelk de zi,
zini ansa nen karek tan!
Zini an zen tîngare lang
san anakan yasik tabirida
gwenda, 'Musa mo tîti
tabin ol san bahem ang
tan. Yahudi zi mo lowe
henna zen karekna, hen
Yerusalemk de Alap mo gola
in waba hap.' Zen hen
mes Alap mo gol dawemna
ansa kun gulku- Yahudi
srëm Yunani kore zini kim
golëbiti gwe zakake."²⁹ Zen
kun gun hup dena in mae
hap ki eguk: Sap zen mes
zën hla dak- Efesus walya
Trofimus Bak han de ëna
iwe lë naserannak. Zep kil
dik, "Zen mes Alap mo golak
awe zertil zika." Hwëna sap
hom.

³⁰ Dekam zep hëndep
Yerusalemk de zini kitak
ëilman gwe song gwek.
Zini dekam zep beyakam
ëhlu-hluk gwezak. Dekam
zep hëndep Paulussu Alap
mo gola in kon il dihak.
Lilikinni ki zep nasohlasik. ‡
³¹ Tan hap kim sap nëmë'ak,
ki zep hwëna ola nabakam
Roma mo jana nabare zi
mo mamnak anakan nol
hatak, "Tîngare ëna awe de
zini man ëilman gwe'an!"
³² Dekam zep nabakam zëre
mo irgwa taha nakore naban

† 21:24 21:24 Yahudi zini hen ki su tabiridan makan Alap mo golak syal nei
gwibik- dekam de Alap mo nwenak ëngan gwehen hap. (Bil. 6:13-21) * 21:25
21:25 Kis. 15:29 * 21:26 21:26 1Kor. 9:20 ‡ 21:30 21:30 Anakare enlala
naban mes yap nasohlasik, "Paulus mo kal de desan bles-bles gwenkam, ki sa
gola an kun gwer."

golëhlu-hluk gwe zaka- ahakon bose nabarena, hen sap kire srëm wenya ban. Zi trana in kim hla nulida guk, dekam zep Paulussu tangolenna nërzausuk.

³³ Jana nabare nik mo mamna in dekam zep zëre mo jana nabare zini insa gubiridaka- Paulussu de besi dokotkam eihya-taha eihya-tahakam darak tablan hap. Ki zep hwëna zini insa takensibiridaka, "Zini an nara? Banakan karek gwera?" ³⁴ Zi trana in hwëna ahakon srën jal olkam ding nulblik. Ahakon hen srën ding nulblik. Sap kirekam de ëilman gwennak bëjen eiwa dena dam gulsun, in zep jana nabare zini in mo mamna Paulussu de zëre mae mo gol san zerhan hap gubiridaka. ³⁵ Tembokkam de blaberek kim nërhatok, zao zep men zen tan hap sosen nëbla'ak deban mae ëngiltitik gwe'ak, hëndep zao zep tan hap alp dasi'ik. Hwëna jana nabare zini in zep gulk kon nabakam neir inehak. ³⁶ Zi trana in zen sap tan hap dëra nëbla ha'anzak, dekam zep ënop-nop gwe se'ak, "In em tan! Bahem zë lam tan!"

Paulus kim zi trana insa tonbiridakake:

³⁷ Gol mwanak de zertin hip kim nërgolek de gwe'ak, Paulus ki zep mam zini insa Yunani olkam gubluka, "Ëe wëhë eban ola lon'ak?"

Ki zep ding gulbluka, "Em hare Yunani ola tawa nakake!" ³⁸ Em san ki Mesir walya insa hom yap?- men

zen nër hom golëilman gwenkam empat ribukam de zini sasa lang san dep golëheya-hya gwekake."

³⁹ Ki zep ding gulbluka, "Ëe sap Yahudi wal. Hwëna ano auyan-azana ë yala Tarsus sun al tak. Zep ëe hen Roma mo propinsina Kilikia wal. Ëe wëhë ëre kore naka tonbirida'ak?"

⁴⁰ Ki zep ding gulbluka, "Sap esa." Paulus ki zep tembokkam de blabera in kon dekam de balk tasin hip tahakam akabiridaka, ki zep hwëna Ibrani olkam tonbiridaka,

22

¹ "Aya-wal oso-wal, hen bi-walkam dena, ëe anik emsa ëre mo timsi dikim golsriwen hap denaka tonbiridak."

² Zen kim anakan sane da'ak, "Zen nëre mae mo olkam am nësa tonbirida'ara," dekam zep tangan balk tasik.

Zao zep tonbiridaka, ³ "Ëe an Yahudi wal. Asa anyan Kilikia mo langna Tarsusk jaha gwek. Hwëna ëe aweë mam gwek. Ëe zebë Farisi walya Gamaliel Bak hon tawa gwek- kire enkam de nëno mae mo auyan-aza mo titi tabin ol san ang gwe-gwen hap denaye. Ëe hen ama dawem tangankam de Alapsa betek gweblan hap alp gwe-gwek- ena in kirekam hen angkam lowehe gwe'anke. ⁴ Yesus hup de tawa tabin sin men zen ang ta gwek, ëe zebë

desa karek ta gwibik, hen bwinak sesek gulin gweksap we, sap zi. Hen ahakon tameran habë golëgu gwek. ⁵ Alap mo golak de teipsinnî hen tîngare Yahudi mo teipsin sinodenak dena, debarenak maka emsa nenbirida'an, 'In eiwa. Hom boton gwe'ara.' Sap zen zen abe hap suratna nolbladessa de Damsik mo but srëm golak de mam-mam wenyakip goltreizimdin hipye. Zen sap dekam de Yesussu de taïbliBlan zisi an san dep tahyo halzan hapawe de hwëna karek tabin hip.

⁶ "Yakla bolak denaban kimë Damsik golek de gwe'ak, mumuk ennak zep ngli nakore sërkam de ngatanna asa wale tazak. ⁷ Dekam zebë kamanak zank. Dekon zebë ola salsek, 'Saulus, Saulus, em ba habë Asa karek ta gwe'ara?'

⁸ "Ki zebë ding guk, 'Bian, em nara?'

"Dekam zep ano ola insa ding gulku, 'Ëe an Nazaret walya Yesusinsan em karek ta gwe'arake.' ⁹ Mensaë golëtë'ak, zen ngatan enna insa man hla nuk. Hwëna ola in desa asa tonbla'anka, zen hom anakan tame nuk, 'Kirekam tonblala.'

¹⁰ "Ki zebë taken seblak, 'Bian, ëe basa asa syal gwibir?'

"Ki zep asa ding gulbluka, 'Em luwen, ki hëndep Damsik hatana. Zen zao asa emsa gublulsyala mensaë ep wei yul sonebla'anye.'

¹¹ "Dekon zep asa Damsik sin dep irik da song gwek, sap ano nwena mes dawemkam de ngatanna in hap dimin nek. ¹² Zini bosena Ananias zen zep asa duwebla zaka. Zini in enho zon tasiblinkam Musa mo titi tabin ol san ang gwegweka, hen tîngare Damsik de Yahudi zini man blikip neisik gweblak. ¹³ Zen ano alp nakon zau'un zaka, dekon zep asa gubluka, 'Ano oso Saulus, emki etan kara gwen!' Hëndep ki zebë zini insa hla tak.

¹⁴ "Ki zep asa gubluka, 'Nëno mae mo auyan-aza mo Alapna mes emsa dam tasiki-dekam de zëno dwam gwibin sin denaka tawa gwibin hip, hen dekam de zëre mo zer sonen lalak Zini insa hla tan hap, hen zëno ol-gunsu de salblan hapye. ¹⁵ Mensa ena oranak hlaul zuka hen sane gweka, desa esa tîngare zi hip golzim halada gwera. ¹⁶ Zep angkam em basae etan eissibi'ira? Em luwen. Ëe asa emsa baptis tal, hen em kime Alapsa Yesus mo bosekam abe ta'anka, Zen dekam sa eno karek-karekna ep ngan gulsublula.'

¹⁷ "Dekon kimë etan an san dep lwa halzak, dekam kimë Alap mo gola kon gu sonebla'ak, dekam zep ano nwena ap lirisin nëblak. ¹⁸ Bian Yesussuë hla tak. Man asa gubluka, 'Nabakam! Angkam hëndep Yerusalem hli ta. Sap awe de Asa taïbliBlan srëm zini

an molya eno abe hap de aïsílí dokwak nuk.'

19 "Ki zebë ding gulbluk, 'Bian, awe de zini an mes-am asa tawa nëblak: Èe ama but srëm gol-gol san song gwe-gwek- dekam de Emsa de taïblíblan zisi tangole gwibin hip, hen bwi san dep tahyohal gwen hap. 20 Hen Stepanu'u kim ere mo bose hap de jal hap dak, èe hen dekam ama anakan ola mas guk, "Em ema sam lanan." Hen men zen da'ak, zëno mae mo tahan bajuna ëyë teirensizim'ik. Zep Bian, Emsa de taïblíblan srëm weny sa ano ola dokwak nul.'

21 "Ki zep Bian asa ding gulbluka, 'Molya. Em song gwen. Sap Èyë emsa Yahudi srëm zi mo lang san dep zer sone'an- zëwe de zisi de tawa tabir song gwen hap.' "

22 Nongka sap dawemkam sane da'ak, hwëna anakan kim guku, "Yahudi srëm zisi ekakim tawa tabir song gwe," dekam zep ol alhapkam ëgu inek, "Zini an okamana an kon emki jek-jak tan! Zen de gwën hap hom dakasti'ira!"

23 In kim ol nop-nopkam ëgu anek, dekam zep hëndep zëre mae mo tahan bajuna dalwesí'ik- kasokam dikim ì tìblan hap. Ahakon sonsa gulk sun yal dase gwebla'ak. 24 Dekam zep jana nabare zi mo mamna in Paulussu de zëre mae mo gol mwa san zertìn hìp gubiridaka- zao de dawemkam tangolen naban

taken-taken gweblan hap, mae hap, "Zen ba hap kire tangankam emsa jal nëbla'an?" 25 Hwëna kim kire naka de tangolen hap dahale'ak, Paulus dekam zep Yunani olkam jana nabare zi mo mamna in mo irgwa taha nakore naka takensíblika, "San ha dawemna?- em de Roma mo ìrik gínník de zisi takensíblin srëmkam tangolen naye."

26 Kirekam kim salblaka, dekam zep mam zem insa gublu hanaka, "Em basae go'ara? Zini an Roma mo ìrik gín nìkore nakake."

27 Mam zem in ki zep song gwe zaka, zao zep takensíbli zaka, "Emki asa gublun: Em san ha eiwa Roma mo ìrik gín nìkorena?"

Ki zep ding gulbluka, "In eiwa."

28 Dekam ki zep etan ding gulbluka, "Em an sap Roma mo ìrik gínník de zisi hom yap. Hwëna Roma mo ìrik gínník de syal ta gwen zi hip mes yabe te-alasa mamkam golzimki- dekam de Roma mo ìrik gínník de tìn hìp de suratsa ebe hap golblan hap."

Paulus ki zep hwëna ding gulbluka, "Kirekam hom. Ano bian swena hen Roma mo ìrik gínník denakake."

29 Men zen sap taken-taken gweblan hap golek de da'anzak, dekam zep nabakam sekwak gwek. Hen mam zini in zëna dekam zep aìrì'anka, sap zen mes gubiridaka- Roma mo ìrik

gïnnik de zisi de totoresa tahalen hap.*

Paulussu kim Yahudi mo teipsin sinodenak nêrtrêkke:

³⁰ Ka'ankam ki zep jana nabare zi mo mamna in dekam de anakan tawa gweblan hap dwam gwe'anka, "Yahudi zini in ba hap Paulussu de tan hap asas nêbla'an?" Dekam zep gubiridaka- Alap mo golak de syal tan zi mo mam-mamna hen Yahudi zi mo teipsin sinodenak denaka de tagal gulsun hup- zen de hwëna taken-taken gweblan hap. Desan dep zep Paulussu tahalen srëm naka zerhal zaka.

23

¹ Paulus ki zep teipsin sinodenak dena insa karatda tabirki, ki zep gubiridaka, "Aya-wal oso-wal, êe enho kles gwesin srëmkamê Alap mo dwam gwibin sin syal gwe-gwek- hêndep namen de yaklana awe." ² Alap mo golak de teipsin zini Ananias Bak kim kirekam de torannak salblaka, dekam zep Paulus mo alp nakon men zen êzau'uk desa mip naka de lwa soblan hap gubiridaka. Dekam zep ahanik mipna lwa soblaka.*

³ Paulus ki zep gubluka, "Alap sa hen emsa mip naka lwa tala! Zi mo nwenak

em dawemna, hwëna eno enhona karekna. Em insa iwe nikin'ira- ano kareksa de dekon anakan teibin hip, 'Zen kirekam mo Musa mo titi tabin olsa gulmunku,' hwëna ena hen ema gulmun nura- asa de karek gwen srëmnak lek tyan hap insa gubiridandaye."

⁴ Men zen zëno alp nakon êzau'uk, ki zep ding nulblik, "Em in Alap mo golak de teipsin zisie lamang ta'ara!"

⁵ Paulus ki zep ding gulzimki, "Aya-wal oso-wal, êe homê anakan tame tal, 'Zen zen- Alap mo golak de teipsin niye.' Sap Alap mo olak Musa man titi tabirki, 'Ere mae mo teipsin-teipsinni bahem lamang ta gwibin.' "*"

⁶ Paulus kim zë anakan tame tabirki, "An ahakon Farisi hon de bitî gwen zi, hen ahakon Saduki hon de bitî gwen zi," dekam zep ol mamkam gubiridaka, "Aya-wal oso-wal, êe an hen Farisi wal. Ano bianna hen Farisi wal. Asa an mae habe namen taken-taken êbla'an: Sap êe ama anakan taïblik, 'Zini tin nikon ngaya gwenkam.' " ⁷ Kirekam kim nasalblak, ki zep zë zën ëol gwe'ak. Dekam zep êkles gwek. Farisi srën tewehak, Saduki hen srën tewehak. ⁸ Zen mae hap êkles gwek:

* **22:29** 22:29 Roma mo teipsin tangan zini dekam mes anakan jalse gwibiridaka, "Roma mo irik gïnnik de zisi bahem totoresa tahalen." Yahudisa sap dekam Roma hen irik nik, hwëna desa man anakan enlala neibirida gwek, "Zen hom eiwa tangankam Roma mo irik gïnnik bitî gwe'an." Zep Yahudi walsya sap de totoresa tahalen hen tangolen. * **23:2** 23:2 Yoh. 18:22-23

* **23:5** 23:5 Kel. 22:28

Sap Saduki zini man ëenlala gwek,

“Zini bëjen tîn nîkon etan ngaya gwen.

Alap mo dam taha nakore zini hen hom.

Zi mo angna hen hom.”

Hwëna Farisikam de gubirida gwen zini, zen man anakan ëtaïblik, “Ki.”

⁹ Zao zep sërkam ëol-tetek gwek. Dekam zep Musa mo olsa de tawa ta gwibin Farisikam de zini ahakore nik ëzauk. Zen zep ol mamkam ahakore wenyik mo olsa anakare olkam nablonsuzimk, “Ëe homë zini an mo karekna hla kulbli'an! San ha diki zi-au ahaksa Alap mo dam taha nakore zi mes yap aïsîl gweblaka? Kirekam de lwankam, ki bana hom.”

¹⁰ Sërkam tangan kim ënop-nop gwe'ak, jana nabare zi mo mamna in dekam zep mae hap aïri'anka, “Paulussu an namen sa bai-bi dal!” Dekam zep zëre mo irgwa taha nakore wenyaka gubiridaka- Paulussu de zëno mae mo ngirënnik sosenkam al tazimdi boran hap, hen dekam de zëre mae mo lowehe gwen san dep etan zerhan hap.

¹¹ Dekam zep kam Bian Yesu Paulus mo alp nakon zau'un zaka, zao zep gubluka, “Enlala tatetekam gwë! Men kirekame namen abe hap dena Yerusalemk tonbiridala, zen kirekam esa hen Romak tonbirida gwera.”

Yahudi zini kim anakan ëgukke, “Dikire nglinak de Zini asa hlauludak- ëe de Paulussu tan srëmnak tembane tanna, hen ho maesa otdebin niye.”

¹² Ka'ankam kaknak, Yahudi zini beya nik zep Paulussu de tan hap ola aha-en nuk. Dekam zep apdekam anakan ëguk, “Dikire nglinak de Zini asa hlauludak- ëe de Paulussu tan srëmnak tembane tanna, hen ho maesa otdebin niye.”

¹³ Zini in zen ki ëgu-guk, beyana empat-pulu nakon man tamank. ¹⁴ Zen ki zep Alap mo golak de mam-mam wenyak dep hen Yahudi mo nol-nol san dep sek gwek, ki zep zë nenbiridak, “Ëe mesë Alap mo nwenak apdekam anakan ëgunun, ‘Dikire nglinak de Zini asa hlauludak- ëe de Paulussu tan srëmnak tembane tanna, hen ho maesa otdebin niye.’ ¹⁵ Zep angkam em hen teipsin sinodenak dena janana bare zi mo mamna insa en soneblak. Anakan abe lak, ‘Paulussu emki abe mae hap zer sonezindin- ëe aka etan dawemkam taken-taken ëblak.’ Hwëna zen molya awe hata zaka, sap ëe ora nakon asa tan hap lil giblil.”

¹⁶ Hwëna naïmlî zem man zë sane tabi'inka, dekam zep jana nabare nik mo gol san song gweka, zao zep Paulussu gubluka.

¹⁷ Paulus dekam zep jana nabare zi mo mamna in mo irgwa taha nakore naka gu soneblaka. Kim hata zaka,

zao zep gubluka, "Wal sei-wiri an emki ere mo mam osan dep zersong gwen, sap zëno ol aïsîli ki- zëbe hap denaye." ¹⁸ Dekam zep mam zem osan dep zersong gweka.

Irgwa taha nakore zini in ki zep mam zem insa gubluka, "Bwinak de zini Paulus man asa gu soneblala- ëe de walasna ansa ebon osan dep zer halzan hap. Zen man olsa eban de loran hap golsong gwe zala."

¹⁹ Mam zem in ki zep taha nakon il ti-in kinika- tewehe kininkam de zertoran hap. Ki zep zë takensïblika, "Em ba ola bane abe hap golsong gwebla zala?"

²⁰ Ki zep ding gubluka, "Yahudi zini mes ola aha-en nul- emsa de anakan ahap tan hap, 'Paulussu ka'an ap zer sonezim- ëe aka etan teipsin sinodenak dawemkam taken-taken ëblak.' Hwëna in boton. ²¹ Bahem zëno mae mo ol san ang gwen, sap zini ora nakon zao de tan hap dil gibli'an. Beyana mes empat-pulu nakon taman. Zen mes Alap mo nwenak anakan ëgu-gul, 'Dikire nglinak de Zini asa hlauludak- ëe de Paulussu tan srëmnak tembane tanna, hen ho maesa otdebin niye.' Angkam zen mes ëhohle gwer. Ebon onakon de ol ensa neisbi'in."

²² Mam zini in ki zep gubluka, "Angkam sap esa song gwera. Hwëna bahem

aha maesa gubiridan- in desae asa gublundaye."

Paulussu kim Kaesarea san dep nër sonekke:

²³ Jana nabare nik mo mamna in ki zep aha mam dare naka guzimki, "Emki 470kam jana nabare zisi hohle labin- nëbokkam de ëeija gwen wenyä 200 enkam, janakam dep de wenyä hen 200kum, kuda tahan nakon de ëeijan hap dena 70 enkam. Emki gubiridan- kam de sek gwen hap deka ëhohle gwëk. Yakla nwena sembilangkam esa ëgwahal- Paulussu de Kaesarea san dep zon tan hap. ²⁴ Kudana hen ahana Paulus hup de hohle dablak-zen deka zë nikin halka, dawem enkam de nërsong gwëk, hëndep gubernor Peliks Bak hon de zon dak."

²⁵ Zëna ki zep suratna anakan ale gubluka,

²⁶ "Gubernor Peliks Bak hap, mensaë blikip eisik gweblananke, Klaudius Lisias onakon: Dawem.

²⁷ Zini insa ep zer soneblak, mes Yahudi balk dak. Zen man sap tan hap alp nëbla'ak. Hwëna ëyë nabakam ëre mo walas naban zial tak, sap ëe mesë salblak, 'Zen Roma mo irik ginnik dena.' ²⁸ Eë ama sap zëno kareksa de hlaulblun hap dwam gwëk- in dekon ki karek tan hap asas në gwebla'akke. Eë zebë Yahudi mo teipsin sinode san dep sap zerhak.

29 Hwëna zëno karekna in zep ki në gwebla'ak, zen Roma mo ol jalse gwen hap hom. Hwëna Yahudi zëre mae mo ol jalse gwen en hap. Zëno karekna hom-dekam de tan hap denaye, ahaksa bwinak de se tya irin hip denaye. 30 Hwëna anakan kim asa nenblak, 'Man tan hap dil gïbli'an,' dekam zebë nabakam ebon osan dep zer sonek. Hen in zen jal në gwebla'an, ëe ama desa gubiridak, 'Amki neik zëno karekna gubernor hap oltrëblak.' "

31 In desa dam tasibirki, zen zep Paulussu kam nërsong gwek, hëndep Antipatrisk nërhatok. 32 Dekon kaknak 70kam de kuda nabare en nik zep kon nërsong gwek. 400kum de tanakam de wanya dekon zep lwan dahak. 33 Kaesareak kim nërhatok, ki zep suratna insa gubernor hap nolblak. Paulussu hen zao zep tapbla dablak. 34 Gubernor kim suratna insa karatda gulku, dekam zep Paulussu takensïblika, "Eno auyan-azana endan kon?" Ki zep ding gulbluka, "Kilikia konke." 35 Dekam zep gubluka, "Zep eno kareksa de ap goltrëblan hap de wanya kim de yaïng gwe'anzak, zen dekam asa zëno mae mo nwenak emsa taken-taken gweblal." Dekam zep pemerinta mo gol yalak de kara ta gwen hap gubiridaka- mensa teipsin zini Herodes Swe gubernor hen jana zi de

zao lowehe gwen hap taubluzimkike.

24

Teipsin zini Peliks hip kim Paulus mo karekna noltrëblakke:

1 Yaklana kim aha-ere taha-tapkam damank, Alap mo golak de teipsin zini Ananias hen Yahudi mo nolnola dekam zep Kaesarea san tine gwek. Roma mo ol jalse gwen klis gul gwen hap de zini hen man ang gwïbiridaka. Zëno bosena Tertulus Bak. Yahudi mo mam-mamna mes desa nenblak- zen de Paulus mo kareksa gubernor hap goltrëblan hap. 2-3 Paulussu kim nër halzak, dekam zep Tertulus Peliks Baksa anakan tonblaka, "Ano mae mo teipsinnï, bian gubernor- men desaë blikip eisik gwebla'anke: Eno asa de irik gïnkim, ëe mesë holokam umlae enkam lowehe gwek. Em mese ere mo enlala blalkam asa oto gulsuk gweka. In zebë tïngare langna awe dawemna mwin-mwankam ep ol gweblanan. 4 Hwëna holokam de desa loran srëm hap, ëe ama emsa blikip gwesïblin naban abe ta'an-ano mae mo ola ansa de sane gwen hap. 5 Zini an ëe mesë dam lasik: Zen zisi karek tabirida gwenda. Hen zëno yasik tabin nikon Yahudi zini tïngare okamanak de wanya man ëilman gwenda gwenan. An hen men zen Nazaret walya men mo bosekam tawa dabirida

gwe'anke, zëno mae mo mamna ahana. ⁶⁻⁷ Zen kim sap Alap mo golsa de kun gun hup akasikî, hwëna ama zë nabakam balk lak. ["Ëe sap ëre mae mo ol jalse gwen san de karek tan habë ki enlala ëbla'ak. Hwëna jana nabare zi mo mamna Lisias Bak, zen zep zëre mo walas naban asas tangankam zial ta halka. Dekam zep asa gubiridaka- ëe de zëno kareksa ebe hap goltrëblan hap."] ⁸ Em de hen taken-taken gweblankam, esa ki zëre mo ola kon anakan dam tasîli, 'Eiwa, zëno karek-karekna beya tanganna, in zep ki në gwebla'an.' "

⁹ Yahudi zini men zen ang tazak, dekam zep zëno ola in sa anakan trî nîlblik, "In eiwa tangan."

Paulus kim zëre mo tim golsriwen hap de ola tonkake:

¹⁰ Gubernur kim Paulussu tahakam anakare hap akablaka, "Emki hwëna toran," Paulus dekam zep ding gulku, "Ëe tawana: Em mese langna awe zi mo karek-karekna holokam klis gul gweka. Zep ëe ama tangan isrip-sri gwenan- emsa de ëre mo tim golsriwen hap denaka tonblan hapye. ¹¹ Em de ano olsa taïblîbin hip, em emaka hen aha zisi takensibirida'ara. Ëe mae habë Yerusalem san song gwek: Dekon de Alapsa zëre hap de gola kon gu sone gweblan hap. Yaklana tuju

enkamë zë gwëk, ki zep an san dep asa nër halzak. Zep ëe bawalkam de zë karekna mam gun hup? Angkam hwëna awe yaklana aha-ere taha-tapkamë gwë'an. ¹² Men zen ano kareksa de ebe hap goltrëblan hap yaïng gwezak, zen hom asa hla dak- zi mo olsa de keisa gunnuk, ahaksa zi tra mo enlalasa de ben tyasizimdinnik, sap Alap mo golak, sap but srëm golak, hen sap ëna iweye. ¹³ Men desa boton ol blo-blona emsa donblanan, zen hwëna basa molya emsa anakan donblak, 'Ëe kirekam de karek gwennakë hla lak.' ¹⁴ Hwëna ëe ebon damnakë kira gwe'an: Ëe ama ëre mae mo auyan-aza mo Alapsa betek gwe-gweblanan- Nazaret walya Yesussu de ang gweblankam. Men zen Desa daïblîbla'an, desa man Yahudi mo mam-mamna anakan husus neibirida gwe'an, 'In yasik tabin sin ang ta'an.' Hwëna tîngan mensa Musa mo tîti tabin olak hen Alap mo ol ayang gul gwen zi mo ola ale nuk, ëe nama desa kitak taïblîbi'in. ¹⁵ Ëe ama Alapsa taïblîbla'an- in kirekam hen zen lowe he'an, anakan, 'Zini tîn nîkon sa ëngaya gwer- sap dawem gol gwen zi, sap hen karek gol gwen zi.'* ¹⁶ Ëe in zebë alp gwe-gwenan- enho kles gwesin srëmkam de Alap mo nwenak gwën hap, sap hen zi bosyan mo nwenak.

* 24:15 24:15 Yoh. 5:28-29

17 “Ëe kimë zi mo lang san tahun beyakam gwëndak, ki zebë etan Yerusalem san dep lwa halzak- zao de tahalha zisi te-alakam mas gwibiridan hap, hen Alap hap de domba maesa kap ta gweblan hap. 18 Zen in kim kiresa de syal gwibinnik Alap mo gol teksonnak asa hla dak, ëe dekam kun naban homë zë gwë'ak. Hen zi tra naban homë mae zë golëkeisa-keisa gwëk. Hen homë mae zë golëilman gwëk. 19 Hwëna Yahudi zini men zen Asia mo lang nakon yaing gwezak, zen zen en zë asa anakan tame dak, ‘An men zen nëno mae mo lang san tëndä gwëkake.’ Diki zen de awe yaing gwe'an zanam, zen de eno nwenak asa taken-taken gweblan hap, ki maka sam gwe'si'in- zen de asa ba mae hap jal gweblankamye. 20 Ahaksa bong-bongna an zen teinikin'in, zen maka emsa nenbla'an- ano karekna men zen ap hla nulblik, in kim Yerusalemk teipsin sinodenak asa taken-taken nëblakye. 21 Zëno mae mo nwenak ëe ama sap'nen ol mamkam anakan guk, ‘Asa ansa namen taken-taken ëbla'an, zen mae hap: Sap ëe ama anakan taiblik, “Zini tïn nikon ngaya gwenkam.” ’ ’ ’ *

22 Peliks Bak orep mes anakan tawa gwibiridaka,

“Ahakon Nazaret walya Yesus Swesa ang në gwe-bla'an.” Zep gubiridaka, “Angkam dekam sekwak gwëk. Jana nabare nik mo mamna Lisias Bak de hata zankam asa klis gul.” 23 Dekam zep zëwe de jana nabare nik mo mam naka gubluka- zen de zëre mae mo lowehe gwennak Paulussu kara ta gwen hap. † Peliks man desa gubluka, “Dikire gol mwa ennak të nasen gwëk, hen wal bose wal zem dikire tahalhanak mas në gweblak.”

Paulus kim dare tahunkam bwinak gwëkake:

24 Yakana hom beya gwe'ak, ki zep Peliks we zem Drusila han aptazak. We zem in Yahudi we, hwëna zëna Roma wal. Ki zep Peliks Paulussu de kwang ta halzan hap gubiridaka. Dekam zep we zeban apdenak sane la'ak-Kristussu de taibliblan hap dena kim klis gulzim'inkaye.

25 Insa klis gulzim'inka, Alap hon dikim tal gwe'sin hip denaka, zënaka dikim zerinik gwen hap denaka, hen Alap de lamkam klis gun hup denaka.

Peliks dekam zep aïri'anka, dekam zep gubluka, “Zao en golzausuk. Amki asa hli so. Ëe de hir-hir gwen srëmkam, asa etan emsa gu

* **24:21** 24:21 Paulus kim kirekam ol mamkam gubiridaka, dekam zep zën ëol gwëk hen ëhliwëk. Mae hap ëhliwëk, “San ha zini tïn nikon etan ngaya gwenkam?” (Kis. 23:6-10) † **24:23** 24:23 Yunani ola kon de dam gulsunkum, jana nabare zini in, zëno irik gïn walasna beyana 100 enkam.

soneblal.”²⁶ Hwëna zen man hen Paulussu anakan gu gweblaka, “Eme te-alasa mamkam ap golbla'anam, ki amaka emsa zeser sone'an.” Zep etan-etankam kire hap de olsa de loran hap gu sone gweblaka.

²⁷ Tahunna kim dan damank, Peliks dekam zep gubernora kon ati gweka. Hwëna Yahudi zi dikim sam gwesiblin hap zep Paulussu bwinak hli taka. Hwëna dekam zep zëno weinak Perkius Pestus gubernorkam irik gilki.

25

Pestus hup kim Paulus mo karekna noltrëblakke:

¹ Gubernur Pestus mo hata zannak kim yaklana dan-ahan damank, dekam zep Kaesarea kon Yerusalemisa amjanbirki. ² Zao zep Pestus mo nwenak Alap mo golak de mam-mam wenya hen Yahudi mo nol-nola Paulus mo karekna botonkam noltrëblak. Zen man Pestussu anakan aberbe da gwe'ak, ³ “Èe de emsa sam gwesiblin hap, emki gubiridan- Paulussu de etan an san dep zer sonen hap.” Sap zen mes aningkim de ora nakon til giblin hap ehohle gwek. ⁴ Hwëna man ding gulzimki, “Paulussu zen Kaesareak am kara da'an, hen èe desan asa etan nabakam lwahal. ⁵ Zen de eiwa karek gwenkam, ki dikire eno mae mo nol-nol ahakore nik asa ang nëblak-zao deka zëno kareksa abe hap noltrëblak.”

⁶ Yerusalemk yaklana san ha dare taha-tapkam mes yap zë gwëka, ki zep kon etan Kaesarea san dep lwa halka. Ka'ankam zep klis gul gwen hap de teksonnak Paulussu dikim zë taken-taken gweblan hap tagal gulsuku. Ki zep Paulussu de zerhatazan hap gubiridaka. ⁷ Paulussu kim nërhatzak, Yahudi zini in zen Yerusalem kon yaing gwezak, dekam zep dot dasizik. Zao zep olkam men-kon an-konkam nëbla'ak. Boton ol blonona insa kim dohon-hon nulbli'ak, hwëna anakan de egunnu hom, “Èe ère mo nwekamë kirekam de kareksa gonnak hla lak.”

⁸ Paulus dekam zep zëre mo tim golsriwen hap de ola anakan guku, “Èe homë Yahudi zi mo titi tabin olsa gulmunk, hen Alap mo gola homë kun guk. Roma mo teipsin zi mo jalse gwenna homë hen gulmunk.”

⁹ Hwëna Pestus man Yahudi zi de zënaka sam gwesiblin hap dwam gwe'anka, zep Paulussu takensiblika, “Em wëhë dwam gwe'ara?- èe de etan Yerusalemk emsa taken-taken gweblan hapye, eno karekna insa ap noltrëblananke.”

¹⁰ Ki zep ding gulbluka, “Èe an Roma mo teipsin zi mo dam taha nakore zini eno nwenakë zau'un. Zep diki em de awe asa taken-taken gweblan hap man dakasti'in. Ena dwan mes-eme tawa gwera: Èe homë

Yahudi zi hip karekna golz-
imk. ¹¹ Tan hap de kareksa
de ap hlaulblunkam, ëe
homë asa de tan hap jalse
gwe'an. Hwëna Yahudi zi
mo boton ol blo-blo enna in
hap de asa tapbla tazimdin
hip hom dakastî'in. Ëe
ama abe gwe'an- Romak de
teipsin tangan zi de ap tap
gulblun hap!"

¹² Zëno ola insa kim Pes-
tus Bak zëre mo irgwa taha
nakore zi niban ziklis gulku,
dekam zep gubluka, "En
mese ki gulu. Emsa desan sa
nërhal!"

*Teipsin zini Agripa Baksa
kim somol zeban zëre mo tim
golsriwen ola tonzimbike:*

¹³ Hom holo gwe'ak, ki
zep teipsin zini Herodes
Swe mo tanena Agripa
somol zeban Kaesareak
Pestussu zini lazak. Agripa,
zen hen teipsinni. Somol
zem in bosena Bernike.
¹⁴ Zao kim ërgwë gwe'ak,
Pestus dekam zep Paulus
hup dena Agripa Baksa
anakan tonbla'anka, "Zini
awe man bwinak Peliks Bak
hli taka. ¹⁵ Ëe kimë nër
hom Yerusalemisa amjanbik,
Alap mo golak de mam-
mam wenya hen Yahudi mo
nol-nola zëno kareksa ap
noltrëblak. Zen man sap tan
hap asa aberbe da gwe'ak.
¹⁶ Hwëna ëe anakanë ding
gulzimk, 'Roma ano mae mo
jalse gwen olak man lwak,
"Zisi bëjen totoresa jal zi
hip tapbla tazimdin. Diki
nonol jal zi mo nwenak de
taken-taken gweblankam-

zao de zen hen zëre mo
tim golsriwen hap de olsa
tonbiridan hap." ' ¹⁷ Zep zen
kim abon yaing gwezak,
ëe homë eissik. Ka'ankam
zebë hëndep tagam gul-
suk. Dekam zebë zini
insa de zer halzan hap
gubiridak. ¹⁸ Zëno jal zini
in kim ap zëno karekna
noltrëblak, hwëna tan hap
de karekna zen hom ap
noltrëblak- men kirekamë
tim gu'ukye. ¹⁹ Zen hwëna
Yahudi mo tawa tabin nikon
ki nëblak, hen mae en
nakon ki zini insa husus
nëblak: Anakan mo gu
gwendake, 'Zi bosena Yesus,
zen man tin nikon etan
ngaya gweka.' ²⁰ Ëe mesë
zë anakan topse gwibiridak,
'Ëe banakarekam de kire
hap dena takensibirida
gwen hap?' In zebë
sap zini insa takensiblik,
'Em wëhë dwam gwe'ara-
ëe de etan Yerusalemk
emsa taken-taken gweblan
hapye?- eno karekna insa ap
noltrëblananke.' ²¹ Hwëna
zen Romak de teipsin tangan
zi de tap gulblun hap abe
gweka. Dekam zebë jana zisi
gubiridak, 'Ki amki awe kara
lak. Roma san dep de bulu
kim de song gwe'ak, dekam
neik desan dep ër sonek.' "

²² Agripa ki zep ding gul-
bluka, "Ëe hen ama dwam
gwe'an- zini in mo aïsilsí de
sane gwen hap."

Pestus ki zep ding gul-
bluka, "Ka'an neik."

²³ Ka'ankam zep Agripa
Bak somol zem Bernike neka
teipsin zi hip de terya ban

26

dawem enkam nitîlzîk- ol ton gwibin hip de teksonnak iwe dep. Jana nabare nik mo mam-mamna hen ëna iwe de bose nabare wenya mes zë hen yaïng gwezak. Pestus dekam zep jana nabare wenya Paulussu de zerhalzan hap gubiridaka. ²⁴ Kim nêrhatazak, Pestus ki zep guku, "Teipsîn zini Agripa Bak, hen tîngan an zene tagal gwenanke, zini an ena mese hla lanan. Tîngare Yerusalemk de Yahudi zini hen Kaesareak awe dena, zen mes asa aberbe da gwek- ol nop-nopkam de anakan ëgu gwenkamyë, 'Zini an hom dakastî"ira-zen de okamanak gwën hapye.' ²⁵ Hwëna ëe homë tan hap de karekna hlaulbluk. Hwëna zën kim abe gweka, Romak de teipsîn tangan zi de tap gulblun hap, ëe dekam zebë desan de zer sonen hap klis guk. ²⁶ Hwëna ëe nëno mae mo mamna insa ba olsa de suratkam anakan tawa tan hap?- 'Zëno karekna an dë kirekam moye,' deban de zer sonen hapye. In zebë eno mae mo nwenak de zer halzan hap gubiridananonol tanganna teipsîn zini Agripa Bak ere onak, dekam eka apdenak dawemkam anakan dam ulsuk, 'A kirekam neik nêre mae mo teipsîn tanganna kip suratna ale ulblik.' ²⁷ Sap ano enlalakam, zëno kareksa de dam gulsublun srëmkam, nen bëjen nen Roma mo teipsîn tangan zi sin dep zer sonen."

¹ Agripa ki zep Paulussu gubluka, "Ëe ama ebe hap golbla'an- em dikim ere mo tim golsriwen hap denaka toran hap."

Paulus ki zep tahakam ak-abiridaka- dekam de kon gwisibir hanan hap. Ki zep gu ineka, ² "Teipsîn zini Agripa, ëe ama tangan sam gwesînîn- ëre mo tim golsriwen olsa de namen emsa tonblan hap, mensa Yahudi zini ap ola blo-blo nul gwe-blakke. ³ Ëe ama tangan sam gwesînîn, sap em mese tangan Yahudi zi mo kirekam de lowe henna tawa gwibiridaka- hen zëno mae mo Alap hap de ol gulsuk halasen gwenna. In zebë emsa dawemkam de asa sane tan hap abe ta'an.

⁴ "Tîngare Yahudi zini ano gwëna tawana- walasnak kimë ëre mo langnak gwëk, hëndep Yerusalemk awe kimë gwë gwëk. ⁵ Zen mes holokam asa kara da gwëk. Zep zen de ëdwam gwe'anam, zen maka emsa anakan nenbla'an, 'Zen Farisi mo tawa tabin sin ang gwëka.' Tîngare Yahudi nêre mae mo hlik-hlik nakon, Farisikam de zini, zen in zen tîngare Yahudi mo tîti tabin sin tatetekam ang ta gwenan. ⁶ Zep ëe mae habë angkam awe zau'un- zao de asa taken-taken gweblan hap: Sap ëe ama Yahudi nêre mae mo auyan-aza hap de Alap mo ol gu-guk gwensa taïblîbik. ⁷ Ol gu-guk gwenna iwe de

zaun hup dena insa, Israel mo dua-blas enkam de zi ausuna man tangan kara nei gwibi'in. Zen in zep Alapsa betek në gweblanan-yaklam denaban kam denabanye. Hwëna teipsin zini Agripa Bak, ol gu-guk gwenna insaë taïblibik, in zep'nen ki hwëna Yahudi zini ol blo-blona ap mam nulblik. ⁸ Hwëna zini ba hap anakan ëkil gil gwe'an?-'Alap bëjen zini tin nikon ngaya tan.'

⁹ "Aena hen orep anakanë kil gi'ik, 'Dawemna, nen Nazaret walya Yesussu de taïbliblan wenyä esa karek la gwibir.' ¹⁰ Ëe zebë kirekam Yerusalemk gweibirida gwek. Alap mo golak de mam-mam wenyik mo bosekam, ëe ama Yesussu de taïbliblan wenyä bwinak sesek gulin gwek, hen tameran hap kim nenbirida gwek, ëe ama hen ola anakan mas gul gwek, 'Amki lak.' ¹¹ Ëe mesë beya guk- but srëm golgol san de zisi karek tabin hip hakalbirida gwenna. Hen dekam ama akasibirida gwek, 'Zen wëhë tik-tik tabinkim Yesussu lamang da'ak?' Ëe ama sërkam u sal-sal gwibirida gwek, zebë hëndep aha lang san teibirida gwek.

¹²⁻¹³ "Zep ano teipsinni Agripa Bak, ëe kimë kire enlala naban Damsik sin song gwek, Alap mo golak de mam-mam wenyik mo bosekam de surat naban, yakla bolak denaban dekam

zep ngatanna ngli nakon ati gwezak, zao zep asa wale tabirzik. Yakla nwe mo ngatanna man lwala he'ara. In sërkam de ngatan tanganna. ¹⁴ Ëe tingan kamanakë altik, ki zebë hwëna ola salsek- Ibrani olkam de anakan asa takenblanna, 'Saulus, Saulus, em ba habe asa karek ta gwenda? Zen hwëna enakae kim karek ta gwe'ara.'

¹⁵ "Ki zebë takensiblik, 'Bian, Em nara?'

"Ki zep asa ding gulbluka, 'Ëe an Yesus- em insa karek ta gwe'arake. ¹⁶ Em luwen. Ëe mesë ebe hap Ënaka zertreblanan- em dikim abe hap de syalsa gol gwen hap, hen dekam de abe hap denaka gol halada gwen hap, in desa hlauluda, hen men desaë ebe hap goltrë gwebla'akye. ¹⁷ Ëe asa emsa Yahudi kore jal zi mo taha nakon al ta gwerhen Yahudi srëm jal zi mo taha nakonye. Sap ëe ama emsa Yahudi srëm zi sin dep zer sone'an- ¹⁸ kawesinnik de ëbute gwen zisi ekakim ngatannak dep golëwet so gwe-gwe, hen dowal mo kigi mo tahalebin zisi ekakim hil ti sone gwibir. Zen kim de Asa daibli gwebla'ak, zen dekam asa zëno mae mo karek-karekna tap gulsuk gwizim. Zen dekam sa hen Alap mo hlil irin lalak wenyak bitï gwer.'

¹⁹ "Zen in zep, teipsin zini Agripa Bak, Alap insa nwena ap lirisin soblaka, ëe zebë desan ang gwek. ²⁰ In zebë

tonbirida gwék- nonol tanganna Damsik, Yerusalemk, tîngare Yahudi mo langnak, hêndep Yahudi srêm zi mo lang-lang san. Ëe anakanê tonbirida gwék, 'Em êhalen, ki Alap osan dep lwan dahak. Aha zi hip em dawemsa goltrei gwizimdin- dekam de emsa anakan tame tan hapye, "Zen mes halera."'

²¹ Kirekam insa gol halada gwék, in zep Yahudi zini Alap mo golak asa balk dak, hêndep tan hap asa alp dasik. ²² Hwëna Alap man asa il gwehe gwebla'ara. In zebê hêndep angkam an nama zau'un hen emsa tonbirida'an- sap mam-mam wenyâ hen bete-tek wenyâ. Ëe ansa emsa gubirida'an, zen hom Musa mo ola kon srên gwe'an- hen Alap mo ol ayang gul gwen zi mo ola konye. ²³ Sap zen anakan hamal hap êgu-guk gwék,

'Israelsa de ngaya tabin hip de Zini, Zen sa kareksa goltowera. Hen Zen Zen sa tîn nîkon de ngaya gwenkam nonol gwera- dekam de êngaya gwen hap de ngatannak dep golêwet so gwen hapye, sap Yahudi zi, sap hen Yahudi srêm zi.' **

²⁴ Kirekam kim guku, dekam zep Pestus zëno ola insa ol drakkam blaonsublu kinika, "Paulus, em in ema mamak gweka! Em insa kirekam mamkam tawa gwibirki, in zebe hêndep mamak gweka."

²⁵ Paulus ki zep hwëna ding gulbluka, "Teipsîn zini Pestus Bak, êe homê mamak gwék. Ëe in eiwa de tangannakê tonnan, hen enlala dawemkamê tonnan. ²⁶ Teipsîn zini Agripa, zen hal-halaka hom. Hen êe tawana: Zen mes orep anakan tawa gweka, 'Yesus kirekam gwêka, hen Yahudi kirekam nêblak.' Sap in kim ki jowek, zen damnak ki lwak. Zep zëno nwenak êe sap asa beyakam kire hap dena ton. ²⁷ Teipsîn zini Agripa, em san ema anakan taïbli'ira?- 'Mensa Alap mo ol ayang gul gwen zini ale nuk, zen eiwana.' Ëe ama emsa tame ta'an: Em mese desa taïlibirki."

²⁸ Agripa ki zep hen zëno ola blaonsublu kinika, "Em san ema asa tim ti'ara?- 'Nabakam asa desa halen tal, hêndep zen sa angkam Kristen gwera.' "

²⁹ Paulus ki zep ding gulbluka, "Ëe ama Alapsa ebe hap abe ta gwe'an- sap angkam dep, ahaksa lamkam dep. Hwëna ebe en hap hom. Ëe anakanê abe ta gwenan, 'Bian, an zen asa sane da gwenan, zen dikire tîngan êre makan êliwehek.' Hwëna êe emsa de hen besi dokotkam de tahalebin hip homê abe ta gwe'an- aena an kire nikê zau'unke."

³⁰ Teipsîn zini Agripa, dekam zep somol zeban, hen gubernor Pestus mae

* 26:23 26:23 Yes. 42:6; 49:6; Luk. 24:44-47; 1Kor. 15:20

han ëzauk. ³¹ Ki zep wet so gwek. Zao kim apdekam zënaka donbirida'ak, zao zep ëton'ak, "Zini an hom karekna golka- dekam de tan hap dena, ahaksa bwinak de se tya irin hip denaye."

³² Agripa ki zep Pestussu gubluka, "Zini an menkam emaka zeser soneka. Hwëna zën mes abe gweka- Roma mo teipsin tangannak de tap gulblun hap."

27

Paulussu kim Roma san dep nër sonekke:

¹ Kim zauk- Paulussu dikim ë yala Roma san Italia mo lang san dep zer sonen hap, dekam zep Paulussu jana nabare zi mo mam hap tapbla dablak- hëndep ahakore bwinak de wenya ban. Jana nabare zini in, bosena Yulius. Zëno irgwa taha nakore walsna seratus enkam. Zen in kitak Roma mo teipsin tangan zi mo ol golhauulu gwen wenya.

² Bwinak de zini insa zen Adramitium kore buluk nolësesek gwesek. Bulu in langna Asia mo hi alp san de ë-ë san de zausuk song gwen hap. Makedonia mo langnak de ëna Tesalonika walya Aristarkus, zen hen man ang gweka. Ëe Lukas ama hen ang gwek.

³ Ka'ankam zebë ëna Sidonk yaing gwek. Yulius ki zep Paulussu kwasang gweblaka, ki zep irgwa taha nakore zemka gubluka, "Emki Paulus hun zerati

gwen- wal bose wal zik deka zëno tahalhasa hla nulblik." ⁴ Dekon kimë ëgwahak, hwëna asese yawalsaë ërtowek. Ngein nikon taiki. Dekam zebë bulu in han asese airin hip olwale gwe song gwek. Lang tekna Siprus sun dep zebë olwale kinik. ⁵ Dekon zebë Kilikia hen Pamfilia mo langnak de hi yal san tamun gwek, hëndep ki zebë Likia mo langnak de ëna Mirak atiti gwek. ⁶ Zao zep jana nabare nik mo mamna in Mesir mo ëna Aleksandria kore bulu goltoweka. Zen Italia mo lang san dep song gwe'ak. Zao zep hwëna asa golësesek gwe seka. ⁷ Dekon kimë sek gwek, hwëna asese habë ëdakal gwe song gwek. Yaklana hëndep man beya gwek. Ki zebë karek tangankam Asia mo langnak de ëna Nidusk yaing gwek. Dekon yakla nikin anen san dep de sek gwenna banakan dep? Sap asesena man tangan mam gweka. Dekam zebë lang tekna Kreta san dep ëgwa gwe kinik. Men zëwe Kretasa de talmarannak langna teipsik kinik, lang bosena Salmonek, desan zebë asese airin hip bulu ban olaning gwehak. ⁸ Dekon karekkam zebë eik golek de san olsong gwek, hëndep hi alpnak de ë beteknak zebë yaing gwek. Ë betekna in mo bosena, Bul Golzausuk Gwen Nwe Awes. Dekon ëna Lasea langanak hom.

⁹ Hwëna yaklana mes

oranak beyakam altiſik, sap benna September mes ngirinnik zauk. Dekam hi ngëp tamle. Paulus ki zep sap ol zim-zimni anakan golzimki, ¹⁰ "Wal bose wal, ëe ama tame gu'un: Nen de an kon na-en sek gwenkam, nen karekna mam naka esa oltower. Nëno mae mo kire-kirena hen bulu an sa ëjek-jak gwer- hëndep zi niban."

¹¹ Hwëna jana nabare nik mo mamna in hom Paulus mo ol san ang gweka. Zen hwëna bul bi naban bul golsong gwe-gwen zi niban taïblizimki. ¹² Sap langna in dawem naka hom-zao de bot-bot tamlenak ben naban lowehen hapye. Dekam zep beya nik ëguk, "Nen hëndep ayang gun." Zen man ëdwam gwe'ak-lang tekna Kreta mo eiha nakon de lowehen hap, ëna Peniks. Sap dekon hina hom mamkam ngëp gwe-gwenan.

Hi ngëpna kim mam gwekke:

¹³ Asesena kim utara san liwe heka, hen betekkam kim tai'inka, dekam zep kil nik, "Mes sëwe henda. Sap esa sek gwer." Dekam zep Kreta mo alp san nolsong gwek. ¹⁴ Hwëna hom holo gwe'ak, ki zep sërkam de asese yala taiiki- mensa nen gweblananke, "yakla hata sezan nakore asese." Zen zep ë tekna in kon asa golëhas gwesiki. ¹⁵ Dekam asesena in hap bulu insa banakan dep?- lwan dahan hap de etan lero gunnu. Zao

zebë ki ein asesena insa anakan kara lak, "Dikire zen bulu an golsong gwek."

¹⁶ Hëndep kimë lang tek betekna Kauda golek denak asese aïrin hip ëaning gwehak, zao zebë bul yala in mo bul betekna karek tangankam ol ane'ak- mae hap, "Asese mana golhas gwesininka." ¹⁷ Bul betekna insa kim gulk nuhule anek, ki zep hen bul yala insa dokotkam nuhulek- mae hap, "Kamanak de tisik anenkam mana hi ngëp hlang sonank." Sap dekam hina men dekon lolong gwek man zao dep golek de gwe'ak- men dekon hisglimni hata sendakye. Desa "Sirtis"kim bose nuk. Layara dekam zep betek enkam srïng nil sonek-dekam de hisglim hata senna in kon asese bulu insa gollëwen hap. ¹⁸ Hwëna

dekam tangan zep asesena men-kon an-konkam sërkam asa taïbirida nasenka, hëndep ka'ankam ki zep bulsu dikim jahalha gun hup kire-kirena yal danuk. ¹⁹ Etan zao de yaklanak hen kirekam, hëndep etan bulu in mo komal tum maena hen dekam zep yal danuk-anakare enlala naban, "Kire-kirena sap sa ëjek-jak gwer. Diki zi nen ëngaya gwen." ²⁰ Hëndep yaklana man beya gwek- keis niban yakla nwe naban de aken srëmkam. Hen asesena nama ki taii tineka. Dekam zebë ëenlala gwek, "Nen an molye ëngaya gwek."

21 Ëe tıngan dekam aırın hı̇p mesë tembane tan srëmkam ëholo gwek. Paulus ki zep ano mae mo ngırın nıkon zauku, zao zep kıtak asa tonbiridaka, "Wal bose wal, ano ol sane ang tananam, nen molye anakare karekna oltowenanam- ëe mensa sap Kretak emsa gubiridakye. 22 Hwëna angkam ëe ama emsa enlala tatetekam de lowehen hap tı̇ti tabi'in, sap nëbon mae onakon aha-en mae molya tılki. Hwëna bul enna an sa keing gwer. 23 Ëe mensa Alapsa betek gwe-gweblanan, zëno dam taha nakore zini kam ano alp nakon zausun zala, 24 ki zep asa gublula,

'Paulus, bahem aırın. Emsa sa Roma mo teipsın tangan zi mo nwenak taken-taken nëblal. Alap mes eno abena sala. Zep tıngan em an zene buluk awe lowe he'an esa ëngaya gwer.'

25 Zep wal bose wal, enlala tatete enkam lowehék, sap ëe ama Alap mo abe hap de ola insa taı̇bli'ın. 26 Hwëna bul enna an han esa aha lang teknak olkyanher. Zao sa hëndep karek gwer."

27 Orapna kim empat-blasnak zauk, asesena in nama bulu ban asa golëhas gwesı̇'ınka- hi bosena Hi Ngırın san dep. Bul golsong gwen wenya in dekam zep tame nuk, "Nen angkam ema eikni golek de u'in."

28 Dekam zep kaso nabare dokotna tak nulink- dekam de tatek naka akasibin hip.

Dekam zep hla nuk, zëno tatekna empat-pulu meterak man golek de gwek. Hom holo gwe'ak, ki zep etan tak nulink. Dekon kim hla nuk, tatekna tiga-pulu meterak golek de gwek.

29 Zen mae hap ëairi'ak, "Bul mana kaso yawal-yawalak tısik anenank." Dekam zep bul ohwa nakon kaso dohon nabare dokotna dan-nër dan-nërkam yal danuk- dekam de asese asa sangankam golësek gwen hap. Dekam zep anakan ëenlala gwe'ak, "Nabakam lıtıl!" 30 Bul golsong gwe-gwen wenya in dekam zep ahap dabik, "Ëe ama bul betekna ankam ngein nikon aha kaso dohon-honsa buk ulsu'un." Zen dekam bul betekna insa sap nol dwanu'ak, hwëna zëno mae mo enlalana, dekam de zë-en heyahya gwen hap. 31 Paulus dekam zep jana nabare nik mo mamna insa walas zeban anakan gubiridaka, "Bul golsong gwe-gwen wenya an de buluk awe lowehen srëmkam, em molye golëngaya gweka." 32 Jana nabare wenya in dekam zep bul betekna in mo dokotna nablon sonek, dekam zep hi ngëp golhas gwesik.

33 Lıtın hı̇p kim golek de gwe'ak, Paulus ki zep kıtak de tembane tan hap tı̇ti tabirki. Man gubiridaka, "Yaklana angkam mes empat-blas gwer, em dekam aırın enkame lowehe gwek. Dekam tembane tan hap

ema baes tak. ³⁴ Ëe ama emsa títi tabi'in: Betek en maekam em tembane tan-ekakim étatete gwék. Em molye aha-en mae jek-jak gwéka." ³⁵ Kirekam kim gubiridaka, zëna ki zep rotina golka, ki zep zëno mae mo nwenak Alap hap dawemna golblaka. Ki zep ap gul inki, hëndep twinbi'inka. ³⁶ Desa kim kirekam hla dak, dekam zep tingan enlalana étatete gwék, hen dekam zep tembane ta'ak. ³⁷ Buluk iwe, ëe tingan beyana 276 enkamë lowe he'ak. ³⁸ Sowe henkam kimë tembane ta'ak, dekam zep etan gandum karonna yal danuk- bulsu dikim etan jahalha gun hup.

³⁹ Kim lití'ik, lang tekna insa hom anakan dam nulsuk, "An bosena zen." Zëwe zep kama gwaeha gwe hanna hisglim niban hla nuk. Dekam zep ola aha-en nuk, "Nen ki sap ëalp gwen. Wëhë zëwe lei ku'ik?" ⁴⁰ Dekam zep kaso dohon bulsun nubare dokotna danër dan-nëra insa blom da sonek- dekam de bulu in nabakam hluwen hap. Dekam mensa bulsu de dam gulsun hup de te hlangna nuhulek, ki zep híl níl sonek- dekam de bulu insa kama gwaeha gwe hanna in san dep dam gulsun hup. Layara ki zep gulk sun er nulsuksek. ⁴¹ Hwëna bulu in mase-nola kim zep hi ngírinnik de hisglimnik tísik anek, hwëna ohwa nakon nama hisglim srëmnak. Ho ngëpna in kim ohwa nakon ëwak gulusen gwé'ak, ki zep

hëndep klasak gwesik.

⁴² Jana nabare zini in dekam zep bwínak de zini insa de tameran hap ëenlala gwé'ak, sap zen anakan ëenlala gwék, "Zen de eik sin dep al ta'ak, dekon sa hëndep heya-hya gwer." ⁴³ Hwëna mam zem in Paulussu de ngaya tan hap dwam gwé'anka, zep jalse gwibiridaka. Dekam zep gubiridaka, "Al gwen tawa wenyä, nonol zen de ëheya-hya gwe inek. ⁴⁴ Al gwen tawa srëm wenyä, zen te hlang ahaksa bul hlang mae naban." Kirekam zep ki hëndep kitak alpnaк yaing gwe senak.

28

Maltak kim lowe hekke:

¹ Eiknik kimë yaing gwék, dekam zep zëwe de zi asa nenbiridak, "Lang tek bosena an Malta." ² Lang tekna iwe de zini in man tangan asa kwasang neibiridak. Zen syauksu ap i dazim nirak, hen dawem enkam asa lup nulink, sap ona man il tí'anka hen langna in bot-bot tanganna. ³ Paulus hwëna tesya tagam ta'anka, hwëna wanya jal-jala ban kap ta inehal zaka. Desa kim syauknuk kang ta se'anka, wanyana in dekam zep syauk sal-sal aírín hip tahanak hit tik. ⁴ Zëwe de zini kim hla dak, "Paulus mo tahanak wanya të sone'an," dekam zep zënaka nenbiridak, "Zini an zi-ta gwen zisi mes yap.

Zen sap mes hinak de karek nakon ngaya gwerá, hwëna nëno mae mo yang tasìn dowala ahana, zi mo karek-kareksa de hlaulblun hap de zini, hom ki zen de ngaya gwen hap gublula.”⁵ Hwëna Paulus ki zep wanyana insa syauknuk dep myak gulsuku. Hwëna sang-sangna hom mae engka en mae eisbirki.*⁶ Zëwe de zini man tim di'ak, “Zen sa hanala. Ki sa mumuk ennak tokna zara.” Hwëna kim sap zë holokam anakan kara da'ak, “Banakan mae hom gwë'ara,” dekam zep enlalana anakan wet dyasik, “O zini an hen aha alapsa mes yap.”

⁷ Lang tekna iwe de gubernora, bosena Publius. Zëno lang bi gwibinni dekon golek. Dawem enkam zep kon asa kwang guluda halka. Zen zëre mo golak dan-ahare yaklakam dawem enkam asa golëlowe heka.⁸ Bi zem dekam u sya nabare ewen naban tumnak ta'anaka. Paulus ki zep zë duwebla zaka, ki zep Alapsa zëbe hap abe taka. Tahana kim tehabla ineka, dekam zep hëndep dawem gweka.⁹ Kirekam kim hla dak, dekam zep lang tekna iwe de zi sang-sangna Paulus osan dep kap nulhal gwezak, zao zep kitak dawem ta gwibirki.¹⁰ Dekam dawem enkam zep asa blikip neisibirida gwék. Dekon kimë etan sek gwe'ak, zen man ano

mae mo tahalhana ap hla nulzimk.

Malta kon kimë Roma san dep sek gwékke:

¹¹ Dan-ahare benkam kimë zë lowehék, ki zebë kon hwëna Aleksandria kore buluk ang tak. Bul golsong gwe-gwe zini in Malta kon bot-bot tamle hap de dan-ahare ben de tamarannak dep neissibik. Bulu in zëno mase-nolak zëre mae mo yang tabin dowal dare mo nwe-masesa zë yang nososuk. Dowala in ahana, Kastor Bak mo nwe-masekam, ahana Poluks mo nwe-masekam.¹² Italia mo lang tekna Silisik de ëna Sirakusak kimë yaing gwék, zëwe dan-ahare yaklakam zebë lowehék.¹³ Dekon kimë sek gwék, dekam zebë ëna Regiumk yaing gwék. Ka'ankam dekam zep asesena selatan nakon tai'inka. Zëno ka'ankam zebë nabakam Putiolik yaing gwék.¹⁴ Zëwe zebë Yesussu de taibliblan zini ban olëtowék. Zen zep asa aha-ere minggukam de zëwe lowehen hap nenbiridak. Dekon hwëna tanakam zebë ë yala Roma san dep sek gwék.¹⁵ Romak de Yesussu taibliblan wenya kim asa nasalbiridak, dekam zep oranak de ë betek dare nakon asa kara neibirida'ak. Ëna in ahana bosena Pasar Apius, ahana bosena Dan-ahare Ni Truwe Gun Gol. Paulus kim zë hlauluda kinzika, ki zep Alap hap dawemna golblaka, hen

* 28:5 28:5 Luk. 10:19; Mrk. 16:18

enlalana dekam zep tatete gweblaka.

Paulus kim Romak tonbirida gwekake:

16 Romak kimë yaïng gwek, Paulussu ki zep nenblak, "Sap esa e-en aha golak gwë gwer. Jana nabare zini aha-en aha-enkam sa emsa kara da gwer."

17 Yaklana kim dan-ahan damank, Paulus ki zep Yahudi mo nol-nola, men zen Romak lowehe gwek, desa tagal gulsun hup gu sonebiridaka. Zao zep

gubiridaka, "Aya-wal oso-wal, ëe homë mae karekna nère korena kip golzink, hen nère mae mo auyan-aza mo kirekam de lowe henna homë mae gulmunk. Sap kirekam, hwëna asa Yerusalemk balk dak, ki zep Roma hap asa tapbla dazink.

18 Yahudi mo langnak men zen Roma mo bose hap teipsin-teipsinkim teinikink, zen kim asa taken-taken në gweblak, dekam zep sap zeser sonen hap asa enlala në gweblak. Sap zen hom tan hap de karekna ap hla nul gweblak. 19 Hwëna

Yahudi zini kim asa de zeser sonen hap jalse neibiridak, dekam zebë ein anakan abe gwek, 'Asa Roma mo teipsin tangan san dep ër sonen deka ap tap gulbluka.' Hwëna ëe anakare enlala naban homë kirekam abe gwek, "Teipsin tangan zini in dekakim ano kore naka karek tabirki." 20 Zen in zebë emsa tagal gulsun

hup gubiridak- eban mae de golëtoran hap. Asa an mae hap besikam de dokotkam dahalek: Sap ëe ama Israel mo auyan-aza hap de Alap mo gugubiridan ola taïblibik."

21 Ki zep ding nulblik, "Ëe homë mae nère mae mo lang nakore suratna ebe hap dena ulink. Hen nër hom mae zini hom mae dekon ebe hap dena ëtonzak.

22 Hwëna ëe ama emsa de sane tan hap ëdwam gwe'an, sap tïngare langnak zini man ëgu gwenan, 'Kristen zi mo tawa tabinni karekna.' "

23 Dekam zep ola anakan aha-en nuk, "Yaklana dekam esa Paulussu sane lal." Dekam beya tangankam zep Paulus mo gol gwë gwennak yaïng gwezak. Kaknak zep aïsîl gwibiridankam kon gwesik hanaka, hëndep zao golëkam-en gwek. Zen

Yesus de Alap mo irik gïnsi golhatazan hap denaka tonbiridaka,

hen Musa mo titi tabin ola kore naka,

hen Alap mo ol ayang gul gwen zi mo ale gun nukore naka klis gulzimki-

zen dikim hen Yesussu anakan taïbliblan hap, "Zen eiwa Alap mo zer sonenna-Israelisa de ngaya tabin hip Dena."

24 Ahakon man Paulus mo ola daïblibik. Ahakon man hwa nulsuk. 25-29 Paulus ki zep aumwa hap gubiridaka, "Eiwa, Yesaya Bak hon Alap mo Enhona ebe mae hap de olsa hamal hap ing gul

soneblaka, in zep Yesayasa
anakan gubluka,

26 'Ola ansa emki nol drak-
drak zi ausuna in hap
anakan ayang gulzimdin,

"Em sap esa ësane gwe tine
gwer,

hwëna molye tame ul gwek.

Em sap esa nwekam karatda
ul tine gwer,

hwëna molye dam ulsuk
gwek."

27 Sap zi ausuna an mo en-
lalana mes ëtop-top gwek,

ini hen mes ëmat-mat gwek,

hen nwenä mes ëdimin
gwek.

Kire srëmkam, ki maka
nwekam hla nul
gwe'an,

hen ikim maka ësäl gwe'an,

hen enhona maka ëhleng
gwe-gwe'an.

Ki maka Abon osan dep etan
lwanda ha'anzal,

hen Ëe dekam amaka
dawem tabi'in.' ")*

28 Paulus ki zep waulsuz-
imki, "Zen in zebë emsa
gubirida'an: Sap em kire
tangankame ënol drak-drak
gwek, Alap mes Kristen
zini asa gubiridaka- ëngaya
gwen hap de ol dawemna
insa de Yahudi srëm zi hip
golzim halada gwen hapye.
Hen zen sa desa nulin
gwer!" 25a Men zen ësane
gwe'ak, zao zep zënaka
keisa-keisa dabi'ik, hëndep
ki zep kon sekwak gwek.

³⁰ Paulus Romak dare
tahunkam gwëka- te-
alakam de bohë tan golak.
Zini men zen du në gweblak,
zen man kon lup gulin

gweka. ³¹ Zëwe udobe
naban hen tru-tru gulblun
srëmkam. Bian Kristus
Yesussu de taiblëblankam
de Alap mo irik ginnik bitë
gwen hap denaka tonbirida
gweka.

* 28:25-29 28:27 Yes. 6:9-10

Paulus mo surat Romak de Kristen zi hip

[(1-7) 7a] Suratna an tingare Romak de Kristen zi hip. Alap mes emsa kwasang gwibiridaka, dekam zep hen emsa kwang guludaka-dekam de zère mo irik ginnik bitì gwen hapye.

¹ Kristus Yesus mo nganak de syal gwe-gwen zini Paulus onakon. Asa hen Alap zao dep kwang taka, dekam zep hen asa dam tasiki- zère onakore ol dawemsa dikim gol halada gwen hapye.

² Ol dawemna an Alap mes orep zère mo olsa de ayang gul gwen zini anakan gu-gubirida gweka, "Èe asa lamkam ol dawemna ebe mae hap golzim." Zen dekam zep kirekam Alap mo epba olak ale nuk. ³⁻⁴ Ol dawemna an, zen Alap zère mo Tanena, nëno mae mo Teipsinni Kristus Yesus hup dena. Auhu-kamanak de jaha gweblan nakon, Desa man enlala nëblak, "Daud Bak mo auyan-aza nakorena." Hwèna Alap kim zère mo sosonkam tin nikon ngaya taka, Zen dekam zep anakan tingare zi hip zertreizimki, "An ère mo Tane- ère han de enho apde nëna." ⁵ Hèndep Alap hen Kristus onakon asa kwasang gweblaka, zep abe hap sosonna golblaka

hen asa dam tasiki- dekam de Kristus zère hap denaka Yahudi srèm zi sin dep gol halada gwen hap denaye, zen dikim hen Yesussu taiblìblan hap hen blikip gwesiblìn hap. ⁶ Zep Romak de zini emsa hen Alap man kwang guluda'ara- dekam de Kristus mo bi gwibinnik bitì gwen hap.

⁷ Dawem! Zen in zebè ep ale gulzim'in. Nère mae mo Bian Alap ne Bian Kristus Yesus ne sa kwasang-kwasang zemka mamkam ebe mae hap ol gwizimdi. Hen nen zère nik mo taha terenak esa lowehe gwer.

Mae hap de ol: Paulus man tangan dwam gwe'anka Romak de Kristen zisi de amjanbin hip.

⁸ Zep nonol tanganna, èe Kristus Yesus onakon Bian Alap hap dawemsaè gol gwebla'an, sap Romak de zini, eno mae mo Yesussu de taiblìblanna mes tingare okamanak de è-è san nol haladak. ⁹ Zep Alapsa de gu sone gweblankam èe homè emsa eititi gwibirida gwenan. Alap men Zèbonè tingare enho naban syal gwe-gwe'an, zère mo Tane hap de olsa de gol halada gwenkam, dikire Zen asa hla tak- èe de ahap gwenkamye. ¹⁰ Zen in zebè etan-etankam Alapsa anakan abe ta gwenan, "Bian, Em wèhè angkam orana abe hap kles tyasibli'anka?- èe dikim Romak de Kristen zisi amjanbiridan hapye." ¹¹ Èe orep mesè sap dwam

gwe-gwek- eban mae de golëgaing gwen hapye, dekam de Alap mo Enho nakore sasonkam eno mae mo eisi tatete gulzimdin hip. ¹² Zen dekam esa apdekam nënaka tatete la gwibir, sap nen mese apdekam Yesussu laïblihlak.

¹³ Zep aya-wal oso-wal, ëe mesë sap beyakam kalang gwe-gwek- emsa de amjan-biridan hapye. Hwëna ama sap akasik gwek. Sap ëe ama enlala gwe-gwek- ebon mae onak de hen ano syal ei lwan hap, men kirekam hen aha Yahudi srëm zi mo langnak de ë-ënak lwakke. ¹⁴ Sap abe hap mes Alap syala wei yul soneblaka- tingare zisi de Yesus hup de olkam tonbirida gwen hap, sap nëno mae mo Yunani olsa de tame gun wenyä, hen desa de tame gun srëm wenyä, sap sekola ha gwen wenyä, hen sap sekola gwen srëm wenyä. ¹⁵ Sap Alap kirekam de syalsa abe hap wei yul soneblaka, ëe in zebë tangan dwam gwe-gwe'an- ol dawemna insa de Romak de zini emsa hen tonbirida gwen hap.

Mae hap de ol: Yesus hup de ol dawemna an, Alap mo sosonna zëwe- zisi dikim ngaya tabin hip denaye.

¹⁶ Sap ëe homë saher gwe'an- zisi de Yesus hup de ola inkam tonbirida gwen hapye. Sap nen men zene ol dawemna insa laïblibi'in, nëno mae

mo ëngaya gwen hap de sosonna zëwe lwa'an- nonol tangan Yahudi zini abe mae hap dena, hen sap tingare Yahudi srëm zi hip dena. ¹⁷ Sap ol dawemna in dekam Alap zi hip goltreizim'ira, "A kirekam esa ano nwenak ëdakastil." Sap zëre mo nwenak de ëdakastin hip dena, zen diki Kristussu de taïblihlan en nakon nëbe mae hap hata gwizimnin. Aha orana hom tangan. Zen man dakasti'in- men kirekam Alap mo olak lwakye,

"Men zen ëre mo nwenak ëdakasti'in, zen kitak Asa de taïblihlan en nakon."*

Mae hap de ol: Alap kire karek-karek hap zini jal gwibirida gwenda.

¹⁸ Alap mes ngatan zi mo lang nakon zëre mo jala goltrei gwizimki- men zen Zënaka eititi në gweblananke, zëbe mae hap. Sap zëre mae mo kirekam-kirekam karek-karekna, zen dekam zën eiwa dena berber nul gwenan, zep hëndep Alapsa tame da srëm gwegwenan. ¹⁹ Sap Alapsa de tame tan hap dena mes tangan dam gwesik, sap Zen mes nëno mae mo enhonak Zënaka de tame tan hap dena ing ta soneka. ²⁰ Sap Alap kim okamana ansa yang gulsuku, Zënaka de tame tan hap dena mes zëwe anakan tame nul gwek, "Alapsa bëjen nwekam hla tan, hwëna Zen hëndep

* 1:17 1:17 Hab. 2:4

denaban de sosen tangan Zini Zen. Hen Alap Zen zi mo kim hom.” Zen in zep, zini nen bëjen nen anakan ëgun, “Ëe homë Alapsa tame tak.”²¹ Zep zini mes sap Alapsa tame dak, hwëna hom blikip neisik gweblanan, hen dawemna hom nol gweblanan. Hwëna zen asyas makan enlala në gweblanan, zep hëndep enho nakon ëkawesik.²² Zen man zënaka tim di gwibirin, “Ëe an enlala blala.” Hwëna sap diki enlala joblo-topna.²³ Zen zep hëndep de gwë gwen Teipsin tangan Zini Alapsa hom boklena kom da gweblanan. Zen hwëna yang tabin alap-alapsa boklena kom dabirida gwenan- zi nwe-masekam de wanya, mawa mo nwe-masekam de wanya, hen sapi mo nwe-masekam de wanya, hen sap wanya mae mo nwe-masekam de wanya.

²⁴ Zen zep Alap nwe enkam kara ta gwibirida, “Dikire zëre mae mo hole-hle san ang tak.” Zen zep ëkahalo gwe-gwenkam zëre mae mo timni kun da gwibirin hen zënaka saherak kang nul gwenan.²⁵ Zen dekam zep eiwa de Alapsa hli da gwenan-dekam de boton san ang ta gwen hap. Hwëna yang tabin kire-kire hap zep boklena kom da gwizimnin, hen zëbe mae hap de syalsa nol gwenan. Hwëna sap diki tangan okamana ansa

Zen yang gulsuku, Desa en emaka boklena kom la gweblanan. Dikire hëndep denaban Zëna en naka boltere da gwëk. In eiwa tangan.

²⁶ Zen zep Alap nwe enkam kara ta gwibirida, “Dikire zëre mae mo dwam-dwam san ang tak- saherak dekakim zënaka kang nul gwëk.” In zep we walya zi niban de swi ën hap baes ta gwenan- men kirekam sap diki Alap gubiridakaye. Hwëna we wal bose zeban de swi ën hap ëhole-hle gwe-gwenan.²⁷ Zep zini hen kirekam. Zen hen wanya ban de swi ën hap man baes ta gwenan- men kirekam sap Alap gubiridakaye. Zen hwëna zi bose zeban de swi ën hap ëhole-hle gwe-gwenan. Zen dekam zep zënaka saherak kang nul gwenan. Zen dekon Alap mo jala hla nul gwenan- zëre mae mo karek gol gwen jam enkamyë.

²⁸ Zep zini anakan de ëenlala gwenna man baes tak, “Anik Alapsa tame tak.” Alap hen zep nwe enkam kara ta gwibirki, “Dikire enlala kawesinnik lowehe gwëk.” Zen zep hëndep Alap mo dwam gwibin srëm san karek-karek enna syal nei gwibirin.²⁹ Zen in zep zëno mae mo enhona tingare karek-kareksa de gon hap de enlalakam beya gwëka- men kiye, totore swi hap dena, te-ala beya gwen hap dena,

zi bosyansa de husus gwe-
 blan hap dena,
 hen aha zi mo kire-kire
 dawemsa de dwam
 gwibin hip dena,
 wal bose zemka de tan hap
 dena,
 edarak gwen hap dena,
 hen wal bose zemka de lwa
 tasin hip dena,
 hen taïl gïk gweblan hap
 dena,
 hen ahasa de tonsubirida
 gwen hap dena.

30 Hen ahakore karek-
 karekna mensa nulin ha-
 lasen gwenan men kiye,
 Alapsa de husus gweblan,
 wal bose zemka de lamang
 tan,
 zënaka de boltere tan,
 hen zëna-zëna gwen,
 hen bolte-bolte gwen.
 Zen hen mes ëtewesik ba-
 nakare karek ësesa de
 enlala gwibinni,
 hen an-bi zemka de betek
 gwizimdinni tawa
 naka hom.

31 Zep hëndep enlalana
 ëjoblo-top gwek.
 Kire zisi bëjen taïlibiridan,
 hen kire zi nik kwasang en-
 lalana hom.
 Zen jal enlala enkam lowehe
 gwenan.

32 Zen sap mes anakan
 tame nuk, "Alap kirekam de
 karek-karek syal gwe-gwibin
 zini sa kareknak kang gulu."
 Sap eiwa kirekam, hwëna
 zëna mwin-mwankam kire
 karekna syal nei gwibirin.
 Hen karek gol gwen bose
 zemka, zen man anakan
 titi da gwibirin, "Sap esa
 kirekam ol tine gwer."

2

*Mae hap de ol: Nen hap
 nen ëtim gul gwen, "Alap
 molya nësa klis gulku."*

¹ Zen in zep, aya-wal oso-
 wal, em bëjen em anakan
 ëgun, "Ëe homë anakan
 tame uk, 'Kirekam de syal
 gwibinni, zen kareknak
 ti'in.'" Sap em ema aha zisi
 enbirida gwenan, "Kirekam
 de kareksa gon zini, nen
 emaka karek la'an." Hwëna
 em de hen kire kareksa
 gonkam, dekam em mese
 Alap mo nwenak enaka
 kareknak de drënen hap
 zergunda. Sap ena hen
 kirena, hwëna aha mo karek
 ensae hlaul gwizim'ira. ² Zep
 ena hen mese tame uk, "Alap
 de kire zisi karek tabin
 hip man tangan dakasti'in."
³ Hwëna em de hen zëno
 mae mo kim kirekam de
 kareksa gonkam, em san
 ema ëkil gi'in?- "Alap aha
 zi ensa sa kire hap karek
 tabiri. Asa molya." ⁴ Em
 san ema hen Alapsa asyas
 makan kil li gwe'an?- "Alap
 man sërkam nësa kwasang
 gwibirida gwenda, hen Zen
 holokam nëno mae mo
 karek-karekna nwe enkam
 nëp kara gul gwizimnira,
 zep ëe sap asa karekna ol
 tine gwer." Hwëna Zen mae
 hap holokam emsa kwasang
 gwibirida gwenda: Emsa
 dikim halen ora san dam
 tasik gwibin hip.

⁵ Hwëna em in nol drak-
 drakna hen ëhalen hap ema
 baes ta'an! Em in zebe ere
 mae hap de jala mam ulsuk
 gwenan. Zep aumwa hap

de klis gunnuk, emsa tangan sa sêrkam karek tabiri, sap Zen enlala dam-dam enkam sa tîngan nêsa klis gulu.

⁶ Sap zen kirekam Alap mo ola ban dakasti'in- men zen anakan lwakye,

“Alap tîngare zi hip zêre mae mo syal ei jam enkam sa golzimdi- sap dawemsa de gol gwen zi hip dena, hen kareksa de gol gwen zi hip denaye.”*

⁷ Dekam dawemsa de syal gwibinnik men zen tatetekam anakare enlala naban êzauk gwenan, “Êe akakim hêndep denaban zêre mo ngatannak bose dawem naban gwê gwek,” zêbe mae hap hêndep de êngaya gwen hap denaka sa golzimdi. ⁸ Hwëna men zen zêre mae mo tim enna ngalap nei gwibirin, hen eiwa dena dokwak nul srêm gwe-gwenan, hen jal-jal ensa syal nei gwibirin, kirekam de zini Alap sêrkam tangan sa karek tabiri. ⁹ Tîngare zini men zen kareksa syal nei gwibirin, desa Alap sêrkam de kareknak sa kang gulu. Zao sa hêndep denaban go naban lowehe gwer- sap Yahudi zi, hen sap Yahudi srêm zi. ¹⁰ Hwëna men zen dawemna syal nei gwibirin, zêbe mae hap bose dawemsa sa golzimdi, hen Alap mo ngatannak sa hê'ho naban hêndep denaban lowehe gwer- sap Yahudi zi, hen sap Yahudi srêm zi. ¹¹ Sap Alap

kim de klis gu'unka, Zen molya ahakore zi ausu ensa nwekam golêakeka.

¹² Zen in zep, Yahudi srêm zi ausuna, Alap Musa mo tîti tabin olsa de enlala gwibin srêmkam sa zêre mae mo karek-karek hap karek tabiri, sap zen hom desa tame nuk. Hwëna Yahudi zi ausuna, Musa mo tîti tabin olsa de enlala gwibinkim sa zêre mae mo karek-karek hap karek tabiri, sap zen mes desan de ang ta gwen hap Alapsa nen guk gweblak. ¹³ Sap Yahudi zini nen Musa mo tîti tabin ola insa de êsane gwe-gwen en nakon bêjen nen Alap mo nwenak êdakastin. Zen diki men zen desa kitak syal neibir tine gwenan, zen zen êdakasti'in. ¹⁴ Hwëna Yahudi srêm zini, zen hom sap Musa mo tîti tabin ola insa tame nul gwenan. Hwëna zen kim totoresa desan ang ta gwenan, dekam mes dam gwesinîn, “Alap onakore tîti tabin ola in ki-zêno mae mo enhonakye.” Sap zêbon mae hom- Musa mo tîti tabin ol ale gunnu inye, ¹⁵ hwëna zêno mae mo syala kon man dam gwesinîn, “Alap mes desa zêno mae mo enhonak ing gul sonezimki.” Sap zêno mae mo enhonak ki anakare enlala naye, “Kiresa de gonkam êe mesê karek gwenan,” ahaksa, “Kiresa de gonkam êe dawemsaê syal gwibi'in.” ¹⁶ Zep lamkam Alap kim de klis gu'unka,

* 2:6 2:6 Mzm. 62:12; Ams. 24:12

tingare zini nēbe mae hap Alap sa nēre mae mo enhonak de enlalana insa zerwet sozimdi- kire enkam de nēsa klis gun hupye. Hwēna ēe men kirekamē Kristus hup de ol dawemna ol halada gwenan, zen kirekam sa lwal: Tingare zisi de klis gun hup de Zini, Zen diki Yesus, sap Alap mes zēbe hap desa de syal gwibin hip dena golblaka.

Mae hap de ol: Yahudi zini nēbon mae onakon Yahudi srēm zini Alapsa lamang da gwenan, sap nen Musa mo titi tabin ola insa ēk enkame urensik gwenan.

17 Angkam Yahudi zini, nēre mae en habē ale gulzim'in: Sap nen ema anakan ēgu gwenan, "Nen an Yahudi zi sike. Nen Musa mo titi tabin olsa am urensik gwenan. Zep nēsa man-am Alap sam gwesibirida gwenda." 18 Zep nen ema Alap mo dwam gwibinni tame ul gwenan, hen ora dawemna mese dam lasik. Sap Musa mo titi tabin ola in zen nēsa tan-tan ta gwibirin- nen dikim dawem naban karek naban kles so gwen hapye. 19 Nen ema nēnaka enbirida gwenan, "Nen an nwe dīmīn zisi de ora dawem san zon guluda gwen hap de wenyā zen, hen kawesinnik de lowehe gwen wenyaka de ngatannak golēwet so gwen hap de wenyaye." 20 Hen ema nēnaka enlala eibirida gwenan, "Nen an

Alap mo olsa de tawa ta gwibin hip de wenyā zen. Ahakore zi ausuna, zen kitak enlala joblo-topnawalas bete-tek makarena, nen de tawa ta gwibin en hap dena." Nen kirekame nēnaka boltere la gwibirin, sap nen Alap mo olsae urensik gwenan. Hen eiwa, okamanak awe kitak de tame gun hup dena, ausuna zēwe. 21 Zep nen Yahudi zini aha ensae titi la gwibirin, hwēna nēna hen ba habe desan ang ta srēm gwegwenan? Sap nen anakane tawa la gwibirin, "Bahem ēsowē gwen." Hwēna nēna hen ba habe ēsowē gwegwenan? 22 Hen nen ema titi la gwibirin, "Bahem ēkahalo gwen." Hwēna nēna hen ba habe ēkahalo gwegwenan? Anakan hen ema titi la gwibirin, "Yang tabin alapna bahem ang gwibirida gwen." Hwēna nēna hen ba habe zi mo yang tabin alap hap de kire-kirena sowēkam kap la gwenan? 23 Zep nen an Musa mo titi tabin ola insa ēk enkame boltere ul gwenan, hwēna karekna insa ulin hana gwenan, zen Alapsae kim lamang la gwenan. 24 Zen in zep Alap mo olak anakarekam lwak,

"Yahudi zini eno mae mo karek-karek gulin hana gwenna, zen dekon hen aha zi Alapsa lamang da gwenan."*

25 Zen in zep, nen dwan Yahudi zini to mip blonsublun en nik em-am lowe

* 2:24 2:24 Yes. 52:5; Yeh. 36:22

he'an, sap Musa mo olak nēbe mae hap dena kirekam am lwak. Hwēna nen de Musa mo aha tītī tabin ol san ang ta gwen srēm kam, ki Alap sa nēsa enlala gwibiridala, "Zen san de to mip blom tasibin srēm wenyā."

²⁶ Zep hen kirekam, Yahudi srēm zini men zen sowe henkam Musa mo tītī tabin ol san ang ta gwenan, desa sa Alap enlala gwibiridala, "Zen sap to mip blom tasibin srēmna, hwēna zen san de Yahudi zi tangan." ²⁷ Zep Yahudi zini nen de Musa mo ol san ēk enkam ang ta gwenkam, hwēna Yahudi srēm zini in de dawemkam ang ta gwenkam, ki zen sa hwēna aumwa hap de klis gunnuk nēsa anakan swrē dabir, "Zēna waba hap to mip blom tasibin nik lowehe gwek, hwēna hom Musa mo tītī tabin ola in san ang ta gwek. Hwēna ēe sap to mip blom tasibin srēm nikē lowehēk, hwēna ēe Musa mo tītī tabin ol san sowe henkamē ang ta gwek." ²⁸ Sap tim en nik de Yahudi wal gwenna, zen waba tangan hap. Sap eiwakam de to mip blon-sublunna, zen tim en nakon bējen. ²⁹ Zen diki enho nakon de liwe henkam bap. Zep kirekam de ēliwehen wenyā, zen zen ēnwe-mase gwe'an- san de Yahudi zi tangan. Hen kirekam de ēliwe henna, zen Alap mo Enho mo syala kon ki lwa gwenan. Nēre mae mo sōson enkam de Musa mo ol ale gun sun ang tankam to-

ton bējen. Enho nakon de ēliwehe gwen wenyā auhukama zini hom desa sam neisibirida gwenan. Hwēna Alap Zēna enna man sam gwesibirida gwenda.

3

Mae hap de ol: Mensa Alap Yahudi zi ausuna gugubiridaka, Zen molya desa eititi gwibirki. Zen sa hēndep sul sonezimdi.

¹ Hwēna ano ola in sa, Yahudi zini sa husus neibir-mae hap, "Ki san Yahudi zikim de lowe henna hen to mip blom tasibinni zen waba hap?" ² Hwēna ēe ama kirekam de ēgun wenyā in sa ding gulzim'in, "Zen sap waba hap hom. Zen sap dawem tanganna." Sap Alap Yahudi zini nēbe mae en hap zēre mo ēpba ola golzimki.

³ Hen ahakon sa asa dak-ensiblil, "Yahudi zini nen Alapsa anakane en guk gwēblak, 'Ēe asa Musa mo tītī tabin ola in sa kitak syal ei gwibir.' Hwēna nen home sowe henkam de-san ang tak. Zep san ha Alap hen molya zēre mo nēsa de gu-gubiridanna nēbe mae hap sul sonezimki?" ⁴ Zen molya sul sonezim srēm gwēka. Sap mes dam gwesik, Alap bējen boton gwen. Hwēna tīngare zini zen boton tamna. Zen zep hen Daud Bak Alapsa anakan gubluka,

"Em eiwakame zisi klis gul gwenda, hēndep tīngare zini hen kirekam sa Emsa nenblal. Men nara eno

klis gunnu in kon ěgunnu, 'Ēe homě kirekam ěkarek gwek,' hwěna Em dekam esa zěno mae mo karek-karekna tĳngare zi hip goltreizimdi. Zen dekam sa ěsaher gwer."*

Zep Alap taĳbliĳblan tanganna, zep Zen bějen sul sonezim srěm gwen- mensa gu-gubiridan naye.

5-8 Hwěna Yahudi zini em bahem Alap mo ebe mae hap de gu-gubiridanna insa kareksa dikim hwěna syal gwibin hip li yul sone gwen. 5,7 Sap ahakore Kristen gwen srěm Yahudi zini auhu-kama enlala naban anakan yasik da gwibirin, "Ēe sap kiě karekna ol gwenan, hwěna Yahudi zini abe mae hap sap. Sap ano mae mo karek gol gwenna, zen dekon aha zi Alapsa anakan tame da'an, 'Zěno ola Yahudi zi hip dena botonsa hom.' Zep ano mae mo karek nakon Alap molya asa karek tabirki, sap zini dekon Zěnaka tame da gwenan, 'Zen taĳbliĳblan tanganna.'" 8 Hwěna kirekam bahem ěenlala gwe-gwen. Sap kirekam man nwe-mase gwe'an- san de anakan de ěgu gwenna kiye, "Nen kareksa gulin hana gwen-Alap dekaĳim dawemsa mamkam něp gol gwizimki." Ahakon hen anakan asa lamang da gwek, "Paulus in man kirekam yasik ta gwibi'ira." Kirekam de asa lamang ta gwen wenya,

Alap de karek tabin hip man tangan ědakasti'in. 6 Zep Alap eiwa taĳbliĳblan tanganna, hwěna bahem dekon anakan ěkil ĳil ĳwen, "Alap Yahudi zini ano mae en mo karek-karekna nwe-enkam sa kara gul gwizimdi." Kirekam hom tangan Alap hap sam gwesĳbli'an, sap Zen eiwa kitak de okamanak de zisi sa klis gulu.

Mae hap de ol: Tĳngare zini Alap mo nwenak dawemna hom.

⁹ Zep san ha Yahudi zi en hap sa Alap dawemna golz- imdi?- hwěna aha zi ausu ensa sa zěre mae mo karek-karek nakon karek tabiri. Kina ki kirekam bějen. Diki men kirekamě nonol emsa gubiridal, zen kirekam sa lwal: Sap Yahudi zi, sap Yahudi srěm zi, zěre mae mo karek-karek nakon tĳngan mes kareknak de kang gun hup ědakastik. ¹⁰ Zep zen man Alap mo ol ale gun nuban dakasti'in- anakan men zen lwan dakye,

"Auhu-kama zini Alap mo nwenak de dakastinni aha-en mae hom tangan.

¹¹ Sap aha-en mae hom- Alap mo dwam gwib- insi de tame gun nuye, hen Desa de těblan hap de enlala nabare zi niye.

¹² Tĳngare zini mes Alapsa hli dak. Kire zini Alap mo nwenak ase naban.

* 3:4 3:4 Mzm. 51:6

Hen dawemsa de gol gwen zini aha-en mae hom. Eiwa, hom tangan.”*

13 “Zëno mae mo ol torankam men zen nopna ëk tihî nakon wet so gwenan, zen san de zi tok asena kiye.

Hen ol boton-botonkam man zënaka hit di gwibirin.”

“Hen zëno mae mo ëk tihî nakon in zen wet so gwenan- san de wanya mo zisi de hit tinnak de sosonna kiye.”*

14 “Zëno mae mo ëk tihî nakon men zen wet so gwenan, zen zisi de karek tabin en hap dena hen lamang ta gwibin en hap dena.”*

15 “Zen man tangan zisi de tamera gwen hap ësyal-syal gwe-gwenan.”

16 “Zini men desan ëtënda gwenan, zen karek ensa zi bose zikhip nolzimmira gwenan, hëndep zep enlalana ëdowe hana gwenan.”

17 “Zen hom aha zi niban de umlaekam golëlowehen hap de orana tame dak.”*

18 Hen “Alapsa de blikip gwesiblinna mes kitak baes tak.”*

19 Zep zi de kitak Alap mo nwenak ëkarek gwen hap de Alap mo ola in, zen Yahudi zini nen hen zëwe

biti gwe'an. Nen hwëna ema ëkil gil gwëk, “Musa mo titi tabin ol san de ang ta gwenkam esa Alap mo nwenak ëdakastil.” Hwëna Alap mo aha ola in kon man tangan dam gwesinin, “Hom tangan zini- Alap mo nwenak de zëre mo syala kon dakastin niye.” Zen hwëna mae hap titi tabin ola insa nëp golzimki: Tingare zisi dikim saherak kang gun hup- Zen kim de nësa klis gu'unkaye, sap Yahudi zi, sap Yahudi srëm zi. Dekam toton nara dep?- Alapsa de anakan gublunna, “Ano karekna hom.” ²⁰ Zep zini toton bëjen Alap mo nwenak ëdakastin- Musa mo titi tabin ola insa de syal gwe-gwibin nikonye. Sap titi tabin ola in, zen man nësa anakan hleng sosubirida gwenan, “Em in kitak kareksae ol gwenan.”

Mae hap de ol: Nen Yesussu de taibliblan en nakone Alap mo nwenak ëdakastil gwenan.

²¹ Zep nen de Alap mo nwenak ëdakastin hip dena, zen Musa mo titi tabin ol san de ang ta gwenkam bëjen. Hwëna angkam Alap zëre mo nwenak de ëdakastin hip de ora ësena mes nëbe mae hap sal tazimki. Hen ora ësena in hap dena Musa mo titi tabin olak hen Alap mo olsa de ayang gul gwen zi mo olak mes hamal hap ale nuk. ²² Zep angkam Alap

* 3:12 3:12 Mzm. 14:1-3; 53:1-3 * 3:13 3:13 Mzm. 5:10; 140:4 * 3:14 3:14

Mzm. 10:7 * 3:17 3:17 Yes. 59:7-8 * 3:18 3:18 Mzm. 36:2

mo nwenak de ëdakastin hip dena, zen diki Bian Yesussu de taibliblan en nakon. Kitak men zen de Yesussu daiblibla'ak, sap Yahudi zi, hen Yahudi srëm zi, zen zen sa Alap zëre mo nwenak ëdakastil. Sap zëre mo nwenak, zi ausuna srën-srënkam hom, ²³ hwëna kitak kareksa nulin halasen gwenan, hëndep zep Alap zëre onakon mes ëlanga gwesik hen kawesinnik lowehe gwenan. ²⁴ Sap eiwa kirekam, hwëna angkam Alap zëre mo kwasang-kwasang en nakon nësa zëre mo ngatan san dep golëwet so gwe'ara- ba maesa de zëbe hap syal gwibir-blin srëmkam. Zep Kristus onakon nësa gubirida'ara, "Angkam em mese ëdakastil- ëre mo nwenakye." ²⁵ Sap Alap mes Yesussu zer soneka- dekam de orasa nëbe mae hap kles tyasizimdin hip, nen dikim zëno kala kon zëre mo nwenak ëngan gwehen hap denaye. Zep nen de kirekam Yesussu taibliblankam, dekam nëno mae mo karek-karekna man nëp tap gulsuk gwizimnira, hen hom etan nësa jal gwibirida'ara. Zen Alap mae hap ki kirekam syal gwibirki: Dekam de zi Zënaka anakan tame tan hap, "Zen eiwa enlala dam-dam enkam klis gul gwenda." Sap menkam Alap holokam zi mo karek-karekna nwe enkam kara gul gwizimki. ²⁶ Hwëna angkam Kristus onakon zep Alap anakan klis

gul gwizim'ira, "Men zen Yesussu daibli gwebla'an, zen zen ëre mo nwenak ëdakastil gwe'an. Men zen daiblibla srëm gwe'an, zen hom." Kirekam de Alap klis gulzimdinni aïris, sap Zen Zën zëre mo nwenak dikim ëdakastin hip de orana insa zerzimki.

²⁷ Zep angkam nen bëjen nen nënaka anakan boltere ta gwibin, "Ëe mes-am ëre mo syala kon Alap mo nwenak dakastik." Diki tangan Alap mo nwenak de ëdakastin hip dena zen Yesussu de taibliblan en nakon. ²⁸ Sap nen Kristussu de taibliblan en nakone ëdakasti'in. Musa mo titi tabin olsa de syal gwe-gwibin nikon hom. Zep nen bëjen nen nënaka anakan boltere ta gwibin, "Ëe ëre mo syala konë dakasti'in." ²⁹ Zep Yahudi zini nen bap nen ëkil gil gwen, "Alap, Zen ano mae en mo. Aha zi ausu mo Alapsa hom." Zen hen aha zi ausu mo Alap sake! ³⁰ Sap nëno mae mo Alapna aha-en. Zen Zen Yahudi zini nëbe mae hap zëre mo nwenak dikim ëdakastin hip dena Kristussu de taibliblan nakon gol gwizim'ira. Hen Yahudi srëm zi hip Zen hen kire hap dena Kristussu de taibliblan nakon gol gwizim'ira. ³¹ Hwëna kirekam de lwankam, zini sa asa anakan dakensiblil, "Ki san em mese Musa mo titi tabin ola insa zalta dep tahan san gwei gubir kinila?" Kirekam bëjen.

Hwëna nen mese titi tabin ola insa eiwa de uk, sap nen de Kristus onakon ëngaya gwen hap dena mes zëwe hamal hap ale nuk.

4

Mae hap de ol: Abraham Bak zen hen Alapsa de taibliblan en nakon Alap mo nwenak dakastilki.

¹ Zep Yahudi zini, nëno mae mo auyanna Abraham Baksa de enlala gweblankam, zen banakan gwëka?— zep Alap mo nwenak dakastilkiye. * ² Zen de zëre mo syala kon Alap mo nwenak dakastinkim, zen maka anakan zënaka boltere taka, “Èe mesë aha zisi beya tangankam kweikwik guk.” Hwëna zen bëjen Alap mo nwenak kirekam zënaka boltere tan. ³ Sap zëbe hap dena Alap mo olak anakan lwak,

“Abraham zen Alapsa taibliblaka, zep Alap anakan gubluka, ‘Em mese ère mo nwenak dakastili.’ ”*

⁴ Zep anakarekam lwa'an: Zi de te-ala hap syal gwenkam, mam zik de te-alana insa golblankam, zen bëjen anakan enlala gweblan, “Zen totoresa ap golblala.” Hwëna zen sa anakan enlala gwera, “An ère mo syala kon ap

golblala.” Zep hen kirekam, zi de Alap de dawemsa zëbe hap golblan hap syal gwenna, zen bëjen anakan enlala gwen, “Zen totoresa abe hap golblaka.” ⁵ Hwëna zini men zen ësyal gwen srëmkam Alap ensa anakan daiblibla'an, “Karek gol gwen zi hip Zen Zën ngaya gwen hap dena totoresa Kristus onakon gol gwizimnira,” zen eiwa kire zisi Alap gubirida'ara, “Zen zen ano nwenak ëdakasti'in.” ⁶ Zen in zep Daud Bak hen kirekam enlala gwëka— isrip-sri gwibinnik de lowehen wenyä kim hamal hap hlauluda gukuye, men desa Alap zëre hap de ba maesa syal gwibir-blin srëmkam anakan gubirida'araye, “Em ema ano nwenak ëdakasti'in.” Daud anakan gubiridaka,

⁷ “Zini men zëno mae mo karek-kareksa Alap ngan gulsuk gwizim'ira hen tap gulsuk gwizim'ira, zen isrip-sri gwibinnik lowehe gwe'an.

⁸ Hen men zëno mae mo karek-kareksa Alap aïtbir-zim srëm gwe'ara, zen hen isrip-sri gwibinnik lowehe gwe'an.”*

⁹ Men zen de kirekam isrip-sri gwibinnik lowe

* **4:1** 4:1 Alap zëre mo nwenak de dakastin hip dena insa gubluka, zen in kim Abrahamsa hamal hap auyan-aza zeban de hë'ho gwibin tangan naka zihlaun hup dena gu-gublukake. Hwëna dekam Abraham bogolik walas srëmkam gwë'anka. Sap kirekam hwëna zen Alap mo gu-gublun ola insa man taiblibirki. Zen zep Alap anakan gubluka, ‘Em mese ère mo nwenak dakastili.’ (Kej. 15:1-16; Rom. 4:13; Gal. 3:6) * **4:3** 4:3 Kej. 15:6 * **4:8** 4:8 Mzm. 32:1-2

he'ak, zen Yahudi zi en molya. Hwëna zen hen Yahudi srëm zi niban esa apdenak. Sap nen mese Abraham hap dena insa anakan tame uk, "Zen Alapsa taibliblaka, dekon en zep Alap mo nwenak dakastilki." ¹⁰ Zep Alap kim Abrahamsa kirekam gubluka, san ha to mip blonsublun naka? San ha kire srëm naka? Zen eiwa dekam to mip blonsublun srëm nik gwë'anaka- Alap in kim kirekam gublukaye! ¹¹ Zen hwëna hyanak to mip blonsublun hup gubluka- dekam de zënaka anakan zertrën hap, "Èe mesë Alapsa taibliblakmen dekam asa anakan gublukaye, 'Em mese ère mo nwenak dakastili.'" Zen in zep Abraham Bak nwe-mase gwe'ara, zen hen to mip blonsublun srëm nik mo bian- tingan men zen Alapsa de taibliblan nakon zëre mo nwenak ëdakastil gwenanye. ¹² Hen kirekam Abraham Bak zen tingare to mip blom tasibir-zimdin nik mo Bian- men zen en Alapsa zëre mo kim daiblibla'anke, men kirekam Abraham zëna to mip blonsublun srëmnak taibliblakake.

Mae hap de ol: Alap mensa Abrahamsa gu-gubluka, dawemsa de auyan-aza zikhip golzimdin hip dena, zen hwëna Alapsa de taibliblan enkam esa ulin.

¹³ Alap mensa Abrahamsa gu-gubluka, auyan-aza zeban de okamasa zibi gwibin hip, zen dwan Musa mo titi

tabin ol de hatan srëmnak kirekam gu-gubluka. Zep Abraham dekam hom desan ang gweka- dekam de Alap mo nwenak dakastin hip, hen dekam de dawemna insa golblan hapye. Zen hwëna Alapsa de taibliblan en nakon ki zëbe hap kirekam lwablak. ¹⁴ Sap anakan de lwa'anam, "Titi tabin ol en san de ang tankam esa Abraham mo walas hap ëliweher," ki Alap menkam waba hap Abrahamsa gu-gubluka- zëre mo nwenak de dakastin hip. Hen nèbe mae hap Abraham mo kim de Alapsa taibliblanna waba hap maka lwa'an. ¹⁵ Eiwa, nen bëjen nen titi tabin ol san de ang ta gwen en nakon ëdakastin. Sap zini men zen desan de ang tan hap ëalp gwe-gwenan, hwëna sul sonenna toton banakan dep? Zen in zep Alap mo jal ennak lowehe tine gwenan. Diki titi tabin ola in de lwan srëmkam bap. Dekam basa molye ulmun gwe'anam!

¹⁶ Zen in zep, Alapsa de taibliblanna kunci makan nèbe mae hap lwazim'in! Sap Alap man nësa anakan dwam gwibirida gwe'ara, "Èe mensaë Abrahamsa orep gu-gubluk, zen dikire totoresä Yesussu de taibliblan en nakon nulin gwëk." Zen eiwa nen esa ulin- sap Yahudi zini men zen Musa mo ola nama enlala nei gwibirin, hen sap Yahudi srëm zini men zen desa enlala neibir srëm gwe-

gwenanye. Sap nen ema Abraham mo kim Alapsa laiblibla'an. Zen in zep Abraham Bak anakan nwe-mase gweka, "Zen tingare Alapsa de taibliblan zini neno mae mo bian." ¹⁷ Zen zep Alap Abrahamsa anakan gu-gubluka,

"Ee ama emsa gublu'an-zi ausu beya mo bian hap de jowen hap."*

Zep Alap mo ola in kon, Abraham man nwe-mase gwe'ara, "Zen neno mae mo bian." Sap zen Alapsa anakan taibliblaka, "Zen Zen juwen zisi ngaya ta gwibirida, hen Zen Zen ba maena totoresas de jowen hap ol gu anen enkam gu gwibirida."

¹⁸ Diki Abraham maka anakan enlala gweka, "An molya kirekam lwak, sap ee we walya ban mesé tangan bogol ek. Zep ee banakan dep?-walas en naye." Hwena zen nama Alapsa taibliblaka- mensa anakan gu-gublukake,

"Zi ausu beyana emsa 'bian'kam sa nen gweblal." Sap Alap mes hen anakan gu-gubluka,

"Eno auyan-aza tane walya sa beya gwe song gwer- san de nglinak de keis mo beyana kiye."*

¹⁹ Abraham dekam hom mae anakan enlala gweka, "Ee banakan asa walas er?-sap ee an tin hip mesam tangan golek de gwer. Sap ano gwen tahunna

seratusnuk dep man-am golek de gwe'an. Hen Sara Bak mo wal gola mes-am yok gwibik." ²⁰ Sap eiwa kirekam, hwena Abraham mo Alapsa de taibliblanna hom mae sin gweblak. Hwena man tangan tatete gweblak. Zen zep tangan Alapsa anakarekam boltere taka, "Bian, Ema asa sam taka, sap men kirekam asa gu-gubluka, Em esa kirekam ap syal gwibir-blira." ²¹ Hen zen man tangan Alapsa anakan taibliblaka, "Men desa asa gu-guk gweblaka, zeno sosonna ki- kirekam de owas-owassa dikim abe hap syal gwe-gwibir-blin hap denaye." ²² Zen serkam tangan Alapsa taibliblaka, zen in zep zebe hap dena Alap mo olak anakan lwak,

"Em mese ere mo nwenak dakastili."

²³ Alap mo nwenak de dakastin hip dena insa ale nuk, zen Abraham en hap hom. ²⁴ Zen hwena kitak nebe mae hapmen zene Alapsa anakan laiblibla'anke, "Zen eiwa mes Bian Yesussu tin nikon ngaya taka." Kirekam de taibliblanna in, nen dekone Alap mo nwenak edakasti'in. ²⁵ Sap Alap Zen neno mae mo karek-karek hap Yesussu tin hip sosok taka, hwena ki zep etan ngaya taka- dekam de nen anakan tame gun hup, "Nen an zene Desa laiblibla'an, nen ema Alap mo nwenak edakasti'in."

* 4:17 4:17 Kej. 17:5 * 4:18 4:18 Kej. 17:5; 15:5

5

Mae hap de ol: Nen mese Alap han erumlae gwek, zebe isrip-sri naban lowehe gwe'an.

¹ Zen in zep, sap nen mese Kristussu de taibliblan nakon Alap mo nwenak edakastik, zen in zebe Alap han erumlae gwe'an. Zen kitak Bian Yesus mo syala kon ki kirekam lwak. ² Sap nen mese Yesussu kirekam laibliblak, zen in zebe hen Alap mo kwasang-kwasangnak lowehe gwe'an. Nen in zebe eisrip-sri gwe-gwe'an, sap nen ema hen Alapsa anakan laiblibla'an, "Zen sa eiwa zere mo ngatannak de lowehen hap dena nebe mae hap golzimdi." ³ Hen kareksa de goltowe gwen nakon zebe eisrip-sri gwe-gwenan, sap nen mese anakan tame uk, "Kareksa de goltowe gwenkam, zen dekam tangan esa Yesussu de taibliblannak de tatem ezauk gwen hap dena tame ul." ⁴ Kareksa de goltowe gwennake tatem ezauk gwe'ak, zen dekam esa Alapsa de taibliblannak ezise gwer. Hen kirekam de ezise gwenkam, zen dekam tangan esa Alapsa de anakan taibliblanna esek ulse gwer, "Eiwa, nen esa tangan ulin-mensa Alap zere mo walas hap de golzimdin hip gugubirida gwekaye." ⁵ Sap nen mese tangan Alap mo gugubiridanna insa de gul irin hip laiblibik, zen zebe enlalana edowe hana srèm

gwe-gwenan. Sap nen ema nere mae mo enhonak anakan eis gwibirin, "Eiwa, Alap mo nebe mae hap de kwasangna mam tanganna." Kire enlalana in, zen Alap zere mo Enho nep ing ta sone gwizimnira, sap nen eiwa zere mo Enho nabane ergwe gwenan.

⁶ Nen kime anakarenak lowe he'ak, "Toton banakan dep?- nenaka de ngaya tabin niye," hwena kirenak zep Kristus hataka- Alapsa de tame tan srèm zini nebe mae hap de tin hipye. ⁷ Zen owaskam ki lwak. Sap zini nen home nabakam nenaka tin hip sosok la gwibirin-dekam de aha zisi ngaya tabin hipye, sap zi dawem mae hap. Hwena san ha emaka hen nere mae mo timni olgu'un?- wal bose dawem mae hap de tin hipye. ⁸ Sap eiwa zini nen kirekam. Hwena Alap zere mo kwasangsa serkam tangan nebe mae hap goltreizimki, zep hendep karek-karek gol gwen zini nebe mae hap Kristus tilki. ⁹ Zen in zep, mes tangan dam gwesinin: Sap nen mese Kristus mo kala kon Alap mo nwenak edakastil, Kristus hen sa nesa Alap mo jala kon il gwe hebiridala. ¹⁰ Sap nen kime Alap mo gil-gil gwibiridan zi mo kim lowe he'ak, hwena Tane zem Yesus dekam zep nebe mae hap tilki- nesa dikim Alap golëumlae gwen hapye. Zep angkam mes tangan dam gwesinin: Kristus sa nesa

Alap mo jal hīl gīn nikon il gwe hebiridala. Sap Zen mes eiwa tīn nikon ngaya gweka, hen Zen nama nēsa de mas gwibirida gwen hap gwē'ara.* ¹¹ Sap eiwa nen mese kirekam Alap han ērumlae gwēk, zen in zebe tangan ēsrip-sri gwe-gwe'an. Zen kītak Bian Yesus onakon ki kirekam nēbe mae hap lwazimk.

Mae hap de ol: Adam Bak zen tīn hīp de orana zen nēbe mae hap kles tyasizimki, hwēna Kristus Zen Zen ēngaya gwen hap de orana kles tyasizimki.

¹² Zep a kirekam mo lwakye: Adam Bak kim kareknak zanka, zen dekam zep kareksa de gol gwen hap de sosonna hen kire hap de hole-hlena okamanak de zinik kītak ing gwe hebiridak, hēndep angkam zep tīngare zini karekna nolada gwenan. Hēndep Adam Bak mo karekna in kon zep hen tīn hīp de sosonna tīngare zi hip hata gwizimnin. Zen in zebe hēndep angkam juwe gwe'an, sap kītak de zini nen Adam mo kīme kareksa ol gwenan. ¹³ Dekam hwēna Adam Bak mo hyanak, zini dekam sap karekna nol gwēk- Musa de hatan srēmna kye. Hwēna desa bējen anakan gubiridan, "Zen Musa mo tīti tabin olsa nulmun gwēk," sap dekam Musa mo tīti tabin ola hom okamanak hata'ak. ¹⁴ Sap

eiwa kirekam, hwēna Adam Bak mo hyanak hēndep in kim Musa Bak hataka, dekam tīn hīp de sosonna nama okamana ansa bi gwibik. Hwēna dekam de zini sap hom Adam Bak mo kim Alap mo jalse gwen ola nulmun gwēk, hwēna ki juwe gwēk. Zen in zep Adam han Kristus hun, zen apdenak hom, hwēna tīngare zini zēbon nebon onakon nulin gwenan.

¹⁵ Zen in zebe nen srēn-srēnkam ulin gwenan: Adam onakon zen kareksa de gol gwen hap denaka. Hwēna Yesus onakon, zen Alap onakore kwasang-kwasangsae ulin gwenan. Aha-ere zini Adam kim Alap mo jalse gwen ola gulmunku, dekon zep hēndep tīngare zini juwen hap dena insa nulink. Hwēna angkam man tangan dam gwesinīn: Aha-ere Zini Kristus onakon beya tangan nik esa hen hēndep de ēgwēn hap dena ulin gwer, sap Alap mo nēbe mae hap de kwasang-kwasangna Zēbon onakon man tangan taman kinī gwenan. ¹⁶ Aha zini Adam Bak mo karek gon nakon, kītak de zini dekam zep Alap mo jalak de kang gun hup ēdakastī'in. Hwēna mensa Alap angkam syal gwibir-zim'ira, zen wehasa hom! Sap zi mo karekna kim tangan mam gwe song gwēk, dekam zep hwēna Alap Kristus onakon zēre mo nwenak dikim ēdakastīn

* 5:10 5:10 Ibr. 4:14-16; 7:23-28

hip de orana totoresas kles tyasizimki. ¹⁷ Zep aha-ere zi mo karek nakon, zep tingare zini juwe gwenan. Hwëna tingan men zen Alap mo sërkam de kwasang-kwasang nakon zëre mo nwenak ëdakastil gwenan, zen zen zep karek gol gwen hap de sosonna in kon hen juwen hap de soson nakon wet so gwe-gwenan. Zen kitak aha-ere Zini Kristus Yesus onakon- men Zen sa hëndep denaban nësa golëlowehe gweraye.

¹⁸ Zep Alap aha-ere zi mo karek nakon zep tingare zini karek tabin hip gubiridaka. Hen kirekam, kim aha Zini in Alap mo dwam gwibin sin Zënaka zerguku, zep tingan men zen de Desa ang në gwebla'ak, zen sa Alap mo nwenak ëdakastil, hëndep zep sa ëngaya gwer. ¹⁹ Hen kirekam, aha-ere zini kim Alap mo jalse gwen ola insa gulmunku, zen dekam zep tingare zini Alap gubiridaka, "Zen kitak kareksa de gol gwenna." Hwëna aha Zini kim nër hom Alap mo dwam gwibin tanganna syal gwibiriki, zen dekam zep Alap zëre mo nwenak dikim ëdakastin hip de orana zi beyana nëbe mae hap kles tyasizimki.

²⁰ Zep Alap mae hap titi tabin ola insa Musa hap golblaka: Dekam de zë zi zëre mae mo karek-kareksa anakan tame gun hup, "Nen eiwa beyakame karekna ol gwenan." Hwëna karekna

kim tangan mam nul song gwëk, hwëna Alap mo nëbe mae hap de kwasang-kwasangna dekam hen man tangan taman kinik. ²¹ Zen in zep, men kirekam kareksa de gol gwen hap de sosonna tingare zini nësa bi gwibiridak, hëndep dekon zebe juwe gwenan, hwëna angkam Alap mo kwasang-kwasang mo soson nësa bi gwibirida'an. Zen dekon zebe hwëna Alap mo nwenak ëdakastil gwe'an, hen hëndep de lowehe gwen hap dena dekam zebe Bian Kristus Yesus onakon ulin gwe'an.

6

Kristen zini nen de anakan ëenlala gwe-gwen hap de ol: "Yesus hun Zen abanë lik, hen kim ngaya gwëka, Zen abanë ngaya ëk."

¹ Hwëna em ahakon anakan esa asa enblal, "Alap man-am nëbe mae hap Kristus onakon kwasangna mam gulsuk gwizimnira, zep nen sap esa karekna ol tine gwer." ² Hwëna kirekam bëjen! Nen mese kareksa de gol gwen hap de soson nakon juwek, zep angkam bap nen etan zëwe lowehen. ³ Em san home ansa tame u'in? Nen kime baptis tabin sin ang ta gwëk, dekam zebe nënaka Alap hap anakan olëtrë gweblak, "Ëe ama Bian Yesus hun de zeraha-en gwen hap dwam gwe'an." Zep Zen kim tilki, zen san de nëban mae de

golëjuwenna kiye. ⁴ Zep nen kime baptis tabin sin ang ta gwëk, zen dekam zebe ënwe-mase gwëk- san de Kristus mae han de apdenak kama hulak kang gul nenna kiye. Hen kirekam, Alap kim zëre mo ngatan zi mo lang nakore sasonkam Kristussu tin nikon ngaya taka, zen dekam zebe anakan hen eishi'in- san de juwen nakon de ëngaya gwenna kiye. Nëno mae mo lowe henna dekam zep lowehen ëse san dep liwehe gwenan.

⁵ Zep insa Yesus kirekam nësa golëjuweka, zen dekon zep dam gwesin'in: Nen esa Deban etan ërngaya gwer. ⁶ Zep angkam tangan mes anakan dam gwesil, "Nëno mae mo auhu-kama zi mo hole-hlena mes Kristus telidak sonnãk goltilkã." Zep nen angkam mese kareksa de gol gwen hap de sason nakon wet so gwer- men zen sap nësa bi gwibiridakye, okamanak de timni an de tin makan. ⁷ Sap nen kime juwe gwenan, zen dekame kareksa de gol gwen hap de sason nakon wet so gwe-gwenan. Zep hen kirekam- nësa kim Kristus golëjuwekaye.

⁸ Nësa eiwa mes Kristus golëjuweka. Zen in zebe angkam anakan laiblibla'an, "Zen Zen sa asa golëlowehe gwera." ⁹ Sap nen mese anakan tame uk, "Kristussu mes Alap tin nikon ngaya taka, zep Zen molya etan tilkã." Angkam tin hip de sasonna molya etan Desa

dot soblak. ¹⁰ Zen kim aha-rok'nen tilkã, dekam zep kareksa de gol gwen hap de sasonna men zen tingare zini nësa bi gwibiridak, desa goltilkã. Zep Zen molya etan kire hap Zënaka sosok taka, hwëna angkam Alap en mo bosesa de mam gulblun hap gwë gwe'ara.

¹¹ Nen hen kirekam nen nënaka enlala gwibirida gwen, "Ëe mesë angkam kareksa de gol gwen nakon tik, hen angkam Kristus hun de zeraha-en gwenkam Alap en mo bosesa de mam gulblun en habë gwë'an."

¹² Etan bap zen kareksa de gol gwen hap de sasonna nëno mae mo auhu-kama timni bi gwibin- dekam de zëno hole-hle san ang ta gwen hapye. ¹³ Nen bap nen nëre mae mo timnik de hli-hlina aha-en mae dowal mo kigã mo syal san dikim ang gwen hap sosok gul gwen. Diki Alap en hap nen sosok gul gweblan. Sap nen menkam tok-tok makare nike lowehe gwëk, hwëna angkam Zen mes nësa ngaya tabirki. Zep nëno mae mo timnik de hli-hlina diki Alap en mo dwam gwibin sin dikim ang ta gwen hap nen sosok gul gwen. ¹⁴ Zen in zep, kareksa de gol gwen hap de sasonna bap zen etan nësa bi gwibiridan. Sap nen home angkam Musa mo titi tabin ola anakare enlala naban blol eibi'in, "Ëe dekon asa Alap mo nwenak ëdakastil." Hwëna angkam Kristus hun de

zeraha-en gwenkame zëre onakore kwasang-kwasang ensa blol eibi'in. Zep nen mese kareksa de gol gwen hap de sosen nakon ëhil gwe hanal.

Mae hap de ol: Sap nen kareksa de gol gwen hap de sosen nakon mese ëhil gwe hanal, nen esa nëre mae mo timsi Alap hap sosok ulblir.

¹⁵ Hwëna kirekam insa lwa'an, ahakon anakan esa ëgul, "Nen home angkam Musa mo titi tabin olsa de syal gwe-gwibinkim Alap mo nwenak de ëdakastin hip ëalp gwe-gwenan, sap nen mese Kristus mo kwasang-kwasang nakon ba maesa de syal gwibir-blin srëmkam ëdakastik. Zep sap esa karekna ol gwer." Hwëna kirekam bëjen. ¹⁶ Diki anakan emaka dam ulsu'un, "Ëyë ëre mo timsi aha zisi de ang gweblan hap sosok gu'uk, dekam ëe san de zëbon de babu gwenna kiye." Zep hen kirekam, eme ere mo timsi kareksa de gol gwen hap sosok u'ik, dekam Alapsa ema syauk bla san dep hli la'an. Diki Alap habe sosok ulbli'ak, dekam esa enho nakon ëliwehe gwer- zëre mo dwam gwibinsi dikim syal gwibin hipye. ¹⁷ Hwëna dawemsa nen Alap hap gol gweblan! Sap menkam nësa kareksa de gol gwen hap de sosen bi gwibiridak. Hwëna angkam nen mese tingare enho naban ang tal- ëngaya gwen hap de ol

dawemna ansa Alap nëbe mae hap golzimkiye. ¹⁸ Zep nen angkam mese Kristus onakon kareksa de gol gwen hap de sosen nakon ëhil gwe hanal. Zep angkam men Zen nësa irik gi'ira, Zen Alap. Zebe enho nakon zëre mo dwam gwibinsi dikim syal gwibin hip ëdwam gwe-gwe'an.

¹⁹ Ëe anik dam-dam enkam srip gulsuzimk-dekam deka auhu-kama enlala zi ano ola ansa karekkam tame nul srëm gwëk: Nen menkam nëre mae mo timni kirekam-kirekam jal-jal hen hole-hle san dikim ang ta gwen habe sosok ul tine gwëk. Hwëna angkam nëre mae mo timni Alap mo dwam gwibin en san dikim lowehen hap nen sosok gul gwen- ekakim Alap mo nwenak ëtal gwesik. ²⁰ Nësa kim kareksa de gol gwen hap dena bi gwibiridak, Kristus dekam hom nëban mae enho nakon golëgwë gwëka- dekam de nësa ora dawem san dep dam tasik gwibin hipye. ²¹ Hwëna nen waba tangan habe zëwe ëbabu gwe-gwëk! Zen in zebe angkam ësaher gwe-gwe'an- nëre mae mo lowehen ëpbana insa de enlala gwe-gwibinkimye. Sap nen dekam juwen en hap de ora sane ang ta'ak. ²² Hwëna angkam nen mese kareksa de gol gwen hap de sosonna in kon ëhil gwe hanal, dekam zebe hwëna Alap hon ëbabu gwe-gwe'an. Hen zen waba hap hom.

Zen zebe angkam Alap hon de étal gwesinkim ëliwehe gwe'an, hen hëndep de gwën hap dena zen dekon esa ulin. ²³ Sap kareksa de gol gwenkam, dekam hwëna tïn hip de ora san esa ang tal. Hwëna Bian Kristus Yesus hun de zeraha-en gwenkam, dekam Alap hëndep de gwën hap dena totoresana nêbe mae hap gol gwizimmira.

7

Mae hap de ol: Nen mese Musa mo titi tabin ola kon ëhil gwe hanak.

¹ Aya-wal oso-wal, em mese Musa mo titi tabin ola tame uk. Zen in zebë emsa enlala sobirida'an: Titi tabin ola in, nen kim nama okamanak lowehe gwenan, zen dekam en dep dena. Tinkim Musa mo titi tabin ola insa ema hli kul gwenan. ² Zen san de we-zi dare de zënaka leisyanna kiye. Titi tabin ola kon, zini in de nama gwënnak, wenyana in bap zen aha zisi zen. Hwëna zi zik de tinkim, dekam titi tabin ola in hom tru-tru gulbi'in- zen de aha zisi zen hapye. ³ Wenyana in de nonol zi zeban nama ënnak aha zisi zenkam, dekam emaka enbi'in, "Zen mes kahalo gwëk." Hwëna zi zik de tinkim de aha zisi zenkam, dekam bëjen anakan enlala gwibin, "Zen man kahalo gwëk." Sap dekam zen mes titi tabin ola in kon hil gwe hanak.

⁴ Zen in zep hen angkam nêbe mae hap kirekam

lwa'an: Sap nêsa mes Kristus te-lidak sonnak golëjuweka, zep nen angkam mese Musa mo titi tabin ola kon ëhil gwe hanak. Hen angkam nen mese tïn nikon de ngaya gwen Zini Kristus hun ëraha-en gwer. Zep nen an angkam mese Kristus mo bi gwibiridan zi hip ëliweher- Alap mo bosesa dikim mam gun hup ekakim dawemsa syal ei gwibik.

⁵ Nen kime auhu-kama ennak de enlalakam lowehe gwëk, dekam auhu-kama tim nikore hole-hlena man tangan nêsa kyang gulsuk gwëk. Dekam kim Musa mo titi tabin ola in san de ang tan hap sap ëalp gwe-gwëk, dekam tangan zep hwëna auhu-kama tim nikore hole-hlena mam gwe song gwëk. Hëndep dekam zebe ein juwen ora san ang ta gwëk.

⁶ Hwëna angkam nen mese titi tabin ola in kon ëhil gwe hanal- nen kime Kristus mae han apdekam juwekke. Zep angkam Alap zëre mo Enho nêsa enho nakon titi ta gwibi'ira, zebe tingare enho naban Bian mo dwam gwibin sin ang ta gwe'an- Musa mo olsa de enlala gwibin srëmkamye.

Paulus kim kareksa de gol gwen hap de sosen naban goleija gwëkake:

⁷ Hwëna bahem ano ola kon ëkil gin, "Titi tabin ola mensa Alap Musa Bak hap golblaka, zen karekna." Zen sap karek naka hom. Hwëna

ëe dekonë ëre mo karek-karekna tame guk. Zëwe kimë anakarekam sane gwe-gwek, "Zi mo bi gwibin kire-kirena bahem dwam gwe-gwibin," dekon zebë tame guk, "Hare ano dwam-dwam enlalana an kareknak am tii'in!" ⁸ Hwëna dekam zep kareksa de gol gwen hap de sosonna in ano enhonak kirekam-kirekam dwam-dwam enlalasa ap beya gul gweblak. Sap kareksa de gol gwen hap de sosonna in, enho nakon anakan asa titi ta gwek, "Em sap esa jalse gwen ola insa ngip gul gwera." Hwëna jalse gwen ola in de lwan srëmkam, ki molya ngip gun hup kirekam asa titi ta gwe'anam. ⁹ Èe kimë orep Musa mo jalse gwen ola insa tame gul srëm gwe'ak, ëe dekam ëre mo gwëna ama eis gwibik, "Èe dawemkamë gwë gwenan." Hwëna jalse gwen ola insa kimë tame guk, dekam zebë anakan eisbik, "Èe an hare kareksa de gol gwen zi sike, zep ëe hen syauk sun dep am-am gwë ha'an." ¹⁰ Zep Musa mo titi tabin ola in sap airis. Hwëna ëe ama menkam desa hen kil gi'ik, "Èe dekon asa ngaya gwer." Hwëna ëe desan kimë sap alp gwe'ak, dekam zebë tame guk, "Hare ëe an kareksa am gol gwe'an, zep ëe an hen tin hip de ora san am ang gwe-gwe'an." ¹¹ Hen kareksa de gol gwen hap de sosonna in zen abon lwa gwek, zen man anakan

asa boton ta gwek, "Em sap esa titi tabin ola ansa ngip gulu. Ebe hap man sam gwesibli'an." Zen in zep hëndep ano dwam-dwamna mam gwe song gwek, hëndep holo gwennak zebë anakan tame guk, "Èe makare karek gol gwen zini toton molyë ngaya gwek." ¹² Hwëna sap tingare titi tabin ola insa Alap nëbe mae hap golzimki, zen airis, hen nen dikim dam-dam enkam lowehe gwen hap dena. Zen Alap zëre mo dwam gwibinsi kim sap nëbe mae hap goltreizimki.

¹³ Hwëna Musa mo ola in kim asa ngip gun hup dena insa tawa tak, zen dekam san ha asa karek san de titi tan makan gwëblak? Sap kirekam bëjen. Titi tabin ola in sap airis. Diki kareksa de gol gwen hap de sosonna men zen abon lwa gwek, zen zen titi tabin ola insa ap lero gulbluk- asa dikim karek san dep titi tan makan gwë gweblan hapye, hëndep dekon de asa syauk blanak tak ta irin hip. Zep mes tangan dam gwesik: Titi tabin ola in sap airis, hwëna kareksa de gol gwen hap de sosonna in, zen zen tangan nësa karek ta gwibirin.

¹⁴ Zen in zep, Musa mo titi tabin ola in sap airis. Desa Alap zi hip golzimki, hen ëe ama sap enho en nakon sam gwesik gwibirin. Hwëna ëe de Kristussu eititi gwesibli kininkam, ano timni nama auhu-kama zi mo hole-hle enlala naban. Dekam hwëna

kareksa de gol gwen hap de sosonna in etan karek san dep asa tik-tik ta gwenan-san de ëe zëbon de babu gwen zini kiye. ¹⁵ Ëe dekam ëre mo gwëna ama topse gwe-gwibirin. Sap men desan de ang gwen habë sap dwam gwe-gwenan, hwëna bëjënë desan ang gwen. Hwëna men desaë sap dwam gwibir srëm gwe-gwenan, zen hwëna desanë ein ang gwe-gwenan. ¹⁶ Zep ëe kimë anakan dam gulsuk gwenan, “Ëe an kareksaë gol gwenan,” dekam ëe hen ama sap anakan eiwa de gul gwenan, “Musa mo titi tabin ola in sap airis- nësa de dawem san dep titi tabin hip dena.” ¹⁷ Zep Kristussu de eititi gweblankam, ëe aen homë karekna insa gol gwenan. Hwëna kareksa de gol gwen hap de sosonna in zen ano timnik lwa gwenan, zen zen asa tik-tik ta gwenan- dekam de zëno dwam gwibin sin ang gwen hapye. ¹⁸ Zep ëe kimë Kristus onakore sosonsa blol gwibir srëm gwe-gwenan, dekam zebë ënaka dam tasik gwenan, “Ano auhu-kama timni an, zëno sosonna hom- dawemsa dikim syal gwibin hipye. Ëe sap ama akasik gwenan, hwëna banakan dep?” Dekam hwëna ëre mo dwam gwibin srëm sanë karek ensa syal gwe-gwibirin. ¹⁹ Dekam ëe ëre mo dwam gwibin sin banakan dep?- dawemsa de syal gwibin niye. Sap

kië akasik gwenan, hwëna dekam ëre mo dwam gwibin srëm sanë karek ensa syal gwe-gwibirin. ²⁰ Zep ëe de kirekam ëre mo dwam gwibin srëm san syal gwe-gwibinkim, zen eirim homë syal gwe-gwibirin. Zen hwëna kareksa de gol gwen hap de sosonna men zen abon nama lwa gwenan, zen zen asa kire hap tik-tik ta gwenan, zebë kirekam ein syal gwe-gwibirin.

²¹ Zep ëe Kristussu de eititi gweblankam, ama anakan dam gulsuk gwenan: Dawemsa de syal gwibin hip sap de dwam gwibin, hwëna dekam kareksaë syal gwe-gwibirin. ²² Hwëna ano enhona man tangan sap Alap onakore titi tabin ola in san de ang gwen hap syal-syal gwe-gwenda. ²³ Hwëna Kristus onakore sosonsa de blol gwibin srëmkam, dekam zep hwëna kareksa de gol gwen hap de soson naban ilman në gwenan. Hwëna kareksa de gol gwen hap dinik zep soson gwe-gwenan, hëndep zëbon de babu gwen makan zebë gwë gwenan. ²⁴⁻²⁵ Zep Kristussu de eititi gweblankam, dekam ama ënaka anakan dam tasik gwenan: Ano enlalana sap ki- Alap onakore titi tabin sin de ang gwe-gwen hap denaye. Hwëna auhu-kama hole-hlena hen ki ano timnik deban zep ilman në gwenan. Ëe zebë hwëna ëre mo dwam gwibin srëm san karekna gol tine gwenan.

Zen in zebë ënaka topse gwe-gweblanan, "Èe makare zi karekna, juwen ora san de ang gwe-gwenna, nara sa asa zeser sonera?– kareksa de gol gwen hap de soson nakonye." Hwëna ëe ama dawemsa Alap hap gol gweblanan! Sap Zen mes Kristus Yesussu zer soneka-asa de Zen kareksa de gol gwen hap de sosonna in kon zeser sonen hapye!

8

Mae hap de ol: Nen kareksa de gol gwen hap de soson nakon mese Alap mo Enho mo sosonkam wet so gwek.

¹ Zep angkam nen men zene Kristus hun ëraha-en gwe'an, Alap molya nësa anakan gubiridaka, "Zen an kareknak de kang gun hup dena." ² Sap Kristus hun kime ëraha-en gwék, dekam zep Alap mo Enho mo sosonna nësa kareksa de gol gwen hap de soson nakon gwiswe soneka– men zen sap juwen ora san dep nësa titi ta gwibikye. Zep Alap mo Enhona in mes nësa li ta sonebirki, nen zep esa hëndep ëngaya gwer. ³ Zep mensa sap menkam nen alp ei gwibik, Musa mo titi tabin ol san de ang tankam de Alap mo nwenak ëdakastin hip dena, hwëna angkam mes desa Alap Zën nëbe mae hap syal gwibirzimki. Sap menkam nësa auhu-kama tim mo hole-hle tru-tru gul gwizimk. Zen

in zep hëndep Alap zëre mo Tane tanganna auhu-kama zi mo timkim zer sone zaka– Zen de kareksa de gol gwen hap de sosonna insa te-lidak sonnák de tinkim timbwas gun hup. ⁴ Zen mae hap ki Alap kirekam syal gwibirki: Mensa sap Musa mo titi tabin ol san de ang tankam alp ei gwibikke, Alap mo dwam gwibin sin dikim sap ang tan hap, hwëna angkam desa zëre mo Enho mo sosonkam esa syal ei gwibir. Sap nen angkam mese kareksa de gol gwen hap de hole-hlena in kon ëhil gwe hanal.

⁵ Sap men zen auhu-kama zi mo hole-hle san ang ta gwenan, zëno mae mo enlalana nama kareksa de gol gwen hap de sosonna bi gwebla'an. Hwëna men zen Alap mo Enho naban nërgwë gwe'an, zëno mae mo enlalana man Alap mo Enho mo dwam gwibin sin dep liwehe gwenda. ⁶ Nëno enlalasa de auhu-kama enlala hole-hle bi gweblankam, dekam juwen ora sane ang ta gwenan. Hwëna Alap mo Enho de bi gweblankam, dekam nen mese Alap han ërumlae gwer, hen dekam ëngaya gwen hap de ora sane ang ta'an. ⁷ Eiwa, auhu-kama enlala en de nësa bi gwibiridankam, dekam nen eiwa Alap mo jal zikime ënwe-mase gwe-gwenan. Sap auhu-kama enlala hole-hle san de ang ta gwen zini, zen toton bëjen Alap mo titi

tabin sin ang tan. ⁸ Hen zen bëjen Alap mo nwenak ëdakastin.

⁹ Hwëna Kristen zini emsa hom auhu-kama enlala hole-hlena bi gwibirida'an. Em de eiwa Alap mo Enho naban zergwënkam, ki eiwa emsa Alap mo Enho bi gwibirida'ara. Sap men nara Alap mo Enho naban zergwën srëmna, ki zen hom nama Kristen gwe'ara. ¹⁰ Hwëna Kristus de kirekam eno enhonak gwënkam, eno karek gol gwen timni in sap sa til. Hwëna eno angna sa ngaya gwera, sap zen mes Kristus onakon Alap mo nwenak dakastilki. ¹¹ Zen in zep, nëno mae mo timni an eiwa juwen hap dena. Hwëna Alap mo Enhona, men Zen Kristussu tin nikon ngaya taka, Zen de hen eno enhonak gwënkam, ki emsa sa hen Zen tim ëse naban ngaya tala.

¹² Zen in zep, aya-wal oso-wal, auhu-kama hole-hlena in nësa angkam hom tik-tik ta gwibi'in. Zep nen ba hap de zëno dwam gwibin sin ang ta gwen hap? ¹³ Em de zëno emsa de titi tabin sin nama ang ta tine gwenkam, ki em etan juwen ora sane ang ta'an. Hwëna Alap mo Enho mo sosonkame desa anakare enlala naban baes eibi'ik, "Ano auhu-kama zi mo hole-hlena in mes Yesus goltiki," ki esa ëngaya gwer. ¹⁴ Sap tingan men zene Alap mo Enho mo titi tabin sin ang ta gwe'an, nen eiwa Alap mo hanan tabin walas!

¹⁵ Zep nen ansa Alap mo Enho naban ërgwë gwe'an, nen bap nen zi hon de ëbabu gwen zi mo kim Alapsa anakan aïri gweblan, "Asa sa husus gweblankam wet son hap gublula." Sap Alap zëre mo Enho mes nësa zëre mo walas hap li ta sonebirki. Zen in zebe Alap Zënaka enho nakon kwasang tola ban en gwebla'an "Ano Bian" kam. Nen zebe hen anakan dam ulsuk gwenan, "Alap mo walasna nen ba hap de aïriblan hap." ¹⁶ Sap angkam Alap mo Enhona anakan enhonak nësa gwibirida'ara, "Em in eiwa ëre mo walas." ¹⁷ Hen sap nen angkam zëre mo walaskame lowehe gwe'an, zep nen esa lamkam dawemna apdekam bi eibir- mensa zëre mo walas hap lam gulzim'iraye. Desa Kristus mae han esa apdekam bi eibir. Sap mes dam gwesinin: Nen de Kristus hup de jal hap kareksa goltowe gwenkam, ki dawemna hen esa zëno kim lamkam oltower.

Mae hap de ol: Nen eiwa Alap mo ngatannak esa hëndep denaban lowehe gwer:

¹⁸ Hwëna karekna mensa angkam oltowe gwe'an, ano dam gulsunkum, zen mam naka hom- nen de anakan ëenlala gwe-gwenkamye, "Ëe Alap mo walaskam dena, asa sa Zën lamkam zëre mo ngatannak hëndep denaban golëlowehe gwera-san de teipsin-teipsinni kiye." ¹⁹ Hwëna nësa de

ngatanna iwe golëbiti gwen hap de yakla yala insa, nen en home ës gwebla'an. Tingare okamana awe de kirekam-kirekamna man tangan yaklana insa nës gwebla'an- sap otwerankam dena, hen sap te maekam dena. ²⁰ Sap tingare okamana ansa Alap mes heip gulku- in kim Adam ne Hawa ne kareknak anyankke. Zen in zep hen okamana awe de tingare kirekam-kirekamna zëre mae mo dwam gwibin srëm san karekna noltowe gwenan- sap te, sap otweran. ²¹ Hen zen zep yakla yala insa angkam nës gwebla'an- dekam de hen desa gwiswe sonen hap, sap juwe gwen nakon hen ëbatre gwen mae nakon, in kim de Alap mo walas naban apdekam zëre mo ngatannak lowehe gwe'akye.

²² Nen tawana, tingare Alap mo yang tabin kire-kirena angkam man sang-sangna sërkam neis gwibi'in- men kiye, we de jaha gwen hap eisbir anenna. ²³ Hen zen en hom neis gwibi'in, hwëna Kristen zini nen hen ema enhonak anakan sërkam eis gwibi'in, "Diki Alap mo yaklana in nabakam zen hatan!" Sap nen Alap mo dawem golzimdinni, nonol okamanak dep dena mese ulink- insa zëre mo Enhona nëbe mae hap ing ta sonezimkiye. Hwëna angkam namae hen sang-sangna insa eis gwibi'in. Zen in zebe

yaklana insa isrip-sri enlala naban kara ë gweblanan, sap zen dekam tangan esa Alap zëre mo walas hap de hamal gulzimdinni insa bi eibir. Zen dekam sa nëno mae mo auhu-kama tim karekna ansa tim ësë hap li ta sonebiri. ²⁴ Men dekame ëKristen gwëk, zen hëndep dekon zebe yaklana insa de anakan kara gweblanna ëkon gwesik hanak, "Nen Alap mo walasna tim ësë naban esa hë'ho gwibin langnak lowehe gwer." Zep hëndep angkam nama kirekame kara ei gwibi'in. Yaklana in de hatankam, zen dekam esa ëkara gwegwenna insa ëzausul. Sap dekam etan basa dep?- kara gwe-gwibin niye! ²⁵ Hwëna nama de kara gweblannak, dekam nama esa enlala tatete naban ëkara gwegwer- anakare enlala naban, "Sap sa holo gwer, hwëna diki ëe gul irin."

²⁶ Nen kim nama embwan naban yaklana insa ës gwebla'an hen ba maesa de tahalha gwibinni, dekam Alap mo Enhona man nësa mas gwibirida gwenda. Sap nen home anakan dam ul-suk gwenan, "Ëe kirekam asa Alapsa abe tal." Hwëna nama de abe tan srëmnak Alap mo Enhona dekam zep Zën nëno mae mo enhonak de abena insa sërkam de embwan naban Alap zëre hon golhata gwenda. ²⁷ Zen dekam Alap zëre mo dwam gwibin en san nëbe mae hap abe ta gwenda. Hen

Alap, men zen tūngare zi mo enhona tame ta gwizimnira, Zen man zēre mo Enho mo nēbe mae hap de embwan nabare abena dokwak gul gwenda.

²⁸ Zep angkam mese tangan anakan tame ul: Nen mensa oltowe gwenan, dawemna ahaksa karekna, Alap hwēna desa dawem en hap nēbe mae hap li yul sone gwizimnira- nēsa men desa Zēna kwang guludakake, hen Zēnaka men zene embwan ē gweblanake. ²⁹ Sap Alap zēre mo hlil irin wenyā nēsa orep mes tame tabirki, hēndep nēsa zep hamal hap kalang gwibiridaka- nen dikim zēre mo Tanena Yesus makan ēliwehen hapye. Hēndep lamkam Yesus Zēn sa nēsa golēlowehe gwera- san de nonol wē tan walas de oso wal zeban golēlowehe gwenna kiye. ³⁰ Zep Alap eiwa orep mes nēsa hlil inki, zep nēsa kwang guludaka. Zen in zep zēre mo kwang guludan wenyā nēbe mae hap syal gwibir-zimki-dekam de zēre mo nwenak ēdakastin hip denaye. Zep nen eiwa esa zēre mo ngatannak yaing gwer.

Mae hap de ol: Toton banakan molya Alap mo kwasang nakon nēsa kap nulsuk.

³¹ Zep Alap insa kirekam nēp syal gwibir-zimki, nen banakarekam esa enlala eibir? A kirekam esa: Alap de nēsa kwasang gwibiridankam, toton nara

molya nēsa dot sobiridaka. ³² Sap Alap Tane zemka hom anakan kwasang gweblaka, "Bap Zen karekna goltowen." Hwēna nēbe mae hap de dawem hap sosok taka. Zep Zen banakan molya nēbe mae hap de hamal gulzimdinni insa sul sonezim srēm gweka. ³³ Zep Alap mo hlil irin wenyā nēsa toton nara molya anakan gubiridaka, "Zen an kareknak de kang gun hup dena." Ki san ha Alap Zēna maka kirekam nēsa gubirida'ara? Zen bējen! Sap Zen Zen nēbe mae hap syal gwibir-zimki- nen dikim zēre mo nwenak ēdakastin hip denaye. ³⁴ San ha ahakon hen ki?- nēsa de anakan gubiridan hap denaye, "Zen an kareknak de kang gun hup dena." San ha Kristus Zēna maka kirekam nēsa gubirida'ara? Bējen! Sap Zen Zen nēbe mae hap tilki, hen nēbe mae hap tin nikon ngaya gweka. Hen Zen Zen angkam Alap mo dam taha nakon teipsin tangankam nikin'ira- men dekon nēbe mae hap Alapsa abe ta gwe'araye. Zep Zen bējen nēsa karek tabin hip gubiridan. ³⁵ Zep Kristus mo kwasang nakon, nara maka nēsa kap gulsu'ura? San ha nen de kareksa goltowe gwenkam zēno dam gulsunnu?- "Kristus hom nēsa kwasang gwibirida'ara." Kirekam bējen. Zi de nēsa Yesus hup de jal hap karek ta gwibinkim, dekam

hen bëjen kirekam dam gulsun- ahaksa tahalha yawalsa de goltowenkam, ahaksa usak yawal, hen lang de sèrkam bot-bot gwen, ahaksa tìn hip de alp gwesin. Sap sa hen nësä damera gwer. Hwëna kitak desa de goltowe gwenkam, dekam hen anakan bëjen dam gulsun, "Kristus hom nësä kwasang gwibirida'ara."³⁶ Eiwa, nen Kristen zini kirekam de kareksae oltowe gwenan. Zen in zep Alap mo olak zini Alapsa anakan gubluka,

"Èe yakla jamkamë ere mo bose hap jalom ëk tihinak lowehe gwenan.

Èe an san de domba zahona kiye- tamera gwen en hap dena."*

³⁷ Eiwa, sap nen kareksae kirekam oltowe gwenan, hwëna Kristus, men Zen nësä kwasang gwibiridaka, zëno sostonkame tatem tangan ëzauk gwenan. ³⁸ Sap ëe ama tangan taïbli'an: Nësä toton nara molya kap gulsuku- Kristus mo kwasang nakonye. Sap nen de juwenkam ahaksa nama de ngaya nik lowe henkam, Zen nama nësä kwasang gwibirida'ara. Alap mo dam taha nakore zini bëjen nësä zëno kwasang nakon kap gulsun. Dowal-dowala hen bëjen. Nen sap esa angkam karekna oltowe gwer- hen lamkam mae. Hen dowal mo kigina sap sa nësä

karek ta gwibiri. Hwëna Alap mo nëbe mae hap de kwasangna molya dekam tap gwek. ³⁹ Sap Alap mo tingare yang tabin nikon, sap ngli bolak de lowehen wenyä hen hi mwanak de lowehen wenyä, zen toton bëjen nësä Alap mo kwasang nakon kap gulsun. Sap Alap mes Bian Kristus Yesus onakon sèrkam zëre mo kwasangna nëbe mae hap goltreizimki.

9

Mae hap de ol: Yahudi zini, zen sap Alap mo hlil irin zi, hwëna zen hom kitak Yesussu daïbli'bla'an.

¹ Èe an Kristus zëre mo nwenakë eiwa tangan naka emsa gubirida'an, hen Alap mo Enho naban ëre mo enho naban man asa anakan tri la se'ara, "Èe eiwa homë emsa boton tabi'in." ² Èe ama sèrkam enho nakon dowe hana gwenan, ³ sap ëre mo ausu nakore zini, Yahudi, zen hom beyakam Kristussu daïbli'bla'an. Zep Kristus dikire asa hla tak, ëe de emsa boton tabinkimye: Èe eiwa amaka syauk blanak ënaka drëne se'an- hëndep denaban dikim Kristus onakon langa gwen hapye, ëre mo ausu nakore zini insa dikim ngaya tabin hipye. ⁴ Zen sap Alap mo hlil irin zi- Israel Bak mo auyan-tane wal, mensa sap nonol Alap zëre mo hanan tabin walaskam gubirida gwekake. Sap Alap nonol

* 8:36 8:36 Mzm. 44:23

zëre mo ngatan zi mo lang nakore ngatanna zëbe mae hap goltrei gwizimki.* Hen Alap mo nonol zi niban de ol ziaha-en gunnu, zen dokwak nul gwek.* Hëndep zao kim lwa se'ak, Musa Bak dekam zep hen titi tabin ola insa ayang gulzimki. Sap Alap nonol zëbe mae en hap anakan goltreizimki, "Syala an desa em gol gwen- Asa dikim blikip gwesik gweblan hapye." Hen nonol tangan zëbe mae hap zëre mo gugubiridan ola gol gwizimki.†⁵ Zëno mae mo auyan-azana Abraham, Isak, hen Yakob mae man tangan sap Alap mo nwenak ëdakastik, hëndep Israelsa de ngaya tabin hip de Zini, auhu-kama zi mo enlala gweblankam, zëno mae mo ausu nakon saltiki. Zep zen ba hap daïblibla srëm gwe'an?

Sap eiwa dena, Kristus Zen hen Alap. Hen Zen kitak teipsibirida'ara- hëndep denaban. In eiwa tangan!

Mae hap de ol: Alap mo hanan tabin walasnak de bitï gwen hap dena, zen kitak Alap mo dam tasibin nikon.

⁶ Hwëna anakan bahem ëenlala gwe-gwen, "Alap mensa Israelk de zini gugubirida gweka, zëre mo hanan tabin walas mo kim de lamkam golëlowehe gwen hap dena, Zen molya

desa zëbe mae hap golzimki, sap zen mes Kristussu de taïbliblan hap baes tak." Kirekam bëjen. Hwëna ansa emki enlala gwibin: Kitak mensa auhu-kama zi mo wei-wik gun nukon Yahudikam nenbirida gwenan, hwëna Alap mo nwenak zen kitak Yahudi tangansa hom.⁷ Hen kirekam, auhu-kama zi mo aïtbinkim, Abraham mo auyan-tane walkam de gubiridanna, zen hom kitak Alap mo aïtbinkim Abraham mo auyan-tane walyak bitï gwe'an. Sap Alap anakan Abrahamsa gubluka,

"Eno auyan-tanena, zen Isak onakon sa naïtbir song gwer."*

⁸ Zep zëno dam gulsunnu, Abraham mo tïngare auyan-tane walya, zen hom Alap mo nwenak Abraham mo auyan-tane walkam ënwe-mase gwe'an. Hwëna ëe Yahudi zini ama ëkil gil gwenan, "Ëe an tïngan Abraham mo auyan-tane wal, zep ëe kitak Alap mo hanan tabin walas." Hwëna diki Alap mensa zëre mo hanan tabin walasnak de bitï gwen hap gubirida'ara, zen zen en bitï gwe'an- men kirekam hen Abraham mo tanena Isaksa dam tasikike.⁹ Sap Alap anakan Abrahamsa gubluka,

"Ngein sin de tahunkam

* 9:4 9:4 Kel. 16:10; 33:22; 40:34; 1Raj. 8:10-11 * 9:4 9:4 Alap zini an han olsa ziaha-en gul gweka: Nuh (Kej. 9:9), Abraham (Kej. 17:2), Musa (Kel. 24:8), hen Daud (2Sam. 23:5). † 9:4 9:4 Israelsa de ngaya tabin hip de Zi hip dena kim nonol damkam gu-gubiridaka, zen Ul. 18:14-20nak lwa'an. * 9:7 9:7 Kej. 21:12

Ēe asa lwa halzal, dekam walas naban asa Sara Baksa hlaulzul.”*

¹⁰ Walasna insa gu-gubluka, zen ano mae mo auyanna Isak Baksa. Zēna zini Ismael, zen hom Alap mo gu-gublunnak ti'ira. Zep Yahudi zini angkam, zen sap kitak Isak Bak mo auyan-aza nakorena, hwēna ahakore en nik Alap mo dam tasibin nik bitī gwe'an. Ahakon hwēna Ismael Bak mo kim ēgwei kini'an.

Hwēna Isak Bak kim Ripka Baksa golka, zen zep zi walasna dan-dan wē sok. ¹¹⁻¹² Hwēna walas ēn srēmna, Alap mes Ripka Baksa hamal hap anakan gugubirki, “Em desa zi walas darena wē so'anaka, oso zik mo auyan-tane walya, zen zen sa ēteipsil. Hwēna aya zik mo dena, zen zēno mae mo tana iltikinnik sa lowehe gwer.” Zep Alap man nen dikim anakan dam gulsun hup dwam gweka, “Zen zēre mo kalang gwen san dawemna zi hip gol gwizimnira, hen sap karekna. Zi mo dawem nakon hom gol gwizimnira.” Sap Ripka in kim Alap mo ola insa sane gwek, ungalanak de walas darena in hom banakare karek maena syal eibirki. ¹³ Zep Alap mo olak zēno walas darena in hap dena anakan lwak,

“Ēe asa Yakobsa kwasang gwe-gweblal. Esausa asa

husus gwe-gweblal.”*

¹⁴ Zep angkam dam gulsunnu banakan? San ha Alap man karek gweka?—kirekam zep ba maesa de syal eibin srēmna kles sokaye. Sap diki Alap bējen karek gwen! ¹⁵ Hwēna Zen insa kirekam hamal hap gu-guzimki, zen man hen dakasti'in—men kirekam hen Musa Baksa gublukaye, “Aen asa ēre mo dwam gwibin sin dam tasik gwibir—men desaē kwasang gwibirida'akye. Hen dawemsa de gol gwizimdin hip de wenyā, zen hen Aen asa dam tasik gwibir.”*

¹⁶ Zep Alap mo hlil irinnik de bitī gwen hap dena, zen zi nēre mae mo dwam gwibin sin hom, hen zen zi nēre mae mo syal gwibinkim bējen. Zen diki Alap zēre mo kwasang-kwasang en nakon—men desa en Zēna dam tasibirkike. ¹⁷ Zen in zep hen Mesir mo teipsin zi hip dena Alap mo olak anakan lwak,

“Ēe mae en habē emsa Mesirsi de irik gin hip dam tasik: Dekam de tūngare okamanak de zi ano sosonsa tame gun hup. Ēe kimē emsa de karek tan hap de owasna syal gwe-gwibi'ik, zen dekam sa tūngare okamanak de zini Asa tawa nēblandal.”*

¹⁸ Zep man dam gwesinin: Men desa Alap dam tasik gwibirida, Zen desa en kwasang gwibirida gwenda.

* 9:9 9:9 Kej. 18:10,14 * 9:13 9:13 Mal. 1:2-3 * 9:15 9:15 Kel. 33:19

* 9:17 9:17 Kel. 9:16; 11:9-10

Hen men desa Mesir mo teipsin zini in mo kim dam tasik gwibirida, zēbe mae hap ēnol drak-drak gwen hap denaka gol gwizimnira.

¹⁹ Zep em ahakon anakan esa asa lakensiblil, “Ki Alap ba hap de zini ēnol drak-drak gwen hap karek tabin hip?– sap Zen Zēn am kirekam de ēnol drak-drak gwen hap gubiridaka! Hen zini nen bējen jalse gweblan!” ²⁰ Hwēna bahem kirekam Alapsa gublun! Sap em in zēno yang tabin nikake! Zep em ba hap de zēno kareksa hlaulblun hap? San ha yuna maka?– men zen ik guk, desa gubi'in, “Em bap asa yu hap ik gulku? Diki blome hap emaka.” †

²¹ Men zen ik guk, san ha zēnoka hom?– anakan de kles son hap, “An yu hap asa ik gul- mwin-mwankam de wei yul gwen hap. Ahana an blome tol hap asa ik gul.”

²² Zep zen Alap zēre mokake– kirekam de nēsa klis gun hup denaye, dekam de zi lamkam zēre mo sērkam de sosen naban jala ban tame son hapye. Hwēna Zen na-en hom desa zitreizim'ira. Hwēna nonol, men desa kareknak de kang gun hup hamal gulku, Zen desa nwe enkam de holokam kara ta gwibin hip dwam gwibirida'ara. Hyanak sa hwēna sērkam karek tabiri. ²³ Hen kirekam, kwasang gwibiridan hap dena mensa

nēsa hamal gulku, nēsa sap sa hen holokam kara ta gwibiri– dekam de lamkam zēre mo ngatansa mam tangankam gol gwizimdin hip, ²⁴ men desa kiresa de golzimdin hip kalang gwibiridaka hēndep kwang guludaka, sap Yahudi zi, sap Yahudi srēm zi. ²⁵ Sap Yahudi srēm zi hip dena, Hosea Bak man Alap mo ola anakan ayang gulzimki,

“Men zen ano hlil irin zinik bitī gwe srēm gwek,

hwēna angkam Ēe asa desa hen gubiridal, ‘Em in hen ano hlil irin wenyā.’

Men desaē menkam kwasang gwibirida srēm gwek,

hwēna Ēe asa angkam kwasang gwibirdal.

²⁶ Ē-ēnak de zini men desaē gubiridak, ‘Zen in ano hlil irin zisi hom,’

hwēna desa Ēe asa gubiridal, ‘Em in Ngaya Zini Alap ēre mo walas tangan.’ ”*

²⁷ Hwēna Yahudi zi hip dena, Yesaya Bak anakan Alap mo ola tenggwaran naban ayang gulku,

“Sap eiwa, Israel Bak mo ausu nakore zini zēno beyana san de hinak de hisglimni kiye,

hwēna da-en tangan sa ēngaya gwer.

† 9:20 9:20 Yes. 29:16; 45:9 Blome hen yu hap dena, Paulus kama ngatdarak nakore syal gwibin kire-kire hap ale gulku, hwēna enlalana apdenak– men kirekam Orya ol zini yu-blomena syal nei gwibirinke. * 9:26 9:26 Hos. 1:10; 2:22-23 * 9:28 9:28 Yes. 10:22-23

28 Sap Bian Alap nabakam sa okamana ansa olo gulu.”*

29 Etan Yahudi zi hip Yesaya Bak man ale gulku,
 “Soson Zini Bian Alap de nesa anakan gubiridan srēm kam, ‘Dikire da-en engaya gwek,’ ki emaka kitak tangan ena Sodom hen Gomorak de zi mo kim juwek.”*

Mae hap de ol: Yahudi zini hom Alap zere onak dikim edakastin hip de ora esena dam dasi'in.

30 Zep nen banakarekam esa Alap mo ola insa srip ulsul? A kirekam esa: Yahudi srēm zini, zen sap hom Alapsa de gwelak. Zen hwēna Alapsa de taibliblan nakon ki zere mo nwenak edakasti'in- Kristus hup de ol dawemna insa kim daibli gwibi'inke. 31 Hwēna Yahudi zini, zen serkam sap zere mae mo sosonkam Musa mo titi tabin ol san de ang tankam alp nei gwibirin-dekam de Alap mo nwenak edakastin hipye. Hwēna waba tolkam! 32 Ba hap waba hap? Zen sap zere mae mo sosonkam ealp gwe-gwenan- hwēna Alapsa de taibliblan srēm kam. Zen in zep gol tenya iwe de tanasa tang ta zankam altil gwenan- 33 men kirekam Alap mo olak lwakke,

“Ee ama gol te dawemna Yerusalemk ngirinnik ik gi'in,

zi deka zewe tana bol tang ta gwe zankam ealtil gwek.

Zen zep sa gol tenya insa husus nei gwibir.

Hwēna men zen de gol tenya insa daibli gwibi'ik,

zen molya anakan eenlala gwe-gwek, Ee an waba habē taiblibik.’”§

10

1 Zep aya-wal oso-wal, ee ama tangan dwam gwe'an-ano zi ausu nakore zini kitak de sap engaya gwen hap. Zen in zebē enlala zon tasiblin naban Alapsa aberbe ta tine gwenan.

2 Ee eiwa denakaē emsa gubirida'an: Yahudi zini in sap eiwa Alap mo syal hap syal-syal tanganna. Hwēna zēno mae mo syala in, men kirekam angkam Alap goltreizim'ira, zen diki desan maka ang ta'an.

3 Sap zen hom Alap zere onak dikim edakastin hip de ora esena dam dasi'in. Zen hwēna zere mae mo enlala san epba titi tabin ol enna insa kyang-kyang nulsuk tine gwenan. Zen in zep Alap mo ora ese zertreizimdin sin de ang

* 9:29 9:29 Yes. 1:9 § 9:33 9:33 Paulus man Yerusalem mo aha bosena “Sion” kam ale gulku. Paulus man Yesaya 28:16na awe ale gulku, hen zen man Yes. 8:14 naban siri gulku. Yesaya Bak “kaso moko” kam ale gulku, sap Yahudi zini kasokam gola dauk gwelak. Hwēna Orya ol zi hip, ngirin gol tenya ban enlalana man anakan apde nek, “Bol-zaun tangan wenya.” Zep “gol te” kam li nul sonek. Ngirin gol tenya insa de dam gulsunnu, Zen Kristus.

tan hap baes ta gwe'an.
 4 Sap Kristus mes nëbe mae hap Musa mo titi tabin ola insa sul sonezimki. Zep tingan men zene angkam Kristus ensa laiblibla'an, zen dekam zebe Alap mo nwenak edakasti'in- titi tabin ola insa de enlala gwibin srëmkam.

Mae hap de ol: Tingare zi ausu nakore zini, men zen en de Kristussu daiblibla'ak, zen zen sa engaya gwer.

5 Hwëna Alap mo nwenak de edakastin hip dena Musa mo olak man lwak,

"Men zen de ano titi tabin ola an san sul sonenkam ang ta gwe'ak, zen zen en sa hëndep denaban engaya gwer."*

6-7 Hwëna Alap mo olak, Zënaka de taibliblankam de zëre mo nwenak edakastin hip dena man hen lwak,

"Em home auhu-kama tim niban de ngatan zi mo lang san de tēblan hap edwam gwe'an.

Hen juwen zi mo lang san de tēblan hap hen home edwam gwe'an."*

Alap mo olak de gulk sun ol blaoranna in mo dam gulsunnu a kirekam moye: Em home edwam gwe'an- Kristussu de ngatan zi mo lang nakon zerati gwezan hap, ahaksa juwen zi mo lang nakon de zerta gwe sezan hap, Zen dikim engaya gwen hap emsa mas gwibiridan hapye. Sap Kristus ebon

mae onakon langanak hom.
 8 Sap em dikim engaya gwen hap dena, zen Kristussu de taibliblan en nakon- ëe men kirekamë ol dawemna ol halada gwenanke. Zen zep Alap mo olak anakan lwak,

"Ol dawemna in, ba hap de langa san teibin hip? Zen ere mae mo ëk tihinak hen enhonak am lwa'an."*

9 Sap em de ere mo enho nakore taibliblanna insa zi mo inik anakan kira gunnu, "Yesus Zen ano Teipsinni," hen enho nakon de anakan taibliblanna, "Desa eiwa mes Alap tin nikon ngaya taka," ki em hen esa ngaya gwera. 10 Sap em de enho nakon taibliblankam, dekam em mese Alap mo nwenak dakastilida. Hen ere mo taibliblanna insa de zi mo inik kira gunnu, dekam em mese ngaya gwenda. 11 Sap Alap mo olak man lwak,

"Men zen de Biansa daibli gwebla'ak, zen molya anakan eenlala gwegwek, 'Ee an waba habë taibliblak.'"*

12 Alap mo kirekam de gugubiridanna in, zen kitak de zi hip dena- sap Yahudi zi, sap hen Yahudi srëm zi. Sap zëno mae mo Bianna ahaen, hen men zen Desa abe da gwenan, zëbe mae hap man dawemna mamkam gol gwizimnira. 13 Sap Alap mo olak anakan lwak,

"Men zen Biansa anakan abe da'ak, 'Asa em ngaya

* 10:5 10:5 Im. 18:5 * 10:6-7 10:6-7 Ul. 30:11-13 * 10:8 10:8 Ul. 30:14

* 10:11 10:11 Yes. 28:16 * 10:13 10:13 Yl. 2:32

tan,' zen zen sa ëngaya gwer."*

14 Hwëna zini banakan sa abe da gwer?- zen de nama taïbliplan srëmkamye. Hen banakan sa daïbli gweblal?- zen de nama zëbe hap denaka ësane gwen srëmkamye. Hen

zen banakan sa zëbe hap dena ësane gwe-gwer?- zi de tonbiridan srëmkamye.

15 Hen zini banakan sa ol dawemna insa zëbon mae osan dep nolsong gwe-gwer?- Alap de zisi zëbon mae osan dep lup gul sonen srëmkamye. Zen zep Alap mo olak anakan lwak,

"Zini men zen Alap mo ol dawemna golhata zanna, zen isrip-sri gweblan tanganna."*

16 Hwëna ol dawemna insa nolhalada gwenan tingare zini hom dokwak nul gwenan. Sërkam tangan Yahudi zi. Sap zen kire hap dena Yesaya Bak mo olak man dakasti'in anakan in zen lwak,

"Bian, ëe insa eno ola ayang gul gwenan, hom dokwak nul gwenan."*

17 Sap Kristussu men zen daïbli gwebla'an, zen diki men zen zëbe hap de ol dawemna insa ësane gwe-gwenanke. 18 Hwëna Yahudi zi de ësane gwen hap dena banakarekam Alap mo olak lwak? San zen maka anakan ëgu gwe'an?- "Alap, bahem asa karek tan, sap

ëe homë ol dawemna insa sak." Hwëna zen diki zen maka enlala hohle tan naban lowehe gwe'an, sap Alap mo olak anakan am lwak,

"Alap de kitak yang tabin hip de ola mes tingan ëtawa gwendal.

Sap keis maesa de hlaluludankam zen dekam maka Alapsa tame da'an."*

Kirekam de dam gulsunkum, ki zen maka hen Alap mo Kristus hup de hamal hap de ola insa dawemkam daïblibik. 19 Hwëna san ha Yahudi zini Kristus hup de ol dawemna hom yap tame nu'in? Zen diki nonol zen maka tame nuk, sap nonol tangan Musa Bak zëbe mae hap Alap mo ola anakan ayang gulzimki,

"Ëe asa syal gwibir- em dikim Yahudi srëm zisi sisngin gwibirida gwen hap denaye, sap Ëe asa zëbe mae hap dawemsa golzim.

Hëndep em esa Asa de tame tan srëm zi ausuna insa jal eibirida gwer."*

20 Hen Musa mo hyanak etan Alap mo ola ansa Yesaya Bak Yahudi srëm zi hip dena damnak anakan ayang gulzimki,

"Zi ausuna men zen Asa dëbla srëm gwëk,

zen sa hwëna Asa dam dasil. Hen men zen Asa tame da srëm gwëk,

* 10:15 10:15 Yes. 52:7; Nah. 1:1 *

Mzm. 19:5 * 10:19 10:19 Ul. 32:21

* 10:16 10:16 Yes. 53:1 * 10:18 10:18

* 10:20 10:20 Yes. 65:1

Ēe asa zēbe mae hap Ēnaka
zertreizim.”*

²¹ Hwēna Yahudi zini abe
mae hap dena Yesaya Bak
sap anakan ayang gulku,

“Ēe holo tangankamē sap
ēre mo tahana Yahudi
zisi de haen gwibiri-
dan hap inin sosuk
tine gwek,

hwēna nol drak-drak zi
ausuna in hom mae
Asa nasalblak.”*

11

*Mae hap de ol: Alap mo
kalangna ki- Yahudi zi hip de
etan dawemsa golzindin hip
denaye.*

¹ Zep san ha Alap eiwa mes
zēre mo nonol hlil irin zi
ausuna Yahudisa gweibirida
kinika? Sap kirekam bējen.
Ēe dwan hen dekore wal
syake- Abraham Bak mo
auyan-tane ahana. Ēe an
hen Benyamin Bak mo ausu
nakon de saltin nīkake.
² Alap bējen ano ausu
nakore zini insa gweibirida
kinin- mensa sap nonol
hlil inkiye. Em san ema
Alap mo ola ansa eititi
eibi'in?- men kim Elia Bak
Yahudi zi aususa de husus
gwibiridan hap dena Alapsa
tawa takaye:

³ “Bian, zen mes ere mo
olsa de ayang gul gwen hap
de zini damerasik. Hen

ere hap de otweran tru tase
gweblan kals maena mes
dre dasibir. Ēe angkam ē-
en tanganē gwē'an, hen asa
angkam tan hap alp dasi'in.”
*

⁴ Hen em wēhē enlala
eibi'in?- Alap men kirekam
ding gulblukaye. Zen man
ding gulbluka,

“Em e-en home gwē'ara.
Ēe mesē zini da-en, tuju
ribu en tolkam, ēre onak
dep dam tasibik- yang tasin
alapna Ba'al Bak hap de
bokle kom so gweblan srēm
wenyaka.”*

⁵ Zep angkam hen kirekam.
Alap mes da-en zēre hap
Yahudi zi ausu nakon dam
tasibirki- men zen Alap zēre
mo kwasang-kwasang nakon
Kristussu de taibliblankam
ēngaya gwe'anke. ⁶ Hen
man tangan dam gwesinin:
Zen de Alap mo kwasang-
kwasang en nakon ēngaya
gwe'ak, ki zen ba maena
hom syal neibik- dekam de
ēngaya gwen hap denaye.
Sap zi zēre mo syala kon
de ēngaya gwenkam, desa
bējen anakan gubin, “Zen
Alap mo kwasang-kwasang
nakon ēngaya gwek.”

⁷ Zen in zep Yahudi zi hip
dena anakan lwa'an: Alap
mo nwenak dikim ēdakastin
hip dena mensa sap dei

* **10:21** 10:21 Yes. 65:2 * **11:3** 11:3 Elia Bak kim Alap mo ola ayang gul
gweka, dekam Israelk men zen teipsinkim irik gilki, bosena Ahab Bak. We zem
bosena Izebel Bak. Zen yang tasin alapna Baal Bak osan dep sil libirhal gwek-
hen aha yang tasibin dowal-dowal san dep. Israelk de zini zep hēndep eiwa de
Alapsa hli da gwek, hen zēbe hap de otweran tru tase gweblan kals maena dre
da gwibik. Ahakore weny men zen sap Alap mo olsa ayang nul gwizimk, desa
hen man damerasik gwek. (1Raj. 19:10-14) * **11:4** 11:4 1Raj. 19:18

gwibik, hwëna beya nik hom hla nuk. Hwëna men desa en Alap nonol dam tasibirki, zen zen en hla nuk. Hwëna beya wenya kip, ënol drak-drak gwen hap denaka golzimki.
 8 Zen man dakasti'in- Alap mo olak men zen anakan lwakye,

"Alap mes desa totokkam de truwen hap gubiridaka.

Hëndep angkam zëno mae mo nwna mes dïmïn tabir-zimki,

hen ini mes mat tasibir-zimki."*

9 Hen Daud Bak kire zi hip anakan Biansa gubluka,

"Bian, dikire tahalha srëmkam lowehe gwëk- Emsa dekakim hwëna eititi në gwëblak.

Hen dikire sowe henkam lowehe gwëk-dekakim anakan tãme nul srëm gwëk, 'Ëe an juwen hap de ora sanë ang ta'an.'

10 Hen dikire zëno mae mo nwna ëdïmïn gwëk-dekakim ëkara gwë srëm gwëgwëk.

Dikire nihin dohon-hon naban hëndep denaban lowehe gwëk."*

11-12 Zep ahakon sa asa dakensïblïl, "San ha Alap zëre mo nonol hlïl irin zini in hëndep denaban mes juwen orana in san ang tak?" Kirekam hen bëjen. Zen mae hap ki Alap zëre mo nonol hlïl irin zini, Yahudisa,

kirekam gweibirida kinïka: Dekam de zen Yahudi srëm zisi anakan hlauludan hap hen sïngïn gwibiridan hap, "Zen en ba hap Alap onakore isrip-sri naban lowehe gwenan? Diki nen hen emaka Kristussu zëno mae mo kim laïblïbla'an." Zep angkam Yahudi srëm zi Alap mo kwasang-kwasangnak lowehe gwë'an, sap Yahudi zini man Kristussu de kirekam taïblïblan hap baes ta'an. Hwëna lamkam kim de etan Alap kwang guluda'anka- dekam de zen hen etan zëre mo kwasang-kwasangnak kitak lowehen hap, zen dekam sa zen hen Kristussu daïblïblal, hen zen dekam tangan sa tïngare zi mo isrip-srina taman kinïl, sap zen hen dekam sa Alap onakon hë'ho gwibin nika nulin gwer.

Mae hap de ol: Yahudi srëm zini men zen angkam ëngaya gwë'an, hap zen ëbolte-bolte gwë-gwen.

13 Hwëna ëe Yahudi srëm zini ebe mae habë ale gulzim'in, sap Alap mes asa dam tasïki- dekam de Yahudi srëm zini ebe mae hap ol dawemna ansa golzim halada gwen hap. Hwëna syala insa Alap abe hap wei yul soneblaka, ëe mae habë desa syal-syal gwë-gwibirin hen golluwe gwenan: 14 Sap ëe ama dwam gwë-gwë'an- ëre mo zi ausu de emsa hlauludankam anakan sïngïn

* 11:8 11:8 Ul. 29:4; Yes. 29:10 * 11:10 11:10 Mzm. 69:23-24

gwibiridan hap, "Zen en ba hap Alap onakore isrip-sri naban lowehe gwenan. Hwëna nen home." Kirekam zen hen maka dam nulsu'un, "Diki nen hen emaka Kristussu zëno mae mo kim laïbli'bla'an." Kirekam de lwankam, zen hen maka ëngaya gwe'an. ¹⁵ Sap Alap kim Yahudi zini baes gwibiridan makan gweibiridaka, dekam zep hwëna zëre han de zerumlae gwen hap de orana tingare okamanak de aha zi ausu hap kles tyasizimki. Zep isrip-sri gwibin tangan nik sa lwal- Alap kim de Yahudi zi niban etan golëumlae gwe'ankaye. Dekam zen sa ënwe-mase gwer- san de juwen nakon de etan ëngaya gwenna kiye. ¹⁶ Eiwa, kirekam sa lwal, sap auyan-aza wal zem mes Alap mo nwenak ëdakastik. Zep hen auyan-tane wal zem an sa hen hëndep ëdakastil. † Sap Yahudi zini, zen Alap mo ik gïn zaitun makan ënwe-mase gwe'an. Zaitunna in mo ausuna, zen Abraham mae. Zen man tangan Alap mo nwenak ëdakastik, zep hli-hlina in sa hen lamkam ëdakastil.

¹⁷ Hwëna Alap zëre mo ik gïn zaitunna insa, ahakore hli-hlina mes blom

gulsuku- zao de hwëna zën de saltin zaitun hli-hlisa zëno tihinak eiyas gïl inen hap. Zen Yahudi srëm zini emsa kirekam eiyas gïl ineka. Zep Alap mensa Abrahamsa walas zeban gugubiridaka, hë'ho gwibin nika de golzimdin hip dena, zen hwëna angkam eme mamkam ulin gwe'an. ¹⁸ Zep Yahudi srëm zini em bahem anakan ëbolte-bolte gwegwen, "Nonol hli-hlina mes Alap blom gulsuku, hwëna asa zë eiyas gïl ineka." Emki anakan ëenlala gwegwen, "Ëe an dwan hli-hli en nakake. Ëe ausu naka hom." ¹⁹ Hwëna em emaka asa ding ulbli'an, "Sap eiwa. Hwëna Alap mes nonol hli-hlina insa blom gulsuku, zao zep hwëna asa zëno tihinak eiyas gïl ineka." ²⁰ In sap eiwa kirekam. Hwëna desa Yesussu de taïbli'blan srëm hap kirekam gweibirida kinika. Em hwëna ema laïbli'blak. Zep kire hap bahem tangan ëbola-bola gwen. Diki em anakan emaka ëairi gwe'an, "Ëe babë hen zëno mae mo kim taïbli'bla srëm gwen." ²¹ Sap Alap insa nonol hli-hlina Zënaka de taïbli'blan srëm hap blom gulsuku, ki Zen hen sa etan emsa blom tasibiri- em de hen

† **11:16** 11:16 Awe "auyan-tane wal zik de ëdakastin" hip dena, Paulus gulk sun de ol blaonziminni dan-dan ale soka: Ahana Alap hap de rotisa de syal gwibir-blin hap dena, ahana ik gïn zaitun ausu hap dena. Roti mang-mang gunsu de akasibin hip ap gul irinni, zen de dërek gwenkam, ki kitak dërek enna. Zep mensa Paulus roti mang-mang gun hup dena ale gulku, zëno enlalana apdenak- ik gïn zaitun hup de ola in hanye. Zen a kirekam moye: Yahudi mo auyan-azana Alap mo nwenak man ëdakastik, zep sa auyan-tane wal zem hen lamkam ëdakastil.

zëno mae mo kim taibliblan srëmkamye. Molya em ensa kwasang gwibiridaka.

²² Zep man dam gwesin'in: Alap Zen man zi hip kwasangna hen jala gol gwizimnira. Men zen zëno ora ëse zertreizimdin sin de ang tan hap baes tak, zëbe mae hap mes jala goltreizimki, zep hëndep gweibirida kinika. Hwëna em in zene angkam Kristussu blol ë gwebla'an, Alap zep emsa zëre mo walas makan kwasang gwibirida gwe'ara. Hwëna em de hen taibliblanna insa golzausunkum, emsa hen sa gweibirida kinila.

²³ Hen kirekam, Yahudi zi de etan taibliblan hap lwanda ha'anzak, Alap sa etan eiyas g'il inera. Sap Alap mo sosonna ki- kirekam de etan syal gwibin hip denaye. ²⁴ Sap Alap, eiwa, owas tangankam emsa syal gwibiridaka, zep emsa ik g'in srëm zaitun hli-hli mo kim zëre mo ik g'in zaitun mo hli blom gulsunnuk eiyas g'il ineka. Zep mes tangan dam gwesin'in: Zëre mo ik g'in hli-hlina insa blom gulsuku, desa de etan eiyas g'il inen hap gwa-gwa naka hom. Zëre mo weinak de etan eiyas g'il inen hap maka tangan sam gweši'in.

Mae hap de ol: Alap tingare zi ausu nakon zini man kwasang gwibirida gwenda.

²⁵ Yahudi srëm aya-wal oso-wal, em de ëbolte-bolte gwe-gwen srëm hap, ansa emki ësane gwen! Alap mo aha kalangna mensa orep aning gul gwizimki, hwëna abe hap mes desa goltrëblaka, hwëna angkam ëe ama ebe mae hap srip gulsuzim'in: Emsa angkam en de ëKristen gwen hap Alap gubirida'ara. Sap Yahudi zini zen hen angkam en Alap mo kalang gwe gun sun ënol drak-drak gwe-gwe'an. Hwëna Yahudi srëm zini em kime Yesussu de taibliblankam kitak tangan sowe he'ak, Alap men ki-en beyana dam gulsuku, zen dekam sa Alap Yahudi zini insa etan kwang guludala. ²⁶ Zen dekam sa Alap tingare Israel Bak mo ausu nakore zini in ëngaya gwen hap de ora san dep kwang guludahal zala. Sap Alap mo olak man lwak,

“Ëna Yerusalem kon sa ngaya tabin hip de Zini hata zala,

Zen Zen sa Israel Bak mo ausu nakore zini insa etan Alap osan dep golëlwan dahal zala.

²⁷ Hen Ëe dekam asa ëre mo zi niban de ol ziaha-en gunnu insa sul soner-kimë zëno mae mo karek-karekna tap gulsuzim'ikye.”*

²⁸ Zep angkam Yahudi zini mes Alap gwibiridaka- san de zëre mo jal zini kiye. Hwëna em Yahudi srëm zini em zebe angkam Kristus hup

* 11:27 11:27 Yes. 59:20-21; Yer. 31:31-34

de ol dawemna ulin gwe'an. Hwëna Yahudi zini in nama Alap mo hlil irin nik hen lowe he'an, zep Alap mo zëbe mae hap de kwasangna nama. Sap Zen nama zëre mo ol gu-gunnu insa enlala gwe-gwibi'ira- mensa orep auyan-aza zem Abraham, Isak, hen Yakob maesa gugubirida gwekaye. ²⁹ Sap Alap mensa ëngaya gwen hap zini dam tasibirki, zëbe mae hap de enlalana insa bëjen wet tyasin. Hen zëre mo zi hip de golzimdinni, Zen bëjen etan al gulzimdin. ³⁰ Zep Yahudi zi niban Yahudi srëm zi niban, em mese Alap mo nwenak ëlirak gwek. Orep Yahudi srëm zini em hen Alap mo jal zi mo kime lowehe gwek. Hwëna Yahudi zini in kim Kristussu de taïbliëlan hap baes tak, zen dekam zep hwëna emsa kwasang gwibiridaka. ³¹ Zep angkam Yahudi zi hwëna eno mae mo weinak Alap mo jal zi kim lowe he'an, sap Alap emsa hwëna kwasang gwibiridaka. Zen kirekam Alap Zën ki eirim ënol drak-drak gwen hap gubiridaka-dekam de etan kwang guluda halzan hapye. ³² Sap Alap mes ki gubiridaka, "Dikire tïngare zi ausuna nonol ënol drak-drak gwe-gwek, ki asa hwëna etan kwasang gwibirida gwer."

³³ Eiwa, nëno mae mo Alapna sërkam de dawem tanganna!

Zëno enlalana blal tanganna, hen zëno tame gunnu.

Zini nen toton banakan dep?-

zëno klis gunsu de tame gun hupye,

hen zëno nëbe mae hap de syalaye.

³⁴ Zen in zep Alap mo olak man lwak,

"Zini toton banakan dep?-

Bian mo enlalasa de tame tan naye.

Hen Bian Zënaka toton nara dep?- titi tan naye!"

³⁵ "Hen Alap nara zi hon ba maena bohë gulku?-

zep de hwëna Alap etan golblan hapye."*

³⁶ Sap tïngare yang tabinni, ausuna kitak

Alap en honke.

Zen kitak Alap mo sosen en nakon ki lwa gwenan,

hen tïngan Alap zëre mo bose ensa de teip gul-suk gweblan en hap ki lwa gwenan.

Dikire kitak hëndep denaban boltere da gwek! In eiwa.

12

Kristen zi de Alap mo nwenak kirekam lowehe gwen hap de ol:

¹ Zen in zep, aya-wal oso-wal, ëe ama emsa titi tabi'in: Nen nëre mae mo timni Alap en hap nen sosok gul gweblan- otweran ninsi de Alap hap de kalsnak lone seblan makan. Sap Alap tweran tangansa de tru

* 11:35 11:35 Yes. 40:13; Yer. 23:18; 1Taw. 29:14

ta seblan hap hom dwam gwe'ara. Zen diki nēno mae mo timsi dwam gwibi'ira. Nen mese anakan tame uk, "Alap mes zēre mo sērkam de kwasang-kwasang nakon Yesussu nēbe mae hap sosok tazimki," zep nen hen nen nēre mae mo timni zēbe hap sosok gul gweblan- dekam de zēno bosesa mam gulblun hap, hen dawemsa gol gweblan hap. ² Auhu-kama enlala enkam bap nen lowehe gwen. Hwēna Alap dikim nēno mae mo enhosa li ta sone gwizimdin hip nen nēnaka Zēbon onak sosok ta gwibin. Zen dekam esa ēliwehe gwer- san de zi ēsena kiye. Dekam esa Alap mo nēbe mae hap de dwam gwibir-zimdinni anakan dam ulsuk gwer, "An kirekam de lowe henna, zen tangan Alap zēre mo nwenak dakasti'in."

³ Aya-wal oso-wal, Alap man sērkam asa kwasang gweblaka, zep asa dam tasiki- Kristus hup de olsa de golzim halada gwen hapye. Zen in zebē emsa kitak titi tabi'in: Sosonna mensa Alap zēre mo syal hap nēbe mae hap srēn-srēnkam gol gwizim'ira, dawem enkam nen gwirensin. Bap nen nēnaka anakan boltere ta gwibin, "Abon Alap onakore sosonna mamna." Diki anakare enlala betek naban nen nēnaka enlala gwibirida gwen, "Ba hap tangan Alap kirekam de sosonna abe hap golblaka?- sap ēe an hen orek karek

gol gwen nakake." Zep men kirekam ena aha-en aha-enkam Alapsa anakan laibli gwebla'an, "Abe hap kire sosonsa golblaka," zen kire enkam emki syal gwe-gwibin- hwēna enaka de boltere ta gwibin srēnkam. ⁴⁻⁵ Zep nen Kristussu de taibliBlan wenyā, nen mese Deban ēraha-en gwek- san de aha-ere timni kiye. Zi mo timni zēno hli-hlina beyana, hen hlina in mo syala srēn-srēnna- men ki tanana, tahana, hen ing ala maena. Zep nen hen beyana, hen zēre mo syal hap de sosonna mensa Kristus nēbe mae hap wei yul sonezimki srēn-srēnna. Hwēna nen an aha-ere tim nikorena, zen in zebe nēnaka mas eibirida gwenan hen kwasang eibirida gwenan.

⁶ Zep Alap mes nēbe mae hap zēre mo sērkam de kwasang-kwasang nakon srēn-srēnkam sosonna golzimki. Zep ebe mae hap de zēre mo Enho nakore hamal hap de olsa ayang gul gwizimdin hip denaka gol gwizimdinkim, men kire enkam ena anakan taibliBla'ara, "An Bian desa de ayang gulzimdin hip abe hap golblala," ki emki hēndep ayang gulzimdin. ⁷ Hen kirekam, ebe mae hap de aha zisi dikim mas gwibirida gwen hap de sosonsa gol gwizimdinkim, emki hēndep mas gwibirida gwen. Ahaksa aha zisi de Alap mo olkam tawa ta gwibin hip de sosonsa de

gol gwizimdinkim, ki emki hēndep tawa ta gwibin.⁸ Hen aha zisi dikim tatete ta gwibin hip denaka de gol gwizimdinkim, emki tatete ta gwibin. Tahalha zisi de te-alakam mas gwibirida gwen hap denaka de gol gwizimdinkim, emki isrip-sri naban mas gwibirida gwen. Hen Kristen zisi dikim nol gwibiridan hap de sosonsa de ebe mae hap gol gwizimdinkim, emki syal-syalkam nol gwibirida gwen. Hen aha zisi de kwasang gwibirida gwen hap denaka de gol gwizimdinkim, emki isrip-sri enlala naban kwasang gwibirida gwen.

⁹ Botonkam bahem aha zisi kwasang gwibirida gwen. Diki eiwa-eiwa tangankam em kwasang gwibirida gwen. Enlala jal-jalsa emki ja-ja ta gwen. Dawemsa de syal gwibin hip de enlalasa emki kyang-kyang tasik gwen.¹⁰ Ere mo Kristen bose walya emki dawemkam kwasang gwibirida gwen- men kiye, ere mo iye tangansa de kwasang gwibiridanna. Eno bosesa de aha zi teip gulsublun hap bahem ēdwam gwe-gwen. Hwēna diki hwē-hwēkam em enaka blikip gwesibirida gwen.¹¹ Eno mae mo enho nakon Alap hap de isrip-srina hap zen betek gwen. Hwēna Alap mo Enho nakore isrip-sri naban emki Bian hap de syalak ēsyal-syal gwe-gwen.¹² Isrip-sri naban

emki anakare enlala naban lowehe gwen, "Mensa Bian nēbe mae hap hamal gulzimki eiwa nen esa ulin." Zep kareksa de goltowennak, tatem em ēzauk gwen. Alapsa em gu sonebla tine gwen.¹³ Kristen bose wal uk de ētahalha gwenna, emki mas gwibirida gwen. Hen eno mae mo tame tabin srēm zi de eno mae mo ēnak yaing gwe-gwe zankam, emki isrip-sri naban ere mae mo gola kon lup gulin gwen.

¹⁴ Zi de emsa Kristus mo bose hap karek tabinkim, Alapsa em gu sone gweblan-Zen de zēbe mae hap dawemsa golzimdin hip. Hwēna Alap de karek tabin hip bahem abe tan.¹⁵ Em de Kristen bose omka anakan salbiridankam, "Zen isrip-sri naban lowe he'an," emki hen zēno mae mo isrip-srina insa enhonak eisbin. Banakare kareksa de goltowen nakon de enlala dowe hanan naka salbiridanna, emki hen zēno mae mo enlala dowe hananna insa ere mae mo enhonak eisbin- em de hen gol towen makan.¹⁶ Aha-ere enlalakam em lowehe gwen. Bahem anakan ēbolte-bolte gwe-gwen, "Ēe wal bosyanna wakin han apdenak hom." Hwēna bose srēm zi niban emki apdekam isrip-sri naban golēapde gwe-gwen. Bahem enaka anakan enlala gwibirida gwen, "Ēe an mes tanganē tewesik."

¹⁷ Zi de ebe mae hap kareksa golzimdinkim, em hwēna bahem zēbe mae hap

karekna gol gwizimdin. Em hwëna tîngare zi mo nwenak dikim dam-dam enkam lowehe gwen hap em äalp gwe-gwen. ¹⁸ Diki dawemna ere mae mo sosen jam en em äalp gwe-gwen- dekam de tîngare aha zi niban enlala sësek enkam lowehe gwen hapye. ¹⁹ Hen aya-wal oso-wal, bahem tangan aha zi niban enaka hwë-hwëkam karek ta gwibin. Diki Alap Zën sa karek ta gwibiri. Em bahem. Sap Alap mo olak man lwak,

“Ëe ama emsa gugubirida'an: Emsa de zi bose uk karek tabinni, Ëe asa hwëna desa karek ta gwibir. Em bahem.”*

²⁰ Zep men kirekam Alap mo aha olak lwa'an, kirekam em gweibirida gwen,

“Eno jal zi de usak gwenna, tembanesa em golblan.

Hen ho-hole gwenkam, hosa em golblan.

Sap em de kirekam gwë gwelblankam, dekam saherak esa drënera.”*

²¹ Dowal mo kîgî naban de zereijannak, bahem ësin gwe hana gwen. Hwëna dawemsa de gol gwen ennak em tatem ëzauk gwen. Zen dekam sa karek san dep de tîti tan hap emsa topse gwelblala.

13

Kristen zi de kirekam pemerinta mo nwenak lowehe gwen hap de ol:

¹ Pemerinta nakon men zen nësa irik nîl gwenan, desa tîngan nen blikip gwe-sibirida gwen. Sap tîngare auhu-kamanak de teipsin-teipsin wenya, zen Alap dam tasik gwibirida. Zen de dam tasibin srëmkam, hom ëteipsik gwenan. ² Zen in zep, pemerinta mo tîti tabin olsa de gulmurunkum, zen man nwe-mase gwe'an-Alap mo olsa de gulmurunnu kiye. Alap Zën sa hen nësa kire hap karek ta gwibiri. ³ Men zen dawemna syal nei gwibirin, zen hom pemerinta mo mam-mamna nairibirida gwenan. Diki men zen karekna syal nei gwibirin, zen man nairibirida gwenan. Zep em de dawem emsa syal gwe-gwibinkim, emsa sa sam neisik gweblal, hen airin srëmkam esa gwë gwera. ⁴ Sap pemerintanak de mam-mam wenya, zen desa mes Alap nëbe mae hap de dawem hap dam tasibirki. Hwëna nen de zëno mae mo nwenak kareksa syal gwe-gwibinkim, ki nen airin nîban esa lowehe gwer. Ki hwëna Alap sa desa nësa de karek tabin hip gubiridala. Sap desa mes Alap kire syal hap dam tasibirki. ⁵ Zen in zep, pemerintanak de mam-mam wenya nen blikip gwe-sibirida gwen. Zen nësa dikim karek tabin srëm en hap hom, hwëna nëna hen nëre mae mo enhonak kirekame Alap mo dwam

* 12:19 12:19 Ul. 32:35

* 12:20 12:20 Ams. 25:21-22

gwibinni eis gwibi'in.

⁶ Zen in zep, pemerinta hap em pajak hap de te-alana gol gwizimdin. Sap men zen pemerintanak irik ni'in, zen san de Alap hon de ebabu gwe-gwen zini kiye, hen zen kitak pajak te-alana in dekon gajina nulin gwenan. ⁷⁻⁸ Zep men kirekam dakasti'in, kire enkam em gol gwizimdin. Emsa de pajak hap de te-alasa de golzimdin hip gubiridankam, emki golzimdin. Hen men zen blikip gwesibirida gwen hap edakasti'in, emki desa blikip gwesibirida gwen. Hen te-ala maesa de bohë gunnu, emki etan sul sonenkam gol gwizimdin.

Mae hap de ol: Kristen zini, nen nënaka kwasang gwibirida gwen, sap Yesus mo lwa halzan hap de yaklanak dep angkam man golek de gwe'an.

Angkam kwasang hap denakaë gulk sun blaonzim'in: Zini kim te-ala yawalsa zinik bohë nul gwenan, zen dekam ben jamkam etan nol gwizimnin. Kim su nul sone gwenan, dekam zep gol gweblanna nolzausuk gwenan. Hwëna ëe ama emsa gubirida'an: Zi bosyansa de kwasang gwibirida gwenna desa bëjen golzausun. Sap men zen zi bosyansa kwasang neibirida gwenan, zen dekam tingare Musa mo titi tabin olsa su nul

sone gwenan. ⁹ Sap tingare Musa mo titi tabin ola, zëno ausuna zen kwasangnak lwa'an. Sap zi bosyansa de kwasang gweblankam, dekam wal bosyansa de karek ta gwen srëm hap de titi tabin ola insa bëjen gulmurun. Zep kwasang gweblankam bëjen kahalo tan hen sowë tan. Kwasang gweblankam hen bëjen zëno bi gwibin kire-kiresa dwam gwibin, hen bëjen tan. Zep Musa mo jalse gwen ola in, zi bosyansa de karek ta gwen srëm hap dena, zëno ausuna aha-en- men zen hen anakan lwakye,

“Zi bose omka em kwasang gwibirida gwen-san de enaka de kwasang gweblanna kiye.”*

¹⁰ Zep nen de aha zisi kwasang gwibirida gwenkam, nen dekam bëjen desa karek tabin. Zep dekam man nwe-mase gwe-gwenan, nen hen kwasangsa de syal gwibinkim tingare Musa mo titi tabin olsa kim su kul sone gwenan.

¹¹ Kirekam de lowe henna zen hen mae hap: Sap Bian mo lwa halzan hap de yaklana angkam man tangan golek de gwe'an. Zep ni truwen makan bap nen lowehe gwen. Sap nësa dikim hëndep denaban ngaya tabin hip de yaklanak angkam mes tangan golek de gwer. Men kime Biansa laibliblak, dekam nama langanak. ¹² Sap kawesinni

* 13:9 13:9 Kel. 20:13-15; 20:17; Ul. 5:17-19; 5:21; Im. 19:18

14

an zen angkam lwa'an, tap gwen hap man golek de gwe'an. Hwëna nen dikim ngatan tangannak lowehen hap de yaklana angkam man zils'i'in zala. Zep kawesinnik bap nen lowehe gwen. Kawesinnik de lowehe gwen zi mo syala bap nen gol gwen. Diki ngatannak de lowehe gwen zi mo syal ensa nen gol gwen- dowa mo kigisa dikim zereija gwen hapye. ¹³ Zep nen Kristus mo nwenak damdam enkam nen lowehe gwen- dekam de kitak nesa anakan tame tabin hip, "Zen eiwa ngatannak lowehe gwenan." Syan-syan enlala enkam bap nen lowehe gwen. Hen ho mamakna bap nen mamkam otdeblanda gwen. Bap nen ekahalo gwegwen. Hen nère mae mo hole-hle san bap nen ang ta gwen. Hen bap nen edarak gwe-gwen. Hen aha zi de banakare dawem maesa gul irinnik hla tankam, bap nen kire hap husus gwibirida gwen. ¹⁴ Diki Bian Kristus Yesus en hon nen nènaka sosok ta gwibin- Zen dekakim enho nakon nesa golèlowehe gweka. Hen bap nen enho nakon ekalang gwe-gwen- dekam de nère mae mo auhu-kama hole-hle san ang ta gwen hapye.

Mae hap de ol: Kristen zini nëno mae mo taiblibin hip dena man engka en srën-srën në'an, zep kire nakon bahem enaka husus gwibirida gwen.

¹ Ere mae mo Kristen bosena men zen nama Kristusu de taibliblannak étatete gwe srëm gwe'an, deban mae sap esa olësiri gwe-gwer. Hwëna bahem enaka anakare hap klis gul gwen hen husus gwibirida gwen, "Zen ba hap nama épba titi tabin ola in san ang ta gwe'an?" Ahaksa, "Zen ba hap ang ta srëm gwe-gwe'an?" ² Zep anakarekam lwa gwenan: Biansa de taibliblannak men zen étatete gwék, zen tingare tembanena man dwin gwibirin. Hwëna men zen étatete gwe srëm gwe'an, zen bëjen tweran ninkim dena twinbin. Zen mae hap dwinbir srëm gwegwe'an: Sap zère mae mo enhona man anakan jalse neibirida gwenan, "Em de twinbinkim, em esa Alap mo nwenak karek gwer." *

³ Zep em men zene tingare tembanena olgwen gwibirin, em bahem, men zen dwinbir srëm gwe-gwenan, desa husus gwibirida gwen. Hen emsa men desa ere mae mo enhona jalse gwibirida

* **14:2** 14:2 Dekam ahakore Kristen zini mae hap tweran ninni dwinbir srëm gwe-gwek: Sap Kristen srëm zini dekam yang tasibin dowa-dowa hap de blom tabir-zimdin otweran nin mosrosa pasarak lirak da gwibik. Zen zep ahakore Kristen zini kire naka de li tabin srëm hap tweran nin twinbinni baes ta gwék. Hen ahakon, men zen Yahudi zi ausu nakon ëKristen gwék, zen hom Yahudi mo golsriwen tweran ninni dwin gwibik- men ki gwe ninni.

gwenda, em hen bahem tweran nin twin gwibin wenyä insa anakan jalse gwibirida gwen, "Em ema tweran nin twinbinkim Alap mo nwenak ëkarek gwe-gwenan." Sap Alap mes desa hen kap gul inki. ⁴ Sap Alap hom emsa gubirida'ara- em de ere mae mo Kristen bose wal mo kareksa klis gul gwizimdin hipye. Zen diki Bian zëre mo dena- anakan de klis gul gwen hap denaye, "Em ema ano nwenak husus gwe'ara," ahaksa, "Em ema sam gwesï'ira." Hen Bian mo sosonna ki- dekam de eno mae mo Kristen bosena insa eiwa de ora san dep golëwet so gwen hap denaye.

⁵ Hen kirekam, ahakon man yaklana näitblinda zahe gwenan, "Bian hap dena, an diki zen tangan." Hwëna ahakon man ëgu gwenan, "Kitak de yaklana, zen Bian en hap dena." Zen diki srën-srënkam emki ere mae mo dam gulsun sun ang ta gwen. ⁶ Men zen yaklasa näit gweblanan, zen hen Biansa dikim blikip gwesiblin hap kirekam syal ta gwenan. Men zen hen näitbli srëm gwe-gwenan, zen hen Biansa kirekam blikip neisik gweblanan. Hen men zen tweran ninni dwin gwibirin, zen hen dekam Biansa blikip neisik gweblanan, sap zen tembanena in hap Bian hap dawemsa nol gweblanan. Hen men zen tweran ninni dwinbir srëm gwe-gwenan,

zen hen Biansa dikim blikip gwesiblin hap kirekam ëgwë gwenan. Zep zen hen Bian hap zëre mae mo tembanena in hap dawemna nol gweblanan. ⁷ Zep dare hlikna in, zen Biansa dikim blikip gwesiblin hap kirekam srën-srënkam syal ta gwenan. Zen aïris. Sap nen nën home nëre mae mo auhu-kamanak de lowe henna bi eibi'in- dekam de nën dam gulsun hupye, "Ëe asa holokam gwër," ahaksa, "Nabakam asa til." ⁸ Zep nen de holokam lowehen hap dena, zen diki Bian mo tahanak lwa gwenan. Tin hip dena hen kirekam. Zep nen diki Bian de nësa sam gwesibiridan en hap nen lowehe gwen. ⁹ Sap Kristus kire hap tilki hen tin nikon etan ngaya gweka: Dekam de nësa bi gwibiridan hap- sap nama men zene lowe he'an, hen men zen juwenkam teingir gwe gukke.

¹⁰ Zep em ema ëkarek gwe-gwenan- ere mae mo Kristen bose walsya de anakan jalse gwibirida gwenkamye, "Em ema kirekam Bian mo nwenak ëkarek gwe-gwenan." Hen em ba habe Kristen bose omka husus eibirida gwenan? Emki ëenlala gwen: Lamkam de Bian nësa kitak klis gul zunkam, Zen sa nësa anakan takensibirida gwera, "Em ba habe kirekam enaka karek la gwibik?" ¹¹ Sap Alap mo olak anakan lwak, "Ëe, Ngaya Zini Alap, ama

emsa gubirida'an:
Eiwa, tingare zini boklesa sa
ap kom da gweblal,
hen anakan sa Asa nen gwe-
blal,

'Em in, eiwa, Alap.' **

¹² Zen in zep, Zen diki
Alap Zën sa nësa nëre mae
mo auhu-kamanak de gwën
hap takensibiridala, hen Zen
diki Zen sa nëno mae mo
karek-karekna anakan nëp
klis gulzimdi, "Em kirekame
karek gweka."

*Mae hap de ol: Bahem ere
mae mo Kristen bose walya
karek san dep de titi tan
makan gweibirida gwen.*

¹³ Sap nësa Bian kirekam
sa klis gulu, zep nen bap
nen nënaka anakan klis gul
gwen, "Em ema kirekam
ëkarek gwe-gwenan." Diki
anakan nen nënaka alp
gwibirida gwen, "Ëe babë
ëre mo Kristen bosena karek
san dep de titi tan makan
gwëblan. Ki zen sa tol
kareknak zara." ¹⁴ Ansaë
an kon ebe mae hap ayang
gulzim'in, desa Bian Yesus
Zën abe hap golblaka: Tem-
banena hom tangan- dekam
de Bian mo nwenak ëkun
gwen hap denaye. Hwëna
zi de anakan eisbinni, "Ëe
asa tembanena an kon Bian
mo nwenak kun gwer," ki
zen bap zen twinbin. Hen
Kristen bose zem bap zen
twinbin hip titi tan. Sap
zëbe hap eiwa man nwe-
mase gwe'an- golsriwen
tembane. ¹⁵ Sap em de
Kristen bose uk mo nwenak

zëno golsriwen tembanesa
twinbinkim, zen dekam sa
zëre mo enhonak anakan
eisbiri, "Abe hap sap kire
tembanesa de twinbinni
karek, hwëna anik ki aka-
sibik." Hwëna zëno enhona
sa hyanak dowebla hanala.
Zep em de zëno nwenak
kiresa twinbinkim, em ema
karek san dep de titi tan
makan gwëbla'ara, hen ki
home kwasang gwebla'ara.
Sap Kristus zëbe hap hen
tilki. Zep bahem zëno
enho nik dikim dowebla
hanan hap titi tan makan
gwëblan- zëno nwenak de
twinbinkimye. Zen mana
tol syauk sun de ora san
ang gwenanka. ¹⁶ Zëno nwe
srëmnak sap esa. Sap em
mese tame gulku, "Kiresa de
twinbinkim ëe homë karek
gwe'an." Sap zini in Alap
mo dwam gwibinsi srën
tame gu'ura, zep bahem
zëno nwenak twinbin. Ki
hwëna em insa Alap mo
dwam gwibinni srën tame
gulku, dekon sa hwëna emsa
anakan enlala gweblala,
"Zen man kirekam karek
gwe'ara." ¹⁷ Sap tembanena
hen ba maesa de otdebin hip
dena, zen Alap mo nwenak
bol-zaun nuka hom. Diki
nen men zene Alap mo
irik ginnik lowehe gwe'an,
an diki zen nëbe mae hap
bol-zaun tangan wenyaye:
Zëre mo Enho nakore isrip-
sri naban nen nëre mae
mo Kristen bose walya ban
aha-ere enlalakam Alap mo
dwam gwibin en san lowehe

* 14:11 14:11 Yes. 45:23

gwen. ¹⁸ Tingan men zene kirekam Kristussu ang ë gweblanan, Alap man nësa sam gwesibirida gwe'ara, hen zi bosyanna sa hen nësa sam neisibirida gwer.

¹⁹ Zen in zep, Kristen zini nen nen ëalp gwe-gwen-dekam de aha-ere enlalakam lowehe gwen hap, ekakim nënaka Kristus en hon dikim tatem ëzauk zahen hap dena kim titi la gwibik. ²⁰ Zep em bahem Alap mo zi syal gwibinsi karek ta gwibinzëno mae mo nwenak de zëno mae mo golsriwen tembanesa twinbinkimye. Sap eiwa tïngare tembanena Alap hom golsriwe'ara. Hwëna em de Kristen bose uk mo nwenak twinbinkim, hen zen de emsa de hla tankam ein mas gwenkam, ki em mese desa kareknak drë nenda. Zep em hen dekam mese karek gwenda-kirekam de gwëblankamye. ²¹ Zep tweran ninsi bahem kire nik mo nwenak twenblanda gwen. Anggur hona hen bahem desa de otdeblanda gwen srëm zi mo nwenak otdeblanda gwen. Hen ahakore nik mo golsriwen syalsa zëno mae mo nwenak bahem mae gol gwen. Ki hwëna desa esa kim karek san dep de titi tabin makan eibirida gwer. ²² Zep men kirekame Biansa tembane mae hap dena laïbli'ara, zen diki ere mae en mo enhonak em lone gwen- Alap en de emsa tawa gwibirida gwen hap. Zep men zene

anakan eis gwibirin, "Ëe kirekam de gwënkam, kareksa homë go'an," em isrip-sri gwibinnike lowehe gwe'an. ²³ Hwëna zi de enlala nik anakan beya gwenkam, "San ha ëe twinbin? San ha babë?"-kire zini bap zen twinbin. Sap zen de twinbinkim, ki zen sa Alap mo nwenak karek gwera, sap zen hom anakan taïbli'ara, "Ëe de desa twinbinkim, ëe homë dekam karek gwe'an."

Zep em de ba maesa anakare enlala naban syal gwibinni, "Alap hom dekam asa sam gwesibli'ara," ki em eiwa zëre mo nwenak mese karek gwenda. Sap em home ere mo syala insa anakan taïlibi'ara, "Alap man kire syala sam gwesibi'ara."*

15

Men zen Kristussu de taïbli'annak ëtatete gwe srëm gwe'an, desa de kirekam mas gwibirida gwen hap de ol.

¹⁻² Nen men zene Kristussu de taïbli'annak ëtatete gwëk, nen bap nen në-en de nënaka sam gwesibirida gwen hap syal ta gwen. Hwëna men zen ëtatete gwen srëm nakon anakan nama neis gwibi'in, "Tembanena an sanë twinbin? San babë?"- zen de hen nësa sam gwesibirida gwen hap nen hen syal ta gwen. Hen nen mas gwibirida gwen- zen dikim hen Bian

* 14:23 14:23 Yak. 4:17

Yesusu de taïblihlannak tatem ëzauk zahen hapye.
 3 Sap Kristus Zen hom zë-en dikim sam gwesin hip syal gweka- men kirekam zëbe hap dena Alap mo olak lwakke, Zen kim Alapsa anakan gublukaye,

"Alap, zini men kim Emsa lamang da gwek, Ëe hwëna dekam ama eisbik- san de Asa de lamang tanna kiye."*

4 Tingan men zen kirekam Alap mo ëpba olak ale nul gwek, zen nësa dikim tawa ta gwibin hip, hen enlala tatetesa dikim nëbe mae hap zer gwizimdin hip. Nen dekam anakare enlala naban esa tatem ëzauk gwer, "Nen an Alap mo taha terenake lowehe gwe'an, hen Zen sa zëre mo ol gungusu nëbe mae hap kitak sul sonezimdi." 5-6 Sap Zen Alap Zën kirekam de enlala tatetena zer gwizimnira, nen zebe enlalana ëdowe hana srëm gwe-gwenan. Dikire Alap ebe mae hap aha-ere enlalakam dikim lowehen hap dena etan mas gul gwizimk- apdekam ekakim aha-ere enlalakam Bian Kristus Yesus mo Bian Alapsa boltere la gwek, men kirekam Kristus Yesus nësa dwam gwibirida'arake.

Mae hap de ol: Yesus Zen Yahudi zi en hap hom hata zaka, zep bap nen kire hap nënaka klis gul gwen.

7 Zen in zep, aya-wal oso-wal, Kristus hom nësa anakan klis gulku, "An

Yahudi zi. An Yahudi srëm zi." Zep nen hen bap nen nënaka kire hap klis gul gwen. Hwëna Alap mo bose dikim teipsin hip nen nënaka anakan enlala gwibirida gwen, "Zen ano Kristen bose." 8 Emki ëenlala gwen: Kristus Yahudi zisi de babu gwibiridan makan hata zaka- Alap mo ngaya tabin hip de kalangna mensa auyan-aza zemka gu-gubirida gwekake, desa dikim sul sonezimdin hip. Zen dekon zep tanggan dam gwesinin, "Alap eiwa taïblihlann tanganna." 9 Hwëna Kristus hen Yahudi srëm zi hip hata zaka- zen dikim hen Alap zëre mo kwasang-kwasang nakon Zënaka boltere ta gwen hap. Sap Alap mo olak Kristus mes hamal hap Alapsa anakan gubluka,

"Ëe asa Yahudi srëm zi niban eno bosena ziteip gulsuk gweblal, hen terya ban asa eno bosena ziboltere gul gweblal."*

10 Hen Musa Alap mo olak kire hap hen ale gulku, "Yahudi srëm zi, em Alap mo nonol hlil irin zi niban em apdekam Alapsa isrip-sri gwe-gweblan."*

11 Etan ahana Yahudi srëm zi hip dena buku Mazmuruk anakan ale nuk, "Tingare zi ausuna Alapsa em isrip-sri gwe-gweblan.

* 15:3 15:3 Mzm. 69:8-10

* 15:9 15:9 2Sam. 22:50; Mzm. 18:50

* 15:10

Hen tūngare okamanak de zini Desa en boltere la gwek.”*

¹² Hen Yesaya Bak Alap mo ola anakan ale gulku,

“Daud Bak mo weinak de irik gin hip de Zini men Zen de hata'an zaka,

Zen Zen sa hen Yahudi srēm zi ausuna irik gili.

Hen zen Desa en sa engaya gwen hap blol nē gweblal.” *

¹³ Zen in zep, sap em hen mese Bian Yesussu laibliblak, Ee in zebē Alapsa ebe mae hap abe ta gwenan-Zen de isrip-sri enlalasa ebe mae hap mamkam ing ta sone gwizimdin hip, anakare enlala naban, “Nen an eiwa Alap mo taha terenake lowehe gwenan.” Dekam Alap mo Enhona sa emsa golēlowe gwera, hen dekam esa anakan de tame gunnu esek ulse gwer, “Alap mensa nēsa gu-gubiridaka, nen eiwa esa ulin.”

Mae hap de ol: Paulus kire hap Romak de Kristen zi hip udobe naban ale gul sonezimki.

¹⁴ Zep aya-wal oso-wal, ee anakare enlala nabanē suratna ansa ebe mae hap ale gul sonezimk, “Romak de Kristen zini in dawem-dawem tanganna. Zen hen dawemsa aha zi hip henhenkam noltrei gwizimnin. Zen hen mes Alap mo dwam gwibinni tame nuk, hen

dekam aha zisi desan dep tūti da gwibirin.” ¹⁵ Sap ee mesē kirekam emsa taiblibiridak, in zebē anakan enlala gwek, “Ee anik etan udobe naban suratkam enlala sobiridak, sap Alap mes ki zēre mo kwasang-kwasang nakon syala ansa abe hap wei yul soneblaka.” ¹⁶ Sap

Zen eiwa mes asa dam tasiki- Kristus hup de ol dawemsa de Yahudi srēm zi mo lang-lang san golzim halada gwen hapye. Zen kim Kristussu daibli gwebla'an, Alap dekam zep zēre mo Enhokam ngan tasik gwibi'ira. Yahudi srēm zini in dekam zep zēre mae mo timni Alap en hap sosok nul gwebla'an- otweran ninsi de Alap hap de kalsnak lone seblan makanye. Alap man tangan dekam sam gwesibirida gwe'ara. Ano syala zep nwe-mase gwe'an-san de Alap mo golak de syal gwe-gwen zi de otweransa tru tase gweblanna kiyē.

Hwēna ano syala otweran tangan hap hom. Zen hwēna dekam zini zēre mae mo timni Alap hap sosok nul gwebla'an. ¹⁷ Zep zen in zebē Alap mo nganak de ēre mo syala insa Kristus onakon sam gwesik gwibi'in ¹⁸ hen boltere gul gwe'an. Sap zen ano syalsa hom. Zen Kristus ap wei yul soneblaka- Yahudi srēm zini emsa dikim Alap osan dep zon guluda gwen hap,

* **15:11** 15:11 Mzm. 117:1 * **15:12** 15:12 Yunani olkam, Paulus man anakan Yesaya mo ola insa ale gulku, “Isai Bak mo ausu nakon sa hata'an zaka...” Isai, zen teipsin zini Daud Bak mo Bian. (Yes. 11:10)

sap ano ola kon de Biansa taibliblankam, hen ano banakare syal mae nakon de taibliblankam. ¹⁹ Sap Alap mo Enhona man abe hap sosonna gol gweblanda, zen in zebë Yahudi srëm zi mo ngirënnik sërkam de owas-owasna syal gwegwibirin- dekam de zen hen Kristussu taibli gweblan hapye. Kirekam de sosonna in, dekam zebë Yesus hup de ol dawemna insa ë-ë san sowe henkam anakan gol halada gwek, "Zen Zen-nësa de ngaya tabin hip de Teipsin Zi niye." Nonol tanganna Yerusalem konë kon gwesik hanak, hëndep langna Ilirikumk golhatak. ²⁰ Sap ëe ama anakan dwam gwe-gwenan: Men zëwe Kristus mo bosena nasalbir srëm gwe'an, desan de tawa tabirida gwen hap. Sap ëe ama baes gwek- aha mo nga syal gweblannak de otanesa eiyas gin hipye. ²¹ Zep ano kirekam de syala in, zen man dakasti'in- Alap mo olak men kirekam ale nukye, "Zini men zen Alap mo zer sonen Zi hip de ola nulin srëm gwe'an, zen sa nulin gwer. Hen men zen ësane gwe srëm gwe'an, zen sa ësane gwenkam hëndep tame nul."*

Paulus mo Romak de Kristen zisi de amjanbin hip de kalang ol:

²² Kirekam de langa san golzim halada gwen

srëmkam, ki amaka Romak de zini emsa nabakam amjanbik. Hwëna ama hir-hir gwek. ²³ Hwëna angkam mesë an san de langna beyakam amjanbinkim sul soner. In zebë hwëna ebon mae osan dep isrip-sri naban kalang gwe'an, sap orep mesë emsa de amjanbin hip kalang gwe-gwek. ²⁴ Sap ëe angkam Espanyol san debë hen kalang gwe'an. Zen dekam asa hen emsa amjanbir kinzil. Dekam asa isrip-sri naban apdenak emsa golëlowehe inendal. Dekon em neik hwëna asa Espanyol san dep de song gwennak mas ëblak. ²⁵ Hwëna angkam nonol Yerusalem san debë song gwe'an- zëwe de Kristen zi tahalha hap de te-alasa zerzimhan hap. ²⁶ Sap Makedoniak de Kristen zini hen Akayak de wenya zen mes zëre mae mo kwasang-kwasang nakon te-alana tagam dak- Yerusalemk de Kristen zi tahalhasa dikim mas gwibiridan hapye. ²⁷ Zen zëre mae mo enlala enkam ki Yerusalemk de Kristen bose zemka de te-alakam mas gwibiridan hap ola aha-en nuk. Sap kirekam man tangan zëbe mae hap sam gwesizim'in. Sap Yerusalemk de zini mes nonol zëbe mae hap hëndep dikim lowehe gwen hap de te-alana nër sonezimk. Zep man tangan sam gwesinin- Yahudi srëm zi de okama ennak dep de te-ala enkam

* 15:21 15:21 Yes. 52:15

mas gwibirida gwenkamyē.
 28 Zep ēē kimē syala ansa sul sonesi'ik, te-alana insa de zezim hankam, zen dekam asa Espanyol san dep emsa amjanbir kinzil.
 29 Hen ēē ama Kristussu blol gwebla'an, ēē de ebon mae onak hata zankam, Zen sa abe hap hē'ho gwibin nika golblala- desa de hwēna ebe mae hap kae gwibir-zimdin hip.

30 Aya-wal oso-wal, nen angkam mese apdekam Bian Yesussu eirink, hen Alap man zēre mo Enhona nen dikim nēnaka hwē-hwēkam kwasang gwibirida gwen hap dena ing ta sone gwizimnira, zen in zep emki hen abe hap enlala zon tasiblīn naban Alapsa abe ta gwen.
 31 Mae hap em Alapsa abe ta gwen: Yahudi mo langnak de Bian Yesussu taibliblan srēm zi mo taha nakon deka asa hīl tī sone gweka, hen dekakim zēwe de Kristen zini in ano syala ansa isrip-sri naban nulink.
 32 Kirekam de Alap mo dwam gwibin sin lwankam, ēē isrip-sri enlala naban asa ebon mae onak hatazal, hen eban mae de lowe henkam ēē asa tangan sam gwesil.

33 Alap men Zen zēre mo tahana nēbe mae hap deisu guzim'ira, dikire Zen emsa kitak kara ta gwibik. In eiwa tangan!

16

Paulus mo dawem gol sonen ol:

1 An kon an, em dikim nēre mae mo somola Pebe Baksa tame gun hubē ale gulzim'in: Zen Kengkreyak de jematnak de zi mo tahasa trī so gwizimnin. Zep emki desa dawemkam gul irin, 2 sap em mese apdenak depan mae Bian Yesus hun ēraha-en gwek. Emki zēno tahalhasa sul sonebin, sap zen hen mes Kristen zini beyakam mas gwibirida gwek. Asa hen ki mas gwe-gweblak.

3 Ano dawem gol sonen ola ansa ēre mo wal bose darena Priskila ne Akwila nikip ayang ulzimk. Zen aban mae apdekam Kristus mo nganak syal ta gwenan.

* 4 Hen Kristus hup de jal hap kim sap asa da'ak, zen zen hwēna asa de ērzaunnuk līn hīp alp eisik. Hen zen dekam asa en hom kirekam mas ēblak, hwēna tingare Kristen zisi mas eibiridak. Sap asa de ngaya la srēm gwenanam, ki ahakon molya ēKristen gwe'anam. Zen zep Yahudi srēm zini men zen abon onakon ēngaya gwen hap de ol dawemna nulin gwenan, zen hen zēbe nikip dawemsa nolzim'in. 5 Hen ano dawem gol sonezimdinni emki hen gubiridan- jematna men zen zēno nik mo golak tagal gwe-gwenanke, zēbe mae hap.

Hen ano dang tīnīnak de wal bosena Epenetus Baksa enblak, "Paulus dawem ensa

* 16:3 16:3 Priskila, zen we bose. Akwila, zen zi zem. (Kis 18:2-3; 18:18; 18:26)

ep gol soneblaka." Sap Asia mo lang nakon, zen zen nonol Kristussu taibliblaka. ⁶ Hen kirekam Maria Baksa enbik, "Zen dawem ensa ep gol sonebirki." Zen ebe mae hap de dawem hap mes syala dohon-hon naka gol gwek. ⁷ Hen Andronikus ne Yunia neka enzimk, "Zen dawem ensa ebe nikip gol sonezimki." Zen ano Yahudi bose, hen zen apdekam asa bwina⁶ ergwë gwek. Zen Kristus mo dam sosun we-zi dare, hen ahakore dam tasibin wenya man sam neisik gwizimnin. Hen zen zen nonol abon onakon Kristussu laibliblak. Ee hwëna zëno nik mo lure nakonë taibliblak. ⁸ Ano dang tininak de wal bosena Ampliatussu hen enblak, "Paulus dawem ensa ep gol soneblaka." Sap ee deban mesë apdenak Bian han ëraha-en gwek. ⁹ Urbanu'u hen enblak, "Paulus dawem ensa ep gol soneblaka." Sap ee deban mae apdenak Kristus mo nganak syal ta gwenan. Ano dang tininak de wal bosena Stakis Baksa hen kirekam enblak. ¹⁰ Hen kirekam Apeles Bak hap ano dawem ola ayang ulblik. Sap desa kim Kristus hup de jal hap karek dak, zen hom dekam Kristussu hli taka. Zen hëndep angkam

nama tatem zau'ura. Hen Aristobulus Swe hon de syal ta gwen zini enbiridak, "Paulus dawem ensa ebe mae hap gol sonezimki." [†] ¹¹ Ano Yahudi bosena Herodion Baksa hen enblak, "Zen dawem ensa ebe hap gol soneblaka." Hen Narkisus Swe hon de syal ta gwen Kristen aya-wal oso-walya enbiridak, "Zen dawem ensa ebe mae hap gol sonezimki." ¹² Hen ano dawem gol sonen ola we darena Tripena ne Triposa neka enzimk, men zen hen Kristus hup de syal dohon-honna ol gwenanke. Hen ano dang tininak de somola Persis Baksa hen kirekam enbik, sap zen hen kirekam de syal dohon-honsa gol gwek. ¹³ Hen ano dawem gol sonenna Rufus neka an zeban enzimk. Kristus man tangan sam gweka- Zen kim desa zëre mo syalsa de gol gwen hap dam tasikiye. Hen an zem insa, ee ama tangan gweibik- san de ano ane tanganna kiye. ¹⁴ Hen ano dawem ol gol sonenna enbiridak- Asinkritus, Plegon, Hermes, Patrobas, hen Hermas Baksa, hen tüngare aya-wal oso-walya men zen deban mae lowehe gwenan. Desa kitak enbiridak. ¹⁵ Hen ano dawem ol gol sonenna

[†] **16:10** 16:10 "Aristobulus Swe hon de syal ta gwen zi" hip dena awe, Paulus man Yunani olkam anakan ale gulku, "Aristobulus hon de wenya." Dekam man nwe-mase gwe'an, Paulus Aristobulus zëre hap hom dawemna gol soneblaka. San ha zen dekam mes yap tilki- men kirekam hen orep tangan de Kristen zini ale nulblikke, hen san ha dekam Kristenkam de babu zem man yap tinkim hli yuludaka? Ahaksa, san ha zëno golak de lowehe gwen wenya kip gol sonezimki?- men zen en ëKristen gwekke. Ayat 11nak Narkisus Bak hap dena hen kirekam lwa'an.

enbiridak- Pilologus Baksa, Yulia, Nereus, hen zëno somola, hen Olimpas Baksa, hen tîngare Kristen gwen wenyä men zen deban mae lowehe gwenan. Desa hen kitak anakan enbiridak, "Paulus ebe mae hap dawem ensa gol sonezimki." ¹⁶ Men kirekam Kristen zini ëtagal gwennak ëgwë gwenan, ansa de baca gulsun hyanak emki kwasang naban enaka tahasa golëtowaran. Tîngare awe de aya-wal osowalya zen dawem ensa ebe mae hap nol sonezimki.

Aumwa hap de ol zîm-zîm:

¹⁷ Aya-wal oso-wal, ëe etan aumwa hap ol zîm-zîmsi ebe mae hap mas gulzim'in: Men zen ëhliwen hap emsa titi da gwibirin, desa bahem salbirida gwen. Sap zëno mae mo tawa tabinni in hom apde në'an- men kirekam nonol emsa tawa da gwibikye. Sap zëno mae mo yasik tabinni in, dekam zep zini Kristussu de taïbliBlan nakon ëaltil gwenan. Zep kirekam de zini langa lasik gwibik. ¹⁸ Sap kirekam de zini, zen nëno mae mo Teipsin Zini Kristus mo syalsa hom no'an. Zen hwëna zëre mae mo dwam-dwam enlalasa dikim sul sonen hap kirekam syal ta gwenan. Zen yasik tabin hip ol dërek-dërekka ba tame gun srëm wenyaka nolëton gwenan, hëndep desan zep ang ta gwenan. ¹⁹ Hwëna emsa tîngare Kristen zini mes anakan tame dabik,

"Romak de Kristen zini, zen eiwa tangankam Bian osan ang ta gwe'an." Zep kirekam de emsa sane ta gwibinkim, ëe ama tangan emsa isrip-sri gwibirida gwenan. Ëe in zebë emsa titi tabi'in: Enlala blala ban em dawem ensa gol tine gwen. Hwëna karek gol gwensa em hwalebin. ²⁰ Alap men zen tahana nëbe mae hap deisu guzim'ira, Zen sa nabakam dowal mo kigisa nëno mae mo tana iltikinnik drënera- nen dikim zë zaublu inen hapye. Dikire Bian Yesus onakore kwasang-kwasangna eno mae mo enhonak lwa gwek.

²¹ Kristus mo nganak de syal bosena Timotius hen dawemsa ebe mae hap gol sonezimki. Hen kirekam ano Yahudi bose walya Lukius, Yason, hen Sosipater Bak, zen hen dawem ensa ep nol sonezimki. ²² Ëe, Tertius, men zenë suratna ansa Paulus mo ol san ale guk, dawem ensaë hen ebe mae hap gol sonezim'in, sap ëe an hen eno mae mo Kristen bose. ²³ Gayus Bak hen dawem ensa ebe mae hap gol sonezim'ira. Ëe, Paulus, angkam zëno golakë gwë'an, hen awe de jematna zëno golak tagal gwe-gwenan. Ë yala awe de pemerinta mo te-ala aït gwë-blän zini Erastus Bak hen dawem ensa ebe mae hap gol sonezimki. Nëno mae mo Kristen bosena Kwartus Bak hen kirekam.

[²⁴ Dikire Bian Kristus Yesus mo kwasang-kwasangna ebon mae onak

lwa gwek. In eiwa.] ²⁵ Men kirekamë Kristus hup de ol dawemna gol halada gwenan, nëno mae mo Alapna Zen sa emsa Yesussu de taïbli-blannak dikim tatem ëzaun hup tatete ta gwibiri. Orep Alap mo kire hap de kalangna zi hip man aning gul gwizimki.*

²⁶ Hwëna ëe zebë angkam zëno orep de ol aning gunnu insa Yahudi srëm zi sin dep golzim halada gwe'an- men kirekam hëndep de gwë gwen Zini Alap Zëna abe hap syala wei yul soneblakake, hen men kirekam orep zëre mo olsa de ayang gul gwen zini hamal hap ëgu-guk gwekke. Hëndep em Yahudi srëm zi ausuna zebe angkam Kristussu laïbli gwebla'an hen ang ë gwebla'an. ²⁷ Dikire Kristus Yesus onakon Alap mo bosena hëndep denaban teip nulsuk gweblak, sap Alap Zen Zen aha-en tangan-enlala blal Zi niye. Amin.

* 16:25 16:25 Ef. 1:9-10

Paulus mo surat Korintusk de Kristen zi hip

1-2 Korintusk de Alap mo hlil irin zi hip,

Paulus onakon, hen nère mae mo wal bosena Sostenes onakon:

Dawem! Ëe, Paulus, mae habè ep ale gul sonezim'in: Sap Alap zère mo dwam gwibin sin mes asa dam tasikì- Kristus hup de olsa de gol halada gwen hapye. Hen emsa mes Alap kwang guludaka- Zèn dikim emsa bi gwibiridan hap. Zep em kime Kristus hun ëraha-en gwek, Zen dekam zep emsa lalak tasibirki. Zep men zen Bian Yesus hup tìngare lang nakon boklena kom dabra tine gwenan, em hen mese deban mae siri gwek. Sap Yesus in kitak nèno mae mo Teipsinni.

³ Zen diki Bian Alap ne Bian Kristus Yesus ne sa kwasang-kwasang zemka mamkam ebe mae hap ol gwizimdi. Hen nen zère nik mo taha terenak esa lowehe gwer.

Paulus kim Alap hap dawemna golblakake, sap Alap mes zèno tawa tabin nikon Korintusk de zi hip hë'ho gwibin nika gol gwizimki.

⁴ Ëe ama Bian Alap hap dawemsa golbla tine gwenan- mae hap: Sap em ano tawa tabin nikon

mese Kristus hun ëraha-en gwek, zen in zep Bian Alap sosonna zère mo kwasang-kwasang nakon ebe mae hap sowenkam gol gwizim'ira. ⁵ Sap em kime Kristus hun ëraha-en gwek, em dekam zebe ere mae mo enhonak sowehen tangankam eisbik- sap ol toran hap dena, hen enlala blal hap dena. ⁶ Zen dekam zebe anakan dam ulsuk, "Paulus mensa Kristus hup de ola golhata zaka, zen eiwa de tanganna." ⁷ Zep angkam sosonna mensa Alap mo Enhona nèbe mae hap gol gwizimnira, em home aha-en mae tahalha eibi'in. Em in zebe isrip-sri naban Bian Yesusu ës gwebla'an- Zënaka de etan zertrè zannak depye. Ëe in zebè Alap hap dawemna anakan gol gweblanan, "Ema asa sam ta gwe'ara." ⁸ Zèn sa emsa tatete ta gwibiri, hëndep zère mo lwa halzan hap de yaklanak de zaunnuk zep esa enho kles gwesin srèm nik ëzaul. ⁹ Alap sa kirekam ebe mae hap syal gwibir-zimdi, sap Zen zère mo ol gu-gunnu man sul sone gwenda. Zen bëjen emsa eititi gwibiridan, sap Zèn emsa kwang guludaka- zère mo Tanena Bian Yesus hun dikim zergolek de gwen hapye.

Mae hap de ol jalse gwen: Em ba habe ëhliwe gwenan?

¹⁰ Aya-wal oso-wal, ëe Bian Yesus mo bosekamè emsa gubirida'an: Enlalasa

em aha-en ta gwen- dekam de ehliwe gwen srēm hapye. Bahem enaka jakal gwibirida gwen, hwëna banakare maesa de dwam gwibinni ahaksa kalang gwibinni, nonol em enlalasa dawemkam aha-en ta gwen. 11 Sap Kloë mo iyena man asa nenblazak, "Korintusk de Kristen zini man ëdarak gwe-gwenan." 12 Insa darak gwen hap dena emsa gubiridal, zen anakan de ëgwë gwensa: Ahakon ema ëgu gwenan, "Ëe an Paulussu de ang gweblan zi." Ahakon ëgu gwenan, "Ëe Apolo'a de ang gweblan zi." Ahakon ëgu gwenan, "Ëe Petrussu de ang gwe-blanna." Hen ahakon ëgu gwenan, "Ëe Kristussu de ang gweblanna." 13 Hwëna kirekam de lwankam, ki san Kristus mo timni esa blum ul?- deban de srën-srënkam lowe hendan hapye. Ahaksa san ha te-lidak sonnäk ebe mae hap ëyë tik? Ki san emsa ano bosekam baptis dabik? 14 Angkam ëe ama sam gwesi'in— mae hap: Ëe homë emsa baptis tabik. Ëe diki Krispus ne Gayus en nekaë baptis sok. 15 Zep ebon mae onakon ahana bëjen anakan gun, "Paulus zëre mo bosekam asa baptis taka." 16 O ahakon mesë hen enlala gwibiridanan: Stepanus Baksa hen zëno golak de wenya, zen hen ëyë baptis tabik. Hwëna dekon ahakorena, ëe homë enlala

gwe'an. 17 Sap Kristus asa zisi de baptis ta gwibin hip hom dam tasiki. Zen diki zëre hap de ol dawemsa de gol halada gwen hap asa dam tasiki. Hen Zen anakan asa gubluka, "Auhu-kama zi mo enlala blala bahem ëre hap de ol dawem naban siri gun. Ëre hap de te-lidak soblan hap de ola, diki zen zen bol-zaun gwen." Zen mae hap ki kirekam asa gubluka: Sap zi mo ëhalen hap de sosonna, zen kitak zëre hap de te-lidak soblan ennak lwa'an.

Mae hap de ol: Kristus hup de te-lidak soblanna, zen zëwe Alap zëre mo enlala blala nëp zertreizimki.

18 Sap men zen juwen hap de ora san ang ta'an, zëbe mae hap Kristus mo te-lidak sonnäk de tinni, zen asyas ol makan lwazim'in. Hwëna nen ëngaya gwen hap de ora san de ang tan wenya, nen ema anakan tame ul gwenan, "Alap mo sosonna, zisi de ngaya tabin hip dena, zen zëwe." 19 Sap Alap mo olak man lwak,

"Auhu-kama zi mo enlala blala Ëe asa hom tazim.

Nwe hleng gwen wenyik mo tame gunnu Ëe asa jek-jak gulzim."*

20 Zep auhu-kama nakore enlala blalsa de tawa tabin hip de wenya, hen seko-lasa de sul sonen wenya, hen ol gulsun-gulsun hup de ëtewesin wenya, zëno mae

* 1:19 1:19 Yes. 29:14

mo auhu-kama en nakore tame gunnu in Alap mes joblo-top gulzimki. ²¹ Sap Alap zère mo enlala blalkam mes tingare zini gubiridaka, "Em bëjen em ere mae mo enlala blala kon Asa tame tan." Zen hom kirekam dep dwam gweka. Hwëna Zen a kirekam mo nësa angkam gubirida'ara: "Ola mensa ena 'asyas ol makan' enlala ei gwibirin, hwëna zen dekon asa emsa ngaya tabir-em de desa taïbliinkimye."

²² Hwëna Yahudi zini, zen nonol owassa de goltreizimdin hip ëabe gwe-gwenan- dekam de taïlbin hipye. Hwëna Yahudi srëm zini, zen zère mae mo enlala blal en san de ang tan hap ëdwam gwe-gwenan. ²³ Zep nëno mae mo tawa tabinni, Kristussu de te-lidak sonnak makan ta irin hip dena, Yahudi zinik man jawe guk hana gwenan. Hen Yahudi srëm zini, zen man asyas ol makan enlala nei gwibirin. ²⁴ Hwëna nësa men desa Alap Zëna kwang guludaka, sap Yahudi zi, sap Yahudi srëm zi, nëbe mae hap Kristus hup de ola in man nwe-mase gwizim'in, "Alap mo sosonna hen enlala blala zen zëwe." ²⁵ Zep Alap onakore enlala joblo-top makare ola in, zen hwëna auhu-kama zi mo enlala blalsa man gulmun'un. Hen Alap onakore asyas makare ola in, zëno sosonna man taman kini'an- auhu-kama zi mo soson nakonye.

²⁶ Aya-wal oso-wal, emki ëenlala gwen- men kim Alap emsa kwang gulu-dakake. Dekam em auhu-kama zi mo nwenak, bose nabarena beya naka hom. Em in totore lowehen zis-son srëmna hen enlala joblo-topna, auhu-kama zi mo nwenakye. ²⁷ Hwëna Alap enlala joblo-top wanya emsa kwang guludaka- dekam de enlala blal wenyik ësa her gwe-gwen hap. Hen Alap soson srëm wanya emsa mes hlil inki- dekam de soson wenyik ësa her gwe-gwen hap. ²⁸ Mensa bose nabare wanya anakan lamang da gwibirin, "Wakin totore zi- ba maesa de tame gun srëmna," hwëna desa mes Alap dam tasibirki- desa de bose nabare wanya in hap lamkam anakan golëtreizimdin hip, "An zen ano nwenak de ëdakastin wenyaye. Em hom." ²⁹ Mae hap ki kirekam syal gwibirki: Auhu-kama zi dikim Alap zère mo nwenak zënaka bolte-bolte ta gwibin srëm hap. ³⁰ Sap nen Alap zère mo syal en nakone ki Kristus hun ëraha-en gwek. Zen zep nëbe mae hap de ausu hap Desa en drë neka. Zep nëno mae mo enlala blal hap dena Zëbon. Dam-damkam hen lalakkam de Alap mo nwenak gwën hap dena hen Zëbon. Hen ëngaya gwen hap dena Zëbon en. ³¹ Zen in zep Alap mo olak anakan lwak,

"Zini diki Bian ensa zen

boltere ta gwen.

Zënaka bap zen.”*

2

1 Aya-wal oso-wal, ëe kimë ebon mae hatak-Alap onakore ol dawemkam dikim emsa tawa tabin hip, ëe homë ëre mo ola sam-sam gul gwek- dekam de em asa enlala gweblan hap, “Zini an zëno enlalana blala.”

2 Sap ëe mesë enlalana anakan hohle ta guk, “Eë de zëbon mae gwënkam, ëe Kristus Yesus de zëbe mae hap te-lidak sonnak tïn en hap denaka asa tawa ta gwibir.”

3 Eë kimë eban mae golëlowehe gwek, ëe dekam sin-sinni, hen aïrïn hip ama yal-yal gwe-gwek.

4 Ano tawa tabinni dekam, ëe homë ola sam-sam gul gwek-dekam de em asa enlala gweblan hap, “Zini an zëno ola soson tanganna- enlala blala ban.” Hwëna ëe Alap mo Enhonakë yaïng gwe kinï gwek- anakare enlala naban, “Zen Zen sa zëbe mae hap zëre mo sosonna goltrei gwizimdi- banakare owas maesa de syal gwibir-zimdinkim.” Hëndep em zebe zëno sosonna hla kuk.

5 Eë mae habë kirekam gwëk- em dikim auhu-kama nakore enlala blalsa abon hla tan srëm hap, hen desa de em taïblibin srëm hap. Hwëna aena diki anakaresa de hlaulblun habë sam gwesik, “Zen Alap mo soson nakon syal gwe-gwenda.”

6 Hwëna Kristen zini nëno mae mo tawa tabinni, Kristus de nëbe mae hap te-lidak sonnak tïn hip dena, zen sap enlala blala ban. Hwëna auhu-kama ennak de enlala ëlwa gwen zini bëjen enlala blala insa tame tan, sap zen Alap onakorena. Diki men zen Kristus hun de zeraha-en gwennak ëzise gwe'an, zen en sa enlala blala insa tame da gwer. Sap enlala blala men dekam tawa la gwibirin, zen auhu-kamana an kore naka hom, hen men zen angkam teipsinkim irik nïl gwe'an, zen hen dekore naka hom. Zëno mae mo irik ginni in nabakam sa jek-jak gwer.

7 Hwëna enlala blala men dekame tawa la gwibirin, zen Alap zëre onakorena- mensa menkam zi hip aning ta gwizimkike. Hwëna Zen sap orep mes okamana ansa de yang gul-sun srëmnak nësa anakan kalang gwibiridaka, “Enlala blala bare ol dawemna in san de ang tankam, zen zen sa ëre mo ngatannak yaïng gwer.”

8 Okamana awe de teipsin-teipsin wenya hom Alap mo enlala blal aning tanna insa tame dak. Sap zen de tame dananam, ki molya ngatan zi mo lang nakore Teipsin Zini Yesussu te-lidak sonnak makan da in-ninam.

9 Hwëna enlala blala insa de tame tan hap dena, desa mes Alap nëbe mae hap golzimki- men kirekam zëre mo olak lwakke,

“Zi mo hlaun srëmna, hen sane gwen srëmna,

hen enlala gwibin srëmna,

desa mes Alap hamal gulz-
imki-
men zen Zënaka enna nola
gweblananke,
zen en de desa tame gul
gwen hap.”*

¹⁰ Hwëna zen in zebe nen
angkam Alap mo enlala
blal aning tanna insa tame
la gwenan, sap nen zère
mo Enho nabane lowehe
gwenan. Sap zère mo
Enhona Zen kitak hëndep
olk en san denaka tame gul
gwenda- sap Alap zère mo
enlala aning tanna hëndep
kitak. ¹¹ Men kirekam hen
zi mo enlalana, zen diki zini
in zën en de tawa gweblan.
In zep hen kirekam Alap
mo enlalana zen diki Alap
zère mo Enho en de tawa
gweblan. ¹² Nen auhu-
kamana an kore enhosa
home eirink. Nen hwëna
Alap zère mo Enhosae
eirink. Zen in zebe tame
ul gwe'an- dawemna mensa
Alap totoresae nèbe mae hap
gol gwizim'ira, Kristus hun
de zeraha-en gwenkam.

¹³ Zep nen in dekame
tawa la gwibirin, zen auhu-
kama zi mo enlala blala
korena kim hom. Zen Alap
zère mo Enho nakore enlala
blalkame tawa la gwibirin.
Zen in zep Alap zère mo
Enho naban de zergwën zi
enna dam nulsuk gwenan.
¹⁴ Alap mo Enho naban
de zergwën srëm zini, zen
bëjen Alap mo Enho nakore
enlala blala insa dokwak
tan. Zèbe mae hap man
nwe-mase gwe-gwizimnin-

san de asyas ol. Tame gun
hup ki sap ëalp gwe-gwenan,
hwëna Alap mo Enho naban
de zergwën srëmkam, toton
bëjen tame gun. ¹⁵ Hwëna
Alap mo Enho naban de
zergwën zini, nen ema
tingare tawa tabinni anakan
klis ul gwenan, “An eiwa
Alap mo Enho nakorena. An
dekore naka hom.” Hwëna
auhu-kama enlala zi bëjen
nësa anakan tame tabin,
“Alap man zëno mae mo
tawa tabinni sam gwesik
gwibi'ira,” ahaksa, “Zen
hom sam gwesik gwibi'ira.”
Zen diki Bian Zën sa kirekam
klis gulu.* ¹⁶ Zep Alap mo
olak man anakan lwak,
“Zini toton banakan dep?-
Bian Alap mo enlalasa
de tame tan naye.

Zep nen toton bëjen nen
ol zim-zimsi zèbe hap
golblan.”*

Sap eiwa kirekam lwak,
hwëna angkam Kristus mo
enlalana nèbon mae onak
lwa'ara!

3

*Mae hap de ol: “Asa Apo-
los han Alap mo nganak de
syal ën zi darekam em enlala
gwe-gwizimdin.”*

¹ Aya-wal oso-wal, ëe
kimë emsa golëlowehe
gwek, ëe homë dekam emsa
anakan enlala gwibirida
gwek, “An kitak Alap mo
Enho naban nërgwë'an.
Anik olk san denaka tawa
ta gwibik.” Hwëna ëe

* 2:9 2:9 Yes. 64:4 * 2:15 2:15 1Kor. 4:1-5 * 2:16 2:16 Yes. 40:13

ama emsa enlala gwibirida gwek, "An nama okama naban noldokot gwe'an. Kristussu de taibliblannak nama wal baizil makan lowe he'an." ² Ano emsa de tawa tabinni dekam wal baizilsi de momkam taizibin makan lwa gwek. Bong hap de tembanena bejen em twinbin. Hwena angkam hen kire nike nama lowe he'an! ³ Sap em namae auhu-kama nakore hole-hle en san ang ta gwenan. Em namae wal bosa wal oban enaka enlala eibirida gwenan, "Zeno bosena bap zen abon onakon teipsiblin." Zen in zebe enaka husus eibirida gwenan hen edarak-darak gwe-gwenan. Zen in zep man dam gwesik gwenan: Eno mae mo auhu-kama nakore hole-hlena man emsa irik tabirida nasen gwenan- san de em eKristen gwen srēm zi! ⁴ Sap anakare nakon de enaka jakal gwibirida gwenna, "Ee an Paulussu de ang gweblan wanya," ahaksa, "Ee an Apolo'a," dekam man dam gwesik gwe'an: Em in nama auhu-kama enlala nabane lowehe gwe'an.

⁵ Ee dwan Apolos han apdenak- Alap mo nganak de syal e gwen zi dare sake. Alap mes srēn-srēnkam abe nikip syala wei yul sonezimki, hen em dekon zebe eei gwek. ⁶ Ee an eiyas ta gwen hap de zini. Apolos zen hokam de hlē tablanda gwen hap de zini. Hwena Alap Zēn zep sipni in sa gubirida gwenda, "Em esaltin,

hēndep eisi em etēn." ⁷ Zep ee eiyas tan hap de zini hen sap hlē tablanda gwen hap de zini, ee mam dare naka hom. Diki mamna Bian Zēen, sap Zen Zen syal gwegwibirida- dekam de eisi etēn hap denaye. ⁸ Zep eiyas tan hap de zi niban hlē tablanda gwen hap de zi niban apdenak- teipsin niye. Alap sa zēno mae mo syal hap de dawemna lamkam golzimdi- zere mae mo syal jam enkam. ⁹ Zep ee apdekam ere mo syal bosyan naban Bian mo syalsaē o'an. Em in san de Alap mo nga. Ahaksa em in san de Alap hap de golsa de ee syal gweblanna.

¹⁰ Sap Alap zere mo kwasang-kwasang nakon asa zer inki, ee zebē zere mo gola in mo mokona eiyas tak- san de ee gol syal gwegweblan hap de tewesin zi. Angkam hwena aha zi ayang da ine gwe'an. Men zen kirekam angkam syal ta gwe'an, zen dawem enkam zen syal gwe-gweblan. ¹¹ Sap ano tawa tabin nikon, em zebe tame uk, "Neno mae mo ngirin bol te makare Zini, Zen Kristus." Zep zini toton bejen aha tesya bolak etan ik gin- aha tawa tabinsi de zē mas gunkumye. ¹² Zep angkam zini man gol yala in sa de ayang-ayang tan hap srēn-srēnkam ealp gwe-gwe'an. Ahakon emaskam de syal gweblan hap, ahakon perakkam dep, hen ahakon kaso lilingtinkim dep. Hwena

ahakon hen te olsoskam de syal gweblan hap ealp gwe-gwe'an, hen ahakon jaba alakam dep, hen ahakon endang ala sasankam dep. ¹³ Hwëna ano mae mo syal gweblan gol yala in Bian sa zëre mo klis gun hup de yakla yalak de zaunnuk akasibli zala. Zen syaukkum de ang tankam sa akasibliila- dekam de zë hla tan hap, "San ha zëno mae mo abe hap de gol syal gweblanna an nama sa zaulu?" ¹⁴ Men zëno syal gweblan nakon de taibli srëm gwe'anka, zen zen sa dawemna nulin. ¹⁵ Hen men zëno mae mo syal gweblan nakon de syauknu in hap taibli'anka, zen molya ba maena nulin. Zëna enna sa engaya gwer, hwëna zëno mae mo nwe-masena san de gol zik de taiblin nakon de heya gwenna- ba maesa de golheya gwen srëmkam.

¹⁶ Em san home tame uk? Nen an dwan Alapsa dekon boklesa kom so gweblan hap de gol makanke. Alap mo Enhona kitak nèbon mae am gwë gwenda. ¹⁷ Zi de Alap mo gola insa karek gunkum, Alap sa hwëna desa karek tala. Sap gola in zen Alap Zëre en hap dena- lalakna. Hen kitak de Kristen zini nen an zen- gola inye.

¹⁸ Bahem enaka boton ta gwibin. Zi de ebon mae onakon zëre mo auhu-kama enlalasa anakan enlala gweblanna, "Ano enlalana blala," dawemna zen diki nonol okama nakore enlala

blala insa zen tihis tan-dekam de hwëna eiwa de enlala blalsa zer irin hipye. ¹⁹ Sap mensa auhu-kama enlala wenya 'enlala blal'kam nen gweblanan, zen hwëna Alap mo nwenak joblo-topna. Men kirekam zëre mo olak lwak, "Zini men zen tim nul gwenan,

'Èe asa ère mo nwe hleng gwen nakon

dawem gwer,'

kire zi hip man Alap zëre mae mo nwe hleng gwenna insa li yul sone gwizimnira- zen de zëre mae hap hëp makan lwazimdin hip."*

²⁰ Hen ahana man lwak, "Okamanak mensa nen-birida gwenan,

'Zini in enlala blala,' hwëna Alap man desa enlala gwibirida gwenda,

'Zëno mae mo enlala blala in waba hap.'**

²¹ Zep nen bap nen Kristen bosyansa anakarekam boltere ta gwibin, "Èe zëbon de ang tanna." Sap nen men zen Kristus hun ëraha-en gwëk, Alap mes nèbe mae hap golzimki- nen de kitak teipsin-teipsinkim lowehen hap denaye. ²² Sap èe, Apolos, hen Petrus, èe hen teipsin-teipsin nika hom, hwëna èe ama Alap hon de babu gwen zi makan emsa mas eibirida gwe'an. Angkam em hen mese Kristus hun ëraha-en gwëk, zep nen angkam

* 3:19 3:19 Ayb. 5:13 * 3:20 3:20 Mzm. 94:11

kitak teipsin zi mo kime bi eibi'in- sap angkam de okamana ansa, hen ngein sin dep dena, hen sap juwen hap dena, hen engaya gwen hap dena. ²³ Zen mae hap ki lwa'an: Sap nen mese Kristus hun eraha-en gwek, hen Zen mes Bian Alap han aha-en eka.

4

Mae hap de ol: Yesus mo dam tasibin zi mo syala a kirekam mo jematnak nwe-mase gwe-gwe'anye.

¹ Zep asa Apolos han a kirekam em enlala gwe-gwizimdin, "Zen an Alap hon de babu en zi dare," hen ano nik mo syala, a kirekam em enlala gwe-gwibin, "Ola mensa Alap orep aning gul gweka, zen in desa hwena angkam ol halada gwe'ara." ² Bol-zaun tanganna abe nikip dena, zen syala insa de golsyalhen srëmkam ol gwen hap-dekam de Bian Zën asa anakan aken hap, "Zen taiblëzimdin tanganna." ³ Zep em ahaksa aha zi de asa anakan kara ta gwenna, "Zëno syala dawemna," ahaksa "Karekna," zen abe hap bana hom. Aena hen homë enaka anakan enlala gwe-gweblanan, "Ano syala dawemna," ahaksa "Karekna." ⁴ Ere mo enaka de enlala gweblankam, ee ama Bian mo dwam gwibin sin syal gwe-gwe'an. Hwena kirekam de ee enaka enlala gweblankam, dekon

en bëjen anakan asa dam tasin, "Bian mo nwenak ee eiwa dawemkamë syal gwe-gwe'an." Zen diki Bian Zën sa ano syala ap klis gulblula. ⁵ Zen in zep, bahem na-en aha zisi gubirida gwen, "Zëno syala karekna," ahaksa, "Zëno dawemna." Zen diki Bian Zën de lwahal zankam sa kirekam klis gulzimdi. Karek-karekna mensa zini aning nul gwenan, desa sa golwet sozimdi. Hen men desa enhonak kalang ei gwibirin, zen dekam sa kitak Zën goltreizimdi. Men zëno mae mo syal zëre mo nwenak sam gwesin, zëno mae mo bosena dekam sa hen mam gulzimdi.

⁶ Aya-wal oso-wal, ee ansa ale gulzim- Apolos han ere nikip dena, hwena zen em dikim abe nikip de en naka dam gulsun hup hom. Zen em dikim kitak anakan dam gulsun hup, "Kristen zini sap bëjen Alap mo ol tatak nakon golsyalhen." Zep bap nen ahakore en naka anakan boltere ta gwibin, "Zen dawem-dawemna," hwena dekam ahakore nakae enbirida'an, "Zen dawem-dawem tangan naka hom." ⁷ Zen nara ki emsa gubiridaka?- em de teipsin zi mo kim aha zisi klis gul gwen hapye. San ki ebe mae hap ere mae mo syal en nakon Alap dawemna gol gwizimnira?- zep de kirekam ebola-bola gwe-gwen hapye. Zen syala kon hom. Zen Zën totoresasa zëre

mo kwasang-kwasang nakon gol gwizimnira, zep bap nen nënaka anakan boltebolte ta gwibin, “Èe ère mo dawem nakonë gulink.”

8 Em ema bolte-boltekam ètim gul gwe'an, “Èe mesè tangan Alapsa hli-hli lasik. Asa ba hap de aha zi tawa tabin hip? Èe an teipsin-teipsin nikake.” Em zebe asa enlala eibirida gwenan, “Ba hap de Paulus maesa etan salbiridan hap?” Hwëna eiwa eme èteipsin-teipsin gwe'anam, aäris, sap dekam èe ère mo syal bose walya ban amaka hen eno mae mo ngirin klesnak èteipsi'in! 9 Hwëna, eiwa, ano dam gulsunkum, Alap men Zen Yesus hup de olsa dikim gol halada gwen hap asa dam tasibirki, Zen ëmam-mam gwen hap hom asa gubiridaka. Hwëna Zen otde tangannak de teinikirin hip asa gubiridaka. Èe in zebë lowehe gwenan- san de bwinak de lowehen zi, tameran en hap de kalang gwibiridanna. Zep tingan asa nga-ngola ban kara da gwibirin- sap okamanak de wanya, hen Alap mo dam taha nakore zini. 10 Zep Kristus mo bose hap tingare zini man asa nenbirida gwenan, “Enlala joblo-topna hen sin-sinni.” Hwëna em ema enaka bolte-bolte la gwibirin, “Èe an enlala blala hen sosen tanganna.” Em ema enaka kil li gwibirin, “Aha zi man asa blikip neisibirida gwenan,” hwëna

kirekam de lwankam, ki hwëna asa ba hap lamang da gwibirin? 11 Zep hëndep angkam èe usak nabanë lowehe gwenan- hen hohole naban. Hen ano mae mo pakeanna kalk-kalk tola. Asa man dangole gwibirin. Hëndep zep angkam dawemkam de lowe henna banak dep? 12 Èe ère mae mo tahalhasa dikim sul sonen hap aenë sosen tokna dei kul guk gwenan. Asa kim lamang da gwibirin, èe hwëna dekam Alapsa abe la gwenan- Zen de zëbe mae hap dawemsa golzimdin hip. Zen kim asa karek da gwibirin, èe hwëna ama ëenlala gwe-gwenan, “Dikire zen en nësa karek da gwibik.” 13 Kim asa wakwak da gwibirin, èe hwëna ol kwasang-kwasangkamë ding ul gwizimnin. Zep aha zi mo asa de hlauludankam, èe san de okamana awe de ase nabare kire-kirena kiye- yal tan en hap dena. Kirekam zep hëndep angkam sërkam asa husus neibirida gwe'an.

14 Ansaë kirekam ep ale gulzimnin, zen emsa dikim saher tabin hip hom. Zen ama kim emsa enlala sobiridan- san de ère mo walas tangansa de gubiridan makan. 15 An zebë emsa gubirida'an: Emsa de oto gulsuk gwen hap de zini sap maka sepulu ribu enkam lowe he'an, hwëna eno mae mo nonol bianna, èe an zen. Sap nonol èyë Kristus hup de ol dawemkam emsa tawa

ta gwibik. Em dekam zebe hëndep Kristus hun ëraha-en gwek. Zep em in kitak san de ano walas tangan. ¹⁶ Zen in zebë emsa gubirida'an: Em diki asa em tana wei san zertron.

¹⁷ Zen in zebë Timotiussu ebon mae osan dep zer sonek. Zen in hen ano dang üninak de walas, hen Biansa de taïblïblan tanganna. Zep ëe men kirekamë Kristussu tana wei san zertro'an, zen zen sa hwëna emsa enlala sobirida gwera- men kirekamë tïngare jematnak tawa tabirida gwenanye. ¹⁸ Ebon mae onakon ahakon man ëbola-bola gwek- anakan de ëenlala gwenkam, "Paulus molya etan nësa amjanbirida zaka." ¹⁹ Hwëna Alap diki asa dwam gwebla'anka, ki asa emsa amjanbiridazal. Zen dekam asa bola-bola wanya insa anakan hlaluludazal, "San ha zen mes eiwa asa nëräpde gwer?- Alap mo Enho nakore sosonsa de gwirensinkïmye, men kirekam zëna ëgu gwenan. San ha zëno mae mo ol toran en ki yawal gwizimk?" ²⁰ Sap Alap mo irik gïnnik de bitï gwen wanya, nen diki Alap mo Enho nakore sosonkame lowehe gwenan. Ëk enkam de ol toran nakon home. ²¹ Zep en ki dam ulsuk: Ki san ëe bi zik de walas zemka tangolebin makanë emsa gweibiridazan? San ha kwasang nabare ol sin-sin nibanë golhatazan?

5

Jemat nakon de karek gol gwen zisi zeralsa sonebin hip de ol:

¹ Ëe ama emsa tenggwanbirida'an- anakan de emsa salbiridankam, "Zëbon mae onakon, ahana man bi zik mo we ma'a kahalo gwe-gwibirida." Sap Alapsa de tame tan srëm zini, zen hom kirekam de kareksa syal nei gwibirin! ² Zep kirekam de lwankam, em ba habe anakan ëbola-bola gwe-gwenan, "Ëe mese sërkam Bian mo nwenak ëdakastik." Diki dawemna gosa emaka ta gwe'an! Hen zini insa emaka ere mae mo jemat nakon ëeralsa sone'an.

³⁻⁵ Ëe sap ebon mae onakon langanakë gwë'an, hwëna ano enlalana san de emsa de golëlowe henna kiye. Zep ëe emsa de golëgwën makanë gubirida'an, "Kirekam de karek gwen zini insa jemat nakon em Bian Yesus mo bosekam zeralsa sonen." Em kime tagal gwe'ak, ëe enlala enkam asa zë ang gwer. Dekam emki tïngare zi mo nwenak zini insa Bian Yesus mo sosonkam dowal mo kigi hap ja tablan. Mae hap emki kirekam ja tablan: Dekakim haleka. Tim en naka sap sa karek gulblula- ang en nik deka Bian mo lwa halzan hap de yaklanak de zaunnuk गया gweka.

⁶ Zep em ema tangan ëkarek gwe-gwenan- anakan de ëbola-bola gwe-gwenkamye, "Ëe Bian mo nwenak sërkamë

ëdakastî'in." Mensa zini mwin-mwankam nen gwibirin, san ha mese eititi eibik?— mensa anakan ëgu gwenanye, "Ragisa de betekkam tepung mang-mang gunnuk mas gunkum, dekam hwëna mamkam hop gwe-gwenan." Zëno aha dam gulsunnu, nen dikim karek gol gwensa hiri gun hup, sap zen man mam gwe-gwenan hen hlimin nisen gwenan. ⁷ Zen in zep, zi karekna insa em ragisa de hiri gun makan ere mae onakon hiri tan. Sap em de nama deban apdekam zergwë gwenkam, em molye ëlalak gwëk. * Sap Kristus mo kala mes emsa dikim lalak tasibin hip wet sok-Paskanak dep de dombasa zip son makan kim nëno mae mo karek-karek hap dakke. ⁸ Zep ragi nabare syal gwibin roti ëpbana in nen hiri gun. Hwëna angkam Paskanak dep de ragi srëm roti ësena in ensa nen twenblanda gwen. Desa de dam gulsunnu, zen nëno mae mo ëpba lowehen kareksa de hiri gun hup, hwëna dekam de enho lalak enkam eiwa de ora san ang ta gwen hap.

⁹ Ëe mese sap nonol suratna ebe mae hap ale gul sonezimk— kahalo sason zi niban de golësiri gwe-

gwen srëm hap denaye. ¹⁰ Hwëna ëe Kristen gwen srëm wenyaka homë ki enlala gwibiridak. Eiwa, Kristen gwen srëm wenyik mo syala, a kirekam moye: swi sason, te-ala beya gwen hap de ëhole-hle gwe-gwen, ësowë gwe-gwen, hen yang tasin dowal hap de boklesa kom ta gwe-blän.

Hwëna kirekam de Kristen gwen srëm zisi toton banakan dep?— langa tasibinni, okamana ansa de hli yun srëmnakye. ¹¹ Diki men desaë enlala gwibiridak, em de langa tasibin hip, zen zini men zen ëgu gwenan, "Ëe mesë Kristen gwëk," hwëna zen zen anakaresa nama nulin halasen gwenan:

swi sason, te-ala beya gwen hap de hole-hle, hen yang tasin dowalsa de boklesa kom ta gwe-blän.

Ahaksa wal bose walsya de lamang ta gwibin, ahaksa ho mamaksa de otdeblanda gwen, hen ësowë gwe-gwen.

Kire zi niban bahem mae apdekam golëtembane ta gwen.

¹²⁻¹³ Men zen Kristen zinik bitî gwe srëm gwe'an, zen diki Alap Zën sa zëno mae mo karek-karekna klis

* **5:7** 5:7 Yahudi zini yakla yala Paskanak dikim ang tan hap, Musa mo ol san man ragina gola kon tingan yal da gwëk. Dekam zep hen Musa mo ol san zao de minggunak ragi srëmkam de roti ensa dwenblanda gwëk. (Kel. 12:14-20) Zep ragina insa man hen enlala nei gwibik, "Zen san de nëno mae mo karek-kareksa de hiri gun makan— dekam de Biansa golek de tan hap."

gulzimdi. Nēbe mae hap hom golzim'ira- kire zi mo kareksa de klis gul gwen hap denaye. Hwēna diki ere mae mo jematnak de ëKristen gwen wenyā, zēbe mae en hap em klis gul gwizimdin. Sap Alap mo olak man lwak, "Karek gol gwen zisi em ere mae onakon golēalsa sone gwen."*

6

Mae hap de ol: Alapsa de tame tan srēm zisi bahem gublun, "Ano nik mo karekna ansa ap klis gulzim."

¹ Em ba habe anakan ēgwē gwenan?- aha nik de Kristen bōse zemka gublunna, "Zen ano kire-kiresa sowēkam golka," ahaksa, "Zen ano wesya kahalo gwibirki," em ba habe hwēna Alapsa de tame tan srēm teipsin zi sin dep kiresa olhal gwenan?- zēwe de tap gun hupye. Diki Alapsa de dawemkam taibliblan wesyan dep emaka olhal gwenan- zen de tap gulzimdin hip. ² Em san home tame u'in? Alap mo hlil irin wenyā nen esa lamkam okamanak de karek gol gwen zisi klis ul. Zep kirekam de lwankam, em ba habe bete-tekna insa ere mae mo ngirinnik klis ul srēm gwe-gwe'an? ³ Em san home anakan tame u'in?- "Nen dekam esa hen Alap mo dam taha nakore zini klis ul." Zep em sap esa angkam okamana awe dena klis ul gwer. ⁴ Zep ebon mae

onakon de banakare karek mae jowenkam, em san esa totore zi sin dep olsong gwe-gwer?- men zen eno mae mo jematnak bosena lwazim srēm gwe'anke, zen de ep tap gul gwizimdin hip. ⁵ Em kirekam ema enaka saher la gwibi'in. In dwan ere mae mo jematnak kike- aha- en mae, enlala blal tolaye! Zen zen maka tap gulsuk gwizim'ira. ⁶ Hwēna em Kristen zini ere mae mo kareksa ema tūngare zi mo nwenak olwet so gwenan- ëKristen gwen srēm teipsin zi sin de gol hankamyē.

⁷ Kristen zini ebon mae onakon ahanik de wal bōse zemka teipsin zi hon gublunna, "Zen man asa sowē taka," dekam mes dam gwesinin, "Em Kristen zi mo lowehen nakon mese ēlanga gwesik." Diki dawemna emaka anakan ēenlala gwe-gwenan, "Zen sap sa kirekam asa sowē ta gwera hen karek ta gwera." ⁸ Hwēna eno mae mo enlalana anakarekam lwa gwizim'ira, "Ēe sap asa hwē-hwēkam ēre mae mo Kristen bōsesa karek la gwibir."

Nēre mae mo timsi de golinik gwen hap de ol- anakare enlala naban, "Ano timni an Alap mo gol."

⁹ Em san mese ēeititi gwek?- "Men zen kareksa nulin halasen gwenan, zen molya Alap mo irik ginnik bitī gwek." Bahem enaka

* 5:12-13 5:12-13 Ul. 13:5; 17:7; 19:19; 22:21-24; 24:7

boton ta gwibin! Anakare zini bëjen bëti gwen: swi enkam de ëlowehe gwen wenyä,

kahalo sosen wenyä, zi bosyan han de inisän makan ëgwë gwen wenyä,

hen we walya, we wal bose zeban de kirekam ëgwë gwen wenyä,

hen yang tasän dowal hap de boklesa kom so gwe-blän wenyä.

¹⁰ Hen ahakon sowë tam wenyä,

te-ala beya gwen hap de hole-hle wenyä,

ho mamaksa de otdeblanda gwen wenyä,

aha zisi de lamang ta gwibin wenyä,

hen asaskam de zi mo kire-kiresa alal ta gwen wenyä.

Kirekam de wenyä, zen molya Alap mo irik ginnik bëti gwëk. ¹¹ Orep em hen ahakon kirena. Hwëna angkam Alap mes emsa kirekam de karek-karek nakon ngan tasibirki. Zep angkam em mese ëngan gweher. Em kime Bian Yesussu laëbliëlak, hen Alap mo Enhona kim emsa ing gwe hebiridaka, Zen dekam zep emsa gubiridaka, "Angkam zen mes

ëdakastil- ëre mo nwe-nakye." Zep bahem etan kirekam de karekna syal gwe-gwibin.

¹² Hwëna ebon mae onakon, ahakon sa ano ol jalse gwenna insa husus neibir. Zen anakan sa ding nul, "Nen Kristen zini sap esa banakare maesa syal ei gwibir." * Hwëna ëe ama kire zisi ding gulzim'in, "Banakare maesa de syal gwibinkim diki nonol enaka de anakan takensibirida gwenkam äiris, 'San ha syala an Kristen zini abe hap man sam gwesibli'an? San ha dowal mo kigi mo wan-wan tan sanë dekam ang gwe'an?- Yesussu dikim hli tan hap.'" ¹³ Hwëna ahakon hen sa ano jalse gwen ola insa husus neibir, zep sa anakan ëgul, "Nëno mae mo timni tembane hap man ësam gwesik gwenan, hen tim niban tembane naban esa lamkam okamanak hli kosol. Alap ang en naka sa ngaya tabiri, zep sap esa angkam nënaka de golëinik gwe-gwen srëmkam tembane ta gwer." Zen hwëna tembane en hap hom kirekam zënaka yasik da gwibirin. Zen hwëna a kirekam mo srip nulsuk gwenan, "Sap esa

* **6:12** 6:12 Kim Korintusk de zini anakan ëgu gwëk, "Nen Kristen zini sap esa banakare maesa syal ei gwibir," zëno mae mo enlalana san ha anakan mes yap lwa gwizimk, "Nen Kristen zini hom Yahudi mo ëpba titi tabin sin de ang ta gwen nakon ëngaya gwe'an, zep sap esa banakare maesa syal ei gwibir." Ahaksa san ha zen anakare enlala naban kirekam ëgu gwëk, "Nëno mae mo timni ansa okamanak esa hli kul gwer, zep sap esa banakare maesa auhu-kama ennak dep de timkim syal ei-gwibir. Nëno mae mo enhona hom dekam karek gwe'ara." Hwëna kirekam de enlala gwenna in kitak boton.

okamana awe en dep de tim niban ësawi sosen gwe-gwer." Hwëna eiwa dena, Alap hom timni nèbe mae hap golzimki- dekam de nère mae mo hole-hle san ang ta gwen hapye. Nèno mae mo timni, zen Bian zère mo dena, hen Zen man kara ta gwibirida. ¹⁴ Sap Alap mes Bian Yesussu tin nikon tim niban ngaya taka. Zen in zep sa hen nèsa zère mo sosenkam kirekam ngaya tabiri. Zep nen bap nen nère mae mo timni karek ta gwibin.

¹⁵ Em dwan mes-eme anakan tame uk, "Ano mae mo timni an, zen Kristus mo timnik mas gwin'in." Ki san ha man sam gwes'i'in?—Kristus mo hlina insa de swi sosen wenyik mo tim niban aha-en son hapye. Kina ki bëjen! ¹⁶ San ha em home anakan tame u'in?—"Men nara swi sosen wenyaban swi ënna, dekam zèno nik mo timni mes aha-en nënan." Sap Alap mo olak man lwak, "Zen dekam san de aha-ere timni kiye."* ¹⁷ Diki Bian Yesus hun de zeraha-en gwenkam aïris. Dekam Bian mo Enho naban zini in mo enho naban aha-en.

¹⁸ Kahalo gwen hap de enlalasa emki langa tasin. Sap tingare ahakore karekna, zen hom timnik makan gwe-gwenan. Hwëna kahalo gwenkam, zen ere mae mo

timsie kim karek ul gwenan. ¹⁹ Em san mese ëeititi gwek?—"Eno mae mo timni in, zen Alap zère mo Enho mo gol sake." Sap Alap mes zère mo Enhona eno mae mo enhonak ing ta soneka—Zen de dekon emsa golëgwë gwen hap. Zep em en home ere mae mo timni bi eibi'in. Zen Alap bi gwibi'ira. ²⁰ Zen mes emsa kwisisa de zertzindinkim zère mo jala kon gwiswe soneka. Zep eno mae mo timni in, zen diki Alap zère mo bose ensa dikim teip gulsuk gweblan en hap zen lwa gwen.

7

Paulus kim Korintusk de zi mo takensiblinna ding gulzimkike- we-zi dare de zënaka leisyan hap dena:

¹ Angkam ëe ama ep ding gulzim'in- mensa ena suratkam asa lakensiblikke, anakan insa hen ale uk,* "Sap langna angkam man tangan karek gwe'an, san ha dawemna?—nen de swi srëmkam lowehe gwen naye." ² Hwëna zep denakaë ep ding gulzim'in: Angkam kahalo hap dena man tangan mam gwe'an, zep dawemna zini wesya zen gon. Wenyha hen zisi zen zen. ³ Zini we zemka bëjen swi ën srëmkam daulsuk gwen. We zem hen zi zemka bëjen da tasik gwen. ⁴ We zem zen zën hom zère mo timni bi

* **6:16** 6:16 Kej. 2:24; Mrk. 10:6-8; Ef. 5:31 * **7:1** 7:1 Ayatna an mo aha dam gulsunnu, zen anakan: Angkam ëe ama ep ding gulzim'in- mensa ena suratkam asa lakensiblikke: Zini wesya de gon srëmkam hen aïris.

gwibi'in. Zen diki zi zik bi gwibi'ira. Hen zini zën hom zëre mo timni bi gwibi'ira. Zen diki we zik bi gwibi'in. ⁵ Bahem enaka da kososuk gwen- swi ën srëmkamye. Holo ën srëmkam sap esanakan de olsa aha-en unkimye, "Nen swi ënsa yausun- dekam de Alapsa abe la tine gwen hap." Hwëna holo tangankam bahem. Ki hwëna dowal mo kigi sa emsa karek san dep titi sola, hen dekam em molye tatem yauku. ⁶ Zep ëe homë emsa titi tabi'in, "Swi ën srëmkam em lowehe gwen," hwëna sap esa holo srëmkam kirekam ëgwë gwer- olsa de aha-en unkimye. ⁷ Ano dwam gwibin tanganna, diki ano kim emaka we gon srëmkam lowehe gwe'an. Hwëna ëe mesë tame guk, kire hap de sosonna home kitak Alap onakon ulin gwenan, sap Zen srën-srënkam nöp sosonna gol gwizimnira. ⁸ Wal sei-siwiri hen wenam sei-siwiri, hen we sem-semna, ëe ama emsa titi tabi'in: Dawem tanganna em we-gon srëm zi-zen srëmkam em lowehe gwen- ano kim. Sap dekam em molye okama ennak de syalak ëhir-hir gwe-gwek. ⁹ Hwëna eno mae mo swi hole-hle de mam gwenkam, ki amki enaka kap la gwek. Sap e-en de gwënkam, eno swi hole-hle de enho nakon syauk mo kim hitil hana gwe'ak, zen karek tanganna.

Zep dawemna wesya em gon, ahaksa zisi em zen.

¹⁰ Angkam wenya bare wenya hen zi nibare wenya kibë ayang gulzim'in: Ansaë ale gul sonezim'in, zen ëre mo enlala nakore naka hom. Zen Bian hen kirekam titi tabirki: Wenya ere mo zini bahem hli tan.* ¹¹ Zini hen ere mo wenya bahem baes gwibin. Hwëna we de zi zemka hli tanna, zen diki aha zisi de zen srëmkam zen gwë gwen, ahaksa dawem tanganna zi zem osan dep zen lwahan.

¹² Hwëna ahakon, eno mae mo we walya ahaksa zi walya hom ëKristen gwe'an. Kristus Zëna hom kire hap de ola nöp hli yulzimki. Eë zebë hwëna emsa titi tabi'in: Kristen zi de gwëna, hwëna we zik de Kristen gwen srëmkam, wenya in de nama ën hap dwam gwenna, zini in bap zen baes gwibin. ¹³ Hen kirekam, Kristen we de gwëna, hwëna zi zik de Kristen gwen srëmkam, zini in de nama ën hap dwam gwenna, zen hen bap zen baes gweblan. ¹⁴ Em ema ëkil gik, "Kristen we de gwëna, hwëna zi zik de Kristen gwen srëmna, Alap sa husus gwizimdi." Kirekam bëjen. Zen diki Alap sa Kristen wenya in kon zi zem insa anakan enlala gweblala, "Zen angkam Asa golek de ta'ara." Hen kirekam- zi en zik de

* 7:10 7:10 Mat. 5:32; Mrk. 10:11-12; Luk. 16:18

Kristen gwenna. Zep zëno nik mo walasna hen Alap sa enlala gwibiridala, "An ano bi gwibiridan wenya."

¹⁵ Hwëna Kristen gwen srëm zini in de Kristen wenya emsa hli yun hup dwam gwenna, bahem trutru gulblun. Zen dikire emsa hli yuk. Hen kirekam-Kristen srëm we de Kristen zini emsa hli tankamye. Kirekam dep Alap hom jalse gwe'ara. Sap Zen mes nësa kwang guludaka- dekam de enlala sësekkam zëre mo nwenak lowehe gwen hapye.

¹⁶ Hwëna Kristen wenya em bahem Kristen gwen srëm zi omka hli tan, sap em bëjen em anakan tame gun, "Nama de ënkam zen wëhë hale'anka?" Hen kirekam Kristen zini, bahem Kristen gwen srëm we omka hli yun.

¹⁷ Bian kim emsa kwang guludaka, em san ahakon wenya ban, ahaksa zi niban? Em san dekam to mip blaonsublun srëmna? Ahaksa em san dekam zi mo tana iltikinnik de lowe henna? Men kire nike lowehe gwek, zen kire enkam em lowehe gwen- men kirekam dep Bian emsa dam tasibirkike. Eë kirekam de lowehen habë tïngare jemat-jematsa tïti ta gwibirin.

¹⁸ Zep anakarekam lwa'an: Bian kim emsa kwang guludaka, Musa mo tïti tabin ol san de em to mip blaonsublun nik gwëna, ki etan bahem alp gwen- dekam de em to mip blaonsublun srëm nik gwën hapye. Hen kirekam, em de to mip blaonsublun srëm

nik gwëna, em bahem ëalp gwen- dekam de blaonsublun hapye. ¹⁹ Sap to mip blaonsublun nik de gwëna, ahaksa blaonsublun srëm nik de gwëna, zen bana hom. Diki bolzaun tanganna, Alap mo tïti tabin sin em ang tan. ²⁰ Zep Bian men kim emsa kwang guludaka, dekam men kire nike lowe he'ak, zen kire en nik emki lowehe gwen.

²¹ Zep emsa kim kwang guludaka, em san ki zi mo tana iltikinnik de ëbabu gwenna? Ki bahem enlalana ëbeya gwen- wet so gwen hapye. Hwëna Alap de ebe mae hap wet so gwen hap denaka golzimdinkim, ki sap esa wet so gwer. ²² Sap zi mo tana iltikinnik de ëbabu gwen zini, desa de Bian kwang guludankam, dekam zen Bian mo nwenak san de kirenak de lowehe gwen srëm zi. Hen zi mo nwenak men zen babukam lowehe srëm gwe-gwenan, desa de Bian kwang guludankam, dekam zen man ënwe-mase gwe-gwe'an- san de Kristus hon de ëbabu gwen zi.

²³ Sap Alap mes emsa kwisisa de zerzimdinkim gwiswe sonoka, zep ere mae mo timni bahem zi hon golgu gwen- zëno mae mo tana iltikinnik de etan lowehen hapye. ²⁴ Zen in zep, aya-wal oso-wal, Alap men kim emsa kwang guludaka, dekam men kire nike lowehék, zen kire en nik em Bian mo nwe kara gwennak lowehe gwen.

Paulus kim Korintusk de zi mo takensiblinna ding gulzimkike- wenam sei-siwir wal sei-siwir hip dena:

²⁵ Mensa asa suratkam lakensiblik, wenam sei-siwir hen wal sei-siwir hip dena, ëe ama ebe mae hap ding gulzim'in: Kire hap de ola Bian hen hom hli yulzimki. Hwëna Zen mes kwasang-kwasangna mamkam abe hap golblaka, hëndep syala hen mes abe hap wei yul soneblaka. In zebë ëre mo dam gulsunnu ansa anakare enlala naban ale gul sonezim'in, "An aïris- taïblibin hipye."
²⁶ Sap angkam man tangan langna karek gwe'an, zep in kirekame angkam lowehe gwe'an, zen kire enkam emki sap lowehen. ²⁷ We walya bare wenyä, bahem we wal omka hli yuluda gwen. We wal srëm wenyä, bahem wesya de gon hap ëalp gwen- nama de langna an karek gwennakye.
²⁸ Hwëna em de we gon hap dwam gwenna, zen kareksa home go'ara. Hen kirekam, wenam seiwir de zisi zenna, zen hen kareksa hom. Hwëna em de enaka leisyankam, em okamanak de karekna esa oltowe gwera. Zep desa de goltowe gwen srëm habë kirekam emsa gubiridal.

²⁹ Aya-wal oso-wal, ano enlalana anakan lwa'ara: Angkam aumwanak dep yaklana beya naka hom. Zep we walya bare wenyä, we wal oban de hir-hiri

sap esa Bian mo syal hap eititi ei gwibir. We walya hen, zi nibare wenyä, zi oban de hir-hiri sap esa hen Bian mo syal hap eititi ei gwibir. ³⁰ Hen kirekam, men zene enlala dowe hanan hap gona ta gwe'an, emki enlala dowe hananna insa eititi gweblan. Men zene auhu-kama isrip-sri hap ngangola ban lowehe gwe'an, emki auhu-kama enlalana insa eititi gweblan. Men zene okama ennak dep de kire-kirena te-alakam kap la gwe'an, kap ta gwen srëm makan em lowehe gwen. ³¹ Hen men zene okamanak de kire-kiresa bi ëblanda gwe'an, emki hwëna bi gweblandan srëm makan lowehe gwen. Sap molya holo gwëk, okamana an dekam sa jek-jak gwer.

³² Ëe mae habë kirekam ebe mae hap ale gul sonezim'in- em de okama ennak dep de kire-kirenak ëhir-hir gwe naseran srëm hap. Sap we wal srëm Kristen zini, zen ëhir-hir gwen srëmkam Bian en mo syalsa nol gwenan- anakare enlala naban, "Bian dekamim asa sam gwesiblika." ³³ Hwëna we walya bare wenyä, zen auhu-kamanak de kirekam-kirekamnak sa ëhir-hir gwe-gwer, sap zen we zik dikim sam gwesiblin hap de syalsa hen nol gwenan. ³⁴ Hëndep zep sa zëno mae mo enlalana dare syak nër. Zi srëm we walya hen kirekam: Zen Bian mo dwam gwibin en san dep sa

ëalp gwe-gwer, sap zen man ëdwam gwe-gwenan- tim niban enho naban de Bian mo nwenak lalak nën hap. Hwëna zi nibare we walya, zëno mae mo enlalana zen auhu-kama ennak de syalak ëhir-hir gwe-gwenan, sap zen zi wal zik dikim sam gwesibiridan hap ëalp gwe-gwenan.

³⁵ Ëe ere mae mo dawem habë kirekam ale gulzim. Zen emsa dikim jalse gwibiridansa hom. Sap ano emsa de dwam gwibiridan tanganna, diki em ëalp gwe-gwen- zi mo nwenak dikim dawemkam lowehe gwen hap, hen Bian en hon de tal gwesinkim dikim lowehe gwen hap.

³⁶ Zep zi de we golgu gweblan nabare nik gwëna, zen de anakan eisbinkim, "Ëe de gon srëmkam, ki en tol sa gwë gwer," hen anakan de eisbinni, "Ëe ama tangan gon hap dwam gwibi'in," zen dikire gok. Zen hom dekam karek gwe'ara. ³⁷ Hwëna ahanik de hen we golgu gweblan nik gwëna, zen de anakan enlala gwenkam, "Ëe ba hap de gon hap? Ëe Bian mo syal ensa de gon habë dwam gwe'an. Ano enhona drak-drak nakake. Ëe sap asa ki en gwë gwer," kirekam zen hen man sam gwesira. ³⁸ Zep zi de we golgu gweblan zemka gonna, zen man sam gwesira. Hen Alap mo nganak de syal hap de wesya gon srëmkam,

zen hen man tangan sam gwesira.

³⁹ Zi nibare we walya, zen etan bëjen ahasa de zen hap enlala gwen- nama de zi zik gwënnakye. Diki zi zik de tinkim, dekam sap de ahasa zen. Hwëna Kristen gwen srëm zisi bahem. ⁴⁰ Hwëna ano enlalakam, zi zen srëmkam zen maka tangan sam gwesira. Hen ëe ama eisira: Alap mo Enhona hen kirekam enlala gwe'ara.

8

Paulus kim Korintusk de zi mo takensiblinna ding gulzimkike- yang tasibin alap-alap hap de tweran blom ta gwibir-zimdin hip dena:

¹ Mensa asa suratkam lakensiblik, yang tasibin alap-alap hap de tweran blom ta gwibir-zimdinsi de twinbin hip dena, angkam kire hap denakaë ep ding gulzim'in: Kristen zini nen anakane kil il gwenan, "Nen dwan mes em-am yang tasibin dowal-dowal hap dena tame uk." Hwëna bap nen kire nakon ëbola-bola gwe-gwen. Diki nënaka de kwasang gwibirida gwenna, zen zen sam gwesira, sap zen dekame nënaka tatete la gwibirin. ² Bap nen nëre mae mo tame gunnu boltere gul gwen. Kirekam de enlalana, zen joblo-topna. ³ Diki Alapsa men zen enna nola gweblanan, zen kire wenyaka zëre mo walaskam gubirida gwenda.

⁴ Zen in zep, yang tabin alap hap de tweran blom ta gwibir-zimdinsi de twinbin hip dena, nen mes eme tame uk, "Yang tasibin alapna zen ensasa nabare naka hom." Hen anakan mese tame uk, "Eiwa de Alapna Zen aha-en tangan. Ahana hom." ⁵ Hwëna ahakore zi mo tame gunkum, alapna beyana- men zen ngatan zi mo langnak lowehe gwenan, hen men zen okamanak awe lowehe gwenanye. ⁶ Hwëna nen mese anakan dam ulsuk:

Alap Zen aha-en. Zen nëno mae mo Bianmen Zen kirekam-kirekamna kitak yang tabirkiye. Hen nëno mae mo syala kitak zëbe hap dena.

Hen Teipsin Zikim de gublunna, hen aha-en: Zen Bian Yesus. Zen zëno taha san Alap kitak yang tabirki, hen nen Zëbon onakone ëngaya gwe'an.

⁷ Hwëna nër hom de ëKristen gwen zini hom kitak kirekam dam nulsu'un. Zen man ëtim gul gwenan, "Ëe de yang tasin dowala in hap de tweran ninsi twinbinkim, dekam man nwe-mase gwe'an, 'Ëe boklesaë zëbe hap kom sobla'an.'" Zen nama dekam tim nul gwe'an, "Yang tasin dowala in mo sosonna ki." Zen hwëna dekam zep enho nakon neis gwibirin, "Ëe an mesë karek gwenan." ⁸ Hwëna eiwa de tanganna, tembane

nakon Alap bëjen nësa husus gwibiridan, hen bëjen dekon nësa isrip-sri gwibiridan. Zep kire hap de tweran ninni, sap esa olgwenblanda gwer, hen sap esa olgwenblanda srëm gwe-gwer. Zen bana hom- Alap mo nwenakye.

⁹ Zep em kirekam de tame gun wenyä, em bahem tame gun srëm wenyäka karek ta gwibin- zëno mae mo nwenak de dowal mo tembanesa twinbinkimye. Sap tame gun srëm wenyä in de emsa de hla tankam hen kirekam tembane gwe'anaka, dekam sa anakan eisbiri, "Ëe an ama Alap mo nwenak karek gwenan." ¹⁰ Zep anakan bap zen lwan: Em men zene anakan tame u'in, "Ëe sap asa yang tasin alap hap de golak tembane gwe-gwer. Abe hap bana hom," hwëna Biansa de dawemkam taibliblan srëm nik de emsa hla ta'anaka, dekam sa enlala gwera, "Ëe hen sap asa zë tembane gwer." ¹¹ Hwëna zen kim hen tembane gwe'anaka, dekam sa Kristussu de taibliblan nakon zara. Eno tame gunnu in san de ang gwen tola kon sa zara! Zen sap ere mo Kristen wal bosenensa hen Kristus zëre hap de te-lidak soblan nakon ngaya takake. ¹² Hwëna em mese zëno enhona karek tablaka. Zep eme Biansa de dawemkam taibliblan srëm naka kirekam karek ta'anaka, dekam em hen mese Bian mo nwenak karek gwenda.

13 Ëe in zebë ëre hap anakan dam gulsuk, "Ëre mo Kristen bose walsya dikim karek san dep titi tabin srëm hap, ëe amaka tweran nin twibinsi hëndep baes gwe'an. Aha zi hap zen ano gwën san de ang gwenkam kareknak zaran."

9

Mae hap de ol: Paulus isrip-sri en hap syal gwe-gweka, ba maesa dekon gulin gwen enlala srëmkam:

1 Ki san ëe zi mo tana ïltikinnik de babu gwe-gwen zi?- in zep de ëe aha zi mo dwam gwibin sin gwë gwen hapye. Ki san abe hap hom Bian Yesus gol-blaka?- ëe de zëre hap de ol dawemsa gol halada gwen hap denaye. Ki san ha ëe ahakore zëre mo dam tasi-bin zi mo kim homë hen Zënaka hla tak? Ki san em ano syala kon home Biansa tame lak? 2 Aha zi de asa gublunkam, "Paulussu Bian hom dam tasiki," hwëna em emaka enbla'an, "In Bian dam tasiki, sap ëe an zëno syal gwibinkimë Biansa tame lak."

3 Ënaka de kirekam gublunkam, "Em Bian mo dam tasin zisi hom," ëe hwëna amaka ding gulzim'in: 4 Ki san ëe Barnabas han ëre nik mo syala kon bëjënë tembane ë gwen?- men kirekam Yesus mo ahakore dam tasibin zini ëgwë gwenanye. 5 Ahaksa san ha ëe Barnabas han bëjënë Kristen we dare

naban itënda gwen?- men kirekam Bian mo ahakore dam tasibin zini hen Bian Yesus mo oso walya nolëtë gwenanye. Petrus zëna in kirekam hen we zemka goltënda gwenda. 6 Hen san ha Barnabas han ë-en tangan?- aen de tembane hap ahakal gwen naye. 7 San ha jana nabare zini ki eijannak ang gweka?- zën de tembane hap hakal gwenkamye. San ha anggur nga syal gwe-gweblan zini ki syal gweka?- zën de zëno ei nika twinbin srëmkamye. Hen domba zaho ta gwibin zini san ha ki zaho tabirki?- zën de dombana in mo mom kilsï otdë gwen srëmkamye. Diki sap hen ano nik mo dena- kirekam de ëre nik mo syala kon ulin gwen hap denaye!

8 Insa ep ale gulzim, zen okamanak de zini kirekam ëgwë gwenan- dekam de em dam gulsun hup, "Sap sa Paulus syala an kore eini twin gwibiri." Alap mo ëpba olak kire hap dena hen ki lwa'an. 9 Sap Musa mo titi tabin olak man lwak,

"Sapi de gandum dansa zaublun danaseranna-dekam de ëbwalom gwen hap, ëkna bahem kyang sosublun. Dikire twenblan danasenk."*

Kirekam de lwankam, ki san ha Alap sapi ensa kirekam enlala gwibiridaka? 10 Kirekam bëjen. Zen hen Yesus mo dam tasibin zini abe mae hap kirekam nwe-mase gwizim'in. Sap ngana

* 9:9 9:9 Ul. 25:4

lu tan wenya, eiyas tan wenya, hen taran wenya, zen kitak man edwam gwe-gwenan- ngana in kore ei nika de twin gwibin hipye. Zep Bian mo nganak de syal tan wenya ee hen kirekam.

11 Ee Barnabas han mesë ang hap de otanena eno mae mo enhonak eiyas lak. Hwëna angkam san ha em emaka asa husus eizim'in?— ee de okamanak dep de tembanesa ebon mae onakon ulin gwe'anamyë. 12 Hwëna aha zi enna ki ebon mae onakon nulin gwenan. Diki nonol tanganna asa emaka mas ei gwizimnin. Zen sap ano nik mo dena- ebon mae onakon de ulin gwen hapye. Hwëna ee homë kirekam ulin gwenan. Ee mae habë tahalha naban anakare enlala naban totoresa ë gwenan, "Nen de ba maesa nëre nik mo syal eibin zi nikon ulin gwenkam, dekam hwëna zen sa Kristus hup de ol dawemna baes neibir."

13 Hwëna ena mes em- am ëtawa gwek: Zini men zen Alap mo golak syal ta gwenan, zen dekon hen tembanena nulin gwenan. Hen men zen tweran ninni Alap hap tru dasik gweblanan, zen hen dekon tweran ninni nulin gwenan. 14 Zen in zep hen Bian zëre mo ol dawem gol halada gwen wenya anakan gubiridaka, "Em ere mo tawa tabin nikon esa tembanena ulin gwer."* 15 Zep zen sap ano dena- kire nakon de tembanesa

gulin gwen hap denaye. Hwëna ee aha-en mae homë gulink. Hwëna suratna ansaë ale gulzim'in, zen anakare enlala naban hom, "Dekakim ap nol gweblak." Sap zen dekonë isrip-sri gwe-gwenan- anakare hap, "Diki Bian sa lamkam ano syal eini ansa ap golblala." Zep ee ama tangan baes gwe'an- em de ba maesa ap golblankam de ano isrip-srina in tap gwen hapye.* 16 Sap ee anakare en hap bëjënë isrip-sri gwen, "Syala men desa Bian abe hap wei yul soneblaka, ee ama desa syal gwe-gwibirin- ëngaya gwen hap de ol dawemsa de gol halada gwenkamye." Sap ee de desa gol halada gwen srëmkam, Bian sa asa karek tala. 17 Eyyë pegawaikam syal gwe'anam, ki maka okamanak dep de gajina ap nol gwebla'an. Hwëna Alap Zën syala insa ap wei yul soneblaka- ee de Zëbon de babu gwen zi mo kim totoresa sul sonen hap. 18 Hwëna babu gwen zini abe hap an zen ano isrip-sri gwibin niye: "Ee Alap mo ol dawemna totore tangansaë gol halada gwenan. Abe hap men desa maka sap syala in kon nol gwebla'an, ee homë aha-en mae gulink."

19 Zep ee anakare enlala naban homë kara ta gwibirin, "Zen sa asa te- alakam mas nëblal." Ki hwëna ano syal de nwe-

* 9:14 9:14 Mat. 10:10; Luk. 10:7 * 9:15 9:15 Mat. 6:1

mase gwen hap- san de ëe te-ala hap de syal gwe-gwen zi. Hwëna ano syala eiwa ki hen babu gwen zi mo kim nwe-mase gwe-gwenan, sap ëe ama enlala betekkam mas gwibirida gwenan-dekam de beyakam halen ora san golëwet so gwen hap. ²⁰ Zep ëe kimë Yahudi zi niban golësyal ta gwenan, ëe dekam etan Yahudi zi mo ëpba lowehen sanë ang gwe-gwenan. Zen Musa mo titi tabin ol san de ënaka ngaya tan hap homë ang gwe-gwenan. Hwëna Yahudi zi de asa sam gwesiblin habë desan ang gwe-gwenan. Ëe mae habë kirekam gwë gwenan- dekam de zen hen Kristussu tame tan hap. ²¹ Hen kirekam- Yahudi srëm zi niban de golësyal ta gwenkamye. Dekam ano gwëna san de Yahudi srëm zi- Musa mo ol san de ang gwe-gwen srëmna. Zen hen Yahudi srëm zi dikim Kristussu tame tan hap ëe ki gwë gwenan. Ëe kimë Musa mo ola in san ang gwe srëm gwe-gwenan, zen anakare enlala naban hom, “Ëe homë Alapsa betek gwebla'an.” Ëe dekam hwëna Kristus mo titi tabin ol en sanë ang gwe-gwenan.* ²² Ëe kimë hen Kristussu de taibliblannak de tatem ëzauk gwen srëm weny ban golëlowehe gwenan, ëe dekam hen zëno

mae mo lowehen sanë ang gwe-gwenan- dekam de zen hen Kristus en onak tatem ëzauk gwen hap. Zep zini men kirekam lowe henda gwenan, ëe hen dekam zëno mae mo kimë gwë gwenan- dekam de hen zëwe denaka ngaya tabin hip. † ²³ Zen kitak Alap onakore ol dawemna insa dikim langa gulsuk haladan habë kirekam syal gwe-gwibirin. Sap ano isrip-sri gwibinni zen zen tangan, hen nen dekon esa lamkam hë'ho gwibinni hla kul.

²⁴ Em dwan mes-eme ëtawa gwëk: Asyas hap de hlu-hluk tanna, zen beya nik sa ëhlu-hluk gwer. Hwëna aha-en, men zen de nonol hata'anka, zen zen en de kire-kire dawemna gul irinkim. Zen in zep, emki hen hlu-hluk gwen makan ëgwën- anakare enlala naban, “Ëe aka kire-kire dawemsa gulink.” ²⁵ Men zen hlu-hluk gwen hap ëhohle gwe-gwenan, zen nonol timsi misrim-sri nil gwenan, hen man zënaka dawemkam nolëinik gwe-gwenan- anakare enlala naban, “Ëe aka nonol gwëk.” Men zen ënonol gwe-gwenan, zen auhukamana an kore kire-kire dawem ensa nulin gwenan. Nen hwëna hëndep de lwan hap de kire-kiresa de gul irin hibe ëalp gwe-gwe'an. ²⁶ Ëe

* **9:21** 9:21 Kristus mo titi tabin ola: Yoh. 13:34-35; Yak. 2:8; Mrk. 12:28-34; Mat. 22:36-40, hen Rom. 13:8b-10nak. † **9:22** 9:22 Kristussu de taibliblannak

tatem zauk gwen srëm wenyaka de kirekam golëlowehe gwen hap de ola: Emki hlaun 1Kor pasal 8 mo ayat 7 nakon 13nak dep, hen Rom. 14:1-15:6.

in zebë dam-dam enkam de hluwen hap alp gwe-gwe'an. Ahaksa, ëe an san de tahakam de zënaka lek-lek ta gwibin asyasnak de ang gwe-gwenna. Ëe bëjënë sap desan totoresa lek tya gwen. ²⁷ Ëe zebë ëre mo timni ënaka de lek-lek ta gwenkam drak-drak gul gwenan- dekam de hëndep ëre mo timsi dawem enkam golinik gwe-gwen hapye. Ëe mae habë ënaka kirekam zerinik gwe-gwenan: Sap ëe mesë beyakam kire asyasnak dep zini kwang guludak. Hwëna Bian Alap de wasib mo kim asa gublunkam, "Em mese asyas peraturansa gulumunku. Em de asyasna an kon kire-kire dawemsa gul irin hip, eno bosena hom,"- ki ëe asa tangan saher gwer.

10

Paulus kim yang tabin alap-alap hap de boklesa kom tabirida gwen hap jalse gwibiridakake:

¹ Aya-wal oso-wal, ëe ama emsa enlala sobirida'an-nëno mae mo auyan-azana men kim Musa Bak golëwet so gwekake. Alap dekam but yawalsa golzimki- zëbe mae hap de jal zini in de zë totot gwibirida gwen hap. Hëndep Alap mo

sosonkam zep hi yawala insa golëtablan gwe kinika. ² Zëbe mae hap dekam man nwe-mase gwenan: But de tahalebinni in hen hi yala insa tablan gwe kinik, san de Musa mo baptis tabinnik de ang tanna. Zëno dam gulsunnu, zen dekam mes Musa hon bitë gwëk. ³ Zen dekam kitak Alap onakore tembanesa dwenblanda gwëk,* ⁴ hen hona Zëbon onakore naka sap notde gwibik. Dekam Alap kaso yawalsa hamal gulzimki, zep dekore hosa notde gwibik, sap kaso yala in hen man ang gwibirida song gwëk-zen de ho hap ëtahalha gwe-gwen srëm hap. * Hwëna ol gulk sun de blaorankam kaso yawalkam in, Zen diki Kristus Zëna. ⁵ Nëno mae mo auyan-azana zen sap eiwa ki kirekam de owasna hla nul gwëk, hwëna Alap mo nwenak beya nik hom ëdakastik. Beya wanya desa man husus gwibirida gwëka. Zëno mae mo tok-tok naka zep sasa lang san hli nulida guk song gwëk.

⁶ Zen Alap desa nëbe mae hap de ërak hap ki kang gulku- nen de hen zëno mae mo kim karek-kareksa holehle gwe-gwibin srëm hap. ⁷ Zep nen bap nen zëno mae mo kim yang tabin alap-alap

* **10:3** 10:3 Kel. 16 * **10:4** 10:4 Paulus man ale gulku, "kaso yala in hen man ang gwibirida song gwëk," sap Musa man dan soka- hosa de owaskam kaso nakon golzimdinni. Hen Yahudi zini zep lun tangan aïsili insa anakan mas-mas nul song gwëk, "Nonol kasona in man ang gwibirida song gwëk- dekam de ho hap ëtahalha gwe-gwen srëm hap." Hwëna Musa mo ol ale gun tangannak, sap diki hom. (Kel. 17:6; Bil. 20:11)

hap boklena kom ta gwiz-
imdin- men kirekam zēbe
mae hap dena Alap mo olak
lwakke,

“Zen yang tabin alap-alap
hap de tembane yawala
insa dwensiblindak, zao zep
syak.”*

⁸ Nen bap nen zēno mae
mo kim kahalo-kahalokam
lowehe gwen- men kirekam
zen ēgwē gwekye. Zen in
zep yaklana dekam 23 ribu
enkam juwek.* ⁹ Hen bap
nen Biansa zēno mae mo
kim akasik gweblan. Zen in
zep zen ahakon wanya de hit
ti gwibin nikon juwe gwek.*

¹⁰ Nen bap nen zēno mae
mo kim Biansa tonsuk gwe-
blan. Zen in zep desa Alap
mo dam taha nakore zini
heip gulku- men zen juwen
hap dena irik gīl gwen-
daye.* ¹¹ In zen ki zēbon
mae kirekam jowe gwek, zen
angkam nēbe mae hap de
ērak makan lwa'an- nen an
zene angkam aumwa hap
denak lowe he'anye. Zen in
zep zini lun Alap mo olak de
aīsili insa ale nul gwek- nen
de desa anakan enlala gwe-
gwibin hip, “Bian sa angkam
kirekam hen karek tabiri-
men zen kirekam karekna
nol gwe'anye.”

¹² Bera! Bahem anakan
enaka boltere ta gwibin,
“Ēe an Bian onak tatemē
ēzau'un.” Zi de kirekam
zēnaka boltere tankam, zen
hwēna zēno mae mo kim
de kareknak zaran hap
alp gwesi'ira. ¹³ Banakare

kareksa de gon hap de
enlalana men zen nēsa de
akasiblin hap enhonak hata
gwenda, zen nēno mae mo
soson nakon hom taman
kinī gwenan. Sap Alap Zen
taibliblanna, zep Zen bējen
nēsa de sērkam akasiblin
hap dwam gwibiridan-
nēno mae mo sosona de
gulmurunnu kimye. Hwēna
kareksa de gon hap de enlala
de nēbon mae hatankam,
Zen hen nēbe mae hap
orasa zertrei gwizimnira-
nen dikim karekna in kon
wet so gwen hap. Zen dekam
zebe tatem ēzauk gwenan.

¹⁴ Zen in zep, aya-wal oso-
wal, yang tabin alap-alapna
emki langa tasibin. ¹⁵ Nen
kitak enlalana kike. En-
em kles so gwen. ¹⁶ Nen
kime Bian Yesus mo timsi
de enlala gwibin hip de
tembanena olgwen gwibirin,
dekam nonol Bian hap
dawemsae ol gweblanan.
Dekam kime zēno kalsa de
enlala gwibin hip de anggur
hona otdeblanda gwenan,
hen zēno timsi de enlala
gwibin hip de rotina olgwen-
blanda gwenan, dekam zebe
ēnwe-mase gwe-gwenan:
Nen ema Bian han ēraha-en
gwe'an. ¹⁷ Nen de Bian mo
timsi de enlala gwibin hip de
rotisa twinbinkim, nen sap
beyana, hwēna dekam man
nwe-mase gwe'an- san de
nēno mae mo timni aha-en.
Sap nen mese aha-ere rotina
insa olgwenbik. ¹⁸ Israelk
de zini hen kirekam ēgwē
gwenan. Men zen Alap hap

* **10:7** 10:7 Kel. 32:6 * **10:8** 10:8 Bil. 25 * **10:9** 10:9 Bil. 21:5-6 * **10:10**
10:10 Bil. 16:41-49

de zip soblan domba ninni dwin gwibi'in, zen en dekam zep Alap han nërumlæ gwe'an.

19 Hwëna kirekam insa ebe mae hap ale gulzim, zen em dikim anakan enlala gwibin hip hom, "Yang tabin alap-alapna zen eiwa ensasa naban." Hen anakan homë kim emsa gubiridal, "Zëbe mae hap de tembanena, zen sosonna." Zen waba tangan hap. 20 Èe hwëna em dikim anakan tame gun hubë kirekam ebe mae hap ale gulzim: Yang tabin alap-alap hap mensa otweranna blom da gwibirzimnin, zen Alapsa hom kim boltere da gwenan. Zen hwëna dowal-dowalsa kim boltere da gwibirin, hen deban mae kim nolëaha-en gwe-gwe'an. 21 Zep nen bëjen nen Bian mo kalsa de enlala gwibin hip de anggur ho naban dowal hap de ho naban otdenkam siri so gwen. Hen bap nen Bian mo timsi de enlala gwibin hip de tembane naban dowal hap de tembane naban siri so gwen. 22 Ki san ha ema Bian de emsa husus gwibiridan hap ëdwam gwe'an? San ha ema tim ul gwe'an?— "Bian mo sosonna hom."

23 Ahakon sa ano ola insa nulsul- anakan de ëgunkum, "Nen Kristen zini sap esa banakare maesa syal ei gwibir." † Hwëna kire zini ëe ama ding gulzim'in, "Banakare maesa

de syal gwibinkim diki nonol enaka de enhonak anakan takensibirida gwenkam aïris, 'San ha dekam ëe ama ëre mo Kristen bose walsya mas gwibirida'an? San ha ano gwën san de ang tankam ahakon dekam sa Yesusu hli dal?' " 24 Bahem ere en mo timsi ngalap gwe-gwibin. Hwëna aha zisi emki hen enlala gwibirida gwen.

25 Pasarak de tweran ninni, sap esa enlala beya gwen srëmkam lop la gwer-anakan de takensibiridan srëmkamye, "An san yang tabin alap-alap hap de blom tabir-zimdin mosrona?" 26 Sap Alap mo olak man lwak:

"Okamana an hen kitak zëwe de kirekam-kirekamna, zen kitak Bian mo bi gwibiridanna."*

27 Kristen srëm zi de emsa zëbon de tembane gwen hap gublunna, dwam gwenkam sap esa. Men kire tembanesa ep lop tablanna, em sap esa twenblan dala. Em bahem mae anakan de takensiblin hap enlala gwen, "An san yang tabin alap-alap hap de blom tabir-zimdin mosrona?" 28-29 Hwëna tembane tanna iwe de eno Kristen bose emsa gublunkam, "Tweran ninni an yang tabin alap-alap hap de mosrona," ki bahem twinbin. Sap zen zëre mo enhosa ebe hap zertrëblala. Sap zen hom dawemkam enho nakon anakan tame gu'ura, "Yang tabin alap mo

† 10:23 10:23 Ola ansa de srip gulsun hup, emki pasal 6 mo ayat 12 mo otdenak de alesä karatda gun. * 10:26 10:26 Mzm. 24:1

sosonna hom.” Zep em de zëno nwenak tembanena insa twenblan dankam, desae kim karek san dep titi ta'ara. Zen srëmkam sap emaka ahakore en naban zitwenbla'ara.

Hwëna em ahakon esa ëenlala gwer, “Aha zi ba hap de zëre mo dam gulsun nukon tembane hap asa tru-tru gulblun hap? ³⁰ Ëe de Alapsa gu soneblan naban de tembane gwenkam, ki aha zi ba hap de asa tembanena in hap husus gweblan hap? Ëe dwan mes-am tembanena in hap dawemna Alap hap golblal!”

³¹ Hwëna ëe a kirekamë mo kirekam de enlala gwen zi hip ding gulzim'in: Ba maesa de twinbinkim hen otdebinkim, ahaksa banakare maesa de gonna, zen Bian mo bosesa dikim tingare zi teip gulsublun hap emki syal gwe-gwibin. ³² Bahem Kristussu de taibliblannak de ëtatete gwen srëm zisi karek san dep de titi tan makan gweibirida gwen- sap Yahudi zi, sap Yunani zi, hen sap kitak de Alap mo hlil irin zi niye. ³³ Zep em ano kim em hen lowehe gwen. Ëe tingare zi dikim asa sam gwesik gweblan habë alp gwe-gwenan. Ëe homë ëre mo tim hip dena anakan ngalap gwe-gwenan, “Ëe de aha zi mo dam gulsun sun ang gwenkam, ëe asa usak gwer.” Hwëna ano dwam gwibin tanganna, ano syala kon bap zen aha maena

Yesussu hli tan. Diki kitak zen ëngaya gwen.

11

¹ Zen in zep, ano tana wei san em ang tan- aena men kirekamë Kristussu tana wei san zertro'anke.

Minggunak de biti gwen-nak de kirekam ëgwë gwen hap de ol:

² Ëe ama emsa sam gwesibirida'an, sap em ema asa embwan ë gweblanan, hen ano tawa tabin sine ang ta gwenan- Kristen zi mo lowehen sanye. ³ Hwëna ëe ama dwam gwe'an- em de anakan tame gun hup: Alap, Zen Kristus mo teipsinni. Kristus, Zen hwëna zikim dinik mo teipsinni. Hwëna zini, zen wekam dinik mo teipsinni. ⁴ Zep zi de Minggunak de tagal gwennak topi ala gun nuban Alapsa abe tankam, ahaksa Alap mo Enho nakore olsa ayang gulzimdinkim, zen kirekam zëre mo Teipsin nika blikip gwesibli srëm gwe'ara. ⁵ Hwëna we walya, zen de Minggunak de tagal gwennak kaen hakkam de nol utuk gun srëmkam Alapsa abe tanna, ahaksa Alap mo Enho nakore olsa ayang gulzimdinni, zen ki hom zëre mo zini blikip gwesibli'an. Kirekam de gwëna in, zëno sahara man apde në'an- nolsa

de lonsun nubanye. *
 6 We wal de nol utuk gun hup baes tanna, ki dikire nol alana blom dasibik. Hwëna blom tasibinkim ahaksa lonsunkum, zen man tangan ësaher gwe-gwenan. Zen in zep dawemna kaen haksa zen utuk ta gwibin.
 7 Zikim dena, nëbe mae hap nol utuk gun hup hom dakastï'in, sap zikim dena nonol lonesen nakon Alap zëre mo nwe-masekam Adam Baksa yang tasikï. Zep zi kim dena nëno mae mo nwe-masena ngatan Zini Alap Zëna kiye, hen enlalana Alap zëre mo kiye. Hwëna we walya, zen nonol lonesen nakon zi nikon de yang gulsunnu, zep zëno mae mo nwe-masena zen zini kiye. 8 Sap zikim denaka hom wenyä kon yang tasikï. Zen diki wesya zi nikon yang gulsuku. 9 Hen zini zen we mo tahasa de trï so gwibin hip hom yang tasikï. Hwëna wenyä zen zi mo tahasa de trï so gweblan hap yang gulsuku. 10 Zen in zep, sap Alap mo dam taha nakore zini man nësa kara da gwibirin, zep dawemna we walya nolsa zen kaen hakkam utuk ta gwibin- anakan dikim zënaka golëtrë gwen hap, "Ëe an ëre mo zi mo tahasa de trï so gweblan hap dena."

11 Hwëna nen we walya ban zi niban mese apdekam Kristus hun ëraha-en gwek.

* 11:5 11:5 Paulus mae kim lowehék, we walya zisi de zenkam, dekam kaen haksa nolak utuk da gwibik- dekam de zënaka anakan goltrën hap, "Ëe an zi niban."

Zep nen we walya ban zi niban bëjen nënaka gubirida gwen, "Ëe homë emsa dwam eibirida'an." 12 Sap nonol tanganna, wenyä zen zi nikon de yang gulsunnu. Hwëna zëno tahannak, zini zen we wal wei-wik nul gwenan. Hwëna ausuna kitak zen Alap onakon.

13 Zep aya-wal oso wal, emki klis gun. San ha aïris-we wal de zi beya mo nwenak nol utuk gun srëmkam Alapsa gu soneblan naye?
 14 Ahaksa san ha em home anakan tame uk?- "Zi de nol ala blal-blal gwenna, zen saherak zënaka drë ne'ara."
 15 Hwëna we wal de nol ala blal-blal gwen hap dena, zen mes ki Alap golzimkizen de nolsa ber-ber gun hup. Hwëna we walya, zen man hen zëre mae mo nol ala blal-blala insa boltere da gwibirin. Zen in zebë emsa gubiridal- zen de Minggunak de bitï gwenak kaen haksa nolak utuk ta gwibin hipye. 16 Hwëna ëe tawana: Ahakon sa yap ano ola ansa husus neibir. Zen in zebë aumwa hap emsa gubirida'an: Ëe Kristen zini kire enkamë lowehë gwenan. Homë mae li kul sone'an.

Bian Yesus mo timsi de enlala gwibin hip de tembanak de kirekam ang ta gwen hap de ol:

17 Hwëna angkam an desaë emsa titi tabi'in, ëe

bějěně emsa gubiridan, "Em ema ěsam gwesik gwenan." Sap em kime tagal gwe-gwenan, zao karekna mamkam lwa gwenan. Dawemna man lwala he'an. ¹⁸ Nonol tanganna, ěe ama anakan sane gwe-gwek, "Zen kim tagal gwe-gwenan, zen man ěhliwe gwenan." Kire ola insa ěe ama anakan taĭbli'ın, "San ha eiwa mes yap." ¹⁹ Em in anakare enlala nabane hliwek: "Aha zi dekakim asa hla nulidak, 'Hlikna an zen- eiwa denaye.'" Hwěna kirekam de ěbolte-bolte gwenna dawem naka hom.

²⁰ Zep em kime tagal gwe-gwenan, hen zao kime Bian Yesus mo timsi de enlala gwibin hip de tembanena syal ei gwibirin, em hwěna ere mae mo hliwenna insae enlala ei gwibirin. Bian Yesus mo timsi home. ²¹ ěe ama sak, em kime nonol totore tembanena olgwenblanda gwenan, em home enaka eisbirida gwenan-apdekam de tembane tan hapye. Hwěna ahakore en nik nonol zě-en ngalapngalapkam dwensĭblĭnda gwenan. Zen in zebe anakarekam ěgwě gwenan: Ahakon usak nabane nama lowehe gwenan, hwěna nonol ěĭtrĭ gwen wenya zen mes ho mamak otde gwibin hip ěmamak gwek. ²² Ki san ha ere mae mo golak tembanena hom?-em zebe ngalapngalapkam tagal gwennak tembane ta

gwenanye. Em san ki ere mae mo jematsa de saher gul gwen habe ědwan gwe-gwe'an? Em insa kirekam ěgwě gwenan, zen jematnak de tahalha zisie kim saher la gwibirin. Em san ha ema ěkil gil gwenan?- "Paulus sa kirekam asa sam gwesibiridala." Hom tangan- ěe de emsa kire hap sam gwesibiridan hapye!

²³ Sap men desa Bian Yesus zěre mo timsi de enlala gwibin hip de tembane hap dena abe hap goltrěblaka, ěe mesě sap desa ebe mae hap anakan ayang gulzik: Bian Yesussu dikim jal zi hip zertreizimdin hip de orapnak, Zěna ki zep rotina gul ineka. ²⁴ Alap hap kim dawemna rotina in hap golblaka, ki zep ahap gul guku, ki zep gubiridaka,

"An ano timni- men- saě ebe mae hap sosok gulzim'inke. An kirekam em ano timbwanak syal gwe-gwibin- Asa dikim enlala gwe-gweblan hapye."

²⁵ Kim tembane tasik hen kirekam. Zen anggur ho nabare moksa zerka, ki zep gubiridaka,

"An ano kala zen. Zen sa ano tim nikon wet sol- Alap mo zi niban de ol ziaha-en gun ěsesa dikim sul sonen hapye. Kirekam kim ano tim bwanak syal ei gwibik, Asa dekon enlala ě gweblak."*

²⁶ Zen in zep, nen kime kire hap de rotina olgwenblanda gwenan, hen kire

* 11:25 11:23-25 Mat. 26:26-29; Mrk. 14:22-25; Luk. 22:14-20

hap de hona otde gwibirin, nen dekame Bian Yesus mo tinnī anakare enlala naban oltrē gwenan, "Zen sa etan lwahal zala."

²⁷ Zen in zep, men zen de asyas makan Yesus mo tim hip de rotina insa dwenblanda gwe'ak, hen hona insa notdeblanda gwe'ak, zen Alap mo nwenak kareknak zēnaka kang nul gwe'an. ²⁸⁻²⁹ Diki nonol enlalasa nen anakan hohle ta gwen, "Ēe ama Bian han dikim zeraha-en gwen hap ang gwe'an, sap Zen mes zēre mo timni ano kareksa dikim ap ngan gulsublun hap tīlki." Hwēna men zen kirekam de ēenlala gwen srēm kam ang ta gwe'ak, zen Bian de karek tabin hip zēnaka nolēgu'un. ³⁰ Zen in zep, ebon mae onakon beya nik tim sin-sinni hen sang-sangna nollwa gwenan, hēndep ahakon zep juwek.

³¹ Hwēna nen de nonol nēre mae mo enhosa hohle tankam, ki Bian bējen nēsa karek tabin. ³² Hwēna eiwa Bian ki nēsa walas beteksa de oto tasibin makan gweibirida gwenda. Hwēna zen halen ora san dikim nēsa dam tasik gwibin hip ki kirekam nēsa gweibirida gwenda- nen dikim karek yawalsa goltowen srēm hap, Zen kim okamanak de karek gol gwen zini karek tabi'inkaye.

³³ Zen in zep, aya-wal oso-wal, em de Bian mo timsi de enlala gwibin hip de

tembane hap tagal gwenna, enaka em eishirida gwen-tingan de tagal gwesinnik de kon gwesibir hanan hap. ³⁴ Hen Alap de emsa husus gwibiridan srēm hap, nama de tagal gwennak de ahanik usak gwenkam, zen dikire nonol zēre mo golak tembane gwek. Eno mae mo aha takensinnī, Bian mo tim hip de tembane hap dena, ēe asa aen de hata zankam emsa tonbiridazal.

12

Mae hap de ol: Alap mo Enhona, Zen srēm-srēm kam de nwe-masekam de sosonsa nēbe mae hap gol gwiz-umnira.

¹ Angkam mensa suratkam asa lakensiblik, Alap mo Enho nakore sosen hap dena, men desa Alap Zēna kae gwibir-zimnira gwendake, desaē ep ding gulzim'in: Ēe ama dwam gwe'an em de eiwa denaka tame gun hup. ² Emki ēenlala gwen: Em kime Biansa tame la srēm gwe'ak, em dekam yang tabin alap-alapsae ang eibirida nasen gwek- ol srēm wenyaka.

³ Ēe in zebē emsa dwam gwibirida'an- eno mae mo jematsa de aha zi tawa tabin hip yaing gwe-gwe zankam, em de dekam zēno mae mo tawa tabin nikon anakan kles so gwen hap, "Alap mo Enho de zisi zergwēna, zen bējen anakan gun, 'Yesus zen karekna.' Hen Alap mo

* 12:3 12:3 1Yoh. 4:1-6; 4:20-21; 5:1-5

Enho de zergwën srëmkam, zen bëjen anakan gun, 'Yesus Zen ano teipsinni.' '*

⁴ Alap mo Enhona, Zen aha-ere nwe-masekam de sosonsa hom nèbe mae hap kae gwe-gwibir-zimnira. Hwëna ausuna sap aha-en- zëre onak. ⁵ Syala hen srën-srënkam de nwe-mase naka wei yul sone gwizimnira. Hwëna in Zen syala insa gwirensi'ira, Zen aha-en. ⁶ Banakare maesa de syal gwibin hip de sosonna, desa hen srën-srënkam gol gwizimnira-men kirekam zëbe mae hap dakastil gwizimninke. Hwëna Zen aha-ere Alap ki anakare enlalana ing ta sone gwizimnira, "Èe anik kirekam syal gwek." ⁷ Alap mo Enhona Zen kirekam nèbe mae hap aha-en aha-enkam sosonna kae gwe-gwibir-zimnira- nen dikim hwëna tïngare Kristen zisi tatete ta gwibin hip.

⁸ Zep a kirekam mo Alap mo Enhona zi mo enhonak syal gwe-gwenda:

Ahakorena kip enlala blalsa ing ta sone gwizimnira- zen de dekam aha zisi titi ta gwibin hip.

Hen ahakorena kip Zen ba maesa de tame gun hup denaka ing ta sone gwizimnira- dekam de zen hwëna aha zi hip ayang gul gwizimdin hip.

⁹ Alap mo Enhona in ahakorena kip sërkam dikim Alapsa

taïbliBlan hap denaka ing ta sone gwizimnira.

Hen ahakorena kip zi sang-sangsa dikim dawem ta gwibin hip de sosonsa gol gwizimnira.

¹⁰ Ahakorena kip owas-owassa dikim syal gwe-gwibir-zimdin hip denaka gol gwizimnira.

Ahakorena kip Alap mo Enhona hamal hap de olsa dikim ayang gulzimdin hip denaka gol gwizimnira.

Ahakorena kip dam gulsuk gwen hap de sosonsa gol gwizimnira- zen dikim anakan dam gulsuk gwen hap, "Zini in mo ol toranna, zen eiwa Alap mo Enho nakorena," ahaksa, "Zëbon onakore naka hom."

Hen ahakorena kip owas olkam dikim ëtoran hap denaka ing ta sone gwizimnira.

Hen ahakore wanya kip, zen dikim owas ola insa zëre mae mo olkam li yul sone gwizimdin hip denaka ing ta sone gwizimnira.

¹¹ Syala in zen kirekam srën-srën gwek, zen sap ausuna aha-en Alap mo Enho Zen ki kirekam syal gwe-gwenda. Zen sosonna zëre mo dwam gwibin sin nèbe mae hap aha-en aha-enkam kae gwe-gwibir-zimnira.

Mae hap de ol: Nen sap beyana, hwëna mese aha-ere tim makan ëgwëk.

12 Kristus mo timni, zen nëno mae mo tim makan. Timni sap aha-en, hwëna dekon zep hli-hli gwek. 13 Zen zep hen kirekam, nen kitak

sap Yahudi zi,

sap Yahudi srëm zi,

sap tana iltikinnik de lowehe gwen weny,

hen kirenak de lowehe gwen srëm weny,

nen kitak mese zëre mo timnik bitï gwek- Alap kim zëre mo Enhokam nësa hlë ta sonebiridakake. Zen aha-ere Enho ki kirekam nësa aha-en tabirki, sap nen mese kitak Alap mo Enho nakore hona ulink.

14 Sap timni bëjen aha-ere hli naban sam gwesin. Zen diki hli-hlina zen beya gwen. 15 Tanana bëjen anakan neran, "Ëe ama taha hap de jo kën hap dwam ë'an. Timni an mo tana ën hap, ëe ama bae." Zen de kirekam nerankam, hwëna tanana in bëjen taha hap jo nën, hen bëjen timni insa hli kun. 16 Hen ingalana bëjen anakan neran, "Ëe ama nwe hap de jo kën hap dwam ë'an. Timni an mo ingala ën hap, ëe ama bae." Zen de kirekam nerankam, zen hwëna bëjen timni in kon nwe san dep li këhen, hen bëjen timni insa hli kun. 17 Tingare hli-hli nik de nwe en hap ëjowenkam, ki hwëna bakam de ësane gwe-gwen hap? Ahaksa ing

ala hap de ëjowenkam, ki hwëna bakam de ba maena alebin hip? 18 Zen Alap Zën mes-am ki timni insa srën-srënkam de hli-hli naban yang gulsuku- men kirekam de yang gulsun hup Zëna dwam gwekake. 19 Aha-ere hlina bëjen anakan gun, "Ëe en asa tingare timni an mo syala sul sone gwer." 20 Zep man sam gwesin- hli-hlina sap beyana, hwëna timni aha-en.

21 Zen in zep, nwe bëjen tahasa anakan enzindin, "Ëe homë emsa dwam eizim'in." Hen nola bëjen tanana guzindin, "Ëe homë emsa dwam gwizim'in."

22 Nen de tim nikore aha hli naka enlala gwibinkim,

"Zen sosen tangan naka hom," zen hwëna desa ema tangan dwam ei gwibirin-

dekam de gwën hapye. 23 Hli-hlina mensa enlala ëblanda gwenan, "Zen dawem tangan naka hom," zen hwëna desa tangane dawemkam olëinik gwe-gwenan. Hen hli-hlina men desa saher ei gwibirin, zen desa tangane dawemkam aning ul gwenan. 24 Hwëna hli-hlina men zen nwekam de hlaunkum ëdawem gwek, desa hwëna home aning gun hup enlala ei gwibirin. Zen Alap mes ki kirekam de enlala naban timni ansa yang gulsuku, "Dikire sosen srëm hli-hlina dawemkam nolëinik gwe-gwek." 25 Zep timnik de hli-hlina in bëjen srën-srënkam hlik-hlik gwen. Zen hwëna

hwë-hwëkam zënaka mas neibirida gwenan. ²⁶ Zen in zep, aha hli nik de sang-sang gwenkam, dekam tîngare hli-hlina in sang-sangna insa man neis gwibirin. Hen em de dawemsa tahakam gul irinni ahaksa nwekam hlaunnu, tîngare hli-hlina dekam man ëisrip-sri gwe-gwenan.

²⁷ Zep em in kitak Kristus mo timni, hen zëno hli-hlina.

²⁸ Alap zep srën-srënkam de syal hap Kristen zini nësa dam tasik gwibirida:

Mam tangan wenyä, zen Kristus hup de ol dawemsa de aha lang san gol halada gwen hap de wenyä.

Zao de wenyä, zen Alap mo Enhokam de hamal hap de olsa ayang gul gwizimdin hip de wenyä.

Hen etan zao de wenyä, zen Alap mo olkam de tawa ta gwibin hip de wenyä.

Hwëna ahakon owas-owassa de syal gwe-gwibin hip de wenyä,

ahakon zi sang-sangsa de dawem ta gwibin hip de wenyä,

hen ahakon aha zisi de mas gwibirida gwen hap de wenyä,

hen ahakon jemat mo syalsa de nol gwibin hip de wenyä,

hen ahakon owas olkam de ton gwibin hip de wenyä.

²⁹ Zen a dekon mo srën-srën gwekye: Sap nen home Kristus hup de olsa dikim

gol halada gwen hap de sosonna kitak ulink. Hen nen ahakon home Alap mo Enho nakore sosonna ulink-hamal hap de olsa dikim ayang gul gwizimdin hip de naye. Hen Alap mo olkam dikim ahasa tawa ta gwibin hip de sosonna nen home kitak ulink. Hen nëbon mae kitak sosonna hom-owas-owassa dikim syal gwe-gwibin hip de naye,

³⁰ hen zi sang-sangsa dikim dawem ta gwibin hip dena,

hen owas olkam dikim ton gwibin hip dena,

hen kire olsa dikim srip gul-suk gwizimdin hip de naye.

³¹ Zen in zep, em dawemkam enho nakon dwam gwe-gwibin- dekakim Alap mam tangan wenyä insa ebe mae hap aha-en aha-enkam kap ta gwizimki.

Mae hap de ol: Nënaka de kwasang gwibirida gwenna, zen zen tangan- bol-zaun wenyäye.

Alap mo Enho nakore soson kae gwe-gwibir-zimdinni, zen hen aïrïs. Hwëna dekam de tangan sowehen hap, anik ebe mae hap ora dawemna ansa zertreizimk:

13

¹ Ëe de men-kore men-kore olsa owas hap tawa gwibi'inam, hen Alap mo dam taha nakore zi mo olsaë tawa gwibi'inam, hwëna ëe de zisi kwasang gwibirida

gwen srēm kam, ki hwēna ano ol toranna in waba tangan hap- san de ngli glungna kiye, auku en naka de salblan.

² Hen kirekam, eyē tewesi'inam, Alap mo Enhokam de hamal hap de olsa ayang gul gwizimdin hip denaka, hwēna ēe de zisi kwasang gwibirida gwen srēm kam, zen waba hap.

Hen eyē tewesi'inam, tingare kirekam-kirekamsa de olk san denaka kitak tame gunkum, hwēna ēe de zisi kwasang gwibirida gwen srēm kam, kirekam hwēna ano tame gunnu in waba hap.

Hen eyē sēr kam Alapsa taiblibla'anam, hēndep ano gublunkam de kwatap hinak keing gwe'anam, hwēna ēe de zisi kwasang gwibirida gwen srēm kam, zen hen waba hap.

³ Hen eyē ēre mo bi gwibin kire-kiresa kitak tahalha zi hip kap tazim'inam, hen ēre mo timsi Alap hap sosok gulblunkam Yesus hup de jal hap de ano timsi ang gulsun hup, kirekam hen waba hap- ēe de aha zisi kwasang gwibirda gwen srēm kamye.

⁴ Kwasang mo syala zen a kirekam moye:

Zen sam-samkam hen sae-saekam de zisi golēlowehe gwen.

Kwasang enlalakam, wal bosyansa de anakan hla tanna, "Zen dawemsa gul iri," zep bējen husus gweblan.

Kwasang enlalakam, zen bējen zēnaka boltere tan,

hen bējen bola-bola gwen,

⁵ hen aha zisi bējen blostablan.

Kwasang enlalakam, zen bējen zēre en mo timsi ngalap gwibin,

hen bējen nabakam jal gwen.

Kwasang enlalakam, zēbe hap de zi kareksa golblanna, zen hwēna eititi gwibinkim.

⁶ Kwasang enlalakam, karek-karek enlala zi mo klesnak bējen sam gwesin.

Hwēna eiwa de enlalakam de lowehen zi mo klesnak de gwēnkam isrip-sri gwenkam.

⁷ Kwasang enlalakam, zen bējen blalen gwen-aha zisi de mas gwibirida gwen naye,

hwēna zen Alapsa de taibliblannak de tatem zaun,

hen enlalakam anakan zon dasik gweblanan, "Alap sa hen lamkam

asa kwasang gwe-
blala." *

Zep kwasang enlalana, zen
tatete tanganna.

8 Kwasang enlalana in,
zen hëndep denaban sa lwa
gwer. Hwëna

hamal hap de olsa de ayang
gulzimdin hip de
sosonna,

hen owas olkam de toran
hap dena,

hen owaskam de ba maesa
tame gun hup dena,

zen kitak sa zausul. 9 Alap
sap man ki nëbe mae hap
tame gun hup de sosonna

gol gwizimnira, hwëna nëno
mae mo tame gunnu hom
tangan langa gwe ha'an. Zen

hen ngein sin dep denaka
de hamal hap tame gun hup
de sosonsa gol gwizimnira,

hwëna tame gunkum home
tangan su kul sone gwe-
nan. 10 Hwëna sul sonen

hap de Zini kim de hata'an
zaka, zen dekam esa nen
hen kitak tame gunkum su

kul soner. Angkam dep
de sosonna dekam sa hen
zausul.

11 Zen hen a kirekam
moye: Èe kimë nama betek
nik gwë'ak, ano enlalana

hen ol toranna dekam walas
betek enlalana. Hwëna kimë
zise gwëk, dekam zebë walas

enlalana insa hli tak. 12 Zep
nen okamanak de lowe hen-
nak dawemkam de lalak
gwen srëm honak de kara

* 13:7 13:7 Paulus mensa awe ale gulku, dam gulsunnu dan. Insa gulk Alapsa de taïbliëlan hap dena hen enlala zon tasibliëlan hap dena li nul sonek, zëno aha dam gulsunnu, zi bose zemka de hen kirekam gweibirida gwen hap. Zep a kirekam maka li nul sonek: Kwasang enlalakam, dekam men zen zënaka kwasang neibirida gwenan, zënaka daïlibirida gwenan, hen man zënaka enlalakam zon dasibirida gwenan.

gun makane Alap hap dena
kara ul gwe'an. Hwëna Kris-
tus kim de hata'an zaka, zen
dekam esa lalak tangannak

de kara gwen makan hla la
gwer, hen nëno mae mo en-
lalana dekam sa liwe hera.

Aena hen angkam homë tan-
gan Alapsa dawemkam hli-
hli tasi'in. Hwëna zen

dekam tangan asa tame tal-
men kirekam hen Alap Zëna
asa tame takaye.

13 Zep nëbe mae hap
angkam dan-ahan bol-zaun
gwizim'in- desan de ang ta

gwen hapye:

Ahana, Alapsa nen
taïbliëlan.

Ahana, Alapsa nen anakan
blol gweëlan, "Zen sa
lamkam nësa ngaya

tabiri."
Hen ahana, aha zisi nen
kwasang gwibirida

gwen.
Hwëna dan-ahanna in kon,
bol-zaun tanganna, aha

zisi nen kwasang gwibirida
gwen.

14

*An kon an etan Alap mo
Enho mo syal hap de ol:*

1 Zen in zep, bol-zaun
tanganna nen nënaka
de dawemkam kwasang

gwibirida gwen hap ëalp
gwe-gwen. Deban Alap
mo Enho de ebe mae hap

sosonsa golzimdin hip em

dawemkam ëdwam gwe-gwen- nonol tangan, dekam de Alap mo Enho mo ssonkam hamal hap de olsa ayang gul gwizimdin hip. ² Sap ebe hap de owas olsa de ton gwen hap denaka golblankam, dekam hwëna ahasa home kim tonbirida gwe'ara. Dekam Alap ensae kim ton gwebla'ara. Aha zi molya eno ola in sa tame nul gwëk, sap em owas ola inkam olk san denakae ton gwe'ara- Alap mo Enho mo ssonkam. ³ Hwëna ebe hap de Alap mo Enho hamal hap de olsa dikim ayang gul gwizimdin hip de sosonsa golblankam, dekam zisi esa kim tatete ta gwibiri hen titi ta gwibiri, hen isrip-sri enlalasa esa kim ing ta sone gwizimdi. ⁴ Owas olkam men zen don gwibirin, zen zëna en naka kim tatete da gwibirin. Hwëna Alap mo Enho nakore hamal hap de ola men zen ayang nul gwizimnin, zen tîngare Kristen zisi kim tatete da gwibirin.

⁵ Ëe sap ama emsa dwam gwibirida'an- em de kitak owas olkam ton gwibin hip. Hwëna dawem tangan wenyä, diki Alap mo Enho nakore hamal hap de olsa em ayang gul gwizimdin. Sap kire hap de sosonna, jematsa dikim tatete tabin hip, zëno dawemna man taman kin'i'an- owas olsa de ton gwen hap de sson nakonye. Hwëna diki owas olsa de li yul sone gwizimdin hip dinik de ebon mae

gwënkam bap. Ki aäris. Dekam emaka jematanak de zini tatete la gwibi'in.

⁶ Zen in zep, aya-wal oso-wal, ëe de owas ol en naban ebon mae onak golhata zankam, em dekam waba hap esa ësane gwer. Diki Alap mo Enho nakore olsa de golhata zankam-

em dikim Alapsa dawemkam tame tan hap denaka, ahaksa ebe mae hap de hamal hap de olsa ayang gulzimdin hip denaka,

ahaksa Alap mo Enho nakon de ba maesa tame gun hup denaka,

dekam em esa ëtatete gwer.

⁷ Zep owas ol enkam de tonbirida gwenna, zen men kiye- ensasa srëm kire-kirena, men ki sulingni ahaksa gitara. Tawa srëm nik de gublunkam ahaksa juzimdinkim, aha zi bëjen anakan tame gun, "Tërya desa kim ta'ara." ⁸ Ahana hen men kiye- sraminsi de totoresä gubinni. Dekam bëjen anakan tame gun, "An eijan hap dikim ëtamal gwen hap nenbirin." ⁹ Zep hen kirekam- owas ol en naban de golhatankam: Dekam aha zi bëjen dam gulsun. Eno ola in zalta dep sa lwal.

¹⁰ Okamanak awe, men-kore men-kore ola beyana, hen men zen ola in sa bi neibiridak, zen kitak enlala naban don gwibirin. ¹¹ Hwëna ëe de aha zi mo olsa tame gun srëmkam, ëe amaka enlala gwebla'an,

“Zen ano kore walsya hom.” Zen hen kirekam maka asa enlala gwebla'ara. ¹² Zep jematnak bahem aha zi mo tame gun srēmna kim tonbirida gwen. Hwēna em ema ēsam gwesī'in, sap em Alap onakore sosonsa de gulīn gwen habe ēdwam gwe-gwenan. Hwēna diki dawem tanganna, Kristen zisi dikim tatete tabin hip de sosonsa de gul irin hip em hen Alapsa abe ta gwen.

¹³ Zen in zep, zini men zen owas olkam don gwibi'in, zen dikire Alapsa anakan abe da gwek, “Abe hap Emki li yul sone gwizimdin hip de sosonsa mas gulblun.” ¹⁴ Sap aena kimē owas olkam Alapsa abe ta gwenan, dekam ano enho enna man ang gwe-gwenda, hwēna ano enlalana hom tame gul gwenda. ¹⁵ Zen in zebē anakan dam gulsuk: Ēe sap asa enho ennak Alapsa owas olkam abe ta gwer, hwēna ano enlalana hen mahala sa hen nēre mae mo olkam abe la gwera. Hen enho nakon ēe asa owas olkam de tērya ban Alapsa isrip-sri gwe-gweblal, hwēna ano enlalana hen mahala sa hen nēre mae mo olkam isrip-sri ē gweblaladekam de aha zisi tatete ta gwibin hipye. ¹⁶ Sap em de tagal gwennak owas ol enkam Alapsa isrip-sri gwe-gweblankam, ki hwēna ahakore wenyā molya tol tame nul gwek. Zen tame gun srēmnam eno ol gu sonenna in hap banakan dep?–

anakan de ding gun nuye, “In eiwa.” ¹⁷ Sap eno owas olkam de ol gu sonenna in Bian zēre en hap aīris. Hwēna wal bose wal okip, zen zalta dep dena. Sap dekam de ētatete gwen hap dena hom dekon nulin gwenan.

¹⁸ Ēe ama dawemsa Alap hap gol gweblanan, sap ēe owas olkam de henhenkam ton gwenkam ama kitak emsa kwei-kwik guk. ¹⁹ Hwēna Kristen zi de tagal gwennak, dekam ēe ama anakan enlala gwe-gwenan, “Diki dawemna zēno mae mo tame gun olkam anik tihis mae enkam tonbirida gwek– dekakim ētatete gwek. Owās olkam de tonbiridankam, sap sa olgunnu beya gwer, hwēna zen waba hap.” ²⁰ Zen in zep, aya-wal oso-wal, Kristen zisi dikim tatete ta gwibin hip dena insa ebe mae hap ale gulzim, desa walas bete-tek mo kim bahem enlala gwe-gwibin. Kareksa de gon hap de enlalana, desa eiwa walas betek mo kim de enlala gwibinni aīris. Hwēna Kristen zisi dikim tatete ta gwibin hip de enlala blala, zen diki zen zise gwen.

²¹ Men-kore men-kore olkam de tame gun srēmnam ēsane gwe-gwen hap dena Alap mo olak man lwak, Israelk de zini kim anakan gubiridakake,

“Bian man guku, ‘Ēe asa aha zi aususa gubiridal– zen de eijan hap yaīng gwe-gwe

zankam zère mae mo olkam de nol drak-drak zi aʊsuna an hap ano jal gwibiridan olsa ayang gul gwizimdin hip. Zen men-kore men-kore zi mo èk tihī nakon sa ano jal ola insa tame gun srēm kam èsane gwe-gwer, hwēna dekam Asa de salblan hap nama sa baes ta gwer.' ”*

²² Zep ayatna an kon man dam gwesin: Owas olkam de tonbiridan naka de tame gun srēm kam èsane gwe-gwenna, zen Alapsa de dawemkam taiblīblan zi hip hom dakastī'in. Zen diki anakare zi hip sam gwesik gwizim'in- men zen zère mae mo olkam de èsane gwe-gwenna èblalen gwek, hwēna nama nol drak-drakna. Hwēna Alap mo Enho nakon de hamal hap de olsa èsane gwenna, zen Alapsa de taiblīblan zi hip man tangan sam gwesik gwenan, sap zen desan de ang tan hap mes èhohle gwek. Hwēna Alapsa de taiblīblan srēm wenyā kip hom sam gwesik gwizim'in.

²³ Hwēna aya-wal oso-wal, eno mae mo tagal gwennak de Kristen gwen srēm zi ang ta'anam, hwēna em de zao kitak owas olkam tonbinkim, zen maka emsa kil dibi'in, “An man èmamak gwe'an.” ²⁴ Diki dawem tanganna em de zēno mae mo tame gun olkam Alap mo Enho nakore hamal hap de olsa ayang gulzimdinkim, dekam maka zère mae mo

enhonak aha-en aha-enkam anakan neisbi'in, “Eiwa, ano karekna mamna.” ²⁵ Hen dekam anakarekam maka neisbi'in, “Ano karek-karekna mensaë aning gul gwenan, zen mes nolwet sonan.” Zen dekam maka bokle kom son naban Alapsa anakare ola ban boltere da'an, “Eiwa, emsa an Alap Zēn golēlowehe gwe'ara!”

Kristen zi de kirekam tagal gwennak ègwē gwen hap de ol:

²⁶ Zep aya-wal oso-wal, èe a kirekamē mo emsa dwam gwibirida'anye: Tagal gwennak em a kirekam em ègwē gwen:

Ahakon tērsya de da gwek.

Ahakon Alap mo olsa de tawa da gwibik.

Ahakon Alap mo Enho nakore ba maesa de tame gunsu de ayang nul gwizimk.

Ahakon owas olkam de èton gwek.

Hen ahakon zēno mae moka de li nul sone gwizimk.

Hwēna zen kitak Kristen zisi dikim tatete tabin hip em kirekam syal ta gwen.

²⁷ Ebon mae onakon de owas olkam ètoran hap èdwam gwenna, beya tangankam bap zen. Diki dan, ahaksa dan-ahan man sam gwesī'in. Zen diki eissik-eissikkim zen ètoran. Ahakon hen zen èhohle gwen- zen de zēno mae mo owas ola insa etan srip gulsuzimdin hip.

²⁸ Owas ola insa de srip gulsuzimdin hip de sosen

* 14:21 14:21 Yes. 28:11-12

nabare zi de zëwe gwën srëmnak, dekam owas ola bare wenyä in bap zen owas olkam ëton gwen. Kirekam de lwankam, enlala ennak em Alap en han owas ola inkam zertoran. ²⁹ Hen kirekam, Alap mo Enho nakore olsa de ayang gulzimdin hip dena, zen hen dan ahaksa dan-ahan zen ëton gwen. Hwëna ahakorena, zen zëno mae mo ola insa de klis gun hup zen dawemkam ësane gwegwen- anakare hap, "San ha zëno mae mo ola eiwa Alap mo Enho nakorena?" ³⁰ Hwëna men zen dekam ayang gulzimdinni- zen de nama torannak de Alap mo Enho nakore ol teinikirin wenyak hatankam, dekam toran zini in zen golzausun. In zëbon hatanna, zen dekakim hwëna desa ayang gulzimki. ³¹ Kirekam de ëgwë gwenkam, dekam sap esa kitak Alap onakore ola eissik-eissikkim ayang ul gwizim- ekakim kitak ëtawa gwëk hen ëtatete gwëk. ³² Sap olsa de ayang gulzimdin hip de sosonna mensa zi hip ing ta sone gwizimnira, zen zini in mo sosonsa bëjen kwei yul sone kinin- dekam dikim nabakam totoresa tonhan hapye. Hwëna zini in sa anakan dam gulsulu, "Angkam anik ayang gulzimki," ahaksa, "Anik eissik." ³³ Sap Alap hom nësa dwam gwibirida'ara- nen de tagal gwennak totoresa men-man men-mankam nënaka tawa

ta gwibin hipye. Sap Alap Zëna hom men-man men-mankam ba maesa syal gwegwibirida. Hwëna Alap ahahere enlalakam gwë gwenda. Zep Zen man nësa hen kirekam de ëgwë gwen hap dwam gwibirida gwenda.

Men kirekam tüngare jemat-jematnak ëgwë gwënan, ³⁴ we walya zen tagal gwennak balk enkam zen zë lowehen. Desa bëjen gubiridan- zen de ëtoran hapye. Zen diki zi wal zemka zen blikip gwesibiridan- men kirekam Alap mo ëpba olak lwakke. ³⁵ We wal de banakare maesa ëtawa gwen hap ëdwam gwenna, zen diki zi wal zemka zen golak takensibirida gwen. Hwëna zen de tagal gwennak ëtorankam, zen hwëna saherak kim zënaka kang nul gwenan.

³⁶ Ano ola insa de husus gwibin wenyä, ëe ama emsa gubirida'an: Em bahem ëkil gin, "Alap mo ola, ausuna abon mae en onak lwa'an." Hen bahem ëtim gun, "Alap mo ola, ëe enë dawemkam tame uk." ³⁷ Ebon mae onak de Alap mo Enho naban de zergwën zi gwënkam, ahaksa sap hamal hap de olsa de ayang gul gwizimdin hip de zi, zen sa emsa anakan gubiridala, "Paulus insa nëbe mae hap ale gul sonezimki, zen eiwa Bian onakorena." ³⁸ Hwëna ahanik de anakan gunkum, "Paulus insa ep ale gul sonezimki, zen boton," zep em bahem desa hen sal gwe-

blan, hen bahem anakan kil tïn, "Zen an Alap mo Enho naban zergwë'ara."

³⁹ Zen in zep, aya-wal oso-wal, emki dawemkam äalp gwe-gwen- Alap mo Enho nakore olsa de ayang gul gwizimdin hip. Hwëna owas olkam de ëtoran hap bahem jalse gwibirida gwen. ⁴⁰ Hwëna kitak samsam enkam emki syal gwegwibin. Men-man menmankam bahem.

15

Mae hap de ol: Kristus eiwa tangan tïn nikon ngaya gweka.

¹ Zep angkam, aya-wal oso-wal, ëe ama emsa etan enlala sobirida'an-Yesus hup de ol dawemna mensaë orep ebe mae hap ayang gul gwizimkke. Em ema dawemkam ulink, in zebe angkam zëwe en tatem ëzauk gwe'an. ² Em ol dawemna in dekone ëngaya gwe'an, sap em ema dawemkam urensik gwenan. Hwëna em de ol dawemna insa tapbla gunkum, ki menkam waba habe laïblïbik.

³ Ol dawemna mensa nonol asa don gweblakke, ëe hwëna desaë ebe mae hap ayang gul gwizimk. Bol-zaun tangan wenyä zen anakan:

Kristus Zen eiwa nëno mae mo karek-karek hap tilki- men kirekam Alap mo olak zëbe hap dena lwakke.

⁴ Desa man nër dwanuk,

hwëna yaklana dan-ahan ki zep etan tïn nikon ngaya gweka- men kirekam zëbe hap dena Alap mo olak lwakke.

⁵ Hwëna ki zep Petrus hup Zënaka zertrëblaka, hen etan dua-blaskam de dam tasibin zini in hap Zënaka zertreiz-imki.

⁶ Etan aha yaklakam Zënaka de taïblïblan wenyä kim beya enkam tagal gwekke, lima-ratus nukon man tamank, zëwe zep zëbe mae hap Zënaka zertreiz-imki. Zini in beya tangankam nama lowe he'an. Dan en mes juwek.

⁷ Hwëna etan ki zep oso zem Yakobus hup Zënaka zertrëblaka, hen ki zep tïngare zëre hon de ang ta gwen wenyä kip Zënaka zertreiz-imki.

⁸ Aumwa tangan hap hwëna abe hap zep Zënaka zertrëblaka. Zep ëe san de men kiye- walas de an zik mo unuk holokam gwënna, dakalkam de asa jaha gweblan makan. Sap ëe lun tanganë taïblïblak.

⁹ Zep ëe an zen- bose betek zi niye, tïngare Kristus mo dam tasibin zi nikonye. Hwëna ëe homë dakastï'in-kirenak de syal gwen hapye. Sap ëe ama Alap mo hlïl irin wenyä orep karek ta gwibik.

¹⁰ Hwëna Alap mo kwasang-kwasangna mes ki kirekam

abe hap dena lwablak, zep asa hen dam tasiki- zewe de hen syal gwe-gwen hapye. Hen Zen waba hap hom asa kirekam kwasang gweblaka. Ahakore dam tasibin zini, ee ama kwei-kwik guludak-dan syal-syala ban de syal gwe-gwenkamye. Hwena ere mo ssonkam homi ki kirekam syal gwe-gwenan. Hwena Alap mo kwasang-kwasangna in ano enhonak sson gwe-gwenan, in zep ano syala kirekam lwa gwenan. ¹¹ Zen in zep, sap ol dawemna insa de abon onakon esane gwenna, ahaksa Kristus mo aha dam tasibin zi nikon, zen apdenak taiblibin hip dena. Hwena bol-zaun tanganna, ee in kire enkamie olzim halada gwenan. Hen em kire enkame laiblibik.

Nen de tin nikon etan engaya gwen hap de ol:

¹² Sap ee ebon mae osan Kristus de tin nikon ngaya gwen hap denakae kirekam ol halada gwek, zep em ba habe ahakon egu gwe'an?- "Nen bejen etan tin nikon engaya gwen." ¹³ Kirekam zen boton, sap Kristen zini nesa de etan tin nikon ngaya tabin sremkam, zeno dam gulsunnu, ki hen Alap hom Kristus ngaya taka. ¹⁴ Hen Kristus de ngaya tan sremkam, ki hwena ee waba habie ol dawemna insa ol halada gwenan, hen eno mae mo Kristus de taibliblanna in waba tol hap. ¹⁵ Zep kirekam de lwankam, ki

man dam gwesinin: Ee Alap hap dena mesie botonkam emsa tawa la gwibik. Sap ee anakanie emsa tawa la gwibik, "Alap mes Kristus tin nikon ngaya taka." Hwena anakan de lwankam, "Zini bejen etan tin nikon engaya gwen," ki hwena Alap hom Kristus ngaya taka. ¹⁶ Sap nen de tin nikon engaya gwe srem gwe'anam, zeno enlalana hen ki, "Kristus hom tin nikon ngaya gweka." ¹⁷ Zep eiwa de Kristus tin nikon ngaya gwe srem gwenanam, ki em in botonsae laiblibik, hen eno mae mo karek-karekna nama hom Alap mo nwenak tap gwe'an. ¹⁸ Zep hen Kristus de taibliblannak men zen juwe gwek, zen hen molya ngatan zi mo langnak yaing gwek. ¹⁹ Zep neno mae mo Kristus de taibliblan nakon de nen ngatan zi mo langnak yaing gwe srem gwe'anam, ki aha zi eiwakam nesa nenbirida gwenan, "Kristen zini in eiwa joblo-top tanganna."

²⁰ Hwena Kristus Zen eiwa tangan tin nikon ngaya gweka. Zen dekam nebe mae hap orasa kles tyasizimki- nen dikim hen juwen nakon etan lamkam engaya gwen hap. Zep neno mae mo teipsinni in nesa ngeirbiridaka- tin nikon de ngaya gwenkamye. Zen in zep nen hen kirekam esa zeno kim engaya gwer. ²¹ Sap Adam, zen aha-ere nik juwe gwen hap de

orana nëbe mae hap kles tyasizimki. Hen kirekam, Kristus Zen aha-ere nik nen de ëngaya gwen hap de orana nëbe mae hap kles tyasizimki. ²² Sap zini nen kitak Adam han de zeraha-en gwen nakone juwe gwenan. Hen kirekam, tingan men zen Kristus hun nëraha-en gwe'ak, zen zen sa ëngaya gwer. ²³ Hwëna Alap mes ki yaklana dandan dam sosuku- dekam de tin nikon ëngaya gwen hap dena. Nonol yaklanak mes Kristus ngaya gwenkam ngeir guku. Hwëna Zen de etan lwahal zankam, Zëbon de ang ta gwen wenya nen hwëna dekam esa ëngaya gwenkam ërtrol.

²⁴⁻²⁶ Zen zep Kristus angkam irik gi'ira, hëndep ki sa zëre mo tana iltikinnik zëre mo jal zini kitak sisik gulin gwera. Zen sa tingare dowal-dowala yal gulne gwera- sap nglinak de teipsin-teipsin dowal-dowala, hen okamanak de wenya. Aumwa hap in desa de se tya in'inka, zëno bosena Juwen Zi Bak. Dekam hyanak zini etan molya juwe gwek. Zen dekam sa aumwa hap denak zaul- kim de irik gin hip

dena etan Bian Alap hap golbla'anka, Zën dikim kitak irik gin hip. ²⁷ Sap Alap mo olak anakan ngatan zi mo lang nakore Zi Tangan hap dena lwak,

“Alap mes kitak zëno tana iltikinnik sisik gul inki.”* Zep zëno enlalana, Yesus de kitak irik gil gwen hap, diki aha-en: Alap Zënaka bëjen irik tan. Sap Zen in Zen Yesus mo tana iltikinnik kitak sisik gul inki. ²⁸ Hwëna Tane zem in Kristus, Zen kim kitak irik gi'inka, Zen dekam sa Zënaka Alap mo tana iltikinnik se tya iri- dekam de anakan dam gwesin hip, “Angkam Alap Zën kitak tangan irik gi'ira.”

²⁹ Zep nen eiwa esa juwen nakon ëngaya gwer. Kirekam de lwan srëmkam, ki ba hap Kristen zini ahakon ëabe gwe-gwe'an- iye swe zik mo bose hap de baptis tan hap, iye swe zem in dikim lamkam ngaya gwen hapye. Eiwa de anakan lwankam, “Juwen nakon molya etan ëngaya gwek,” ki zen ba hap ahakon kirekam ëgwë gwe'an?*

³⁰ Èe Kristus hup de ol gol halada gwen wenya

* **15:27** 15:27 Mzm. 8:7; 110:1 * **15:29** 15:29 Nonol lonesen ennak de Kristen zini ahakon kirekam ëgwë gwek, sap dekam anakan ëenlala gwe-gwek, “Ano bian swe man tangan anakan taiblika, ‘Nësa de ngaya tabin hip de Zini sa hata zala.’ Ano bian swe maka nabakam Yesusu zer inki, hwëna Yesusu de salblan srëmnak tol tilki.” Zep kirekam de zini iye swe zik mo weinak dep etan baptis tabinnik ang ta gwek. Kristen zini orep tangan mes kirekam de syal gwibinsi nolzausuk. Hwëna Paulus zëno mae mo syala insa enlala sobiridaka- dekam de goltrën hap, “Juwen nakon de etan ëngaya gwe srëm gwe'anam, ki zen ba hap ahakon kirekam ëgwë gwe'an?”

hen kirekam: Etan de engaya gwen srëmkam, ki ëe hen ba habë mwin-mwan enkam Kristus mo bose hap juwen hap de karekna oltowe gwenan? ³¹ Aya-wal oso-wal, ëe Paulus, ëe ama eiwa mwin-mwan enkam tin hip alp gwesik gwenan. Hwëna em in zen ano isrip-sri gwibiridan wenyaye, sap em mese ano syala kon nëre mae mo Bianna Kristus Yesussu laibliblak. Zep ëe bëjënë emsa boton ta gwibin. ³² Hwëna eiwa de tin nikon engaya gwen srëmkam, ki ëe waba habë gwe tihi jal-jal makare zi niban Efesusk awe golëilman gwek. Eiwa de engaya gwen srëmkam, ki men kirekam ëKristen gwen srëm wenyaya ëgu gwenan, nen hen kirekam emaka lowehe gwe'an. Sap zen man ëgu gwenan,

“Nen sap esa dërek-dërek enkam lowehe gwer, sap ka'an esa juwer.”*

³³ Hwëna desan de ang tan hap homë ki emsa gubiridal, sap em de karek-karek gol gwen zi niban hen boton tam zi niban ësiri gwenkam, ema zëbon mae osan ang tanank. ³⁴ Zep em insa orana li lablak, em etan lwanda halzan, hen karek gol gwensa em baes tan. Sap mes dam gwesik, em ahakon Alapsa de tame tan srëmna. Zep em emaka ësaher gwe'an, sap ebon mae onakon ahakon man tim nul gwe'an, “Zini

bëjen etan tin nikon engaya gwen.”

Tim niban de etan juwen nakon luk tan hap de ol:

³⁵ Hwëna ebon mae onakon ahana sa asa takensiblila, “Zen banakarekam sa tin nikon luk tal?- banakare tim niban?” ³⁶ Kirekam de takensin zini zen enlala joblo-topna. Gandum danna kama hulak de drë nwanun srëmkam, zen bëjen eini tën. ³⁷ Nen kim gandum dan maena eiyas il gwenan, zen tim niban home eiyas il gwenan, hwëna dan en naka. ³⁸ Hwëna Alap zep danna in hap timni zëre mo dwam gwibin sin anakan gol gwizimmira: Gandum dan nakon zen hëndep gandum tim hip sa jower. Mulkwan dan nakon hëndep mulkwan tim hip sa jower. Zen kirekam sa hen Alap juwen nakon tim ëse naban nësa luwen tabiri.

³⁹ Okamanak de ensasa nabare kire-kirena, men ki nen zini, otweranna, mawana, hen hogwena, nëno mae mo sopna srën-srënna. Apdenak hom. ⁴⁰ Hen kirekam- nglinak de kire-kirena, hen okamana awe dena. Nglinak de kire-kirena, zëno mae mo nwe-awesna srën. Okamanak awe dena, zen hen srën. ⁴¹ Yakla nwe mo nwe-awesna srën. Ben mo hen srën, hen keis mo srën. Keisni hwëna man kon hen etan ësren-srën gwek.

* 15:32 15:32 Yes. 22:13

⁴² Zen hen kirekam- tim niban de juwen nakon ëngaya gwen hap denaye: Dekam timni srën. Tinkim mensae batre gwen timni lo lasik gwibirin, zen san de otane dansa de ik ginnï kiye. Hwëna dekon kim sip gwe'ak, zen dekam batren srëm tim hip sa jower. ⁴³ Timni mensae lo lasik gwibirin, zen ulop gwibin wenyaka hen sosen srëm wenyaka. Hwëna etan kim de luk ta'ak, dekam timni in hwëna nwe-awesna hen sosen tanganna. ⁴⁴ Mensae lo lasik gwibirin, zen auhu-kamana an kore tim nika. Hwëna timni men debane luk ta'ak, zen ngatan zi mo langnak dep dena. Zep nëno mae mo auhu-kamanak de tim de lwankam, zen dekam de dam gulsun, "Ngatan zi mo langnak dep de timni hen ki."

⁴⁵ Zen in zep Alap mo olak nonol zini Adam Bak hap dena anakarekam lwak,

"Alap kim ensasana hop ta soneblaka, dekam zep ngaya gweka."*

Zep nen Adam onakon zebe auhu-kamanak de ëngaya gwen hap de timni ulin gwenan. Hwëna angkam Yesus hen Adam mo kim zep nwe-mase gwe'ara, sap zen Zëbon onakon esa hëndep de lowehen hap de timni ulin. ⁴⁶ Zep hen kirekam, ngatan zi mo langnak dep de timni bëjen nonol jowen. Zen in zep auhu-kamanak dep de timni nonol jowe

gwenan. Hwëna lun zep ngatan zi mo langnak dep de timni jowe gwenan.

⁴⁷ Nonol zini Adamsa, zen kama nakon de yang tasinni. Hwëna zëwe de Adam makare Zini, Zen ngatan zi mo lang nakon de hata zanna. ⁴⁸ Men kirekam nonol kama nakon de yang tasin zini in mo timni lwablak, nen an hen angkam kire nike lowe he'an. Hwëna ngatan zi mo langnak kime yaing gwe'ak, zen dekam esa Yesus mo tim makan ëliweher. ⁴⁹ An kirekame angkam kama nakon de yang tasin zini in mo kim lowe he'an, lamkam hen kirekam esa ngatan zi mo lang nakore Zini in mo kim lowehe gwer.

⁵⁰ Zep aya-wal owo-wal, bol-zaun tanganna an zen: Kala bare timni an han ngatan zi mo langnak bëjen nen yaing gwen- men zëwe Alap kitak irik gi'iraye. Hen batre gwen timni an han bëjen nen batre gwen srëm langnak yaing gwen.

⁵¹ Emki ësane gwen. Mensa zini orep tame nul srëm gwék, ëe ama desa angkam ebe mae hap srip gulsuzim'in: Nen kitak molye juwek, hwëna kitak esa ëliweher. ⁵² Zen mumuk ennak sa ngli ang makan lwal- kime aumwa hap de sramin aukuna insa ësane gwe'akye. Dekam juwen wenyaka, zen sa ëbatre gwen srëm tim niban luk tal. Hen nama de ëngaya

* 15:45 15:45 Kej. 2:7

16

gwen wenya, nen dekam esa kirekam hen ëliweher. ⁵³ Timni an debane juwe gwenan, zen tïn srëm tim hip sa ëliweher. Hen batre gwen timni an, zen batren srëm tim hip sa ëliweher. ⁵⁴ Zep kirekam kim de lwa'ak, juwe gwen tim de tïn srëm tim hip ëliwe henkam, dekam Alap mo olak men kirekam lwak, kirekam sa hëndep jower,

“Nen ëisrip-sri gwen, sap Alap mes juwen orana jek-jak taka.”*

⁵⁵ “Nen angkam ba hap de tïnsi aïri gwibin hip?– sap tïn hip de orana angkam hom.”*

⁵⁶ Tïn mo sosonna, zen nëno mae mo karek-karek nakon hata gwenan. Hwëna nëno mae mo karek-karekna mae nakon mam gwesik gwenan: Musa mo titi tabin ola kon.* ⁵⁷ Hwëna nen Alapsa nen anakan gu gweblan, “Ema asa sam tabirki,” sap Zen mes Kristussu nëbe mae hap zer sonezimki– Zen de juwen orana insa jek-jak tan hap, hen ëngaya gwen hap de orana insa de sal tazimdin hipye!

⁵⁸ Zen in zep, aya-wal oso-wal, zen zao en emki tatem ëzaun. Hen Bian en hap de syalak emki lowehe gwen. Sap ena tawana: Mensa Bian hap de syala ol gwenan, zen waba hap hom. Syala in mo eini esa lamkam hla kul.

Kristen bose tahalha zi hip de te-alasa tagal tazimdin hip de ol:

¹ Angkam Yerusalemk de Kristen bose wal tahalha hap de te-alasa tagal tazimdin hibë ep ale gulzim'in: Men kirekamë hen langna Galatiak de jemat-jematna gu sonebiridakke, em hen kirekam syal tak. ² Minggunak kim tagal gwe-gwek, em dekam te-alana ing ul gwek– men desa minguna inkam Bian onakon ulin gwenanke, zëno aha hlik tolaka. Bahem ëe de hata zannak de tagam tan hap ëeissin. ³ Em zisi dam lasibik– zen de te-alana insa Yerusalem san dep zerhan hapye. Ëe kimë hata'anzak, dekam asa zëbe mae hap suratna ale gulzim– dekam de Yerusalemk de Kristen zi mo mam-mam nik tame tabin hipye. ⁴ Hen em de asa ang gwen hap dwam gweblankam, ki asa hen ang gwibiridal.

Paulus mo amjanbir song gwen hap de kalang gwen ol:

⁵ Ano kalangna, ëe nonol Makedoniak de ë-ë san asa amjanbir, ki asa hwëna ebon mae onak hatazal. ⁶ Ëe ebon mae holokam wëhë yap gwë'ak– hi ngëp tamle gwenkamye. Hwëna hi ngëp tap gwennak em emaka dekon asa mas ëbla'an– aha lang san dep de ayang gunnukye. ⁷ Ëe

* 15:54 15:54 Yes. 25:8 * 15:55 15:55 Hos. 13:14 * 15:56 15:56 Rom. 5:13; 7:7-25

homë ta guk kinin enkam de emsa hlauluda guk kinin hap dwam gwe'an. Diki Bian de asa kirekam dwam gweblankam, ëe ama holo tolkam de emsa golëlowehen hap dwam gwe'an. ⁸ Hwëna angkam ëe nama Efesusk awe gwë'an, hëndep Pentakostana awe sa asa jap dal. ⁹ Eë mae habë kirekam kalang gwe'an: Sap awe Bian mes abe hap orana dawemkam kles tyasiblikadekam de zisi beyakam halen ta gwibin hip denaye. Hwëna ano syalsa de ap trutru gulblun hap de zini hen beyana.

¹⁰⁻¹¹ Timotius de ebon mae onak golëyaing gwe zanna, bahem anakan husus gweblan, "An nama wal seiwir sike." Dawem enkam blikip gwesiblin naban eirink, sap zen hen Bian mo nganak syal gwe-gwendamen ki hen aena. Amki etan an san de golësek gwe zannak dawemkam mas ëblak-dekakim dawemkam ahakore Kristen zini in han golësek gwe zaka, sap ëe ama an kon eisbirida gwe'an.

¹² Angkam hwëna Apolos hap denakaë ep ale gulzim'in: Eë mesë sap desa titi tak-zen de ahakore Kristen zi niban emsa ziamjanbin hip. Hwëna angkam zen hom dwam gwe'ara. Bian de zëbe hap orasa kles tyasiblinkam, dekam sa emsa ziamjanbir zira.

Aumwa hap de dawem gol sonen ol:

¹³ Salok-salokkam lowehe gwek. Hen Yesussu de taibliblan ennak em tatem ëzauk gwen. Bahem ëairi gwen. Enho drak-drakkam em lowehe gwen. ¹⁴ Tingare ere mae mo lowe henna aha zisi de kwasang gwibirida gwenkam em goltrë gwen.

¹⁵ Aya-wal oso-wal, ena mese Stepanus Baksa we wal walas zeban tame labik. Zen zen nonola langna Akaya kon ëKristen gwek, hen angkam zen tingare enho naban Bian mo syal ensa nol gwenan. ¹⁶ Zen in zebë emsa gubirida'an: Em kire zisi blikip gwesibirida gwenhen tingan men kirekam tingare enho naban syal ta gwenanke. ¹⁷ Eë ama tangan sam gwesik, in kim Stepanus, Portunatus, hen Akaekus mae yaing gwezak. Eë dekam zebë ebe mae hap de embwanna sëwehek. ¹⁸ Zen in kim yaing gwezak, zen isrip-sri gwibin olkam ano enhona ap tatete dablazak-zen men kirekam hen emsa tatete da gwibirinke. Nen diki kitak kire zisi nen blikip gwesibirida gwenmen zen kirekam ësyal-syal gwegwenanye.

¹⁹ Asia mo langnak de Kristen zini dawem ensa ebe mae hap nol sonezimk. Akwila ne Priskila ne, hen Kristen zini men zen zëno nik mo golak tagal gwegwenan, zen hen kwasang nabare dawem ensa ebe mae hap nol sonezimk. ²⁰ Tingare ahakore awe de

aya-wal oso-walya, zen hen dawem ensa ebe mae hap nol sonezimk. Men kirekam Kristen zini ëgwë gwenan, ansa de baca gulsun hyanak emki kwasang naban enaka tahasa golëtowaran.

²¹ An kon an ëe, Paulus, ëre mo tahakamë aumwa hap ep mas gulzim'in.

²² Men zen Biansa kwasang nëbla srëm gwe-gwenan, dikire kareksa hla nuk. Hwëna Bian, nabakam hataza! *

²³ Dikire Bian Yesus mo kwasang-kwasangna ebon mae onak lwa gwek.

²⁴ Ëe ama emsa kwasang gwibirida gwenan- em in zene Bian Yesus hun ëraha-en gwekye. Dawem!

* **16:22** 16:22 Insa Paulus ale gulku, "Bian, nabakam hataza," desa hom Yunani olkam ale gulku. Zen hwëna Ibrani mo mwin-mwankam de olkam anakan ale gulku, "Marana tha!"

Paulus mo surat ahana Korintusk de Kristen zi hip

¹ Korintusk de Alap mo hlil irin zi hip, hen tingare zëno propinsina Akayak de aya-wal oso-wal hap,

Yesus mo dam tasin zini Paulus onakon, hen nère mae mo osona Timotius onakon:

Dawem! Eiwa, Alap mo dwam gwibin sin ki lwak, zep Kristus asa dam tasiki-zère hap de olsa dikim gol halada gwen hapye. In zebë ebe mae hap ale gulzim'in.

² Dawem! Nère mae mo Bian Alap ne Bian Kristus Yesus ne sa kwasang-kwasang zemka mamkam ebe mae hap ol gwizimdi. Hen nen zère nik mo taha terenak esa lowehe gwer.

Mae hap de ol: Alap kirekam nëno mae mo enhona nëp tatete ta gwizimnira.

³ Nen kitak Bian Yesus mo Bian Alap hap dawemsa gol gweblan, sap Zen kwasang-kwasang enna, hen dekam de enho nakon tatete gwen hap dena, zen kitak Bian Alap en onakon nëbe mae hap hata gwizimnin. Sap nen an zëno walas. ⁴ Nen kim banakare karekna oltowe gwenan, Zen Zen nëno mae mo enhona nëp tatete ta gwizimnira. Zen mae hap kirekam nësa gweibirida gwenda: Aha zi de karekna goltowenkam,

nen de hwëna zëbe mae hap enhosa de tatete tazimdin hip de enlalasa anakan zer gwizimdin hip, "A kirekam mo Alap ano enhona ap tatete tablakaye- ëë kimë hen kirekam karekna goltowekye." ⁵ Nen mese Kristus hun ëraha-en gwëk, zep nen kime karekna zëno bose hap oltowe gwenan, dekam san de Zën de hen karekna goltowenna kiye. Nen sap dawemkame karekna Kristus hup de jal hap oltowe gwenan. Zen in zep hwëna Kristus hen nëbe mae hap enhosa dikim tatete tan hap de enlalana dawemkam zer gwizimnira. ⁶ Zep ëë de ëre mo wal bose walya ban karekna zigoltowe gwenkam, zen mae hap: Em dikim ëtatete gwen hap hen ëngaya gwen hap. Sap Kristus kim abe mae hap enhosa de tatete tan hap de enlalana zer gwizim'inika, zen dekam asa hen ebe mae hap ayang ul gwizim-em dikim hen kire karekna de goltowen nakon enlala nik ëtatete gwe-gwen hap. ⁷ Hwëna ëë homë anakan emsa enlala eibirida'an, "Zëno mae mo enlalana tatete naka hom." Sap mes tangan dam gwesin'in: Em de hen Kristus hup de jal hap karekna goltowe gwenkam, Zen hen sa ebe mae hap dekam de ëtatete gwen hap de enlalana zer gwizimdi.

⁸ Aya-wal oso-wal, ëë ama tangan ëdwam gwe'an- em dikim abe mae hap dena ansa ëtawa gwen hap: Eë

nër hom sërkam de kareksaë Asia mo langnak oltowe gwek. Karekna in man sërkam tangan dohon-hon gwek, hëndep ëe enlalana mesë anakan ëdowe hanak, "Nen an molye lowehek." ⁹ Ëe ama dekam eis gwibik, "Ëe an angkam jalom ëk tihinakë lowe he'an, hen zen angkam aisis gin hip asa alp tabi'ira!" Hwëna zen mae hap ki kirekam Alap asa gweibiridaka: Ëe dikim ëre mae mo sosonsa blol gwibin srëm hap. Zen in zep, nen diki Alap en hon nen ëblol gwe-gwen, sap Zen soson tangan Zini Zen. Zëno sosonna ki-juwen nakon dikim etan ngaya tabin hip denaye. ¹⁰ Hwëna dekam zep Alap jalom ëk tihina in kon asa alal gulku, hen Zen sa etan kirekam asa alal gul gwer. Sap ëe mesë Zëbon en onak anakan ëyaing gwe kinik, "Zen Zen sa etan tin hip de karek nakon asa alal gul gwer." ¹¹ Zen kirekam sa lwa gwer- em de Alapsa de abe tankam asa mas gwibirida gwenkamye. Alap kim ol gu sonenna in sa dokwak gul gwe'anka, dekam zini beya nik sa Alap hap dawemna anakan nol gwe-blal, "Bian, Em ema asa sam tabirida- kirekam de desa kwasang gwibiridankamye."

Mae hap de ol: Paulus kire hap zëre mo kalangna wet gulsuku.

¹² Ëe ëre mo wal bose walya ban ëre mae mo syala homë olsaher gwe-gwe'an.

Sap ano mae mo enho nakon anakare enlalana hom wet so gwenda, "Ëe kareksaë ol gwenan," ahaksa, "Ëe auhu-kama enlalakamë syal ta'an." Hwëna anakare enlala en wet so gwenda, "Ëe an enho lalakkamë okamanak awe syal ta gwenan-aha zisi de boton ta gwibin srëmkam." Sap Alap abe mae hap gol gwizimmira-kirekam de enho lalakkam syal ta gwen hap denaye, nonol tangan ebon mae kimë lowehe gwেকে. ¹³ Ano mae mo ebe mae hap de surat-suratna hen dam-dam enna- em dikim damnak baca ta gwibin hip, hen em dikim tame gul gwen hap, ba maesa de aning gun srëmkam. Sap ëe ama ëdwam gwe-gwe'an- em de dawem enkam asa tame tabin hip. ¹⁴ Sap dawemkame asa tame labir srëm gwe'ak, ki esa asa u seger la gwibir. Sul sonenkame asa tame labi'ik, ki Bian Yesus mo lwa halzan hap de yaklanak de hatankam, em esa asa isrip-sri eibiridal, hen ëe asa emsa isrip-sri eibiridal.

¹⁵⁻¹⁶ Sap ëe mesë desa kitak tame guk, zen in zebë sap menkam kirekam kalang gwék- Makedonia mo lang san de song gwenkam de emsa nonol amjanbir kinzin hapye. Etan lwahal zankam amaka emsa amjanbir kinzik. Dekam ano emsa de mas gwibirida zanna maka dan nëk. Hen aumwa hap Yahudi mo

lang san dep emaka asa ër sonek. ¹⁷ Hwëna ëe ama kalangna insa wet gulsuk. Em ahakon dekon mes yabe asa kil lik, "Paulus zen auhu-kama enlala naban kalang gwe-gwenda, zep anakan gu-guk gwenda, 'Ee asa emsa amjanbir.' Hwëna kirekam bëjen." ¹⁸ Hwëna boton srëm Zini Alap mo nwenak ëe ama emsa gubirida'an: Ano ola ebe mae hap kirekam hom! ¹⁹ Ahana hen ki- boton srëm Zi niye. Zen Alap mo Tanena Kristus Yesus. Ee Silas ne Timotius neban mesë zëbe hap dena ebon mae onak olhata gwëk. Em Kristus mo Zënaka de sosok tan nakon zebe anakan dam ulsuk gwenan, "Zen hom zëre mo kalangna wet gulsuk gwenda." ²⁰ Sap Alap mo zi hip de ol gu-gunnu, zen kitak Kristus hun de zerahaen gwen nakon nëbe mae hap jowe gwizimnin. Nen in zebe Zëbon onakon Alapsa anakan boltere la gwenan, "Eiwa, Alap, ema asa sam ta gwibirida. In eiwa." ²¹ Sap Zen Alap Zën nëbon mae onak syal gwe-gwenda-dekam de neñ Kristus en onak tatem ëzauk gwen hapye. Zen in zep zëre mo Enhona nëbe mae hap hlë ta sonezimki. ²² Hen kim nëp hlë ta sonezimki, Zen san de Alap de nëno mae mo enhonak anakan ale gunnu kiye, "Zini an ëre en mo dena." Zep angkam Alap zëre mo Enhona nëno mae mo enhonak gwë gwenda. Zen in zebe hen anakan

tame ul gwenan, "Mensa Alap ngein sin dep dena nësa gu-gubirida gwëka, zen eiwa kirekam sa ki lwal."

²³ Hwëna ëe de emsa boton tabin srëm hap, dikire Alap asa hla tak. Ee mae habë lwa halza srëm gwëk: Ki hwëna eno mae mo karek-kareksa asa damnak wet gulzimzir. Hwëna ëe ama emsa kwasang gwibiridak, zebë lwa halza srëm gwëk. ²⁴ Ee homë anakan emsa enlala eibirida gwenan, "Ee asa desa tik-tik la gwibir- ano mae mo kirekam de taiblibin sin de ang ta gwen hap." Hwëna nen apdenake syal ta'an- eno mae mo isrip-sri dikim hen sowehen hap. Sap nen Kristussue laibliblak, in zebe ëtatete gwe-gwenan.

2

¹ Zen in zebë enlala gwëk, "Ee babë jal gwibiridan ola ban amjanbin. Ki hwëna zen sa etan enlala nik ëdowe hanal- men kirekam nër hom ëgwëkke."

² Sap nabakam de eno mae mo karek-karekna insa dri yulzimdinkim, ëre mo enlalana maka hen dowe hanaka. Kirekam de lwankam, dekam nara zi dep?- etan abe hap isrip-sri enlalaşa de zerblan naye. Ee de kirekam emsa gweibirida zankam, em dekam bëjen em kire enlalasa abe hap zerblan.

³ Ee kimë kirekam tame guk, dekam zebë eno mae mo karek-karekna insa de wet gulzimdin hip de suratna

insa ale gul sonezimk. Sap dekam ëe ama emsa enlala gwibiridak, "Zen diki ano isrip-sri gwibiridan wenyä zen. Hwëna ëe de kire olsa golhatazimdinkim, zen dekam sa enlalana ëdowe hanal." Ëe hen ama emsa kitak anakan tame tabik, "Ëe de Korintusk de zisi isrip-sri gwibiridankam, zen hen sa ano isrip-srina insa neis gwibir." ⁴ Zep ëe sërkam de enlala dowe hanan nabanë suratna insa ebe mae hap ale gulzimk. Ano enlalana hlik gwe hanan hap alp gwesikï hen nwe go-hona man beya nek. Ëe anakare hap homë ep ale gulzimk, "Dikire zëno mae mo enlala dowe hananna in mam gwizimk." Hwëna ëe mae habë ep ale gulzimk: Em dikim anakan asa tame tan hap, "Eiwa, Paulus mo nëbe mae hap de kwasangna mam tanganna."

Mae hap de ol: Zini in zen karek gweka, emki zëno karekna insa angkam eititi gwibir-blin.

⁵ Sap nëno mae mo wal bosena in zen karek gweka, nen dekam zebe kitak zëno karekna in kon enlalana ëdowe hanak. Ahakon mamkam neisbik, ahakon betekkam. Hwëna ano enlalana hom tangan mamkam kire hap dowe hanaka. Hwëna ëe em dikim etan zëbe hap jalsa loneblan hap homë kirekam emsa enlala sobirida'an. ⁶ Em dekam mese ano ol san ang tak- zini insa de halen

tan hap langa tasinkïmye. Hëndep ebon mae onakon beya nik mes kirekam në gweblak. Zep angkam dekam ërzausuk. ⁷ Zen in zep emki angkam zëno karek-karekna insa kwasang tola ban eititi gwibir-blin, hen amki etan zini in han ërgolek de gwek- dekam de enlala naka tatete ta gweblan hap. Kirekam de gwë gweblan srëmkam, ki zëno enlalana anakan sa tangan dowebla hanala, "Asa mes hëndep baes nëblak." ⁸ Ëe in zebë emsa titi tabi'in: Emki anakan damnak gu gweblan, "Ëe nama emsa kwasang ë gwebla'an." ⁹ Hwëna ëe mae habë menkam zini insa dikim halen tan hap de suratna insa ale gul sonezimk: Dekam de anakan emsa akasibiridan hap, "Zen wëhë tangan kitak ano ol san ang ta'ak?" ¹⁰ Ëe ama angkam zëno karekna insa eititi gwibir-bli'an. Zep emki hen eititi gwibir-blin. Hwëna zen sap diki asa hom mamkam karek taka. Hwëna ëe mae habë Kristus mo nwenak zëno karekna insa eititi gwibir-bli'an: Ebe mae hap de dawem hap. ¹¹ Ëe dowal mo kigï mo syal de ebon mae onak soson gwen hap homë ki dwam gwe'an. Sap nen zëno syala hal-halaka hom.

Mae hap de ol: Ëe in zen Kristus mo nganak syal ta gwenan, ëe san de oka-manak awe ngatan zi mo

lang nakore irase dawemna kiye.

12 Ëe kimë Troask hatak, Kristus hup de ol dawemsa de gol halada gwenkam, Bian Yesus dekam zep abe hap orana kles tyasiblika-dekam de Troask de zisi beyakam Bian Yesus osan dep titi tabin hipye. 13 Hwëna ano enhona mae hap zë sëwehe srëm gweka: Sap ëe homë zë nëre mae mo osona Titus Baksa zergaïng gwëk. Ëe ama tangan sap dwam gwëk- Titus onak de emsa salbiridan hap. Zebë nabakam zëwe de ëKristen gwen wenyä hli yuludak- Makedonia mo lang san dikim tëbla song gwen hapye.

14 Hwëna nen diki Alap mo bosena nen teip gulsuk gwëblan! Sap ëe men zenë zëre mo nganak syal ta gwenan, asa zep Alap ë-ë san tïngare zi hip anakan golëtrei gwizimnira, "Zini an zen Kristus mo sosen nakon dowal mo kïgïsa nyaublu ine gwenan." Zep ëe kimë Kristus hup de ol dawemna ol halada gwenan, dekam zebë ënwe-mase gwe-gwenan- san de ngatan zi mo lang nakore irase dawemna kiye. Zini zep irasena insa nale gwibirin. 15-16 Alap Zëna hen zep irase dawemna asa alebirida gwenda- mae hap, "Zen ano Tane mo bosesa okamanak nol halada gwenan." Hwëna okamanak de zini ahakore en nik irase dawemna asa nalebirida gwenan- men

zen en ëngaya gwen hap de ora san ang ta'anke. Sap zen en man ngatan zi mo lang nakore irasena insa nale gwibi'in. Hwëna men zen juwen hap de ora san ang ta gwe'an, zen man asa husus neibirida gwe'an. Sap ngatan zi mo lang nakore irase dawemna in, zëbe mae hap san de irase karekna kiye. San de zi tok ase. Ëe in zebë hen ëre mae mo syala insa lenggwan gwibi'in- anakare hap, "Ëe ë-en molyë kirekam syal ta'anam! Ëe auhu-kama zini ë-en banakan dep?- ang hap de syala insa de sul sonen naye." 17 Hwëna ëe in zebë ëre mo wal bose walya ban aha zi mo kim syal ta srëm gwe-gwenan. Sap ahakon te-ala en hap Alap mo ola ëk enkam tawa da gwibirin. Ëe hwëna anakarekamë ënaka enlala eibirida gwenan, "Ëe an diki Alap mo nwe kara gwennakë Kristus mo nganak syal ta'an." Ëe in zebë tïngare enho naban Kristus hup de ol dawemna ol halada gwenan- men zep Alap asa dam tasibirkiye.

3

1 Hwëna ëe de kire hap denaka ebe mae hap ale gul sonezimdinkim, dekam san ha anakan esa etan asa enbiridal?- "Zen kirekam man zënaka bën-jana dabi'in." Hwëna ëe ama emsa enlala sobirida'an: Eno mae mo ngirïnnik de ano mae mo

syala bahem eititi gwibin. Ahakore zini men zen nam-janbiridanda gwenan, zen zënaka dikim anakan tame tabin hip de suratsa noltrei gwizimnin, "Zini an mo tawa tabinni dawemna. Sap esa asalblal." Hen ahakon emsa kirekam de surat hap abe da gwibirin- aha ênak de hwëna desa goltrei gwizimdin hip. Hwëna ëe homë kirekam de suratsa de goltreizimdin hip ëdwam gwe-gwenan. ²⁻³ Sap em in zene ênwe-mase gwe-gwe'an- ano mae mo surat makanye. Sap eno mae mo lowe hensa de kara gul gwizimdinkim, dekon zep tîngare zini asa hen tame da gwibirin, "Zëno mae mo Alap hap de syala zen dawemna." Zep eno mae mo lowe henna angkam, san de Kristus onakore suratna kiye- tîngare zi de zë karatda gul gwen hap. Zen tintakam de ale gunsu hom, hen kasonak de ale gunsu hom. Zen hwëna Ngaya Zini Alap Zën zëre mo Enhokam suratna insa ale gul gwenda- eno mae mo enhonakye. Hwëna Zen dekam zep hen ano mae mo enhonak ebe mae hap de kwasangna dawemkam ale gulku. *

⁴ Ëe Alap mo nwe kara gwennakë kirekam ep ale

* **3:2-3** 3:2-3 Yunani olkam man dam gwesinîn: Kasonak de alena mensa Paulus awe enlala gwibirki, zen men desa Alap Musa Bak hap dare taha-tapkam de jalse gwen ola kaso dak-daknak ale gulblukake, desa enlala gwibirki. Zep Korintusk de zini zen tîti tabin ol san de tim enkam ang ta gwenkam hom Alap mo nwenak ësam gwesik. Zen hwëna enho nakon ëliwehek, zep Alap mo dwam gwibin sin lowehe gwëk. (Yer. 31:33)

gulzim, sap ëe ëre mae mo syal hap dena kîtak mesë Kristus onak blol eibik. ⁵ Ëe a en bëjënë anakan ëgun, "Ëe asa ang hap de syala ansa ol gwer." Hwëna ano mae mo sosonna, ba maesa dikim syal gwibin hip dena, zen kîtak Alap onakon hata gwenan. ⁶ Zen Zen abe mae hap sosonna gol gwizimnira- dekam de zëre mo zi niban de ol ziaha-en gun ësena insa golluwe gwen hap denaye. Ol ziaha-en gun ësena in, zen ëpba tîti tabin ol ale gunsu dikim syal gwibin hip denaka hom. Zen hwëna Alap mo Enho dikim ing gwe hebiridan hap dena. Sap zini men zen ëpba tîti tabin ol san anakare enlala naban ang ta gwenan, "Tahakam de syala ansa de syal gwe-gwibinkim, ëe dekam asa Alap mo nwenak dakastil," zen hwëna dekam nama juwen ora san ang ta gwe'an. Zen diki Alap mo Enho naban de zergwënkam esa ëngaya gwer.*

Mae hap de ol: Alap mo zi niban de ol ziaha-en gun ësena, zen Musa mo tîti tabin ola kon sërkam de dawem tanganna.

⁷ Zep ëpba tîti tabin ola in, zen san de juwen orana kiye. Sap desan de ang tankam dekam hom Alap

mo Enho nakore ngatanna nulin gwék. Hwëna sap kirekam, zen sap hen nonol lone sennak Alap mo ngatan naban hata-orep kim Alap Musa Bak hap kaso dak-daknak ale gulblukaye. Musa dekam holokam Alap han ë gwëka. Zep Alap onakore ngatanna zëbon onak makan gwëblak, hëndep nwe-masena zep lilingtïlblika. Dekam Israel Bak mo ausu nakore zini nwe-masenak bëjen hla tan, sap man tangan yakla nwe mo kim ngatan gwëblaka. Hwëna Musa mo nwe-masenak de ngatanna in man sangankam tap gwëbla song gwék. ⁸ Hwëna Alap insa etan nër hom ol ziaha-en gun ësena nëbe mae hap golzimki, zen hwëna zëre mo Enho de ing gwe hebiridankam de ëliwehe gwen hap dena. Zep zen diki zen- nëbe mae hap de ngatanna mam tangan wenyaye, san de ngatan zi mo lang nakore ngatanna kiye. ⁹ Èpba titi tabin ola in sap aïris, hen zen sap ngatan zi mo lang nakore ngatan naban hatak. Hwëna anakare enlala naban de desan ang ta gwenkam, “Èe dekam en asa Alap mo nwenak ëdakastil,” dekam hwëna man nwe-mase gwëgwenan- san de juwen ora san de nama ang tanna kiye. Sap desan en de ang tan hap kim ëalp gwe-gwék, zen hwëna dekam hom mae enho nakon ëliwehe gwék. Hwëna angkam

Alap mo ol ziaha-en gun ësena an, zen zen tangan ngatan makan nëbe mae hap lwazim'in. Sap nen desan de ang tankame Alap mo nwenak ëdakasti'in. ¹⁰ Zep nëno mae mo nwenak, nonol ngatanna in mo sosonna mes tangan tap gwék. Hwëna angkam de ngatanna an sërkam tangan nësa zïlbir ane gwë'an. ¹¹ Sap nonol ngatanna in zen Musa Bak ensa zïlbli ine gwék, ki zep hëndep tap gwëbla song gwék. Zep hen kirekam- ëpba titi tabin ola inye. Zëno sosonna angkam mes tap gwer. Hwëna Alap mo ol ziaha-en gun ësena an, zëno ngatanna hëndep denaban sa nësa zïlbir ane gwer.

¹² Èe kirekamë Alap onakore ol ësena insa laïlbïk, ëe zebë udobe naban tingare zini Kristus hup dena kim damnak lonbirida gwenan. ¹³ Èe Musa mo kim homë udobe srëm kam ëgwë gwenan. Zen man kaen hakkam zëre mo nwe-masena tahale gwëka- dekam de Israel Bak mo ausu nakore zini in zëno nwe-masenak de ngatanna insa anakan hlaul gwëblan srëm hap, “Angkam man tap gwëbla song gwë'an.” ¹⁴ Hwëna zen in zep Israel mo zi ausuna ënol drak-drak gwék, hëndep angkam nama. Zen kim Musa mo ëpba ola insa baca nul gwenan, dekam hwëna man nwe-mase gwëgwenan- san de Musa

mo kaen hakna inkam de zère mae mo nweša tatak sonna kiye. Zen in zep hēndep angkam enlala nakon ēkawesik. Hwēna Kristussu de taibliblankam, zen dekame enlala nakon ēngatan gwe-gwenan- san de kaen hakna insa de nwe nakon hil gilsinni kiye.

¹⁵ Israel mo ausu nakore zini zep hēndep nama kirekam lowehe gwe'an- san de nwe diminni kiye. Musa mo alena insa sap karatda nul gwenan, hwēna zēno eini hom dam nulsuk gwenan.

¹⁶ Hwēna Musa Bak kim olsa de gu soneblan hap Biansa golek de ta gweka, zen dekam man kaen hakna insa nwe-mase nakon hil gilsik gweka. Zep hen kirekam nēbe mae hap angkam lwa gwizim'in: Men zen Bian Yesussu neirin gwenan, zen dekam zep zēno mae mo nwenak de kaen hakna ehil gwe hana gwenan. Enho nakon hen dekam zep ēngatan gwe-gwenan. ¹⁷ Ngatanna in zen Bian Yesus onakon zil ine gwe'an, zen apdenak zère mo Enho naban. Men zēbon Bian Yesus mo Enhona in ing gwe henna, zen dekam zep Musa mo ēpba titi tabin ola kon ehil gwe hana gwenan. Sap zen zen zini nēsa hulen makan gweibirida gwenan.

¹⁸ Zep nen an angkam nwenak de kaen hak srēm nike lowehe gwe'an. Nen in zebe enho nakon Biansa dam-dam enkam kara la gwenan. Zep nēno mae mo enhonak san de Yesus zère mo ngatan dekon litil

ine gwenna kiye. Zep nēno mae mo enhona man Yesus, zère mo Enho naban de apde nēn hap wet gwesik zahe gwenda. An kitak Bian Yesus zère mo Enho nakon ki kirekam nēbe mae hap jowe gwizimnin.

4

Mae hap de ol: Ēe kire habē enlalana ēdowe hana srēm gwe-gwenan.

¹ Zen in zep, sap Bian Alap zère mo kwasang-kwasang nakon mes kirekam syala abe mae hap wei yul sonez-imki, ēe in zebē enlala dowe hanan srēm kam syal ta tine gwenan. ² Zep men zen zère mae mo tawa tabin karekna saher hap ber-ber nulida gwenan, ēe kirekam homē. Ēe homē Alap mo ola men-man ul gwenan- dekam de zisi ēre mae osan dep wan-wan ta gwibin hipye. Ēe hwēna dam-dam enkamē eiwa de enna kim hleng ososubirida gwenan- dekam de kitak de zi asa anakan tame tabin hip, "Zen dam-dam enkam Alap mo nwenak syal ta gwenan."

³ Ēe zebē Alap onakore ēngaya gwen hap de ol dawemna ba maesa de ber-ber gun srēm kam tawa la gwibirin. Hwēna men zen tame nul srēm gwe-gwenan, zen zen ēnwe-mase gwe-gwenan- san de kaen hakkam de nweša tatak sonna kiye. Zen men zen juwen ora san ang ta gwe'anke. ⁴ Okamana awe

de boton alapna, dowal mo kigī, zen mes Yesussu de taibliblan srēm wenyik mo nwenā dīmīn tabir-zimki-zen dikim ol dawemna in mo ngatansa enhonak eisbin srēm hap. Kirekam de gweibiridan srēm kam, zen maka Kristus mo ngatan zi mo lang nakore sosonna tame nul gwe'an. Sap Kristus Zen Alap zēre han ki en.

⁵ Zep ēe aen dikim ēmam gwen hap homē ol halada gwenan- ahakore zini men kirekam ēgwē gwenanke. Hwēna ēe Bian Yesus Zēn de mam gwen en hap denakaē anakan ol halada gwenan, "Yesus Zen Teipsīn Tangan Zini Zen." Hwēna zēno bosesa dikim mam gun hup ēe mesē ēgwēk- san de ebon mae de ēbabu gwen zini kiye. ⁶ Sap Alap men Zen okamana ansa de yang gulsun srēm nak guku, "Kawesīnī an kon ngatanna de jowek," zep Zen mes hen kirekam nēno mae mo enhona ngatan tabir-zimki. Menkam nēno mae mo nwenā tatak sonna hen enhona kawesīnī. Hwēna angkam enho nakon nen ema Yesussu kara la gwe'an. Zen in zebe tame uk, "Kristus hun de zergwē gwenkam, nen dekame Alap mo ngatan zi mo lang nakore sosonna eis gwibi'in."

⁷ Nēno mae mo timni, zen sap kama nakon de yang tabinni, zep dawem naka hom. Hwēna dekam de enho nakon ēngatan gwen hap dena insa Alap ing

ta sonezimki, zen sēr kam de dawem tangaranna zen. Nēno mae mo timni sap karekna, hwēna olk, ngatan zi mo lang nakore nik zē gwē gwenda. Zen dekam zep dam gwesik gwenan: Sosonna men dekamē syal ta gwenan, zen kitak Alap onakorena. Ēre mae mo tim nikore naka hom. ⁸ Ano mae mo jal zini sap beya tanganna, hēndep zen man sap asa ngīrīn da gwibirin. Hwēna Alap abe mae hap sosonna gol gwizimnira, ēe zebē nama lowehe gwe'an. Anakare ngalap enlalana hen ki sap abon mae onak hata gwenda, "Ēe banakan asa loweher?" Hwēna ēe dekam homē enlalana anakan ētopse gwe-gwenan, "Alap molya asa mas gwibiridaka." ⁹ Zen karek tabin hip sap asa alp dasik gwibirin, hwēna Alap hom asa da tasik gwibirida. Sap ki asa mos-mos ta gubin hip alp dasik gwibirin. Hwēna Alap ap sosonna gol gwizimnira, zep asa timbwas dahir srēm gwe-gwe'an. ¹⁰⁻¹¹ Ēe mesē Yesus hun ēraha-en gwēk, zep ēe tim niban de nama okamanak lowehe gwenkam zebē mwin-mwankam anakan eis gwibirin, "Nēsa an hen Yesus mo kim karek da gwibirin, hēndep zēno kim hen nēsa damera gwenan." Hwēna sosonna men dekam Yesus etan ngaya gwēka, zen hen man ano mae mo timnik lwa gwenan. Zep ahakon asa de hlauluda

gwenkam anakan tame nul gwenan, "Zëno mae mo timni sap sin-sinni, hwëna Yesus Zen ëngaya gwen hap de sosonna gol gwizimnira." 12 Zep Alap mo nganak de syal ta gwen wenyä ëe insa kirekam juwen hap ëalp gwesik gwenan, hwëna em dekone ëngaya gwe'an.

13 Alap mo olak zini man anakan ale gulku,

"Ëe Alapsaë taibliblak, zebë tonbiridak."*

Ëe hen kirekamë Alapsa laiblibla'an, zebë zëbe hap dena aïrïn srëmkam lonbiridanda gwenan. 14 Sap ëe mesë Alapsa anakan laibliblak: Men kirekam Bian Yesussu tïn nikon ngaya taka, zep nen men zene Deban ëraha-en gwek, nësa hen kirekam sa ngaya tabiri. Zen dekam sa zëre onak dep kitak nësa tagal gulsulu. 15 Zep ëe de kareksa goltowe gwenna, zen aïris. Ëe ama dekam ësam gwesik gwe'an. Sap zen dekame em anakan tawa ei gwibi'in, "Alap man angkam Yesus onakon nësa kwasang gwibirida gwe'ara." Hwëna etan beya tangan nik sa ebon mae onakon ësane gwe-gwer, hëndep zen de hen Yesussu taibli gweblankam, zen hen sa Alap hap dawemna nol gweblal hen bosena teip nulsuk gweblal.

16 Zen in zebë enlala dowe hanan srëmkam syal tanda gwenan. Nëno mae mo

timni an sap man ësin gwe hana gwenan, hwëna Alap man nëno mae mo angna mwin-mwankam tatete ta gwizimnira. 17 Zep ëe insa awe karekna oltowe gwenan, zen jahalhana hen holo tangankam hom. Hwëna ngatan zi mo langnak zen zep sa Alap dawemna abe mae hap dohon-hon tangankam golzimdi. Zen zen-hëndep de wenyä, hen mam tangan wenyaye. 18 Zep nen home angkam en dep de ba maesa enlala ei gwibirin-mensa okamanak awe hla kul gwenanye. Sap nwekam de hlaul gwenkam dena, zen hëndep denaka hom. Hwëna nwekam de hlaul gwen srëm wenyä, zen diki zen-hëndep de wenyaye. Zen diki desa de dokwak gun hup nen dam-dam enkam hlu-hluk gwen.

5

Ngatan zi mo langnak de timsi de kara gwibin hip de ol:

1 Nen mese sap ëtawa gwek: Nëno mae mo timni an, zen san de sohlas gola kiye- bohëkam de zë okamana awe lowehe gwen hap dena. Zen gol kluk mo kim sa ëklasak gwer. Hwëna dekam nëno mae mo ngatan zi mo langnak dep de timni hen ki. Zen hëndep de gola zen- Alap mo syal gweblan zi niye. Zen zi mo syal gweblan golsa hom. 2 Okama ennak

* 4:13 4:13 Mzm. 116:10

dep de timni an karekna. Zen zebe sêrkam êdwam gwe-gwenan- ngatan zi mo langnak dep de timsi de baju makan ala son hapye. ³ Desa de alala tankam, dekam nêno mae mo angna molya irkare makan lowehe gwek. ⁴ Okamanak dep de kluk gol makare tim niban de nama lowehe gwenkam, nen dekam ema anakan êenlwan gwe-gwenan, "Awe de gwënna dohon tanganna. Diki hêndep de tim niban de gwënna aîris." Hwëna juwenkam nen home êdwam gwe'an- tim srêmkam de ang en nik lowehe gwen hapye. Diki nabakam de ngatan zi mo langnak dep de timsi de ala sonna aîris. Dekam awe en dep de timni ansa Alap sa owas hap hêndep de êngaya gwen hap de tim hip nêp li yul sonezimdi. ⁵ Zen Alap Zên ki kirekam dep nêsa hohle tabirki. Zen in zep zêre mo Enhona nêbe mae hap ing ta sonezimki- dekam de nêsa anakan hamal hap gu-gubiridan hap, "Em esa eiwa ère mo Tane naban hêndep denaban èr gwë gwer."

⁶ Nen in zebe enlala tatetekam lowehe gwenan, sap nen mese tame uk, "Okamanak dep de tim niban de nama lowehe gwenkam, dekam nen Bian onakon nama langanak." ⁷ In zebe Biansa de anakan taîbliBlan enlala naban lowehe gwenan, "Mensa angkam hla kul srêm gwe-

gwe'an, Zen desa sa lamkam nêbe mae hap golzimdi." Zep nen home nwekam de hlal gwen wenyansa dwam ei gwibi'in. ⁸ Zep nen enlala tatete nabane Biansa anakan laîbli gwebla'an, "Zen eiwa ngatan zi mo langnak dep de timni sa nêp lop tazimdi." In zebe anakan êdwam gwe-gwenan, "Angkam de timni ansa emaka hli ku'in- dekam de hêndep de wenyaka gul irin hip- Bian zêre hon dikim gwë gwen hap denaka."

⁹ Zen in zep okamanak awe de nama lowehe gwennak, nen diki Bian de nêsa sam gwesibirida gwen en hap nen êalp gwe-gwen- men kirekam esa hen wakuwe êalp gwerye. ¹⁰ Sap nen lamkam Kristus hon esa kitak aha-en aha-enkam yaing gwe-gwer, hen Zen dekam sa nêsa takensibirida gwera, "Em banakarekam okamanak de tim niban gwë gweka?" Dawemsa de syal gwe-gwibin wenyansa kip, dawemsa sa golzimdi. Hwëna karekna men zen syal nei gwibik, zêbe mae hap hêndep kareksa sa golzimdi.

Alap han dikim zerumlae gwen hap de ol:

¹¹ Sap èe mesë Bian de kirekam nêsa klis gun hup dena insa tame uk, zen in zebë èe, Bian mo nganak de syal ta gwen wenyansa, Alap han dikim zerumlae gwen hap de olkam titi la gwibirin. Alap Zëna mes

asa anakan tame tabirki, "Zen tingare enho naban ano nganak syal ta gwenan." Zen in zebë hen ëdwam gwe-gwe'an- em de hen kirekam asa tame ta gwibin hip. ¹² Ëe ënaka de boltere tabin hip homë ki kirekam emsa gubiridal. Hwëna ëe ama ëdwam gwe'an- em dikim asa isrip-sri gwibiridan hap. Dekam aha zi de asa tonsubiridankam em emaka enbirida'an, "Paulus wal bose wal zeban Alap mo nganak zëre mae mo bosesa de mam gun hup hom golësyal ta gwe'ara. Zen tingare enho naban syal ta gwenan." ¹³ Zep auhu-kama enlala zini sap sa asa anakan donsubirida gwer, "Zen in mamakkam syal ta gwenan." Hwëna ano mae mo enlalana anakan lwa'ara, "Ëe sap asa zi mo nwenak saherak altil gwer, sap ëe Alap en de asa sam gwesibirida gwen en habë syal ta gwe'an." Hwëna em de anakan asa tame tabinkim, "Zen mamakkam hom syal ta'an," kirekam airis. Sap ëe emsa de mas gwibiridan habë syal ta gwe'an. ¹⁴ Sap ëe anakare enlala nabanë syal ta gwenan, "Kristus Zen nëbe mae hap de kwasang hap te-lidak sonnak tilki." Zep zëno kwasang-kwasangna man ano mae mo enhonak syal gwe-gwenan. Sap ëe hen anakanë ëtaïblik, "Kristus Zen tingare Alap mo hlil irin wenya nëbe mae hap tilki, zep Alap mo

nwenak Zen dekam nësa kitak golëjuweka." ¹⁵ Zen kirekam mae hap ki lwak: Nen dikim Zëbon en onak lowehe gwen hap, nëre mae mo auhu-kama enlala san dikim lowehe gwen srëm hap. Zep Kristus mo nëbe mae hap de tinni, hen Alap kim nëbe mae hap de dawem hap tin nikon ngaya taka, nen bap nen desa asyas makan enlala gwe-gwibin.

¹⁶ Zen in zep, ëe bëjënë angkam aha zisi auhu-kama enlalakam anakan enlala gwibiridan, "Zen mamna," ahaksa, "Zen betekna." Orep ëe hen Kristussu auhu-kama enlalakam ama kil lik, "Totore zi." Hwëna angkam ano mae mo enlalana mes wet gwesiki. ¹⁷ Sap men nara Kristus hun zeraha-en gwenna, zen dekam sa jowera- san de aha zi, ësena! Dekam ëpba enhona mes tap gweblaka, hwëna angkam ëse enho naban zergwë'ara.

¹⁸ Zen kitak Alap ki kirekam nëbe mae hap syal gwe-gwibir-zimnira. Orep nen sap Alap mo jal zi mo kime lowehe gwek, hwëna Kristus onakon zep nësa golëumlæ gweka. Zen in zep hen abe mae hap syala wei yul sonezimki- zëre han dikim zerumlæ gwen hap de ol dawemna insa de gol halada gwen hap denaye. ¹⁹ Ëe in zebë ol dawemna ansa ol halada gwenan,

"Alap Kristussu zer soneka- Zen de te-lidak sonnak okamanak de zi hip

tin hip, Alap Zën dikim kitak nësa golëumlae gwen hap. Kristus hun de zeraha-en gwenkam, dekam Alap man nëno mae mo karek-karekna eititi gwe-gwibirida."

Ëe kirekamë ol halada gwenan, sap Alap mes ki Zën dikim golëumlae gwen hap de syala in sa abe mae hap wei yul sonezimki. ²⁰ Zep ëe an Alap mo dam tasib-inni- Kristus mo bosekam de emsa kwang guludan hap dena, Alap Zën de emsa kwang guludan makan. Ëe in zebë emsa Kristus mo bosekam etan anakan titi tabi'in, "Alap han em zerumlae gwen." ²¹ Sap Kristus Zen sap hom karek maena golka. Hwëna Alap man gwëblaka- san de kareksa de gol gwen zini kiye, nëno mae mo karek-karekna kim kitak wei yul soneblakaye. Hen zen mae hap ki Alap kirekam syal gwibirki: Nen dikim Kristus hun de zeraha-en gwenkam zëre mo nwenak ëdakastin hip.

6

¹ Sap Alap asa kirekam golësyal ta gwe'ara, ëe in zebë emsa titi labi'in: Em hen angkam mese Alap mo kwasang-kwasangna enhonak eisbik, zep desa bahem asyas makan gwei gwibin. ² Sap men kirekam Alap mo ëpba olak lwak, Zen nama emsa angkam anakan gubirida'ara, "Em kime juwen oranak lowehe gwëk,

emsa de kwasang gwibiridan hap de yaklanak kim hatak,

dekam zebë eno mae mo abena sak.

Yaklana inkam Ëe ama ngaya tabin hip hatak."*

Zen in zep, Alap mo kwasang gwibiridan hap de yaklanak angkam mes hatanan! Angkam an ëngaya gwen hap de yaklanake lowe he'an! Zep desa bahem asyas makan gwei gwibin.

Mae hap de ol: Ol dawemsa de gol halada gwen hap de wenya, ëe dawem naban karek nabanë itowe gwenan.

³ Ëe in zebë ëalp gwe-gwe'an, "Bap zen zini ano mae mo banakare karek mae nakon Alap de kwasang gwibiridan hap de ol ësena in san ang ta srëm gwen. Alap hap de syala an, bap zen zi mo nwenak karek gwen." ⁴ Zep banakare maesa de goltowen nakon, ëe ama zi de anakan asa tame tabin hip ëdwam gwe-gwe'an, "An eiwa Alap hon de syal ta gwen zi." Ëe zebë dawemkam tatem ëzauk gwenan- sap totoresa de kareksa goltowennak, hen sap zi de asa karek tabinnik, hen sap jalom ëk tihinak de lowe hennak. ⁵ Asa mes dangole gwibik hen bwinak yal nulne gwëk. Ëere mae mo tawa tabin jal hap, dekam zep zini ëilman gwe-gwenan, hen

* 6:2 6:2 Yes. 49:8

asa tameran hap alp dasik gwibirin. Tahalha naban de lowehe gwenna hen mesë dawemkam eis gwibik- sap dohon-honkam de syal ta gwenna, yaklam, hen kam blal, hen usak naban de lowehe gwen naye. Hwëna ëe namaë deban tatem ëzauk gwenan. ⁶⁻⁷ Sap eiwa kirekamë karekna oltowe gwenan, hwëna ëe ama ëdwam gwe-gwe'an-tingare zi de anakan asa tame tabin hip,

“Zëno mae mo enlalana lalak enna.

Hen ba maesa de tame gun hup dena zëno mae mo enlalana blala.

Hen zen jala tawa naka hom.

Hwëna zen enlala sae-sae naban aha zisi mas neibirida gwenan.

Hen tingare enho naban aha zisi kwasang neibirida gwenan.

Alap mo Enhona hen man zëbe mae hap sosonna gol gwizimnira.

Hen Alap mo sosonna zëbon mae onak lwa gwenan.

Zep zëno mae mo tawa tabinni eiwa tanganna.”

Eiwa, Alap mo nganak de syal tan zini, ëe zebë okamanak awe lowehe gwe'an- san de Kristus mo jana nabare zini kiye. Zep eijan hap de tingare kire-kirena mensa Alap nëbe mae hap lop ta gwizimnira, desa ama kitak kap la gwenan.* ⁸ Eë kire enlala

nabanë Yesussu babu ë gweblanan. Zen zep hwëna ahakon asa husus neibirida gwenan, hwëna ahakon hen man asa sam neisirida gwenan. Ahakon ano mae mo bosena man mam nul gwenan, hen ahakon man asa lamang da gwibirin. Eë sap eiwa de enna kimë tawa la gwibirin, hwëna ahakon man asa nenbirida gwenan, “Zen in nësa de yasik ta gwibin hip de zi.”

⁹ Zen sap ki asa tame da gwibirin, hwëna man asa neibirida gwenan- san de tame tabin srëmna kiye. Asa man kil di gwibirin, “Mes juwek,” hwëna sap namaë lowe he'an. Asa man ki sap dangole gwibirin, hwëna ëe homë kim juwe'an. ¹⁰ Enlala dowe hananna ki sap abon mae hata gwenda, hwëna nabakamë etan ëisrip-sri gwe-gwenan. Eë sap te-ala srëmkamë lowehe gwenan, hwëna hëndep de te-alana ëyë kae ë gwebla-zim'in. Okamanak sap ano mae mo kire-kirena hom, hwëna Alap mo irik ginnik dep de kire-kirena, zen ëyë kitak bi ëblan da'an.

¹¹ Korintusk de aya-wal oso-wal, ëe mesë kirekam damnak ebe mae hap de kwasang hap ëre mae mo enhona ërtreizimk. ¹² Eë homë olzausu'un- emsa de kwasang gwibirida gwen naye. Hwëna em mes yabe olzausuk- asa de kwasang gwibirida gwenna. ¹³ Zep ëe ama angkam emsa

* 6:6-7 6:6-7 Ef. 6:10-18; 1Tes. 5:8

gubirida'an- ère mo walassa de gubiridan makan: Eno mae mo abe mae hap de kwasangna emki hen esek gulsen.

Kristen gwen srëm zi niban de golèsiri gwe-gwen srëm hap de ol:

14 Èe ama emsa gubirida'an: ÈKristen gwen srëm zi niban bahem golèsiri gwe-gwen. Zen mae habè ki kirekam emsa gubiridal: Sap karek gol gwen zi niban bëjen dawem gol gwen zi niban aha-ere enlalakam apdekam syal tan. Hen kawesinnik de lowehe gwen zi niban bëjen ngatannak de lowehe gwen zi niban èaha-en gwen.

15 Kristus hom dowal mo kigi naban olsa aha-en ul gwenda. Zep hen kirekam, èKristen gwen zini bëjen èKristen gwen srëm zi niban èsiri gwen. 16 Boton alap yang tasibinni hom eiwa de Zini Alap mo golak kang nul gwenan. Nèno mae mo lowe henna hen kirekam: Sap nen kitak san de Ngaya Zini Alap hap de gol- men kirekam Zèna gubiridakake:

"Èe asa zèno mae mo ngirinnik gwè gwer, hen Èe asa desa golèlowehe gwer. Zen Asa en sa boklena kom noso gweblal, hen Èe asa desa bi gwibiridal."*

17 Zen zep nèsa hen gubirida'ara, "Enlala kawesin zi mo ngirin nikon emki wet so gwen.

Emki desa langa tasibin.

Kun nabare kire-kirena bahem mae towanbin.

Kirekame lowehe gwe'ak, ki dekam Èe asa etan emsa golèlowehe gwer."*

18 "Em ère mo walas hap esa èjower.

Hen 'Bian'kam esa Asa en gweblal.

Soson Zini Alap Ènè ki emsa gubirida'an."*

7

1 Zen in zep, aya-wal oso-wal, sap Alap kirekam nèsa gu-gubiridaka, zen zep nère mae mo enlala naban enho naban tingare karek-karek nakon nen lalak ta gwibin. Enho lalak enkam nen lowehe gwen, hen Alapsa bap nen asyas makan enlala gwe-gweblan.

Paulus kim Korintusk de Kristen zini isrip-sri gwibiridakake:

² Hwèna aya-wal oso-wal, ere mae mo abe mae hap de kwasang-kwasangna emki esek gulsen. San kiè ebon mae onak zini karek lak? Ahaksa aha maena san kiè yasik lak? Hen san kiè emsa te-ala mae hap aberbe la gwibik? ³ Èe kirekam em dikim èsaher gwen

* **6:16** 6:16 Im. 26:11-12; Yer. 32:38; Yeh. 37:26-27; 1Kor. 3:16-17 * **6:17** 6:17

Yes. 52:11; Yeh. 20:34,41 * **6:18** 6:18 2Sam. 7:8,14; 1Taw. 17:13; Yes. 43:6; Yer. 31:9

hap homë ki ale gulzim-anakan dikim ëenlala gwen hap, "Eiwa, diki te-alasa emaka olzimk." Sap men kirekamë emsa gubiridal, ëe sërkamë emsa kwasang eibirida gwenan. Hëndep ëe de juwen maekam ahaksa nama de lowehe gwenkam, ëe molyë emsa de kwasang gwibirida gwenna olzausuk. ⁴ Ëe, Paulus, mesë emsa dawemkam anakan taiblibiridak, "Ëe de zëno mae mo lowe hensan de otogulsun hup gubiridankam, zen molya asa jal nëblak." Hen ëe namaë emsa anakan sam gwesibirida gwenan, "Zen ano walas dawemdawemna." Ëe sap ëre mo wal bosen walya ban kareksaë zigoltowe gwenan. Hwëna emsa de enlala gwibiridankam, ëe dekam zebë enlala nakon ëesëwehe gwenan, hen ano mae mo isrip-srina dekam tangan zep taman kinë gwenan.

⁵ Hwëna eiwa, ëe kimë Makedonia mo langnak yaing gwëk, dekam ano mae mo enhona hom sëwe heka. Sap ëe karekna da-en homë zë oltowe gwë'ak. Dekam zëwë de zini man asa husus neibirida gwë'ak, hen man asa karek da gwibik. Hen deban ebon mae onakore ola homë ësane gwë'ak, zebë enlala nakon ëesëwehe srëm gwëk. ⁶ Hwëna enlala dowe hanan zi hip Alap enho tatetesa zer gwizimmira. Zep Titus Bak kim ebon mae onakon abon mae onak hata zaka, dekam zep ano mae mo enlalana sëwe hezimki.

⁷ Zëno hatazan en hap homë ëtatete gwëk, hwëna zen kim anakan aïsil gwë zakake, "Korintusk de zini ano enhona dawemkam ap së da soneblak, hen zen dawemkam ëdwam gwëgwë'an- Paulussu de etan zertowen hapye. Zen man angkam damnak anakan ëkira-kla gwë-gwenan, 'Eiwa, ëe ama Paulussu kirekam karek lak.' Hwëna zen angkam eno tahasa de tri so gwëblan hap ëdwam gwëgwë'an." Ëe kimë kirekam Titus hon emsa salbiridak, ama tangan sërkam isrip-sri gwëk.

⁸⁻⁹ Ëe nonol ama sap enlala gwëgwë'ak, "Ëe ba habë zëno mae mo kareksa de dri yulzimdin hip de suratna insa ale gul sonezimk? Zen sa hwëna enlala nik ëdowe hanal." Sap eiwa kirekamë enlala gwëgwë'ak, hwëna angkam mesë dam gulsul, "Ëe ama sam gwesik- kirekam de emsa jal gwibiridankamye." Ëe eno mae mo enlala dowe hananna in kon homë sam gwesin. Hwëna ena dekode ëhale'an. Hen angkam enlala dowe hananna in mes tap gwizimindi. Zep kirekam aïris. Ëe homë kim emsa karek tabik. Alap Zen kirekam nësa dwam gwibirida gwenda, "Zen dikire zëre mae mo enlala dowe hanan nakon ëhale gwëk." ¹⁰ Sap Alap mo dwam gwibin sin de enlala nik dowe hanankam, zen dekam zebë ëhale gwenan,

hëndep zep esa ëngaya gwer. Desa bëjen gubin, "Zen karekna." Hwëna Alapsa de tame tan srëm zini zëre mae mo karek-karek gol gwen nakon sap ki enlalana ëdowe hana gwenan, hwëna dekon hom ëhale gwenan. Hwëna dekam nama juwen ora san ang ta tine gwenan. Zep auhu-kama enlalakam de dowe hananna, zen eiwa karekna. ¹¹ Em zebe ësäm gwesik, sap em Alap mo dwam gwibin sine enlalana ëdowe hanak, hen zebe ëhalek.

Em zebe ewet gwesin hip ëdwam gwék.

Hen men zen ëkarek gwék, em zebe desa anakan jal eibiridak, "Em ba habe Paulussu kirekam karek lak?"

Em zebe Alap mo jala airibik.

Hen dekam zebe ëdwam gwék- ëe de etan emsa amjanbin hipye.

Hen zebe ano titi tabin sin de ang tan hap ësyal-syal gwék.

Dekam zebe anakan ola aha-en uk, "Men zen ëkarek gwék, kirekam esa halen labir."

Dekam zebe dawemkam tingare zi mo nwenak anakan oltrék, "Eë homë karek gol gwen zi niban ola aha-en uk- dekam de karekna insa syal gwibin hipye." ¹² Zep suratna insaë nonol ale gulzimk, zen anakan dikim emsa klis gun hup hom, "Zen karek gweka," ahaksa, "Zini in desa karek taka." Hwëna

ëe anakare enlala nabanë ale gulzimk, "Zen kim de ano suratnak de ola an san Alap mo nwe kara gwennak ang ta'ak, dekam sa zën anakan dam nulsul, 'Nen eiwa Paulus mae mo ol san de ang tan hap ema tangan ësyal-syal gwe'an.' "

¹³ Sap em ano ol san kirekame ang tak, ano mae mo emsa de ngalap gwibiridanna dekam zebë ësëwehek. Sap em dekam Titus Bak mo enlalana mese së la soneblak. Zep zen kim ebon mae onakon hata zaka, isrip-sri naban zep ebe mae hap dena asa aisil gwibirida zaka. Eë dekam zebë hen mamkam ësrip-sri gwék. ¹⁴ In

kim Titus emsa amjanbir srëm gwe'anka, ëe ama dekam hamal hap gubluk, "Korintusk de Kristen zini in dawem- dawemna. Zen sa dawemkam eno titi tabin sin ang tal." Zep angkam ëe homë saher gwebla'an. Sap men kirekamë ebe mae hap dena Titussu gubluk, hëndep em kire enkame ëblak. Ena tawana: Ebon mae onak kimë gwë gwék, ëe homë emsa boton ta gwibik. Zep hen Titussu homë boton tak- ebe mae hap denaye. ¹⁵ Titus mo kwasangna angkam ebe mae hap dena mam tanganna, sap zen anakan emsa enlala gwibirida gwe'ara, "Zen dawem enkam asa blikip gwesiblin naban neirink, hen zen kitak ano ol san dawemkam ang ta gwék." ¹⁶ Zep angkam

ëe ama tangan emsa sam gwesibirida'an, sap mes tangan dam gwesil: Em in taïlbiridan tanganna.

8

Yerusalemk de Kristen zi tahalhasa de te-alakam mas gwibiridan hap de ol:

¹ Angkam aya-wal oso-wal, ëe ama ëdwam gwe'an em de hen ansa ëtawa gwen hap: Alap zëre mo kwasang-kwasangna mamkam propinsi Make-doniak de Kristen zi mo enhonak ing gul sonezimki,

² zep hëndep zëno mae mo enhonak isrip-srina sërkam tangan mam gwék. In zep zen te-alana beya tangankam tagam dak- dekam de Yerusalemk de Kristen zi tahalhasa mas gwibiridan hapye. Hwëna zen hen sap karekna mamkam noltowe gwe'an hen tahalha tanganna.

³ Ëe eiwa denakë emsa gubirida'an: Zen kim Bian onakore kwasang-kwasang hap beya tangankam tagam dak, zëna hwëna man tangan etan ëtahalha gwék. Ëe sap homë desa enbiridak- te-alasa de zen hen zer sonezimdin hipye.

⁴ Hwëna zën asa nenbirida gwék, "Ëe hen ama Yerusalemk de nëre mae mo Kristen aya-wal osowalsya de mas gwibiridan hap ëdwam gwe'an- men kirekam hen aha langnak de zini ëkalang gwe'anke."

⁵ Hwëna zen kim kire hap ola aha-en nuk, zen ein

hom kirekam syal neibik. Zen nonol zëre mae mo lowe hensa kitak Bian hap anakan yaing nilblik, "Bian, ëre mae mo lowe henna kitak eno tahanakë onne se'an, sap ëe ama Yerusalemk de tahalha zisi mas gwibiridan hap ëdwam gwe'an." Hen dekam zep asa nenbiridak, "Men kirekame asa enbirida'ak, ëe asa ki desan ang tal." Zen kitak Alap mo dwam gwibin sin ki lwak. Hëndep ëe hen ama tangan lenggwanbiridak.

⁶ Ëe in zebë hen Titussu enblak- dekam de Korintusk de zini emsa etan amjanbin hipye, Yerusalemk de Kristen zi tahalhasa de kwasang gwibiridan hap de syala insa ekakim su kul sonek, ëe de ahakore naban golëyaing gwezan srëmnak. Sap Titus zen zen nonol kire hap de syal hap emsa titi tabirki. Zen zep sam gwesii'ira- zen de etan kire hap de syala insa eban mae zisul sonen hapye. ⁷ Sap em eiwa mese tangan dawemkam ëKristen gwék:

Em sërkam tangane Biansa laïbli gwebla'an.

Hen eno mae mo ol toranna sosen tanganna.

Hen eno mae mo tame gunnu mes tangan esek gweser.

Alap hap de syalsa de gon hap em hen syal-syal tanganna.

Hen em sërcame asa kwasang eibirida gwenan.

Sap em mese kirekam tangan ësam gwesik, zep

angkam emki hen tahalha zisi de kwasang gwibirida gwen hap de syalak ësyal-syal gwen.

⁸ Kirekam insa ep ale gulz- imk, ëe anakan homë kim emsa tik-tik tabi'in, "Em hen te-alana olzimek." Hwëna ëe ama kim emsa anakan aka-sibirida'an, "San ha zen hen sa Makedoniak de Kristen zi mo kim tingare enho naban tahalha zisi hen kwasang neibirida?" ⁹ Sap em mese Bian Yesus mo kwasang-kwasangna tame uk: Zen sap nonol ngatan zi mo langnak tahalha srëmkam gwë gwëka. Hwëna nëbe mae hap de kwasang hap desa kitak hli yulku- dekam de tahalha zi mo kim awe gwë gwen hap. Zen mae hap ki kirekam gwëka: Nen dikim hen lamkam ngatan zi mo langnak zëre mo kim sowehen tangankam lowehe gwen hap.

¹⁰ Zep ëe ama ëre mo enlalasa ebe mae hap zer sonezim'in: Dawemna, mensa nonol tahunkam ena kon eisibir hanak, emki sul sonen. Tahalha zisi de mas gwibiridan hap de ëkalang gwenkam, eme ënonol gwëk, hen te-alana nonol eme sap tagam lak. ¹¹ Zep emki ere mae mo ëkalang gwenna insa sul sonen. Sap em ema ëkalang gwen hap ësyal-syal gwëk, zen in zep emki angkam de sul sonen hap ëalp gwen. Men kire enkam Alap ebe mae hap gol gwizim'ira, zëno hlik naka emki ing gul

gwen- men kire enkam ena ëdwam gwe'anke. ¹² Sap em de mas gwibiridan hap ëhohle gwenkam, Alap sa emsa anakan sam gwesibiridala, "Zen man mas gwibiridan hap ëdwam gwe'an." Betekkam de ing gun zisi Zen sa anakan tawa gwibiridala, "Zini an sap man beyakam de ing gun hup dwam gwëka, hwëna basa dep?" Sap zi de tahalha gwenna, Alap molya desa enlala gweblaka, "Zen maka mamkam ing gulu."

¹³ Eë homë anakan dwam gwe'an, "Korintusk de zini dikire ëtahalha gwëk. Yerusalemk de zini tahalha srëmkam de lowehëk." Hwëna ëe hwë-hwëkam de enaka mas gwibirida gwen habë dwam gwe'an. ¹⁴ Sap angkam em tahalha srëmkame lowehe gwe'an, zep em emaka mas eibirida'an. Hwëna aha tahunkam de zen tahalha srëmkam lowe he'ak, zen maka hwëna emsa mas neibirida'an- em de hwëna ëtahalha gwenkamye. Zep em kirekam esa enaka mas eibirida gwer. ¹⁵ Zep men kirekam Israel Bak mo zi ausu nakore zini orep tahalha srëmkam lowehe gwëk, em tingare Kristen zini kirekam esa lowehe gwer. Sap Alap mo olak anakan lwak:

"Men zen tembanena beyakam tagal dak, hwëna hyanak hom mosrona zalta dep yal dak. Hen men zen betekkam tagal dak, hwëna hyanak hom ëtahalha

gwek.”*

Titus de wal bose dare zeban te-alasa zitagam tan hap de ol:

¹⁶ Ëe ama Alap hap dawemsa gol gwebla'an, sap Zen mes ère mo enho makare enlalana Titus Bak hap hen ing ta soneblaka. Zen zep ère mo kim syal-syal gwe'ara- emsa de mas gwibirida gwen hapye. ¹⁷ Zep èe kimè desa emsa de amjanbin hip lakensiblik, zen man tangan sam gwesiki. Sap zèna hen mes takensiblin srèmnak emsa de etan amjanbin hip kalang gwe'anka.

¹⁸ Titus hun nère mae mo aha oso naban sa asa ebon mae osan dep angirbirida zala. Zen hen dawemkam Kristus hup de ol dawemna tonbirida gwenda, zep desa hen man tingare jematna sam neisik gweblanan. ¹⁹ Hen awe de jemat-jematna mes zini insa dam dasik- zen de hen asa ang gwibiridan hap, te-alana insa dikim Yerusalemk dawemkam zerhatan hap. Sap kwasang hap de syala an, zen mae habe syal ta'an: Bian mo bose dikim mam gwen hap, hen dekam de tingare zi nèsa anakan tame tabin hip, “Zèwe de Kristen zini in tahalha zisi de mas gwibirida gwen hap syal-syal tanganna.” ²⁰ Zep zini Yerusalem san dep beya tolkam sa ang taldekam de tingan asa anakan taiblibiridan hap, “Zen eiwa

kitak sa neirzim. Zèna molya mae nulink.” ²¹ Sap ano mae mo dwam gwenna, dam-dam enkam de syal tan hap- sap zi mo nwenak hen sap Alap mo nwenak.

²² Zi darena in hon èe asa hen zini ahana èr soner. Èe mesè zini inša hen dawemkam akasik gweblak, zebè tame la'an, “Zen hen Alap mo syal hap syal-syal tanganna.” Zèna man tangan sam gwesiki- desa de hen ang gwen hap dam tasinkimye. Sap zen man emsa taiblibirida'ara, “Korintusk de Kristen zini zen dawem-dawemna.”

²³ Titus zen ano syal bose. Èe apdekamè deban emsa syal eibirida'an. Aha zi darena in, zen awe de jemat-jemat mo dam sosun zi dare. Zère nik mo èn nakon tingan mes tame nosok, “Zen dawemkam Kristus mo bose hap syal è gwenda.” ²⁴ Zen in zep, amki hen zèbe nikip kwasang-kwasangna oltrei gwizimk. Dekam sa hen awe de jemat-jematna zèbon nebon onakon anakan èsane gwer, “Men kirekam Paulus tonbirida gweka, Korintusk de Kristen zini, zen eiwa dawem-dawem tanganna.”

9

Mae hap de ol: Alap man isrip-sri naban de zèbe hap ba maesa gol gweblan zisi kwasang gwibirida gwenda.

¹ Em orep mese èsyal-syal gwek- Yerusalemk de

* 8:15 8:15 Kel. 16:18

Kristen zisi de te-alakam mas gwibiridan hapye. Zep suratnak awe ëe ba hap de etan ebe mae hap ola blal gulzimdin hip? ² Em dwan mes em-am ësyal-syal gwek. Zep ëe mesë eno mae mo bosena propinsi Makedoniak awe anakan mam gul gwizimk, "Propinsi Akayak de zini, ëna Korintusk, zen orep mes nonol tahunkam tahalha zisi de mas gwibiridan hap ëhohle gwek." Em insa kirekam ësyal-syal gwek, aha jemat-jematna dekam zep hen ëdwam gwek- enlala syal-syalkam de hen mas gwibiridan hapye. ³ Zen zep asa nonol zi dan-aharena insa asa de ebon mae osan ngeirblizan hap lup gul soner- anakare enlala naban, "Ëe mesë aha zisi anakan gubirida gwek, 'Zen mes tangan ëhohle gwek.' Hwëna ëe de deban mae golëyaing gwe zankam, babë ëhohle gwen srëmnak emsa hlauludazan." ⁴ Sap ëe de Makedonia kore zi niban ëhohle gwen srëmnak emsa hlauluda zankam, ki hwëna ëe sërkam asa anakare hap saher gwer, "Ëe ba habë waba hap kirekam boltere ta gwibik?" Ena dekam hen esa ësa her gwer. ⁵ Zen in zebë enlala gwek- zi dan-aharena in de asa ngeirbiridazan hapye, em dikim dawem enkam te-alasa tagal ta gun hup, mensa ena ëgu-guk gwekke. Sap ëe de hamal ta gunnuk

emsa hlauluda zankam airis tangan. Dekam isrip-sri naban esa te-ala yawala insa eirzim. Hwëna hamal tan srëmnak de ëe yaing gwe zankam, ki sa hwëna nwe-mase gwer, "Zen ein tagam dazim'in."

⁶ Gulk sun de ol blaoranna ansa bahem eititi gwibin:

"Betekkam de eiyas tanna, dekam betekkam esa hen eini tara.

Beyakam de eiyas tanna, dekam beyakam esa tara."*

⁷ Zep dawemna, diki ere mae mo enhonak em anakan dam gulsuk gwen, "Ëe ki en asa golzim." Embwan gwibin niban bahem gol gwizimdin. Hen anakare enlala naban bahem, "Ëe an einë golzim'in." Diki isrip-sri naban emki gol gwizimdin. Sap Alap isrip-sri naban de gol gwizimdin zisi man kwasang gwibirida gwenda. ⁸ Sap Alap mo sosonna ki- dekam de etan ebe mae hap tingare hë'ho gwibin nika gol gwizimdin hip denaye. Zen dekam tangan esa enlala beya gwen srëmkam kae-kaena esek ulse gwer. ⁹ Sap Alap mo olak man lwak,

"Alap tahalha zi hip totoresas gol gwizimnira hen kae gwe-gwibirizimnira-

men kirekam zini gandum danna men-san ansankam hling disik gwenanke.

* 9:6 9:6 Ams. 11:24

Alap mo syal dawemna in hëndep denaban sa lwa gwer.” *

10 Zep hen kirekam, kae-kae gwen hap de syala in, zen obwaga dansa de eiyas gin makan lwa'an. Alap men Zen desa de eiyas gin hip gol gwizimnira, hëndep tarankam tembana hen sowe henkam gol gwizimnira, zep eiwa eno mae mo kae-kae gwen hap de syala in sa dan nik de mamkam tèn makan sa ep beya gul gwizimdi. 11 Alap dekam sa ebe mae hap mamkam hë'ho gwibin nika gol gwizimdi, hëndep zep esa beyakam kae eibirida gwer. Hen desa de aha zi hlaunkum, dekam beya nik sa Alap hap dawemna nol gweblal. 12 Sap em in sa Kristen bosa uk mo tahalhana hla kulzim'in, hwëna dekam beya nik sa hen Alap hap dawemna nol gweblal. 13 Sap em kime mas eibirida'ak, dekam sa emsa anakan dam dasibir, “Eiwa, Korintusk de zini in zëno mae mo eini mes bil gwek.” Dekam Yerusalemk de wanya Alap mo bosena sa anakan teip nulsuk gweblal, “Hë'ho Bian, zini in ëk enkam hom Kristus hup de ol dawem san ang tak. Hwëna zen eiwa i-san i-san

* 9:9 9:9 Paulus Mzm. 112:9 nakore naka awe ale gulku. Paulus mo enlalana ayatnak awe, san ha Alap de kirekam mas gwibiridan hap dena? San ha zi bosa zik de mas gwibiridan hap dena? Zep Paulus mo enlalana ayatnak awe anakan hen maka li nul sonek, “Kae-kae zini zen tahalha zi hip totoresa nol gwizimnin hen kae neibirida gwenan- men kirekam zini gandum danna men-san an-sankam hling disik gwenanke. Hwëna Alap sa zëno mae mo syal dawemna in sa hëndep denaban enlala gwe-gwibiri.”

nei gwibirin, hëndep zep dawemkam ano mae mo tahalhana ap hla nulzimk-aha zisi men kirekam hen mas neibirida gwenanke.”

14 Zen dekam sa hen Alapsa kwasang naban ebe mae hap anakan abe da gwer, “Eiwa, Alap, Em ema tangan ere mo kwasang-kwasangna zëbe mae hap mam gulzimki. Zep Emki hë'ho gwibin nika zëbe mae hap etan gol gwizimdi.”

15 Hen dikire tingan Alap mo bosena teip nulsuk gweblak, sap Zen mes hëndep de ëngaya gwen hap dena nëbe mae hap totoresa golzimki. Zep eiwa wehasa hom- Zëbon onakore hë'ho gwibin niye!

10

Paulus kim zëre mo syala Korintusk de zi mo nwenak eiwa gulkuke:

1 Eë, Paulus, ama emsa titi tabi'in: Asa de husus gweblan zi sin bahem ang ta gwen. Eë ama sak: Ebon mae onakon ahakon man asa nenblak, “Paulus in Korintusk awe de gwënkam, zen ol drak-drakkam hom nësa tonbirida gweka. Hwëna langa nakon de suratkam nësa tawa tabinkim, dekam en ol drak-drakkam nësa gu

sonebirida gwenda." Zen in zebë angkam Kristus onakore enlala sae-saekam hen kwasang-kwasangkam ² emsa gu sonebirida'an: Men zen kirekam asa nen-blak, bahem desa salbirida gwen. Ki eiwa asa ol drak-drakkam emsa tonbiridazal-men kirekamë suratnak ale gul gwenanke. Hen zen dekam esa asa tame la, "Paulus, hare eiwa, jal-jala kake." Zen man hen asa nenblak, "Paulus auhu-kama enlala naban syal gwe-gwenda." ³ Sap eiwa, nen auhu-kamanake lowehe gwenan. Nen zebe dowal mo kigi naban ëreija gwe'an. Hwëna ëe auhu-kama zi mo enlala blalkam homë zereija'an. ⁴ Sap nen okamanak awe Kristus mo jana nabare zi mo kime lowehe gwenan. Hen nëno mae mo janana, auhu-kamanak de janasa hom. Nëno mae mo janana, zen ngatan zi mo lang nakorena. Nen dekame dowal mo kigi mo iti ëna timbwas lablanda gwenan, hen yasik tabin hip de zi mo tawa tabinsi dekame timbwas ul gwenan. ⁵ Sap yasik tabin zini in bolte-boltekam anakare olkam aha zisi tru-tru nulbirida gwenan, "Kristen zini in hon bahem ang ta gwen. Ki em molye Alapsa tame lak." Hwëna zëno mae mo tawa tabinsi nen ema timbwas ul gwizimnin- ngatan zi mo lang nakore janana inkam. Hen zini men zen botonkam de tawa tabin sin ang ta

gwe'an, nen ema etan desa Kristus osan dep lahyohal gwe'an. ⁶ Hen em kime Kristus onak dawemkam ëtal gwesii'ik, hwëna dekon men zen etan aha ora san ang ta'ak, ëe asa desa Alap mo Enho nakore sostonkam karek tabirzir.

⁷ Zi de ebon mae onak zënaka anakan kira tanna, "Ëe an hen Paulus makarena- Kristus mo zer sonenna, emsa de hen tawa ta gwibin hip," zep zen dwan hen maka zëre mo kirekam de gun nukon anakan dam gulsuku, "Paulus hen Kristus mo zer sonen nakake, zep ëe babë husus gweblan olsa gubiridan." ⁸ Ëe eiwa ama sap etan-etankam ënaka gu gwebla'an, "Bian mes asa zëre mo nganak de syal gwe-gwen hap zer soneka," hwëna ëe molyë ëre mo kirekam de ola insa saher gwibik. Sap asa Bian eno mae mo ei nika de timbwas gulzimdin hip hom zer soneka. Hwëna eno mae mo eisi dikim mam gulzimdin hip zer soneka.

⁹ Hwëna asa anakan bahem enlala gwe-gweblan, "Paulus zëre mo surat-suratkam asa airin-airin ta gwibi'ira." ¹⁰ Sap ahakon man asa nen gweblan, "Paulus mo surat-suratna sostonna hen ol drak-drakkam dena. Hwëna zën de hatankam zëno ola soston naka hom. Dekam hom mae ol drak-drakkam nësa tonbirida gwenda." ¹¹ Men zen kirekam asa enlala në gwebla'an, ëe angkam bira! Zen aen de hata zankam sa

asa tame dal, "Hare eiwa, Paulus ol drak-drakkam de jalse gwibiridanna hen tawa nakake- suratnak men kirekam hen ale gul gwendaye."

¹² Eiwa, men zen anakan zënaka boltere da gwibirin, "Èe hen Paulus kiye," hwëna èe homë ki dwam gwe'an- zëno mae mo kim de anakan ènaka boltere tan hap, "Èe an hen deban mae apdenak." Zen man tim nul gwe'an, "Sërkam de zënaka boltere tan zini, zen eiwa mamna." Zen zep zëre mae mo hliknak de bitï gwen en wenyaka anakan boltere da gwibi'in, "Em an ère makarena." Hwëna kirekam de ègwë gwen zini, zen enlala joblotopna. ¹³ Hwëna men zen abe hap dakastilbli'an- desa de boltere gul gwen hap, èe desa en asa boltere gul gwer: Ngana men desa Alap Zëna abe hap zerblaka, desa en asa boltere ta gwer. Hen desa kimë syal gweblak, èe dekam zebë ebon mae onak ol dawemna golhatak. Hwëna aha mo ngana bëjënë bola-bolakam anakan gublun, "Zen ano nga." ¹⁴ Èe de nonol ebon mae onak ol dawemna insa golhatazan srëmka, ki eiwa èe botonkam amaka ènaka boltere ta'an. Hwëna èe mesë nonol golhatazak. ¹⁵ Zep èe amaka ère mo syal gweblan nganak denaka boltere tabi'in. Hwëna aha zi mo nganak de wenyä molyë.

Hen èe ama emsa dwam gwibirida'an: Eno mae mo ei nik de mam gwe'ak, zen dekam sa aha zi emsa de kirekam hlaluda gwenkam beyakam èKristen gwe song gwer. ¹⁶ Kirekam de lwankam èe amaka aha lang san dep etan ayang gu'un- desan de etan ol dawemna insa eiyas gïl song gwen hap. Dekam aha zi bëjen bola-bolakam asa anakan gublun, "Zen ano syal gweblan ngasa al ta'ara." ¹⁷ Sap nëre mae mo syalsa de enlala gwibinni, zen diki men kirekam Alap mo olak lwak, kirekam de enlala gwibin. Sap zëwe a kirekam mo lwakye,

"Zini diki Bian ensa zen boltere ta gwen. Zënaka bap zen."*

¹⁸ Zep zi de zënaka boltere tanna, kirekam hom dakasti'in. Diki Bian Zen gublun, "Em dawemkame ère mo nganak syal gweka," zen ki mes eiwa sam gwesili.

11

Paulus kim enlala joblotop zi mo kim botonkam zënaka boltere takake:

¹ Bahem asa jal gweblan, sap èe angkam enlala joblotop makanë bolte-bolte zi mo kim ale gulzim'in- men kirekam emsa de yasik tabin hip de zini zënaka boltere da gwibirinke. ² Sap men kirekam Alap jematna emsa zëre en hap inik gwibi'ira, èe hen

* 10:17 10:17 Yer. 9:24

kirekamë emsa anakan dwam gwibirida'an, "Zen dikire Bian en hon lowehe gwek." Zep ëe an men kiye- wenam tol mo bianna, zen de wenam tola insa dawem tangankam anakan kara gul gwenna, "Bap zen aha zisi ang gweblan- zi hip de gon srëmnakye." Ëe hen kirekamë emsa kara ta gwibi'in, sap ëe mesë Kristussu anakan gugbluk, "Jematna an Ere en hap dena." ³ Hwëna ëe ama emsa anakan ngalap gwibirida'an, "Kristus onak de ëtal gwesin nikon etan bap zen sap de ora san ëgwahan- men kirekam Hawa wanyana in mo ol dërek san ang gwekye." ⁴ Sap yasik tabin hip de zi de ebon mae onak yaing gwenkam, em bëjen em desa jalse gwibiridan. Zen sap maka emsa anakan tawa dabi'in, "Yesus osan dep dena emki srën ang tan. Hen Alap mo Enho hap dena emki hen srën ang tan. Aha ol dawem san emki ang tan." Kirekam de yasik ta gwibin zisi, em hwëna aha-ere enlalakame dokwak la gwibirin. Zep sap esa ano wehakam de ënaka boltere tan ola ansa hen ësane gwer. ⁵ Yasik tabin hip de zini in man zënaka tim di gwibirin, "Ëe an teipsin-teipsin tanganna-Paulus onakonye." Hwëna kirekam hom. ⁶ Eiwa, ëe homë tewesik- dawemkam de zi tranak tonbiridan hap denaye. Hwëna men

kirekamë Timotius hun oltreizim tine gwek, Alapsa de tame tan hap dena, ëe mesë te keisik.

⁷ Ëe kimë Alap onakore ol dawemkam emsa tawa ta gwibik, ëe homë mae emsa gubirida gwek, "Ap te-alana ol gweblak, sap ëe ama emsa tawa ta gwibi'in." Ëe hwëna dekam ama gwë gwek-san de ebon mae de babu gwen zi, anakare enlala naban, "Ëe sap asa zëno mae mo nwenak otdenak gwër. Zen sap sa ëteipsil." Hwëna ëe insa kirekam gwëk, san ha dekam eno mae mo nwenak ama karek gwek? San ha homë? ⁸ Ano tahalhana dekam aha lang nakore jemat-jemat ap hla nul gweblak- te-alasa de golblankamye. San ha esa asa enblal?- "Em ema karek gweka- asa de totoresa tawa ta gwibinkimye, aha lang nakore jemat-jemat mo te-alakamye." ⁹ Ëe kimë ebon mae de gwënnak tahalha gwek, ëe homë emsa dohonhon ta gwibik- te-ala hap de emsa abe tabinkimye. Hwëna Makedonia kore aya-wal oso-walya kim zë yaing gwe-gwezak, zen zep ano tahalhana ap hla nul gweblak. Hen angkam mae ëe molyë wet gwesik. Men kirekamë emsa abe tabir srëm gwek, zen kire enkam asa ebon mae syal gwe-gwer. ¹⁰ Eiwa de Zini Kristus mo nwenakë emsa gubirida'an: Ëe kire enkam asa emsa gweibirida gwer, hëndep Akayak de zini em

lamkam mae asa molye anakan en gweblak, "Paulus hup ëe kië te-alana olblak." ¹¹ Ëe kimë emsa kirekam gweibirida gwenan, san ha dekam homë emsa kwasang gwibirida gwenan? Kirekam bëjen. Alap Zëna tawana: Ëe kirekam ebe mae hap de kwasang habë ki gwë gwenan!

¹² Zep ëe kire enkam asa emsa gweibirida gwer-mae hap: Zini men zen zënaka anakan bolte-bolte da gwibirin, "Ëe an hen Paulus mo kimë hatazak- emsa de syal gwibin hip," zëno mae mo ëksa dikim kyang tasibir-zimdin hip. Sap zen te-ala en hap syal ta gwenan. ¹³ Sap kirekam de zini, zen Kristus mo dam tasibin zisi hom. Zen yasik tabin hip de zi. Zen zep bolte-boltekam ëboton gwegwenan, "Ëe an Kristus mo zer sonen zi." ¹⁴⁻¹⁵ Zen mae hap kirekam ëgwë gwenan: Sap zëno mae mo teipsinnë, dowal mo kigë, zen hen kirekam bolte-bolte gwegwenda, "Ëe an hen Alap mo dam taha nakore zi- Alap onakore ngatan naban." Zep hen kirekam- dowal mo kigë mo zer sonen zi niye. Nen ba hap de desa tenggwanbirida gwen hap?- zen insa anakan zënaka boltere da gwibirinye, "Ëe an Kristus mo zer sonenna." Hwëna aumwa hap denak Alap sa zëbe mae hap zëre mae mo syal eini golzimdi.

¹⁶ In zebë etan emsa

gubirida'an: Bahem asa anakan enlala gweblan, "Paulus zen suratkam zënaka boltere taka. Zëna hen enlala joblo-topna." Hwëna em de eiwa kirekam asa enlala gweblankam, ki emki dawemkam asa zer irin. Sap enlala joblo-top zini, em ema dawemkam lup ulin gwenan. Zep asa hen kirekam. Sap ëe angkam ëre mo gwënsaë boltere gu'un. ¹⁷ Zep angkam ëe enlala joblo-top zi mo kimë ep ale gulzim'in. Sap diki Kristus mo dam tasin zini bëjen kirekam zënaka boltere tan. ¹⁸ Ebon mae onak, zini beyana auhukama zi mo kim de zënaka boltere ta gwibinni. Zep ëe anik hen zëno mae mo kim ënaka boltere tak. ¹⁹ Em ëe makare enlala joblo-top zisi dawemkame lup ulin gwenan, sap ena enlala blala! ²⁰ Em zebe anakare zisi lup ulin gwenan:

Men zen emsa jap nul sonen da gwenan.

Hen men zen eno mae mo kire-kirena alal danda gwenan.

Hen totores a de syal tan hap men zen emsa nenbirida gwenan.

Hen men zen anakan emsa nenbirida gwenan, "Ëe an mamna. Em bete-tekna."

Hen men zen emsa mipna lwa da gwibir-zimnin.

Em hwëna kire zisi dawemkame lup ulin gwenan. ²¹ Angkam ëe zebë saher gwe'an: Ëe Timotius hun ama eiwa sin-sin ëk,

zebë emsa kirekam eibirida srëm gwe-gwek!

Zep angkam ëe sap asa ënaka boltere tal- enlala joblo-top zini in mo kimye.

²² San ha zen anakan zënaka boltere da gwibirin?— “Ëe an Ibrani wal.” Hwëna ëe an sap hen Ibrani wal.

San ha zen hen anakan zënaka boltere da gwibirin?— “Ëe an Israel Bak mo ausu nakore zi.” Hwëna ëe hen dekorena.

San zen Abraham mo auyan-tane wal? Ëe an hen zëno auyan-tane. Zep ëe an hen Yahudi wal tanga.

²³ San zen man zënaka nenbirida gwenan?— “Ëe an Kristus mo nganak de syal ta gwen zi.” Ëe an hen zëno nganak de syal gwe-gwen zi- desa de kwei-kwik gunnu. Kirekam insa ale gulun, zen enlala joblo-topkamë mas gul!

Sërkam de syal gwe-gwenkam ëe mesë desa kwei yuludak.

Bwinak de gwënkam hen mesë desa kwei yuludak.

Kristus mo bose hap de asa tangolenkam hen mesë sërkam kwei yuludak.

Ëe mesë tïn hip de alp gwesinnï beya guk. Zen hom.

²⁴ Yahudi mo but srëm gol-golak de mam-mamna mes asa aha-ere taha-tap nosoblak- Kristus hup de jal hap de dokot tekkam tangolen naye, men kirekam 39 enkam de lek tyankam nait gwibirinye. *

²⁵ Roma mo irik ginnik de mam-mam wenya hen mes asa dan-ahan nosoblak- dop tekkam de tangolen naye.

Asa mes kasokam aha- rok'nen nirïblak.

Hen bul yalak de ang gwe-gwenkam, hinak de keing gwen hap de alp gwesinnï mesë dan-ahan sok.

Hwëna dan-ahanna in kon, ahana zen dekam tanga- në hi ngirïnnik de gwëna holo gwek- kam denaban yaklam denaban.

²⁶ Ëe tïn hip de alp gwesik gwenna mesë tangan beya gwek, sap ëe ama aha lang san song gwe-gwek:

Ho namwana man asa karek ta gwek.

Asaskam de te-ala alal tanda gwen zini hen man tan hap asa alp dasik gwek.

* **11:24** 11:24 Yahudi zini Alap mo ëpba ol san anakarekam ang ta gwek: Karek gwen zisi de karek tanna, Alap mo olak man lwak (Ul. 25:1-3): “40kam de lek tyanna bahem gulumurun.” Desa de gulumurun srëm hap, zep 39 enkam lek dya gwek- zi de zëno mae mo nwenak karek gwenkamye. Paulussu kim Yahudi Kristus hup de jal hap lek-lek da gwek, zen zep 39 enkam lek dya gwek.

Yahudi zini tan hap asa kalang nē gweblak-hen sap Yahudi srēm zi niye. Totore zi jal-jala hen tan hap asa alp dasik gwek-sap ē yawal-yawalak, sap eiknik, sap hinak.

Ahakore zi jal-jala hen man asa boton da gwek, “Ēe an eno Kristen bose wal.” Zen hwēna asa dikim zē aningkim karek tan hap ki ahap da gwek.

²⁷ Tahalha tangankam de gwēnnak, ēe dekamē sērkan tangan syal gwe-gwek.

Hen kam nini homē ta gwek. Usak hap ama tangan sabak gwe-gwek, hen hololena.

Tembane srēmkan hen holokamē gwē gwek.

Hen bot-bot langnak pakean sowehen srēmkanē gwē gwek.

Ēe karekna desa mesē kitak mamkam eisbik.

²⁸ Ahakore tahalhana ano aītbin srēmna hen ki. Hwēna deban ēe ama mwin-mwankam ēre mo nga syal gweblannak de jemat-jemat hap dohon-hon naka eis gwibirin. ²⁹ Kristussu de taīblīblan nik de etan hli tan hap ēalp gwesinnī, ēe dekam anakanē eis gwibirin, “Zen bap zen tangan etan hli tan.” Zi de karek san dep Kristen zisi zertoranna, dekam hen ama tangan enho nakon anakan ngalap gwesibirida gwenan, “Zen bap zen tangan zēno ol san ang gwen.”

³⁰ Hwēna yasik tabin hip de zini ki sap ebon mae onak anakan zēnaka boltere da gwibirin, “Ēe an sosonna,” zep ēe hwēna a kirekam asa ēnaka boltere tal, “Ēe an sin-sin tanganna.”

³¹ Bian Yesus mo Bian Alap, zini men zēno bosesa hēndep denaban boltere nul gwenan, zēno nwenakē emsa gu sonebirida'an. Ēe homē emsa boton tabi'in:

³² Ēe kimē ēna Damsik kon heya gwek, dekam teipsin zini Aretas langna iwe irik gi'inka. Hen ēna iwe de mamna mes jana zi zemka gubiridaka- ēna in mo wasnge te so gwe-gwen lilikin nikon de asa til gik gweblan hapye. ³³ Hwēna zēwe de ano Kristen bose walya dekam zep ēna in mo kol son jendela nakon yu yala ban dokotkam asa ē san dep sring dī sonehak. Ēe dekam zebē zi jal-jala in kon heya gwek. Zep ēe an eiwa sin-sinni.

12

Paulus kim zēre mo nwe lirisin nē gweblanna aīsīl gwibiridakake:

¹ Ēnaka de boltere tanna, zen eiwa waba hap, hwēna ēe asa etan ebe mae hap ayang gulzim, sap ebon mae onak zini kirekam zēnaka boltere da gwibirin. Zep angkam ēe ama emsa aīsīl gwibirida'an- men kirekam Bian ano nwena ap lirisin so gweblakake, zēre mo enlala aning tansa dikim

abe hap zertrë gweblan hap. ² Angkam tahunna mes empat-blaskam tamunk, asa dekam ngatan zi mo lang mo gulk'nen tangan san dep neir inehak. Aena angkam homë tame gu'un: San ha tim niban asa neir inehak? San ha enho en naka? Tawana aha-en Alap zë-en.

* ³⁻⁴ Alap zëre mo golek denak kim asa nêrhatahak, dekam zep Alap zëre mo enlala aning tanna ap zertrëblaka. Desa man asa jalse gweblaka- okamanak awe de toran hapye. San ha timni an hanë zë sane gwe'ak? San ha enho en nikë sane gwe'ak? Tawana aha-en Alap. ⁵ Sap abe hap mes kirekam de owasna lwablak, zep amaka ënaka boltere ta gwe'an. Hwëna ëe bëjënë ënaka kire hap boltere tan. Diki anakare enkamë ënaka boltere ta gwe'an, "Ëe an sin-sinni."

⁶ Hen ëe sap amaka mam blalkam ënaka de boltere tanna etan ayang gu'un. Dekam molye asa anakan enbla'anam, "Paulus in enlala joblo-topna," sap ano ola botonna hom. Hwëna ëe molyë etan kirekam ayang guk, sap dekam emaka asa enbla'an, "Paulus mo nwe lirisin nëblanna man beya gwek, zep zen eiwa mamna." Diki ëe ama dwam gwe'an, men kire enkam ena ano syala nwekam hla

kul gwenan, hen men kire enkame ano tawa tabinni ësane gwe-gwenan, kire en nakon emki anakan asa enlala gwe-gweblan, "Paulus zen kirena."

⁷ Ëe dikim sërkam de nwe lirisin në gweblanna in hap ënaka boltere tan srëm hap, zen zep Alap sang-sang karekna abe hap golblaka. Zep ano timnik sang-sangna in ngi yawal mo kim kang ti'in. Zen dekam dowal mo kigina hen asa karek ta gwenda. ⁸ Ëe mesë danahan sonkam Bian Yesussu abe ta gwek, "Bian, ngi benben makarena ansa ap mulsublu." ⁹ Hwëna man ap ding gulbluka,

"Molyë ep mulsubluk. Em sap esa ano kwasang-kwasang ensa de blol gwibin enkam gwë gwera- dawem gwen srëm maenakye. Sap zini men zen sin-sin gwen nakon Asa en blol në gweblanan, zen diki kire zi hibë sosonna mam gul gwizimnin."

Zen in zebë ënaka anakare enkam boltere ta gwenan, "Ëe sin-sinni," sap dekam Kristus onakore sosonna abon onak man mam gwe-gwenan. ¹⁰ Zep ëe Kristus mo bose hap de banakare maesa goltowenkam, ëe ama sam gwesik gwenan.

Ëe sap asa sin-sin gwer.

Asa sap sa lamang da gwer.

* **12:2** 12:2 Yunani olkam Paulus anakan ale gulku, "Ano Kristen bosena ki, orep ngatan zi mo lang san dep neir inehak." Zen kirekam zëre mo bosesa golzabeka- dekam de sërkam bolte-boltekam nwe-mase gwen srëm hap. Hwëna ayat tuju nakon mes dam gwesinin, Paulus zënaka kirekam aïsil gweblaka.

Karekna hen sap asa
goltowe gwer.

Hen boton ol blo-blona sap
sa ap mam nul gwe-
blal.

Hen jalom ek tihinak sap asa
gwë gwer.

Sap kimë tangan sërkam sin-
sin gwe-gwenan, ëe dekamë
Kristus onakore sosonna eis
gwibirin.

¹¹ Ëe mesë enlala joblo-top
zi mo kim ënaka boltere tak,
hwëna zen eno mae mo asa
de zerzaun srëm nakon ëe
ki ënaka gwëblak. Diki em
emaka asa ërzauk gwëk- in
kim yasik tabin hip de zini
eno mae mo nwenak asa
lamang da gwëkye. Zen man
asa anakan nen gweblanan,
“Paulus in betekna.” Zen
eiwa. Hwëna “mam-mam
wenya” in hom asa kwë
da'an! ¹² Ëe kimë enlala
tatetekam emsa holokam
golëlowehe gwëk, Alap
dekam zep zëre mo sosonna
abe hap gol gweblaka- desa
de ebe mae hap goltrei
gwizimdin hip, hen owas-
owassa dikim ebe mae hap
syal gwe-gwibir-zimdin hip
denaye. Zen dekon zep
dam gwesin, “Asa eiwa
Alap dam tasiki.” ¹³ Zep
men kirekamë aha jemat
naban golëlowehe gwëk,
ëe kire enkamë emsa hen
golëlowehe gwëk, hwëna
diki aha-en: Ëe homë
emsa asa de te-alakam mas
gweblan hap gubiridak-
in kirekam ahakore zini
angkam emsa nenbirida
gwe'anye. Kwasang tol! Diki
ëe amaka hen kirekam emsa

gweibirida gwëk! Ki emaka
asa sam eisibli'an!

¹⁴ Ëe ankam bira!
Nabakam, asa dan-ahanna
emsa amjanbirzir. Hwëna
ëe molyë emsa te-alakam
de asa mas gweblan hap
gubiridak. Ëe homë eno
mae mo te-alasa dwam
gwibi'in. Diki ëe ama dwam
gwe'an- em de tïngare enho
naban asa ang gwe-gweblan
hap. Ëe homë emsa te-ala
hap gubirida'an, sap ëe an
eno mae mo biankam de
gublunna. Sap walasna bi
zik mo tahalhasa hom hla
nul gwizimnin. Zen diki bi
zik walas zik mo tahalhana
hla nul gwizimnin. ¹⁵ Zep ëe
ama sam gwesik gwenan-
tïngare ëre mo sosen naban
te-ala naban de emsa mas
gwibirida gwenkamye, em
dikim ëngaya gwen hap
de ora san dawemkam ang
tan hap. Ëe insa kirekam
emsa kwasang gwibirida
gwenan, em hwëna ba habe
asa kwasang ëbla srëm gwe-
gwenan?

¹⁶ Hwëna ebon mae
onakon mes yap ahakon
anakan asa nen gweblanan,
“Eiwa, Paulus damkam hom
te-ala hap nësa aberbe
tabirki, hwëna zen aningkim
ki nëno mae mo te-alana
zerka. ¹⁷ Zen zisi lup
gul sone zaka- tahalha
zi hip de tagal tazimdin
botonkam, hwëna Paulus
zën twenblaka.” Hwëna ena
tawana: Kirekam de ola zen
boton tangan. ¹⁸ Ëe sap eiwa
Titussuë titi tak- emsa de
amjanbin hip. Hen ëe nëre

mae mo osona mensa dekam
ama hen gubluk- zen de
ang gweblan hap.† Hwëna
dekam Titus zëre hap hen
hom ba mae hap emsa abe
tabirki. Sap ëe debanë
aha-ere enho naban syal
ë gwenan. Srën-srënkam
hom.

¹⁹ Aya-wal oso-wal, em san
ha ano suratna ansa ema
enlala eibi'in?- "Paulus zëre
mo bose dikim karek gwen
srëm hap ki ap ale gulz-
imki." Ki hom! Ëe hwëna
Alap mo nwe kara gwen-
nakë Kristus mo nganak de
syal ta gwen zi mo kim
ale gulzimk- em dikim Kris-
tussu de taïbliblan ennak
ëtatete gwen hap. Sap
ano syala tingan, zen kire
en hap dena. ²⁰ Sap ëe
ama aïri'an, san ha anakan
asa emsa hlauludazal?- "Zen
hom ano ol san ang ta
gwe'an." Ahaksa san ha
enlala nik esa anakare hap
asa topse ëblal, "Zen ba hap
kirekam asa jal gwibirida
tine gwenda?" Zen in zebë
aïri'an:

Bap zen nama ol keisa-keisa
naban lowehe gwen.

Bap zen zënaka husus
gwibirida gwen.

Bap zen zënaka jal gwibirida
gwen.

Bap zen ëhliwe gwen.

Bap zen zënaka lamang ta
gwibin.

Bap zen boton ola gol ha-
lasen gwen.

Bap zen bolte-boltekam
lowehe gwen.

Hen bap zen men-mankam
lowehe gwen.

²¹ Ëe mae habë aïri'an:
Nama de karekkam
lowe hennakë emsa
hlauluda'anzak, ki ëe asa
sërkam tangan Alap mo
nwenak saher gwer. Anakan
de emsa hlauluda zankam,
"Men zen nonol karekna
nol gwëk, zen nama kire
enkam lowehe gwenan,"
dekam ëe asa tangan nwe
go-ho naban enlalana dowe
hanal. Karekkam asa emsa
golëtower- em de kahalo
nakan ëhalen srëmkam,
wesya de lirak oson nakon
de ëhalen srëmkam, hen
totore swi nakon de ëhalen
srëmkamyë.

13

*Aumwa hap de ol zim-
zim:*

¹ Aya-wal oso-wal, ëe
nabakam asa dan-ahanna
emsa amjanbirzir. Ëe
dekam zi beyanak de sane
gwen nakon asa emsa klis
gulzul- men kirekam Alap
mo olak lwakke,

"Zini dan-dan, ahaksa
dan-ahan maekam de gun
srëmkam, 'Eiwa, ëe ama
ëre mae mo nwekam karek
gwennak hla lak,' dekam
bëjen zisi karek tan."*

² Ëe kimë dan sonna
emsa amjanbik, ëe dekamë
anakare ol tan-tanna ansa
ebe mae hap golzimk, "Etanë

† **12:18** 12:18 Kim anakan ale gulku, "nëre mae mo osona mensa," zëno
enlalana, Korintusk de zi mo tame tan Kristen bose wal. Zen san ha zi darena
in mo ahana?- men zen Titussu ang ëblaka. Ahana 2Kor. 8:18-19nak ang
gweblaka, hen ahana 2Kor. 8:22nak. * **13:1** 13:1 Ul. 19:15

nama karek gol gwennak emsa hlauluda'anzak, ki asa emsa karek tabirzir." Angkam langa nakonë ol jalse gwenna inkam etan tingan emsa enlala sobirida'an- sap orep men zen karekna nol gwek, hen nër hom de karek gol gwen wenyä. ³ Dekam esa asa tame lal, "O hare eiwa, Kristus ki am zëre mo ola Paulus hup ing gul sone gweblanda- zen dikim jala ban tonbirida gwen hap denaye." Zep jala ban de tonbiridan nakon esa anakan dam ulsul, "Hare eiwa, Kristus sin-sinkim hom am nëbon mae syal gwe-gwenda." ⁴ Eiwa, Kristus kim telidak sonnak tülki, dekam Zen hen man nwe-mase gweka- san de sin-sinni. Hwëna Alap mo sosonna Zëbon lwa gwenan, zep angkam ngayana gwë'ara. Eë Kristus mo nganak de syal gwe-gwen zini hen kirekam: Eë an hen zëno kim nwe-masena sin-sinni. Hwëna ebon mae osan de lwahal zankam, dekam sa sosonna Alap ne Kristus nebon onakon abon onak hatal- dekam de emsa oto tasibin hip denaye.

⁵ Emki ere mae mo enhoşa anakan tame ta gwibin, "Eë san ha eiwa ama Kristussu taiblibla'an? San ha homë?" Em de eiwa taibliblankam, ki esa enaka anakan tame la gwibir, "Bian Yesus ki eiwa ano enhonak gwë gwenda."

⁶ Dekam esa hen asa anakan tame lal, "Paulussu eiwa Bian abon mae osan dep

zer soneka." ⁷ Zep ëe ama Alapsa abe ta gwenan- em dikim nabakam ano ol san ang tan hap. Sap ëe homë anakarekam emsa dwam gwibirida'an, "Dikire ënol drak-drak gwek, ki asa Kristus onakore sosonkam karek tabir." Diki ano dwam gwibinni, "Dikire nabakam Kristus onak ëtal gwesik." Ki hwëna ëe de hata zankam, sap sa asa etan enlala nëblal, "Paulus mo ola sin-sin enna. Zen bëjen damnak jala ban nësa tonbiridan." ⁸ Sap em de eiwakam Kristus onak ëtal gwesinkim, ki ëe molyë emsa karek tabirzik. Sap ëe desan en debë emsa tütü ta gwibirin. ⁹ Zebë anakan enlala gwe-gwenan, "Eë sap asa zi mo nwenak sin-sin gwer. Diki Korintusk de ëKristen gwen wenyä zen zen tangan ëtatete gwen." Zen in zebë Alapsa anakan abe ta gwenan, "Zen dikire Kristus en onak ëtal gwesik." ¹⁰ In zebë suratna ansa nonol aen de hata zan srëmnak ebe mae hap ale gul sonezimk-anakare enlala naban, "Eë de desa hlauludankam, ëe homë ki dwam gwe'an-Bian onakore sosonkam de jala ban karek tabin hipye. Biansa de taibliblan nakon mana hwëna enlala dowe hanan hap lwanda halank." Sap Bian Yesus mensa sosonna abe hap gol gweblanda, zen eno mae mo ei nika dikim timbwas gun hup hom. Zen hwëna dekam de tatete gulzimdin hip.

¹¹ Dawem, aya-wal oso-wal. Zao en zausunun. Em eisrip-sri gwe-gwen. Kristus en onak étal gwesik. Hen ano ol san ang ta gwek. Alap mo taha terenak aha-ere enlalakam lowehe gwek.

Alap men Zen tahana nëbe mae hap deisu guzim'ira, Zen sa kwasang-kwasang naban emsa golëlowehe gwe-
era.

¹² Men kirekam Kristen zini étagal gwen-nak ëgwë gwenan, ansa de baca gulsun hyanak emki kwasang naban enaka taha golëtowaran. Tingare awe de aya-wal osowalya zen dawem ensa ebe mae hap nol sonezimk.

¹³ Dikire Bian Alap ne Bian Kristus Yesus nebon onakore kwasang-kwasangna eno mae mo enhonak lwa gwek. Hen dikire Alap mo Enhona emsa kitak golëlowehe gwek- aha-ere enlalakam ekakim lowehe gwek.

Paulus mo surat propinsi Galatiak de Kristen zi hip

1-2 Propinsi Galatiak de Kristen zi hip,

Yesus mo dam tasin zini Paulus onakon, hen tingare aya-wal oso-walya men zen angkam apdenak aban mae lowe he'anke, zëbon mae onakon:

Dawem. Aya-wal oso-wal, ëe ama dwam gwe'an em dikim anakan asa tawa gweblan hap: Asa zi hom dam dasik. Hwëna Bian Alap, men Zen Tane zem Bian Yesussu ün nikon ngaya taka, Zen Deban asa dam lasiki.

³ Nëre mae mo Bian Alap ne Bian Kristus Yesus ne sa kwasang-kwasang zemka mamkam ebe mae hap ol gwizimindi. Hen nen zëre nik mo taha terenak esa lowehe gwer. ⁴ Nëre mae mo Bian Alap mo dwam gwibin sin de syal gwibin hip, in zep Kristus nëno mae mo karek-kareksa dikim wei yun hup Zënaka zerguku- dekam de Zen nësa ahu-kama karekna an kon hëndep de lang san dep golësek gwen hap. ⁵ Dikire Alap mo bosesa hëndep denaban teip nulsuk gweblak. In eiwa.

⁶ Èe ama emsa tenggwan-birida'an, sap em nabakam tangane Alapsa hli la'an-men Zen sap Kristus mo kwasang-kwasang nakon emsa kwang guludakaye! Èe kimë Alap onakore ëngaya gwen hap de ol dawemna ebon mae osan gol halada gwek, em sap dekam desane ang tak. Hwëna angkam zi mo "ol dawem" yang gulsun ëse sane ang ta

Mae hap de ol: Alap onakore ol dawemna zen aha-en tangan.

gwe'an. * ⁷ Hwëna aha "ol dawem"na sap hom! Zen aha-en tangan- eiwa denaye. Hwëna zini man emsa menman da gwibirin- Kristus hup de ol dawemna insa de li yul sone naserankam. ⁸ Hwëna zi de emsa zëre mae mo ol yang gulsunkum tawa tabinkim, ano mae mo ol dawem naban de apde nën srëmna kim, dikire Alap desa kareknak kang gul gwék. Aen mae de hen aha ol dawemkam emsa tawa tabinkim, hen sap Alap mo dam taha nakore zi mae, dikire Alap kitak asa hëndep denaban karek tabik. ⁹ In kirekamë ale gulzimnin, etan desaë ale gulzim'in: Zi de zëre mae mo ol yang gulsunkum

emsa tawa tabinni, nonol ol dawem naban de apde nën srëmna kim, dikire Alap desa kareknak hëndep denaban kang gul gwék.

¹⁰ Kirekam de ale gulzindinkim, dekam man dam gwesin'in: Èe zi de asa sam gwesiblin hap homë syal gwe'an. Èe hwëna Alap zë-en de asa sam gwesiblin habë syal gwe'an. Zep bëjen asa anakan enlala gweblan, "Zen man zëre mo tawa tabinsi wet gul-suk gwenda- dekam de zi sam gwesiblin hapye." Èe de kirekam gwënkam, ki èe homë dawemkam Kristus mo nganak syal gwe-gwe'an.

Mae hap de ol: Men kirekam Kristus Paulussu

* **1:6** 1:6 Pasal satu mo ayat enam hap de olk kore alena, zen blala, zep emki halaman 645nak karatda gun. "Ol dawem èse" na mensa Paulus awe enlala gwibirki, zen mensa ahakore Yahudi kore Kristen zini Paulus mo tim bwanak tawa da gwibir zikke. Suratna an, zen zëno mae mo yasik tabinni insa dikim gulsuzimdin hip. Sap zen anakarekam tawa da gwibik: "Paulus in dawemkam hom emsa tawa ta gwibirki. Zen in lun kon Kristen gweka, zep zen Kristus mo dam tasin tangan naka hom. Yesus Zen Yahudi mo ausu nakon sal tilki. Zep Kristen zini Yesussu de taibliblan en nakon bëjen Alap mo nwenak ëdakastin. Diki Yahudi abon mae em to mipisa de blom tasik gwibinkim bitï gwen, hen ano mae mo aha ëpba titï tabin sin em ang ta gwen. Kirekam de ëgwën srëmkam, ki em molye Alap mo nwenak ëdakastik." Kirekam de tawa tabinni dekam mes ki hen Siria mo langnak de Antiokiak hen lwak- men dekon nonol Paulus ne Barnabas neka deisya sonekye. (Kis. 15) Hwëna dekam Paulus zëna Barnabas han zao ë'anaka. Dekam zep zë mamkam Yahudi zini in han olëol tetek gweka- men zen ol ësena insa nolhal zakke, deban mae. Ki zep hyanak zëwe de Kristen zini Yerusalem san dep Paulus maesa lup nul sonek- zao de Kristen zi mo nol-nola hen Yesus mo seblaskam de dam tasibin zi mo nwenak tap gun hup. Zao kim aha-en nuk, dekam zep Yahudi srëm Kristen zini in hap anakare suratna nol sonezimk, "Paulus ne Barnabas ne, zen mes sam eisiki. Yahudi zini men zen hyanak ebon mae yaing gwezak, èe desa homë lonbirdidak. Èe titï tabin ola dan-nër dan-nër enkamë ang ta gwen hap emsa enbirida'an." (Kis. 15:28-29) Kristen zini nëbe mae hap, zep a kirekam tangan mo bol-zaun gwe'an: Kristen gwenkam nen home Yahudi hon bitï gwe'an. Hen Alap hom nësa gubirida'ara-Musa mo titï tabin olsa dikim kitak syal gwe-gwibin hipye. Nen zebe to mipna blom lasik gwibir srëm gwe-gwenan, hwëna Kristus ensae anakare enlala naban blol ë gwebla'an, "Zëno syal en nakon asa Alap mo nwenak ëdakastil."

dam tasikike.

¹¹ Aya-wal oso-wal, ëe ama emsa gubirida'an: Ol dawemna men desaë emsa tonbirida gwek, zen zi hom yang nulsuk. ¹² Ëe zi nikon homë sak, hen zi hom asa tawa dak. Hwëna Bian Yesus Zën asa owas hap hleng sosubluka.

¹³ Em dwan mes-eme ano orep de gwëna ësak-men kimë Yahudi mo tawa tabin sin sërkam ang gwe-gwekye. Ëe dekam Kristen zini sërkamë karek ta gwibik, hen dawemkamë alp gwibirida gwe'ak- dekam de kitak Alap mo hlil irin zini insa timbwas gun hup. ¹⁴ Ëe ama beyakam kwei-kwik guludak- ëre han de luk tan bosyan naye, dawemkam de Yahudi mo tawa tabin sin ang gwe-gwenkam. Ëre mae mo auyan-aza mo ëpba olsaë sërkam dan syal-syala ban zaubik. †

¹⁵ Hwëna dekam zep Alap owas tangan hap asa eiwa de ora san dep kwang taka. Sap asa de jaha gweblan srëmnak, dekam mes ki Alap anakan asa dam tasikï, "Zini an sa Yesus onakon ngaya gwera." Zen asa sërkam kwasang gweblaka, dekam zep anakan asa dam tasikï, ¹⁶ "Zini an sa ano Tanena tame tala. Dekam zen sa zëbe hap de ol dawemsa Yahudi srëm zi

mo lang san golzim hal-ada gwera." Yesus kim ap Damsik oranak Zënaka zertrëblaka, dekam ëe homë aha zisi teibiridak- asa de Yesussu dikim dawemkam taibliblan hap denaka tawa tan hapye. ¹⁷ Ëe dekam na-en homë Yerusalem san dep song gwek- dekam de Yesus mo nonol dam tasi-bin wenyaka duwebiridan hapye. Ëe hwëna dekam zebë hëndep Arab mo lang san song gwek. Dekon etan Damsik sin dep zebë lwa halzak.

¹⁸ Tahunna kim dan-ahan damank, ëe dekam zebë Yerusalem san dep Petrussu de zertowen hap song gwek. Zëwe orapna limablas enkam zebë apdekam ëk, dekon ki zebë etan song gwek. ¹⁹ Ëe homë dekam etan aha maena zertowek-zini men desa Yesus Zëna dam tasibirkiye. Hwëna Yakobus ensaë zertowek-Bian Yesus mo osona mensa. ²⁰ Eiwa denakaë emsa gubirida'an. Dikire Alap asa hla tak- ëe de boton gwenkamye.

²¹ Dekon ki zebë Siria hen Kilikia mo lang san song gwek. ²² Dekam Kristussu de taibliblan wenya Yahudi mo langnak nwekam hom asa hla dak. ²³ Hwëna sap'nen anakan asa nasal soneblanda gwek, "Zini men zen nësa sërkam karek

† **1:14** 1:14 Orya ol zi mo ëpba ola, zen ahakon ol karek hen dowal-dowal hap dena. Hwëna mensa Paulus kyang-kyang gulsuku, Yahudi mo ëpba ola, zen kirekam hom. Zen hwëna Musa mo titi tabin ol, hen Alap mo ol ayang gulwen zi mo ol, hen mensa auyan-aza zem Alapsa de kire enkam betek gweblan hap dena mas-mas nul gwekke, desa kitak kyang-kyang gulsuku.

ta gwibirki angkam Yesus hup de ol dawemsa gol halada gwe'ara- men zen sap jek-jak gun hup dwam gwibi'inkaye." ²⁴ Kirekam de asa sal sone gweblankam, dekam zep Alap mo bosena teip nulsublunda gwe'ak.

2

Paulus kim Yerusalemk de ol aha-en gunnuk ang gwekake:

¹ Tahunna kim empat-blas enkam damank, dekam zebë Barnabas han Yerusalemk san dep song ëk. Titus Bak hen man ang gweka.

² Alap mo Enhona man asa gubluka, "Em Yerusalemk san dep song gwen- zao de ere mo tawa tabinni insa Kristen zi mo nol-nolak kira gulzimdin hip." Kristen zi nikon men zen ëteipsik, zëbe mae en hap zebë anakan srip gulsuzimk, "Ëe kire ol dawemkamë Yahudi srëm zini tawa tabirida gwe'an." Sap dekam ëe mesë anakan ngalap gwe'ak, "Kristen zi mo nol-nola bap zen anakan asa gublun, 'Em in waba habe karekkam tawa tabirida gwe'ara.'"

³ Hwëna zen hom kirekam asa nenblak. Hen Titus, zen sap Yunani wal, hwëna dekam hom desa Yahudi mo ëpba ol san de ang gwen hap titi dak- to mipisa de blaonsublun hapye. ⁴ Zen mae hap dekam to mip blom tasibin nikon ëkeisa-keisa gwe-gwek: Sap nonol Yesussu de taibliblan srëm Yahudi zini, zen aningkim

Kristen zini nëban mae ësiri gwek- dekam de nëno mae mo lowe hensa hlaulzimdin hip. Kristus mes sap nësa hil ti sonebirki- Musa mo ëpba titi tabin ola kon. Hwëna zini in mae hap zë ësiri gwek: Dekam de anakan hlaulzimdin hip, "A kirekam mo Musa mo titi tabin ola insa nulmun gwenanye." Zen sap man ëdwam gwek- dekam de etan titi tabin ola insa nëbe mae hap nihin dohon-hon makan wei yul sonezimdin hip. ⁵ Hwëna ëe Kristen zi mo nol-nola ban engka en mae homë zëno mae mo dwam gwibin sin ang tak. Sap ëe ama anakan ëdwam gwek, "Yesus hup de ol dawem naban Yahudi mo ëpba titi tabin ola ban, bap zen siri nën. Dikire ol dawemna in Yahudi srëm zini ebe mae hap lalak enkam lwa gwizimk."

⁶ Hëndep men zen Yerusalemk de ëKristen gwen zi mo nwenak ewet so kinik, Yakobus, Petrus, hen Yohanis, zen hom asa nenblak- dekam de ano tawa tabinni insa wet gulsun hupye. Zen man ki sap zi mo nwenak ëmam-mam gwek. Hwëna ëe homë zini nwekam golëake gwenan, "Zen mamna," ahaksa, "Zen betekna." Sap Alap hom zisi nwekam anakan golëake gwenda, "Zen mes jematnak mam gweka," ahaksa, "Zen hom mam gwe'ara." ⁷ Hwëna zini in dekam anakan asa tame dak, "Eiwa, Alap mes ki Paulussu dam tasiki- zen

de Yahudi srēm zisi ēngaya gwen hap de ol dawemkam tawa tabin hipye, men kirekam hen Petrussu dam tasikike, Yahudi zisi de tawa tabin hip.”⁸ Sap dekam man anakan dam gwesik: Petrussu men kirekam hen Alap dam tasikike, zen de Yahudi zisi beyakam halen ora san golēwet so gwe-gwen hap, Zen hen kirekam asa dam tasiki- ēe de hen Yahudi srēm zisi beyakam halen ora san golēwet so gwe-gwen hapye.⁹ Men zen dekam Kristen zinik ēnol gwek, zen dekam zep anakan asa dam nososuk, “Eiwa, Alap mes Kristus mo kwasang-kwasang nakon Paulus ne Barnabas nikip syala wei yul sonezimki.” Zen dekam zep tahana asa nitowank- dekam de anakan asa ziaha-en gun hup, “Ēe asa Yahudi zisi syal eibir. Em Yahudi srēm zisi syal eibir.”¹⁰ Mae en hap asa abe nosok: Tahalha zisi de eititi eibirida gwen srēm hap- men desa aena hen hohle gwibi'ikke.

Paulus kim Antiokiak Petrussu dei yul gublukake:

¹¹ Hwēna Petrus kim Antiokiak hata zaka, ēe ama damnak dei yul gubluk, sap zen man karek gweka.
¹² Zen aha zi de yaing gwezan srēmna, dekam man Yahudi srēm zi niban apdekam golētembane ta gwe'anka. Hwēna Yakobus

man Yahudi Kristen zisi Yerusalem kon lup gul soneka. Zen kim yaing gwezak, dekam hwēna zen hom Yahudi srēm zini etan golek de tabirki. Zen man anakan aīrika, “Ēyē Yahudi srēm Kristen zini an han Yahudi zini an mo nwenak golētembane ta'ak, zen sa hwēna asa husus nēblal.”^{*}
¹³ Hēndep ahakore Yahudi zi ausu nakore Kristen zini hen Petrus mo kim ēgwēk. Hēndep aumwa hap, Barnabas Bak hen kirekam ang gweka. Zen kitak Yahudi srēm zisi langa dasibik, hwēna ēk enkam nama anakan nenbirida gwek, “Em in ano Kristen bose wal.”¹⁴ Hwēna ēe kimē tame guk, “An hom Yesus hup de ol dawem naban dakastī'in- kirekam de ēsiri gwen srēmkamye,” ēe dekam zebē Petrussu damnak anakan dei yul gubluk, “Em sap Yahudi wal, hwēna em kime nēr hom Yahudi srēm zi niban golētembane ta gwe'anka, em ema Yahudi srēm zi niban golēsiri gwe-gwe'anka. Angkam hwēna ba habe Yahudi zi ensa ang gwibirida nasen'ara?- men zen ēdwam gwe-gwenan, Yahudi mo ēpba titi tabin olsa de Yahudi srēm Kristen zi hip wei yul sone gwizimdin hip.”

Mae hap de ol: Nen Yesussu de taīblīblan enkame ēngaya gwe'an- sap

^{*} **2:12** 2:12 Musa mo titi tabin olak hom aha zi ausu naban de apdekam tembane tan hap jalse gweka, hwēna Yahudi mo ēpba bong-bong lun jalse gwen ola insa mas nuk.

Yahudi zi, sap Yahudi srëm zi.

¹⁵ Aya-wal oso-wal, zini men zen Yahudi mo ausu nakon ësaltik, an ki hen aena, ëe homë menkam Yahudi srëm zi niban olësiri gwe-gwek. Sap emsa man Yahudi zini nenbirida gwenan, "Zen karek gulin hana gwen zi ausu." ¹⁶ Hwëna sap kirekam, ëe Yahudi zini mesë anakan dam ulsuk, "Zini toton bëjen Musa mo titi tabin ola sul sonen- dekam de Alap mo nwenak ëdakastin hipye. Nen kitak ema ngip ul gwenan." Diki angkam an kim Alap nëbe mae hap ora ësena zertreizimki, dekam zebe anakan tame u'in, "Diki Kristus Yesus ensa de taibliblankam esa Alap mo nwenak ëdakastil gwer-ba maesa de syal gwibin srëmkam." Èe Yahudi zini menkam ama ëkil gil gwek, "Are mae mo syal en nakon asa Alap mo nwenak ëdakastil gwer." Hwëna zini toton bëjen titi tabin ol san de ang ta gwenkam Alap mo nwenak ëdakastin.

¹⁷ Hwëna ëe de Musa mo titi tabin ola insa Yesus ensa de blol gweblan hap hli yunkum, dekam Yahudi zini anakan sa asa nenblal, "Em in mese Yahudi srëm zi hip jowera- karek gulin hana gwen zi." Zep Yahudi Kristen gwen srëm zini Yahudi Kristen zisi anakare hap husus neibirida gwenan, "Zen Kristussu de ang gweblankam karek

gulin hana gwen zi hip kim ëjowe gwe'an." Hwëna kirekam boton! ¹⁸ Diki eiwa dena zen a kirekam mo: Nen bëjen nen Musa mo titi tabin ol san de ang ta gwenkam Alap mo nwenak ëdakastin. Zen in zebe angkam Yesus ensa blol ëbla'an- dekam de ëdakastin hip. Hwëna nen de etan anakan ëgunkum, "Nen etan lwan dahan-Musa mo titi tabin ola insa de hen mas gun hup," dekam mese ëkarek gwenan. Sap dekam mese Yesussu hli lanan. ¹⁹ Aena hen kimë Kristen gwe srëm gwe'ak, dekam hen ama sap Musa mo titi tabin ol san de ang gwen hap alp gwe-gwek. Hwëna dekam anakare habë enlalana dowe hana gwek, "Èe an toton molyë dekon en ngaya gwek." In zebë angkam Yesus ensa anakan blol gwebla'an, "Zen de abe hap syal gwibir-blin srëmkam, ëe toton bëjenë ngaya gwen."*

Angkam zebë hwëna Alap mo dwam gwibin sin Yesus ensa anakan taiblibla'an, "Asa mes Deban te-lidak sonnak makan nosoink. ²⁰ Zep angkam ëe ë-en homë gwë'an. Hwëna Kristus ano enhonak gwë gwenda. Ano okamanak de gwëna angkam, zen Alap mo Tane ensa de taibliblan en nakon lwa'an. Sap Zen asa kwasang gweblaka, zep hëndep asa de ngaya tan hap Zënaka sosok taka." ²¹ Zep ora ësena insa

* 2:19 2:19 Rom. 7:7-11

Alap nëbe mae hap de kwasang-kwasang hap kles tyasizimki, bap nen dekon etan Yahudi mo titi tabin sin dep lwan dahan. Hwëna zi de anakan gunnu, "Èe Musa mo titi tabin ol en san de ang gwe-gwenkam asa Alap mo nwenak dakastil," zen hen ki man anakan de gun nuban nwe-mase gwe'an, "Yesus Zen Zën ki tilki."

3

Mae hap de ol: Alap mo Enhona Zen diki Yesussu de taibliblankam zinik ing gwehe gwenda. Musa mo titi tabin ol san de ang gwe-gwenkam bëjen.

¹ Galatiak de zi, em in enlala joblo-top tanganna! Nara emsa kirekam gweibiridaka? Ki san èe homë dam-dam enkam srip gulsuk gwizimk- Yesussu de te-lidak sonnak makan ta irin hip denaye! ² Emki sap èenlala gwen: Emsa ba nakon Alap mo Enhona ing gwe hebiridaka? Kina ki Musa mo titi tabin ol san de ang ta gwen nakon. Zen diki Yesus hup de ol dawemna insa kim laiblibik, dekam am emsa ing gwe hebiridaka. ³ Em sap nonol Alap mo Enhonak ëyaing gwe kinì gwék, hwëna angkam ema tim ul gwe'an, "Èe asa ère mo sosonkam Alap mo dwam gwibinni syal ei gwibir." Zep em angkam mese ënaha gwehak! ⁴ Emki èenlala

gwen- men kim ëKristen gwen srëm wenya Yesus hup de jal hap emsa karek da gwibikke: Alap man kire hap de dawemna ebe mae hap ngatan zi mo langnak lam gulzim'ira. Hwëna em de Yesussu hli tankam, ki waba habe zëbe hap de jal hap karekna oltowe gwék!

⁵ Zep emki èenlala gwen: Em bawalkame Alap mo Enho mo sosonna eisbik? Hen Alap mensa owas-owasna eno mae mo ngirinnik syal gwe-gwibirki, zen bawalkam kon gwesik hanak? San ha ëKristen gwen srëmnak kime ëpba titi tabin ol san ang ta gwékke? San ha Yesus hup de ol dawemna insa kime laiblibikke?

⁶ Emki hen Alap mo ola ansa enlala gwibin:

"Abraham zen Alapsa taibliblaka, zep Alap anakan gubluka, 'Em mese ère mo nwenak dakastili.' "*"

⁷ Zen in zep, man dam gwesinìn: Men zen Alap mo ola daibli gwibirin, zen zen-Abraham mo wei-wik gun walas naye. ⁸ Alap orep mes ki Yahudi srëm zini ebe mae hap dena anakan kalang gweka, "Ano olsa de taibli gwibinkim, zen dekam sa ère mo nwenak ëdakastil gwer." In zep Abrahamsa hamal hap ol dawemna ansa gu-gubluka,

"Tingare zi ausuna hë'ho gwibinni ebon onakon sa nulin."*

* 3:6 3:6 Kej. 15:6; Rom. 4:3 * 3:8 3:8 Kej. 12:3

⁹ Abraham zen ola insa taiblibirki, in zep Alap hë'ho gwibinni zëbe hap golblaka. Zep nen hen kirekam: Nen de Abraham mo kim Yesus hup de ol dawemna insa taiblibinkim, dekam esa hen Alap onakore hë'ho gwibinni Abraham mo kim ulin.

¹⁰ Hwëna men zen de eenlala gwe'ak, "Ee Musa mo titi tabin ol san de ang ta gwenkam asa Alap mo nwenak edakastil," hwëna kire zini Alap kareknak sa kang gulu. Sap Musa mo titi tabin olak man lwak,

"Men zen de titi tabin ola ansa aha-en mae ngip nu'ik, desa sa Alap kareknak kang gulu."*

¹¹ Sap nen kitak ema ngip ul gwenan. Zep tangan dam gwesinin: Nen bëjen titi tabin syalsa de blol gwibinkim Alap mo nwenak edakastin. Zen in zep hen Alap mo olak anakan lwak,

"Men zen ère mo nwenak edakasti'in, zen kitak Asa de taibliblan en nakon."*

¹² Titi tabin ola, desa "ang tan" kam nen gwibirin. Desa "taiblibin" kim hom nen gwibirin. Zep Musa mo titi tabin olak man lwak,

"Men zen de tingare ola an san ang ta tine gwe'ak, zen zen en sa engaya gwer."*

¹³ Hwëna zini nen bëjen kirekam ang ta tinen. Zep Musa mo titi tabin ola kon, nësa kitak maka Alap kareknak kang gu'ura. Hwëna

zen zep Alap nëbe mae hap de jal lam gulzimdinni iwe Tane zemka hwëna drë neka. Zen zep Yesussu de nëno mae mo weinak drënen hap dena Musa mo titi tabin olak hen anakan lwak,

"Men desa tenyak makan ta irinni, desa sa Alap kareknak hen drënera."*

¹⁴ Zen zep Kristus nëno mae mo weinak tilki- nen dikim hwëna hë'ho gwibinni insa hlaun hup, Alap mensa Abrahamsa gu-guk gweblakake, sap Yahudi zi, sap Yahudi srëm zi. Zen kirekam Alap Zën syal gwibirki- dekam de Yesussu de taibli gweblan nakon Alap zëre mo Enhosa zer gwizimdin hip, men kirekam Zëna gu-guk gwibirida gwekake.

Mae hap de ol: Alap mensa Abrahamsa gu-guk gweblaka, Musa hwëna bëjen hyanak wet gulsublun.

¹⁵ Aya-wal oso-wal, nëno mae mo ngirinnik ki zini aha zi niban ola aha-en nul gwenan. Zi de wal bose zeban ba mae hap olsa aha-en unni, hwëna hyanak aha zi bëjen zëno nik mo ol aha-en unni insa wet gulsuzimdin. ¹⁶ Zep Alap mo Abrahamsa de gu-gublunna in hen kirekam. Zëno nik mo aha-en un hyanak aha zi bëjen wet gulsuzimdin. Dekam Alap Abrahamsa totoresana anakan gu-guk gweblaka,

* 3:10 3:10 Ul. 27:26 * 3:11 3:11 Hab. 2:4 * 3:12 3:12 Im. 18:5 * 3:13 3:13 Ul. 21:23

“Ēe asa hē'ho gwibinni eno auyan hap golblal.”* Alap mo olak hom anakan lwak, “Ere mo auyan-tane wal hap asa golzim.” Dekam enlalana beya zi hip. Hwëna Zen anakan gu-guk gweblaka, “Ere mo Auyan-tane hap asa golblal.” Enlalana Zini aha-en. Zen Kristus. ¹⁷ Zep zëno enlalana a kirekam moye: Alap nonol Abrahamsa gu-guk gweblaka, ki zep hwëna tahunna 430 enkam damank. Ki zep hwëna titi tabin ola Musa hap golblaka. Zep mensa Musa Bak hap hyanak golblaka, zen bëjen wet gulsun-mensa nonol Abrahamsa gu-guk gweblakaye. ¹⁸ Sap Alap hom anakan Abrahamsa gubluka, “Titi tabin ola an sane ang gwe-gwe'anaka, ki asa hē'ho gwibinni ebe hap golblal.” Kirekam de gugublunanam, zen ki totoresa de golgu-guk gweblankam hom nwe-mase gwe'an. Zen ki hwëna syalsa de wei yul soneblan makan maka nwe-mase gwek. Hwëna Alap Zen kwasang-kwasangna, zep totoresa de golblan hap gu-guk gweblaka.

Mae hap de ol: Alap kire hap titi tabin olsa zi hip golzimki.

¹⁹ Kirekam insa lwak, ahakon sa hwëna egul, “Ki

hwëna Alap ba hap titi tabin ola insa Musa hap golblaka?” Zen hwëna mae hap titi tabin ola insa mas gulzimki: Dekam de tingare zi hip zëre mae mo karek-kareksa goltrei gwizimdin hip. Hwëna Yesus in Abraham mo Auyan-tanena mensa gu-guk gweblakake. Zep Alap insa titi tabin ola golzimki, zen Yesus de hatazan srëm ennak de desan ang ta gwen hap dena. Zep titi tabin ola in bol-zaun tangan naka hom. Diki men desa nonol Abrahamsa gu-guk gweblaka, zen diki zen-bol-zaun tangan wenyaye.

Titi tabin ola in Alap Zën hom Musa hap golblaka. Zen hwëna zëre mo dam taha nakore zi ayang nul gweblak. ²⁰ Hwëna Abrahamsa kim gu-guk gweblaka, zen aha mae hom ayang nul gweblak. Zen Zën tangan gu-guk gweblaka. Zep man dam gwesinän: Abrahamsa de gu-guk gweblanna in zen tangan nëbe mae hap bol-zaun gwizim'in.

²¹ Hwëna ahana maka anakan gulsu'ura, “Ki hwëna Abrahamsa de gugublun naban Musa mo titi tabin ola ban hom apde në'an.” Hwëna kirekam hom! Zen man apde në'an. Hwëna Alap hom titi tabin ola golzimki- dekon de engaya gwen hap denaye.

* **3:16** 3:16 Insa Paulus Kej. 12:7nak dena ale gulku, zen Abraham zëre mo “sipni kore zi hip” de hē'ho gwibin nika golzimdin hip dena, ahaksa golblan hap dena. Ibrani olkam, hen Yunani olkam de li yul sonenna, bëjen anakan dam gulsun, “Sipni kore zini in, san aha-en? San beyana?” Hwëna Paulus mo tawa tabinni awe, enlalana zen aha-ere Zi hip.

Kirekam de lwa'anam, nen emaka desan de ang ta gwenkam kitak nēnaka ngaya labi'in, hen dekon emaka Alap mo nwenak ēdakastī'in.²² Hwēna kirekam bējen. Sap Alap mo olak man ale nuk,

“Kareksa de gol gwen hap de sosonna mes tīngare zisi tahalebik.”*

Zen in zep, Alap aha-en tangan ēngaya gwen hap de orana nēbe mae hap kles tyasizimki- in kim Abrahamsa zēre mo Auyan-tane hap dena gu-guk gweblakaye. Zep men zen zēno Auyan-tanena Yesussu daibly gwebla'an, zen zen en Abraham mo auyan-tane walyak bitī gwe'an.

²³⁻²⁴ Yesussu de taiblyblan hap dena insa kime tame ul srēm gwek, nen dekam sekola walas mo kime lowehe gwek. Musa mo tītī tabin ola in dekam nēsa irik gīl gwek, hen guru makan tawa ta gwibik- hēndep Alap de ēngaya gwen hap de ora ēsena insa kles tyasizindinnik dep. Alap insa tītī tabin ola golzimki, zen dekam de guru makan nēsa Kristus osan dep golēgwēhan hap- nen dikim Kristussu de taiblyblankam Alap mo nwenak ēdakastīn hīp.²⁵ Zen in zep, nen kime Yesussu laiblyblak, nen dekam san de sekola nakon de étamat gwenna kiye. Hen dekam home etan dīwam eibi'in- tītī tabin ola in de nēsa irik gīn hīpye.

²⁶ Nen kim Yesussu anakan laiblyblak, “Zen Zen- nēsa de ngaya tabin hīp de Zi niye,” dekam zebe ēraha-en gwek. Dekam zebe hen Alap zēre mo hanan tabin walas hap ējowek.²⁷ Hen emsa kim Zēno bosekam baptis dabik, dekam zebe hen anakan enaka olētrēblak, “Ēe mesē Kristus hun zeraha-en gwer.” Zep em angkam Bian Alap mo nwenak san de Yesus Zēna kiye.²⁸ Zep angkam nen kitak Alap mo nwenak aha-en. Zen hom nēsa nwekam anakan golēake gwenda, “An Yahudi wal. An Yunani wal. An zi mo tana iltikinnik de babu gwen zi.

An tana iltikinnik de babu gwen srēm zi.

An zi.

An we.”

Hwēna Zen aha-ere nwe-masekam anakan nēsa kara ta gwibirida, “An ano Tane naban de zeraha-en gwen zi.”²⁹ Em de kirekam Kristus hun zeraha-en gwenkam, dekam em hen mese Abraham mo Auyan-tanena bitī gwek. Zep hē'ho gwib-inni mensa Alap Abrahamsa gu-guk gweblaka, zēre mo Auyan-tane hap de golblan hap dena, ki em hen esa ulin.

4

¹ Ahaksa anakarekam: Walasna, bi zik de tinkim, dekam bi zik mo bi gwibin kire-kirena zēn sa kitak bi gwibiri. Hwēna walasna

* 3:22 3:22 Rom. 3:9-19; Mzm. 14:3; 53:4

in de nama betek nik gwënkam, zen iye zik mo tana iltikinnik sa gwë gwera- san de babu gwen zini kiye. ² Kim de hata'ak yaklana mensa bi swe zem dam tasiki, tahunna kim de sowe henkam altisibli'ak, zen dekam sa bi swe zik mo kire-kire hli tan danna zën hwëna bi gweblan dala. Nama de betek nik gwënnak, dekam aha zi sa mam dal. ³ Nen hen ki kirekame ëgwëk. Nen menkam walas betek mo kime lowehe gwëk. Nen dekam namae auhu-kama en hap de enlala naban lowehe gwëk, hen dowal-dowal nësa bi neibirida gwëk. Zep nen dekam namae titi tabin olkam de nësa walas betek mo kim akan-akan gwibirida gwen hap ëdwam gwe-gwëk. ⁴ Hwëna yaklana mensa Bian Alap dam tasiki, zao kim hatak, dekam zep Tane zemka zer soneka. Desa dekam zep Yahudi we jaha gwëk. Hëndep beteknak Zen hen Musa mo titi tabin ol san ang gwe zaheka. ⁵ Zen kitak Alap mo dwam gwibin sin ki lwak- dekam de nësa Musa mo titi tabin ola kon hil ti sonebin hip, nen dikim Alap mo hanan tabin walas hap ëjowen hapye.

⁶ Eiwa, nen an Alap mo hanan tabin walas. In zep Tane zik mo Enhona zer soneka- nëno mae mo enhonak de ing gwehen hapye. Zen in zebe enho nakon anakan en sone gweblanan, "Bian, ano Bian." ⁷ Zep nen angkam walas beteksa

de aha zi hanan tan mo kim home lowe he'an. Nen an hwëna angkam Alap onak de zise gwen walas. Zen zep esa eiwa hë'ho gwibinni insa hla kul- mensa Zëna anakan gugubirida gwëkaye, "Ëe asa kiresa ëre mo walas hap golzim."

Paulus kim anakare hap ngalap gwibiridakake, "Zen ba hap etan karek san dep lwanda ha'an?"

⁸ Galatiak de zi, ëe ama emsa ngalap gwibirida'an. Em ba habe Alapsa nabakam hli la'an? Em kime Alapsa tame la srëm gwe'ak, em dekam totore yang tasi-bin dowal-dowalsae betek eibirida gwëk- san de zëbon mae de ëbabu gwenna kiye. ⁹ Hwëna em sap mese nër hom eiwa de Alapsa tame lak. Ahaksa sap diki Alap mes ebe mae hap golzimki-dekam de Zënaka tame tan hap denaye. Zep em ba habe angkam etan auhu-kama enlala san dep lwanda ha'an?- dowal-dowal dikim etan emsa bi gwibiridan hapye. Em san ema ëdwam gwe'an?- zi mo yasik tabin sin de ang tankam de etan emsa totore titi tabin olkam tahalebin hipye. ¹⁰ Zep hëndep angkam ema Hari Sabat san, sap yakla yawal, hen ben yawal mae hap de syal san ang ta gwe'an. ¹¹ Ki san ha ëe waba habë ebe mae hap de dawem hap danna sin gwe-gwëk?!

¹²⁻¹⁴ Aya-wal oso-wal, ëe ama emsa gubirida'an: Ano

kim emki lowehe gwen. Ëe kimë eban mae golëlowehe gwëk, ëe homë Yahudi zi mo kirekam de lowehen san gwë gwëk. Zep angkam em bahem desan ang ta gwen. Em sap nonol dawemkame asa kwang la gwëk, hen home mae asa husus ë gwëblak. Emki etan kirekam asa gwëblan. Em dwan tawa nakake: Ëe dekam ama sang-sang gwëk. In zebë nonol ebon mae gwë gwëk. Hëndep dekam zebë ol dawemkam emsa tonbirida gwëk. Ano sang-sang habe ëhir-hir gwe-gwëk, hen eno mae mo syala dekon zep mam gwe-gwëk. Hwëna em dekam home asa husus ë gwëblak, hen home asa ulop ë gwëblak. Em hwëna gola kon dawemkame asa kwang la gwëk- men kiye, Alap mo dam taha nakore zisi de kwang tanna. Hen ema asa blikip eisik gwëblak- san de Kristus Zën de zini gwe zanna kiye. ¹⁵ Em dekam dawemkame asa isrip-sri ë gwëblak. Hwëna angkam home! Ëe tawana: Menkam em sap ema ëdwam gwe-gwëk- ere mae mo nwesa de abe hap teisyablan hap, ëe dikim etan dawemkam kara gwe-gwen hap! ¹⁶ Hwëna angkam sap ola an eiwa de tangan nakaë ale gulzim'in, zep em ema yap asa enlala ëbla'an, "Zen ano mae mo jal zi."

¹⁷ Angkam aha zi dan syal-syala ban emsa haen-haen neibirida gwe'an, "Nen ki Musa mo titi tabin ola an

san ang ta gwen." Hwëna zen enlala karek naban! Zen man em dikim abon onakon wet so gwen hap ëdwam gwe-gwe'an- dekam de zëbon mae en osan enlala syal-syala ban ang ta gwen hapye. ¹⁸ Banakare enlala dawem san de ang tan hap, em sap esa dan syal-syala ban ang ta gwersap ëe de iwe gwënnak, hen sap ëe de iwe gwën srëmnak. Hwëna karek san dep bahem! ¹⁹ Ano walas, ëe ama emsa dawemkam ngalap gwibirida'an. Ëe ama emsa anakan kil tibik, "Zen mes-am Kristussu de taibliblannak ëtatete gwëk." Hwëna angkam ema etan walas betek san dep lwanda ha'an. ²⁰ Diki angkam aen de eban mae etan golëgwënkam bap. Ki amaka samkam emsa anakan golëton'an, "Ba nakone ki ëgwë'an?" Hwëna angkam ëe ama anakare jakal enlala naban emsa topse gwibirida'an, "Zen bawalkam sa tame nul?"

Paulus kim Hagar ne Sara nebon ola gulk sun blaonz- imkike:

²¹ Asa sane lak!- em in zene Musa mo titi tabin olsa de nihin dohon-hon makan wei yulsuk gwen hap ëdwam gwe'anye. Em san home aisili ansa dam ulsuk- mensa Musa hen ale gulkuye? ²² Zen a kirekam mo: Abraham zen wasna dan wë soka. Ahana mas wenyahagar hon wë taka. Zen tana iltikinnik de babu gwe-gwen we. Ahana

nonol we zem Sara hon wë taka. Zen tana iltikinnik de babu gwe-gwen naka hom.* 23 Tana iltikinnik de wenyik mo walasna, Ismael, desa totoresa jaha gwek. Hwëna Sara mo dena kip, Alap man Abrahamsa gu-guk gweblaka, "Sara sa walassa wë tal." Hëndep dekam zep ki bogolak owas hap Isaksa jaha gwek.

24 We darena in ama ki gulk sun de ol blaoran hap guzinnin. We darena in, zen Alap mo zi niban de ol ziaha-en gun dare naban de apde son. Tana iltikinnik de wenya Hagar mo walasna, Ismael, zëno auyan-tane walya zen hen tana iltikinnik sa lowehe gwer. Zen men kiye- men zen titi tabin ol san ang ta gwenan, mensa Alap kwatapna Sinaik Musa hap golblakake. Zen desa nihin dohon makan wei nulsuk tine gwenan- tana iltikinnik de zi mo kim. 25 Zep Hagar Bak, zen kwatapna Sinaisa de enlala gweblan- Arab mo langnak de kwatapna insa. Zen tana iltikinnik de we, hëndep auyan-tane wal zem hen kirekam sa lowehe gwer. Hagar Baksa hen Yahudi mo ë yawala Yerusalem han de apde son. Sap Musa mo titi tabin ola in mes zëwe de zini hulek.

26 Hwëna nëno mae mo anena, zen ngatan zi mo langnak de Yerusalem. Zen zëna wenya, Sarasa de enlala gwibin. Zen tana

iltikinnik de gwën wesya hom. Zep nen hen kirekam de ëgwën- banakare titi tabin ol mae de nësa tahalebin srëmkam. 27 In zep Alap mo olak Sara Bak hap dena anakan ale nuk, "Em sap walassa de wë tan srëm we,

hwëna angkam esa isrip-sri gwe-gwera!

Em eisbir anen srëmkam gwë gweka,

hwëna angkam esa Alap hap de terya ta gwera!

Sap eno walasna menkam hom,

hwëna angkam eno walas mo beyana man tangan taman kinian.

Tingare ahakore we wal mo walasna man lwala he'an."*

28 Zep aya-wal oso-wal, nen kitak Sara mo walasna Isak mo kime lowe he'an. Zen Alap mo gu-gublun naka Sara jaha gwek. Nen hen kirekam zebe Alap mo gu-gubiridan nakon zëre mo hanan tabin walas hap ëjowe'an. 29 Hwëna zao zep lwak: Mas wenya insa totoresa Ismaelsa wë tak, zen zep hwëna Alap mo Enhokam de wë tan zini Isaksa karek ta gweka. Zen in zep ki hëndep angkam kirekam lwa gwe'an: Men zen totore enlala san ang ta gwenan, zen zep karek da gwibirin- men zen Alap mo Enho san de ang tankam zëre mo walas hap ëjowe gwenanye. 30 Zen zep Alap

* 4:22 4:22 Kej. 16:15; 21:2-9 * 4:27 4:27 Yes. 54:1

mo olak Abraham hap dena anakan lwak,

“Tana iltikinnik de mas wenya insa tane zeban emki zialsa sonen. Ki hwëna em de tinkim, Ismael sa eno kire-kire hli tan danna Isak han bi ëblan dala. Sap zëna wenya in mo wasalna, Ishak, zen diki zen sa kitak bi gwibiri.”*

³¹ Zep aya-wal oso-wal, nen an tana iltikinnik de we mo walassa hom. Zep home Musa mo titi tabin ola nihin dohon-hon makan wei kul-suk gwenan. Nen an hwëna tana iltikinnik de gwën srëm we mo wasal, sap nen Alap mo Enhosae ang ëbla'an.

5

Mae hap de ol: Titi tabin ol de emsa tahalebin srëm kam emki tatem ëzauk gwen.

¹ Kristus mes emsa ëpba titi tabin ola kon hil ti sonebirk, zep bahem etan lwan dahan- dekam de titi tabin ola in etan emsa tahalebin hipye. Tahalebin srëm nik emki tatem ëzaun.

² Emki ësane gwen! Em de ere mae mo to mip sa blom tasibinkim, ëe, Paulus, ama emsa gubirida'an: Em dekam mese Kristus onakon wet so gwenan. ³ Ama etan emsa gubirida'an: Eno mae mo to mip sa blom tasibinkim, ki Alap sa emsa gubiridala, “Dikire tingare Musa mo titi tabin ola insa su nul sone gwëk.” ⁴ Em dekam anakane ëalp gwë'an, “Ëe

asa titi tabin ol san de ang ta gwënkam ëre mae mo sosenkam Alap mo nwenak ëdakastil.” Hwëna dekam em Kristus mo kwasang-kwasangna ema hli ku'in! ⁵ Hwëna diki tangan Alap ensa de blol gwëblankam sam gwësi'in. In zebe nen anakare enlala hohle ta gun nuban Alap mo Enhonak ëyaing gwë kin gwenan, “Zen Zen sa ano gwëna syal gwëbir zahera- ëe dikim zëre mo nwenak dakastin hip denaye.” ⁶ Sap nen mese Kristus hun ëraha-en gwëk- in kime laiblihlakke. Zen in zep Alap hom nësa anakan karatda ta gwëbirida, “An to mip blaonsublun zi,” ahaksa, “An to mip blaonsublun srëm zi.” Hwëna diki aha-en tangan zëre mo nwenak bol-zaun gwë'an: “San ha zini an man zëno mae mo Asa de taibliblanna aha zisi de kwasang gwëbirida gwënkam noltrei gwiz-innin? San ha hom?”

⁷ Em sap menkam ora dawem sane sosenkam sek gwë'ak. Hwëna nara emsa isinsibiridaka?- dekam de hwëna ora srëm san ëgwa gwë kinin hapye. ⁸ Zëno mae mo tawa tabinni in, zen Alap onakore naka hom-men Zen diki emsa kwang guludakaye. ⁹ Tawa tabinni in em ema tim uk, “An betekna. Ëe sap asa desan hen ang tal.” Hwëna zen ragi makan sa ebon mae mam gwë- roti mang-mang

* 4:30 4:30 Kej. 21:9-10

gunsu de hop gun makan.
¹⁰ Hwëna ëe tawana: Bian eiwakam emsa hlil inki, zep ëe ama emsa tame tabi'in: Em molye aha ora san hëndep denaban ësyalhek. Alap sa zini insa karek tala-men zen emsa men-man ta gwibi'iraye.

¹¹ Hwëna aya-wal oso-wal, ëe de nama zisi anakan tonbirida gwenkam, "Emki Yahudi mo ëpba titi tabin sin ang ta gwen- to mipsa de blom tasik gwizimdinkim," ki molya Yahudi zini asa karek da gwe'anam. Hwëna in zep asa karek da gwenan-sap ëe ama tonbirida gwenan, "Mensa Kristus nëbe mae hap te-lidak sonnaksyal gwibir-zimki, zao en emki anakan ëyaing gwe kinigwen, 'Ee dekon en asa Alap mo nwenak dakastil.' " Yahudi zini man desa husus nei gwibirin. ¹² Men zen emsa blos dabilirida gwe'an, zëbe mae hap hom sam gwesi'in- to mip ensa de blom tasizimdinkim. Diki to naban hëndep bol sik niban de kitak blom tasizimdinkim bap! Dekam maka esam gwesi'in.

¹³ Aya-wal oso-wal, Alap mes emsa alal gulku- dekam de titi tabin ola kon ehil gwe hanan hap. Hwëna bahem anakan eenlala gwegwen, "Ee an hil ti sonen nikë gwë'an, zep ëe sap asa ëre mo tim nikore hole-hle san ang gwe-gwer." Hwëna anakan emki eenlala gwegwen, "Ee an hil ti sonen

nikë gwë'an, zep Kristus onakore kwasang tola ban anik ëre mo Kristen bose walya mas gwibirida gwek." ¹⁴ Sap Musa mo titi tabin ola kitak ausuna ola an dekon- men zen anakan lwak,

"Zi bose omka em kwasang gwibirida gwen-san de enaka de kwasang gweblanna kiye."*

¹⁵ Hwëna em de nama enaka olkam hit ti gwibinkim, dekam ere mae mo aha-ere enlalakam de lowehen hap dena sa hom gwer!

Alap mo Enho ensa de blol gwe-gweblan hap de ol:

¹⁶ Ee ama emsa gwibirida'an: Alap mo Enho ensa em anakan blol gwe-gweblan, "Zen diki Zen sa asa dam tasik sone gwer." Dekam ere mae mo tim nikore hole-hlena molya emsa golëgwa gwe kinigwek. ¹⁷ Nere mae mo tim nikore hole-hlena, zen man baes gwe-gwe'an- Alap mo Enho mo dwam gwibin sin de ang gwen hapye. Hen kirekam, Alap mo Enhona man hen baes gwe'ara- nere mae mo tim nikore hole-hle san de ang gwen hapye. Zen man nëno mae mo enhonak ilman ë gwenan, zep nen molye aha-ere enlalakam nere mae mo dwam gwibin sin syal ei gwibik. ¹⁸ Hwëna Alap mo Enho de nësa enho nakon golëgwë gwenkam, dekam ëpba titi tabin ol de nësa golëinik gwen hap home edwam gwe-gwe'an.

* 5:14 5:14 Kel. 20:12-16; Im. 19:18; Ul. 5:16-20

19 Nère mae mo tim nikore hole-hle san de ang ta gwenkam, dekam a kirekame mo syal ei gwibirinye:

kahalo gwen,
wesya de lirak oson,
swi hap de enlala enkam de gwë gwen,

20-21 yang tasin alapsa de betek gweblan,
zisi de hëp tyan,
wal bose zemka de husus gweblan,
ëol tetek gwen,
hen nop-nop gweblan.

Ahana hen, zë-en de mam gwen hap de enlala gwe-gwen,

aha hlik naban de aha hlik nik ba mae hap zënaka gil-gil gwibiridan,

hen aha hlik nik de langa tasibin.

Ahana hen, zi mo kire-kiresa de hole gwibin hen zep de husus gweblan.

Ahaksa ere mo kire-kiresa de inik gwibin hip de aha zisi anakan husus gweblan, "Mana golanka."

Ahana hen, ho mamaksa de otdeblanda gwen,
syan-syan en hap de enlalakam de gwë gwen,
hen tingare ahakore karek-karekna.

Ëe ama orep emsa tawa ta gwibik, hen etan angkam ol tan-tanna ansa golzim'in: Zini men zen kirekam de karekna nulin halasen gwenan, zen toton molya Alap mo irik ginnik bitï gwëk.

22 Hwëna Alap mo Enho de zergwënkam, dekam a

kirekam mo wet so gwenanye:

kwasang enlala,
isrip-sri enlala,
umlae enlala,
jakal-jakal srëm enlala,
zisi de mas gwibirida gwen hap de enlala,

kae-kae enlala,
aha zisi de ahap tan srëm hap de enlala,

23 sae-sae enlala,
hen zënaka de zerinik gwen enlala.

Kirekam de gwën hap dena, kina ki man Musa mo titi tabin olak jalse gwëk!

24 Zini men zen Kristus hun zeraha-en gwenna, zen mes zëre mae mo tim nikore hole-hlena Yesus hup de te-lidak soblannak makan nulink. Zen dekam zep anakan neis gwibirin, "Ano tim nikore hole-hlena mes Yesus goltilki."

25 Sap Alap mo Enhona Zen kirekam de ëliwehe gwen hap denaka nëp gol gwizimnira, zen in zep nen diki Alap mo Enho mo dwam gwibin en san nen ang ta tine gwen.

26 Zen in zep, sap nen Kristussu de blol gweblan enkame ëngaya gwe'an, nen bap nen anakan ëbola-bola gwe-gwen, "Ëe an zenë sërkam aha zisi kweikwik gu'un. Aha kore zini wakin, aban apdenak hom." Hen bap nen nère mae mo Kristen bosena anakan husus gwibirida gwen, "Zen sa hwëna jematnak abon onakon teipsilï."

6

Kristen bose zemka de dam tasik sone gwibin hip de ol:

¹ Aya-wal oso-wal, ere mae mo Kristen bosesa de banakare karek mae wëwe heblanna, men zen ebon mae onakon Alap mo Enhosa de ang gwe-gweblan wenya lowe he'an, zen zen de zini insa dam dasik sonek. Hwëna enlala sae-saekam em dam tasik sonen, hen anakare enlala tatete naban, "Abon mana hen zëno karekna in hliminnink." ² Emki kirekam ere mae mo Kristen bose wal mo nihinni tensik gwizimdin. Nënaka de kirekam kwasang gwibirida gwenkam, dekam kwasang hap de Kristus mo titi tabin ola in sane ang ta gwe'an.

³ Hwëna zi de anakan enlala gwenkam, "Èe ère mo gwën dawem nakon asa ère mo Kristen bose walya kweikwik gul, hen èe dekam asa Alap mo nwenak mam gwer," kirekam de bolteboltekam enlala gwenkam, zen mes zënaka boton tanda. ⁴ Diki aha zisi de enlala gwibiridan srëmkam emki ena en naka karatda ta gwibin. Kirekam esa èsam gwesil. ⁵ Sap Alap molya anakan nësa karatda tabirki, "Zini an san ha man aha zisi kweikwik gulku?" Zep diki ena en naka em karatda ta gwibin.

Mae hap de ol: Dawemsa de aha zi hip golzimdinni, zen men kiye- ngatan zi mo

langnak de obwagasa eiyas ginni.

⁶ Men zen emsa Alap mo olkam tawa da gwibirin, emki te-alakam hen aha kire-kire maekam mas gwibirida gwen.

⁷⁻⁸ Emki èenlala gwen: Ena men kirekame oka-manak awe eiyas la'ak, zen kire enkam esa hen lamkam zëno eini hla kul. Zep anakan bahem èkil gil gwen, "Èe de ère mo tim nikore hole-hle san syal gwe-gwenkam, zëno eini lamkam aha nwe-masekam asa gulin." Kirekam bahem enaka boton ta gwibin. Sap Alapsa molye boton lak! Hole-hle san de syala in mo eini hwëna syauk blanak de gwë gwensa esa hla kul. Hwëna em de Alap mo Enho mo dwam gwibin sin syal ta gwenkam, zëno eini lamkam hëndep de èngaya gwen hap denaka esa ulin. ⁹ Zen in zep, aha zi hip de dawem gol gwizimdinni, bap nen èblalen gwe-gwen. Sap zen lamkam dep de obwaga eiyas gin makan. Nen de èblalen gwen srëmkam, ki lamkam esa zëno eini ulin. ¹⁰ Zen zep, nen nama de awe lowehe gwennak, nen dawemsa tingare zi hip gol gwizimdin- nonol tanganna nère mae mo Kristen bose wal hap.

Aumwa hap de ol zim-zim:

11 Aumwa hap de alena ansa emki hlaun: Ale mam-mamkam dena an, zen ère mo ale gunnu. *

12 Yahudi kore Kristen zini men zen emsa bolte enlala naban men-man da gwibirin bahem salbirida gwen. Anakare ola bahem salbirida gwen, "ÈKristen gwenkam nonol Yahudi hon em bitī gwen- Musa mo titī tabin ol san de to mipisa blom tasik gwibinkim." Hwëna zen anakare enlala aning tan naban emsa kirekam titī da gwibirin, "Nene kitak Yesus hup de te-lidak soblan ennak èyaing gwe kinī'ak, dekam Yahudi zini sa Kristen zini nèsa husus neibirida gwer."

13 Hwëna Yahudi Kristen zini in, zëno mae mo to mipna sap orep mes blom dasibir-zimk, hwëna zëna hen hom tingare Musa mo titī tabin ola insa sul nul sone gwenan. Hwëna zen em de hen zëno mae mo kim ègwè gwen hap èdwam gwe-gwe'an- dekam de èKristen gwen srëm Yahudi zi hip emsa anakan golètrei gwizimdin hip, "Zini an mes nèbon mae bitī gwer." Zen mae en hap ki emsa kirekam neibirida gwenan- dekam de Yahudi bosa zik zëno mae mo bosesa boltere gulzimdin hip.

14 Èe hwëna homè ère mo bosesa de boltere gun

hup dwam gwe-gwe'an. Èe hwëna Bian Yesus hup de te-lidak soblan ensa de boltere gulblun habè dwam gwe-gwe'an. Sap èe ère mo gwënna anakanè enlala gwe-gwibi'in, "Asa mes Yesus hun te-lidak sonnak makan nosoink. Zep ano auhu-kama tim niban hole-hle naban mes Yesus zitilki." Zen in zep hwëna auhu-kama enlala zini asa hom dwam nè gweblanan, sap èe homè auhu-kama mo enlala san ang gwe-gwenan. ¹⁵ Alap hom zisi anakan karatda ta gwibirida, "Zen to mip blaonsublunna," ahaksa, "Zen to mip blaonsublun srëmna." Diki Zen anakan karatda ta gwibirida, "Zini an san ha ère mo Tane naban de zeraha-en gwenkam mes èse yang tasibin makan èliweher?" ¹⁶ Men zen kirekam èliwehe gwenan, dikire aha-ere enlalakam de lowehe gwen hap dena hen kwasang-kwasangna zëbon mae onak lwa gwek. Tingan men zen kirekam Kristus en hon èyaing gwe kinī gwenan, zen zen- Alap mo hlil irin tangan wenyaye. †

17 Hwëna hyanak bap zen etan zini asa anakan blos tablan, "Em home dawemkam Kristussu ang gwebla'ara." An ha ki, ano timnik wei-weina beyakam èlwa'an- men zëwe Yesus

* **6:11** 6:11 Paulus mo nwena man yap hwalen-hwalen nèblak, zep ale mam-mamkam ale gulku. (Emki hlaun: Gal. 4:15nak.) Zen zep aha zi sekretaris makan zëno olsa nonol lonesen nakon hëndep 6:10nak dep ale gulbluka. Hwëna ayat 11 nakon zën ale gulku. † **6:16** 6:16 "Alap mo hlil irin wenyaye," Paulus "Israel" kam awe ale gulku. Hwëna bosena in, gulk sun de enlalana kirekam.

hup de jal hap asa lek-lek
da gwekye! Zen zep dam
gwesì'in, "Èe eiwa ama tana
wei san zertro'an."

¹⁸ Aya-wal oso-wal, dikire
Bian Kristus Yesus mo
kwasang-kwasangna ebon
mae onak lwa gwek. Amin.

Paulus mo surat Efesusk de Kristen zi hip

¹ Efesusk de Alap hon de étal gwesin zi hip, men zen Yesus onak tatem ëzauk gwenanke,

Paulus onakon. Alap mo dwam gwibin sin ki lwak, zep Kristus Yesus asa dam tasikī- zère hap de olsa dikim gol halada gwen hapye.

² Dawem! Nère mae mo Bian Alap ne Bian Kristus Yesus ne sa kwasang-kwasang zemka mamkam ebe mae hap ol gwizimdi. Hen nen zère nik mo taha terenak esa lowehe gwer.

Mae hap de ol: Ëngaya gwen hap dena, zen kitak Kristus hun de zeraha-en gwen nakon nèbe mae hap hata gwizimnin.

³ Nen Bian Alapsa boltere tan, Bian Kristus Yesus mo Biansa, sap nen mese Kristus hun ëraha-en gwek. Zen zep ngatan zi mo lang nakon nèbe mae hap enho nakon dikim ëngatan gwen hap dena sul sonenkam gol gwizimnira. ⁴ Sap Zen mes auhu-kamana ansa de yang gulsun srëmnak nesa anakan dam tasibirki, "An zen sa ère mo Tane naban de zeraha-en gwenkam ère mo nwenak ëdakastil hen enho kles gwesin srëmkam lowehe gwer." ⁵ Sap Zen nesa kwasang gwibiridaka,

zep nonol lonesen nakon mes ki nesa anakan kalang gwibiridaka, "An zen sa ère mo Tanena Yesus mo syala kon ère mo hanan tabin walas hap ëliwehe gwer." Zen kitak zère mo hamal hap de kalang gwe gun sun ki lwak. ⁶ Zen in zep sa tingare zini zëno bosena teip nulsuk gweblal, sap Zen mes zère mo sërkam de kwasang-kwasangna kirekam goltreizimki. Zère mo dang tininak de Walasna Kristus hun de zeraha-en gwenkam, Zen dekam kwasang-kwasangna insa nèbe mae hap totoresa gol gwizimnira. ⁷ Sap nen de Kristus hun zeraha-en gwenkam, dekam nen ema okamanak de karek-karek nakon ëhil gwe hana gwenan, hen nëno mae mo kirekam-kirekam karekna man nèp tap gulsuk gwizimnira. Sap Tane zik mo kala in dekam nesa ngan tasik gwibirida- men zen te-lidak son nakon wet soblakke. An kitak Alap zère mo sërkam de kwasang-kwasang nakon ki kirekam lwak, ⁸ zep totoresa nèbe mae hap kwasangna sabak gulzimki. Alap, eiwa, sërkam de enlala blal tanganna hen kitak tame gul gwenda, ⁹⁻¹⁰ Zen in zep angkam zère mo hamal hap de kalang gwe gunnu insa goltreizim'ira. Zen desa menkam man zi hip aning gul gwizimki. Hwëna Zen hen orep mes anakan kalang gweka, "Kim de

ano kalang gwen yaklanak zau'uk, dekam asa ëre mo Tanena zer sonezim-zëno mae mo karek-kareksa dikim ngan gulsulzimdin hip. Zep Deban de zeraha-en gwen wenya, desa kitak aha-erenak asa siri gulsul- sap ngatan zi mo langnak de wenya hen okamanak de wenya. Kristus Zën sa kitak nol gwibiridala."

¹¹ Mensa Alap kalang gwe guku, "Ëe asa kiresa ëre mo walas hap golzim," zen hwëna kitak Kristus hun de zeraha-en gwenkam nèbe mae hap hata gwizimnin. Sap Alap nonol lonesen nakon kirekam dep nësa kalang gwibiridaka, hen Zen kitak kirekam syal gwe-gwibi'ira- dekam dikim zëre mo dwam gwibin sin kitak jowen hap. Zëno dwam gwibinni, zen an zen: ¹² Nen an zene nonol Kristussu blol ëbla'an, tingare zi de nësa hlauludankam, zen dekam sa hen Alap mo bosena teip nulsuk gweblal. ¹³ Zen in zep hëndep Alap mo kalangna ebe mae hap kirekam lwak. Em kime eiwa de ol dawemna ësane gwek, emsa de ngaya tabin hip dena, em dekam zebe Kristussu laiblihlak. Zep in kime Kristus hun kirekam ëraha-en gwek, Alap dekam zep eno mae mo enhonak aha-en aha-enkam anakan ale tabir-zimki, "Em an ano bi gweblanna." Maekam ale tabir-zimki- zëre mo Enhosa de ing ta sonezimdinkim, men kirekam sap orep gu-

gubirida gwekake. ¹⁴ Alap Zen anakare gu-gubirida gun nuban zëre mo Enhona nèbe mae hap ing ta sonezimki, "Ëe asa lamkam ebe mae hap tingan sul sonezim- mensaë ëre mo bi gwibiridan walas hap kalang gwe gukye." Zep Bian Alap kim de kawesin nikon tingan gwiswe sone'anka, zen dekam sa ki lwal. Dekam kitak Ngatan Zini Alap mo bosa esa esa teip ulsuk gweblal.

Paulus kim Efesusk de Kristen zi hip Alapsa abe takake:

¹⁵ Zen in zep, ëe kimë emsa anakan salbiridak, "Zen man Bian Yesusu daiblibla'an, hen tingare Alap hon de ëtal gwesin wenya man kwasang neibirida gwenan," ¹⁶ ëe dekam zebë ebon mae onakon zausun srëmkam Alapsa anakan gu sone gweblanan, "Em asa sam ta gwenda." Zep ëe homë Alapsa de gu sone gweblankam emsa eititi gwibirida gwenan. ¹⁷ In zebë Ngatan Zini Bian Yesus mo Bian Alapsa anakan ebe mae hap abe ta tine gwenan, "Bian, ere mo Enho nakore enlala blala ing ta sone gwizim- hen Emsa dikim dawemkam tame tan hap denaye. ¹⁸ Hen Bian, dikire zëno mae mo enhona ëngatan gwizimk- dekakim anakan tame nul gwek, 'Ëe kiresa asa Bian onakon hla kul- Zëna men zep nësa kwang guludakaye.' Hen

Bian, Emki enho nakon anakan hleng sosubirida gwen, 'Kirekam-kirekam dawemna mensa Ena ngatan zi mo langnak ere mo hlil irin zi hip hamal gulzimki, zen hë'ho gwibin tanganna.' Zen dekam sa anakan hen tame nul, 'Eiwa, nen esa lamkam ulin. Molye ulin srëm gwëk.'¹⁹ Bian, dikire hen ere mo sërkam de sosonna tame nul gwëk-men desa Ena Yesussu de taiblïblan wenyä kip gol gwizimniraye. In eiwa."

Sërkam de sosonna in Bian Alap mes nëbe mae hap goltreizimki-²⁰ in kim Kristussu tïn nïkon ngaya takake. Dekam zep hëndep Desa gulk'nen tangan drëne seka- zëre mo dam taha san dekam.²¹ Zep eiwa teipsïn tanganna, Kristus Zë-en. Desa de kwë tanna hom tangan- tïngare irik gïn nïkon, sap hen tïngare teipsïn-teipsïn zi nïkon, sap ngatan zi mo langnak de lowehe gwen wenyä kon, sap hen angkam de okamana awe de lowehe gwen wenyä kon, hen sap lamkam de okama ësenak de wenyä kon.²² Zep Alap mes kitak Kristus mo tahanak kang gulku, in zep anakan gubluka,

"Em an tïngare Kristen zi mo nola Zen.²³ Kitak de Kristen zini, Zen ere mo taha-tana mo kim sa okamanak lowehe gwer- san de ere mo timni kiye."

Zen in zep Kristus zëre mo timni insa hëndep tïngare okama naban sul sone

gwenda.

2

Nen mese apdekam Yesus mae han tïn nïkon ëngaya gwëk:

¹ Nen menkam tok-tok makare nike lowehe gwëk, sap dekam karek ensae ulin halasen gwëk, hen Alap mo dwam gwibin srëm sane lowehe gwëk. ² Sap nen dekam auhu-kama zi mo enlala karek-karek sane ang ta gwëk, hen dowal mo kigisae betek ë gwëblakmen zen gulk de dowaldowala irik gi'irake, men zen eihe nasen gwenanke. Zen in zen angkam golësyal ta'ara- zini men zen Alapsa betek nëbla srëm gwëgwe'anye. ³ Orep nen hen deban mae apdenak- auhu-kama zi mo hole-hle san de ang ta gwenna, hen nëre mae mo tim nikore dwamdwam san de ang ta gwen naye. Zep nen hen dekam Alap mo jalake lowe he'akin kirekam tïngare ahakore zini lowehe gwë'anke.

⁴ Hwëna eiwa, Alap mo kwasang-kwasangna mam tanganna, zep nësa sërkam kwasang gwibiridaka. ⁵ Sap menkam nen an hen nëre mae mo karek-karek nakon tok-tok makare nike lowe he'ak, hwëna Alap Kristus mae han apdekam nësa ngaya tabirki- Kristus kim tïn nïkon ngaya takake. Zep nen Alap mo kwasang en nakone ki ëngaya gwë'an. ⁶ Sap Yesus hun de zeraha-en

gwen wenyä nësa mes Alap Deban mae juwen zi mo lang nakon kap gul aneka. Zep nen angkam san de Yesus de nësa teipsin-teipsin zi makan ngatan zi mo langnak apdenak golëteinikirinni kiye. ⁷ Zen insa kirekam kitak syal gwibirki, zen dekam de nësa ngein sin de kama ësenak anakan golëtrë gwen hap, "Em an zen ëre mo kwasang-kwasang nakon de ëngaya gwen wenyaye." Sërkam de kwasangna in, zen Kristus ensa de zeraha-en gwen nakon esa ki hla kul.

⁸ Zep nen mese Alap mo kwasang-kwasang nakon ëngaya gwek- in kime Yesusu laibliblakke. Nëre mae mo syala kon home ëngaya gwe'an. Zen Alap totoresä nëp gol gwizim'ira. ⁹ Nen home mae ba maena syal eibik- dekam de ëngaya gwen hap denaye. Zep toton nara dep?- bola-bola gwenna. ¹⁰ Nen an sap diki Alap mo syal gwibin zi. Kristus hun de zeraha-en gwenkam, dekam nen san de ëse yang tabinni. Nen in zebe dawemna syal ei gwibirin- men kirekam nëbe mae hap orep kalang gwe gukuye.

Kristus onakon nen mese ëaha-en gwek:

¹¹ Zep em in zene Yahudi srëm zi ausu nakon ësaltik, emki ansa enlala gwe-gwibin: Emsa man Yahudi zini nenbirida gwenan, "Zen to mip blom tasibin

srëm zi." Sap Yahudi zini zen zëre mae mo to mip blom tasibinni insa boltere nul gwenan. Hwëna zen sap zëre mae mo tim ennak de syal. Enhona dekam hom wet gwesik gwizim'ira. ¹² Em menkam home Kristussu tame la'ak. Dekam em home Alap mo hlil irin zinik bitì gwe'ak. Zep em dekam okamanak awe Alapsa de tame tan srëm nike lowehe gwek, hen em anakane ëenlala gwe-gwek, "Èngaya gwen hap dena mensa Alap zëre mo hlil irin zi hip gu-gubiridaka, ëe molyë desa ulink." ¹³ Zep em menkam Alap onakon hen zëre mo hlil irin zi nikon langanake lowehe gwek. Hwëna angkam em mese Kristus hun ëraha-en gwer, hen Zen mes zëre mo kalkam de ngan tasibinkim Alap onak emsa zon guludaka.

¹⁴ Zep Kristus Zën mes nësa siri gulsuku—Yahudi zi niban Yahudi srëm zi niban, hëndep Zen mes nësa zëre mo timnik aha-en gulku. Sap menkam Yahudi zi niban Yahudi srëm zi niban bëjen siri gwen. Hwëna angkam jal-jala men zen lang zip son makan nësa kles sok, desa mes Kristus jek-jak gulku. ¹⁵ Maekam jek-jak gulku: Zëre mo timsi de golgunkum. Zen kim tilki, Zen dekam zep Musa mo titì tabin ola kitak nëbe mae hap sul sonezimki. Zep nen de angkam etan desan ang tan hap hom dakastì'in.

Menkam Yahudi zini Musa mo ola in kon anakan dam nulsuk gwék, "Yahudi srém zini bëjen Alap mo nwenak ëoto gwesin." Hwëna angkam Kristus mes dare hlikna insa zëre mo timnik aha-en gulku- san de aha-ere zi aususa de yang tabinni kiye, nen kime kitak Zëre han ëraha-en gwékke. Zen dekam zep hliwenna in kon nësa umlae tabirki. ¹⁶ Zëno te-lidak sonnak de tinni in, Zen dekam nëno mae mo hliwenkam de lowe henna insa aha-en gulku- dekam de Alap onak zëre mo tim makan lowehe gwen hap. Hen nëno mae mo gil-gilkim de lowe henna in dekam zep goltiki. ¹⁷ Zen in zep Kristus aha-ere enlalakam de lowe- hen hap de ol dawemna ansa nëbe mae hap golhatazim zika- sap orep de Alapsa tame tan zini abe mae hap, hen sap Alapsa de tame tan srém wenya ebe mae hap. ¹⁸ In zep Kristus onakon, sap Yahudi zini ëe, hen sap Yahudi srém zini em, Bian Alap onak hatankam- sap Kristus mes Alap mo Enhona kitak nëbe mae hap hlë ta sonezimki.

¹⁹ Zen in zep em Yahudi srém zini, em angkam zi mo ënak de ëmas gwinzin zisi hom, hwëna em an hen angkam lang bi tanganna- apdekam Alap mo hlil irin zi nibanye. Em mese lalak wenya in han ëiye gwék. ²⁰ Nen an san de Alap mo gol.

Men zen gola in mo moko makan ënwe-mase gwe'an, zen Kristus mo dam tasi- bin zi, hen Alap mo Enho nakore olsa de ayang gul gwizimdin hip de zi. Kristus Zëna, Zen ngirin bol tenya Zen.* ²¹ Nen de deban zeraha-en gwenkam, dekam zebe ënwe-mase gwe'an- san de Alap zëre hap de golsa de ayang tabla song gwenna kiye, zao de lalak Zini Alap Zën gwë gwen hap. ²² Yahudi srém zini, em hen Kristus hun de zeraha- en gwenkam dekam ema hen gola iwe de gol te makan ënwe-mase gwe'an- men zëwe Alap zëre mo En- hona gwë gwe'arake.*

3

Mae hap de ol: Paulussu Alap Zën dam tasiki- Yahudi srém zi sin de ol dawemsa gol halada gwen hapye.

¹ Zen in zebë ëe, Paulus, bwina an kon Yahudi srém zini ebe mae hap Alapsa abe ta gwenan. Sap asa Kristus hup de jal hap bwina awe tak daink, sap ëe ama zëre onakore ol dawemna insa ebon mae osan dep gol halada gwék. ² Ena mese ki anakan ësak, "Alap Zen ki zëre mo sërkam de kwasang-kwasangkam asa dam tasiki," zep ki syala insa abe hap wei yul soneblaka- emsa dikim mas gwibirida gwen hapye. ³ Men kirekamë lure nakon

* **2:20** 2:20 Mrk. 12:10; Luk. 20:17; Kis. 4:11; 1Ptr. 2:6-8 * **2:22** 2:22 1Kor. 3:10-17; 1Ptr. 2:4-5

suratnak awe betek enkam ale gul- Alap mo kalangna mensa menkam aning gul gweka, desa mes ki abe hap goltrëblaka. ⁴ Suratna ansa de baca gunkum, esa ki hen dam ulsul- Kristus hup de ol aning gunnu insa, men kirekamë aena dam gulsukye. ⁵ Orep Alap Zëna hom goltrei gwizimki, hwëna angkam zëre mo Enho goltrei gwizim'ira- Kristus mo dam tasibin zi hip, hen zëre mo Enho nakore ol ayang gul gwen zi hip. ⁶ Zen a desa mo tîngare zi hip aning gulzimkiye: Yahudi srëm zini ol dawemna an san de hen ang tankam, zen dekam sa hen hë'ho gwibin tanganna nulin- mensa Alap zëre mo hlil irin zi hip golzim'inkaye. Zep angkam Yahudi zi niban Yahudi srëm zi niban aha-ere tim makane lowe he'an. Zen angkam apdenak Alap mo gu-gubiridan ola Kristus onakon nulin'in.

⁷⁻⁸ Zen zep Alap zëre mo kwasangna sërkam abe hap golblaka- ol dawemna ansa de Yahudi srëm zini ebon mae osan gol halada gwen hap de syala kim abe hap wei yul soneblakaye. Hëndep dekam zep zëre mo sosonna abon onak sërkam syal gwe-gwek. Tîngare Alap mo irik gin zi nikon, ëe an zen tangan-otde tangannak de zi niye. Hwëna Zen ki owas hap zëre mo kwasang-kwasangkam syal yala ansa abe hap wei

yul soneblaka. In zebë anakan de gol halada gwen hap syal-syal gwe-gwenan, "Kristus onakon de hë'ho gwibinni, zen sërkam de yawal tanganna, hëndep zini nen bëjen sul sonenkam tame gun." ⁹ Asa hen man dam tasiki- ëe dikim anakan tawa tabiridanda gwen hap, "Alap men Zen tîngan yang tabirki, men kirekam orep kalang gwe guku, angkam man Kristus onakon goltreizim'ira." ¹⁰ Alap man orep kalang gwe guku- dekam de ngatan zi mo langnak de teipsin-teipsin wanya kip zëre mo sërkam de enlala blasa zertreizimdin hip. Zep hëndep angkam nësa man anakan golëtreizim'ira, "Emki hlauludan. Yahudi zi niban Yahudi srëm zi niban angkam aha-ere jematkam lowe he'an." ¹¹ Alap zëre mo nonol lonesen nakore kalangna kirekam lwak, in zep hëndep nëre mae mo Bian Yesus onakon nësa kirekam aha'en gulku. ¹² Zen zep Yesussu de taïblïblankam zeraha-en gwenkam, nen dekam zebe aïrin srëm kam Alapsa abe la gwe'an. Sap nen ema hen anakan tame ul gwe'an, "Zen eiwa sa asa dokwak tala." ¹³ Zen in zep ëe ama emsa gubirida'an: Ëe ansa jalom ëk tîhinak awe gwë'an, zep bahem enlalana ëdowe hanan. Sap ëe Kristus hup de ol dawemsa de golasas gwe-gwen habë bwinak awe gwë'an. Hen

em mese ola insa laäblibik, zep ëe an hen eno mae mo dawem habë zë gwë'an.

Paulus kim Alapsa abe takake- Efesusk de Kristen zi mo enhosa de tatete tazimdin hip:

¹⁴ Zen in zebë Bian Alap hap zëre mo nwe-nak boklena kom so gweblanan, ¹⁵ men Zëbon onak tïngare zi ausu mo ausuna lwa'anke- sap ngatan zi mo langnak de wenya, hen sap okamanak de wenya. ¹⁶ Ëe zebë anakan abe ta gwenan,

"Bian, Emki ere mo ngatan zi mo lang nakore sërkam de kae-kaena gol gwizimdin-dekakim ere mo Enho naban de zergwë gwenkam enho nakon ëtatete gwe zahek.

¹⁷ Zen man Kristussu daïbli gweblanan, in zep dikire Zen enho nakon golëgwë gwëk. Zëno kwasang-kwasangna dikire hen dawemkam tame nuk, hen dikire zao en tatem ëzauk gwëk.

¹⁸ Bian, dikire Efesusk de wenya hen tïngare ere mo hlil irin wenya Yesus mo kwasang-kwasangna insa tame nuk- yakna, blala, olk san dep, hen gulk sun dep. Zen sërkam de yawal tanganna. ¹⁹ Ëe sap zini ama kwasangna insa de kitak tame gun hup ëalp gwe-gwe'an, hwëna molyë kitak tangan tame uk. Hwëna Bian, dikire Kristus mo kwasangna zëno mae mo enhonak beya gwëk, hëndep zep ere mo Enho naban soson naban dikire zëno

mae mo enhonak sowe henkam nola gwëk."

Ëe kirekamë ebe mae hap Alapsa abe ta gwenan.

²⁰ Zep dikire kitak Alapsa boltere dak, sap zëno sosonna nëbon mae onak sërkam tangan syal gwe-gwenan. Nen sap betekkame hen tame gun srëmkame zëre mo soson hap abe la gwenan, hwëna Zen mam tangankam nëp gol gwizimnira. ²¹ Dikire tïngare Kristus hun de zeraha-en gwen wenya Bian Alap mo bosena hëndep denaban teip nulsuk gweblak- sap angkam de zeraha-en gwen wenya, sap hen lun kore wenya. In eiwa tangan!

4

Kristus mo tim makan de okamanak lowehe gwen hap de ol:

¹ Zen in zep, ëe Bian Yesus hup de jal hap de bwinak gwën zini ama emsa titi tabi'in: Em Alap mo hlil irin zi mo kim lowehe gwëk, sap Zen eiwa mes emsa hen hlil inki. ² Enlala betekkam hen sae-saekam lowehe gwëk, hen bahem nabakam jal ta gwen. Zi mo gwënsa de sin-sin gwen naka hlaulblunna, desa kwasang naban em zergwë gwen. ³ Dawemkam em ëalp gwe-gwen- aha-ere enlalakam eka lowehe gwëk. Sap em mese Alap mo Enho de emsa ing gwe hebiri-dankam enho nakon ëaha-en gwëk.

⁴ Sap nen angkam aha-ere tim makane lowe he'an, hen

Alap mensa zère mo Enhona
zerzimki Zen aha-en.

Hen mensa Alap nésa de
kwang gulu dankam
gu-gubiridaka, dawemsa
de lamkam golzimdin
hip dena, nen desa
kitak esa hla kul.

⁵ Hen nëno mae mo
Teipsinni Bian Yesus, Zen
aha-en.

Hen nëno mae mo
taïblibinni aha-en.

Hen baptis tabinnik, nen
mese kitak ang tak.

⁶ Hen nen kitak aha-ere
Alapsae Biankam en
gweblanan. Zen kitak
nésa teipsibirida'ara,
hen kitak golësyal
ta'ara, hen kitak
nésa nère mae mo
enho nakon golëgwë
gwe'ara.

⁷ Hwëna Kristus mes zère
mo sèrkam de kae-kaekam
nèbe mae hap kitak sosonna
srèn-srènkam hli yulzimki.

⁸ Kirekam man tangan Alap
mo ëpba ola ban dakastï'in,
in zen anakan lwakye,

"Zen kim teipsin hip gulk
sun sewe se'anaka,

Zen zère mo jal zini
beyakam tahalebirki,
hen dekam zep zère korena
kip hë'ho gwibin nika
hli yulzimki."*

⁹ Alap mo olak insa kirekam
lwak, "Zen gulk sun sewe
seka," zëno dam gulsunnu,
Zen nonol otde tangan san
ati gwe ineka- hëndep oka-
mana an mo otde tangan

san. * ¹⁰ In Zen ati gwe
ineka, Zen mes etan ngatan
zi mo langnak de teipsin
tangannak dep sewe seka-
dekon de tingare lang yala
ansa kara gul ine gwen hap.

¹¹ Zen Zen sosonna nèbe
mae hap srèn-srènkam kae
gwe-gwibir-zimnira.

Ahakorena kip zère mo olsa
de aha zi mo lang
san gol halada gwen
hap denaka gol gwiz-
imnira.

Ahakorena kip Alap mo
Enho nakore olsa de
ayang gul gwizimdin
hip denaka gol gwiz-
imnira.

Hen ahakon zisi de halen
ora san dep dam tasik
sone gwibin hip de
wenya.

Ahakon jemat-jematsa de
nol gwibirida gwen
hap de wenya.

Hen ahakon Alap mo olkam
de tawa ta gwibin hip
de wenya.

¹² Zëno mae mo syala in,
zen Kristus mo timni nésa
dikim syal gwibin hip hen
tatete gun hup dena- Alap
mo bi gwibiridan wenya nen
ekakim dawemsa Kristus mo
bose hap syal ei gwibik.

¹³ Zep zëno mae mo syala,
zen Kristus mo timnik de
biti gwen zini nésa dikim
anakan titi ta gwibin hip
dena-

Alap mo Tanesa de
taïbliblan kam ekakim
ëaha-en gwëk,

* **4:8** 4:8 Mzm. 68:19 * **4:9** 4:9 Paulus mo alena awe, dam gulsunnu dan-dan:
Ahana, Kristus "okamana awe dep ati gwe ine zaka," ahaksa, "okamana an mo
otde san dep ati gwe ineka," enlalana juwen zi mo lang san dep. (1Ptr. 3:18-20;
4:4)

hen tame tankam ekakim
sowehek,
hen zeraha-en gwennak
ekakim ezise gwek.
Zen dekam esa hëndep zëno
kim lowehe gwer.

¹⁴ Zep nen bap nen walas
betek mo kim auhu-kama
zi mo dërek en san de
yasik tabin sin ang ta
nasen gwen. Sap men
zen kirekam ang ta nasen
gwenan, zen hi mo kim
men-san an-sankam de ngëp
gwe naseran makan egwë
gwenan. ¹⁵ Diki dawemna,
eiwa de tangan naka nen
kyang-kyang gulsuk gwen,
hen deban nen nënaka
kwasang gwibirida gwen-
Kristus mo kim ekakim
nabakam ëliwehe song
gwek. Sap Zen Zen nëno
mae mo nola. Nen an zëno
tim makane lowe he'an.
¹⁶ Zen de nësa golësyal ta
gwenkam, nëno mae mo
lowe henna dekam san de
aha-ere tim de syal gwen
makan lwa gwenan. Srën-
srënkam hom. Sap aha-
ere timni, zëno sana, danna,
hen kala, zen man zënaka
mas neibirida gwenan-
dekam dikim timni in
dawemkam mam gwen hap
hen tatete gwen hap. Nen
zebe nënaka dawemkam
kwasang eibirida gwenan,
hen Kristus mo timni zep
tatete gwe zahe gwenan.

*Èse yang tabin zi makan
de lowehe gwen hap de ol:*

¹⁷ Zen in zebë Bian Yesus
mo bosekam emsa gu-
birida'an: Em bahem Alapsa
de tame tan srëm zi mo kim

lowehe gwen. Sap kire zini
enlalana mes ëhäi gwek.
¹⁸ Sap zëno mae mo enhona
mes kawesiki, hen ngaya
gwen hap dena insa Alap gol
gwizim'ira, zen desa hom
tame nu'in. Sap zen zëre
mae mo enho lilikinni mes
Alap hap dayalsiblik, zep
hëndep Alap osan de ang tan
hap nola mes ëdrak-drak
gwek. ¹⁹ Zen mes anakan
de lik gwibinni baes tak,
"An dawemsaë o'an. An
kareksaë." Zëre mae mo
tim nikore hole-hlesa mes
anakan blol neibik, "Sap
asa desan en ang ta gwer."
Hen zëre mae mo timni mes
sosok nuk- dekam de hole-
hlesa mam gulsuk gwen hap.

²⁰ Hwëna Kristus hup
dena insa ena ësane gwek,
zen kire san dep hom-
²¹ men kirekam sap emsa
tawa da gwibikye. Hen em
kime Deban ëraha-en gwek,
em mese sap anakan tame
lak, "Zen eiwa lalak enna."
²² Zen in zebë etan emsa
gubirida'an: Emki ere mae
mo ëpba lowe henna insa
hole-hle naban hiri son. Zen
in san de blë nabare kire-
kirena kiye- ase naban. Sap
ëpba lowe henna in, zen
zëwe beya gwek- boton hap
dena, hen swi soson hap
dena. ²³ Diki eno mae mo
enhona hen enlalana zen
kitak ëëse gwen. ²⁴ Ere
mae mo lowehen ësena
insa emki aha zi hip goltrei
gwizimdin- baju ësesa de
ala son makan. Sap Zen
Alap angkam emsa ëse
tabi'ira- san de aha zisi de
yang tasibinni kiye, hëndep

zëre mo nwe-mase tangan makan, dam-dam enkam de lowehe gwen hap, hen eiwakam de zëre en onak étal gwesin hip.

²⁵ Zen in zep, aya-wal oso-wal, boton olkam bahem tangan enaka tonbirida gwen. Kristen bose omka eiwa de ol enkam em tonbirida gwen, sap nen apdenak mese Kristus mo timnik bitî gwek. ²⁶ Em de jal ta gwenkam, jala in bap zen karek san dep emsa kang gul gwen. Yakla nwena bap zen dum gwehen- em de nama jal gwe tinennakye. ²⁷ Dowal mo kîgî hap bahem orana kles tyasik gweblan.

²⁸ Sowë tam wenyä, em sowësa baes tan. Diki ere mo irse gwen en nakon em gulin gwen, hen dekam em tahalha wenyaka mas gwibirida gwen. ²⁹ Eno mae mo ëk nakon bap zen karek-karek ola hen swi ol maena te so gwen. Diki wal bosyansa dikim tatete tabin hip de olsa em ton gwibinmen kire enkam zëbe mae hap dakastîlzim'inke. Kirekam de ol aïsîli zen dawemsa esa kim ol gwizim.

³⁰ Dawem enkam lowehe gwek. Kareksa de gol gwenkam bap nen Alap mo Enhona ja-ja ta gwen. Sap Zen mes nëno mae mo enhonak anakan ale gulku, "An Alap mo bi gweblan zi." Enho mo alena in, zen dekam esa aumwa hap de yaklanak yaing gwermen dekam tangan de nësa kawesin nîkon gwiswe

sone'ankaye. Zep bap nen ja-ja ta gwen.

³¹ Enlala ennak de jal- jalsa em jek-jak gun. Bahem enaka u sal-sal gwibirida gwen. Bahem tangan enaka nop-nop gwibirida gwen, hen bahem enaka lamang ta gwibin. Tingare kareksa em hli yun. ³² Diki em enaka kwasang gwibirida gwen, hen sae-sae enlala enkam em lowehe gwen. Emki hwë-hwëkam wal bose wal oban ere mae mo karek-karekna eititi gwe-gwibinmen kirekam hen Alap eno mae mo karek-karekna ep eititi gwibir-zimkike. Sap Kristus Zen kire hap te-lidak sonnak tilki.

5

Ngatannak de lowehe gwen hap de ol:

¹ Sap em in Alap zëre mo dang tîninak de was, zen in zep zëre mo kim de hen lowehen hap em éalp gwegwen. ² Dikire kwasang-kwasangna eno mae mo lowe hennak mam gwekmen kirekam Kristus nësa kwasang gwibiridakake, hëndep zep nëno mae mo kareksa dikim ngan gulsuzimdin hip Zënaka zerguku. Zëno syala in, Alap man tangan sam gwesibirki.

³ Emsa mes Alap hlîl inki, zep ebe mae hap hom dakastîlzim'in- auhu-kama hole-hle san de etan ang ta gwen hapye. Zep kahalo

hap de hole-hle naban te-ala beya gwen hap de hole-hle naban emki langa sosun. Ki hwëna emsa sa aha zi nenbiridal, "Zen Alap mo hlil irin zisi hom." ⁴ Eno mae mo ëk tihï nakon bap zen ol-wak ola wet so gwen-hen swi ol weha mae naye. Kirekam de ola hom ebe mae hap dakastilzim'in. Diki eno mae mo ëk tihï nakon anakare ol zen wet so gwen- "Bian Alap, Em asa sam ta gwibirida." ⁵ Emki ëenlala gwen, swi enlala enkam de gwën zini, kahalo sosen wenyä, hen te-ala beya gwen hap de hole-hle wenyä, zen molya Alap ne Kristus nik mo irik ginnik bitï gwëk. Te-ala hap de hole-hlena in, zëno nwe-masena apdenak- yang tasin dowalsa de boklesa kom so gweblan nabanye. ⁶ Bap zen zini emsa anakan boton ta gwibin, "Alap mo jala molye kire nakon hla kuk." Hwëna karek-karekna in, dekon sa ki Alap mo sërkam de jala hatal- men zen Zënaka betek nëbla srëm gwe-gwenan, zëbe mae hap denaye. ⁷ Zep kirekam de boton tam zi niban, bahem golësiri gwe-gwen.

⁸ Sap em hen orep enho kawesin nike lowehe gwëk, hwëna angkam Bian mes enho nakon emsa ngatan tabirki. Zep angkam ngatanna in zao en em lowehe gwen. ⁹ Sap ngatanna in, dekam sa eno mae mo lowehen nakon dawemna wet so gwer-

dawemsa de aha zi hip goltrei gwizimdin hip de enlala, dam-dam enkam de gwën enlala, hen eiwa de enlala naye. ¹⁰ Zen in zep em ëalp gwe-gwen-ekakim dawemkam tame ul gwëk, "An Bian mo dwam gwibinni. An zëno dwam gwibin nika hom." ¹¹ Kawesinnik de lowehe gwen zi mo syala zen waba hap. Desa emki hwaulsun. Hen anakan emki jalse gwibirida gwen, "Desan bahem ang ta gwen. Zen karekna." ¹² Sap enlala kawesin zini insa aningkim syal nei gwibirin, ol enkam de desa aïsïl gwibinkim, zen hom tangan Kristen zini nëbe mae hap dakastilzim'in. ¹³ Hwëna ngatan zi mo lang nakore ngatanna in kim nëbon mae zil ane gwenan, zen dekam zebe anakan tame ul gwenan, "Hare kirekam de syal gwibinni, zen karek sake." ¹⁴ Zen in zep terya anakarekam da gwenan, "Men zen nini truwe'an, em luk tan.

Em in zen tok-tok makan lowe he'an, em ëngaya gwen.

Sap Kristus man ebon mae onak zil ine'ara."

¹⁵ Zen in zep, ere mae mo lowe henna, emki dawem enkam kara gul gwen. Enlala joblo-top zi mo kim bahem lowehe gwen. ¹⁶ Bian de ebe mae hap dawemsa de aha zi hip goltreizimdin hip de orasa kles tyasik gwizimdinkim, desan en em ang ta gwen.

Sap langna an angkam man tangan jal-jala taman kini'an. ¹⁷ Mamakkam bahem lowehe gwen, hwëna emki enlalasa anakan langa tasik gwen, "Bian mo abe hap de dwam gwibir-blinna, diki an dë kirekam moye." ¹⁸ Ho mamakna bahem mamkam otde gwibindekon de ëmamak gwegwen hapye. Ki hwëna eno mae mo lowe henna dekon sa tangan ayang sik mo kim haï gwer. Hwëna diki Alap mo Enho Zen eno mae mo enhonak suwen. ¹⁹ Alap hap de tërkam em enaka tatete ta gwibin- sap zëre mo ëbpa ola kore tërkam, sap Kristus hup de tërkam, hen Alap mo Enho nakore tërkam. Eirzi-Biasa de isrip-sri gwizimdin tërya dikire eno mae mo enhonak beya gwek. ²⁰ Hen banakare maesa de goltowe gwenkam, emki Bian Yesus mo bosekam Alapsa anakan gu sone gweblan, "Ema asa sam tanda."

We-zi dare de kirekam zënaka igwë gwen hap de ol:

²¹ Nen apdekame Kristus mo timnik bitï gwek, zen in zep nen nënaka blikip gwesibirida gwen- san de Kristus Zënaka de blikip gwesiblinna kiye.

²² We walya ere mae mo zisi em blikip gwesibirida gwen- men kirekame Bian Yesussu blikip eisik gweblanake. ²³ Sap Alap mes zi hip golzimki- zen de we walsya nol gwibiridan hap

denaye, in kirekam hen Kristus hup golblakake, Zen de jemat-jematsa nol gwibiridan hap. Sap Zen Zen nola. Nen an zëno taha-tana makane lowe he'an. ²⁴ Zep jematna nen men kirekame nësa de ngaya tabin hip de Zini Kristussu blikip eisik gweblanan, we walya zen hen kirekam em zi wal omka blikip gwesibirida gwen.

²⁵ Zini we wal omka emki hen kwasang gwibirida gwen- men kirekam hen Kristus zëre mo jemat yawala kwasang gwibirike. Zen zep hëndep zëre mo timni golguku- ²⁶ dekam de jemat zem insa ngan gwehen tangan naka Zën bi gwibin hipye. Nen zebe baptis tabin sin ang ta gwenan. Dekam zep nwe-mase gwe-gwenan: Zen mes nësa hokam hen zëre mo ol dawemkam ngan tasibirki. ²⁷ Zen mae hap ki kirekam nësa syal gwibiriki: Dekam de hëndep denaban zëre mo we makan golgwë gwen hap, sërkam de nwe-awes naka. Zen zep nësa aha-en aha-enkam oto tasik gwibiridannen dikim saher srëmkam, karek mae srëmkam, hen enho kles gwesin srëmkam ngan gwehen nik zëre han zergwë gwen hap. ²⁸ Zen in zep hen zini em kirekam em we wal omka kwasang gwibirida gwen- san de ere mo timni kiye. Sap zi de we zemka kwasang gwe-gwibinni, zen apdenak-zëre mo timsi de kwasang gwibin nibanye. ²⁹ Zini nen

hom tangane nère mae mo timni da kulsuk gwenan, hwëna dawemkame kara ul gwenan. Zen kirekam hen Kristus jematna nësä zëre mo tim makan kara gul gwenda. ³⁰ Sap jematna nen an eiwa Kristus zëre mo timni.

³¹ Men kirekam Alap mo olak lwak,

“Zini an-bi zemka hli sonkam- dekam de we zeban aha-en ën hapye. We-zi darena in dekam Alap mo nwenak san de aha-ere timni kiye.”*

³² Alap mo ola in, zen olk san de tanganna, hwëna zëno dam gulsunnu ahana, Kristus de jemat zeban aha-ere tim makan golgwën hap. ³³ Zen in zebë hen emsa gubirida'an: Zini we wal omka em ere mae mo tim makan kwasang gwibirida gwen. Hwëna we walya hen zi wal omka em blikip gwesibirida gwen.

6

Walas zik de an-bi zik mo ol san kirekam ang ta gwen hap de ol:

¹ Walasna, em ane-bia uk mo ol san em ang ta gwen, sap Kristen walas hap zen kirekam dakasti'in. ² Sap Alap mo olak man lwak,

“Ane-biasa em blikip gwesik gwizimdin.” Hen Alap mo dare taha-
tapkam de jalse gwen olak, walas hap dena in srën. Sap zëno aumwa topnak

anakare gu-gubiridan ola man lwa'an,

³ “Em de ane-biasa blikip gwesik gwizimdinkim, em hë'ho gwibin nika esa hla kul gwer, hen eno mae mo okamanak de gwënna sa blal gwer.”*

Bi zik de walas zemka kirekam golëlowehe gwen hap de ol:

⁴ Bi walkam dena, walas omka bahem olkam hit ti gwibin. Ki sa hwëna emsa husus neibirida gwer. Diki dawemna Bian Yesus mo dwam gwibin sin em oto tasik gwibin hen tawa ta gwibin.

Tana iltikinnik de zi de kirekam lowehe gwen hap de ol:

⁵ Men zen zi mo tana iltikinnik ëbabu gwe-gwenan, emki ere mae mo zi bina in mo ol san tingare enho naban ang ta gwen- dawemkam de blikip gwesiblin naban hen aïrïn nïban, men kiye, Bian Yesus Zënaka de blikip

* 5:31 5:31 Kej. 2:24; Mat. 19:1-9; Mrk. 10:1-12 * 6:3 6:3 Kel. 20:12; Ul. 5:16

gwesiblinna. * 6 Zen kirekam em lowehe gwen-sap zi bina in de zën emsa kara tabin srëmnak, sap emsa de kara tabinnik. Hwëna anakan em ëenlala gwe-gwen, "Ëe an diki Kristus mo tana iltikinnik de gwë gwen zi. Zi mo tana iltikinnik homë. Ëe zep asa aha-ere enlalakam Bian Alap mo dwam gwibin sin zini an hon syal gwe-gwer." 7 Zen in zep em isripsri naban ere mo zi bina in mo syala gol gwen- anakare enlala naban, "Asa an Bian Yesus awe de syal gwen hap dam tasiki, zep ëe an zëno syalsaë go'an. Zini an moka homë." 8 Emki hen ëenlala gwe-gwen, "Dawemsa de syal gwe-gwibin wenya, Bian sa zëbe mae hap dawemna golzimdi- sap tana iltikinnik de lowehen wenya kip, hen sap kirenak de lowehen srëm wenya kip."

Zi de zëre hon de babu gwen zisi kirekam golëlowehe gwen hap de ol:

9 Em hen zisi de bi gwibiridan wenya, dawem enkam em golëlowehe gwen- ere mae hon de ëbabu gwen zini in saye. Bahem jala ban anakan tik-tik ta gwibin, "Em de

ansa nabakam syal gwibin srëmkam, ëe asa emsa lek tyal." Emki ëenlala gwe-gwen, "Deban mae apdekam nëno mae mo Zi Bina hen ki-in Zen ngatan zi mo langnak gwë'araye. Hen Zen hom ahakore en naka nwekam golëake gwenda."

Mae hap de ol: Eijan hap em ëtamal gwen.

10 Zep aumwa hap ëe ama emsa gubirida'an: Bian han de zeraha-en gwen ennak nen tatem ëzauk gwen, sap zëno sosonna mam tanganna. 11 Sap nen angkam dowal mo kigi nabane ëreija'an, hen zen mes tangan eijan hap tewesiki. Zen in zep, eijan hap de kirekam-kirekamna mensa Alap nëbe mae hap gol gwizimnira, desa nen kitak alala tan hen teirensin. Zen dekam esa tatem ëzaul. 12 Sap nen zi bosyan han de eijan hap home ëtamal gwe'an. Hwëna kirekam-kirekam dowal-dowala ban de golëeijan habe ëtamal gwe'an- men zen angkam de lang kawesinni ansa bi neibi'inke, hen men zen ngli nakon tïngare dowal-dowala teipsinkim irik ni'in halke. 13 Zen in zep, tïngare Alap onakore

* 6:5 6:5 Orep tangan zini hen aha zisi karekkam jap nul sonenda gwëk. Zi de tahalha hap zëre mo bon yalsa sul sonen srëmkam, desa man dahyo gwëk- pasarak de hwëna aha zi hip te-ala hap lirak tabin hip. Zëno bon de sërkam yawal gwenkam, dekam we wal walas zeban dahyo gwëk- desa de kitak lirak tabin hip. Men desa kirekam lirak da gwibik, zen dekam zep hwëna zi bina in mo tana iltikinnik ëbabu gwe-gwëk. Dekam hom beyakam ëheya-hya gwe-gwëk. Sap heya gwen naka de etan balk tankam, desa man damera gwëk. Tana iltikinnik de ëbabu gwe-gwen zini, desa sap de lek-lek ta gwibin, ahaksa tamera gwen. Pemerinta hom kire hap jalse neibirida gwëk. (1Tim. 6:1-2; Tit. 2:9-10)

eijan hap de kire-kirena insa nen teirensin hen alala tan- dekam de dawemkam nëno mae mo jal zini insa golëeijan hap, zen de nësa tobe gul zunnak, hëndep eijan yala in de tap gwennak eka nama tatem ëzauk.

14 Zen in zep, nen tatem ëzaun. Alap onakore eiwa de ola, tak makan nen darak tan. Hen anakare enlalana biti makan nen darak tan, "Alap eiwa mes abe hap golblaka- ëe dikim zëre mo nwenak gwën hap, san de kareksa de gol gwen srëm zi." 15 Alap onakore ol dawemna, zëre han dikim zerumlae gwen hap dena, zao en nen ki tatem ëzaun. Zen san de eijan hap de sepatuna kiye- nen dikim tatetekam ëzaun hup dena. 16 Dowal mo kigi mo gwetapna, zen syauk nuban. Zen de nëbon tisin srëm hap, Biansa nen anakan taibli gweblan, "Zen Zen sa asa il gwehe gweblala." 17 Eijan hap de topina, zen anakare enlala naban nen lowehe gwen, "Asa mes Yesus ngaya taka." Hen Alap mo ola, zen nëbok makan nen teirensin, sap Alap mo Enho nakore sosonna, zen zëwe. 18 Banakare maekam de lowehen nakon, Alapsa nen zëre mo Enho nakore sosonkam gu sonebla tine gwen. Salok-salokkam nen lowehe gwen, hen Alapsa de abe ta gwenna bap nen ësin gwe hana gwen. Ere mae en hap bahem gu sone gweblan, hwëna tïngare langnak de

Kristen zi hip em hen gu sone gweblan.

19-20 Asa hen ol gu sonenkam bahem eititi gwe-gweblan. Sap ëe ol dawem gol halada gwen jal habë jalom ëk tihinak awe gwë gwe'an- Kristus hup de ol aning gunsu de Yahudi srëm zi mo lang san dep gol halada gwen jal hap. Anakarekam emki gu sone gweblan, "Bian, Paulus hup enlala blala ing ta sone gwebla- zen dekamim udobe naban ëngaya gwen hap de ol dawemsa srip gulsuk gwizimki."

Aumwa hap de ol:

21-22 Nëno mae mo wal bose dawemna, Tikikus Bak, zen tatetekam Bian mo nganak syal gwe-gwenda. Zen sa emsa ëkkam abe hap de ola anakan tonbirida zala, "Zen angkam kirekam bwinak gwë'ara." In zebë ebon mae osan dep zer sone'an- zen de abe hap hen ano wal bose wal hap denaka emsa tonbiridazan hap. Eno mae mo abe hap de enlala ngalapna dekam sa sëwe hera.

23 Dikire Bian Alap ne Bian Kristus Yesus nebon onakon ebe mae hap hata gwizimkem dikim kwasang-kwasang naban lowehe gwen hap dena, hen Zëna en naka dikim taiblizimdin hip denaye. Sap em in zëre nik mo taha terenake lowehe gwe'an. 24 Dikire Alap onakore kwasang-kwasangna ebon mae onak lwa gwëk-

hen tingan men zëbon mae
Bian Kristus Yesus hup de
kwasang-kwasangna tinsin
srëmkam lwa gwenanke.

Paulus mo surat Pilipik de Kristen zi hip

1 Tingare Pilipik de Kristus hun de zeraha-en gwen wenyä kip, hen zëwe de Kristen zi mo nol-nola kip,

hen Kristen zi mo tahasa de tri so gwen wenyä kip,

Kristus mo nganak de syal ën zi darena, Paulus ne Timotius ne onakon:

2 Dawem! Nëre mae mo Bian Alap ne Bian Kristus Yesus ne sa kwasang-kwasangna mamkam ebe mae hap ol gwizimdi. Hen nen zëre nik mo taha terenak esa lowehe gwer.

3 Èe, Paulus, kimë emsa enlala gwibirida gwenan, ëe dekam ama Alap hap dawemsa gol gweblanan.

4 Hen ëe kimë kitak ebe mae hap Alapsa abe ta gwenan, dekam isrip-sri nabanë gu sone gweblanan.

5 Sap em mese ano tahana tri koso gwëk- dekam de Alap onakore ol dawemsa gol halada gwen hapye, nonol lone sennak kimë ebon mae hatak, hëndep angkam namae tri koso gwenan.

6 Èe kimë ebon mae onak hatak, Alap Zëna dekam zep emsa ëse yang tabin makan de li ta sonebinkim kon gwesibirida hanaka. Èe in zebë anakan taïblibla'an: Zen sa etan kire syala eno mae mo enhonak sul sonezim zahera- hëndep Yesus mo lwa halzan hap de

yaklanak de hata'ak. ⁷ In aïris tangan- ëe de kirekam emsa enlala gwibiridan naye. Sap em in ano dang tininak dena. Sap em orep mese ano tahana ap tri koso gwëblak, hëndep bwinak awe de gwënnak namae asa mas ë gwëbla'an. Sap em mese ano syala anakan dam ulsuk, "Zen Alap zëre mo kwasang-kwasang nakon wei yul soneblaka- dekam de ëngaya gwen hap de ol dawemsa golosas gwe-gwen hap denaye." ⁸ Alap tawana: Èe ama kitak emsa Kristus onakore kwasang-kwasang nakon enlwan gwibirida gwenan.

⁹ Zep ëe a kirekamë mo ebe mae hap Alapsa abe ta gwenanye,

"Bian, dikire zëno mae mo kwasang-kwasangna mam gwesik song gwëk, hen zen diki zen anakan tame gul gwen hen klis gul gwen, 'Èe kirekam asa aha zi hip kwasangna oltrei gwizim.' ¹⁰ Zen diki zen ere mo dwam gwibinni anakan klis gul gwen, 'An dawemna. Hwëna an diki zen tangan dawem tangan wenyaye'- dekakim enho lalakkam hen kles gwesin srëmkam lowehe gwëk, hëndep Kristus mo lwa halzan hap de yaklanak de hata'ak. ¹¹ Sap zen hen mes Tane om Yesus hun nëraha-en gwëk, zep dikire zëbon mae onakon hen dawemna wet so gwëk. Desa de kirekam hlauludankam, zen dekam tangan sa tingare

zini ere mo bosena teip nulsublunda gwer.”

Mae hap de ol: Ëe Kristus ensaë blol gwebla'an.

¹² Aya wal oso wal, ëe ama dwam gwe'an- em dikim abe hap dena ansa ëtawa gwen hap: Zen sap man ëdwam gwe-gwenan- ano ëksa de ap mat sosublun hap, zep asa karek da gwenan. Hwëna zen mes ki Alap mo dwam gwibin sin lwak- Yesus hup de ol dawemna insa dikim etan gollanga gwesik haladan hap.* ¹³ Hëndep zep tïngare Roma mo teipsin zisi de kara ta gwen hap de jana nabare zini hen awe dena kitak mes anakan asa nasalblak, “Zen Kristus hup de jal hap bwinak gwë'ara.” ¹⁴ Sap eiwa, ëe bwinakë gwë gwe'an, hwëna tatemë nama zauk gwe'an. Zen dekon zep awe de Kristen zini Biansa de taïbliblannak mes etan ëtatete gwëk. Hëndep zep aïrïn srëmkam etan enlala tatete naban Yesus hup de ol dawemkam donbirida gwe'an.

¹⁵ Sap eiwa kirekam, hwëna ahakon enlala lalak naban hom Yesus hup de ol dawemna donbirida gwenan. Zen hwëna anakare enlala naban donbirida gwenan, “Paulus de nama bwinak gwënkam, ëe asa hwëna jematnak awe mam gwer, hen asa zisi beyakam ëre osan dep hlilin gwer.” Hwëna ahakon

hen enho dawem naban donbirida gwenan- kire enlala srëmkam. ¹⁶ Zen abe hap de kwasang tola ban donbirida gwenan. Sap zen mes anakan tame nuk, “Yesus mes Paulusu dam tasiki- dekam de zëre hap de ol dawemsa golasas gwe-gwen hapye. In zep tol hëndep bwinak gwë'ara.” ¹⁷ Hwëna ahakore wenya in, zen aha-ere enlala naban hom Yesus hup de ol dawemna donbirida gwenan. Zen hwëna zëre mae mo bosesa dikim mam gun hup de enlala naban donbirida gwenan. Zëno mae mo enlalana anakan lwa gwizimmira, “Paulus mo enlala dekakim bwi nakon beya gweblaka, sap ëe an angkam ama ëmam-mam gwe'an.” ¹⁸ Hwëna abe hap bana hom! Sap sa ahakon kire enlala naban Yesus hup dena donbirida gwer. Hwëna abe hap men zen tangan bol-zaun gwebla'an, diki Kristus hup dena zen langa gwesik haladan. Ëe in zebë isrip-sri naban gwë gwenan. Hen ëe asa isrip-sri gwe tine gwer, ¹⁹ sap ëe tawana: Em ema abe hap Alapsa abe la gwenan, hen Yesus zëre mo Enho nakore sosenkam sa asa mas gwe-gweblala. Zen zep asa jalom ëk tihina an kon wet sol.

²⁰ Ëna hen zebë Alap hap enlala zon tasiblin naban anakan dwam gwe-gwe'an, “Ëe babë karekkam ton gwen. Hëndep dekon

* 1:12 1:12 2Tim. 2:9

babë saher gwen- nonol tanganna angkam. Diki asa anakan zen enlala gwe-gweblan, 'Zen dawemkam Kristussu de taïbli-blannak tatem zauku, hen zëbe hap de ol dawemna udobe naban golasas gwe-gweka.' " Dekam sa tîngare zini Kristus mo bosena abon onakon teip nulsublunda gwer- sap ëe de nama gwënnak, sap hen asa de tan hyanak.* ²¹ Sap ëe mesë ëre mo gwënnak kitak Kristus en hon blol gwëk, hen ëe Kristus en habë gwë gwe'an. Hen ëe de tinnî airis, sap dekam ëe Kristus hun asa aha-erenak ë gwer.* ²² Hwëna ëe de nama ngaya nik gwënkam, ëe dekam dawem enkam de Kristus mo nganak syal gwe-gwen hap asa alp gwe tine gwer. Zep angkam tî hip denaban ngaya gwen hap denaban ëe homë kles so'an. ²³ Hwëna dan-dan in airis. Hwëna aena emsa de hli yuludan hap denakaë tangan dwam gwe-gwibi'in- dekam de Kristus hun apdekam ë gwen hap. Sap zen dawem tangan wenya zen.* ²⁴ Hwëna na-en tangan babë emsa hli yuludan. Sap em namae asa dwam ë gwebla'an- dekam de emsa mas gwibirida gwen hapye.

²⁵ Sap ëe kirekamë tame guk, zen in zep asa nama Yesus osan dep dikim titi ta gwibin hip emsa golëlowehe

gwer- eno mae mo ei nik dekakim bil gwëk, hen isrip-sri dekakim taman kinî gwëk. ²⁶ Kirekam de lwankam, ëe de hëndep etan ebon mae hata zankam, em esa tangan Kristus mo bosena teip ulsublul.

²⁷ Zep banakare mae de abon lwankam, eno mae mo apdekam de lowehe gwenna, zen diki Kristus hup de ol dawem naban de apde në gwëk. Zep ëe de emsa amjanbinkim, ahaksa langa nakon de salbiridankam, dekam sa anakare ola wet so gwer,

"Zen nama Yesussu de taïbli-blannak tatem ëzauk gwe'an, sap zen aha-ere enlalakam lowehe gwenan.

Zen hen kitak ëngaya gwen hap de ol dawemsa de golasas gwënnak dowal mo kigi hon de syal ta gwen zi niban eijan makan lowehe gwe'an.

²⁸ Men zen sap Yesussu de taïbli-blann hap jalse neibirida gwenan, zen hwëna hom desa naïribirida gwenan."

Zen zep, kirekam de em zëno mae mo nwenak lowehe gwënkam, zen dekam sa anakan dam nulsuk gwer, "Alap sa desa en ngaya tabiri. Nen hwëna esa juwer." ²⁹ Sap Alap in kim emsa zëre mo kwasang-kwasang nakon kwang guludaka, zen Kristussu

* 1:20 1:20 1Ptr. 4:16 * 1:21 1:21 Gal. 2:20 * 1:23 1:23 2Kor. 5:8

de taibliblan en hap hom. Hwëna Zen hen dekam de Kristus mo bose hap kareksa goltowe gwen hap emsa kwang guludaka.* ³⁰ Zep nen apdekam Kristus mo jana zi makane karekna oltowe gwenan- in kirekame asa kara la gwëk, men kimë nama emsa golëlowehe gwëkke. Hen men kirekame nër hom asa asalblak, ëe namaë kirekam nëbe mae hap de jal zi niban golëeija gwe'an.

2

Kristus mo kim de lowehe gwen hap de ol:

¹ Aya-wal oso-wal, nen kie anakan eis gwibirin:

Kristus hun de zeraha-en gwenkam, zen dekam zebe enho nakon dikim tatete gwen hap dena eis gwibirin.

Zëno kwasangna hen ki nëno mae mo enhonak lwa gwenan.

Hen zëno Enhona man nësa golëlowehe gwenda, zebe aha-ere enlala naban lowehe gwenan,

hen nënaka kwasang eibirida gwenan.

² Sap nen kirekame eis gwibirin, zen in zebë emsa tütü tabi'in: A kire enkam lowehe gwëk:

enlalana aha-en,

kwasangna aha-en,

enhona aha-en,

hen dwam gwibinni aha-en.

Kirekam de lowehe gwenkam, ëe asa tangan emsa isrip-sri gwibirida

gwer. ³ Bahem ba maesa anakare enlala naban syal gwe-gwibin, "Diki ëe amaka mam gwe'an." Hen boltebolte enlalana bahem ing ta sone gwen. Hwëna enlala betekkam em ere mae mo Kristen bose walya anakare enlala naban blikip gwesibirida gwen, "Zen mamna. Ëe an betekna." ⁴ Bahem ere mae en mo tim en hap ëalp gwe-gwen. Hwëna aha zisi de mas gwibirida gwen hap em hen ëalp gwe-gwen.

⁵ Emki hen ere mae mo enlalana betek ta gwibin- men kirekam hen Kristus Zënaka Alapsa de blikip gwesiblin hap betek takake.

⁶ Yesus nonol lonesen nakon kim gwëka, Zen dekam Alap Zëna kiye.

Hwëna Zen hom desa zëre en hap anakan inik gwibiriki, "Diki A-enë Alap han ë gwen."

⁷ Zen hwëna man desa hli yulku- dekam de tångare zi mo tana iltikinnik babu gwen zi mo kim syal gwe-gwen hap.

Hëndep zi tangankam zep okamanak awe hata zaka- an ki hen nen.

⁸ Dekam zep Alapsa de betek gweblan hap Zënaka tün hip sosok taka-in kim karekkam te-lidak sonnak de makan ta irinkim dakey.*

* 1:29 1:29 Mat. 5:11-12; Kis. 5:41; 14:22

* 2:8 2:8 Ibr. 5:8; 12:2

9 Zen in zep hëndep Alap teipsin tangannak drë neka,

hen zëno bosenä tingare ahakore bose nakon teip gulsubluka.

10 Zep zëno bosesa de salbinkim dikire tingan boklena kom da gweblak-

sap ngatan zi mo langnak de wenya,

sap okamanak de wenya,

sap juwen zi mo langnak de wenya.

11 Hen dikire tingan anakan ëkira gwe-gwek, "Kristus Yesus Zen eiwa teipsin tanganna!"

Sap kirekam de Yesussu boltere tankam, dekam hen Bian Alap zëre mo bosesae teip ulsublu'an. *

12 Zen in zep, aya-wal oso-wal, men kirekam Yesus Alapsa blikip gwesiblika, nen hen kirekam nen Alapsa blikip gwesik gweblan. Ëe kimë nama emsa golëlowehe gwek, em dekam dawemkame ano ol san Alapsa betek ë gweblak. Zep ano tim bwanak kire enkam em betek gwebla tine gwen. Sap Alap insa kirekam owas tangankam nësa ngaya tabirki, zep nen airiblan naban zëre hon dikim étal gwesin hip ëalp gwe-gwen. 13 Sap Zen Zen nësa enho nakon golësyal ta gwenda- dekam de zëre

mo dwam gwibin sin aha-ere enlalakam ang ta gwen hapye.

14 Zep nen banakare maesa de goltowen nakon, tonsun srëmkam hen keisa-keisa srëmkam nen lowehe gwen. 15-16 Sap nen dekam aha zi mo nwenak esa ënwe-mase gwer- san de Alap mo wei-wik gun walasna kiye, enlala lalak enna hen enho kles gwesin srëmna. Zep nen kime ëngaya gwen hap de ol dawemna okama kawesinnik awe ol halada gwenan, dekam enlala kawesin zi mo nwenak esa ënwe-mase gwe-gwer-san de keis de zil anenna kiye. Zep Kristus mo lwa halzan hap de yaklanak de hatankam, ëe asa isrip-sri naban zëbe hap emsa anakan golëtrëblal, "An zen- ano syal gwibinkim de Emsa taibliblan wenyaye. Ëe waba hap homë dan-sin niban syal gwibirida gwek-men kire hap Ena asa zer sonekaye."

17 Ano emsa de syal gwibin nikon insa Yesussu dawemkam laibliblak, zep em mese ere mae mo timni zëbe hap sosok ulblik. Zep eno mae mo lowe henna in man Alap hon nwe-mase gwe-gwe'an- san de otweransa de zëbe hap tru tasik seblanna kiye. Zep hen kirekam, asa de tankam de ano kal wet so'ak, dekam sa hen nwe-mase gwer-nëno mae mo tim sosok gublunna insa de Alap hap

* 2:11 2:11 Ef. 1:20-21; Yes. 45:23

goltrë seblanna kiye. Zen in zebë emsa gubirida'an: Alap sa nëno mae mo syala ansa dokwak gulu! Èe in zebë isrip-sri gwe-gwe'an, hen èe ama eno mae mo kire hap de isrip-srina eis gwibi'in. ¹⁸ Zen in zebë emsa gubirida'an: Emki hen èisrip-sri gwe-gwen, hen ano isrip-srina insa emki gul irin.

Mae hap de ol: Paulus kim Timotius ne Epafroditus neka de teisya sonen hap kalang gwe'ankake.

¹⁹ Bian Yesus mo dwam gwibin sin diki lwa'ak, ee ama Timotiussu de nabakam ebon mae osan dep zer sonen hap dwam gwe'an. Zen kim de etan ebon mae onakore ol dawem naban gollwa ha'an zaka, ano enlalana dekam tangan sa oto gwesili. ²⁰ Timotius in zen en tangan- aban de enho apde èn naye. In zep zen hen dawemkam emsa de mas gwibirida gwen hap alp gwibirida gwenda. ²¹ Ahakon kitak zère mae mo timsi ngalap nei gwibirin. Hwëna dekam Yesus hup de syala man eititi nei gwibirin. ²² Hwëna em mese hen desa anakan tame lak, "Zen taibliblan tanganna." Aban kimë Yesus hup de ol dawemna ol halada gwek, èe dekam ère mo walas tangan makanë zersyal gwe-gwek. ²³ Zep èe asa nabakam Timotiussu ebon mae osan dep zer

sonezal- Roma mo teipsin-teipsinni kim de abe hap dena klis nu'ikye. ²⁴ Hen èe ama Biansa anakan taiblibla'an, "Molya holo gwek, dekam sa ère hap hen orana kles tyasiblibla- dekam de emsa etan duwebiridazan hapye."

²⁵ Suratna an han èe ama ein nère mae mo wal bose dawemna Epafroditussu etan ebon mae osan dep zer sone'an. Em sap desae ano tahasa de tri so gweblan hap èr sonek. Zen ano syal bose dawem, hen èe debanë dowal mo kigisa èreja gwenan. ²⁶ Zen man kitak emsa ensa lwabirda gwenda, hen enlalana anakare hap dowebla hana gwenda, "Zen kim sang-sangna asa nasalblak, zen man tangan asa ngalap nè gwebla'an." ²⁷ Eiwa, zen man tangan sang-sangna sabak gweka, hëndep tin hip alp gwesiki. Hwëna Alap man kwasang gweblaka, hen asa kwasang gweblaka. Sap zen de tilinam ano enlala dowe hananna dekam tangan maka taman kinika. ²⁸ In zebë ebon mae osan dep de etan zer sonen hap dwam gwebla'an. Sap hla tankam esa tangan isrip-sri èblal. Hen ano ebe mae hap de embwanna, hen zèbe hap dena, dekam sa sèwe hera. ²⁹ Zep emki nère mae mo wal bose dawemna in isrip-sri naban dokwak tan- Kristen zini nen men kirekame nënaka dokwak ulida gwenanke. Kirekam de

zisi emki blikip gwesibirida gwen, ³⁰ sap zen mes Kristus hon de syal gwe-gwen hap zëre mo angna sosok taka, hëndep eno mae mo bose hap de ano tahasa trî so gweblannak maka tilki.

3

Yesus en hon de ëblol gwe-gwen hap de ol:

¹ Zep aya-wal oso-wal, aumwa hap ëe ama emsa gubirida'an: Dawem enkam Bian Yesussu isrip-sri ë gweblak. Ëe sap mesë isrip-sri hap dena suratnak awe ale gulzim, hwëna etan kire habë emsa titi tabi'in. Sap zen dekam tangan esa ëtatete gwer. ² Hwëna

terya-tyakam lowehe gwek. Lwa makare zi mana emsa karek san dep lup nulin halank! Zen zen yasik da gwibirin- dekam de to mip blom tasibinkim timsi karek gun hupye. Sap zen man tim nul gwenan, "Yahudi mo ëpba titi tabin ola in san de ang tankam dekam esa Alap mo nwenak ëdakastil."

³ Hwëna em bahem desan ang ta gwen. Sap nen mese Alap mo nwenak ëdakastil. Zen hom. Sap nen an Alap zëre mo Enho ensa de blol gwe-gweblankame Alapsa betek ë gweblanan. Nen Yesus ensae anakan boltere la gwenan, "Zen diki Zen sa asa ngaya tala." Nen home anakan tim ul gwenan, "Ëe de kiresa tahakam syal

gwibinkim dekam asa Alap mo nwenak dakastil." *

⁴ Hwëna orep ëe amaka Yahudi Kristen zini in mo kirekam de tawa tabin sin dan syal-syala ban ang gwe'an. Sap ëe ama sërkam tangan Yahudi mo titi tabin ol san ang gwe-gwek. Zëbon mae onakon nara molya asa kwë ta'anam- aha-en mae de ngip gun srëmkamye.

⁵ Musa mo titi tabin ol san de ang tan hap, asa de jaha gwen nakon kim mingguna aha-en tamank, dekam zep asa to mipna nablonsublik. Ëe an Israel wal tangan, Benyamin Bak mo ausu nakorena. Ano auyan-azana tingan Ibrani mo ausu nakore zi. Hen ëe sërkam tanganë Musa mo titi tabin ol san ang gwe-gwek, hëndep zebë Farisi hon tik. ⁶ Ëe zëno mae mo tawa tabin sin enlala syal-syala banë ang gwe-gwek. In zebë hëndep Kristen zini karek ta gwibik. Hëndep zini ba nakon dep?- asa gublunna, "Zen mes Musa mo titi tabin ola gulumku."

⁷ Hwëna mensaë sërkam orep kyang-kyang gulsuk gwek, ëe mesë desa kitak Kristus ensa dikim hwëna ang gwe-gweblan hap tapbla guk. Zen diki zen tangan-dawem wenyaye. Nonol in desanë ang gwe'ak, zen waba hap. ⁸ Yahudi mo ëpba ol ensa homë kirekam enlala gwe-gwibirin, hwëna tingare zi mo kirekam-kirekam syal gwibinsi, zen

* 3:3 3:3 Rom. 2:28-29; Gal. 6:15

kitak waba hap. Diki dawemna aha-en: Ano Bian Yesussu de tame tanna, zen diki zen- dawem tangan wenyaye. Desa de ang gweblan hap, zen zebë hëndep tingan anakare enlala naban tapbla guk, "Zen san de blë nabare tembanena kiye- hiri gun en hap dena." Diki ëe ama tangan Kristus en hon de gwë gwen hap dwam gwe-gwe'an- dekam tangan de sërkam Kristussu tame tan hap, ⁹ hëndep Deban en tangan de zeraha-en gwen hap. Zep ëe ëre en mo sosonkam homë etan alp gwe-gwe'an- titi tabin ol san de ang gwe-gwenkam de Alap mo nwenak dakastin hipye. Hwëna Alap Zëna mes ëe dikim dakastin hip dena abe hap syal gwibir-blika- ëe kimë Kristussu taïbliblakke. ¹⁰ Zep ëe ama tangan Kristussu de anakan tame tan hap dwam gwe-gwe'an,

"Diki zëno sosonna, men dekam tin nikon ngaya gweka, abon zen hen lwa gwen.

Hen ano enlalana diki zëno kim zen hen lwa gwen- Zen in kim sap karekna goltowe gwekaye.

Diki ëe hen ëre mo angna sosok tan- men kirekam Zëna zëre mo angna tin hip sosok takake.

¹¹ Hëndep ëe hen wëhë Yesussu tana wei san zertro song gwe'ak?-

tin nikon de etan ngaya gwenkamye."

Yesussu de tana wei san zertro hap de ol:

¹² Hwëna ëe homë ënaka anakan boltere ta'an, "Ëe mesë tangan Yesussu hli-hli tasik," ahaksa, "Ano en-hona mes tangan lalak gwe- era." Hwëna ëe namaë kirekam dikim gwën hap Yesussu dan syal-syala ban zertro song gwe'an. Sap zëwe de hëndep hatan hap mes ki asa Kristus kwang taka. ¹³ Aya-wal oso-wal, sap eiwa, ëe nama homë tangan tal gwesin, hwëna ëe anakare enlala en nabanë zertro da'an, Ëe Kristus en osan anik dam gwesikhak.

Ëe babë lure san de banakare maesa enlala gwibin niban zertro-ënaka de boltere tan hap de enlala, ahaksa enlala dowe hanan nabanye.

Sap ëe ngein en san debë ¹⁴ dam-dam enkam hluwe'an- dekam de nabakam hatan hap, men zëwe dep Kristus mo kwasang-kwasang nakon Alap asa kwang takake. *

¹⁵ Zep dikire hen tingan men zen Kristussu de zeraha-en gwennak ëzise gwe'an kirekam de enlala naban lowehe gwek. Hwëna men zen de lure san lwan dahal gwe'ak, Alap sa desa etan oto tasik gwibiri. ¹⁶ Zep orana men zëwe Kristussu de zertro kam wet so gwe'ak,

* 3:14 3:14 1Kor. 9:24-27

dekon en bahem lwan dahan. Hwëna emki dekon zertronkam ayang gun.

17 Zen zep, aya-wal oso-wal, ano mae mo kim lowehe gwek- men kirekamë Timotius mae han ënaka ebe mae hap ërak la gwibir-zimkke. Zini men zen hen ano mae mo kim lowehe gwenan, emki hen desa salbirida gwen.* 18 Sap ëe mesë emsa de gubirida gwenna beya guk, hen angkam etan nwe go-ho nabanë emsa gubirida'an: Zini beya nik zëre mae mo lowehen nakon anakare enlalana nërtrei gwizimnin, "Jesus zen waba hap te-lidak sonnak tülki." 19 Kirekam de zini zen syauk blanak dep dena! Zen hom Alapsa betek në gweblanan, hwëna zëre mae mo tim nikore hole-hlena in desa en betek neibirisen gwenan. Zen zëre mae mo lowe hensaboltere nul gwenan, hwëna zen diki maka nolsaher gwegwenan. Sap zëno mae mo enlalana zen auhu-kama ennak dep dena. 20 Hwëna nen an ngatan zi mo langnak dep de wenyä zen. Nen in zebe enlala zon tasiblin naban nësa de ngaya tabin hip de Zini Bian Yesussu kara ë gweblanan. 21 Zen sa nëno mae mo auhu-kama tim sin-sinni ansa nëp wet tyasibir-zim zira- dekam de zëre mo tim makan ëliwehen hap. Nen hen dekam zëre mo kim esa ëlitiil ane gwer. Sap zëno kirekam de syal gwibin hip

de sosonna man tangan taman kinik. Zen zep sa okamana ansa kitak hëndep denaban bi gwibir zira.

4

Aumwa hap de ol zïm-zïm:

1 Zen in zep, aya-wal oso-wal, zen kirekam em Bian Yesussu de taïbli-blannak tatem ëzaun. Em ano kwasang gwibirida gwen wenyä- men desaë sap hlauludan hap embwan gwibirida gwenanke. Em in zen tangan ano isrip-sri gwibiridan wenyäye.*

2 Yudia ne Sintike ne, ëe ama emsa titi so'an: Aha-ere enlalakam emki ën, sap em apdekam mese Kristus hun ëraha-en gweka. 3 Hen Sizigus Bak, em eiwa ano syal bose dawem. Emki we darena in sa mas gwizimdin- zen dekakim enlalasa aha-en lak. Sap ëe kimë iwe syal gwe-gwek, zen ano tahasa ap tri koso gweblak- dekam de Yesus hup de ol dawemsa golluwe gwen hap. Zen Klemen Bak Swe mae han apdekam ano tahasa ap tri noso gweblak. Eë ama taïbli'an: Zëno mae mo bosem-sena mes ngatan zi mo langnak hëndep de ëngaya gwen hap de wenyik mo bosemse nabare bukunak ale dabik.

4 Em dwan Bian mo bi gwibiridan nakake. Zen in zep em ëisrip-sri gwe tine gwen. Etan emsa

* 3:17 3:17 1Kor. 4:16; 11:1 * 4:1 4:1 1Tes. 2:19-20

gubirida'an: Em ëisrip-sri gwe tine gwen. ⁵ Dikire tingan emsa anakan hla nulida gwek, "Zëno mae mo enhona sae-sae tanganna. Jakal-jakala tawa naka hom." Zen kirekam em lowehe gwen, sap Bian Yesus man angkam hatan hap golek de gwe'ara. ⁶ Bahem banakare mae hap ëngalap gwe-gwen. Diki Alap hap em tingan anakan kira gul gweblan, "Ëe ama tol kire hap talalha gwe'an," ahaksa, "Ëe kire kareksaë goltowenan." Hen deban dawemsa em golbla tine gwen. ⁷ Nen de kirekam Alap hap kitak yaing gïl gweblankam, Zen dekam sa anakan dikim tame gul gwen hap de enlalana nëbe mae hap ing ta sone gwizimdi, "Nen an eiwa zëre mo taha terenake lowehe gwenan." Mensa Alap kirekam ing ta sone gwizimnira, zini desa toton bëjen tame gun-Kristus hun de zeraha-en gwen srëmkamye.

⁸ Zep aya-wal oso-wal, aumwa hap ëe ama emsa gubirida'an: Emki ere mae mo enhonak anakare enlala dawem ensa ing ta sone gwen:

Eiwa de enlala,
 kwasang-kwasang enlala,
 dam-dam enkam de gwën
 hap de enlala,
 enho kles gwesin srëmkam
 de gwën hap de en-
 lala,
 sae-saekam de lowehe gwen
 hap de enlala,

hen Alap en hon dikim tal gwesin hïp de enlalasa.

⁹ Mensa ëe emsa tawa ta gwibik hen ayang gul gwizimk, sap olkam ahaksa ënaka de ebe mae hap ërak tazimdinkim, zen kire enkam lowehe gwek. Dekam Alap, men Zen zëre mo tahana nëp deisu guzim'ira, Zën sa emsa golëlowehe gwera.

Paulus kim Pilipik de Kristen zi hip dawemna gol sonezimkike, sap zen mes zëno talalhana su nul sone gweblak:

¹⁰ Eno mae mo zi lup gul sonenna kim yaing gwezak, ëe ama dekam Biansa dawemkam isrip-sri gweblak. Sap ëe holokamë dwam gwe-gwek- dekam de ebon mae onakore olsa sane gwen hapye. Hëndep em kime nër hom asa mas ëblak, ëe dekam zebë hen emsa anakan tawa gwibiridak, "Zen nama asa kwasang në gweblanan." Em home sap asa de kwasang gwe-blanna olzausuk. Hwëna ëe an langanakë gwë gwenan, zebë eno mae mo abe hap de kwasangna insa tawa gwibir srëm gwe-gwek. ¹¹ Hwëna ëe homë anakan eisbik, "Zen mes asa da dasik." Sap ano enlalana mes tangan hohle gweka- sap banakare talalha mae naban de gwën, hwëna dekam sowe henkam de gwën makanë eis gwibirin. ¹² Zep ëe sap de talalha naban gwën, hen sap talalha

srëmkamye, ëe hwëna sowe henkam de gwën makanë eis gwibirin. Zep ëe mesë tangan dam gulsuk- mensa zini sërkam dei gwibirinye! Zen in zep sap banakare maesa de goltowen nakon, sap itri naban de sowe henkam gwënna, sap hen usak naban de tahalhakam gwënna, ëe nama asa sowe- hen enkam de gwë gwen makan eis gwibir. ¹³ Sap banakare maesa de goltowe gwenkam ëe nama asa isrip-sri naban gwë gwer, sap Kristus man abe hap sosonna insa gol gweblanda. ¹⁴ Hwëna sap kirekam, em ema tangan ësam gwesik- ano tahalhana insa de ap sul soneblankamye.

¹⁵ Hen Pilipik de zini, ena tawana: Ëe kimë ëse tak ere mae mo langna Makedonia hli yuk- ol dawemsa dekon etan aha lang san gol haladan hap, dekam em ene ano tahalhana ap su kul sone gweblak. Hen zini kim ano ol toran nakon Yesusu daibli gweblak, dekam hen em ene ano isrip-srina eis gwibik. ¹⁶ Hen Tesalonikak kimë tahalhakam gwë gwek, zëwe hen-henkame ano tahalhana ap su kul sone gweblak. ¹⁷ Hwëna bahem asa kil tin, "An sawe olsa ki asa gu sonebiridaka." Bëjënë. Diki ëe ama tangan dwam gwe'an- em dikim anakan ëtawa gwen hap, "Alap sa abe mae hap dawemna mam gulsuzimdi, sap ëe ama Paulussu mas ë

gweblak." ¹⁸ Eno mae mo asa de mas gwe-gweblanna mes tangan sowehek. Zep in syake. Ëe angkam dawem enkamë gwë gwe'an, sap Epafroditus Bak mes eno mae mo abe hap de gol soneblanna golhata zaka. Eno mae mo asa de mas gwe-gweblanna in man Alap hon nwe-mase gwe-gwenan- san de otweransa de zëbe hap tru tasikse gweblanna kiye. Alap man tangan sam gwesik gwibi'ira. ¹⁹ Zep tingare eno mae mo tahalhana sa hen nëre mae mo Bian Alap Kristus onakore sërkam de kae-kaekam sul sone gwizimdi.

²⁰ Dikire hëndep denaban Bian Alap mo bosena teip nulsublunda gwek! In eiwa tangan.

²¹ Dawem! Ano dawem gol sonenna an amki hen tingare Kristus hun de zeraha-en gwen wanya enbiridak. Eno mae mo ëKristen gwen wal bose wal om men zen aban mae lowe he'an, zen hen dawem ensa ebe mae hap nol sonezimk. ²² Hen tingare ahakore Romak de Kristus hun de zeraha-en gwen wanya kirekam hen dawem ensa ebe mae hap nol sonezimk- nonol tangan men zen Roma mo teipsin tangan zi mo golak syal ta gwenanke.

²³ Dikire Bian Kristus Yesus mo kwasang- kwasangna eno mae mo enhonak lwa gwek.

Paulus mo surat Kolosek de Kristen zi hip

1-2 Tingare Kolosek de Kristen zi hip— men zen enho lalakkam lowehe gwenan, hen Kristus en onak men zen tatem ëzauk gwenanke,

Kristus mo dam tasin zini Paulus onakon, hen nère mae mo osona Timotius onakon:

Dawem! Alap mo dwam gwibin sin ki kirekam lwak, zep Kristus asa dam tasiki-zère hap de olsa dikim gol halada gwen hapye. In zebè ebe mae hap ale gulzim'in.

Diki Alap Zën sa ebe mae hap kwasang-kwasang zemka mamkam gol gwizimdi. Hen nen zëno taha terenak esa lowehe gwer.

Paulus kim wal bose wal zeban Kolosek de Kristen zi hip Alapsa zigu soneblakake:

3 Èe ère mo wal bose walya ban kimè ebe mae hap Bian Yesus mo Biansa abe la gwenan, èe dekam dawemsaë Alap hap olbla tine gwenan. ⁴ Sap èe mesè anakan èsane gwe-gwek, “Kolosek de Kristen zini in mes tangan Kristussu dawemkam daïblïblak, hen zen tingare aya-wal oso-walya dawemkam kwasang neibirida gwenan.” ⁵ Em mae habe kirekam lowehe gwenan: Sap em anakare enlala nabane Alap hon ëyaing gwe kinï gwe'an,

“Ano mae mo dakal hap de gol dawemna mes ngatan zi mo langnak Alap nöp hamal tazimki.” Ngatan zi mo lang hap dena insa, em mese ètawa gwek- in kim eiwa de ol dawemna ebon mae onak hatakke.

⁶ Ol dawemna in angkam man tingare lang san langa gwesik halada'an. Zini zep beyakam èei gwe-gwe'an- in kirekam hen ebon mae onak lwakye. Em kime ol dawemna insa èsane gwek, em dekam zebe anakan tame uk, “Hare Alap mo nèbe mae hap de kwasang-kwasangna eiwa kike.” ⁷ Em Epafras Bak onake èsak. Zen ano mae mo syal bose dawem tanganna. Hen zen ano mae mo weinak Kristus mo nganak iwe syal gwe-gwenda. ⁸ Zen kim awe hata zaka, zen man asa gubirida zaka, “Kolosek de Kristen zini man hen emsa Alap mo Enho nakore kwasang-kwasang naban kwasang neibirida gwenan.”

⁹ Zen in zep, èe kimè kirekam emsa asalbiridak hëndep angkam, èe homè Alapsa de ebe mae hap abe ta gwenna olzausuk gwenan. Èe anakanè Alapsa abe la gwenan,

“Bian, ere mo dwam gwibinsi de tawa gwibin hip de enlala blalsa emki zèbe mae hap dawemkam ing ta sone gwizimdin- ere mo Enho nakore enlala blalkam. ¹⁰ Dekam Kolosek de Kristen zi mo lowe henna sa Bian, ere mo nwenak

dakastil gwer, hen zen sa aha zi hip anakan noltrei gwizim, 'Bian en hon de lowe henna, an kirekam.' Dekam zëno mae mo lowe henna te makan sa të gwer-dawemsa de aha zi hip goltrei gwizimdinkim. Hen Bian, dekam zëno mae mo Emsa de tame tanna sa esek gwese gwizim. ¹¹ Bian, dikire ere mo sërkam de sosonna zëbon mae onak lwa gwek, hëndep zen sërkam ètatete gwen- sap banakare karek maesa de goltowe gwenkam. Hen deban zen èisrip-sri gwegwen, ¹² hen dawemsa zen ebe hap gol gweblan. Sap Em mese zëno mae mo enhona oto tasizimkizen dikim ngatan zi mo langnak bitì gwen hapye, hen zen dikim ere mo hlil irin zi niban zëwe hëndep denaban lowehe gwen hapye."

¹³ Èe kirekamë Biansa ebe mae hap abe la gwenan, sap Bian mes nësa lang kawesin nikon hil tibirin halzakazëre mo dang tininak de Tane mo irik ginnik depye. ¹⁴ Tane zem in, Zen nësa karek-karek nakon hil ti sonebirki- men zen sap orep nësa hulekye. Sap Zen Zen- nëno mae mo karek-kareksa de tap gulsuk gwizimdin hip de Zi niye.

Mae hap de ol: Kristus Zen Zen- teipsin tangan Zi niye.

¹⁵ Zini nen home Alapsa nwekam hla la gwenan.

Hwëna Alap mo nonol Walasna Kristus, Zen Alap zëre mo nwe-mase naban apdenak.

In zebe Kristus onakon Alapsa anakan tame la gwenan, "Alap Zëna Zen hen kirena."

Tane zem Kristus, Zen hen Alap mo tingare yang tabin wenyik mo teipsinni.

¹⁶ Kitak de kire-kirena, zen Alap Kristus mo taha san yang tabirki- sap ngatan zi mo langnak dena,

sap okamanak dena, sap hlauluda gwen wenyia, hen sap hlauluda gwen srëm wenyia.

Sap Alap mes Kristus de kitak bi gwibin hip kalang gweka-

sap tingare irik ginni, mamna hen betekna, sap okamanak dena,

hen sap ngatan zi mo langnak denaye.

¹⁷ Zep tingare Alap mo yang tabinni, zen ausuna Kristus.

Zen Zen kitak zëre mo sosonkam teirensik gwibirida-

yakla nwena, benna, hen hi mae naye.

Zen in zep dawemkam aha-erenak èrlwa gwenan.

Zen srëmkam maka èsekwak gwe'an.

¹⁸ Zep Kristus hun de zeraha- en gwen zini,

zen okamanak awe san de Kristus mo timni kiye.

Kristus Zëna Zen zëno mae mo nola.

Zen nonol lonesen nakore Zi,

Alap zère mo nonol Walas.
 Zen zep nonol tanganna tin
 nikon ngaya gweka-
 Zen dikim tingare engaya
 gwen wenyaka teipsi-
 biridan hap.*

¹⁹ Sap Alap Zëna man tangan
 tingare enho naban
 de Tane zem in hon
 gwë gwen hap sam
 gwesiki.

²⁰ Sap Alap mes kalang
 gweka
 Zëbon onakon de tingan
 etan zère han zerum-
 lae gwen hap-
 sap okamanak de lowehe
 gwen weny
 hen ngatan zi mo langnak de
 weny.

Zen Tane zem in mo kalkam
 kitak golëumlae
 gweka-
 men zen te-lidak son nakon
 nëno mae mo
 karek-kareksa dikim ngan
 gulsuzimdin hip

wet soblakke.

²¹ Zep nen hen menkam
 Alap mo jal zi mo kime
 lowehe gwék. Nen dekam
 Alap onakon langanak, sap
 dekam nëno mae mo lowe
 henna hen enlalana karek
 enna. ²² Hwëna angkam
 mes Kristus nësa Alap zère
 hon golëyaing gwéka, hen
 mes nësa golëumlae gwéka-
 Zen kim zi tangankam de
 tim niban nëno mae mo
 karek-kareksa dikim ngan
 gulsuzimdin hip tilkike.
 Zëno syala in kon zep Alap
 angkam nësa anakan enlala
 gwibirida gwé'ara, "Zen
 mes tangan ère mo nwenak

édakastil- san de ëkarek
 gwen srëm zini kiye." ²³ Zen
 in zep, Yesussu de taibliblan
 nakon bap nen ëbutehal
 gwen. Nen tatem zëwe en
 ëzauk gwen. Hen Zëbon
 en nen enlalasa anakan
 zon tasikin gwen, "Mensa
 engaya gwen hap dena nësa
 gu-gubiridaka, nen eiwa esa
 ulin." Nen kire enlalasa
 gol moko makan eiyas tan-
 ekakim ëëwak gwe srëm
 gwe-gwek. Sap e-en home
 ol dawemna insa laiblibik.
 Hwëna desa mes tingare
 lang san nol haladak, hen
 asa mes Bian Yesus dam
 tasiki- desa de golluwe gwen
 hapye.

*Paulus kim zère mo syala
 srip gulsuzimkike:*

²⁴ Zen in zep, aya-wal oso-
 wal, ëe ama isrip-sri gwe-
 gwe'an- ëe ansa karekna
 goltowe gwenanye. Èe sap
 asa jalom ëk tihinak awe
 gwë gwer. Sap ol dawemna
 insa nen laiblibik, ëe desa
 de golasas gwe-gwen jal
 habë awe gwë'an. Nen
 Kristen zini mese Kristus
 mo timnik bitì gwék, ëe
 zebë hen anakarekam dam
 gulsuk, "Èe kimë Kristus mo
 bose hap karekna goltowe
 gwe'an, zen san de Zën de
 hen etan goltowenna kiye."*

²⁵ Zep Alap asa tingare
 Kristen zini emsa de mas
 gwibirida gwen hap dam
 tasiki- em in zen hen Kristus
 mo timnik bitì gwékke. Hen
 ano syala, zen emsa de sowe
 henkam Alap mo olkam

* 1:18 1:18 Ef. 1:22-23 * 1:24 1:24 Kol. 1:18; 2Kor. 1:5

hleng sosubirida gwen hap. ²⁶ Ëe men dekamë emsa hleng sosubirida gwe'an, zen men desa orep tangan Alap nësa de ngaya tabin hip dena kalang gwe gukuke. Nëno mae mo auyan-azana, zen man sap desa de tame gun hup dei gwibik. Hwëna angkam Alap mes zëre mo hlil irin zini nëbe mae hap goltreizimki. ²⁷ Hen Zen man dwam gwe'ara-tingare zi ausu dikim anakan ëtawa gwen hap, "Zëre mo ngaya tabin hip de kalangna in, zen sërkam de hë'ho gwibin tanganna." Bol-zaun tanganna, Kristus Zen diki nëno mae mo enhonak Zen gwë gwen. Zen dekam tangane anakan tame ul gwenan, "Nen eiwa esa zëre mo ngatannak yaing gwer."

²⁸ Zen in zebë ëre mo wal bose walya ban Alap onakore enlala blalkam tingare zini anakan titi la gwibirin, "Karek san dep de orana insa baes ëblak. Kristus Zen Zen-ëngaya gwen hap de ora naye." Sap ano mae mo dwam gwibinni, zen tingare zisi de Alap zëre onak de tagal gulsunnuk anakan golëtrëblan hap, "An mes tangan Kristus hun de zeraha-en gwennak ëtatete gwek." ²⁹ Ëe, Paulus, zen in zebë tangan tingare ëre mo sasonkam alp gwe-gwenan. Hwëna ëre en tangan mo sasonkam homë. Hwëna Kristus abon zëre mo sërkam de sosonsa ing

gul sone gwenda.

2

¹ Aya-wal oso-wal, ëe ama em dikim ano syal hap denaka ëtawa gwen hap dwam gwe'an. Ëe syala dohon-hon tangannakë gol gwenan-Kolose hen Laodikiak de zini ebe mae hapye, hen tingare ahakore Kristen gwen zi hip men zen hen asa hla da srëm gwe-gwenanke. ² Ëe mae habë tingare ëKristen gwen zini ebe mae hap alp gwe-gwenan: Em dikim enho nakon ëtatete gwen hap, hen em dikim enaka de kwasang gwibirida gwenkam ëaha-en gwen hap. Zen dekam esa sul sonenkam anakan tame ul gwer, "Alap insa nër hom zëre mo ngaya tabin hip de kalangna nëp goltreizimki, zen hë'ho gwibin tanganna. Zëno ausuna zen kitak Kristus onak." ³ Sap Alap mo enlala blala hen kalangna, mensa zini sërkam dei gwibirin, desa Kristus hun de zeraha-en gwenkame tame ul gwenan.

⁴ Ëe mae habë desa ebe mae hap ale gulzim: Emsa de yasik tabin hip de zi boton ora san dep sil tibirhal srëm gwe-gwen hap. Yasik ta gwibin zini in mo ola sap zen dërek gwen, hwëna bahem desan ang ta gwen. ⁵ Ëe sap ebon mae homë gwë'an, hwëna ano enlalana san de eban mae de golëlowe henna kiye. Zep ëe ama tangan sam gwesik gwenan-

anakan de emsa salbirida gwenkam, "Zen dawemkam lowehe gwenan, hen Kristussu de taibliblannak tatem ezauk gwenan."

Kirekam de taibliblan nakon de Kristus hun zeraha-en gwen hap de ol:

⁶ Nen mese anakan ekira gwek, "Kristus Yesus, Zen eiwa ano mae mo teipsinni," zen in zep nen ki ealp gwegwen- dawemkam de Deban zeraha-en gwen hap. ⁷ Nen ki Yesus onak emas gwirin. Nere mae mo gwennak nen ki Kristussu gwëblan- san de ngirin gol tenya kiye. Desa de taibliblannak nen etatete gwe zahe gwenmen kirekam Epafras Bak emsa tawa ta gwibirkike. Deban nen ki Alap hap enho nakon dawemsa golbla tine gwen. ⁸ Dawem! Zi mana emsa zere mae mo yasik tabin sin dikim ang tan hap dahyo halank. Zen man zere mae mo tawa tabinni insa tim nul gwenan, "An enlala blala korena." Hwëna zen zi zere mae mo totore enlala yang tasin. Zëno mae mo tawa tabinni, zen auyan-aza mo ol aisili kon, hen okamana awe de teipsin dowaldowala korena. Kristus onakore naka hom.

⁹ Kristus sap zi tangankam hata zaka, hwëna Alap man tingare enho naban Kristus hon gwë gwenda. ¹⁰ Hwëna angkam hen kirekam Kristus nësa tingare enho naban golëgwë gwenda- nen an zene Deban ëraha-en

gwekye. Zen Zen- tingare teipsin-teipsin weny kon Teipsin Tangan naye, sap okamanak de weny kon, hen sap gulk de weny konye. ¹¹ Nen kime Kristus hun taibliblankam ëraha-en gwek, Zen dekam zep nëno mae mo enhonak anakan ale gulku, "An ëre mo dena." Nen dekam zebe hen enho nakon anakan eis gwibi'in, "Ano karek gol gwen timni an mes Kristus te-lidak sonnak goltiki." Yahudi zini kim to mipna blom dasik gwibirin, zen tahakam tim ensa wei-wei da gwibirin. Hwëna Kristus hun de zeraha-en gwenkam, zen dekam zebe enho nakon ëliwehe gwenan.* ¹² Sap nen kime Kristussu de taibliblankam baptis gwennak ang ta gwenan, dekam man anakan nwe-mase gwe-gwenan, "Nësa hen mes Kristus mae han apdekam kang nulnek." Hen Zen kim tin nikon ngaya gweka, dekam zep hen anakan nwe-mase gwe-gwenan, "Nësa Zen dekam golëngaya gweka." Zen kirekam nëbe mae hap lwa gwizim'in, sap nen ema anakan Alap mo sosonna laibli gwibi'in, "Zen eiwa mes Kristussu tin nikon ngaya taka."*

¹³ Orep nen Alap mo nwe-nak san de tok-tokna kiye. Sap nen dekam karek ensae syal ei gwibik, hen nëno mae mo enhonak dekam auhukama enlala en lwa gweka.

* 2:11 2:11 Gal. 5:24 * 2:12 2:12 Rom. 6:4

Hwëna angkam Alap mes nësa apdekam Kristus mae han ngaya tabirki- Desa kim tìn nikon ngaya takake. Zen Zëbon onakon Alap nëno mae mo karek-karekna totoresna nöp tap gulsuzimki.*
 14 Menkam nëno mae mo karek-karekna man ngatan zi mo langnak bukunak näit gwibik- tokonak de bonsa de äitbin makan. Zao hen man ale nul gwëk, "Kirekam de Musa mo olsa de gulmurun zini, kirekam de karektan." Hwëna nëno mae mo bon yala in kitak Alap hom gulku- Kristus hup de telidak sonnäk de makan gul irinkim. Deban zep Yesus goltilkì. 15 Sap Kristus kim telidak sonnäk tilki, Zen dekam zep hen dowal mo kigisa wal bose wal zeban tahalebin nika yal gul inekanakan dikim tìngare zi hip golëtreizimdin hip, "Zëno mae mo sosonna angkam hom tangan."

16 Zen in zep, zi de anakan emsa titi ta gwibinni,

"Em ba habe golsriwen tembanena insa olgwen gwibirin?"

"Hen golsriwen hona insa ba habe otde gwibirin?"

"Alap hap de yaklana insa em ba habe ang ta srëm gwe-gwenan?"

"Ben ëse hap de tembane yawalak em ba habe ang ta srëm gwe-gwenan?"

"Hari Sabatnak hen ba habe syal ta gwenan?" -

kirekam de emsa zi titi ta gwibinni, bahem salbirida gwen.* 17 Sap kirekam de golsriwenna in, zen Kristus de hatan srëmnake kirekam syal ei gwibik. Sap dekam namae kara ë gweblak. Zen in kitak san de honak de zëre mo au-ausa hla ta inenna kiye. Hwëna eiwa de tanganna, zen Kristus onake hla kul gwenan. 18 Anakan hen ki emsa yasik da gwibirin, "Alap mo dam taha nakore zi de nësa mas gwibiridan hap, tembanesana nen ki ëlwa gwen- dekam de blikip gwesibiridan hapye." Kirekam de zini anakan hen ki titi da gwibirin, "Eë kirekamë eisirkim hlauk. Ano eisiri an san nen ang tan." Hwëna em bahem desan ang ta gwen. Dawem! Zen mana ngatan zi mo lang san dep de orasa ebe mae hap gwa-gwa da gwizimnink, ki hwëna em molye zëwe dep de mire sigina lop laink. Kire zini waba hap zënaka boltere da gwibirin, hwëna zëno mae mo enlalana auhukama en nakorena. 19 Kire zini mes Kristus onak de ëmas gwirin nikon ësyalhe hanak. Hwëna Kristus Zen diki Zen Nola. Nen an tìngare Kristen zini san de zëno taha-tanana kiye. Zep Kristus mo timni, sap dan gaing nënna hen sana, zen kitak zëre mo sosonkam aha-ere timnik ësyal gwe-gwenan. Kristus mo timni in dekam zep mam gwe-

* 2:13 2:13 Ef. 2:1-5; 2:8 * 2:16 2:16 Mrk. 7:14-23; 1Tim. 4:1-5 * 2:19 2:19 Ef. 4:15-16

gwenan- men kirekam Alap Zëna dwam gwibi'irake.*

²⁰ Nen mese Kristus hun ëraha-en gwek, zep Zen kim tilki, Zen nëban mae apdekam golëjuweka. Okamana awe de teipsin dowal-dowala menkam man nësa dahalebik. Hwëna Kristus kim nësa golëjuweka, nen dekam zebe zëno mae mo tahalebinni in kon ëhil gwe hanak. Zep em ba habe etan yasik tabin sin de ang tan hap ëalp gwesik gwe'an?- okama ennak dep de anakare jalse gwen san de lwan dahan hapye:

²¹ "Ansa bahem twin gwibin."

"Ansa tangan bahem mae akasibin."

Ahaksa, "Bahem ansa olkun."

²² Hwëna okamanak awe de tembane nwe-masena, zen twinbinkim dekam zep jek-jak gwe-gwenan. Zep ba hap de kire hap etan jalse gwen ola mas gul gwen hap?! Zen auhu-kama zi mo jalse gwen. Alap onakore naka hom. ²³ Eiwa, auhu-kama zi mo jalse gwen ola insa zini man tim nul gwenan, "Nen eiwa nëre mae mo timkim de syal dohon-honna ansa syal gwe-gwibinkim esa Alap mo nwenak ëdawem gwer." Zen zep waba hap zëre mae mo timni karek da gwibirin-anakan de tim gunkum, "Ëe an dekam Alapsaë blikip gwesibli'an." Zep kirekam de yasik tabinni insa man tim nul gwenan, "An enlala blala korena." Hwëna

zëno mae mo syala in waba hap! Zini men zen sap desan ang ta gwenan, hwëna zëno mae mo auhu-kama holehlena hom kim tap gwegwizimnin.

3

Anakare enlala naban de lowehe gwen hap de ol: "Ano angna zen awe hom. Zen ngatan zi mo langnak gwë'ara."

¹ Zep nen mese Kristus hun de zeraha-en gwenkam zëno timnik bitï gwek. Zep man nwe-mase gwe'an: Kristus kim tilki, Zen nëban mae golëjuweka. Hen Zen kim etan ngaya gweka, hen ngatan zi mo lang san dep kim sewe seka, nësa dekam zep hen golësesek gwe seka. Zen in zep, nen anakarekam ëenlala gwegwen, "Ano angna, zen awe hom gwë'ara. Zen ngatan zi mo langnak gwë'aramen zao Kristus Alap mo dam taha nakon teipsinkim nikin'irake." ² Zep nëno mae mo enlalana dikire gulk de lang ennak ëdohon gwekmen zëwe hen nëno mae mo angna ëgwë gwe'anke. Okamanak awe bap zen. ³ Okamanak awe, nen toktok makare nike lowe he'an. Sap nëno mae mo angna Kristus angkam Alap zëre onak golëlowehe gwe'aramen zëwe enho aha-erekam Alap zëre han ë gwe'arake. ⁴ Nëno mae mo eiwakam de angna, zen Kristus onak. Zep Alap kim de Kristussu tingare zi hip

zertreizim'inka, nen hen
dekam zëve! Hen nen
dekam teipsin-teipsin zi
mo kim esa Kristus mo alp
nakan zëre mo ngatannak
hen lowehe gwer.

⁵ Zen in zep, ere mae mo
auhu-kama tim nikore hole-
hlena emki gwirsik irin-
anakarena,

kahalo gwen hap de hole-
hle,

wesya de lirak oson hap de
hole-hle,

swi enkam de gwë gwen hap
de hole-hle,

aha karek maesa de gon hap
de hole-hle,

hen te-ala beya gwen hap de
hole-hle naye.

Te-ala beya gwen hap de
hole-hlena in, zëno nwe-
masena apdenak- yang tasin
dowalsa de boklesa kom so
gweblan nabanye. Sap te-
ala beya gwen hap de en-
lalakam de gwë gwenkam,
dekam hwëna Alapsa lip
sane ë gweblanan. ⁶ Zen

kirekam zini karekna nulin
halasen gwenan, hwëna zen
dekon zep Alap mo jala oka-
manak de hatan hap golek
de gwe'an. Zini men zen
kirekam Alap mo dwam
gwibin srëm san lowehe
gwenan, Zen dekam sa timb-
was tabir zira. ⁷ Nen hen
menkam kirekame lowehe
gwek. Nësa hen dekam
kirekam-kirekam hole-hlena
in zen hule gwek. ⁸ Hwëna
angkam nen ki nëre mae mo
kirekam-kirekam hole-hlena
insa hiri gun-

wal bosyansa de u sal-sal
gweblan,

husus gweblan,
lamang tan,
wakwak tan,
hen nop-nop gweblan mae
naye.

⁹ Nëre mae mo Kristen bose
walya bap nen boton ta
gwibin. Sap nen mese
nëre mae mo ëpba kirekam-
kirekam naban hole-hle na-
ban baju ëpbasa de hiri son
makan hiri osok. ¹⁰ Dekam
zebe hwëna ngatan zi mo
langnak dep de enlala ësena
baju ëse mo kim alala lak.
Nen angkam san de aha
zi, ësena. Alap men Zen
nësa yang tabirki, Zen man
etan nësa ëse ta gwibirida-
zëre mo kim dikim ëliwehen
hap, hen zënaka dikim hli-
hli tasin hip. ¹¹ Zep nen
an angkam san de ëse yang
tabinni kiye. Zep kire
zini zen bëjen etan zënaka
anakan klis gul gwen:

"An Yahudi zi."

"An Yahudi srëm zi"

"An to mipsa de blaonsub-
lunna."

"An kire srëmna."

"An aha zi ausu nakore zi."

"An kareksa de gol gwen zi
ausu nakore zi."

"An zi mo tana iltikinnik de
babu gwen zi."

"An kire srëm zi."

Sap nen an kitak Kristus hun
de zeraha-en gwen zi, hen
Zen angkam nëno mae mo
enhonak gwë gwe'ara.

¹² Zen in zep, nen Alap
mo hlil irin zi mo kim nen
lowehe gwen. Sap nësa
mes zëre han dikim zeraha-
en gwen hap ngan tasi-
birki. Zep nen an zen-
Zëno kwasang gwibiridan

wenyaye. Zep nen ki nère mae mo lowehen ësena insa pakean èse mo kim alala ta gwen- anakarekam de lowehe gwenkam,

dawemsa hen kwasang-kwasangsa de tingare zi hip gol gwizim-dinkim,

enlala betekkam de lowehe gwenkam,

tingare zisi de sae-sae enkam golèlowehe gwenkam,

hen tatem de èzauk gwenkam.

¹³ Jala bap nen lam gul gwen- dekam de hwè-hwèkam nènaka kareksa gol gwizimdin hipye. Hwèna nen ki hwè-hwèkam kwasang tola ban karekna insa eititi gwe-gwibin. Sap Alap mes Kristus mo kwasang-kwasang nakon nènò mae mo karek-karekna eititi gwibir-zimki, zep nen hen diki kirekam nen eititi gwe-gwibin.

¹⁴ Hwèna bol-zaun tanganna, nènaka nen kwasang gwibirida gwen. Zen san de tak èsesa de daunnu kiye- pakean ësena insa dikim jak sosun hup. Zen dekam tangan esa aha-ere enlalakam lowehe gwer.

¹⁵ Sap Alap mes nèsà kwang guludaka- Kristus mo timnik de bitì gwenkam dikim èaha-en gwen hapye. Zen zep Kristus onakore aha-ere enlalakam de lowehe gwen hap dena in, dikire nèsà enho nakon irik gik. Deban Alap hap nen dawemsa golbla tine gwen.

¹⁶ Kristus hup de ol dawemna dikire nènò mae mo enhonak dawem enkam sa gwék. Hen tingare Kristus onakore enlala blalkam nen nènaka tawa ta gwibin, hen dawem san dep nen dekam nènaka titi ta gwibin. Hen Alapsa nen enho nakon terya ban isrip-sri gwe-gweblan- sap Alap mo èbpa ola kore tèrkam, Kristus hup de tèrkam, hen sap Alap mo Enho nakore tèrkam. ¹⁷ Nènò mae mo lowe henna, sap syala hen ola, dikire Bian Yesus mo bose ensa dikim teip gulsuk gweblan en hap lwa gwék. Hen deban Bian Alap hap nen dawemsa golbla tine gwen- Kristus insa dawemna nèbe mae hap gol gwizimnirake.

Aha-ere golak de Kristen zi kirekam zènaka golèlowehe gwen hap de ol:

¹⁸ We walya, emki ere mae mo zi walya blikip gwe-sibirida gwen, sap Kristen we wal hap zen kirekam dakastilzim'in.

¹⁹ Zini, emki ere mae mo we walya kwasang gwibirida gwen. Jal-jalkam bahem golèlowehe gwen.

²⁰ Walasna, ane-bia mo ol san em ang ta gwen. Bian Alap dekam sa hen emsa sam gwesibiridala.

²¹ Bi walkam dena, ere mae mo walasna bahem u sal-sal ta gwibin. Ki hwèna enlala nik sa èdowe hana gwer.

²² Zi mo tana iltikinnik de èbabu gwe-gwen wenyaya,

ere mae mo okamanak de zi bina in mo ol san em ang ta gwen- sap zen de emsa kara ta gwennak, hen sap kara tan srëmnak. Hen tingare enho naban em betek gwibirida gwen. Sap em dekam ere mo eiwakam de zi bina Bian Yesussue hen blikip eisik gweblanan.

²³ Zep banakare maesa de syal gwibinkim, tingare enho naban em anakare enlala naban syal ta gwen, "Ëe an zisi homë babu gwebla'an. Hwëna Bian Yesus mo abe hap de dwam gwibir-blinna, zen ère mo zi bina an, zëno ëk nakon sa wet so gwer." ²⁴ Zen kire enlala naban em syal-syalkam syal ta gwen, sap ena anakan tawana, "Zen diki Bian Yesus sa ère mo syal eini ap golblala- Zen kim zëre mo hlil irin zi hip de hamal gulzimdinni insa golzim'inkaye." Eiwa, Zen Zen en tangan emsa bi gwebla'ara. ²⁵ Hwëna emki èenlala gwen: Men zen karekna nol gwenan, Alap sa etan zëre mae mo karek gon jam enkam karek tabiri- sap bose nabare wenya, hen sap bose srëm wenya. Alap hom ahakore en naka auhu-kama zi mo kim golëake gwenda.

4

¹ Men zen aha zisi bi neibirida gwenan, emki ere mae mo tana iltikënnik de lowehe gwen zisi

enlala dam-dam enkam golëlowehe gwen, hen zëno mae mo tahalhasa emki sul sone gwizimdin. Sap ena hen mes-em ètawa gwëk, "Asa de bi gweblan Zini hen kike- men Zen ngatan zi mo langnak gwë gwendaye."

Aumwa hap de titi tabin ol:

² Alapsa em gu sonebla tine gwen. Hen salok-salokkam lowehe gwëk-ekakim anakare enlala naban lowehe gwëk, "Nen ki kire hap Alapsa abe tan." Hen deban dawemsa Bian hap olbla tine gwëk. ³ Abe mae hap emki hen abe ta gwen- orasa dekam ap kles tyasik gwizimki, èe akakim Kristus hup de ol dawemsa * aha zi hip sowe henkam srip ulsuk gwizimk, èe in zep de jal hap bwinak awe gwë'anke. ⁴ Zep abe hap emki hen anakan abe ta gwen, "Zen diki dam-dam enkam zen srip gulsuk gwizimdin." Sap Kristus Zen kire hap asa dam tasiki.

⁵ Em de Kristussu de taibliblan srëm zi niban golëlowe henkam, dekam enlala blala ban em golëlowehe gwen. Hen Alap de ebe mae hap Kristus hup denaka dikim srip gulsuzimdin hip orasa kles tyasik gwizimdin, desan en em ang ta gwen. ⁶ Hen emki dawem enkam de ding

* **4:3** 4:3 Mensa ayatna awe "Kristus hup de ol dawem" kam li nul sonek, Paulus "Kristus hup de ol aning gun" kum ale gulku. Desa de dam gulsun hup, emki hlaun Kol. 1:26-27, hen Kol. 2:2nak.

gul gwizimdin hip äalp gwe-gwen. Eno mae mo ol toranna, kwasang naban zen lwa gwen, hen zen dërek gwe-gwen.

Mae hap de ol: Paulus mo wal bose walya dekam kirekam lowe he'ak.

⁷ Ëe suratna ansa nëre mae mo osona Tikikus Bak honë ebe mae hap gol sonezim'in. Zen ano dang tüninak de syal bose, hen zen taibliblan tanganna. Tingare abe hap de ola, zen zen sa emsa tonbirida zala. ⁸ Zen in zebë ebon mae osan zer sonek- zen de eno mae mo enlalasa së ta sonezimzin hap, zëbon onak de abe mae hap de olsa ësane gwenkam.

⁹ Kolose ere kore walya Onesimus Bak, zen hen sa ang gwebla zala. Zen hen nëno mae mo dang tüninak de oso, hen taibliblan tanganna. Zi darena in zen sa kitak abe hap dena emsa anakan lonbirida zala, "Paulussu angkam kirekam në gwebla'an."

¹⁰ Aristarkus Bak, men debanë bwinak awe ë gwe'an, dawem ensa ebe mae hap gol sonezimki. Barnabas Bak mo näimlina Markus hen dawem ensa ep gol sonezimki. Markus hup de ola mensaë nonol emsa gu sonebiridak, zen desan em ang tan: Zen de ebon mae hata zankam, emki dawemkam dokwak tan.

¹¹ Hen Yesus Bak, aha bosena Yustus, zen hen dawem ensa ebe mae hap gol sonezimki. Yahudi zi ausu nakore ëKristen gwen

dan-ahare zini in, zen zen en ano tahana ap trï noso gweblanan- Alap mo irik gin hip de ol dawemsa de golasas gwe-gwennakye. Zen zen asa dawemkam tatete da gwenan.

¹²⁻¹³ Hen ahana Kolose ere kore walya, Epafras Bak, zen hen dawem ensa ebe mae hap gol sonezimki. Zen hen Kristus mo nganak de syal gwe-gwen zi dawem tanganna. Zen enho zon tasik gweblankam ebe mae hap Alapsa abe ta tine gwenda- em dikim Kristussu de taibliblannak tatem ëzauk gwen hap, hen Alap mo dwam gwibin sin dikim ëtal gwesin hip. Zen kirekam zausun srëmkam ol gu sonenkam emsa alp gwibirida gwenda- sap Laodikiak de zini, hen Hiyerapolisk de zi. ¹⁴ Ano mae mo dokter dawemna, Lukas Bak, apdekam Demas Bak han, dawem ensa hen ebe mae hap ol sonezimki.

¹⁵ Laodikiak de ano mae mo aya-wal oso-wal hap emki hen ano mae mo dawem gol sonenna ansa ayang gulzimdin. Hëndep Nimfa Bak hap hen ayang ul-bik, hen tingare Kristen zini men zen zëno golak tagal gwe-gwenanke. ¹⁶ Em kim suratna ansa tingare Kristen zi mo inik baca ulsuk, dekam hwëna Laodikia san dep ol sonek- zao de zi deka hen baca nuk. Ëe mesë hen aha suratna Laodikiak de Kristen zi hip gol sonezimk. Zen kim hen desa ebe mae hap ayang nul sonezim'ik,

desa hen tagal gwennak
 baca uk. ¹⁷ Hen Arkipus
 Baksa anakan enblak, “Èbe
 hap mensa syala Bian Yesus
 wei yul soneblaka, dawem
 enkam de sul sonek.”

¹⁸ Aumwa hap de ola ansa
 ère mo tahakamë ep ale
 gulzim'in: † Èe, Paulus,
 dawem ensa ebe mae hap
 gol sonezim'in. Èe ama etan
 emsa enlala sobirida'an: Èe
 awe tahalen nikë jalom ëk
 tihinak gwë gwe'an!

Bian Alap mo kwasang-
 kwasangna dikire ebon mae
 onak lwa gwek!

† **4:18** 4:18 Suratna an, aha zi Paulus mo olsa ale gulzimki. Hwëna aumwa hap de ol ensa, Paulus zëna ale gulku.

Paulus mo surat Tesalonikak de Kristen zi hip

¹ Suratna an kitak de Tesalonikak de Kristen zi hip, Bian Alap ne Teipsin Zini Kristus Yesus nik mo bi eibiridan wenyha kip,

Paulus, Silas, hen Timotius mae onakon:

Dawem! Diki Alap Zën sa kwasang-kwasang zemka mamkam ebe mae hap gol gwizimdi. Hen nen zëno taha terenak esa lowehe gwer.

Mae hap de ol: Tesalonikak de zini dawemkam ëKristen gwek.

²⁻³ Aya wal oso wal, ëe henhenkam ebon mae onakonë dawemna Bian Alap hap olbla tine gwenan. Eno mae mo bosem-sesa de gubin nibanë etan-etankam anakan en sone gweblanan,

“Bian, ëe dawemsa ebe hap ol gwebla'an, sap Tesalonikak de zini zëre mae mo Bian Yesussu de taibliblansa dawemkam aha zi hip noltrei gwizim'in, hen zëno mae mo kwasangna mes aha zisi de mas gwibirida gwenkam wet sozimk. Hen zen Kristus de lwahal zannak dep dawemkam kara në gwebla'an, in zep tatem ëzauk gwe'an.”

In zebë kirekam nëre mae mo Bian hap dawemna ebon mae onakon ol gweblanan.

⁴ Aya wal oso wal, ëe orep mesë anakan dam ulsuk, “Alap man emsa kwasang gwibiridaka, in zep hëndep emsa hlil inki.”

⁵ Sap ëe kimë ol dawemkam emsa tawa la gwibik, em mese dekam anakan dam ulsuk, “An totore olsa hom. An Alap mo ol, sosen tanganna.”*

Dekam zep hen Alap mo Enhona ebon mae ing gwe heka, in zep ola in eno mae mo enhonak dawemkam saltik. Ena hen tawana: Èe men kirekamë ebon mae onak ënaka ërak makan kang ul gwekye.

⁶ Zep em dekam zebe Bian Yesus mo ërak san, hen ano mae mo ërakna in san ang tak. Em hen aha zi hip ere mae mo Alapsa de taibliblanna ema oltrei gwizimk. Zao zep hen emsa Desa de taibliblan srëm wenyik sërkam karek da gwibik. Sap man ki emsa neibirida gwek, hwëna em home dekam Yesussu de ang gweblan hap baes tak. Sap Alap mo Enhona man ebon mae isrip-srina ing gul sone gwizimki, zebe ola insa dawemkam urensik gwek.* ⁷ In zep Makedonia hen Akaya mo langnak de Kristen zini ebon mae onakon anakan hla nul gwek, “Kristen zini diki kirekam zëre mae mo eini noltrei gwizimnin.” ⁸ Bian Yesus onakore ol dawemna insa dekam zep ebon mae onakon Makedonia hen Akaya san dep nolteisik. Hwëna

* 1:5 1:5 1Kor. 2:4-5 * 1:6 1:6 Kis. 17:5-10

desan en hom. Tingare zi-ë zi-ë san eno mae mo Alapsa de taibliblanna insa mes nolteisik. Zep ëe etan enda kore zisi asa anakan gubiridal?— “Zen mes dawemkam ëKristen gwëk.”⁹ Sap ëe kimë desa olëtowe gwenan, zen man kitak asa anakan aïsïl neibirida gwenan, “Tesalonikak de zini dawemkam emsa dokwa-kwak nuk. Zëre mae mo ensasa srëm dowal yang tabinni dekam zep hli nulidak. Dekam zep hwëna Ngaya Zini eiwa de Alapsa betek nëblak.”¹⁰ Zen man hen asa nenbirida gwenan, “Tesalonikak de zini dawemkam Yesussu lwahal zannak dep kara në gweblanan.”

In eiwa, aya wal oso wal, sap Alap eiwa tïn nikon Tane zemka ngaya taka, zep Zen eiwa ngatan zi mo lang nakon sa nësa kwang guluda hala- nen de Alap mo jalsa okamana awe hlaun srëm hap. Sap Alap mo jal de okamanak hatan hap dena man tangan golek de gwe'an.

2

Mae hap de ol: Paulus mae kim Tesalonikak de lowehe gwennak ërak makan zënaka kang nul gwëkke.

¹ Aya wal oso wal, ena tawana: Ëe waba hap homë ebon mae yaïng gwëk. ² Ena tawana: Ëe kimë nonol Pilipik yaïng gwëk, zen man tangan asa karek da gwibik

hen lamang da gwibik. Eno mae mo ënak hen man sap asa jalse neibirida gwëk. Sap eiwa kirekam, hwëna nëre mae mo Alap abe mae hap enlala tatetena zer gwizimki. In zebë udobe naban Alap onakore ëngaya gwen hap de ol dawemna inkam emsa lonbirida gwëk.* ³ Zep ëe emsa de yasik tabin hip homë yaïng gwëzak. Aha enlala aning tan naban homë yaïng gwëzak- boton olsa de tawa ta gwibin hip. ⁴ Hwëna ëe an Alap mo taiblibiridan zië yaïng gwëzak- ëngaya gwen hap de ol dawemsa de ebe mae hap ayang gul gwizimdin hip. Sap ëe zi de asa sam gwesibiridan hap homë syal ta gwenan. Hwëna Alap, men Zen zi mo enhona karatda ta gwibir-zimnira, Zen en de asa sam gwesibirida gwen habë syal ta gwenan.*

⁵ Ena tawana, hen Alap mo nwenakë emsa gubirida'an: Ëe ëre mae mo timsi de ngalap gwibin hip de enlala naban homë yaïng gwëzak. Ëe u siwen enlala naban homë emsa anakan bën-jana la gwibik, “Ano tawa tabinkim mese ëei gwer, zep angkam kire-kiresa em ap kap tazimdin.”* ⁶ Ëe ebon mae onak ëre mae mo bose dikim mam gwen hap homë syal ta gwëk- sap eno mae mo nwenak, ahaksa aha zi mo nwenak.

* 2:2 2:2 Kis. 16:19-24; 17:1-9 * 2:4 2:4 Gal. 1:10 * 2:5 2:5 Kis. 20:33-35

Ëe an sap Kristus mo dam tasibin zi, zep sap amaka dekam emsa abe mae hap de ba maesa kap ta gwizimdin hip abe la gwibik. Ëe hwëna homë. ⁷ Ëe hwëna ol dawemna inkamë dawem enkam emsa laizi gwibik-men kirekam an wal zem walas zemka momkam daizi gwibirinke. ⁸ Ëe sap Alap onakore ol dawem enkam de emsa tawa ta gwibin hibë yaing gwezak. Hwëna ama tangan emsa kwasang eibirida gwëk, hëndep zebë emsa de mas gwibiridan hap ëre mae mo timni isrip-sri naban sosok la gwibik.* ⁹ Aya-wal oso-wal, ena tawana: Ano mae mo danna te-ala hap de syalak zep hen ësin gwe-gwek- sap yaklam, sap kam. Ëe mae habë ëre mae mo syala insa ol gwëk: Dekam de Alap onakore ol dawemna insa totoresa ebe mae hap gol gwizimdin hip, emsa de dohon-hon ta gwibin srëmkam.

¹⁰ Nglinak de gwë gwen Zini Alap mo nwenakë emsa gubirida'an- ena men kirekame asa kara la gwibikke: Ëe ebon mae onak enlala lalakkamë hen damdam enkamë lowehe gwëkenho kles gwesin srëmkam. ¹¹ Sap em tawana: Ëe bi zik de walas zemka alp gwibiridan mo kimë emsa olëlowehe gwëk. ¹² Ëe zebë aha-en aha-enkam ebe mae hap ol zim-zimni ol gwizimk. Em kime karekna

oltowe gwëk, ëyë hwëna eno mae mo enlalana tatete la gwizimk. Hen eno mae mo lowehen dikim Alap mo nwenak dakastin hip ama emsa titi la gwibik. Sap Alap Zëna man emsa zëre mo irik ginnik dikim biti gwen hap kwang guluda'ara- hen zëre mo sërkam de ngatannak dikim lowehe gwen hap.

¹³ Ëe hen ama ebon mae onakon Alap hap dawemna mae hap olbla tine gwenan: Sap em kime abon mae onak Alap mo ola ësane gwe-gwek, em dekam zebë hëndep anakare enlala naban kyang-kyang ulsuk, "An eiwa Alap zëre mo ol. Auhu-kama zi mo olsa hom."* Sap em mese ola insa kirekam laiblibik, in zep ola in eno mae mo enhonak syal gwe-gwenan. ¹⁴ In zep, aya-wal oso-wal, em Yahudi mo langnak de Kristen zi mo kim lowehëk. In kim ahakore Yahudi ëKristen gwëk, hwëna Yahudi bose zem dekam man karek da gwibik. Emsa in zep hen kirekam karek da gwibi'in- ere korena men zen ëei gwe srëm gwe'anye. ¹⁵⁻¹⁶ Sap Yahudi zini, zen kirekam ëgwë gwenan. Zen orep Alap mo olsa de ayang gul gwen hap de zini man damera gwëk, hëndep Yesussu dak, dekam zep hen asa nëralsa sone gwibik. Zen zep hen asa angkam anakan tru-tru nul gwizimnin, "Em bahem

* 2:8 2:8 Yoh. 10:11 * 2:13 2:13 Gal. 1:11-12

Yahudi srëm zini ola inkam tawa ta gwibin.” Zep zen in man ënwe-mase gwe'an-tïngare zi mo jal zi. Sap zen ëngaya gwen hap de ol dawemna insa man tru-tru nul gwizimnin. * Zen dekam zep zëre mae hap de karekna bwang nulsukse gwenan, hëndep angkam Alap de heip gun hup dena mes tangan golek de tabir.

Mae hap de ol: Paulus man tangan Tesalonikak de Kristen zi niban de etan golëtowen hap dwam gwe-gweka.

17-18 Aya wal oso wal, nen ein tangane ësyawek, zep ano mae mo enlalana nama ebon mae onak lwa gwe'ara. Ëe ama eis gwibi'in, “Ano mae mo walasna angkam kwasap walas mo kim lowehe gwe'an.” In zebë sap etan-etankam emsa de duwebiridazan hap ëakasik gwek. Hwëna dowal mo kigi asa tru-tru gul gwizimki. Ëe an Paulus, ëe ama sap etan-etankam emsa de duwebiridazan hap akasik gwek, hëndep zebë aumwa hap Timotiussu emsa de amjanbin hip zer sonek. 19 Sap em in zen tangan- ano mae mo isrip-sri gwibiridan wenyaye. Nëno mae mo Teipsinnï Yesus in kim de lwa ha'an zaka, ëe dekam asa emsa isrip-sri naban zëbe hap anakan olëtrëblal, “An zen- ano mae mo

syal gwibinkim de Emsa taïbliBlan wenyaye!” Ëe zep asa hwëna Yesus onak hë'ho gwibinni hla kul.* 20 Zep em in ano mae mo hë'ho gwibin wenyaya hen isrip-sri gwibiridan wenyaya zen tangan.

3

1-2 Aumwa hap ëe anakanë ëenlala gwek, “Ëe banakan asa ëgwër- Tesalonikasa de amjanbin srëmkamye?” Dekam zebë ola anakan aha-en uk, “Timotius em neik song gwe. Ëe Silas han ëna Atenak asa ër.” Dekam zep hëndep nëre mae mo osona in emsa amjanbir zika. Zen hen Alap mo nganak de syal gwe-gwen zi- Kristus hup de ol dawemsa de gol halada gwen hap dena. Ëe mae habë ër sonek- zen de emsa Yesussu de taïbliBlannak de tatem ëzauk gwen hap dena kim titi ta gwibin hip. 3 Ëe mae habë emsa ngalap eibirida'ak, “Yesussu de taïbliBlan nakon mana etan lwanda halank, sap nësa man angkam karek da gwibi'in.” Ena tawana: Nësa de kirekam karek ta gwibin hip dena mes ki Alap mo kalang gwe gunnuk lwak.* 4 Sap men kime apdekam lowehe gwek, ëe hen mesë dekam kirekam emsa enbirida gwek, “Nësa sa karek da gwibir.” Hen ena tawana: Zen mes ki hëndep kirekam lwak. 5 Zep

* 2:15-16 2:15-16 Kis. 2:23; 9:23-29; 13:45-50; 14:2-5; 14:19; 17:5; 17:13; 18:12

* 2:19 2:19 Plp. 2:16; 4:1; 2Kor. 1:14 * 3:3 3:3 2Tim. 3:12; Kis. 14:22

ëe Paulus, ëe homë enlala nakon emsa sëwe hebirida gwek, zen in zebë hëndep Timotiussu ebon mae osan dep zer sonek- dekam de emsa tawa gwibiridan hap, "San ha nama Kristussu de taibliblannak tatem ëzau'un?" Ëe ama emsa anakan ngalap gwibiridak, "Men zen nësa golëliwenda gwenda, san ha zen mes aha ora san dep sil tibir halka? Ki ëe waba habë dan-sin niban syal eibirida gwek."

Mae hap de ol: Timotius kim etan Tesalonikak de zi hip dena tonzim zikake.

⁶ Hwëna Timotius mes nër hom ebon mae onakon lwahal zaka, hen zen mes ebe mae hap de ola isrip-sri gwibin tangan naka asa anakan tonzim zika, "Zen nama Yesussu de taibliblannak tatem ëzauk gwe'an, hen zënaka man kwasang neibirida gwenan. Hen zen nama nësa zolan-zolan neibirida gwenan, hen nësa de etan golëtowen hap enlwan neibirida gwenan-nen men kirekame hen desa de hlauludan hap ëenlwan gwe-gwenanke." ⁷ In zep, aya-wal oso-wal, ëe kimë kirekam Silas han sane ëk, ëe dekam zebë enlalana oto eisik. Zep angkam ëe sap asa karekna oltowe gwer, hen zini sap sa asa karek da gwibir. Hwëna em de nama Yesussu de taibliblannak tatem ëzauk gwenkam, ëe ama tangan ësam gwe'si'in. ⁸ Zep angkam enlala nakon mesë tangan ësëweher, sap em namae Bian Yesus

onak tatem ëzau'un. ⁹ Zep ëe kimë Alapsa en sone gweblanan, isrip-srina ebon mae onakon zebë sërkam eis gwibirin. Ëe zebë Alapsa isrip-sri ëbla tine gwenan. ¹⁰ Zebë hen enlala zon tasiblin naban kam denaban yaklam denaban abe la tine gwenan- dekam de eban mae etan golëtowen hap, hen dekam de etan emsa dawem enkam Yesussu dikim taibliblan hap de-nakim titi ta gwibin hip.

Paulus kim Tesalonikak de Kristen zi hip Alapsa abe takake:

¹¹ Diki Eirzi-Bia Zën sa orana abe mae hap kles ya-sizimdi- emsa dikim amjan-biridan hap denaye. Ëe zebë anakan Biansa abe la tine gwenan,

¹² "Bian men kirekam Ena Tesalonikak de zi hip de kwasangna ano mae mo enhonak dohonse gul gwizimki, Emki kirekam etan zëno mae mo enhonak syal gwe-gwen- zen dekakim zënaka dawemkam kwasang neibirida gwek, hen ëKristen srëm zi hip dekakim hen kwasangsa noltrei gwizimk. ¹³ Bian, zëno mae mo enhosa emki tatete ta gwizimdin-zen dekakim enlala kles gwesin srëmkam hen enho lalakkam lowehe gwek, hen zen dekakim ano mae mo Teipsinni Yesussu dawemkam nërtowek, Zen de ngatan zi mo lang nakon zëwe de wenya ban golëlwan dahal zannak."

4

Kristen zi de kirekam lowehe gwen hap de ol:

1 Aya-wal oso-wal, ë Kristen zi dikim Alap mo nwenak ësam gwesin hip dena mesë emsa tawa la gwibik, hëndep em mese desan ang tak. In zebë etan Teipsin Zini Yesus mo bosekam emsa titi labi'in-em dikim kire syalsa etan esek gulse gwen hap. 2 Sap Kristen zi mo kirekam de lowehen hap de ola mensaë Bian Yesus mo bosekam ayang ul gwizimk, ena namae desa enlala ei gwibi'in. 3 Zep Alap mo ebe mae hap de dwam gwibinni, zen em dikim enho lalak enkam lowehe gwen hap, hen ëkahalo gwe-gwensa dikim baes tan hap. 4 In zep zikim dena, em ere mae mo wanga tēbolena enho lalakkam olēinik gwe-gwek, aha zi mo bi gwibin nika ekakim nwe enkam hla kulsuk gwek. * 5 Bahem ere mae mo hole-hle san ang ta gwen- men kirekam Alapsa de tame tan srēm zini ëgwë gwenanye. 6 Zi bose uk mo dobe jopnak bahem ake anen, hen bahem ap son. † Kire zini Bian sa kareknak kang gulu- men kirekamë hamal hap emsa

enbirida gwekke. 7 Sap Alap hom nēsa anakan gubiridaka, "Em kahalo sosonkam lowehe gwek." Zen diki enho lalak enkam de lowehe gwen hap nēsa gubiridaka.* 8 Eë ansa emsa tawa labi'in, zen ère mae mo olsa hom. Zep men zen de ola ansa baes neibi'ik, ki zen mes Alap, men Zen zère mo Enhona zer gwizimnira, zēno ola baes gwibirida.

9 Angkam ëe sap Kristen bose wal omka dikim kwasang gwibirida gwen hap denaka amaka ale ulzim'in, hwēna Alap Zēn mes ki kire hap dena ebe mae hap golzimki. 10 Ere mae mo kwasangna mese ki oltrei gwizimk- tīngare langna Makedoniak de ere mae mo Kristen bose wal hap. Hwēna aya-wal oso-wal, ëe ama emsa titi labi'in- em de ere mae mo kwasangna insa etan esek gul kinī gwen hap.

11 Emki ëalp gwe-gwen- enlala sēsekkam de lowehe gwen hap. Aha zi mo syalak bahem enaka golēngewenda gwen. Hwēna diki e-en em ere mae mo syalsa gol gwen- men kirekamë emsa enbirida gwekke.* 12 Dekam Kristen zini nēno mae mo bosena sa

* 4:4 4:4 Yunani olkam wanga tēbole hap dena "botol" kam ale nuk. Yunani olkam zen kirekam nolzabe gwek- in kirekam hen Orya olkam wanga tēbolekam olzabe gwenanke. Hwēna Yunani olkam aha dam gulsunnu hen ki. Zen a kirekam moye: Em dawemkam we walya ban de enho lalakkam ën hap denaka tame uk- dekam de aha zi mo bi gwibin nika nwe enkam hlalsuk gwen hap. (1Kor. 6:12-20) † 4:6 4:6 Paulus mae mo langnak dobe jopna hom, hwēna Orya ol zini kirekam gulk sun ola nablon gwenan- anakare hap, "Wal bose omka bahem we walya kon yane-ne tan." * 4:7 4:7 1Ptr. 1:15-16

* 4:11 4:11 2Tes. 3:10-12

aha zi mo nwenak dawem gwer, hen nen dekam aha zisi molye blol eibirida gwek.

Bian Yesus de etan lwa halzan hap de ol:

¹³ Aya wal oso wal, ëe homë em de anakan tame gun srëm hap ëdwam gwe'an, "Nëno mae mo Kristen wal bose walya men zen juwenkam ëteingir gwe guk, zen banakan sa ëgwër?" Sap ëKristen gwen srëm wenyä, zen iye zik de tinkim karekkam halahla neibirida gwenan, sap zen hom Yesussu enlalana anakan zon dasik gweblanan, "Zen sa desa ngaya tala." Hwëna ëe homë ki ëdwam gwe'an- em de hen kirekam ëgwë gwen hapye.

¹⁴ Sap nen mese anakan ëtäiblik, "Yesus sap mes tilki, hwëna man etan ngaya gweka." In zep nen hen anakan ëtäibli'an, "Yesussu de täibliblan wenyä men zen juwenkam ëteingir gwe guk, Yesus kim de etan lwa ha'an zaka, Alap sa desa Yesus onak dep tagal gulsulu." ¹⁵ Ëe in zebë Bian Yesus mo ola, etan de nësa tagal gulsuzun hap dena, ebe mae hap ayang gulzim'in: Yesus de etan lwahal zankam, nen an zen nama ngaya wenyä lowe he'an, nen bëjen nen juwenkam de teingir gwe gun wenyä insa ngatan zi mo lang san de sesek gwe senkam ngip guludan.

¹⁶ Dekam Alap mo dam taha nakore zi mo teipsin nik sa ol mamkam takenbirida zala, ki esa ngatan zi mo lang nakore sramin aukuna ësane gwer. Zen dekam sa nëno mae mo Teipsinni Yesus Zëna butnak dep ati gwe ine zala. Desa de täibliblan wenyä men zen juwek, zen dekam sa nonol tim ëse naban luk tal. ¹⁷ Ki sa hwëna apdekam ngaya wenyä nëban mae ngli san dep lup gul ane hala- dekam de zë zëre han zertowehan hapye.* Zen dekam sa zë hëndep denaban nësa golëlowehe gwera. ¹⁸ Zen in zep, emki kirekam enlalana enaka së ta sone gwizimdin.

5

¹⁻² Aya wal oso wal, em mese sap Bian mo hatan hap de yaklana anakan ëtawa gwek, "Zen kam de sowë zi mo kim sa nëp lwazim."* Zep ëe bëjënë emsa anakan gubiridan, "Yaklana dekam sa hata zala." ³ Zëno hatan hap denak kim de golek de gwe'ak, dekam zini sa ëkil gil gwer, "Langna an airis ki lwa gwe'an- umlae enkam." Hwëna zen kirenak sa mumuk ennak Alap mo langsa de karek gun hup dena hatal- men kiye, u nubare we de mumuk ennak zënaka eisbir anenna. Dekam men zen Yesussu daiblibla srëm gwek, zen toton ba san molya ëasendak.

* **4:17** 4:17 1Kor. 15:51-52 * **5:1-2** 5:1-2 Luk. 17:24-32; 21:34-36; 2Ptr. 3:10

⁴ Hwëna aya wal oso wal, em kawesinnik home lowe he'an. Zep Bian de sowë zi mo kim hata zannak, em molye auna ohloblak. ⁵ Sap em kawesinnik de zisi hom. Em kitak ngatannak de zi. Nen hleng gwen srëmnak de zisi hom. Nen litinnik de zi. ⁶ Zep nen bap nen ni enna truwenda gwen- men kirekam aha zi truwenda gwenanye. Nen hwëna ënwe-alk gwen srëmkam nen lowehe gwen-kawesinnik de enlala nik ëmamak gwen srëmkam. ⁷ Sap kam zen dekam zini nini truwe gwenan, hen ho mamakna dekam not-deblanda gwenan, dekam zep ëmamak gwe-gwenan. ⁸ Hwëna nen litinnik de zi, zep nen mamak srëmkam nen lowehe gwen. Nen dowal mo kigi nabane ëreja gwenan, zep eijan hap nen nënaka wër tyasibin. Nonol tanganna Yesussu de taibliblanna kwasang-kwasang naban desa biti makan nen darak tan. Enlala zon tasik gweblanna desa mire sigi makan nen anakare enlala naban alala tan, "Zen sa eiwa nësa ngaya tabiri." Dekam dowal mo kigi mo gwetapna sa nëbon mae ëjawe guk hana gwer.* ⁹ Sap Alap hom nësa anakan golëguku, "Dikire ëtimbwas gwek." Hwëna nësa mes gubiridaka, "Dikire Bian Kristus Yesus hun de zeraha-en gwenkam ëngaya gwek." ¹⁰ Sap Yesus Zen mae hap

tilki: Nen dikim apdenak zergwë gwen hap- sap nama de ngaya wenya, hen men zen ngatan zi mo lang san dep ëdane gukke. ¹¹ Zen in zep, kirekam de ol zim-zimkim em enaka tatete ta gwibin- men kirekam angkam enaka oto lasik gwibi'inke.

Aumwa hap de ol zim-zim:

¹² Aya wal oso wal, ëe ama emsa enbirida'an: Men zen eno mae mo ngirinnik Bian mo syala nol gwenan, emki blikip gwesibirida gwen- hen men zen emsa Alap mo olkam titi da gwibirinye.* ¹³ Dawem enkam blikip eisibirida gwek, hen kwasangsa em gol gwizimdin, sap zen dan syal-syala ban emsa alp neibirida tine gwenan.

Aya wal oso wal, umlae enkam lowehe gwek. ¹⁴ Men zen ë-enna nyauk gweblanan, desa emki anakan titi ta gwibin, "Emki hen syalak mas ta gwen. Bahem aha zi ensa blol gwibirida gwen."

Men zen Kristus hup denaka de golluwen hap ëtitik gwe-gwe'an, emki zëbe mae hap udobe naban dikim golluwe gwen hap de ol zim-zimsi gol gwizimdin.

Men zen Yesussu de taibliblannak ëtatete gwe srëm gwe'an, desa emki tatete ta gwibin. Sosonkam bahem titi ta gwibin,

* 5:8 5:8 Ef. 6:10-18 * 5:12 5:12 Ibr. 13:17

hwëna sam-samkam em mas gwibirida gwen.

¹⁵ Wal bose wal oban bahem hwë-hwëkam enaka karek ta gwibin. Diki dawemsa emki hwë-hwëkam ere mae hap gol gwizimdin- nonol tanganna ere mo Kristen bose wal hap.

¹⁶ Emki ëisrip-sri gwe tine gwen.* ¹⁷ Alapsa henhenkam en sonebla tine gwëk. ¹⁸ Banakare maekam de lowehen nakon Alap hap dawemsa olbla tine gwëk. Sap zëno dwam gwibinni zen kirekam- Kristus mo bi gwibiridan zini nëbe mae hap denaye.

¹⁹ Alap mensa zëre mo Enhona nëno mae mo enhonak ing ta soneka bahem tïn tïsin.* ²⁰ Zep zëre mo Enhona mensa hamal hap de ola zinik ing gul sone gwizimnira, zen kim desa ayang nulzimnira gwenan, desa de ësane gwenkam em bahem hwaulsuk gwen.*

²¹ Hwëna kitak de ol ayang gunnu insa, emki anakan akasik gwibin, "San ha eiwa Alap onakorena? San ha dekore naka hom?" Dawem san dep de tïti tabinni, desan amki ang ta gwëk.*

²² Tingare karekna em aes gwesik gwibin.

²³ Dikire Alap, men Zen tahana nëbe mae hap deisu guzim'ira, emsa lalak tasik gwibik- sap timni, angna, hen enhona, enho kles gwesin srëmkam ekakim

lowehe gwëk, hëndep Bian Kristus Yesus Zën de lwahal zannak de zau'uk. ²⁴ Alap kirekam sa emsa lalak tasibiri, sap Zen taibliblan tanganna. Zep zëno nësa de gu-gubiridan ola desa tingan sa nëp sul sone gwizimdi. *

²⁵ Aya-wal oso-wal, Biansa de abe ta gwenkam asa mas eibirida gwëk. ²⁶ Men kirekam Kristen zini ëgwë gwenan, ansa de baca gulsun hyanak emki kwasang naban enaka tahasa golëtowaran. ²⁷ Èe Bian mo nwenakë emsa gubirida'an: Suratna ansa tingare Kristen bose wal ukip baca ulzimk.

²⁸ Bian Kristus Yesus mo kwasang-kwasangna dikire ebon mae onak lwa gwëk!

* 5:16 5:16 Plp. 4:4 * 5:19 5:19 Ef. 4:30 * 5:20 5:20 1Kor. 14 * 5:21

5:21 1Yoh. 4:1 * 5:24 5:24 Plp. 1:6; 2Tes. 3:3

Paulus mo suratna ahana Tesalonikak de Kristen zi hip

¹ An suratna tūngare Tesalonikak de Kristen zi hip, Bian Alap ne Bian Kristus Yesus nik mo bi eibiridan wenyā kip,

Paulus, Silas, hen Timotius mae onakon:

² Dawem! Diki Bian Alap ne Bian Kristus Yesus ne sa kwasang-kwasang zemka mamkam ebe mae hap ol gwizindi. Hen nen zēno nik mo taha terenak esa lowehe gwer.

Mae hap de ol: Ēe ebon mae onakonē dawemna Alap hap ol gweblanan.

³ Aya-wal oso-wal, ēe Alapsa anakanē en sone gweblanan, "Bian, Em ema asa sam ta gwibirida, sap Tesalonikak de Kristen zini dawem tangankam lowehe gwenan." Ēe insa kirekam en sone gweblanan man dakasti'in, sap em Yesussu de taibliblanna hen enaka de kwasang gwibirida gwenna ema esek ulse zahe gwe'an. ⁴ Zen in zebē ebe mae hap dena lonbiridanda gwenan- men san ki aena Alap mo hlil irin zini amjanbiridanda gwenanye, "Tesalonikak de Kristen zini sap kareksa noltowe gwenan, hen aha zi man sap Kristus hup de jal hap

mamkam karek da gwibirin, hwēna zen nama Yesussu de taibliblannak tatem ēzauk gwenan." ⁵ Eiwa, em insa kirekam Alap mo irik gin hip de jal hap karekna oltowe gwe'an, hwēna zen zep mes tangan dam gwesin'in: Em zēwe de bitī gwen hap esa tangan ēdakastil. Sap Alap dam-dam enkam zisi klis gul gwenda.* ⁶ Zen zep sa hen kirekam Alap mo dam-damkam de klis gun hup dena dam gwesil- Zen kim de kareknak kang gu'unka, zini men zen angkam emsa karek da gwibi'innye. ⁷⁻⁸ Zen dekam sa hwēna emsa dawemnak dep kang gul sera- apdekam aban mae, hen tingan men zene zēre mo bose hap karekna oltowe gwenanke. Nēre mae mo Bian Yesus de ngatan zi mo lang nakon Alap mo dam taha nakore jana nabare zi niban golēati gwe ine zankam, zen kirekam sa lwal. Zen dekam zēre mo ngatan zi mo lang nakore syauk hitin makare ngatan naban sa golati gwe ine zala. Men zen Alapsa tame da srēm gwe-gwenan, hen men zen Yesus hup de ol dawemna i-san i-san neibir srēm gwe-gwenan, desa dekam sa zikarek tabir zira- ⁹ ētimbwās gwen makan de hēndep denaban tinsin srēm syauk blanak kang gunkum. Desa Bian Zēre onakon langa san dep sa yal gulu. Zen dekon sa sap ēdwam gwe tine gwer- etan

* 1:5 1:5 Plp. 1:29

de sap Bian mo ngatan zi mo lang nakore sosonsa hlaun hupye. ¹⁰ Zen kĭtak Bian mo nĕsa de tagal gulsuzun hap de lwa halzan yaklanak sa kirekam lwal. Dekam Bian Yesus mo hlĭl irin wenya, men Desa Zĕnaka de taĭblĭblan hap dam tasibirki, zen zen sa zĕre mo bosena teip nulsublunda gwer, hen zen dekam sa zĕre mo ngatan zi mo lang nakore sosonna sĕrkam dengguan gwibir. Em hen zĕwee bitĭ gwe'an, sap em mese abon mae onakon Yesussu laĭblĭblak.

¹¹ Zen in zebĕ Alapsa ebe mae hap anakan abe la tine gwenan,

“Bian, Em mese desa ere onak dep kwang guludaka, zep dikire zĕno mae mo lowe henna eno nwenak dakastil gwek. Emki zĕbe mae hap sosonsa sowe henkam gol gwizimdin, sap zen angkam dawemsa de tĭngare zi hip goltrei gwizimdin hip ĕdwam gwe-gwe'an- aha zi dekakim desa anakan dam dasik gwibik, ‘Zen eiwa mes tangan dawemkam Biansa daĭblĭblak, zep dawemkam lowehe gwenan.’ ¹² Zep Bian, zĕno mae mo lowehen dawemna in kon dikire aha zi kirekam Bian Yesus mo bosena teip nulsublunda gwek. Zen mes Kristus hun nĕraha-en gwek, zep dikire ĕKristen gwen srĕm wenya desa hen blikip neisibirida gwek. Bian,

an kĭtak kirekam sa ki lwa gwer, sap Ere onakore kwasang-kwasangna hen Bian Yesus onakore kwasang-kwasangna abon mae onak lwa gwenan.”

2

Kristus mo jal zi de nonol hatazan hap de ol:

¹ Aya-wal oso-wal, nĕno mae mo Bian Yesus de etan lwa halzan hap denakaĕ angkam ebe mae hap ale gulzim'in: Dekam nen esa hut tu ane gun hup tagal gwesil.* ĕĕ ama emsa gubirida'an: ² Bahem nabakam enlalana ĕtopse gwen, hen bahem ĕairĭn-zi de anakan emsa yasik tabinkim, “Bian Yesus mes lwahal zaka. Nen home tol tame uk.” Zen sap sa anakan ĕgu gwer, “Alap mo Enhona kirekam abe hap ola ing gul soneblaka.” Ahaksa sap sa anakan ĕboton gwe-gwer, “Paulus kirekam asa tonbiridaka.” Ahaksa sap sa boton ale nabare suratna ebe mae hap anakare ola ban noltrei gwizim, “Paulus kirekam awe ale gulku.”* ³ Zi de kirekam emsa yasik ta gwibir zinna, em bahem nabakam ĕtim gul gwen, “In eiwa, mes ki lwak. Nen home tame uk.” Sap Yesus mo yakla yala in n- en molya ki lwak- karek yawal de hatan srĕmnakye. Zen diki nonol zini beya tangan nik sa Alapsa de betek gweblanna baes tal,

* 2:1 2:1 1Tes. 4:15-17 * 2:2 2:2 2Tim. 2:18

hen karek gol gwen zi mo teipsinnī sa damnak jowe zala. Zen men desa aumwa hap denak syauk blanak tak da ine'akke.* ⁴ Zen Alap mo jal zi. Tingare boton alap-alapna mensa zini blikip neisibirida gwenan, hen sap eiwa de Zini Alap Zēna, zini in sa kitak desa anakan lamang ta gwibiri, "Zen kitak betekna. Ēe an Zen-teipsin tangan Zi niye." Hēndep Yerusalemk de Alap mo gol mwanak sa nikin zira, hen dekon sa anakan gubiridala, "Ēe an Zen-Alap."* ⁵ Hwēna ēe mesē kirekam emsa tonbirida gwek- in kimē nama emsa golēlowehe gwekye. Hwēna san ha ema eititi eibik?

⁶ Zep ena hen tawana: Ahana man Zini. Zen Zen angkam jal zini in hap orana isin tasibli'ara. Hwēna yaklana mensa Alap jal zini in hap dam tasiblika, zen dekam sa Aha Zini in orana insa kles tyasiblila. Jal zini in dekam sa damnak zēnaka zertrē zala. ⁷⁻⁸ Hwēna jal zini in mo sosonna angkam man aningkim okamanak syal gwe-gwe'an- dekam de zisi kareksa dikim gol gwen hap yasik ta gwibin hipye. Hwēna Alap kim ora isin tasiblin hap de Zini insa zersi'inika, jal zini in dekam sa damnak okamanak de zi niban golēsyal tala. Hwēna zao molya holo gwek, Bian Yesus hen dekam sa zēre mo

ngatan zi mo lang nakore ngatan naban hata zala. Zen dekam sa jal zini insa ol gu anen enkam timbwas ta zala.*

⁹ Hwēna nonol jal zi yala in sa dowal mo kīgī mo sosonsa golhata zala. Zen dekam sa sērkam de owas-owasna syal gwe-gwibiridekam de zi kil ti gwen hap, "An Zen eiwa- Alapye."*

¹⁰ Zini men zen juwen ora san ang ta gwenan, zen zen sa nabakam jal zini in mo sērkam de yasik tabinni in san ang tal, sap zen Alap onakore eiwa de ola man nol drak-drak nei gwibirin. De dokwak nulinam, ki zen maka ēngaya gwe'an.

¹¹ Zen in zep Alap kire zini gubiridaka, "Zen dikire yasik tabin sin ang ta gwek." Kire zini zen desan sa ki hēndep ang tal. ¹² Zen zep hēndep aumwanak, kitak men zen eiwa de ola insa daiblibir srēm gwek, hen men zen zēre mae mo lowehen karekna dērek neisik gwibik, zen sa tingan ētimbwas gwer.

Mae hap de ol: Alap mes emsa ēngaya gwen hap dam tasibirki, zep tatem ēzauk.

¹³ Hwēna aya-wal oso-wal, em Bian Yesus mo kwasang gwibiridan wenya. Ēe in zebē golzausun srēm kam Alap hap dawemna anakan ol gweblanan, "Ema asa sam tabirki." Sap Zen mes

* **2:3** 2:3 Mat. 24:10-14; 1Tim. 4:1; 2Ptr. 2:1-2; 1Yoh. 2:18; 4:3 * **2:4** 2:4 Dan.

11:36; Mat. 24:15; Why. 13:5-8 * **2:7-8** 2:7-8 Yes 11:4; Why 19:14-15; 19:19-21

* **2:9** 2:9 Mat. 24:24; Why. 13:11-16

okamana awe nonol lonesen nakon engaya gwen hap de wenyä emsa anakan dam tasibirki, "An zen sa eiwa de ol san ang tal, hen ère mo Enho de ing gwe hebiridankam sa èlalak gwesil."* ¹⁴ In zep hèndep kirekam lwak: Èe kimè Yesus hup de ol dawemna ebon mae onak olhatak, Bian Alap dekam zep emsa enho nakon Bian Yesus osan dep anakan kwang guludaka, "Haen. Ano Tane mo ngatan zi mo langnak de ngatannak emki lowehen." ¹⁵ Zen in zep, aya-wal oso-wal, em tatem èzaun. Mensaè èkkam ahaksa suratkam ebe mae hap ayang ul gwizimk, desa dawem enkam urensik gwek.

¹⁶ Èe in zebè nère mae mo Bian Yesus hun Bian Alap han ebe mae hap dikim dawemsa ol gwizimdin hip abe oso gwenan, sap Zen mes nèsa sèrkam kwasang eibiridaka. Zèno nik mo kwasang-kwasang nakon, nen in zebe enho tatetekam anakare enlala naban lowehe gwenan, "Mensa ngein sin dep dena nèsa en gubiridaka, nen eiwa kirekam esa ulin." ¹⁷ Dikire Eirzi-Bia eno mae mo enhona tatete la gwizimk hen sosonna ebe mae hap ol gwizimk. Dekam eno mae mo syala hen ola zèno nik mo nwenak sa dawemkam dakastil gwer.

3

Paulus kim gubiridakake, "Asa Alapsa de abe ta gwenkam mas eibirida gwek."

¹ Aumwa hap, aya-wal oso-wal, èe ama emsa enbirida'an, "Asa Alapsa de abe ta gwenkam mas eibirida gwek." Anakan abe la gwek, "Bian, ere mo ol dawemna dikire nabakam nolteisindak. Hen men zen èsane gwe-gwe'an, dikire i-san i-san nei gwibik- men kirekam abon mae onak lwakke." ² Hen anakan abe la gwek, "Bian, emki Paulus maesa alal gul gwen- enlala kawesin zi mo taha nakon hen nol drak-drak zi mo taha nakonye." Kirekam abe la gwek, sap zini tingan hom nèbon mae onak Bian Yesussu de taiblblankam bitì gwe'an. ³ Hwèna Bian Yesus zère mo gugubiridanna man nèbe mae hap tingan sul sone gwizimnira. Zep Zen sa emsa tatete ta gwibiri, hen dowal mo kigi mo nwe nakon sa emsa il gwe hebirida gwera. ⁴ Hen èe ama Biansa anakan laibli gweblanan, "Zen Zen ebon mae onak syal gwe-gwe'ara, hèndep em zebe ano mae mo titi tabin sin ang ta gwe'an, hen em esa desan en ang ta gwer." ⁵ Dikire Bian eno mae mo enhonak syal gwe-gwek- dekam de dawemkam anakan tame gun hupye, "Alap eiwa sèrkam nèsa kwasang gwibirida gwe'ara, hen Kristus eiwa nèno mae

* 2:13 Ef. 1:4; 1Ptr. 1:2

mo karek-kareksa de wei
yun hup tatete tangankam
zauk gweka."

*Aha zi mo irse gwen
nakore tembanesa de twin
gwibin srëm hap de ol:*

6 Aya-wal oso-wal, ëe
ama emsa Bian Yesus mo
bosekam titi labi'in: Eno
Kristen bose de asang tam
gwenna, bahem deban
zersiri gwe-gwen. Sap zen
hom Kristen zi mo kirekam
de lowehe gwen san ang
gwe'ara- men kirekamë
ebe mae hap ayang ul
gwizimkye. 7 Diki ano mae
mo lowehen san emaka ang
ta gwe'an! Sap ëe kimë
emsa olëlowehe gwek, ëe
homë kirekam ëasang gwe-
gwek. 8 Eë homë mae dekam
zi mo tembanena te-alakam
de gon srëmkam olgwenbik.
Hwëna yaklam denaban
kam denaban ëe ama syal
ta tine gwennak danna
ësin gwe-gwek- emsa dikim
dohon-hon ta gwibin srëm
hapye. 9 Eë dwan dekam
ebon mae onak guru makan
am syal ta gwek, zep emaka
asa tembanekam totoresa
mas eibirida gwek. Hwëna
ëe homë emsa kirekam
titi la gwibik. Sap ëe
ama anakan de ënaka ërak
makan golëtrën hap ëdwam
gwe-gwek, "Kristen zini an
diki kirekam syal-syalkam
syal ta gwenan." 10 Sap ëe
dekam anakanë emsa titi
la gwibik, "Zi de tembanesa
dikim lop tan hap de syalak

mas gwen srëmna, dikire
usak naban gwëk."

11 Eë mae habë kirekam
ebe mae hap ale ul sonezim:
Sap ëe ama ësak: Em
ahakon asang tamna. Eë-
ensae yauk gweblanan,
hen aha zi mo syalake
hwëna ëngewenda gwenan.
12 Kristus Yesus mo bosekam
ëe ama kire zisi ol drakkam
titi labi'in: Bahem aha zi
ensa blol gwibirida gwen,
hen bahem blos tabirida
gwen. Diki en em hen syal
ta gwen- dekam de ere mae
hap de tembanesa gulin
gwen hapye. *

13 Hen aya-wal oso-
wal- men zen kirekam
lowehe srëm gwe-gwenan:
Dawemsa de syal gwe-
gwibinni bahem ëblalen
gwe-gwen.* 14 Hwëna zi
de ano mae mo suratnak
awe de ol san ang gwe
srëm gwenna, emki olsa aha-
en gun- dekam de zini in
han zersiri gwe-gwen srëm
hap. Dekam wëhë saher
gwe'anka? 15 Hwëna bahem
tangan kire zisi jal zi mo
kim gwë gweblan, hwëna
dawem san dep em titi ta
gwen. Sap zen hen eno mae
mo Kristen bose.

Aumwa hap de ol:

16 Diki Bian Zën sa em
dikim zëre mo taha tere-
nak ngalap gwen srëmkam
de lowehe gwen hap dena
gol gwizimdi- sap banakare
maesa de goltowennak. Sap
Zen eiwa kire hap mes zëre
mo tahana nèbe mae hap

* 3:12 3:12 1Tes. 4:11 * 3:13 3:13 Gal. 6:9; 1Kor. 15:58

deisu guzimki. Dikire Bian Zën emsa golëlowehe gwëk.

¹⁷ Men kirekamë surat-suratsa de ale tabinkim gwë gwenan, aumwa hap de ola ansa ëre mo tahakamë ep ale gulzim'in: * Ëe, Paulus, dawem ensaë ebe mae hap gol sonezim'in. Kire alesä de aumwa topnak hlaul gwenkam, dekam esa dam ulsuk gwer, "Eiwa, suratna an Paulus onakorena."

¹⁸ Bian Kristus Yesus mo kwasang-kwasangna dikire kïtak ebon mae onak lwa gwëk!

* **3:17** 3:17 Suratna an aha zi Paulus mo olsa ale gulzimki. Zëna hwëna aumwa hap de ol ensa ale gulku- dekam de anakan tame gun hup, "An eiwa Paulus onakorena."

Paulus mo surat Timotius hup

1-2 Suratna an ëre mo tanena Timotius hup,

Kristus Yesus mo dam tasin zini Paulus onakon:

Dawem! Asa mes dam lasiki: Alap— men zen nësa ngaya tabirkike, Kristus hun— nen men Zëbone ëyaing gwe kini gwe'anke. Em in eiwa ano walas. Em Yesussue taibliblaka, zebe gwëka- san de ano tane tanganna kiye.

Nëre mae mo Bian Alap ne Bian Kristus Yesus ne sa dawemna hen kwasang-kwasang zemka mamkam ebe hap ol gweblala. Hen em zëre nik mo taha terenak esa gwë gwera.

Auyan-aza mo ëpba olsa de baes gwibin hip de ol:

³ Ëe kimë Makedonia san song gwëk, ëe dekam mesë emsa gu-gubluhak, "Em Efesusk em gwën." Ëe mae habë zëwe de gwën hap emsa gubluk: Zëwe de zini mensaë anakan dam tasibikke, "Zen totore olkam tawa da gwibirin," desa dikim em anakan jalse gwibirida gwen hap, "Kirekam bahem tawa ta gwibin. ⁴Yahudi ere mae mo auyan-aza mo bosem-sesa de klis gul gwennak bahem ëhir-hir gwe-gwen- hen auyan-aza uk mo ol kokung gul zahe gwennakye." Sap

auyan-aza mo ol kokung gul gwenna in san de ang tankam, waba hap sa ëkeisa-keisa gwe tine gwer, hen dekam ëngaya gwen hap de orana sa hli dal. Sap nen diki Yesussu de taibliblan enkame ëngaya gwen hap de orana in san ang ta gwenan.* ⁵ Ëe

mae habë kirekam emsa gublu'an: Zen dekamim zi bose zeban zënaka kwasang neibirida gwëk. Sap zi de enlala lalakkam gwënna, hen enho kles gwesin srëmkam, hen dawemkam de Biansa taibliblankam, kire zini sa zi bose zemka kwasang gwibirida gwera.

⁶ Hwëna ahakon mes tangan ëbutihak, zen zep totore ol en san ang ta gwenan.

⁷ Zen kire wenyik anakan ëbolamda gwe-gwenan, "Ëe asa Musa mo titi tabin ola inkam tawa ta gwibir," hwëna men zen zëre mae mo ëk tihï nakon wet so gwenan, zëna hom desa tame nul gwenan. Hen zëna tawa naka hom-mensa ol drakkam anakan don gwibirin, "Ëe an eiwa de tangan nakaë emsa tonbirida'an."*

⁸ Nen tawana Musa hap insa Alap titi tabin ola gol gweblaka, zen hen aïris- nen de anakan tame gunkumye: "Alap Zen zi jal-jalsa dikim oto tasibin hip nëp golzimki."* ⁹ Sap Zen insa ola golzimki, zen zi dawemsa dikim oto tasibin

* 1:4 1:4 Kis. 20:29-30; 1Tim. 4:7; 6:4; 2Tim. 4:4; Tit. 1:14 * 1:7 1:7 Tit. 1:10

* 1:8 1:8 Rom. 7:6-14; Gal. 3:19

hip hom. Zen diki anakare
kareksa de gol gwen zisi
dikim oto tasibin hip:
jalse gwibiridan olsa de esal
gwen srëm zi,
nol drak-drak zi,
kareksa de gulin hananda
gwen zi,
auhu-kama ennak de en-
lalakam de gwë gwen
zi,
Alapsa de sère gweblan zi,
Alapsa de betek gweblan
srëm zi,
bi zemka de tan zi, hen an
zemka de gwin zi,
hen zi tamera gwen zi.
10 Hen ahakore zi karek-
karekna zen anakare wenya:
kahalo sason wenya,
zi bosyan han de inisìn
makan egwë gwen
wenya,
boton tam zi,
zisi de te-ala hap golëgu
gwen zi,*
hen botonkam de zi bose
zemka klak ta gwibin
zi,
hen tingare ahakore zini
men zen Kristen zini
nëno mae mo tawa
tabin sin ang ta srëm
gwe-gwenanke.

11 Sap nëno mae mo tawa
tabinni in, zen engaya gwen
hap de ol dawem san tal
gwesi'in- mensa sason tan-
gan Zini Alap Zëna abe
hap golblakake, ëe de desa
golzim halada gwen hap. Ol
dawemna in sam-sam tan-
ganna.

*Paulus kim Kristus hup
dawemna golblakake:*

12 Ëe ama nère mo
Teipsinnì Yesus hup
dawemsa gol gwebla'an-
men Zen sosonna ap gol
gweblandake, zère mo
ngasa dikim syal gwe-
gweblan hap. Zen mes asa
taiblihlaka, zep asa dam
tasiki. Zen in zebë dawemna
gol gwebla'an. 13 Ëe sap hen
orep Yesussu de lamang ta
gwenna. Men zen nonol
Yesussu daiblihlak, ëe ama
desa karek ta gwibik hen
lamang ta gwibik. Sap
eiwa kirekam, hwëna Yesus
man asa kwasang gweblaka.
Zen man anakan asa tame
taka, "Zini an nama hom tol
Asa taiblihla'ara, zep zère
mo syala hom anakan dam
gulsu'ura, 'Ëe an kareksaë
gol gwe'an.' ""* 14 Zep Zen
man tangan mamkam asa
kwasang gweblaka- Zen kim
Zënaka de taiblihlan hap
dena abe hap golblakaye,
hen zi bosyansa dikim
kwasang gwibirida gwen
hap dena.

15 Ola an eiwa de tan-
ganna. Zep nen taiblihin:

"Kristus Zen karek-karek
gulin halasen gwen zisi
dikim ngaya tabin hip auhu-
kamanak hata zaka."
Ëe an hwëna orep jal-
jal tangan zini zen- karek
gol gwen zi mo teipsin
niye. 16 In zep hëndep

* 1:10 1:10 In kim Paulus ansa ale gulku, dekam zini man zi bose zemka dahyo gwëk- desa de aha zi hip te-ala hap lirak ta gwibin hip. Insa dahyo gwëk, zen dekam zep aha zi mo tana iltikinnik totores a ëbabu gwe-gwëk. (1Tim. 6:1-2;

Ef. 6:5-8; Tit. 2:9-10) * 1:13 1:13 Kis. 8:1-3; 9:1-31; Gal. 1:15-16; 1Kor. 15:9-10

Kristus karek-karek gol gwen zi mo teipsinni asa mam tangankam kwasang gweblaka- mae hap: Asa de tingare zi hip zertreizimdin hip, zen dikim anakan tame gun hup, "Eiwa, Kristus mo kwasang-kwasangna klis gunkum hom," hen dekam de taibliblankam hende denaban engaya gwen hap.*

¹⁷ Dikire Teipsin Zini Alapsa hende denaban blikip neisik gweblak hen bosena teip nulsublunda gwek!

Sap Zen Zen sa hende denaban irik gili.

Zen molya tilki.

Auhu-kamanak de nwekam molya hla da gwek.

Ahana hom.

In eiwa tangan!

Paulus kim Timotiussu tatem dikim zauk gwen hap titi takake:

¹⁸ Tane tol Timotius, ee ama emsa gublu'an: Emki enlala gwen- ebe hap de ola mensa Alap mo Enhona hamal hap zinik ing ta sonezimkike. Zen zep hwena Alap onakore ola insa emsa aha-en aha-enkam don gwebla'ak. Zen in zep, desa bahem eititi gwibin- ekakim dowal mo kigi naban de zereijannak tatem zauk gwe.* ¹⁹ Yesussu de taibliblannak em enho kles gwesin srëmkam tatem zauk gwen. Sap ahakon mes enho kles gwesin srëmkam de lowehen hap baes tak. Zen in zep zere mae mo

taibliblan nakon mes tangan hende altink. ²⁰ Himeneus ne Aleksander ne zen kirena. Desa mesë anakan guzimk, "Em jemat nakon wet oson. Amki dowal mo kigisa ang ebla." Ee mae habë kirekam guzimk: Dekam wëhë ahale'anka. Sap zen mes kareksa de ulin hala serankam Kristus de mo bosena karek ul gweka.*

2

Mae hap de ol: Tingare Kristen zini Alapsa a kirekam de abe da gwek.

¹ Timotius, bol-zaun tanganna, emki tingare Kristen zini Alapsa de abe ta tine gwen hap titi ta gwibin. Zen tingare zi hip zen abe ta gwen- Alap dekakim desa mas gwibirida gweka, hen dawem ta gwibirki, hen tahalhasa dekakim sul sone gwizimki. Deban dikire Alap hap dawemna nolbla tine gwek. ² Zen dikire teipsin-teipsin wenya kip hen abe da gwek- hen tingan men zen zeno mae mo irgwa taha nakon irik nil gwenanke. Zen mae hap: Nen dikim aha-ere enlalakam hen umlae enkam egwe gwen hap, hen zen de neno mae mo Alap mo nganak de syalsa tru-tru gul gwen srëm hap, hen aha zi dikim nesa husus gwibirida gwen srëm hap.* ³ Kirekam de abe ta gwenna, zen man nesa de ngaya tabin hip de

* **1:16** 1:16 Luk. 19:10 * **1:18** 1:18 1Tim. 4:14 * **1:20** 1:20 1Kor. 5:5 * **2:2** 2:2 Rom. 13:1

Zini Alap mo nwenak sam gwesik gwenan. ⁴ Zen man sap tingare zi de hēndep denaban ēngaya gwen hap de orasa dam tasin hip dwam gwe'ara- hen eiwa denaka de tame gun hupye.* ⁵ Sap Alap Zen aha-en. Hen men Zen nēsa Alap osan dep zon guluda gwe'ara, Zen hen aha-en: Zen Kristus Yesus. ⁶ Sap Yesus Zen mes tingare zini nēno mae mo karek-kareksa dikim ngan gulsuzimdin hip Zēnaka zerguku. Zen kirekam Alap mo kalang gwe gun sun ki lwak- dekam de tingare zisi anakan gubirida hap, "Ēe ama sap em de ēngaya gwen hap dwam gwe'an." ⁷ In zep Alap anakan asa dam tasiki, "Ēngaya gwen hap de ol dawemna ansa em Yahudi srēm wenyā kip golzim halada gwen. Eiwa de ora san dep em titi tabirida gwen- dekakim zen hen Yesusu daibli gweblak." Zen eiwa tangankam asa dam tasiki. Ēe bējēnē boton gwen.*

Ola an, zi hip dena hen we wal hap dena.

⁸ Ēe zebē dwam gwibirida'an- zikim dena, zen de kitak enho kles gwesin srēm kam Biansa abe ta tine gwen hap. Kim de nen sone gweblak, jalsa de lam gun nuban bap zen, hen aha zi niban de keisa-keisa

ēn hap de enlala naban bap zen.

⁹ Hen we walya, ēe ama desa dwam gwibirida'an: Zen sap sa enho oto tasin niban zēre mae mo timni weir nulsuk gwer, hwēna bolamda gwen enlala naban bap zen, hen zi dikim hole gwibin hip de enlala naban bap zen. Te-ala mamkam de teisyan pakeanna, hen te-ala mamkam de kap tan sasyan maena, hen emas maena, desa bap zen kire enlala naban alala ta gwen.* ¹⁰ Diki Kristen we walya, Alap mo nwenak de dawemkam wēr gwenna, zen diki dawemsa zen tingare zi hip goltrei gwizimdin. Dekam sa Alap mo nwenak ēoto gwesil- san de zēnaka de weir gulsunnu kiye.*

¹¹ Kristen zi de tagal gwenak, we walya zen diki balk enkam zen ēsane gwe-gwen. Hen men zen tawa tabinni, desa zen dawemkam blikip gwesiblin. ¹² Ēe homē we wal de zisi tawa ta gwibin hip gubirida'an. Hen zen bap zen zisi nol gwibirida gwen. Zen diki balk enkam zen teinikin gwen.* ¹³ Sap Alap nonol Adamsa yang tasiki, ki zep hwēna Hawasa yang gulsuku. ¹⁴ San ki Adamsa dowal mo kigina boton taka! Zen diki we zem Hawasa am boton gulku, dekam zep kareknak zank. ¹⁵ In zep Alap desa anakan gubirki,

* **2:4** 2:4 2Ptr. 3:9 * **2:7** 2:7 Kis. 9:15 * **2:9** 2:9 1Ptr. 3:3-4 * **2:10** 2:10
1Tim. 5:10 * **2:12** 2:12 1Kor. 14:34

“Ebon onakon hēndep tūngare we walya ēu gwe-gwenkam. Ēe asa sang-sangna mam gul gwizim, hen hlēsgwan-hlēsgwan naban esa ējaha gwe-gwer.”*

Hwēna Alap sa hen we wal hap hēndep dikim ēngaya gwen hap dena golzimdi-zen de Kristussu de taiblīblannak tatem ēzauk gwenkam, wal bosyansa de kwasang gwibirida gwenkam, hen Alap mo nwenak de enho kles gwešīn srēmkaḡ lowehe gwenkam, hen enho oto tasīn nīban de zēnaka wēr tasīk gwibinkimye.

3

Mae hap de ol: Kristen zisi de nol gwibiridan hap, a kirekam de zisi em dam tasīk gwibin.

¹ *Ola an eiwa de tanganna: “Men nara Kristen zisi de nol gwibiridan hap dwam gwenna, zen sap syala dawem naka dwam gwibi'ira.” ² Hwēna zen diki enho kles gwešīn srēm naka de dam tasīnkīm. We dan son zisi bējen. Zen diki aha zi de blikip gwešīblīn naka, hen enlala tatete naka, hen zēnaka de zerīnik gwe-gwen naka, hen zisi de lup gulin gwen naka,

hen zisi de Alap mo olkam tawa ta gwibin nika.

³ Hen Kristen zisi de nol gwibiridan hap, ho mamak otde gwen soson zini bējen.

Darak soson zini hen bējen. Zen diki enlala sae-sae naka, hen umlae enlala naka.

Hen te-ala hap de hole-hle gwe-gwen zisi bējen dam tasīn.

⁴ Zen diki we wal walas zemka de dawemkam kara ta gwibin nika,

hen walas zemka de dawemkam titī ta gwibin nika-zen dikim zēnaka i-san i-san gwe-gweblan hap hen blikip gwešīk gweblan hap. ⁵ Sap zi de dawemkam we wal walas zemka nol gwibiridan srēmna, kire zini bējen dawemkam Kristen bose zemka nol gwibiridan.

⁶ Nēr hom de Kristen gwen zini hen bējen. Ki hwēna sa anakan bolte-bolte gwera, “Ēe an mamna.” Dowal mo kīgīna in kirekam bolte-bolte gwekake, zen in zep Alap hēp tyaka.

⁷ Zen diki kitak de zi de sam gwešīblīn naka, sap hen Kristen srēm zi zen sam gwešīblīn. Hwēna sam gwešīblīn srēmkaḡ, zen sa dowal mo kīgī mo zolak kyan hera. Ki

* 2:15 2:15 Kej. 3:1-6 * 3:1 3:1-7 Tit. 1:5-9 * 3:7 3:7 Kis. 14:23; Kis. 20:28-30

hwëna ahakore nik sa swrë dal.*

Mae hap de ol: Kristen zi mo tahasa de trï so gwizimdin hip de zini, a kire naka em dam tasik gwibin.

⁸ Kristen zi mo tahasa de trï so gwizimdin hip de zini hen kirekam.

Zen hen diki tîngare zi mo sam gwesiblin naka em dam tasik gwibin.

Mahal dare syakna bëjen.

Hen ho mamak otde gwen sosen zisi bëjen.

Hen te-alasa dikim gul irin hip de boton gwe-gwen zisi bëjen.

⁹ Zen diki ëngaya gwen hap de ol dawemna mensa Alap nëp hîl gilzimki, desa zen enho lalakkam gwirensin hen taïblîbin.

¹⁰ Kristen zi mo tahasa de trï so gwizimdin hip de zini na-en bahem totoresa dam tasik gwibin. Diki nonol em akasibirida gwen. Mensa hla tanna, "An aïris," dekam sap esa dam lasik gwibir.

¹¹ We walkam dena, Kristen zi mo tahasa de trï so gwizimdin hip de dam gulsunnu, zen hen diki tîngare zi mo sam gwesibin nika em dam tasik gwibin.

Boton ol gol halasen gwenna bahem.

Zen diki enlala tatete naka hen taïblîbin nika.*

¹² An ahana Kristen zi mo tahasa de trï so gwizimdin hip de zi hip dena:

Zen hen we dan son zisi bëjen.

Zen hen diki we wal walas zemka de dawemkam kara ta gwibin nika de dam tasibin.

¹³ Zen de dawemkam Alap mo syalak mas gwibirida gwenkam, zen dekam sa desa hen blikip neisibirida gwer. Hen dekam sa Kristus hup dena udobe naban don-birida gwer, hen dekam molya nasal-sibirida gwek.

Mae hap de ol: Alap mes ol aning gunnu nëbe mae hap hîl gilzimki.

¹⁴ Timotius Bak, suratna an ama ki sap ep ale gulblu'an, hwëna ëe ama tangan dwam gwe'an-nabakam de sap emsa duweblazan hap. ¹⁵ Hwëna ëe de holo gwenkam, zen suratna ansa de karatda gunkum esa anakan tame gulu, "ËKristen gwen aya-wal oso-walya, zen diki kirekam de lowehe gwek." Sap Ngaya Zini Alap mes eiwa de ola nëbe mae hap hîl gilzimki. Zep auhukamanak de jematna, zen men kiye-gol tenya hen gol mokona, ola insa de zen moko gun hup. ¹⁶ Eiwa, ol aning gunnu mensa Alap

* **3:11** 3:11 Paulus mo ola awe tawa naka hom: San ha Kristen zi mo tahasa de trï so gwizimdin hip de we wal hap? San ha Kristen zi mo tahasa de trï so gwizimdin hip de zini in mo we wal hap? (Rom. 16:1; Tit. 2:3-5)

nëp hül gïlzimki, zen dawem tangaranna. Ola in nen dikim Alap hon ëtal gwesin hip dena. Zëno ausuna, zen kitak Kristus Yesus onak lwa'an:

Zen zi timkim nwe-mase gwe zaka,

Alap mo Enhona man nëp Desa anakan zertreizimki, "An eiwa Zen tangan."

Alap mo dam taha nakore zini man hen kara da nasen gwek.

Hwëna ki zep Alap zëre mo ngatannak dep zer ine halka.

Zëbe hap dena zi-ë zi-ë san mes nol haladak,

hen Desa de taïbliblan zini tingare langnak ki lowehen da'an.*

4

Yasik tabin olsa de ja-jagun hup de ol:

¹ Alap mo Enhona mes nësa damkam anakan tawa ta guk gwibirki,

"Ngein sin de yaklanak zini sa Yesussu hli da gwerdekam de hwëna dowal onakore tawa tabin en san ang ta gwen hap."*

² Dekam yasik tabin zini men zen de dowal onakore ola insa nol halada gwe'ak, zen ëk enkam sa anakan ëgu gwer, "Ëe an Alap mo syalsaë gol gwenan." Hwëna zëno mae mo enhona mes tangan top-top gwizimki, zep zen bëjen anakan tame gun,

"Ëe an kareksaë gol gwe'an."

³ Zëno mae mo tawa tabinni, "Wenya bahem gon. Zini bahem zen. Ansa bahem twinbin." Hwëna tingare tembane nwe-masena zen dwan twin gwibin hip am Alap nëp syal gwibir-zimki. Zep nen men zene Alapsa laïbli gwebla'an hen eiwa dena tame ul gwe'an, nen sap esa olgwenblanda gwer-Alap hap de dawem golblan nabanye.* ⁴⁻⁵ Sap tingan mensa twin gwibin hip dena Alap nëp syal gwibir-zimki, zen kitak aïris. Nen de nonol Alap hap dawemsa golblan naban twinbinni, dekam banakare maena hom- nen de dekon Alap mo nwenak ëkun gwen hap denaye. Zep ba hap de aha tembane maesa baes gwibin hip, sap Alap mo olak man hen anakan lwak,

"Tingare tembanena aïris. Zen kitak ebe mae habë syal gwibir-zimk."*

Timotius Bak de Kristus mo nganak kirekam syal gwe-gwen hap de ol:

⁶ Ano ola ankam emki Kristen bose omka tawa ta gwibin. Dekam esa gwëra, Kristus mo nganak de syal gwe-gwen zini dawem tanganna. Sap Kristus mo nganak de syal gwe-gwen zini, zen diki eiwakam de tawa tabinnik zen zise gwen. Hwëna ëe mesë emsa tame tak: Em ema ankam zise

* **3:16** 3:16 Mrk. 16:19-20; Yoh. 1:1-14; 1Ptr. 1:12; 2Ptr. 1:19-20 * **4:1** 4:1

2Tim. 3:1-9; 2Ptr. 3:3; 1Yoh. 2:18; Yud. 18 * **4:3** 4:3 Kej. 1:29; 2:24; 9:1-3;

1Kor. 7:28; Ibr. 13:4 * **4:4-5** 4:4-5 Kej. 1:31; 9:3; Mrk. 7:15-19

gwe'ara. ⁷ Em bahem Alap mo ol aäsilä de butwalen gul gwennak ang gwe-gwen-hen bong-bong mo tame gun boton ol sanye. Hwëna enaka em tatete ta gwen-em dikim Alap en hon tal gwesin hipye.* ⁸ Timsi de misrim-sri ginni, zen airis. Hwëna zen angkam en dep dena. Diki Alap hon dikim tal gwesin hip de enaka tatete tanna, zen dawem tanganna zen. Sap zen angkam en dep hom. Zen hwëna lamkam dep dena. ⁹ Eiwa de ola ansa emki dokwak gun hen dawemkam taiblibin:

¹⁰ "Nen Ngaya Zini Alap ensae blol ëbla'an, sap Zen Zen tangan- zisi de ngaya ta gwibin hip de Zi niye. Tingan men zen Desa kirekam daibli gweblanan, Zen desa en sa ngaya tabiri." Nen insa kirekam Alapsa blol ëbla'an, zen in zebe nen angkam Kristus mo nganak dan syal-syala ban syal ta gwe'an. ¹¹ Zep ano ola ankam emki tawa ta gwibin, hen dekam em titi ta gwibin- desan dekakim ang tak.

¹² Timotius, em nama home bong gwe'ara. Hwëna aha zi bap zen emsa gublun, "In nama walas. Zen tawa naka hom." Hwëna emki enaka Kristen zi hip anakan ërak ta gwizimdin,

"A kirekam de ol toran mo Kristen zi hip sam gwesik gwizimnin.

Kristen zini a kirekam nen lowehe gwen.

A kirekam nen nënaka kwasang gwibirida gwen.

Alapsa de taibliblannak de tatem zaunnu, zen a kirekam moye.

Hen a kirekam nen enho lalakkam lowehe gwen."

Zep Timotius, emki kirekam enaka ërak makan drëne gwizimdin.* ¹³ Eë de nama lwa halzan srëmnak, emki dan syal-syala ban Alap mo olsa baca gul gwizimdin, hen titi tabin niban em tonbirida gwen. ¹⁴ Emki enlala gwen- ebe hap kim

Kristen zi mo nol-nola tahana dehabla inekke, Alap mo syalsa dikim ebe hap wei yul soneblan hap. Dekam Alap mo Enhona man zëbe mae hap hamal hap de ola golzimki- ebe hap de desa ayang gulblun hapye. Hëndep dekam zep Alap mo Enhona hen ebe hap sosonna golblaka. Zep Alap mo Enho nakore sosonna insa dawem en tangankam em gwirensin.* ¹⁵ Zep em

tingare ano ol tan-tanna ansa em syal-syal gwe-gwibin- zao en de enlala lwablankam, dekam deka kitak de zi emsa hla dak, "Zen dawemkam syal gwe se'ara." ¹⁶ Dawemkam em enaka kara ta gwen. Hen men dekam tawa ta gwibir, desa dawem enkam em karatda gul gwen. Kirekam de syal gwe-gwennak em

* **4:7** 4:7 2Tim. 2:16 * **4:12** 4:12 2Tim. 2:15; Tit. 2:15 * **4:14** 4:14 2Tim.

tatem zauk gwen. Dekam esa enaka ngaya tala. Hen in zen emsa sane da gwenan, desa hen esa ngaya tabiri.

5

Kristen bosyansa de kirekam golëgwë gwen hap de ol:

¹ Zi bongna bahem ol drakkam jalse gweblan, hwëna emki blikip gwesiblin naban titi tansan de ere mo bian tangansa de titi tan makan. Èbong gwen srëm wal bose walya, desa em gweibirida gwen-san de ere mo oso wal tanganna kiye.* ² We wal bong-bongna, desa em gweibirida gwen-san de eno ane tangan. Ahakore kitak de we walya, desa enho lalak naban em golëlowehe gwen-ere mo somol wal tangan naban de golëlowehen makan.

We wal sem-semsa de kirekam golëlowehe gwen hap de ol:

³ We wal sem-semna men zen zë-en tangan lowe henda gwenan, desa emki kara ta gwibin, sap desa eiwa nara dep?- golgwën naye.* ⁴ Hwëna we semna in mo walas, abu-tane wal, ahaksa aza-tane wal de lowe henkam, desa a kirekam em titi ta gwibin, "Em mese ëKristen gwek, zen in zep em desa golgwë gwen. Sap dekam dawemsae ol gwibi'in, sap zen mes nonol

emsa hanan ta gwibik." Hen anakan em titi ta gwibin, "Kirekam de em golgwë gwenkam, Alap sa emsa sam gwesibirida gwerä." ⁵ We semna men zen zë-en tangan lowehe gwenan, zen Alap ensa blol në gweblanan. Zep zen hom Alapsa de abe ta gwenna nolzausuk gwenan- yaklam denaban kam denaban. Zep kirekam de we wal sem-sem tola, emki mas gwibirida gwen.* ⁶ Hwëna we sem-semna men zen kirekam-kirekam dërekkam de ëitri gwen hap ëdwam gwe-gwenan, zen Alap mo nwenak mes juwek. Hwëna tim enna sap nama ngayana.

⁷ Zep we sem-semsa de ano ola an san dawemkam golëlowehe gwen hap emki titi ta gwibin- mae hap: Kristen zini nëno mae mo enho nik mana dekon aha zi mo nwenak kles gwesininka. ⁸ Kristen zini bap zen anakan ëgu gwen, "Ano iyekam de we semna in mo tahalhana dikire jemat en hla nul gwibik. Èe molyë mas gwe-gwibik." Hwëna zen de zëre mo iyena insa kara ta gwibin srëmkam, nonol tangan zëre mo iye tangansa, ki zen mes karekna mam gulsunda. Dekam zëbe mae hap man nwe-mase gwizimnin-san de Kristussu de anakan zabablanna kiye, "Èe Zëbon de ang gwe-gwen zisi hom." Sap Kristen gwen srëm zini hom kirekam ëkarek gwe-

* 5:1 5:1 Im. 19:32 * 5:3 5:3 Kis. 6:1-7 * 5:5 5:5 Luk. 2:37; 18:7

gwenan. Zep Kristen zi de kirekam mas gwibin srēm kam, zēno karekna man tangan taman kini'an.

⁹ We sem-semna men desa tangan nara dep golēgwē gwenna, bosemse naka emki ale tabir-zimdin— Kristen zini men zen zēno mae mo tahalhana hla nul gwizimninke, zēbe mae hap de hen gol gwizimdin hip. Hwēna anakare we sem-sem mo bosem-sena bahem: Men zēno gwēn tahunna 60nak hata srēm gwe'anye, ahaksa zi swe zemka de baes gweblan nik mo bose naye. ¹⁰ Bose naka de ale gun hup, zen diki kitak de zi mo anakan de tame gun nuka: Zen dawemsa anakan gol tine gwek:

Zēre mo walasna, hen abutane aza-tane walya dawemkam kara ta gwibik.

Zēre mo gola kon zini dawemkam lup gulin gwek.

Tahalha zisi man mas gwibirida gwek, hen Kristen zi mo tahana man tri so gwizimk.

Zen kirekam de dawemsa gol gwen wenyik mo bosem-sesa em ale ta gwibir-zimdin.

¹¹ Bose naka de ale gulz- imdin hip, zen diki men zen nonol anakan Yesussu nen guk gweblananke, "Ēe an angkam Ebon enē gwē'an. Ēe molyē etan zini zek." Zen in zep, bong gwen srēm we sem mo bosem-sena bahem ale tabir-zimdin. Ki

hwēna etan de zi zen hap hole-hle gwe-gwenkam, zen sa hwēna zēre mae mo Yesus hup de gu-gun ola in san de ang tan hap baes tal. ¹² Hwēna zēre mae mo Bian hap de gu-gun ola in san de ang gwen srēmna, zen Alap mo nwe-nak karek. ¹³ Bong gwen srēm we sem-semna, zen hen man ē ensa de zauk gwe-blankam gol-gol san ēzini'nī gwe nasen gwenan. Kire enkam hom. Hwēna zēno mae mo ol toranna hen hom sam gwesik gwenan, sap zen man aha mo boton olak mas ta nasen gwenan.* ¹⁴ Zen in zebē bong gwen srēm we sem-semna titi ta gwibi'in, "Amki zisi kap lak. Walasna wei-wik uk. Hen ere mae mo zini dawemkam kara la gwibik— hen walasna." Ēe mae habē kirekam desa gwibirida'an: Kristen zini nēno mae mo jal zi de nēsa lamang ta gwibin srēm hap.* ¹⁵ Sap ahakon we wal sem-semna mes tol kirekam lwan dahak, hēndep dowal mo kigisa ang nēblak. ¹⁶ Kristen we walya, zēno iye de sem nik gwēnna, zen zen de mas gwe-gwibin-dekam de jematsa dohon-hon ta gwibin srēm hapye. Zen mae hap: Sap jemat mo kara ta gwibin hip de wenyā, zen diki tahalha tangan wenyaka hen iye srēm tangan wenyaka.

Kristen zi mo nol-nolaka de kirekam kara ta gwibin

* 5:13 5:13 2Tes. 3:11 * 5:14 5:14 1Kor. 7:9

hip de ol:

¹⁷ Jematnak de nol gwen zini men zen dawemkam irik nil gwenan, desa tingan zen blikip gwesibirida gwen. Hen dekam de blikip gwesibirida gwen hap, emki gubirida gwen- jemat mo te-ala nakon de zēbe mae hap gol gwizimdin hip, nonol tangan men zen Alap mo ola dawemkam tawa da gwibirin, hen dekam titi da gwibirin. Zēbe mae hap sowe henkam zen gol gwizimdin.* ¹⁸ Sap Alap mo olak man lwak,

“Sapi de gandum dansa zaublun danaseranna-dekam de ēbwalom gwen hap, ēkna bahem kyang sosublun. Dikire twenblan danasenk.” Alap insa ola golzimki, zen sapi en hap hom. Zen hen jematnak de nol gwen zi hip-zēbe mae hap de hen jemat mo te-ala nakon gol gwizimdin hip. Zep hen anakan ale nuk,

“Syal zini, zen dikire zēre mae mo syala kon te-alana nulin gwek.”*

¹⁹ Timotius, bahem na-en taibli gwen- ahanik de jemat mo nolaka ebon anakan klak ta zankam, “Zen mes karek gweka.” Diki zini dan, ahaksa dan-ahan, zen de anakan klak la zankam, “Eiwa, ēe mesē ēre mo nwekam karek gwennak hla lak,” dekam amki taibli gwe. ²⁰ Kareknak de zaran zini,

zen tīngare zi mo nwenak em dei yul gublun- mae hap: Ahakorena dekam sa hen ēairil. ²¹ Ēe ama Alap ne Kristus nik mo nwenak emsa gublu'an- hen Alap mo dam taha nakore zi mo nwenak: Ano ola an desan em ang gwe-gwen- ol blo-blo san de ang gwen srēm kam, hen ahakore en naka de nwekam golēake gwen srēm kam.

²² Jematnak de syal ta gwen hap zisi dam tasik gwibinni, na-en bahem tahana tehabirida ine gwen-syala insa dikim wei yul sone gwizimdin hipye. Em emā zēno kareksa hlil inninka. Bahem karek gol gwen zi niban golēsiri gwe-gwen. Em diki enho kles gwesin srēm kam em gwē gwen. ²³⁻²⁵ Ahakore nik mo karekna, zen taken-taken gwibiridan srēm nak wet so gwenan. Hwēna ahakore nik mo karekna, sap de aning gun, hwēna karekna in lun kon sa ki zertrondal, hēndep sa wet soblal. Hen kirekam, Timotius, eno Alap mo nganak de syal dawemna in sa wet sol. Hen men zen nabakam wet so srēm gwe-gwenan, zen hen bējen hēndep aning gwen. Zen hen sa hēndep wet sol.

Timotius Bak, em tol emā sang-sang gwe-gwenda, zep bahem ho tangan enna otde gwen. Diki anggur hosa em hen betekkam otde gwen. Eno u sang-sangna in dekam

* **5:17** 5:17 1Kor. 9:9-11; 16:18; Plp. 2:29; Mat. 10:10 * **5:18** 5:18 Ul. 25:4;

Luk. 10:7 * **5:23-25** 5:23 Anggur hona zen ho mamak makan, hwēna desa hen u sang-sang gwenkam obat hap notde gwibirin.

sa sër gwera. *

6

Zi mo tana iltikinnik de babu gwe-gwen zi hip de ol:

¹ Timotius, emki hen gubiridan: Kitak men zen zi mo tana iltikinnik ëbabu gwe-gwenan, zen dawemkam zen zère mae mo zi bina insa blikip gwesibirida gwen. Zi bina in de ëKristen gwen srëmna, desa hen dawem enkam zen blikip gwesibirida gwen-mae hap, zen dikim Bian Alap mo bosesa hen nëno mae mo tawa tabin niban lamang so gwen srëm hap.

* ² Zëno mae mo zi bina in de ëKristen gwenna, dekam bap zen anakan ëenlala gwe-gwen, "Ëe sap asa asang gwe-gwer. Molya asa karek taka." Diki anakan zen ëenlala gwe-gwen, "Ano zi bina an, zen ano Kristen bose. Ëe zebë kwasang gwe-gweblanan. Zep asa dawem enkam zëbon syal gwe-gwer- ëre mo Kristen bosena an dekakim dawemsa ano syala kon gulin gweka."*

Botonkam de tawa tabin sin de ang ta gwen srëm hap

* **6:1** 6:1 Orep tangan zini hen aha zisi karekkam jap nul sonenda gwék. Zi de tahalha hap zère mo bon yalsa sul sonen srëmkam, desa man dahyo gwék- pasarak de hwëna aha zi hip te-ala hap lirak tabin hip. Zëno bon de sërkam yawal gwenkam, dekam we wal walas zeban dahyo gwék- desa de kitak lirak tabin hip. Men desa kirekam lirak de gwëbik, zen dekam zep hwëna zi bina in mo tana iltikinnik ëbabu gwe-gwék. Dekam hom beyakam ëheya-hya gwe-gwék. Sap heya gwen naka de etan balk tankam, desa man damera gwen. Tana iltikinnik de ëbabu gwe-gwen zini, desa sap de lek-lek ta gwëbin, ahaksa tamera gwen. Pemerinta hom kire hap jalse neibirida gwék. (Ef. 6:5-8; Tit.

2:9-10) * **6:2** 6:2 Plm. 16

de ol, hen te-ala hap de ëholehle gwe-gwen srëm hap de ol:

Zep Timotius, ano ola an, dekam kitak tawa ta gwëbir hen titi ta gwëbir. ³ Zep aha zi bap zen totore olkam tawa ta gwëbin. Diki Bian Yesus mo ola ban de apde në gwenna kim zen tawa ta gwëbin- hen Alap hon dikim ëtal gwesin hip denakim. Sap zini men zen aha ol aïsilkim tawa da gwëbirin, ⁴ zen bolte-bolte zi, hen zen eiwa dena hom tangan tame nu'in. Kirekam de zini zen man tangan ësam gwesik gwenan- Alap mo ola kore ol-gun maesa de gulsuk halasen gwen hapye. Zen hwëna dekon zep zënaka husus neibirida gwenan, hen ëol tetek gwe-gwenan. Zen dekon zep hen Kristen bose zeban zënaka lamang da gwëbirin hen u seger da gwëbirin. ⁵ Kire enlala haï zi mo tawa tabin nikon, zep hëndep Kristen zi mo ngirinnik ol keisa-keisana nolzausuk srëm gwe-gwenan. Eiwa de enlalana hom tangan- zëbon mae onakye. Kire zini man tim nul gwenan, "Ano Alap mo nganak de syala kon, ëe asa te-alana beya gwer."

⁶ Eiwa, dawemkam de

Alap hon enho nik tal gwesiblin zini, zen sap de tahalha gwen, hwëna zen sa anakan eis gwibiri, "Bian Alap sowe henkam ano tahalhana ap sul sone gweblanda." Kire zini zen sa Alap onakon dawemna hlaulu- sap angkam hen lamkam.* ⁷ Sap nësa kim nëre mae mo an walya auhu-kamanak ëjaha gwe-gwenan, nëno kire-kirena hom. Juwenkam hen molye kire-kirena lop la gwek. ⁸ Zep nëbon mae de tembane ërlwana, hen pakean, zen syake.* ⁹ Hwëna ahakon hom kirekam dep ëdwam gwe-gwenan. Zen hwëna kire-kire beya gwen hap ëdwam gwe-gwenan. Zep zëre mae mo dwam gwibin sin de ang tankam enlala ngalap-ngalapna dekam zep tangan mam gwe-gwenan, hëndep zep enlalana ëjoblo-top gwe-gwenan, dekam zep hëndep dowal mo kigï mo zolak ëkyanhe gwenan. Zen in zep kareksa de gon hap bëjen baes tan, hëndep zep tangan ëtimbwas gwesik gwenan. ¹⁰ Sap karek-karek ausuna, zen te-alanak. In zep hëndep ahakon te-ala hole-hle nakon Yesussu de taibliblan nakon ëbutehak. Zëre mae mo enlala ngalap-ngalapna in san de ang ta gwenna, zen dekam san de toman ben-benkam de enhonak zënaka dang gulblunna kiye. Hëndep

zep enlalana sërkam ëdowe hana gwenan.

An Timotius hup de aumwa hap de ol tan-tan:

¹¹ Hwëna Timotius, em in Alapsa de betek gweblanna. Zep em desan bahem ang gwe-gwen. Em em alp gwe-gwen- Alap mo nwenak de dam-dam enkam gwë gwen hap, hen Zëbon de dawemkam tal gwesin hip. Kristussu de taibliblanna em esek gulse zahe gwen-zao en de tatem zaunkum. Emki hen wal bosyansa de kwasang gwibirida gwen hap alp gwe-gwen- hen aha zisi de sae-sae enkam golëlowehe gwen hap. ¹² Em ngein en san em Yesus osan dep dam-dam enkam hluwen- ekakim hëndep de gwën hap denaka dokwak gul. Sap zen desa de dokwak gun hup Alap emsa kwang taka, hen zen kire habe zi beyanak damnak enaka anakan kira taka, "Ëe ama Bian Yesussu ang gwebla'an." ¹³ Zep ëngaya gwen ausuna Alap hen Kristus Yesus, men Zen Pontius Pilatus hon damnak Zënaka kira taka, zëno nik mo nwenakë emsa titi ta'an: * ¹⁴ Ano titi tanna an san em dawemkam ang gwe tine gwen- tïngare zi mo nwenak de enho kles gwesin srëmkam gwë gwenkam, hëndep Bian Yesus de lwahal zannak de zau'uk. ¹⁵ Yesus mo hatazan hap dena in molya bwal

* 6:6 6:6 Plp. 4:11-12; Ibr. 13:5
18:36-37; 19:11

* 6:8 6:8 Ams. 30:8-9

* 6:13 6:13 Yoh.

kinik. Zen sa ki hēndep lwal- sosen tangan Zini Alap zēre mo gun sun. Zen Zen en tangan teipsinni. Hen Zen tingare bōse nabare zi mo Mamna, hen tingare teipsin zi mo Teipsinni. ¹⁶ Zen Zen hēndep de gwē gwen Zini. Zēno ngatannak toton nara dep?- golek de gwen naye. Desa zini hom mae hla dak, hēndep angkam mae bējen hla tan. Dikire Desa hēndep denaban blikip neisik gweblak, sap Zē-en sosonna! In eiwa tangan! *

Timotius de te-ala beya zisi kirekam titi ta gwibin hip de ol:

¹⁷ Emki te-ala beya wenyaka anakan jalse gwibirida gwen, “Bahem ēbolte-bolte gwe-gwen, hen auhu-kama ennak de kire-kire ennak bahem ēyaing gwe kinī gwen.” Sap auhu-kamanak de te-ala maena zen nabakam ējek-jak gwe-gwenan. In zep em titi ta gwibin- zen de Alap ensa yaing gwebla kinī gwen hap.* Sap Zen Zen kae-kaena nēbe mae hap mam gul gwizimmira- nen dikim enlala nik ēoto gwesin hipye. ¹⁸ Zep emki gubirida gwen, “Eno mae mo kire-kirena beyana, zep em em aha zisi kwei yul sonendan- kitak de zi hip de dawemsa goltrei gwizimdinkimye.” Zep auhu-kama ennak dep de te-alakam, zen dikire

ēkae-kae gwe-gwek, hen aha zisi mas neibirida gwek.

¹⁹ Zen de kirekam ēgwē gwenkam, dekam zēno mae mo ngatan zi mo langnak de te-alana sa tangan ēbeya gwer. Awe de lowe henna hen okamanak dep de te-alana, zen kitak au-au makan. Hwēna wakuwe de lowe henna hen zao de kire-kirena, zen eiwa de tangan wenyā zen.*

²⁰ Timotius Bak, Alap mensa zēre mo nganak de syal gwe-gwen hap emsa taibliblaka, desa dawemkam kara gul gwe. Totore tawa tabinni hen kire hap de ol gulsuk-gulsuknu langa gulsuk. Men zen auhu-kama enlala en san totore ola insa tawa da gwibirin, zen hwēna man ēkil gīl gwenan, “An zen-enlalasa dikim langa tasin hip denaye.” Hwēna zen boton.* ²¹ Ahakon men zen desan ang tak, hwēna dekam zep Kristussu de ang gweblan nakon ēbutehak.*

Em in zene suratna ansa ulin gwe'ak, dikire Bian mo kwasang-kwasangna kitak ebon mae onak lwa gwek.

* **6:16** 6:16 Kel. 33:20 * **6:17** 6:17 Luk. 12:20-21 * **6:19** 6:19 Mat. 6:20

* **6:20** 6:20 1Tim. 4:7; 2Tim. 1:14 * **6:21** 6:21 2Tim. 3:8

Paulus mo surat ahana Timotius hup

1-2 Ano dang tūnīnak de waslasna Timotius Bak hap,

Paulus onakon:

Dawem! Zen Alap mo dwam gwibin sin ki lwak, zep kirekam Kristus asa dam tasiki- dekam de hēndep de gwēn hap de ol dawemsa gol halada gwen hapye, men kirekam Alap gugubiridakake, Kristus Yesus hon de ēngaya gwen hap dena.

Nēre mae mo Bian Alap ne Bian Kristus Yesus ne sa kwasang-kwasang zemka mam tangankam ebe hap ol gweblala. Hen em zēre nik mo taha terenak esa gwē gwera.

Timotiussu kim udobe naban dikim gwē gwen hap titi takake:

³ Em kim Kristussu taibliblaka, dekam zebe gwēka- san de ēre mo waslas wē tan tangan. Ēe in zebē ebon onakon henhenkam Alap hap dawemna gol gweblanan, hen zebē yaklam denaban kam denaban ebe hap Biansa abe ta tine gwenan. Sap ēe hen ēre mo auyan-aza osanē ang gwe-gwenan, in zebē alp gwe tine gwenan- enho kles gwesin srēm kam de Alapsa abe ta tine gwenkamyē.

⁴ Timotius, ēe namaē eno

nwe go-hona enlala gwe-gwizim'in- men kime aban syak ē'anaka, dekam denaye. Ēe in zebē tangan emsa de etan zertowen hap dwam gwe-gwe'an, sap zen dekam tangan sa ano isrip-srina taman kinil. ⁵ Hen ēe mae habē ebon onakon Alap hap dawemna gol gweblanan: Sap ēe mesē eno enhona anakan tame tak, "Zen eiwa tangankam Yesussu taibliblaka. Ēk enkam hom." Eno anena Yunike hen we abuna Lois Bak zen hen kirekam laibliblak, in zebe em hen zēno nik mo kim taiblibla'ara.

⁶ Zen in zebē emsa enlala sobla'an: Ēe men dekamē ep tahana tehabla inek, dekam mensa sosonna Alap ebe hap golblaka, desa em syauk mo kim bubung gul gwen.*

⁷ Sap Alap zēre mo Enhona mensa nēp zer gwizimnira, zen aīrinnī tawa naka hom. Zen sosen enna, kwasang-kwasang enna, hen zēnaka de zerinik gwe-gwenna. Zep Zen de nēbon mae ing gwe henkam, nen kirekam esa hen lowehe gwer.

⁸ Zep bahem saher gwe-gwen- Bian Yesus hup de olsa de tonbirida gwen hapye. Hen bahem anakare hap saher gwe-gwen, "Paulus bwīnak gwē'ara." Sap ēe Bian mo ol dawemsa de golasas gwe-gwen jal habē awe gwē'an. Sosonna mensa Alap nēp gol gwizimnira, desa en em blol gwe-gwibin-

* 1:6 1:6 1Tim. 4:14

anakare enlala naban, "Ēe hen sap asa Bian Yesus hup de jal hap Paulus mo kim karekna goltowe gwer."*
 9 Nen kirekam de enlala naban nen lowehe gwen, sap Alap mes nēsa ngaya tabirki hen nēsa kwang guludaka- dekam de enho lalak enkam zēre en onak lowehe gwen hapye. Nen home banakare maesa syal eibik- dekam de Zen nēsa ngaya tabin hip denaye. Hwēna zēre mo kwasang- kwasang hap ki kirekam nēsa kalang gwibiridaka. Zen orep mes nēsa kirekam Kristus onakon kwasang gwibirida'an-ka- men dekam hēndep okamana ansa syal gwibir srēm gwe'ankake.*
 10 Hwēna Zen nēr hom nēp zēre mo kwasang- kwasangna insa goltreiz- imki- nēsa de ngaya tabin hip de Zini insa kim zer sonezimkike. Sap nen menkam eine juwen zi mo ora san ēgwa ha'ak, hwēna Yesus zep orana insa tayalsikī. Dekam zep hwēna zēre mo ol dawemkam nēbe mae hap hēndep de ēngaya gwen hap de orana sal tazimki. 11 Asa in zep dam tasikī hen zer soneka- dekam de ol dawemna insa gol halada gwen hap hen tawa ta gwibin hip. 12 Ēe in zebē karekna goltowe gwenan, hēndep angkam

zebē bwinak awe gwē'an. Hwēna ēe homē kire hap saher gwe-gwenan, sap ēe mesē Biansa tame tak- men Zēbonē yaing gwe kinī gwenanye. Zep ēe tawana: Zēre mo nganak de syala men zep asa taibliblaka, Zen sa desa kara gul gwera- hēndep zēre mo lwa halzan yaklanak de hata'ak.*

13 Timotius Bak, eno tawa tabinni, zen diki ēre mo tawa tabin sin de ang gwek. Dekon bahem golsyalhe gwen. Zep Kristus en osan em dam gwesikhal gwen, dekam eno Biansa de taibliblan hap de enlalana sa mam gwera, hen zēno kim esa aha zisi kwasang gwibirida gwera. 14 Alap mo Enhona Zen man nēsa golēlowehe gwenda, zep zēno sostonkam emki dawem enkam ere mo syala insa kara gul gwen- Zen men kire hap emsa taibliblakake.

15 Ena mese abe hap dena ansa salka: Tingare Asiak de Kristen zini, men zen sap menkam asa bwinak du nē gweblak, zen mes asa hli dasik. Hēndep aumwa hap Pigelus Bak ne Hermogenes Bak ne asa hli laka. 16-17 Diki Onesiforus Bak Swe, zen en nama maka asa zergwē gwe'ara. Zen hom ano bwinak de gwēna an hap saher gwe-gweka. Hēndep zen kim Romak

* 1:8 1:8 Rom. 1:16; 2Tim. 2:3; 2:9 * 1:9 1:9 Ef. 2:8-9; Tit. 3:4-5 * 1:12 1:12 Ayat 12 mo aumwa topnak awe, zēno dam gulsunnu dan-dan. Ahana anakan: Zep ēe tawana: Ēre mo enhona mensaē zēno tahanak drēnek, Zen sa desa kara ta gwera- hēndep zēre mo lwa halzan yaklanak de hata'ak. (Mzm. 37:5)

awe hata zaka, zen man asa të gwebla'anka, hëndep ki zep asa hla taka. Zen man asa sam tasik gwe zaka, hen ano enlalasa ap tatete ta gwebla zaka. Zen diki Bian sa kwasang-kwasangna zëno we wal walas hap gol gwizimdi. ¹⁸ Ena tawana: Zen hen Efesusk dawemkam ano tahana ap zitri so gweblaka. Zep diki Bian Yesus sa zëre mo kwasang-kwasangna zëbe hap mam gulblula- Zen de etan lwahal zankam.

2

Timotius dikim jana nabare zi mo kim tatetekam gwë gwen hap de ol:

¹ Zen zep, tane tol, emki Kristus onakore kwasang-kwasangnak tatem zaun. ² Mensa abon onak zi beya mo ngirinnik sane gwe-gweka, zen desa em hwëna aha zi hip etan ayang gul gwizimdin. Ere mo anakarekam de taïlibiridan zi hip em ayang gul gwizimdin, "Zen sa hwëna aha zi hip etan ayang nul gwizim."

³ Anakare enlala naban emki tatem zaun: "Èe an hen zen ahana- Kristus mo jana nabare zi niye. Èe sap asa hen zëbe hap de jal hap karekna goltowe gwer."

⁴ Jana nabare zini zen mam zik mo gubiridan en san ang ta gwenan. Zen bëjen aha syalak ëhir-hir gwen, sap zen man mam zik dikim

sam gwesibirida gwen hap ëdwam gwe-gwenan. Zep emki hen kirekam nëre mae mo Mamna Kristussu enlala gwe-gweblan. ⁵ Men ki hen bolasa de asyas gwe-gwibin zini: Zen de peraturan san ang ta gwen srëmkam, zen bëjen asyas hap de hadiana insa gul irin. ⁶ Ahana hen ki: Nga syal gwe-gweblan zini, syal-syal wenya, zen zen sa lamkam ngana in kore eini dawemkam gul iri. ⁷ Ano ola ansa emki enhonak lonen. Alap dekam sa ebe hap golblala- dekam de kitak tame gun hup denaye.

⁸ Em de tatem zaun hup, diki Bian Yesussu em anakan enlala gwe-gweblan: Zen teipsin zini Daud Bak onakon saltilki, hwëna Desa man dak. Hwëna Alap zep etan tin nikon ngaya taka-ëe men kirekamë zëbe hap de ol dawemna gol halada gwenanke. ⁹ Èe in hen zebë angkam jal zi makan bwinak awe karekam gwë gwenan. Hwëna Alap onakore ol dawemsa bëjen bwinak mat gulsun. Zen wet sonkam.* ¹⁰ Hwëna ëe an zebë anakare enlala hohle tan naban gwë gwenan, "Èe sap asa karekna goltowe gwer. Diki mensa Bian Alap Kristus onakon de ëngaya gwen hap dam tasibirki, zen dikire kitak Bian zëre mo sërkam de ngatannak yaing gwëk- zao deka hëndep denaban lowehe gwëk."* ¹¹ Zep nen dikim tatem yaun hup,

* 2:9 2:9 Plp. 1:12-14 * 2:10 2:10 Kol. 1:24

Kristen zini nëno mae mo kirekam de taiblibinni ansa nen enlala ei gwibin:

"Kristus sa nësa hëndep denaban golëlowehe gwera- nen de anakan ëenlala gwe-gwenkamye, 'Yesus kim tilki, Zen abanë lik.'

12 Nen de tatem ëzaunkum, nen esa lamkam Yesus zëre mae han irik il gwer.

Hwëna nen de zi mo inik Yesussu anakan zabeblankam, 'Ëe an Zëbon de ang gwe-gwen zisi hom,' ki hwëna Zen hen sa nësa gubiridala, 'Zen Asa de ang gwe-gweblan zisi hom.'*

13 Nene Yesussu de taibliblan nakon etan ësin gwe hana'ak, hwëna Yesus nama sa zëre mo nësa de gu-gubiridan ola syal gwe-gwibir-zimdi. Sap Zen hom wet gwesik gwenda. Zën sa nësa etan tatete ta gwibiri."*

Kristus mo nganak de dawemkam syal gwe-gwen hap de ol:

14 Emki Kristen zisi anakan enlala sobirida gwen, "Ëe Bian Alap mo nwenakë emsa titi tabi'in: Bahem Alap mo olak de ol-gunsu keisa-keisa gwe-gwibin." Kirekam em titi ta gwibin, sap kirekam de

keisa-keisa gwibinni, zen waba hap. Sap zen kire nakon zëre mae mo Biansa de taibliblan nakon ëaltil gwenan.*¹⁵ Dawemkam emki alp gwe-gwen- dekam de Alap emsa anakan sam gwesik gweblan hap, "Zen dawem enkam ano nganak syal gwe-gwe'ara." Dam-dam enkam em Alap onakore ol dawemkam tawa ta gwibin. Dekam em molye zëre mo nwe kara gwennak saher gweka.¹⁶ Auhu-kama enlala zi mo totore tawa tabinsi emki langa gulsun. Sap kire ol san de ang tankam, dekam zini Alapsa man langa dasik gwenan.¹⁷ Kirekam de tawa tabinni, zen men kiye- kwae yala. Himeneus ne Piletus ne zen kirekam de kwae naban.¹⁸ Zen mes eiwa de ola kon olsyal heka- anakan de yasik la gwibinkim: "Kristus molya emsa juwen nakon gaya tabirki, sap zisi de kirekam juwen nakon gaya tabin hip dena mes lwak." Zëno nik mo ol san de ang tankam, zep hëndep ahakon Kristussu de taibliblan nakon etan lwan dahak.

19 Hwëna nen de zë tatem ëzauk gwen hap dena, Alap mes ngirin gol te makan Kristussu nëbe mae hap ik tizimki. Zëbon onakon zebe anakan dam ulsuk gwenan, "Bian mes zëre mo hlil irin wenyä nëno mae mo bosem-sena kitak

* 2:12 2:12 Mat. 10:33; Luk. 12:9; 1Ptr. 4:13-14 * 2:13 2:13 Rom. 3:3-4; Bil.

23:19 * 2:14 2:14 Tit. 3:9; 1Tim. 4:7 * 2:19 2:19 Bil. 16:5; Yoh. 10:3-5; 10:14-16; 10:27

tawa gwibiridaka,"* Ahana dam gulsunnu hen anakan, "Men zen egu gwenan, 'Ee an Biansa de ang gwe-gweblanna,' hwëna karek gol gwensa zen baes tan."

²⁰ Men kiye, te-ala beya zi mo golak de piringni: Ahakon emaskam dena hen perakkam dena. Hwëna ahakon hen ki totore piringni- kama ngatdarakkam dena hen tenya korena. Totore piringni, zen mwin-mwankam dep dena. Hwëna dawem-dawem wenya, zen tembane yawal ennak dep dena. ²¹ Zep hen kirekam, men nara zëre mo enhosa kirekam-kirekam karek nakon lalak tanna, zen sa Alap mo nwenak gwëra- san de emaskam de piringni kiye. Bian sa desa sam gwesiblibila, hen syal dawemsa sa zep wei yul soneblala, sap zen kire hap mes hohle gweka.

²² Zen in zep, Timotius Bak, emki wal sei-siwir mo hole-hle enlalana langa tasik gwen. Hwëna a kire orasa em të gweblan:

Dekam de dam-dam enkam gwë gwen hap dena,

Biansa dikim dawemkam taibliblan hap dena,

dekam de aha zisi kwasang gwibirida gwen hap dena,

hen aha-ere enlalakam de lowehe gwen hap dena.

Sap tingare zini men zen enho zon tasiblin naban Bian Yesusu betek në

gweblanan, zen kirekam lowehe gwenan. ²³ Enlala joblo-top zi mo ëkeisa-keisa gwe-gwen san em bahem ang gwe-gwen. Zen waba hap. Ena tawana: Zen dekon zini edarak gwe-gwenan. ²⁴ Hwëna Bian mo nganak de syal ta gwen zini, nen bap nen edarak gwe-gwen, hen bap nen nabakam jal ta gwen. Nen diki enlala sae-sae naban nen eiwa de enna kim tawa ta gwibin. ²⁵ Zini men zen nëbon mae onakon edrak gwe inehal gwenan, nen hwëna ol sin-sinkim nen etan eiwa de ora san dep titi ta gwibin. San ha dekam Alap sa zëbe mae hap dekam de ehale hap dena golzimdi- hen eiwa de ora san dikim etan lwanda han hap denaye. ²⁶ Zen eiwa mes dowal mo kigi mo zolak ekyanhek, in zep zëno dwam gwibin sin ang ta gwenan. Hwëna nen de kirekam mas gwibirida gwenkam, Alap wëhë golzim'inka?-dekam de enlala mamakna insa tapbla tan hap denaye.

3

Aumwa hap de yaklanak dep de ol zim-zim:

¹ Hwëna ansa emki enlala gwe-gwibin: Aumwa hap de yaklana an zen angkam lwa se'an, dekam okamana an sërkam tangan sa karek gwe zaher.* ² Sap dekam zini beyakam sa anakan lowehe gwer:

* 3:1 3:1 1Tim. 4:1

zëre en mo timsi de ngalap
 gwe-gwibin,
 te-alasa de ensa lwa gwe-
 blan,
 zëre en mo bosesa de mam
 gul gwen,
 sërkam de zëna-zëna gwe-
 gwen,
 aha zisi de lamang ta gwibin,
 an-bi zemka bëjen betek
 gwizimdin,
 Alapsa bëjen enlala gwe-
 gweblan,
 wal bose zemka bëjen
 anakan gublun, "Ema
 tol asa sam tala."
 3-4 Hen bëjen kwasang
 gwibiridan,
 zi bosyan hap de jalsa lam
 gul gweblan,
 boton ol gol halada gwen,
 wal bosyansa de golëgu
 gwen,
 darak soson,
 zënaka bëjen zerinik gwen,
 dawem enlalasa bëjen zer
 irin,
 bolte-bolte enlala enkam de
 gwë gwen,
 totore-totorekam de gwë
 gwen,
 syan-syan enkam de lowehe
 gwen,
 hwëna Alapsa bëjen enna
 lwablan.

5 Kire zini zen ëk enkam
 anakan ëgu gwenan, "Ëe
 an Kristen zi." Hwëna zen
 man baes ta gwenan- Alap
 de zëre mo sosonkam zëno
 mae mo lowe hensa li yul
 sone gwizimdin hipye. Zep
 kirekam de zisi emki langa
 tasik gwibin.*

6 Ahakon hen we walsya
 gol-gol san aningkim yasik
 da gwibirin. Zen anakare we
 walsya karek san dep titi da
 gwibirin:
 enlala sin-sin wenya,
 enlala hole-hle beya wenya,
 hen kirekam-kirekam karek
 hap de enlala ëdowe
 hanan wenya.

7 Kirekam de we walya man
 ësam gwesik gwenan- ol
 ësesa de ësane gwe-gwen
 hapye. Hwëna zen bëjen
 anakan klis gun, "An eiwa
 dena. An boton." 8 Men
 kirekam orep Yanes Bak ne
 Yambres Bak ne * Musasa
 tru-tru ul gweblaka, zep
 yasik tabin hip de zini
 in hen kirekam angkam
 eiwa de tawa tabin nik tru-
 tru nul gwe'an. Zen mes
 enlala nakon ëhaï gwëk.
 Zen mes tangan Kristen zi
 mo taïblibin nikon ëlanga
 gwesik, hwëna totore tawa
 tabinsi daïbli gwibirin.
 9 Hwëna kire zisi molya
 holokam ang neibirida
 gwëk. Sap nabakam sa
 anakan dam dasik gwibir,
 "An enlalana joblo-topna,"-
 men kirekam hen orep de
 auyan-azana zi darena insa
 dam nosusukke.

*Timotius de kirekam Alap
 hon tal gwesin hip de ol:*

10 Hwëna Timotius Bak,
 em ano tawa tabinni
 tawana- hen ano gwëna,
 hen ano dwam gwibinni
 dekam de enhö kles gwesin

* 3:5 3:5 Mat. 7:15; 7:21; Tit. 1:16 * 3:8 3:8 Yanes Bak ne Yambres Bak neka,
 Yahudi zini kirekam bose nosok Mesirk de meiyer golzauk gwen zi darena- men
 zen Musasa tru-tru ul gweblakake. (Kel. 7:11; 7:22; 9:11)

srēm kam gwë gwen hap denaye. Hen em mese asa anakan tame taka, “Zen Biansa de taïbliblankak tatem zauk gwenda. Wal bose wal zemka de kwasang gwibirida gwen hap alp gwegwenda, hen nabakam hom jal gwegwenda.”

11 Asa kim Yesussu de taïbliblank srēm wenyä ëna Antiokiak, Ikoniumk, hen Listrak karek da gwëk, dekam em hen zëwe gwë'anka.* Zep em mese dekam asa anakarekam kara ta gwëka, “Zen sap kareksa goltowe gwenda, hwëna nama tatetekam zauk gwenda.” Hëndep dekam man Bian tîngare abe hap de jal zi mo taha nakon asa zeser sone gwëka.

12 Asa en molya kirekam në gweblak. Hwëna tîngan men zen Kristus hon de étal gwesîn hîp ëdwam gwegwe'an, desa hen kirekam sa karek da gwibir. 13 Hwëna enlala karek zini hen yasik tabin hip de zini sa etan zëre mae mo karek-karekna esek nulse zahe gwer. Zen sap aha zisi yasik da gwibirin, hwëna zëna hen hom anakan tame nul gwenan, “Hare ëe an syauk sun dep am gwë ha'an.”

14 Zep tane tol, men desa emsa tawa da gwëk, em mese hëndep dawemkam taïlibirki. Zep zen zëwe en tatem zauk. Sap ëe in zen emsa tawa la gwëk, em

mese dawemkam asa tame tabirki. 15 Em betek nakone Alap mo ola tame gulku. Alap mo ola, zen dekon zep enlala blala hata gwenda, dekam zep zini ëngaya gwen hap de orana dam dasik gwenan- Kristussu de taïbliblankam. 16 Sap Alap mo ola mensa ale nuk, zen kitak Alap zëre mo Enho nakore naka. Hen zen dawem tanganna- dekam de tawa ta gwibirin hip,

oto tasik gwibirin hip, halen ta gwibirin hip, hen ora dawem san dikim dam tasik sone gwibirin hipye.*

17 Alap mo nganak de syal ta gwen zini, nen de desa enhonak lone gwenkam, dekam esa anakan tame ul gwer, “Ëe kirekam asa syal gwe-gwer.” Hen banakare maesa de goltowe gwenkam, dekam nëno mae mo enlala blala sa sowehe gwera.

4

1 Timotius Bak, ëe ola ansa Alap mo nwenakë ebe hap hli yulblu'an- hen Kristus Yesus mo nwenak, men Zen sa zëre mo irik gînsî golhata zalake. Zen sa dekam juwen wenyaka hen nama de ëngaya gwen wenyaka klis gul zula. Zep Timotius Bak, Eirzi-Bia yawal mo nwenak ëe ama emsa gublu'an: 2 Alap mo olsa em tonbirida tine gwen- sap sane gwen hap de ëdwam

* 3:11 3:11 Kis. 13:14-52; 14:1-20

* 3:16 3:16 Rom. 15:4; Ibr. 4:12

gwennak, sap ëdwam gwen srëmnak. Emki dekam oto tasik gwibin, hen udobe naban jalse gwibirida gwen, hen titi ta gwibin, hen ol sin-sinkim em dawemkam tawa ta gwibin. ³ Sap molya holo gwek, dekam sa zini anakarekam lowehe gwer:

Eiwa de tawa tabinsi de ësane gwenna sa baes tal,

hwëna zen guru-guru ësesa sa beyakam deibirida gwer.

Desa sa hwëna nenbirida gwer, "Asa ère mae mo dwam gwibin en san tawa la gwibik." Zep sa hëndep zëre mae mo hole-hle en san tawa da gwibir.

⁴ Zen dekam sa hwëna eiwa de olsa de ësane gwe-gwen hap zëno mae mo ini ëmat-mat gwizim.

Hwëna auyan-aza zik mo ëpba olsa sa srën li nul sone gwer-dekam de zëre mae mo dwam gwibin dërek san dep syan nahlan hap.

⁵ Hwëna Timotius Bak, emki enaka kara ta gwen. Kareksa de goltowe gwen-nak tatem em zauk gwen. Yesus mo bosesa de salbin srëm zi sin dep emki ëngaya gwen hap de ol dawemsa golzim halada gwen. Em Alap mo nganak de syal gwe-gwen zi, zep syala insa dawem enkam em sul sonen.

⁶ Sap ëe nabakam asa emsa hli tal, hen ano kala nabakam sa wet sol-men kiye, dombasa de Alap hap zip soblanna. ⁷ Èe mesë

ère mo syala sul sonek. Èe jana zi mo kimë Yesus hup de ol dawemna golasas gwe-gwek. Yesussu de taibliblan nakon homë mae syalhek.

⁸ Èe insa kirekam tatem zauk gwek, zep angkam abe hap de mire sigina Bian man ap golkara gwebla'ara. Yesus Zen dam-dam enkam de klis gun hup de Zini Zen. Zen kim de nësa klis gu'un zaka, Zen dekam sa abe hap golblala. Abe en hap molya golblaka, hwëna tingan men zen zëre mo lwa halzan hap de yaklana anakan enlala në gwebla'anke, "Diki nabakam zen ki lwan," Zen zëbe mae en hap sa kap tazindi.

Paulus kim syal betekna Timotius hup golblakake:

⁹ Emki dawemkam alp gwen-dekam de nabakam asa duweblazan hap. ¹⁰ Sap Demas Bak mes asa hli ta guk halka. Zen auhukamana ansa ensa lwa gwibi'ira, hëndep zep Tesalonika san dep heya gweka. Èe mesë Kreskes Baksa Galatia san dep zer sonek. Hen Titus Baksa Dalmatia san debë zer sonek. ¹¹ Lukas Bak en hanë nama ë'an. Markussu kwang ta kinzi. Sap zen airis- ano tahasa de tri son hapye.* ¹² Èe mesë

* **4:11** 4:11 Markus in san ha zëno aha bosen a Yohanis? Zen san ha men zen nonol ol dawemsa de goltën dannak Paulus ne Barnabas neka heya gwenkam hli so guk halkake? (Kis. 12:12; 12:25; 13:13; 15:37-39)

Tikikus Baksa Efesus sun dep zer sonek. † 13 Song gwe zankam, Troask ano baju sal-sala teisya künzi. Karpus Bak mo golakē hli sok. Hen ano bukuna lop ta künzi- nonol tangan dawem-dawem wenyaka. ‡ 14 Tembaga nakon de kire-kire yang ta gwibin hip de zini in, Aleksander Bak, § zen mes asa dawemkam karek taka. Hwēna zen sa Bian onakon hlaulu. 15 Em hen em terya-tya gweblan, sap zen sērkam nēno mae mo tawa tabinsi husus gwe-gwibi'ira.

16 Pemerinta mo mamamna kim nonol asa taken-taken nēblak, dekam zini hom tangan asa nērzauk sonek. Tingan man asa hli da gukhak. Dikire Alap zēno mae mo karekna insa tap gulsuzimk. 17 Hwēna Bian Zēn zep asa golek de ta zaka, hen sosonna ap golblakadekam de zēre hap de ol dawemna insa sowe henkam Yahudi srēm zini insa tonbiridan hapye. Bian dekam zep asa zēno mae mo jana ngi nakon zeser soneka- ēe dikim etan ēngaya gwen hap de ol dawemna insa

tingare Yahudi srēm zi hip golluwe gwizimdin hipye. 18 Zep Bian Yesus sa tingare zi mo jala kon asa hīl ti sone gwera, hēndep Zen sa asa drēne sera- zēre mo irik ginnik de gwē gwen hapye. Dikire zēre mo bosena teip nulsuk gweblak-hēndep denaban! In eiwa.

19 Priskila ne Akwila neka guzim, hen Onesiforus mo golak men zen lowehe gwenan, desa kitak anakan gubirida, "Paulus dawem ensa ep gol sonezimki." 20 Erastus Bak Korintusk gwēka. Hwēna Trofimius Bak man sang-sang gwēka, zebē Miletusk hli tak. *

21 Bahem dakal gwen, ki hwēna hi ngēp tamle gwennak esa song gwe zala. Yubelus Bak, Pudes, Linus, hen Klaudia Bak dawem ensa ebe hap nol soneblak. Hen kirekam- tingare awe de aya-wal oso wal omye.

22 Dikire Bian emsa zergwē gwēk. Hen kitak em in zen iwe lowe he'an, dikire Bian mo kwasang-kwasangna ebon mae onak lwa gwēk.

† 4:12 4:12 Paulus mae hap mes yap Tikiku'u zer soneka: Timotius mo weinak dep de Efesusk syal gwen hap. ‡ 4:13 4:13 Insa "dawem-dawem weny" kam ale gulku, Yunani olkam "tweran sopkam de buku" kam ale gulku. Kire bukuna zēno kitak de halamanna tweran sop en nakorena. Desa te-ala mamkam kap da gwēk. Zep san ha totore bukusa hom enlala gweblan daka, hwēna Alap mo

ola bare naka mes yap. Aha dam gulsunnu hen: San ha bukuna in zēre mo tahakam de ale nabare naka? § 4:14 4:14 San ha Aleksander in, men zēbe hap denaka hen Nonol Timotiusnuk ale gulkuke? (1Tim. 1:19-20nak) Ahana "Aleksander" kam de bosena Kis. 19:33-34nak. Aleksander in mae hap mes yap Paulus mo tawa tabinni husus gwe-gwibirki: Sap zen tembaga nakon yang tabin

dowal-dowalsa yang ta gwibirki- te-alakam de lirak ta gwibin hip. * 4:20 4:20 Erastus hup de ola emki Kis. 19:22 hen Rom. 16:23nak hlaun. Trofimius hup dena, emki Kis. 20:4 hen 21:29nak hlaun.

Paulus mo surat Titus hup

¹ Suratna an ëre mo tanena Titus Bak hap,

Alap mo nganak de syal gwe-gwen zini hen Kristus Yesus mo dam tasin zini Paulus onakon:

Dawem! Eirzi-Bia mae hap asa dam lasiki: Ee dikim Alap mo hlil irin zisi Kristussu de taibliblannak de tatem ezauk gwen hap dena kim titi tabirida gwen hap, hen zen dikim eiwakam de tawa tabinsi tame gun hup, hendep Alap en onak dikim dawemkam etal gwesin hip. ² Sap Alap man dwam gweka- nen dikim anakan dam gulsuk gwen hap, "Ee eiwa asa ki hendep de gwen hap dena oltower." Sap boton srëm Zini Alap Zen mes engaya gwen hap dena insa okamana ansa de yang gulsun srëmnak nesa gu-gubiridaka. ³ Yaklana mensa nesa de ngaya tabin hip de Zini Alap dam tasiki, zao kim ner hom zauk, Zen dekam zep zere mo orep de ol gu-gunnu insa abe mae hap goltreizimki. Zen dekam zep hen engaya gwen hap de ol dawem gol halada gwen hap de syala abe hap wei yul soneblaka.

⁴ Titus, em an eiwa ano tane, sap nen apdenak mese Kristussu laibliblaka.

Nere mae mo Bian Alap ne nesa de ngaya tabin hip

de Zini Kristus Yesus ne sa kwasang-kwasang zemka mamkam ebe hap ol gweblala. Hen em zeno nik mo taha terenak esa gwë gwer.

*Paulus kim Titussu anakan enlala soblakake, "Ee emsa Kristen zi mo nol-nolaka dikim dam tasibin hibë Kretak hli tak."**

⁵ Ee mae habë Kretak emsa hli tak: Kirekam-kirekam syala men zen nama lwa kini'ak, desa de em sul sonen hap. Nonol tangan ee ama emsa gubluk-Kristen zi mo nol-nolaka de e-e san dam tasibiridandan hap. ⁶ Kristen zisi de nol gwibiridan hap de dam tasinni,

zen diki tingare zi zen anakan tame tan, "Zen enho kles gwesin srëmna."

Hen nol gwen hap de dam tasinni, we dan son zisi bëjen.

Zen diki walas zem hen Kristussu zen taibliblan.

Anakare zisi bahem nol gwen hap dam tasibin: Zeno walassa de aha zi anakan gubirida gwenna, "Zeno walasna in kareksa nol gwenan," ahaksa, "Zeno walasna in hom bi zik mo ol san ang ta gwenan." Kirekam de walas zik egwë gwenna, ki bëjen bi zemka Kristen zisi de nol gwibiridan hap dam tasin.

⁷ Kristen zisi de nol gwibin zini, zen dwan Alap mo nganak de syal gwe-gwen

* 1:4 1:5-9 1Tim. 3:2-7

hapke. Zep zen diki zi mo nwenak de enho kles gwesin srēm naka de dam tasinkim. Zen zep anakare zisi bējen dam tasibin:
bola-bola zi,
jal soson zi,
ho mamaksa de hole-hle gwe-gwibin zi,
darak soson zi,
hen te-alasa dikim gul irin hip de boton gwe-gwen zi.

⁸ Hwēna anakare naka emki teibirida gwen:
enlala tatetena,
enho lalakna,
enlala dam-damna,
dawem ensa de dwam gwe-gwibinni,
hen dawemkam de zēre mo gola kon zisi lup gulin gwen naka.

⁹ Nol gwen zini, zen diki eiwa de olsa zen dawemkam gwirensik gwen- nen men kirekam taiblibin hip dena tawa la gwibirinke. Zen dekam sa aha zisi eiwa desan dep titi da gwibir. Hen zini men zen ola in sa baes nei gwibi'in, desa sa anakan oto dasik gwibir, "Em kire nakone esyal he'an."

¹⁰ Sap angkam zini beyakam hliwen hap edwam gwe-gwe'an. Zen aha zisi zēre mae mo totore olkam yasik da gwibi'in. Dawemkam Yahudi mo ausu nakore zi- men zen Yahudi srēm ēKristen gwen wenyā to mip blom tasibin hip titi da gwibi'inke. ¹¹ Kire zini zen zi beyasa kim totore olkam ahak-ahak da gwibi'in- sap zi, sap we,

hen sap walas. Hwēna dekam zep hen zēre mae mo tawa tabin karekna in hap te-alasa de golzimdin hip aberbe da gwibirin. Kire zini mip naka nen mat tasik gwibir-zimdin.

¹² Eiwa, lang tekna Kreta iwe de zini, zen karek-karek tanganna. Orep zēre kore wal bongna ki, enlala blala. Zen man zēre korena kip anakan ale gulku, "Kretak de zi ausuna an boton tamna, hen asang tamna, hen tembane ngalap-ngalapna- gwe makarena." ¹³ Zēno ola in, zen eiwa de tanganna. Zen in zep udobe naban em jalse gwibirida gwen- dekakim Yesus ensa de taibliblannak etal gwesik. ¹⁴ Zep Kretak de Kristen zini, zen bap zen angkam Yahudi mo epba ol kokung gul gwen san ang ta gwen. Sap dekam hwēna Alap mo ol tanganna man hli nul gwenan- zi mo totore titi tabin ol san dikim hwēna ang ta gwen hap.*

¹⁵ Sap enho lalak zini, zen banakare dawem maesa de okamanak hlaunnu, zen bējen hole gwibin. Kire zi hip okamanak awe hom tangan- dekon de zen Alap mo nwenak ekun gwen hap denaye. Hwēna enho karek zi hip hen Kristussu de taibliblan srēm wenyā kip, banakare dawem maesa de hlaunnu, zen hwēna hole-hle enlala san dep li nul sone gwenan. Kire zini bējen banakare maena enlala lalakkam enlala gwibin,

* 1:14 1:14 1Tim. 4:7

sap zëno mae mo enlalana hëndep enho naban mes tangan ëkawesik.* ¹⁶ Kire zini zen ëk enkam anakan ëgu gwenan, "Ëe mesë Alapsa tame tak." Hwëna zëre mae mo kirekam-kirekam syal karekna in, dekon zep hwëna nwe-mase gwe-gwe'an- san de anakan de ëgu gwenna kiye, "Alap hom." Kire nol drak-drak zi jal-jala, zen toton banakan dep?- dawemsa de syal gwibin niye.*

2

Paulus kim Titussu anakan enlala soblakake, "A kirekam em dawem san dep titi ta gwibin."

¹ Hwëna Titus Bak, em eiwa de ol enkam em tawa ta gwibin. Bahem engka en mae golwet son. Zep a kirekam titi ta gwibir:

² Zi bong-bong hap, ol zim-zimsi em gol gwizimdin- zen dikim tingare zi mo nwenak anakarekam lowehe gwen hap:

enlala tatetekam,
enlala dam-damkam,
Kristussu de sërkam
taïblblankam,
ahasa de kwasang gwibirida
gwenkam,

hen kareksa de goltowe
gwennak de tatem
ëzauk gwenkam.

³ Bong-bong we wal hap, hen kirekam em ol zim-zimsi gol gwizimdin: Zëno mae mo lowe henna, zen diki Alapsa de betek

gweblan zi mo lowehen naban zen apde nën. Zen bap zen ahasa tonsubirida gwen. Ho mamaksa bap zen hole gwe-gwibin. Zen diki ëbong gwen srëm wenyaka dawem enna kim zen tawa ta gwibin. ⁴ Zen zep sa hwëna anakan tawa da gwibir, "A kirekam em zi wal okip kwasangna goltrei gwizimdin," hen "Walas omka a kirekam em kwasang gwibirida gwen." ⁵ Zen dekam sa hen anakare san dep titi da gwibir:

enlala tatetekam de gwë
gwen hap dena,

hen enho lalakkam de gwë
gwen hap dena,

zëre mae mo golak de syal-
syalkam syal ta gwen
hap dena,

zi zemka de dawemkam
betek gwe-gweblan
hap dena,

hen tingare zi hip de
kwasangsa goltrei
gwizimdin hip dena.

Kirekam de dawemkam
lowehe gwenkam, dekam
aha zi molya Kristus hup
de ol dawemna anakan
lamang nuk, "Desan de
ang tankam, dekam zini
karekkam lowehe gwenan."

⁶ Hen zise gwen srëm zini, desa hen enlala tatetekam dikim lowehe gwen hap em titi ta gwibin.

⁷ Titus, tingare ere mo gwënsa em ërak makan zëbe mae hap anakan lone gwizimdin, "Kristen zini a kirekam mo lowehe

* **1:15** 1:15 Mat. 6:22-23; Luk. 11:34-36; 1Tim. 4:2

* **1:16** 1:16 2Tim. 3:5; 1Yoh. 1:6; 2:4

gwenanye." Enlala dam-dam enkam tawa ta gwibir-anakare enlala naban, "Ēe totore olsa homë tawa tabi'in."* ⁸ Enlala blala ban em eiwa de enna kim tawa ta gwibin. Dekam nëno mae mo tawa tabinsi molya aha zi anakan hwa nulsuk gwek, "In karekna." Dekam nëno mae mo jal zini anakare hap sa hen ësaher gwe-gwer, "Zëno mae mo tawa tabinni banakan dep?- husus gwibin niye."*

⁹ Men zen zi mo tana iltikinnik ëbabu gwe-gwenan, zen diki zëre mae mo zi bina insa zen blikip gwesibirida gwen. Zen diki zen ëalp gwe-gwendekam de zi bina in sam gwesibirida gwen hap. Hen zen bap zen zëre mae mo zi bina insa ëk san tëhebiridahal gwen,* ¹⁰ hen bap zen sowë ta gwibin. Zen diki enlala dam-dam enkam zen lowehe gwen, hëndep zep sa tingare zini nenbirida gwer, "Kristen zi de ëbabu gwenna, zen taïlibiridan tanganna." Kirekam de zen lowehe gwenkam, dekam nëno mae mo Alap onakore ëngaya gwen hap de tawa tabinni sa tangan sam neisik gwibir.

Mae hap de ol: Alap mo kwasang-kwasangna, zen tingare zisi de ngaya tabin hip dena.

¹¹ Zen diki Kristen zi mo lowe henna kirekam. Sap Alap mes zëre mo kwasang-kwasangna nëbe mae hap goltreizimki- tingare zi aususa dikim ngaya tabin hip denaye. ¹² Zep aumwa hap de yaklanak an zen angkam lwa zahe'an, Alap mo kwasang-kwasangna in, zen zen nëno mae mo enhonak syal gwe-gwenan. Nen dekam zebe Alap mo dwam gwibin sin ëliwehe gwe'an. Auhukama hole-hlena dekam zebe tapbla ul gwenan, hen enlala tatetekam hen dam-dam enkam dekam zebe lowehe gwenan. ¹³ Sap nen angkam Bian Yesus mo lwa halzan yaklana insae kara ë gwebla'an- men dekam sa nësa de ngaya tabin hip de Zini Kristus zëre mo sërkam de ngatan naban okamanak golati gwe ine zalake. Sap Yesus Zen hen nëno mae mo Alap Teipsinni. ¹⁴ Zen nësa dikim tingare karek-karek nakon hël ti sonebin hip Zënaka zerguku- hen nësa dikim enho nakon ngan tasibin hip. Sap Zen

* **2:7** 2:7 1Ptr. 5:3 * **2:8** 2:8 1Ptr. 2:15 * **2:9** 2:9 Orep tangan zini hen aha zisi karekam jap nul sonenda gwek. Zi de tahalha hap zëre mo bon yalsa sul sonen srëmkam, desa man dahyo gwek- pasarak de hwëna aha zi hip te-ala hap lirak tabin hip. Zëno bon de sërkam yawal gwenkam, dekam we wal walas zeban dahyo gwek- desa de kitak lirak tabin hip. Men desa kirekam lirak da gwibik, zen dekam zep hwëna zi bina in mo tana iltikinnik ëbabu gwe-gwek. Dekam hom beyakam ëheya-hya gwe-gwek. Sap heya gwen naka de etan balk tankam, desa man damera gwek. Tana iltikinnik de ëbabu gwe-gwen zini, desa sap de lek-lek ta gwibin, ahaksa tamera gwen. Pemerinta hom kire hap jalse neibirida gwek. (Ef. 6:5-8; 1Tim. 6:1-2)

man dwam gweka- Zën dikim nësa enho nakon bi gwibiridan hap hen li ta sonebin hip, nen dikim syal-syalkam dawem ensa syal gwe-gwibin hip.*

¹⁵ Zep Titus Bak, tingan in dekam tonbirida gwe, hen desan de ang tan hap titi ta gwibir, hen udobe naban jalse gwibirida gwe. Em in Alap mo nganak de syal gwe-gwen zi, zep bap zen aha maena emsa enlala gwe-gweblan, "Ba hap de desa salblan hap."*

3

Kristen zi de kirekam lowehe gwen hap de ol:

¹ Ere mo tawa ta gwibin zini em enlala sobirida gwen- zen deka pemerinta mo mam-mam naka blikip neisibirida gwek, hen zen deka zëno mae mo olsa i-san i-san nei gwibik. Zen diki hohle gwen nik zen lowehe gwen- mam zi nik de banakare syal dawem hap gubiridannak depye.* ² Zen bap zen aha zisi lamang ta gwibin. Hen bap zen aha zi niban ëdarak gwe-gwen. Zen diki sae-sae enkam zen lowehe gwen- tingare zisi de blikip gwesibirida gwenkam.

³ Sap orep nëna hen enlala joblo-topna, hen Alap mo dwam gwibin sin home ang ta gwek. Hwëna totore tawa tabin sine ang ta gwek.

Nësa hen mes kirekam-kirekam dwam-dwam enlala en hulek. Nëbon mae dekam enlala jal-jal en lwa gweka, hen nënaka de husus gwibiridan enlala en. Nen dekam zebe aha zi niban hwë-hwëkam nënaka husus eibirida gwek.* ⁴⁻⁷ Hwëna nësa de ngaya tabin hip de Zini Alap dekam zep nëbe mae hap golzimki-

dekam de zëre mo enlala kae-kaesa hen kwasang-kwasangsa tame gun hup denaye, Tane zemka in kim zer sonekake.

Nen sap home ba dawem maena syal eibik-dekam de nësa ngaya tabin hipye.

Hwëna zëre mo kwasang-kwasang en nakon ki nësa ngaya tabirki.

Dekam zep nësa karek-karek nakon ngan tasibirki.

Nen de desa sowe henkam nëre mae mo lowe hennak eisbin hip,

Zen zep zëre mo Enhona dawem en tangankam nëbe mae hap hlë ta sonezimki.

Zen Dekon zebe etan de jaha gwibiridan hap dena eis gwibirin.

Hëndep dekam zebe aha zi makan ëliwehe gwenan.*

Zep eiwa Alap mamkam nësa kwasang gwibiridaka,

* 2:14 2:14 Kel. 19:5; Ul. 4:20; 7:6; 14:2; 1Ptr. 2:9 * 2:15 2:15 1Tim. 4:12

* 3:1 3:1 Rom. 13:1-7; 1Ptr. 2:13-14 * 3:3 3:3 Ef. 2:1-2; 5:8; Kol. 2:13 * 3:4-7 3:4-7 Yoh. 3:3-7; 1Ptr. 1:3

zep kitak nēsa de ngaya
tabin hip de Zini Yesus
onakon kirekam syal
gwibirki-

nen dikim zēre mo nwenak
ēdakastin hip dena
insaye.

Zen in zep esa hēndep
de lowehe gwen hap
dena hla kul-

men kirekame Alapsa en-
lala zon tasiblin na-
ban blol ēbla'anke.

Sap nen an zēno hanan tabin
walas.

8 Insa Alap mo kwasang
hap dena ale gul, zen eiwa
tanganna. Ēe zebē dwam
gwe'an- em de dekam kitak
dawem enkam tawa ta
gwibin hip. Dekam Alapsa
de taibliblan wenyā enlala
zon tasik gweblan naban sa
dawem ensa de syal gwe-
gwibin hip ēalp gwe tine
gwer. Kirekam de lwankam,
tingare zini anakan sa
ēenlala gwe-gwer, "In airis,"
hen zen dekam sa zēno mae
mo lowehen dawemna in
san ang tal. 9 Hwēna Yahudi
mo ēpba olak de kokung gul
zahe gwen hap de ol keisa-
keisana emki langa gulsuk
gwen- hen sap orep de
auyan-aza mo bosemse hap
dena, hen Musa mo ēpba
jalse gwen ol hap de ēilman
gwe-gwen naye. Kire nakon
de ēol tetek gwe-gwenna,
zen waba hap. 10 Zi de
eno jematnak denaka zēre
osan dep de hlil irin hip
titi ta gwibinni, emki sap
jalse gweblanna dan soblan.
Zen de dekam sal srēm

gwenkam, emki tingare
Kristen zisi gubiridan-
zen de zini in han zersiri
gwen srēm hap.* 11 Sap
ena tawana: Kirekam de
zini, zēno mae mo enlala
dawemna mes hom gweka.
Zēre mae mo karek gol
gwenna, zen dekon zebe
dam lasik gwibirin, "Zen
mes eiwa de orana hli dak."

Aumwa hap de ol:

12 Ēe kimē eno weinak
dep Artema'a zer sone'ak,
ahaksa Tikiku'u, zen dekam
em nabakam abon onak dep
Nikopolisk hatazan. Sap ēe
mesē hi ngēp tamle benkam
de zēwe gwēn hap kalang
gwek.

13 Hwēna zi darena an
zēbonē suratna ansa gol
sone'an, ahana pemerinta
mo jalse gwen olsa de klis
gul gwen zini Zenas Bak,
ahana Apolos. In kon de
etan song ēnnak, emki
dawem enkam mas gwiz-
imdin- tahalha srēm kam
deka song ēka. 14 Zen diki
nēno mae mo jematnak de
zini, kirekam zen lowehe
gwen- dawemsa de goltrei
gwizimdinkimye. Nen
kirekam nen nēre mae mo
Kristen bose walya ban
hwē-hwēkam nēre mae
mo tahalhana sul sone
gwizimdin. Totoresa bap
nen lowehe gwen.

15 Men zen awe aban
mae lowehe gwenan tingan
dawem ensa ep nol soneblal.
Ano mae mo dawem gol so-
nenna ansa hen tonbirida-

* 3:10 3:10 Mat. 18:15-17; Rom. 16:17

kitak men zen asa Kristus mo bose hap kwasang neibirida gwenanye.

Dikire Bian mo kwasangkwasangna kitak ebon mae onak lwa gwek.

Paulus mo surat Pilemon Bak hap

1-2 Ano dang t̄inak de syal bosena Pilemon Bak, * hen eno golak men zen Kristen zini etagal gwe-gwenan, hen n̄ere mae mo somola Afia, hen Arkipus Bak- men zen hen Alap mo nganak syal gwe-gwendake: Suratna an ebe mae hap.

Kristus hup de jal hap de bwinak gw̄en zini Paulus onakon, hen n̄ere mae mo osona Timotius onakon:

³ Dawem! N̄ere mae mo Bian Alap ne Bian Kristus Yesus ne sa kwasang-kwasang zemka mamkam ebe mae hap ol gwizimdi. Hen nen z̄ere nik mo taha terenak esa lowehe gwer.

⁴ Pilemon Bak, ēe, Paulus, Alapsa de gu soneblan nakon kim̄e emsa enlala gwe-gweblanan, dekam ebon onakon̄e dawemsa golbla tine gwenan, ⁵ sap ēe ama anakan emsa sal

gweblanan: Em eiwa-eiwakame Bian Yesussu taibl̄ibla'ara, hen t̄ingare Alap mo hl̄il irin wenya ema kwasang gwibirida gwenda. ⁶ Sap nen mese Biansa de taibl̄iblan nakon aha-en ēka, zen in zeb̄e Alapsa ebe hap hen anakan abe ta gwenan, "Bian, t̄ingare dawemna mensa Kristus hun de zeraha-en gwen nakon hla kul gwenan, dikire hen Pilemon Bak kitak tame gul gwek." ⁷ Oso Bak, sap em mese Alap mo hl̄il irin wenya kip kwasangna goltrei gwizimki, zen dekon zeb̄e isrip-srina hen tatetekam de gw̄en hap dena eis gwibik. T̄ingare Kristen zini, zen hen ebon onakon enho m̄isr̄im-sr̄ina neis gwibi'in.

⁸ Zen in zep, sap nen mese apdekam Kristus hun ēraha-en gweka, zep ēe amaka emsa anakan t̄iti ta'an, "A kirekam syal gwe." ⁹ Hw̄ena ēe hom̄e kirekam emsa gw̄ebla'an. Hw̄ena ama sap'nen emsa abe ta'an, "Asa de kwasang

* **1:1-2** 1:1-2 Pilemon Bak zen Kristen zi mo aha mamna- ēna Kolose mo langnak dena. Z̄ere mo ēna, san ha Laodikia. Hen z̄ewe de Kristen zini z̄eno golak tagal gwe-gwek. Z̄eno te-alana mes yap beya gweblaka, sap zen zisi bi gwibirida gweka- dekam men kirekam te-alakam lup nul gwekke. (Emki hen 1Tim. 6:1 mo otde alenak hlaun.) Paulus kim langna iwe amjanbirki, zen mes Pilemon mo golak gw̄e gweka. Hw̄ena dekam Pilemon hon de babu gwen zini Onesimus man yap Paulus mo olsa sane gwe-gweka. Zao kim lwa se'ak, Paulussu dekam zep Kristus hup de jal hap Romak de bwinak se dyaink. Hw̄ena Onesimus dekam hen Pilemonsa de babu gweblan nakon heya gweka. Nen home angkam tame u'in, "Onesimus banakan Paulussu etan zertoweke." Hw̄ena zen man eiwa zertoweke, hen bwinak man Paulussu mas gwe-gweblaka. Suratna ansa Paulus Pilemon hap ale gulbluka- deban de Onesimu'u etan z̄ebon osan dep anakare ola ban zer sonen hap, "Bahem Onesimu'u karek tan, sap zen mes angkam Kristen gweka, hen asa dawemkam mas gwe-gweblaka." Sap dekam, babu gwen zi de heya gwenna, s̄erkam karek da gwibik.

gweblankam, em wëhë ano dwam gwibin sin ang gwe'anaka?" Sap ëe an zi bogol, hen Yesus hup de jal habë jalom ëk tihinak awe gwë gwe'an. ¹⁰ Zebë emsa Onesimus Bak hap denaka angkam gu sonebla'an. Zen mes bwinak awe de asa mas gwe-gweblankam gwëka- san de ano tane tangan. Zep bahem tol karek tan. ¹¹ Menkam nen emaka bose laka, "Waba Hap Bak" kam, sap zen dekam asang naban ebon babu gwe-gweka. Hwëna angkam esa en gweblala, "Syal-syal tanganna." †

¹² Zep ama angkam ano dang tininak de walasna ansa etan ebon osan dep zer sone'an. ¹³ Ëe ama sap awe de zergwë gwen hap dwam gweblak- zen de eno weinak asa mas gwe-gweblan hap, ëe kimë nama ëngaya gwen hap de ol dawem gol halada gwen jal hap bwinak awe gwë gwe'anke. ¹⁴ Hwëna em de asa kirekam gublun srëmkam bëjënë. Diki dawemna- em de asa de kwasang gweblan nakon gublunkam bap, "Amki zergwë gwe." Hwëna menkam ëe emsa de sowë tan makanë zergwë gwëkimë emsa tawa ta srëm gwe'akye.

¹⁵ San ha Alap kirekam mes yap emsa dwam gwiz-

imki, "Dikire nongka sya këk. Hwëna kim de etan gaing ë'anaka, dekam molya sya këka." ¹⁶ Hwëna zen angkam emsa de babu gweblan en hap de zisi hom. Kirekam de gwën nakon zen mes tangan esek gwe seka. Sap zen angkam nëno nik mo dang tininak de oso. Hwëna dawemkam eno tangan mo dena, sap zen ebon de babu gwen zi. Hwëna angkam Yesusu de taibliblan nakon zen mes tangan gwëra- san de nëno nik mo oso tanganna kiye.

¹⁷ Zen in zep, em de asa enlala gweblankam, "Zen ano Kristen bose," ki Onesimu'u etan zerin- san de ënaka de zer irinni kiye. ¹⁸ Zen de orep banakare maekam emsa karek tanna, ahaksa eno kire-kiresa de ahan gonna, zen hwëna ëe asa ep te-alana golblal.

¹⁹ Suratna an mo aumwa hap de alena an ëre mo tahakamë ep ale gulblu'an: ‡ Ëe an Paulus, ëe asa kitak te-alakam sul soner. Hwëna sap diki amaka emsa enlala sobla'an, "Diki em emaka ano dwam gwibin sin totoresang ang gwe'ara, sap ëe hëndep de gwën hap denakaë emsa tawa tak." ²⁰ Zen in zep, Oso Bak, sap nen mese Kristus hun ërahaen gwëka, ëe ama emsa ano ol san de ang gwen hap abe ta'an. Em dekam esa ano en-

† **1:11** 1:11 Onesimus Bak mo bosena enlala naban. Enlalana "syalsyal tanganna." Hwëna nonol mes heya gwëka, zen in zep Paulus weha olkam bose taka "Waba Hap Bak" kamyë. ‡ **1:19** 1:19 Suratna an aha zi Paulus mo olsa ale gulku. Hwëna aumwa topnak de ola an, desa Paulus zën ale gulku.

hona ap misrīm-srī tablala.

²¹ Pilemon Bak, ëe kimë suratna ansa de ep ale gul soneblan hap enlala gwe'ak, ëe mesë hen dekam emsa anakan taïbläblak, "Zen molya ano abe tan en san zer inki. Hwëna zen sa hen etan zëre mo enlalakam sërkam kwasang gweblala."

²² Hen ere mo gol teksonna ahana ap hohle ta gublu. Sap ëe ama Alapsa anakan blöl gwebla'an, "Zen man tïngare aya-wal oso-walya eno mae mo abena sal gwe'ara. Zep Zen sa etan bwina an kon ebon mae osan dep asa zerwet sola."

²³ Epafraas Bak, men debanë Kristus hup de jal hap bwinak awe ë'an, zen dawem ensa ep gol soneblaka. ²⁴ Hen kirekam-ano syal bose walya, Markus, Aristarkus, Demas, hen Lukas. Zen hen dawem ensa ep nol soneblak.

²⁵ Dikire Bian Kristus Yesus onakore kwasang-kwasangna eno mae mo enhonak lwa gwek.

Surat Ibrani*

Mae hap de ol: Alap mes zère mo Tanena zer sone zaka- nésa de dam tangankam tonbiridazan hap.

¹ Orep nëno mae mo auyan-aza hap, Alap etan-etankam zère mo ol ayang gul gwen zi hip ola gol gwizimki- dekam de titi ta gwibin hip hen jalse gwibirida gwen hap. ² Hwëna angkam okamana an mo aumwa hap de yaklanak an zen ki lwa zahe'an, Alap mes zère mo Tanena zer sone zaka- nésa de dam tangankam tonbiridazan hap. Alap ngli naban okama naban kitak Tane zem in mo taha san yang sosuku, hen Bi zem in mes ki anakan gugubluka, "Èe asa kitak ebe hap golblal." ³ Nen Alap mo ngatan zi mo lang nakore ngatanna tingan Zëbon

onakone dam ulsuk gwenan. Tane zem in hen Alap- men kirekam hen Bi zem Alap. Tane zem in mo ola sosen tanganna, zep zère mo ol- gun enkam tìngare zère mo syal gwibinni insa irik gil gwenda. Zen de irik gin srëmkam maka sekwak gwe-gwenan. Zen kim nëno mae mo kareksa de ngan gulsuzimdin hip tilki, dekam zep ngatan zi mo lang san dep sewe seka- Teipsin Tangan Zini Alap mo dam taha nakon dikim nikirin hip. Zen dekon zep kitak angkam irik gi'ira.

Mae hap de ol: Alap mo Tanena in, Zen kitak de Alap mo dam taha nakore zi nikon teipsin tanganna.

⁴ Tane zemka in zao drë neka, zère mo dam taha nakore zini dekon otde tangannak lowe he'an. Hen bose teipsinni mensa zèbe hap golblaka, dekon zep Alap mo dam taha nakore zini in kitak blikip neisik

*

: 1:1 Ol tatakna an, angkam anakare dam gulsunnu hom, "Zen ale gulku." Men zen ale gulku zère mo bosena hom kira gulku. Orep ahakon man kil nil gwek, "Paulus ale gulku." Hwëna angkam man enlala nei gwibirin, "An aha zi mes yap ale gulku." Sap zini men zen ale gulku, zëno srip gulsunnu srën tangan- Paulus Bak mo ol ale gun nukonye. Angkam ahakon man enlala nei gwibi'in, "San ha Apolos Bak ale gulku." (Kis. 18:24-28; 1Kor. 3:1-9) Ahaksa aha zi mes yap ale gulku- men zen hen Timotius Bak han song è gwekake. (Ibr. 13:23) Men zèbe mae hap suratna ansa ale gulzimki, zen Yahudi zini men zen è Kristen gwekke. Suratna an mo bosena "Ibrani" kam nen gwibirin. "Ibrani," zen Yahudi zi ausu mo aha bose, hen zi ausuna in Ibrani olkam don gwibirin. Hwëna men zen ale gulku, zen hom Ibrani olkam suratna ansa ale gulku. Zen hwëna Yunani olkam ale gulku. Mae hap hwëna suratna ansa "Ibrani" kam bose nuk: Sap men zen ale gulku, Yahudi zi mo kirekam de Alapsa betek gweblanna beyakam srip gulsuku. Zen mae hap ki srip gulsuzimki: Dekam de Kristen zi anakan dam gulsuk gwen hap, "Insa orep Yahudi zini tame gun srëmkam syal nei gwibik, hwëna angkam Yesus nèbe mae hap kitak sul sone gwizim'ira." Hen suratna an- dekam de nen Yesussu enlala gwe-gweblan hap, "Zen eiwa teipsin tanganna."

gweblanan. Sap zëno mae mo bosem-sena hom kire teipsin niye. ⁵ Sap men kirekam Yesussu gubluka, "Em in ano Tane," zëre mo dam taha nakore zini desa hom kirekam gubiridaka. Sap Alap man Yesussu gubluka,

"Em in ano Tane,

Ëe mesë namen damnak
Ënaka anakan kira
tanan, 'Ëe an eno
Bian.'"

Dekam zep etan Alap gubiridaka,

"Zen in eiwa ano Tane.

Tingare zini zep sa blikip
neisik gweblal."*

⁶ Hen Alap kim Tane Tangan zem insa auhu-kama zi hip zertreizimki, Zen dekam zep zëre mo dam taha nakore zini gubiridaka,

"Em kitak boklesa kom la
gweblak."*

⁷ Hwëna Alap kim zëre mo dam taha nakore zi hip dena srip gulsuku, Zen anakan gubiridaka,

"Ëe ëre mo dam taha nakore
zini asese habë li yul
sonenda gwenan-

dekam de aha lang san ano
syalsa nabakam go-
lada gwen hap.

Hen syauk hitin hibë li yul
sonenda gwenan-

dekam de zisi halen ta
gwibin hip ahaksa
karek ta gwibin hip."*

Zep Alap zëre mo dam taha nakore zini in man Yesus onakon ëlwala he'an.

⁸ Hwëna Tane Tangan zemka Alap man hwëna gubluka,

"Em in hen Alap. Em
hëndep denaban esa
irik gili.

Eno irik ginni sa sosen gwer,
sap Em zisi dam-
dam enkame klis gul
gwenda.

⁹ Em dam-damkam de gwën zi mo syala desa ema sam gwesik gwibirida.

Karekam de gwën zi mo syala desa ema husus gwe-gwibirida.

Zen in zebë ere mo Alapna
Ëe eno bosena teip
gulsubluk- tingare
ere mo wal bose wal
onakonye.

Zep sa tingare zini eno bosena isrip-sri nei gwibir."*

¹⁰ Zep Yesus eiwa teipsin tanganna- Alap mo dam taha nakore zi nikonye. Zep Desa en Alap anakan gubluka,

"Em in hen Bian. Nonol lonesen nakon zebe ere mo tahakam okamana ansa moko gulku,

hen nglina ere mo tahakame yang tasiki.

¹¹ Ngli naban okama naban sa jek-jak nër.

Hwëna Ena hëndep denaban esa gwë gwera.

Ngli naban okama naban pakean mo kim sa kwang nër

¹² hen ohlong nër.

* 1:5 1:5 Mzm. 2:7; 2Sam. 7:14; 1Taw. 17:13

* 1:6 1:6 Mzm. 97:7

* 1:7

1:7 Mzm. 104:4 * 1:9 1:9 Mzm. 45:7-8

Zen dekam esa hiri son hap
lak sola.
Hwëna Ena molye wet
gwesik gweka,
hëndep bogol gwen
srëmkam esa hëndep
denaban gwë gw-
era.”*

¹³ Hen Alap hom zëre mo
dam taha nakore zini aha-en
mae gubluka- men kirekam
zëre mo Tane Tanganna
Yesussu gublukaye,
“Em aņo dam taha nakon
nikirin-
dekon de hen teipsinkim irik
gin hip.

Ki asa hwëna ebe hap
de jal zini ere mo
tana iltikinnik sisik
gulin.”*

¹⁴ Hwëna Alap zëre mo
dam taha nakore zini insa
kirekam bëjen dam taha
nakon de teinikirin hip gu-
biridan. Zen hwëna zëre
mo syal ensa de gol gwen
hap, hen desa man nësa
de mas gwibirida gwen hap
gubirida gwenda- nen men
zene dekam de ëngaya gwen
hap dena ulin gwenanke.

2

*Mae hap de ol: Alap
mensa nër hom ëngaya gwen
hap dena nöp golzimki, desa
bap nen asyas makan enlala
gwibin.*

¹ Zen in zep, Yesus onakore
ola insa nër hom dokwak uk,
nen dawem enkam nen i-
san i-san gwe-gwibin. Kire
srëmkam ki sap de ora
san esa ëgwahal. ² Sap

orep Musa Bak hap Alap
onakore titi tabin ola zëre
mo dam taha nakore zi
ayang nul gweblak, zen zep
hwëna ahakorena kip ayang
gul gwizimki. Zen Alap
zëre onakon hom mwin-
mwankam gulin gweka.
Zëre mo dam taha nakore
zi nikon gulin gweka. Sap
kirekam, hwëna zen hen
eiwa de tangaranna. Hen
men zen desan ang ta srëm
gwe-gwek hen nol drak-
drak nei gwibik, desa ki
Alap karek ta gwibirki.

³ Hwëna Yesus, Zen Alap
mo dam taha nakore zi
nikon teipsinni. Zen in
zep, angkam de wenyä
nësa dawemkam tangan
sa karek tabiri- nen de
ëngaya gwen hap de zëre
mo ol ësenä ansa asyas
makan gweibinkimye. Sap
Bian Yesus Zën nonol gol
haladaka, hen men zen
nonol ësane gwe-gwek, zen
mes nëbe mae hap eiwa nul
gwizimk. ⁴ Alap Zëna hen
mes zëno mae mo ola insa
eiwa de gulzimki- Zen kim
kirekam-kirekam owasna
gol gwizimki, hen zëre mo
Enho nakore sosonna kim
zëre mo dwam gwibin sin zi
hip ing ta sone gwizimkiye.

*Mae hap de ol: Yesus kire
hap zi tangankam hata zaka.*

⁵ Hen Alap hom zëre mo
dam taha nakore zini dam
tasibirki- zen de okama
ësenä insa irik gin hipye,
in zep denaka angkam
lonbi'inye. Hwëna Zen diki
Tane zik sa okama ësenä

* 1:12 1:12 Mzm. 102:25-27 * 1:13 1:13 Mzm. 110:1

insa irik gili. ⁶ Hen zini nebe mae hap dena Alap mo olak man lwak, aha zini kim anakan Alapsa gublukaye, "Bian, Em ba habe zi tanganna asa nwekam golëake gwenda?

Hen Adam Bak mo auyan-aza tane walya asa ba habe kwasang gwibirida gwenda?

Sap ee an otde tangannak denakake, hwëna Em mese ano mae mo bosena esek gul sezimki.

⁷ Sap angkam an kimë okamanak awe lowe he'an, ano mae mo bosem-sena betekn-ere mo dam taha nakore zi nikonye.

Hwëna Em mese abe mae hap teipsinkim de lowehen hap de bosena hamal gulzimki.

Dekam hwëna ee asa ere mo dam taha kore wenyansa leipsibiridal,

⁸ hen tingare kirekam-kirekamna ee asa bi eibir."*

Alap mo ola insa anakan lwak, "tingare kirekam-kirekam"sa de zini nen bi gwibin hip, enlalana aha-n mae molya lwa kinik. Zep zëre mo dam taha nakore zini zao hen biti gwe'an- nen de lamkam bi gwibiridannak. Hwëna nëno mae mo kirekam de irik gin hip denak hom am angkam zau'un. ⁹ Diki Yesus en angkam kirekam bi gwibirida'ara. Zen kim

menkam okamanak gwëka, dekam zëno bosena hen "betekna Alap mo dam taha nakore zi nikon"- nen an kiye. Hwëna Zen mes nebe mae hap karekkam tilki. Zen in zep Alap zëbe hap bose dawemna golblaka, hëndep angkam zep Zen kitak teipsibirida'ara. Alap eiwa man nësa sërkam kwasang gwibiridaka, zep Tane zemka zer soneka- Zen de nebe mae hap okamanak awe tin hipye.

¹⁰ Alap Zën kitak bi gwibi'ira, hen zëre mo sostonkam kitak jowek. Zen in zep Alap hap man tangannak dakastilbli'an- Zen de walas beya gwen hap, hen walasna insa de Zën zëre mo ngatannak golëlowehe gwen hapye. Hwëna Yesus Zen- walasna insa de zon guludan hap de Zi niye. Zen zep Yesus hup dakastilblik- Zen de walasna in hap kareksa goltowen hap denaye. Zen zep Alap zëre mo Yesus hup de dwam gwibir-blinna sul soneblaka- kim karek yala insa de goltowennak nwe enkam kara takaye. ¹¹ Zen in zep angkam nwe-mase gwe'an, Tane zem Yesus Zëna, hen Zen men desa karek-karek nakon aha-rok-nen ngan tasibirki, zëno mae mo Bianna aha-en. Zen in zep Yesus hom nësa saher gwibirida'ara-anakan de gubiridan hapye, "Zen ano oso wal." ¹² Sap Alap mo olak Yesus "oso

* 2:8 2:8 Mzm. 8:5-7

wal"kam nĕsa gubiridaka-
kim Alapsa hamal hap
anakan gublukaye,

"Bian, ěre mo oso walya ban
de golĕyaing gwe zan-
nak

Ēe asa eno bose dawemna
zĕno mae mo inik teip
gulsuk gwer.

Ēe asa dekam Emsa tĕrya
ban apdenak zisrip-
sri gwe-gweblal."*

¹³ Yesus hen man Alap mo
ĕpba olak hamal hap guku,

"Ēe asa Bian ensa blol
gweblal."

Zĕwe hen man nĕbe mae
hap dena Alapsa hamal hap
gubluka,

"Ēe ama angkam, wasalna
mensa Ena abe hap kap gul-
bluka, deban mae golĕyaing
gwe'an."*

¹⁴ Mensa "walas"kam
gubiridaka, zen kala bare
tim nibare wenyā nĕsa ki gu-
biridaka. Zep Yesus zĕre hap
hen man tangan dakastik-
kala bare tim niban de hen
hata zankamyē. Zen in
zep tĭn hĭp de tim niban
golhata zaka- dekam de
dowal mo kĭgĭ mo sosonsa
juwe gwen hap denaka
timbwas gulblun hap. ¹⁵ Hen
Zen mae hap kirekam syal
gwibirki: Dekam de gwiswe
sonen hap, tĭngan men zen
tĭn hĭp ĕairĭ gwenanyē. Sap
zini nen menkam nĕre mae
mo gwĕn holona men kiye
dekam tĭnsĭ ema airĭ gwibik.
Hwĕna angkam Zen mes
nĕsa tĭn hĭp de airĭnnĭ in kon

gwiswe soneka. ¹⁶ Zep man
tangan dam gwesĭnĭn: Yesus
kim tĭlkĭ, Zen Alap mo dam
taha nakore zisi hom mas
gwibiridaka. Zen hwĕna
Abraham mo auyan-tane
walya nĕsa mas gwibiri-
daka. ¹⁷ Zen zep tangan zĕbe
hap dakastĭblĭk- zi timkim
de hatazan hap denaye, an
kire tim niban oso wal zem
nen lowe he'anyē. Zen zep
nĕbe mae hap nwe-mase
gwe'ara- san de Alap mo
golak de syal ta gwen zi
mo teipsĭnnĭ, Zen de nĕsa
Alap osan dep mas gwibirida
gwen hap. Hwĕna Zen orep
de Alap mo golak de syal
tan zi mo kim hom sapi
kalkam nĕno mae mo karek-
karekna ngan gulsuku. Zen
hwĕna zĕre mo kalkam
ngan gulsuku. In zep Yesus
zi timkim hata zaka, hen nen
zebe anakan tame lak, "Zen
eiwa taĭblĭblan tanganna
hen kwasang-kwasangna."
¹⁸ Sap Zĕna hen nĕno mae
mo kim karekna goltowe
gweka, hen man sap kareksa
de gon hap de enlalana hata
gweblaka. Zen in zep sosen
srĕm zini nĕno mae mo lowe
hensa tame gul gwe'ara- nen
kime sap kareksa de gon hap
ĕalp gwesĭk gwenan. Zep
nen kime abe la gwenan,
Zen dekam zep enlala
tatetena nĕbe mae hap zer
gwizimnira.

3

*Mae hap de ol: Alap mo
Tanena in, Zen Musa Bak*

* 2:12 2:12 Mzm. 22:23 * 2:13 2:13 Yes. 8:17-18

onakon teipsin tanganna.

¹ Zen in zep, aya-wal oso-wal, sap nësa mes Alap hlil inki- zère onak de enho lalak enkam lowehe gwen hapye, zep nen dawem enkam Yesussu tame tan. Sap nen ema zèbe hap dena damnak anakan ègu gwe'an, "Zen Alap zer soneka, hen nèbe mae hap Zen mes nwe-mase gweka- Alap mo golak de syal tan zi mo Teipsin Tanganna." ² Sap Zen Alap zère mo taibliblan tanganna, zen zep Alap syala in hap dam tasiki- men kirekam hen orep Musa Baksa taibliblakake, zen de Alap zère mo nga yala Israelsa syal gwe-gweblan hap. ³⁻⁶ Zep teipsinni nonol sap Alap Zèn, zao Yesus, zao Musa. ⁴ Hwèna men zen tangan kitak bi gwibi'ira, Zen Alap Zèn. Zen Zen nga yala in sa bi gwebla'ara, hen kama bi tanganna Zen. ⁵ Musa Bak zen hwèna Bi Tangan Zini in hon de syal gwe-gwen zi. Zen hen taibliblan tanganna, zep dawemkam Alap zère mo dwam gwibin sin zère mo ngana in sa syal gweblaka. Hen zère mo syala kon ngein sin dep dena anakan goltrei gwizimki, "Abon onakore teipsin zini sa hata zala."* ^{3b} Zep Yesus, Zen Musa onakon teipsin

tangaranna, 3a,6asap Zen bi tangan Zini in mo Walas tangan, hen Alap mes Desa Zen de hèndep denaban ngana in sa kara ta gwen hap taibliblaka. ^{6b} Zep nen an eiwa Kristus mo nga- nen de airin srèmkam Zèbon en anakarekam èblol gwe-gwenkamye, "Zen sa kitak nèbe mae hap syal gwe-gwibir-zimdi."*

Mae hap de ol: Bap nen Alapsa de taibliblanna baes tan.

⁷ Zen zep Alap mo Enhona nësa gubirida'ara,

"Namen de yaklanak Alap zère mo olsa em i-san i-san gwe-gwibin.

⁸ Bahem ere mae mo auyan-aza mo kim ènol drak-drak gwe-gwen-

zen men kirekam sasa lang nakon Abon onakon de te so gwen hap èsas gwe-gwekke.

Zen dekam zep anakarekam Asa nakasik gweblak, 'Alap wèhè nësa karek tabi'inka?'

⁹ Eno mae mo auyan-azana sap mes hla nul gwek-owas-owasna mensaè empat-pulu tahunkam syal gwe-gwibir-zimkye.

Hwèna zen nama dekam Asa kareksa de gulin halasen gwenkam nakasik gweblak.

* **3:3-6** 3:5 Ul. 18:15-19 * **3:3-6** 3:6b Men zen suratna ansa syal gwibirki, zen "nga" hap awe "gol" kam ale gulku. Zen kim "golsa de syal gwibin" hip ale gulku, zèno enlalana sap Alap mo hlil irin zini Israelsa de syal gwibin hip. Hwèna Orya olkam, Israelsa bèjen gol kam enlala gwibiridan, hen bèjen zisi gol makan taun, zep "ngasa de syal gweblan" kam li nul sonek.

10 Zen in zebë tan-
gan hëndep blalen
gwibiridak,

zebë anakan gubiridak,
'Zen molya etan Abon osan
dep lwanda halzak,

sap Asa de i-san i-san gwe-
blanna mes tangan
baes tak.'

11 Zen in zebë desa jala ban
anakan gu-gubiridak,

'Mensa langna zao de
golëteinikirin hip gu-
gubirida guk,

zen hwëna toton molya zë
yaing gwëk.' **

12 Zen in zep, aya-wal oso-
wal, dawem! Bap nen Is-
rael mo kim ëgwën. Em
ema ahakore nik Ngaya Zini
Alapsa hli lanank- dekam de
ere mae mo enho karek lam
tan san ang tan hap. Ki
hwëna dekam esa Zënaka de
taïblïblan nakon ëbutahal
gwer. 13 Zep emsa de

ahanaka karek ora san dep
yasik tan srëm hap, emki
enaka yakla jamkam titi ta
gwibin. Sap Alap mo olak
men anakan lwak:

"Namen de yaklanak Alap
zëre mo olsa em i-san i-san
gwe-gwibin."

"Namen de yakla" kam
mensa guku, zëno enlalana,
nen de yakla jamkam
nënaka titi ta gwibin hip.
Sap kire srëmkam, ki nëre
mae mo karekna in zen
sa nöp dërek gwe-gwizim,
hëndep zen sa nësa al
tasibir. Zep esa hëndep ënol
drak-drak gwer, hëndep
dekam esa Alapsa langa

lasil. 14 Hwëna nëne Alapsa
de taïblïblannak tatem
ëzauk gwe'ak, men kire
enkam nonol lone sennak
laïblïblakke, nen dekam esa
aumwa hap de yaklanak,
mensa Kristus nëbe mae hap
hamal gulzimki, desa kitak
ulin. 15 Zep nen bap nen
Alap mo ola insa eititi gwe-
gwibin- men zen anakan
lwakye,

"Namen de yaklanak Alap
zëre mo olsa em i-san
i-san gwe-gwibin.

Bahem ere mae mo auyan-
aza mo kim ënol drak-
drak gwe-gwen-

zen men kirekam Abon
onakon de te so
gwen hap ësas gwe-
gwëkye."*

16 Zen kirekam banakare
zi? Zen sap dwan zëre
mae mo ikim am Alap mo
ola ësane gwe-gwëk! Zen
hwëna ba hap etan zëre
onakon de wet so gwen
hap ësas gwe-gwëk? Zen
men sap Musa Bak Mesir
kon gwiswe soneka! 17 Hen
zen banakare zisi Alap
empat-pulu tahun enkam
jal gwibirida gwëka? Zen
sap Israel mo auyan-azana-
men zen karekna nulin
halasen gwëkke. Hëndep
zep zëre mae mo tok-tokna
hli nulida song gwëk- sasa
lang san kim sek gwe song
gwe'an zakye. 18 Hen zen
banakare zisi Alap anakan
gu-gubiridaka?-

"Mensa langna zao de

* 3:11 3:11 Mzm. 95:7-11 * 3:15 3:15 Mzm. 95:7-8

golëteinikirin hip gu-
gubirida guk,
zen hwëna toton molya zë
yaïng gwëk.”*

Zen men zen Alapsa de
taïbliëlan hap baes takke.
19 Zep angkam mes tangan
dam gwesinïn: Zen mae
hap Alap mo golëteinikirin
langnak yaïng gwe srëm
gwëk: Sap zen hom Zënaka
daïbliëlak.

4

1 Zen in zep, sap Alap
molya zëre mo ol gu-gunnu
insa eititi gwibirki, zëre
mo olsa de i-san i-san gwe-
gwibin wenya, zen zen en
sa zëre mo golëteinikirin
langnak yaïng gwer. In
zep nen ki ëngalap gwe-
gwen- anakare hap, “Nëbon
mae onakon bap zen aha
maena zëwe hata srëm
gwen.” 2 Sap Alap onakore
ol dawemna nëbon mae
onak mes hatak- men
kirekam hen orep Israel
hon hatakke. Hwëna zëbon
mae waba tangan hap lwak,
sap zen hom daïlibik.
3 Hwëna nen an zen angkam
laïbliëbi'in, nen mesë Bian
mo hamal gun langna iwe de
yaïng gwen hap dena ulink.
Hwëna men zen daïlibir
srëm gwëk, desa man Alap
gubiridaka,

“Ëe mesë nol drak-drak
wenya insa jala ban
gu-gubiridak,

‘Mensa langna zao de
golëteinikirin hip gu-
gubirida guk,

zen hwëna toton molya zë
yaïng gwëk.’ ”*

Hwëna Alap Zën de zi ni-
ban golëteinikirin hip dena
insa mes sap auhu-kamana
an mo nonol lonesen nakon
nëbe mae hap hamal gul
guzimki. 4 Nen ema anakan
dam ulsu'un, “Langna insa
nëbe mae hap mes hamal
gul guzimki,” sap Alap mo
olak man lwak,

“Yaklana tujuna, Alap
dekam syala golzausuku, sap
Zen mes dekam kitak sul
sonëka.”*

5 Zep langna in angkam
sul sonen nik lwa'an, sap
hyanak Alap dekam zep Is-
rael mo auyan-azana insa
gubiridaka- men kirekamë
gulk kon ale gulye, “Zen to-
ton molya zë yaïng gwëk.”
Sap sul sone nik de lwan
srëmkam, ki molya Alap
kirekam gubiridananam.

6 Zep angkam de zini
nëbe mae hap Alap Zën de
golëteinikirin langnak de
yaïng gwen hap dena nama
lwazim'in. Hwëna men
zen sap nonol ol dawemna
insa ësane gwe-gwëk, zen
mae hap zë yaïng gwe srëm
gwëk: Sap zen man Alapsa
de taïbliëlan hap baes tak.

7 Zen in zep tahunna kim
beya tangankam altisik
song gwëk, dekam zep Alap
aha yaklana dam tasiki-
dekam de Zën de zi niban
golëteinikirin langnak yaïng
gwen hap denaye. Yaklana
insa man ayatna inkam “na-

* 3:18 3:18 Mzm. 95:11 * 4:3 4:3 Mzm. 95:11; Ibr. 3:11 * 4:4 4:4 Kej. 2:2

men de yakla" kam gubluka.
Zen ayatna mensa Daud Bak
anakan ale gulkuke,

"Namen de yaklanak Alap
zère mo olsa em i-san
i-san gwe-gwibin.

Bahem auyan-aza uk mo
kim ènol drak-drak
gwe-gwen."*

⁸ Zi niban de golèteinikirin
langna insa Alap enlala
gwibi'ira, zen Yosua Bak
men desan dep Israel
mo auyan-azana golèsek
gwekake, desa hom enlala
gwibirki. Daud Bak kim
Alap mo ola insa ale
gulku, dekam Israelk de
zini orep mes langna zèwe
yaing gwezak. Sap zao
de eiwa golèteinikirinkim,
ki molya Alap etan aha
yaklanak de aha langnak
golèteinikirin hip gubiri-
dananam.

⁹ Zep Alap
zère mo hlil irin zini nésa
nama Zèn de golèteinikirin
hip gu-gubirida gwe'ara-
nen dikim nère mae mo
syalsa golzausun hupye,
men kirekam hen Alap
Zèna yaklana tujunak syala
golzausukuke.

¹⁰ Sap
mensa Alap golèteinikin'ira,
zen zère mae mo
syala golzausunkum-

men kirekam Zèna hen
golzausukuye.*

¹¹ Zen in zep, nen
dawemkam èalp gwe-gwen-
ekakim Alap han apdekam
èrnikink. Mana nèbon mae
onakon aha mae nik zèwe
hata srèm gwenanka- men
kirekam orep Israel mo
auyan-azana ègwè gwekke.
Sap zen man Alapsa de
taibliblan hap baes tak.

¹² Zep nen bap nen Alap
mo ola insa tim gun, "Zen
asyas." Sap Alap mo ola,
zen nèno mae mo enhonak
man tangan sosen gwe-
gwenan. Zen zep nwe-
mase gwe-gwenan- san de
ngayana. Hen Alap mo
ola san de nèbok eihya-
ngi eihya-ngi ben-benna
kiye. Zen zep nèbon mae
olk en san tìsik gwenan,
hèndep dan gaing nènnak
hata gwenan. Dekam zep
nèno mae mo enlalana hen
hole-hlena enhonak anakan
kles so gwenan, "An zen
Alap mo dwam gwibinni.
An Alap mo dwam gwibin
srèmna." ¹³ Zep man tangan
dam gwesin: Alap mo
nwenak zère mo yang tabin
wenya nen toton banakan
molye èani-ning gwek. Sap

* **4:7** 4:7 Mzm. 95:7-8 * **4:10** 4:10 Syalsa de golzausun hup dena mensa ayat 9-10nak enlala gwibirki, zen tunkim de auhu-kamanak de syalsa hli yun en hap denaka hom. Hwèna zèno enlalana, nen de nama okamanak lowe hennak de anakan eisbin hip, "Ano syala mes tap gwenan." Men kirekam Efesus 2:6nak lwa'an, nen Yesussu de taibliblan wenya nen angkam Alap han apdekame ngatan zi mo langnak èrnikin'in. Zep nen auhu-kamanak awe home etan syalsa de gon hap èdwam gwe'an- dekam de Bian mo nwenak èdakastin hipye. Sap nen mese èdakastik- in kim laibliblakke. Zep nen angkam san de syal srèkam de teinikirinni kiye. Kristen zini nèbe mae hap Yesus mes syala sul soneka- nen dikim Alap mo nwenak èdakastin hip denaye. Hwèna eiwakam de taibliblanna zen hen goltrènkam, sap nen Alap hap de syala isrip-sri habe ol gwenan. (Yak. 2:14-26)

zēbe hap tingan talusun
nik erylwa'an. Zep lamkam
nen kire Alap hap esa nēre
mae mo lowe henna kitak
oltrēblal.

*Mae hap de ol: Yesus
Zen Zen nēbe mae hap Alap
mo golak teipsinkim syal
gwe'ara.*

¹⁴ Zep Alap mo Tanena
Yesus Zen mes nēsa ngatan
zi mo lang san dep neigr
gubiridaka- Alap zēre osan
dep. Men kirekam orep
Alap mo golak de syal tan
zini Israelsa Alap hon dep
zon nulida gwek, Yesus hen
kirekam angkam nēsa zon
guluda gwe'ara. Zen Zen
tangan angkam- Alap mo
golak de nēno mae mo
Teipsin niye. Zen in zep nen
Desa en de taibliblan ennak
tatem ēzauk gwen. Bap nen
zabe gweblan. ¹⁵ Sap Zen
man nēno mae mo lowe
henna kitak anakan hlaul
gwizimnira, "Zen an dekon
sin gwe hana'ara. Zen wakin
dekon sin gwe hana'ara."
Zen zep nēsa dawemkam
kwasang gwibirida gwenda,
sap zēre hon hen ki sap
kareksa de gon hap de
enlalana hata gweblaka-
men kiye hen nen. Hwēna
Zen hom mae karekna
golka. ¹⁶ Hwēna nen mese
angkam Deban ērdokot
gwer! Zep nen kime Alapsa

abe la gwenan, nen dekame
damkam nēre mae mo
abena Alap hap yaing il
gweblanan- Yesus in zēwe
angkam nēbe mae hap syal
gwe-gwe'araye. Zep nen sap
esa airin srēm kam Alap hon
yaing gwe-gwer- nen de ba
maesa tahalha gwibinkimye.
Dekam sa Alap nēbe mae
hap zēre mo kwasang-
kwasangna nabakam goltrei
gwizimdi.*

5

¹ Yahudi zini, Alap mo
golak de teipsin hip zen
zini aha-en dam dasik
gwenan. * Zēno syala,
zen zi bose zemka de Alap
hon golēyaing gwe-gwen
hap- ba maesa de Alap
hap gol gweblankam. Hen
zēno syala, bol-zaun tangan
wenya, zen tingare Yahudi
zi mo karek-kareksa dikim
tap gulsuk gwizimdin hip
de sapi-kambingsi Alap
hap tru tasik gweblan
hap. ² Okamanak insa
Alap mo golak de teipsin
hip dam dasik gwibirin,
zen hen ki zi tangan. Zen
zep aha zisi sae-saekam
golēlowehe gwenda- tame
gun srēm kam kim karekna
nol gwenanye. Sap zēna

* **4:16** 4:16 Ibr. 10:19-20 * **5:1** 5:1 Suratna ansa kim ale gulku, dekam nama
Musa mo tūti tabin ola syal nei gwibik- Yerusalemk de Alap mo golakye. Zep
"dam dasik gwenan" kam suratnak awe ale gulku. Alap mo gola insa tahun
tuju-pulukam Roma mo jana nabare zini dri nuk, zep hēndep dekam Alap mo
golak de syala nolzausuk- hēndep angkam. Zep men zen suratna ansa ale gulku,
san ha tahun 60 maekam mes yap ale gulku.

hen man zënaka enlala gwe-
gweblanda, "Aena hen sin-
sinni." † ³ Zen in zep nonol
zère mo karek-karekna in
hap sapi-kamingni tru tasik
gwenda, ki zep hwëna aha
zi mo karek-karek hap tru
tasik gwenda.* ⁴ Hen zi
bëjen zënaka dam tasin-
Alap mo golak de teipsinkim
syal gwen hap. Zen diki Alap
Zën dam tasik gwenda- men
kirekam orep Harunsu dam
tasikike.

⁵ Kristus hen kirekam. Zen
Zën hom Zënaka teipsinkim
drë neka, hwëna Alap ki
dam tasiki- anakan kim
gublukake,

"Em in ano Tane,

Ëe mesë namen damnak
Ënaka anakan kira
tanan, 'Ëe an eno
Bian.' " *

⁶ Hen aha ayatnak Alap man
gubluka,

"Em an Zen esa hëndep
denaban ère mo golak
teipsili-

orep de teipsin zini
Melkisedek Bak mo
kimye." *

⁷ Yesus kim okamanak
awe nama gwë'anka, Zen
Alap de mas gweblan hap
ol mam-mamkam go naban
abe ta gweka. Zen man
Alapsa anakan taibli-blaka,
"Zëno sosonna ki- Asa
de tin nikon ngaya tan

hap denaye." Hen Zen
man Alapsa dawemkam
betek gwe-gweblaka, in zep
hëndep Alap zëno abena
dokwak gul gweblaka. ⁸ Zen
sap Alap zère mo Tane,
hwëna Zen hen awe de
gwënkam Alap mo zëbe hap
de dwam gwibir-blin san de
sul sonen hap dena anakan
tawa gweka, "Ëe hen asa
karekna goltowe gwer- men
kirekam Bian Asa dwam
gwebla'araye." ⁹ Zen in zep
tangan Yesus in Alap mo
nwenak dakastilki- zère mo
ngatan zi mo langnak de gol
tangannak de teipsin hipye.
In zep hëndep nèbe mae
hap ëngaya gwen hap de
ausuna Zëbon onak hëndep
denaban lwa'an- nen an zen
Desa ang è gweblananye.
¹⁰ Zep Yesussu Alap zère mo
gol tangannak de teipsin hip
dam tasiki- in kim anakan
gublukaye,

"Em an Zen esa hëndep
denaban ère mo golak
teipsili-

orep de teipsin zini
Melkisedek Bak mo
kimye." *

*Kristussu de ang gweblan-
nak de ëzise gwen hap de ol:*

¹¹ Yesus mo kirekam de
Alap mo golak teipsin hip
de ola nama beyana- desa
de ebe mae hap golzimdin

† 5:2 5:2 "Tame gun srëmkam de kareksa gonna," zëno dam gulsunnu, zen
Musa mo ahakore jalse gwen ol bete-teksa de gulumurun. Sap zëno tütü tabin
ola iwe, jalse gwen ol bete-tekna man srëkam beya gwek, zep tïngare Yahudi
zini bëjen tïngan enlala gwibin. Zep ahakore ol jalse gwen bete-tekna insa
tame gun srëmkam nulmun gwek. Eirim de kareksa gonna- men kiye, kahalo
gwenna hen zisi de tanna, desa bëjen tame gun srëmkam syal gwibin. * 5:3

5:3 Im. 9:7 * 5:5 5:5 Mzm. 2:7 * 5:6 5:6 Mzm. 110:4 * 5:10 5:10 Mzm.
110:4

hip denaye. Hwëna ebe mae hap sa gwa-gwa gwer- desa de srip gulsuzimdinkimye. Sap em in enlala tihisni. ¹² Diki angkam emaka aha zisi hen Alap mo olkam tawa la gwibi'in. Hwëna ena hen nama tawa tabin hibe ëdwam gwe-gwe'an, sap nonol lonesen nakon de tawa tabinni em desa home kitak tame u'in. Em an wal baizil makane nama lowe he'an, zebe momkam de taizibin en hap ëdwam gwe-gwe'an. Diki angkam tembane drak-draksa emaka olgwen gwibi'in. ¹³ Nama de moms twen gwen zini, zen nama baizili, zep zen hom Alap mo nwenak dikim ëdakastin hip dena tame nu'in. ¹⁴ Tembane drak-drakna zen zise gwen zi hip dena. Sap kire zini zen mes zënaka holokam titi da gwibik- dekam de enho drak-drakkam lowehe gwen hap. Zep zen mes karek naban dawem naban de kles so gwen hap dena tame nuk.

6

¹ Zep Kristen zini nënaka de tawa ta gwibinkim bap nen tahan en san dena etan-etankam gollwa halasen gwen. Diki olk san dena kim nen nënaka tawa ta

gwibin- Kristen gwennak dikim ëzise gwen hap dena kim. Zep anakare ensa bap nen gollwa halasen gwen:

Waba hap de syalsa de baes gwibin hip dena- mensa Yahudi zini tim nul gwenan, "Ëe dekon asa Alap mo nwenak dakastil."

Ahana, Alap ensa de taibli gweblan hap dena,

² hen zisi de baptis ta gwibin hip dena, *

tahasa de tehabirida inen hap dena,

hen juwen nakon de tim ëse naban luk tan hap dena,

hen Alap de karek gol gwen zisi hëndep denaban karek tabin hip dena.

Zen in kitak nonol lonesen nakore tawa tabin. ³ Zep anik olk san dep dena insa emsa tawa tabik, sap nen ema Alapsa anakan laiblibla'an, "Zen sa tame gun hup de sosonna nëbe mae hap golzimdi."

⁴ Dawem! Ema kawesin sin dep etan lwanda halank. Sap lwan dahan wenyä, desa banakan dep?- ngatan san dep de etan golëlwän dahan naye. Sap zen menkam man Alap onakore dawemna hen Alap mo Enho mo syala neisbik, ⁵ hen zen man

* **6:2** 6:2 "Zisi de baptis ta gwibin hip dena," awe Yunani olkam hom "baptisan" kam ale gulku, hwëna "baptisan-baptisan" kam ale gulku. Zep zëno dam gulsunnu aha-ere baptis tabinsi hom, hwëna beyana. Baptis tabinsi de aïtbinni zen anakan: Kristen gwennak de zisi baptis ta gwibin hip dena, hen Yahudi zi mo weyakam de timsi ngan gulsun hup dena, hen Alap mo Enho de nësa hlë tabiridan hap dena. Zep "baptis ta gwibin hip dena," desa bëjen anakan enlala gwibin, "An nen de nëre mae mo kareksa dikim ngan gulsun hup etan-etankam ëbaptis gwen hap dena."

Alap mo ol mo dërekna neisbik, hen sosonna men dekam esa Alap mo kama ësenak lowehe gwer, desa hen man sap dërekna neisbik. ⁶ Hwëna kire nik de Kristussu hli da'ak, desa toton banakan molye ngatan san dep etan olëlwanda halzak. Sap zen de kawesin sin dep lwanda hankam, zëno mae mo syala in sa nwe-mase gwer- san de Alap mo Tanena Yesussu de etan saherak drë nenna kiye. Sap zëno mae mo syala in, dekam san de Yesussu de anakan tik-tik tanna kiye, "Emki etan te-lidak sonnäk tïn- ano mae mo karek-karek ësena ansa ekakim tïngare zi mo nwenak ap ngan gulsuzim!"

⁷ Emki ëenlala gwen: Nga syal gweblannak de o il ti gwenkam, dekam ngana iwe de obwaga tutulkum hatankam, ki Alap man nga syal gwe-gweblan zini in han apdekam zersyal gwe-gwe'ara, hen Zen sa ngana insa sam gwesiblila. ⁸ Hwëna ngana iwe de endang hatankam, ahaksa dokot të ngi-ngi, dekam Alap de kamana insa heip gun hup man golek de gwe'an. Hen nga syal gwe-gweblan zini in sa nga zem insa syaukkum ang tala.

⁹ Zep ano kwasang gwibirida gwen wenyä, ëe insa Biansa de hli tan hap dena ebe mae hap ale gulzim, hwëna ëe

homë emsa anakan enlala gwibirida'an, "Zen sa eiwa hli dal." Sap ëe emsa anakanë taïblibirida'an, "Em mese hëndep de gwën hap dena ulink." ¹⁰ Sap Alap Zen totoresä hom zisi gol kininda gwenda. Zen molya eno mae mo syal dohon-honna mensa zëbe hap ol gweblak eititi gwibirki. Hen em mensa Zënaka enna ola gweblak, desa hen molya eititi gwibir-zimki- in kim Kristen bose wal omka kwasang eibirida gwekye. Hen em angkam namae kirekam lowehe gwe'an.*

¹¹ Zep ëe ama tangan emsa dwam gwibirida'an: Diki em kwasang hap de syala insa ayang gul song gwen- eno mae mo lowe henna men kiye. Zen dekam esa ere mae mo enhonak anakan tame ul gwer, "Ëe eiwa asa Alap Zën de nësa golëteinikirin langnak yaïng gwer."* ¹² Hwëna kire srëmkam esa ëasang-asang gwe-gwer. In zebë emsa dwam gwibirida'an: Emki sap zini men zen Alapsa de taïbliblannak tatem ëzauk gwëkke, desa enlala gwibirida gwen. Zep emki hen zëno mae mo kim enlala syal-syala ban tatem ëzauk gwen, sap zen mes zëwe yaïng gwëk- men zëwe dep Alap nësa kitak gu-gubirida gwëkaye.

Mae hap de ol: Alap zëre mo gu-gubiridan ola bëjen wet gulsun.

* **6:10** 6:10 Ibr. 10:32-34 * **6:11** 6:11 2Ptr. 1:8,10

13-15 Abraham Bak kirekam tatem zauk gweka, sap desa man Alap zère mo bosesa de gubin niban anakan gu-gubluka,

“Èe an Alap ama emsa gu-gublu'an, Èe asa tangan ebe hap dawemna gol gweblal.

Eno auyan-azana zep sa tangan hëndep èbeya gwe song gwer.”*

Zao zep Abraham ola insa de taïblibin niban holokam eissiki, hëndep ki zep gul inki- mensa gu-gublukaye. Zen mae hap Alapsa taïbliblaka: Sap Alap man zère mo ol gu-gunnu insa zère mo bosesa de gubin niban soson gulku. Sap Alap Zënaka de kwè tan hap de zini hom tangan, Zen zep zère mo bosena gubirki.

16 Sap zini kim zère mae mo ola soson nul gwenan, zen teipsin zi mo bose gubin niban anakan soson nul gwenan, “Dikire Zen asa hla tak- èe de syal gwibin srëmkamye.” Zen dekam zep aha zi ol gulsungulsun srëmkam anakan daïblibirida gwenan, “Zen eiwa desa de syal gwibin hip kirekam gu-guku.” 17 Zen zep Alap hen kirekam zère mo olsa zère mo bose gubin niban soson gulku- Abraham Baksa kim gu-gublukaye. Sap Zen man Abraham mo auyantane walya nen de anakan taïbliblan hap dwam gweka, “Zëno ol gu-gunnu eiwa

bëjen wet gulsun. Zen hëndep eiwa sa kirekam nèbe mae hap syal gwibirzimdi.” 18 Zep Alap mes nèbe mae hap zao de tatem èzaun hup dena dan-dan teisyazimki: Ahana Abrahamsa de ol gu-gublunna in zen. Ahana zère mo bose gubin niban kim ola insa soson gulkuke. Zep Alap bëjen zère mo ol-gun darena insa wet sosun, hen Zen bëjen boton gwen. Zen in zep, nen an zen Alapsa èngaya gwen hap yaing èbla kinian, ol-gun darena insa de kyang-kyang soson nuban esa ngalap gwen srëmkam tatem èzaul.

19 Zep zèwe en de tatem èzaun hup dena in, zen buluk de jangkal makan zen nèbe mae hap lwazimdin, sap Alap bëjen boton gwen. Zen zebe angkam airin srëmkam ol gu sonenkam Alap zère hon yaing gwe-gwe'an- zère mo ngatan zi mo langnak de gol mwa tangannakye, men zèwe orep deyol glaing-gling lilikinni il nil sone gwekye. Sap menkam zini zao bëjen yaing gwen. Dekam orana tayalsin nik lwa gwekamen kirekam hen Alap mo okamanak de gol mwanak hen deyol glaing-glingni lilikinnik il nil sone gwenanke. 20 Hwëna angkam desan dep de orana Yesus mes nèbe mae hap sal tazimki. Zen zep nèbe mae hap nwe-mase gwe'ara- Alap mo

* 6:13-15 6:13-15 Kej. 22:16-17

golak de teipsin tanganna, Melkisedek Bak mo kim de teipsin hip. Hen Zen dekon sa hēndep denaban nēsa mas gwibirida gwera.

7

Abraham ne Melkisedek neka de kles son hap de ol:

¹ Melkisedek in ēna Salemk teipsinkim irik gilki. Hen zen teipsin tangan Zini Alap hap de syalsa gol gweka- sapi-kambing maesa de hen tru tasik gweblankam. Abraham

kim eijannak de yei-yēk gwen nakon lwahal zaka, Melkisedek dekam zep Abrahamsa ala tabla zaka, zao zep tahana tehabla ineka- Alap dikim dawemsa golblan hap. * ² Abraham

dekam zep eijan nakon de kap ta halzan kire-kire hlikna zēbe hap kap tablaka.

† Melkisedek mo bosena hen enlala naban. Zēno enlalana "Dam-dam enkam de irik gin zini." Hwēna zen hen ēna Salemk teipsinkim irik gilki, hen ēna in mo bosena enlalana "umlae." Zep Melkisedek hen anakan nwe-mase gweka, "umlae hap de teipsinni." ³ Alap mo olak hom Melkisedek hap dena anakan ale nuk, "Zēno ane-biana zen," hen "Zen dekore zi ausu nakorena." Ki maka hen anakan dam nulsuk, "Zao jaha gwek,"

ahaksa, "Zao tilki." Zep zen man nwe-mase gwe'ara- san de Alap zēre mo Tanena kiye- nonol lone senna hom, hen aunwa topna hom. In zep Melkisedek anakan nwe-mase gwe'ara, "Zen Alap mo golak de hēndep denaban syal gwe-gwen zini."

⁴ Nen zebe anakan dam ulsu'un, "Melkisedek, zen eiwa teipsin tanganna," zep nēno mae mo auyanna Abraham Bak eijannak de kap tan kire-kire dawem-dawem hlikna zēbe hap kap tablaka.

⁵ Hwēna Musa mo titi tabin olak hyanak anakan lwak,

"Lewi Bak mo ausu nakore zini men zen de Alap mo golak syal ta gwe'ak, zen en sa zēre mae mo iyena Israel onakon Alap hap de kire-kire hlikna nulin gwer."*

Sap eiwa, dekon de gulin gwen, hwēna Israel zi ausuna in hen apdekam Abraham mo auyan-aza nakorena. ⁶ Melkisedek Bak an, zen hwēna Lewi Bak mo auyan-aza nakore naka hom. Hwēna zen ki Abraham onakon kire-kire hlikna gul inki. Hen zen man Abraham hap tahana tehabla ineka. Nēno mae mo auyanna in sap eiwa teipsinni, sap Alap nonol desa en hamal hap gu-gubluka- dawemsa de golblan hapye. ⁷ Hwēna mes dam gwesinin: Men zen tahana tehabla inenna, zen

* **7:1** 7:1 In kim golēyei-yēk gweka, zen teipsin zisi empat enkam hēndep jana zi zeban zitamerasiki. (Kej. 14:17-24) † **7:2** 7:2 Kire-kire hlikna insa Abraham kap tablaka desa "sepersepulu" kam nen gwibirin. Zep emaskam de moksa de 10 enkam kap tanna, zen hwēna Melkisedek hap aha-en zerblaka. 50kam de kap tan kire-kirena, desa 5 enkam kap tablaka. * **7:5** 7:5 Bil. 18:21

teipsinnī. Mensa tehabla inenna, zen betekna. Zep Melkisedek, zen Abraham onakon man teipsikī.

⁸ Lewi Bak mo ausu nakore zini in man juwe gwenan, hwēna zen Alap hap de kire-kire hlikna man nulin gwenan- Yahudi bose zem onakonye. Hwēna Melkisedek Bak, zen zēbon mae onakon teipsinnī, sap Alap mo olak zēbe hap dena man nwe-mase gwe'an, "Zen hom tilki." ⁹ Hen Lewi mo ausu nakore zini in men zen angkam Yahudi onakon kire-kire hlikna nulin gwenan, zen hwēna man ēnwe-mase gwe-gwe'an- san de Melkisedek Bak hap de hen kap tablanna kiye. Sap Abraham kim kap tablaka, Lewi mo ausu nakore zini in nama san de Abraham mo timnik de lowe henna kiye. ¹⁰ Sap Abrahamsa kim Melkisedek ala tablaka, dekam Lewi Baksa hom jaha gwe'ak. Zen zep nwe-mase gwe'an, zen dekam san de Abraham mo siknik nama gwē'anka. Zen zep nwe-mase gwe'an, Lewi Bak san de ang gwenna- Abraham kim kire-kire hlikna Melkisedek hap kap tablakaye. Zep Lewi onakon, teipsinnī Melkisedek Bak.

¹¹ Hwēna Musa Bak kim titi tabin ola insa golzimki, zen anakan gubiridaka, "Lewi Bak mo ausu nakore zi en sa Alap mo golak syal ta gwer- dekam de Israel mo karek-kareksa ngan gulsuk gwizimdin hipye." Zen

zep angkam zen en sapi-kambingsi Alap hap tru dasik gweblanan. Hwēna Lewi Bak mo ausu nakore zi enna in de eiwa syala insa su nul sone'anam, hen sap Lewi mo aza-tanena Harun Bak mo ausu nakore zi en, ki Alap molya lun Ahana dam tasinīnam- Zen de hwēna Melkisedek Bak mo weinak zi mo karek-kareksa ngan gulsuk gwizimdin hipye.* Lewi Bak mo ausu nakore zini in sap Musa mo titi tabin ola insa syal nei gwibik, hwēna Alap mo nwenak zen hom sowehek. ¹²⁻¹⁴ Kirekam de lwankam, ki hwēna Alap mes Musa mo titi tabin ola insa wet gulsuku. Sap Melkisedek mo weinak dep de Zini, Zen Kristus- nēno mae mo Teipsinnī. Hen Zen Lewi Bak mo ausu nakon hom saltilki. Zen dwan Yehuda mo ausu nakore nakake. Zēno ausu nakore zini orep hom tangan mae sapi-kambingni Alap hap tru dasik gweblak. Hen Musa hom zi ausuna in hap dena orep mae anakan gubiridaka, "Zen sa hen Alap mo golak syal ta gwer." Zep Kristussu kim Melkisedek Bak mo weinak dep dam tasikī, Alap hen dekam Musa mo titi tabin ola insa wet gulsuku.

Mae hap de ol: Yesus Zen Melkisedek Bak mo kim sa hēndep denaban nēsa mas gwibirida gwer.

¹⁵ Zep eiwa, angkam mes tangane dam ulsul: Alap

* 7:11 7:11 Bil. 18:22-23; Mzm. 110:4; Ibr. 5:6

mes Musa mo titi tabin
 ola insa wet gulsuku- in
 kim Kristussu zer sonekake,
 Melkisedek Bak mo weinak
 de teipsin hip. ¹⁶ Desa zi
 hom dam dasik, sap Musa
 mo titi tabin ola kon Yehuda
 mo ausu nakon de saltin zini
 bejen Alap mo golak syal
 gwe-gwen. Zen hwena Alap
 Zen dam tasiki, sap Yesus
 hon sosonna ki- dekam de
 hendep denaban tin nikon
 ngaya gwen hap denaye.
¹⁷ Zen zep zebe hap dena
 Alap mo olak anakan lwak,

“Em an Zen esa hendep
 denaban ere mo golak
 teipsili-
 orep de teipsin zini
 Melkisedek Bak mo
 kimye.”*

orep de teipsin zini
 Melkisedek Bak mo
 kimye.”*

¹⁸ Zep angkam, Alap kim
 kirekam Yesussu dam tasiki,
 epba titi tabin ola insa
 dekam zep tahan san gwei
 gubir kinika. Sap epba ola
 in, zen sason naka hom-
 nesa de Alap osan dep zon
 guludan hapye. ¹⁹ Sap Musa
 mo titi tabin ola in bejen
 neno mae mo tingare karek-
 karekna ngan gulsun. Zen in
 zep nebe mae hap Yesus ora
 dawemna sal tazimki- Desa
 en de blol gwe-gweblankam
 de Alap zere onak yaing
 gwen hap denaye.

²⁰⁻²² Ora esena insa Alap
 syal gweblaka, zen zen-
 sason tangan zi niye. Sap
 Alap kim Yesussu dam
 tasiki, Zen zere mo bose
 gubin niban gu-gubluka-
 kim anakan gublukaye,

“Ee an eno Bian,

Ee ere mo bose gubin nibane
 Emsa gu-gublu'an,
 hen Ee molye ola ansa
 wet gulsuk:

Em an Zen esa hendep den-
 aban ere mo golak
 teipsili.”*

Zen Yesus ensa kirekam
 gu-gubluka. Hwena epba
 titi tabin ola kon in zen
 nama Alap mo golak syal
 ta gwenan, desa Alap hom
 kirekam gu-gubirida gweka.
 Zep nen angkam Yesus
 onakone anakan tame ul
 gwe'an, “Mensa angkam
 Alap zi niban ola ziaha-en
 gu'ura, zen eiwa tangan
 sa ki lwal, hen zen sason
 tangan wenyu zen.” Orep
 insa Musa Bak han aha-en
 ulki, zen sason naka hom.
 Nen mae nakone desa tame
 ul gwe'an: Sap Alap Yesussu
 zere mo bose gubin niban
 gu-gubluka.

²³ Ahana ansa emki hen
 enlala gwibin: Men zen
 Alap mo golak syal ta gwek,
 zen man beya gwe song
 gwek, sap zen man juwe
 gwek. ²⁴ Hwena Yesus
 an Zen angkam Alap mo
 golak teipsi'ira, Zen hendep
 denaban sa teipsili. Zep
 zeno weinak dep etan ahana
 molya teipsiki. ²⁵ Zep

ngaya gwen hap de sosonna,
 zen kitak hendep denaban
 Zebon lwa'an. Zep tingan
 men zen Alap osan dep
 Zebon osan yaing gwe-
 gwenan, Zen desa sa ngaya
 tabiri. Sap Zen hendep

* 7:17 7:17 Mzm. 110:4; Ibr. 5:6

* 7:20-22 7:20-22 Mzm. 110:4

denaban zë gwë gwenda-
dekon de nëno mae mo
abesa Bian hap ayang gul
gweblan hap.

26 Zen in zep tangan Yesus
sam gwesī'ira- Zen de nëbe
mae hap Alap mo golak
teipsinkim syal gwenkamye.
Sap Zen lalak enna hen enho
kles gwesin srēmna, hen
karek maena hom golka. In
zep zëbe hap dena angkam
dakasti'in- nen makare
karek gol gwen zi niban
de golësiri gwen srēm hap
denaye. Zen in zep hēndep
Alap zëbe hap golblaka-
Zen de teipsin tangankam
ngatan zi mo lang nakon
nësa irik gin hip denaye.
27 Zep Yesus man tangan
ahakore Alap mo golak de
teipsin-teipsin wenyä kwei-
kwik gu'ura. Sap Zen hom
dwam gweka- nonol zëre
en mo karek-karek hap
de mwin-mwankam sapi-
kambingsi Alap hap tru tasik
gweblan hapye, kire hwëna
etan aha zi mo karek-karek
hap hen tru tasik gwizimdin
hip. Hwëna Zen kim aha-
rok'nen zëre mo timni
golguku, te-lidak sonnak de
tan hap, Zen dekam zep
tingare nëno mae mo karek-
karekna hēndep denaban
ngan gulsuzimki. 28 Zep titi
tabin ola in kon kim zini
dam dasik gwibirin, zen de
Alap mo golak teipsinkim
syal gwe-gwen hap, zen nen
makare karek gol gwen naka
hen dam dasik gwibirin.

Hwëna titi tabin ola in mo
tahannak, zao zep Alap zëre
mo bose gubin niban zëre
mo Tanena insa anakan dam
tasiki,

"Em an Zen esa hēndep
denaban ëre mo golak
teipsili."

Sap Yesus Zen mes Alap
mo zëbe hap de dwam
gwibir-blinna kitak tangan
sul soneka.

8

*Mae hap de ol: Yesus Zen
Zen tangan- Alap mo golak
de nëno mae mo Teipsin tan-
gan naye.*

1 Eë ansa emsa tawa
tabi'in, bol-zaun tanganna
an zen: Yesus Zen Zen
tangan nëbe mae hap syal
gwe'ara- Alap mo golak de
teipsin tangankamye. Zen in
zep ngatan zi mo langnak
Alap zëre mo dam taha
nakon nikin'ira. 2 Men
zao angkam Zen nëbe mae
hap syal gwe-gwe'ara, zen
Alap zëre en hap de tekson
tangannak- mensa Alap
Zëna syal gwibirkike. Zen
Israel zi mo Alap hap de
gol syal gwibir-blinnak hom
syal gwe'ara.

3 Tingare Alap mo golak
de syal tan zi mo teipsin-
teipsinni, zen kitak kire-
kiresa Alap hap nol gwe-
blanan, hen sapi-kambingsi
zëbe hap tru dasik gwe-
blanan. * Zep nëno mae
mo Alap mo golak de Teipsin
Zini Yesus, zëno syala zen

* 8:3 8:3 Insa "nol gweblanan" kam hen "tru dasik gweblanan" kam ayatnak
awe ale gulku, desa de srip gulsunnu emki 5:1 mo otdé alenak hlaun.

hen kirekam nwe-mase gwek. ⁴ Okamanak awe de Zen nama gwë'anam, Desa hwëna molya Alap mo golak de syal gwe-gwen hap dam dasi'inam. Sap Lewi Bak mo ausu nakore zini in, men kire enkam Musa mo titi tabin olak lwak, zen nama desa Alap hap nol gweblanan. ⁵ Hwëna zen insa syala okamanak nol gwenan, zen au-au makarena. Hwëna Kristus insa ngatan zi mo lang nakon syal gwe-gwe'ara, zen eiwa de tanganna zen. Zen in zep, orep kwatapna Sinaik kim Alap Musa hap zëre mo ngatan zi mo langnak de gol tanganna zertreblaka, kirekam de hen okamanak syal gwibir-blin hap, Zen anakare ol tantanna golblaka,

“An kire enkamë kwatapnak awe ebe hap goltreblanan, zen kire enkam em hëndep sul sonen.”*

⁶ Zep mensa au-au makarena Musa mo tan-tan san syal nei gwibirin, hwëna angkam eiwa de tangan wenyä in desa Yesus ngatan zi mo langnak nëbe mae hap syal gwe-gwibir-zim'ira. Zep Zen insa kirekam syal gwe-gwe'ara, zen man tangan kwei yuluda'ara- men zen Alap mo okamanak de golak syal ta gwenanye. Sap syala men desa Alap mo nonol ol ziaha-en gun nukon okamanak nol gwenan, zen sosen naka hom- zen de

zisi Alap osan dep zon guluda gwen hapye. Hwëna angkam ansa Alap nëban mae ola ziaha-en gu'ura, zen sosen tangan wenyä zen. Zen in zep Yesus nësa angkam Alap osan dep zon guluda gwe'ara, sap Zen Zen ol ziaha-en gun ësenä insa nëbe mae hap syal gwibir-zimki- men kirekam Alap nësa gu-gubiridakaye.

⁷ Sap Alap mo Musa han de ol aha-en unni in de sosen gwenanam, ki molya etan zi niban de ol ziaha-en gun hup dwam gwenanam. Ki nonol ziaha-en gun enna in maka sowehek. ⁸ Hwëna Alap Zën nonol ziaha-en gunnu insa anakan dam gulsuku, “An sosen naka hom”- Zen kim anakan hamal hap gubiridakaye,

“Ëe, Bian, ama emsa gubirida'an:

Ansa enlala ei gwibik.

Israel ne Yehuda nik mo zi ausu nakore zi niban de etan olsa ziaha-en gun hup de yaklanak sa hatal.

⁹ Eban mae de ol ziaha-en gun ësenä an, zen men kirekamë auyan-aza oban orep ziaha-en guk, kirekam hom-

Ëe kimë desa ëre mo sosonsa de goltrei gwizimdinkim Mesir kon gwiswe sonekye.

Hwëna zen ano ol ziaha-en gunnu in san hom ang tak.

Zen in zebë hëndep tahanna gweisibiridak.

* 8:5 8:5 Kel. 25:40

¹⁰ Hwëna insa ngein sin etan
ziaha-en gu'uk,

Ëe asa zëno mae mo en-
honak titi tabin ol
ësesa ale gulzim,

zen zep sa desan en aha-
ere enlalakam ang ta
gwer.

Zen dekam tangan sa
anakan ënwe-mase
gwe-gwer,

'Ëe an zëno mae mo Alap,
hen zen eiwa ano hlil irin
wenya.'

¹¹ Zen dekam molya zënaka
anakan titi da gwibik,
'Emki Biansa tame
tan.'

Sap zen dekam zën sa kitak
Asa tame dal-
sap bose nabare wenya, sap
bose srëm wenya.

¹² Sap Ëe asa zëno mae
mo karek-karekna tap
gulsuzim. Dekam
molyë etan zëno mae
mo karekna enlala
gwe-gwibik.*

¹³ Zen in zep, Alap kim
kirekam hamal hap gubiri-
daka, etan de zi niban olsa
ziaha-en gun hup, zëno dam
gulsunnu, Zen hen dekam
nonol ziaha-en gunnu insa
tahan san gwei gubir kinika.
Kirekam de lwankam, ki
nonol ziaha-en gunnu in
mes ëpba gwer, hëndep
angkam zen zalta dep dena.

9

*Mae hap de ol: Ëpba ol
ziaha-en gunnu, zëno syala
kirekam lwak.*

¹ Nonol ol ziaha-en gunnu
in, zëno syala, desa kitak
Musa Bak Swe ale gulzimki-
kire enkam de Alapsa blikip
gwesik gweblan hap denaye.
Zen zi mo tahakam de Alap
hap de syal gwibir-blin
tenda golak kirekam syal nei
gwibik. ² Alap hap de tenda
gola in teksonna dan-dan.
Ngein sin de teksonna, desa
man nen gwibik, "Alap hap
dena." Zao zep Alap hap
de pelitana nonne gwek-
zëno ngatan hap de hli-
hlina tuju enkam. Zao hen
mejana ki nola gwek- men
zao Alap hap de rotina non
nebla ine gwekke. ³ Dekon
tahan san de teksonna, zëno
lilikinni deyol glaing-glïng
yawalsa zë il nil sone gwek.
Teksonna desa man nen
gwibik, "Alap zëre en tangan
hap dena." ⁴ Zëwe emaskam
de kalsna hen ki- men
zëwe irase dawem nabare
te kilï tru dasik gwek. Alap
mo zi niban de ol ziaha-
en gun petina hen zëwe
nonne gwek. Zen tekam
de syal gwibinni, hwëna
emaskam zë ma-makan
dabik- hëndep kitak. Petina
in mo olk, zëwe emaskam
de botola ki- men zëwe orep
de tembanena mannana bitï
dakke, tembanena mensa
Alap Israel hap Mesir kon
de sek gwe zannak owaskam
gol gwizimkike. Harun Bak
mo dutena hen zëwe- men
zen owaskam mas gwekke.
Kaso hlang darena, men
zëwe Alap Musa Bak hap
dare taha-tapkam de titi

* 8:12 8:12 Yer. 31:31-34

tabin ola insa ale gulbluka, zen hen zëwe nola gwek. ⁵ Petina insa dikim mat gulsun hup dena, zen emas enkam syal neibik. Hen zëwe emaskam de syal gwizimdin Alap mo dam taha nakore zi makare daresa zaun noso inek-si ala er sosuzimdin nika. Zëno nik mo si alana petina insa kim tahan nakon il-il soneka, sap zen man peti mat gulsunnu insa enlala nei gwibik, "Sapi-kambing kal de zëwe lwankam, zen dekam Alap nëno mae mo karek-karekna tap gulsuk gwizimnira, hen Alap nësa dekon golëlowehe gwe'ara." Hwëna desa de tingan srip gulsun hup, ki sa tangan blal gwer.

⁶ Alap hap de tenda gola insa kim syal gwibinkim su nul sonek, dekam zep Alap hap de kire-kirena insa kang dazak. Zen dekam zep hen nonol teksonna iwe Alap mo golak de syal tan zini, sap bose bete-tek wenya, bitì gwe-gwezak-Musa mo tìtì tabin ola insa dikim syal gwe-gwibin hipye. ⁷ Hwëna tahan san de teksonnak, zëwe Alap mo golak de teipsin tangan en nik tìl gweka. Aha-ere tahunkam aha-rok'nen zë tìl gweka. Hwëna zen hen sapi-kambing kal srëmkam bëjen zao tìn. Kala in desa Alap hap goltrë gweblaka, nonol zëre mo kareksa

dikim ngan gulsublun hap denaka goltrë gweblaka, zao hwëna tìngare Israel zi mo karek-kareksa dikim ngan gulsuzimdin hip denakatame gun srëmkam mensa syal nei gwibikke. * ⁸ Zen in zep dekam Alap mo Enhona anakan goltreizimki, "Tenda gola in de nama lwa gwe'ak, ki totore zini molya Alap zëre hon yaing gwe-gwek."

⁹ Zen zep angkam de wenya nëbe mae hap olk san de enlalana anakan lwazim'in: Kire-kiresa hen sapi-kambing maesa de Alap hap kap ta gweblanna, zen waba hap. Sap zen bëjen zini in mo enhona ngan tasin. ¹⁰ Sap kirekam de syala in, zen tim en hap dena. Enhonak hom hata gwek. Sap syala in dekam anakan nol gwek:

kire enkam de tembane tan hap dena,

kire enkam de otdebin hip dena,

hen kire enkam de timsi ngan gulsun hup dena.

Hwëna desa Alap etan de zi niban olsa ziaha-en gun srëm ennak dep ki golzimki.

Mae hap de ol: Kristus Zen Alap mo zi niban de ol ziaha-en gun ësena insa de sul sonen hap hata zaka.

¹¹ Zen zep Kristus hata zaka- Alap mo zi niban de ol ziaha-en gun ësena insa dikim nëbe mae hap syal gwibir-zimdin hip. Hen Zen

* **9:7** 9:7 Alap mo golak de teipsin tangan zini in mo syal hap dena, emki Im 16nak hlaun. Tame gun srëmkam de karek gonna, zëno srip gulsunnu emki Ibr. 5:2 mo otde alenak hlaun.

zère mo syala in kon zep gwë'ara- nêbe mae hap de Alap mo golak de teipsinni. Zen kim tin nikon etan ngaya gweka, dekam zep ngatan zi mo langnak de Alap zère hap de tenda golak til halka. Zewe de Alap mo gola in, zen eiwa tangaran wenyä zen. Zen zi mo syal gwibin nika hom. ¹² Kristus Zen aha-rok'nen tangan tilki- Alap zère en tangan hap de teksonna iweye. In kim tilki, Zen sapi-kambing kalsa hom gol halka. Zen hwëna zère mo kal en naban goltilki. Zen dekam zep nësa kitak hëndep denaban dowal mo kigi mo irik gin nikon gwiswe soneka- Alap mo hlil irin zinik dikim nësa golëbiti gwen hapye. Dekam etan hyanak molya ba maena kire hap goltilki.

¹³ Men zen titi tabin ola insa ngip nul gwenan, desa man enlala neibirida gwenan, "Zen Alap mo nwenak kun naban." Zep nonol ol ziaha-en gun hup de syala in san kim ang ta gwenan, dekam sapi-kambing kalkam blis dibirida gwenan, ahaksa sapi tru ta seblan sonsa ho naban siri nul gwenan- dekam de blis tibirida gwen hapye. Hwëna kirekam kim tim ennak blis dibirida gwenan, dekam zep enlala neibirida gwenan, "Angkam mese Alap mo nwenak ngan lasibirin."* ¹⁴ Hwëna angkam karek gol gwen

srëm Zini Kristus Zen mes Alap mo Enho mo sosonkam Zënaka domba makan zerguku. Zep nen an Kristus zère mo kalkam de blis tibiridan wenyä zen. Zep nen an zen tangan- dawemkam de ngan tasibin wenyaye! Sap nësa tim en nakon hom ngan tasibirki. Hwëna enho naban hëndep nësa ngan tasibirki. Zen in zep nen angkam Ngaya Zini Alapsa esa enho aha-erekam ang ë gweblal, sap Zen mes nësa alal gulku- waba hap de syala konye.

¹⁵ Zen in zep Kristus angkam nësa Alap osan dep zon guluda gwe'ara, sap Zen Zen Alap mo zi niban de ol ziaha-en gunnu insa nêbe mae hap syal gwibir-zimki. Zep Zen mae hap angkam syal gwe-gwe'ara: Alap mensa kwang guludaka, zen dikim hëndep de lowehe gwen hap denaka gul irin hip- mensa Alap Zëna gugubiridakake. Zen kitak mae hap ki lwa'an: Sap Kristus kim tilki, Zen dekam nësa kitak nêre mae mo ngip gul gwen nakon gwiswe soneka- nen kim sap nonol ol ziaha-en gun syala insa alp ei gwibikyë.

¹⁶ Sap insa Kristus tinkim nêbe mae hap syal gwibir-zimki, zen san de zi de tinkim walas zikhip kirekiresa hli tan dazimdin makan. Zini kim kire hap walas zeban ola niaha-en gul gwenan, zën de nama tin srëmnak walas zem

* 9:13 9:13 Bil. 19

in na-en bëjen kire-kirena in sa lop tan- bi zik de nama gwënnakye. ¹⁷ Sap ol ziaha-en gunnu in, zen zën de tinnik de kirekam syal gwibin. Zën de nama gwënnak bëjen. ¹⁸ Alap mo zi niban de ol ziaha-en gun darena in zep hen kirekam lwa'an, zen diki tinkim de kal wet sonnak de syal gwibin. Nonol ol ziaha-en gunnu, zen otweran blom tabir-blin mo kalsa. Hwëna angkam de wenyä, zen Kristus mo kalkam dena.

¹⁹ Alap mo nonol zi niban de ol ziaha-en gun syala in sa kim kon neisibir hanak, zen zep hen kirekam lwak. Dekam Musa Bak man Israelsa tagal gulsuku, zao zep titi tabin ola in sa kitak tonbiridaka. Ki zep sapi-kambing kalkam Alap mo titi tabin ola bare bukuna in sa blis tibirki, hen Israelsa blis tibiridaka. Zen ho naban kala ban siri gulku-dekam de blis tibiridan hapye, Alap men kirekam gublukake. Daïngklïng ala makare naka domba ala kalkam huleka, desa zep os gul ine gweka- dekam de blis tibiridan hapye. † ²⁰ Zen anakare ola ban blis tibirida gwe'anka,

“Kala an zen Alap mo nëban mae de ol ziaha-en gunnu in sa eiwa gu'un- nen dikim desan en ang ta gwen hap.”*

²¹ Ki zep hen kala inkam Alap hap de tenda gola in sa blis tibirki, hen zëwe

de kirekam-kirekamna men dekam Alap hap de syala nol gwek, desa kitak blis tiblan daka. ²² Sap ëpba titi tabin ola in sa kim syal nei gwibik, dekam Alap mo golak de syal hap de kolho maena man hen blis diblanda gwek-dekam de Alap mo nwenak ëngan gwehen hap. Sap kal de wet son srëmkam, zi mo karek-karekna bëjen ngan gulsuzimdin. ²³⁻²⁴ Zep Musa kitak de Alap hap de syal hap de kirekam-kirekamna in sa kire hap blis tiblan daka, hwëna kire-kirena in sap okama ennak dep dena. Hwëna ngatan zi mo langnak de Alap mo golak de kire-kirena, desa bëjen sapi-kambing kalkam blis tiblandan. Desa diki Alap zëre mo Domba Tane mo kalkam de blis tiblandan. Zep Kristus Zen zi mo Alap hap de gol syal gwibir-blinnak hom tilki- au-au makan men zen lwa gwekke. Zen hwëna ngatan zi mo langnak eiwa de tangan wenyak tilki. Zen nama zao gwë gwe'ara- dekon de nësa Bian osan dep mas gwibirida gwen hap.

²⁵ Hwëna okamanak de Alap mo golak de teipsin zini, zen tahun jamkam aha-rok'nen til gwenda- teksonna mensa nen gwibirin, “Alap zëre en tangan hap dena.” Zen zëre mo kalsa hom goltil gwenda. Zen otweran kalsa. Hwëna Kristus hup

† 9:19 9:19 Daïngklïng ala makare naka, zen te bosena hisopkam ale nuk.

* 9:20 9:20 Kel. 24:6-8

hom dakastilbli'an- etan-etankam de zëre mo timsi golgu gwen hapye, dekam de etan-etankam zëre mo kalsa Alap mo golak goltil gwen hap. ²⁶ Kirekam de lwananam, ki nonol lonesen nakon maka Kristussu tahun jamkam te-lidak sonnak makan dain gwék. Zen hwëna aha-rok'nen hata zaka- okamana an mo aumwa hap de yaklana men zen angkam lwa zahe'anke, dekam de domba makan de tan hap Zënaka zergun hup, tingare nëno mae mo karek-kareksa dikim ngan gulsuzimdin hip.

²⁷ Sap Alap mes tingare zini nësa anakan gubiridaka, "Zen aha-rok'nen sa juwe gwer, ki asa hwëna klis gul." ²⁸ Kristus in zep aha-rok'nen tilki- dekam de zi trana nëno mae mo karek-kareksa wei yun hup. Hwëna Zen sa etan lwahal zala. Zen dekam zi mo karek-kareksa de wei yun hup molya hata zaka. Hwëna men zen nës gwebla'anke, desa dikim hëndep de lowehe gwen hap de lang san kwang guludahan hap sa hata zala.

10

¹ Zep Musa mo titi tabin ol hap de syala, zen san de au-auna men kiye. Hwëna zen dekam de enlala gwibin hip, "Eiwa de tangan wenya sa hatal." Dekam kim tahun jamkam otweranna Alap hap sap tru dasik gweblanan, hwëna dekam

enho nakon hom ëngan gwehe gwenan. ² Titi tabin ola insa de syal gwibinkim de enho nakon ëngan gwehenanam, ki maka otweransa de tru tasik gweblanna insa nolzausuk. Dekam de anakan neisbirinam, "Ëe mes tanganë ëngan gwehek," ki zëno mae mo kareksa de gonnak de enlala dowe hananna maka tap gwizimki. ³ Otweranna man ki sap tahun jamkam tru dasik gwék, hwëna dekam zëre mae mo kareksa de gonnak de enlala dowe hananna hom mae tap gwizimki. Sap kirekam insa syal neibir tine gwék, hwëna zëre mae mo enhonak dekam zep anakare enlalana hata gwizimki, "Ano karek-karekna nama Bian mo nwenak lwa'an." ⁴ Sap sapikambing kalkam toton bëjen zi mo karek-karekna ngan gulsuzimdin.

⁵ Zep Kristus kim okamanak hata zaka Zen anakan Alapsa gubluka, "Em home otweran tru tasik gweblansa dwam gwibi'ira, hwëna Em mese ano timsi hohle gulku.

⁶ Otweransa de ebe hap tru tasik gweblan hap Em home sam gwesik gwibirki- dekam de zi mo karek-kareksa ngan gulsuzimdin hipye.

⁷ Bian Alap, Ëe in zebë Emsa gublu'an, 'Ëe mesë angkam okamanak hatanan-

eno dwam gwibinsi dikim
sul sonen hapye,
men kirekam ere mo
olak abe hap dena
lwakke.' ”*

8 Zep Kristus eiwa Musa
mo titi tabin ola tahan san
gwei gubir kinika- Alapsa
kim anakan gublukaye,

“Em home otweran tru tasik
gweblan hap

dwam gwe'ara hen home
sam gwesik gwibirki.”

Hwëna otweran tru tasik
gweblan hap dena in Musa
mo olak kirekam am lwak.

9 Hwëna anakan etan mas
gulbluka,

“Èe mesë angkam oka-
manak hatanan-
eno dwam gwibinsi dikim
sul sonen hapye.”

Kirekam de gublunna in,
zen man nwe-mase gwek:
Kristus Alap mo ëpba zi
niban de ol ziaha-en gunnu
insa tahan san gwei gubir
kinika- dekam de Bian zëre
mo dwam gwibin tangan
wenyaka zaun gun hup.

10 Zep nëbe mae hap de
Alap mo dwam gwibinni,
zen a kirekam moye: Nen
de aha-rok'nen hëndep nëre
mae mo karek-karek nakon
ëngan gwehen hap. Sap
Kristus hen aha-rok'nen
zëre mo timni domba
makan golguku, hen Zen
molya etan kirekam gwëka.

11 Alap mo golak de syal
ta gwen weny in kim nonol
ol ziaha-en gunnu insa syal
nei gwibirin, zen mwin-
mwankam zi mo otweran
kap gulhal zanna waba hap

Alap hap de kalsnak tru
dasik tine gwenan. Hwëna
dekam hom zini anakan
neis gwibirin, “Ano karek-
karekna mes ngan gwe
henan.” 12 Hwëna Kristus
Zen domba makan aha-
rok'nen te-lidak sonnäk
tilki- dekam de hëndep
denaban nëno mae mo
karek-kareksa ngan gul-
suzimdin hipye. Kirekam
kim nëbe mae hap de
Alap mo golak de Teipsin
Zini in syal gwibirsiki,
Zëna dekam zep Alap mo
dam taha nakon nikinki.
13 Zen angkam nama dekon
eissii'ra- hëndep Alap de
tingare zëno jal zisi zëno
tana iltikinnik sisik gul
irinnik dep. 14 Zep Zen
kim domba makan aha-
rok'nen tilki, Zen dekam
tangan zep hëndep denaban
karek-karek nakon nësa
ngan tasibirki- tingan men
desa Alap osan dep zon
guluda'araye.

15 Alap zëre mo Enhona
hen man eiwa gu'ura, Zen
zep anakan guku,

16 “Ngein sin insa etan ola
ziaha-en gu'uk,

Èe asa zëno mae mo en-
honak titi tabin ol
ësenä ale gulzim.

Zen zep sa desan en aha-
ere enlalakam ang ta
gwer.”

17 Zen dekam hen anakan
mas gulku,

“Èe asa zëno mae mo karek-
karekna tap gulsuzim.

Dekam molyë etan zëno
mae mo karekna en-
lala gwe-gwibik.”*

¹⁸ Zep nëno mae mo karek-
karekna insa mes kitak Bian
Alap hëndep denaban eititi
gwibirki, zep nen angkam
home ëdwam gwe-gwe'an-
ba maesa de etan zëbe hap
tru tasik gweblan hapye.

*Mae hap de ol: Nen Bian
ensa dawemkam taibliblan.*

¹⁹⁻²⁰ Zen in zep, aya-
wal oso-wal, Yesus in kim
domba makan te-lidak
sonnak tilki, nen dekam
zebe airin srëmkam Alap
hap nëre mae mo abena
yaïng il gweblanan- zëre en
tangan hap de teksonnake.
Zep Yesus mes ora ësena
nëbe mae hap sal tazimki-
hëndep dikim ëngaya gwen
hap de ora naye. Sap in kim
zëre mo kala ban Alap zëre
en tangan hap de teksonnak
goltilki, Zen dekam zep
deyol glaïng-glïngkim de
lilïkinnï insa talusuku. Zep
nen angkam Yesussu de ang
gweblankam zebe Alap onak
yaïng gwe-gwenan, sap zëno
timni zen san de nëbe mae
hap de lilïkinnï kiye.* ²¹ Zep
angkam nëbe mae hap Alap
mo golak teipsïnkim Yesus
Zën gwë'ara. ²² Zen in zep,
nen Alap hon yaïng gwe-
gwen, sap nen ema tïngare
enho naban Kristus en hon
ëyaïng gwe kinï gwe'an.
Sap nësa mes Kristus zëre
mo kalkam blis tïbiridaka,
hen tim niban enho naban
mes ho lalakkam nësa ngan

tasibirki. Zep angkam
nëno mae mo enho nakon
anakare enlalana hom wet
so gwenan, “Ano karek-
karekna nama Bian mo
nwenak lwa'an.” ²³ Zep
nen anakare enlala naban
nen tatem ëzauk gwen,
“Alap zëre mo nësa de gu-
gubiridanna Zen sa hëndep
kirekam nëbe mae hap
golzimdi, sap Alap Zen
taibliblan tanganna.” Sap
nen kirekame aha zi hon
ëkira gwe-gwenan, zen in
zep nëna hen zëwe en nen
tatem ëzaun.

²⁴ Zen in zep nen en-
lala naban lowehe gwen-
ekakim nënaka titi la
gwibik, nënaka de kwasang
gwibirida gwen hap dena
kim, hen dawemsa de
tïngare zi hip gol gwizimdin
hip dena kim. ²⁵ Hen
Kristen zi de tagal gwennak
de ang gwen hap bahem
baes ta gwen- men kirekam
ahakon ëgwë gwenanye.
Hwëna nen nen nënaka titi
ta gwibin, hen kareksa de
gon hap nen nënaka jalse
gwibirida gwen, sap Bian
de hatan hap de yaklana
angkam man tangan golek
de gwe'an.

²⁶ Zen in zep, nen nënaka
dawemkam titi ta gwibin.
Sap nen mese eiwa de orana
dam lasik. Hwëna kire nike
eirim kareksa ol gwe'ak,
dekam etan nara molya
nëno mae mo karekna insa
ngan gulsuku. ²⁷ Hwëna
kire nike kirekam ëgwë'ak,
dekam aha-en tangan nëbe

* **10:19-20** 10:19-20 Ibr. 4:16

mae hap lwazim'in: Zen sêrkam de syauk bla sal-salak de ëtaïblin hap denamen zëwe sa Alap zëre mo jal zini yal gul serake, desa de aïrïn niban ësblan hap dena. ²⁸ Emki sap ëenlala gwen: Musa kim irik gïlki, dekam ahanik de zëre mo titi tabin ol san ang gwen hap baes gwenkam, desa man damera gwëk. Zi de dan ahaksa dan-ahan anakan ëkira gwenkam, "Zini in eiwa mes kirekam karek gwëka," kirena man damera gwëk. Dekam kire zisi hom kwasang neibirida gwëk. ²⁹ Sap kirekam insa orep neibirida gwëk, zen in zep men zen angkam Alap mo Tanena ansa tanakam nyauk gwebla'an, zëbe mae hap banakan sa lwazim? Sap zëno kala mes desa dikim ngan tasibin hip hlëwehek. Hwëna kire zini Yesus mo kala insa asyas makan enlala nei gwibirin. Zep zen hen Alap mo zi niban de ol ziaha-en gun ësena in san de ang tan hap man baes ta'an. Zep hen Alap mo Enhona man lamang da gwenan, hwëna Zen sap diki Dekon Alap mo kwasang-kwasangna tame nul gwenan. ³⁰ Zep kire zi hip, karek tangankam sa lwazim. Sap nen ema Alapsa tame la'an- men Zen anakan gukuye,

"Kareksa de syal gwe-gwibin wenyä zen Aen asa desa karek tabir.
 Ëe asa zëno mae mo syal

eini zëbe mae hap golzim."

Zao hen man mas gulku,

"Ëe asa ëre mo hlil irin zisi klis gul."*

³¹ Zep nen bap nen Alap mo Tanena tanakam zauk gweblan, sap nen de Ngaya Zini Alap zëre mo jalsa goltowenkam, zen aïri gwibin tangan wenyä zen.

³² Bahem ëeititi gwe-gwen- em kim nonol Kristussu eirink hen zëno ngatanna hla kukke. Emsa dekam man aha zi sêrkam karek da gwibik, hwëna em zao ene ki tatem ëzauk gwëk. ³³ Emsa dekam zi nwenak swrë da gwibik hen dangole gwibik. Hen ahasa kim kirekam neibirida gwëk, hwëna em ema desa aïrïn srëm kam mas eibirida gwëk. ³⁴ Emsa kim ahakon bwinak yal nulne gwëk, em hwëna ahakore wenyä embwan hap gosae labirida gwëk. Kristus hup de jal hap kim eno mae mo kirekirena kitak alal da gwëk, em hwëna ema ësrip-sri gwe-gwëk. Sap em ema dekam ëenlala gwe-gwëk, "Ëe asa ngein sin dawem tangan wenyäka goltower-hëndep de lwa gwen hap denaka."

³⁵ Zen in zep, men kire enkame Yesussu de yaïng gwebla kinï gwennak tatem ëzauk gwëk, zen kire enkam emki hëndep lowehe gwen. Ki dekam Alap onakon dawemna mam tangan naka

* 10:30 10:30 Ul. 32:35-36

esa ulin. ³⁶ Zep kire enkam em tatem ëzauk gwen, sap zen dekam esa Alap mo ebe mae hap de dwam gwibir-zimdinni su kul sone gwer. Hëndep zep esa zëre onakon ulin- men zep emsa gugubirida gukuye. ³⁷ Sap Alap mo olak man lwak,

“Zini men Desae kara ë gweblanan, Zen naba tangankam sa hata zala.

Zen molya zëre mo hatan hap de yaklana esek gulku.

³⁸ Zini men zen ano nwenak ëdakastil gwenan, zen Asa de taibliblan en nakon sa ki ëngaya gwer.

Hwëna Asa de taibliblan wenya men zen Asa hli da'ak,

Ëe hen asa desa tahansa gweisibiridal.”*

³⁹ Hwëna nen molye Biansa hli lak- juwen ora san de etan lwan dahan hapye. Sap nen an zen- tatetekam de Biansa taibliblan wenya, hen hëndep de ëngaya gwen hap de wenyaye.

11

Mae hap de ol: Men zen Alapsa orep dawemkam daibliblak, nen hen zëno mae mo kim nen lowehe gwen.

¹ Alapsa de taibliblanna, zen anakan de enho nakon taibliblankam, “Mensa Alap asa gu-gubluka, zen eiwa kirekam sa ki lwal.” Zen sap nwekam de hlaun srëmkam

de kirekam taibliblan. ² Sap orep de zini zen kirekam Alapsa daibli gweblak, zen zep Alap anakan sam gwesibiridaka, “Zen ëre mo nwenak ëdakasti'in.”

³ Alapsa de taibliblankam zen dekame anakan tame ul gwenan, “Okamana an Alap ol-gun enkam yang gulsuku.” Zep men desae nwekam hla kul gwe'an, Zen nwekam de hlaul gwen kirekire nakon hom yang gulsuku.*

⁴ Habel Bak zen Alap hap zëre mo taibliblansa goltrëblaka- in kim دنبانا tru ta seblakaye. Hwëna Kaen zen hom Habel mo kim Alapsa taibliblaka, zep zëno kim syal gwe srëm gweka. Habel ensa zep anakan gubluka, “Zen ano nwenak man dakasti'ira.” Hen Zen zep zëno en mo syala insa sam gwesibirblika. Habel zen sap orep mes tilki, hwëna zëno Alapsa de taibliblanna in nëbe mae hap ërak makan nama lwazim'in.*

⁵ Hanok Bak zen hen kirekam Alapsa taibliblaka, zep tin srëmnak Alap ngatan zi mo lang san dep zer ine halka. Zep Alap mo olak zëbe hap dena anakan lwak,

“Zen mumuk ennak aya gweka, sap desa Alap zer ine halka.”

Mae hap ki lwak: Sap zer inehan srëmnak Alap man desa sam gwesik gweblaka.*

* 10:38 10:38 Hab. 2:3-4

* 11:3 11:3 Kej. 1:1; Mzm. 33:6; 33:9; Yoh. 1:3

* 11:4 11:4 Kej. 4:3-10

* 11:5 11:5 Kej. 5:21-24

⁶ Zen zep dam gwesin'in: Zini bëjen Alap mo nwenak sam gwesin- Zënaka de taibliblan srëmkamye. Zep zini men zen Alap osan dep ëdwam gwe-gwe'an, zen diki nonol Alapsa zen anakan taibliblan, "Zen eiwa ki gwë'ara," hen anakan zen taibliblan, "Ëyë Desa tingare enho naban të gwebla'ak, Zen sa abe hap dawemsa gol gweblala."

⁷ Nuh Bak hen Alapsa taibliblaka, zep bulu insa syal gwibirki- dekam de we wal walas zeban golëngaya gwen hapye. Hwëna kirekam de owasna hom sap menkam hla nuk. Hwëna Nuh Alapsa betek gweblaka, zep zëre mo ol en san ang gweka. Hwëna zëre mo Alapsa de taibliblanna in kon zep sap taibliblan srëm wenyä kip anakan goltrei gwizimki, "Em in kareksae ol gwenan." Zen taibliblanna in kon zep Alap mo nwenak dakastilki.*

⁸ Abraham Bak hen kirekam Alapsa taibliblaka, zep zëno ol san ang gweka. Alap dekam man gubluka,

"Emki ere mo langna insa hli yun. Dekam song gwe-langna men desaë ebe hap golbla'ak, zëwe dep."

Abraham dekam man taibliblaka, zep totoresä tawa srëmkam song gweka.*

⁹ Kim hataka, langna men zao dep Alap gu-

gubluka, dekon hen nama taibliblaka. Zen zep zëwe zi mo langnak tenda golak gwë nasen gweka. Isak ne Yakob ne zen hen kirekam ë gweka, sap Alap hen desa kirekam gu-guzimki- men kirekam Abrahamsa gu-gublukake.*
¹⁰ Abraham kirekam zë gwë nasen gweka, sap zen dekam ngein sin dep dena kip anakan taibliblaka, "Ëe asa hëndep de ë sam-samnak hatal- men desa Alap Zëna syal gweblakaye."

¹¹ Zen man hen Alapsa taibliblaka, zep hëndep walas gweka. Zen sap mes bogol gweka, hen we zem Sara hom walas gwe-gwek. Hwëna Abraham anakan Alapsa taibliblaka, "Mensa asa walas wë lan hap gu-guzimki, zen hëndep kirekam sa ki abe nikip syal gwibir-zimdi."*
¹² Zëno timni man sap tin makan lwabla'ak, hwëna zi ausuna Israel zen zëbon onakon ki beya gwe song gwek- men kirekam Alap hamal hap gu-gublukake,

"Ebon onakon sa zini beya gwe song gwer-san de nglinak de keisni kiye, ahaksa hi alpna de hisglimni kiye."*

¹³ Orep de zini in, zen sap man Alapsa daibli gwe-blak, hwëna Alap mo gu-gubiridanna insa de sowe henkam gul irin srëmnak juwe gwek. Zen langnak

* 11:7 11:7 Kej. 6:13-22 * 11:8 11:8 Kej. 12:1-5 * 11:9 11:9 Kej. 35:27

* 11:11 11:11 Kej. 18:11-14; 21:2 * 11:12 11:12 Kej. 15:5; 22:17; 32:12

de basa kara gun makan kara nul gwek, hwëna zep en ki ëisrip-sri gwe-gweksan de zao de lowe henna kiye. Zep anakan hen ëgu gwek, "Ëe an okamanak awe bohëkamë ki lowe he'ansan de aha zi mo langnak de lowe henna kiye."* 14 Men zen kirekam ëgu gwe'an, zëno mae mo enlalana zep man lwa gwizim'ira, "Nen ema aha langsa lei gwibi'inda de hëndep denaban bi gwibin hip." 15 Orep de auyan-azana in, langna mensa hli nuk, desa hom enlala nei gwibik. Sap kirekam de lwananam, dekam maka etan desan dep lwan dahak. 16 Hwëna zen dekam aha lang sam-samsa enlala nei gwibik- ngatan zi mo langnak de wenyaka. Zep Alap hom saher gwibirida gwekazini in kim "ano mae mo Alap" kam nen gweblakye. Sap Zen mes eiwa zëbe mae hap ë sam-samna insa hamal tazimki.

17-18 Abraham hen zëre mo Alapsa de taïbliבלansa goltrëblaka, zep tane aha-ere zem Isaksa sap Alap hap zip sobla'anka. Alap man sap dekam zëno eisi anakan akasibir-bli'anka, "Zen san ha eiwa tangankam Asa taïbliבלa'ara?" Hwëna sap mes Alap Abrahamsa anakan gu-gubluka,

"Eno waslasna an, Isak, zen zëbon onakon sa eno auyan-azana näitbir song gwer."

Hwëna sap mes kirekam gu-gubluka, hwëna Abraham man hohle gwe'anka- tane aha-ere zem insa de Alap hap zip soblan hapye.*

19 Sap zen man anakan taïbliבלa'anka, "Zen sa ano tanena tin nikon etan ngaya tala." Hwëna dekam kim Alap dombana insa zertrëblaka, desa de hwëna zip son hap, zep dekam tane zem in man nwe-mase gwekas- san de tin nikon de etan ngaya gwenna kiye.

20 Isak hen Alapsa taïbliבלaka, zep waslas dare zem Yakob ne Esau nikip tahana tehazim anek- anakare hamal hap de ola banye, "Alap sa ngein sin kirekam ebe nikip dawemna gol gwizimdi."* 21 Yakob hen Alapsa taïbliבלaka, zep tin hip kim golek de gwe'anka, tane zem Yusup mo waslas dare hap tahana tehazim aneka. Ki zep hwëna zëre mo dute topnak de bik dankam lwa inen nakon Alap hap dawemna gol- blaka.* 22 Yusup hen Alapsa taïbliבלaka. Zep kim tin hip golek de gwe'anka, dekam zep zëre korena Israelsa de Mesir kon gwiswe sonen hap de aïsili hli yulzimki. Hen anakan gubiridaka, "An kon de sek gwenkam ano danna bahem awe hli tandan."*

23 Musa mo ane-biana, zen hen man Alapsa laïbliבלak. Zen zep Musasa dan-ahare

* 11:13 11:13 Kej. 23:4; 1Taw. 29:15; Mzm. 39:13 * 11:17-18 11:18 Kej. 22:1-14; 21:12 * 11:20 11:20 Kej. 27:27-29; 27:39-40 * 11:21 11:21 Kej. 47:31-48:20 * 11:22 11:22 Kej. 50:24-25; Kel. 13:19

benkam aning la gwek. Sap zen anakan dam lasik, "Walasna an dawem naka Alap ap zerzimki." Zen zep anakan aïri srëm gwek, "Mesir mo teipsin nik sa nësa karek sola."*

²⁴ Musa Bak hen Alapsa taïblihlaka, zep mam gwen-nak anakan enlala gweka, "Asa bap zen anakan gu gweblan, 'An Mesirk de teipsin zi mo wenam mo tane.' ".* ²⁵ Zen hom dekam auhu-kama ennak dep de dërekna anakan enlala gwibirki, "Èe anik karek naka gol gwek- zëno dërek naka akakim eis gwibik." Zen hwëna anakan enlala gweka, "Èe sap asa Alap mo hlil irin zi niban apdekam karekna zigoltowe gwer."

²⁶ Zen hen ngein sin denaka anakan enlala gwe-gwibirki, "Alap sa Israelsa de ngaya tabin hip de Zini zer sonera. Zep èe anik Zini in hap orasa sal tablak, hen sap asa zëno bose hap karekna goltowe gwer." Musa hom dekam anakan enlala gweka, "Syala ansa anik baes gwibik- èe akakim Mesir mo kire-kire dawem-dawemna ansa beyakam bi gweblandak." Zen hwëna Alapsa anakan taïblihlaka, "Zen sa ano syal eini lamkam abe hap golblala."

²⁷⁻²⁸ Hen zen Alapsa

taïblihlaka, zep Israel mo zi ausu nakore zini gubiri-daka- zen de domba kalkam zëre mae mo lilikinsi blis tiblandan hap, Alap mo dam taha nakore jal zi dikim zëno mae mo nonol zi walassa tameran srëm hapye. Yaklana desa "Paska" kam zep nen gwibik.

* Mesirk de teipsin zini kim sap jal gweka, Musa hwëna Alapsa taïblihlaka, zep Israelsa aïrin srëmkam dekon golësek gweka. Zen dekam man tatem zauk gweka- san de hla ta gwen srëm Zini Alapsa de ngein sin kara ta gwenna kiye.

²⁹ Israel mo zi ausuna in hen Alapsa daïblihlak. Zen zep hi bosena Kal-kalasa tablan gwek- san de eik sasa san de sek gwenna kiye. Hwëna Mesir mo jana nabare zini kim sap hina in san nolëtro kin'i'ak, zen zao zep kei-king gwek.*

³⁰ Zi ausuna in zen hen Alapsa daïblihlak, zep tuju yaklakam kim è yala Yerikosa hatablan hap wale da gwek, hwëna dekam zep zëno mae mo kasokam de kol son yala in owaskam lik gweka.*

³¹ Rahab Bak sap Yerikok de kahalo soston we. Zen hwëna dekam Alapsa taïblihlak, zep desa nul srëm gwek. Sap zen mes dekam Israel kore otek zi

* **11:23** 11:23 Kel. 1:22; 2:2 * **11:24** 11:24 Kel. 2:10-12 * **11:27-28** 11:27-28 "Paska" mo enlalana "gulmurun." Zen kirekam yaklana insa nen gweblak, sap domba kala insa de zëno mae mo gol lilikinnik hlaunkum, dekam walas tameran hap de Alap mo dam taha nakore zini in man gulmun nura gwe'anka. (Kel. 12:21-51) * **11:29** 11:29 Kel. 14:13-31 * **11:30** 11:30 Yos. 6:12-21

darena teisyaink. Hwëna zëre mo ë nakore zi trana in zen Alapsa de betek gweblan hap baes tak, desa tïngan en tangan zep damerasik.*

32 Sap kirekam de aïsili beyana, hwëna yaklana blalaka hom- desa de tïngan emsa aïsili gwibiridan hapye, ahakon in zen hen Alapsa zëno mae mo kim daïbli gweblakye, in ki hen Gideon, Barak, Simson, Yefta, Daud, Samuel, hen orep in zen Alap mo ola ayang nulz- immira gwekye.* 33 Zen hen Alapsa daïbli gweblak, zep eijannak ahakon ëyei-yëk gwenda gwek, hen dam-dam enkam zëre mae mo irik gin langnak de zini irik nilida gwek. Zep kire wenyä, Alap mensa Israelsa gu-gubirida gweka, zen hen man nulin gwek. Zen zëre mae mo Alapsa de taïbliblanna in dekam zep singa jal-jal mo mipna owas hap mat dasik gwibir-zimk,* 34 hen syauk hitin yawala dekam tin disik gwek, hen nëbok ngi benben nakon ëlanga gwesik gwek. Zen sap man zënaka anakan neisbirida gwek, "Eë an sosen naka hom," hwëna man ki ësoson gwe-gwek. Aha lang nakore zini kim sap napta gwibirzik, hwëna zëno mae mo sosonsa de hlaunkum dekam zep heyahya gwe-gwek.* 35 We walya

hen ahakon Alapsa daïbli gweblak. Zep zëno mae mo iyena kim sap juwe gwek, hwëna zëno mae mo Alapsa de yaing gwebla kinin nakon zep etan ëngaya gwe-gwek.*

Hwëna ahakon zëno mae mo Alapsa de taïbliblansa srën noltrë gweblak. Sap desa kim Alap hap de jal hap bwinak sesek nulin gwek, zen hom tol wet so gwe-gwek. Sap desa man zë tangolebin niban nenbirida gwek, "Emki ere mae mo Alapsa lamang tan, dekam asa emsa uswe soner." Hwëna zen man kirekam dep baes tak, sap zen anakan ëenlala gwe-gwek, "Zen sap sa nësa damera gwer, hwëna Alap sa kire hap de dawemna lamkam nëbe mae hap golzimdi- Zen kim de juwen nakon nësa luwen tabi'inkaye." Zep ki hëndep Alap hap de jal hap karekkam damera gwek. 36 Zep Alapsa de taïbliblän jal hap ahakorena lamang da gwibik, hen benben kire-kirekam lek-lek da gwibik. Hen ahakon besi dokotkam de tahalebin nika bwinak sesek nulin gwek.* 37 Ahakon kasokam tok hap niribirida gwek. Ahakon ngaya naka gergajikam blom da gwibik, hen ahakon nëbokkam blom da gwibik. Zen tahalha tol hap domba-kambing sop nakore

* **11:31** 11:31 Yos. 6:22-25; 2:1-21 * **11:32** 11:32 Hak. 6:11-8:32; 4:6-5:31; 13:2-16:31; 11:1-12:7; 1Sam. 16:1-1Raj. 2:11; 1Sam. 1:1-25:1 * **11:33** 11:33 Dan. 6:1-27 * **11:34** 11:34 Dan. 3:23-27 * **11:35** 11:35 1Raj. 17:17-24; 2Raj. 4:18-37 * **11:36** 11:36 1Raj. 22:26-27; 2Taw. 18:25-26; Yer. 20:2; 37:15; 38:6

tayalbin pakeansa alala da gwek. Tembane hap hen man tangan ëtahalha gwe-gwek, sap desa karekkam jap nul sonenda gwek.*
 38 Kire wenya, zen hëndep de langnak de lowehen hap denaka enlala nei gwibik, zep zëbe mae hap hom dakastilzimb- auhu-kamanak de lowehe gwen hapye. Zen zep al ta nasen gwek- sap zi srëm lang san, hen kwatap-kwatap san, hen kaso-hul kaso-hul san, hen kama hul mae san sap aning gwenda gwek.

39 Zen kitak zëre mae mo Alapsa de taibliblansa kirekam noltrë gweblak, dekam zep tangan Alap sam gwesibiridaka. Hwëna zen hom mae okamanak awe noltowek- Alap mensa dawemsa de golzimdin hip gu-gubirida gwekaye.
 40 Sap Alap mo dawem golzimdin hip de kalangna in, zen zëbe mae en hap hom. Zen hwëna kitak nëban mae dep. Zep zen molya nonol zë-en Alap mo gu-gubiridanna insa kitak nulink- nen de zëwe hen yaing gwen srëmnakye. Nen kime zë hen yaing gwe'ak, zen diki dekam esa sërkam de dawem tangan wenya insa apdenak ulin.

12

Hlu-hluk gwenkam de Yesus osan ëdam gwesikhan hap de ol:

1 Zen in zep, Alapsa de taibliblan wenya in zen orep juwe gwek, zen angkam nësa neisbirida gwe'an, hen nësa man kara tabin niban wale da gwibi'in- anakare enlala naban, "Nabakam yaing gwezak." Zen in zep, nen diki dohon-hon kire-kirena nen kitak tatansin- jahalha enkam eka hlu-hluk gwek, ngein sin dep dena insa dikim dokwak gun hupye. Nonol tangan nère mae mo karek-karekna nen tatansin, sap zen zen nëno mae mo danna hère gwenan. Sap enlala tatetekam de desan dep hlu-hluk gwen hap de orana, Alap mes nëbe mae hap hamal tazimki.
 2 Hlu-hluk gwenkam diki Yesus en osan nen ëdam gwesikhan. Sap Kristen zini nëno mae mo taiblibin hip dena, Yesus mes ora makan sal ta guku, hen nëbe mae hap de ërak tanganna, Zen Yesus Zëna. Sap Zen mes zëre mo Alapsa de taibliblan nakon enlala tatete naban karekna goltoweka- telidak sonnak kim makan da inkke. Zen hom dekam anakan enlala gweka, "Telidak sonnak de tinni, zen saherak Asa nën ne'an." Sap Zen dekam ngein sin dep dena insa, isrip-sri gwibin tangan wenya, kara gu'unka. In zep hëndep angkam Alap zëre mo dam taha nakon teipsinkim nikin'ira.
 3 Emki Yesussu enlala gwe-gweblan- Zen kim nëbe mae

* 11:37 11:37 2Taw. 24:21

hap karek yala insa enlala tatete naban goltowekake, karek gol gwen zini in kim sërkam karek dakke. Kirekam de Yesussu enlala gwe-gweblankam, ki em molye na-en ësın gwe hana gwek, hen enlalana molye ëdowe hana gwek. ⁴ Sap kareksa de gol gwen srëm hap de eijannak iwe, em home mae juwen hap ëalp gwesi'in.

Mae hap de ol: Bian man zëre mo walas tangan mo kim nësa oto tasik gwibirida.

⁵ Hen Bian Alap mo ola bahem ëeititi gwibinmen kim nëno mae mo enhosa de tatete tazimdin hip "ano walas" kam nësa gubiridakaye. Zen dekam anakan nësa gubiridaka, "Ano walas, bahem Asa salsik gweblan-

Ëe de emsa oto tasik gwibin-
nik.

Hen bahem enlalana ëdowe
hana gwen-

Ëe de emsa jalse gwibirida
gwennakye.

⁶ Sap mensaë kwasang
gwibirida gwenan,

Ëe desa ama oto tasik
gwibirin.

Hen mensaë anakan enlala
gwibirida gwenan,

'Zen ano walas,'
desa ama lek-lek ta
gwibirin.*

⁷ Zep emsa de Bian oto tasibinni, zen zao en emki enlala tatetekam ëzauk gwen- anakare enlala naban, "Sap sa Bian kirekam

asa oto tasili, sap okamanak de zini hen kirekam walas zemka oto dasik gwibirin."

⁸ Emsa de oto tasik gwen srëmkam, dekam de dam gulsun, "Ëe an zëno walassa hom." Sap walas tangan zemka Zen bëjen nwe enkam kara tabin. ⁹ Nen ema nëre mae mo auhukamanak de biansa blikip eisibirida gwek- zen kim nësa oto dasik gwibikye. Zen hen kirekam nen nëre mae mo ngatan zi mo langnak de Biansa ahaere enlalakam nësa de oto tasik gwibinnik blikip gwesik gweblan, sap zen dekam esa ëngaya gwer. ¹⁰ Nëre mae mo auhukamanak de bianna, zen holokam hom nësa oto dasik gwibirin- zen kim sap zëre mae mo enlalakam nësa kirekam neibirida gwenanye. Hwëna Alap Zen nësa de mas gwibiridan hap kirekam oto tasik gwibiridadekam de zëre onak enlala lalak nik lowehe gwen hap, Zëna men kire nik gwë gwendake. ¹¹ Hwëna eiwa, Bian mo nësa de oto tasibinni insa kim oltowe gwenan, desa enlala dowe hanankame eis gwibirin. Dekam nen home ësrip-sri gwe-gwenan. Hwëna men nara dekam zëre mo gwënsa Alap mo dwam gwibin sin li yul sonenkam, zen dekam sa anakan eisbiri, "Eiwa, ëe an Alap mo taha terenakë gwë gwe'an. Zën ki asa kirekam oto tasiki- ëe dikim dam-dam enkam gwë gwen

* 12:6 12:6 Ayb. 5:17; Ams. 3:11-12

hapye.”

¹² Zen in zep, eno mae mo tahana in zen esin-sin gwe-gwe'an em soston tabin, hen danna men zen eyal-yal gwe-gwe'an emki tatete tabin. ¹³ Ere mae hap de orana dam-dam lasik. Dekam in zen zi lek makarena ebon mae onak lowehe gwe'an, zen desan sa dawemkam sek gwer, hēndep esoson gwe song gwer.*

Alapsa de hli tan srēm hap de ol:

¹⁴ Emki dawemkam ēalp gwe-gwen- dekam de tūngare zi niban enlala sēsekkam lowehe gwen hap. Hen enho lalak enkam de lowehe gwen hap emki ēalp gwe-gwen. Sap lalakkam de lowehe gwen srēm kam, em bējen em Bian onak yaing gwen. ¹⁵ Dawem! Ebon mae onakon mana ahanik Alap mo kwasang-kwasang nakon wet sonanka. Ki hwēna zēbon onakon sa zi beyanak Alapsa de taīblīblan srēm hap de enlala ing gwe hebiridala- san de hēp nabare hosa de golzimdin makan. Dekam hwēna beya nik sa Alap mo nwenak ēkun gwer. ¹⁶ Ebon mae onakon bap zen aha maena kahalonak zaran. Hen em bahem Esau Bak mo kim lowehe gwen, sap zen Alapsa eititi gweblaka. Zen sap nonol walaskam gwēka, zep zen maka bi zik de

tūnkim zēno bi gwibin kire-kirena kitak bi gweblan daka. Hwēna zen aha-ere tembane piring en hap lirak gulku. ¹⁷ Zen kim sap hyanak bi zik de aumwa hap tahasa tehabla inen hap dwam gweka, Alap dikim zēbe hap dawemsa golblan hap, hwēna bi zem in man gubluka, “Bējēnē.” Zen sap go naban aberbe taka, hwēna zen de gul irin hip dena mes tap gwek.

Mae hap de ol: Nonol ol ziaha-en gunnu, zen aīri gwibin hip dena. Zau dena, zen isrip-sri gwibin hip dena.

¹⁸ Nen an zen ēKristen gwek, nen home Israel mo kim okamanak de kwatap tangannak yaing gwe'an- dekam de Alapsa golek de tan hapye. Zen orep kwat- apna Sinaik yaing gwek- Alap kim nonol ol ziaha- en gunnu in sa golzimkiye. Zen dekam syauk hītinsī zē kara nuk, hen man zē kaulsuk, hen asese yawal zē taīlbidaka. Zen dekam zep aīrin hip enlalana ēdowe hanak. ¹⁹ Nen home zēno mae mo kim sramin aukuna esane gwe'an- hen Alap mo ol auku yawalaye. Zen kim desa nasalzimb, zen dekam zep ēabe gwek- ola in sa de golzausun hupye. ²⁰ Sap zen jalse gwen ola in sa man tan- gan sēr kam naīribi'ik. Sap zen anakan lwak,

“Men nara zi, sap otweran, kwatapna ansa towan-

* 12:13 12:13 Ams. 4:25-27 * 12:20 12:20 Kel. 19:12-13

blanna, desa em kasokam tok hap i tiblan.”*

²¹ In kim zen kirekam hlanuk, man tangan sêrkam dohon-hon gwizimk. Musa Bak zêre hap hen man tangan dohon-hon gweblak. Zen in zep anakan guku,

“Ëe dekam ama airin hip yal-yal gwek.”*

²² Hwëna nen angkam kwatapna Sionk mese isrip-sri naban yaing gweser-Ngaya Zini Alap zêre mo ênake, mensa hen nen gweblananke “ngatan zi mo langnak de Yerusalem”kam. Dekon zêre mo dam taha nakore zini ribu-ribukam nêsa isrip-sri naban dokwakwak nul gwenan. ²³ Em mese hen angkam Alap mo hlil irin zinik bitî gwer-men zëno mae mo bosem-sesa ngatan zi mo langnak ale dabir-zimkye. Alap zêre mo hlil irin zini insa man anakan enlala gwibirida gwenda, “Zen kitak ano walas.” Zep emsa hen mes angkam Alap lup gul irimen Zen sa tingare zisi klis guluye. Hen zini men zen orep enlala dam-dam enkam lowehe gwek, zen angkam mes tangan Yesus mo kala kon êngan gwehek, zep zëno mae mo angna angkam zëwe lowehe gwe'an. Em hen angkam mese zëbon mae bitî gwer. ²⁴ Em mese hen Kristus hon yaing gwer-men Zen nêsa Alap osan dep zon guluda gwe'araye. Sap

Zen Zen zi niban de ol ziaha-en gun êsena insa nêbe mae hap syal gwibir-zimki. Zep emsa hen angkam mes zêre mo kalkam blis tibiridala. Zëno kala Habel mo kal makan hom lwa'an. Sap Habel mo kala kim zannuk, zen zep Alap hap tan-tan makan anakan lwablak, “Zen Kaen taka.” Hwëna Yesus mo kala, zen dekon Alap nêsa anakan enlala gwibirida'ara, “Zëno mae mo karek-karekna mesë ngan gulsuzimk.”

²⁵ Zen in zep, nen bap nen Alapsa hli tan, sap angkam Zën ngatan zi mo lang nakon nêsa tonbirida gwe'ara. Sap Musa Bak kim auhu-kamana an kon Israel mo zi ausu hap Alap mo ola ayang gul gwizimki, men zen nasalbla srêm gwegwek, zen Alap mo jala kon hom mae êasendak. Hwëna angkam nêsa Alap Zën tangan ngatan zi mo lang nakon tonbirida gwe'ara. Zep nen de salblan srêmkam, nêsa sa tangan karek tabiri. ²⁶ Alap in kim kwatapna Sinaik tonbiridaka, zëno ol auku yawal hap kamana an man êwak gwek. Hwëna angkam Alap mes nêsa etan gu-gubiridaka,

“Angkam okamana an ensa molyë êwak guk. Hwëna ngli naban asa aha-rok'nen apdenak êwak sol.”*

²⁷ Insa “aha-rok'nen” de êwak son hap guku, zen man dam gwesi'in: Zen

* 12:21 12:21 Ul. 9:19; Kis. 7:32 * 12:26 12:26 Hag. 2:6-9

tingare okama yala ansa yang gulsuku sa ewak gulu, hēndep sa jek-jak gwer. Hwēna ewak gwen srēm hap dena aha-en, ngatan zi mo lang, zen en nama sa lwala.

²⁸ Zen in zep, sap nen Zēbon onakone ewak gwen srēm hap de lang sam-samna insa bi eibi'in, zen zep nen dawemna gol gweblan- men kirekam Zēna nēsa dwam gwibirida gwendake. Zep nen enho zon tašiblin naban hen aīrīn nīban nen boklesa kom ta gweblan. ²⁹ Sap Alap mo ola zēre hap dena anakan lwak, "Nēno mae mo Alapna, Zen syauk hitin yawal makarena kim sa nēsa klis gul zula."*

13

Bian mo nwenak de kirekam lowehe gwen hap de ol:

¹ Kristen bose omka de kwasang gwibirida gwenna bahem golzausuk gwen, sap zen san de hen ere mae mo iye tanganna kiye. ² Emki hen ere mae mo tame tabin srēm Kristen bose wal omka gola kon lup gulin gwen, sap orep ahakon hen ki tame tabin srēm kam Alap mo dam taha nakore zini lup nulin gwek- zen kim zi tangan mo kim ējowe gwe zakye. Zep kire zi mae mes ebon hatanan zala.*

³ Men zen hen bwinak lowehe gwe'an emki enlala gwibirida tine gwen- men

ki hen en de zē lowe henna. Men desa Alapsa de tame tan srēm wenya karek da gwibirin, desa hen em kwasang gwibirida gwen-san de enaka de karek tabinni kiye.

⁴ Emki anakan ēenlala gwe-gwen: "We-zi dare de zēnaka leisyanna, Zen mes Alap aha-en soka." Zep we walya barena hen zini bare wenya, em kime enaka kap lak, em ema Alapsa hen en guk gweblak, "Ēe an depan en asa ē gwer." Zep ere mae mo Alapsa de gu-gublunna insa bahem ēkahalo gwenkam gulmun gwen. Men zen zēre mae mo hole-hle san ang ta gwenan hen kahalo sosen wenya, desa Alap molya karek tabir srēm gweka.

⁵ Te-ala beya gwen hap de enlalana bap zen emsa bi gwibirida gwen. Emki anakan ēenlala gwe-gwen, "Mensa ap Alap gol gwiz-immira, zen syake." Sap Alap Zēna man emsa gu-gubirida'ara,

"Ēe molyē emsa kwasap walaš mo kim da tasi-bik."*

⁶ Zen in zep Alapsa de taibliblan naban nen ēgu gwen,

"Bian Zen Zen-asa de mas gwe-gweblan hap de Zi niye.

Ēe ba hap de zi bosyansa aīribirida gwen hap?

Sap zi mo sosonna hom-

* 12:29 12:29 Ul. 4:24 * 13:2 13:2 Kej. 18:2-15; 19:1-14; Hak. 6:11-18; 13:3-22

* 13:5 13:5 Ul. 31:6-8; Yos. 1-5

asa de banakan mae gwëblan hap de-naye.”*

⁷ Men zen nonol Alap mo olkam emsa tawa da gwibik, emki desa enlala gwibirida gwen, “Zen kirekam lowehe gwëk, hen Alapsa de taïbli-blannak de tatem ëzauk gwënnak kirekam juwëk.” Zep em hen zëno mae mo kim em tatem ëzauk gwen, ⁸ sap Kristus Yesus Zen hom wet gwesik gwënda- sap orep, angkam, hëndep denaban.

⁹ Totore tawa tabin ëse san bahem ang ta nasen gwen. Diki Alap mo kwasang-kwasang ennak em tatem ëzauk gwen, hen kwasang-kwasangna in dikire eno mae mo enhonak bol-zaun gwëk. Zi de emsa titi tabinni Alap hap de tweran blom ta gwibinsi de twinbin hip, ahaksa tembane maesa de Alap hap ëlwa gwen hap, bahem desan ang ta gwen. Sap men zen desan ang ta gwenan, zëno mae mo lowe henna dekam hom mae dawem san dep wet gwesik gwenan. *

¹⁰ Okamanak men zen Alap mo golak syal ta gwenan, Alap hap de otweran tru tase gwëblanna zëna hen man ahakore hlikna dwenblanda gwenan. Hwëna nëbe mae hap de Alap mo ngatan zi mo langnak de kalsna- men zëwe Yesus nëbe mae hap de syala sul soneka, dekon

molya zini in ba maena nulin gwëk. ¹¹ Emki ëenlala gwëk, Musa mo titi tabin ola insa kim zëre mae mo karek-kareksa dikim ngan gulsuzimdin hip syal nei gwibirin, dekam sapisa Alap mo gol ë nakore lilikin alpnak zip noso gwëblanan. Hwëna kal en naka zep Alap mo golak de teipsin tangan zini in Alap zëre en tangan hap de teksonnak goltil gwënda. Sapina in mo tokna ë san dep nërhal gwënan-zao de langa tolak syauknuk ang tasin hip.* ¹² Zen in zep hen kirekam, Yesussu tan hap ë nakon nërhak. Zen dekam Yesussu saherak nënnek, hen Zen dekon zep zëre mo kalkam zëre mo hlil irin zini nëno mae mo karek-kareksa aha-rok'nen ngan gulsuzimki. ¹³ Zen in zep, nen hen Yesussu nen saher san dep zertron. Zep nëno mae mo enlalana anakan zen lwa gwen, “Sap sa nësa hen Yesus hup de jal hap lamang da gwibir hen langa dasik gwibir.” ¹⁴ Sap auhukamanak awe, nëno mae mo dakal ëna hom. Hwëna nen ema nëre mae hap de dakal ësa ësbla'an.

¹⁵ Nen angkam sapi-kambingsi home Alap hap tru lasikse gwëbla'an. Hwëna men desae angkam ol gwëbla'an, zen in kime Yesus mo bosekam enho aha-erekam Alap mo bosena teip ulsuk gwëblanan. Dekam nëno mae mo ola man nwe-mase gwe-gwe'an-

* 13:6 13:6 Mzm. 118:6 * 13:9 13:9 Kol 2:23 * 13:11 13:11 Im. 16:27

san de otweransa de tru ta seblanna kiye. Zen in zep Alap ensa nen boltere ta tine gwen, hen Yesus de kitak teipsibiridan hap de olsa nen gol halada gwen. ¹⁶ Hen aha zisi de mas gwibirida gwenna bahem ëeititi gwe-gwen- hen kae-kaesa de goltrei gwizimdin niye. Sap zen desa hen Alap sam gwesik gwibirida- san de dombasa de tru tasik gweblanna kiye.

¹⁷ Men zen Kristen zini emsa nol neibirida gwenan, emki betek gwibirida gwen hen zëno mae mo ol san em ang ta gwen. Sap zëno mae mo syala, zen eno mae mo ang hap dena, hen zen man anakan tame nul gwenan, "Alap sa ëre mo syal eisi de goltrëblan hap asa gublula." Em de kirekam betek gwibirida gwenkam, zen dekam sa isrip-sri naban syal ta gwer. Hwëna betek gwibirida gwen srëmkam, ki hwëna enlala nik sa ëdowe hana gwer. Hwëna zen de enlala dowe hanan naban syal ta gwe'ak, ki hwëna waba hap sa ebon mae syal ta gwer.

¹⁸ Ëe, ëre mo syal bose walya ban, ano mae mo enho nakon anakare enlalana hom wet so gwenda, "Ëe kareksaë ol gwenan." Zep abe mae hap emki Alapsa abe ta gwen, sap ëe zëno syalsaë ol gwenan, hen zëno nwenak de tangan ëdakastin hibë ëdwam gwe-gwenan. ¹⁹ Ëe in zebë emsa abe tabi'in: Abe hap emki

hen Alapsa abe ta gwen- ëe akakim etan nabakam ebon mae osan dep lwa halzak.

²⁰⁻²¹ Zep angkam, ëe a kirekamë mo Alapsa ebe mae hap abe ta gwenan,

"Bian, Em in Zene zëbe mae hap tahana deisu guzimki, hen Em in Zene Bian Yesussu tin nikon ngaya taka. Ëe ama Emsa abe ta'an: Ano suratna ansa men zen dokwak nu'ik, Emki zëbe mae hap sosonsa gol gwizimdin- zen dekakim ere mo dwam gwibin en san lowehe gwek. Hen Bian, Yesus onakore sosonna dikire zëno mae mo enhonak syal gwe tine gwek- zen dekakim ere mo nwenak ëtal gwesik. Sap Yesus Zen Zen- asa de domba makan zaho ta gwibin Zi niye. Sap Zen mes ere mo zi niban de ol ziaha-en gunnu hëndep denaban sul soneka- te-lidak son nakon kim kala wet soblakke. Ëe zep asa zëno bosena hëndep denaban teip ulsuk gweblal. In eiwa."

²² Aya-wal oso-wal, ëe ama emsa gubirida'an: Ano surat tihisni ansa bahem karatda gunnuk husus gwibin, sap zen emsa dikim dawem san dep titi tabin hip dena, hen ëe blal tangankam homë ebe mae hap ale gulzink.

²³ Ëe ama emsa gu sonebirida'an- em de hen ëtawa gwen hap: Nëno mae mo ayana Timotius Bak mes bwi nakon wet soka. Zen de nabakam abon onak hata zankam, ki asa apdekam

ebon mae osan dep song
ëzal.

²⁴ Iwe de Kristen zini eno
mae mo nol-nola kip ano
mae mo dawem gol sonez-
imdinni em ayang ulzimk-
hen tîngare iwe de Alap
mo hlîl irin zi hipye. Men
zen aban mae Italia mo lang
nakore wenya awe lowehe
gwenan, zen hen dawem
ensa ebe mae hap nol sonez-
imk.

²⁵ Dikire Bian mo
kwasang-kwasangna kitak
ebon mae onak lwa gwek.

Yakobus mo surat

¹ Suratna an dua-blaskam de zi ausu nakore zini men zen sekwak gwen dakke, zêbe mae hap-

men zen angkam aha mo lang san lowehen da'anke.

Alap ne Bian Kristus Yesus nik mo nğanak de syal gwegwen zini Yakobus onakon:

Dawem!

Yesussu de taïbli-blannak de tatem êzauk gwen hap de ol, hen enlala blal hap de Alapsa abe tan hap de ol:

² Aya-wal oso-wal, em de kareksa goltowe gwenna, zen dekam em anakan êisrip-sri gwe-gwen, "In airis. Zen dekam Bian Alap ano eini ap mam gulblu'ara."* ³ Sap em tawana: Em de kareksa goltowe gwenkam, em dekam esa Yesussu de taïbli-blannak êtatete gwe zaher. ⁴ Tatem de zêwe en zauk gwenkam, dekam eno eini sa Bian mo nwenak trêp gwer hêndep bîl gwer. Dikire eno mae mo eini bîl gwék. Zen dekam esa Kristussu de taïbli-blannak

tangan tatem êzaul, hêndep banakare karek maesa de goltowenkam molye êewak gwék.

⁵ Em de karek goltowenkam enlala nik êtopse gwegwenkam, emki Alapsa abe ta gwen- Zen de enlala blalsa ebe mae hap zer gwizimdin hip. Zen dekam sa ebe mae hap zer gwizimdi. Sap Alap mo kae-kaena zen tîngare zini nêbe mae hap. Zen hom anakan jalse gwegwenda, "Em bap Asa abe tala."* ⁶ Hwëna zini men zen abe tanna, zen diki zen taïbli-blannak. Zen bap zen anakan tîtik gwen, "San ha molya ap zerblaka? San ha sa?" Sap zi de kirekam tîtik gwenna, zen men kiyeasese de hosa men-san an-sankam ngêp-ngêp gulu seranna.* ⁷⁻⁸ Kire zini zen enlala dare syakna, hen zêno enlalana men-san an-sankam lwa gwenda. Kire zini bêjen Bian onakon ba maena hlaun.

Mae hap de ol: Tahalha naban de lowehen nakon, hen tahalha srêmkam de lowehen nakon, emki isrip-sri naban lowehe gwen.

⁹ Aya-wal oso-wal, em de tahalha naban lowehe

* **1:1** 1:1 Yakobus men zen suratna ansa ale gulku, zen Yesus mo osona- men zen hen Yerusalemk de Kristen zini nol gwibiridakake. (Mrk. 6:3; Kis. 12:17; 15:13; 21:18; Gal. 1:19) Nonol in kim Yahudi mo langnak zini êKristen gwék, dekam Yesussu de taïbli-blannak srêm Yahudi zi karek da gwibik. In zep Yusalem kon heya-hya gwenkam sekwak gwendak- aha zi mo lang san depye. (Kis. 11:19) Yakobus man gubiridaka, "Dua-blaskam de zi ausuna." Nonol Israel Bak mo ausu nakore zi ensa kirekam nenbirida gwék, hwëna angkam Alap mo zi niban de ol ziaha-en gun êse nakon, Kristen zini nen hen zêwe bîti gwe'an, sap nêsa hen mes Alap hlîl inki. (Mat. 19:28; Why. 7:4-8; 21:12) * **1:2** 1:2 Mat.

5:12; Rom. 5:3-5; 1Ptr. 1:6-7; 4:12-14 * **1:5** 1:5 Ams. 2:1-5; Mat. 7:7 * **1:6** 1:6 Mrk. 11:24

gwenna, isrip-sri naban em lowehe gwen, sap ngatan zi mo langnak eno mae mo bosena mes dawem gwek.* ¹⁰ Hen men zen tahalha srëmkam lowehe gwenan, isrip-sri naban em hen lowehe gwen, sap em mese anakan tame uk, "Ano kire-kire beyana an molya dakal hap ërlwa gwek, zep asa angkam Bian en hon babu gwe-gwer." Hen em mese anakan tame uk, "Ëe an te eisni men kiye." Zen nabakam de ëbulk gwehen. Zep em hen kirekam esa nabakam ëbulk gwehe gwer.* ¹¹ Yakla de sal-sal gwe zankam, dekam de eisni in ëboneng gwen, hen ëbulk gwehen, hëndep dekam sa nwe awesna hom gwer. Zen hen kirekam, em in zen tahalha srëmkam lowehe gwenanye: Em nama de syal tannak te eis mo kim esa ëbulk gwehe gwer.*

Mae hap de ol: Kareksa de gon hap de enlala de ebon hatankam, tatem em ëzauk gwen.

¹² Em de kareksa goltowe gwennak de tatem zauk gwenkam, em isrip-sri gwe-gwen. Sap Alap dekam hëndep de gwën hap denaka sa ebe hap golblala. Sap kiresa de golzimdin hip dena Alap mes ki anakan gu-gubiridaka, "Ëe asa golzim- men zen Asa enna nola gweblananye."* ¹³ Zi

de kareksa de gon hap dwam gwenna, zen bap zen anakan gun, "Kareksa de gon hap de enlalana an Alap onakorena." Sap Alap onak kareksa de gon hap de enlalana hom. Hen Zen hom kire hap de enlalana zer gwizimnira. ¹⁴ Sap kareksa de gon hap de enlalana, zen ere mae mo hole-hle nakon hata gwenda. Hole-hlena in zen zep emsa sil tibirhal gwenan hen da tabiridahal gwenan. ¹⁵ Ere mae mo hole-hle hen jal-jal enlalana, zen men kiye- tetan danna. Desa de enhonak ik ginnï, zëwe zep saltil gwenan. Desa ema zë kara ul gwenan, hëndep eisi zep zë të gwenan. Bil gwenkam dekam zep kama san dep anhe gwenan. Zen hen kirekam zini, kareksa de gol gwenkam, dekam zep juwen ora san dep ang ta gwenan.

¹⁶ Zep ano dang tininak de aya-wal oso-wal, nen bap nen nënaka anakan boton ta gwibin, "Karek gon hap de enlalana an Bian ap zerblala." ¹⁷ Diki tingan men zen Bian onakon nëbe mae hap hata gwizimnin, zen diki dawemsa de gon hap de enlala naban tingare hë'ho gwibin niban. Eiwa, yaklana, benna, keisni, zen kitak Bian mo yang tabinni. Hwëna Zëna hom ben mo kim wet gwesik gwenda. Zep Zen bëjen enlala kareksa zerzindin.

* **1:9** 1:9 Yak. 2:5
40:6-8; 1Ptr. 1:24-25

* **1:10** 1:10 Luk.

12:16-21; 1Ptr. 5:5

* **1:11** 1:11 Yes.

* **1:12** 1:12 2Tim. 4:8

18 Sap Alap Zen mes ol dawemsa de golzimdinkim nësa ngaya tabirki. Zen kirekam syal gwibirki, sap Zen man nësa anakan dwam gwibiridaka, "Lamkam de ëre mo irik ginnik zaunkum, an zen sa ëre mo walaskam lowehe gwer."*

Nabakam de ëjal gwe-gwen srëm hap de ol, hen Alap mo olsa de i-san i-san gwe-gwibin hip de ol:

19 Ano dang tininak de aya-wal oso-wal, emki ansa enlala gwe-gwibin: Tingare zini, bahem nabakam ëjal ta gwen, hen bahem n- en ol nop-nopkam ëkira gwe-gwen. Diki nonol em holokam sane tabin.* 20 Sap Alap mo dwam gwibin niban bëjen zi mo jala ban apde nën.* 21 Zen in zep, nère mae mo enlala hole-hlena hen jal-jala, men dekone Alap mo nwenak ëkun gwe-gwenan, desa kitak nen tak gun. Hwëna Alap men desa zère mo ola nëno mae mo enhonak ik gilki, zen desan en nen enlala betekkam ang ta gwen. Sap zen zen sa ëngaya gwen hap de ora san nësa dam tasik sone gwibir.

22 Bahem sap'nen Alap mo ola insa ësane gwe-gwen. Ki hwëna enaka esa anakan boton la gwibir, "Èe mesë tangan Biansa hli-hli tasil." Diki ola insa em i-san i-san gwe-gwibin.* 23 Sap zi de sap'nen sane gwe-gwenna

hwëna desan de ang gwen srëmkam, zen men kiye- zère mo nwe-masesa de ka- canak anakan hla tanna, "Otropna man." 24 Zen sap kirekam mes zënaka hla tala. Hwëna dekon de song gwenkam, zen dekam sa hëndep gulsun hup eititi gwer.

25 Hwëna Alap mes zère mo olak kitak nëp sul sonez- imki- nen dikim kawesin nikon ëte so gwen hap de- naye. Zep zini men zen Alap mo ola tingare enho naban i-san i-san nei gwibirin, eititi gwibin srëmkam de desan en ang ta gwenkam, kire zi hip Alap dawemna sa gol gwizimdi.

26 Zep zi de zënaka en- lala gweblanna, "Èe ama dawemkam Alap mo ol san ang gwe-gwenan," hwëna zen de zère mo mahalsa zerinik gwen srëmkam, zen zënaka boton tanda. Zen ki ëk enkam waba hap Alapsa ang gwebla'ara. 27 Diki men desa Alap anakan en- lala gwibirida gwe'ara, "An Abon de ang ta gwen weny- a zen," zen a kire wenyaka moye:

tahalha wenyaka de mas
gwibirida gwen
wenya- sap walas
kwasap, hen sap we
sem.

Ahana hen, men zen zënaka
zerinik gwenna-
auhu-kamanak de
karek de zëbon onak
hlimirin srëm hap.

* 1:18 1:18 1Ptr. 1:23; Yoh. 1:12-13; Why. 14:4; Rom. 8:19-23 * 1:19 1:19

Ams. 10:19; 17:27 * 1:20 1:20 Mat. 5:22 * 1:22 1:22 Mat. 7:26; Luk. 6:46; Rom. 2:13

Zen diki kire wenyik Alap mo nwenak ësam gwesik gwenan.

2

Kristen bose omka de kwasang gwibirida gwen hap de ol:

¹ Aya-wal oso-wal, nen de ngatan Zini Bian Yesussu taibliblankam, nen bëjen nen nënaka ahakore en naka nwekam golëake gwen- bose nabare wenyaban bose srëm wenyabanye.* ² Zep anakarekam de lwa'anam: Zi dare de eno mae mo but srëm golak ang ë'anam- ahana pakean dawem naban hen cincin alatan naban, hwëna aha zini tahalha tola, pakean kalk-kalk naban. ³ Nen de pakean dawem nabare zini insa gublunkam, "Bian, emki awe komal tum sam-samnak nikinzi," hwëna tahalha zini insa gublu'anam, "Em iwe zauk," ahaksa, "Em analak ano tana alp nakon nikin," ⁴ dekam nen mese tangan ëkarek gwenan. Sap dekam nen auhu-kamanak de kirekam-kirekam enlala nabane ahakore en naka nwekam nënaka olëakenan.

⁵ Aya-wal oso-wal, emki ëenlala gwen: Auhukamanak mensa tahalha zikim nenbirida gwenan, hwëna Alap mes desa hlil inki- zen de sërkam Zënaka taibliblan hap, hen tahalha srëmkam dikim zëre mo irik ginnik lamkam lowehe gwen hap. Sap men

zen Zënaka kwasang në gweblanan, zëbe mae hap dena mes ki kirekam gugubirida gweka.* ⁶ Hwëna nen de tahalha srëm zi ensa nwekam golëake gwenkam, dekam hwëna tahalha wenyema lamang la gwibirin. Hwëna te-ala beya wenyamen zëbon mae ëbon gwe-gwenan, nabakam de bayar gun srëmkam, zen in zen nësa jap nul sonenda gwenan, hëndep teipsin-teipsin zi sin dep il dibirhal gwenan- zëwe de nësa klak tabin hipye. ⁷ Zen zen hen nëno mae mo Teipsin Zini Yesus mo bosena lamang nul gwenan.

⁸ Emki Alap mo ol ale gunnu ansa, bol-zaun tanggan wenyena enlala gwegwibin- mensa hen nëno mae mo Teipsinni Yesus anakan nësa titi tabirkike,

"Zi bose omka em kwasang gwibirida gwen- san de enaka de kwasang gweblanna kiye."*

Zen in zep, nen esa ësam gwesil- desan de ang ta gwenkamye. ⁹ Hwëna nen de ahakore en naka nwekam golëake gwenkam, bose nabare wenyaban bose srëm wenyaban, dekam nen kareknake altil gwenan- kwasang hap de titi tabin ola insa de gulumurunkumye.

¹⁰ Bian man nësa dwam gwibirida'ara- nen de kitak zëre mo titi tabin sin sul sonenkam ang ta gwen hap.

* 2:1 2:1 1Tim. 5:21 * 2:5 2:5 Mat. 5:3; Mrk. 10:23-31; Luk. 12:33-34; 1Kor.

1:26-31 * 2:8 2:8 Mrk. 12:28-34; Mat. 22:36-40; Rom. 13:8-10

Zi de kitak zëno ol san ang gwe-gwenna, hwëna aha-en tol mae de gulmun sone kininna, dekam hwëna man dam gwesinin, “Zen hom kitak sul sonenda.” ¹¹ Zep anakan lwa'an: Musa man jalse gwibiridaka,

“Bahem ëkahalo gwe-gwen,”

hen,

“Bahem enaka tamera gwen.”*

Em de kahalo gwen srëmkam zi ensa tankam, dekam em home titi tabin ola insa kitak sul sonenda. Zep hen kirekam, nen de ahakore en naka nwekam golëake gwenkam, nen hen home dekam Bian mo titi tabinsi su kul sone gwe'an.

¹² Emki ansa enlala gwibin: Nen kime Bian Yesus hun lamkam ërtowe'ak, Zen molya nësa ëpba titi tabin ol san de ang tan srëm hap karek tabirki. Ëpba titi tabin ola in menkam sërkam nësa tahale gwibik, hwëna Bian Yesus mes dekon nësa gwiswe soneka. Diki Bian de lwahal zankam Zen sa nëno mae mo syala hen ol toranna anakan klis gulzimdi, “Em ba habe kwasang hap de ano titi tabin ola in san ang gwe srëm gweka?” ¹³ Zep men zen zi bose zemka kwasang neibirida srëm gwe-gwenan, Bian Yesus hen kire zisi molya lamkam kwasang gwibiridaka. Hwëna men zen kwasang tola ban zi bose

zik mo karekna eititi nei gwibir-zimnin, Bian sa desa hen kwasang gwibiridala, hen zëno mae mo karek-karekna sa tap gulsuzimdi.*

Alapsa de taibliblansa de goltrë gwen hap de ol:

¹⁴ Aya-wal oso-wal, zi de anakan gunnu, “Ëe mesë Alapsa taibliblak,” hwëna zen de zëre mo Alapsa de taibliblanna insa goltrë gwen srëmkam, zen waba hap. Dekam bëjen zënaka ngaya tan.* ¹⁵ Emki ëenlala gwen: Wal bose uk de tahalha gwenna- pakeanna hom, hen tembanena hom. ¹⁶ Ebon mae onakore nik de ahanik gublu'anam, “Dawem ki en song gwe, hen dawem enkam gwë. Wake, wëhë tol pakeankam hen tembanekam emsa mas nëbla'ak?” Hwëna zën de hen mas gweblan srëmkam, zëno kirekam de ola in waba hap.* ¹⁷ Zep Alapsa de taibliblanna zen hen kirekam: Goltrë gwen srëmkam, zen waba hap. Zen san de tokna.

¹⁸ Hwëna ano ola insa ahakon sa anakan nulsul, “Alap mes ki kirekam dwam gwibiridaka: Ahakon zëre mae mo Alapsa de taibliblansa de goltrë gwen hap de wenyä. Ahakon goltrë gwen srëmkam dep de wenyä.” Kirekam de zini ëe asa anakan ding gulzim, “Ëe ki banakan

* 2:11 2:11 Kel. 20:13-14 * 2:13 2:13 Mat. 5:7; 6:14-15; 18:21-35 * 2:14

2:14 Mat. 7:21 * 2:16 2:16 Mat. 25:41-45; 1Yoh. 3:17

asa emsa anakan tawa gwibiridal?— 'Zen eiwa man Alapsa daiblibla'an,' em de ba maesa syal gwibin srëmkamye. Hwëna ëe asa ëre mo Alapsa de taibliblansa zisi de mas gwibirida gwenkam hen dawemkam de gwë gwenkam goltrei gwizim. ¹⁹ Eiwa, em mese anakan laibliblak, 'Alap Zen aha-en.' Zen sap aïris tol. Hwëna kire enkam de taibliblankam hom sowe he'an. Dowal-dowala ki hen kire enkam daibli gweblanan— in kirekam hen em laiblibla'anye. Zen zep anakare hap ëtitikin gwe-gwenan, 'Asa sa Alap karek tabiri.' ²⁰ *"

²⁰ Zep men zen kirekam ëkil gïl gwe'an, "Goltre gwen srëmkam de Alapsa taibliblanna zen aïris," kirekam de zini zen enlala joblo-top tanganna. Goltre gwen srëmkam de taibliblanna, zen waba tangan hap. An zebë ebe mae hap ansa mas gulzim'in: ²¹ Nëre mae mo auyanna Abrahamsa emki enlala gweblan— zen kim tane zem Isaksa Alap hap de sap ang tasik seblan hap holena blonsublu'ankake. Zen dekam Alap hap anakan goltreblaka, "Ëe eiwa ama Emsa taiblibla'an." Zen in zep Alap sam gwesiblika. ²² Eiwa, Abraham hap de aïsili iwe

man tangan dam gwesi'in: Zëre mo taibliblanna insa kim kirekam Alap hap goltreblaka, zen dekam tangan zep Alap mo nwenak sowehek.* ²³ Zen in zep hyanak zëbe hap dena Alap mo olak anakan ale nuk,

"Abraham zen Alapsa taibliblaka, dekam zep Alap anakan gubluka, 'Em mese ëre mo nwenak dakastili.'" Zen in zep Abrahamsa nen gweblak, "Alap mo dokot."*

²⁴ Zep angkam mes dam gwesinin: Nësa de Alap sam gwesibiridan hap, diki nen esa nëre mae mo Alapsa de taibliblanna insa oltrë gwer. Goltre gwen srëmkam, bëjen sam gwesin.

²⁵ Rahab Bak hen kirekam gwëk. Zen sap nonol kahalo hap zënaka golgu gwëk— te-alasa de dekon gulin gwen hap. Hwëna Israel kore otek zi darena kim apta zaka, zen teisyaink. Ki zep hwëna aha ora san sowëkam si so sonek. Zen insa kirekam syal gwibik, zen dekam zep zënaka anakan goltrek, "Ëe ama Alapsa taiblibla'an." Zen zep hëndep Alap mo nwenak sam gwesik.*

²⁶ Men kiye— timni. En-sasa srëmkam, zen tokna. Nëno mae mo Alapsa de taibliblanna hen kirekam: Goltre gwen srëmkam zen hen san de tokna kiye.

3

* **2:19** 2:19 Mat. 8:28-29; Mrk. 5:7

* **2:22** 2:22 Ibr. 11:17-18; Kej. 22:1-14

* **2:23** 2:23 Kej. 15:6; 2Taw. 20:7; Yes. 41:8

* **2:25** 2:25 Rahab Bak in, zen

Israel wesya hom. (Yos. 2:1-21; 6:17; 6:25; Ibr. 11:31)

Mahalsa de zerinik gwen hap de ol:

1 Aya-wal oso-wal, em bahem beyakam Alap mo olsa de tawa ta gwibin hip ëdwam gwe-gwen. Sap tawa ta gwibin hip de zini nësa Alap sa lamkam dawemkam karatda tabiri, "An san ha ano ola dawemkam tawa ta gwibirki?" Em de karekkam tawa ta gwibinkim, emsa sa sërkam karek tabiri. 2 Sap nen kitak kareknake altil gwenan. Hwëna zini men zëno ëk tihï nakon ol karekna aha-en mae wet son srëmna, kire zini man zëre mo timni kitak golinik gwe'ara. Zen kire nik Alap mo nwenak ëoto gwesik gwenan.

3 Men kiye- kudasa de zersong gwenna. Zen besi tekna ëk tihinak bu nulsuk gweblanan, dekon zep dabenkam bai da gwenan-dekam de zini in zëre mo dwam gwibin sin dep zersong gwen hapye. Ëk tihï en nakon de da tablankam, zen dekam de tingare timni insa zersong gwen. 4 Men kiye hen bul golsong gwen zini. Zen zëre mo hoskam de golsong gwen- zëre mo enlala gwibin sin. Bulu in sap yawala. Asesena hen sap yawala. Hosna in betekna, hwëna dekam diki bul yala insa golinik gwen. 5 Mahala hen kirekam: Zen sap betekna. Hwëna zen ki sërkam gulin halasen gwenda. Emki ëenlala

gwen: Men kiye hen, eik yawalak de syauk betekkam drawe henna, zen hwëna dekon de hëndep hïtil song gwenkam yak gwe haladan. 6 Zen zep mahala hen syauk makan. Zen nëno mae mo timnik lwa gwenda- san de jal ausu. Dekon zep jal-jala syauk makan yak gwe halada gwenan, hëndep timni zao zep kitak hweistil gwenan. Syauknu insa zen dowal mo kigi zë draul sone gwenda, dekam zep nëno mae mo gwëna kitak ang gulsuk gwenda.*

7 Kitak de otweran terya-tyana, hwëna zini ki desa mumuk da gwibirin- sap eiknik dena, gulk dena, sap muskum de il gwehal gwen tweran. Sap hinak de lowehe gwen wenyä, desa ki mumuk da gwibirin. 8 Diki mumuk tan srëm hap dena aha-en: Zen mahal. Desa toton nara dep?- mumuk tan naye. Zen jal-jal tanganna-san de wanya jal-jala kiye.*

9 Sap nen mahalkame Bian Alap mo bosena teip ulsuk gweblanan. Hwëna mahala in hen dekame etan zi bosyanna lamang la gwibirin. Hwëna zi bosyanna in sap hen Alap am zëre mo nwe-masekam yang tasibirki. 10 Aya-wal oso-wal, bap zen kirekam lwa gwen: Mahala an, zen dekame Alapsa boltere la gwenan, hen nënaka dekame lamang

* 3:6 3:6 Mat. 12:36-37; Mrk. 7:15-23

* 3:8 3:8 Mzm. 140:4; Rom. 3:13

* 3:10 3:10 Mat. 7:15-20; Ef. 4:29

la gwibirin.* 11 San ha ki aha-ere ho-nwe nakon wet so gwenan- hikam hen ho tangankamye? Sap hom tanganke. 12 Aya-wal oso-wal, san ha yerana ki walengkam të gwenan? San ha deiwana ki wangakam të gwenan? Zen homke. Hen hi nwena bëjen ho tangankam wet son. Zen zep nère mae mo mahala nen dawem enkam golëinik gwe-gwen.

Enlala blal hap de ol:

13 Ebon mae onakon de ahanik kil ginni, "Alap mes abe hap enlala blala zerblaka." Hwëna ki eno enlala blala in wal bose wal ukip emki zertrei gwizimdin. Sap eiwakam de enlala blal zini, zen dawemsa noltrei gwizimnin, hen aha zisi enlala betekkam mas neibirida gwenan. Zen dekon zep anakan tame da gwibirin, "Eiwa, zëno enlalana blala." 14 Hwëna em de zi bose omka husus gwibirida gwenna, dekam bahem enaka anakan boltere tan, "Ano enlalana blala." Hen em de ere en mo timsi ngalap gwe-gwibinni, ki ebon onak Bian onakore enlala blala hom. 15 Em de kirekam lowehe gwenna, zep eno mae mo enlala blala in ngatan zi mo lang nakore naka hom. Zen okamana awe de enna, hen ere mo hole-hle nakorena, hen dowal-dowala korena. 16 Zini men zëbon zenaka de husus gwibiridan enlalana, hen zëna en naka de ngalap gweblan hap dena lwa

gwenda, zëno enlalana men-san an-sankam sa lwa gweblala. Kire zini tîngare kareksa sa hëndep gulin hana song gwera.

17 Hwëna Alap onakore enlala blala bare zini, zen kirekam bëjen. Kire zi mo enlalana lalakna, hen umlae enna, hen kwasang-kwasangna.

Alap onakore enlala blala bare zini zen hen aha zisi blikip gwesik gwe-blankam.

Kire zini man aha zi niban de enlalasa zisiri tan hap ësam gwesik gwenan,

hen zi bose zikhip dawemsa nol gwizimnin.

Alap onakore enlala blala bare zini zen bëjen ahakore en naka golëaken,

hen bëjen mahala dare syak gwen.

18 Zi de zi bosyansa umlae ora san dep dam tasik sone gwibinkim, dekam Alap sa hwëna hë'ho gwibin nika zëbe hap golblala, sap zini beya nik sa dekon Alap mo nwenak ëdakastil gwer.*

4

Auhu-kama naban de dokot ën srëm hap de ol:

1 Em ba nakone wal bose wal oban ëdarak gwe-gwenan hen ëkeisa-keisa gwe-gwenan? Zen ere mae mo hole-hle enlala nakonke. Sap eno mae mo enhonak man kirekam-kirekam kareksa de gon hap

* 3:18 3:18 Ams. 11:30; Mat. 5:9

de enlalana eïlman gwe-gwenan.* ² Em dekon zebe aha zi mo bi gwibin kire-kiresa dwam ei gwibirin, hwëna hom ep nol gwizimnin. Zebe enaka laïl gibirida gwenan, hëndep zebe ëdarak gwe-gwenan. Hëndep dekon zebe enaka de tameran hap ëdwam gwe-gwenan.* Hwëna em mae habe ere mae mo dwam gwibin kire-kirena insa ulin srëm gwe-gwenan: Sap em home Alapsa kire hap abe la gwenan. ³ Em sap ema abe la gwenan, hwëna mae habe ulin srëm gwe-gwenan: Sap em karek enlala nabane abe la gwenan. Ere mae mo hole-hle sane abe la gwenan, zep em bëjen em ba maesa Alap onakon gul irin.

⁴ Zep em in men kiye-aha-ere we de zisi beyakam lop tanna. Zep em hen kirekam: Bëjen em aha-ere Alapsa ang gweblan. Em san mese ëeititi gwék? Auhukama naban de goldokot gwenna, dekam Alap mo jal zi hip em-am ënwe-mase gwe-gwenan. Kire zini bëjen etan Alap han zerdokot gwen.* ⁵ Em san mese Alap mo ola ansa eititi eibik? "Zen mensa nëbe mae hap angna zer gwizimnira, Zen desa anakan dwam gwe-gweblanda,

'Zen ëre en hap dena.' ""*

⁶ Hwëna Alap mo kwasang-kwasangna man tangan taman këni gwenan- men kirekam zëre mo olak lwakke,

"Alap man bolte-bolte zini husus gwibirida gwenda.

Enlala betek zini man kwasang gwibirida gwenda."*

⁷ Zen in zep, Alap ensa em betek gwe-gweblan. Dowal mo këgisa ja-ja la gwék. Zen dekam sa ebon mae onakon heya gwe-gwera.* ⁸ Alapsa golek de lak. Zen dekam sa hen emsa golek de tabiri. Eno mae mo tahana men zen kareksa de gulin hana gwen hap ëjok-jok gwék, emki ngan tasibin. Hen enhona men zen kël-kël gweka, emki lalak tan. Hen bap zen dan nën. ⁹ Dawem enkam emki ëhalen- nwe go-ho naban hen enlala dowe hanan naban. Em home dawemkam ëhale'an. Zep eno mae mo bolamda hap de nga-ngola nwe go-ho hap emki li ta sone gwibin. Karek gon hap de isrip-srina desa enlala dowe hanan hap em wet tyasik gwibin- ekakim dawemkam Alap mo nwe-nak ëhalek. ¹⁰ Alap en hon emki enlala betekkam lowehe gwen. Zen dekam sa altërïn nikon emsa lup gul ine gwera.*

Ere mo Kristen bosesa de tonsublun srëm hap de ol:

* 4:1 4:1 Gal. 5:17 * 4:2 4:2 1Yoh. 3:15 * 4:4 4:4 Yer. 3:20; 1Yoh. 2:15

* 4:5 4:5 Kel. 20:3-5; 34:14; 1Kor. 6:19 * 4:6 4:6 Ams. 3:34; 1Ptr. 5:5-6

* 4:7 4:7 Ef. 6:11-18; 1Ptr. 5:8-9 * 4:10 4:10 Luk. 14:11; Plp. 2:5-11

¹¹ Aya-wal oso-wal, bahem enaka tonsubirida gwen. Men nara Kristen bose zemka tonsublunna, zen ki man kwasang hap de Bian mo titi tabin ola in sa ngip guluda. Hen dekam man nwe-mase gwenan: Zen hen kwasang hap de ola in sa anakan enlala boltebolte naban tonsubi'ira, "Ahakon sap sa desan ang tal. Ee molye." ¹² Diki titi tabin olsa de golzimdin hip de Zini aha-en, hen nenno mae mo karek-kareksa de hlaulzimdin hip Denaye. Zen Alap Ze-en. Zen diki zeno dena- zisi de anakan gublun hap dena, "Zini in karekna." Zep em de zi bose omka anakan tonsublunna, "Zen karekna," zen eno mae moka hom.*

Bola-bola gwen srëmkam de kalang gwen hap de ol:

¹³ Emki ano ola ansa esane gwen: Biansa de eititi gweblankam bahem anakan ekalang gwe-gwen, "Namen ahaksa ka'an ee asa ena desan song gwer. Zewe holona aha-ere tahunkam asa gwër. Sap ba maesa de dekon lirak ta gwibinkim, te-alana mamkam asa gulin gwer." ¹⁴ Hwëna ka'an eno gwënnak ba wëhë lwa'ak? Ena home tame gu'ura. Sap eno gwënnan in ogom makan. Nabakam esa aya gwera.* ¹⁵ Diki anakan de torankam emaka sam gwesiki, "Bian

Alap mo dwam gwibin sin diki lwankam, ki asa ngaya gwer, hen kiresa asa zë syal gwibir."* ¹⁶ Hwëna Alapsa de eititi gweblankam de kalang gwenna, dekam bolte-boltekame ton'ara, hen enakae töp tasi'ira. Kirekam zen karek.

¹⁷ Hen kirekam, em de ora dawemsa anakan tame tanna, "An diki zen, Alap mo dwam gwibin niye," hwëna em de aha ora san gwë hankam, dekam mese kareknak zannara.*

5

Te-ala beya zi hip de ol jalse gwen:

¹ Angkam te-ala beya wenyä emsäe gubirida'an: Asa sane lak. Em kareksa esa mamkam Bian onakon hla kul, zep gosa em hërhen naban tan.* ² Eno mae mo kire-kire beyana in man ebatre'an, hen eno mae mo pakean dawem-dawemna in winim blom dabi'in. ³ Eno mae mo emas nakore hen perak nakore kire-kire beyana in zalta dep sa elwal. Hwëna kire-kire beyana in zen sa emsa Alap mo nwenak anakan dam dasik gwibir, "Zini an aingkil tamna." Zen zep sa hwëna Alap aumwa hap denak syauk blanak emsa yal gul sera. Sap em mese Yesus mo lwa halzan golek denak kire-kirena ere mae en hap

* 4:12 4:12 Im. 19:18; 1Ptr. 2:1; Rom. 2:1; 14:4 * 4:14 4:14 Luk. 12:18-20; Ams. 27:1 * 4:15 4:15 Kis. 18:21 * 4:17 4:17 Luk 12:47; Rom 14:23b * 5:1 5:1 Luk. 6:24-25; Mzm. 37 * 5:3 5:3 Mat. 6:19-21; Luk. 12:15-21

tagal la guk gwek.* 4 Men zen eno mae mo nganak syal ta gwek, zëno mae mo te-alana ene olgwen gweblak. Zep em ëngalap gwen. Sap zëno mae mo ësomo gwe-gwen ola mes hëndep angkam Soson Zini Bian Alap hon hatal.* 5 Zep em ëngalap gwen. Sap auhukamanak awe em mese tahalha srëmkam lowehe gwek, hen ena en nakae oto lasik gwibik. Hen em mese sapi mo kim ena en naka laizï gwibik, hëndep mese ëhanapna gwek. Angkam hwëna emsa de blom tabin hip de yaklanak mes golek de gwer! 6 Sap em mese karek gol gwen srëm zini karek la gwibik hen lamera gwek, hwëna zen man tol dekam ëgu gwek, "Dikire nësa karek da gwibik." Zep emki ëngalap gwen.

Yesussu de kire enlala tatete naban kara gwe-gweblan hap de ol:

7 Zen in zep aya-wal oso-wal, sap esa angkam karekna oltowe gwer, hwëna dekon emki enlala tatete naban Bian Yesussu kara gwe-gweblan. Emki sap ëenlala gwen: Nga syal gwe-gweblan zini, zen holokam taran hap de yaklana kara në gweblanan.* 8 Zep em hen kirekam em enlala tatete naban ëkara gwe-gwen, sap Bian Yesus mo lwa halzan hap denak angkam man tangan golek de gwe'an.

9 Aya-wal oso-wal, bahem enaka jakal gwibirida gwen. Ki em esa hen kareksa Alap onakon hla kul. Sap zi mo kareksa de klis gun hup de Zini in angkam lilikinnik zau'ura! *

10 Aya-wal oso-wal, emki sap enlala gwibiridan- zini men zen orep Alap mo ola ayang nulzinnira gwekke. Dekam desa man karek da gwibik, sap ahakon man Alap mo ola insa husus nei gwibik. Hwëna man ki sap kirekam neibirida gwek, zen dekam hwëna dawemkam Biansa de blol gwe-gweblan naban tatetekam nyauk gwibik. Zep em hen zëno mae mo kim em lowehe gwen. 11 Sap zen kirekam tatetekam nyauk gwibik, nen in zebe angkam desa enbirida gwe'an, "Zen hë'ho gwibinnik lowehe gwe'an." Em mese ki hen Ayub hup de aisili ësane gwe-gwekin kim karek yala insa goltowekaye. Hen em mese ëtawa gwek: Bian aumwa hap zëbe hap dawemna mamkam golblaka, sap zen man dawemkam Biansa de blol gweblan naban tatem zauku. Bian Zen eiwa sërkam de kwasangkwasangna. Zen zep em hen Ayub mo kim em ëgwë gwen.*

Mae hap de ol: Olsa de soson gul gwen hap, bahem Alapsa ahaksa ngli maesa

* 5:4 5:4 Ul. 24:14-15 * 5:7 5:7 Luk. 21:19; Gal. 6:9 * 5:9 5:9 Mat. 7:1

* 5:11 5:11 Mat. 5:12; Ayb. 1:21-22; 2:10; 42:10-13; Mzm. 103:8

anakan gublun, "Mese ki asa salblanda."

¹² Aya-wal oso-wal, ola an bol-zaun tanganna: Bian Alap mo bosesa de gollëwen hap bahem ere mo olsa de sosen gun hup anakan mae ëgu-guk gwen, "Ngli naban kama naban asa hla la." Auhu-kamana awe de aha banakare tol maesa de gubin niban hen bahem ëgu-guk gwen, "Zen mese ki asa hla tanda." Ki Alap sa hwëna emsa husus gwibiridala. Diki sosen gun srëmkam em anakare enkam ëgu gwen, "Ëe kië," ahaksa "Homë." *

Alapsa de banakare mae nakon gu sone gweblan hap de ol:

¹³ Zi de ebon mae onakon anakan ngalap gwenna, "Ëe an banakan asa gwër?"-dikire Alapsa gu sonebla tine gwëk. Isrip-sri naban de gwëna, zen dikire Alapsa terya ban isrip-sri gwebla tine gwëk.* ¹⁴ Sang-sang naban de gwëna, zen dikire Kristen zi mo nol-nolaka gu sonebiridak- zen deka Bian Yesus mo bosekam zëbe hap Alapsa abe dak.

Hen zen sa minyakkam Yesus mo bosekam dra dal. † ¹⁵ Hen zen kim Alapsa de taibliblan naban abe da'ak, Bian dekam sa zi sang-sangna insa dawem tala. Zen de kareknak de zaran nakon sang-sangna insa hlaunnu, Bian dekam sa zëno karek-karekna insa tap gulsublula. ‡ ¹⁶ Ëe in zebë emsa titi tabi'in: Ere mae mo karek-karekna emki Kristen bose wal obon ëkira-kla gwe-gwen, hen Alapsa de abe tankam enaka mas eibirida gwëk- ekakim sang-sang nakon ësale gwe-gwëk. Sap zi de Alap mo nwenak dam-dam enkam gwëna, zëno ol gu sonenna sosen tanganna. Alap man kire zi mo ol gu sonenna dokwak gul gwenda.*

¹⁷ Elia nëban mae apdenak- zi tangan. Hwëna zen kim o de il tin srëm hap enlala zon tasiblin naban Alapsa abe taka, hëndep kirekam zep lwak. Ona dekam hëndep il ti srëm gwe-gweka- tahunna danahan, ahana ngirin ngam sonnack mes zauk. ¹⁸ Etan kim abe taka, dekam zep etan il tika. Kamanak de

* **5:12** 5:12 Yesus man tawa tabirki, ngli naban kama naban de gu-guk gwiziminni, zen man apde në'an- Alap mo bosesa de totoresa gu gwibin nibanye. (Mat. 5:33-37) Yahudi zini Alap mo bosesa de gollëwe gwen hap ngli naban kama naban nen guk gwizimk- zëre mae mo kalangsa dikim anakan sosen gun hupye, "Amki asa hla la- ëe de syal gwibin srëmkamye." Orya ol zini hwëna totore ol-gunsu de eiwa gun hup ki kirekam ëgu gwenan. Zen hen man kirekam karek gwe-gwenan, sap dekam hen san de Bian zëre mo bosesa de totoresa gubinni kiye. * **5:13** 5:13 Kol. 3:16 † **5:14** 5:14 Orep minyak zaitunkum dra da gwibik. Minyakna in, yera minyak makan, asena dawemna. (Mrk. 6:13) ‡ **5:15** 5:15 Ayatna awe man dam gwesinin: Totore sang-sangna hen ki- kareksa de gon srëmkamye. Hen ahakon eiwa zi mo karek-karek nakon. (Yoh. 9:2-3; Mrk. 16:18; Kis. 28:8; Yak. 1:6; 2Kor. 12:7-10) * **5:16** 5:16 Ams. 28:13; 1Yoh. 1:9

otanena dekam zep etan
ësaltilidak.*

*Aumwa hap de ol zīm-
zīm:*

¹⁹ Aya-wal oso-wal, emki
ëenlala gwen: Ebon mae
onakon de ahanik ora dam-
dam nakon syal he'anam,
hwëna ahanik de desa etan
dam tasik sone'anam, ²⁰ zen
dekam zëno angna mes
tïn hip de ora nakon tagal
tasiblinda. Zi de kirekam
kareksa de gol gwen zisi
dam tasinni, hwëna Alap
dekam sa zëno nik mo
karek-karekna beyakam jek-
jak gulzimdi.*

Zëwe en zausunun.
Dawem kitak!
Yakobus onakon.

* **5:18** 5:18 1Raj. 17:1; 18:1; 18:41-45; Luk. 4:25
6:1; 1Ptr. 4:8

* **5:20** 5:20 Mat. 18:15; Gal.

Petrus mo surat

¹ Suratna an, Alap mo hlil irin wenya kip- Kristus hup de jal hap mensa Yahudi mo lang nakon nolëalsa sonekke. Em in zen angkam zi mo lang san ein lowehen da'an- Pontus sun, Galatia san, Kapadokia san, Asia san, hen Bitinia san. Hwëna nëno mae mo eiwa de langna, zen diki ngatan zi mo lang.

Kristus Yesus mo dam tasin zini, Petrus onakon:

² Dawem! Bian Alap orep mes ngein sin dep dena tame gulku, zep emsa hlil inki. Hëndep zep zëre mo Enhona ebe mae hap hlë ta sonezimki- dekam de emsa lalak tasibin hipye. Em in zebe Alap mo dwam gwibin sin ang ta gwenan, sap emsa mes Yesus mo kalkam ngan tasibirki.

Diki Bian sa kwasang-kwasang zemka sërkam ebe mae hap gol gwizimdi. Hen nen zëre mo taha terenak esa lowehe gwer.

Mae hap de ol: Nen waba hap home Alap hon ëyaing gwe kinï gwe'an.

³ Nen diki dawemsa nen Bian Yesus mo Bian Alap hap gol gweblan, sap Zen mes zëre mo kwasang-kwasangna mam tangankam nëbe mae hap goltreizimki. Hëndep zep nëbe mae hap lowe hensa

dikim li yul sonen hap dena golzimki- dekam de etan de jaha gweblan mo kim ëliwehe gwen hap denaye. Nen in zebe Alap hon tïngare enho naban ëyaing gwe kinï gwe'an-anakare enlala nabanye, "Zen sa nësa tin nikon ngaya tabiri, sap Zen ki Yesussu ngaya taka."* ⁴ Hen anakare enlala nabane ëyaing gwe kinï gwe'an, "Alap insa dawemna zëre mo hlil irin walasna nëbe mae hap hamal gulzimki, nen esa desa ulin." Sap ngatan zi mo langnak de dawemna in, zen bëjen tap gwen, bëjen batren, hen bëjen jek-jak gwen. ⁵ Em mese kirekam ëtäblik, in zep Alap zëre mo ssonkam emsa tatete ta gwibirida- em dikim Kristussu de täbliklan nakon altil srëm gwe-gwen hapye. Aumwa hap de yakla yalak, Zen dekam tangan sa emsa ngaya tabiri, hen hëndep de dawemna insa golzimdi.*

⁶ Nen in zebe sërkam de isrip-sri naban lowehe gwenan. Hwëna eiwa, kirekam-kirekam karekna kime oltowe gwenan, dekam zep enlala dowe hananna nëbon mae onak hata gwenda. Hwëna nëno mae mo isrip-srina in dekam mae hom tap gwe-gwenan. ⁷ Karekna in mae hap nëbon mae jowe gwenan: Nëno mae mo ei nika dikim nëp lalak gulzimdin hip. Emasna,

* 1:3 1:3 Yoh. 3:3-5; Tit. 3:4; 1Ptr. 1:23

* 1:5 1:5 Yoh. 10:28

zen sap okamana awe en dep dena, hwëna desa ki syauknuk de tru tankam lalak da gwibirin. Alap hen kirekam syauknuk de ang gun makan nëno mae mo eini lalak gul gwizimnira-anakan dikim nësa golëtrën hap, "An eiwa tangankam Asa daïbli'la'an." Hëndep aumwa hap denak, kim de Bian Yesus Zënaka tîngare zi hip zertreizim'inka, Zen dekam sa hen hëndep de lwa gwen hap de hamal gulzimdinni insa nëbe mae hap golzimdi. Bose dawemna Zen dekam sa hen tîngare ngatan zi mo langnak de wenyik mo nwenak nëbe mae hap golzimdi.* 8-9 Em sap home Yesussu nwekam hla lak, hwëna em ensae ola gweb'la'an. Hen em sap home angkam hla la'an, hwëna em mes tangane laïbli'la'ak. Hen Zëbon onakon zebe anakan dam ulsuk gwenan, "Nen eiwa esa ëngaya gwer." Zen in zebe Alap onakore sërkam de isrip-sri naban lowehe gwenan, hëndep zebe nënaka anakan lenggwanbirida gwenan, "Kareksa de goltowe gwen nakon ba habe nama isrip-sri naban lowehe gwenan?"

10 Alap mo ol ayang gul gwen zini men desa orep tame gun srëmkam ayang nulzimnira gwëk, nen in desae hwëna angkam oltowe gwe'an! Zen mensa

tame gun srëmkam hamal hap anakan ëgu-guk gwëk, "Alap sa lamkam zëre mo kwasang-kwasang nakon nësa ngaya tabiri," zen man sap tangan dam gulsun hup dei gwibik. ¹¹ Kristus mo Enhona mensa Zën de hatazan hap de ola hamal hap ing gul sone gwizimki, zen sap man desa anakan de dam gulsun hup dei gwibik, "Nësa de ngaya tabin hip de Zini in bawalkam sa hata zala? Zen de teipsinkim irik gin srëmnak, Zen ba hap sa mamkam karekna goltowe gwera?" ¹² Alap dekam zep zëbe mae hap aha'en-aha'enkam ola anakan ing gul sone gwizimki, "Hamal hap de ola in, zen ebe mae hap hom. Zen ngein sin de zi hip dena." Hwëna zen mensa tol tame gun srëmkam ayang nul gwëk, hwëna angkam zen mes ki nëbon mae jower. Zen in zep zini Alap mo Enho mo ssonkam ebon mae onak ëngaya gwen hap de ol dawemna nolhatazak. Zep Alap mes nësa ol dawemna inkam nër hom hlang sosubiridaka, hwëna Alap mo dam taha nakore zini, zen nama hom kitak tame nul gwe'an hen nama dei gwibi'in.*

Lalakkam de lowehe gwen hap de ol:

¹³ Zep Alap insa kirekam nësa ngaya tabi'ira, zen in zep salok-salokkam nen

* 1:7 1:7 1Ptr. 5:8-10; Yak. 1:2-4; Ams. 17:3; Ibr. 12:3-11 * 1:12 1:12 Ef. 3:10

lowehe gwen, hen nēnaka nen golēinik gwe-gwen. Dawem enkam nen Yesus onak anakare enlala naban ēyaing gwe kinī gwen, "Zen kim de etan Zēnaka nēbe mae hap zertreizim'inka, zen dekam tangan sa zēre mo kwasang-kwasangna nēbe mae hap golzimdi."

¹⁴ Nen an Bian mo walas, zep nen blikip gwesik gweblan. Nēre mae mo ēpba hole-hle san bap nen ang ta gwen-men kirekame tame gun srēmna lowehe gwekye. ¹⁵ Sap Alap men Zen nēsa kwang guludaka, Zen lalak enna. Zep nen ki hen nēre mae mo enhona lalak ta gwibin. ¹⁶ Sap Alap man nēsa gubiridaka,

"Ēe an lalak enna, zen in zep emki hen ēre mo kim enho lalak enkam lowehe gwen."*

¹⁷ Nen Alapsa "Bian" kame en sone gweblanan, hwēna ansa emki enlala gwe-gwibin: Bian man kitak nēsa nwekam golēake gwenda. Men nara karek gwenna, desa sa karek tabiri. Zep nen de nama okamanak awe lowehe gwennak, dekam nen ki Biansa de aīrī gweblan naban lalak enkam lowehe gwen, sap nen okamanak awe kolengkame lowehe gwe'an. ¹⁸ Sap nen mese tame uk: Nen menkam waba habe auyan-aza mo ēpba lowehen karek san ang ta gwek. Hwēna Alap ki zep tin zi mo ora nakon

nēsa alal gulhal zaka. Zen dekon okamanak de perak, ahaksa emas mae nakore te-alakam hom nēsa lup gulhal zaka. ¹⁹ Hwēna Zen zēre mo Domba Tane mo kalkam nēsa alal gulhal zaka. Zēno kala in, tīngare okamanak awe de emas-perak mae naban apdenak hom. Zen sērkam de dawem tanganna. Hen nēsa de ngaya tabin hip de Zini in lalak enna. Zēbon onak karek maena hom tangan. ²⁰ Alap sap orep mes nēsa dikim ngaya tabin hip Domba Tanena insa dam tasikī- okamana ansa de yang gulsun srēmna. Hwēna nēr hom tangan nēp zertreizimki. Zep okamana an mo aumwa hap de yaklana an zen lwa zahe'an, nen lalak enkam nen lowehe gwen. ²¹ Sap Alap insa Yesussu tīn nikon ngaya taka hen teipsinkim kim drē neka, nen dekon zebe Alapsa anakan laīblibla'an, "Zen eiwa sa nēsa de ngaya tabin hip lwahal zala."

²² Zep nen mese nēre mae mo timni lalak enkam dikim lowehe gwen hap sosok labik- in kime Alap onakore ol dawem san ang takke. Nen in zebe nēnaka dawemkam kwasang eibirida gwenan. In zebē emsa gubirida'an, "Nen tīngare enho naban nēnaka kwasang gwibirida gwen." ²³ Sap in zen nēno mae mo enhonak sīp gwek, zen zi mo olsa hom. Zen Alap zēre mo ol. Nen in

* 1:16 1:16 Im. 11:44-45

zebe etan de jaha gweblan makan ëliwehek. Zëno ola in bëjen hom gwen hen bëjen timbwas gwen. Zen hëndep denaban sa lwa gwer. ²⁴ Sap Alap mo olak man lwak,

“Zini so mo kim nabakam juwe gwenan-
men kiye hen te eisni.

Zen namen de eis gwenna, hwëna holo gwen srëmnak sa bulk gweher.

Zini nen hen kirekam: Namen de ëteipsinnï, hwëna holo gwen srëmnak de altïrïn.

²⁵ Diki Alap mo ol, zen hëndep denaban sa lwa gwer.”*

Ola in ebon mae onak mes nolhatak.

2

¹ Zen in zep, anakan de lowe hensa emki baes tan: zi bose omka de u sal-sal gweblan,

lwa tasïn,
lamang tan,

hen dawemsa de gul irinnik de husus gweblan,
hen Alapsa de ëk enkam betek gweblan naye.

²⁻³ Nen wal baizil mo kim nen lowehe gwen. Wal baizilï zen dawemkam an zik mo momna hole nei gwizimnin. Nen hen kirekam nen eiwakam de tawa tabinsi, lalak en naka, hole gwe-gwibin. Sap men kirekam Alap mo olak zëbe

hap dena lwak, nen mese angkam Biansa anakan tame lak,

“Bian Zen dawem tanganna-
san de tembane dërekna kiye.”*

Zep Alap mo Enho nakore eiwa de ol san de ang ta tine gwenkam, dekam sa nëno mae mo eini dawemkam tatete gwe zaher, hëndep zep esa ëngaya gwer.

Mae hap de ol: Alap owas tangan hap nësa zëre mo hlïl irin zi hip li ta sonebirki.

⁴ Zep Bian Yesussu emki yaïng gwebla kinï gwen, sap ëngaya gwen hap de ausuna, zen Zëbon en lwa'an. Zep Zen san de Alap mo golak de ngïrïn gol te yawala kiye. Auhukamanak de zini sap man gol tenya insa baes neibik, hwëna Alap mo nwenak man tangan sam gwesik, zep bolak ik gïlkï.* ⁵ Zep nen an hen san de gol gom tenya kiye. Nëno mae mo timni, diki zen jowen- san de Alap mo Enho hap de gol. Zen dekam esa ënwe-mase gwer- san de Alap mo golak de syal tan zini kiye. Sap nen ema nëre mae mo timni sosok ul gwebla'an, zen zep Alap mo nwenak nwe-mase gwe-gwe'an- san de otweran ninsi de zëbe hap de kalsnak lone seblanna kiye. Sap nen

* **1:25** 1:25 Yes. 40:6-8 * **2:2-3** 2:2-3 Mzm. 34:9 * **2:4** 2:4 Petrus mo ola mensa 'ngïrïn gol te 'kam li nul sonek, zen 'kaso moko'kam ale gulku, sap zëwe de zini kasokam gola syal në gweblak. Orya ol zini hwëna tekam gola syal në gweblanan, zep 'gol te yawal'kam li nul sonek. (Mzm. 118:22; Mrk. 12:10-11; Kis. 4:11; 1Ptr. 2:7)

Kristus Yesussu de yaing gwebla kini gwenkame kirekam syal ta gwe'an, Zen dekam tangan zep nesa sam gwesibirida gwe'ara.* 6 Sap Alap mo olak man lwak,

"Ee mesë tenya ere mo nwenak de dakastin tangan naka dam gulsuk-Desa de Yerusalemk bolak ik gin hipye.

Men zen gol tenya insa daibli'ik, zen molya lamkam anakan esaher gwek,

'Ee waba habë laibli'ik.' " †

7 Em in zen gol tenya insa laibli'ik, zep eno mae mo nwenak man tangan sam gwesik. Hwëna taibli'bin srëm wenyä, zëbe mae hap Alap mo ola anakan sa lwa gwizim,

"Tenya mensa gol tauk gwen wenyä baes neibik, hwëna Bian Alap zep desa bolak ik gilki."*

8 "Zini beya nik sa tenya iwe de tana bol tang ta gwe zankam altil gwer."*

Zen mae hap sa altil gwer: Sap zen man Alap mo ola hwa nulsuk gwenan- men kirekam Alap orep hamal hap kalang gwibiridakake.

9 Hwëna Alap mes nesa hlil inki. Zep nen an men kiye- Teipsin Zini Alap mo golak de syal ta gwen zini, hen Alap zëre en hap de zi. Nen an zëre mo bi gwibin

zi ausu. Zep angkam nen mae en habe lowehe gwe'an: Dekam de anakan zëre mo bosesa mam gul gweblan hap, "Alap mes owas tangan hap nesa kwasang gwibiridaka, zep kawesin nikon zëre mo sërkam de ngatanak dep nesa kwang gulu-daka." 10 Zep nëbe mae hap mes ki jowezimk- Alap mo olak men kirekam nëbe mae hap dena lwakke,

"Menkam em Alap mo hlil irin zi ausunak home biti gwek,

hwëna angkam mese biti gwer.

Menkam emsa hom kwasang gwibiridaka, hwëna angkam em in Alap mo kwasang gwibiridan wenyä zen tangan."*

Mae hap de ol: Em Alap hon de babu gwen zi mo kim lowehe gwek.

11 Ano dang tininak de wenyä, nen kolengkame okamanak awe lowe he'an, hwëna nëno mae mo eiwa de langna, zen diki ngatan zi mo lang. Zep nëno mae mo auhu-kama hole-hlena nen ki gwei gubir kini gwen. Sap tim nikore hole-hlena in man nëno mae mo enho mo dwam gwibin niban ilman në gwenan.* 12 Nen an dwan Alapsa de tame tan srëm zi mo ngirinnik em-am lowehe gwenan. Zen sap sa nesa anakan

* 2:5 2:5 Ef. 2:20-22; Rom. 12:1-2 † 2:6 2:6 Petrus ayatnak awe Yerusalem

mo aha bosesam "Sion" kam ale gulku. (Yes. 28:16; Rom. 9:30-33) * 2:7 2:7

Mzm. 118:22-23 * 2:8 2:8 Yes. 8:14-15 * 2:10 2:10 Hos. 2:23; 1:6-10 * 2:11

2:11 Gal. 5:16-17

lamang da gwibir, "Zen in kareksa nol gwenan." Hwëna nen dekam zëno mae mo nwenak dawem enkam nen lowehe gwen. Alap kim de zëbe mae hap dekam de tame gun hup de enlalana zerzim'inka, zen dekam sa sahera ban Alap mo bosena anakan teip nulsublul, "Alap Zen eiwa ki emsa golëlowehe gwenda."*

¹³ Zen in zep, Bian Yesus mo bose de aha zi mo nwenak karek gwen srëm hap, emki okamana awe de pemerinta mo teipsin-teipsin wenyaka blikip gwesibirida gwen. Nonol tangan, teipsin tangan zini, ¹⁴ hen zëno irgwa taha nakore wenyaka- men zen zëno bosekam irik nil gwenanke. Sap teipsin tangan zini, zen mae hap irgwa taha nakore zemka dam dasik gwibirin: Karek gol gwen zi hip dikim kareksa gol gwizimdin hip, hen dawem gol gwen zi hip dikim dawemsa gol gwizimdin hip. ¹⁵ Zep Alap man nësa dawem ensa de syal gwe-gwibin hip dwam gwibirida'ara- ekakim enlala joblo-top zi mo ëksa mat lasik gwibir-zimk, men zen nësa donsubirida gwenanke. ¹⁶ Sap nen menkam dowal mo kigi hone hen ëbabu gwe-gwek, hwëna angkam Kristus mes nësa hil ti sonebirki. Hwëna anakan bahem ënlala gwe-gwen, "Ee an hil ti sonen nikë gwë'an. Ee sap asa aningkim

karekna gol gwer." Diki angkam Alap en hon nen ëbabu gwe-gwen. ¹⁷ In zep, tingare zisi blikip eisibirida gwek.

Kristen bose omka kwasang eibirida gwek.

Alapsa airi gweblak.

Hen pemerinta mo teipsin tangan zini blikip eisik gweblak.

¹⁸ Men zen zi mo tana iltikinnik ëbabu gwe-gwe'an, emki ere mae mo zi bina insa dawem enkam blikip gwesibirida gwen, hen zëno mae mo dwam gwibin sin emki ang ta gwen. Zep zi bina in de emsa sae-saekam zergwë gwenna, ahaksa jal-jalkam, em hwëna dawem enkam em zergwë gwen. ¹⁹ Karek gwen srëmnak de mam zini in emsa karek tanna, dekam ere mo enlalasa em anakan së ta sone gwen, "Ee namaë Alap mo taha terenak gwë gwe'an." Hen dekam nama em enlala tatete naban zëwe syal gwe-gwen. Kirekam de gwë gwenkam, Alap sa emsa sam gwesik gweblala. ²⁰ Hwëna em de karek gwennak de emsa lek-lek tanna, dekam bahem anakan tim gun, "Ee de enlala së ta sonenkam gwënkam, dekam Alap sa asa sam gwesiblibla." Em dwan mes-am karek gwera! Alap molya kirenak emsa sam gwesiblibka. Diki em de karek gwen srëmnak de emsa karek tankam maka emsa sam gwesiblib'ara.

* 2:12 2:12 Mat. 5:16

²¹ Alap Zen eiwa kirekam de kareksa de goltowe gwen hap nësa kwang guludaka, sap Kristus Zëna hen mes kareksa nëbe mae hap goltowe. Zen dekam Zënaka ërak makan nëbe mae hap drë nezimki- nen dikim tana wei san zertron hap, ²² Alap mo olak men kirekam zëbe hap dena lwakke,

“Zen hom karek gweka

hen zëno ëk nakon hom mae boton ola wet sok.” ‡

²³ Desa kim lamang da'ak,

Zen hwëna hom lamang tabirki.

Hen kim karek da'ak, Zen hom dekam gubiridaka, “Ëe asa hen emsa karek tabir.”

Zen hwëna Alap ensa anakare enlala naban yaïng gwebla kinika, “Diki Zen sa abe hap dena dam-dam enkam klis gulu.”

²⁴ Zen zëre mo timnik nëno mae mo karek-kareksa wei yulku-te-lidak sonnak kim makan da inkye,

nen dikim auhu-kama enlala karek nakon ëhil gwe hanan hap,

dekam de hwëna dam-dam enkam lowehe gwen hap.

Nen mese zëno wei-wei nakon ëdawem gwek.

²⁵ Nen menkam bi srëm domba zaho mo kime ora srëm san ëgwa ha'ak,

hwëna angkam nen mese nësa de zaho ta gwibin bi san dep lwanda halzal.

Angkam Zen nëno mae mo angna nëp kara ta gwibir-zim'ira.

3

We-zi dare de kirekam zënaka igwë gwen hap de ol:

¹ We walya zi wal omka emki blikip gwesibirida

gwen- men kirekam hen babu gwen zini zëre mae

mo zi bina blikip neisibirida gwenanke. Sap zi uk de Alap

mo ol san ang gwe srëm gwenna, eno gwën dawemsa

de kara gul gwen enkam zen maka hale'ara. Em sap esa

titì ta srëm gwe-gwera. ² Sap zen de anakan emsa kara

gul gwe'anka, “Zëno gwëna lalak enna, hen Alapsa man

blikip gwesik gweblanan,” zen dekam maka hale'ara.

³ Zep we walya, ere mae mo tim enna bahem weir gulsuk

gwen- nol alasa de sam gulsunkum, emas maekam de enaka

weir gulsunkum, hen pakean dawem

maesa de alala ta gwenkamye.

⁴ Diki enhosa em hen wër tasik gwen- enlala

sae-saekam hen enlala betekkam de gwë gwenkam.

Sap Alap mo nwenak, zen zen- hëndep de nwe-awes

naye. ⁵ Sap orep de we walya, Alapsa de yaïng

gwebla kinin wenya, zen

‡ **2:22** 2:22 Awe Petrus Yes 53:9sa mas gulku. Hen ayat 23-25nak, Yesaya mo pasal 53sa de enlala gwibin niban ale gulku.

kirekam enho zemka wër dasik gwëk. Zen zep zi wal zemka dawemkam blikip neisibirida gwëk. ⁶ Orep Sara Bak zen kirekam gwë gwëk. Zen zi zem Abraham Bak mo ol san ang gwe-gwëk, hen desa "ano teipsin" kim gu gweblak. Em de zëno kim lowehe gwenkam, aïrïn srëmkam de dawem ensa syal gwe-gwibinkim, em hen dekam esa ënwe-mase gwe-gwersan de Sara mo wenam.*

⁷ Zini em hen kirekam we wal omka enlala blala ban olëlowehe gwëk. We omka dawemkam em mas gwe-gwibin, sap zëno timni sosen tangan naka hom. Hen emki blikip gwesibirida gwen, sap zen hen sa Kristus mo kwasang-kwasang nakon ëngaya gwer. Zep zen hen Alap mo hanan tabinnin ki hen em. Karekkam de golëgwë gwenkam, ki hwëna Alap molya eno mae mo ol gu sonenna dokwak gul gwëka.*

Kareksa de goltowe gwenak de kire enlala naban tatem ëzauk gwen hap de ol:

⁸ Aumwa hap ëe ama emsa gubirida'an: Aha-ere enlalakam em lowehe gwen. Ebon mae onakon de ahanik enlala nik dowe hananna, emki hen zëno enlala dowe hanansa eisbin. Kristen bose omka em kwasang gwibirida gwen- ere mo iye tangansa de kwasang gwibirida gwen makan. Ensa em enaka

lwabirida gwen. Deban enlala betekkam lowehe gwëk. ⁹ Emsa de aha zi karek ta gwibinkim, em hwëna bahem karekna gol gwizimdin. Emsa de lamang ta gwibinkim, em hwëna bahem lamang ta gwibin. Em hwëna dawemsa em gol gwizimdin. Sap Alap Zen kiresa de goltowe gwen nakon de dawemsa golzimdin hip nësa kwang guldaka- lamkam dikim hwëna zëre mo walasna nëbe mae hap dawemsa golzimdin hip, men desa nëp hamal gulzimkike. ¹⁰ Sap Alap mo olak man lwak,

"Zini men zen hëndep de gwën hap ëdwam gwe-gwe'an, hen Alap mo taha terenak de lowehe gwen hap, zen dikire mahal zemka nolënik gwe-gwëk. Hen boton ola bap zen mip nakon wet so gwizimdin.

¹¹ Hen kareksa de gol gwenna zen baes tan, hwëna dawem ensa zen syal gwe-gwibin.

Zen diki tïngare zi niban dikim aha-ere enlalakam golëlowehe gwen hap de orasa zen të gweblan.

¹² Sap Bian Zen enlala damdam zisi nwekam kara ta gwibirida, hen zëno mae mo ol gu sonenna man sal gwenda.

Hwëna men zen karekna nol gwenan,

* 3:6 3:6 Kej. 18:12 * 3:7 3:7 Ef. 5:25; Kol. 3:19

zëno mae mo ol gu so-
nenna hom dokwak
gul gwenda.”*

¹³ Hwëna em de dawem
ensa de syal gwe-gwibin hip
ësyal-syal gwe-gwenkam,
dekam nara molya emsa
karek tabirki. ¹⁴ Hwëna
emsa de karek gwen
srëmnak karek ta gwibinni,
emki ëhë'ho gwe-gwen,
sap Alap sa kire hap de
dawemna lamkam ebe mae
hap golzimdi. Dekam emki
Alap mo ola ansa enlala gwe-
gwibin- men zen anakan
lwakke,

“Auhu-kama enlala zini
mensa nairi gwibirin,
em bahem desa airibin,
hen bahem ëngalap gwe-
gwen.”*

¹⁵ Hwëna dekam ere mae
mo enhonak Bian Yesus mo
bolesa em anakan teip gul-
suk gweblan, “Sap sa asa
karek da gwer, sap ano
gwëna Zen Kristus Yesus
kitak gwirensi'ira.” Hen
enlalasa emki hohle ta guk
gwen- dekam de Yesus hup
denaka ding gul gwen hapye.
Sap sa emsa anakan dak-
ensibirida gwer, “Em ba
habe Yesussu yaing gwe-
bla kini gwe'ara?” Em
hwëna dekam enlala sae-
sae naban hen blikip gwe-
biridan naban em ding gul
gwizimdin. ¹⁶ Eno mae
mo enhona dekam bap zen
kles gwesin. Sap nësa de
lamang ta gwibin zini in de
anakan emsa kara tabinkim,
“Zëno mae mo gwëna lalak

enna,” zen dekam sa anakan
ësaher gwe-gwer, “Eë ba
habë Kristussu de ang gwe-
gweblan wenya ansa lamang
la gwibik?” ¹⁷ Sap dawem
ensa de syal gwe-gwibinnik
de emsa karek tabinni, zen
airis tangan. Alap mes ki
emsa kire hap dam tasi-
birki. Hwëna ëkarek gwen-
nak de emsa karek tabinni,
zen dawem naka hom.

¹⁸ Sap Kristus Zëna hen
kareksa de gon srëmnak
karekna goltoweka- Zen kim
nëno mae mo kareksa de wei
yun hup tilkiye. Zen molya
etan zi mo kareksa de wei
yun hup Zënaka sosok taka.
Hwëna Zen tingare karek
gol gwen zini nëno mae mo
weinak dep tilki- nësa dikim
Alap osan dep golëlwanda
halzan hap. Zep karek
gon srëmnak de emsa karek
tabinni dekam emki hen
Yesussu anakan enlala gwe-
gweblan, “Desa hen kirekam
karek gon srëmnak karek
dak.”

Dekam zëno auhu-kama
timni man karek nulblik,
hwëna Alap mes zëre
mo Enhokam ngaya taka.
¹⁹ Zëno angna dekam man
sap juwen zi mo lang san ati
gwe ineka- dekam de zëwe
de bwina de wenya kip
Alap onakore ol dawemsa
tonbiridan hap. ²⁰ Zen men
zen orep Alap mo ol san ang
ta srëm gwekke, zëno mae
mo angna- Nuh Bak men
kim bul yala insa syal gwe-
gwibirkike. Dekam Alap

* **3:12** 3:12 Mzm. 34:13-17 * **3:14** 3:14 Yes. 8:12-13; Mat. 5:10; 10:28; Luk. 12:4

man sap zen dikim ëhalen hap eissibirida gweka. Hwëna zen hom ëhalek. Hëndep buluk iwe zen da-en sesek gwesek, zen en zep ëngaya gwek-beyana delapan enkam, ho namwana in kim bulu insa golwale gwekye. * ²¹ Zep nen angkam ho namwana in han hokam de baptis tabin nibane apde oso gwenan. Zi de baptis gwenkam, zen timnik de kunsu dikim ngan gulsun hup hom. Baptis gwen mo enlalana, zen dekam de Alapsa enho hohle tan nakon gu-gublun hap, "Ëe ama Bian Yesussu ang gwebla'an." Zen san de Yesus mo buluk de sewe senna kiye- men kirekam orep de zini Nuh Bak mo buluk sesek gwe sekke. Zen nen dekone ëngaya gwe'an- men kirekam hen Yesus Zëna tin nikon ngaya gwekake.* ²² Zen dekam zep ngatan zi mo lang san dep sewe seka, hëndep angkam Alap zëre mo dam taha nakon teipsinkim nikin'ira. Alap zëre mo dam taha nakore zini hen tingare ahakore teipsin-teipsin wenya, zen kitak Zëbon onakon otdenak lowe he'an.

4

Mae hap de ol: Ëpba lowe hensa em gwei gubir kini gwen, sap Yesus nabakam sa lwahal zala.

¹ Kristus Zen hen kareksa goltowe gweka- tim niban kim nama okamanak awe gwë gwekaye. Zep nen hen nen ki enlalasa hohle ta gwen- Kristus mo kim de hen okamanak awe kareksa goltowe gwen hap. Nësa de karek gwen srëmnak karek tanna, zen airis tangan. Sap zen dekam kareksa de gon hap de hole-hlena nëbon mae onakon som gwe hana gwenan. ² Dekam nama de okamanak lowe hennak, nen molye nëre mae mo auhu-kama hole-hle san ang ta gwek. Hwëna Alap mo dwam gwibin en san esa ang ta gwer. ³ Nen dwan mes-am tangan ëholo gwek- nëre mae mo lowehen karek san de ang ta gwen naye, hen hole-hle san de ang ta gwenkam, men kirekam Alapsa de tame tan srëm wenya lowehe gwenanye. Nen dekam kirekam-kirekam karek ensae nëre mo dwam gwibin sin ulin halasen gwek. Nëno mae mo enlalana dekam ho mamak otdebin en hap dena, syan-syan en hap, hen swi en hap dena. Hen

* **3:20** 3:20 Zini srën-srënkam Petrus mo alena 19-20nak awe dam nulsuk gwenan. San ha Alap man dekam ho namwanak de juwen wenya in hap golzimki?- Yesus de ol dawemsa tonbiridan nakon de zen ëhalen hap denaye, hen zen dikim ëngaya gwen hap denaye. (Emki hen 1Ptr. 4:6nak baca gun.) Hwëna angkam de wenya nësa hom kirekam dep dwam gwibirida'ara. Zen diki okamanak de nama ngaya nik ëgwë gwen ennak nëbe mae hap gol gwizim'ira- dekam de ol dawem san ang tankam ëhalen hap denaye. (Ibr. 9:27) * **3:21** 3:21 Rom. 6:1-11; Rom. 10:9-10

yang tasin dowal-dowal ensae boklena kom labirida gwek. ⁴ Men zen angkam kirekam nama zëre mae mo hole-hle san totoresa ang ta nasen gwe'an, zen zep angkam nësa anakan dengwanbirida gwe'an, "Zen ba hap angkam nëbon mae osan ang ta srëm gwe-gwe'an?" Zen zep nësa lamang da gwibirin. ⁵ Hwëna nëno mae mo Teipsinni Yesus, Zen mes tangan kitak de klis gulzun hap hohle gwera. Men zen totoresa lowehe gwek, sap ngaya wenyä hen sap men zen juwenkam teingir gwe guk, Zen dekam sa zëno mae mo lowehen karekna in hap takensibiridala. ⁶ Zen in zep Yesus nonol juwen zi mo lang san dep ati gwe inekadekam de ho namwanak de juwen wenyä in hap ol dawemsa tonbiridan hap. * Sap zen kim tim niban nama lowe he'ak, Alap man tangan karek tabirki. Zen kirekam tingare zini nëbe mae hap ërak makan kang gulku- anakan dikim nësa enlala sobiridan hap, "Ëe asa tingare zini ebe mae hap ere mae mo syal eini golzim." Hwëna Yesus zep zini in hap ol dawemna tonbirida onka- dekam de zëbe mae hap hen ëngaya gwen hap de orasa kles tyasizimdin hip, desan de ang tankam dikim zen hen Alap onak hëndep denaban

lowehe gwen hap.

⁷ Zep aumwa hap denak angkam mes golek de gwer. Zen in zep enlalasa nen hohle ta gwen, hen nënaka nen golëinik gwe-gwen-Biansa ekakim dawemkam en sone gweblak. ⁸ Zep bol-zaun tanganna, nënaka nen ki tingare enho naban kwasang gwibirida gwen. Sap nënaka de kwasang gwibirida gwenkam, zen dekame nëre mae mo karek-karekna beyakam jek-jak ul gwenan.* ⁹ Nen nëre mae mo gola kon zini zi walya aha-ere enlalakam lup gulin gwen. Bap nen enlala ennak anakan mae ëhusus gwe-gwen, "Ano golak dekam hir-hiri sa mam gwer."

¹⁰ Alap mo Enho nakore sosonna mensa Alap zëre mo kwasang-kwasang nakon nënaka dikim tatete ta gwibin hip srën-srënkam nëp gol gwizimnira, desa dawem enkam nen gwirensik gwen- aha zi dekakim Alap mo kwasang-kwasangna insa tame nul gwek. ¹¹ Zep a kirekam em gwirensik gwen:

Zen de ebe mae hap aha zisi de mas gwibirida gwen hap de sosonsa gol gwizimdinkim, dekam Alap ensa em anakare enlala naban yaing gwebla kini gwen, "Zen diki Zen sa sosonna abe hap gol gweblala- ëe dikim

* **4:6** 4:6 Emki hen 1Ptr. 3:19-20nak baca gun, hen zao de otde ale naban.

* **4:8** 4:8 Yak. 5:19-20

syala ansa sul sonen hap denaye.”

Ahaksa, Alap de ebe mae hap zère mo Enho nakore hamal hap de olsa ayang gul gwizimdin hip denaka gol gwizimdinkim, ahaksa Alap mo olkam de tawa ta gwibin hip denaka, em dekam anakare enlala naban em tonbirida gwen, “Èe zi mo olsa homè emsa tonbirida'an. An hwëna Alap zère onakorena.”

Dekam aha zi de emsa kirekam kara ta gwibinkim, zen sa Alap mo bosena teip nulsublunda gwer-sap Kristus Yesus onakore kwasang-kwasangna hen sosonna ebon mae onak syal gwe-gwenan. Dikire tingan Alapsa anakan tame dak, “Alap Zë-en teipsinni hen sosonna- hëndep denaban!” In eiwa.*

Kristus mo bose hap de isrip-sri naban kareksa goltowe gwen hap de ol:

¹² Ano dang tininak de wenya, bahem anakan ètengguan gwen, “Èe an ba habè sèrkam de karekna oltowe gwenan?” Zen kirekam sa nèbon mae onak lwa gwer, zep esa èhusus gwe-gwer- san de syauk sal-salak de èzauk ane gwenna. Zen kirekam Alap Zën ki nèsa akasibirida gwe'ara.*
¹³ Sap nen Kristus mo kime

hen karekna oltowe gwenan, zep dekam anakare hap nen èisrip-sri gwe-gwen, “Èe an eiwa Kristus hun de zeraha-en gwenna.” Zen zep esa lamkam sèrkam èisrip-sri gwer- Yesus kim de zère mo ngatan zi mo lang nakore ngatan naban golati gwe ine'an zakaye. ¹⁴ Emsa

de Kristus mo bose hap lamang ta gwibinni, dekam anakan em èisrip-sri gwe-gwen, “Alap mo ngatan zi mo lang nakore sosonna abon ki lwa'an.” Sosonna in, zen Alap zère mo Enho nakorena. ¹⁵ Hwëna karek gonnak de emsa karek tankam, anakare kareksa de gonnak-

zisi de tan, sowë gwen,

kareksa de gulin hala seran, ahaksa aha zi mo syalak de enaka zerngewen-

dekam emki èsaher gwe-gwen. ¹⁶ Hwëna Kristus hup de jal hap de kareksa goltowe gwenkam, dekam bahem èsaher gwe-gwen. Dekam hwëna anakare hap em Alapsa isrip-sri gwe-gweblan, “Èe eiwa mesè Kristus hun zeraha-en gwek.” ¹⁷ Sap Alap mo tigare zisi dikim karek tabin hip de yaklanak angkam mes zaul. Zen mes kon gwisibir hanaka- Yesussu de taiblìblan wenya nèsa de karek tabinkimye. Nen nonol kareksae oltowe gwe'an. Hwëna emki èenlala gwe-gwen: Nèsa

* 4:11 4:11 Rom. 12:3-8; 1Kor. 12:4-11; 12:27-31 * 4:12 4:12 1Ptr. 1:6-7

de kirekam angkam karek ta gwibinkim, hwëna Alap onakore ol dawemna men zen i-san i-san neibir srëm gwe-gwenan, desa hwëna aumwa hap denak sërkam tangan sa karek tabiri.¹⁸ Sap Alap mo olak man lwak,

“Dam-dam enkam de gwën zi de ëngaya gwen hap dena, zen gwa-gwa tanganna.

Zep hwëna Alapsa de tame tan srëm wenyä hen kareksa de gulin halasen gwen wenyä, zen tangan toton banakan molya ëngaya gwëk.”*

¹⁹ Zen in zep, nen de Alap mo dwam gwibin sin kareksa goltowe gwenkam, dekam dawemsa de syal gwe-gwibinni bap nen golzausuk gwen. Dekam Alap men Zen nësa yang tabirki, Desa en nen anakare enlala naban yaing gwebla kini gwen, “Zen man zëre mo ol gunnu sul sone gwenda.”

5

Alap mo domba zahosa de dawemkam kara ta gwibin hip de ol:

¹ Men zene Kristen zisi nol eibirida gwe'an, ëe, ere mae mo syal bose, ama emsa enlala sobirida'an:

Kristus kim karek yala insa nëbe mae hap goltoweka, ëe ama aen nwekam kara ta'ak.

Hwëna zëno hyanak asa hen ki zep Kristen zisi de nol gwibiridan hap dam dasik.

Hen Kristus kim de nëbe mae hap zëre mo ngatan zi mo langnak de ngatanna goltreizim'inka, nen apdekam esa desa hla kul.

Zen in zebë emsa enlala sobirida'an:² Alap mo domba zahona dawem enkam esa kara la gwibir-Zëna men kirekam nësa dwam gwibirida'arake. Anakan bap nen ëenlala gwe-gwen, “Ëe an einë syal gwe-gwe'an.” Hen te-ala en hap bap nen syal ta gwen. Diki isrip-sri naban nen syal ta gwen.³ Nen bap nen nëre mae mo domba zahona anakan gubirida gwen, “Ëe an eno mae mo teipsinni.” Diki nënaka nen zëbe mae hap ërak makan kang gul gwen, “Alap mo domba zahona diki a kirekam mo lowehe gwenanye.”⁴ Sap nësa de zaho ta gwibin hip de Zi tangan in kim de lwa ha'an zaka, Zen sa hwëna nëbe mae hap ngatan nabare mire sigina kap tazim zira. Mire sigina in, zëno ngatanna hëndep denaban sa zil ane gwer.

Kristen zi de kirekam lowehe gwen hap de ol:

⁵ Domba zahokam de wenyä, emki ere mae mo nol-nola blikip gwesibirida gwen. Hen enlala betekkam emki lowehe gwen- ëbabu

* 4:18 4:18 Ams. 11:31

gwe-gwen zini men kirekam
lowehe gwenanke. Sap Alap
mo olak man lwak,

“Alap bolte-bolte zisi man
husus gwibirida
gwenda,

hwëna enlala betek zisi man
kwasang gwibirida
gwenda.”*

6-7 Zen in zep enlala
betekkam nen ki anakare
enlala naban lowehe gwen,
“Ëe an Soson Zini Alap mo
taha terenakë gwë gwe'an.”
Zep nère mae mo ëngalap
gwe-gwen enlalana kitak
Zëbon en onak nen ëblol
gwe-gwen, sap Zen man
nësa kwasang naban kara
ta gwibirida. Kirekame
lowehe gwe'ak, ki Zen sa
lamkam nèbe mae hap bose
dawemna golzim zira.

8 Nen ki nënaka dawem
enkam golëinik gwe-gwen,
deban janam-janamkam nen
lowehe gwen. Sap nëno
mae mo jal zini, dowal mo
kigina, zen man tësen lwa
jal-jal mo kim yil-yili ban
til gi nisen gwe'ara- mae
hap, “Ëe an narasaë tan?” *

9 Zep Kristussu de taibliblan
ennak de tatem ëzauk
gwenkam nen zereijan. Hen
anakan nen ki ëenlala gwe-
gwen, “Ano mae mo Kristen
bose walya tïngare langnak

kirekam de kareknak hen
tatem ëzauk gwe'an.”¹⁰ Sap
nen awe karek goltowe
gwen ennak molye holokam
lowehe gwëk, sap kwasang-
kwasang Zini Alap nabakam
sa nësa mas gwibirida zala.
Zen sa nësa soson tabiri,
hen gol mokosa de etan
eyas tandan makan sa nësa
tatete tabiri. Sap nen an
zen- Alap zëre mo kwang
guludan wenyaye, Kristus
hun de zeraha-en gwen
nakon dikim Alap zëre mo
ngatannak hëndep denaban
lowehe gwen hap.¹¹ Diki
soson tangan Zini Alap Zë-
en- hëndep denaban. In
eiwa.

12 Ëe surat tihisni ansa
Silas Bak honë ebe mae
hap gol sonezimk. † Zen
ano syal bose, hen zen
taibliblan tanganna. Aya
wal oso wal, ëe mae habë
ebe mae hap ale gulzimk:
Eno mae mo enlalasa dikim
tatete tazimdin hip, hen em
dikim ëre onakon anakan
ësane gwen hap, “Eiwa, ba-
nakare maesa de goltowen
nakon, Alap mo kwasang-
kwasangna kirekam nëbon
mae nwe-mase gwe-gwenan.
Zep emki zëno kwasang-
kwasangnak tatem ëzaun.”

13 Ë yala Babelk ‡ de Alap
mo hlil irin wal bose wal

* 5:5 5:5 Ams. 3:34 * 5:8 5:8 Insa “tësen lwa”kam Orya olkam li nul
sonëk, Petrus Yunani olkam “singa jal-jal”kam ale gulku. Orya olkam enlalana
apdenak- tësen lwa nabanye. (Yak. 4:7) † 5:12 5:12 Petrus insa “Silas
hon”kam ale gulku, zëno dam gulsunnu dan-dan. Aha dam gulsunnu anakan,
“Silas Bak mes surat tihisni ansa ano ol san ebe mae hap ale gulzimki.” ‡ 5:13
5:13 Petrus kim suratna ansa ale gulzimki, Kristen zini dekam ë yala Roma mo
bosena “Babel”kam nërlëwe gwëk. Sap Babelk de zini orep sërkam Yahudi
zini jap nul sonenda gwëk- in kirekam hen dekam Roma Kristen zini jap nul
sonenda gwëkke. (Why. 17-18)

om dawem ensa ebe mae hap nol sonezimk. Ano dang t̄in̄nak de walas zergw̄e gwenna Markus hen dawem ensa ep gol sonezimki. ¹⁴ Men kirekam Kristen zini ěgw̄e gwenan, ansa de baca gulsun hyanak emki kwasang naban enaka tahasa golētowaran.

Tingan men zene Kristus hun ěraha-en gwe'an, nen z̄ere mo taha terenak esa lowehe gwer.

Petrus mo surat ahana

¹ Suratna an kitak de Kristen zini ebe mae hap,

Simon onakon- mensa hen "Petrus" kum nen gweblananke. Asa Kristus Yesus Zën dam tasiki- zëre mo nganak de syal gwe-gwen hapye.

Dawem kitak! Yesus Zen Zen- nësa de ngaya tabin hip de Zini. Hen Zen nëno mae mo Alap. Zen Bi zem Alap mo nwenak lalak enkam gwë gweka, zen in zep hëndep nësa ngaya tabirki. Nëbe mae hap mensa Alap Kristus Yesusu dikim taibliblan hap dena golzimki, zen sërkam de hë'ho gwibin tanganna, hen nen desa apdenake urensi'in.

² Zep Alap han nëre mae mo Teipsinni Yesus hun Zen diki Zen sa sërkam de kwasang-kwasangna Zënaka de tame son wenyä nëbe mae hap ol gwizimdi. Hen nen zëre nik mo taha terenak esa lowehe gwer.

³ Alap Zen mae hap nësa kwang guludaka: Zëre mo ngatannak hen hë'ho gwibinnik dikim hëndep denaban lowehe gwen hap. Zep Zënaka de tame tan wenyä nëbe mae hap, Zen mes zëre mo sërkam de sosonna sowehen tangankam golzimki- nen dikim zëre mo nwenak de étal gwesinkim ëliwehe gwen hap denaye. ⁴ Nen

dikim kirekam ëliwehe gwen hap, Zen zep gugubiridan ola nëbe mae hap dohonse gulzimki- sërkam de hë'ho gwibin tangan naka. Zep nen de desa kitak gwirensinkim, zen dekam sa Alap mo Enhona nëbe mae hap sosonna mam gul gwizimdi, hen nen dekam esa auhu-kamanak de holehle nakon ëhil gwe hana gwer. Sap zen zen syauk sun de ora san dep nësa da tabiridahal gwenan.

⁵ Zen in zep syal-syalkam emki ëalp gwe-gwendawemkam dikim Yesusu de taibliblannak étatete gwen hap. Étatete gwen hap de syala, zen a kirekam moye:

Nonol tanganna dam-dam enkam em gwën.

Zao anakan de kles son hap denaka em tawa gwibin, "An dawemna. An karekna."

⁶ Zao enaka em zerinik gwegwen.

Zao kareksa de goltowen maenak tatem em zaun.

Hen Alap en hon em tal gwesin.

⁷ Hen ahana, Kristen bose omka em kwasang gwibirida gwen.

Zao hen ahana, kitak de zi bose omka em kwasang gwibirida gwen.

⁸ Kirekame lowehe gwe'ak, dekam Yesusu de taibliblannak esa étatete gwe zaher, zep hëndep molye kareknak altink. Hen

aha zi mo nwenak dekam sa anakan wet sol, "Zini an eiwa mes tangan Yesussu tame dak, hen mes hli-hli dasik." ⁹ Hwëna kirekam men zen de ëgwë srëm gwe'ak, zen toton bëjen. Kirekam de zini nwna mes ëhwalen-hwalen gwëk, hëndep ahakon mes tangan ëhäi gwëk. Sap kire zini, Yesus mensa nësa karek-karek nakon ngan tasibirki, zen hom desa enlala nei gwibirin.

¹⁰ Hwëna zen zep, ayawal oso-wal, emki enlala syal-syala ban Yesussu de taibliblannak ëtatete gwen. Zen dekam esa ere mae mo enhonak anakan tame ul gwer, "Eiwa, asa mes Yesus kwang taka hen dam tasiki." Dekam em molye eiwa de ora nakon ësyän nahla gwëk. ¹¹ Hen dekam nësa de ngaya tabin hip de Teipsin Zini Kristus Yesus sa ngatan zi mo lang nakon isrip-sri naban nësa lup gulin gwera-zëre mo irik ginnik dikim hëndep denaban lowehe gwen hapye.

¹² Sap eiwa, em mese kitak insa tawa eibik, hen Alap onakore ol dawemnak tateme ëzau'un, hwëna ëe nama asa kirekam emsa enlala sobirida gwer. ¹³ Ee de nama tim niban okamanak awe emsa golëgwei inen dannak, zen ano syal-kirekam de emsa enlala sobirida gwen hap denaye. ¹⁴ Sap ëe tawana: Ee nabakam asa sopna alsil-

men kirekam Bian Yesus asa hamal hap gu-gublu halkaye.* ¹⁵ In zebë anakan alp gwe-gwe'an, "Ee de ëre mo walassa hli yuludankam, zen bap zen Yesussu de taibliblan hap de ola ansa eititi gwibin."

Mae hap de ol: Alap onakore ol dawemna mensa ësane gwe-gwëk, zen eiwa tanganna.

¹⁶ Ee men kimë emsa anakan enbirida gwëk, "Bian Yesus Zen zëre mo sosen yawala ban sa gollwalhal zala," zen zi mo yasik tabin ol enlala gwibinsi homë kirekam ayang ul gwizimk. Sap ëe ëre mae mo nwekamë Yesussu hla lak-in kim kwatapnak ngatan zi mo lang nakore ngatanna wale ta zakye. ¹⁷⁻¹⁸ In kim zë asa golëlowe he'anka, ëe dekam ëre mae mo ikimë ngatan zi mo lang nakore ola ësak- Teipsin Zini Alap kim Tane zem insa boltere ta'ankaye. Alap dekam anakan gu aneka,

"An ëre mo Tane- ëre mo dang tininak de tanganna. Ama tangan sam gwesik gweblanan."*

¹⁹ Zen in zep, mensa Alap mo ol ayang gul gwen zini Yesus hup dena hamal hap nen gubirida gwëk, zen bëjen zalta dep lwa kinin. Zëno mae mo ola zen okama kawesinnik awe men kiye- lampu ngatanna. Zep desa enhonak em lone gwen- hëndep Yesus mo

* **1:14** 1:14 Yoh. 21:18-19; 2Kor. 5:1 9:2-7; Luk. 9:28-35

* **1:17-18** 1:17-18 Mat. 17:1-5; Mrk.

lwa halzan yaklanak de hatak. Zen yakla nwe de hata sezan makan sa lwahal zala. Zen dekam sa zère mo tim nikore ngatankam eno mae mo enhona ngatan tabir-zim zira. ²⁰⁻²¹ Nonol tanganna emki ansa enlala gwe-gwibin: Zini mensa Alap mo hamal hap de ola ayang nul gwek, zen auhukama zi mo dwam gwibin sin hom ayang nul gwizimk. Zen hwëna Alap mo Enho ing gwe hebirida gweka, zep ki èton gwek. Zen in zep, mensa zen ale nul gwek, zini bëjen desa zère en mo enlalakam totoresada dam gulsun. Zen diki Alap mo Enho de ing gwe heblankam de dam gulsun.*

2

Mae hap de ol: Yasik tabin hip de zini sa ebon mae bëti gwer, hwëna Alap sa karek tabiri.

¹ Orep Yahudi bong-bongna kim lowehe gwek, dekam yasik tabin hip de zini man hen zère mae mo ngirin nikon èsaltil gwek. Zen zep anakan boton da gwibik, "Èe an Alap mo olsa de ebe mae hap ayang gul gwizimdin hip de zi." Zep kirekam de zini sa hen angkam ebon mae onakon èsaltil gwer. Zen aningkim sa zère mae mo tawa tabinni mas nul gwer, hëndep ahakon zèno mae mo ol san de ang tankam sa syauk sun

dep de ora san ang ta gwer. Teipsin Zini Yesus Zen mes Zënaka zerguku- zini insa dikim sap ngaya tabin hip. Hwëna zen anakan sa ègu gwer, "Kristus ensa de blol gweblanna hom sowe he'an. Diki syala ansa em mas gun." Hwëna Alap nabakam sa desa timbwas tabiri.*

² Sap eiwa kirekam, hwëna zini beyakam sa zèno mae mo hole-hle san dep de yasik tabin ola in san ang ta gwer. Zen zep sa hwëna èKristen gwen srëm wenyatüngare Kristen zini nësa anakan nenbirida gwer, "ÈKristen gwenkam, dekam hwëna karekam lowehe gwenan."

³ Yasik tabin hip de zini in te-ala hap de hole-hlena. Zen zep sa totore olkam emsa tawa da gwibir- em dikim te-alasa zer gwizimdin hip. Hwëna Alap zèbe mae hap de syauknu orep mes hamal tazimki. Zen de timbwas gun nukon molya èheya-hya gwek, sap nen toton banakan dep?- Alap mo nwe nakon de èani-ning gwen naye! *

⁴ Sap Alap zère mo dam taha nakore zini, zen hen Alap mo jala hlaunkum. Zen kim ahakon orep tangan èkarek gwek, Alap hom dekam desa kwasang gwibiridaka. Zen hwëna hëndep de juwen zi hip de bwi kawesinnik yal gul neka. Hëndep zen nama zè kama hul kawesinnik iwe lowehe

* 1:20-21 1:20-21 2Tim. 3:16; 1Ptr. 1:11 * 2:1 2:1 Ul. 13:1-5; Mat. 24:11;

24:24; Yud. 4 * 2:3 2:3 2Kor. 2:17; Ibr. 10:31

gwe'an- hëndep aumwa hap de klis gun hup de yaklanak de hata'ak. ⁵ Hen orep de ëpba bongna Nuh kim golëgwë gweka, dekam de zini hen ki Alap mo jala hla nuk. Dekam Nuh sap Alap hon dikim ëtal gwesin hip de olkam tonbirida gweka, hwëna dekam de zini in hen hom Alapsa daïbliblak. Zep hëndep ho namwakam karek tabirki. Hwëna Alap Nuh zëna en naka we wal walas zem tuju enkam desa en zep ngaya tabirki. ⁶ Dekam etan ki hen kirekam lwak, ë yawal darena Sodomk hen Gomorak. Desa hwëna syaukkum timbwas soka, hëndep man tangan nahwasdek. Alap ë darena insa ol tan-tan makan tehaka- nësa dikim anakan gubiridan hap, "Zini men zen Asa baes në gweblanan, an kirekam sa hen zëbon mae onak jower."

⁷ Dekam Alap Lot Bak ensa ngaya taka, sap zen zen en zëre mo nwenak dam-dam enkam gwë gweka. Zen kim zëwe de zini kahalo ennak de lowehe gwennak kara ta gwibirki, hen kirekam-kirekam karek gulin halasen gwennak, zëno enlalana man tangan dowebla hana gweka. ⁸ Lot Bak zëna enna enhö dawemna. Hwëna zen mwin-mwankam karek gol gwen zi mo ngirinnik gwë gweka. Zep desa de nwekam kareksa de syal gwibinnik hlauluda gwenkam hen ikim de sane ta gwibinkim, zëno enhona man tangan

dowebla hana gweka. ⁹ Zen in zep man tangan dam gwesin: Alap mo sosonna ki- Zënaka de betek gweblan zisi de tin hip de karek nakon gwiswe sone gwen hap denaye. Zëno sosonna hen ki- karek gol gwen zisi de bwi kawesinnik yal gulne gwen hap denaye. Zen zao sa lowehe gwer-hëndep aumwa hap de klis gunnuk de hata'ak. ¹⁰ Nonol tangan men zen zëre mae mo auhu-kama tim nikore hole-hle san ang ta nasen gwenan, hen men zen Alapsa de betek gweblanna baes ta gwenan, zen desa sa kirekam gweibiridala.

Yasik tabin hip de zini in zëna-zënana hen bolte-boltena. Zep zen hom ngatan zi mo langnak de wenyaka de lamang tabin hip ëairi gwenan- sap Alap Zëna, Tane zem Yesus, hen zëre mo Enhona, hen sap zëre mo dam taha nakore zi maesa de lamang tabin niye. ¹¹ Hwëna sap diki Alap mo dam taha nakore zini in, zen zen- sosen tangan wenyaye. Hwëna nësa in zen yasik da gwibirin, zen sosen naka hom. Alap mo dam taha nakore zini in, zen sap ki zi mo karekna Alap hap noltrë gweblanan, hwëna zëbon mae onakon ol lamang ola hom mae wet so gwenan. ¹² Hwëna yasik tabin hip de zini in, mensa zëna tame nul srëm gwe-gwenan, zen desa man lamang nul gwenan. Zen enlala srëm tanganna-

men kiye, gwenya. Gwenya zen mae en hap ki lowehe gwenan: Zi de tahyo gwen hap hen tamera gwen hap. Yasik tabin hip de zini in hen kirekam. Zen timbwas tabin en hap ki lowehe gwenan. ¹³ Zëno mae mo yasik tabinni in, zen dekam hen zi dawem-dawem hap karekna nol gwizimnin. Zen in zep sa Alap sërkam de kareknak kang gulu. Zen in kwae naban! Zen man ësam gwesik gwenan- damnak de kirekam-kirekamsa gulin hala seranna. Hwëna karekna insa de ber-ber gunkum, zen man Kristen zi dawem naban de apdekam tembane tan hap ësam gwesik gwenan-aha zi mo nwenak dikim anakan ënwe-mase gwen hap, "Zen an hen zini dawemna." ¹⁴ Hwëna zen kahalo enlala naban ëkaratda gwenda gwenan. Zen hom kareksa de hole-hle gwe-gwibinni ëblalen gwe-gwenan. Ètatete gwen srëm wenya, desa man karek san dep wan-wan da gwibirin. Kirekam de zini mes hen te-alasa de zëre mo boton nakon gulin gwen hap de orana dam dasindak. Zen zep sa Alap heip gulu. ¹⁵ Yasik tabin hip de zini in mes ora dam-damna baes nëblak, zep hëndep gwa san dep ësyalhek- men kirekam hen Beyor Bak mo tanena Bileyam Bak syal hekake. Bileyam in hen man zëre mo tawa tabin karek

nakon de te-alasa gulin gwen hap hole-hle gwe-gweka. ¹⁶ Hwëna zen in zep Alap damnak dei yul gubluka-zëre mo keledaina in kim oranak owas hap zi olkam jalse gweblakaye, dekam de zëre mo mamakkam de syala insa baes gwibin hip.*

¹⁷ Yasik tabin hip de zini in, zen men kiye- dobe jop dan enna. Zi de ë nakon akenna tim gunkum, "Dobena ki." Hwëna hom tol. Zini in hen o il ti gwen srëmnak de okawen makan. Okawensa de hla tankam dekam de anakan syal-syal gwen, "Namen sa ona il tila." Hwëna hom tol. Zini in hen kirekam: Èse hlauludannak dekam kil tibinkim, "Zini an dawem-dawemna." Hwëna Alap mes zëbe mae hap bwina sërkam de kawesin tangan naka hamal gul guzimki. ¹⁸ Yasik tabin hip de zini, zen hen anakan ëgwë gwenan: Zëre mae mo boton olkam zënaka bën-jana da gwibirin. Hen men zen sap ora gwa-gwasa de hli tan hap ëalp gwe-gwe'an, hwëna yasik tabin hip de zini in zol makare naka eiyas da gwibir-zimnin- anakan de gubirida gwenkam, "Haen, nen de kirekam nëre mae mo hole-hle san ang ta gwenkam, Alap molya nësa husus gwibiridaka." Hëndep dekam zep etan auhu-kama hole-hle san hen kahalo san dep nolëlwandahal gwenan. ¹⁹ Zen anakan

* 2:16 2:16 Bil. 22:1-35

kil nül gwenan, "Nen mese Kristen zi mo kirekam de lowehen nakon ehil gwe hanak. Nen tahalebin srēm nike lowehe gwenan." Hwēna auhu-kama hole-hlena mes tahalebik, sap zēre mae mo hole-hlena in zen sil tibirhal gwenan. Sap tingan men zen zēre mae mo hole-hle san ang ta gwenan, hwēna hole-hle enlalana in mes zēno mae mo enhona al tak.*

²⁰ Kwasang tol! Diki ngaya tabin hip de Zini Bian Yesussu de tame tankam nen eiwa ema auhu-kama hole-hle nakon ehil gwe hana gwenan. Hwēna men zen Yesussu de tame tan nakon etan desan dep lwan dahal gwenan, ki zen banakan molya etan hulenna in kon wet so gwek, hen zen mes tangan zēre mae hap de karekna mam nuk.* ²¹ Eiwa, kwasang tol! Zen ora dam-damsa de tawa gweblan srēm kam de tinnī maka esam gwesik. Dekam Alap molya sēr kam karek tabi'inam. Hwēna zen mes Alap hon dikim étal gwesin hip de orana tawa nēblak, hwēna man desan en de ang tan hap baes tak. ²² Zep men kirekam zini egu gwenan, zen zēbe mae hap dakastilzim'in- anakan mensa egu gwenanye, "Lwana u sang-sang hap de wēk gwenkam, zēn sa etan twenblala."* Anakan hen ki egu gwenan, "Gwe zahona

sap esa hokam ngan tasili, hwēna eitinak sa etan tal hera."

3

Mae hap de ol: Yesus sa etan zi mo tame gun srēm nak lwahal zala.

¹ Ano dang tinnak de aya-wal oso-wal, suratna ansaē ebe mae hap ale gulzim'in, dekam mesē suratna ebe mae hap dan sozinnin. Sap ēe eno mae mo enlalasa dikim ēse ta gwizimdin hibē dwam gwe-gwe'an- enho kles gwesin srēm kam ekakim lowehe gwek. ² Zep men desa Alap mo ol ayang gul gwen zini orep nen gubirida gwek, hen men desa nēsa de ngaya tabin hip de Teipsinnī Yesus nēsa gubirida gweka, desa bahem eititi gwibin. Yesus mo dam tasibin zini, ēe mesē desa ebe mae hap ayang ul gwizimk, hen angkam ēe, Petrus, mesē enlala sobiridanna emsa dan sozinnin.

³ Nonol tanganna ansa emki enlala gwe-gwibin: Aumwa hap denak zi mo hole-hle enlalana sa tangan taman kinī gwerā. Hen dekam emsa sa anakan swrē da gwibir, ⁴ "Em ema ekil gi'in, 'Yesus sa etan lwahal zala.' Hwēna nonol men zen sap daibliblak, zen mes nama de sap esbla tine gwennak hēndep juwesik. Alap kim okamana ansa yang gulsuku hēndep

* **2:19** 2:19 Yoh. 8:34; Rom. 6:16-17

* **2:22** 2:22 Ams. 26:11

* **2:20** 2:20 Mat. 12:43-45; Ibr. 6:4-6

* **3:4** 3:4 Mat. 24:48-51; 1Tim. 4:1; Yud. 18

angkam, kina ki banakan mae man wet gwesi'in!"*

⁵ Hwëna zen hom ola ansa de enlala gwibin hip ëdwam gwe-gwe'an: Nonol lone sen-nak Alap ngli naban okama naban am ol-gun enkam yang sosuku- hina kim kles son hap gubirki hen otde weyana kim aha-erenak de tagal gwesin hip gubirkiye. Okamana an dekam zep hatasek.*

⁶ Dekam zep hëndep weyakam orep de okamana insa timbwas gulku- ho namwa yala insa kim hatan hap gubirkiye.

⁷ Hen kirekam sa etan Alap angkam de okama naban ngli naban ol-gun enkam timbwas sola. Dekam hwëna syaukkum sa. Zen angkam kirekam de hen timbwas son hap lam so'ara-aumwa hap de klis gun hup de yaklana iwe kim de hata'ake. Zen dekam sa hen syauknu inkam Zënaka de betek gweblan srëm wenyä insa timbwas tabiri.

⁸ Hwëna aya-wal oso-wal, ansa bahem ëeititi gwibin: Bian Alap hom zi mo kim yakla naban ben naban äit gwibirida. Nëno mae mo äitbinkim seribu tahunna, zen hwëna Bian hap san de aha-ere yaklana kiye. Bian mo äitbinkim yaklana aha-en, hwëna nëbe mae hap holona seribu tahun.*

⁹ Bian hom zëre mo gugubiridansa de syal gwibin

hip holo gwe'ara- men kirekam zini anakan tim nul gwenan, "Yesus ba hap hata srëm gwe'ara?" Hwëna Zen kwasang tol hap nësa eissibirida'ara- nen dikim sap nëre mae mo karek-karek nakon ëhalen hap. Zen hom aha mae nik de tin hip dwam gwe'ara. Zen hwëna kitak de ëhalenkam de ëngaya gwen hap sap dwam gwe'ara.*

¹⁰ Hwëna Bian Yesus mo lwa halzan hap de yaklana, zen sowë zi mo kim sa lwal. Dekam ngliäa auku mamkam de tadre gwen naban sa jek-jak nër. Hëndep dekam sa yakla nwena, keisni, hen benna ëhwasder- hëndep okamana hen zi mo syal gwibin kire-kirena kitak. Banakare maena molya lwak.*

¹¹ Zep kirekam insa lwa'an, nen de deban ëtimbwas gwen srëm hap, a kirekam nen ëliwehen: Dam-dam enkam nen lowehe gwen- Alap en hon de ëtal gwesinkim.

¹² Deban salok-salokkam nen anakare enlala naban lowehe gwen, "Diki namen de Yesus hata zankam äiris tangan." Aumwa hap de yaklanak ngliäa an sap sa hwasdera, hen keis maena sap sa sal-sal hap ëho gwer, ¹³ hwëna nen okama ëse naban ngli ëse nabane kara ei gwizim'in- men kirekam Alap hamal hap nësa gugubirida gwekake. Zëwe

* 3:5 3:5 Kej. 1:6-10 * 3:8 3:8 Mzm. 90:4 * 3:9 3:9 1Tim. 2:4 * 3:10

3:10 Mat. 24:29; 24:35; Luk. 12:39; 1Tes. 5:2; Why. 16:15 * 3:13 3:13 Yes. 65:17; 66:22; Why. 21:1-8; 21:27; 22:14-15

dam-dam enkam de lowehe gwen en nik sa bitï gwer.*

¹⁴ Zen in zep, aya-wal oso-wal, sap nen ema kirekam ngein sin dep dena insa kara ei gwibi'in, zep nen dawem enkam äalp gwe-gwen- dekam de zëre mo nwenak enlala karek-karek srëmkam hen ëkun gwen srëmkam lowehe gwen hap. Kirekam de lowehe gwenkam, ki nen zëre mo taha terenak esa lowehe gwer. ¹⁵ Hen nen ki Bian Yesus mo lwa halzan hap de yakla hap anakan ëenlala gwe-gwen, "Zen sap sa holo gwera, sap ahakon zen dekam sa hen ëngaya gwer." Alap mes nëno mae mo dang tininak de ayana Paulus hup enlala blala zerblaka, zen in zep hen kire hap dena* ¹⁶ tingare zëre mo suratnak nëbe mae hap ale gul gwizimki. Zëno suratnak hen ki- olk san de enlala nabare naye. Yesussu de taïbliblannak de ëtatete gwen srëm wenya hen tame gun srëm wenya zep desa karekkam dam nulsuk gwenan. Zen hen Alap mo aha ol ale gunnu kirekam hen totoresasrip gulsunkum namblak nul gwenan, hëndep ahakon zep hëndep syauk sun dep de ora san lwan dahal gwenan.

¹⁷ Zep ano dang tininak de aya-wal oso-wal, ëe in zebë hamal hap suratkam emsa enlala sobiridal. Zen in zep salok-salokkam em lowehe

gwen. Karek gol gwen zi mana emsa gwa san dep sil dibirhal gwenank. Sap em mese Bian onak ëtal gwesik. Dekon ema hwëna altïlink. ¹⁸ Diki nësa de ngaya tabin hip de Zini Bian Kristus Yesussu de tame tankam hen kwasang-kwasang zemka de tame gunkum em ëtatete gwe zahen.

Dikire zëno bosena angkam hen hëndep denaban teip nulsuk gweblak. In eiwa.

* 3:15 3:15 Rom. 2:4; 1Tes. 5:4-11; 2Ptr. 3:9

Yohanis mo surat

Mae hap de ol: Alap mo Tanena Zen eiwa zi tangankam hata zaka.

¹ In kim Alap okamana ansa yang gulsuku, Zini in mes Alap han ë gweka.*

Zëno bosena "Alap onakore ëngaya gwen hap de Ol."

Hwëna okamanak kim hata zaka,

ëe ama Desa sane la gwek, hen ëre mae mo nwekam kara la gwek.

Ëe ama ëre mae mo tahakam hen olk la gwek.

Zebë hëndep dawemkam tangan tame lak.

² Nësa de hëndep denaban ngaya tabin hip de Zini in kim hata zaka, ëe ama Desa ëre mae mo nwekam hla la gwek.

In zebë angkam ebe mae hap eiwa ulzim'in,

"In eiwa Zen tangan-nësa de ngaya tabin hip de Zi niye,

Bian zëre han men Zen ë gwekake.

Bian Desa nër hom abe mae hap damnak zertreiz-imki.

³ Zëno bose tanganna Kristus Yesus."

Sap ëe insa ësane gwe-gwek hen hla kul gwek,

in kim asa golëlowehe gweka,

in zebë desa ebe mae hap eiwa ulzim'in-

Eirzi-Bia dekakim nësa aha-ere enlalakam

isrip-sri naban olëlowehe gweka.

⁴ Zen in zebë ebe mae hap ale gulzim'in-

aha-ere enlalakam de lowehe gwenkam

dikim nëno mae mo isrip-sri taman kinï gwen hap.

Ngatannak de lowehe gwen zi mo kim de lowehe gwen hap de ol:

⁵ Ëe ama emsa tawa labi'in- aena mensaë Kristus hon ësane gwe-gwekke:

Alap Zen lalak enna. Zëno enhonak kawesinnï hom tangan.

⁶ Zep men zen anakan ëgu gwe'an, "Ëe an Alap hanë aha-

ere enlalakam zergwë gwe'an," hwëna zen de nama kawesinnik de lowehe

gwen zi mo kim gwëna, ki zen boton tamna hen

sap de ora san gwë ha'ara. ⁷ Hwëna nen de ngatannak de lowehen zi mo kim enho

nakon ëlalak gwe zahe gwenkam, men kirekam ngatan zini Alap Zëna enho

lalak en nik gwë gwenda, nen hen esa tangan aha-ere enlalakam isrip-sri naban

lowehe gwer. Dekam hwëna nen de banakare karek maenak zarankam, Alap

man nëno mae mo karekna insa Tane Zem Yesus mo kalkam nöp ngan gulsuk gwizimnira.

* 1:1 1:1 Yoh. 1:1

⁸ Zi de anakan zabenna, "Ano karekna hom," zen hwëna zënaka anakan boton ta gwe'ara, "Ëe an zini dawemna." Kirekam men zen ëgu gwenan, zëbon mae onak eiwa de enlalana hom tangan. ⁹ Hwëna nen de Alap hon anakan ëkira gwe-gwenkam, "Ëe mesë kirekam karek gwëk," dekam sa Alap nëno mae mo karekna insa nëp tap gulsuk gwizimdi, hen nëno mae mo kareksa de gon hap de enlala dowe hananna insa sa nëp hom ta gwizimdi. Alap zëre mo gu-gubiridanna Zen man tangan sul sone gwizimnira. Zep nen de nëre mae mo karek-kareksa zëre hon ëkira-kla gwe-gwenna, Zen bëjen nëp tap gulsuzim srëm gwen.* ¹⁰ Alap mo olah anakan lwak,

"Tingare zini kareksa nol gwenan."*

Zep zi de anakan zabenna, "Ano karekna hom," dekam hwëna man nwe-mase gwenan- san de Alapsa de anakan gublunna, "Alap Zen boton tamna." Kire zinik Alap mo ola man jawe guk hana gwenan.

2

¹ Ano walas, ëe mae habë ebe mae hap ale gulzim'in: Em ekakim kareknak altil srëm gwëk. Hwëna aha mae nik de kareknak zarankam, desa de mas gweblan hap de Zini ki. Zen Bian Alap mo alp nakon zau'ura. Zen

enho kles gwesin srëm Zini Kristus Yesus. ² Zen Zen nëbe mae hap Zënaka zerguku- nëno mae mo karek-kareksa dikim ngan gulsuzimdin hipye. Hwëna nëno mae en moka hom. Zen hwëna kitak de okamanak de zini nëno mae mo kareksa dikim ngan gulsuzimdin hip tilki.

³ Nen de Alap mo ol san enlala tatete naban ang ta gwenkam, dekam man tangan dam gwesinin, "Nen mese Alapsa tame lak." ⁴ Hwëna Alap mo ol san de ang gwe-gwen srëm nik de anakan gunnu, "Ëe mesë Alapsa tame tak," zen man boton gwe'ara. Kire zinik eiwa de enlalana hom tangan.* ⁵ Hwëna nen de Alap mo ol san enlala tatete naban ang ta gwenkam, dekam zëre onakore kwasang-kwasangna sa nëno mae mo enhonak bil gwe-gwer. Zep nen Kristen zini a kire nakon esa nënaka dam lasik gwibir: ⁶ Men zen anakan gunnu, "Ëe mesë Kristus hun zeraha-en gwëk," zen dikire zëno kim kwasang naban gwë gwëk.

Kristen bose zemka de kwasang gwibirida gwen hap de ol:

⁷ Ano dang tininak de wanya, ëe an ol ësesa homë ale gulzim'in. Hwëna men desae orep ësane gwe-gwekke, desaë etan ebe mae hap anakan ëse gulzim'in,

* 1:9 1:9 Mzm. 32:5; Ams. 28:13; Yes. 1:18 * 1:10 1:10 Rom. 3:9-20 * 2:4 2:4 Yoh. 14:15; 14:21-23 * 2:7 2:7 Yoh. 13:34

“Kristen bose omka em kwasang gwibirida gwen.”* Zep ola an angkam en home ësane gwe'an. ⁸ Yesus nonol nëbe mae hap de kwasang hap zëre mo timni ërak makan lonezimkinen dikim hen kirekam nënaka kwasang gwibirida gwen hap. Zep kwasang hap de tawa ta gwibinni ansa bap nen blalen gwegwibin. Zen ëse en nik zen nëbe mae hap lwa gwizimdin. Sap dekam okama kawesinnik awe, nëno mae mo lowe henna man nwe-mase gwe-gwenan- san de Alap onakore ngatan de zilbir anenna kiye. Dekam kawesinni man jek-jak gwegwenan. ⁹ Zep zi de anakan gunkum, “Ëe ngatannakë gwë'an,” hwëna zen de Kristen bose zemka husus gwibirida gwenna, zen ki nama kawesinnik gwë'ara. ¹⁰ Diki men zen Kristen bose zemka kwasang neibirida gwenan, zen zen ngatannak lowehe gwe'an. Kire zi mo enhonak kawesinni hom. Zep zen molya ahasa ora srëm san dep titi da gwibik. Zëna hen molya desan sek gwek. ¹¹ Hwëna men zen Kristen bose zemka husus neibirida gwenan, zen nama kawesinnik lowehe gwe'an, hen kawesinni iwe ëbute halasen gwe'an. Zen hom anakan tame nu'in, “Ëe angkam ora srëm sanë sek gwe'an.” Sap kawesinni in mes zëno mae mo nwena tahalebir-zimk.

Okamasa de ensa lwa

gwibin srëm hap de ol:

¹² Kïtak de ëKristen gwen wenyä, em in zen ano walaskam de gubirida gwen wenyaye. An zebë ebe mae hap ale gulzim'in, sap Bian Alap mes eno mae mo karek-karekna Yesus mo syala kon tap gulsuzimki.

¹³ Em in zene nonol Yesussu laïblihlak, em in zebe Kristen zi mo bi wal makan lowe he'an. In zebë ebe mae hap ale gulzim'in, sap em mese tame lakmen Zen Alap han nonol lonesen nakon ë gwekaye.

Hen em ahakon in zene angkam laïblihla'an, em wal sei-siwirkim de gubirida gwen wenyä. In zebë hen ebe mae hap ale gulzim'in, sap em mese ëtawa gwekdowal mo kigisa de kirekam zauk gublu kïni gwen naye.

¹⁴ Zep tïngare ano walaskam de gubirida gwen wenyä, ëe mae habë ebe mae hap ale gulzim'in: Sap em kïtak mese Bian Alapsa tame lak.

Bi walkam de gubirida gwen wenyä, ëe mae habë ebe mae hap ale gulzim'in: Sap em mese Yesussu tame lakmen Zen Alap han nonol lonesen nakon ë gwekaye.

Wal sei-siwirkim de gubirida gwen wenyä, ëe mae habë hen ebe mae hap ale gulzim'in: Sap em mese Alap onakore sosonna ulink. Em ema Alap mo ola urensik gwe'an. In zebe dowal mo kigisa yauk gublu kinä gwe'an.

15 Zep auhu-kamana bahem etan enna lwa gwibin, hen okamanak de kire-kirena bahem enna lwabirida gwen. Men zen auhu-kamana ansa enna nola gwibirin, zen hom Biansa enna nola gweblanan.* 16 Sap kitak men desae okamanak enna ola gwibirin, an zen: nère mae mo tim nikore hole-hlena, nwekam de hlaunkum de hole-hlena, hen bolte-bolte enlalana. Zen kitak Bian onakore naka hom. Zen nère mae mo auhu-kama tim nikon wet so gwenan.* 17 Auhu-kamana an sa jek-jak gwer. Hen auhu-kama hole-hlena, zen hen sa jek-jak gwer. Hwëna men zen Alap mo dwam gwibinni syal nei gwibirin, zen hëndep denaban sa lowehe gwer.

Kristus mo jal zi de hatazan hap de ol:

18 Ano walas, nen angkam aumwa hap denake lowe he'an. Zep men kirekam aumwa hap de yaklanak dep dena emsa tawa da gwibik,

zen kirekam angkam lwa'an. Zen anakan emsa tawa da gwibik, "Kristus mo jal zini sa hata zala." Zep jal zini insa de ngeirblizan hap de zini angkam mes yaing gwezal. Zep man tangan dam gwesin, "Nen angkam aumwa hap denake lowe he'an."* 19 Kristus mo jal zisi de ngeirblizan zini in nonola sap nëbon mae botonkam bitä gwe-gwezak, hwëna ki zep etan wet so gwe-gwek. Eiwakam de bitä gwenanam, ki nama maka nëbon mae lowe he'an. Hwëna in mae hap ki lwak: Nen dikim anakan tame tabin hip, "Zen eiwakam hom bitä gwek."*

20 Hwëna nen kire zisi ema tame la gwibirin. Sap nëbe mae hap Alap mes zère mo Enhona hlë ta sonezimki. Zen in zebe eiwa de tawa tabinni dam ulsuk gwenan. 21 Èe kimë ebe mae hap de ale gulzimdin hip enlala gwe'ak, ëe homë emsa anakan enlala gwibiridak, "Zen hom eiwa dena tame nu'in." Hwëna ëe ama emsa enlala gwibiridak, "Zen man eiwa de tawa tabin niban botonkam denaban kles noso gwe'an."

22 A kire nakon esa Kristus mo jal zini insa de ngeirblizan zini insa dam lasik gwibir: Yesussu men zen anakan zersinni, "Zen nësa de ngaya tabin hip de Zisi hom"- zen zen. Kirekam de gunnu, zen man anakan de gun nuban

* 2:15 2:15 Mat. 6:24; Yak. 4:4 * 2:16 2:16 Kej. 3:6; Mat. 4:3-10 * 2:18 2:18 Mat. 24:5; 24:24; 2Tes. 2:3; 1Yoh. 4:3; 2Yoh. 7 * 2:19 2:19 Yoh. 10:26-28; Kis. 20:30

apde në'an, "Bi Zem in hom Tane zemka zer soneka." Zep kire zini zen Eirzi-Biasa man teisyasi'ira. *
 23 Hen Yesussu de anakan zersinni, "Zen Alap mo Tanesa hom," dekam man hen dam gwesinin, "Zini in hen Bian Alapsa hom tame ta'ara." Diki men zen anakan gunnu, "Yesus Zen eiwa Alap mo Tane," ki zen mes eiwa Eirzi-Biasa tame soka.*

24 Zen in zep, Kristus hup de ola men desa nonola kon emsa tawa da gwibik, emki desa dawem enkam enhonak gwirensik gwen. Zen diki dekam esa Eirzi-Bia han iaha-en gwer. 25 Hen nen de kirekam ziaha-en gwenkam, dekam mese hëndep de lowehe gwen hap dena ulink- men kirekam Yesus Zëna nësa gu-gubirida gwekaye.*

26 An kitak mesë ep ale gulzimnin, sap zini man emsa ora srëm san dep titi da gwibirin. 27 Hwëna Kristus mensa zëre mo Enhona nëbe mae hap hlë ta sonezimki, Zen nama eno mae mo enhonak lwa gwe'ara. Em in zebe aha zisi zen de emsa ol ësekam tawa ta gwibin hip leibirida srëm gwe-gwe'an. Sap Alap mo Enhona Zen eiwa denaka

nësa tawa ta gwibirida-kitak mensa Yesus hun dikim zeraha-en gwen hap dena dwam ei gwibirinye. Zen bëjen boton gwen. Zep Yesus en han de zeraha-en gwennak em tatem ëzauk gwen- Alap mo Enhona men kirekam nësa titi ta gwibiridake.*

28 Zen in zep, ano walas, zëre han de zeraha-en gwen ennak em lowehe gwen. Ki Zën de etan lwahal zannak de zertowenkam, aha-ere enlalakam esa ërtower. Ki nen molye zëno nwenak saher hap ëhu-huk gwehek. 29 Sap nen tawana, "Alap Zen lalak en nik gwë gwenda." Zen in zep tangan dam gwesik gwenan: Men zen dam-dam enkam lowehe gwenan, zen Alap mo weiwik gun walas.

3

Alap mo walas de kirekam lowehe gwen hap de ol:

1 Emki ëenlala gwen: Bian Alap mes kwasangna nëbe mae hap sowehen tangankam golzimki, zep hëndep nësa gubiridaka, "Em ano dang tini tabin walas." Eiwa, wehasa hom, nen eiwa zëno walas tangan!* Hwëna auhukama enlala zini molya nësa

* **2:22** 2:22 Yohanis beyakam suratnak awe Kristen zini nënaka de dam tasik gwibin hip dena ale gulku - hen yasik tabin hip de zisi de dam tasik gwibin hipye. Bol zaun tanganna, Yesussu de taibliblankam, hen taibliblanna insa de gwën nakon enlala tatete naban goltrë gwen hap. Nonol tanganna nënaka de kwasang gwibirida gwenkam de goltrën. (1Yoh. 2:3-6; 2:9-10; 2:22-23; 3:10; 3:14-15; 4:1-6; 4:13-16; 4:18; 4:20-5:5; 5:12) * **2:23** 2:23 Yoh. 14:6-7 * **2:25** 2:25 Yoh. 3:15; 5:24; 6:40 * **2:27** 2:27 Yoh. 14:26; 16:13-14 * **3:1** 3:1 Yoh. 1:12-13; Rom. 8:14-17; Gal. 4:6-7; Ibr. 2:11-14; 12:5-10

anakan tame da gwibik, "An Alap mo walas," sap zen hom Yesussu anakan tame dak, "Yesus Zen Alap mo Tane." ² Ano dang tininak de wenyā, nen an angkam eiwa zen- "Alap mo walas" kam de gubiridan wenyaye. Hwēna Zen hom nēbe mae hap golzimki- dekam de anakan tame gun hup denaye, "Alap mo walasna nen kirekam esa ēliweher." Hwēna nen tawana: Yesus de etan lwahal zankam, zēno kim esa ēliweher. Sap dekam damkam esa kara la gwer, zep zēno kim esa ēliweher.* ³ Zep nen men zene kirekam ēenlala gwe-gwe'an, "Ēe asa Lalak Zini Yesussu zertower," nen zebe nēre mae mo enhona lalak la gwibirin.

⁴ Zini men zen karekna nol gwenan, zen Alap mo olsa kim ja-ja nul gwenan. Sap kitak de karekna mensa zini syal nei gwibirin, zēno ausuna kitak Alap mo olsa dikim ja-ja gun hup dena. ⁵⁻⁶ Zep men zen Yesus hun zeraha-en gwenna, zen bējen kareksa gol tine gwen. Sap nen tawana: Yesus Zen nēno mae mo karek-kareksa de ngan gulsuzimdin hip hata zaka. Sap Zēbon onak hom tangan- karek mae naye. Hwēna men zen karekna nol tine gwenan, zen Yesussu de tame tan srēm wenyā hen taibliblan srēm wenyā.

⁷ Ano walas, men zen ora

srēm san dep emsa tītī da gwibirin, bahem salbirida gwen. Men zen dam-dam enkam ēzauk gwenan, zen diki zen Kristussu nērtro'an, sap Zēna dam-dam enkam zauk gwenda. ⁸ Hwēna men zen karekna nol tine gwenan, zen eiwa dowal mo kigī mo bi gwibiridan walas. Sap dowal mo kigīna in zen nonol lonesen nakon karek gonna kon gwesik hanaka, hēndep angkam nama gol tine gwenda. In zep Alap mo Tanena in hata zaka- zēno syal karekna insa dikim dri yulsublun hap.* ⁹ Zep Alap mo wei-wik gun walasna, nen bējen kareksa de gol gwen ennak lowehe tine gwen, sap Alap mo Enhona, Zen enho nakon nēsa golēgwē gwenda. Nen sap kie kareknak altīl gwenan. Hwēna nen bējen zēwe en ēdohon gwe-gwen, sap nen an Alap mo sīpnī.* ¹⁰ Zep a kire nakon esa zisi tame la gwibir, "Zen Alap mo walas," ahaksa, "Zen dowal mo kigī mo walas":

Men zen dam-dam enkam ēzauk gwenan, zen Alap mo walas. Hwēna men zen kirekam ēzauk srēm gwe-gwenan, zen Alap mo walassa hom.

Hen men zen Kristen bōse zemka kwasang neibirida srēm gwe-gwenan, zen hen Alap mo walassa hom.

Kristen bōse zemka de

* 3:2 3:2 2Kor. 3:18; Plp. 3:21

* 3:8 3:8 Yoh. 8:44

* 3:9 3:9 1Yoh. 5:18

kwasang gwibirida gwen hap de ol:

¹¹ Em kime ëKristen gwek, dekam zep anakan emsa tawa da gwibik, "Kristen bose omka em kwasang gwibirida gwen." ¹² Nen bap nen Kaen Bak mo kim ëgwë gwen- men zen oso zemka zip sokaye. Zen in dowal mo kigi mo bi gweblan walas. Zen mae hap zip soka: Sap oso zem in dam-dam enkam Alap mo nwenak gwë gweka. Hwëna zëna kareksa gol gweka. In zep husus gweblaka.* ¹³ Zep aya-wal osowal, bahem tenggwanbirida gwen- auhu-kama enlala zi de emsa husus gwibirida gwen naye.* ¹⁴ Sap menkam nen juwen ora sane sek gwe'ak, hwëna angkam mese ëngaya gwen hap de orana dam lasil. Nen zebe nëre mae mo Kristen bose walya kwasang eibirida gwenan. Zen in zebe hen anakan nënaka dam lasik gwibirin, "Nen angkam ëngaya gwen hap de ora sane sek gwe'an." Zep a kire nakon esa zisi tame la gwibir:

Kristen bose zemka men zen kwasang neibirida srëm gwe-gwe'an, zen nama tïn hip de ora san sek gwe'an.

¹⁵ Hen Kristen bose zemka de husus gwibirida gwenna, zen nwe-masena apdenak- zi ta gwen zi nibanye.

Kirekam de ëgwë gwen zini, zen hen nama tïn hip de ora san sek gwe'an.*

¹⁶ Yesus kim nësa dikim ngaya tabin hip Zënaka sosok taka, nen dekon zebe anakan dam ulsuk, "Kwasangna zen kirekam." Zen in zep nen hen diki kirekam nen nënaka kwasang gwibirida gwen, hëndep nen hen nen nëre mae mo timni sosok gul gwen- aha zisi dikim ngaya ta gwibin hipye.*

¹⁷ Hwëna emki ëenlala gwen: Zi de tahalha srëmkam gwë'anam, zen de anakan tame gu'unam, "Ano Kristen bosena wakin tahalhakam gwë gwenda," hwëna zen de mas gweblan srëmkam, dekam man tangan dam gwesinin, "Alap onakore kwasangna hom tangan zëbon on- akye."* ¹⁸ Ano walas, nen bap nen ëk enkam Kristen bosyansa waba hap kwasang gwibirida gwen. Hwëna nen diki eiwakam nen kwasang gwibirida gwen- dawemsa de goltrei gwizimdinkim.

¹⁹⁻²⁰ Nen de kwasangsa kirekam goltrei gwizimdinkim, zen dekam zebe nënaka dam lasik gwibirin, "Nen an eiwa Bian Alap mo bi gwibiridan walas sake." Sap eiwa kirekam, hwëna nen kime Alapsa abe la gwenan, dekam zep hwëna

* **3:12** 3:12 Kej. 4:8 * **3:13** 3:13 Yoh. 15:18-25 * **3:15** 3:15 Mat. 5:22; Why.

21:8 * **3:16** 3:16 Yoh. 10:17-18; 15:13 * **3:17** 3:17 1Tim. 5:8; Yak. 2:15-16

titik gwen enlalana enhonak anakan hata gwenda, "Èe ba hap de Alapsa goltil seblan hap?" Hwëna Alap Zen kītāk zi mo enhona tame ta gwizimnira. Zep Zen man nëno mae mo enhonak de titik gwen enlalana insa nëp tame ta gwizimnira. Hwëna Zen hom kire hap nësa husus gwibirida gwenda. Zen in zebe Alapsa de abe ta gwenkam nère mae mo enlalana anakan sè la sone gwibirin, "Èe an zère mo walas sake. Zep èe ba hap de titik gweblan hap?" ²¹ Ano dang tininak de wenyā, nen de Alapsa abe tan nakon titik gwen srëmna, ki sap esa banakare mae hap saher srëmkam abe la gwer.* ²² Sap dekam anakane dam ulsuk gwenan, "Èe ama zère mo ol san hen dwam gwibin sin ang gwe-gwe'an." Kirekam de enho nakon titik gwen srëmkmā abe tanna, dekam zebe ulin gwenan. ²³ An zen tangan zère mo ola- nen de desan ang ta gwen hap denaye:

"Ano tanena Kristus Yesusu em taibliblan, hen enaka em kwasang gwibirida gwen.*"

²⁴ Men zen kirekam Alap zère mo ol san enlala tatete naban ang ta gwenan, zen mes zère han nërāha-en gwek, hen Zen mes deban mae golëaha-en gweka. Hen nëbe mae hap mes zère mo Enhona ing ta sonezimki,

nen in zebe anakan dam ulsuk gwenan, "Eiwa, Zen mes tangan nëban mae golëaha-en gweka.*"

4

Mae hap de ol: Nen zère mo tawa tabin nikon esa yasik ta gwibin hip de zini dam lasik gwibir.

¹ Ano dang tininak de wenyā, bahem na-en taiblibirida gwen- zini men zen ebon mae onak anakan ègu gwe'an zalye, "Èe an Alap mo Enho nakore olsa de ebe mae hap ayang gul gwizimdin hip de zi." Sap yasik tabin hip de zini mes beyakam yaing gwezak. Zep emki akasibirida gwendekam de anakan tame tabin hipye, "San ha zëno mae mo tawa tabinni Alap onakorena? San ha Zëbon onakore naka hom?*" ² Zi de damnak anakan tonbirida gwenna, "Kristus Yesus Zen eiwa zi tangankam hata zaka," zen dekam de dam tasin, "Zëbon eiwa mes Alap mo Enhona ing gwe heka.*" ³ Hwëna zen de anakan gunkum, "Yesus zen zi tangankam hom hata zaka," kire zini zen Alap mo olsa hom ayang gul gwe'ara. Zen hwëna Kristus mo jal zi mo olsa ayang gul gwe'ara. Emsa mes anakan tawa da gwibik, "Kristus mo jal zini sa hata zala." Hwëna zëno enhona angkam man okamanak syal gwe-gwe'ara.

* 3:21 3:21 Ibr. 4:16 * 3:23 3:23 Im. 19:18; Mrk. 12:31; Yoh. 6:29; 13:34; 15:12; 15:17 * 3:24 3:24 Rom. 8:9 * 4:1 4:1 Ul. 13:1-5; Yer. 23:9-22 * 4:2 4:2 1Kor. 12:3

4 Ano walas, nen an hwëna Alap mo wei-wik gunnu, nen zebe yasik ta gwibin hip de zi mo tawa tabinni insa ja kul guk kinî gwenan. Sap Alap mo Enhona men Zen nësa ing gwe hebiridaka, Zen Zensoson Zi niye. Dowal mo kîgî mo enhona in zen auhukama enlala zinik ing gwehe gwenda, zen soson naka hom.* 5 Yasik ta gwibin hip de zini, zen hwëna auhukama enlala zi. Zep zëno mae mo ol toranna hen auhukama enlala en san. In zep ahakore auhukama enlala zini desa isan isan neibirida gwenan. 6 Nen an hwëna Alap mo bi gwibiridanna. Zep nëno mae mo ol toranna, zen Alap onakorena. Men zen Alapsa tame dak, zen en zep nësa nasalbirida gwenan. Alap mo walaskam de gubirida gwen srëm wenya, zen zep nësa nasalbirida srëm gwegwenan. Nen dekon zebe anakan kles oso gwenan, "An eiwa Alap mo Enho nakore naka ayang gul gwe'ara," ahaksa, "An yasik tabin hip de zi."

Alap mo kwasangnak de lowehe gwen hap de ol:

7 Ano dang tinînak de wenya, nen nënaka kwasang gwibirida gwen, sap kwasangna zen Bian zëre onakon nëp hata gwizimninal. Tingan men

zen kwasang naban lowehe gwenan, zen Alap zëre mo wei-wik gun walas hen Zënaka de tame tan wenya. 8 Men zen kwasang srëmkam lowehe gwenan, zen hom Alapsa tame da'an. Sap Alap Zen kwasang-kwasang enna. 9 Zen in zep Alap Tane aha-ere zemka nësa dikim ngaya tabin hip zer soneka. In zebe anakan dam ulsuk gwenan, "Eiwa, Alap mo nëbe mae hap de kwasangna mam tanganna."* 10 Nen home orep Alapsa enna ola gweblak. Hwëna Zen en srëkam nësa kwasang gwibirida gweka, zep hëndep Tane aha-ere zemka nëbe mae hap de kwasang hap zerguku-nëno mae mo kareksa dikim ngan gulsuzimdin hipye.* 11 Ano dang tinînak de wenya, Alap in kirekam nësa kwasang gwibiridaka, zep nen hen kirekam nen nënaka kwasang gwibirida gwen. 12 Zini nen hom tangane Alapsa nwekam hla la gwenan. Hwëna nen de nënaka kwasang gwibirida gwenkam, dekam zep nwe-mase gwegwenan: Alap man nësa golëaha-en gwe'ara, hen zëno kwasangna dekam zep nëno mae mo enhonak bil gwegwenan.

13 Zen mes zëre mo Enhona nëbe mae hap zerzimki, nen in zebe anakan dam ulsuk gwenan, "Nen

* 4:4 4:4 1Yoh. 5:4-5 * 4:9 4:9 Yoh. 3:16 * 4:10 4:10 Rom. 5:8-10 * 4:13 4:13 Rom. 8:15-16; 2Kor. 1:21-22

mese Deban ëraha-en gwek, hen Zen nëban mae golëaha-en gwe'ara.”* 14 Ëe zëre hon de ang ta gwen wenyä, ëe kië ëre mae mo nwekam Yesussu hla la gwek. In zebë angkam anakan eiwa de gul gwizim'in, “Bian Zen eiwa mes Tane zemka zer soneka- okamanak de zisi dikim ngaya tabin hipye.” 15 Zep men zen anakan gu gwenna, “Yesus Zen eiwa Alap mo Tane,” kire zini zen mes Alap han zeraha-en gweka, hen Alap mes deban zeraha-en gweka. 16 Zep angkam nen mese tangan Alap mo nëbe mae hap de kwasangna tame uk, hen nen angkam ema tangan kwasangna insa blol eibi'in. Eiwa, Alap Zen kwasang-kwasang enna. Zep men zen kwasang naban lowehe gwenan, Bian mes deban mae golëaha-en gweka, hen zen mes Bian han nëraha-en gwek.

17 Kirekam de zeraha-en gwenkam, zen dekam zep zëre mo kwasangna nëno mae mo enhonak saltil gwenan, hëndep zen de bil gwenkam dekam saher srëmkam esa aumwa hap de klis gunnuk Alapsa ërtower. Nen mae hap esa ësa her gwe srëm gwer: Sap nen kim nënaka kwasang eibirida gwenan, nen dekam Yesus mo kime okamanak lowehe gwenan. 18 Zep bap nen Alapsa anakan aïri gweblan, “Zen sa nësa karek tabiri.” Zi mo enhonak, Alapsa de aïriblan naban Alap onakore

kwasangna in han bëjen siri nën. Alap onakore kwasang de nëno mae mo enhonak bil gwenkam, zen dekam zep Alapsa de aïriblan hap de enlalana jek-jak gwegwenda. Zep zi de nama Alapsa aïri gweblanna, dekam man dam gwesinïn, “Zëno enhonak de Alap onakore kwasangna hom bil gwe'an.” 19 Sap nonola Alap nësa kwasang gwibiridaka. Nen in zebe hen angkam Zëbon onakore kwasang naban lowehe gwenan.

20 Zep zi de anakan gunnu, “Ëe ama Alapsa ensa lwa gweblanan,” hwëna zen de Kristen bose zemka husus gwibirida gwenna, zen boton tamna. Kristen bose zemka de kwasang gweblan srëmkam, zëre mo nwekam de hla ta gwen naka, zen ki hwëna banakan de hla ta gwen srëm Zini Alap ensa enna lwa gweblan hap? 21 Sap Bian mes nësa gubiridaka, “Zini men zen Asa enna nola gweblanan, zen diki Kristen bose zemka zen hen kwasang gwibirida gwen.”

5

Mae hap de ol: Nen dikim Yesussu taïbriblan hap, Alap mes nëbe mae hap ola eiwa de gulzimki.

1 Men zen Yesussu anakan daïbli gweblanan, “Zen eiwa Alap mo Tane- nësa de ngaya tabin hip Dena,” kire zini zen Alap mo weiwik gun walas. Kire zini

hen Bi zem Alapsa man ensa nola gweblanan, hen Alap mo wei-wik gun walas bose zemka man kwasang neibirida gwenan. ² Zep nen de Alapsa ensa lwa gweblankam, hen zëno ol san de enlala tatete naban ang ta gwenkam, dekam mes dam gwesin'in: Nen esa hen Bian mo tingare wei-wik gun walasna kwasang eibirida gwer. ³ Sap men zen Alapsa enna nola gweblanan, zen sa zëno ol san ang ta gwer. Hen zëno ol san de ang tanna hom nëbe mae hap dohonhon gwizim'in.* ⁴ Nen an Bian mo wei-wik gun walas. Zen in zebe auhu-kama hole-hlena ja kul guk kini gwenan. Hwëna desa de jaul guk kini gwen hap de sosonna, zen diki Yesussu de taïbliblan en nakone ulin gwenan.* ⁵ Men zen anakan daïbli gwebla'an, "Zen eiwa Alap mo Tane," zen zen auhu-kama hole-hlena insa ja nul guk kini gwe'an. Kire srëm wenyä bëjen.

⁶ Kristus Yesus Zen eiwa zi tangankam hata zaka. Telidak son nakon in zep zëno tim nikon ho naban kala ban wet nosok. Zen ho en hom wet sok. Hwëna kala ban ho naban dang gulblun weina in kon wet

nosok. Zep man tangan dam gwesin'in: Zen eiwa zi tangankam hata zaka.* Alap mo Enhona hen kirekam nëno mae mo enhonak eiwa gul gwenda, "Zen eiwa zi tangankam hata zaka." Hen Bian mo Enhona Zen Bëjen boton gwen. ⁷ Zep Bian Alap mes dekam de nëbe mae hap eiwa guzimdin hip dena dan-ahan goltreizimki: *

⁸ Ahana hona in zen hlëwe hezak.

Ahana kala in zen wet sok. Hen ahana Alap zëre mo Enho.

Hwëna dan-ahare eiwa de gunnu in mo dam gulsunnu, zen aha-en. An zen: "Yesus Zen eiwa zi tangankam hata zaka." ⁹ Zen zep hen anakan lwa'an: Dan-ahare zi de banakare maesa eiwa gunnu, emaka laïlibirida'an. An hwëna angkam Bian Alap Zën dan-aharena inkam eiwa de gu'ura- nen dikim hen anakan taïbliblan hap, "Zen Zen eiwa- zëno Tane naye." ¹⁰ Nen men zene Alap mo Tanena insa laïbli gwebla'an, Alap man nëno mae mo enhonak kirekam hen eiwa de gul gwenda. Zen dekam zebe tangan anakan dam lasik gwenan, "An eiwa Zen tangan." Alap Zën mes ki kirekam nëbe mae hap eiwa de gulzimki, zep zi de kirekam Tane zemka

* 5:3 5:3 Yoh. 14:15; 14:23-24 * 5:4 5:4 Yoh. 16:33 * 5:6 5:6 Yoh. 19:34-35

* 5:7 5:7 Yohanis mo suratna ansa kim lun Latin olkam ale nul gwëk, dekam zini man lun tangan awe mas gulku, "nëbe mae hap eiwa de gulzimdin hip dena ngatan zi mo langnak goltreizimki: Zen Bian Zëna, zëre mo ola, hen zëre mo Enhona. Hen dan-ahanna in, zen aha-en. ⁸ Hen okamanak de nëbe mae hap eiwa de gulzimdin hip dena dan-ahan goltreizimki..." Hwëna desa Yohanis hom ale gulku. Aha mas nuk.

taïbliblankam, zen ki Alapsa gu gwebla'ara, "Zen boton tamna." ¹¹ Hwëna Alap sap mes anakan eiwa de gul gwizimki, "Ère mo Tane naban de zeraha-en gwen wenyä kip, Èe mesë hëndep de ëngaya gwen hap dena golzimk." ¹² Men zen Tane zemka taïbliblankam nëraha-en gwe'an, zen mes hëndep de ëngaya gwen hap dena nulin. Hwëna men zen nëraha-en gwe srëm gwe'an, zen hom nul in'in.

Aumwa hap de ol zim-zim:

¹³ Em in zen kirekam laïbliblankam, èe in zebë kire hap denaka de ebe mae hap ale gulzimdin hip dwam gwer- em dikim anakan ëtawa gwen hap, "Èe mesë hëndep de ëngaya gwen hap dena insa ulink."* ¹⁴ Zep angkam mes tangan dam gwesik: Bian man nëno mae mo abena sal gwenda- nen de zëno dwam gwibin sin abe tankamye. Nen in zebe saher srëm kam Alapsa abe la gwenan.* ¹⁵ Hen Bian de nëno mae mo banakare mae hap de abesa sal gwenkam, dekam mes dam gwesinän, "Zen sa kiresa nëbe mae hap gol gwizimdi." In zebe kirekam ulin gwenan.

¹⁶ Zep em de ere mo Kristen bosesa anakan tol hla tanna, "Zen man ora dawem nakon syal he'ara," dekam Biansa em anakan abe tan, "Emki etan zini

ansa ora dawem san dep dam tasik sonen." Dekam sa etan desa dam tasik sonera. Hwëna ahakorena srëm kam tangan Kristussu de hli tankam syauk sun de ora san dep ësyalhe gwenan. Kirekam de zi hip èe homë emsa gubirida'an- zëbe mae hap de kirekam Biansa abe tan hapye. ¹⁷ Tïngare kirekam-kirekamna, zen sap eiwa kitak karek. Hwëna syauk sun dep de karekna hen ki. Hen syauk srëm san dep dena hen ki. Syauk srëm san dep de ëkarek gwen zi hip, em de Biansa abe ta gwenkam, Zen sa tap gulsuk gwizimdi.

¹⁸ Nen tawana, Alap mo wei-wik gun walasna nen bëjen kareksa gol tine gwen. Sap Alap zëre mo Tanena man nësa kara ta gwibirida, zep dowal mo kigï ba kon dep?- nësa golek de tabir tine gwen naye.*

¹⁹ Nëna tawana: Nen an eiwa Alap mo wei-wik gun walas. Hwëna tïngare auhukama enlala wenyä, zen kitak dowal mo kigï mo irik gïnnik lowehe gwe'an.

²⁰ Hen nëna tawana: Ngaya Zini Alap mo Tanena mes hata zaka, hen Zen mes Bi zemka dikim tame tan hap dena nëbe mae hap golzimki. Nen kime Tane Zem in han taïbliblankam ëraha-en gwëk, zen dekam zebe hen Bi zëban ëraha-en gwëk. Kristus Yesus Zen hen eiwa Alap, hen Zen Zen-

* 5:13 5:13 Yoh. 20:31 * 5:14 5:14 Yoh. 14:13; 16:23; 1Yoh. 3:21-23; Ibr. 4:16;

10:19-20 * 5:18 5:18 1Yoh. 3:9; 4:4; Yak. 4:7; 1Ptr. 5:8-9

ëngaya gwen hap de ausu
naye. ²¹ Zep ano dang tñi
tabin walas, yang tabin alap-
alapsa aes eisibirida gwek.

Yohanis mo surat ahana

1 Suratna an, ëre mo somol hap- mensa hen Alap ngaya gwen hap dam gulsukuke, hëndep walas zeban,

zi bogola abon onakon: *

Dawem! Ëe ama emsa kitak kwasang gwibirida gwenan, sap nen apdekam Alap onakore eiwa de ol sane ang ta gwenan. Hen tingan men zen eiwa de ol san ang ta gwenan, zen hen man emsa kwasang neibirida gwenan. ² Nen mae habe nënaka kwasang eibirida gwenan: Sap Alap mes eiwa de ola nëno mae mo enhonak ing gul sonoka, hen ola in molya nëbon mae onakon jek-jak gwek.

³ Bian Alap Tane Zem Kristus Yesus hun sa dawemna hen kwasang-kwasang zemka mamkam nëbe mae hap ol gwizimdi. Hen nen zëre nik mo taha terenak esa lowehe gwer. Zen kirekam sa nëbon mae lwa gwer- nen de nama kwasang-kwasang naban eiwa de ol san ang ta tine gwenkamye.

* **1:1** 1:1 Yohanis "somol" kam san ha somol tangan zikhip hom yap ki ale gulbiriki? San ha Kristen we hap ki "somol" kam ale gulbiriki? Ahaksa san ha diki gulk sun de ol blaorankam jemat hap "somol" kam ale gulku? Kirekam de dam gulsunkum, "walas" zem zen jematna iwe de zi. Mae hap mes yap kirekam gulk sun de blaorankam ale gulku: Kristen zi mo jal zi de anakan dam gulsun srëm hap, "Zen nara hap kirekam ale gulzimki?" Yohanis hen awe zëre mo bosena man golzabeka- men kirekam hen zëre mo Ol Dawem ale gunnuk golzabe gwekake. (Yoh. 13:23; 19:26; 20:2) Yunani olkam Kristen zi mo nol-nola, "zi bogol" kam nenbirida gwek- men kirekam angkam "penetua" kam nenbirida gwenanke. * **1:5** 1:5 Yoh. 13:34

Eiwa de ol san de ang ta gwen hap de ol:

⁴ Ëe ama tangan sam gwesik eno ahakore walassa de anakan salbiridankam, "Zen eiwa de ol san ang ta gwe'an"- men kirekam Bian nësa gubiridakake. ⁵ Ano dang tininak de wenyä, nen nënaka kitak kwasang gwibirida gwen. Kirekam de ep ale gulzimdinkim, ëe ol ëse san dep homë emsa titi tabi'in. Hwëna men desae orep nëna ësane gwe-gwekke- desaë etan ebe mae hap ëse gulzim'in.*

⁶ Kwasangna in a dekam esa oltrei gwizim: Bian mo ol san de ang ta gwenkam. Hen mam tangan wenyä, mensa nonol lonesen nakon ena ësane gwe-gwek, zen a kirekam moye: "Em enaka kwasang gwibirida gwen."

⁷ Sap yasik tabin hip de zini bira! Zen beya nik ë-ë san namjanbiridanda gwe'an. Zëno mae mo tawa tabinni, zen a kirekam moye, "Kristus Yesus Zen zi tangankam hom okamanak hata zaka." Zep zi de kirekam emsa gubiridanna, zen emsa de yasik tabin hip de zi hen Kristus mo jal zi. Zëno mae mo teipsinni,

zen sa hata zala. Hwëna zen in angkam zëno olsa ebe mae hap hamal hap ayang nul gwizim'in. †

⁸ Em hwëna ora dawem sane ang ta gwe'an, zep dawem enkam enaka kara la gwibik. Sap Alap ngatan zi mo langnak dawemna mam naka nëbe mae hap lam gulzim'ira. Hwëna eme etan aha ora san ang ta'ak, ki em molye dawemna insa ulink.

⁹ Anakan mana emsa yasik dabirink, "Em in namae Kristus hup de tawa tabin ennak langanak lowe he'an. Desa baes eibik. Ëe mesë tîl kinin ora san hles yablak." Hwëna kire zi mo enhonak Alap hom gwë gwenda. Diki men zen Kristus hup de tawa tabin ennak lowehe tine gwenan, zen diki kire zi niban Bian Alap Tane Zem Yesus hun enhö nakon olëlowehe gwenda. ¹⁰ Zep zi de ebon mae onak srë de ora san dep de tawa tabinsi golhata zanna, bahem gola kon zer irin, hen bahem mae anakan gublun, "Dawem."

¹¹ Sap em de kire zisi zer irinkim, em hen dekam mese jowenda- san de syal bose zem.

¹² Ano ola sap nama beyana- desa de ebe mae hap ale gul sonezimdin hipye. Hwëna ama enlala gwe'an, "Suratkam ba hap de." Diki dawemna amjan-

binkim de emsa ëkkam tawa tabin hibë dwam gwe'an. Dekam nëno mae mo isrip-srina sa tangan taman kinil.

¹³ Eno we aya mo walasna- mensa hen Alap ëngaya gwen hap dam tasibirki, dawem emsa ebe mae hap nol sonezimk. ‡

† **1:7** 1:7 Kristus mo jal zi mo teipsin zi hip de ola, emki hlaun: Mat. 24:5; 24:24; 2Tes. 2:3-4; 1Yoh. 2:18-23; 1Yoh. 4:1-6 ‡ **1:13** 1:13 Ayatnak awe "we aya" kam hen "walas zem" kam, san ha Yohanis etan gulk sun de ol blaorankam ale gulzimki? Kirekam de lwankam, zëno dam gulsunnu, zëwe de jemat hen jematna iwe de Kristen zi- men desa Yohanis zëna dekam golëgwë'ankake.

Yohanis mo surat dan-ahanna

¹ Ère mo dang tininak de walasna Gayus Bak hap,

zi bogola abon onakon:*

Dawem! Èe ama emsa kwasang gwe-gweblanan, sap nen apdekam Alap onakore eiwa de ol sane ang è gwenda.

² Ano dang tininak de walas, èe ama Biansa abe ta gwenan- em dikim dawemkam hen sang-sang srèmkam gwè gwen hap, men kirekam hen eno enhona dawemkam hen tatetekam lwa gwe'arake.

³ Èe ama tangan sam gwesik- nër hom kim nère nik mo Kristen bose walya ebe hap dena asa anakan nenbla zakye, "Eno walasna Gayus Bak eiwa dawemkam tangan eiwa de olak tal gwesì'ira, hen desan en ang gwe-gwe'ara." ⁴ Ano isrip-sri gwibin tanganna zen in zen- ère mo walaskam denaka de kirekam salbirida gwen naye, "Zen nama Alap onakore eiwa de ol san ang ta gwe'an." †

Kristus mo nganak de syal ta gwen zisi de mas gwibirida gwen hap de ol:

⁵ Ano dang tininak de walas, èe ama eno syala sam gwesik gwibirin. Zini men zen Kristus mo ngana è-è san namjanblanda gwenan, ‡ eno ènak kim yaing gwe-gwenanzal, em ema desa dawemkam mas gwibirida gwenda hen lup gulin gwenda- sap eno tame tabin srèm zi mae naye. ⁶ Zep kim etan lwan dahal gwenanzal, zen man awe de aya-wal oso-walya tagal gwennak ebe hap dena anakan donbirida gwenanzal, "Gayus zen dawemkam nèsa kwasang gwibirida gwenda." Em esa sam gwesìli- etan de sek gwezan wenyha ansa de ora san dep mas gwibiri-dankamye. Sap dekam Alap mo bosesae teip gulsuk gwebla'ara. ⁷ Zini in Yesus hup de ol dawemsa de gol haladan hap sek gwe'an. Zep zen anakare enlala naban sek gwe'an, "Èe homè Yesussu de tame tan srèm zisi blol eibirida'an. Zen diki Yesussu de tame tan wenyik sa totoresa asa mas neibirida gwer." ⁸ Zep nèbe mae hap man tangan sam gwesì'in- kire zisi de lup

* **1:1** 1:1 Yohanis awe hen zère mo bosena man golzabeka- men kirekam zère mo Ol Dawem ale gunnuk golzabe gwekake. (Yoh. 13:23; 19:26; 20:2) Yunani olkam Kristen zi mo nol-nolkam de wenyha, "zi bogol" kam nenbirida gwek- men kirekam angkam "penetua" kam nenbirida gwenanke. Mae hap mes yap bose zemka golzabeka: Kristen zi mo jal zi de anakan dam gulsun srèm hap, "Suratna an zen ale gulku." † **1:4** 1:4 "Walaskam dena" mensa Yohanis awe enlala gwibiridaka, zen tingare zini men zen zèbon onakon Yesussu daiblihlakke. ‡ **1:5** 1:5 Men zen Kristus mo nganak è-è san namjanbiridanda gwek, zen ahakon Yohanis mes yap lup gul sone gweka.

gulin gwen naye. Sap dekam nen ema zëno mae mo syal dawemna iwe mas ta'an-Alap onakore eiwa de olsa de gol halada gwennakye.

⁹ Ëe kië sap suratna nonol tingare langna iwe de Kristen zini ebe mae hap ale gul sonezink- em de kirekam Kristus mo nganak de syal ta gwen zisi lup gulin gwen hap denaye. Hwëna Diotrefes Bak zë-en de mam gwen hap dwam gwe-gwenda. Zen ano mae mo ol san bëjen ang gwen. ¹⁰ Zep aen de hata zankam dekam asa emsa damnak tonbiridazal-zëno karekna mensa abe mae hap gol gwizimniraye, asa de totore olkam ton-subirida gwenkam. Hwëna asa en hom ki karek ta gwibirida. Hwëna Kristus mo nganak de syal ta gwen zini men zen zëno ënak yaing gwe-gwenan, zen hom mae gol zem kon lup gulin gwenda. Hwëna men zen sap lup gul irin hip ëhohle gwe-gwenan, desa hwëna man anakan jalse gwibirida gwenda, "Eme lup ul in'ik, ëe asa emsa jematna an kon golëalsa soner."

¹¹ Zep ano dang tininak de walas, nen bap nen karek gol gwen zi mo lowehen san ang ë gwen. Diki dawemsa de gol gwen zi mo lowehen en san nen ang ë gwen. Men zen dawemna syal nei gwibirin, zen Alap mo bi gwibiridan wanya zen. Men zen karekna nol gwe-

nan, zen hom Alapsa tame da'an. ¹² Emki dawemkam Demetrius Baksa zer irin. Zen hen mes eiwa de olak tal gwesiki, hen tingare awe de Kristen bose wal om man tangan sam neisik gweblanan. Ëe ëre mo wal bose walya ban zebë emsa en sonebla'an, "Zini an dawemna." Hen ena tawana: Ano mae mo ola zen eiwa dena. §

¹³ Ano ola sap nama beyana- ebe hap de ale gul soneblan hap denaye. Hwëna ëe ama enlala gwe'an, "Suratkam ba hap de." ¹⁴ Sap nabakam asa emsa duweblazal. Zen dekam esa dawemkam lora.

¹⁵ Dawem! Em Alap mo taha terenake gwë gwenda. Awe de eno aya-wal oso-walya dawem ensa ep nol sonebla'an. Ano mae mo dawem gol sonenna ansa emki iwe de aya-wal oso-wal hap aha-en aha-enkam ayang gul gwizimdin.

Yudas mo surat

¹ Suratna an tīngare Alap mo hlil irin wenya ebe mae hap.

Em Bian Alap mo kwasang gwibiridan wenya,

hen Kristus Yesus man emsa kara ta gwibi'ira.

Kristus hon de babu gwen zini, Yakobus Bak mo osona Yudas onakon.*

² Dawem! Diki Alap Zën sa kae-kaena hen kwasang-kwasang zemka mamkam ebe mae hap gol gwizimdi. Hen nen zëno taha terenak esa lowehe gwer.

Mae hap de ol: Emsa de yasik tabin hip de zini mes ebon mae onak sowëkam bitī gwezal, hwëna Alap sa karek tabiri.

³ Ano dang tīninak de aya-wal oso-wal, ëe sap dawemkamë akasik gwe'ak-sangankam de ebe mae hap ale gulzimdin hip. Hwëna dekon zebë sak: Emsa de yasik tabin hip de zini mes ebon mae onak bitī gwezak. Ëe ama sap menkam kalang gwek- hëndep de lowehe gwen hap denaka de ebe mae hap ale gulzimdin hip, men desa Kristus nëbe mae hap syal gwibir-zimkike. Hwëna angkam nabakamë suratkam emsa tītī tabi'indekam de nëre mae mo Kristussu de taïbliblan hap dena insa golluwe gwen hap. Sap Alap srën-srënkam

hom ëngaya gwen hap de ola gol gwizimnira, hwëna Zen mes aha-en zëre mo hlil irin zini nëbe mae hap golzimki- nen dikim karek-karek nakon wet so gwen hap denaye. ⁴ Hwëna emsa de yasik tabin hip de zini in mes aningkim ebon mae onak bitī gwezak. Zëre mae mo karek-karek nakon, zep dam gwesik gwe'an: Zen Alapsa de tame tan srëmna. Zen man anakan tītī da gwibirin, "Alap Zen kwasang-kwasang enna, zep Zen molya nësa kahalo en hap karek tabirki." Zen ëk enkam man ëgu gwenan, "Ëe an Kristen zi," hwëna zëno mae mo tawa tabinni in, dekon zep nwe-mase gwe'an- san de nëre mae mo Teipsin Zini Bian Yesussu de anakan gublunna kiye, "Zen aban apdenak." Zep Alap orep mes kire zini zëre mo ol ale gunnuk karek tabin hip gu-gubiridaka.

⁵ Em sap ansa orep mese ëtawa gwëk, hwëna ëe ama etan emsa enlala sobirida'an: Bian orep mes Israel mo auyan-azana Mesir kon gwiswe sonëka. Hwëna men zen Zënaka daïblibla srëm gwëk, desa hwëna man timbwas tabirki.* ⁶ Alap zëre mo dam taha nakore zini hen kirekam gweibiridaka: Men zen zëre mae mo syala kon de wet so gwen hap ësonon gwëk, zep hëndep zëre mo lowehe gwenna hli nuk, Alap zep

* 1:1 1:1 Mat. 13:55; Mrk. 6:3 * 1:5 1:5 Bil. 14:29-30

desa okama otdenak de bwi kawesinnik kang gul neka. Zen zëwe besi dokotkam de tahalebin nik lowehe gwenan. Alap mo klis gun hup de yakla yalak kim de hata'ak, Zen dekam sa desa sërkam karek tabir zira. ⁷ È yala Sodom hen Gomorak de zini, hen zëno golek de ë-ë san de zini, zen hen zëno mae mo kim ëkarek gwëk. Zen man ëkahalo soson gwëk hen totore-totore swisa nulin halasen gwëk. Zep Alap in kim syaukkum timbwas gulku, Zen dekam tìngare zi hip de ërak hap kang gulku- dekam de anakan tame gun hup, "An kirekam sa hen karek gol gwen zini tinsik gwen srëm syauknuk hëndep denaban lowehe gwer."*

⁸ Emsa de yasik tabin hip de zini in, zen hen kirekam zëre mae mo eisirkim de hlaun sun ang ta gwenan. Zen dekam zep zëre mae mo timni ëkahalo gwe-gwenkam kun da gwibirin. Zen hen teipsin tangan Zini Alapsa man enlala në gweblanan, "Zen soson tangan naka hom." Hen ngatan zi mo langnak de teipsin-teipsin wenya man lamang da gwibirin. ⁹ Alap mo dam taha nakore zini Mikayel, zen sap wal bose wal zem onakon hen teipsinni, hwëna sap kirekam zen hwëna hom dowal mo kigisa lamang

taka. Zen kim dowal mo kigi naban Musa mo tokna naman-man ëblaka, mae hap, "Diki ëe asa zerhal," dekam Mikayel Bak kim jalse gweblaka, zen hom zënaka boltere taka. Hwëna zen man sap'nen gubluka, "Zen diki Bian Zën sa emsa karek tala." ¹⁰ Hwëna yasik ta gwibin zini in, zëna mensa tame nul srëm gwe-gwenan, desa man lamang nul gwenan. Zëno mae mo enlalana totore-totore hole-hle en- gwe mo kim. Zep desan de ang tankam, zep sa hëndep ëtimbwas gwer. ¹¹ Kwasang tol, kire zini zen ëngalap gwe-gwen, sap zen zen sa Alap mo sërkam de jala hla nul. Zen Kaen Bak mo gwën karek san ang ta gwenan. Men kirekam hen Bileyam Bak te-ala en hap Israel mo auyan-azana kahalo san dep yasik tabirkike, zen hen zëno kim de lowehen hap mes ësam gwesik. Yasik tabin hip de zini in hen Kora Bak han apdenak, sap zen Alap mo gubiridan nakon de wet so gwen hap golëilman gwëka. Desa hen sa Alap timbwas tabiri- men kirekam hen Kora Baksa timbwas takake.*

¹² Kristen zini em kime apdekam tembane ta gwenan, dekam hwëna yasik tabin hip de zini in man tangan eban mae de ësiri gwenkam ësam gwesik gwenan. Hwëna dekam eno

* **1:7** 1:7 Kej. 19:1-24 * **1:11** 1:11 Kain: Kej. 4:3-8. Bileyam: Bil. 22:1-24:13; 25:1-3; 31:16. Kora: Bil. 16:1-35.

mae mo tagal gwenna in molya sam gwesik gwek, sap zen in enlala kwae naban. Zen saher srëmkam tembane ngalap-ngalap naban bitï gwe-gwenan. Zen zëna en naka de taizi gwibin hip ëdwam gwe-gwe'an. Zen in boton hap de o kawenna kiye. Nglinak de hla tankam, sap de o hap ëhë'ho gwen. Hwëna asesena kim de tai'inka, dekam sa srën san dep ata tala, zep hëndep bëjen il tïn. Zen san de tën tamlenak de të gwen srëm tenya kiye. Tamle gwennak sap de eini kip duwebin, hwëna eini hom. Zen men kiye- san de te de sa naban hëndep zir gwenna. Zen toton bëjen danna tën. ¹³ Yasik tabin hip de zini in, zen hen men kiye- hi de sërkam ngëp-ngep gwenna. Dekam desyana man alpnak yaing ta gwenanzal. Zini in hen kirekam: Totore kirekam-kirekamsa de gulin hala serankam saherak zënaka kang nul gwenan. Zen hen, keisni men zen Alap mo irik gin nikon ëilman gwekke, zëno mae mo kim lowehe gwenan. Keisni in zep nglinak totoresa ora srëm san ëtë nasen gwenan. Hwëna Alap mes zëbe mae hap bwina sërkam de kawesin tangan naka hamal gulzimki- zao de lamkam kang gulnen hap denaye. †

¹⁴ Orep de bongna Hanok Bak, Adam onakon de auyansa aïtbinni, zen tujuna zen.* Zen man ngein sin dep denaka hamal hap gugubiridaka- nësa de yasik ta gwibin zisi de Alap karek tabin hip denaka. Zep anakan hamal hap gugubiridaka,

“Bira, Bian man zëre mo dam taha nakore zi niban golëyaing gwen hap golek de gwe'an zala. Zen beya en tangankam golëyaing gwe'an zala- ribu-ribukam, ¹⁵ dekam de tingare zisi klis gun hup. Alap Zënaka de tame tan srëm wenyä, desa sa karek tabiri. Sap zen kirekam-kirekamsa Alap mo dwam gwibin srëm san nol gwenan, hen man donsuk gweblanan.”

¹⁶ Kirekam de yasik ta gwibin zini in, zen man ëtonsuk tine gwenan, hen aha zi en mo kareksa don-birisen gwenan. Hwëna zëna ki zëre mae mo holehle san ang ta gwenan. Zen hen zëre en mo bosesa boltere nul gwenan, hen aha zisi botonkam anakan bën-jana da gwibirin, “Em in aïris”- dekam de beyakam zëbon mae osan de ang tan hap ësyal-syal gwen hap.

Tatetekam de lowehe gwen hap de ol:

¹⁷ Hwëna ano dang tïninak de wenyä, hamal

† **1:13** 1:13 Keisni sap bëjen ëilman gwen. Hwëna Yudas mo olak awe kirekam. Enlalana diki kei'i de kara ta gwibin hip de Alap mo dam taha nakore zi. Zen ahakon dowal mo kigi mo yasik tabin sin ang tak, dekon zep ëilman gwek.

* **1:14** 1:14 Kej. 5:18-24

hap de ola mensa Yesus mo dam tasibin zini ebe mae hap ayang nul gwizimk, desa bahem tangan eititi gwibin. ¹⁸ Zen ol tan-tanna an desa ebe mae hap nol gwizimk:

“Aumwa hap denak, dekam zini sa Kristen zisi swrë da gwibir. Zen zëre mae mo auhu-kama hole-hle en san sa ang ta gwer— Alap mo dwam gwibin srëm san.”

‡
¹⁹ Zen in zep hëndep kire zi mo syala kon ema ëhliwe gwenan. Zëno mae mo enlalana auhu-kamana awe en dep dena. Sap zëbon mae onak Alap mo Enhona hom.

²⁰ Hwëna ano dang tininak de wenyä, ebe mae hap men kire enkam Alap taiblibin hip de ola golzimki, em zao en ëtal gwesik, hen zao en ëtatete gwëk. Hen Alapsa em gu sonebla tine gwen— zëre mo Enho nakore ssonkam. ²¹ Alap mo kwasang-kwasang ennak lowehe gwëk. Dekon bahem wet so gwe-gwen. Anakare enlala naban em Bian Yesussu ës gweblan, “Zen aumwa hap denak sa nësa kwasang gwibiridala, hen hëndep de lowehen hap dena dekam sa nëbe mae hap golzimdi.”

²² Men zen Kristussu de taibliblannak ëtatete gwe srëm gwe'an, desa emki enlala kwasang-kwasang naban ëtatete gwen hap titi ta gwibin. ²³ Men zen syauk

sun dep de ora san ang ta'an, emki ora dawem san dep alal gul gwen. Hen emki kwasangsa tïngare zi hip goltrei gwizimdin, hwëna deban hen emki anakan ëairi gwen, “Zëno mae mo kwaena hap zen abon mae onak hlimirin.” Sap zëno mae mo auhu-kama en hap de hole-hlena in, zen san de kwaena kiye.

²⁴⁻²⁵ Nësä de ngaya tabin hip de Zini Alap, Zen sosonna, hen Zen man zëre mo taha terenak nësa kara ta gwibirida. Zen molya syauk sun de ora san dep nësa kara ta sonebirki. Hëndep aumwa hap denak Zen sa nësa zëre mo ngatanak dep kwang guluda hala. Nen dekam enho kles gwesin srëmkam esa isrip-sri tangan naban zëwe lowehe gwer. Zep nëno mae mo Teipsin Zini Kristus Yesus onakon dikire Alapsa boltere da gwëk hen zëno bosena teip nulsublunda gwëk. Sap tïngare dawemna hen sosonna zen Zëbon en lwa'an— sap nonol lonesen nakon, angkam, hen hëndep denaban. In eiwa tangan.

‡ **1:18** 1:18 Yudas mo alena awe, Kristen zisi de swrë ta gwibin hip dena, aha dam gulsunnu anakan, “Aumwa hap denak, dekam zini sa Alapsa swrë da gwer.” (2Ptr. 2:18-20; 3:3-4; 1Yoh. 2:16-17; Ef. 4:17-19; 1Kor. 2:14)

Hamal hap de ola mensa Yesus Yohanis hip golblakake

¹ Ola an mae hap dena: Alap mo ngein sin de kalang goltreizimdin hip-mensa Kristus Yesus hup goltrëblakake, dekam de Kristussu de betek gweblan zi hip anakan tan-tan gulzimdin hip, “A kirekam sa nabakam jower.” Dekam zep Yesus zëre mo dam taha nakore zisi abon osan dep zer soneka- zen de abe hap ayang gulblun hap. Ano bosena Yohanis. Ëe an hen ahana- Kristussu de betek gweblanna. ² Ëe men desaë Alap onak kitak kara guk, ëe dekam zebë bukunak awe ale guk. In zebë emsa damnak anakan tonbirida gwe'an, “An eiwa Alap mo ola- mensa Kristus Yesus hamal hap nëbe mae hap golzimkike.” ³ Zini men zen de hamal hap de ola ansa aha hap baca nul gwizim'ik, hen men zen ësane gwenkam i-san i-san nei gwibi'ik, zen hë'ho gwibin nika sa Alap onakon hla nul. Sap molya holo gwek dekam sa ki lwal.

* **1:4-5** 1:4-5 Yohanis awe anakare enkam ale gulku “tujukam de enhon”kam. Dam gulsunnu san ha, “tuju enkam de jematsa de kara ta gwibin hip de dam taha nakore zi.” (Why. 1:16; 1:20) Ahaksa aha dam gulsunnu, “Alap mo Enhona- men zen tuju nwe-masekam zinik syal gwenda gwendake.” (Yes. 11:2) Nomor tujuna, zen hen bukunak awe gulk sun de ol blaoran makan ale gul gweka. Tuju mo enlalana, “sowehen tangan.”

Yohanis mo nonol lonesen ol:

⁴⁻⁵ Aya-wal oso-wal men zen Asia mo langnak de tuju enkam de jematnak lowehen da'anke, ëe an Yohanis ama ebe mae hap ale gulzim'in:

Alap in Zen gwë'ara, Zen orep mes gwëka, hen zëno gwëna molya topse gweblak. Enho zem, Zen tuju nwe-masekam zinik syal gwe-gwenda.* Alap Zëna, Enho zem, hen Kristus Yesus mae sa kwasang-kwasangna ebe mae hap mamkam nol gwizim. Hen nen zëno mae mo taha terenak esa lowehe gwer.

Sap Yesus Zen Zen- Alap hap denaka de tatetekam golluwe gwen hap de Zi niye,

hen tin nikon de nonol ngaya gwen Zini.

Zen hen Zen- teipsin tanganna,

auhu-kamanak de teipsin-teipsin nikonye.

Zen nësa kwasang gwibiridaka, zep tilki.

Nëno mae mo karek-karekna dekam zep

zëre mo kalkam ngan gulsuku-

te-lidak son nakon kim wet soblakke.

⁶ Zen dekam zep nësa Bi zem Alap onak dikim lowehe gwen hap siri gulsuku-

dekam de Alap mo golak de syal ta gwen zi mo kim hēndep denaban zēno boresa teip gul-suk gweblan hap.

Kristus Yesus Zen Zen-teipsin tangan Zi niye. Tingare sosonna zen Zēbon sa hēndep denaban lwa gwer. In eiwa!

7 Bira! Angkam man hata'ara! Ēe, Yohanis, mesē but de zerati gwe zannak hla ta guk. Kitak de zi de etan ēngaya gwenkam zen kirekam sa hen hla da gul, sap men zen hen dang nulblik. Tingare auhu-kamanak de zini gosa sa dablal. In eiwa kirekam tangan sa ki lwal! In eiwa tangan! 8 Alap man nēsa gubirida'ara:

“In eiwa kirekam sa lwal, sap Ēe an nonol lonesen nakore Zi,

hen aumwa topnak de Zi. Ēe orep mesē gwēk, hēndep angkam gwē'an.

Ano gwēnna molya topse gwēk.

Kitak de sosonna zen Abon onak.”

Yohanis kim Yesus hup dena esirkim hlaukuke:

9 Ēe an Yohanis. Nen Kristus hon de ang ta gwen wenyā apdekam kareksae oltowe gwenan. Sap sa nēsa kire hap karek da gwibir, sap nen anakare enlala

nabane lowehe gwenan, “Nen mese Kristus mo irik ginnik bitī gwēk, zep ki nēsa neibirida gwe'an.” Asa zep hēndep lang tekna Patmos san dep hiri dak, sap ēe ama Alap onakore Yesus hup de ol dawemsa gol halada gwēk. 10 Nēr hom de Hari Minggukam,† asa dekam Alap mo Enhona bi gweblaka. Dekam zebē ēre mo tahan san sramin auku makare ol yawalsa sak-anakan kim asa gublukaye,

11 “In desa kara gu'ura emki bukunak ale gun. Bukuna desa tujukam de jemat hap gol sonezimen zen Asia mo langnak de tujukam de ē-ēnak lowehe song gwe'anke. Ē bosem-sena: Efesus, Smirna, Pergamus, Tiatira, Sardis, Piladelpia, hen Laodikia.”

12 Ki zebē tahan san mae hap lero gwēk- “An nara asa tonbla'ara?” Dekam zebē tuju enkam de lampuna hlauludak- emas nakon de syal gweblandan naka.

13 Tujukam de lampuna in mo ngirinnik, zao zebē Zini hla tak- Zi Tangan makan, ‡ baju blal ala son naban hēndep tana tahannak nyausubluk. Hen emas nakon de syal gwibin biti yawalsa daulku, hēndep bik dannak hatak. 14 Nol

† 1:10 1:10 “Hari Minggu” desa Yohanis “Bian mo yakla”kam ale gulku. Orep de ēKristen gwen zini Hari Mingguka man nen gwibik, “Bian mo yakla”kam. Zen mae hap kirekam Mingguka nen gwibik: Sap Yesus Zen Minggukam tin nikon ngaya gwēka. ‡ 1:13 1:13 Insa “Zi Tangan makan”kam ale gulku, Yohanis man enlala gwēka- men dekam Daniel Bak hamal hap Kristussu ngatan zi mo langnak hla taka. (Dan. 7:13-14) Zao man anakan hla taka, “San de zi tangan.”

alana ngap-ngapna- men kiye, but ngap-ngapna. Nwena syauk makan nihitilbli'ak. ¹⁵ Tanana man nalilingtilbli'ak- men kiye, tembaga ëse ang gunnu. Hen zëno ol-gun aukuna men kiye- ho li yawal zannun aukuna. ¹⁶ Dam tahakam tuju enkam keisni teirensi'inka. Zëno mahala san de nëbok eihya-ngi eihya-ngi ben-benna kiye. Nwe-masena man ngatan gweblaka- men kiye, yakla nwe ngatanna kim bolak zauk gwenda.

¹⁷ Ëe kimë hla tak, ki zebë zëno nwenak zi tok makan zanzak. Hwëna ki zep zë dam tahakam asa towanbla ineka- anakare ola ban,

“Bahem airin. Ëe an nonol lonesen nakore Zi, hen aumwa topnak de Zi. ¹⁸ Ëe an Zen- ngaya gwen hap de Ausuna. Ëe mesë sap tik. Hwëna emki Asa hla tan: Ëe asa hëndep denaban gwë gwer. Tingare sosonna Abon- dekam de zisi gubirida gwen hap denaye, ‘Angkam mes zaunun-em dikim tin hip dena.’ Hen kuncina Abon onak lwa'aradekam de juwen zi mo langsa gulhlu irin hip denaye.

¹⁹ “In desa ki kara gu'ura, emki bukunak ale gun. Sap in angkam dep dena, hen ngein sin dep dena. ²⁰ Tujukam de keisni hen tujukam de lampuna insa hlauludala, zen gulk sun de ol blaoran makan. Tujukam

de lampu emasna in, zen Asia mo langnak de jemat-jemat. Tujukam de keisni insa ano dam tahanak hlauludala, dam gulsunnu, Alap mo dam taha nakore zi- tujukam de Asia mo langnak de jematsa de kara ta gwibin hip dena.”

2

Ëna Efesusk de Kristen zi hip de surat:

¹ Yesus ki zep asa gubluka, “Ola ansa emki ale gul sonen:

Efesusk de jematsa de kara gul gwen hap de Alap mo dam taha nakore zi hip,

Yesus onakon:

Ëe an tujukam de keis nibare Zi. Dam tahakamë teirensik gwe'an.

Hen Ëe an tujukam de lampu emas nabare Zi.

² Ëe eno mae mo syal gwibinni kitak tawana. Em abe hap de syala dohon-hon tangan nakae ol gwek, hen dawemkame tatem ëzauk gwek. Hen Ëe tawana: Em karek gol gwen zi niban home olësiri gwe-gwek. Hen men zen zënaka nenbirida gwek, ‘Ëe an Yesus mo zer sonen zi,’ hwëna em mese sap desa akasibirida gwek, hëndep dekam zebe ahakorena anakan tame la gwibik, ‘An nësa de yasik tabin hip de zi.’ ³ Emsa mes ano bose hap karek da gwibik, hwëna em ema ëenlala gwe-gwek, ‘Sap sa ki asa zëbe hap de jal hap

neibirida gwer, hwëna ëe molyë kim baes ëblak.'

⁴ Sap eiwa, kirekame lowehe gwëk, hwëna angkam em a dekone mo ësyalhe kini'an: Orep eno mae mo kwasang-kwasangna mamna. Hwëna angkam mes betek gwer.

⁵ In zep em ere mae mo karek-karek nakon ëhalen. Sap em mese ere mae mo nonol lowehen dawem nakon ëlanga gwesil. Men kirekame nonol lowehe gwëk, kirekam em etan lowehen. Dekon de ëhalen srëmkam, ki dekam asa eno mae mo jemat hap de lampuna insa gulsul. Dekam kawesinnik esa etan lowehe gwer. ⁶ Hwëna aha-en ki dawemna ebon mae onak lwa'an: Men kirekam Nikolaus Bak yasik tabin hip de zini gwëka, kirekam de lowe henna em ema hwa kulsuk gwenan- Aena men kirekamë hen hwaulsuk gwenanke.

⁷ Em dwan i nibanke! Zep mensa Alap mo Enhona ebe mae hap ayang gulzim'ira, zen desa em ësal gwen.

Men zen de tatem ëzau'uk, Ëe asa zëbe mae hap golzim- dekam de hëndep de gwën hap de tetan dansa twinbin hip, Alap mo nganak denaka."

Ëna Smirnak de Kristen zi hip de surat:

⁸ Yesus ki zep asa gubluka, "Ola ansa emki ale gul sonen:

Smirnak de jematsa de kara gul gwen hap de Alap mo

dam taha nakore zi hip,

Yesus onakon:

Ëe an nonol lonesen nakore Zi,

hen aumwa topnak de Zi.

Ëe mesë sap tük, hwëna ama etan ngaya gwëk.

⁹ Ëe tawana: Em tahalha zi, hen kareksa de goltowe gwen zi. Hwëna eiwa dena, eno mae mo ngatan zi mo langnak de kire-kirena beya tanganna. Ëe tawana: Yahudi zini man emsa lamang da gwibirin. Zen sap man zënaka nenbirida gwenan, 'Ëe an Alap mo hlil irin wanya,' hwëna zen mes angkam dowal mo kigi onak bitü gwëk. ¹⁰ Bahem ëairin.

Ëe ama emsa gubirida'an: Emsa sa ahakon dowal mo kigina bwinak yal gul nera- emsa dikim akasibiridan hap. Yakkana dare taha-tap enkam esa jalom ëk tihinak karekkam loweher. Hwëna tatem em anakare enlala naban ëzaun, 'Sap sa asa dameral.' Ki dekam asa ebe mae hap hëndep dikim lowehe gwen hap de mire sigina lop tazim.

¹¹ Em dwan i nibanke!

Zep mensa Alap mo Enhona ebe mae hap ayang gulzim'ira, zen desa em ësal gwen.

Tatem men zen de ëzau'uk, zen molya noltowek-

* 2:11 2:11 "Hëndep de Tinnü," zëno dam gulsunnu, emki Why 20:14nak hlaun.

mensa nen gwibirin,
 'Hëndep de ün hip
 dena.' ”*

*Ëna Pergamusk de Kristen
 zi hip de surat:*

12 Yesus ki zep asa
 gubluka, “Ola ansa emki ale
 gul sonen:

Pergamusk de jematsa de
 kara gul gwen hap de Alap
 mo dam taha nakore zi hip,
 Yesus onakon:

Ëe an mahal ben-ben nabare
 Zi-
 nëbok eiha-ngi eiha-ngi
 ben-ben makan.

13 Ëe tawana: Em in
 dowal mo kigi mo ënake
 lowehe gwenan- men zao
 teipsinkim irik gil gwen-
 dake. Sap eiwa kirekam,
 hwëna karek yala in kim
 ebon mae onak hatak,
 em namae dawemkam
 ano bosena urensik gwek.
 Em dekam home Asa de
 taibliblanna baes tak. Hen
 in kim sap Antipas Baksa
 eno mae mo ngirinnik abe
 hap de jal hap dak, em
 dekam home Asa anakan
 azabeklak, ‘Ëe Zëbon de
 ang ta gwen zisi hom.’
 Hwëna em hen Antipas Bak
 mo kime Abon onak tatem
 ëzauk gwek. 14 Hwëna ano
 husus gwibinni hen ki—

ebon mae onakye. Sap
 ahakon hen ema Bileyam
 Bak Swe mo tawa tabin sin
 ang ta gwenan. Sap zen
 orep tangan Balak Baksa
 tawa taka, ‘A kirekam em
 Israel Bak mo ausu nakore
 zi hip zol makan eiyas ta
 guzimdin,’ hëndep dekam
 zep zë ëkyan hezak. Zen
 dekon zep yang tabin boton
 alap hap de tembanenak ang
 ta gwek, hen kahalo-kahalo
 san ang ta gwek. 15 Hen ebon
 mae onakon zini ahakon
 kirekam hen Nikolaus Bak
 mo yasik tabinni nurensik
 gwenan. 16 Zen in zep, em
 ëhalen. Sap em de ëhalen
 srëmkam, ki Ëe asa emsa,
 hëndep in zen emsa yasik
 da gwibirin, depan mae
 golëeijazal- ëre mo nëbok
 makare mahal ben-benkan.
 17 Em dwan i nibanke!

Zep mensa Alap mo Enhona
 ebe mae hap ayang
 gulzim'ira, zen desa
 em ësal gwen.

Men zen de tatem ëzau'uk,
 Ëe asa zëbe mae hap
 golzim- dekam de orep de
 tembane aning gunsu twen
 gweblan hap, mensa orep
 Israel mo ausu nakore zi
 hip Alap gol gwizimkike,
 zen kim nama sasa lang

† 2:17 2:17 Israel mo ausu nakore zini kim sasa lang san sek gwe song gwek,
 dekam man mamkam ëusak gwe-gwek. Alap dekam zep tembane bosena
 “manna”sa jowen ta gwibir-zimki. Ki zep Alap dekam de mannana insa botolak
 mat tan hap Musasa gubluka- hen botola insa de Alap mo petinak ing gun hup.
 Hwëna Alap mo petina in hëndep botola in han orep mes jek-jak nëk, hen Alap
 mo ëpba olak hom anakan ale nuk, “Kirekam jek-jak nëk.” Yahudi mo aha tawa
 tabin nikon, zao man hyanak ale nuk, “Alap mo olsa de ayang gun hup de zini
 Yermia peti naban botola in han kama hulak aning soka- kim Babelk de zi de
 Alap mo golsa dri yun hup denak golek de gwe'akke.” In zep auyan-tane wal
 zem ëkil gil gwek, “Nësa de ngaya tabin hip de Zi de hata zankam, dekam sa
 etan tembanena insa nëbe mae hap gol gwizimdi.”

san sek gwe song gwe'akke.† Hen zēbe mae hap Ēe asa kaso ngap-ngapsa kae gweblazim. Ēe asa etan desa aha bosekam bosemse tabir, hen ēse bolesa asa kasona iwe ale tabir-zim. Bosem-sena in aha molya tame nuk, hwēna men zen en de deirensi'ik, zēna enna sa anakan tame nul gwer, 'Yesus, kirekam asa bose taka.' "

Ēna Tiatirak de Kristen zi hip de surat:

18 Yesus ki zep asa gubluka, "Ola ansa emki ale gul sonen:

Tiatirak de jematsa de kara gul gwen hap de Alap mo dam taha nakore zi hip,

Alap mo Tanena, Abon on-akon:

Ēe an men zēno nwe nik syauk mo kim nihitil gweblananke,

hen men zēno tana nik tembaga ēse ang gun makan nalilingtil gweblananke.

19 Kitak em insa syal ei gwibirin, Ēe tawana. Ēe tawana: Em ema enaka kwasang eibirida gwenan. Em Asa de taibliblan nabane lowehe gwenan, hen abe hap de syala ema dawemkam ol gwenan, hen tateme ēzauk gwenan. Ēe tawana eno mae mo syala angkam man nonol syala kon esek gwe se'an.

20 Hwēna ebon mae onak an zen en husus gwe-gwe'an: Em ba habe wenyā insa, Izebel Baksa, kara ul gwenan? In zen botonkam

anakan gubirida gwenan, 'Ēe an Alap mo olsa de ebe mae hap ayang gul gwizimdin hip de we.' Hwēna zēno kirekam de yasik tabinni in kon zep Abon de ang ta gwen wenyā beya nik zēbon osan ang ta gwek- ēkahalo gwe-gwenkam, hen yang tabin alap hap de tembanesa de twen gweblankamye. 21 Ēe mesē sap Izebel Baksa de karek gun hup de yaklana esek gul gwek- dekam de zēre mo swi soson nakon halen hap. Hwēna zen man halen hap baes gwe-gwek. 22 Tumna men zēwe karekna gol gwenan, Ēe asa zēwe etan hiri gulser-zao de sang-sang kareksa gollwa gwen hap. Hen men zen kahalo nei gwibik, kirekam asa gweibiridal. Zen hen karekna mam naka sa noltower- zen de karekna in kon ēhalen srēmkamye. 23 Hen zēbon de ang ta gwen wenyā ahakon asa juwen tabir- dekam deka tīngare jemat-jemat Asa tame dak, 'Eiwa, Zen zi mo enlalana hen enho naban man tame ta gwizimnira.' Zep Ēe asa ere mae mo karek gon jam enkam emsa karek ta gwibir. 24 Hwēna Tiatirak de wenyā, em ahakon home yasik tabin hip de wenyā in mo tawa tabin sin ang tak. Mensa zēbon de ang ta gwen wenyā nen gwibirin, 'Dowal mo kīgī mo enlala aning tanna', desa de tawa gweblan hap em ahakon

home ang tak. Em ema zi enlala karek-karekna insa nol sang-sang eibirida gwenan, zep ëe homë ebe mae hap aha syala wei yul sonezim'in. ²⁵ Hwëna em in kirekame angkam Asa laibli gwebla'an, kire ennak tatem ëzauk gwëk- hëndep ano lwahal zannak de zau'uk. Bahem Asa de taibliblanna insa baes gwibin.

²⁶ Men zen de ano dwam gwibin en san lowehe gwe'ak, hen tatem ëzau'uk, hëndep aumwa hap denak de hata'ak, zëbe mae hap Ëe asa ëre mo sosonsa golzim-dekam de tïngare zi aususa irik gin hip denaka. ²⁷ Emki ëenlala gwen- men kirekam Mazmuruk Daud Bak abe hap dena ale gulkuke, abe hap de Bian sosonsa golblan hap dena. Zen anakarekam ale gulku,

'Em esa tatete tangankam irik gili.

Zini men zen de ësonon gwe'ak,

desa esa timbwas tabiri-men kiye,

besi tekkam de botolsa lwa tabinni.*

Hwëna sosonna in desa asa hen ebe mae hap golzim- men zen de tatem ëzau'ukye. ²⁸ Ëe hen asa hleng gwen hap de keisni ebe mae hap zezim. ‡

²⁹ Em dwan i nibanke!
Zep mensa Alap mo Enhona ebe mae hap ayang

gulzim'ira, zen desa em ësal gwen."

3

Ëna Sardisk de Kristen zi hip de surat:

¹ Yesus ki zep asa gubluka, "Ola ansa emki ale gul sonen:

Sardisk de jematsa de kara gul gwen hap de Alap mo dam taha nakore zi hip,

Yesus onakon:

Ëe an Alap mo Enho nabare Zini Zenmen zen tuju nwe-masekam zinik syal gwe-gwendake,*

hen Ëe an tujukam de keis nibare Zini.

Ëe tawana insa em syal ei gwibi'in. Zini man emsa kil di gwibi'in, 'Zen ngayana,' hwëna em in toktokna. ² Zen in zep, em ni truwen nakon luk tan, hen eno mae mo syala in zen tinsin hip alp gwesi'in, emki etan bubung gun. Sap Ëe tawana: Em insa syal ei gwibi'in, aha-en mae home su kul sone'an- ano Bian mo nwenakye. ³ In zep emki enlala gwe-gwibinmen desa orep emsa tawa da gwibikke, hen men desae ësane gwe-gwekke. Zen kirekam em etan syal tan, deban ehalek. Sap em de salok-salokkam lowehe gwen srëmkam, Ëe ebon mae onak sowë zi mo kim asa hatazal. Ki em molye

* **2:27** 2:27 Mzm. 2:8-9 ‡ **2:28** 2:28 Hleng gwen hap de keis hip de ola, emki Why. 22:6nakhlaun. * **3:1** 3:1 Alap mo Enho de tuju nwe-masekam zinik syal gwendan hap de ola, emki 1:4 mo otde alenak hlaun.

hamal hap anakan ëtawa gwe guk, 'Yaklana dekam sa hata zala.'⁴ Hwëna eno mae mo ngirinnik nama hen-salok-salokkam de lowehe gwen wenyaye, men zëno mae mo pakean ëjok-jok gwe srëm gwe'an. Ëe asa desa pakean ngap-ngap alala tan naban golëlowehe gwer, sap zen mes kirenak dep ëdakastik.

⁵ Men zen de tatem ëzau'uk, zëbe mae hap pakean ngap-ngapsa asa alala tazim. Hen zëno mae mo bosem-sena Ëe molyë hëndep de ëngaya gwen hap de wenyik mo bosemse nabare buku nakon ngan gulsuzimk. Bian hon hen zëre mo dam taha nakore wenyak Ëe asa anakan kira tabir, 'An zen- ano bi gwibiridan wenyaye.'

⁶ Em dwan i nibanke!
Zep mensa Alap mo Enhona ebe mae hap ayang gulzim'ira, zen desa em ësal gwen."

Ëna Piladelpiak de Kristen zi hip de surat:

⁷ Yesus ki zep asa gubluka, "Ola ansa emki ale gul sonen:

Piladelpiak de jematsa de kara gul gwen hap de Alap mo dam taha nakore zi hip,

Yesus onakon:

Ëe an lalak enna hen taïbliblan tanganna.

Teipsin zini Daud Bak mo kunci bi gweblanna

Ëyë zirensi'in.

Ëyë dekam lilikinsï talusu'uk,

nara zi molya etan gulhlu inki.

Hen Ëyë gulhlu in'ik, nara molya talusuku.

⁸ Ëe tawana insa em syal ei gwibi'in. Hen Ëe tawana: Em tatete tangan naka hom. Hwëna em mese ano tawa tabin sin ang ta gwek, hen home ano boseña anakan azabe gwibik, 'Ëe Zëbon de ang ta gwen zisi hom.' In zep ebe mae hap mesë lilikinnï talusuzimk. Desa toton nara dep?- etan gulhlu irin niye.

⁹ An kirekam sa ebe mae hap lwazim: Zini men zen emsa hit di gwibirin, Ëe asa desa tik-tik tabir- ebon mae onak de yaing gwezan hap. Zen dekam sa bokle kom son nakon anakan ëkira gwer, 'Eiwa, Alap man emsa kwasang gwibirida gwenda.' Zen man zënaka tim di gwibirin, 'Ëe an Yahudi zi tangan,' hwëna zen dowal mo kigi mo walas. ¹⁰ Sap em mese ano ol hli yulzimdin sin ang ta gwek- dekam de kareksa de goltowen nakon asa zabeblan srëm hap denaye. Zep Ëna hen asa emsa golëzauk soner- karek yawala in kim de tingare okamanak hata'akye. In tingare auhu-kama zisi dikim akasibiridan hap sa ki lwal. ¹¹ Ëe nabakam asa hatazal. Men desa ki ulin gwek, dawem enkam olinik gwek. Aha zi mana hwëna ebe mae hap de mire sigisa kap da innink.

¹² Men zen de tatem ëzau'uk, Ëe asa desa Alap

mo gol ësenak gol te makan eiyas gîl. Zen zao sa hëndep denaban lowehe gwer. Hen Ëe asa ëre mo bosesa zëno mae mo timnik ale tabir-zim, hen ëre mo Bian Alap mo bosesa, hen Alap mo ë bosesa. Zen in zen-Yerusalem ëse, men zen sa ngatan zi mo lang nakon ati gwe zala, Alap zëre onakon.

¹³ Em dwan i nibanke!

Zep mensa Alap mo Enhona ebe mae hap ayang gulzim'ira, zen desa em ësal gwen."

Laodikiak de Kristen zi hip de surat:

¹⁴ Yesus ki zep asa gubluka, "Ola ansa emki ale gul sonen:

Laodikiak de jematsa de kara gul gwen hap de Alap mo dam taha nakore zi hip,

Yesus onakon:
Ano aha bosena 'Eiwa de Zi.'

†
Ëe an Zen- eiwakam hen tatetekam de Alap hap denaka golluwe gwen hap de Zi niye.

Ëe an Zen- kitak ausuna, Alap mo yang tabin nikon.

¹⁵⁻¹⁶ Ëe tawana em in desa syal ei gwibi'in. Zen in zebë emsa ulop gwibirida'ansan de tembane kareksa de ulop gwibin makanye. Sap em asa de kwasang gweblanna mese ëblalen gwek, hwëna home tangan asa baes ëbla'an. Zep em an men kiye- tembanena sal-salaka hom hen bot-bot naka

hom. Zen in zep Ëe asa emsa kitak wëk gwibiridal. ¹⁷ Em ema ëkîl gîl gwenan, 'Ëe an kire-kire beyana. Basa dep?- tahalha gwibinni.' Hwëna em home ere mae mo enhona tame la'an. Em in enho nakon tahalha tangan nike lowehe gwe'an-kwasap walas mo kim. Em in irkane lowe he'an hen nwe dimînnî. ¹⁸ Zen in zebë emsa tîti tabi'in: Em Abon onak te-alakam hëndep de emas lalaksa kablak- dekam de ano nwenak ëtahalha gwen srëm hapye. Emki hen Abon onak pakean ngap-ngapsa kap laink- desa de alala tan hap, sap angkam em irkane sahera ban lowe he'an. Hen nwe hap de obatsa emki Abon onak kap ta irin- ekakim nwesa ëkara gwek. ¹⁹ Zini mensaë kwasang gwibirida gwenan, zen desaë jalse gwibirida gwenan hen lek-lek ta gwibirin- dekam de zen dawemkam ëhalen hap. Zen in zep, em tîngare enho naban ëhalen. ²⁰ Ëe bira! Ëe eno mae mo enhonak de lilikinnikë zauk gwe'anzal, hen ama ga'ga so gwenan. Men zen de ano ola sa'anka, hen lilikinnî in sa ap talusublu'anka, zëbon asa tîl, hen zini in han asa zergwë gwer. Hen Ëe deban asa ënaka itwen gwer.

²¹ Men zen de tatem ëzau'uk, Ëe asa desa gubiridal- ëre mo nikin gwennak de ëre mae han teipsinkim

† 3:14 3:14 "Eiwa de Zi," Yohanis man Yesus mo aha bosena ale gulku "Amin"kim. Amin mo aha enlalana "In eiwa," ahaksa, "Kirekam de hëndep lwak."

teinikirin hip, dekam de apdekam irik gin hip. Aena hen tatemë zauk gwék. Zen in zebë angkam ère mo Bian naban apdekam teipsinkim inikin gwe'an.

²² Em dwan i nibanke!

Zep mensa Alap mo Enhona ebe mae hap ayang gulzim'ira, zen desa em èsal gwen."

4

Yohanis kim ngatan zi mo langnak hlauludakake- Alap mo bosesa de teip gulsuk gweblannak:

¹ Èe Yohanis ki zebë etan dekon kara gwék, hwëna ngatan zi mo langnak de lilikinsä zebë kon akesek. Man dalusuhuk. Hwëna ki zebë hen ola salsek-men kirekam nonol asa tonbla'ankake, sramin auku makare olsa. Zen man asa gubluka,

"Haen, an san emki sewe sezan. Èe asa ebe hap goltrëblal- in zen ki ngein sin jowe'akye."

² Dekam zep ki hëndep Alap mo Enhona asa bi gweblaka, hëndep dekam zebë eiwa de makan ngatan zi mo langnak hatak. Zao zebë teipsin tangan zi hip de komal tumna akesek, hen Teipsin Tangan Zini Alap Zëna zëwe nikin'inka. ³ Zëno nwe-masena man angtan-angtan gwebla'anka- kal-kalkam hen te-ala èsesekam, kaso lilingtin makan. Hen boge alp te-ala èsese makare nik komal tumna in san walwale gwe-gwe'ak. ⁴ Hwëna

Alap mo komal tumna in sa man 24 enkam de ahakore komal tumkam wale nosok. Zëwe zini teipsin-teipsin nik hen teinikin'ik- 24 enkam. Zen pakean ngap-ngapsa alala dak, hen emaskam de mire sigi alala tan naban zë teinikin'ik. ⁵ Hwëna Alap mo komal tumna in kon nglina man ang tasik kinä gwe'anka, hëndep dekon zep nglina mam enkam ngam ta gwe'anka, hëndep aukuna man alal tahal gwe'anka. Hen zëno dang gwën nakon seip makare syauk ngatanna tuju enkam èhitilsik kinä gwe'ak. Desa de dam gulsunnu, zen Alap mo Enhona-men Zen tujukam de nwe-masekam zinik syal gwenda-gwendake. ⁶ Hen Alap mo komal tum dang gwën san ki zebë hen hi yawal makarena hlauk, hwëna zen kaca lalak makarena. Hen tumna in mo alp-alp san, ngatan zi mo langnak de otweran makare zini dan-nër dan-nërkam zë lowehe gwenan. Zëno mae mo timni dang san hen tahan san nwe-en naban. ⁷ Otweran nwe-masena in ahana men kiye- singana. Ahana zëno nwe-masena men kiye- sapi zirya. Hen ahana men kiye- zini. Hen ahana zen men kiye- mawana heir de ihe zanna. ⁸ Dan-nër dan-nërkam de otweran makare zini in, zëno mae mo si alana enam-enamkam. Hen zëno mae mo timni nwe enkam èsowehek- sap si ala iltikin mae san. Zen yaklam hen

kam tēr tanna hom ēzausuk
gwenan. Zen a kirekam mo
da tine gwenan:

“Bian Alap, Teipsin Zini,
Zen lalakna, Zen lalakna,
Zen lalak tanganna.

Zen orep mes gwēka,
hēndep nama gwē'ara,
hen zēno gwēnna molya
topse gweblak.”

9 Dan-nēr dan-nērkam de
otweran makare zini, zen
kirekam zēno bosesa de teip
gulsublun hap de tērya da
tine gwenan- blikip gwesik
gweblan hap hen dawemsa
de gol gweblan hap, Zēna
in Zen komal tum dawemna
in kon hēndep denaban
irik gi'irake. Hen in kim
otweran makare zini in
kirekam tērya da gwenan,
10 24 kam de teipsin-teipsin
wenya in dekam zep nol ik
gin niban boklena kom da
gweblananzal- hēndep de
gwēn Teipsin Zini zēre mo
nwenak. Zen dekam zēre
mae mo mire sigina talwesin
nika kang da gwenanzal-
dekam de Bian mo nwenak
ēbetek gwen hap. Hen
dekam zēno bosesa anakan
teip nulsuk gweblanan,

11 “Are Bian, ano mae mo
Alap,

Em en airis- tērkam de
Emsa ta gweblan
hapye.

Dikire tingare sosonna Ebon
lwa gwek.

Dikire ere mo bosena teip
nulsublunda gwek.

Sap tingare kire-kirena Eme
yang tabirki,

hen eno enlala gwibinkim
ki tingan ējowenda
gwek hen ēngaya
gwe-gwek.”

5

*Yohanis kim buku lak gun
nuban Alap mo domba tane
naban akekake:*

1 Alap mo dam tahanak,
ki zebē buku lak gulsunnu
hlauk. Bukuna in alekam
mes eiha-san eiha-sankam
sowehek, hen hulen nik
lwa'ak. Dokot buknu tuju
enkam. 2 Hwēna ki zebē
hla tak- Alap mo dam
taha nakore jana nabare zi
sosonna, ol mamkam kim
taken gwe'anaka,

“Nara en airis?- zen de tu-
jukam de dokot buknu ansa
hil ti sonebirzin hap, hen
zen de bukuna ansa kwala-
kla gun hupye.”

3 Hwēna aha-en mae hom
tangan nadakastik- zen de
bukuna insa kwala-kla gun
hup, hen zao de alena insa
de baca gun hup- sap ngatan
zi mo langnak de wenya, sap
auhu-kamanak de wenya,
hen juwen zi mo langnak
de wenya. 4 Ee dekam

zebē yusyustin niban gona
gwē'ak- mae hap, “Hare zini
aha-en mae homke!- zen de
bukuna insa kwala-kla gun
hup, hen zēwe de alesa baca
gun hup denaye.” 5 Hwēna
in zen teipsin-teipsin wenya
24 enkam lowe he'ak, zen
zep ahanik asa gubluka,

“Bahem gona gwēn. Sin-
gana insa emki hla tan. Zen

* 5:5 5:5 “Yehuda,” zen Israel mo aha zi ausu. Raja Daud zen dekon saltilki,
hēndep Yesus hen dekorena.

Yehuda mo auyan-aza nako-
rena, * teipsin zini Daud
Bak mo Auyan-tane. Zen
mes zere mo jal zini holenak
zaubirida ineka. Zen Zen sa
tujukam de dokot topna insa
hil ti sonebiri, hen bukuna
insa Zen sa kwala-kla gulu.”

⁶ Hwena Domba Tanesa
zebë hla tak, Alap mo komal
tum golek denak zau'unka.
Dan-nër dan-nërkam de
otweran makare zini in zë
ngirin da'ak, hen tingare
24kam de teipsin-teipsin
wenya in. Domba tanena
in hla tankam san de Alap
hap de zip soblanna. Zen
wei-wei naban zë zau'unka.
Zëno nola kore hli-hlina tuju
enkam. Nwena hen tuju
enkam. Tujukam de nwena
insa de dam tasibinni, Alap
mo Enho mo tujukam de
nwe-mase- mensa Alap
tingare okamasa de amjan
gwibin hip dam tasibirkike.

⁷ Hëndep ki zep Domba
Tanena in song gwe zaka,
ki zep hëndep bukuna insa
Alap zere mo dam tahanak
gul inki. ⁸ Domba tanena
in kim gul in'inka, dekam
zep dan-nër dan-nërkam de
otweranna in, hen 24kam
de teipsin-teipsin wenya
in boklena kom da gwe-
bla'anzak. Zen kitak gitar
makare naka deirensi'ik,
hen emaskam de pancisa
deirensik. Emaskam de
pancina in, zen men zao
Alap hap irase dawem
nabare te kilī ang nulsuk
gweblananke. Irase dawem
nabare te kilī in mo dam
gulsunnu, Alap mo irik

ginnik de bitī gwen wenyik
mo ol gu sone gweblan.
⁹ Zen dekam zep tēr esena
da'ak:

“Em airis- bukuna ansa de
gon hap,
hen dokot topna insa de hil
ti sonebin hip.

Sap Emsa mes dak,
hen eno kalkam ema zini
ngan tasibirki-
desa de Alap onak dep kap
gulhan hap,
sap tingare zi ausu nakore
zi,
sap tingare men-kore men-
kore ol ton gwibin zi,
hen tingare irik gin lang
nakore zi,
hen kirekam-kirekam sop zi
ausu.

¹⁰ Em mese desa tingan Alap
mo irik ginnik dep
golëbiti gweka.

Hëndep zen sa loweher-
san de Alap mo golak de syal
ta gwen zini kiye.

Zen hen sa tingare okamana
irik nil gwer.”

¹¹ Ki zebë etan dekon
kara gwek, hen Alap mo
dam taha nakore zi beyam-
bya mo olsaë sak. Zëno
mae mo beyana banakan
dep?- aïtbinni, hëndep
ratusan jutanak man yap
tamank. Zen man Alap
mo komal tumna insa wale
nososuk- hëndep dan-nër
dan-nërkam de otweranna
hen teipsin-teipsin wenya
in han. ¹² Zen terya ol
mamkam da'ak:

“Domba Tanena men
desa Alap hap zip
nosoblakke,
Zen airis- tingare langsa de
bi gwibin hipye.

Dikire tīngare sosonna hen
enlala blala Zēbon lwa
gwek.

Dikire kitak betek nē gwe-
blak hen boklena kom
da gweblak.

Dikire kitak zēno bosena
teip nulsuk gweblak
hen boltere nul gweblak."

¹³ Ki zebē etan salbiridak-
tīngare zini hen tīngare
otweranna-
sap nglinak dena,
okamanak dena,
hi mwanak dena,
hen juwen zi mo langnak
dena,

hēndep kitak tangan.

Zen tērya anakan da'ak:

"Teipsin Tangan Zini Alap
hen Domba Tane zem
in han

dikire tīngan zēno nik mo
bosena boltere noso
gwizimk,

hen blikip neisik gwizimk.

Dikire tīngan teip nososuk
gwek,

hen dikire tīngare sosonna
Zēbon nebon hēndep
denaban lwa gwek!"

¹⁴ Dan-nēr dan-nērkam de
otweran nwe-mase makare
zini in ki zep ding nulzimk,
"In eiwa!" ²⁴kam de teipsin-
teipsin wenyā in dekam zep
boklena kom dak, hen Eirzi-
Bia mo bosena teip nul-
suzim'ik.

6

*Domba Tanena kim
dokot buk top-topna hīl tī
sonebirkike:*

¹ Ki zebē hwēna Domba
Tanena insa hla tak- Zen
kim nonol dokot topna buku
lak gulsunnu in kon hīl gīl
sonoka. Ki zebē hen ola

sak dan-nēr dan-nērkam de
otweranna in kim ahanik
gu aneka, "Haen!" Zēno
ol aukuna in men kiye-
nglī glung aukuna. ² Ki
zebē hwēna hla tak- kuda
ngap-ngapna kim te sokin
zi'anka. Zini men zen zer-
song gwe'an zaka janasa
gwirenka. Gwērbonna hen
man ala nosoblak, sap Alap
mes zēbe hap golblaka- zen
de eijannak yei-yēk gwen
hap denaye. In zep eijannak
dep ati gwe ine zaka.

³ Ki zep etan Domba
Tanena in aha dokot topna
hīl gīl sonoka. Dekam zebē
etan sak- aha otweran nwe-
mase makare zini in kim
gu aneka, "Haen!" ⁴ Aha
kudana hen dekam zep etan
te sokin zika. Kudana in
zēno alana kal-kala. Zini
in zen zersong gwe'an zaka
zēbe hap hen man Alap
sosonsa golblaka- dekam de
auhu-kama nakon umlaesa
gulsun hup denaka, zi dikim
zēnaka tamera gwen hap.
Zēbe hap zep nēbokna
sērkam de blal tangan naka
nolblak.

⁵ Domba Tanena in ki
zep etan dokot topna dan-
ahanna hīl gīl sonoka.
Dekam zebē hen otweran
nwe-mase makare zini insa
ahanaka salblak- kim gu
aneka, "Haen!" Dekam zebē
hen etan kuda kakakna hla
tak- kim te sokin zi'anka.
Zini men zen zersong
gwe'an zaka zen kire-kire
dohonsa dikim timbang gul
gwensa gwirenka. ⁶ Etan
ki zebē ola sak- dan-nēr
dan-nērkam de otweran
ngirinnik iwe, san de zi

tangan mo ol. Zen man mamkam kuda tahannak de zini insa anakan takenblaka:

“Beras mo hargana emki gulk'nen tan: Beras dawemna angkam, aha-ere litera, aha-ere yakla blalkam de syal gwenkam de zen. Beras karekna, dan-ahare litera, zen hen aha-ere yakla blalkam de syal gwenkam de zen. * Hen minyak goreng naban ho mamak naban, zen hen sa sêrkam hargana gulk'nen nêr, hêndep dekam zini bakam dep?- lop ta gwen naye.”

⁷ Ki zep hwëna etan Domba Tanena in dokot topna dan-nêr dan-nêra hîl gîl soneka. Dekam zebê etan sak- otweran dan-nêr dan-nêra in kim ahanik gu aneka, “Haen!”

⁸ Hwëna ki zebê etan hla tak- aha kudana kim te sokin zika. Zen hwëna mes tangan sang-sang hap sopna lengse gweka. Zini men zen zersong gwe'an zaka bosena “zi tamera gwen hap de Zini.” Lun kon hen ahanik ang gweblan da'anka. Zêno bosena “juwen zi mo langnak de Teipsinni.” Alap dekam zep zêbe nikip golzimki-zen dikim okamanak de zisi aha hlik en naka lamera song gwen hap. Zini dan-nêr dan-nêrkam de aïtbir song gwenkam, ahanik de tin, dan-ahan de lowehen-

kirekam de aïtbir song gwenkam.

Ahakon eijankam de juwen, ahakon tembane srêm hap de juwen,

ahakon sang-sang yawala kon de juwen,

hen ahakon otweran jal-jal de gwidre gwen nakon de juwe gwen.

⁹ Zen kim has eisikî, dekam zep Domba Tanena in dokot buknu aha-ere taha-tapna hîl gîl soneka. Dekam zebê zini hlauludak, Alap hap irase dawem nabare te kil tru tasik gweblan hap de meja îltikinnik êzau'uk.

† Zen men desa Yesus hup de ol gol halada gwen jal hap damera gwekke- zêno mae mo angna. ¹⁰ Zen ol mamkam êgu ine gwe'ak,

“Are Bian, teipsin tangan Zini, Em-en tangan lalakna, hen taïbliblanna Em-en. Auhu-kamanak de zisi de heip gun hup dena, etan holona banaka'en? Sap zen zen asa damera gwek.”

¹¹ In zen ki êgu gwe'ak, zêbe mae hap pakean ngapngapsa alala dazimk. Hen man nenbiridak,

“Emki engka en êeissin. Kim de Kristen wal bose wal omka tamerankam su nul sone'ak, zen dekam sa ki lwal. Men kirekam emsa damera gwek, kirekam sa hen desa tamerankam su nul soner- men kire enkam

* **6:6** 6:6 “Beras dawemna” desa Yohanis “gandum dan nakore tepung”kam ale gulku. Hen “beras karekna” desa “jelai dan nakore tepung”kam ale gulku. Tepungna, zen zêno langnak de mwin-mwankam de tembanena zen- men kiye, dojena hen berasna, awe de zi hip dena. † **6:9** 6:9 Irase dawem nabare te kil mo gulk sun de enlalana, emki Why. 5:8nak hlaun.

beyana Bian Alap dam gul-sun dakake.”

¹² Hwëna ki zebë etan Domba Tanena insa hla tak-kim dokot buknu enamna hül gël soneka. Dekam zep sërkam de jingül yawala tailki, hëndep yakla nwena man kakak gweka- kaen glaing-gling kakak makan. Hen benna man kal-kal gwek- san de kala kiye.

¹³ Keisni dekam zep ngli nakon kama san dep lanna hlaka- san de asese yawal de taïnkim de tetan dan lanna hlanna kiye. ¹⁴ Nglina man esek gweka, hëndep man jek-jak gweka. Hen tingare kwatap-kwatapna hen kama-tek kama-tekna man langa san dep ëese-sek gwek. ¹⁵ Dekam zep tingare zini ëani-ning gwek- kaso-hul kaso-hulak hen kwatap-kwatapnak de kaso kles-kles san.

In zen ani-ning gwek, zen
sap auhu-kamanak de
teipsin-teipsinni,

hen nol-nolkam dena,
sap jana nabare nik mo
mam-mamna,

hen kire-kire beya wenyä,
hen sap soson nabare
wenyä,

hen sap zi mo tana iltikinnik
de lowehen wenyä,

hen kirenak de lowehen
srëm wenyä.

¹⁶ Kwatap-kwatapna hen kaso-hul kaso-hula insa man nahërhebirida gwe'ak, "Asa em kei-king gun! Asa em ani-ning gun- Teipsin Zini Alap ne Domba Tane nik mo jal hül inni an kon! *

¹⁷ Sap angkam Alap mo yakla yawalak mes zaul-dekam de zëre nik mo jalsa hül in hip denakye. Hen nara zi molya zëno nik mo nwenak tatem zauku?!"

7

Alap mo capkam kim 144 ribukam Israel mo zi ausu nakore zini mirenak al dasi-bikke:

¹ Ki zebë hwëna Alap mo dam taha nakore zini dan-nër dan-nërkam hlauludak. Ahana okama yakla hata sezan topnak zau'unka, hen ahana yakla nikin anen topnak zau'unka. Aha darena hen eihya-lip eihya-lip top-top san yaun daka. Zëno mae mo syala, zen asese de zëno mae mo irik gin nikon taïn srëm hap- sap eik sin, hi san, ahaksa te-te syan.

² Hen Alap mes dekam zëbe mae hap sosonna golzimki-dekam de kama naban hi naban karek son hap dena. Hwëna ki zebë Alap mo dam taha nakore zini ahana hla tak- yakla hatase gwezan nakon kim hatase zaka. Zen Ngaya Zini Alap onakore capsä golhatase zaka. Ki zep ol mamkam takenbirida zaka- dan-nër dan-nërkam de wenyä insa,

³ "Na-en bahem kama naban hi naban timbwas son, hen tenyä. Anik nonol Alapsa de betek gweblan zisi mirenak capkam al tasibik. Zen mana hen ëtimbwas gwenank."

⁴ Dekam zep asa nenblak,

* 6:16 6:16 Hos. 10:8; Luk. 23:30

“Zini 144 ribu enkam sa mirenak al dasibir-Alap mo capkamye. Zen kitak dua-blas enkam de Israel mo auyan-aza nakorena. ⁵⁻⁸ Aha-ere auyan-aza nakore zini, 12-ribu 12-ribu enkam sa capkam al dasibir. Israel mo auyan-aza mo bosem-sena, a zëno mae mo ausu nakore naka moye: Yehuda, Ruben, Gat, Asyer, Naftali, Manasye, Simeon, Lewi, Isakar, Zebulon, Yusup, hen Benyamin.”

Yohanis kim sërkam de zi trana hlauludakake:

⁹ Hyanak ki zebë etan kara gwëk. Èe sërkam de zi tra beyam-byasaë hlauludak. Aha-erenak tagal gwesik. Zëno mae mo beyana aïtbinkim toton nara dep?- sul sonenna. Zen Alap ne Domba Tane nik mo dang nakon pakean ngap-ngap alala tan naban ëzau'uk, hen tahakam kawang ala maum hasesa isrip-sri hap deirensi'ik. Zen tingare irik gin nikorena, tingare zi ausu nakorena, tingare sop zi ausu nakorena, hen tingare ol ton gwibin zi ausu nakorena. ¹⁰ Zen man ol mam-mamkam anakan ëtaken gwe'ak, “Nëre mae mo Bian Alap Zen teipsin tangannak nikin'ira. Nëno mae mo ëngaya gwenna an, zen Zëbon en onakon hen Domba Tanena in onakon.”

¹¹ Tingare Alap mo dam taha nakore zini zen ëzaunkum man Alap mo

komal tumna insa dot nososuk. ²⁴ kam de teipsin-teipsinni in hen dan-nër dan-nërkam de otweran nwe-mase makare zini in hen zëno mae mo ngirinnik lowe he'ak. Zen dekam zep kitak nol ik gin niban boklena kom dak, hen anakan Alapsa boltere da'ak, ¹² “In eiwa! Dikire Alap en hon kitak lwa gwëk-dawemna, ngatanna, enlala blala, hë'ho gwibinni, bose dawemna, hen tingare sosonna, hëndep denaban. In eiwa tangan.”

¹³ Ki zep ²⁴ kam de teipsin-teipsin wenyä in kon ahanik asa takensiblika, “Pakean ngap-ngap alala tan wenyä an, banakare wenyä? Hen enda kon yaing gwezak?”

¹⁴ Ki zebë ding gulbluk, “Bian, ëe tawa naka hom. Diki tawana em.”

Ki zep hwëna asa ding gulbluka,

“Zen an men zen sërkam de karekna insa nyaubikke-

in kim Yesus hup de jal hap zini karek da gwibikke.

Zen mes zëre mae mo pakeanna ngan dasibik-

Domba Tanena in mo kalkam.

Zen dekam zep zëno mae mo pakeanna ëngap-ngap gwëk.

¹⁵ Zen in zep Alap mo komal tum alp nakon lowehe gwenan,

hen Zëno bosena mam nul
tine gwenan-
yaklam denaban kam dena-
ban.

Desa Zën sa golëlowehe gw-
era,
zep zen karekna molya etan
noltowek.

¹⁶ Zen dekam molya etan
usak naban ho-hole naban
neiszimk.

Yakla sal-sala hen molya
etan nësblak.

¹⁷ Sap Domba Tanena in
Zen Alap mo alp nakon
gwë'ara,

Zen Zen sa domba zaho ta
gwibin zi makan

zaho ta gwibiri.

Zen Zen sa zëbe mae hap
hëndep de ëngaya
gwen hap de aili hona
zertreizimdi.

Hen Alap sa zëno mae mo
nwe go-hona ngan
tasibir-zimdi."

8

*Domba Tanena in kim
aumwa hap de dokot buknu
hil gil sonekake:*

¹ Ki zep Domba Tanena
in dokot buknu tujuna hil
gil soneka. Ngatan zi mo
langna dekam zep ol maena
hom gweka- san ha holona
stenga jam enkam. ² Kim
nama balk enkam lowe
he'ak, ki zebë hwëna Alap
mo dam taha nakore zini
tuju enkam hlauludak. Zen
men zen Alap mo dang

nakon ëzauk gwenanke. *
Zëbe mae hap sraminsi kap
dazimk.

³ Ki zep hwëna Alap mo
dam taha nakore zini ahana
hata'an zaka. Zen emaskam
de meja alpnak zau'un zaka-
men zëwe Alap hap irase
dawem nabare te kilī tru
dasik gweblananke. † Zen
panci ema'a gwirensi'inka.
Zao zep hen te kilī beya
tangankam kap dablak.
Desa zep pancinak iwe
siri gulsuku- tīngare zini
men zen Alapsa betek nē
gweblanan, zëno mae mo ol
gu sonen naban. Desa zep
mejana in kore syauk nuban
siri gulku. ⁴ Dekam zep zëno
tahanak de panci nakon
irase dawem nabare butna
Alap osan dep sewesek-
hëndep zi mo ol gu sonen
naban. ⁵ Zen kim hya
gwesik, dekam zep etan
pancinak iwe meja nakore
syauknu bwang ta seka, desa
zep auhu-kama san dep hiri
gul ineka. Nglina dekam
zep sërkam tadre tineka-
hëndep nglī ang naban.
Hen jīngil yala dekam zep
gwëka.

*Tuju enkam de Alap mo
dam taha nakore zini kim
sramin gublun danna ëkon
gwesik hanakke:*

⁶ In kim kirekam oka-
manak lwa'ak, tuju enkam

* **8:2** 8:2 Tujukam de dam taha nakore zini in, san ha mensa keis mo kim hlauludakake?- pasal 1 ayat 16nak hen 20nak. Aha dam gulsunnu, tujukam de Alap mo dam taha nakore zini mensa Yahudi mo auyan-azana anakan nenbirida gwek, "Tuju enkam Alap mo dang gwën nakon ëzauk gwenan." Ahana Mikayel Bak (Dan. 10:13; 10:21), hen ahana Gabriel Bak (Luk. 1:19; Dan. 9:20-21). † **8:3** 8:3 Irase dawem nabare te kil mo gulk sun de enlalana, emki Why. 5:8nak hlaun.

de Alap mo dam taha nakore zini in zen sraminni deirensi'ik, dekam zep ehohle gwe'ak- sraminni in sa de gublunda inen hap.

7 Nonol zen gubir aneka, dekam zep hēndep es kwa-kwakna o makan il tika, hwēna zen hen kala ban syauk nuban de siri nēnna-san de dīng-dīngkam de il tīn ona kiye. Okamana dekam zep eihya nakon[‡] hwei-swis gwēk, hēndep dekore tenya hen dekore tūngare so naban.

8 Hen aha zini kim gubir aneka, hwēna ēe dekam zebē kwatap yawal makare naka hla tak, hwēna syauk mo kim hī-hīti'inka. Desa zep hi san hiri da inek. Hina dekam zep eihya nakon § kal hap jowek. 9 Men dekon kal hap jowek, dekore tūngare kirekam-kirekam otweranna man hēndep kitak juwesik, hen dekore kapal-kapala man kitak ētimbwas gwēk.

10 Dan-ahan zini kim sramin zemka gubir aneka, keis yawala dekam zep hēndep ngli nakon honwe ho-nwenak dep zan zaka. Zen seip yawal makan hī-hīti'inka. Dekam zep okamanak de weyana eihya nakon * ēkarek gwēk. 11 Keisni in mo bosena "Etekna." Dekam zep hona eihya nakon ēetek gwēk. Zini dekam zep beyakam

juwek- ho etekna in sa de otde gwibin nikon.

12 Dan-nēr dan-nēr zini kim gubir aneka, hēndep dekam zep yaklana, benna, hen keisni ēkarek gwēk. Dekam yakla nwen aha-ere yaklana dua-blas jam enkam hom zil gwe'anka, hwēna delapan jam enkam zil gwe'anka, dekam zep etan okamana kawesik gwe'ak. Benna, keisni, hen kirekam. Zen hen dekam dua-blas jamkam bējen ēngatan gwen, hwēna delapan jam enkam. Zen kim ēngatan gwe srēm gwe-gwēk, dekam sērkam tangan kawesik gwēk.

13 Zao ki zebē etan kara gwēk, dekam zebē mawana heiri salblak. Zen gulk tangan en san ihe nasen'an haka, hen man taken nasen gwe'anka,

"Auhu-kamanak de zini, kareksa sa hla nul, kareksa sa hla nul, kareksa sa hla nul!

Etan ahakore dan-ahare nik de gublun dankam, banakan wēhē ēgwē'ak?"

9

Aha-ere taha-tap zini kim sramin zemka gubir anekake:

1 Hen etan dekam zep aha-ere taha-tap zini gubir aneka. Eē dekam zebē hēndep keisni hla tak- ngli nakon kim kama san dep zan zaka. Dekam zep keisni

‡ 8:7 8:7 Eihya nakon awe, enlalana satu pertiga. § 8:8 8:8 Eihya nakon awe, enlalana satu pertiga. * 8:10 8:10 Eihya nakon awe, enlalana satu pertiga.

in hap juwen zi mo bwi kawesinnik dep de kuncina nërblak.* ² Keisni in zep kuncina inkam talusuku-kama hulak de bwi kawesin yala insa. Butna dekam zep kon mam enkam te soksan de wanga trun syauk butna kiye. Butna in hap zep ngli naban yakla naban ka neisik. ³ Butna in kon zep hwëna lerangna okama san dep tuwehek. Zëbe mae hap Alap sosonsa golzimki-men kirekam dare ëk hap hen golzimkike, dekam de zisi hit ti gwibin hip. ⁴ Zen hom gubiridaka-sona, tenya, hen obwagasa de karek ta gwibin hip. Zen diki zi ensa de karek ta gwibin hip gubiridaka-mensa mirenak Alap onakore capkam al dasibir srëm gwekke. ⁵ Hwëna tamerankam dep hom gubiridaka. Zen diki sap'nen de karek ta gwibin hip- holona benna aha-ere taha-tap enkam. Sosonna man hen golzimki-sërkam tangan de karek ta gwibin hip denaka. Zëno mae mo hit tinna men kiye- hen dare ëk mo hit tinna. ⁶ Aha-ere taha-tapkam de benna inkam sap sa zini juwen hap ëdwam gwe-gwer, hwëna molya kim juwek. Zen sap sa tin hip ëdwam gwe-gwer, hwëna zëbon mae onakon tin hip dena nama langa tangannak.

⁷ Lerangna in mo nwe-masena, san de kudasa de eijan hap wër tyasibinni kiye. Zëno mae mo nolak, san de emaskam de mire sigisa de alala tanna kiye. Hen zëno mae mo nwe-masena, san de zi nwe-masena kiye. ⁸ Zëno mae mo nol alana, san de kwalbasa nol alana kiye. Zëno mae mo ëk danna, singa ëk sil makan. ⁹ Zëno mae mo bik danna drak-drakna- san de eijan hap de besikam de bitisa ala gunnu kiye. Zëno mae mo si ala aukuna men kiye- kereta kuda beyambya de eijannak dep hluhluk gwenna. ¹⁰ Zëno mae mo abala dare syakna- men kiye, dare ëkna. Zëno mae mo sosonna zen zëwe- zisi dikim karek ta gwibin hip denaye, holona benna aha-ere taha-tap enkam de karek ta gwibin hip. ¹¹ Zëno mae mo teipsinni hen ki. Zen zen- hëndep de golëjuwen hap de zi niye. Zëno bosena Ibrani olkam "Abadon," Yunani olkam "Apolion." Bose darena in mo enlalana, "zisi de golëliwe gwen hap de Zini."

¹² Dan-ahare karek tabin hip dena insa heiri kira tabirki, † nonol wenya mes tap gwenan. Zëno hyanak etan dan-dan sa naptazal.

Alap mo dam taha nakore zini enamna kim sramin

* **9:1** 9:1 Yohanis man anakan ale gulku, "Keisni in hap nërblak." Zen kim gwë gweka, dekam zini kei'i man enlala nëblanda gwek, "Zen san de zini kiye." Ahaksa zini in zen kuncina zerka, san ha zen diki keisni insa de kara ta gwen hap de Alap mo dam taha nakore zi. † **9:12** 9:12 Heiri kim nonol takenbiridaka, zen Why. 8:13nak.

zemka gubir anekake:

13 Alap mo dam taha nakore zini enamna in ki zep sramin zemka gubir aneka. Dekam zebè ola sak- irase dawem nabare te kilsì de tru tasik gweblan hap de mejana in kon kim te sok. Mejana in zen Alap mo dang nakon nola gwenan- emaskam de syal gwizimdinni, hen dan- nër dan-nèrkam de top-top naban. Dan-nër dan- nèrkam de top-topna in man gulk sun èteipsiksek.

14 Ola in zen kals nakon te sok, zen enamna in zen gubir aneka, desa anakan nenblak, "Empat enkam de dowal yawal-yawala ‡ mensa weyana Efrat mo ananak dahalebik, emki hìl tì sonebin." 15 Dekam zep hìl tì sonebirki. Alap yaklana insa orep mes hamal taka- dekam de hìl tì sonebin hip denaye, zen dikim yaklana dekam en okamanak de zisi eihya hlik naka § golëeijankam tamerasin hip. 16 Anakan hen ama sak, "Kudakam de eijan hap de zi mo beyana, dua-ratus juta enkam."

17 Hen nwe lirisin nënna inkam èe ama kuda beyambyana insa hlauludak- hen in zen zëno mae mo tahannak teinikin'ikye. In zen zë teinikin'ik, zen besikam de bajusa alala

dak. Ahakon sèrkam de kal-kal tangan naka- san de syauk hitinnì kiye. Ahakon nglì kaìlim angtan-angtan makare naka- men kiye, kaso lìlingtinnì. Hen ahakon yong-yong angtan-angtan naka. Kudana in mo nola, san de singa nola kiye. Hen mip nakon hi nwe mo kim èbwak ta gwe'ak- syauknu, butna, hen irase karekna. 18 Sap kudana in zen mip nakon èbwak ta gwe'ak, zen zep okamanak sang-sang yala hatak, hëndep okamanak de zini eihya hlikna *

dekam zep juwesik. Ahakon syauknu in hap juwek, ahakon butna in hap, hen ahakon ase karekna in hap juwek. 19 Kuda beyambyana in mo sosonna, zen mipnak hen abalak. Zëno mae mo abala, san de wanya mo nola kiye. Abala in zen dekam zini hit di gwibik. 20 Hwëna zi mosrona men zen sang-sang yala in kon juwe srëm gwek, zen hom kim tapbla nuk- yang tabin dowal-dowalsa de betek gwibirida gwenna. Zen nama boklena kom dabirida gwek- sap emas nakon de yang tasin dowal, perakkam dena, tembagakam dena, kaso nakorena, hen tenya korena. Dowal-dowala in sap nwe kara gwen srëmna,

‡ 9:14 9:14 Empatkam de dowal yawala in hap, Yohanis "malaikat- malaikat" kam ale gulku. Hwëna malaikatna an man yap orep Alap onakon èsason gwek- dowal mo kigì onak de bitì gwen hap. In zep tahalebin nik lowe he'ak. Zep "dowal" kam Orya olkam awe li nul sonek. § 9:15 9:15 "Eihya hlik naka" awe, enlalana satu pertiga. * 9:18 9:18 "Eihya hlikna" awe, enlalana satu pertiga.

hen ol san srēmna, hen
 ètè nasen gwen srēmna.
²¹ Hwēna zini in dekam hom
 mae zère mae mo karek-
 karek nakon èhalek- sap zisi
 de tamera gwenna, meiyersa
 de golzauk gwenna, èkahalo
 gwe-gwenna, hen sowēna.

10

*Yohanis kim Alap mo
 dam taha nakore zinik buku
 betekna gul inkike.*

¹ Èe ki zebē Alap mo
 dam taha nakore zi sosonna
 ahanaka hla tak- ngatan
 zi mo lang nakon kim ati
 gwe'an zaka. Zen but zèrati
 gwezak, hen boge alpna no-
 lak lak gwe heblak. Nwe-
 masena hen yakla mo kim
 ngatan gweblaka. Zēno
 tanana hēndep ik danna
 men kiye- syauk hītinnī.
² Tahakam buku lak gun
 beteksa gwirensikī, hwēna
 zen hīl gīl sonen nik lwa'ak.
 Dam tanana hinak zauk in-
 eka. Irgwa tanakam ka-
 manak zauk ineka. ³ Ki zep
 ol mamkam takenka- singa
 mo zairīn makan. In kim
 ki Alap mo dam taha nakore
 zini in takenka, dekam zep
 ngatan zi mo lang nakon
 ola mamkam wet sok- san
 de ngli glungna kiye, tuju
 enkam de tadrenna. ⁴ In
 kim tujukam de ngli glung
 makare ola in zausuk, èe
 dekam zebē sap ale gun
 hup enlala gwe'ak. Hwēna
 anakanē ngatan zi mo lang
 nakore olsa ahanaka sak,

“Emki tujukam de ngli
 glung makare ola insa ere en

hap aning gun. Bahem ale
 gun.”

⁵ Dekam zep Alap mo dam
 taha nakore zini men zen
 hinak zauku hen kamanak,
 zen ki zep dam tahana
 ngli san dep teisya ineka,
⁶ dekam zep ngaya zini Alap
 mo bosekam gu ineka,

“Alap men Zen kītak
 yang tabirki, sap ngliina,
 okamana, hina, hen zēwe
 de kirekam-kirekamna, èe
 zēno bosekamē emsa gu-
 gubirida'an: Zen molya etan
 yakla yala insa esek gulku.
⁷ Hwēna Alap mo dam taha
 nakore zini tujuna in kim
 de sramin zemka gubir
 ane'anka, Zen dekam sa zère
 mo kalang gwe gunnu syal
 gwibiri- mensa orep zère
 mo ol ayang gul gwen zi en
 hap goltrei gwizimkike.”

⁸ Dekam zebē ngatan zi mo
 lang nakore ola insa etan
 sak, anakan kim asa ton-
 bla'anka,

“Em buku kwala so gunnu
 insa de gon hap song gwen-
 in zen zini in mo tahanak
 lwa'anke, men zen anakan
 zau'ura, aha tanakam hinak,
 aha tanakam kamanak.”

⁹ Èe dekam zebē hēndep
 zēbon osan dep song gwek,
 hēndep abe tak- zen dikim
 buku betekna insa abe hap
 golblan hap. Ki zep asa
 gubluka,

“Emki gul irin, hēndep
 twinbir. Mip ennak sap
 dèrek naka esa eisbiri- men
 kiye, sobwal hona. Hwēna
 ungala mwanak sa husus
 gwer.”

¹⁰ Ëe ki zebë zëno tahanak gulink, hëndep twinbik. Mipnak sobwal ho dërek makare nakaë eisbik, hwëna kimë ala gwibik, dekam zebë husus gwibik.

¹¹ Zao zep hen asa nen-blak,

“Bukuna insa twinbiri, zëwe de ola insa em etan gol haladan. Sap zen ngein sin de kirekam jowen hap dena-tingare zi dikim ëtawa gwen hap, sap men-kore men-kore zi ausu, sap kirekam-kirekam sop zi ausu, hen tingare ol ton gwibin zi ausu, hëndep sap teipsin-teipsin wenya.”

11

Zi dare de apta zan hap de ol:

¹ Ki zep meter blala abe hap nolblak. Zëno blala san de dutena kiye. Ki zep Alap asa gubluka,

“Em ano gol san song gwen hen ngirin tekson en naka metera inkam akasibli, hen zëwe de kalsna. Hen zini men zen ano bosesa dekon teip gulsublun hap zëwe lowe he'an emki aïtbin. ² Hwëna alp san de teksonna bahem akasibin. Sap desan dena mesë Yahudi srëm zi hip golzimk. Zen sa Yerusalemsa, ë lalakna ansa, tanakam nyauk gweblal-holona benna 42 enkam. ³ Ëe asa zi daresa teisya

soner. Zen kaen glaing-glingsi sa da koso gwera-dekam de goltreizimdin hip, ‘Ëe ama emsa gosa labirida gwe'an.’ Zen Ëre mo olsa sa 42kam de benna inkam ayang ul gwizimdi.” *

⁴ Zi darena in, gulk sun de olkam de guzimdinni, zen tenya zaitun dare, ahaksa lampu dare. Zi darena in Teipsin Tangan Zini Alap mo dang gwën nakon yauk gwenda. [†] ⁵ Alap sa sosonna zi darena in hap golzimdi. Dekam zi mae de karek son hap alp gwizimdinni, dekam sa zëno nik mo ëk tihï nakon syauknu wet noso gwizim. Zen dekam sa zëre nik mo jal zini insa tru kulsuk gwera.

⁶ Zëno nik mo sosonna hen ki- o dikim il ti gwen srëm hap dena. Zen diki zëre nik mo abe ën enkam de etan il ti gwen. Alap mes kirekam zëbe nikip sosonna golzimki- holona in kim zëre mo ola ayang ul gwe'anka, dekam en dep. Hen zëno nik mo sosonna hen ki- tingare weyasa dikim kal hap li kul sone gwen hap denaye. Hen okamaša de banakare maekam heip ul gwen hap de zëno nik mo sosonna hen ki- beyana men kirekam zëna dwam eibi'inkaye, kire enkam de heip gun hup.

⁷ Kim de Alap mo olsa de ayang ul gwenna 42kam de benna inkam su kul sone'anka, ki sa hwëna

* **11:3** 11:3 “42 benna” awe, Yohanis man ale gulku 1.260 yaklakam. [†] **11:4** 11:4 Zaitun te dare hen lampu dare hap de ola, emki Zakharia 4:1-14nak hlaun. Zi darena in, zëno nik mo sosonna ayat 5-6nak awe men kiye hen- Musa ne Elia nik mo sosonna.

otweran nwe-mase makare dowa! yala juwen zi mo lang nakon wet so zala. Zen hēndep dekam sa ziei!a zala, hēndep sa zili. † 8 Zēno nik mo tokna molya na-en nyehanuk, hwēna isrip-sri hap sa ora bolak kamanak nyehal- ē yala in zao zēre nik mo Bianna te-lidak sonnakk makan da inkke. Ēna in, zēno gulk sun de ol blaorankam de bosena "Sodom," ahaksa "Mesir."

9 Dekam tīngare zini sa zēno nik mo tokna karatda noso gwer- yaklana dan-ahan, ahana ngirīn ngam sonnakk. Tīngare zini, sap tīngare zi ausu nakon, hen tīngare irīk gīn lang nakon, hen tīngare ol ton gwibin zi nikon, zen sa kama hulak de zehanun hap ējalse gwer. 10 Tīngare auhukama zini sa tangan ēisrip-sri gwer- zi darena in mo tok naka de akenkamye. Zen zep sa isrip-sri hap gol-gol san twen nasen gwer. Zen mae hap sa ēisrip-sri gwe-gwer, "Ol ayang gul gwen zi darena men zen karekna beyakam nēbe mae hap ol gwizimki, zen mes lilki."

11 Yaklana kim de dan-ahan nē'ak, ahana ngirīn ngam sonnakk, dekam sa ensasana etan ngaya ēn hap dena Alap onakon ing gwe hezim zira. Zen dekam sa etan ngaya ēra, hēndep yaulu. Tīngan men zen de kara noso'ak sērkkam tangan sa ēairil.

12 Dekam sa zi darena in ola asal sera- ngatan zi mo lang nakon de takenzim ane hanna, "Haen, em se kēzan." Zen dekam sa hēndep zēre nik mo jal zi mo nwenak but de teisya ine hankam se kē sera- ngatan zi mo lang san depye. 13 Zen hēndep dekam sa jīngil yawala karekkam gwēra. Dekam sa ē yala in eiha nakon § timbwas gwera, hen zini tuju ribu enkam sa juwer- jīngili in konye. Tīngare ahakore zini dekam sa dawemkam ēairil. Zen dekam sa nglinak de Zini Alap mo bosena teip nulsublul.

14 Dan-ahare karek tabin hip dena insa heiri kira tabirki, * dan-dan mes tap nēnan. Hwēna emki ēkara gwen, aumwa hap de karekna sa nabakam ang gwe kīnzil.

Alap mo dam taha nakore zini tujuna kim sramin zemka gubir anekake:

15 Alap mo dam taha nakore zini tujuna, zen kim sramin zemka gubir aneka, dekam zep ngatan zi mo lang nakon ol mam-mamkam anakan ēton'ak, "Kitak okamasa de irīk gīn hip dena angkam Eirzi-Bia mo tahanak lwa'an. Bi zem mes Tane zikhip gol-blanda-

† 11:7 11:7 Otweran dowa! hap de ola, emki pasal 13nak hlaun. § 11:13

11:13 "Eihya nakon" awe, Yohanis man ale gulku "sepersepu!u" kam. * 11:14

11:14 Heiri in hap dena, Why. 8:13nak, hen 9:12nak.

mensa Israelsa de ngaya
tabin hip dam
tasikike,
Zen de hēndep denaban irik
gin hip.”

16 Dekam zep 24kam de
teipsin-teipsin wenyā in
zen Alap mo dang gwēn
nakon teinikin gwenan ēik
gwe hezak, hen Alap hap
dawemna anakare ola ban
nolbla'ak,

17 “Bian Alap Soson Zini,
Em in Zen orep gwēka
hēndep angkam namae
gwe'ara:

Ēe ama ebe hap dawemsa
olbla'an,

sap Em angkam ere mo
sērkam de soṣonkam
ema irik ginkim kon
gwesibir hana'ara.

18 Tingan men zen Emsa
tame da srēm gwēk,
zen man Emsa u sal-sal nē
gweblak.

Hwēna angkam desa de
karek tabin hip denak
mes zaunun.

Hen angkam mes zaunun-
Em dikim juwen wenyaka
klis gun hup denakye.

Hen Em dikim dawemsa
golzimdin hip de yak-
lanak mes zaunun-
men zen ere mo ola ayang
nul gwēk,

hen men zen Emsa betek nē
gweblak,

sap bose nabare wenyā,
hen sap bose srēm wenyā.

Hen zisi dikim timbwas gun
hup denak

angkam mes zaunun-
men zen okamana ansa
karek nul gwēkye.”

19 Dekam zep ngatan zi
mo langnak de Alap mo gola
dalusuhuk. Dekam zep hen
gol mwana in kon petina
teipsi'ik- Alap mo zi niban
de ol aha-en gun nubare
petina, mensa Musa Bak
hap goltrēblakake. Dekam
zep ngli angna zausun
srēm kam ayang-ayang gwe
song gwēka, hen ngli na
sēr kam tadre tineka, hen
es kwa-kwakna dekam zep
o makan il tika, hen jingil
yala dekam zep mam enkam
gwēka.

12

*Yohanis kim wenyā ban
jalom yala ban akekake:*

1 Dekam zep nglinak owas
yawala jowek, nen dikim
zē Alap mo kalangsa tame
gun hup. Ēe wesyaē hlauk,
yakla nwesa bajusa de ala
son makan ala sok. Zen ben-
nak zauk ane'ak, hen nolak
mire sigisa ala guk- dua-blas
enkam de keis niban naka.
2 Wenyā in u nuban mes
tangan trī-trī gwesik. Zen
man eisbir ane'ak, zep sang-
sang hap hērhe gwē'ak.

3 Dekam zep hen aha
owasna etan nglinak jowek.
Zen jalom makare dowal kal-
kal yawal zē joweka- bun
tangan nik. Zēno nola tuju
enkam, hen nola kore hli-
hlina dare taha-tap enkam.
Zēno mire sigina hen nol
jam en. Zēno kal-kala, san
de syauknu kiye. 4 Jalomna
in abala kim zep nglinak de

* 12:4 12:4 “Aha hlikna” awe, enlalana “satu pertiga.”

keisni aha hlikna * kama san dep talal soneka. Dekam zep wenyä in mo dang gwën nakon zau'un zaka- in zen eisbir ane'akke. Zen man eissibi'inka- walasna insa de jaha gwennak ala gweblan hap.

⁵ Wenyä in zi walassa zep jaha gwëk- Zen de tîngare zi aususa tatete tangankam irik gin hip. Hwëna Walasna insa ki zep Alap mo dam taha nakore zi Alap osan dep al dabik- zëre mo koma tumnak dep. ⁶ Wenyä in dekam zep zi srëm lang san dep heyä gwëk- langna mensa Alap zëbe hap hamal gulbirkike. Zëwe sa Alap mo dam taha nakore zini kara nul gwer- holona benna 42 enkam. †

⁷ Ngatan zi mo langnak dekam zep ëeijak. Alap mo dam taha nakore zi mo teipsinnî Mikayel Bak jalomna in han hen zëno taha trî so gweblan zi niban golëeijaka. ⁸ Hwëna jalomna in zep golësin gwehanaka, dekam zep desa zëre mo taha trî so gweblan zini in han ngatan zi mo lang nakon hëndep golëalsa soneka. ⁹ Jalom yawala insa ki zep hëndep okama san dep hiri da inek. Zen in zen- ëpba wanyana, men zen Adam ne Hawa neka orep boton sokaye, hen men zen tîngare okamanak de zi mo enlalana karek san dep li ta sone gwizimniraye. Zëno bosena "Dowal mo Kigi."

Aha bosena hen "Zi Golluwe Bak." Deša mes auhu-kama san dep hiri da inek- hëndep zëre mo taha trî so gweblan wenyä ban.

¹⁰ Ki zebë hwëna sakngatan zi mo lang nakore ola mam enkam kim ëgu anek, "Hë'ho! Angkam mes zau-nun- Alap dikim zëre mo hlil irin wenyaka ngaya tabin hip denakye.

Alap mes angkam zëre mo sosonna goltreizimdi- dekam de teipsinkim irik gin hip denaye.

Hen mes anakan goltreizimdi,

'Ëre mo Tanena an, Mensa Israelsa de ngaya tabin hip gu-gubirida gwëkke,

Zen sa ki teipsili.'

Sap men zen nëno mae mo aya-wal oso-walya

Alap mo nwenak yaklam denaban kam denaban lamang ta gwibirki,

desa mes auhu-kama san dep nëralsa sonenan.

¹¹ Sap nëno mae mo aya-wal oso-walya

mes dowal mo kigisa Domba Tanena in mo kalkam alo da sonek- hen Alap onakore ol dawemkam.

Sap zen ol dawemna insa tatem nyaubik,

hen juwen hap hom zënaka nolëinik gwe-gwëk.

¹² In zep tîngare ngatan zi mo langnak de wenyä, em ëisrip-sri gwen.

† 12:6 12:6 "Benna 42 enkam," Yohanis man "yaklana 1.260kam" ale gulku.

Hwëna okamanak de wenya
 hen hinak de wenya,
 em ëngalap gwen,
 sap dowal mo kigina mes
 ebon mae osan dep ati
 gwe ine zala.

Zen angkam man sërkam jal
 gwe'ara,
 sap zen mes anakan tawa
 gwera,

'Hare, aumwa hap dena
 angkam langanak
 homke.' "

¹³ Hwëna jalomna in
 kim tame gulku, "O hare,
 asa mes-am auhu-kamanak
 dep hiri dak," dekam zep
 wenya in zen zi wasalna
 jaha gwék, desa lun kon
 goltroka. ¹⁴ Hwëna wenya
 in hap mawana heir mo
 si ala yawalsa desyabik-
 dekam de ihen hap, zëbe en
 hap de lang hamal gulbin
 sin dep. Zëwe sa Alap
 mo dam taha nakore zini
 kara nul gwer, hen jalomna
 insa sa langa dasik gwer-
 holona benna 42 enkam. †

¹⁵ Hwëna wenya in desan
 dep heya gwék, jalomna
 in ëk nakon zep weyasa
 ho namwa yawal makan
 wëk gwibirki- zen de sap
 dong gun hup. ¹⁶ Hwëna
 langna iwe de kamana man
 wenya insa mas gwibik. Zen
 zep ho namwana insa ala
 gwibik. § ¹⁷ Dekam tangan
 zep jalomna in wenya insa
 sërkam jal gwibirki, dekam
 zep song gwëka- wenya

in mo auyan-tane walsya
 de golëeijan hap. Zen
 men zen Alap onakore ol
 dawemna tatem nolzauk
 gwenanke, Yesussu de
 zabeblan srëmkam, desa de
 golëeijan hap song gwëka.
¹⁸ Jalom yala in hi alpnak
 zep zau'un zaka.

13

*Yohanis kim hi mwa
 nakore otweran nwe-mase
 makare dowala hla takake:*

¹ Ki zebë hwëna otweran
 dowal yala hla tak- hi mwa
 nakon kim hata se'an zaka.
 Zëno nola tuju enkam, hen
 nolak de hlina dare taha-
 tap enkam. Tingare zëno
 hli-hlina mire sigi en naban,
 hen zëno tingare mirena
 Alapsa de lamang tan ale en
 naban.* ² Otweran dowala
 insa hla tak, san de tutul
 jal-jala kiye. Zëno tana bol
 ongkola blal-blala- san de
 beruang tana bol ongkola
 kiye. Utrum danna san de
 singa utrum danna kiye. Ki
 zep zë hwëna jalom yala
 in soson zemka zëbe hap
 golblaka- zen de zëno bose
 hap kitak teipsinkim irik gin
 hüp. ³ Otweran dowala in
 mo aha nolak, san de tin
 hüp de nëbok wei yawala
 kiye. Hwëna weina in mes
 at gwesik. Zen in zep
 tingare okamanak de zini
 desa ang në gwëblak, sap
 man denggan gwëblak.*

† **12:14** 12:14 "Benna 42"na awe, desa Yohanis man ale gulku "tahunna dan-ahan, ahana ngirin ngam sonnak." § **12:16** 12:16 Yohanis zi makan okamana ansa kara gulku. Zep anakan awe ale gulku, "Okamana ëksa nga sok, desan zep ho namwana insa ala gwibik."

* **13:1** 13:1 Why. 11:7; 17:7-9

* **13:3** 13:3 Why. 17:9-13

4 Dekam zep jalom yala in hap boklena kom da gweblak- men zen zëre mo irik ginni otweran dowala in hap golgublukaye. Hen otweranna in mo bosena anakan teip nulsuk gweblak, "Ahana hom tangan otweran dowala an han de apde enna. Desa toton nara dep?- zereijan naye."

5 Alap man otweran yala in hap golblaka- dekam de zen 42 ben enkam irik gin hip. Alap Zëna dekam nwe enkam zë kara ta gwekakim dowala in zënaka boltere ta gweka, hen Alap Zënaka kim lamang ta gwekaye. ⁶ Zen dekam Alapsa sërkam lamang ta gweka. Hen zëno gwë gwenna man lamang gul gweka. Hen tingan men zen ngatan zi mo langnak lowehe gwenan, desa hen man kitak laman ta gwibirki. ⁷ Otweran dowala in dekam zep Alap zëre mo irik gin wenyaka golëeija gweka, hëndep timbwas ta gwibirki. Hwëna Alap dekam nwe enkam zë kara ta gweka. Zen zao nwe enkam ki kara ta gwekakim kitak bi gwibirki, sap tingare zi ausuna, tingare irik gin langna, tingare ol ton gwibin wenyaya, hen tingare sop zi ausuna. ⁸ Tingare auhu-kamanak de zini sa otweranna insa betek në gweblal. Diki ahakon men zëno mae mo bosem-sesa Domba Tanena in mo bukunak ale dabir-zimk, zen molya. Sap zëno mae

mo bosem-sena orep mes hëndep de engaya gwen hap de wenyik mo bosemse nabare bukunak ale dabir-zimk- auhu-kamana ansa de yang gulsun srëmnak. Hwëna dekam zep Domba Tanena in zëno mae mo kareksa de ngan gulsuz- imdin hip tilki.

9 Zen in zep, eme i niban lowe he'anam, emki ësane gwen!

10 Kristus hup de jal hap de emsa bwinak yal gulnen hap de wenyaya, emsa sa ki yal nulne gwer.

Nëbokkam de tameran hap de wenyaya,

emsa hen nëbokkam sa damera gwer.

Zen in zep, Alap mo hlil irin wenyaya, em Yesussu de taibliblannak tatem ëzauk.

Yohanis kim kama mwa nakore otweran dowala hla takake:

¹¹ Ki zebë etan aha otweran dowala hla tak-okama mwa nakon kim wet so'an zaka. Zëno nola kore hlina dan-dan- san de domba mo nolak de hlina kiye. Hwëna zëno zairinni, jalom yala in mo zairin niban apdenak. ¹² Hi mwa nakore dowala in zëre mo soson yawala kitak zep bohë gulbluka- kama mwa nakon de wet son dowala in hap. Dekam zep zen zëre mo nwenak okamanak de zini kitak tik- tik ta gwibirki- dekam de hi mwa nakore dowala in hap boklesa kom ta gweblan hap. Hi mwa nakore otweran

dowala in, zen in men zëno nolak de nëbok wei yala at gwesiblikke. ¹³ Okama mwa nakon de wet son dowala in, zen hen owas-owasna tūngare zi mo nwenak mamkam syal gwe-gwibirki. Zen hen syauksu gubirki-ngli nakon de kamanak dep ati gwezan hap.

¹⁴ Sap zen owas-owasna insa hi mwa nakore dowala in mo bose hap syal gwe-gwibirki, dekam zep auhukamanak de zisi anakare ola ban yasik ta gwibirki, "An Zen tangan- nëno mae mo Alap naye." Zëbe nikip de yaklana hom tap gwe'anka, zep Alap nwe enkam kara so'anka. Okama mwa nakon de dowala in hen man yang tasin dowalsa de syal gweblan hap gubiridakanonol otweran dowala in mo nwe-masekam, dekam de nëbok wei nakon de dawem gwen zini insa blikip gwesiblin hap. ¹⁵ Kim

yang tasin dowala insa syal neisiblik, ki zep okama mwa nakore dowala in gubluka, "Em ensasa gwen." Dekam zep hëndep ensasa gweka, hëndep ola ton'anka. Yang tasin dowala in dekam zep hen tameran hap gubiridakamen zen zënaka de blikip gwesiblin hap baes ta'akke. Dekam hen Alap nama nwe enkam kara tabi'inkadan-ahare dowala in saye.

¹⁶ Kama mwa nakore dowala in hen tūngare zisi tik-tik ta gwibirki- nomorsa de zëre mae mo dam tahanak ahaksa mirenak

makan tabir-zimdin hip. Zen tūngare zisi tik-tik ta gwibirki- sap mamna, betekna, kire-kire beya weny, hen tahalha weny, sap zi mo tana iltikinnik lowehe gwen weny, hen sap kirenak de lowehen srëm weny. ¹⁷ Dekam, nomorkam de ale tabiridan srëm weny, zen bëjen kire-kiresa tokonak gon, hen ba maena bëjen pasarak lirak gun. Nomor-nomora in, zen gulk sun de ol blaoran makan. Zëno dam gulsunnu, hi mwa nakon de wet son dowal yala in mo bose, ahaksa zëno bose hap de nomor.

¹⁸ Zen in zep, enlala blal weny, zen en sa dowala in hap de nomora insa dam nulsuk gwer. Sap nomora in mo dam gulsunnu, zi mo bose. Nomora in, zen 666.

14

Alap mo Domba Tane hap de ol, hen zëno bi gwibiridan weny kip dena:

¹ Kimë zë nama kara gwe'ak, ki zebë hwëna Domba Tanena hla tak. Zen Yerusalemk de kwatapna Sionk zauk ane'anka, hen zi beyam-byana 144 ribu enkam zë golëzau'unka. Zëno mae mo mirenak mes Eirzi-Bia yawal mo bosena ale dabir-zimk. ² Ki zebë hwëna ngli san aukuna salsek- san de ho li yawal mo aukuna kiye, ahaksa san de ngli de mamkam tadren aukuna kiye. Hen san de zi beyam-bya mo

jublandan gitar aukuna kiye.
³ Zi trana in Teipsin Zini Alap mo nwenak tēr ēsesa da'ak. Dan-nēr dan-nērkam de otweranna hen 24kam de teipsin-teipsin zini in hen man ēsane gwe'ak. Zēno mae mo tērya in aha zi hom tawa nēblak hen bējen tan. Diki 144 ribukam de zini mensa ahu-kama nakon Domba Tanena in ngan tasibirkike, zen en tawa nēblak, hen zen en de ta gwen hap dena. ⁴⁻⁵ Zi trana in, zen lalak enna, sap zen hom boton alap-alapsa ang neibirida gwek hen hom ēkahalo gwe-gwek. Zep zen Alap mo nwenak san de zi nungglina kiye. Zēno mae mo mip nakon boton ola hom tangan wet sok. Zen enho kles gwesin srēmna. Insa kirekam ēlalak gwek, in zep Eirzi-Bia yawal hon zēno mae mo bosem-sena sērkam ēdawem gwek- tīngare ahakore wenyā konye. Zen zep Domba Tanena insa ang nē gweblanan- men desan ki tē gwendaye. Sap zen zen-zēre mo kalkam de ngan tasibin wenyaye.

Alap mo dam taha nakore dan-ahare zini kim hlaulu-dakake:

⁶ Ki zebē hwēna etan ahana Alap mo dam taha nakore zini hla tak. Zen man gulk tangan san ihe nasen'an haka. Zen Alap onakore ol dawemsa gol ha'an zaka, hen ol dawemna in hēndep denaban sa lwa

gwer. Ola in tīngare oka-manak de zi ausu hap dena-sap tīngare sop nwe-mase zi ausu, hen tīngare kirekam-kirekam ol ton gwibin zi, hen sap tīngare irik gin langnak de zi hip dena. ⁷ Zen ol mamkam gu ane gwe'anaka,

"Alapsa em airīblan, hen zēno bose ensa em teip gulsuk gweblan, sap angkam mes zaununm- Zen dikim zisi klis gun hup denakye. Boklena kom la gweblakmen Zen nglina, kamana, hina, hen ho nwena kitak yang tabirkiye."

⁸ Etan ki zep hwēna ahanik Alap mo dam taha nakore zini zertro kīnzika. Zen man anakan isrip-sri gwe ine nasen gwe'anaka,

"Ē yala Babel mes timbwas gwera! Mes timbwas gwera- men zen tīngare zi aususa kahalo soson enkam dikim lowehe gwen hap mak ta gwibirkike, san de ho mamaksa de otdebinni kiye. Zen zep Alap ē yala insa kareknak drēnera." *

⁹⁻¹⁰ Etan ahanik zertro kīnzika, ki zep ol mamkam gu ane zaka,

"Zini men zen de otweran dowal yala insa blikip neisibli'ak, hen zēno nwe-masekam de yang tasin dowala insa, desa hen sa Alap kirekam de kareknak kang gulu. Hen kirekam, men zen dowal yala in hap de nomorsa zēre mae mo mirenak ahaksa tahanak ale

* 14:8 14:8 Ē yala "Babel "kam, Yohanis ē yala Roma mo bolesa gol ēweka. Emki 1Ptr. 5:13nak baca gun, hen zao de otde ale naban.

dabi'ik, desa hen sa kirekam de kareknak kang gulu. Zen kitak sa Alap onakore hëp nabare zitan hona notdebir, hëndep Alap mo jalak sa lowehe gwer- sërkam de syauk bla sal-salak. † Zao sa Domba Tanena in Alap mo dam taha nakore zi niban zikara ta gwibiri. ¹¹ Syauknu in zen de karek ta gwibi'ik, zëno butna hëndep denaban sa sewese gwer. Ni tanna banakan dep, sap zen kam denaban gwëram denaban zausun srëmkam sa Alap mo jalak lowehe tine gwer. Sap zen otweran dowal yala hen zëno nwe-masekam de yang tasin dowala in han blikip neisik gwizimk, hen zëbe hap de nomorsa zëre mae hon ma-makan dabik.”

¹² Zen in zep, Alap mo irik ginnik de bitï gwen wenyä, em tatem ëzauk. Alap mo ol san de ang ta gwennak hen Yesussu de taïblïblannak, zëwe en em tatem ëzaun.

¹³ Ki zebë hwëna ngatan zi mo lang nakore ola etan salsek- ahanik kim anakan gu aneka,

“Ansa emki ale gun: Angkam man kon gwesik hana'an, hen hëndep

kirekam sa lwa zahe gwer. Tingan men zen Bian Yesus onak de tatem ëzaunnuk juwe gwe'ak, zen hë'ho gwibinnik sa lowehe gwer.”

Ki zep hwëna Alap mo Enhona ding gulbluka,

“In eiwa! Zen sa zëre mae mo syal dohon-honna nolzausul. Zen hwëna hë'ho gwibinnik sa lowehe gwer, sap zëno mae mo syala kore eini awe sa mamkam nulin gwer.”

Yohanis kim okamanak de Alap mo nganak de ei nika tarannak kara tabirkike:

¹⁴ Ki zebë etan hlauk-but ngap-ngapna kim wet so kinzik. But tahanna iwe zen nikin ane'anka- san de Zi Tanganna kiye. ‡ Nolak emaskam de mire sigisa ala gulku. Tahakam nëbok gwa ben-bensa gwirenka. ¹⁵ Ki zep hwëna ahanik Alap mo dam taha nakore zini ngatan zi mo langnak de Alap mo gola kon te so zaka, ki zep but tahannak de Zini insa takenblaka,

“Nëbokna inkam emki okamanak de gandum dansa taran, sap mes bil gwera hen taran hap denak mes zaul.”

† **14:9-10** 14:9-10 “Sërkam de syauk bla sal-sala” in, desa “belerang”kam Amber olkam li nul sone gwenan. Belerangna zen lau-lau kire-kire, yong-yongna, hen desa de syauknuk tul sonenkam, nabakam hitil gwenan hen sal-sal gwe-gwenan. Zëno asena karek tanganna. ‡ **14:14** 14:14 Yesus Zënaka Ibrani olkam “anak manusia”kam gu gweblaka. Desa Orya olkam “Zi Tangan”kam li nul sone gwenan, sap Ibrani olkam “walas”kam de enlalana zëwe hom. Yesus kirekam Zënaka gu gweblaka, sap Zen man enlala gweka- men dekam Daniel Bak hamal hap Zënaka ngatan zi mo langnak hla takake. Daniel man anakan (Dan. 7:13-14) ale gulbluka, “Eë ama ngatan zi mo langnak zisi hla tak- san de zi tanganna kiye.” Ahaksa, san de “anak manusia”na kiye. Zep hen kirekam, zini mensa Yohanis but tahannak hla taka, san ha totore zi tangan? San ha Yesus Zënaka mes yap?

16 Ki zep butnak de Zini nēbokna inkam okamanak de ini tanka.

17 Ki zep hwēna ahanik Alap mo dam taha nakore zini te sokin zika- ngatan zi mo langnak de Alap mo gola kon. Zen hen nēbok gwa ben-bensa gwirensi'inka.

18 Ki zep hwēna etan ahanik Alap mo gol homannak de kals alp nakon te sokin zika- men zen kalsnak de syauk blana kara ta gwendake.

§ Zen ki zep ol mamkam nēbok gwiredan zini insa takenblaka,

“Okamanak de angguru mes bil gwerā. Emki taran.”

19 Dekam zep nēbokna inkam okamanak de anggur danna tim nikon blom tan daka, ki zep kaso hul gunnuk yal ta seka- zao de tanakam de zaublun dankam na tan hap. Alap orep mes kaso hul gunnu insa hamal gulku- men zen zēre mo jalak lowe he'akke, desa de zē karek tabin hip.

20 Anggur danna in ē yala in mo alpna tanakam de zaublun dankam na dak, dekam zep kon zi kala ho mo kim tinek- langana 300 kilometer enkam. Olk san dep de akabinkim, tatekna dua meterak man golek de gwēk.

15

Yohanis kim Alap de

aumwa hap okamasa timb- was gunnuk hlaulkuke:

1 Ki zebē hwēna etan sērkam de owasna ngatan zi mo langnak hlauk, hēndep ama tenggwanbi'ik. Eē Alap mo dam taha nakore zisiē tuju enkam hlauludak. Alap mo golak ēzau'uk. Zen Alap mo aumwa hap de timbwas gunsu okama san dep kap nul ha'anzak. Aumwa hap de timbwas gunnu in mo hyanak, zen dekam sa Alap mo zi hip de jala zausul.

2 Ki zebē hwēna hi yawal makare naka hlauk. Zēno nwe-masena san de syauk nuban de siri nēn kacana kiye. Hi alpna iwe zini man ēzau'uk. Zen men zen hi mwa nakore otweran dowala insa * hen zēno nwe-masekam de yang tasin dowala ban betek neizim srēm gwēkke, hen otweran dowala in mo bose hap de nomora insa hwa nulsukke. Zen gitar makare naka deirensi'ik- mensa Alap kap tazimkike. 3 Zen man Alapsa de isrip-sri gweblan hap de tērsya da'ak- men kirekam hen Israel mo auyan-azana dakke, in kim Musa Bak gwiswe sonēkake. Tērya in hen Alap mo Domba Tane hap man dakasti'ira. Zen a kirekam mo da'akye:

“Bian Alap Soson Zini,

eno syal gwibinni dawem enna hen mam tan- ganna.*

§ 14:18 14:18 Kalsnak de syauksu de kara ta gwen hap de dam taha nakore zini in hap de ola hen ki- Why. 8:3-5nak. * 15:2 15:2 Why. 13:1-8 * 15:3 15:3 Kel. 15:1; Mzm. 111:2

Em tîngare zi ausu mo
Teipsînnî.

Eno enhona dam-dam enna,
hen Em taîblîblan tan-
ganna.*

4 Bian, Emsa nara dep?–
airîblan srêm naye.*

Hen nara dep?–
eno bosesa de teip gulsublun
srêm naye.

Sap Em en tangan lalakna.
Tîngare zi ausuna dawemsa
de ebe hap gol gwe-
blan hap sa yaîng
gwe-gwezal.

Sap angkam mes dam
gwesînin:

Eno zisi de syal gwibinni
dam-dam en tan-
gankam.”*

5 Zen kim hya gwesîk, ki
zebë hwëna akesek: Ngatan
zi mo langnak de Alap mo
gola talusun nik lwa'an
haka– men dekon tangan
Alap Zëna îrik gîl gwenan
halake. Gol mwanak iwe
hen deyolkam de gola ama
zë hlaulsek– men kire naka
hen orep Alap Musa Bak hap
goltrëblakake. 6 Tujukam
de Alap mo dam taha
nakore zini in dekon zep
tujukam de aumwa hap de
timbwas gun nuban nolëte
so gwezak. Zëno mae mo
pakeanna ngap-ngapna hen
angtan-angtanna. Zëno

mae mo emaskam de bitina
dak-dakna, hëndep bik
dannak hatak. 7 Dekam
zep dan-nër dan-nërkam
de otweran makare zini
in ahanik emaskam de
pancina zëbe mae hap

kap tazimki. Pancina
in mes Alap mo jalkam
ëbeya gwëk– hëndep de
gwën Zini Alap mo jalkam.

8 Alap man dekam zëre
mo ngatanna hen sosonna
sërkam goltreizim'inka,
zen in zep dekam zëno
gola in butna sërkam taîl
gî'inka. Zep dekam zini
toton banakan dep?– gola
iwe de tînnî, tujukam de
timbwas gun hup dena insa
de okama san dep hlei
yulsuk irin srëmnakye.

16

*Yohanis kim hamal hap
hlaulkuke– tujukam de Alap
mo aumwa hap de timbwas
gunnu insa:*

1 Ki zep Alap zëre mo gol
mwa nakon ol mamkam gul-
biridaka:

“Tujukam de Abon on-
akore jala bare panci hona
insa em okama san dep hlë-
hle tasîk irin.”

2 Nonol zini ki zep hëndep
gwë halka, ki zep hëndep
panci ho zemka okama san
hlei yulsuk inki. Dekam
zep tîngare zini men zen
otweran dowal yala in mo
nomora mirenak ma-makan
dabik ëkwae-kwae gwëk,
hen men zen yang tasîn
dowal zem insa betek në
gweblakke.

3 Zao de zini ki zep hen
panci ho zemka hinak hlei
yulsuk inki. Hina dekam
zep kal kakak hap jowek-
san de zi tok mo kala

* 15:3 15:3 Mzm. 145:17 * 15:4 15:4 Yer. 10:7 * 15:4 15:4 Mzm. 86:9-10;
Yer. 10:7

kiye. Dekam zep hinak de kirekam-kirekam otwer-anna kitak juwesik.

⁴ Zao de zini ki zep hen panci ho zemka weya-weya san hen ho-nwe ho-nwe san hlei-hli guludaka. Tingare weyana dekam zep kal hap ejowendak. ⁵ Ee dekam zebë Alap mo dam taha nakore zisi ahanaka salblakmen zen tingare weyana irik gili dakake, zen kim gu aneka,

“Hare eiwa, Alap Em in Zenke- enho dam-dam Zi niye. Em angkam gwë'ara hen orep mes gwëka. Karekna ansa tak gulzim innira man tangan dakastilin. ⁶ Zen mes ere mo hlil irin wenyik mo kala hen ere mo olsa de ayang gul gwizimdin hip de zi mo kala hlei-hli nul gwëk, zep angkam Em kalsa de otde gwibin hibe gubiridanda. Kirekam man tangan zëbe mae hap dakastilzimmnin.”

⁷ Ki zep hwëna zi beyambyana men mo ola Alap mo golak de te kil tru tasik gweblan meja iltikin nikon anakan wet sok,*

“Bian Alap Soson Tangan Zini, eno auhu-kama zisi de karek tabinni airis tangan, hen man tangan dakastilin!”

⁸ Hwëna ki zep dan-ner dan-ner zini panci ho zemka yakla nwenak hlei yul guku. Yakla nwena dekam zep serkam tangan sal-sal gwëka- zëno sal-sala in hap dikim zi sop

nik ëtaiblin-taiblin gwen hap. ⁹ Dekam zep hëndep zini yakla sal-sal hap sopna ëtaiblin-taiblin gwëk. Zen dekam zep hen Alap mo bosena lamang nul gwëk, sap Zen Zen karek-karekna insa lup gul sonezimki. Zen man ki sap karekna insa noltowe gwëk, hwëna hom kim zëre mae mo karek-karek nakon ehale gwë'ak, hwëna zen dekam hen bëjen Alap mo bosena anakan teip gulsublun “Alap, Em eiwa teipsin tanganna.”

¹⁰ Hwëna aha-ere taha-tap zini in ki zep panci ho zemka otweran dowala in mo irik gin ë yalak hiri gul inki. Dekam zep tingare otweran dowala in mo irik ginni kawesik. Zëno irik gin zini dekam zep airin hip en sunu ejak-jak gwëk, ¹¹ hen dekam zep etan ngatan zi mo langnak de Teipsin Zini Alapsa lamang da gwë'ak, sap kawesinni inkam zëno mae mo kwæ-kwaena serkam esang-sang gwëk. Hwëna zen dekam hen hom tapbla nuk- zëre mae mo kirekam-kirekam jal-jal gulin hala seran naye.

¹² Zao de zini ki zep hen panci ho zemka weya yawala Efrat mo ananak hlei yul guku. Weyana in dekam zep sasa gwëk. Zen mae hap ki lwak: Eijannak dikim yakla hata sezan nakon teipsin-teipsin nik yaing gwezan hap. ¹³ Hwëna dekam zebë dan-ahare

* 16:7 16:7 Why. 6:9-11; 8:3-5

dowal karekna hlauludak. Zëno mae mo nwe-masena san de blina kiye. Ahana jalom yala in mo ëk mwa nakon wet so zaka, ahana hi mwa nakore otweran dowal yala in mo ëk mwa nakon wet soka, hen ahana okama mwa nakore dowala in mo ëk mwa nakon wet soka- in zen boton gwekake, "Ëe an Alap mo olsaë ayang gul gwizim'in." ¹⁴ Bli makare dowal-dowala in mae hap dena: Zen de owas-owassa syal gwe-gwibin hip. Zen sa tingare langnak de teipsin-teipsin zi nik dep tagal gulsundan hap sek gwenda gwer- dekam de Alap mo yakla yawalak Alap zëre han zereijan hap.

¹⁵ Emki ëenlala gwen Yesus mensa hamal hap anakan gu-gubirida gwekake,

"Ëe sowë zi mo kim asa hatazal! Em in zen salok-salokkam asa kara ë gwebla'an, em hë'ho gwibinnike lowehe gwe'an. Hen kirekam- em in zen Asa de hut tu ane gun hup dawemkam kara ë gwebla'an. Ere mae mo pakeanna dawem enkam kara la gwibik. Ki hwëna mumuk ennak de Asa hut so gublunkam, ki irkan esa sahara ban ëzaul."*

¹⁶ Bli makare dan-ahare dowala in dekam zep okamanak de teipsin-teipsin wenyaka eijan hap tagal

nulsuk- lang bosena Ibrani olkam "Harmagedonk."

¹⁷ Zao ki zep Alap mo dam taha nakore zini tu- juna panci ho zemka okamanak de asesnak hlei-hli gulu daka. Dekam zebë etan Alap zëre mo ola sak- ol mamkam kim gu aneka,

"Ano jala angkam mes tap gwe henan."

¹⁸ Dekam zep ngli angna zausun srëmkam ang ta tineka, hen ngliina sërkam tangan tadre tineka, hen sërkam de jingil yala dekam zep gwëka. Nonol zi yang tasin nikon, hom mae kirekam de jingili gwëka. Jingili in karek tangankam dena. ¹⁹ Ë yala Babel

† dekam zep hlang-hlang gwenkam hëndep dan- ahan nek, hen okamanak de tingare langnak de ë- ëna kitak zep ëtimbwas gwëk. Sap tingare ë-ënak de zini mes ë yala Babelk de zi mo kim karekna nulin halasen gwëk. Zëno mae mo karekna man tangan taman kinik, in zep Alap kirekam zëre mo jala bare wiklom hona insa de otdebin hip golzimki. ²⁰ Jingili in hap zep tingare hinak de kama-tek kama-tekna langa san dep ëese-sek gwëk, hen tingare kwatapna hen man ëjek-jak gwëka. ²¹ Dekam zep es kwak yawal-yawala o makan il tika- zisi dikim karek tabin hip. Aha-ere

* **16:15** 16:15 Salok-salokkam de lowehe gwen hap dena, emki Luk. 12:35-48nak hlaun. Pakean dawem mo dam gulsunnu, emki Why. 19:8nak hlaun. † **16:19** 16:19 Ë yala "Babel" kam, Yohanis ë yala Roma mo bosesa gollëweka. (1Ptr. 5:13; Why. 14:8-11)

kwakna zëno dohonna limapulu kilogram enkam. Zini dekam zep Alapsa lamang dak- insa es nabare ona sërkam il tikake.

17

Gulk sun de ol blaoranna an, kahalo sosen we yawal hap dena:

¹ Zen kim hya gwesik, ki zep ahanik in zen tujukam de Alap mo jala bare panci hona okamanak hlei-hli dasibirink abon onak hata zaka. Ki zep zë asa gublu zaka,

“Haen. Èe asa kahalo sosen we yawalsa ebe hap goltrëblal- men desa sa Alap sërkam karek guluke.”

Hwëna eiwakam de kahalo sosen wesya hom enlala gwibirki. Hwëna ë yawala Babelsa ki enlala gweblaka- in zen weya yawal alpanak lwa'arake. ² Auhukamanak de teipsin-teipsin

wenya man zëno mae mo lowehen san ang ta gwekboton yang tasin alap-alap osan dep de ang ta nasen gwenkam. Zep zen Alap mo nwenak man lowehék- san de kahalo sosen we walya kiye. Bëjen aha-ere zi niban ën. Okamanak de zini dekam zep desan ang ta gwék, hëndep zep ëmamak gwe-gwek- san de ho mamaksa de otdebinni kiye.

³ Ki zep hëndep Alap mo Enhona asa bi gweblaka, dekam zep hëndep Alap mo dam taha nakore zini in asa

zi srëm lang san dep zersong gweka. Zao zebë wenya hlauk. Otweran dowal tahan dannak nikin ane'ak. Otweranna in, zëno sopna, ok eis kal-kal makarena, hen zëno timni Alapsa de lamang tan bosemse alekam mes sowehek. Otweranna in mo nola tuju enkam, hen nolak de hli-hlina dare tahatap enkam. * ⁴ Wenya in bajuna hen ok eis kal-kal makare naka ala soksam dan kil makare naban de siri nën naka. Hen zen mes sërkam wër gwék-emaskam, kirekam-kirekam kaso lilingtin niban hen sasyan naban. Tahakam anggur ho nabare sondosa zirensik- emaskam de syal gwibin nika. Hwëna zen anggur ho tangansa hom. Hwëna zëno dam gulsunnu, zëre mo kirekam-kirekam karek hen zëre mo kahalo-kahalo nakore karek. ⁵ Mirenak de alena hen ki- anakare gulk sun de ol blaoran naban, “Èe an Babel Bak, tingare swi sosen hen kahalo sosen wenyik mo ane.” ⁶ Èe dekam zebë tameguk, “Zen ansa anggur hona otde gwenan, zen anggur ho tangansa hom. Zen zi kalsa otde gwenan. Kala in Alap mo irik ginnik de biti gwen wenyik mo kal- mensa Yesus hon de tatem ëzauk gwennak damera gwëkke. Wenya in zep gwë gwenan- san de ho mamaksa de otde gwenna kiye.”

Kimë zë wenya insa kara

* 17:3 17:3 Kirekam de dowal hap de ola emki Why. 13:1-8nak hlaun.

gu'uk, ama zë sërkam tenggwanbi'ik. ⁷ Hwëna Alap mo dam taha nakore zini in ki zep asa gubluka,

“Em basae tenggwanbi'ira! Zen in gulk sun de ol blaoran makan. Hwëna ëe anik dawemkam ebe hap srip gulsubluk- nol beya nabare otweran dowal yala in hap denaka, hen wenyä in zen zëbon nikin ane'anke, zëbe hap denaka. ⁸ Otweran dowala in orep man sap okamanak ngaya gweka, hwëna angkam hom. Zen nabakam sa etan juwen zi mo lang nakon sewese zala. Okamanak de zini hla tankam sa denggwanblal, sap zen jek-jak gwen nakon sa etan jowe zala. Hwëna Alap mo Domba Tane sa nabakam etan hëndep denaban timbwas tala. Tingare zini molya dowala insa denggwanblak. Hwëna diki auhu-kamana ansa de yang gulsun srëmnak men zëno mae mo bosem-sesa ale dabir-zim srëm gwëk hëndep de ëngaya gwen hap de wenyik mo bosemse nabare bukunak, zen zen en sa denggwanblal.

⁹ “Enlala blal wenyä, zen en sa otweran dowala in hap dena dam nulsuk gwer: Tujukam de nola, zëno dam gulsunnu, zen tujukam de kwatap betetek, men zëwe wenyä in

nikin gwenanke. † Tujukam de nola in hen, zëno aha dam gulsunnu, tujukam de teipsin-teipsinni. ¹⁰ Teipsin-teipsin wenyä in, aha-ere taha-tap enkam mes juwe gwëk. Ahana nama irik gi'ira, hen ahana nama hom hata'ara. Zen kim de hata'an zaka, zen hen molya holokam irik gilki, ki sa hen tili. ¹¹ Hen otweran dowala in zen de juwen zi mo lang nakon etan ngaya gwen hap sewe se'an zaka, zen kim orep gwëka, zen tujukam de teipsin wenyä men zen lowehe gwëk, dekam hen man teipsinkim gwëka. Zen zëno mae mo ahana. Zen kim de etan jowe'an zaka, zen sa etan dekam teipsinkim irik gili. Zep sa tim dir, ‘An teipsinni delapanna.’ Hwëna zen hen molya holo gwëka, ki sa hen timbwas gwera. ¹² Nola kore hli-hlina insa dare taha-tapakam hlauludala, zen hen dare taha-tapakam de teipsin-teipsinni. Zen angkam nama hom irik ni'in, hwëna zen otweran dowala in mo alp nakon sa srën-srënkam de langnak irik nilidal. Hwëna zen hen holokam molya irik nilidak. ‡ ¹³ Dare taha-tapakam de teipsin-teipsin wenyä in, zen sa enlalana aha-en dal, hëndep zep sa zëre mae mo irik ginni otweran dowala in hap tapbla nulblir. ¹⁴ Otweran

† 17:9 17:9 Otweran dowala insa de dam tasinni, zen etan ë yala Roma, sap Romasa zen tujukam de kwatap tahannak gola daublu anek. ‡ 17:12 17:12 Yohanis man awe ale gulku, “Zen aha-ere jam enkam sa irik nil.” Zëno gulk sun de enlalana, “Zen molya holokam irik nik.”

dowala in sa Alap mo Domba Tanena in han zereijala. Hwëna Domba Tanena in zëre hon de ang ta gwen wenyä ban sa zitimbwas tabiri. Sap Domba Tanena in Zen- Teipsin Zini Bian. Hen Zen tingare teipsin zi mo Teipsinni. Men zen Desa ang nëbla'an, zen Zëna mensa hlil inkike hen kwang guludakake, hen men zen Zëbon onak tatem èzaukke."

¹⁵ Ki zep etan Alap mo dam taha nakore zini in asa è yala Babel hap denaka gubluka,

"Weya yawala insa kahalo sosen wenyä in mo alp san hlauu,* zen hen weya tangansa hom. Zëno dam gulsunnu, zen tingare zi ausu, tingare kirekam-kirekam sop nwe-mase zi ausu, hen tingare kirekam-kirekam ol ton gwibin zi ausu. ¹⁶ Hwëna otweran dowala in hen nola kore hli dare taha-tap zem in han sa lamkam kahalo sosen wenyä insa jal neibir, hëndep zen sa zëno kirekirena alal dabir hen sa irkare nul. Zen sa hëndep zëno ninni dwinbir, hëndep tokna syauknuk sa ang nulsul. ¹⁷ Zen Alap Zën sa kirekam de enlalana ing ta sonezimdi- zëre mo dwam gwibin sin dikim syal gwibin hip. Zen in zep sa dare taha-tapakam de teipsin-teipsin wenyä in zëre mae mo irik ginni otweran dowala in hap tapbla nulblir. Zen

dekam otweran dowala insa sa betek nëblal, hëndep mensa Alap kirekam de syal gwibin hip hamal hap gwibiridaka mes ki su nulsonek.

¹⁸ "Hen kahalo sosen wenyä insa hlauu, desa de dam gulsunnu, zen è yawala in zen langna beyakam irik gi'inke." §

18

Yohanis kim hamal hap hlaukkuke- è yala Babel de timbwas gwen hap dena:

¹ Ki zebë hwëna etan Alap mo dam taha nakore zini hla ta guk- ngatan zi mo lang nakon kim ati gwe'an zaka. Zëno sosonna mam tanganna, hen zëno timni ngatan tanganna. Dekon okamana hëndep man tangan ngatan gwëk. ² Ol mamkam zep isrip-sri naban gu ane zaka,

"È yala Babel mes timbwas gwera. Zen mes timbwas gwera- men zen bolte-bolte gwe-gwekaye! Angkam kirekam-kirekam dowal-dowal karek-karek en zë lowe he'an- hen kirekam-kirekam mawa karek-karek naban, zini mensa hwa dasik gwibirinke. ³ In

airis, sap tingare zi ausuna mes è yala in mo lowehen karek san ang ta gwëk, in zep ho mamaksa de otdeblanda gwen makan emamak gwe-gwëk. Zen zëre mae mo boton yang tasibin alap-alapsa de ang

* **17:15** 17:15 Why. 17:1; 16:19 § **17:18** 17:18 Yohanis kim ansa ale gulku, Roma dekam langna beyakam irik gik.

gwibirida gwen hap wan-wan da gwibik. Zep tîngare zi ausuna mes Alap mo nwenak êkun gwek- san de kahalo soston we walya ban de swi ênna kiye. Okamanak de teipsîn-teipsîn zini, hen kire-kiresa de lirak ta gwibin hip de zini man ë yala iwe kire-kirena lirak da gwibik. Zep ë yala in mo sêrkam de hole-hle nakon, zëno mae mo te-alana ëbeya gwe-gwek. Zep zen ë yala in mo lowehen karek san ang ta gwek."

⁴ Ki zebë etan ngatan zi mo lang nakore ola salsek kim anakan gu aneka,

"Haen, ëre mo bi gwibin weny, em dekam ëna in kon wet so gwek! Zëno mae mo karek-karekna in mana ebon mae onak hliminnik, hen kareksa ema apdekam deban mae hla kulink! ⁵ Sap ëna in mo karek-karekna man tangan bwang gwenkam nglinak de hatan hap alp gwe'an, hen Êe ama zëno mae mo kirekam-kirekam jal-jala aïtbir-zim'in. ⁶ Men kirekam ëna iwe de zini ëre mo walasna karek da gwibik, dikire desa hen kirekam karek dabik, hwëna zëbe mae hap etan sêrkam mas ulzimk. Zen hëp nabare wiklom hosa aha zi hip nol gwizimk, zep dikire zëna hen kiresa sêrkam tangan notdebik. ⁷ Zen man menkam ëbolte-bolte gwe-gwek, zep angkam zëno mae mo enlalana dikire dowe hana gwek. Zen menkam

tahalha srêmkam lowehe gwek, zep angkam zen dikire ngalap naban lowehe gwek. Zen man zënaka nenbirida gwek, 'Êe an tîngan teipsîn-teipsîn enna. Êe molyë ëtahalha gwek, hen ëe molyë we sem mo kim gona tak.' ⁸ Zen in zep, sap zen kirekam ëbolte-bolte gwe-gwek, zen zep sa aha-ere yaklakam Abon onakore hëpna hla nul- enlala dowe hanan hap dena, usak yala ban de lowehen hap dena, hen juwen hap dena. Zen sa syauknuk ehweistil, sap Êe an Bian Alap Soston Zi nikë kirekam karek tabi'in!"

⁹⁻¹⁰ Kim ë yala Babel hweistil'inka, auhu-kamanak de teipsîn-teipsîn weny men zen ëna iwe kire-kirena lirak da gwibik, hen zëwe de zi mo lowehen san ang ta gwek, zen langa nakon butna sewennak karanuk. Sal-sal aïrin hip hom zë ëgolek de gwek. Zen zep bunnu nawabik hen anakan sei gona ta'ak, "Ali tol! Kwasang! Êna in menkam teipsînni hen tatete tanganna, hwëna aha-ere jamkam mes tol hwei-swis gwenda!"

¹¹ Auhu-kamanak de kire-kire lirak ta gwibin zini hen ë yala insa gosa dablak. Sap aha ëna kirena hom-zao de etan kire-kiresa lirak ta gwibin hip denaye. ¹² Sap menkam kire-kirena insa bulkum lirak ta gwibin hip kap dahal gwezak-emas nakore kire-kirena, perakkam dena,

kaso lilingtinni, sasyan
dawemna, hen kaen
ngap-ngap dawem-
dawemna,
ok eis makare kal-kala,
hen sam dan kil
makarena, hen
ahakon sin-sin tangan
wenyaka.

Tenya kore kire-kire syal
gwibinni hen ki lop
dahal gwezak-

sap te irase dawem nabare
tenya korena, hen sap
serkam de nwe awes
tenya korena.

Ahakore kire-kirena zen srin
makare ngap-ngap
naka,

hen tembaga nakorena,

hen besi nakorena.

Hen ahakon kaso nwe-
aweskam de syal
gweblan dankam
dena.

¹³ Tembanena hen menkam
zewe lirak da gwibik-
sap minyak, tepung dawem,
hen gandum dan, sap
kayu manis, hen tem-
banesa de derek gun
hup de kire-kirena.

Anggur hona hen ki.

Irasedawem nabare kire-
kirena hen ki lirak da
gwibik-

sap tim hip dena, hen ang
gun hup dena.

Zen hen menkam otweran
zahona man ze lirak
da gwibik-

sap sapi hen domba.

Zen hen kudana lup nul-
hal gwezak- hendep
ahakon kereta zeban.

Hen zini man hen dahy-
ohal gwezak- te-ala
hap de ze lirak tabin

hip, dekam de zebon
mae tana iltikinnik
ebabu gwe-gwen hap.

Hwena angkam banak
molya kirekam lirak
da gwibik, sap e
yala in mes timbwas
gwera.

¹⁴ Kire-kire lirak ta gwibin
hip de zini in ki zep
ena insa enlwan hap
nenblak,

"Serkam de dawem kire-
kirena mensa sap zini
bi gweblandan hap
deblanda gwenan,
zen mes tol ebon
mae onakon ejek-
jak gwenda. Ali tol!
Eno mae mo te-ala
mamkam de lop tan
kire-kirena mes tol
zalta dep ehwei-swis
gwenda. Em molye
etan hla landak."

¹⁵ Zep kire-kire lirak ta
gwibin zini men zen te-
alana ebeya gwe-gwek ena
iwe de lirak ta gwibinkim,
zen langa en nakon ezauk-
syauk sal-sal airin hip. Zen
man anakan gosa dabik,

¹⁶ "Ali tol! E yala in,
kwasang tol! Zewe de
zini menkam kaen dawem-
dawem ensa alala da gwek-
dawemkam de ngap-ngap
naka, hen ok eis makare
kal-kalaka, hen sam dan kil
makare naka. Zeno mae mo
wer gwen hap de kire-kirena
menkam dawem-dawem
tanganna- sap emaskam
dena, sap kaso lilingtinni
hen sasyan dawem-dawem
maena. ¹⁷ Hwena aha-ere
jamkam kire-kirena in mes
tol ehwei-swis gwenda."

Bul bina, hen golësek gwe-gwen hap de wenya, hen zëwe de syal ta gwen wenya, hen kitak men zen buluk ang ta gwek, zen hen kirekam langa en nakon ëzauk. ¹⁸ Kim syauk butna insa sewe sennak hla nuk, zen hen ë yala insa gosa dabla'ak- mae hap, "Okamanak ahana hom- kirekam de ë yawalaye." ¹⁹ Zen dekam zep bunnu nawabik-anakare sei go naban,

"Ali tol! Ë yala in, kwasang tol! Zëwe de zini te-alana sërkam de beya tanganna. Ëe zebë kire-kirena desan dep kap lahal gwek-lirak ta gwibin hipye. Ëe hen dekam zebë te-alana ëbeya gwek. Hwëna zen mes tol aha-ere jamkam hwei-swis gwenda."

²⁰ Hwëna Alap mo dam taha nakore zini in * kim kirekam hlauku, dekam zep tangan anakan isrip-sri gweka,

"Ngatan zi mo langnak de wenya, em ëisrip-sri gwen, sap Alap mes ë yala insa timbwas tanda! Alap mo irik ginnik de bitï gwen wenya, hen em in zen zëre mo ola ol halada gwek hen ayang ulida gwekke, em kitak ëisrip-sri gwen! Sap ëna iwe de zini man emsa karek da gwibik, zen in zep hwëna Alap desa heip guluda."

²¹ Ki zep hwëna ahanik Alap mo dam taha nakore zini sosen tangan nik kaso yawala gul ineka- sërkam de

dohon-hon tangaran naka. Ki zep hinak tak gul ineka. Zen man hen anakan gu aneka,

"Ë yala Babelsa an kirekam sa Alap zer anera, hëndep karekkam sa tak ta inera, hëndep sa jek-jak tala.

²² Zëwe molya etan gitar maena nyublandak, hen sulingni molya nenblandak.

Sramin aukuna hen molya etan zëwe ësane gwek.

Sap men zen kire-kire dawemna syal nëblanda gwek molya zë etan lowehék.

Hen gandum dan maesa de ils ti gwibin aukuna molya zë etan ësane gwek.

²³ Lampu ngatanna hen molya zë etan karadak.

We-zi daresa de oto sonnak de isrip-sri ola molya zë etan ësane gwek.

Zëwe de kire-kire lirak ta gwibin zini man tangan sap okamanak ëteipsik gwek,

hwëna zëno mae mo meiyerak de hlaun zini hen man boton owas-owassa syal nei gwibik,

hëndep zep okamanak de zini kitak gwi nulsukink.

²⁴ Sap zen Alap mo olsa de ayang gun hup de zisi hen Alap mo hlil irin wenyaka tingare lang

san dameranda gwek,
zep sa Alap ëna iwe
de zi hip zëno mae mo
kala ngëro gulzimdi."

19

¹ Zen kim hya gwesik, ki
zebë hwëna ngatan zi mo
lang nakore zi beyam-bya
de ol mamkam ëtakeran ola
anakan sak,

"Haleluya!* Nëre mae mo
Alapsa nen boltere
tan,

sap ëngaya gwen hap dena
hen sosonna kitak
Zëbon onak.

Zen en teipsinnï.

² Sap zëno zisi de klis
gunnu dam-dam en
tangankam.

Bëjen mae tautek gun.

Zen mes ë yala Babelsa hëp
tyaka,

sap zëwe de zini tïngare zisi
yang tasin alap-alapsa
dikim ang gwibirida
gwen hap yasik da
gwibik.

Zep zini Alap mo nwenak ka-
halo sosen we wal mo
kim ënwe-mase gwe-
gwek.

Zen hen Alap hon de syal
ta gwen zisi damera
gwek.

Zen in zep Alap zëno mae
mo kala
zëbe mae hap ngëro gulz-
imnira."

³ Etan ki zep mamkam ëgu
anek,

"Haleluya! Alapsa nen
boltere tan,

sap syauknu men zep ëna in
hwei-swis gwe'ara,
zëno butna sa hëndep dena-
ban sewese gwer."

⁴ Alap mo alpna de 24kam
de teipsin-teipsin weny
hen dan-nër dan-nërkam
de otweran makare zini
in, zen dekam zep ëik gwe
hezak- Alap hap de anakan
dawemsa golblan hap, "In
eiwa tangan. Haleluya!"

*Yohanis kim hamal hap
Alap mo Domba Tane de irik
gin hip de tembane yawalak
hlauludakake:*

⁵ Ki zep Alap mo komal
tum alpna in kon ola wet
sok,

"Tïngare Alapsa de betek
gweblan weny,

nen boltere tan-
tingan men zene Alapsa
blikip eisik gwe-
blanank,

sap mam-mam weny hen
bete-tek weny."

⁶ Dekam zebë hwëna ola
sak- san de sërkam de
zi tra de ëtaken gwenna.
Ol aukuna in san de
hi de mamkam ngëp
gwenna, ahaksa san de ngli
de mamkam tadre song
gwenna kiye. Zen man
ëtaken gwe'ak,

"Haleluya! Alapsa nen
boltere tan,

sap nëno mae mo Bian Alap
Sosen Zini

Zën angkam kitak nësa irik
gi'ira!

⁷ Nen tërya ban isrip-sri
gweblan.

* **19:1** 19:1 "Haleluya" zen Ibrani mo ol. Zëno enlalana, "Alapsa nen boltere tan."

Nen boltere tan, sap Zen en teipsinni.

Sap Alap mo Domba Tane hap de

we oto gulblun yaklanak mes zaunun,

hen we golgublun zem in mes zewe dep zënaka weir gulsunun.

⁸ Alap mes we zem in hap deyol dawemna

sërkam de ngap-ngap angtan-angtan naka teisyabirki-

dekam de zënaka weir gulsun hupye."

Gulk sun de ola awe, Domba Tane mo wenyä, zen tïngare Alapsa de betek gweblan zi. Hen deyol dawem zem, zëno enlalana, dawemna mensa Alapsa de betek gweblan zini syal nei gwibirinke.

⁹ Ki zep Alap mo dam taha nakore zini men† etan asa gubluka,

"Ansa ale gul: Zini men desa Alap dam tasibirki, zen de Domba Tane hap de we oto gulblun tembane yawalak ang tan hap, zen hë'ho gwibin tangan naka sa hla nul."

Dekam zep etan abe hap ola mas gulbluka,

"Ola an eiwa de tanganna, Alap zëre onakorena."

¹⁰ Eë ki zebë Alap mo dam taha nakore zini in mo nwenak ik gwe hezak- dekam de desa boltere tan hap. Hwëna ki zep asa gubluka,

"Asa bahem boltere tan. Alap ensa em boltere tan.

Sap eë hen Zëbon de babu gwen zi, eban apdenak. Hen aya-wal oso-wal om men zen Yesus hup de ol dawemna nolluwe gwenan, deban mae hen apdenak. Sap tïngan men zen Yesus hup de ol dawemna nolluwe gwenan, zen kitak Alap mo Enho naban."

Yohanis kim hamal hap Yesus de teipsin zi mo kim kuda tahan nakon golëejahal zannak hlaluludakake:

¹¹ Ki zebë hwëna kara gwëk- ngatan zi mo langna mes dalusunun. Zao zebë kuda ngap-ngapna hla tak. Men zen kuda tahannak nikin ane'anka, bosena "eiwakam hen tatetekam de Alap hap denaka golluwe gwen hap de Zi." Zen mae hap ki kirekam bose dak: Sap zëno zisi de klis gunnu hen goleijanna dam-dam enkam- Alap mo dwam gwibin en san. ¹² Zëno nwena syauk hi-hitinni kiye. Hen nolak de mire sigina beyam-byana. Hen mirenak alena man. Zen zëre mo aha bose, hwëna bosena in aha zi bëjen tame gun. Zen diki Zë-en tame gu'ura.

¹³ Baju blal zem, kal bles-bles nabare naka ala soka. Zini in mo aha bosena "Alap mo ola bare Zini." ¹⁴ Ngatan zi mo langnak de jana nabare wenyä man ang në sebla halzak. Zen hen kuda ngap-ngapnak teinikin halzak. Zëno mae mo pakeanna

† 19:9 19:9 Alap mo dam taha nakore zini in, men zen nonol Why. 17nak tonblakake.

hen ngap-ngap tanganna.
 15 Zëno mahala nëbok ben-ben makare nik te so gwebla'anka. Zen dekam sa tîngare zi ausuna karek tabiri. Zen Zen sa tîngare zi aususa tatete tangankam irik gîli. Hwëna men zen Teipsin Zini Alap mo jalak lowehe gwenan, desa sa timbwas tabiri- men kiye, anggur dansa de tanakam de zaublun dankam na tanna.
 16 Zëno bajunak, ik dan jam en, a kirekam mo zë zëre mo aha bosena ale nuk, "Teipsin Zini Bian, tîngare teipsin zi mo Teipsinni."

17 Hwëna ki zebë Alap mo dam taha nakore zini ahana hla tak- yakla nwe tahanak de zauk anennak. Ol mamkam zep kon takenka,

"Tîngare mawana em in zen gulk sun ëihe nasen'anke, haen! Em tagam gwezan- tembane yawala ansa Alap ebe mae hap tehazim'irake, zëwe de ang tan hap! 18 Tîngare mawana, haen! Teipsin-teipsin wenyik mo tok-tok naka eka olgwenblandakhen jana nabare zi mo tok-tok naka, sap mam-mam wenyia hen betetek wenyia, hen sap kuda tahan nakon de ëeija gwen wenyia, hëndep kuda tok-tok zeban. Haen, tîngare lang nakore zi tok-toksa eka olgwenblandak- sap zi mo tana iltikinnik de teinikirin zi mo tokna, sap zisi de bi gwibiridan zi mo tokna, sap

bose nabare zi mo, sap bose srëm zi mo tok-tok naka."

19 Ki zebë hwëna etan otweran dowal yala insa hla tak.* Auhu-kamanak de teipsin-teipsin wenyia mes desa eijannak de mas gweblan hap tagam neisiblik-hëndep zëre mae mo jana nabare zi niban. Zen dekam zep kuda ngap-ngap tahanak de nikirin Teipsin Zini in han nëreijak. 20 Zen zep hwëna zëre mo jana nabare zi niban otweran dowal darena insa zibalk soka. Nonol hi mwa nakore otweran dowal yala insa zibalk taka. Etan domba mo noia kore hli nabare dowala* insa zibalk takamen zen boton gwekake, "Ee an Alap mo olsa de ayang gul gwen hap de zi." Zen in men zen owas-owasna syal gwegwibirkike- otweran dowala in osan dep dikim yasik ta gwibin hip. Men zen ang në gweblak, zen men zen otweran dowala in mo bose hap de nomora timnik makan dabiridak, hen men zen otweran dowala in mo nwe-masekam de yang tasin dowala insa boklena kom da gweblakke. Hëndep dowal darena insa ki zep ngaya naka sërkam de syauk bla hi-hitin sal-salak hiri nososek. 21 Kuda tahannak de nikirin Zini in dekam zep zëno nik mo jana nabare zini zëre mo nëbok ben-ben makare mahalkam tamerasiki. Mawana dekam zep zëno mae mo tok-tokna dwenblan dazak, hëndep

* 19:19 19:19 Why. 13:1-10 * 19:20 19:20 Why. 13:11-17; 14:9-11; 16:2

man tangan sêrkam ëitri
gwek.

20

*Yohanis kim hamal hap
dowal mo kigina tahalen
naka hla takake:*

¹ Ki zebê etan Alap mo dam taha nakore zini ahana hla ta guk- ngatan zi mo lang nakon de ati gwe zannak. Tahakam juwen zi mo bwi kawesinnik dep de kunci naban besikam de dokot hak dohon-hon naban ein ha'an zaka. ² Zen zep jalom yala insa * balk taka- orep de wanya yala in saye, mensa nen gweblanan "dowal mo kigi" kam ahaksa, "Zi Golliwe Bak" kam. Desa zep besikam de dokot hakna inkam tahaleka. Zen tahalen nik sa gwê gwera- holona seribu tahun enkam. ³ Ki zep hêndep juwen zi mo kama hulak de bwi kawesinnik dep tak ta ineka. Zëna dekam zep lilikinni insa kuncina inkam solhlasik inki. Mae hap kirekam gwëblaka: Zen de etan zi aususa yasik ta gwibin srêm hap, seribu tahunna in de tap gwesin srëmnak. Hwëna zëno hyanak, dekam sa etan hül di soner, hwëna dekam molya etan okamanak holo gweka.

⁴ Ki zebê hwëna teipsin-teipsin zi mo teinikin gwen komal tumna hla tandak. Hen zini men zen zê teinikin'ik, zen men desa Yesussu de ang gweblan jal hap hen Alap mo ol

jal hap damera gwekke. Zep zen hom otweran dowala in hap boklena kom da gweblak, hen otweran dowala in mo yang tasin dowala in hap hom kom da gweblak. Zen hen man baes tak- zëbe hap de nomorsa de mirenak ahaksa tahanak makan gunnu. Kire jal hap zep hêndep ahakon nola blom dasibir-zink. Hwëna zen zep etan de ëngaya gwenkam teipsinkim teinikink, sap Alap man zëbe mae hap golzimki- zen de seribu tahunna inkam Kristus mae han apdenak irik gin hip. ⁵ Zen zen sa ënonol gwer- tin nikon de ëngaya gwenkamye. Hwëna ahakore juwen wanya, zen seribu tahunna in mo hyanak sa ëngaya gwer. ⁶ Zini in zen de nonol ëngaya gwe'ak, zen hê'ho gwibin tangan naka sa hla nul gwer, hêndep zep sa Alap mo dang gwën nakon ëgwë gwer. Alap de aumwa hap zisi klis gunkum zen molya noltowek- mensa nen gwibirin, "Hêndep de tin hip dena." Hwëna zen Alap ne Kristus nebon sa lowehe gwer- Alap mo golak de syal ta gwen zi mo kim. Zen Kristus mae han sa apdenak irik nil gwer- holona seribu tahun enkam.

*Dowal mo kigisa de
aumwa hap balk tan hap de
ol:*

* 20:2 20:2 Why. 12:1-9

⁷ Seribu tahunna in kim de taman'ak, etan dekam sa dowal mo kigina in sa bwi nakon hil di soner. ⁸ Zen dekam sa etan tingare lang san tingare zi ausuna yasik tabir song gwera- sap yakla hata sezan san dena, nikin anen san dena, hendep eihya-lip eihya-lip san dena. Zi ausuna in sa man Alap mo hamal hap de olak ol gulk sun de blaorankam bose nuk "Gog ne Magog ne."* Zen desa sa eijan hap tagal gulsulu, hen zeno mae mo beyana san de hinak de hisglimni kiye. Aitbinkim bejen sul sonen. ⁹ Jana zini in sa tingare lang nakon sek gwe song gwezal- Alap mo irik gin wenyik mo e yalsa de hatablazan hap, Alap mo dang tini tan e yawala in sa. Hwena syauknu dekam sa ngli nakon ati gwe zala- zao de ehwei-swis gwen hap. ¹⁰ Hwena dowal mo kigi, in zen yasik ta gwibirki, desa sa Alap mo dam taha nakore wenyik serkam de syauk bla hi-hitin sal-salak hiri daser- men zao nonol dowal darena in sa hiri noso sekke. Zen zao sa hendep denaban serkam de sang-sang karek tangannak nololowehe gwer.

Yohanis kim hamal hap aumwa hap de zisi klis gun-nuk hlaukuke:

¹¹ Zen kim hya gwesik, dekam zebë Teipsin Tangan Zini Alap mo komal

tumna akek. Zen yawal tanganna hen serkam de ngap-ngap tanganna. Zena zewe nikin'inka. Ngli naban okama naban hendep dekam zep jek-jak nek-san de but de yakla sal-sal hap jek-jak gwen makan. ¹² Ki zebë hwena juwenkam men zen teingir gwe guk desa hlauludak- sap bose nabare wenyia hen bose srëm wenyia. Zen Alap mo dang gwën nakon ezau'uk. Alap mo dam taha nakore zini dekam zep bukuna kwala-kla dabikmen zewe zi mo auhukamanak de syal gwibinni ale nul gwekke. Aha bukuna hen man kwala nosok, zen hendep de engaya gwen hap de wenyik mo bosemse nabare bukusa.* Alap ki zep klis gu'unka. Men kire enkam zere mae mo syal gwibinni bukunak iwe lwak, kire enkam zep klis gulku. ¹³ Hi yala dekam zep hen, men zen zewe ekei-king gwek, desa etan tapblap-bla guk. Juwen zi mo langna dekam zep hen zewe de lam tabin zini tapblap-bla guk. Desa hen Alap man klis gulku- men kirekam zere mae mo syal gwibinni hen bukunak iwe lwakke. ¹⁴ Juwen zi mo langna dekam zep serkam de syauk bla hi-hitin sal-salak hiri da inek, sap zao molya etan zini biti gwek. Syauk blana in, desa hen man

* **20:8** 20:8 "Gog ne Magog" nikip de ola, emki hlaun Yehezkiel 38-39nak.

* **20:12** 20:12 Why. 3:5; 13:8

nen gweblanan, "Hëndep de tïn hip dena." ¹⁵ Zini men zëno mae mo bosem-sesa ale dabir-zim srëm gwek hëndep de ëngaya gwen hap de wenyik mo bosemse nabare bukunak, desa hen man syauk blana iwe yal nulsek.

21

Yohanis kim okama ëse naban nglï ëse naban hamal hap akekake:

¹ Dekam zebë hwëna okama ëse naban nglï ëse naban akek. Sap okama ëpba naban nglï ëpba naban mes jek-jak nëk- hëndep hi mae naban. ² Ki zebë hwëna ë lalak yawala insa hla tak- kim ngatan zi mo lang nakon ati gwe ine'an zaka, Alap zëre onakon. Zen Yerusalem ëse. Desa Alap Zën hamal taka- zao de Zën zi niban golëlowehe gwen hap. Zep dawemkam wër tyasiki- san de we ësesa de weir gulsunnu kiye. ³ Ki zebë hwëna ola sak- Alap mo komal tum alpna in kon kim mam enkam ëgu anek, "Alap angkam apdekam zi niban golëlowe he'ara.

Zën sa tïngare zi ausuna bi gwibiridala,

hen kitak sa betek në gweblal.

Zën sa golëlowehe gwera.

⁴ Zen sa zëno mae mo nwe go-hona ngan tasibirzimdi.

Dekam molya etan juwenna hla nuk.

Go naban enlwan naban hen sang-sangna dekam etan hom- zëbon mae onakye.

Sap ëpba lowe henna in mes jek-jak gwek."

⁵ Hwëna Alap ki zep gu aneka, "Aenë angkam kitak ëse gu'un."

Ki zep hen asa gubluka, "Ola ansa ale gul, sap an eiwa de tanganna.

Taïblibin hip man tangan dakasti'in."

⁶ Etan ki zep gu aneka, "Angkam mes sowe henan! Ëe an nonol lonesen nakore Zi,

hen aumwa topnak de Zi. Auhu-kama yang gulsun srëmnakë gwëk,

hen okama hom gwennak Ëe nama asa gwë gwer.

Men zen de ëho-hole gwe'ak, Ëe asa zëbe mae hap golzim- dekam de hëndep de gwën hap de aïli ho nakore hosa totoresas otdebin hip.

⁷ Men zen de Abon onak tatem ëzau'uk, zen dawemna insa sa hla nul.

Ëe asa desa golëlowehe gwer,

hen zen ano walaskam sa lowehe gwer.

⁸ Hwëna enlala karek-karek zini, desa sërkam de syauk bla hi hitin sal-salak sa yal nulser- mensa nen gwibirinke, 'Hëndep de tïn hip dena.'

Karek gol gwen zini, zen a
kirekam de zisi moye:
Tatetekam de zaun srēm
wenya,
zini men zen ěk enkam
ěKristen gwek,
enlala hole-hle zini,
zi tan zini,
kahalo sosen wenya,
meiyerak de hlaul gwen zini,
yang tabin dowalsa de
betek gwibirida gwen
wenya,
hen boton tam zini.
Zen kitak syauk bla san
de yal gulsen hap
dena- mensa nen
gwibirinke, 'Hĕndep
de tĭn hĭp dena.' "

*Yohanis kim Yerusalem
ĕsesa hamal hap hla takake:*

⁹ Dekam zep ahanik in zen
tujukam de aumwa hap de
jala bare panci hona oka-
manak hlei nulsukin gwe'ak
abon onak hata zaka. Ki zep
zĕ asa gublu zaka,

"Haen. Anik Alap mo
Domba Tanena in hap de
we golgublunna insa ep
goltrĕblak."

Hwĕna eiwakam de wesya
hom enlala gwibirki. Zen
hwĕna Yerusalem ĕsesa ki
enlala gweblaka. ¹⁰ Zao zep
Alap mo Enhona asa etan
bi gweblaka, ki zep hĕndep
Alap mo dam taha nakore
zini in kwatap yawal san dep
asa zersong gweka. Dekon
zep ě lalakna Yerusalem
ĕsesa abe hap zertrĕblaka.
Ĕna in dekam Alap zĕre

onakon ati gwe ine'an zaka.
¹¹ Ĕna in ngatan tanganna
hen angtan-angtanna, sap
Alap Zĕna Zen zĕwe gwĕ
gwenda. In zep kirekam
tangan ngatan gweka. Zĕno
angtan-angtan gwenna,
menkam te-ala ĕsesena,
menkam kaca ngap-ngap
makan- san de kaso lĭlĭngtĭn
dawemna kiye. ¹²⁻¹³ Ĕna
in zĕno alp-alp san de kola
gulk en tanganna. Lĭlĭkĭnnĭ
dua-blas enkam. Yakla
hata sezan san dan-ahan,
yakla nikin anen san dekam
hen dan-ahan, eiha-lip san
dan-ahan, hen eiha lip
san dan-ahan. Alap mo
dam taha nakore zini aha-
en aha-enkam dua-blaskam
de lĭlĭkĭnnĭ insa kara da
gwibirin. Lĭlĭkĭnnĭ in Israel
mo dua-blaskam de zi ausu
mo bosemse naban. ¹⁴ Ĕna
in mo kasokam de mokona
dua-blas enkam. Zĕwe mes
Alap mo Domba Tane mo
dua-blaskam de dam tasibin
zi mo bosem-sena aha-en
aha-enkam ale dabir-zim
nirak.

¹⁵ Alap mo dam taha
nakore zini in debanĕ aĭsĭl
ĕ'ak, zĕno emas nakore
metera ki- ĕna insa dikim
ukur tan hap dena, sap
lĭlĭkĭn-lĭlĭkĭnnĭ hen kasokam
de kol kong ta zahenna
insa. ¹⁶ Ĕna in, zĕno lwanna
persegi empatkam. Alap
mo dam taha nakore zini
in dekam zep metera inkam
akasĭblika. Ĕna in mo
blala eiha san dep 2400

* **21:16** 21:16 "2400 kilometa," Yohanis man ale gulku "dua-blas ribu stadia" kam. Nomor-nomora buku Wahyunak zen gulk sun de enlala naban. 12 mo enlalana, Israel mo zi aususa de enlala gwibiridana, ahaksa Yesus mo dam tasibin zini.

kilometer enkam.* Eihya san dep hen ki en, hen eihya-lip eihya-lip san hen kire enkam. Zëno gulk sun de blala hen kirekam- 2400 kilometer enkam. ¹⁷ Ki zep hwëna Alap mo dam taha nakore zini in kasokam de kol kong ta zahenna in sa meter tankam akasiblika. Zëno gulk enna 66 meter enkam zep lwak. † Metera in dekam meter taka, zen apdenak blala- mensa hen auhu-kama zini ba maesa dikim akasibin hip nurensik gwenanke.

¹⁸ Kol hap de kaso kong ta zahenna in, zen te-ala èsesekam de kaso lilingtìn nikon de syal gweblan danna. Hwëna ëna in zen emas tangankam syal nëblak- lalak tanganna, san de kacana kiye. ¹⁹ Hwëna ëna iwe de kaso mokona, zen mes kirekam-kirekam kaso lilingtinkim nwe-awes da zahek. Hen dua-blas enkam de kaso mokona in, zen hen kaso lilingtinkim syal nëblandak. Nonol kasona, zen te-ala èsesena. Zao dena ngli kailim kakakna. Zao de wanya te-ala èsese ngap-ngapna. Zao de wanya te-ala èsese naban yong-yong naban de siri nënna. ²⁰ Zao de mokona, kaso lilingtìn kal-kala ban kakak naban. Zao dena, kal-kala ban ngap-ngap naban. Zao dena, yong-yongna- san de kacana kiye. Zao de wanya, ngli kailim kakak naban

te-ala èsese naban. Zao dena, yong-yong tanganna. Etan zao dena, te-ala èsese naban ngap-ngap naban. Zao dena, zen kal-kala ban yong-yong naban de siri nënna. Aumwa hap dena, zen sam dan kil makarena. ²¹ Dua-blaskam de lilikinni in kitak kaso ngap-ngapkam de syal gweblan danna- san de sasyan ngap-ngapna kiye, kirekam de kaso nakon. Aha-ere lilikinni zen aha-ere kaso yawala kon de syal gwizimdinni. Èna iwe de ora-orana zen emas tangan nakon de syal gweblan danna. Zëno lalakna men kiye- kaca lalak tanganna.

²² Èe homë ëna iwe Alap mo gola hla tak. Soson Zini Bian Alap Zëna, Domba Tane zeban Zen Zen nwe-mase ë gwe'ara- san de zëwe de gola kiye. Sap zëwe de zini Zëbon nebon en sa lowehe gwer. ²³ Èna iwe yakla naban ben naban ba hap de zin hip? Sap zëwe Alap Zën Domba Tane zem in han sèrkam ngatan ë gwenda. ²⁴ Tingare langnak de zini sa ëna in mo ngatannak lowehe gwer. Hen teipsin-teipsin wanya sa zëre mae mo irik ginnik de kire-kire dawemna ëna iwe dep kap dahil gwezal. ²⁵ Èna iwe de lilikin-lilikinni molya nasohlasik gwek. Talusun en nik sa ëlwa gwera, sap zëwe kawesinni hom. ²⁶ Tingare lang nakore kire-kire dawemna hen hë'ho gwibin hip dena sa

† 21:17 21:17 "66 metera," desa Yohanis man ale gulku "144 ribu pekus" kum.

kap dahal gwezal. ²⁷ Hwëna enlala karek-karek zini, hen men zen kirekam-kirekam karekna nurensik gwenan, hen boton tam wenyä, zen molya tangan ëna iwe bitï gwëk. Diki men zëno mae mo bosem-sesa ale dabir-zimk Domba Tane mo ëngaya gwen hap de zi mo bosemse nabare bukunak, zen zen en sa bitï gwëk.

22

¹ Ki zep hen Alap mo dam taha nakore zini in ëna iwe de weyana ap goltrëblaka. Zen hëndep de ëgwën hap de weyasa. Weyana in lalak tanganna- men kiye, kaca lalakna. Zen Alap zëre mo komal tum nakon tine gwenan- men zëwe Zëna Domba Tane zem in han inikin gwendake. ² Weyana in dekon tine gwenan ëna iwe de ora ngirënnik. Hen ho alpnak iwe ëngaya gwen hap de tenya hen ki eiha-alp eiha-alp san ëzauk sone gwenan. Zen ben jamkam eini ëtë gwenan. Zëno ala nakon sa tingare zi ausuna sang-sang nakon ëdawem gwe-gwëk. ³ Alap mo husus gwibinni bëjen ëna iwe etan jowen, sap Zen dekon sa Zëna Domba Tane zem in han zeririk gïl gwëra. Zëwe de zini Alap en hon sa lowehe gwëk. ⁴ Zen sa Alap mo nwe-masena kara da gwëblal, hen Alap sa zëre mo bosena zëno mae mo mirenak ale tabir-zimdi. ⁵ Zen molya yakla ngatan naban lampu ngatan naban

dwam neizimk, sap zëwe Bian Alap Zën sa yakla mo kim ngatan gwe-gwëra. Zëwe de lowehen wenyä dekam teipsin zi mo kim sa tingare langna hëndep denaban irik nïl gwëk.

An aumwa hap de ol zim-zim:

⁶ Hwëna ki zep Alap mo dam taha nakore zini in asa gubluka,

“Kitak mensa namen sane gwenda, zen eiwa dena hen taïblibin tanganna. Zini men zen Bian Alap mo ola aha zi hip ayang nulzimnira gwenan, zen Bian Zëna desa enho nakon golëlowehe gwenda. Zen zep namen asa zer sonera- dekam de kitak Zënaka de betek gwëblan wenyä ebe mae hap hamal hap anakan goltreizimdin hip, ‘A kirekam sa nabakam jower.’ ”

⁷ Yesus hen dekam zep gu aneka,

“Emki ësan: Eë asa nabakam hatazal. Men zen de bukuna an mo hamal hap de ol tan-tan san ang ta'ak, hë'ho gwibinni zëbon mae onak lwa'an.”

⁸ Eë an Yohanis mesë kitak ansa ëre mo nwekam hlauk hen ikim sane gwëk. Kim hya gwesik, ki zebë Alap mo dam taha nakore zini in mo nwenak ik gwe hezak- in zen kitak abe hap goltrëblaka, dekam de desa boltere tan hap. ⁹ Hwëna ki zep asa gubluka,

“Bahem! Asa bahem boltere tan. Sap ëë hen

Zëbon de babu gwen zi- in ki hen em, hen in ki hen wal bose wal om, in zen Yesus hup de ol dawemna ayang nulzimmira gwenanke. Ëe hen deban mae apdenak-tingan men zen bukuna an mo ol san ang ta gwenanke. Diki Alap Zëna en naka em boltere tan."

¹⁰ Ki zep etan asa gubluka, "Bukuna an mo hamal hap de ola bahem aning gun, sap angkam mes kirekam de kitak jowen hap denak golek de gwer.

¹¹ Zi jal-jala dikire jal-jal enkam lowehe gwëk.

Men zen enlala karek-karek naban lowehe gwenan, dikire zëre mae mo timsi karek nul gwëk.

Men zen Alap mo dwam gwibin sin ang ta gwenan, dikire desan en ang ta gwëk.

Hen enho lalakkam de lowehe gwen wenyä, dikire kire enkam lowehe gwëk."

¹² Yesus ki zep etan gu aneka,

"Emki sap ëenlala gwen: Molya holo gwëk Ëe ki asa hatazal.

Dekam asa tïngare zi hip golzimzir- men kire enkam zëre mae mo syala lwazimkye.

¹³ Ëe an nonol lonesen nakore Zi hen aumwa topnak de Zi.

Okama yang gulsun srëmnakë gwëk,

hen okama hom gwennak Ëe nama asa gwër.

¹⁴ "Zini men zen zëre mae mo pakeanna ano kalkam ngan dasibik hë'ho gwibinni zëbon mae onak lwa'an.

Sap zëbe mae hap Ëe asa golzim-

dekam de ëna awe bitï gwen hap denaye,

hen ëngaya gwen hap de tetan dansa de twenblanda gwen hap denaye.

¹⁵ Hwëna anakarekam de zini molya awe bitï gwezak:

Enlala kawesin zini, meiyer hlaul gwen zini,

kahalo sosen zini, zi ta gwen zini,

yang tabin dowalsa de betek gwibirida gwen zini,

hen boton tam zini.

Kirekam de zi hip hen mes srën ëna hamal dazimk.

¹⁶ "Ëe an Yesus. Ëe mesë ëre mo dam taha nakore zini insa Yohanis hip zer soneblak- zen de hamal hap de ol tan-tanna ansa Yohanis hon tïngare Kristen zini ebe mae hap golzimdin hip. Ëe an Daud Bak mo ausu nakon de saltin Zini- mensa nen guk gweblakke. Ëe an Zenhleng gwen hap de zil gwen keis niye." *

* **22:16** 22:16 Israelsa de ngaya tabin hip de Zini, desa hen man enlala në gweblak, "Zen keis makan sa zil ine zala." (Bil. 24:17)

17 Alap mo Enhona man gu'ura,

“Alap mo Domba Tanena in dikire nabakam hatak!”

Tingan men zen ansa ësane gwenan, dikire hen anakan ëguk, “In eiwa, dikire nabakam hatak!” Domba Tanena in sa deban mae golëlowehe gwera- san de we wal zeban de golgwë gwenna kiye.

Sap Yesus Zën gu-birida'ara,

“Men zen ëho-hole gwe'an, emki Abon onak yaïng gwezan.

Sap esa totoresa ëngaya gwen hap de hona ansa ulin- ba maesa de syal gwibin srëmkam!”

18 Ëe, Yohanis, ëe ama jalse gwen ola ansa ebe mae hap golzim'in- tingan men zen bukuna awe de hamal hap de aïsili ansa ësane gwe-gwenanke: Men nara

zëre mo enlalakam aïsili an kon mas-mas nu'ik, Alap sa zëbe mae hap karekna mas gulzimdi- men kirekam okamanak de zisi de heip gun hup de ola bukunak awe lwakke. 19 Hen kirekam- men nara bukuna an kore aïsili jek-jak gunnu. Kire zini molya ëngaya gwen hap de tenya in mo danna dwinbik, hen molya ë lalakna iwe bitï gwëk- men kirekam bukunak awe srip gulsukye.

20 Dekam zep Yesus, men zen tingare bukunak de ola ansa nëbe mae hap golzim'ira, etan gu aneka,

“Eiwa tangan, Ëe nabakam asa hatazal!”

Ëe ki zebë ding gulbluk, “In aïris, Bian Yesus! Emki nabakam hatazan!”

21 Aya-wal oso-wal, dikire Bian Yesus mo kwasang-kwasangna tingan ebon mae onak lwa gwëk.